MAGYAR NEMZET, 2001. JAN. 12. 15.o.

A szem, a képzelet szabadsága

P. Szabó Ernő

Lebegés, könnyedség, távoli tájak, a lélek, a képzelet szabad kalandozásainak ígérete – ez az első benyomása annak a nézőnek, aki *Martyn Ferenc* Vizek felett című olajképét látja. E kép azon művek közé tartozik, amelyeken, ahogyan *Hamvas Béla* fogalmazott a művészetről szólva, „a szem átélheti teljes felszabadulását", a szem felszabadításánál is többről van azonban szó, a teremtő képzelet szabadságáról, aminek köszönhetően a filozófus szerint a XX. század egyetemes és benne magyar művészetében valójában nem a zenei vagy irodalmi művek érinthetik meg a legmélyebben a befogadót, hanem a vizuális művészetek. Igaza van-e Hamvasnak ebben az összevetésben vagy nem, nehéz lenne eldönteni. Abban azonban bizonyosan igaza volt, hogy Martyn egy-egy képe az emberi tudat olyan állapotát teremti meg, amely állapotban a más módszerekkel érzékelhetetlen jelenségek láthatóvá, érzékelhetővé és érthetővé válnak. Ezért is másodlagos a festő esetében, mikor, mennyi ideig tartozott egy-egy művészeti csoportosuláshoz, mozgalomhoz egy-egy alkotása, akár csak *Bartók* és *Kodály* zenéje, egy „történetelőtti világnak a jelentkezése, ugyanolyan sajátosan a mienk és ugyanakkor univerzálisan emberi."

Hamvas *Kemény Katalinnal* együtt írt Forradalom a művészetben című könyvében olvasható a fenti mondat. 1947-ben jelent meg a kötet, abban az évben, amikor a Vizek felett című kép is megszületett. Több mint fél évszázad után egy kiállítás kínálja az alkalmat a szó és a kép találkozására, mégpedig az a tárlat, amelyet Martyn műveiből a Károlyi-palotában rendeztek a rekonstruált épületben létrehozott kulturális központ, illetve az ennek részeként működő Hamvas Béla Kultúrkutató Intézet első kiállításaként. Hamvas és Martyn szoros emberi-alkotói kapcsolata miatt logikusnak tűnik, hogy éppen „Pécs festőjének" szentelték az első tárlatot, de nem véletlenszerű a bemutatott mintegy két tucat mű kiválasztása sem. 1999-ben, a festő születésének centenáriumán több kiállítás, többek között a szülővárosában, Kaposvárott rendezett gyűjteményes tárlat idézte az életmű dimenzióit, *Kecskeméti Kálmán* festőművész, a mostani tárlat rendezője csak az 1940-50-es évek művei közül válogatott.

Annak az időszaknak a termésből tehát, amelynek kezdetén és végén a mű, a gondolat mindenfajta erőszak elleni protestálás lehetőségét, az „emberi állapot" megőrzésének lehetőségét jelentette, s amelynek mintegy éppen a felezőpontjára esett az a három év, az 1945–47 közötti időszak, amelyben úgy tűnhetett, a teremtő képzelet szabadsága a külvilágban is megvalósulhat. Egyrészt a lezárás és újrakezdés szándékának jelképes gesztusaként fogható fel tehát a tárlat, másrészt hommage-nak, főhajtásnak a festő és a filozófus életműve előtt, harmadrészt annak jelzéseként, hogy a további kiállítási programban is az egyetemes és a magyar kultúra, a különböző diszciplínák között közvetítő művek játsszák a főszerepet.

A régi szépségét visszakapott, ugyanakkor kiállítási célokra is kiválóan alkalmas Bártfai Teremben elhelyezett festmények mellett a tükörszalonban Martyn szobrai is közönség elé kerültek. E teremben más műfaj aligha lenne elhelyezhető, a plasztikák számára azonban e kiállítás esetében egyenesen ideá-

MARTYN FERENC

Kakas (1955)

lisnak tekinthető a helyszín, már csak azért is, mert a visszatükröződő, egyszerre több nézetből látható alkotások újra alkalmat adnak a művek és a róluk írt Hamvas-sorok szembesítésére. A tökéletes szobor problémáján meditáló filozófus úgy vélte, hogy Martyn szobrai között is megvan a képeknél megfigyelhető természetes hangsúly a szürrealizmus álomvilága és a geometria között, festményeivel ellentétben azonban szobrai között még nincsenek olyanok, amelyek, az ősi, keleti kultúrák meditációs célokat szolgáló műveihez, a jantrákhoz hasonló intenzív kapcsolatot létesítenének a nézővel. Hamvas mércéje persze igen magas volt, de a Martyn-képek között talált néhány ilyen, a „láthatóság legeslegutolsó mozzanatát" képviselő remeket. Úgy vélte, „ezek teljes megértéséhez az emberiség nagy része csak több évtized múlva fog tudni elérkezni".

a bankjegyek

nak hamis, vagy eredeti voltát. A főosztály vezetője, *dr. Radó Ákos* lapunknak elmondta: a közel 200 millió darab, forgalomban lévő bankjegyhez képest évente 5-6 ezer darabot hamisítanak, ami elenyésző mennyiség. Leggyakrabban az ezerforintos bankót „másolják", mert nincs rajta a hologram hatású fémcsík. Éppen ezért nemrégiben az új ezresek bal felső sarkában látható rejtett MNB feliratot változó színűre cserélték, az eddigi egyszínű helyett. Mivel a hamisítók főleg a színhűségre törekednek, ez nagy biztonságot jelent. – Egyéb biztonsági elemet nem tudnak a hamisítók reprodukálni, hiszen a modern bankjegyek hamisíthatatlanok – állítja a főosztályvezető. A bankjegyek biztonsági elemeit igen bonyolult és nem utolsósorban méregdrága technológiával készítik. Az ehhez szükséges eszközöket, gépeket, festékeket, papírt csak a jegybank vásárolhatja meg, mást a gyártók nem szolgálnak ki, s államtitkot képez ezek minősége is.

– Nem valószínű, hogy hamis bankjegyet kapunk azoktól, akik hivatásszerűen foglalkoznak a pénzzel – ők már tapintás alapján megismerik a hamis bankót.

A bankjegypapír gyapotból készül, s a metszet mélynyomtatás következtében a festékréteg kiemelkedik a felületéből, ezért érdes tapintású. Ezt nem lehet reprodukálni. – Ha a pénz gyanúsan fényes, sima felületű, érzékelhetően más papírminőségű, mint a megszokott, akkor az feltehetően hamis – figyelmeztet az osztályvezető.

a rászorulóknak

segítésekor – közölte *Morzsányi Éva*, a szervezet főtitkára. Mint mondta, a beérkező adományokról szigorú nyilvántartást vezetnek, és a rászorulóknak is igazolniuk kell az adományok átvételét. Morzsányi Éva tapasztalatai szerint önkénteseik, akik mások megsegítésére áldozzák szabadidejüket, nem élnek vissza helyzetükkel. – A több mint huszonötezer önkéntes munkatársunkkal kapcsolatban elmondhatom, hogy tisztességesn dolgoznak, de persze nem szabad naivnak lenni – fűzte hozzá.

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat munkatársai Budapesten kétezer adag meleg ételt és több mint háromezer élelmiszercsomagot osztottak szét. A Moszkva téri nappali melegedőben karácsonykor éjjel is fogadták a betérőket és 600 olyan idős embert is megajándékoztak, akik a fővárosi egészségügyi intézményekben maradtak az ünnepek idejére.

A Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat mintegy húszezer rászorulónak nyújtott segítséget, összesen négymillió forint értékben. A budapesti, debreceni és miskolci ingyenkonyhájukon 1500 adag ételt osztottak szét, a Szolnok környéki árvízkárosult falvakban élő családok számára pedig ajándékcsomagokat állítottak össze. A segélycsomagok elosztásánál nem tapasztaltak visszaéléseket.

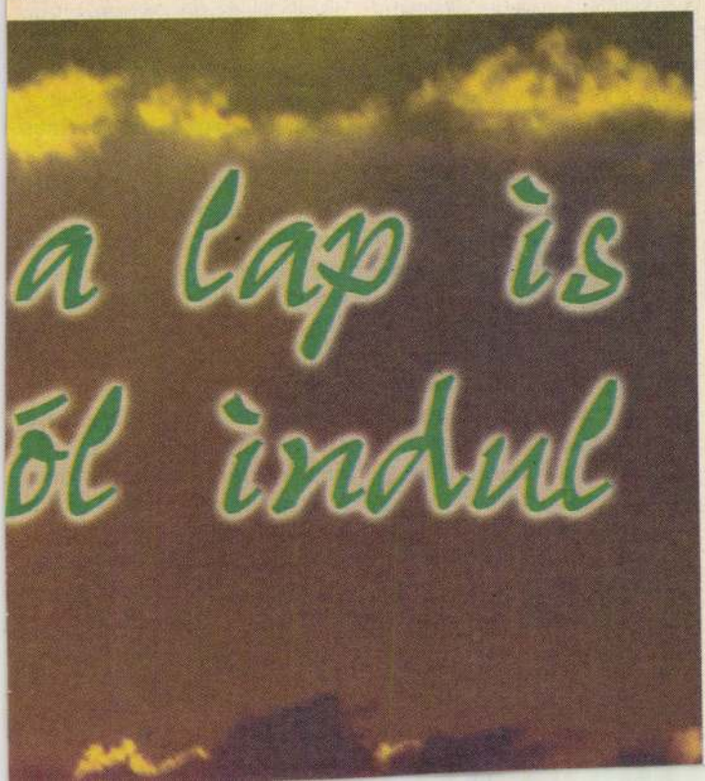

MARTYN FERENC
1899 - 1986

Festő, grafikus, Kossuth- és Munkácsy-díjas, Érdemes- és Kiváló Művész, a magyar nonfiguratív művészet egyik legjelentősebb képviselője.

A csodagyereknek számító Martyn Ferencet Rippl Rónai József vezette be az alkotás rejtelmeibe. 1926 és 1940 között Párizsban élt, ahol tagja volt az Abstraction Création avantgárd művészcsoportnak.

1945-ben hazatért és Pécsett telepedett le. Könyvillusztrációkat, konstruktív plasztikákat és kerámiákat is készített. Egykori pécsi műterme ma emlékmúzeum.

TÉRKONSTRUKCIÓ
papír, tus, akvarell, 330x304 mm.
j.j.l.: MF
Ltsz.: K. 85.376.1.

DON QUIJOTE, 1980
papír, szitanyomat, 588x435 mm.
j.n.
Ltsz.: K. 85.424.1.

"Meggyőződésem, hogy a festészet fölösleges és nélkülözhetetlen. Lehet élni művészet nélkül, voltak korok, amikor a művészet alig létezett... A művészet végsősoron egy és azonos az emberi létezéssel, beleértendő. Ugyanakkor az alkotó számára teljesen lehetetlen az örök megoldhatatlan. Minden alkalommal elölről kell kezdeni... Ez a közlésmód alkalmatlan a mellébeszélésre, a művészet nem tud hazudni" -

Martyn Ferenc

IRODALOM

Martyn Ferenc kiállítása. Pécs - 1969. Katalógus Hárs Éva előszavával.
Solymár István: Martyn Ferenc. Művészet 1969. X. évf., 8. sz., 24-25.o.
Hárs Éva: Martyn Ferenc. Corvina Kiadó, Budapest, 1970.
Hárs Éva: Martyn Ferenc. Képzőművészeti Alap kiadóvállalata, Budapest, 1975.
Keserű Katalin: Martyn Ferenc a szobrász. Ars Hungarica. 1977. 2. sz., 279-283.o.
Martyn Ferenc Múzeum. Pécs - 1984. Katalógus Hárs Éva bevezetőjével.
Martyn Ferenc emlékkiállítás. Szombathely - 1989. Katalógus Láncz Sándor előszavával.
Aszalós Endre: Martyn Ferenc. Művészet. 1989, XXX. évf., 6. sz., 62-63.o.

ALMÁSI TIBOR

A PATKÓ IMRE GYŰJTEMÉNY

XÁNTUS JÁNOS MÚZEUM
GYŐR, 2000

75

HÁRS ÉVA

MARTYN FERENC LEVELEI TÖRÖK LAJOSHOZ PÉCSRE, 1926 ÉS 1943 KÖZÖTT

Török Lajos Aradon született 1880. december 3-án, Pécsett hunyt el 1963. augusztus 30-án.

Középiskoláit Aradon, jogtudományi tanulmányait Budapesten végezte. 1920-ban Székesfehérváron, 1921-től Pécsett rendőrfőkapitány-helyettes, főtanácsosi címmel. Hivatali beosztásából 1942-ben nyugdíjaztatását kérte, mert nem kívánt részt venni a háborús politikai események, rendeletek végrehajtásában. 1945-ben lakását el kellett hagynia, nyugdíját megvonták, jövedelme nem volt.

1926-ban alapító tagja, 1944-ig elnöke volt a Pécsi Képzőművészek és Műbarátok Társaságának. A művészeket segítő tevékenysége országosan ismert volt. Weber Xavér művészeti díjat alapított, aukciókat, kiállításokat szervezett. A pécsi tavaszi és őszi tárlatokról katalógusfüzeteket jelentetett meg. Martyn Ferenc párizsi tartózkodását művek vásárlásával támogatta.

1955-ben, amikor felkértem, hogy a múzeum részére rendezze a Pécsi Képzőművészek és Műbarátok Társasága iratanyagát, s gyűjtse ki a korabeli sajtóból a Társaságra vonatkozó híreket, információkat, halk beszédű, törékeny, alacsony termetű öregúrnak ismertem meg, akiről alig volt hihető, hogy rendőrfőkapitány-helyettesi minőségben valaha bűnügyekkel is foglalkozott. Életrajzát közli *A felszabadulás aranykönyve* (Zsadányi O. és Kussinszky E., Pécs, 1931), valamint a *Fejezetek a rendőrség történetéből Pécs–Baranya* című könyv (Ernyes Mihály, 1995). Nevét, munkásságát a képzőművészet mecénásai között is meg kell őriznünk. Martyn Ferencnek hozzá írt leveleit 1957-ben nekem ajándékozta, hogy őrizzem tovább és használhassam az életmű feldolgozásához. Tíz éve Martyn Ferenc is elköltözött e világból. Török Lajoshoz írt egykori levelei ma már kortörténeti, művészettörténeti dokumentumok, beszámolói irodalmi értékűek.

Hálás vagyok Török Lajosnak, hogy rám bízta megőrzésüket, és köszönöm a Jelenkor szerkesztőségének, hogy vállalkozik közlésükre.

A levelek közlése során a szóalakok leírásánál a mai helyesírás szabályait követtük. Kivételt ezalól a helynevek, illetve a belőlük képzett melléknevek jelentettek: ezekben az esetekben megtartottuk a Martyn Ferenc által használt formát, ám a nyilvánvaló tollhibákat ezeken a helyeken is javítottuk. A levelezésben található képeslapokat, levelezőlapokat tompán szedtük, a terjedelmesebb leveleket bekezdésekkel. A legszükségesebb információkra szorítkozó jegyzeteket Hárs Éva állította össze. – A levelek most olvasható első részletét az 1996-os és 1997-es évfolyamban további hat rész fogja követni. – *A szerk.*

MARTYN FERENC

LEVELEK TÖRÖK LAJOSHOZ

I.

Pécs, 26. 7. 13.

Kedves Főtanácsos Uram, váratlanul közbejött dolgok miatt (minisztérium, kiállítás) ma Bp-re kell utaznom; így némi restelkedéssel és bosszankodással le kell mondanom a holnapra tervezett munkát; mindazáltal hinni szeretném, hogy a héten elkezdhetem. Viszszaérkezésemkor jelentkezni fogok. Elnézést kérek és szívből üdv. küld:

Martyn Ferenc.

Paris. 926. szept. 27.

VI. 27. Rue de Tournon
Hotel Londres.

Kedves Főtanácsos Uram,

megbocsájt, hogy ceruzával írok, de hiszen ezt is a vázlatkönyvemen, a térdemen, a Luxembourg Kertben, korán reggel. Csípős hideg van, az élet azonban már erősen hullámzik, még itt is vannak emberek a parkban, a kék párába süppedő fák között: most jövök haza egy újabb tanulmányútról, amiben az éjjeli Páris a főtéma. Milyen különös itt az éjjel! A hidakon sorjában nők és férfiak virrasztanak, rongyokba burkolt alkoholisták és lent alul, a Seine parton a többiek, egész tömeg. Innét, a gyönyörű Pont Neuf-től húsz perc, ha kilép az ember, a Champs Élysees-ig, az Étoile-ig, ahol az ismeretlen katona sírja fölött örökké ég a láng, és ahol úgy keringenek a legszebb autók, mintha hangyaboly volna és játék: valóban, Páris a végletek városa. Már egészen otthon vagyok, alig egy hét alatt, és többet láttam, mint sok párisi: ha egyszer mégis felötlenék egy kiutazás terve, úgy egy praktikus, tájékozott és Baedeckert nélkülöző vezetőjük lehetnék, pedig a Baedecker szinte jobb, mint – Shakespeare.

Nem, nem akarok Párisról írni, hacsak nem azt, hogy ide *föltétlenül* el kell jönni mindenkinek; úgy érzem, itt csakugyan eldől, lesz-e az emberből valaki.

Uram-'sten! milyen szenzációs város ez, ahol fél nap alatt tájékozott az ember, és ahol tíz perc alatt megtanulhat utazni a Metro-val, és ahol olcsó az élet, finomak az emberek, ahol a legszebb gyűjtemények egymás mellett, – később talán rendezem majd ezeket a képeket, a közvetlen hatás valóban elámító. – Mégis, hogy számoknál maradjak, az útiköltségen kívül, ami körülbelül 3 millió oda-vissza egy személyre, itt két hetet három millióval urasan eltölt két ember, szóval erre az egész útra nem kellene több kilenc milliónál. Talán sor kerül erre egyszer?

Nagyon elfoglalt voltam Pesten és Wienben, így nem tudtam felelni a Pécsi Képzőművészek Társasága felszólítására, már ami a kiállítást illeti. Bevallom, ez a kérdés csakugyan probléma, főképpen anyagiak miatt. Azonban engedje meg Főtanácsos uram, hogy valami megoldásfélét keressek a következőkben. Arra gondolok ugyanis, hogy fölajánlom a most nyáron készült portrét megvételre Főtanácsos úréknak, és hogy anyagiak ne legyenek akadályok az ügyben, két és fél millió koronáért. Bevallom, kényszerítve vagyok erre, mert a biztosítékok, amik itt tartózkodásomat lehetővé teszik, csak Karácsony felé esedékesek, és kü-

lön is kérem egyúttal. Már most, ha megtartanák a festményt, úgy képzelem, legalább ideiglenes rámában ki kellene állítani és csak ezt tőlem most októberben. A kép Irányi Dániel tér 15. I. alatt apáméknál van, ahonnét valami nyugta ellenében bármikor kiadják. Így egyszerre kétféle eredményhez jutnék – hiszen csakugyan ambicionálom a kiállításon való részvételt, másrészt, valami alkalmi jellege lehetne épp ennek a portrénak. Mindenesetre választ fogok kérni a föntebbi címemre. Megjegyzem még, hogy vissza van a kép firniszelése, de azt, ha szükség lesz rá, helyettem elvégzi valaki, akit avizálhatnék idejében. –

– Persze, mióta itt vagyok, még semmit sem dolgoztam, témákat találtam, főképpen a Seine körül és mindenfelé, bár nem tudom, meddig tart, míg hozzá nyúlok. Hál' Isten, festőkellékeket már beszereztem, igen kielégítően. Erről máskor írok, de valami egészen rendkívülinek kell ezután következnie, mostanában nagyon nehéz problémákon vesződöm, olyanok ezek, mikhez alig fogtak hozzá. No, majd meglátjuk!

Közben egészen kivilágosodik; az ég mindenesetre ragyogó és mély kék. A kutak finom párákat szórnak a növények fölé, mennyi szökőkút! És milyen szépek a virágágyak, az allée-k és a pázsit. Itt, mögöttem a Senatus, két rendőrrel, akiknek olyan harcsabajusza van és olyan köpenykéje, mint amit film-vígjátékokban látni, és a másik végén a kertnek: a Pantheon az aranyos bordájú kupolájával. Kitolják a kisgyerekeket, és a padokon a legkülönösebb emberek, szakállas francia urak és sok nő. Egyik délután, itt az Odeonnál egy pesti nővel találkoztam, akiről pár éve aktot rajzoltam – egész francia lett. Nagyon sok magyar, – ők öltözködnek a legjobban, és a magyar nők a legszebbek. De most megállok itt – kézcsókomat küldöm nagyságos asszonynak, Főtanácsos urat szívből köszöntöm:

Martyn Ferenc.

Paris. 926. nov. 6.

V. 15. Quai St. Michel.
Hotel de Suede.

Kedves Főtanácsos Uram,

némi zavarral kezdek írni, – nem tudom ugyanis, mi lett levelem sorsa, melyet, ha jól emlékszem, egy hónapja küldtem, és amelyre valami előttem nem ismert okból nem kaptam választ. Mégis úgy gondolom, elveszett ez a levél, hiszen emlékezetem szerint október első fele még az aradi pihenésre ment, – csakugyan? Mindegy tehát, végül nem marad egyéb hátra, minthogy írok újból. –

Lassanként két hónapja, hogy itt vagyok Párisban; nagyon sokat láttam és nagyon sokat tanultam ez idő alatt, és mert egyelőre nem gondolok elutazásra, valószínűleg még előbbre fogok jutni. Különben ez az idő talán a legszerencsésebb; most minden egész erejével megy: képzőművészeti kiállítások hihetetlenül sokoldalú, káprázta tó, csodálatos dolgok (az egész világ ide hozza holmiját), a színház, a zene – ez utóbbi rengeteg anyaga egymagában kimerítené az ember energiáját –, végül maga a város nagyszerű életmenetével. És mindenmellett dolgoztam és rengeteg tervem van, igaz, olajfestményekre nem gondolhattam, de van mintegy húsz komoly pasztellom, akvarell és krétarajzom – párizsi témák, melyek a magam előadásában sem érdektelenek. De mindezt, remélem, bemutathatom majd Pécsett, esetleg kiállítás keretében és külön a jóismerősöknek.

Egyúttal, a beszámoló keretén belül, ismét megkérdem (bevallom, anyagilag bizony igen szerényen kell élnem), nem volna-e kedve Főtanácsos úréknak az általam festett arcképhez, melyet most, az összes körülmények foglalataképpen két millió koronáért át tudnék adni. Ha az ajánlatomból sikerülne valóságot létrehozni, bizony igen hálásan köszönném meg, hiszen itt tartózkodásomat könnyítené meg és előbbre csaknem egy hónapot jelentene. Mindenesetre szeretnék választ kapni; – végül csak annyit, hogy a festményt apáméktól (Irányi Dániel tér 15. I.) el lehetne hozatni, ha az esedékes.

Péter hírlapíró úrnak, pontos cím híján, ugyancsak a városházára küldtem a P. K. T.* felszólítására vonatkozó levelemet, – bár főleg anyagiak miatt nem küldhettem képeket az októberi kiállításra, rosszul esik, hogy legalább a katalógust nem küldte el hozzám. Csak egy-két évre van szükségem, és akkor már magam is nyújthatok némi értéket a P. K. T.-nak.

Készülök Londonba; – biztosan át fogok jutni, ha Írországig nem is, hol pedig rokonaim élnek és ami őseim földje; nagyon érdekel ez az út. Azonban minderről személyesen hosszasan és talán érdekesebben!

Üdvözlöm a kedves ösmerősöket, Esztergár dr.-t** külön is, bár ő nem szereti a modern piktúrát – Főtanácsos úr válaszát várva maradok igen tisztelője szerényen:

Martyn Ferenc.

Páris, 26. nov. 26.

V. 15. Quai St. Michel
Hotel de Suede.

Kedves Főtanácsos uram, köszönöm kedves levelét, íme, mindjárt válaszolok is: igazán jól esett olvasni a dolgom iránt való szeretetét; mindenesetre igen jól jött volna, ha sikerül az ajánlatom, de azért talán csak keresztülviszem magam. Ha mégis, levelében említett fáradozása sikerrel végződik, hálára kötelez, és előre megköszönöm. – Sokat dolgozom; tizenöt pasztellem van, néhány akvarell, és készítek egy kompozíció sorozatot: párizsi utca címmel – mindezen kívül rengeteg tervem. Majd személyesen bővebben, most csak annyit írok, hogy nagyon sokat látok és tanulok. Tegnap pl. Katalin-napkor az egész város tombolt és mulatott – én persze nem; meg vagyok különben is hűlve. Nem tudom, meddig maradok, lehetőleg tavaszig vagy valahogy. Közben, ha csak lehetséges, át akarok utazni Londonba – innét az egész út két hét, szerényen körülbelül összesen két millió. Remélem, Pécsett is be tudom mutatni dolgaimat, bár, talán meglepő, itt is érdeklődnek és lehetőségeim vannak. Persze egyáltalán semmit sem keresek. – A küldött értesítésért még egyszer hálás köszönetet küldök, maradok igaz tisztelője:

Martyn Ferenc.

Páris, 926. XII. 19.

Kedves Főtanácsos Uram,

éppen most, ezekben a napokban gondoltam arra, hogy elküldöm a karácsonyi és újévi köszöntőt, amikor ebben a tegnapi lap megelőzött. Köszönöm, csakugyan, hogy ennyi szeretettel gondolnak rám Főtanácsos uramék, – én is, szerénységgel, meghitt és boldog karácsonyt üzenek innét. Ugyanekkor nagyon köszönöm a pénzre vonatkozó értesítést; címem nem változott, és ha szabad kérnem, talán legcélszerűbb magyar koronát vagy francia frankot küldeni, – ugyanis a dollár nagyon ingadozik és sokan veszítenek rajta. Úgy képzelem, főtanácsos uram, egy-két nappal előzőleg értesíti levélben apámékat, hogy a képért elmegy valaki (Irányi Dániel tér 15. I.), vagy Róbert öcsémet, aki Pécsett orvostanhallgató és derék fiú (Rippl-Rónai mesternél nevelkedett), behívatná hivatalába; – ő a festményt valaki kíséretében fölkísérné. Valóban örülnék, ha ezt a portrét is el lehetne helyezni a városházán, bár még lakkoznom kell, és persze rámázatlan.

Végül pedig nagyon köszönöm, hogy áldozatot hozott értem Főtanácsos uram, – nekem egy hónapi munkát jelent, nyugodt körülmények közt, és egy hónap alatt nagyon sokat lehet dolgozni. –

Itt is, valóban, a karácsony szelleme van a levegőben, a város forgalma egész rendkívüli, a fényreklámok és a kirakatok bámulatos hatásokat váltanak elő. Meglehetősen estek az

---

* *P. K. T.* – A Pécsi Képzőművészek és Műbarátok Társasága. 1926-ban alakult, 55 taggal. Már ez évben bemutatkoztak Budapesten, a Nemzeti Szalonban rendezett „64-ik vidéki kiállításon", 24 résztvevővel. Első pécsi kiállítási katalógusuk az 1927. évi őszi tárlathoz készült.

** *Esztergár dr.* – dr. Esztergár Lajos (1894–1978), városi köztisztviselő, 1929-től városi tanácsnok, később alpolgármester, 1940 és 1945 között Pécs polgármestere.

árak, de mégsem úgy, amint emelkedik a frank. Különben is, ez, bennünket, idegeneket alig érint, de sőt nagyon sokan máris itt hagyják Párizst. Különösen az első napok voltak zavarosak, és a szokatlan kurzusok egész sereg idegent zavarba hoztak, mégis, nem látom oly súlyosnak a helyzetet, mint általában hiszik. Még mindig nyoma sincs komoly télnek, sőt decemberben alig esett – most például meleg van künt és napsütés. Nem tudom, milyen lesz január, a „tél" – a franciák mindenesetre rosszul viselik a hideget. Terveim Párizs megdrágulása és a várható esős hónapok lehetősége ellenére nem változtak: minél tovább itt maradni és minél jobb dolgokat produkálni. Egészen hihetetlen az, amit Párizs képzőművészete nyújt; – csaknem száz szalon tart állandó kiállítást (finoman rendezett, nagy, igen előkelő helyiségek, világítás, fűtés, fotöjjök és fűtés – végül folyóiratok és könyvek), nagyon jó kiállításokat, aközben, reggeltől estig, szombaton éjfélig, és mindezt egészen ingyen. Minden szabad időm, igazán szólva fél napokat töltök így kiállítások között, és bár szédületes a hatás, az oly gazdagon hangzó kórus, semmiféle változásnak nem állok szolgálatába, de nagyon sokat, rengeteget tanultam, és sok kérdésben tisztultak problémáim. Minderről tanú a mappám, melyben immár harminc felé közeledik a művek száma, és amelyek az elmúlt nyár minőségéhez mérten mégiscsak egészen mások. – Hiszem különben, hogy Pécsett bemutathatom nyilvánosan az eredményeket; – végül mindarról, ami itt történik, szóval bőven beszámolhatok.

Persze mindez csak egyetlen szempont itt, bár a többi, zene, irodalom, bizonyára nem páratlan Európában. A franciák egész bizonyosan elsősorban vizuális típusú emberek; nem sokat értenek a képzőművészethez (különösen szobrászathoz), de vannak jó művészeik és azokat sokra tartják. Érdekes, például a „Salon du Franc"-ban,* melyet neves idegen művészek a frank érdekében rendeztek a Musée Gallierában (a róla szóló hosszú és komoly írásom befejezetlenül itt fekszik a fiókomban) – egész Párizs ott volt; a Kormány tagjait és az alacsony elnököt, Doumerque-t itt láttam először. Vagy például Monet temetésén, a múlt héten, ugyancsak nagy embereket láttam, Clemenceau-t is. Igaz, Monet csakugyan nincs többé, az utolsó nagy impresszionista, aki az első is volt, és ez az érzés, bár egész jól ismerem Monet helyzetét, súlyát, napokig hatott rám. –

Mellékelten küldök egy lapot, – úgy szeretnék egy egész csomót küldeni. A Louvre és a többi múzeum több száz (színes is van) lapot árul, igen olcsón (60-80 centimes), sőt a L. öntvény műhelyében például egy Donatello gipszfej 60 frank, de egy másik, egyiptomi hercegnő feje csak 30. Remélem, sikerül mégis valamit szereznem – bár itt oly remek és olcsó könyvkereskedelmi élet van, hogy főtanácsos uramék, ha másként nem, szörnyű adósságokkal terhelnék meg magukat e tekintetben. Sajnos, csak átnézem őket...

Még egyszer nagyon köszönöm a pénzküldeményt, hiszem, hálás lehetek érte, amint tőlem telik – nagyságos asszonynak kézcsókomat küldöm, főtanácsos urat szeretettel köszöntöm:

M. F.

Paris. 27. I. 10.

15. Quai St. Michel
Hotel de Suede.

Kedves Főtanácsos uram, – még Karácsony előtt szívesen értesített, egyben címem után tudakozódott. Akkor levélben válaszoltam, az éppen aktuális ünnepnapok köszöntőivel egybekötve mondanivalóimat – de úgy érzem, levelem nem érkezett meg. Ugyanis azóta semmi választ nem kaptam. Kérem tehát, ha módja engedi, értesítsen az akkor jelzett küldeményt illetőleg, de különben igen örülnék, ha egyet-mást még hallhatnék az otthoniakról. – Itt jó idő járja; – utaznak az idegenek és Páris marad változatlanul. A képzőműv. szezon páratlan. Dolgozom. Szívből köszöntöm:

M. F.

* *„Salon du Franc"* – a francia pénz, a frank nevét viselő kiállítás.

Paris, 927. I. 23.

Kedves Főtanácsos Uram,

hálásan, nagyon köszönöm a 660 franknyi pénzküldeményt. Bevallom, nem tudom, valóban rászolgálhatok az irántam tett fáradozására, azt sem, illendőképpen hálás lehetek-e érte. Mégis kérem, hagyja úgy hinnem, hogy ebben a tekintetben lehetőségek állnak rendelkezésemre, másrészt bizonyos jövőm van bensőmben, szóval bízhatok. Így, mindenesetre februárt nyugton át tudom dolgozni, bizonyára tapasztalatokkal. Most, eddig harmincnégy művem van együtt és sok tervem, vázlatom: Páris képzőművésznek csakugyan a legelső, amit az egész világ nyújthat, és úgy gondolom, aki nyitott szemmel jár, az már eleget lát. E művek közül tizenöt pasztell, tizenöt akvarell vagy színezett rajz, és éppen ma készült el a párizsi utca-sorozat negyedik kompozíciója. Mindezek, természetesen, erősen kiválogatott darabok, hiszen néha több vázlat előzött meg egy-egy darabot belőlük. Tervem az, hogy március közepén fölkészülök, egyenesen leutazom Firenzébe, onnét Milano és Velencze állomásokkal hazautazom. Így fél évet töltöttem itt, és ha sikerül talán a londoni átutazás, úgy valóban sokat láttam és sokat tanultam – ez utóbbit azonban lehetőleg bizonyítani fogom.

Közben, igaz, nagyon ritkán, magyar újságok kerülnek hozzám; – jónak látom, hogy személyes tapasztalataimat ideírjam, valóságot, elfogulatlant a lapokban Párizsról írt cikkekkel szemben. Mindenekelőtt: itt senki nem beszél, nem tud spanyolnáthától. Kétségkívül voltak megbetegedések, de ezek általában könnyű lefolyásúak, és a járvány szó éppenséggel nem fedi azok módját, elterjedtségét. Ismétlem, sem hivatalosan, sem közvetve nem beszél, nem tud erről az ember – de igaz, hogy itt általában sok az eső (195 nap évenként), sok a meghűlés, különösen ilyenkor. Igaz, maga az idő egészen kiszámíthatatlan; pl. ma pontosan ilyenképpen játszódott le a nap: reggel hét után tavaszias napkelte, nyolckor napsütés, – fél tízkor lassan borul, és a délelőtt a szokott szürke ég alatt telik el; – du. kettőkor elkezd esni, hamarosan havazik (ami igen ritka dolog) – esik ötig, utána nedves levegő és most, nyolckor tiszta ég, szél, úgyhogy egy óra múlva szárazak lesznek a járdák. – Sajnos, ami a drágulást jelenti, az való, ha nem is oly mértékű, mint azt írják. Szeptemberben például a Madelain körül, szóval a legelső helyen 100 frank volt egy pár férficipő; – a frank csaknem 1000 koronával lett drágább azóta, és ugyanaz a cipő nemhogy olcsóbb lett volna ennek arányában, de emelkedett 150 frankig – mindent összevéve azonban, merem állítani, hogy aki ma itt bevásárol, még mindig jobbat, szebbet kap, mint Közép-Európában, legtöbbször olcsóbban. Persze az ismerős különösen jól jár – és én, aki rengeteget járok és jól ismerem a várost, érdekes összehasonlítást tudok tenni. Idegenekkel szemben általában „idegenek" a franciák, utálják az angolokat, akik tömve pénzzel idejönnek, és ahol lehet, gúnyolják őket, és persze éppen nem mutatják szeretetüket a németekkel szemben – mégis, azt érzem, az angolokra haragusznak leginkább. A lapok (a boulevard-lapokat gondolom) elferdített cikkekkel tartják ébren ezt az érzést, és e cikkek, legutóbb több hír jelent meg gróf Bethlen olaszországi útjáról, súlyos tudatlanságban fogamzottak meg, mindazáltal például az „Est" lapok piszkos szájúságá[nak], nyomorúságos szempontjainak híre sincs ezekben az újságokban. Általában szimpatikus a francia sajtó, – inkább az, mint az angol. –

Tulajdonképp vége nélkül írhatnám e sort, talán jobb lesz, ha személyesen alkalmilag elbeszélhetem, – magamról még csak azt, hogy naponta átlag 2-3 kiállítást nézek meg, ma például a Salon des Indépendants-t, ahol negyven terem és 4000 kép van együtt, és így meglehetősen tájékozottan állok. Sok szempont és probléma tisztult előttem, és tudom, *mit kell* csinálni. Egy roppant műhely forrong itt eszméivel, eszközeivel; nagyon érdekes, változatos és gazdag a termése. Hazajövve, újabb fél esztendő alatt rendkívüli terveim lesznek, bízom, hogy megközelíthetem azokat, másrészt elhatároztam, hogy ez évben, mint az elmúltban, újra utazni fogok: ez az alapja minden lépésnek. És mivel márciusi olaszországi tervem hihetőleg nem akad meg, őszre Spanyolországba fogok utazni

néhány hónapra. – Most, befejezésül, megkérem főtanácsos urat, ha ideje lesz hozzá, üzenjen hozzám pécsi körülményekről – mit dolgoznak a pécsi festők? és újra hálás szívvel köszönöm az érdekemben tett fáradozását. Nagyságos asszonynak kézcsókomat küldöm, önt szeretettel köszöntöm:

Martyn Ferenc.

Paris, 927. febr. 22.

Kedves Főtanácsos uram, már régebben készülődtem az írással – most arról számolok be, hogy valószínűleg 6-án indulok Olaszországba. Milánóban állok meg először, aztán Firenzén át megyek, ahol szeretnék hosszasabban időzni. Végül következik Velencze. Március így úton megy el, de a hónap vége felé Wienen át visszaérkezem Budapestre. Most már bizonyos, hogy az ősszel Berlinbe, ill. Dessauba, a Bauhausba fogok áttelepedni. A nyár: Pécsett. Említettem már, egy nagy méretű kompozíciót kezdek odahaza. Még mindig dolgozom, nagyon komolyan. Olaszul tanulok. Bevallom, nagyon megszerettem a franciákat legutóbb, lassan, lassan, és Parist még azonkívül; csaknem fél év múlt itt el, rengeteg tanulsággal. – Mappáimat hozom magammal: ötven mű, igen változatos sorozatok. – Írni fogok Itáliából, bár szerettem volna – ígérete értelmében – levelét olvasni. Üdvözlöm a kedves pécsi ösmerőséket, különösen a művészeket – vajon mit dolgoznak? – Itt hihetetlen erővel zúg az élet, micsoda felvonulás. Nem soká tart, *én is* be fogok itt mutatkozni. Kézcsókomat küldöm nagyságos asszonynak, szeretettel köszöntöm Főtanácsos uramat: Martyn Ferenc.
Címem: 15. Quai St. Michel.

1927. okt. 13.

Kedves Főtanácsos uram, valószínűleg hétfőn jövök meg, ez esetben jelentkezni fogok. Egyidejűleg, most, küldöm a három párisi pasztellt, – úgy gondolom, a három darabért keretestül nem lesz sok 120 pengő. – Nagyon is elnézését kell kérnem, amikor ilyen dologgal terhelem meg, – de jegyeim miatt oly sürgőssé vált az utazás, hogy mindent meg kell kísérelnem. Hálásan köszönöm szíves fáradozását: M. Ferenc.

927. XI. 2.

Paris. 15. Quai St. Michel
Hotel de Suede.

Kedves Főtanácsos Uram,

ma érkeztem meg Párisba, – Barcelonából. A spanyol út megakadt a katalán zavargások miatt. A továbbutazáshoz ugyanis a külügyminisztérium engedélye kellett volna, melyet néhány nap alatt megkaptam volna Ruttkay, barcelonai követünk végtelen szíves közbenjárására. Nem vártam meg, főleg anyagiak miatt (ott lent rendkívül drága az élet, és napokat töltöttem el ide-oda utazással), hanem a Toulouse–Limoges vonalon visszajöttem P.-ba. Spanyol jegyeim megmaradtak, az Irun Paris is, tehát a tervezett hosszabb út mégis létrejön majd. – Így is sokat láttam; megnéztem Veronát, Marseillet, két napot töltöttem a Pireneusokban, meghatóan szép Avignon és Provence, de a Côte D'azur meglehetősen levelezőlapszerűen hat.

A spanyolokról majd elmondhatok dolgokat – annyi bizonyos, hogy Europa sorsában aligha lesz szavuk; egy nagyon műveletlen, nyakas és büszke népnek hatott, akik senkiről sem akarnak tudomást venni. Il faut toujours avoir la bourse dans la main – ez pedig az átlag néppel szemben áll fenn.

A katalán mozgalom, melyet az emigránsok fűtenek, elég komoly dolog; 1800 embert

tartóztattak le akkoriban, és nagyon bizonytalanul viselkedtek a hatóságok – persze mindez nálunk alig számít, de érdekesnek tartom mégis, hogy a murakeresztúri rendőrség azt tanácsolta, hogy *most ne* utazzam Sp-országba.

Itt minden a régiben várt; – már dolgozom, hiszen több feladatot hoztam magammal. Most indul az igazi szezon, rendkívüli jelekkel. Mindenesetre, legalább fél évig szeretnék itt maradni, bár lehetséges, hogy közben sikerül még a londoni áttelepedés is.

Mellékelem a kérvényt, melyről beszéltünk, és így külön is kérem kedves és kitüntető támogatását – bizony a bizonytalanság előtt állok, bármekkorák is a terveim. Azután, ha valami kis idő jut rá, megköszönöm a hazai híreket.

Szívből köszöntöm a csütörtöki társaságot, Főtanácsos uramat pedig külön szeretettel üdvözlöm:

Martyn Ferenc

Idejegyzem, mert talán nem érdektelen, hogyan néz ki ma, 1927-ben,

a Katona fekete lakk kalap
világos zöld ruha
citromsárga lakk övek és szíjak
cúgos cipő
puska: százéves

a Rendőr fekete búr kalap ezüst veretekkel,
sötétkék ruha,
piros gallér és kézelő,
fehér szíj és gombok,
lábszárvédő
cúgos cipő

(fontos a színeket hozzá képzelni, különben egész más a hatás.)

Idegennek oly különösek és nevetni valóak, hogy valóban több embert láttam, aki nem tudta eltakarni a nevetést, – én magam főleg azon csodálkoztam, hogy ők, egymás közt nem nevetnek, amikor találkoznak.

Paris. 927. dec. 14.

Kedves Főtanácsos Uram,

közel két hónapja vagyok itt; azt hiszem, az eddigi eredményeket messze fölülmúló művekkel, – most azonban, a kisegítő források híján valóban súlyossá váló körülmények között. Sajnos, a Kultuszminisztériumból eddig semmit sem kaptam (jóllehet határozottan ígérték) és ebben az évben már nem is számíthatok, – minden tekintetben sokkalta nehezebb körülmények között, mint a múlt évben, részben mert Parisban romlott a gazdasági helyzet (ez elsősorban az idegenek ellen hat), részben pedig a festőkellékek nagy ára miatt, melyekre (rézkarcolás) ezúttal szükségem van. Nem akarom részletezni a dolgot, bár mintegy atyai-jóbarát előtt nem röstellem, – valóság, hogy ma már a minimum is hiányzik előttem. Közben minduntalan meghűlök, – egészben véve igen idegesen és nehezen bírom el a napokat. Péter barátomat kértem, értesítsen, miként folyt le a pécsi kiállítás: nem tudok semmit sem, csak gondolom, hogy tervünk, a képeladás, nem ment. Ezúttal mégis, gondoltam, még egyszer megkérem Főtanácsos urat (bár tudom, mennyi a munkája), kíséreljen meg az érdekemben azt, amit jónak lát; – talán a társaság juttathatna számomra, mint az egyetlen tagjának, aki kint él és dolgozik, vagy talán mégis sikerülne valami képeladás. Egy-két hónap múlva, amikor a rézkarc sorozat készen áll, ha el tudom őket küldeni barátaimnak, lényegesen javul a sorsom, most azonban valóban kritikussá vált napok óta. – Előre is hálával köszönöm minden lépését, és kérem, ne vegye terhesnek, ha csak lamentációkat írok: ahhoz, hogy elérjem terveimet, Parisban kell tartózkodnom, más megoldás nincs is számomra; – igaz viszont, ez nehéz áldozat.

Kérem, pár sorban értesítsen arról, milyen választ várhatok, – maradok igaz tisztelője:

M. Ferenc

Újévi köszöntő: FRANÇOIS de MARTYN

Paris. 928. I. 9.

Kedves Főtanácsos uram,

múlt pénteken megkaptam 430 frankot, tegnap pedig kedves levelét. Elfogódva és hálásan köszönöm meg mindkettőt, a gondot és azt a szeretetet, mellyel sorsomat figyeli és azon minduntalan segít. Adja Isten, hogy valamiképp ki tudjam a jövőben fejezni hálámat. – Amint azt írtam, ez a hónap igen nehéz körülmények közt indult, – a pénzküldemény a legjobbkor jött, másrészt rézkarcaimat is el tudom többfelé küldeni, tehát jövő hónapban már azokból is várok bizonyos eredményeket. Bizony Bpestről, különösképp, ez ideig semmi nem jött – nem is értem a dolgot. Ha tehát a jelzett levelet meg lehetne fogalmazni, úgy kérem azt dr. Rónay Zoltán min. tanácsos (Kultuszminiszt., Hold u.) címére küldeni, aki ezeket a dolgokat mindig is intézte. Az eredmény nem marad el – hiszen éppen most kezdődik egy új félév és a díjak kiosztása. Ez az időpont tehát a legalkalmasabb, viszont gondolom, múlt évben nem volt pénzük. Mástól is hallom ezt.

Nagyon örülök, egyben gratulálnom is kell a pécsiek budapesti sikeréhez – ezt is csak hallomásból tudom (megköszönöm nagyon, ha valami hírt kapok róla), hogy a pécsiek a legjobbak voltak a vidéki csoportok között.* És köszönöm, hogy velem kapcsolatban B. Klári arcképének felküldésével fáradozott. Persze a legközelebbi jövőben küszöbön áll

* *legjobbak voltak a vidéki csoportok között* – a Vidéki Képzőművészek Csoportjának 1928-ban a Nemzeti Szalonban rendezett kiállítása. A pécsiek négy elismerő oklevelet kaptak.

az én bpesti kiállításom, ami ugyancsak (szerényen bár) hozzájárul az egyesület erőtőkéjéhez. Nem tudom, hogyan köszönjék meg odahaza, úgy a művészek, mint a város közönsége az egyesület elnökének munkáját, ami, egyszóval, *mindent magába foglal*. Ezen az úton, látnia kell mindenkinek, a legszebb út áll előttünk, és az együttműködés ereje sokkal gyorsabban termett, mint azt gondolta volna bármelyikünk. – Ha létrejön a tavaszra jelzett pécsi kiállítás, úgy (ha még itt lennék és értesítést kapok) jelentékenyebben szeretnék ott szerepelni. Úgy gondolom ugyanis, március végéig itt maradok, azután Spanyolországon át hazafelé tartok – erre az időre szükségem van terveim keresztülviteléhez. – Az eddigi eredmény, természetesen, sokkal jobb az eddigieknél, de még sok minden itt áll előttem. Újból volna alkalmam, hogy itt szerepeljek, de ez is pénzkérdés, holott erre már igazán nem kerül. A Salon de L'escalier-ban állíthatnék ki, bármikor. – Cholnoky Mózes ez ideig nem jelentkezett.

Párisban – a hideg egy hétig igen nagy volt, befagyott pár napra a Bois de Boulogne-i tó, azonban itt szinte órák alatt minden megváltozik, – most a legjelentékenyebb művészeti események rohannak, rendkívüli fölvonulásokkal. Csakugyan, az egész világ idejön: tanulni és megmutatkozni. Különösen a Picasso- és a Picabia-kiállításoknak volt nagy hangja (most nyílt meg a Gauguin-emlékkiállítás és készül a Courbet-é), azután Schönberg koncertjeinek. A mozi legnagyobb hőse ma is Chaplin, akinek a „Cirkusza" most ér ide. Különben láttam egy-két felejthetetlen expedíciós filmet – itt ugyanis két frankért már jó helyet lehet kapni –, ez volt minden, amit e tekintetben láttam. A Sorbonne-on többször megfordultam; Hankiss professzor Debrecenből előadott egy ciklust a magyar irodalomról. Végül is szépen ünnepelte őt a Sorbonne képviselete és az itteni magyarok, sőt br. Korányi is eljött az előadás legutolsó percében. – Befejezésképp még egyszer köszönettel kell kezdenem főtanácsos uram munkájáért, amit a szeretet visz. Kérem szépen, értesítsék dr. Rónay Zoltánt, és azonkívül nagyon szeretnék hallani a budapesti kiállításunkról, talán valami nyomtatványt kaphatnék – Péter barátom nem válaszolt nekem.

Szabadjon ezúton Nagyságos asszonyhoz kézcsókomat küldenem, Főtanácsos uramat pedig szeretettel és hálával köszöntenem:

M. Ferenc

928. I. 21.

Kedves Főtanácsos Uram,

köszönöm kedves értesítését, mely a festményemmel kapcsolatos sikerre vonatkozik. A magam részéről főképpen annak örülök, hogy a pécsiek szerepléséhez ily módon hozzájárulhattam, de egyben, illendően, be kell vallanom azt a gyanúmat, hogy a sikerben velem osztozik főtanácsos úr is, aki azt főképpen előkészítette. Ami az anyagi részét illeti, hálásan köszönöm előre is annak elküldését; nagyon szükségem van rá, hisz roppant lassan és nehezen dolgozom, és különösen kiadásokkal. Így legalább megint egy darabbal előrejutok. – Másrészt elég fontosnak tartom azt is, hogy a város részéről a pesti zsűri döntését többé-kevésbé figyelembe veszik, ami aztán a városi múzeum gyarapításánál számításba jöhet (persze, nem magamra gondolok). Sajnos, nem jutottam katalógushoz és egyéb adatokhoz, melyek a kiállításra vonatkoznak, kivéve ahhoz az általános, ide jutott hírhez, miszerint a pécsiek szereplése volt a legjobb. Jövőre, úgy gondolom, még jobban ki kell válogatni a műveket, és csak egészen arra érdemeset elküldeni. –

Végre, hogy tovább is magamnál maradjak, elkészült az első öt rézkarc;

ma már ismerem a francia eljárásokat, és csak ezután következnek a jobb lapok. Hogy mily lassan jutok előre, megemlítem, alig húsz mű van együtt, közel három hónap alatt. Pedig mit dolgoztam! és mit vesződtem! Persze a rézkarcolás vette el legtöbb időmet. Közben ismételten meghűltem, legutóbb is. Így történt azután, hogy csak ma tudok válaszolni.

Legutóbbi levelemben megírtam a minisztériumi segélyre vonatkozó kérésemet; minthogy nem említi főtanácsos uram, lehetséges, hogy keresztezték egymást a hírek. Mindazáltal kérem ezúttal, hogy a Társaság nevében legyen szíves Dr. Rónay Zoltán címére írni, illetőleg íratni – az eredmény bizonyosan nem marad el. Nem szívesen adok ily módon munkát, de persze az a célom, hogy minél tovább itt maradhassak, egyszóval kényszerítve vagyok erre. Paris különben is, legutóbb, egy „árnyalattal" újból drágult, alig negyednyivel olcsóbb Berlinnél, például; – el is határoztam, hogy jövő esztendőre oda költözöm, legalább átmenetileg, ha már innét nem tudok elszakadni. Tegnap nyílt meg az „Independents" 4500 művel, 2700 kiállítóval! – Mindez mintegy mellékesen az egyéni kiállítások mellett. Bernáth Aurél barátom, aki a jövő magyar piktúra máris legértékesebb munkása, Berlin után (ahol éveket töltött) most, először itt elkábult a rettenetes tömegtől. Hogyne! – ott ötven szalon van mindössze. – Általában egyébként a múlt évi nívó valamivel jobb volt. Itt ma már tisztán állok és látok: Picasso, Braque, Derain a legkiválóbb három egyéniség, ha festőről van szó – de Picassót több ezeren utánozzák például. Despiau és Zadkine a legszimpatikusabb szobrász, bár valamivel kevesebb értékkel. – Bartók Bélának igen jelentékeny sikere volt a napokban – ez is újság? Ezidén sok magyar szereplő nevét lehetett mindenütt látni – örvendetes változás és meggondolt kezdés.

Befejezésképpen ismételten hálásan köszönöm fáradozását és a kitüntető figyelmet, mellyel dolgom iránt érez. – Kérem nagyságos asszonynak kézcsókomat átadni, Főtanácsos urat sok szeretettel köszöntöm és maradok:

Ferenc.

28. II. 7.

Kedves Főtanácsos Uram,
engedje meg, hogy megkérjem az alábbi dologban. Legutóbbi lapján úgy értesített, hogy a Szalonban nekem juttatták Pécs város díját – és ezt a hivatalos értesítés megérkeztekor lesz szíves címemre elküldetni. Én, bevallom, ezt az összeget „költségvetésembe" beleszámítottam; – és most, hogy három hete nem kaptam újabb hírt, nagyon megkérem,

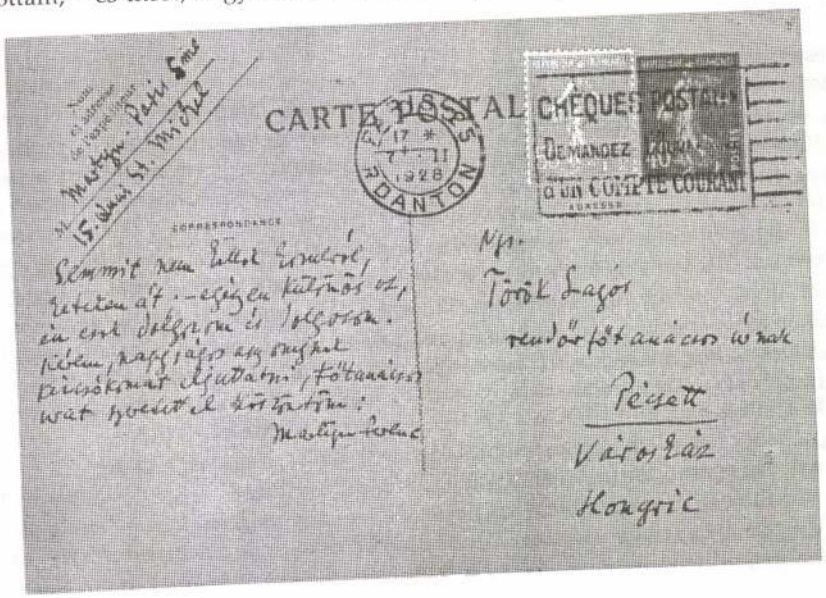

sürgesse meg a dolgot, illetőleg, ha valami akadály jött közbe, úgy arról szíveskedjék értesíteni. Meg kell írnom, hogy attól tartok, miszerint valóban akadálya van a dolognak (nem tudom ugyan, milyen), és az aggodalmon túl, nagyon is befolyásolná munkámat e változás, – hiszen ezt nem is kell külön megírnom. Persze, mindezt azért írom így meg, mert baráti közbenjárásával évek óta kitüntet – gondolom tehát, külön nem fárasztom. Semmit nem hallok hazulról, heteken át; – egészen különös ez, én csak dolgozom és dolgozom. Kérem, nagyságos asszonynak kézcsókomat eljuttatni, Főtanácsos urat szeretettel köszöntöm:

Martyn Ferenc

28. 2. 24.

Kedves Főtanácsos Uram,

most kaptam meg kedves levelét. Mindenekelőtt hálásan köszönöm, hogy Oberhammer képviselő úr útján érdekemben közbenjárt a minisztériumban – én, a magam részéről tehát szintén fogok írni. Azonkívül köszönöm mindazt a fáradozását, amit – nem tudok hálával viszonozni, végül a kiállításra való meghívást. Cholnoky Mózest fel fogom keresni, azonban, azt hiszem, nem kell megterhelnem őt, mert a rézkarcok küldése, mint ajánlott nyomtatvány, felgöngyölítve jól bevált, – így –, ezen a módon fogom őket küldeni. Ezúttal öt rézkarcról volna szó, melyek az első műveim közül valók (hihetetlenül sokat vesződtem az itteni eljárások megszerzésén, és nagyon sokba kerültek nekem anyagilag is), sorrendben a következőket:
Tájkép a Pireneusokból
Comptoir
Americain bar
Kerékjáték
és a Tavaszi verőfény című régibb kompozíciómat. (924)
– a még készülőben lévőket az időre aligha tudom küldeni, hisz egyik másikról 5-6 próba is készül.

Persze sok mást is küldhetnék: 20 nagyméretű krétarajzom van, pár akvarell (most készülök a guasch-sal való munkához) – végül Bakerről két pasztell. Azonban szó van arról, hogy márciusban kiállítok ezek közül egy-két lapot, szállításuk is körülményes volna. Ami otthoni műveimet illeti, a magam részéről nagyon szeretném kiállítani a Háromszöget, a nyáron készült kisebbik kompozíciómat – ha főtanácsos úr elérkezettnek tartja az időt, úgy kérem, értesítsen erről. Én azután levélben intézkednék, hogy a festmény adott időpontban adott helyen legyen. Ha nem volna aktuális a dolog, úgy csak az öt rézkarc kerülne sorra – bár, ismételnem kell, én szívesen vállalom érte a felelősséget a pécsiek előtt, habár a festménnyel bizonyos időközzel megelőzöm őket. Mindenesetre kérem, legyen szíves erről mielőbb értesíteni. – Másrészt kérni fogom, hogy a küldött rézkarcok közül válassza ki azokat, melyek leginkább tetszenek – azokat külön el fogom küldeni, és kérem (bár a grafika e fajtáját nem túlságosan szereti), fogadja el tőlem szerény jelként. Őszinte szeretettel küldöm. – Vissza volna még a küldendő lapok rámázása – erre, bármely zavart is okoz nekem, Főtanácsos urat kérem meg: előlegezze nekem a lapok berámázásának költségét. Azt hiszem, egy egész keskeny arany-léc üveggel nem haladja meg a 4-5 pengőt. Bevallom, nem tudom ezt az összeget előre elküldeni, hisz oly rosszul állok anyagilag, mint nagyon régen. És tudom azt is, hogy az őszről szintén vissza van egy rámaadósságom. Ily módon, minthogy egy-egy lap ára 16 pengő lenne, gondolom, 20 pengőért lehet jelölni egy-egy árát. – Terv szerint április közepén indulnék Madridba – az úthoz szükséges minimális 2000 frankból még csak a „Pécsi-díj" van meg – a többi hiányzik. Sajnos, elküldött rézkarcaimból eddig csak egyetlenegy helyről kap-

tam pénzt – a többiektől még várok. Persze, mindez igen bizonytalan, és így nagyon nyugtalanul várom, mi történik majd körülöttem. Ily módon, ha sikerül a terv, május elején Bp-re érkeznék. Közben természetesen egészen elrongyolódik az ember – csak dolgozom és vesződöm. Annyi bizonyos, hogy mindenfelé gratulálnak új műveimhez, – főképpen a franciák – de anyagilag sokkalta rosszabb a sorom, mint a múlt évben. Nem tudom, meddig kell még kihúzni, és azt sem, meddig bírom. – Ha, így, sikerülne az áprilisi kiállításon eladnom a jelzett lapokat, ez az összeg a legfontosabb pillanatban jönne segítségül. Bocsásson meg, Főtanácsos uram, hogy effajta dolgokat írok – tulajdonképpen nem panaszkodás ez, sőt! – de néha valóban elkelne egy pár nyugodtabb hónap. – A „Pécsi díjat" ily módon várom – azért nem válaszoltam a lapra, mert egyúttal nyugtázni akartam annak vételét is.

Ismételten, hálásan köszönöm sok fáradozását, igaz szeretettel maradok:

M. Ferenc.

Azt hiszem, Főtanácsos uram informált arról a sajtótámadás-sorozatról, mellyel a Kis Entente munkája következményeképp a francia és a franciabarát angol lapok bennünket érnek. Mutatóba mellékelek két ilyen cikket.

928. márc. 9.

Kedves Főtanácsos Uram,

kedves levelét ma kaptam meg. E levéllel egyidőben útnak indítom az öt rézkarcot, – mindegyik hátlapján jelöltem a címet. Ár dolgában azonban változás állott be – számításaim és a nyomatköltségek alapján 24 pengőben jelölném tehát az árat, amihez még külön jönne a rámaköltség. Egyébként még munkában van egy-két lap, de azokat nem küldhetem ezúttal, bár jelentékenyen jobbak ezeknél. Az utóbbi időben különben is sokat és nagyon előnyösen dolgoztam – viszont a még hátralévő időben egypár kompozícióm megoldása áll előttem. Ezúttal hálás szívvel megköszönöm a rámázással járó gondot és költséget; a nagy festményre nézve részben intézkedtem, és ennek alapján öcsém jelentkezni fog a kérdésben Főtanácsos úrnál, hogy azután a kiállítással kapcsolatosan rendelkezzék a kérdésben. A „Pécsi díj"-at a múlt héten megkaptam; ezúttal újból megköszönöm ismételt és engem kitüntető fáradozását. Egyébként válaszoltam köszönetképpen a Polgármester úrnak. Ismét írom, ami a rézkarcok közül tetszik Főtanácsos uraméknak, válasszák ki – én örömmel ajánlom fel; – erre nézve különben nem kaptam választ.

Körülményeim változtával április első napjaiban visszaindulok, hazafelé. Minthogy egyik bpesti ismerősöm és mecénásomtól sikerült az úthoz a nagyobbik részt megszerezni, majdnem biztos, hogy legközelebb tehát Madridból jelentkezem. Gondokkal és rendkívüli elszántsággal indulok (hisz az út szerényen számítva 2000 frank, és egyharmada hiányzik ez ideig), de tanulságaira feltétlen szükségem van. Egyébként két hétnél aligha maradok tovább Spanyolországban. – Említett párizsi szereplésem e hónap vége felé jön szóba; – persze ez is kiadásokkal jár és biztosan anyagi eredmények nélkül; – úgy áll a dolog, hogy legújabb kompozícióimból fogok kiállítani néhány darabot. Erről különben részletesebben fogok beszámolni. Ugyanúgy több nem egészen érdektelen dolgom lesz elmondásra való. – Remélem, a rézkarcok épen érkeznek meg.

Nagyságos asszonynak kézcsókomat küldöm, Főtanácsos urat szeretettel köszöntöm, a viszontlátásig:

M. Ferenc.

(Folytatjuk)

[Részlet]

Behajolt hozzám egy arc az ablakon,
és akkora volt, mint az ablak.

Csakhogy ott volt a fekete függöny,
és nem is láttam az arcot,

csak két szemének rengeteg csillogó pontjait,
izzottak bennük messziről az ablak előtti ágak,

mint egy számokból festett tájkép,
ahol gyorsan szorozni kell és osztani,
hogy fel ne jöjjön az agyagos hullám.

[Részlet]

Leültem a járdaszegélyre,
és azt éreztem,
nagy darab kő vagyok,
többé nem tudok felállni.

Nem láttam semmit,
csak a sötétséget,
és láttam rajta valahol,
hogy égnek mögöttem a lámpák.

És hallottam is,
hogy beszélgetnek több csoportban,
átszűrődött a hangjuk,
mint folyamatos koccanás.

És valaki talán nézett,
mintha ott talált volna,
és rengetegből tudja,
ilyenkor mit kell csinálni.

[Részlet]

Ásóval egy házra ablakot,
napsütésben lerészegedni.

Vannak hirtelen torlódások,
aztán megint lassabb érdeklődés,
előtérbe tolakodik a természet,
ahogy láng nélkül ég egy koszos papír.

Felkeresni egy nőt,
kizárólag hogy adjon enni,
és ennek a netovábbja,
ott helyben elaludni.

Vagy ha négyen dolgoznak ugyanazon,
kapálnak, temetnek be egy gödröt,
és tételezzük fel,
csak a hangokra figyelünk.

[Részlet]

Hangtalanul lobbanó gyufaszál,
csenget a villamos,
a test körül az állandó szükség,
mint egy fékező villamos,
egy doboz gyufa,

az idegenből a magam részét kiveszem,
mind kisebből mind nagyobbat,
mintha egy óriásit tüsszentenék.

MARTYN FERENC

LEVELEK TÖRÖK LAJOSHOZ*

IV.

Paris. 932. jan. 27.

Kedves Főtanácsos Uram, köszönöm levelét és mindazt, amit ír, és külön az ígért 120 frankot, mely festőkellékekre nagyon is szükséges. Ezzel az összeggel körülbelül két hónapig futja festék és vászon. Egészségem továbbra is egész jónak mondható, munkáim is haladnak, úgyhogy októberre tervezett budapesti kiállításomon együtt lesz – három év eredményeképp – húsz-huszonöt festmény. Ezt az anyagot különben nem fogom Budapesten hagyni, itt, Parisban három galéria meghívása fekszik előttem, köztük egy legelső rangú (Galerie Paquereau, rue Mazarine), melyek közül majd adott időpontban választani fogok. A helyzet ugyan rendkívül sötét és reménytelen, de ezzel nem törődöm túlságosan. Budapesten sem kedvező, mégis, erkölcsi szempontból tervbe vett kiállításom igen fontos. Itt, Parisban a kezdés szintúgy, a megfelelő helyeken már jól ismernek, néhány kritikus fölajánlotta segítségét, ez idén (noha ki sem állítottam) már két modern szalon komitéjébe meg is hívtak. Az a kis hír, mely otthon egy szabadban rendezett kiállításról szól, úgy tudom, Kaposváron jelent meg először, Pécsett utána vették át – mondanom sem kell, hogy *teljesen* alaptalan és engem erősen bosszant. A P. N.-nak meg is írtam a „cáfolatot". Hogy miképp keletkezett, fogalmam sincs róla. Egy dolog azonban elárulja teljes értelmetlen voltát: modern piktúrát soha még nem láttak az utcán, oda csak giccs kerül, melyből Parisban is akad bőven. Strasbourgban vámügyeket intéztem el (és alkalmából megnéztem Colmart a csodálatos Grünewaldokkal – az út igazi célja), és most szó van hamarosan egy brüsszeli utazásról. Legutóbb azonban észrevettem, hogy útlevelem lejár. Itt mellékelten elküldöm, és nagyon szépen megkérem Főtanácsos uramat, hogy hosszabbíttassa azt meg, miként azt a múltban is tette. Mivel itt most nem tudok pénzt küldeni, kérem, a költségeket vonja le a nekem küldendő összegből. Úgy hiszem, február folyamán esedékes lesz ez a belga út, megbízásból újból festmények vámügyeit intézem el személyesen, amikor persze egyúttal tanulmányokat végzek majd Brüsszelben és Anvers-ben.

Visszatérve magyarországi utazásomra, mint írom, a budapesti kiállítást októberben szeretném megvalósítani, persze a *Kút* rendezésében. Viszont haza, jóval előbb, júniusban szeretnék megérkezni, részben hogy a tervbe vett iskolát Pécsett megvalósítsuk, részben hogy dolgozhassam. Miután Főtanácsos Uram kedves figyelmével megkérdez, úgy felelek, hogy az iskolát július, augusztus, szeptemberre szeretném tenni, ha az újra

* Az itt közreadott levelezés előzményei a Jelenkor előző évfolyamában a szeptemberi, az októberi és a decemberi számban találhatók; a Martyn-levelek tágabb hátterét és a címzett személyét Hárs Éva a szeptemberi számban közzétett bevezetője világítja meg. – A levelek közlése során a szóalakok leírásánál a mai helyesírás szabályait követtük. Kivételt ezalól a tulajdonnevek, illetve a belőlük képzett melléknevek jelentettek: ezekben az esetekben megtartottuk a Martyn Ferenc által használt formát. A legszükségesebb információkra szorítkozó jegyzeteket a közreadó, Hárs Éva állította össze. – *A szerk.*

lehetséges, Gebauerrel. Alkalmilag, kérem, szíveskedjék megkérdezni Gebauert, nincs-e ellenvetése. Ha nincs, amit remélek, úgy ebben az értelemben biztosra vehető és hirdethető lenne. A tandíjra nézvést Gebauer jobban tudna felelni, ő jobban ismeri a helyzetet. Mindenesetre nekünk is lejjebb kell menni, de gondolom, 15-20 pengő körül megállhatunk. A múlt évi iskola eredményének tavaszi kiállítása különben igen fontos és hasznos lesz propaganda céljából. Én a tavaszi kiállításra egy olajfestményt küldök, címe: „Bajor tájkép", melyet az elmúlt nyáron készítettem Überseeben. Ezt a festményt, melyet különben jónak tartok, a most Parisban időző Walleshausen Zsigmond* festőbarátom felgöngyölítve magával viszi és Budapestről Főtanácsos úr címére elküldi. Ez egy előnyös megoldás, miután a csomagküldés innét igen körülményes. Megkérdezem Főtanácsos urat, miképp akarja a ráma és üvegköltség megtérítését – ugyanis a rámát-üveget legcélszerűbben Pécsett kellene megszerezni. Ez a kép, noha nem esik bele tulajdonképpeni kereséseim útvonalába, jól fog képviselni, és a közönség nem talál benne kérdéseset: a szabadban, „természet után" készült összegezés, egyszóval erősen „naturalizmus". (Megjegyzem, így évenként egyszer rendszeresen készítek egy ilyen tájképet, évek óta.) Vissza volna egy másik propozícióm, mely ennél sokkal fontosabb. Budapesti kiállításom anyagát, mint írtam, nem hagyom ott, hanem Parisban akarom kiállítani. (Három portré is van köztük, egyik Babits Mihályé.) Mármost, ha megoldható, úgy én ezt az anyagot, 20-25 kép, szeretném a következő téli kiállításon Pécsett bemutatni. Ugyanis engem úgyszólván teljesen félreismer a pécsi publikum, míg így végre egy igen komoly alkalom volna ennek korrigálására. Az *Új Szín* tervbe vette, hogy rólam egyik következő számában bőven, reprodukciók kíséretében írni fog (Rózsa vagy Rabinovszky) – ez és a napilapok kritikái hozzájárulhatnának ahhoz a munkához, melyet a pécsi Egyesület évek óta kifejtett, lehetővé tenni egy ilyen erőteljesebb szereplést, mely, úgy tudom, belevág az Egyesület terveibe. Csak egy dolgot jegyzek meg: az anyag a legelső rangú, melyet mai fogalmak szerint el lehet képzelni. Azért írok erről már most, hogy időnk legyen a róla való gondolkodásra és később a kivitelre. Jól tudom, csak erkölcsi szerepre gondolok, de ha arról van szó, legyen az a legjobb. Különben az utolsó háromévi munkásságom külső megjelenésben sokkal kevésbé „modern", mint az előbbiek voltak, úgyhogy ebben a tekintetben egyáltalán nincs semmi akadály. Másrészt, nem lévén munkásságom bőséges, évekig visszatérő alkalmam valószínűleg nem is lenne.

Különben nagyon örülök az Egyesület eredményeinek, azaz Főtanácsos úr eredményeinek; és újból szeretném ezt itt is megállapítani, hogy Pécsett Főtanácsos úr személyes munkássága nélkül mindaz, ami történt, elképzelhetetlen lett volna.

Képekről, művészek sorsáról lévén szó, még valamit szeretnék megkérdezni. Főtanácsos Uram annak idején említette, hogy a Balokány-tónál lévő, csaknem üresen álló, helyiséget az Egyesület a saját céljaira igyekszik megszerezni a várostól. Ez, praktikus szempontból, mindenképp igen előnyös lenne, hiszen tulajdonképpen még nincs egy olyan helyiségünk, ahol dolgozni is lehet. Én ugyan nem vagyok önző, de a nyári iskolával kapcsolatosan gondolok erre. A Nőegylet drága, és a célnak sem felel meg teljesen. Kérem, ha majd írni fog Főtanácsos Úr, tudassa velem véleményét erről a kérdésről. Egy ott rendezett iskola sokkal alaposabb lehetne, kiterjedhetne minden napra, és ami fontos, az Egyesület közvetlen keretében, olcsóbban volna megrendezhető.

Egyénileg tűrhetően vagyok ebben a percben, fontos az, hogy egészségem jó. Főképpen franciák és amerikaiak közt élek, de spanyoltudásom már oly jó, hogy pár hónap alatt jól megértethetem magam, és megfordulhatok spanyolok közt, spanyol nyelvvel.

---

* *a most Parisban időző Walleshausen Zsigmond festőbarátom* – Walleshausen Zsigmond (1883–?), bécsi származású festő, grafikus. Hollósy Simonnál, majd Párizsban tanult. Expresszionista festményeket, rézkarcokat és a párizsi utcát ábrázoló színes litográfiákat készített. Az 1940-es évektől végleg Párizsban telepedett le.

Ebben a tekintetben különben is nagy a zavar, naponta néha öt nyelven kell beszélnem, de jellemzőnek tartom, hogy máris észreveszem a magyarral kapcsolatosan: nem fejlődik, sőt inkább egyoldalúvá lesz. Nem hallok magyar szót. Viszont naponta beszélek franciául, angolul és németül, a Sorbonne-on pedig esti spanyol kurzust hallgatok (30 fr. egy évre!) – én antitalentum...

A helyzet különben változik; jelenleg kifogástalan a franciatudásom, a német gyengébb. Tapasztalataim az amerikaiakkal kapcsolatosan a legmeglepőbbek: merőben másképp gondolkodnak, mint mi, de ez a mentalitás sokszor egyszerűbb és tisztább, mint a miénk.

Befejezésül arra kérem Főtanácsos urat, tartson meg barátai közt továbbra is. Hálás köszönettel és szeretettel köszöntöm.

A Nagyságos Asszonynak kézcsókomat küldöm.

M. Ferenc.

Donatello műve Max Steinleitner bajor festő (Übersee) tulajdonában. Eladásával St. engem bízott meg; persze igen nagy összegről lévén szó (200000 márka), az ügy lassan halad. A stukkót magam fotografáltam. Kár, hogy a magyar „piac" nem jöhet tekintetbe – igen szép, értékes műről lévén szó. Pedig a pécsi Dómban jó helyen lenne! A műről expertisek is vannak, köztük Bode-é.

Paris. 932. 3. 6.

Kedves Főtanácsos Uram, hálásan köszönöm az útlevelet és mindazt, amit érdekemben megszakítás nélkül tesz. Nem is tudom, miképp tudom majd visszafizetni. Ily módon a nyáron a már Gebauer által megindított szabadiskolát én folytatom, júliustól kezdve, mert – ha keresztülvihető – június végéig maradni szeretnék Parisban. Különben most levelezés indult meg egy bajor reprezentatív kiállítás érdekében, melyet teljesen én rendeznék. Ez aktuális lenne a tavasszal, májusnál nem később. Ezentúl pedig továbbra is főképp kompozícióimmal vagyok elfoglalva, a munkám lassan, de mégis halad előre. Egészségem, egy elmúlt incidenst leszámítva, jó, de nem tudok annyit dolgozni, mint régebben. Nem baj, remélem, lassan mégis rendbe jövök majd.

Walleshausennel, aki holnap utazik, két festményt küldtem a tavaszi kiállításra; egyik az enyém, címe: *Bajor táj*, olajfestmény, ára 300 pengő lenne. Előre is nagyon köszönöm a rámázással járó fáradozást, de mivel a kép nincs vakkereten és nem is húzható fel (nincs arra való széle), nem tudom, az üvegezés költségét *előlegképp*, kölcsönbe, megkérhetem-e Főtanácsos úrtól. A kép különben nagyon komoly munka, noha nem maga a kereséseim útvonala, hanem tiszta transzponálása a naturának. Én persze, mindig és mindenütt részt veszek a pécsiek kiállításain, remélem, a jövőben egyre többet jelentő súllyal.

Zárójelben megemlítem, ha közbe nem jön valami, úgy budapesti kiállításom októberben lenne, a *Kút* rendezésében, nem Ernstnél, nem Tamásnál (akik pedig nagyon hívnak), hanem Könyves Kálmánnál,* ahol a *Kút* egészen személyes kiállításait rendezi.

A másik kép szerzője: barcsi Schulhof Aranka, festőnő, a kép címe: „Feldwies". Én őt a Pécsi Társaság rendes tagjának ajánlom, és kérem, hogy a szokásos zsűri döntsön a kérdés felől. A festőnőről a következőt: egy körülbelül negyvenéves hölgy, aki Münchenben tanult és beutazta fél Európát. Jelenleg Überseeben él, Max Steinleitner bajor festő családjánál. Rippl-Rónaihoz évtizedes barátság fűzte az egész családot. Barcsi eredetű (a

* *nem Ernstnél, nem Tamásnál (...), hanem Könyves Kálmánnál* – Ernst Lajos, Tamás Henrik műgyűjtők, ld. az 1996/10-es szám jegyzeteit. A Könyves Kálmán Magyar Műkiadó Rt. 1903-ban alakult, katalógusokat adott ki, szalonjában pedig kiállításokat és aukciókat rendezett.

Dunagőzösnél dolgozott egyik öccse, azóta meghalt Schulhof mérnök), de igen sokáig élt, igen jómódban, a família Budapesten. Ezelőtt körülbelül nyolc éve teljesen tönkrementek, és akkor őt Steinleitnerék végképp magukhoz vették. Régen, amikor még gazdagok voltak, ő a bajor tavaknál töltötte az év egy részét, egy alapítványt tett a szegényeknek, és hálából Feldwies és Übersee községek meghívták, és hajlandók lennének eltartani. Beteg, cukorbajos, akinek nincs sok vissza. (Kikeresztelkedett zsidó, ma a *müncheni bíboros* személyes jó ismerőse, aki támogatja is.) Két éve Parisban volt kiállítása igen szép sajtósikerrel, a katalógusát el is küldtem, a küldött kép azon szerepelt. Münchenben állandóan, a *Kút*nál egy-kétszer állított ki. Eredete szerint baranyai, és mert erőnyereségnek tartom – önzetlenül ajánlom felvételét. (Ha sikerül a dolog, úgy ki lehetne állítani, rendes kiállításainkra pontosan küldene műveket. Kis árakat kér, leszámítva nagy, vallásos kompozícióit, melyek Münchenben maradnak végképp. Ennek a képnek az ára 50 pengő lenne.) Címe: Aranka Schulhof, Übersee–Chiemsee. Deutschland. Én őt meleg szívvel ajánlom.

Apámnak közben írtam, megkérve őt, hogy a jelzett kérvényt adja át Főtanácsos úrnak. Kérem, mivel itt sokkal nagyobb szükségem van az összegre, késérelje meg Főtanácsos úr annak elküldését. Itt napról napra kritikusabb a helyzet, a drágaság elviselhetetlenné lett, a munkanélküliség naponta nő. Most a közép-európai vámunióról sokat olvasok, amitől még ez a kormány is (mely nagyon népszerűtlen különben) sokat vár. A választások pár hét múlva lesznek meg, de bármi legyen is az eredmény, a dunai államok problémája elsőrendű probléma, mely megoldásra vár. Elvész Európa, ha nem fognak össze megmentésére, és benne mi, magyarok is teljesen tönkremegyünk. Úgy látszik, most (épp az itteni bajok miatt) észbe kaptak a franciák, és hajlandók a közös munkára. Mi, magyarok, külföldön állandóan fogyunk, innét a festők nagy része hazament, várva egy fordulást – én az ellenállók egyik utolsója vagyok. Mindenesetre igen nagy baj volna az, ha nem maradhatnék itt most, amikor többévi munka első eredménye érezhető lenne.

Nem tudom, írtam-e, hogy Marianne húgom férjhez ment Kaposváron Wirth főhadnagyhoz. Róbert öcsém, ki már hónapokkal ezelőtt doktorált, Budapesten dolgozik, és úgy tudom, a társadalombiztosítónál ígértek a tavasszal alorvosi (?) állást. Csak szegény Artúr öcsém helyzete változatlanul igen rossz – képtelenek vagyunk valami eredményre.

Szeretettel köszöntöm kedves Főtanácsos Uram és nagyon köszönöm fáradozását. A Nagyságos Asszonynak kézcsókomat küldöm:

M. Ferenc.

Paris. 932. apr. 16.

Kedves Főtanácsos Uram,

Artúr öcsém írja, hogy innét, Walleshausen Zsigmonddal küldött festményem nem érkezett meg a pécsi kiállításra. Én ezt a dolgot egyáltalán nem értem. W. tíz nappal a kiállítás előtt Budapesten volt már, pénzt adtam az elküldésére, határozott ígéretet is tett (eltekintve attól, hogy én itt nagyon sok segítséget tettem neki) – mi több, azóta egy sort sem kaptam tőle. Ma írtam Rózsa Miklósnak budapesti kiállításom ügyében, egyben mellékeltem pár sort W.-nak, megkérdezve, mi történhetett. Egyszóval, meglehetősen bánt a dolog – a jövőben majd postán fogom küldeni, amit akarok.

Ami Főtanácsos úr további fáradozását illeti érdekemben, a pénzkiküldésre nézvést, arra kérem, hogy a pénzt őrizze meg számomra visszaérkeztemig. Úgyis mindig egy fillér nélkül jutok haza. A „Magyar Ház" vezető orvosa, dr. Révész jó barátom – ő mondja, hogy annyian vették őket igénybe bizonyítványokért, hogy már egyáltalán nem veszik figyelembe azt, és arra nem adnak engedélyt. Ugyanez áll, nagyjából, a francia orvosok

bizonyítványaira, mi több, pénzbe kerül, és az eredmény esetleg kedvezőtlen. Ezért gondoltam azt, hogy most, mivel tűrhető jól megy a dolgom, inkább otthon hagyom a pénzt – esetleg fedezni tudom vele tervbe vett fakonstrukcióim elkészítési költségét.

Mint említem, Rózsával budapesti kiállításom dátumát és helyét igyekszem már most elrendezni. Függetlenségi okokból mind Ernstet, mind Tamást el akarom kerülni. Szó lehet tehát a Könyves Kálmán-féle vállalkozásról, ahol a *Kút* ez ideig csoportkiállításokat rendezett. A dátum október vége, november eleje lenne. Körülbelül 25 nagyobb kompozíció az anyag, ami nagy szám – háromévi munka.

Úgy terveztem, hogy július utolsó hetében utazom haza. Most vannak megbízásaim, egészségem is kitűnő, aránylag jól megy a dolgom, és kielégítő eredménnyel dolgozom. Neully-ben spanyol arisztokrata leányokat tanítok rajzolni, rendszeresen, de van egy amerikai gyáros „tanítványom" is, aki meghívott San Franciscóba. Szerződést ajánlott fel, hogy a vízum, ott-tartózkodás kérdéseit egyszerűsítsük. Nála élhetnék, és biztosít több nagy munkát. Persze mindez terv, de könnyen valóra válhat. Ő már júliusban visszautazik (bútorgyára van), az én utam később, esetleg csak jövő esztendőre volna esedékes – hiszen Amerikában is igen súlyos a krízis. Egy bizonyos: ha létrejön a dolog, úgy minden lehetőség megvan arra nézve, hogy fél év alatt sok pénzt szerezzek. Számomra persze fontosabb párisi kiállításom ügye, melyet előzőleg meg akarok valósítani – Amerikába nagyobb anyaggal kellene menni és ott kiállítással kezdeni.

Július végén lennék tehát odahaza, és augusztus 1-jétől kezdve kezdeném meg a tanítást, mint arról már volt szó, három hónapra tervezve az iskolát. Nagyon szeretném, ha egy ilyen értelmű kis közleményt el tudnánk a szükséges időpontban helyezni, továbbá, ha másutt nem lehetséges, a Nőegylet helyiségét szeretném újra megszerezni. Kérem minderre nézve Főtanácsos úr szíves útbaigazítását, esetleg Artúr öcsém eljárhatna az ügyben, és a helyiséget elkérné a jelzett dátumra.

Munkáim jól haladnak, ha a tempó nem is túl gyors. Főképp az jön itt számításba, hogy idegrendszerem, tehát a gyomrom is sokkal jobb. Remélem azonban, hogy egyszer egészen rendbe jövök, néha ugyanis még ma is, halálos fáradtan fekszem le, és nappal (legalább a télen) nemegyszer megdermedt bennem egész idegrendszerem. Főleg franciákkal és amerikaiakkal vagyok együtt, de a spanyoltudásom fejlődik. Összeköttetéseim ma már, művészi vonatkozásban, számottevők, és ha meglesz kiállításom, egészen rendbe jön a dolgom. Ha Európáról van szó, persze Paris jön számításba legelsősorban, de, bevallom, mindezt azért forszírozom (és ha az amerikai terv megvalósul, azt is azért), hogy elutazhassam az equatorialis Afrikába, ahová mindig, szinte tragikusan vágyakozom.

Kedves Főtanácsos Uram, ne nehezteljen rám, ha hibámon kívül elmaradtam a pécsi kiállításról. Kérem, ha ideje engedi, írjon pár sort, nagy örömet okoz vele.

A Nagyságos Asszonynak kézcsókomat küldöm és maradok szeretettel,

Martyn Ferenc.

Paris. 932. jún. 12.

Kedves Főtanácsos Uram,

köszönöm kedves levelét és a katalógust, melynek egész összeállítása, formája nagyon kellemesen lepett meg. Túlzás nélkül állítom, hogy párját ritkítja (hosszabb ideje nem is láttam különbet!), és bámulom az áldozatkészséget, mellyel megvalósították.

Noha még messze vagyok munkáim befejezésétől, máris a hazautazással foglalkozom. Ha minden sikerül, augusztus 1-jén szeretnék indulni. És ha itt, a mai rettenetes körülmények közt épp hogy meg tudok élni, úgy látom, képtelen leszek az útiköltséget

megszerezni. (Nem akarok tréfát mondani, Diener Dénes Rezső* azért ragadt itt Párisban hat-hét évig, mert nem tudott elutazni. Én nem szeretném példáját követni.) Az útiköltség, melyet tudomásom szerint fölemeltek, körülbelül 110 pengő. Az a tervem, hogy ezt az összeget otthon állítom össze és hazulról, Budapestről küldetem el ide a vonatjegyet. (Ami egyben valutaküldésnek is számítana.) Ez ideig semmi akadálya nem volt annak, hogy az ember például Budapestről küldesse a visszautazás jegyét, remélem, ez most is lehetséges, mindenesetre már a napokban erre nézve pontos adatokat szerzek. – Főtanácsos uram legutóbb azt írta, hogy harminc pengőt őriz számomra. Mármost én egy nagy kéréssel kezdem – azzal, hogy ehhez a 30 pengőhöz még 20 pengőt sikerülne szerezni, hogy ily módon 50 pengő álljon össze. Deutsch Ádám, Heidelbergből, szintén megígért 40 pengőt (ő július végén megy haza) – ily módon együtt volna az útiköltség nagy része. Ami még hiányzik, erre nézve már most teszek lépéseket, és úgy hiszem, hogy ezt az összeget sikerül majd összehoznom idejében. De ismételten, nagyon kérem Főtanácsos urat, legyen segítségemre ebben a fontos dologban, ha másképp nem menne, én otthon visszafizetem azt az összeget, melyről szó van. Ha ugyanis ez a dolog nem sikerülne, teljesen bizonytalan, hogy mi történik velem – a nyár kezdetén lévén, minden megáll, és lehetetlenség lenne tovább húzni az itt-tartózkodást. Másrészt befejezem augusztus 1-jéig munkáimat. Kérem, Főtanácsos Uram, amint módjában áll, küldjön választ, miheztartás végett. Még nem tudom, mi lenne a jegyvétel technikai keresztülvitele, de esetleg Róbert öcsém, aki Budapesten él, ezt a dolgot megoldhatná. Ez esetben egy helyen kellene összpontosítani a jegy árát, kérdés, hogy hol.

Egészségileg mindennap jobban vagyok, a gyomrommal semmi baj, idegrendszerem is állandóan javul, úgyhogy már szinte teljesen egészségesnek kell magam mondanom. Persze még vigyázok, de például diétát már nem tartok. Nagy dolog ez, hiszen ettől függ nálam minden. Csak most látom, egészséggel hova jutottam volna az elmúlt években. Itt, ismétlem, ügyem művészpolitikai szempontból is igen jól halad. Minden remény megvan arra, hogy ebben az évben egy igen előkelő galériában meglesz első parisi kiállításom, és néhány kritikus már előre mindent megígért. Persze még mindig sokat kell dolgoznom, hogy az anyag nagyon jó legyen. Budapesten, tervem szerint, 18-20 festmény lesz kiállítva – háromévi munka! –, és azt az anyagot nagyrészt itt fölhasználom. Szóval a maximumot, ami tőlem telik. És ha parisi kiállításom olyan lesz, amint szeretném, úgy biztosra vehető: egy csapásra rendeződnék itt anyagi helyzetem. Hogy mit jelent Párisban igen jó sikert felmutatni, azt csak az tudja igazán, aki próbálta. Mint arról szó volt, ha lehetséges, úgy örömmel kiállítanám az anyagot Pécsett, mert egyrészt kiállítható (értem, megjelenésben egyáltalán nem lenne az eddigiek után feltűnő), másrészt most ily módon szeretném Főtanácsos úr irántam való barátságát és állandó segítségét *részben* viszonozni.

Most még valamit; felhívtam amerikaiak figyelmét Magyarországra. Valószínű, hogy páran a nyáron eljönnek megnézni Budapestet, és Pécsett időznének pár hétig. Egyikük, egy San Franciscó-i festő, Gebauernél freskófestést is szeretne tanulni. Szó van azonkívül egy ugyanoda való házaspárról is – a férfi értékes íróember. – Nincs azonban kizárva, hogy többen is jönni fognak.

A drága párisi élet tovább tart. Barcelonában például jó pensió 130 peseta – 50-60 pengő. London jóval olcsóbb. Én teljesen le vagyok „rongyolódva" – erre nem jut. Különben itt most nyugodtabb az atmoszféra, az új kormánytól főképp ezt, „nyugalmat" várnak. A krízisben pedig berendezkedik Paris is. Egyelőre az idegenekhez nem nyúltak.

Kérem Nagyságos asszonynak kézcsókomat továbbítani, Főtanácsos urat pedig szeretettel köszöntöm és válaszát várva maradok igaz tisztelője: Ferenc.

---

* *Diener Dénes Rezső* – Diener-Dénes Rudolf (Rezső) (1889–1956), festőművész. A főiskolán Ferenczy Károly tanítványa volt. 1924 és 1931 között Párizsban élt; hazatérte után Franciaországban festett képeit a budapesti Ernst Múzeumban mutatta be.

Paris. 932. június 28.

Montrouge (Seine)
111 av. Aristide Briand.

Kedves Főtanácsos Uram,

még meg sem várom válaszát és újból írok.

Közben ugyanis úgy alakult a helyzet, hogy korábban a tervezettnél, július 20. körül szeretnék hazaérkezni. Részben családi okok kényszerítenek, továbbá itt a mai vasárnappal beáll a hivatalos nyár, azaz nagyon kiürül a város és igen megcsappan a tennivaló. Másrészt hamarosan végzek munkáimmal, ezt, ami visszavan, otthon szeretném megvalósítani. – Róbert öcsémet bíztam meg, hogy a vonatjegyemet váltsa meg és küldje el címemre, július közepére, amikor már teljesen útra készen állok. Már most arra kérem meg, kedves Főtanácsos Uram, azt az összeget, mellyel segítségemre lehet a hazautazásban az ő címére szíveskedjék elküldeni. Címe: dr. M. Róbert, orvos, Bp. Holdvilág u. 7. – oda időközben meg fog érkezni még pénz –, úgyhogy – remélem – akadály nélkül megkaphatom a vonatjegyet. Remélem továbbá, hogy ez az én propositióm keresztülvihető, és noha nem vagyok az, aki túlozni szeret kéréseiben, mégis meg kell írnom, hogy lehetőleg július 15-éig kellene Róbertnek összegyűjteni az egész útiköltséget. Addig is, míg személyesen köszönhetem meg kitüntető fáradozását, így írom hálámat fáradozásáért. És ha lehet, úgy kérek pár soros értesítést.

A szezonvég példátlanul gazdagon múlik. Nagy Picasso-kiállítás, a legnagyobb ebben a formában – 30 évi munkásságon végig. James Ensor, Manet, afrikai bronzok (a Benin királyság [angol Szudán] összes emléke), a Citroën ázsiai expedíció, végül *rengeteg* csoportkiállítás, különböző nemzetségek manifesztációi, befejezésül egy igen fontos Pisanello… Orosz balett Derain és Miro rendezésében. De nem tudnám gyorsan elsorolni, mit láttam még ezenkívül az elmúlt pár hét alatt. Minderről majd otthon, szóval és bőven.

Schulhof Arankát értesítettem a Pécsi Társaságba való fölvételéről, ő majd ezek után írni fog, és azt hiszem, rendszeres kiállító lesz. Én őt föltétlenül nyereségnek tekintem.

Pécsre való hazaérkezésem előtt lehetőleg Budapesten rendezem a kérdéses ügyeimet. Így – többek közt – megbeszélem *egy pécsi csoport* kiállításának összes lehetőségeit, sőt pontos dátumot fogok megállapítani. Igen szívemen viselem ezt a dolgot, és feltétlenül meg fogjuk valósítani.

Dr. Rózsa Miklós barátom különben a *Kút* igazgatói állásától megvált, Máriás Viktor az új ember. Rózsa régóta nem egészen ért egyet a *Kút* művészetpolitikájával, de meg egészsége sem a legjobb. Mégis, ahogy én őt ismerem, nagyon elképzelhető, hogy máris egy újabb csoportosulásról van szó – éspedig a *Kút*, azaz Ume javával – magam is szeretném tudni, mi alakul ki végezetül.

Befejezésül ismételten nagyon kérem Főtanácsos urat, tegye meg érdekemben, ami lehetséges. Már egészen beleéltem magam abba, hogy egy hónap múlva Pécsett leszek. A viszontlátásig szeretettel köszöntöm és kézcsókomat küldöm a Nagyságos Asszonynak

párisi barát: Ferenc

Ui. június 29.

Épp most kaptam hírt Róbert öcsémtől, írja, hogy július 1-jétől Kaposvárra megy (Ripp-Rónaiékhoz) egy hónapi szabadságra. Így tehát egy másik címet írok, engedelmével: Hamerli László Budapest, Horthy Miklós út 32. III. 4. Közben megkérem H. L.-t, hogy a jegyváltást és a küldést vállalja el.

[képeslap]

Venezia. 32. aug.

Velencei üdvözlet MF.

[képeslap]

Verona 32. augusztus 3.
Igaz köszöntő M. Ferenc

Bp. 32. aug. 9.

Kedves Főtanácsos Uram, itthon vagyok, és azt hiszem, a héten itt mindent rendezek. Kiállításom valószínűleg a Frankel-féle új galériában lesz, októberben. Ezen a problémán kívül több más is foglalkoztat – erről majd szóval bővebben, bővebben az elmúlt másfél évről is, melyben – a magam sorsa érdekében – igen sok fontos dolog történt. Itáliában tíz napot töltöttem, üresek a városok (még Venezia is) és olcsó minden; Bresciát, Veronát, Padovát, Veneziát, Triestet láttam – 150 lírával, amiből még maradt is... Hazánk, a vidék, igen jól hatott – én nem vagyok divatos és nem látok sötéten, Budapest inkább lankadt. De Felső-Olaszország után is, mi itt egy kultúrország vagyunk, azt hiszem, kelet felé menve az utolsó. Tízévi helyes program, s Magyarország Nyugaton azt az értéknívót fogja elfoglalni, amihez régóta (legalább) joga van.

Viszontlátásra, kedves Főtanácsos uram, kérem, ne nehezteljen rám, mert egy kötelező levél elmaradt Parisból.

Kézcsókom a Nagyságos Asszonynak – és szeretetteljes köszöntő:

M. Ferenctől.

[képeslap]

Torino, 932. nov. 6.
M. F.

F. de Martyn
Paris. 32. dec. 8.

Paris 14me 9. rue de Ridder

Kedves Főtanácsos Uram, a mai postával, mint ajánlott nyomtatvány, elment a *Pécsi emlék* című olajfestmény, – a posta szerint 3-4 nap alatt fog érkezni. Miután méretei egyeznek a *Breton tenger*éivel, annak kerete fölhasználható. A pontos méret 73 x 60 cm, én azt proponálom, hogy Gebauer (akinek egyidejűleg írok) rajzszeggel tűzze föl – biztosan tudom, hogy lesz szíves erre – a *Breton tenger* fölé oly módon, hogy azt a kiállítás után könnyen el lehet venni. A most küldött festményt pedig újra föl lehet göngyölíteni.

Ami a festmény sorsát illeti, számítom, hogy elérem vele a célt. *Igen kedvezőtlen* körülmények közt dolgoztam; új lakásom nagyszerű, de még mindig nem vagyok rendben, és tulajdonképpen még nem fogtam a magam munkájához. Sok új terv, lehetőség merült föl, itt naponta születnek, de ez ideig kevés a pozitívum. Most plakátterveket csinálok, szó van illusztrációkról is, a messze távolban egy galériáról, melynek vezetőjéül engem szemeltek ki. Egy galéria, ahol nem csinálna senki „üzletet" – íme, miből él az ember... Mindazáltal, amint lehetséges, hozzáfogok új műveimhez, párisi kiállításomat jövőre meg kell valósítani. Különös hideg idő járja, elég nagy a pánik, itt még nem szoktak hozzá. Idejövet Torinót néztem meg. Felső-Itália igen élénk és olcsó. Páris méregdrága, de úgy-ahogy elég gyorsan belekerültem a régi kerékvágásba. Folytatom spanyol tanulmányaimat és általában csak nehezen tudok kitérni a sok „kultúr"-megbízás és meghívás elől. Ma cikket kérnek tőlem, holnap előadást – munkám nagy része így eredménytelenné válna. Már most küldöm a karácsonyi köszöntőt. Kérem, Főtanácsos uram, ne felejtsen el egészen! Vajon írjak-e Egry barátunknak, hogy hajlandó volna-e belépni tár-

saságunkba. Hiszen „dunántúli" ember, másrészt nagy nyereség lenne. Azt hiszem, nem utasítana vissza – de előzően akarom tudni Főtanácsos úr véleményét.

Sok üdvözlet az ismerősöknek, Főtanácsos úrékat szeretettel köszöntöm: F.

Paris. 932. december 30. 9 rue de Ridder

Kedves Főtanácsos Uram,

köszönöm szíves levelét és a jó híreket benne. A *Pécsi emlék* című olajfestményt 100 pengőért odaadom, különösen hízelgő számomra, hogy gazdája az alispánunk lesz. Kérem, Főtanácsos uram, vállalja az ügy lebonyolítását, beleértve a pénz átutalását, ez nekem *igen nagy segítség* lesz és hatásosan segít előbbre munkáimban. A *Bajor táj* című képet szintúgy Főtanácsos úr gondjaira szeretném bízni – 100 pengő lenne a legutolsó ára. Véleményem szerint az sokkal jobb a *Pécsi emlék*nél. Különben: egy hónapi munkáim. Mindent összevéve: meggyőződésem az, hogy az ilyen, természet után készült festményeim közt egészen képviseli képességeimet. Persze, ha lehetne, jó volna azt a pénzt egészben megkapni, de ha nem megy, úgy két vagy három részletben is jól jönne. Megjegyzem még, hogy ezt az összeget szeretném Andor öcsém kezeihez juttatni, akivel aztán magunk közt elszámolnék. Kérem tehát, kedves Főtanácsos uram, úgy járjon el ezekben a dolgokban, amint azt jónak látja. A keretekért külön köszönetet mondok, és alkalmilag majd, remélem, hálás lehetek sok-sok segítségéért.

Egry barátunknak egyidejűleg írok, úgy, mint azt jelöli; azaz én, egyéni kezdeményezésképp fogom őt meghívni. Örülök, hogy egyetértünk nagy festői értékei felől. Az eredményről aztán majd részletesebben írok.

Elég sokat vesződöm – igen sokrétűen vagyok elfoglalva. Ez idén még nem sikerültek plakátterveim, igaz, véletlenül egy egészen hozzá nem értő emberrel van dolgom, akivel senki sem jut dűlőre. Január végére, másrészt, szó van egy arcképről. Egy cseh festő kiállítását rendeztem a múlt hónapban, és legújabban szó van arról, hogy egy hollandusnak lennék segítségére egy galéria megalapításában. Mindez persze nem sokat jelent, fontos az volna, hogy a magam ügye, munkája előbbre jusson. De ez ideig még csak rajzoknál tartok: tíz rajzkompozíción dolgozom egyszerre.

Egészségem tűrhető; napi 10-12 órát dolgozom, esténként halálos fáradt vagyok, idegeimet egész rendszerében érzem.

Köszönöm még egyszer, kedves Főtanácsos Uram, baráti segítségét, nem is tudja, mit tesz nekem! Most nem írok többet, illetve küldöm a választ. A Nagyságos asszonynak hódolatteljes kézcsókomat küldöm és Főtanácsos urat szeretettel köszöntöm, a viszontlátásig: Ferenc.

Próbaút

Befelé megyek. Befelé a jóba.

Nagykorúságom első komoly bizonyítékát fogom fölmutatni, amikor a késő délutáni órákban *egyedül* kezdem meg az utazást. Ragyogó cáfolat lesz irigy pályatársaim bírálatainak és a Termann-rokonság csipkelődő, kicsinylő megjegyzéseinek ellenében. Kihívom a pástra és új állásfoglalásra buzdítom mindazokat, akik lenézésemben örömöt találtak. Ürügyet a negéd kárörömre. (Ilyesmiket hallok újabban: „elveszett ember", „fertőző rosszkedv", „alanyi költő", „élhetetlen", „léhűtő", „epigonja egy igazinak".)

Akarom továbbá, hogy veszélyérzetem legyen békésnek ismert budapesti góchelyeken. Érhessen tetten bárki bármely állomásomon. Lássa és vegye tudomásul: pártfogók nélkül utazom. Lássanak útközben gyarlónak és ügyefogyottnak. Esendőbbnek annál, mint amilyennek valaha is látni szerettek volna. Acélból vagyok úgyis. Éjfélre túl leszek a próbaút göröngyös szakaszán. Megmutatom ép testemet a pirkadatnak és bajnok lesz a nevem.

Ezek fölkészülésem órái. (El ne bízza magát a kicsi Termann.) Szívből örülök a lehetőségnek, hogy holnap ilyenkor, gyűrötten és karikás szemekkel, de itthon számolhatok be az itthoni kirándulás óráiról. Amelyek hozadékáról természetesen vajmi kevés fogalmam van déli tizenkettőkor, a Nádor utcai tévémenzán. Brassói zóna és aranygaluska. Ma nincs több étkezés. Üres gyomorba érkezzen a cucc: azt akarom.

Nem foglalkozhatom a fönnmaradó eshetőségekkel – nevezetesen, hogy száműzetésem ideje tíz óránál is hosszabb lehet, valamint avval, hogy esetleg bekattanok és sosem keveredem már haza.

Decemberi tavaszban indulok, sötétedés után. Egyedül, életemben nem először, de először kalandor módjára. Nem fogok kilépni a Budapest-táblák köréből. Utam föltételezett középpontján nem vár zsákmány – elmozdítandó és összepakolandó holmik –, sem nyájas rokonok vagy vendégváró barátok. Tudtommal nincs adósom, nincs kibogozandó ügyem. Meghívás nem áll fönn. Magam miatt utazom, önös érdekből. Nyerek tizenkét órát és elveszítem a rákövetkező tizenkettőt, a pihenésre szánt időt. A középpont meg a végpont is fővárosi helyszín. *Betépve* is rájuk fogok ismerni.

Útra készen edzek.

Estig nem veszem nyakamba a várost. Nem tárgyalok fölötteseimmel. Nincs pénzbehajtás, nincs karriermunka. Se stúdiumok, se csajozás.

Kalauzommal ötkor találkozom egy Hungária körúti pincebárban. Átveszem a napocskával díszített, parányi útiokmányt – tízórás útra följogosító átszállójegy –, melyet türelmetlenségemben pépesre fogok rágni, ahogy magamat ismerem.

(Ugyanoda megyek, ahol Káldorral beszereztük a pingvint. Krausszal léptünk le a Bodor-szalonból. A metrón metszette ketté az egyszem pingvint. A Piafban kel-

lett volna referálni az eredményről. A Piaf ijesztő volt, iszkoltunk Káldorral a Balettcipőbe. Aholis: semmi. Át vagyunk verve vagy acélból öntöttek minket. A Szentkirályi utcában lett augusztus és trópusi homokpad rengő mellű fekanőkkel. Csiripeltek a madárkák a Hollán Ernő utcában, mikor ledőltem reggel. Arra gondoltam, ez már mindig így marad, fülemben gubbasztanak a madarak ítéletnapig. Hál' Isten vizelnem kellett. A fürdőszobában megszűnt a csivitelés. Pacsirtaszót hallok megint, mikor a szobámba lépek. Ezek az udvar valóságos madárkái, atya.)

Pontban nyolckor az Oktogonon.

Tágas udvar, ahol szédelegve állok és cigarettázom. Látványa meggyőz arról, hogy elkerültem hazulról. Két szedelőzködő halárus van itt rajtam kívül. Ezen a teljesen képtelen helyen állították föl a standjukat. Zavaros vízzel teli pléhdobozokat látok és romlékony részeiktől megszabadított pontyokat a vízben. Ma eladhatatlanok maradtak, és jaj annak, aki holnap kívánja meg őket. Öklendezni késztet a halszag. Az árusok fontoskodva vitáznak. Milyen forgalom várható a karácsonyig hátralévő délelőttön. Elvetemült fickók. A lépcsőházig hátrálok. Hívom a liftet. Vajon mivégre? Úgysem mernék beszállni. Nincs dolgom a házban. Eszembe jut, hogy a két haláruson nem lehet segíteni.

Hedvig kiadója működött volna ebben a házban valamikor? Lifteztem és a postaládák föliratait betűzgettem, hogy teljék az idő? Szenteste előtti nap volt az? Sörözni mentünk a nővel?

A Visztula pontosan kétmegállónyira van a miniatűr Teréz körúti halpiactól. Erre jöttem rá abban az udvarban.

(„Megakasztották az időt", mondotta Kopirnyó egy Elektoralna utcai udvarban, mikor negyedórára az Oroszlánkirály palotájában éreztem magam egy forró varsói októberben. Haskát sziittunk a Hotel Saskiban. Kávézni a Literackába jártunk, sörözni a Harendába meg a Giovanniba, pörögni a Blue Velvetbe. Elmaradoztunk a Sala Kongresowából, a dzsesszfeszt rendezvényei egyre uncsibbak voltak. Komolytalan, nagyon komolytalan. Ez volt Kopirnyó szavajárása. Huszonöt éves volt és még mindig szűz. Lev Davidovics volt a szobatársa. Kizárt dolog, hogy ne legyen viszonyuk. Gondoltuk Jurátival. Kopirnyó érintetlensége hátulról került először veszélybe.)

(A Somogyi Béla utcában bejött a Víziváros. A valóságos Vízivárosban titkuk volt az éjjeli aszfaltozóknak, Brand pontos meglátása szerint. Egy Király utcai presszóból viszont kimenekült a fiatal Brand, mert elhitettem vele, hogy éppen a fogát húzzák a szomszédban működő nonstop fogászaton.)

(Káldor lakásán beharapjuk a trinyót. Gyalog megyünk az Újlipótból a Várnegyedbe. Előhúzom zsebemből a délutáni lapot. Interjú Mándyval, aki „fülledt kis kuckójában" várja a tél végét. Mosolyoghatnékom van. Széthajtogatom a lapot és beborítom vele egy Mazda szélvédőjét. „Ülnek benne", figyelmeztet Brand. Csekélység. Gyerünk tovább.

A Halász lépcső derekánál, egy játszótéren fújjuk ki magunkat. Elfoglaljuk a hintákat és rágyújtunk. Káldor kezében meggörbülni látszik a százas Multi. Szóval a Halászbástya. Kirándulókat látok, akik éjszakai fényképeket készítenek egymásról és hozzánk hasonlóan nagyon-nagyon boldogok. A Mátyástemplomon kőszent bólint, árnyéka is billeg. Brand zsömlével kínál. Udvariasan kitérek. Ő szétmorzsolja a papírzacskó tartalmát. A vízivárosi lejtőre potyognak

a morzsák. „Havazik", állapítjuk meg egybehangzóan Pozóval. Utolsó októberi péntek. Minden gyanú fölött állunk. Elég egy pillantás tág pupilláinkra, s már tessékelnek is minket tovább a strázsákon vigyázók.

Ezeknek az óráknak a jelentősége a szüzesség elvesztéséhez mérhető. Apróságnak tűnik, hogy csapzottan érkeztünk és tervek nélkül. Idefönt kevés léből is jól jövünk ki. Kóstolót kapunk a paradicsomból. Meseország, hupikék és babarózsaszín diznilend. Először találom rokonszenvesnek a kergén vágtázó turistákat. Esetlenségükben szelíden gyönyörködöm. Egyáltalán, először imponál nekem a gőgös és kiglancolt Várnegyed.)

Éjjel kettő magasságában a Holdban. Ez a kantin a *Csillagok háborújá*ból és Edgár itten a Han Solo. Bevallása szerint két napocska dolgozik benne, s fél liter whiskyt is legurított a biztonság kedvéért. Bolygóközi pilóta, pompás fizikum. Megvizsgálom közelebbről. Két apró szarvacskája nőtt neki az éjszaka folyamán. Kicsikét remegek már.

Egykor szenespince, most veszélyesen zsúfolt csehó. Mindenki itt poharazik, aki féltékeny legénykorom parányi sikereire. A bárpulthoz megyek, anélkül hogy bárkit is köszöntenék. Irigyeim elgáncsolnának, mielőtt tehetnék valamit magamért vagy ellenük. A kettő itt szükségképpen ugyanaz. Minden mozdulatom sérti őket. Jelenlétem is, pedig éjszakai programjukba jó előre belegondolták föltűnésemet. Keselyű gyanánt csapnak le rám és beleznek ki engem, a készületlent. Bűnöm abban áll, hogy bizony, rövidesen készen leszek.

Hátha megmaradok gyámoltalannak, szegény fiúnak és agglegénynek. Maradok a jó bohócotok. (Nem lehet, nem lehet. Inkább az Isten lába meg a királykisasszony keze.)

Távoli sarkokban húzzák meg magukat a Termann-rajongók. „Mikor két csajszi hajba kapott a Kálvin téren, hogy melyikük vigye ágyba." Titokban tetszik nekik az a kevés, amit eddig nyomtatásba adtam, megkérdőjelezhető nőügyeim, még vértelen arcom is elbűvöli őket. Szeretnének belém csimpaszkodni, illékony permetüket rám locsolni, nagybüszkén megmutatni talmi tákolmányaikat. Barátaim, én mentorotok nem lehetek.

Törzsasztalaiknál foglalnak helyet a középkorú rock and roll-boyok. Ők a mindörökre harmatosak. Megették már a kenyerük meg a lecsójuk javát, de mozgékonyak még. Szeszélyesen változtatnak helyet a Körút mellékutcáiban. Valaha ők tűntek a legéletrevalóbbaknak. Állapotuk nemcsak hajlott koruk miatt aggasztó. Nem tudom sajnálni őket. A mindörökre harmatosakból sohasem lehet bajnok, pedig vergődnek, fáradoznak, imádkoznak eleget ezért a címért. Folyton a tűz körül tülekednek, és ábrázatukat elcsúfítják az égési sebek.

Megszagolták a levegőből, hogy valódi élő van közöttük. Valakinek sürgősen tisztulnia kell innét. Én leszek az. Egyikük föláll majd, arcpirító pimaszsággal cigarettát kér a gyűlölt betolakodótól, s vigyorogva fülembe súgja: „Nem kellesz ide." Igaza van, nekem viszont erőm van, hogy kilépjek a hajnali Hegedűs Gyula utcára. Folytatom a tisztulást. Megátkozom a Holdat – ezért lesz belőle hónapokon belül turkáló, aztán sramli-vendéglő patyolatfehérre meszelt falakkal és művirággal –, aztán egy tisztítókávé a Duplában Edgárral.

Mielőtt aludni mennék és röpimát mondanék megszabadulásomért, kitárom az erkélyajtót. Sárgállik a zsinagóga, rőtek, barnák és feketék a tűzfalak. Félálomban ropogtatok egy kétszersültet, maradékával a kezemben alszom el.

MARTYN FERENC

LEVELEK TÖRÖK LAJOSHOZ*

V.

933. ápr. 4.

Kedves Főtanácsos Uram,

köszönöm levelét és jó híreit.

A pécsi kiállításra két pasztellt küldök, melyek legkésőbb csütörtökön indulnak, azaz jövő hétfőn már Pécsett lesznek. A méreteik – mert volt kedves, Főtanácsos úr, a rámázásról gondoskodni – 47,3 x 38 cm. Előbb megírom ezt, mint érkeznek, hogy esetleg a csináltatásuk meginduljon. Címeik: *A párizsi Notre Dame* és a *Père Lachaise* (temető) – két korábbi művem, melyeket itt lévő mappámból veszek elő. Múltkor nem volt pénzem, hogy jobban csomagoljam a *Pécsi emlék*et, ezek azonban gondosabban indulnak és bizonyára teljesen épen érkeznek. Úgy gondolom, egy-egy ára 40 pengő lehetne. A jelzett nyári kiállításra föltétlenül akarok küldeni egy képet, csupán azt kérem, hogy idejében értesítsenek. Esetleg, valóban, egyik Pécsett lévő képemet állítanám ki. A mostani, húsvéti kiállításra még annyit, hogy nagyon örülnék, ha a Nagyságos Asszonyról készült pasztellvázlatomat ki lehetne állítani a küldendő két tájképpel – *Arcképterv* vagy *Arcképvázlat* címmel. Ez jól egészítené ki az én anyagomat. Ha lehetséges, kérni fogok egy katalógust, mert – érthető – érdekel, milyen a fölvonulás.

Köszönöm a *Pécsi emlék* körül lefolytatott szívós fáradozását. A követségen itt Ambró tanácsost fogom látni ebben az ügyben. Mert sajnos a magánátutalások igen rosszul állnak – 100 frankért például 28 pengőt fizetnek ki Budapesten. Másrészt abból az összegből lehetőleg egy ruhát kellene vennem, *nyolc* éve más ruhájában járok, és az is most *teljesen* rongyból áll. Másrészt azonban még valami közbe jön – és itt a következőre kérem meg Főtanácsos urat. Artúr öcsém egyik nap jelentkezni fog, kérem, legyen kedves, utaltasson ki abból az összegből 15 pengőt *számára*. Szegény fiúnak fél éve nincs egy fillérje sem, és én szeretném, ha húsvétra egy kicsit fölemelhetném a kedvét. Előre is köszönöm ezt, és remélem, ennek nincs akadálya. Vajon hogy van édesanyja? Gebauer ugyan nem írt eddig, de már előre is írtam az amerikainak San Franciscóba, követelése ügyében. Úgy tudtam meg, hogy az, jelenleg, többi közt, azzal a bánattal van elfoglalva, vajon megölje-e azt a hegedűművészt, aki távollétében elvette tőle feleségét. Egyszóval rendkívül deprimált, és ügyeivel nemigen törődik. Mégis megreklamáltam a kérdéses dolgot, annál is inkább, mert érte felelősnek érzem magam. (Gebauer Pécsett tanította freskótechnikai vonatkozásban, melyért adós maradt.)

Egry is írja, hogy jól tettem, amikor budapesti, Tamásnál már „fix" kiállításomat le-

---

* Az itt közreadott levelezés előzményei a Jelenkor előző évfolyamában a szeptemberi, az októberi, a decemberi, illetve az idei februári számban találhatók; a Martyn-levelek tágabb hátterét és a címzett személyét Hárs Éva a szeptemberi számban közzétett bevezetője világítja meg. – A levelek közlése során a szóalakok leírásánál a mai helyesírás szabályait követtük. Kivételt ezalól a tulajdonnevek, illetve a belőlük képzett melléknevek jelentettek: ezekben az esetekben megtartottuk a Martyn Ferenc által használt formát. A legszükségesebb információkra szorítkozó jegyzeteket a közreadó, Hárs Éva állította össze. – *A szerk.*

mondtam kedvezőbb időre. Az ilyen dolgokban fontos a jól választott momentum, hiszen többévi munkáról van szó. Én hiszem, hogy már erősen kifelé megyünk a gazdasági krízisből, a politikaiak még nagyon zörögnek, de azok után majd ezek is leköszörülődnek. Csak akkor, egy viszonylagos csöndben, számíthatunk aztán mi is több praktikus sikerre. Remélem, Egry már most kiállít – otthon van Badacsony-Tomajban. A Budapesten, a Műcsarnokban rendezendő kiállításról kaptam híreket magam is, de azt hiszem, hogy kötelességérzésem dacára nem állítok ki; azok a műveim, melyek számításba jönnek, Budapesten vannak ugyan, de a velük járó adminisztrálórészt nem tudom senkire sem bízni. Most már kivárom az egyéni, kollektív jellegű kiállítást. „Anyagom" itt egyre szaporodik, dacára annak, hogy igen sokat lefoglal a praktikus, mindennapi élet gondja – nemsokára együtt lesz 30 nagy rajzkompozícióm és képek készülnek. Az az érzésem, hogy itt *előbb* kijövök velük, mint Budapesten. Más tervem nincs, mint kihúzni az időt és dolgozni. Persze itt mindig akad váratlan lehetőség, Spanyolország felé egyre orientálódom (spanyolul már egész jól tudok) és most meghívtak Palesztinába, az útiköltségen kívül semmibe sem kerülne egy két-három hónapos ott-tartózkodás. Sajnos Palesztina aránylag kevéssé dekoratív ország, festő szempontból nem túlságosan vonz. Ily módon hazautazásomról nem gondolkodom egyelőre (most volna egy olcsó vonat, 50 % kedvezménnyel), mert végre elég jól haladok munkámmal. Az ember egy-egy napot húz ki, nagyobb vonatkozású terveim mind megállnak, így kitűnően indult hollandiai terveink is, ezekkel most várni kell, noha La Haye-ban egy holland festő jó barát dolgozik érdekünkben. A legutóbbi ottani kiállítások *teljes* kudarccal végződtek, vigyázni kell tehát és várni, újra várni.

Köszönöm, Kedves Főtanácsos Uram, szíves gondosságát és szerető munkáját, amit mindnyájunk és különösen az én érdekemben annyi ideje visz sikerre, ha lelki örömén kívül más nem jut ki érte, közös meggyőződésünk, ösztönös kötelességünket tesszük egy tragikus sorsú ország kultúrája érdekében, ami a hazánk. Talán megérjük, hogy oda tesznek bennünket, Európában, ahol régóta tulajdonképpen vagyunk? Ha nem, gondolom, nem baj! Akik utánunk jönnek, könnyebben megkapják azt. – Szeretettel köszöntöm és a Nagyságos Asszonynak kézcsókomat küldöm

Martyn Ferenc.

Paris. 933. ápr. 10.

Kedves Főtanácsos Uram,

még meg sem érkezett előbbi levelem, és én, kényszerülve, újabb kéréssel állok elő: nagyon kérem, legyen kedves és teljesítse azt. Andor öcsém írja, hogy Heténben, a tavaszi munkákhoz nincs elég pénze – ahhoz, hogy a legszükségesebbet elvégezze, 25 pengőre van még szüksége. Az én tavalyi ottlétem oly hasznos volt számomra, hogy azt pár sorral el sem mondhatom, még mindig azt az anyagot dolgozom föl, mi több, az *elején* tartok a magyar témájú rajzoknak és festményeknek. Ezt, az ilyen irányú terveimet még inkább fejleszteni szeretném, ha hazaérkezem, azaz még nagyobb alapossággal fogok az anyaggyűjtéshez. Mindent megér nekem tehát az, ha ott, relatíve nyugodtan eltölthetek néhány hetet, azaz, ha tőlem telik, segíteni akarok Andoron. Most arról van szó, hogy a nyárra odajönne Hamerli László és felesége (Budapestről), kivennék a házat nyaralásra, ami szintúgy egy kis segítségszámba menne. Mindent összevéve azonban Andor, egyéves roppant munka után oda jutott, ahol a kezdetén állt, be kell állni a munkába Pécsett, mint kereskedőnek. Mi, testvérek azonban kell hogy összefogjunk az ő érdekében, segítségére, ezért most a magam eszközeivel ily módon felelek sürgető levelére, hogy Főtanácsos urat kérem meg, utaltasson ki a még rendelkezésemre álló pénzből 25 pengőt Andor öcsém számára, aki (egy külön levéllel) jelentkezni fog a következő napokban. Kérem, ha alkalma adódik, küldjön pár sort, kedves Főtanácsos uram, mindig nagy örömöt okoz,

ha olvashatom híreit. Úgy hiszem, kérésemnek nincs akadálya, ha volna mégis valami, talán sikerül megoldást találni, Andor bizonyára úgy fogadja azt, mint a legnagyobb segítséget. Szeretném tudni, megérkeztek-e pasztelljaim és jó állapotban. A jelzett ár megfelelő, vagy még olcsóbbnak kell lennie? – Szeretném azt is megtudni, hogy Egry barátunk kiállít-e, és mit.

Hosszabb levélben ír pesti kiállításáról, mely mindenképp eredményes volt. Most különben újból Badacsonyban van, és súlyos grippéje után újra munkához fog. Ártinger Imre* könyvét róla még nem láttam.

Schulhof Aranka gondjaimra bízott egy olajfestményt, címe: *Faun és nimfa* – ezt szeretné alkalmilag kiállítani Pécsett. Elsősorban Főtanácsos úr véleményét szeretném hallani: elküldjem-e? A festmény tisztes mű és kiállítható, értem, mitológiai tartalma mellett nincs semmi kifogásolható benne. Ha tehát elküldhetem, kérek affirmatív választ.

Végül egy második kérés. Visszakaptam pasztelljaim egy részét, melyeket még 1926-ban készítettem (ebből küldtem a két parisi részletet is). A rendelkezésemre álló „anyagból" Főtanácsos úrnak szeretnék egyet elküldeni, azt kérdezem most, hogy történjék ez. Küldjek el alkalmilag 2-3 darabot, vagy én válasszak? Egy *Szajna-part* különösen számításba jöhetne, ezzel szeretnék – ezúttal – hozzájárulni a gyűjteményhez. Kérem, tessék erre nézve is írni. – Legközelebb bővebben írok magamról, és arról, ami elfoglal. Mostanában elég sok bajom van és izgalmakat élek át naponta – vajon mi lesz velem egy év múlva, nem tudom. Nem lehetetlen, hogy „kitesznek" innét bennünket, egyre szorul a hurok. De hova menni? Én igyekszem a végsőkig kitartani. Hollandiában és Spanyolországban van némi kapcsolatom, de még nem elegendők ahhoz, hogy rájuk lépve megállhassak. Hogy élünk mi itt, idegenben, ezt otthon el sem tudják képzelni.

A követségen még nem jártam, azonban meg fogom tudni, van-e valami megoldás egy esetleges jövőbeli esetre. Legalább egy ruhát kellene vennem, mert kétségbeejtő a helyzetem. Mi több, szó van arról, hogy egy filmnél lesz dolgom, ahol feltétlenül kell egy rendes ruha. Farkas, a Don Quijote fotográfusa kezd munkához mostanában, lehetséges, hogy ott akad egy kis dolgom.

Kérésemre, Főtanácsos uram, még egyszer kérem, szíveskedjék valami megoldást találni, és ha lehet, kérek egy pár soros választ. A Nagyságos Asszonynak kézcsókomat küldöm, és a viszontlátásig szeretettel köszöntöm:

Ferenc.

Paris 33. május 14.

Kedves Főtanácsos Uram,

köszönöm levelét, híreit és a kiállítási katalógust. Andor öcsém is írt közben, nyugtázza a pénzt, és mondja, hogy Hamerli Lászlóék nála vannak Hetényben. Én, úgy látszik, nem jutok haza ezen a nyáron, talán jobban elhúzódik itt-tartózkodásom, mint gondoltam. Különben „momentán" elég rosszul állok, egészségileg is jobb lehetne. Igaz, van vagy 20-25 rajzom, de ez tulajdonképp csak a megindítás, az eddigi kísérleteknek most kellene leszedni a termését, azaz még annyi rajzot elkészíteni, ami félévi munka. Festményem kevés van, egy sem kész, viszont több tervem van. Egyéb elfoglaltságom igen sok időmet veszi el, például előfordul, hogy két napig dolgozom publicitás ügyekben és nulla eredménnyel zárul az le. Roppant nehéz dolog többféle szellemi igénynek eleget tenni, különösen ha a hangsúly a magam külön munkáimon van, a többi pedig mind jelentéktelennek nagy. Egyszóval, igyekszem maradni és tisztes eredményeket összehozni. Az általános depresszió itt most igen nagy.

---

* *Ártinger Imre könyvét...* – Oltványi Imre művészeti író, műgyűjtő. 1932 és 1940 között szerkesztette az Ars Hungarica c. monográfia-sorozatot. Ennek egyik kötete az 1932-ben megjelent, általa írt Egry József-monográfia.

A június 4.-i kiállítás ügye erősen foglalkoztat. Kár, hogy nem vagyok otthon, hogy segítségül lehetnék! Egy dologra kell nagy figyelemmel lenni, arra, hogy Pécsnek egy-két éve kezd *igen jó híre* lenni, ami „kultúra"-területre vonatkozik. Bármi legyen is az eredmény, ezt a kiállítást nagyon gondosan kell összeválogatni. Kár, hogy, főleg anyagiak miatt, azokból a festményekből, melyek engem tulajdonképp képviselnek, Budapestről nem tudok semmit leküldetni. (Ez egy csomó pénzbe kerülne) – így aztán csak arról lehet szó, ami Pécsett van. Így kérni fogom, hogy a *Szabolcsi tájat*, a *Bajor tájat*, a város tulajdonában lévő *Bernhardt Klári arcképe* című képet, dr. Deutsch Zsigmond (Irgalmasok utca) tulajdonában lévő *Deutsch Ádám arcképe* című festményt (mely még nem is volt egyáltalában kiállítva), a *Pécsi emlék*et szeretném kihozni. Deutschéknak egyidejűleg írok, hogy a képet adják ki, erről különben már volt is szó. Ha aztán Főtanácsos úr jónak látja, a Keresztény gyógyszerészéknél lévő kis *Kompozíciót* és végül Főtanácsos úr arcképét ajánlanám még. Ezentúl pedig küldeni fogok még egy pasztellt is, melynek mérete 44,5 x 35 cm. Még ez egyszer kérem, hogy a rámázás gondját vállalja el Főtanácsos úr. (Árban, mint a múltkor: 45 p.) Ha innét beleszólhatok a kiállítás rendezésébe, az az lenne, hogy a városi múzeumban lévő Klie Zoltán-féle festményt kölcsön kellene kérni, általában persze inkább a Gebauer, Gábor és főképp Egry nevén lenne a hangsúly, mint például Miertlén,* aki kevés szenzációt adhat egy fejlettebb ízlésű budapesti vagy wieni ember számára. – Ami az eladást illeti, nagyon kérem, kedves Főtanácsos uram, ha lehetséges, tegye azt meg érdekemben. Mindenekelőtt: égető szükségem van egy ruhára, csak napokig viselhetem még a „trencskótomat", utána szinte *ki sem mehetek az utcára*. Úgy gondolom, hogy ha együtt lenne újból száz pengő, abból csináltatnék Pécsett egy ruhát, és Marensiné útján a futárral kiküldetném azt. Ismételten kérem, Főtanácsos Uram, legyen gondja rám ebben a tekintetben. Úgy hiszem, száz pengőért már egy egész szép ruhát lehetne kapni, talán Főtanácsos úr ajánlhatna egy szabót, akinek aztán, adott esetben, megküldeném a méretet. Ne nehezteljen rám, hogy ezzel terhelem, de nincs más út számomra. Itt épp hogy kihúzom magam, de semmire nem telik, ami ruha, fehérnemű. Fél év óta egyszer sem volt egy pihenőnapom, amit a tiszta levegőn tölthettem volna el, lehet, hogy azért vagyok oly ideges, és gyomorpanaszaimmal újra kezdődik a história.

Többféle elfoglaltságom közt megemlítem, hogy tárgyalok a Larousse céggel egy Magyarországról szóló könyv ügyében. Ez itt teljesen hiányzik. Ha sikerül, annak egy megoldása volna, az, hogy otthon a megyéket és érdekelt városokat belevonnánk a költségek viselésébe, ami, ily módon, egyenként igen kicsiny tétel lenne, viszont igen nagy munka. Szó van a modern magyar piktúráról is, a többi országok mind hihetetlen előnyben vannak velünk, még Portugália, Lettország is, nem is beszélve a szegény Ausztriáról. Amit lehet, megteszek az ügyben, valami hasznom *is* lehetne belőle. Viszont 1-2 száz pengő egy várostól még elképzelhető. A kormányra (kultusz) nem számítunk, de nem lehetetlen, hogy Budapesten ebben az irányban lenne némi siker. Az eredményt főleg a Larousse cég kitűnő híre és jelentősége garantálná és a már hasonló, forgalomban lévő könyvek: sok fotóval, kevés szöveggel.

A jelzett pasztellt jövő héten küldöm; a kiállításhoz jó sikert kívánok. Főtanácsos úrnak szánt művemet majd magam viszem, az félre van téve. Ha lesz valami eredmény, kérek párt sort, nem kell mondanom, milyen jólesik az. – A Nagyságos Asszonynak hódolatomat küldöm, Főtanácsos urat szeretettel köszöntöm:

F.

Ha Artúr öcsém segíthetne a kiállítás körül, kérem, tessék őt igénybe venni. Nincs munkája, egy kis elfoglaltság csak jót tenne neki. Egyszerű üzenetre ő készséggel jelentkezik, azt hiszem, használható lenne.

---

* *inkább a Gebauer, Gábor és főképp Egry nevén lenne a hangsúly, mint például Miertlén* – Miertl Gyula a Pécsi Képzőművészek és Műbarátok Társasága kiállításain tájképekkel szereplő festő.

Paris. 933. május 18.

Kedves Főtanácsos Uram,

a mai postával elküldtem két pasztellt, ezek is ama 12 darab közül valók, amelyeket kicseréltem itt, ezek tulajdonképpen a javát képezik annak, amit első utam alkalmából csináltam. Azt, amit Főtanácsos úrnak szántam, magam fogom vinni.

Címek: „Pont Grenelle" (pasztell)

„Meudon" (pasztell)

Szerintem a zöld táj, Meudon, mely tulajdonképp kilátás Parisra a meudoni teraszról, jobb. (Mint érdekességet említem, hogy 1870-ben a német ágyúk álltak ezen a helyen, Parisra irányítva.) Talán lesz egy kis eredmény, és ez esetben mégis sikerül tervem, az, hogy egy ruhát csináltathassak. Kérem, ha lesz valami, írja meg Főtanácsos úr. Egészségem nem a legjobb, de remélem, hogy hamarosan rendbe jövök, most nem tudok dolgozni sem.

A parisi vásáron szép a magyar pavilon, kitűnő borokat isznak ott a franciák, ez mindig különben is hatásos. A tokaji pár perc alatt több propagandát „fejt ki", mint a sajtó évek alatt. Ismerőseim, akik idejönnek, elképednek, milyen drága Paris. Általános az elégedetlenség, nem tudni, hova vezet ez a politika. Egy pontos adat a hasonlításra: Parisban annyiba kerül egy birkacomb, mint nálunk egy egész birka. A kenyér újból drágult. Viszont mind a pengő, mind a márka (a nem hivatalos jegyzésben) esnek. Mindenesetre inflációról beszélnek; mivel az itt nem volt, nagy az ijedelem. Mi azt már ismerjük. Tény az, hogy a franc nem maradhat izolálva, de a kormány egyelőre vár és határozatlan. Különös, hogy fejlődnek az események. A revízió ügyét – mi tudjuk itt – az elvet már elfogadták, nem makacskodni, hanem hajlékonynak lenni, íme ez az irány. Egy ideje ezt olvassa a jó polgár, Tunisz, Szíria túl sokba kerül. Nehogy adóját megint emeljék, „lemond a protektorátról" – azaz Tunisz előbb-utóbb az olaszoké (a gyakorlatban már az is, praktikus szempontból).

Viszontlátásra, kedves Főtanácsos Uram, kézcsókomat küldöm a Nagyságos Asszonynak és szeretetteljes köszöntőt:

Ferenc.

[levelezőlap]

Paris. 933. 6. 22.

Kedves Főtanácsos Uram,

Artúr öcsém nyugtával jelentkezik, nagyon kérem, kegyeskedjék neki 10 pengőt kiutaltatni. Hálás köszönettel és szeretettel:

M. Ferenc.

Paris. 933. június 23.

Kedves Főtanácsos Uram, bocsássa meg, nagyon kérem, hogy újra zavarom levelemmel. Öcséimtől kaptam híreket, melyek engem meglehetősen nyugtalanítanak. De mert ez idén nem szándékozom hazautazni, személyesen nem járhatok el ügyeikben és nem segíthetek rajtuk. Úgy tudom, hogy az Egyesületünk kezében van még 60 pengőm, most kénytelen vagyok lemondani arról, hogy abból megvásárolhassam azt a ruhát, melyre évek óta várok. Andor (Hetényből) 50 pengőt kér, Artúr pedig 10-et. Kérem tehát, kedves Főtanácsos Uram, kegyeskedjék ezeket az összegeket nekik kifizettetni, tőlem hoznak pár sort és nyugtát. Nincs más megoldás, hogy segítsek rajtuk. Hálásan köszönöm fáradozását, és majd a magam módján viszonzom azt. Magamról a következőket:

Most Kiss Vilma festőnővel és barátaival egy terv megvalósításán dolgozom – dessins animés (magyarul nem is tudom: mozgó rajzfilmek?) produkálása céljából. Ez egy igen messzeható ügy – két filmtársasággal is tárgyalok. Ha megindul a produkció (egye-

lőre két 300 méteres filmről van szó, mindegyik 8000 rajz), úgy több hónapi megélhetést biztosít az nekem, noha én csak „adminisztrálok" és mellékesen meg is tanulom többékevésbé a dolgot (bár közvetlenül nem érdekel.) A dolog jól áll.

Ezenkívül teljesen elkészült a balettem. Ha Szentpál Olgáékkal* (Rabinovszky) nem tudom megvalósítani (bemutatnánk jövőre Parisban), úgy a monte-carlói orosz balett-társasággal lépek érintkezésbe, akik különben most épp itt adnak elő remek dolgokat, a legjobb festők műveivel.

Tárgyalok egy kiadóval egy Magyarországról szóló könyvvel kapcsolatosan, és itt-ott publicitás és napilaprajzokkal is foglalkozom.

Mindezen túl az egyedüli hangsúly a magam művein van: július végéig együtt lesz vagy 25 nagyobb rajzom, egy kitűnő együttes, csaknem egyévi, igen erősen kiválogatott munka. Utána aztán főleg és kizárólag festeni fogok, úgyhogy újabb fél év múlva együtt egy jó kiállításanyag. Időközben aztán dönteni fogok, hol kezdjem a kiállításokat, itt feltétlenül megcsinálom. – Egészségem jó. Spanyolul igen haladt tudásom, az ősszel vagy olaszul vagy oroszul kezdek tanulni.

Bizony ez idén nem jutok haza. Engem főleg Artúr sorsa érdekel, de innét alig tehetek valamit. A fontos most az, hogy meg ne szakítsam a munkát, Franciaországot elhagyni, ez nem praktikus, megszakad minden szál, új emberek jönnek.

Legközelebb bővebben írok majd, részletesen arról, ami elfoglal – festői terveimről és problémáimról, melyek *íme* most valósulnak meg. Annyi az, hogy messze nem elég hozzá az energiám, most kezdődik csak a munka, lassú és hosszú előkészületek után.

A Nagyságos Asszonynak kézcsókomat küldöm, Főtanácsos urat szeretettel köszöntöm:

Ferenc.

Nagyon megörvendeztetne pár sor írása. Így is hallottam híreket a pécsi eseményekről, de nem tudom, milyen volt kiállításunk.

[képeslap]

933. aug.

Köszöntő a katalán partokról.

F.

Paris. 33. szept. 3.

Kedves Főtanácsos Uram, köszönöm érdeklődését. Délen voltam, barátoknál, onnét küldtem is egy lapot. Sajnos, időben, kevés volt, csodálatos vidék az, finom pireneusi illatával, pálmáival és narancsfáival. És a tenger kéksége! A katalánok aranyos, remek emberek, én, déli ember, igen jól éreztem magam köztük. Hat kis festményt csináltam, napi jegyzeteket, egy corridát is, ami Catalaniában inkább játék, a dél-spanyol bikaviadalokhoz képest. De minderről majd bőségesen, élőszóval. Addig úgysem nyugszom, míg Főtanácsos úrékat Parisba és délre el nem kísérhetem. Ha egyszer rendeződnek a közép-európai pénzügyek, úgy ez egy megvalósítható terv lesz.

Visszatérek lapjára. Én a jelzett levelet nem kaptam meg, a levél tehát elveszett. Nem értettem, mi is történt annyi időn keresztül, de annál jobban örülök most, hogy mégis kaptam hírt, jó nyaralást a szőke Balatonnál, jó pihenést.

Novemberben lesz egy éve, hogy itt vagyok, a komoly munkáról szólva nem túl sok az eredmény. 20-25 nagy rajzom van, de a java még tervben. Csak néhány festményem,

---

* *Szentpál Olgáékkal (...) nem tudom megvalósítani* – Szentpál Olga a hagyományos kötöttségektől felszabadított tánc- és mozgásművészeti iskola egyik hazai pedagógus-egyénisége a húszas-harmincas években; a művészettörténész Rabinovszky Máriusz felesége.

az is csupa kezdet. Aránylag kitűnőnek mondható az egészségem, jobban is dolgozom, de mégis igen lassan. Az anyag túl nagy részében magyar vonatkozású, itt-ott absztrakció és talán valami délről. Szoborkonstrukciókat szeretnék csinálni közben, a tervük kész. És elkészítettem egy balettot, melynek sorsa még bizonytalan.

Praktikusan bizony nem jól mennek az ügyeim, noha itt tagadhatatlanul érik az általános javulás. Kiss Vilma és Perényi Lenke társaságában egy ideje rajzfilmügyekben járok és tárgyalok, de még mindig nem tudtam végleges eredményre vinni. Ez, ha megindul, egy nagyszabású üzlet lenne, amiből egy ideig jól lehetne megélni. Persze a publicitásrajzok továbbra is foglalkoztatnak több-kevesebb eredménnyel. Tény az, hogy hosszabb idejű hitelből élek, és csak novemberre számíthatok biztosabb jövedelemre. Most mindenesetre újra munkához láttam, és elsősorban portrékat csinálok, melyek itt állnak megkezdetten hónapok óta (a pécsi Deutsch família szerepel a sorozatban elsőnek), ezek legalább biztosra vehetők anyagi oldalról, míg különben sokféle tárgyalásom és szaladgálásom a rajzfilmügyben ez ideig határozott, igazi jövedelmet nem mutathat föl. Az ember nem is gondolja, mennyi vesződség, mennyi utánjárás kell ahhoz, hogy egyetlen rajzfilm előállítása megindulhjon. Megjegyzem, Perényi Lenke a szakmában a legkiválóbbak egyike (nagy amerikai karrierje a garancia) és munkatársai is azok, a tervek nagyszerűek. Már nemegyszer megfelelő megegyezésnél tartottam – két filmtársasággal, amikor megakadt a dolog. Persze ha ez a kis társaság egy ilyen 300 méteres rajzfilmet elkészít, a többi automatikusan jönne. A fő baj ott van, hogy minden produkció a maga tervein ül, és nem tud egyhamar más szellemű műveket bevezetni. Engem, végül, gyakorlati szempontból is érdekel az ügy; új orientáció van ezen a téren is, arról volt szó, hogy balett-tervemet dolgoznánk föl, én azonban ezt legszívesebben mégis színpadon látnám.

Schulhof Aranka, ez a rajongó idealista, Überseeben meghalt még a nyár kezdetén. Grippét kapott és az elvitte. Nagyon sajnálom őt, régi, gyermekemlékek fűződnek nevéhez, ő, szegény, Rippl-Rónai mester udvarához tartozott. Steinleitnerék hívnak oda, ők is nagyon le vannak sújtva.

Miután Főtanácsos úr levele elveszett, nem tudom, mi történt kiállításainkon – talán lenne kedves és pár sorban visszatérne erre a témára. Nem tudom, mi volt tőlem kiállítva, főképp azt nem, a reprezentációs kiállításunk milyen volt. A jövőt is szeretném tudni, miheztartás végett. Szeretnék ebből a hat cataláni „levelezőlapból" Pécsre küldeni, mert mindenkinek nagyon tetszenek, de lehetséges, hogy kényszerítve leszek, és el kell őket adnom hamarosan. Ez esetben gondoskodnom kell arról, hogy idejében küldhessek olyan művet, ami a pécsi publikumnak jobban megfelel. Azt hiszem, egyetértünk abban, hogy fokozatosan kell előrehaladnunk az újabb törekvések bemutatásával – ez a fő oka annak, hogy én nem küldök soha „problematikus" kompozíciós műveimből, azokat egy későbbi időpontra tartogatva. Itt megjegyzem, hogy annyi kísérlet után most nem csinálok magamnak gondot pesti kiállításom dátumával, ha együtt lesz az anyag, úgy majd kilépek vele. Hazulról nemigen kapok híreket, a rokonság, Rippl-Rónaiék felől, egyre fogy, kedves embereim, fiatalok főképp, hagynak el bennünket. Apáméktól is kevés a hírem, az se jó, különösen Andor öcsémmel van baj, Hetényben, aki, nem tudom, miféle változásokon megy át. Nem tudom, mikor kerülök haza, talán jövő év nyarán, talán tavasszal. Most, az ősszel, igyekezni fogok, hogy újra órákat adhassak festészetből, tovább tanulom a spanyolt, mely máris egész tűrhetően megy. Egyik tervem az, hogy részben gyalog bejárnám Spanyolországot, rajzokat és fotókat csinálnék, és egy kevés szövegű könyvet hoznék össze az ismeretlen és csodálatos Spanyolországról. Otthon nem ismerjük! Talán kapnék kiadót erre, és ha tervem szerint készülne el, úgy az egy nagyon szép könyv lenne, megnyitva későbbi könyvek sorát, amit egy napon messzibb, délibb országokról írhatnék és állíthatnék össze. Kevés az ember ideje és energiája.

Kedves Főtanácsos Uram, megkérdem, hazaküldhetem-e útlevelemet. Lejárt jó ideje

és nélküle nem mozdulhatok. Már a múltban többször volt kedves vesződni ezzel az ügyemmel, most újból megkérem, hogy válaszoljon, mit és hogyan tegyek.

Szeretnék egyszer én is megállni a Balatonnál, talán ez a legszebb része szegény hazánknak. Egry barátunk – úgy tudom – otthon van, nem fognak találkozni Főtanácsos úrék?

Köszönöm, befejezésül, a lapot és mihamarabb, gondolom, egy levelet kapok. A viszontlátásig, írom, sok szeretettel gondolok mindkettőjükre és szívből szóló barátsággal köszöntő

M. Ferenctől.

Címem állandóan egy: 8. rue François-Mouthon, Paris XV.

Paris. 33. szept. 29.

Kedves Főtanácsos Uram, úgy látszik, Fonyódra küldött levelemet nem kapta meg, ezúttal talán az enyém veszett el? Egyet-mást megírtam volt, de most újra megkérdezem, mikor lesz téli kiállításunk? Szeretném ezt tudni, hogy idejében elkészíthessek valamit. Azután azt is szeretném hallani, vajon elküldhetem-e útlevelemet meghosszabbítás végett. – Dolgozom, szokás szerint, képeket festek, rajzolok és konstrukciókat készítek, most egy nyugodtabb, egyszerűbb és mindenképp jobb szakasz következik. Ha igaz, nagy anyagom Budapesten majd egyszerre kerül bemutatásra. De ezenkívül igen sokféle elfoglaltságom van. Perényi Lenkével, Kiss Vilmával és azok barátnőivel hónapok óta dolgozom rajzfilmügyben, és terveink igen előrehaladtak. Ez egy igen komplikált és messze nyúló szervezkedés, filmprodukció és amerikai szisztéma szerint correspondence útján történő tanítása a rajzfilmnek. Én nem ijedek meg semmiféle munkától. Remélem, ez idén több keresetem lesz mint tanítónak, több ajánlatot adtam be magániskolákhoz. Egyetlen célom az, hogy festői terveimet megvalósíthassam – ezért vesződöm és ezért áldozom föl minden erőmet. – Egészségileg tűrhetően állok. Kérem kedves Főtanácsos uram, írjon párt sort, szeretném tudni, hogy vannak, és azt, hogy mi újság Pécsett. – Szeretettel köszöntöm és a Nagyságos Asszonynak hódolatomat küldöm:

M. Ferenc.

933. X. 16.

Kedves Főtanácsos Uram, köszönöm kedves és vigasztaló levelét. Bizony eléggé lehangoltak vagyunk, párisi magyarok, és nem látjuk magunk előtt a kivilágosodást. De vajon mit lehet tenni, hová kell mennünk? Már régóta foglalkozom a tervvel, hogy Spanyolországba tegyem át otthonomat, Barcelonába, de mindez roppant körülményes és kockázatos. Csak egyik naptól a másikig döcög a szekér...

Különben mostanában jól dolgozom, igen színes, magyar témájú képeket festek, melyek minden tekintetben ígéretesek. De a párisi drágaság megöli az embert. Egy itt élő pécsi, Előd Géza jó ismerősöm (Előd postatanácsos fia) december elején megy haza, vele küldeni fogok a téli kiállításra anyagot, két kisebb olajfestményt. Már most megköszönöm a rámázási költségeket. Úgy örülök, hogy a mai nehéz körülmények közt is oly szép eredményeket mutat fel az Egyesület; a tehetségkutató kiállítást pedig külön is hangsúlyozottan üdvözlöm. Bár magam is intenzívebben részt vehetnék a közös munkában! Mellékelem útlevelemet is, nagyon szépen köszönöm, Főtanácsos uram, baráti szívességét ebben a dologban. Miután kitudódott, hogy még 40 pengőm van az Egyesület kezelésében, szeretnék arra nézve egy kérést megkockáztatni, ami a következő lenne: Artúr öcsémnek juttatnék 15 pengőt (ő szegény nagy nyomorúságban van, összes hozzátartozóim közül az ő sorsa foglalkoztat legjobban, hiszen betegsége minden áldozatot kevésre redukál), azonkívül 21 pengőt szeretnék eljuttatni a következő címre: Asztalos Mihályné, Budapest, Liszt Ferenc tér 7. Cukorkaüzlet – Bodnár Ödön fivére megbízásából (az

utóbbi itt a Magyar Ház tanítója), akinek ezzel az összeggel tartozom. Gondolom, egy pengő fedezi a postai költséget. „Egyelőre – mint mondják – ezek a kéréseim", nem is tudom, miképp történik az, hogy szakadatlanul terhelem Főtanácsos urat, akinek pedig úgyis annyi a dolga.

Magamra visszatérve, a grafikai anyagom körülbelül együtt van, és most 6-7 festményen dolgozom. Régi szoborterveim (konstrukcióim) azonban még papiroson vannak. A „magyar balett" sorsa még bizonytalan, úgy látom, Szentpálék Budapesten anyagiak miatt nem tudnak hozzáfogni. Ily módon valószínű, hogy a „Monte-carlói orosz balett"-tel egyezek meg, ami azt jelentené, hogy a jövő szezonban kijönne a mű. A *Nyárspolgár* című mappám kivitelén is dolgozom. Praktikusan nemrég egy valóságos konszernt szerveztem reklám- és plakátrajzokkal kapcsolatosan – egy ügynökünk van. De ez csak a kezdetén áll. Sokkal jobban bosszant az, hogy az amerikai Perényi Lenke egy többhetes munkámat elhibázta: havi háromezer frankot ajánlott föl neki egy iskola, rajzfilmtanításügyben, melyből napi egy-két órai (esti) elfoglaltságért nekem ezer jutott volna. P. kevesellte ezt, később, amikor elfogadta volna, az iskola másokat szerzett. Vissza van a rajzfilmprodukció, ahol persze csak „percentekről" lehet szó. Spanyolul természetesen tovább tanulok, ez most már a fejlett fokon áll: azt hiszem, ez idén nekifogok az olasz nyelvnek is. Spanyolul különben rendszeresen „társalgunk", csere alapon.

Egyik budapesti ismerősömnek öt kis képet küldtem, collioure-i emlékeket (köztük egy corridát) abban a reményben, hogy ő eladja azokat. Pedig nagyon szerettem volna ezt Pécsre juttatni. Mily csodálatos vidék az! De megkérdem, ha valami külön óhaja volna Főtanácsos úrnak – téma tekintetében, írja azt meg nekem, most még van idő ahhoz, hogy elkészítsem.

Parisban szép és elég meleg ősz van, vajon hogyan ússzuk meg a telet! Legfőbb gondom most az, hogy egy pár cipőt vehessek magamnak – kis és nagy gondok ily módon összekeverednek és elmosódnak. Mert nagy politikai felhők alatt most mégis megindult a párisi szezon, és ha annak nagyobb része számomra elérhető, mert pénzbe sem kerül (például a múlt évben úgyszólván állandóan ingyen jártam a legjobb mozikba, igaz, nem túl gyakran), de mindehhez elsősorban egy pár cipőre van szükség. A festőszerszámok azonban fontosabbak.

Szeretettel köszöntöm Főtanácsos úrékat, és köszönöm kedves levelét és a benne foglaltakat. Jobb jövőt, mint az elmúlt év volt és jó egészséget! A viszontlátásig:

Ferenc.

Paris. 33. nov. 23.

Kedves Főtanácsos Uram,
köszönöm levelét és az útlevelet. Kiállításunkra a következőképpen határoztam: A héten küldeni fogok egy olajfestményt, melynek mérete 61 x 50 cm. Ha lehetséges, a vakkereten hagyva küldöm, ha nem, úgy felgöngyölítve. A festmény címe: *A spanyolországi útimappából*. Árat tessék határozni, én nem ismerem, mit lehet kérni. A jelzett festmény nincs lakkozva, de ettől el lehet tekinteni. Igen kedvezőtlen körülmények közt csináltam ezt a kis képet a prezentálást illetően, azt hiszem, legcélszerűbb az lenne, ha Gebauer barátunk újra vakkeretre húzná, és befejezésül egy centiméteres aranykeret kitűnő lenne. (Ha lehet, felhúzva küldöm, ez esetben ez a munka elesik.) Ezentúl írtam Budapestre, hogy december 1-jén küldjék el Főtanácsos úrnak azokat a kis festményeket, melyek még ott vannak – ezek a collioure-i munkák. Legföljebb négyről van szó, lehet, hogy kevesebb. Cím lenne: *Collioure* (napi jegyzetek egy katalán kikötőből). Ezeket, mert nem lehet felhúzni, üveg alá kellene helyezni és a szokásos, kitűnő módon keretezni. Én azt hiszem, hogy ezek a képek jól mennek a pécsi anyaggal, annak egy kis tárgyi újszerűséget adhatnak. Mint mindig, most is megkérem Főtanácsos urat, legyen kedves és válassza ki

saját gyűjteménye számára azt, amit legjobban szeret közülük. Persze fontos lenne, ha sikerülne valami eladás – öcséimen kellene segíteni, akik rendkívül súlyos helyzetben vannak, végül magamon. Ezúttal köszönöm meg, hogy Artúr öcsém ügyében volt oly kedves lépéseket tenni (mint ő írja) – a városi szellemi munkákban való részvételt illetően. De talán föl lehetne őt használni a kiállításnál is, ő szívesen tenne meg mindent, úgysincs dolga, sajnos.

Magamról ezúttal annyit, hogy most új erővel fogok a munkához; sok tennivalóm van, megcsinálom 34-ben párisi kiállításomat. Sajnos anyagilag elég bajom van, a párisi drágaság megöli az embert. Folytatom eddigi ügyeimet és fotografálok is. A „VU" december 9-i számában is jönnek fotók, többi közt a hetényi kis parasztlányok képe is. Szeretném tudni, milyen lesz kiállításunk. Ha lesz katalógus, kérni szeretnék egyet.

A viszontlátásig szeretettel köszöntöm kedves Főtanácsos uramat és kézcsókomat küldöm a Nagyságos Asszonynak:

Ferenc.

Gebauert és édesanyját szeretettel köszöntöm.

Paris. 34. I. 7.

Már több hónapja nem kaptam Főtanácsos Úrtól híreket, remélem és kívánom, hogy nem az egészségével van baj, hanem elfoglaltsága akadályozza meg abban, hogy pár sort küldjön. – A katalógust köszönöm; nagy érdeklődéssel olvastam dr. Szőnyi* ízes cikkét. Egyben megtudtam azt is, hogy tőlem mi volt kiállítva.

Magamról csak annyit, hogy kitűnően dolgozom, egészségem jó és egy pár hónapja különösen rosszul megy a dolgom. Munkáim óriási tempóban haladnak mindazáltal, és ennek következtében párisi vonatkozású festői terveim igen jól alakulnak. Persze a szörnyű anyagi pangás, politikai zavarok erősen befolyásolják ügyeim (és barátaimét) fejlődését. Ha nem lenne akadálya, már hetek múlva kiállítanék az „Abstraction-Création" nevű új galériában, melyet úgy tekintenek itt, mint az egész európai piktúra magvát és jövőjét. Ez egy nemzetközi értelmű csoport, körülbelül 80 taggal, melyből csak 12 francia van. Magyarok közül Beothy István szobrász* visz ott jelentékeny szerepet, és még van egypár magyar, például Tihanyi.* Én ott új ember vagyok. Itt, ebben a galériában szeretném kollektív kiállításomat is rendezni, ami persze későbbi dátum lenne.

De úgy látom, hogy meg fogok akadni, valószínűleg hamarosan hazakerülök, legalábbis pár hónapra – főképp azért, hogy anyagilag rendezzem ügyeimet. Igen sok adósságom van, én *mindenkinek* praktikusan itt rendelkezésére állok, és komoly eredménye-

---

* *A katalógust köszönöm...* – Dr. Szőnyi Ottó előadását közli a Pécsi Képzőművészek és Műbarátok Társasága „1933 Téli Kiállítás" tárgymutató katalógusában, *Lotz Károly művészete a pécsi Székesegyházban* címmel. Dr. Szőnyi Ottó pápai kamarás, a Műemlékek Országos Bizottságának előadója, a Pécsi Képzőművészek és Műbarátok Társasága egyesület tiszteletbeli tagja. – 1933-ban Martyn Ferenc kiállított képei a Társaság e katalógusa szerint: 1. Spanyolországi útimappából – 200 Ft és 4 kép Collioure – napi jegyzetek egy katalán kikötőből címmel à 60,– Ft. Valamennyi olajfestmény.

* *Beothy István szobrász* – Beöthy István (1897–1961), szobrász és konstruktőr. Budapesten építészeti és szobrászati tanulmányokat végzett, 1925-től Párizsban élt. 1931-től az „Abstraction-Création" művészcsoport titkára, melynek 1934-től Martyn is tagja és kiállításainak résztvevője. 1983-ban Beöthy István műveiből Pécsett a Modern Magyar Képtárban gyűjteményes kiállítást rendeztek.

* *Tihanyi Lajos* – (1885-1938), a MA c. folyóirat köré csoportosult festőkhöz tartozott. A húszas évek végétől élt Párizsban.

ket érek el érdekükben, csak, természetesen, a magam ügyei állnak rosszul. Egy bizonyos: pár hónapon belül rendeznem kell a dolgokat, mert nagy baj lesz különben, ami egész jövőmre kihatással lehet. Szóval minderről majd úgyis bővebben. Otthon, úgy képzelem, pár hónapot kizárólagosan pénzszerzésre fordítok, és aztán folytatnám itteni működésemet. Egyelőre beláthatatlan, milyen lehetőségek várnak rám Parisban, mindenesetre a legelső teendő: a kitartás. Annyit, annyifélét, amit végzek, úgysem tudna senki utánam csinálni, ezt minduntalan hallom – de persze mindez energiát vesz el, és késleltet amúgy is rendkívül nehéz jellemű festői teendőimben.

Ezúttal különben egy kérésem volna Főtanácsos úrhoz. Artúr öcsém mondja, hogy Rajkovits Károly irodájában (71. ajtó a Városházán) egy kisegítő munkaerőre volna szükség, melyről a polgármester úr rendelkezik. Artúr, úgy tudom, ebben az ügyben volt Főtanácsos úrnál, sőt időközben más ügyeiben is, amiket én magam még meg sem köszöntem. Mármost én, ezúttal, nagyon kérem Főtanácsos uramat, fogadja Artúr öcsémet, és azontúl tegye meg az érdekében azt, amit szükségesnek tart. Szegény fiú esztendők óta van borzalmasan nehéz helyzetben, nincs egy fillérje sem, teljesen demoralizálja helyzete. Viszont Rajkovits állítólag megszerette (ott már dolgozott) és *szívesen* venné magához. Persze minden a polgármestertől függ. Artúr már a napokban jelentkezik és személyesen, pontosabban adja elő a dolgot, melyet én, persze, innét nem ismerek egész pontosan. Végezetül: előre is köszönöm Főtanácsos Uram közbenjárását és azért *nagyon* hálás leszek. Ez az ügy nekem nagy gondom, szakadatlanul foglalkoztat. Szeretném tudni azontúl, miféle terveink vannak, amennyiben én azokhoz hozzájárulhatok, teljesen rendelkezésére állok. A tavaszi kiállítás mikor lesz, ezt szeretném tudni, mert hiszen ezúttal is olyat szeretnék Pécsett kiállítani, ami mindenképp logikus. Az, amit évek óta csinálok, tulajdonképp és kizárólagosan a párisi igen előrehaladott kritikának szólnak, némi aggodalmam van, vajon Budapesten nem forszírozom-e egy tervbe vett kiállítással a helyzetet (ami nem célom), hiszen egy idő múlva úgyis *magától* előbbre kerül a kritika és az ízlés, amikor aztán neki kényelmesebb retrospektíve elkönyvelni a képet. A feketeleves még úgy is vissza van (lásd Rippl-Rónai esetét), amit egyébiránt a legnagyobb derűvel várok. Egyszóval, Pécsett most is azt állítanám ki, ami mind a Társaságnak, mind nekem a leglogikusabb, és ami mégis feltétlenül jó. Ha jónak látja Főtanácsos úr, készítenék egy párisi (város) képet és esetleg valami francia ízű (tárgyban) figurális képet. Kérem, majd erre szíveskedjék felelni – ezt igazán úgy teszem, ahogy kívánja.

Szeretnék fotókat küldeni műtermemről – én most „kezdek valaki lenni", ahogy mondják, a többesztendei előkészületek eredményét most realizálom, egyébiránt nagyon pontosan és élvezettel. Ne tűnjék azonban mindez dicsekvésnek – a „valaki" itt azt jelenti, hogy a kis „i" betűt már elég ügyesen írom.

Remélem, hogy hamarosan kezet foghatok Főtanácsos úrral Pécsett, és egyszer talán lesz alkalmam arra is, hogy kissé részletesebben beszámoljak arról, ami festészetben Parisban történik.

Kérem, kézcsókomat küldöm a Nagyságos Asszonynak és Főtanácsos urat szeretettel köszöntöm:

M. Ferenc.

8. rue François-Mouthon
Paris (15 e)

LENGYEL ANDRÁS

PILINSZKY JÁNOS ADY-KÉPE

Két költő viszonya, kivált egyiknek a másik életművében való értelmezettsége meglehetősen szokványos irodalomtörténeti téma. Az ilyen földolgozásoknak van is bizonyos másodlagos jellege; ezek ugyanis az árnyalatokat mondják ki, nem a lényeget, az igazán fontosat. Magam, aki nem vagyok Pilinszky János életművének módszeres kutatója, s az életmű ismeretében nem vehetem föl a versenyt az erre szakosodottakkal, egy ilyen, a már kialakult képet finomítani hivatott megközelítésre nem is vállalkoznék, ha nem gondolnám úgy, hogy Pilinszky Ady-képében valami nagyon lényeges, a két költőn messze túlmutató tanulság is megfogalmazódik. Pilinszky azonban, bár Adyról mindig csak röviden szólt, egy olyan értelmezési keretben interpretálta Ady életművét és szerepét, hogy magáról a modernitásról is fontos fölismeréseket mondhatott ki. Arról a modernitásról, amelynek zászlóbontó kezdetén (persze lényegi előzmények után) Ady, korszaklezáró végén pedig alighanem maga Pilinszky állott, s amelynek radikális átalakulását, új gondolkodástörténeti fázissá szerveződését Pilinszky meglehetősen pontosan észlelte is. A nagy témát, Pilinszkynek a modernitáshoz való nagyon összetett s kellően máig nem elemzett viszonyát, persze, egyetlen rövid előadásban nem lehet kielégítően tárgyalni. De Ady-képe alapelemeinek értelmezésével e viszony néhány lényeges mozzanatát föl lehet villantani. A következőkben magam csupán erre teszek kísérletet.

A tulajdonképpeni értelmezés előtt, persze, néhány tényt célszerű emlékezetünkbe idézni. Mindenekelőtt arról kell szólni, hogy Pilinszky életében köztudottan jelentős szerep jutott Ady életművének. A gimnazista, az iskolában oktatott irodalomtól még ódzkodó majdani költő, 14 vagy 15 éves korában, 1935-36 körül Ady verseit hallva ébredt rá a költészetre, a költészet varázsára. Ezt maga is többször megvallotta, nyilvánosan is szólt róla, sőt ma már a Pilinszky-irodalom is számon tartja. (Vö. Tüskés Tibor, 1986.) Joggal, hiszen ennek az élménynek a hatására „döntött" úgy, „hogy költő lesz". (Pilinszky János, 1994. 64.) Utóbb azonban bonyolultabb, sőt ellentmondásosabb lett a viszonya a költő-elődhöz. Mi több, fölszínesen olvasva elszórt utalásait, interjúkban elhangzott néhány mondatos gondolatmeneteit, az Adytól való eltávolodás jeleként is értelmezhetjük őket. Bár írásaiban szinte mindig tételesen elismeri Ady költői nagyságát, igazán közel hozzá már nem Ady , hanem – a magyarok közül – József Attila állott. Ha Adyról szólt, szinte mindig szólt József Attiláról is, és utóbbit következetesen egy hozzá közelebb álló magatartás és modor példájaként hozta föl. Sőt, vegyük észre, Adyról szólva az igazi viszonyítási pont éppen József Attila volt számára, az Ady-értelmezést ez utóbbi költészete felől végezte el. De úgy, s ez az igazán tanulságos, hogy a két költő-előd szembeállításával voltaképpen a modernitás alakulástörténetét, alaptendenciáját is jellemezte.

Érdemes azt is emlékezetünkbe idézni, hogy értekező prózában, cikkben Pilinszky csak két alkalommal szólt Adyról. Először 1962-ben, egy József Attiláról írott rövid méltatásban jelent meg hangsúlyosan Ady neve és szerepe, majd néhány évvel később, 1968-ban önálló vallomásban szólt róla. Ez utóbbi írása sem hosszú, kb. egy nyomtatott lapnyi csupán, de e szöveg rendkívül tömör és gazdag, sőt gondolati szövete már-már a jó versek sűrítettségével rokon. Interjúkban, részben élőszavas beszélgetésekben, részben eleve írásban fogalmazott válaszokban azonban ennél jóval többször emlegette Adyt. Így 1968-ban, 1969-ben (kétszer), 1970-ben (kétszer), 1971-ben, 1973-ban, 1977-ben, 1979-ben,

Martyn Ferenc Jelenlét 1996/12

közibb, a music hall világát idéző zenében. Mindez olyan zene, amit az ember nap mint nap háttérzeneként hall. Az ember erősen determinált zenei közegben él, és ez földrajzilag is szigorúan meghatározott. Akármennyire is nemzetközi a világ, azért ha valaki rádiózik, néhány perc elteltével még ma is meg tudja állapítani csupán a zenéből, hogy melyik országból szól.

WK: – *Kritikusaid nem vádoltak meg azzal, hogy ez az opera egy stílusgyakorlat vagy azok összessége?*

VL: – De volt erre is példa, egy londoni kritikus például iskolai gyakorlatnak vélte. Kifejezetten kerültem itt a személyes dolgokat, megpróbáltam annyira nem személyhez, nem egyéniséghez kötődő zenét írni, amennyire ez csak lehetséges.

WK: – *Én találtam azért egyéni argumentumokat is, például a tizenötödik jelenetben, ahol a sordinált trombita és a klarinét „párbeszédében" jazz-szerű elcsúszásokat csináltál...*

VL: – Szerintem ebben a darabban semmi nem eredeti, hacsak ez a gesztus nem az.

WK: – *És az utolsó tétel ritmikája?*

VL: – Ennek a rendszere valóban elég bonyolult, és a szerkezete, felépítése tükrözi azokat az elveket, amelyeket sok más kompozíciómban is felhasználtam. Ezek a nyilvánvalóan egyéni fordulatok, de annyira el vannak rejtve, hogy első hallásra szinte lehetetlen appercipiálni őket.

WK: – *Miért exponáltad túl a zongoraszólamot? Nekem ugyanis az a tapasztalatom, hogy az énekesek unják a zongorát, mert azzal korrepetálják őket.*

VL: – Ez az hangszer-összeállítás a szalonzenekarnak egy miniatűr formája. Eredetileg a filmben ez eleve így volt indokolt, de a teljes mű – ami egy klasszikus tragédia tartalomjegyzék mélységű feldolgozása – sem kérdőjelezte meg: itt minden hangszercsoport csak egy képviselővel van jelen, a hiányokat nyilvánvalóan csak a zongora, ennek a zenei világnak a mindenese, képes betölteni. Már amennyire egyáltalán be kell tölteni a hiányokat. A végkifejlet előtti árnyjátékban pedig – ami hommage az emlékezés e századi formája, a mozi előtt – értelemszerűen a mozizongora egymaga képviseli a zenét.

WK: – *Ezt megelőzően komponáltál ennyire direkt funkcionálisan, illetve tonálisan?*

VL: – Hogyne, sokat, hiszen zeneakadémista koromban minden évben meghatározott stílusokban kellett darabokat írnom. Természetesen ezek stílustanulmányok voltak, amiket a tantervben is elkülönítettek az úgynevezett „saját" stílusú daraboktól. A dolog szépséghibája csak az volt, hogy a saját stílusú kompozíciókban semmiképpen nem jelent meg az a zenei gondolkozás, ami legtöbbünket foglalkoztatott. Ezzel ugyanis csak megbukni lehetett volna. Létezett tehát egy ál saját stílus, ami értelemszerűen semmilyen ismert stílusra nem hasonlított. Ezzel aztán egyszer s mindenkorra érdektelenné vált számomra a stílus problémája. Nem hiszem, hogy a *Nárcisz és Echó*ban funkcionálisan vagy tonálisan komponálnék azért, mert maguk a fordulatok a funkciós zenéből kölcsönzöttek. Ugyanakkor valamennyi darabomban van egy akusztikus-harmonikus alap, ez – gondolom – itt éppúgy megjelenik, mint mondjuk a *405*-ben.

WK: – *Egyes vélemények szerint az opera túlhaladott és protokolláris műfaj.*

VL: – Valóban van egy idejétmúlt operajátszás, ehhez kapcsolódóan nyilván van idejétmúlt operaírás is. Mégis az opera az a színpadi műfaj, amivel az újkori Európa megajándékozta a világ színházkultúráját. Természetesen a barokk opera és a bécsi klasszicizmus vagy a romantika operája között nagy a különbség. Nyilvánvalóan a korszerű opera sem hasonlíthat a múlt század zenedrámáira. A XX. század első felében az abszolút zene iránti elkötelezettség jelentős operai apályt eredményezett, mégis a század utolsó harmadában egyre több kiemelkedő mű született, olyan egymástól egyébként erősen különböző szerzőktől, mint Stockhausen, Adams, Reich. A *Nárcisz és Echo* viszont nem is opera. Sokkal jobban hasonlít a régi nagy műfajok olyan mai átköltéseire, mint a megfilmesítés vagy a képregény.

MARTYN FERENC

LEVELEK TÖRÖK LAJOSHOZ*

III.

Paris. 930. márc. 17.

Kedves Főtanácsos Uram,

nagyon köszönöm kedves és vigasztaló levelét. Sajnos, tíz napja nagyon rosszul állok egészség dolgában; gyomoridegességem újból megjelent, és rendkívül lever. Két ízben – egy-egy napon át – valóságos rohamokban feküdtem, és (mivel nagyon türelmetlen vagyok) szívesen követtem volna el öngyilkosságot. Ma újból jobban valamivel, elhatároztam, hogy egypár napig nem dolgozom. Mindennek oka – részben – az, hogy túl sokat dolgoztam, amit nem bírok. A már említett portrét leszámítva, most a hatodik kompozíció áll az állványomon, melyet elutazásom előtt be akarok fejezni. Parisi kiállításom most már biztosítva van, anyagilag a legkedvezőbb körülmények között valósul meg, hihetőleg még ebben az évben. A dátum attól függ, mennyire készülök el tervbe vett műveimmel.

Április első napjaiban szeretnék hazautazni, elsősorban pihenni. Amennyire lehet, az otthon töltendő egy hónapot szeretném a legkevesebb munkával tölteni. Itt, ezúttal, mellékelem útlevelemet, mely hamarosan lejár, és bocsánatot kérve a módért, kérem Főtanácsos urat, hogy meghosszabbítása dolgában intézkedjék. Mivel az útlevél úgyszólván betelt, kérni fogok egy újabb könyvet, és különösen azt, hogy az útlevél érvényességét kiterjesszék Európán kívül Afrikára és Ázsiára is. Ugyancsak mellékelek tíz frankot, mely, gondolom, elegendő a költségekre; – végül pedig azt kérem, hogy szíveskedjék az útlevelet címemre elküldetni. Ismételten bocsánatot kérek az alkalmatlankodásért, de ezt gondoltam a legcélravezetőbb útnak.

Ugyancsak mellékelek egy kis fotót rólam,** és remélem, hogy hazajőve, a hat kompozíciómról reprodukciókat vihetek magammal. Mindezek itt maradnak a jövőre való tekintettel, és a húsvéti pécsi kiállításon az otthon maradtakból választok. Nem tudom, nem volna-e kedvező a Búcsú című festmény, melyet főtanácsos úr is ismer. De hát Budapestről ebben a kérdésben még jelentkezni fogok.

A polgármester úrnak írok, persze csak kérve őt. Sőt megkérem Schaurek professzor urat*** is (akit rokonság is fűz a polgármester úrhoz), hogy, alkalmilag, említse meg helyzetemet. Mindezt azért teszem, mert *nagyon* rá vagyok szorulva, és nem tudom, évek óta mikor voltam ilyen rosszul egészségileg. Köszönöm, kedves Főtanácsos Uram, hogy érdekemben többször szólt – én úgy hiszem, különben nem valósulhatna meg ez a kép-

* A levelek közlése során a szóalakok leírásánál a mai helyesírás szabályait követtük. Kivételt ezalól a tulajdonnevek, illetve a belőlük képzett melléknevek jelentettek: ezekben az esetekben megtartottuk a Martyn Ferenc által használt formát. A levelezésben található képeslapokat, levelezőlapokat tompán szedtük, a terjedelmesebb leveleket bekezdésekkel. A legszükségesebb információkra szorítkozó jegyzeteket a közreadó, Hárs Éva állította össze. – *A szerk.*

** *Ugyancsak mellékelek egy kis fotót rólam* – a felvételt a Török Lajoshoz írt levelek első részének kísérő illusztrációjaként, a *Jelenkor* szeptemberi számának 751. oldalán adtuk közre.

*** *Schaurek professzor úr* – Schaurek Rafael (1882–1960), egyetemi tanár. Az 1939-40-es tanévben az egyetem jogi karának dékánja volt.

vásárlás. Nem nagyon hiszem, hogy áprilisig ez a dolog elintéződik, pedig voltaképp úgy számítom, hogy ezzel fizethetném még haza és vissza is az utazást. Most dől el, különben, a budapesti ösztöndíjpályázat, melyre ugyan elkésve pályáztam (rossz információk miatt), de Petrovits főigazgató úr* ezt a késést el fogja simítani. Nem tudom, mi lesz az eredmény, de ha megkapnám (havi 1000 frankot jelenthet), teljesen gondtalanul dolgozhatnék egy esztendeig. Még kedvezőbb körülmények közt valósíthatnám meg kiállításomat, melyre itt, magyar szempontból, nagyon szükség van. Párisi vonatkozásban ugyanis, rajtam kívül, csak egypár ember jöhet számításba. Meg kell állapítanom, hogy az itt élő magyarok vagy kezdők, vagy – a négy-öt kivételt kivéve – olyanok, akik iránt a parisi érdeklődés nem nagyon jöhet számításba. Rendkívül fontos volna (amiről különben folyik tárgyalás) a „Kút"** parisi *igen erős* kiállítása, mely, szerintem, óriási eredményt jelentene a magyar kultúrának.

Befejezésül még egyszer köszönöm, Főtanácsos Uram, szeretetteljes gondosságát irányomban – ezúttal Artúr öcsém útlevelét is. Úgy hiszem, mindezt hamarosan személyesen is megtehetem – addig is igaz szeretettel köszöntöm: M. Ferenc.

Paris. 930. ápr. 1.

Kedves Főtanácsos Uram,

mindenekelőtt hálával köszönöm az útlevelem meghosszabbítását és elküldését; a költségekkel, miután Főtanácsos úr azt visszaküldte, régi adósságaimhoz véve, újból adós maradok. Meghagyása szerint aláírtam, a régi útlevelet pedig személyesen fogom visszavinni. Az esetben, ha megelőzően megszerzem a vízumokat és magam csak később utazom, úgy ajánlott levélben fogom visszaküldeni a régi útlevelet.

Köszönöm továbbá a képeladással kapcsolatos fáradozását –, mely, ha sikerül, két-három hónapra tenné lehetővé a munkát. Schaurek professzor úr tegnap értesített, hogy számíthatok az eredményre; „a polgármester úrban 100%-os jóakarat van és én bizonyosra veszem, hogy meg is fogják venni a tájképet" – írja. Sajnos közben két hét szabadsága hosszabbítja meg a kérdés lebonyolítását, de azután hihetőleg gyorsabban fog menni a dolog. Így tehát mégiscsak elérjük, helyesebben szólva, érdekemben eléri Főtanácsos Uram az eredményt. Egyidejűleg várom a budapesti döntést is: – nem vagyok biztos, mi lesz ott. Noha, ebben a kérdésben többen is értesítettek, fölszólítottak a minisztériumból, kérvényemet (elkésve) el is küldtem, de a döntőbizottságban Petrovits Eleken, esetleg Majovszky Pálon kívül nem ismerek senkit,*** aki tudná, hogy mit végzek. Másrészt – nagyon dúlva írom le –, három itteni ösztöndíjas közül egy arra teljesen érdemtelen, egy félig zsidó, és noha én nem érintem ezt a kérdést, ez az ember mint ember rosszabb, mint egy zsidó. A Côte d'Azure-ön töltött hat hetet, és itt 1200 frankos pensióban él... Művei – ismerem őket – a Lipótváros és a divatos műkereskedelem egyik hírességévé fogják

---

* *Petrovits főigazgató úr* – Petrovics Elek (1873–1945), művészettörténész, akdémikus, 1914 és 1935 között a Szépművészeti Múzeum főigazgatója.

** *KÚT* – Képzőművészek Új Társasága. 1924 és 1949 között működött. Tagjai a Nyolcak művészcsoport örökösének vallották társaságukat. Közéjük tartozott Márffy Ödön (első elnökük), Ripp-Rónai József, Vaszary János, Czóbel Béla, Kernstok Károly, Egry József, Medgyessy Ferenc, Kmetty János, egy ideig Bernáth Aurél, Berény Róbert, Pátzay Pál és Szőnyi István. Törekvéseik a francia posztimpresszionista, kubista és expresszionista irányzatokhoz álltak közel.

*** *a döntőbizottságban Petrovits Eleken, esetleg Majovszky Pálon kívül nem ismerek senkit* – Majovszky Pál (1871–1935), műgyűjtő. 1913-tól 1917-ig a vallás- és közoktatásügyi minisztériumban a művészeti osztály vezetője, 1925 és 1934 között a *Magyar Művészet* című folyóirat szerkesztője. Nagyértékű francia és magyar rajz- és akvarellgyűjteményét a Szépművészeti Múzeumra hagyományozta.

avanzsálni – én utálom azokat. De hát – magunk közt szólva – meglátjuk, mi lesz majd, ha megkapom az ösztöndíjat, tíz hónapig nagyszerűen tudok dolgozni, ha meg nem, tovább vesződöm.

Eddig, különben, hat *nagyobb* festményem készült el, melyekkel nagy utat tettem meg. Öt újabb kompozíció terve kész aközben – kettőt most kezdek meg. Ezenkívül sok más terv foglal el; – egyik rézkarcmappa, tervekben, csaknem kész és most befejezem, függetlenül minden egyébtől, azt a portrét (egy román hölgy), melyről már írtam. Rendkívüli makacssággal tartom magam a fogadáshoz, hogy megvalósul parisi kiállításom, olyan súllyal, amely tőlem telik, és amellyel a legtöbbet adom a magyar kultúrához. Hála Isten! egészségileg rendbe jövök (noha nagyon lesoványodva hízókúrát kellene tartanom) és most még intenzívebben tovább dolgozhatom. Nem tudom, sok-e, kevés-e az eredmény, amit itt elértem – néha sötétedésig dolgozom, noha, persze, tulajdonképp állandóan festményeimmel vagyok elfoglalva. Most egy ismerősöm jön ide a Bauhausból, akinek a segítségével fotókat fogok készíteni eddigi műveimről, melyeket ezután szeretnék Főtanácsos Úrnak eljuttatni.

Pécsi kiállításunkkal kapcsolatosan úgy határoztam, hogy idejében Főtanácsos Úrhoz kerüljön két festmény. Ezeknek katalógusadatai:

a „Magyarország" ciklusból:	V. olajf.	800 P.
Kompozíció	"	500 P.

melyeket ismer Főtanácsos Uram. Ezek a festmények Budapesten szerepeltek, keretezve vannak. Meggondolva a dolgot, ezeket tartottam a legalkalmasabbaknak, ami pedig a jelzett árat illeti, jól tudva, hogy nem fogom eladhatni a gazdasági okok miatt, ezért ilyen „magasak", mert valóban magamnak ennyibe kerülnek. Általában egyáltalán nem akarok „keresni", csupán a befektetett anyagot, a jövő érdekében, igyekszem biztosítani. Persze szeretném, ha személyesen is ott lehetnék egyszer, ez esetben több festménnyel, de közel lévén húsvét, attól tartok, hogy addig nem jutok pénzhez, és nem tudok hazautazni. Másrészt, bevallom, erősen gondolkodóba ejt az, hogy ha már pénzt kapok, érdemes-e azt az útiköltségbe és a vele való kiadásokba fektetni. Igaz, Budapesten vár két megbízásom, de azokért nagyobb részben szövetet kínálnak és részben készpénzt. Így aztán még nem döntöttem véglegesen. De hát végül is intézkedtem, hogy az említett két kép idejében Pécsett legyen.

Itt gyönyörű idő van, több napja nem lehetne fűteni; hamarosan kitavaszodik. Mivel itt nyári időszámítás áll be, néhány nap múlva erősen megnyúlik a nap. Legutóbb néhány jelentős kiállítást láttam – Kandinsky, Lurçat, Beaudin nevét említem, tegnap nyílt meg Czóbel Béláé, melynek nagy sikere lesz. Szeretnék egyszer, ahelyett hogy folytonosan jajgatok, ezekről a kérdésekről írni, hosszú levelet. Kérem otthon, a Nagyságos Asszonynak kézcsókomat átadni, Főtanácsos Uramat, megismételten köszönettel, szeretettel köszöntöm: F.

Camaret, 1930. júli. 5.
Betegen, itt kellene meggyógyulnom. Második hónapja nem tudok dolgozni. Igaz köszöntő: F.

Paris, 930. aug. 25.

Kedves Főtanácsos Uram,

én, ha nem tudtam írni, nem múlott el nap, hogy ne gondoltam volna haza – a kedves Török Lajos atyai jó barátomra. *Másfél* hónapig voltam beteg, nem fizikailag, hanem idegileg, a munka és a vesződségem okán. Bretagne azonban jót tett, és újból megy minden: dolgozom. A „Kút" téli kiállításán (megegyezésem szerint) 12-15 új művem szerepel – ez

alkalomból, még nem tudom mikor, hazautazom. A Kút-nak új lapja indul – Új Szín, melynek első számában tőlem fotó és cikk is jön. Otthon aránylag sok tennivaló vár rám, de négy-hat hétnél tovább nem maradok: csak most kezdődik számomra az igazi tennivaló, a párisi attak.

Artúr öcsém 6-án indul haza. (Fizikai munka van itt, bőven, de ő azt nem vállalhat. Közben tanult, sőt keresett is valamit, és lehet, a jövőben, újból Parisba jön). Ez okból szeretném megkérdezni, Pécsett lesz-e kiállításunk. Ha igen, úgy küldenék vele egy tájképet (címe: Breton tenger) és Főtanácsos Uramnak a szokásos kis jelet: egy kisebb olajfestményt, emlékkép. (Címe: Dieppe – ahol húsvétkor voltam.) Kérem tehát, legyen kedves – Főtanácsos Uram – és válaszoljon ebben a kérdésben.

Veldenből írt a napokban Schaurek professzor úr és mondja, hogy a képeladásügyet újból megbeszélte a polgármesterrel, aki ezúttal fedezetet keres az árra – „meglévén minden hajlandóság a vételre". Legalább most, az ősszel, mikor hazautazásra kell gondolnom, most sikerülne a dolog. Én már olyan reményvesztett vagyok, anyagi vonatkozásokban –, már lemondtam arról, hogy ebben várhatok valamit. Mégis megkérdem, mit gondol Főtanácsos uram. Anyagilag (visszatérve az örök témára) néhány nagyon nehéz szakasz volt közben – ki az, aki eddig úgy tudta volna csinálni, mint én? Talán öt év múlva, ha kiállításaim itt megvalósulnak, nem lesz gondom. Magam majd bőven mondok adatot, hogy élünk itt, és arról is, hogy a magyar kormány ösztöndíjai kikre esnek. Nagy itt, másutt is, a fölháborodás, de én külön is tudok egy-két finom esetet. Mintha gondosan válogatnák, hogy az kapjon támogatást, akiből nem lesz semmi. Így hát, külföldön, minden magyar nyom egyéni erőfeszítés.

Magam: úgy látszik, jól teszem, hogy nyárra itt maradtam. Egész másként tudok itt dolgozni, noha Paris sem Paris, nyáron, baj is van, bőven. *Tizenöt nagyobb festmény egy év alatt* – ez az eredmény, kisebb dolgokról nem szólva. Vajon folytatta-e valaki azt a kérdést, amit proponáltam, iskolaképp; és ha igen, miképp?

A még mindig nálam lévő első útlevelet nem merem előre visszaküldeni: az új érintetlen, és valószínűleg, itt, az elutazásnál, meg kell mutatnom a régit. Lehetséges, hogy Deutsch Ádámot októberben meglátogatom Heidelbergben,* ez esetben, rendezve a vízumot a prefecture-ön, elsősorban visszaküldöm a régi útlevelet. Mégis, ha előbb nem, úgy személyesen adom át hazautazásom alkalmából.

Kérem otthon kézcsókomat átadni, Főtanácsos Uramat szeretettel köszöntöm és válaszát várom: Ferenc.

Paris, 930. szept. 6.

Kedves Főtanácsos Uram,

köszönöm kedves levelét. Hála Isten, ma jól megy az ügyem, azaz dolgozom és hamarosan elkészül az az anyag, ami önmagában elegendő lehetne önálló kiállításhoz. Artúr öcsém négy festményt visz magával, ezek:

Breton tenger	– 500 P.
Dieppe-i kikötő	olajf. á. 200 P.
Dieppe	olajf. á. 200 P.
képterv	olajf. á. 200 P.

– egyikükre rá is írtam, hogy Török Lajoséknak, szeretettel, de kérem, hogy *még egyet* válasszon ki Főtanácsos uram, magának. Így azért szerepelhetne valamennyi a kiállításon, kettő mint magántulajdon, kettő pedig a jelölt árakkal. Köszönöm a rámákra vonatkozó

* *Deutsch Ádámot októberben meglátogatom Heidelbergben* – Deutsch Ádám ebben az időszakban Pécs legnagyobb mészégetőjének tulajdonosa.

kedves ajánlatát, ha mégis szabad valamit megjegyeznem, úgy annyi az, hogy keskeny aranyozott kereteket ajánlok, a kisebbekhez üveggel.

Tóth Zsigmondék* Elma leányuk útján még az ősszel mondták, hogy vennének tőlem egy képet. Jó alkalom lenne ez, csak azt nem tudom, miképp lehetne őket emlékeztetni, illetőleg figyelmüket fölhívni a kiállítás alkalmából. Talán magamnak kellene írnom? Polgármesterünknek írni fogok, és amikor megköszönöm Főtanácsos Uram közbenjárását, azt remélem, hogy téli utazásomat, továbbá a pesti kiállítás költségeit abból fedezni tudom.

A budapesti ösztöndíjkérdés most – azt hiszem – jövőig, májusig! áll. Magam is kíváncsi vagyok, mi a helyzet, és valóban nem tudom, évek óta miért nem gondoltak rám. Az ügyet Domanovszky Sándor egyetemi tanár kezeli, a bizottság elnöke Berzeviczy Albert.* Ismerősöm a zsűriben nincs – Petrovics Eleken kívül, akivel itt kétszer is találkoztam (mindig a Louvre-ban), de ügyemet nem említettem meg. Tény az, általánosan ismert, hogy a bizottság nem kedvez különösen a progresszívebb embereknek, ami nálam öreg hiba. – Főtanácsos uram kérdésére úgy felelek tehát, hogy annak idején pontos adatokat fogok küldeni (addig lesz kiállításom is), és beavatkozását már most hálásan köszönöm.

Itt különben – egyik napról a másikig evezve – most egy árnyalattal kedvezőbb a helyzet, de persze mindez naponta változik. Változatlanul nehéz a sorsunk. Szerencsére egészségileg rendben vagyok. Munkámon kívül tervbe vett afrikai és perzsiai utazási terveimmel foglalkozom – ebben a két dologban igen sok szükségeset tudok már. Bármelyikhez nyúlok is, 2500 pengő a minimum, ami feltétlenül kell – ebből ma ugyan egy trench-coat-on kívül (egy-két könyvet nem számítva) nincs meg semmi más, csak az elhatározás. Alapnak mindenképp magyar napilapok támaszát kell megszereznem – más, idegen, bőven el van látva ebben, és mi több, nekem a nyelvvel is vesződnöm kellene. Még valamit: ma már *jól* fotografálok, ha kell. A következő esztendőben már szeretnék a kérdéshez fogni, és mivel mindkettő télen indítandó, sok időm nincs.

Befejezésképp még egyszer, újból köszönettel kezdem. Úgy számítom, a télen fogom látni Főtanácsos úrékat, jó egészségben. Addig ezúton küldök üdvözletet és szeretettel köszöntöm:

Martyn Ferenc.

Paris. 930. okt. 30.

Kedves Főtanácsos Uram,

gondolom, már írtam, hogy a „Kút" téli kiállításán több festménnyel fogok szerepelni, és egyidejűleg hazautazom több hétre. Fölmerült most az a tervem, hogy otthon, Pécsett, a múlt esztendeihez hasonló keretek közt, két hónapra „rajz- és festőiskolát" hoznék össze, ha lehetséges. Anyagi helyzetem változatlan, nem tudom persze, hogyan utazom haza. De otthon sok kiadás lesz azonkívül (kiállításköltségek és az élet), és mivel nem lehet arra számítani, hogy képet eladunk, mással kell a szükséges pénzt előteremteni. Arra kérem tehát Főtanácsos Urat, elvben elsősorban, legyen kérésem mellett (hogy az iskolát most is a Pécsi Képzőművészek és Műbarátok Társasága támogatásával rendezhessem), azontúl pedig némi praktikus utasítást szíveskedjék adni öcsémnek, aki a kérdést elő fogja készíteni. Mindenekelőtt egy hirdetést fog ő közzétenni – ha a kérdésnek nincs akadálya –, és elegendő jelentkező esetén gondoskodnék a teremről, és a többi kérdésben is eljárna.

---

* *Tóth Zsigmondék Elma leányuk útján még az ősszel mondták* – Tóth Zsigmond (1872–1950), egyetemi tanár, 1922-től a pécsi Erzsébet Tudományegyetemen az anatómia rendes tanára, antropológus. 1940-ben az egyetem rektora.

** *Az ügyet Domanovszky Sándor egyetemi tanár kezeli, a bizottság elnöke Berzeviczy Albert* – Domanovszky Sándor (1877–1955), egyetemi tanár, a magyar történetírás (középkori forráskutatás, gazdaságtörténet) jeles tudósa. – Berzeviczy Albert (1853–1936), művészeti író, vallás- és közoktatásügyi miniszter, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke.

Itt *nagyon* romlott a helyzet, és nekem egyénileg is kell ezt éreznem. Egy ideje egy lengyel dekoratőrrel dolgoztam New Yorknak, de ott, a tőzsdei események visszhangjaképp nagyon nyugtalan az élet menete: a cég egy ideje nem rendelkezik semmiképp. Azontúl is csak vigasztalant írhatnék, inkább hagyom. Még szerencse, egészségem a nyár óta egészen rendbe jött, és óriási változást mutatnak új képeim. A polgármesterünknek írtam, meghagyásaként. A képeladás ügye, úgy látszik, áll –, pedig legalább fedezhetné utazásomat. (Megjegyzem, a „Kút" dátuma még bizonytalan, de valószínűleg február elején lesz. Így január végén mennék haza, és a kurzust február-márciusban tartanánk meg. Végül, e teendő mellett el tudnám végezni mindazt, ami Budapesten rám vár, portrémegbízások előkészítését és egyéb tennivalóimat.) Artúr öcsém, továbbá, írja, hogy átadta a küldött festményeket. Köszönöm, kedves Főtanácsos uram, a ráméztatást, és remélem, hogy a küldött két művet, emlékképp, gyűjteményébe fogadta.

Paris megint, az ősz óta, borzalmasan megdagadt a város technikai vonatkozásában, a forgalom, a lárma néha elviselhetetlen. Megindul a „szezon" is, amiről – összegezve egy év termését – remélem, előszóval bővebben referálhatok majd.

Ősz van, és szüntelenül esik – milyen szép lehet a Mecsek! Szeretettel köszöntöm Főtanácsos Urat, és kérem, ne nehezteljen rám, amiért minden alkalommal kéréseimmel terhelem:

M. Ferenc.

930. nov. 20.

Kedves Főtanácsos Uram, vártam válaszát, vajon az általam fölvetett ötletet (a Pécsett, tavasszal rendezendő rajzkurzusra vonatkozóan) helyesnek tartja-e, illetőleg számíthatok-e segítségére. De mivel az idő megy tovább, újból fölkeresem, újra megkérdezve véleményét ebben a dologban. Változatlanul az a tervem, hogy februárban hazamegyek pár hónapra, összekötve az utat a *Kút* téli kiállításával. Mint írtam, a helyzet itt egyre rosszabb lesz – az amerikai tőzsde krízise és egyéb nyavalyák idáig érnek. Én már több hét óta – újra – nem tudok pénzt szerezni, az amerikai cég, melynek dekorációkat szállítottam, *nem fizet* és nem rendelkezik. Legutóbb két kiállítást rendeztem, persze a másét (egyik katalógusát el is küldtem), piszkos és nagyon komplikált mesterség, sok munka – ebből, az itt kapott és még meg nem kopott „tiszteletdíj"-ból tengődöm. (Az egyik meghívott Übersee-be, Bajorországba, ahol valószínűleg több hetet fogok tölteni.) Piktúrával pénzt keresni ma egyáltalában nem lehet, vagy csak rosszal, amit azonban én nem bírok szállítani, ha akarnám sem. Hol így, hol úgy segít az ember, de egészében véve mindez: idegenvezetés, portréfestés, kiállításrendezés, kritikaadminisztrálás, színházdekoráció, filmdekoráció – mindez végtelenül szomorú és utálatos. 16 festményem van együtt, amire indulnom kell, ebből tíz elsőrendűen reprezentáló. Itt állandó érdeklődés kíséri munkáimat, állandóan jönnek hozzám, és mindenfelé – különböző csoportok – hívnak. Egyetlen aktív lépést nem tettem a magam dolgában, de bizonyos, ha egy idő múlva, talán csak két esztendőre, elhatározom magam a kiállításra, az itt „szenzáció"-nak nagy lesz. Persze van itt festő, aki 20 éve! vár, és csak most vállalt el szerződést. Én magam egyetlenegy festményt nem adtam ki, nem állítottam ki sehol, pénzt nem fogadtam el (nem számítva egynéhány megbízatást), ami nagy erényszámba megy. De másrészt hülyének számítható amerikaiakkal vesződni – Napóleon sírját magamnak harmincadszor megnézni –, egyáltalán Parist „megmutatni", ez már az ember könyökén jön ki. De hát mit tehetek? Barátaimtól kapott hírek (Berlin, New York, Varsó, Czernovitz) rosszak, még rosszabbak, mint az itteniek, Budapestet végezetül említve. (Úgy látszik, egyedül Hollandiában megy jól az emberek dolga.) Most azonban, befejezésül, vissza

van a hazautazás és egyéb, a kiállítási költségek előteremtése. Itt, – Főtanácsos Úrnak bevallom – adósságot hagyok ugyanis vissza, de másrészt, erre az útra semmim sincs. (Télikabát sem, ami itt öt éven át nem is kellett.) Egyre azt hiszem, hogy végezetül otthon polgármesterünk elintézi a képvásárlás ügyét, melyre, gondolom, december végén újra lesz fedezet. Önmagától, ily módon, megoldódnék ez a probléma, viszont nélküle nem is tudnék mihez kezdeni. Én már nem tudom, mit tehetnék ebben az ügyben, „elvben" el van határozva a vétel, csak várakozom, és semmit sem tudok. Mit gondol, kedves Főtanácsos Uram, hogyan hozzam elő a kérdést, és mi a véleménye, megkaphatom-e az összeget januárban, amikorra az szükséges volna. Kérem, legyen szíves és írjon pár sort, választ.

– Nem tudom, a pécsi kiállítás megvolt-e és milyen körülmények közt.

Lehetséges, hogy karácsonyig, újévig nem tudok írni – egy igaz szót, köszöntőt írok ide befejezésül, akkorra. És szívből jövő üdvözletet: M. Ferenctől.

930. dec. 2.

Kedves Főtanácsos Uram,

újra, elfogódva köszönöm meg irántam való gondosságát, és kérem, hogy a szóban forgó 100 pengőt rendes címemre (15. Quai St. Michel) szíveskedjék küldeni. Februárban személyesen, ismételten megköszönöm majd fáradozását, és adatokat mondok el arról, hogyan húz át az ember egy-egy évet Parisban. Az anyag, nagyobb kompozícióim, itt is mindinkább kézbe kerülnek, noha a kiállítással még mindig várok. Waldemar George, a legismertebb parisi kritikusok egyike, és mások is, bármikor ki fognak állni mellettem. Bizonyos eredmények persze otthon sem maradnak el, a „Kút" februári kiállításán, ahol legalább 12 festményt hozok ki. Amint végzek megkezdett műveimmel, újra hozzáfogok az egyik rézkarcmappához – időközben praktikusan is fejlődtek a lapok, és úgy terveztem, hogy a mappát otthon (10 lap) készítem el. Ezért gondoltam, hogy festőiskolát kezdek – az idő alatt mással nemigen foglalkozhatok. De Főtanácsos úr értesítése, lehetséges, hogy megváltoztatja terveimet. Gondolom, annak idején mondtam, hogy Gebauer nem fogadott el részesedést, így aztán, magam, kihúztam vele a nyarat. Mivel ezúttal más is proponálta, illetve kérte az iskola rendezéséhez az egyesület támogatását, én persze nem szeretném céljaiban érinteni, épp ezért már előre visszalépek a tervtől. Ugyanis, ismereteim szerint, nem hiszem, hogy az iskola (költségein kívül) kettőnket elbírjon anyagiakban. Vissza volna az az eset, hogy sok – legalább húsz – ember jelentkezik (ami nem valószínű), vagy a másik, hogy a kurzust fölváltva csinálnánk meg. Ha tehát Ferenc Lajos magáévá teszi ajánlatomat, úgy én csak azt kérem – mivel a nyár elejéig Münchenben kell lennem a kész mappával, azután pedig régi tervem, a számomra oly fontos párisi kiállításom miatt ide kell visszajönnöm, hogy az iskolát februártól április végéig én vezessem, a nyáron (ami persze *sokkal* kedvezőbb), ő. De ismétlem, hogy ha ő ezt nem tartja önmagának alkalmasnak, úgy én előre visszalépek. Különben még azt szeretném idefűzni, hogy otthon Babits Mihály és Rabinovszky Márius portréit akarom előkészíteni* (esetleg mást is) nekem többször Budapestről Pécsre (és fordítva) kellene utaznom, ami persze a lehetséges jövedelemre épült volna. Általában tíz-tizenkét ember szokott szerepelni egy-egy kurzuson (a második hónap már gyengébb), a költségeket leszámítva (terem, fűtés, modell, villany) alig maradna egyikünknek

* *otthon Babits Mihály és Rabinovszky Márius portréit akarom előkészíteni* – Rabinovszky Máriusz (1895–1953), művészettörténész, kritikus, a Képzőművészeti Főiskola tanára. Jelentős tevékenységet folytatott a modern magyar művészet elismertetéséért. Martyn Ferencről írt tanulmánya a Nyugat 1929. 2. számában jelent meg, *Művészeti relativizmus. Martyn Ferenc képeihez* címmel. – Az említett Babits-portréról a későbbi levelekben is szó esik.

több havonta ötven pengőnél. – Így én Főtanácsos urat szeretném megkérni, hogy Ferenccel történő megbeszélés után küldjön egy sor értesítést, miheztartás végett. Ha ugyanis mégis sikerülne a dolog, illetve Ferenc elfogadja propozíciómat, úgy nekem jövő hónapban gondoskodnom kellene a kurzus előkészítéséről.

A helyzet itt változatlan, egészségileg jól vagyok, de egy ideje önmagamnak keveset tudtam dolgozni. A szezon is föllendült – Fernand Leger kiállítása *nagyon* szép. Ez a szenzáció. A nagy szalonok egyre hanyatlanak; a Surindependents-okat leszámítva, ahol az erőteljes fiatalok állnak ki együtt. De számítom, hogy élőszóval behatóan beszámolhatok majd mindarról, ami szellemiekben történt.

– Főtanácsos uram annyit vesződik az én Pécs városi képeladási ügyemmel! Bocsásson meg, ha sokat terheltem vele –, most tehát, ezután, nem számítok erre a dologra. És valóban, érzem, nem lehetne többé fölhozni ezt a témát. Tant pis pour moi!* Néha, kérdezem, miért is bajlódik annyit ügyeimmel, hiszen csak most kezdődik a „feketeleves": csak ezután fognak egyesek szidni. Szerencsére, Rippl-Rónai mesternél itt is jó iskolába jártam; emlékezem még jól arra az időre, amikor gyalázatosan kritizálták. De ő – temperamentum nélkül való ember – egykedvű maradt, én azonban sokkal támadóbb vagyok nálánál. – De, végre is, majd kihúzom – ír őseim konokul kitartó legények voltak (nem mondtam még el annak a történetét, aki Oroszlánszívű Richarddal kereszteshábort viselt), kicsiben ezt csinálom én itt, Róbert öcsém Pesten, szintén pénz nélkül most már, szerencsére közvetlenül az orvosi diploma előtt. Vagyis: még tíz évet kérek, és Főtanácsos uram bizalma, bennem, teremni fog.

Nemsokára otthon leszek –, másfél éve, hogy eljöttem.

Sok hálával és szeretettel köszöntöm kedves Főtanácsos Uramat: Ferenc.

Kérem a nagyságos Asszonynak kézcsókomat továbbítani.

(Jicinska Vera barátnőm férjhez ment, n. b. egy cseh festőhöz.**)

931. jan. 26.

Kedves Főtanácsos Uram,

kérem, bocsásson meg, hogy egy hónapi késéssel felelek küldeményére és kedves levelére. Ez az év is rosszul kezdődött: újból nagyon rosszul állok egészség dolgában, az idegbetegségem csaknem ott tart, ahol a múlt nyáron. Néhány nap óta, orvosi tanácsra, teljesen abbahagytam a munkát, noha, persze, a mód, a miliő, ahogy élek, egyáltalában nem alkalmas a pihenésre. Nem is tudom, hova visz mindez, és meddig tudom tartani.

A „Kút" márc. elején lesz, azon kollektív formában szerepelek. Így február 15-e körül indulok haza. Az anyag, amit magammal viszek – az összes együtthatók ellenére – óriási változást mutat, és mindenki rábeszél, hogy most csináljam meg párizsi kiállításomat. Ez azonban lehetetlen – a korrupt párizsi masinához még így is pénz kellene, azonkívül most, idegileg, nem bírnám, végül, hogy megfelelő nyugodtsággal kezdjem a párizsi ügyet, még mindig várok. (Ezért nem vettem részt a Galerie Bonaparte magyar kiállításán sem. Ez igen egyenetlen, a legjava (például Csáky szobrász***) hiányzik, és ha ott sokat segíthettem volna nívó dolgában, egyesekkel mégsem szívesen szerepelnék együttesen.) A krízis, továbbá, egyre fenyegetőbb, a sovén francia máris szidja az idegent – egyik ismerősöm, akivel néha együtt dolgoztam, „bevezetett" ember, *hónapok* óta mit

---

* *Tant pis pour moi!* – Az már az én bajom!

** *Jicinska Vera barátnőm férjhez ment, n. b. egy cseh festőhöz* – Jicinska Vera apja Jicinsky Jaroslav dr., okleveles bányamérnök, m. kir. bányaügyi főtanácsos, a Duna Gőzhajózási Társaság (DGHT) pécsi szénbányáinak igazgatója.

*** *Csáky szobrász* – Csáky József (1888–1963), szobrászművész, a kubizmus egyik első képviselője. 1908-tól haláláig Párizsban élt. 1907-ben rövid ideig a pécsi Zsolnay-gyár iparművész tervezője volt.

sem keres. Egyszóval a levegő tiszta, a jövő ragyogó... Tudom, otthon sem számíthatok nagy eredményre, de morálisan mostani festményeimmel többé-kevésbé rendezem azt az ügyet, amit elkezdtem másfél éve. És ez, absztrakt célok, ez most kielégítő.

Köszönöm tehát, kedves Főtanácsos Uram, azt, hogy érdekemben szüntelenül dolgozik, a küldött újabb pénzt. Mivel, ahogy írja, egyik kis festményem kisorsolásra került, helyette, kérem fogadja el a *Breton tenger* című képet, melyet Artúr öcsém vitt haza. Valami, gyűjteménye számára. Az, hogy a városi képvásárlás teljesen megakadt, nagyon megnehezíti terveimet. Kérem, ne is „kompromittálja" magát tovább; otthon, tanácsa szerint magam megkísérlem, vagy teljesen föladom a kérdést.

Most különben egyedül Hollandia az az ország, ahol még van lehetőség. Egy ideje foglalkozom a kérdéssel (amsterdami és hágai kiállítások) oly módon, hogy mások ügyét intézve (újra a bajor Steinleitnerét), én is kiállítást csinálok. A napokban kaptam igen kedvező pontos adatokat, és ha megoldható, úgy májusban ott lennék, barátokkal. Sohasem tudja az ember, az ilyenféle vállalkozások meddig vezetnek. A francia „nagyok" ott is, mint mindenütt, már a múzeumokban vannak. – Azután, később, a nyárra egészen bizonyos, hogy pár hónapig Übersee-ben, Bajororországban leszek, pihenve annyi vesződség árán. Úgy tervezem, amint azt írtam, hogy ezt az alkalmat összekötöm egyik rézkarcmappám müncheni kiadásával. A mappa, különben, rajzokban csaknem kész – vissza van, ami nekem nem kis dolog, a lemezekre való áttétele. De, a szegény ember idejével fizet, jóval később, mint ahogy terveztem, egy napon ez is elkészül.

Pécsre márciusban készülök. Otthonról nagyon rossz híreket kapok. Egyedül Róbert öcsém megy előre, és ha igaz, áprilisban meglesz a diplomája. Nem tudom, nem jut-e valami hír tőlünk Főtanácsos úrhoz –, megkérem mindenesetre, ha kell, úgy rendezzen azon, hogy a családunk ne szenvedjen semmit. Nagy gond ez is számomra, de innét hogy segítsek! Apám, ma már öreg ember, mióta szegény Anyám meghalt, nem megy rendjén a dolga, Artúr öcsém pedig súlyos idegbeteg, és képtelen állást kapni. Talán Róbert öcsémmel kitalálok valamit, a nyárra meg Übersee-be hívhatom. Egyelőre, most, nagyon nyugtalan vagyok a dolgok miatt.

Amint írja, Pécsett mindig történik valami – hogyne, ma hazánk egyik legfontosabb városa. Kétségkívül fejlődik a helyzet a mi szempontunkból is, de mikor lesz jó, nekem? Itt is egész „modern" festők nyugtalanul állnak festményeim előtt – noha nagyon „elismernek" és különféle tervekbe, kombinációkba igyekeznek belevonni. Mindezekről otthon, majd szóval referálni fogok. Jólesik tehát, ha egy jó szót kapok hazulról.

Befejezésképp újra köszönöm, kedves Főtanácsos uram, levelét és a pénz-

Quakes Fulfil Prophecy Made by Hungarian

LONDON, Thursday. — Predictions made last Monday by Professor Martin Hanko, of the University Pecs in Hungary that an earthquake would occur yesterday, "probably in Chile or Central America," were fulfilled today when despatches from Mexico described disastrous tremors in the south.

Professor Hanko's predictions were published three days ago in the London "Morning Post." He stated that the quake was due to take place between 3 a.m. Wednesday and 5 a.m. today. The first tremors were recorded in Mexico, according to today's despatches, at 8.48 last night. The quake was most severe in the state of Oaxaca. Disastrous fires resulted at Matamoros Izucar, in the state of Puebla, when chimneys were shaken down. In other sections where the tremors were felt there was a marked fall in the temperature, with electric storms.

Although making no attempt to predict, as yet, the exact locality or the exact moment of the earthquake, Professor Hanko says he is able to forecast scientifically the approximate place and time through discoveries he has made after long study. He contends that earthquakes and volcanic eruptions follow definite rules. On several previous occasions he has startled scientists by predicting disasters successfully. New York Herald-ban hibás.

küldeményt. Mint mindig, ezúttal is életmentés volt. És kérem, őrizzen meg barátai közt, előlegképp –, eljutok oda egy nap, hogy érdemmel.

Kézcsókomat a Nagyságos Asszonynak, maradok szeretettel a viszontlátásig: Ferenc.*

Bp. 931. 2. 18.

Kedves Főtanácsos Uram, két napja itthon vagyok, pesti kiállításom ügyét intézem. 27-e körül azonban már Pécsett leszek –, magam szeretném tervbe vett iskolám dolgát vezetni, és március 1-jén, terv szerint kezdeném meg a munkát. Szóval majd mindenről bővebben; – nagyon örülök, hogy hamarosan láthatom Főtanácsos urat! Egy ideje nem dolgozom, legalábbis manuálisan –, sokkal jobb tehát a kedvem és egészségem. Bécstől Pestig hatalmas hóviharban késtem, órákon át, a vonatban, nagyon meglepett a hó, évek óta nem volt benne részem, föl sem vagyok rá készülve. (Parisban kék az ég és tavasz volt már, langyos esőkkel.) – Szeretetteljes köszöntő M. Ferenctől.

U. i. Szabadjon megkérnem Főtanácsos urat arra, hogy – amennyiben elvi akadálya nincs – a Csomay Árpádnál jelentkező tanítványokat véglegesen beírottaknak tekintse, és a részvételi díjakat át is vehetné. Csomay az egyesület pénztárosa. Az egyetlen, még el nem intézett kérdés a helyiség, de azt hiszem, hogy a Nőegylettel ezúttal is sikerül megegyeznünk. Bocsánatot kérek, hogy nem levelet küldök.

Heidelberg, 931. 7. 8. [a postabélyeg kelte: 7.8.31.]
Igaz köszöntő Martyn.

Paris, 931. dec. 7.

Kedves Főtanácsos Uram, gondolom, Németországból írtam utoljára – öt hónapja. Azóta, nagyrészt, ún. szürke napokról számolhatnék be, amikor az emberrel nem történik semmi rendkívüli. Egészségem, ahogy ideértem, már csaknem rendben volt, most egész jól vagyok ebben a tekintetben, és tavaszig igen gondos elővigyázattal akarom megakadályozni a múlt

---

* Az 1931. január 26-án kelt levél mellé csatolt újságkivágás szövege magyarul a következő:

A földrengések beteljesítették a magyar tudós jóslatát

LONDON, csütörtök. – A Magyarországon, a pécsi egyetemen dolgozó Hankó Márton professzor múlt hétfői előrejelzései, melyek tegnapra földrengést jósoltak „valószínűleg Chile vagy Közép-Amerika" területére, tegnap teljesültek, amikor mexikói tudósítások katasztrofális rengéseket jelentettek a déli területekről.

Hankó professzor előrejelzései három nappal ezelőtt jelentek meg a londoni „Morning Post"-ban. Azt állította, hogy a földrengés szerda délután 3 és ma hajnali 5 között esedékes. Az első lökéseket – a mai tudósítások szerint – tegnap este 8.48-kor jegyezték föl Mexikóban. A földrengés Oaxaca államban volt a legsúlyosabb. A Puebla állam-beli Matamoros Izucarban az összeomló kémények katasztrofális tüzeket okoztak. Más olyan területeken, ahol a lökéseket észlelték, a hőmérséklet jelentősen leesett és a rengéseket zivatarok kísérték.

Bár Hankó professzor egyelőre nem tesz kísérletet arra, hogy a földrengések pontos helyszínét vagy percét meghatározza, azt mondja, hogy hosszú kutatásainak erdményeképpen tett felfedezéseinek segítségével képes tudományosan előrejelezni a rengések körülbelüli helyét és idejét. Azt állítja, hogy a földrengések és a vulkánkitörések meghatározott szabályokat követnek. Hankó számtalan korábbi alkalommal hökkentette meg a tudósokat azzal, hogy sikeresen jelzett előre katasztrófákat.

Hankó Márton (1868–1942), a pécsi m. kir. állami Széchenyi István Gimnázium tanára, tanított a fiumei Tengerészeti Akadémián is. Asztrometeorológiai és asztroszeizmológiai tanulmányokat írt. Prognózisai beteljesültek, tudománya európai hírű volt.

esztendei bajokat. Munkáim is haladnak, noha meglehetősen lassan – anyagiak miatt, azontúl meg régi energiám sem állt helyre. Az eredmény, mindazáltal, újabb „fejlődést" mutat. Itt, Parisban, három galéria hívott meg (köztük a Paquerau-féle) és több író-kritikussal vagyok kapcsolatban. Az időpont azonban rendkívül kedvezőtlen; egyik napról a másikra él az ember és főképp, mivel az itteni „anyagom" nem kész, még egy ideig várok azzal a kiállítással, mely, kétségtelenül, egyszerre meghozza több év eredményét. Hazulról dr. Rózsa Miklós, a *Kút* igazgatója* októberben velem akarta nyitni a szezont, de ezt is lemondtam és elhalasztottam – egy évvel. Ily módon csak jövő őszre lesz meg budapesti, utána meg a párizsi kiállítás. – Elhatároztam továbbá, hogy nem írok rosszat –, így aztán magamról csak annyit, hogy „valahogy csak megvagyok". Itt-ott akad munka, amivel némi pénzt szerez az ember, de bármi más az, ami jó erre, szívesen vállalom; így például jövő héten Strasbourgban lesz dolgom és az úton, amit megtakarítok, lehetőleg elutazom a 60 kilométernyire lévő Colmarba, megnézni Grünewaldot.** Különben is, rendkívül egyszerű az életem – még egy pohár tej is boldoggá tesz! A ruháim, sajnos, kijavíthatatlanul rongyosak, de az itt nem számít – bárhová elmehetek így is. Azontúl pedig spanyolul tanulok (a Sorbonne-on), igen jó eredménnyel. Francia tudásom annyi, hogy amerikai ismerőseimnek gyakran tolmácsa, sőt művészi vonatkozásokban protektora vagyok (főképp kritikus ismerőseimre gondolok ebben), ami különben igen szórakoztató.

A társaságom ún. nemzetközi – mindenfajta náció, a világ minden részéről. Bámulatos, mennyire egyformák vagyunk!

Nyolc kompozíciót készítek, köztük két portrémegbízást (egyik Babits Mihály) – emlékezetből. Sajnos grafikai megbízásaimmal még mindig csak várok –, egyik mappám terve pedig teljesen kész. Ehhez legalább három hónapi nyugodt életmódra volna szükségem. Ugyanígy – a már egy ízben mutatott – három fakonstrukciót készítettem – papiroson. Kivitelre nincs pénzem. Pedig ezek fontosan egészítenék ki munkáimat.

Ha más nem jön közbe, úgy májusban szeretnék hazautazni egy időre. Nem tudom, sikerülne-e egy újabb „festőiskolát" létrehozni – ez újból fedezné a megélhetésemet. Ebben Főtanácsos úr tanácsát és segítségét kérem. Úgy hallom, a pécsi kiállítás megtörtént; ha lesz tavaszi is, kérek értesítést, egy tájképet, melyet Bajorországban készítettem, szeretnék elküldeni – beleillő az együttesbe.

Az Exposition Coloniall befejeződött – szinte sajnálom. Sokat szórakoztam ott, sok remek giccs és érdekes látnivaló közt. Hogyne, örökké előttem álló útiterveimmel voltak kapcsolatban, melyek egyszer majd megvalósulnak.

Politikáról nem írok; a levegő itt idegenellenes, a politika rút és elszomorító, olyan, mint a világ mai képe. Gazdasági bajok ide csak most értek el, a franciák nagyon meg vannak ijedve. Mi, magyarok, azonban annyiszor tönkrementünk, annyi bajunk volt, hogy ezt az idegenellenes átmenetet nem vesszük magunkra.

Kedves Főtanácsos Uram, fogadjon karácsonyra, újévre tőlem is egy szó jókívánságot és köszöntőt. Jó egészséget kívánok, igaz szeretettel, és kérem, őrizzen meg régi emlékében:

M. Ferenc.

Kérem őnagyságának kézcsókomat átadni.
Új címem: F. de M. artiste peintre.
Montrouge (Seine)
111 route d'Orleans.

---

* *dr. Rózsa Miklós, a* Kút *igazgatója* – Rózsa Miklós (1874–1945), művészeti író. 1926-27-ben ő szerkesztette a KÚT hasonló címmel megjelenő folyóiratát.

** *elutazom ... Colmarba, megnézni Grünewaldot* – város Strasbourgtól délre. Múzeumában látható Mathias Grünewald 1510 körül készült főműve, az isenheimi kolostor templomának duplaszárnyas főoltára. Martyn Ferencet a kép expresszív, drámai ereje vonzotta.

MARTYN FERENC

ERZSÉBETVÁROSI MŰHELY

(Budapest, VII., Dembinszky u. 26.)

GRAFIKAI TERME

Hamvas Béla arcképe

1985. február 4-től 28-ig

MARTYN FERENC

festőművész grafikai kiállítása

Nyitva: hétfőtől péntekig délután 2 órától 6 óráig

Köszönetet mondunk
a Petőfi Irodalmi Múzeumnak
a kiállított lapok kölcsönzéséért.

Magyar Média 84545

Martyn Ferenc

TÜSKÉS TIBOR

Életünk 2002/4

Weöres Sándor és Martyn Ferenc

Martyn Ferenc – aki Kolozsváron született, középiskolai tanulmányait Pécsett végezte, a vakációit Rippl-Rónai József környezetében töltötte – 1926-ban Párizsba utazott, ahonnét a háborús helyzet súlyosbodása idején, 1939-ben visszatért Magyarországra, és Pécsett telepedett le. A festő a párizsi évek alatt is kapcsolatban maradt a várossal, elsősorban az őt anyagilag is támogató Török Lajos rendőrkapitány-helyettessel. A Török Lajosnak írt levelekben nem csak párizsi életéről számol be részletesen, ezek a levelek azt a sokszálú kapcsolatot is hűségesen tükrözik, amely Martynt a városhoz fűzte. Érdeklődik a város képzőművészeti életéről, képeket küld hazai kiállításokra, s párizsi tartózkodását pécsi látogatásokkal szakítja meg. Arról, hogy ebben az időben az 1933-tól pécsi egyetemistaként a városban tanuló és nagyjából 1939-ig, doktori szigorlatáig kisebb-nagyobb megszakításokkal jobbára Pécsen tartózkodó Weöres Sándorral személyesen találkozott-e Martyn Ferenc, nincs megbízható értesülésünk. Amikor azonban Martyn végérvényesen hazatért, és amikor a Sorsunk folyóirat 1941-ben elindult, a Pécsett élő festő és a Sorsunk szerkesztésében részt vállaló költő egymásra talált. Martyn ismerte a költő Pécsett élő anyai ágú rokonait is, Blaskovich Iván megyei főispánt és annak leányát, Hannát, a korabeli pécsi művészeti élet közismert szereplőjét, akinek alakját a költő versben örökítette meg.

1941-ben Martyn negyvenkét éves volt, Weöres pedig huszonnyolc. A tizennégy évnyi különbség ebben az életkorban látszólag jelentős. Martyn az európai művészet fővárosából érett, kiforrott művészként, gazdag nemzetközi tapasztalattal tért haza, de a fiatal Weöresből sem hiányzott a külföldön megszerzett ismeret: tartalmas, több hónapig tartó külhoni, távol-keleti és észak-európai utazások álltak mögötte, és 1941-ig öt önálló munkája jelent meg. Weöresből nem hiányzott a képzőművészet iránti érdeklődés sem, ha ez egy fokkal halványabb volt is, mint a zene iránti vonzalma. Várkonyi Nándor szavaival: „képteremtő és képlátó" költő volt. Ezt nemcsak az olyan korai, leíró jellegű „festői" versei bizonyítják, mint például az *Altwein ábránd* vagy a *Dunántúli képek A kő és az ember* című második kötetéből, hanem az olyan későbbi cikluscím is, mint a *Csontváry-vásznak* vagy a *Három emlékmű* első darabja, az Egry József előtt tisztelgő vers. Közismert, hogy Weöres Sándorban a képzőművészeti kifejezőkészség, a rajzoló tehetség is megvolt: az 1951-ben feleségének ajándékozott *Magyar etüdök* című, száz kis énekszöveget tartalmazó kézírásos verseskönyvet saját rajzaival illusztrálta, *A hallgatás tor-*

nya versei közé apró záródíszeket rajzolt, és Károlyi Amy *Harmadik ház* című kötetében is megtaláljuk verszáró rajzait.

Weöres Sándor már az 1931-ben alakult Janus Pannonius Társaság munkájába bekapcsolódott, és 1941-től részt vett a Sorsunk szerkesztésében, majd 1943-ban Esztergár Lajos polgármester állást adott neki: a városi könyvtár megszervezésével bízta meg. Várkonyi Nándor számára a legtermészetesebb volt, hogy a folyóirat szerkesztésébe – mint művészeti szerkesztőt – a Párizsból hazatért Martyn Ferencet bevonta. Martyn a folyóirat számára grafikai anyagot kért a helyi és a dunántúli művészektől, és képzőművészeti kérdésekről maga is több tanulmányt közölt a Sorsunkban. Ez az az idő, a negyvenes évek eleje, amikor Martyn és Weöres a személyes kapcsolaton túl emberileg is közel kerül egymáshoz. Weöres számára kezdetben idegenszerű volt Martyn Párizsból hozott absztrakt piktúrája, de hamar feloldódott idegenkedése, és Martyn művészete – ahogyan fogalmazott – „a reveláció erejével" hatott rá. Martyn munkái a költő érdeklődését a modern művészet felé fordítják: kettejük kapcsolatában elsősorban Weöres az, aki újfajta szemléletet és kifejezésmódot ismer meg, lírai látásmódja gazdagodik. Martynnak a Budai Várban, a Budapesti Történeti Múzeumban 1978-ban rendezett nagy életmű-kiállítását Weöres Sándor nyitotta meg. Ekkor mondta a költő: „Az 1940-es évek elején találkoztam először Martyn Ferenccel és művészetével, amikor ő Párizsból hazaköltözött és Pécsett telepedett le. Piktúrájának párizsi modernsége átalakító hatással volt rám: akkor kezdtem a szavakat, szókapcsolatokat közvetlen jelentésüktől megfosztani, szuggesztív zenévé átformálni. Most, ezen az életmű-kiállításon újra eleven erővel hatnak rám a Martyn-képek; s mert ez a hatás jó és feloldozó és felröpítő, ezt az élményt kívánom a kedves nézőknek is." (Kortárs, 1978. 9. sz.)

1942-ben Martyn arra vállalkozott – bizonyára a lapot kiadó Janus Pannonius Társaság kezdeményezésére –, hogy a Sorsunk több munkatársának a képét megfesse olajban. Így készült el – Bajcsa András, Csorba Győző, Harcos Ottó, Várkonyi Nándor arcképe mellett – a Weöres Sándor-portré. Az öt képen a háttér megoldása rokon: apró foltokból összerakott semleges felület, de az arc, a kifejezés különböző. Weörest Adyra emlékeztető kézmozdulattal, kézfejére támasztott állal, dús, oldalra fésült hajjal ábrázolja a festő. A kép nem külső, fényképszerű hasonlóságra törekszik, a költő személyiségét, tűnődő, meditatív alkatát ragadja meg.

Weörest a párbeszédes forma, a drámai költemény és a színpadi játék a *Theomachia* megírása óta izgatja. A negyvenes évek elején megszületik az új színpadi mű, *A holdbeli csónakos* című „kalandos játék". A műből a Sorsunk közöl részleteket. Weöres a pécsi színészekkel és a városban élő muzsikusokkal is jó kapcsolatban van. *A holdbeli csónakos* előadását a pécsi zeneiskola igazgatójával, a zeneszerző Takács Jenővel és a festő Martyn Ferenccel együtt tervezik. De a közös vállalkozás akkor nem valósul meg.

A háború után újrainduló Sorsunk tanulmánysorozatot jelentetett meg a folyóirat vezető munkatársairól, Bárdosi Németh Jánosról, Csorba Győzőről és Weöres Sándorról. A tanulmányokat a Sorsunk kritikusai írták: Bajcsa András és Makay Gusztáv. A szerkesztő Várkonyi Nándor elgondolása az volt, hogy az írásokat Martyn Ferenc portré-rajzai kísérjék. Így született meg 1947-48-ban a festő új portré-sorozata Bárdosi Németh Jánosról, Csorba Győzőről, Vár-

konyi Nándorról és Weöres Sándorról. Weöres felemelt fejjel, nyílt tekintettel kissé balra néz a képen. Az éles tollvonásokkal készült tusrajz a fej karakterét, a koponya szerkezetét hangsúlyozza. Az arcban az idealizálásnak az árnyalatát is fölfedezhetjük. Mintha az 1942-ben készült festmény óta megfiatalodott volna a költő. A rajz az ifjúság derűjét és bizakodását sugározza. Weöres tekintetében – akárcsak írásaiban – mindig volt valamiféle gyermeki báj és tisztaság, de a komolyság és az érettség sem hiányzott belőle. E rajzban egyéniségének mindkét vonását fölfedezhetjük.

Weöres Sándor különböző cím alatt megjelent gyermekvers-kötetei – *Gyümölcskosár*, 1946; *Bóbita*, 1955; *Tarka forgó*, 1958; *Zimzizim*, 1969 – valójában a *Rongyszőnyeg* és a *Magyar etüdök* darabjaiból, ritmusgyakorlataiból, énekszövegeiből álltak össze. Weöres pályája szempontjából figyelemre méltó irodalomtörténeti adat, hogy a költőben már a negyvenes évek elején, még a *Gyümölcskosár* kötet előtt (!) felvetődött: a *Rongyszőnyeg* darabjaiból, valamint *A holdbeli csónakos* úgynevezett betétverseiből kötetet állít össze a gyerek- (és nemcsak a gyerek-) olvasók számára. Első gondolata az volt, hogy a versek mellé Marty Ferenctől kér rajzokat. „Sanyika" – Martyn így szólította a költőt – lemásolta húsz versét, a verseket is, az egész gyűjteményt is önálló címmel látta el (a *Rongyszőnyeg* darabjai eredetileg csak számot viseltek), és tervezetét átadta a festőnek. (Martyn a költő kéziratát később feleségének, dr. Földi Margitnak ajándékozta, aki máig megőrizte az értékes dokumentumot.) Weöres ezt írta: „Címlapszöveg-terv (esetleg): *Örök játszótárs* gyermekeknek és felnőtteknek. Weöres Sándor húsz verse, Martyn Ferenc képeivel." A könyv szerkezetére is javaslatot tett: „A versek sorrendje (esetleg): Túl,túl; Füstös rajkók; Mondóka; Kenyeres Zolinak; Buba éneke; Ha vihar jő; Ha nap süt a rétre; Lármás reggel; Szán megy el az ablakod alatt; Délutáni felhők; Esti felhők; Potyka, harcsa; A béka-király; Csillag süt a szeder-ágra; Vendégmarasztalás; Altatódal; A galagonya; Vidám nóta; Varázsének; Volt egy szép ládika."

A kézirat keletkezésére vonatkozóan támpontul szolgál, hogy a gyűjte-

ményben már szerepel a *Kenyeres Zolinak* című vers (Kenyeres Zoltán 1939-ben született), amely kötetben az 1946-os *Gyümölcskosár*ban olvasható először, továbbá a *Csillag süt a szeder-ágra* kezdetű vers ekkor még egyetlen négysoros strófából áll (ezt a *Bóbitá*ban egy új, négysoros versszak előzi meg, és mindkét versszakot két-kétsoros, azonos refrén követi), nem beszélve arról az árulkodó változásról, hogy a kéziratban szereplő „Isten ege betakarja" sorból a *Bóbitá*ban 1955-ben (!) „Nyár-éj ege betakarja" lesz. A húsz Weöres-vers kéziratában további – filológiai szempontból érdekes – szövegvariációkat találunk, amelyek azt jelzik, hogy a költő a versek szövegén később kisebb-nagyobb változtatásokat végzett. Például: „ne eressz el, kicsi bátyám" > „ne bocsáss el, kicsi bátyám"; „Ha a lomb közt" > „Ha a falomb közt" (*Ha vihar jő a magasból*); „tél fátylán halkan ring" > „tél csendjén halkan ring"; „tél fátylán távol ring" > „tél öblén távol ring" (*Szán megy el az ablakod alatt*); „vad színű csillag" > „tűz-színű csillag" (*Esti felhők*); a *Potyka, harcsa* című vers pedig később egy új, *Bolygó zápor...* kezdetű strófával bővült a *Magyar etüdök*ben. Weöres kézírása, a betűk formálása is arra mutat, hogy a verseket a költő a negyvenes évek első felében másolta le a festő számára.

Bár Martyn a magyar és a világirodalom számos kiváló alkotását, lírai és epikai műveket egyaránt illusztrált, a Weöres–Martyn közös gyerekverskötet nem született meg. Földi Margit emlékezete szerint részben a festő betegsége, részben más irányú elfoglaltsága, a nagyobb szabású munkák akadályozták meg a terv realizálását. Martyn életművének ismeretében hozzátehetjük: Martyn művészi világától, egész festészetétől mind az eredeti gyermekrajzok hangulata, mind az ál-gyermekrajzok stilizált világa – amivel például Bálint Endre kísérletezett – távol állt, és gyerekeknek szánt könyveket sosem illusztrált. Weöres azonban tudta, hogy ezek a versek illusztrációt kívánnak. Ezért, amikor feleségének fiatal házas korában, 1951-ben ajándékként lemásolta a *Magyar etüdök* száz darabját, a verseket saját rajzaival kísérte. Amikor pedig gyermekversei a Móra Kiadó gondozásában könyvalakban megjelentek, a kiadó kiváló magyar művészeket – Hincz Gyulát, Szántó Piroskát – kérte föl, hogy Weöres Sándor gyermekverseit illusztrálják.

Az ötvenes évek sem Martyn művészetének, sem Weöres költészetének nem kedveztek. Martyn műtermének dolgozik, absztrakt képeiből nem rendeznek kiállítást, illetve másodlagos megbízásokat kénytelen vállalni, mint amilyen a *Változatok a kuruc korról* című festménysorozat. Weöresnek *A fogak tornáca* (1947) után nem jelenik meg új kötete, főként a műfordításnak és műfordításból él. Ha a személyes találkozás alkalmai megritkulnak is, figyelnek egymásra, tudnak egymás munkájáról. Ennek egyik jele egy utóirat, amelyet egy Takáts Gyulának írt Martyn-levél végén olvashatunk. Az Új Írás 1964. 2. számában jelent meg Weöres Sándor nagy visszhangot és fölzúdulást keltő verse, az *Antik ekloga*. Martyn azt kérdezte Takáts Gyulától: „Olvastad W. Sanyi versét az Új Írásban?" A levél nem árulja el Martyn véleményét, de a kérdésből inkább a csodálkozás és meghökkenés, mint a költővel azonosuló álláspont sejthető.

A hatvanas évek végén készül Martyn csaknem hatvan lapból álló Berzsenyi-sorozata. A rajzok a költő életének eseményeit, emberi kapcsolatait jelenítik meg. A rajzsorozat lapjai eljutottak Weöreshez is, és bizonyára ezek a rajzok ébresztették föl a költőben a gondolatot: Martynt kéri meg, hogy a

benne formálódó verses regényhez, a *Psyché*hez kísérő rajzokat készítsen. A Berzsenyi-rajzok is lapról-lapra, megszakításokkal születtek, a versek is Weöres műhelyében fokozatosan bővültek, lassan álltak össze verses regénynyé. A *Merülő Saturnus*ban még csupán tíz önálló költeményt, „egy hajdani költőnő verseit" valamint Weöres prózai jegyzetét találjuk, ami majd Weöres nagy művének, a *Psyché*nek lesz a része. A Takáts Gyulának írt Martyn-levelekben többször szó esik a Weöressel közösen tervezett munkáról és a Magvető Kiadó által is támogatott gondolatról. Először csak „egy vers–rajz együttesről" történik említés, később Martyn arról ad hírt: Budapestre utazik, hogy a költővel találkozzék s egyeztessék elgondolásukat: „talán tudsz arról, hogy van valami közös tervünk W. Sanyival, de hogy lesz-e abból való, most még nem tudom." A következő levélben arról számol be Martyn, hogy „Budapesten találkoztam, jártam W. Sanyiéknál és átvettem a Psyché-kézirat másolatát. Arról van szó – de azt gondolom, tudod –, hogy szeretné a kiadó és persze elsősorban Sanyi, hogy rajzokat készítenék a költemény-sorozathoz." 1971 márciusában még mindig a Psyché-ügyről ír Takáts Gyulának: „Sanyi azóta megküldte az »utószót« és jelezte a Magvető látogatását..." Amikor azonban a *Psyché* a Magvető kiadásában 1972-ben megjelenik, a kötetben nem Martyn rajzait találjuk, a szöveget Gyulai Líviusz nem túl igényes, pöttyözött, stilizált, kissé ironikus hangulatú rajzai kísérik. Mi lehetett az oka, hogy Martyn végül is kihátrált a közös tervből? Ha a festő irodalmi kísérőrajzaira és illusztrációira gondolunk, nyilvánvaló, hogy a *Psyché*-versek erotikus világa távol állt Martyn felfogásától. Gondoljunk a festő meghökkent kérdésére, amikor az *Antik ekloga* a kezébe került. Martyn különféle rajzsorozataiban az úgynevezett szerelmi jeleneteket (például Berzsenyi feleségével) illetve nőalakjait (például Dulcineát) mindig roppant tartózkodóan és poétikusan ábrázolta.

A „vers–rajz együttes" a *Psyché*ben nem valósult meg, de ez nem kisebbítette Weöres tiszteletét a festő iránt. 1970-ben, a könyvhéten – Pécs, 1970. június 1. keltezéssel – *Martyn Ferencnek* címmel kétrészes költeményt ír, melyet a Jelenkor 1970. 7-8. száma kézírásában közöl. A vers rögtönzött mivoltában is pontos helyzetrajzot ad kettejük kapcsolatáról, és megérezteti: mit köszönhet Weöres a festőnek. Az első részben olvassuk:

A rajz és festés ezernyi
új és ősi
formáit tőled láttam
először. Életre vagy halálra váltan,
hiszen ugyanegy a kettő
és éppen termékenységében meddő.

Az ellentétek fölsorolását (új és ősi, élet vagy halál, termékeny és meddő) a csillag után tovább folytatja a költő. Az ír származására büszke festőt a második rész is a tézis–antitézis feszültségében és egységében jeleníti meg:

Kolozsvár és Írország,
Pécs és Párizs,
melyik dicsőbb, melyik nagyobb?
Egyikben az ősök,

másikban a hatások és tanulások,
fortyog a tűzön a kondér
és benne szét nem választhatón
vegyül és alakul
Albi és Hosszúhetény.

Takáts Gyula hatvanadik születésnapja ismét összekapcsolja a régi társakat, Martynt, Takátsot és Weörest. Amikor a Jelenkor 1971 februárjában Takáts Gyulát köszönti, műnyomó papíron Martyn *Forrás* című – Takáts Gyulának ajánlott – rajzát közli, és a lap hátoldalán Weöres Sándor *Takáts Gyulának* című tréfás rögtönzését olvashatjuk.

A közös munka, ami a *Psyché*ben nem valósult meg, létrejött a *Baranyai képek* című albumban. De míg ott Weöres verseit kellett volna a festőnek illusztrálni, ezúttal előbb születtek meg a rajzok, és ezekhez kellett a költőnek tehetségét párosítania, a képeket versekkel „illusztrálnia". Baranya megye mecénás hajlandóságú vezetői elhatározták, hogy a szokványos idegenforgalmi kiadványoktól eltérő, művészi értékű kiadvánnyal ébresztik föl a táj iránti érdeklődést, és keltik a megye jó hírnevét. A megye természeti szépségét és nevezetességeit, műemlékeit és ipari létesítményeit bemutató rajzsorozatot Martyn 1976-77-ben készítette el. Ezekhez a rajzokhoz várták a költőtől a kísérő verseket. Weöres nem kért határidőt, a rajzokat maga elé vette, csak azt kérte, hogy valaki forgassa előtte a lapokat, és egy ültő helyében a harminckét rajzhoz megírta a harminckét rövid, epigramma tömörségű kis verset. Weöres ekkor már belső indításra is jobbára csupán rövid verseket, rögtönzéseket, versminiatűröket vetett papírra. A versek között vannak szellemesek, találóak, tömörek, és vannak ihlet nélküli, gyors kézzel papírra vetett rögtönzések. (A szép kiállítású album a Képzőművészeti Alap Kiadóvállalatának a gondozásában 1979-ben jelent meg.) A baranyai tájak közül Zengővárkony neve erőteljesebben megszólította a költőt: pécsi egyetemista korában itt látogatta meg a falu református lelkészét, a tudós művészetfilozófust és egyetemi tanárt. Ezt írta a református templomot és a paplakot ábrázoló rajz alá:

A gesztenyés madárzajos,
a paplak árnyas, zárkózott.
Nagy munkáján itt dolgozott
az öreg bölcs Fülep Lajos.

Amiről a pesti művészek, Weöres, Martyn és Takács Jenő a negyvenes évek elején álmodozott, a csillagok szerencsés együttállásakor, csaknem negyven évvel később megvalósult. *A holdbeli csónakos*t már évekkel korábban a budapesti és győri színház bemutatta, de most a Pécsi Nemzeti Színházban került sor a mesejáték olyan előadására, ahol a díszleteket és a jelmezeket Martyn Ferenc tervezte, és zeneszerzőként Takács Jenő közreműködött. A festő 1978. szeptember 29-én Pécsről a következőket írta Tatán élő feleségének: „Felkértek, három nap alatt elkészítettem Weöres »Holdbeli csónakos« húsz kosztümtervét és a (jól mozgatható) színpadtervet. Márciusban lesz a bemutató. A rajzokat üveg alatt, keretben adom át felhasználás céljából, amikor visszakapom, tiéd lesz, hogy gyűjteményedbe illesszed. Egyebekben –

igen tetszettek a tervek, elég komplikált, gazdag sorozat ez, bárha költségesnek tűnik (nekem) – a színházat ez a része nem érdekli, inkább az foglalkoztatja, hogyan szerzi be az anyagokat. (A kínai börtönőr vállán közel száz kulcs, zsebéből is kulcscsomók lógnak. A kelta női figurában jó hasznát vettem írországi ismereteimnek.)" A színpadképek valószínű elvesztek, a húsz lapot megtöltő kosztümterveket a Szombathelyi Képtár őrzi. Egy-egy lapon két-három szereplő öltözékének és kellékeinek a terve látható. (Például: Pávaszem és Paprika Jancsi; vagy: Kelta katona, A púpos, Szerecsen katona.) A feladat láthatóan megragadta a festőt, belehelyezkedett Weöres mesevilágába, és változatosságukban is teljes illúziót keltő, középkori hangulatot árasztó jelmezeket tervezett. Az alakok mellett a művésznek a ruhák színére vonatkozó írásos utasításai olvashatók. Az 1979. március 9-i ősbemutató előadásnak egy megismételhetetlen különlegessége volt: a mű mindhárom alkotója személyesen megjelent, és egymás vállát átfogva köszönte meg a közönség tapsát. Talán egyszer megszületik egy olyan könyv is, ahol Weöres mesejátékának a szövege mellett illusztrációként Martyn fekvő téglalap alakú, többnyire ceruzával készült és vízfestékkel színezett rajzai lesznek láthatók.

Weöres Sándorra termékenyítően hatott Martyn művészete, és a festő világát gazdagította az a kapcsolat, amely a költőhöz fűzte. Ha korábban a tizennégy évnyi korkülönbség talán nagy volt is közöttük, nem jelentett elválasztó falat találkozásukkor. Idős korukban pedig emberileg még közelebb kerültek egymáshoz: a barátság még melegebb és személyesebb lett. Amikor 1978-ban a művész nyolcvanadik születésnapja előtt a Budapesti Történeti Múzeumban megrendezték Martyn életmű-kiállítását, a festő Weöres Sándort kérte meg a kiállítás megnyitására. Weöres a korábbi verses tisztelgés után ezúttal esszéisztikusan és roppant tömören fogalmazta meg véleményét a Martyn-jelenségről. E művészet belső feszültségét és egyéniségét most is abban a kettősségben látja, amely „benne szét nem választhatón / vegyül és alakul", amelyet már abban a tíz évvel korábbi tisztelgő versében ezzel a két helynévvel metaforisztikusan jelzett: „Albi és Hosszúhetény". Most ugyanezt a kettősséget a „párizsi modernség" és a „hazai motívumok" együttes jelenlétében látja, és művészettörténészeket megszégyenítő pontossággal, tömörséggel és világossággal írja le:

„Martyn Ferenc gyűjteményes kiállítása láttán szükségünk lenne arra a naiv ámulatra, melyre a mai ember már aligha képes. Itt láthatunk olyan sokoldalú és nagyerejű vallomást a világról, vagy parafrázist az élethez, amihez foghatót jelenünkben hiába keresünk – Picasso ennyire változatos, Goya ennyire hatalmas, Uccello ilyen ritmikus.

Ifjúkoromban Martyn művészetét absztraktnak, nonfiguratívnak nevezték – ki helyeslően, ki felháborodva. Pedig nem absztrakt, hanem konkrét: festményei, plasztikái mind önálló tárgyak, mint egy alma vagy egy káposzta. Nem is nonfiguratív: képeiben ott rejlik egy vagy több emberalak, vagy tengerpart, vagy használati eszközök átalakult ábrái, vagy valami más a hétköznapjainkból és ünnepeinkből. Ritkán ábrázolt naturálisan: a dolgok szerkezete, ritmusa, dinamikája jobban érdekli, mint sztatikus látványa. Azzal, hogy a merev látványt feláldozza a mozgásért, amennyit távolodik a látszólagos naturától, lényegében annyival reálisabb. Zene hatja át a világot; Martyn ennek a mély és örökös zenének vonalakra, színekre fordítója."

Martyn Ferencnek a Budai Várban megrendezett kiállítása után Rózsa T. Endre interjút készített a költővel, melyet a Magyar Rádió sugárzott. A riporternek arra a kérdésére: „Milyen tárgyakkal lehetne leginkább kifejezni Martyn Ferenc festői világát?", Weöres ezt válaszolta: „Leginkább talán a tengerparttal, ahová behatolnak a tenger hullámai egyfelől; másfelől pedig a szárazföld élete: a fák, az épületek. A tengerpart az, ahol víz, levegő, föld egyesült." A beszélgetésben szóba került a lehetséges rokonság kérdése is, amely Weöres versei és Martyn festészete között felismerhető. A költő válasza: „Engem is vonz a szigorú szerkesztésmód és a szabadon csapongó fantázia is, és Martyn festészetében mind a kettő megtalálható. Olykor külön-külön képeken, olykor egyetlen festményen belül." A riporter azt is megkérdezte: „Mi a legfontosabb üzenete Martyn életművének?" Weöres Sándor szerint: „Talán az, hogy ne maradjunk egyetlen jellegen belül, egyetlen profilon belül, hanem merjük a látszólagos egyéniséget szétbontani, szétrúgni és igen sokfélét csinálni. Hogy nem kell megijedni, merjen a művész szabadon komponálni, szabadon dolgozni a saját tetszése szerint."

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

Az *Új Forrás* szerkesztősége interjúpályázatot hirdet

Az interjúk témája a folyóirat jellegének, „profiljának" megfelelő legyen: irodalom, művészet, társadalomtudomány. Az egyes interjúk terjedelme ne haladja meg az 1 szerzői ívet (40 ezer leütés, „karakter"), de ne legyen kevesebb 0,5 szerzői ívnél. Fiktív interjúkkal a szerkesztőség nem kíván foglalkozni, éppen ezért pályázati feltételül szabja, hogy az interjút adó személy azonosítható legyen. (Címét, telefonszámát mellékelni kell a jeligét tartalmazó borítékban.)
A pályázatot jeligésen kell beküldeni az alábbi címre: 2800 Tatabánya, Pf. 1231.
Beküldési határidő: 2002. szeptember 1.
A pályaműveket a szerkesztőség által felkért zsűri bírálja el.
Az *Új Forrás* szerkesztősége 3 díjat (100–110–120 ezer forint), valamint egy különdíjat kíván kiadni.
Eredményhirdetés az *Új Forrás* ez évi decemberi számában lesz. A nyertes, valamint a még közlésre érdemes pályamunkákat a folyóirat a 2003. évi számaiban (a szokásos honorárium mellett) közli.

Tatabánya, 2002. március 1.

Az *Új Forrás* szerkesztősége

MARTYN Ferenc

Jelenkor 1986/5

CSORBA GYŐZŐ

A kézműves halála

Martyn Ferenc élő szellemének

Meghalt a festő-szobrász meghalt a művész a mester
a „kézműves" ahogy magát nevezni szokta és szerette
s a még-érintetlen formák vonalak színek
most már nélküle árván várnak más jótevő kezekre

Meghalt . . . elment az ajándékozó a mindig ajándékhozó
aki a teremtett világot szebbé tette kirakva számos új dologgal
nevelte a szemet gyöngéd noszogatással
okos példázatokkal olykor villámvető haraggal

Elment . . . Amit már megcsinált az beleépül az időbe
az idő tartja védi – s lesz majdan szelíd temetője
De amit félbehagyott az nyugtalanul és izgatottan
lüktet szédül tolong sóvárog befejezőre

Mit látott a kézműves ha körülnézett vagy ha magába?
A törvényt a törvényeket a kinti és a benti szépet
s kiszűrt belőlük sok ezer őrizendőt sok ezer igazat
(„A Szép: igaz s az Igaz: szép" – ismerjük a költő-beszédet)

Nem áll többé soha állványa előtt senkivel és nem magyaráz
alig-szóval de gazdag mozdulatokkal éles szemmel:
itt egy inda (kigyóz a kéz) ott egy átló (nagy lendület)
s vizsgál a szem bűvöl kísért parancsol makacs türelemmel

A táj seregnyi titkai: virágok kórók hegygerincek
nyilatkozásai – az ő módján – örökre megszakadtak
Pedig szerettek volna mások is szerettek volna nagyon szerettek volna
Eztán már létezésük végéig így maradnak

Elment a festő-szobrász helyette a mozgó a színeváltó
világ kommentár híján nyersen és átszüretlen
kínálja képeit szobrait az így nehezen elviselhetőket
hisz nélküle zavarosak s az ember is fölkészületlen

Nem hallja azt se hogy a szerencsétlen ecsetek spatulák
festékek csöndesen szipognak – már haszontalanok
s összebújva a régi palettákon is asztalkákon is
szokásos otthonukban is didergetően hontalanok

Elment a festő-szobrász elment elromlott – ó jaj! – a teste
Ó jaj! gyalázat hogy ennyire meg kellett szégyenülnie
De bennünk harsonák ébrednek és dicsérik őt:
a halhatatlannak előbb a földbe kell kerülnie

*És egyszer véget ér a szorgos kukacok tényked*ése
s a kézműves olyanná válik mint valamely ritka szobra
olyanná válik a vállcsontja borda-kosara koponyája csigolya-lánca:
így őrzi meg magát kettősen (mert testében is) az eljövendő
századokra

TÜSKÉS TIBOR

Találkozások Martyn Ferenccel

AZ ELSŐ

Hogy melyik lehetett az első találkozás, már nem emlékezem. Pontosabban: néhány, élénk színekkel megfestett, fekvő téglalap alakú, nonfiguratív kép maradt meg az emlékezetemben, amelyeket 1948 táján a mai Népköztársaság úton, a Képzőművészeti Főiskola egyik termében rendezett gyűjteményes kiállításon láttam. Egy vidéki, dunántúli kisvárosból akkor kerültem a pesti egyetemre, a Népköztársaság úton laktam, és egy alkalommal, gyalog, hazafelé menet betévedtem az épületbe. Alighanem az Európai Iskola valamelyik utolsó, közös bemutatkozása volt ez a kiállítás, ahol Martyn Ferenc művészetével először találkoztam.

Nehéz volna ma már megmagyarázni, hogy miért ragadták meg ezek a Martyn-festmények és a festő neve egy tizennyolcéves fiatalember figyelmét.

Képzőművészeti „előképzettségem" a kevésnél is kevesebb volt. Forrásai: az otthon, a lakás falán látott képek, az iskolai rajz- és művészettörténetórák, Bíró Béla iskolai segédkönyve . . . Magam nem rajzoltam, nem festettem, különösebb vonzalmat, önkifejezési vágyat a képzőművészet iránt nem éreztem. A „képet" a lakásban szüleim hálószobájában a kettős ágy fölött látható, csaknem négyzetméter nagyságú olajfestmény jelentette: az összetett kezű, imádkozó Szűz Mária kék és fehér színű ruhában lebegett ég és föld között. És egy másik képre – olajnyomatra – emlékezem: ezen a sűrű havazásban, egy ereszig hóba süppedt ház előtt, egy meggörnyedt, rongyos cigány ballagott, hóna alatt csupasz hegedűvel és vonóval . . .

Az iskolai, heti egy alkalommal tartott kettős rajzórákat kifejezetten utáltam. A recés rajzpapíron szimmetrikus virágmotívumokat kellett előrajzolni, aztán vízfestékkel kifesteni, lehetőleg úgy, hogy a festék ne folyjon a vonalon kívül. Ez bizony ritkán sikerült, és a két asztalsor között sétálgató Noll tanár úr (az Upi!) általában kemény fejbekólintásokkal jelezte a hibát. A gimnázium felső osztályaiban a műalkotások elemzése már jobban lekötött, s jól emlékezem arra, hogy például a reneszánsz festészetben uralkodó háromszög alakú kompozíciós elvre, Leonardo *Utolsó vacsorá*-jának, vagy Raffaello *Sixtus-Madonná*-jának szerkesztésmódjára ezek az órák hívták föl a figyelmemet.

De ezt képzőművészeti „előképzettségnek" mondani, azt hiszem, túlzás lenne.

1953-ban kerültem Pécsre, és itt újra találkoztam Martyn Ferenc nevével. Egészen pontosan: az egyik osztályban, ahol irodalmat tanítottam, ült egy kislány, aki rendszeresen eljárt abba a képzőművészeti szakkörbe, amelyet Martyn Ferenc vezetett. Ez a szakkör a Zsolnay gyárban működött, amatőrök, munkások, diákok látogatták. Tanítványom elmesélte, hogy egy alka-

lommal Martyn őt is lerajzolta, sőt a rajz a Dunántúl című irodalmi folyóirat egyik számának címlapján nyomtatásban is megjelent.

Ma már köztudott, hogy a másfél évtizedig Párizsban élt, az akkoriban megbélyegzésnek számító, nonfiguratív és absztrakt jelzőkkel illetett művésznek nehéz évei voltak ezek. Martyn – maga mesélte – egész életében munkaviszonyban nem állt, munkahelye, munkaadója, munkakönyve nem volt, egy életen át „csak" festett. Ebben az időben képeket eladni nem tudott, Martyn-képet nem vásárolt senki. Nem kértek tőle festményt könyv címlapjára. Nem bízták meg irodalmi illusztrációk készítésével. Megélhetését a zongoratanárnő Klára asszony fizetése biztosította és az olyan szerény juttatások, amilyeneket egy üzemi képzőművészeti szakkör vezetéséért kapott. Ha Martyn nem is nyomorgott, semmiképpen sem volt elismert, megbecsült, támogatott alkotó. A művészetét bemutató tanulmányt az ötvenes évek közepén még magas hivatali utasítás parancsolta ki a múzeum évkönyvéből.

Számomra Pécs birtokbavételét szellemi múltjának megismerése jelentette. A város irodalmi múltjáról, a Pécsről szóló irodalmi szemelvényekből – a Gellért-legendától Kopányi György *Ének a szülőföldről* című verséig – kis könyvet állítottam össze *Pécsi Múzsa* címmel. A kötet illusztrációs anyagába három Martyn-rajzot is beválasztottam, a Bárdosi Németh Jánosról, a Csorba Győzőről és a Weöres Sándorról készített portrét. Ezek a tollrajzok 1947–48-ban készültek, és a Sorsunk közölte őket először. Minden bizonnyal azért kerestem föl először Martyn Ferencet, hogy az újraközléshez a művész engedélyét megszerezzem. S ha már rajzai ott lesznek a könyvben, gondoltam, miért ne kérhetném meg, hogy az ő rajza díszítse a városi tanács gondozásában és a pécsi nyomdában megjelenő könyv címlapját? Pécsett, a Toldi Miklós utcai lakásán fogadott. Szerény, kétszobás lakásban éltek itt Klárával, az egyik szoba afféle nappali, beszélgetésre szolgáló „szalon", a másik Martyn műterme, ahol a festő fekvőhelye is állt.

Martyn hamarosan üzent: elkészült a munkával. A rajz egy fülkében ülő, fátyolba burkolt, fiatal nőalakot ábrázolt, aki kezében nagy alakú könyvet tartott, a könyv címlapján egy lant volt látható. Finom, légies, nyújtott alak, vékony, törékeny, érzékeny vonalak. S amire csak később döbbentem rá: a fekete tusrajz sötétszürke papírra készült. A pécsi nyomdában akkoriban még nem tudtak klisét készíteni. A könyv illusztrációs anyagának kliséit a pesti Kossuth Nyomdában kellett megrendelni. Magam vittem el a képeket. Martyn rajzát azonnal kiemelte a nyomdász: – Erről a sötét papírról nem lehet másolatot készíteni – mondta. Csak könyörgésemre vállalta a munkát. Elképzelhetetlennek tartottam, hogy visszamenjek Martyn Ferenchez, és azt mondjam: – A nyomda kívánsága miatt, kedves Ferenc bátyám, légy szíves, csináld meg még egyszer a rajzot fehér papírra...

Addig Martynnak egyetlen illusztráció-sorozata jelent meg könyvalakban, a Ramón Lull *Imádónak és imádottnak könyvé*-hez készített néhány tollrajza (1942). Akkor még nem születtek meg a nagy irodalmi kísérőrajz-sorozatok, a *Don Quijote*, *Az apostol*, a *Bovaryné*, a Mallarmé költeményei, *Az ember tragédiája*, az *Ulysses* mellé készített illusztrációk, a Berzsenyi-, a Janus Pannonius-, az Ady-rajzsorozat lapjai. De már akkor ismertem Martyn véleményét: – Soha nem dolgoztam a nyomda keze alá... A technika azért van, hogy igyekezzen minél tökéletesebben visszaadni, megvalósítani a kép hitelét... Ne az alkotó alkalmazkodjon a nyomdához, hanem

a technika fejlődjék és nőjjön föl a tökéletes reprodukálás színvonalára... Nézd, a franciák már milyen könyveket tudnak csinálni...

Ennek a címlaprajz-történetnek volt még egy érdekes mozzanata. Martyn nemcsak rajzot adott a könyvhöz, hanem a könyv címét és a szerző nevét is ecsettel, saját kezevonásával leírta, és ezt szánta a címlapra. Hát ez a pécsi nyomdásznak, a könyv műszaki szerkesztőjének már igazán sok volt. Kézzel írt szöveg egy könyv címlapján? Sajnos le kellett mondanom az eredetiségnek erről a szerény jeléről, a magyar könyvnyomtatásban – akkor – talán valóban úttörőnek számító kezdeményezésről. A könyv címlapján a szerző neve és a mű címe végül is jellegtelen nyomdai, szedett betűből jelent meg.

AZ UTOLSÓ

Évek óta gondot okoz, hogy karácsonyra, újévre milyen képeslapot küldjek barátaimnak, ismerőseimnek. Alkalmanként száz–százhúsz lapot is postára szoktam adni, s nem könnyű ízléseset is, viszonylag olcsót is találni. Az elmúlt év decemberében lányomék pesti lakásán a könyvespolcon kezembe akadt Tünde lányom hajdani emlékkönyve. A bugyuta versikék, az ügyetlen, naiv rajzok között váratlanul néhány érdekes bejegyzést és – ami még meglepőbb volt – néhány szép rajzot találtam. Többek között Martyn Ferenc egyik rajzát. Úgy látszik, Tünde kislány korában nemcsak barátnőitől kért emléksorokat, hanem jó ízléssel mások előtt is kinyitotta az emlékkönyvet. És Martyn Ferenc – nemes lélekkel és a gyerek kérését készséggel teljesítő szívélyességgel – rajzot adott lányom emlékkönyvébe: két szál gyönyörű, bókoló hóvirágot rajzolt a suta rigmusok, és a ki tudja, hány nemzedéken át öröklődő, Hummel-baba stílusú, színes ábrák közé. A rajz 1972-ben készült, és az évszám fölé húzott körbe Martyn jellegzetes monogrammját is belefoglalta. Az M és az F betű egymásba fonódó rajza egy kiterjesztett szárnyakkal repülő madár alakját idézi. Meglepődve, álmélkodva és kicsit irigykedve néztem a szép rajzot lányom emlékkönyvében. Aztán az a gondolatom támadt: ez az a rajz, amit le kellene fotózni, levelezőlap nagyságú kartonlapokon nyomdai úton sokszorosítani kellene, és megvolna az a rajz, amit üdvözlőlapként föl tudnék használni.

Közeledett karácsony, nem volt már idő, hogy Martynnal megbeszéljem a dolgot. A lapok elkészültek, és csak az ünnepek után, január közepén jelentkeztem telefonon Martyn Ferencnél. Rekedt, fátyolos hangon mondta, hogy keressem föl.

A Káptalan utcai házban látogattam meg. A tágas műteremben, az állványra helyezett és a falakon függő képek között, a sarokban állt kék színű szövettel bevont heverője. Életében most láttam először ágyban, fekve, takarók közt. Marianna őrizte, ápolta. Tudtam, hogy már nagyon kevés embert enged magához. Betegségről, halálról soha nem hallottam beszélni. Most azt mondta: – Gyöngélkedem... Tudod, most érzem először, hogy testem és tagjaim is vannak...

Elfogódva és félve vettem elő a hóvirágos lapokból egy sorozatot, és a mintás takaróra helyeztem. Nem veszi-e rossz néven a tudta és előzetes beleegyezése nélkül elkövetett „merényletet", az engedély utólagos kérését?

Mosolyogva vette kezébe a lapokat, tágra nyitott, sugaras tekintettel vizsgálta a rajzot. Halkan mondta:

– Tudod, mi ez? Egy gondolat... Két szál hóvirág... Két szó...

Tudtam, hogy súlyos beteg, de nem gondoltam, hogy utoljára látom. Lesoványodott, boltos koponyáján kiütköztek az apró májfoltok. Az ágya mellett, kezeügyében ott hevertek a rajzolószerszámok, tollak, papírok és a szemüveg. Rajzokat mutatott, négyet–ötöt, amelyek ott készültek az ágyban. Hogy tartani tudja a papírt, kemény, fehér kartonlapokra dolgozott színes filctollal. Könnyed, légies alakok, táncoló pálcika-figurák, balettozó alakok mozogtak a lapokon. Jellegzetes Martyn-vonalak, tökéletes rajzok, a legigényesebb Martyn-grafikák rokonai.

– Milyen kitűnő rajzok! Milyen remek grafikák! – lelkesedtem őszintén, túlzás nélkül.

És közben ez a talán kissé frivol gondolat fogalmazódott meg bennem: amíg az író esze a fejében van, a festő esze a kezében, az ujjaiban lakik. Teste már törékeny, a fogalmazás, a beszéd nehezére esik, de ujjai még biztosan fogják a rajzolószerszámot, kezével még tökéletesen dolgozik. Az író betegsége, öregsége, törődöttsége „látványosabb". Számos költő és író öregkori munkái az önkontroll romlásáról, hiányáról vallanak. A magas életkort megélt festők kései munkáin viszont alig látni az idő lenyomatát. Martyn egyébként néhány hónappal korábban még egyik unokámnak – hogy megnevettesse – bekötött szemmel remek rajzot rögtönzött: vágtató lovakat rajzolt.

A másik gondolatomat se mertem kimondani: milyen jó volna ezeket a rajzokat, vagy közülük legalább egyet elkérni és megőrizni. Később Marianna elmondta, hogy akkor ő is arra gondolt: miért nem kérem el a rajzokat? És mintha Martyn mindkettőnk legtitkosabb gondolatát kiolvasta volna, megszólalt:

– Ezeket a rajzokat már nem őrzöm meg... Eltépem és eldobom őket...

Tudtam, hogy igazat mond.

A helyzet fájdalmát leplezve, derűt erőltetve mondtam:

– Akkor éjszaka eljövök a ház elé, és a kukás edényekből kihalászom az eltépett papírokat.

Úgy tett, mintha nem hallaná, amit mondok. Újra kezébe vette a hóvirágos levelezőlapokat:

– Ezeket nekem adod? Köszönöm, hogy elhoztad őket. Örömöt szereztél velük.

Aztán intett Mariannának:

– Mutasd meg az érmeket... Soltra Elemér csinálta őket. Tudod, kevesen vannak, akik értik ezt a műfajt. Írni kellene róluk. Megérdemelnék...

Ott, a betegágyán, halála előtt három hónappal is mások munkájával törődött, mások értékére figyelmeztetett.

ÉS AMI KÖZBEN TÖRTÉNT

Amikor megismertem, én huszonnégy-huszonöt, Martyn körülbelül ötvenöt-ötvenhat éves volt. Martyn Ferenc nyolcvanhét éves korában halt meg. Most én vagyok annyi idős, mint ő volt találkozásunk idején.

Mi történt az alatt a harminc év alatt, ami első és utolsó találkozásunk közé esik?

Soha nem akartam festőművész lenni. Martyn Ferencet nem rajzokkal, vázlatokkal kerestem meg. Nem voltam a tanítványa.

Ennek ellenére közel engedett magához, bevezetett műtermébe, megmutatta munkáit, sok órát töltöttünk együtt, sokat beszélt életéről, kortársairól, a művészetről, a mesterségről, festményekről, szobrokról, rajzokról, külföldi utazásairól, a tengerről, a francia konyháról és sok más fontos és haszontalan dologról.

1966-ban hosszabb tanulmányt írtam munkásságáról, csaknem mindegyik kísérőrajz-sorozatával külön cikkben foglalkoztam, irodalmi illusztrációiról kis könyvem jelent meg. Készítettem vele interjút, modellt ültem neki: ceruzával portrét rajzolt rólam, rajzsorozatot adott *Vallomás a városról* című könyvemhez, munkáit beválogattam számos könyvem illusztrációi közé. Láttam munka közben, láttam, ahogy vázlatfüzetébe grafikai följegyzéseket készít egyik közös somogyi utazásunk alkalmával. Vázlatfüzeteiről külön is írtam. Megnyitottam kiállítását Niklán, Budapesten és Pécsett. Szurkoltam a Pannónia Stúdió pécsi műtermében készített, művészetét bemutató-fölvillantó animációs film sikeréért. Festményt, egyedi rajzokat és számozott, dedikált szitanyomatokat kaptam tőle. *Baranyai képek* című grafikai albumához előszót írtam. Válogatott, művészeti tárgyú írásaiból kötetet szerkesztettem, a róla szóló írásokból bibliográfiát és ugyancsak önálló könyvet állítottam össze.

Mindez, akár leltárszerű, hézagos fölsorolásában is, talán hiúságnak látszik. Odaállni fiatalon egy festő mellé, nem akkor, amikor már Munkácsy-díjas, érdemes művész, Kossuth-díjas, kiváló művész, nem akkor, amikor a város díszpolgára és múzeummá alakított házában lakik, nem akkor, amikor szobrait bronzba öntik, rajzsorozatait könyvekben közlik, képei a közgyűjtemények megbecsült és féltve őrzött értékei, hanem akkor, amikor Martyn egy gyár képzőművészeti szakkörének vezetője, a Somogy Megyei Könyvtár vendégeként falusi klubkönyvtárakat rajzol, és egy doboz kefírt fogyaszt el ebédre...

Mindaz azonban, amit tehettem és tettem Martyn Ferenc művészetéért, nem érdem, hanem a hála szerény jele csupán.

Mert mérhetetlenül hálás vagyok neki azért a harminc évért, amit közelében tölthettem. Ha valami érzékenység ébredt bennem a képzőművészet iránt, ha fogékonnyá váltam valamelyest a vizuális értékek befogadására, ha közelébe kerülhettem az alkotás születésének, ha képessé váltam a nemábrázoló művészet szépségének fölismerésére, azt elsősorban neki köszönhetem. Martyn sosem „tanított". Nem volt pedagógusalkat. Nem magyarázott didaktikai fölkészültséggel. Egy homlokráncolása, egy szemvillanása, egy félbemaradt mozdulata, egy szájvonása beszélt. Ahogy kinyitott egy könyvet, ahogy asztalra helyezett egy rajzot, ahogy lélegzetvételnyi szünetet tartott két szó közt beszéd közben.

Megmutatta a jelenségek rejtett kapcsolatát, a vonal jelentését, a formák harmonikus rendjét. Képei az időben visszafelé is kaput nyitottak a művészet megértésére. Rádöbbentett, hogy átjárás van a természet és az ember alkotta világ, a parányi és az univerzum, a leírás és az elvonatkoztatás között.

Martyn Ferenc művészete, képei, szobrai, rajzai ma már az alkotó személyes jelenléte, az élő művész nélkül is beszélnek: érvényesek, helyt állnak önmagukért.

RÁBA GYÖRGY

Éjszakai szíveslátás

Szállásadóm te szeszélyes
hol bajélvező hol jótét lélek
dús de kiszámíthatatlan
terítékű asztalodnál
éjszaka eltelek
s napkeltétől alkonyatig
tévelyegve morzsolom le
nappalra kicicomázott
látnivalótól látnivalóig
látogató perceimet
s denevérek váltásául
térek vendégotthonodba
étlaptalan szíveslátáshoz
éjszakai rettenetek
mozgásomat megbéklyózó
nyelvemet is elnémító
súlytalan lebegéséhez
ki tudja mi vár reám
számot adni nem köteles
ez a mosolytalan

Észrevétlen

Átváltoztam házsorok közt csapongó sirállyá
s nem vette senki sem észre
átváltoztam moha-borostás sziklává
s nem vette senki sem észre
átváltoztam dűlőútra tévedt autóbusszá
s nem vette senki sem észre
döbbenet aknaszilánkja ért
fél évszázada betokosodva hordom
s nem vette senki sem észre

Martyn Ferenc

Jelenkor 1986/6

CSORBA GYŐZŐ

A kézműves halála

Martyn Ferenc élő szellemének

Meghalt a festő-szobrász meghalt a művész a mester
a „kézműves" ahogy magát nevezni szokta és szerette
s a még-érintetlen formák vonalak színek
most már nélküle árván várnak más jótevő kezekre

Meghalt . . . elment az ajándékozó a mindig ajándékhozó
aki a teremtett világot szebbé tette kirakva számos új dologgal
nevelte a szemet gyöngéd noszogatással
okos példázatokkal olykor villámvető haraggal

Elment . . . Amit már megcsinált az beleépül az időbe
az idő tartja védi – s lesz majdan szelíd temetője
De amit félbehagyott az nyugtalanul és izgatottan
lüktet szédül tolong sóvárog befejezőre

Mit látott a kézműves ha körülnézett vagy ha magába?
A törvényt a törvényeket a kinti és a benti szépet
s kiszűrt belőlük sok ezer őrizendőt sok ezer igazat
(„A Szép: igaz s az Igaz: szép" – ismerjük a költő-beszédet)

Nem áll többé soha állványa előtt senkivel és nem magyaráz
alig-szóval de gazdag mozdulatokkal éles szemmel:
itt egy inda (kígyóz a kéz) ott egy átló (nagy lendület)
s vizsgál a szem bűvöl kísért parancsol makacs türelemmel

A táj seregnyi titkai: virágok kórók hegygerincek
nyilatkozásai – az ő módján – örökre megszakadtak
Pedig szerettek volna mások is szerettek volna nagyon szerettek volna
Eztán már létezésük végéig így maradnak

Elment a festő-szobrász helyette a mozgó a színeváltó
világ kommentár híján nyersen és átszüretlen
kínálja képeit szobrait az így nehezen elviselhetőket
hisz nélküle zavarosak s az ember is fölkészületlen

Nem hallja azt se hogy a szerencsétlen ecsetek spatulák
festékek csöndesen szipognak – már haszontalanok
s összebújva a régi palettákon is asztalkákon is
szokásos otthonukban is didergetően hontalanok

Elment a festő-szobrász elment elromlott – ó jaj! – a teste
Ó jaj! gyalázat hogy ennyire meg kellett szégyenülnie
De bennünk harsonák ébrednek és dicsérik őt:
a halhatatlannak előbb a földbe kell kerülnie

*És egyszer véget ér a szorgos kukacok tényked*ése
s a kézműves olyanná válik mint valamely ritka szobra
olyanná válik a vállcsontja borda-kosara koponyája csigolya-lánca:
így őrzi meg magát kettősen (mert testében is) az eljövendő
századokra

TÜSKÉS TIBOR

Találkozások Martyn Ferenccel

AZ ELSŐ

Hogy melyik lehetett az első találkozás, már nem emlékezem. Pontosabban: néhány, élénk színekkel megfestett, fekvő téglalap alakú, nonfiguratív kép maradt meg az emlékezetemben, amelyeket 1948 táján a mai Népköztársaság úton, a Képzőművészeti Főiskola egyik termében rendezett gyűjteményes kiállításon láttam. Egy vidéki, dunántúli kisvárosból akkor kerültem a pesti egyetemre, a Népköztársaság úton laktam, és egy alkalommal, gyalog, hazafelé menet betévedtem az épületbe. Alighanem az Európai Iskola valamelyik utolsó, közös bemutatkozása volt ez a kiállítás, ahol Martyn Ferenc művészetével először találkoztam.

Nehéz volna ma már megmagyarázni, hogy miért ragadták meg ezek a Martyn-festmények és a festő neve egy tizennyolcéves fiatalember figyelmét.

Képzőművészeti „előképzettségem" a kevésnél is kevesebb volt. Forrásai: az otthon, a lakás falán látott képek, az iskolai rajz- és művészettörténetórák, Bíró Béla iskolai segédkönyve . . . Magam nem rajzoltam, nem festettem, különösebb vonzalmat, önkifejezési vágyat a képzőművészet iránt nem éreztem. A „képet" a lakásban szüleim hálószobájában a kettős ágy fölött látható, csaknem négyzetméter nagyságú olajfestmény jelentette: az összetett kezű, imádkozó Szűz Mária kék és fehér színű ruhában lebegett ég és föld között. És egy másik képre – olajnyomatra – emlékezem: ezen a sűrű havazásban, egy ereszig hóba süppedt ház előtt, egy meggörnyedt, rongyos cigány ballagott, hóna alatt csupasz hegedűvel és vonóval . . .

Az iskolai, heti egy alkalommal tartott kettős rajzórákat kifejezetten utáltam. A recés rajzpapíron szimmetrikus virágmotívumokat kellett előrajzolni, aztán vízfestékkel kifesteni, lehetőleg úgy, hogy a festék ne folyjon a vonalon kívül. Ez bizony ritkán sikerült, és a két asztalsor között sétálgató Noll tanár úr (az Upi!) általában kemény fejbekólintásokkal jelezte a hibát. A gimnázium felső osztályaiban a műalkotások elemzése már jobban lekötött, s jól emlékezem arra, hogy például a reneszánsz festészetben uralkodó háromszög alakú kompozíciós elvre, Leonardo *Utolsó vacsorá*-jának, vagy Raffaello *Sixtus-Madonná*-jának szerkesztésmódjára ezek az órák hívták föl a figyelmemet.

De ezt képzőművészeti „előképzettségnek" mondani, azt hiszem, túlzás lenne.

1953-ban kerültem Pécsre, és itt újra találkoztam Martyn Ferenc nevével. Egészen pontosan: az egyik osztályban, ahol irodalmat tanítottam, ült egy kislány, aki rendszeresen eljárt abba a képzőművészeti szakkörbe, amelyet Martyn Ferenc vezetett. Ez a szakkör a Zsolnay gyárban működött, amatőrök, munkások, diákok látogatták. Tanítványom elmesélte, hogy egy alka-

lommal Martyn őt is lerajzolta, sőt a rajz a Dunántúl című irodalmi folyóirat egyik számának címlapján nyomtatásban is megjelent.

Ma már köztudott, hogy a másfél évtizedig Párizsban élt, az akkoriban megbélyegzésnek számító, nonfiguratív és absztrakt jelzőkkel illetett művésznek nehéz évei voltak ezek. Martyn – maga mesélte – egész életében munkaviszonyban nem állt, munkahelye, munkaadója, munkakönyve nem volt, egy életen át „csak" festett. Ebben az időben képeket eladni nem tudott, Martyn-képet nem vásárolt senki. Nem kértek tőle festményt könyv címlapjára. Nem bízták meg irodalmi illusztrációk készítésével. Megélhetését a zongoratanárnő Klára asszony fizetése biztosította és az olyan szerény juttatások, amilyeneket egy üzemi képzőművészeti szakkör vezetéséért kapott. Ha Martyn nem is nyomorgott, semmiképpen sem volt elismert, megbecsült, támogatott alkotó. A művészetét bemutató tanulmányt az ötvenes évek közepén még magas hivatali utasítás parancsolta ki a múzeum évkönyvéből.

Számomra Pécs birtokbavételét szellemi múltjának megismerése jelentette. A város irodalmi múltjáról, a Pécsről szóló irodalmi szemelvényekből – a Gellért-legendától Kopányi György *Ének a szülőföldről* című verséig – kis könyvet állítottam össze *Pécsi Múzsa* címmel. A kötet illusztrációs anyagába három Martyn-rajzot is beválasztottam, a Bárdosi Németh Jánosról, a Csorba Győzőről és a Weöres Sándorról készített portrét. Ezek a tollrajzok 1947–48-ban készültek, és a Sorsunk közölte őket először. Minden bizonnyal azért kerestem föl először Martyn Ferencet, hogy az újraközléshez a művész engedélyét megszerezzem. S ha már rajzai ott lesznek a könyvben, gondoltam, miért ne kérhetném meg, hogy az ő rajza díszítse a városi tanács gondozásában és a pécsi nyomdában megjelenő könyv címlapját? Pécsett, a Toldi Miklós utcai lakásán fogadott. Szerény, kétszobás lakásban éltek itt Klárával, az egyik szoba afféle nappali, beszélgetésre szolgáló „szalon", a másik Martyn műterme, ahol a festő fekvőhelye is állt.

Martyn hamarosan üzent: elkészült a munkával. A rajz egy fülkében ülő, fátyolba burkolt, fiatal nőalakot ábrázolt, aki kezében nagy alakú könyvet tartott, a könyv címlapján egy lant volt látható. Finom, légies, nyújtott alak, vékony, törékeny, érzékeny vonalak. S amire csak később döbbentem rá: a fekete tusrajz sötétszürke papírra készült. A pécsi nyomdában akkoriban még nem tudtak klisét készíteni. A könyv illusztrációs anyagának kliséit a pesti Kossuth Nyomdában kellett megrendelni. Magam vittem el a képeket. Martyn rajzát azonnal kiemelte a nyomdász: – Erről a sötét papírról nem lehet másolatot készíteni – mondta. Csak könyörgésemre vállalta a munkát. Elképzelhetetlennek tartottam, hogy visszamenjek Martyn Ferenchez, és azt mondjam: – A nyomda kívánsága miatt, kedves Ferenc bátyám, légy szíves, csináld meg még egyszer a rajzot fehér papírra . . .

Addig Martynnak egyetlen illusztráció-sorozata jelent meg könyvalakban, a Ramón Lull *Imádónak és imádottnak könyvé*-hez készített néhány tollrajza (1942). Akkor még nem születtek meg a nagy irodalmi kísérőrajz-sorozatok, a *Don Quijote*, *Az apostol*, a *Bovaryné*, a Mallarmé költemények, *Az ember tragédiája*, az *Ulysses* mellé készített illusztrációk, a Berzsenyi-, a Janus Pannonius-, az Ady-rajzsorozat lapjai. De már akkor ismertem Martyn véleményét: – Soha nem dolgoztam a nyomda keze alá . . . A technika azért van, hogy igyekezzen minél tökéletesebben visszaadni, megvalósítani a kép hitelét . . . Ne az alkotó alkalmazkodjon a nyomdához, hanem

a technika fejlődjék és nőjjön föl a tökéletes reprodukálás színvonalára... Nézd, a franciák már milyen könyveket tudnak csinálni...

Ennek a címlaprajz-történetnek volt még egy érdekes mozzanata. Martyn nemcsak rajzot adott a könyvhöz, hanem a könyv címét és a szerző nevét is ecsettel, saját kezevonásával leírta, és ezt szánta a címlapra. Hát ez a pécsi nyomdásznak, a könyv műszaki szerkesztőjének már igazán sok volt. Kézzel írt szöveg egy könyv címlapján? Sajnos le kellett mondanom az eredetiségnek erről a szerény jeléről, a magyar könyvnyomtatásban – akkor – talán valóban úttörőnek számító kezdeményezésről. A könyv címlapján a szerző neve és a mű címe végül is jellegtelen nyomdai, szedett betűből jelent meg.

AZ UTOLSÓ

Évek óta gondot okoz, hogy karácsonyra, újévre milyen képeslapot küldjek barátaimnak, ismerőseimnek. Alkalmanként száz–százhúsz lapot is postára szoktam adni, s nem könnyű ízléseset is, viszonylag olcsót is találni. Az elmúlt év decemberében lányomék pesti lakásán a könyvespolcon kezembe akadt Tünde lányom hajdani emlékkönyve. A bugyuta versikék, az ügyetlen, naiv rajzok között váratlanul néhány érdekes bejegyzést és – ami még meglepőbb volt – néhány szép rajzot találtam. Többek között Martyn Ferenc egyik rajzát. Úgy látszik, Tünde kislány korában nemcsak barátnőitől kért emléksorokat, hanem jó ízléssel mások előtt is kinyitotta az emlékkönyvet. És Martyn Ferenc – nemes lélekkel és a gyerek kérését készséggel teljesítő szívélyességgel – rajzot adott lányom emlékkönyvébe: két szál gyönyörű, bókoló hóvirágot rajzolt a suta rigmusok, és a ki tudja, hány nemzedéken át öröklődő, Hummel-baba stílusú, színes ábrák közé. A rajz 1972-ben készült, és az évszám fölé húzott körbe Martyn jellegzetes monogrammját is belefoglalta. Az M és az F betű egymásba fonódó rajza egy kiterjesztett szárnyakkal repülő madár alakját idézi. Meglepődve, álmélkodva és kicsit irigykedve néztem a szép rajzot lányom emlékkönyvében. Aztán az a gondolatom támadt: ez az a rajz, amit le kellene fotózni, levelezőlap nagyságú kartonlapokon nyomdai úton sokszorosítani kellene, és megvolna az a rajz, amit üdvözlőlapként föl tudnék használni.

Közeledett karácsony, nem volt már idő, hogy Martynnal megbeszéljem a dolgot. A lapok elkészültek, és csak az ünnepek után, január közepén jelentkeztem telefonon Martyn Ferencnél. Rekedt, fátyolos hangon mondta, hogy keressem föl.

A Káptalan utcai házban látogattam meg. A tágas műteremben, az állványra helyezett és a falakon függő képek között, a sarokban állt kék színű szövettel bevont heverője. Életében most láttam először ágyban, fekve, takarók közt. Marianna őrizte, ápolta. Tudtam, hogy már nagyon kevés embert enged magához. Betegségről, halálról soha nem hallottam beszélni. Most azt mondta: – Gyöngélkedem... Tudod, most érzem először, hogy testem és tagjaim is vannak...

Elfogódva és félve vettem elő a hóvirágos lapokból egy sorozatot, és a mintás takaróra helyeztem. Nem veszi-e rossz néven a tudta és előzetes beleegyezése nélkül elkövetett „merényletet", az engedély utólagos kérését?

Mosolyogva vette kezébe a lapokat, tágra nyitott, sugaras tekintettel vizsgálta a rajzot. Halkan mondta:

– Tudod, mi ez? Egy gondolat... Két szál hóvirág... Két szó...

Tudtam, hogy súlyos beteg, de nem gondoltam, hogy utoljára látom. Lesoványodott, boltos koponyáján kiütköztek az apró májfoltok. Az ágya mellett, kezeügyében ott hevertek a rajzolószerszámok, tollak, papírok és a szemüveg. Rajzokat mutatott, négyet–ötöt, amelyek ott készültek az ágyban. Hogy tartani tudja a papírt, kemény, fehér kartonlapokra dolgozott színes filctollal. Könnyed, légies alakok, táncoló pálcika-figurák, balettozó alakok mozogtak a lapokon. Jellegzetes Martyn-vonalak, tökéletes rajzok, a legigényesebb Martyn-grafikák rokonai.

– Milyen kitűnő rajzok! Milyen remek grafikák! – lelkesedtem őszintén, túlzás nélkül.

És közben ez a talán kissé frivol gondolat fogalmazódott meg bennem: amíg az író esze a fejében van, a festő esze a kezében, az ujjaiban lakik. Teste már törékeny, a fogalmazás, a beszéd nehezére esik, de ujjai még biztosan fogják a rajzolószerszámot, kezével még tökéletesen dolgozik. Az író betegsége, öregsége, törődöttsége „látványosabb". Számos költő és író öregkori munkái az önkontroll romlásáról, hiányáról vallanak. A magas életkort megélt festők kései munkáin viszont alig látni az idő lenyomatát. Martyn egyébként néhány hónappal korábban még egyik unokámnak – hogy megnevettesse – bekötött szemmel remek rajzot rögtönzött: vágtató lovakat rajzolt.

A másik gondolatomat se mertem kimondani: milyen jó volna ezeket a rajzokat, vagy közülük legalább egyet elkérni és megőrizni. Később Marianna elmondta, hogy akkor ő is arra gondolt: miért nem kérem el a rajzokat? És mintha Martyn mindkettőnk legtitkosabb gondolatát kiolvasta volna, megszólalt:

– Ezeket a rajzokat már nem őrzöm meg... Eltépem és eldobom őket...

Tudtam, hogy igazat mond.

A helyzet fájdalmát leplezve, derűt erőltetve mondtam:

– Akkor éjszaka eljövök a ház elé, és a kukás edényekből kihalászom az eltépett papírokat.

Úgy tett, mintha nem hallaná, amit mondok. Újra kezébe vette a hóvirágos levelezőlapokat:

– Ezeket nekem adod? Köszönöm, hogy elhoztad őket. Örömöt szereztél velük.

Aztán intett Mariannának:

– Mutasd meg az érmeket... Soltra Elemér csinálta őket. Tudod, kevesen vannak, akik értik ezt a műfajt. Írni kellene róluk. Megérdemelnék...

Ott, a betegágyán, halála előtt három hónappal is mások munkájával törődött, mások értékére figyelmeztetett.

ÉS AMI KÖZBEN TÖRTÉNT

Amikor megismertem, én huszonnégy-huszonöt, Martyn körülbelül ötvenöt-ötvenhat éves volt. Martyn Ferenc nyolcvanhét éves korában halt meg. Most én vagyok annyi idős, mint ő volt találkozásunk idején.

Mi történt az alatt a harminc év alatt, ami első és utolsó találkozásunk közé esik?

Soha nem akartam festőművész lenni. Martyn Ferencet nem rajzokkal, vázlatokkal kerestem meg. Nem voltam a tanítványa.

Ennek ellenére közel engedett magához, bevezetett műtermébe, megmutatta munkáit, sok órát töltöttünk együtt, sokat beszélt életéről, kortársairól, a művészetről, a mesterségről, festményekről, szobrokról, rajzokról, külföldi utazásairól, a tengerről, a francia konyháról és sok más fontos és haszontalan dologról.

1966-ban hosszabb tanulmányt írtam munkásságáról, csaknem mindegyik kísérőrajz-sorozatával külön cikkben foglalkoztam, irodalmi illusztrációiról kis könyvem jelent meg. Készítettem vele interjút, modellt ültem neki: ceruzával portrét rajzolt rólam, rajzsorozatot adott *Vallomás a városról* című könyvemhez, munkáit beválogattam számos könyvem illusztrációi közé. Láttam munka közben, láttam, ahogy vázlatfüzetébe grafikai följegyzéseket készít egyik közös somogyi utazásunk alkalmával. Vázlatfüzeteiről külön is írtam. Megnyitottam kiállítását Niklán, Budapesten és Pécsett. Szurkoltam a Pannónia Stúdió pécsi műtermében készített, művészetét bemutató-fölvillantó animációs film sikeréért. Festményt, egyedi rajzokat és számozott, dedikált szitanyomatokat kaptam tőle. *Baranyai képek* című grafikai albumához előszót írtam. Válogatott, művészeti tárgyú írásaiból kötetet szerkesztettem, a róla szóló írásokból bibliográfiát és ugyancsak önálló könyvet állítottam össze.

Mindez, akár leltárszerű, hézagos fölsorolásában is, talán hiúságnak látszik. Odaállni fiatalon egy festő mellé, nem akkor, amikor már Munkácsy-díjas, érdemes művész, Kossuth-díjas, kiváló művész, nem akkor, amikor a város díszpolgára és múzeummá alakított házában lakik, nem akkor, amikor szobrait bronzba öntik, rajzsorozatait könyvekben közlik, képei a közgyűjtemények megbecsült és féltve őrzött értékei, hanem akkor, amikor Martyn egy gyár képzőművészeti szakkörének vezetője, a Somogy Megyei Könyvtár vendégeként falusi klubkönyvtárakat rajzol, és egy doboz kefírt fogyaszt el ebédre...

Mindaz azonban, amit tehettem és tettem Martyn Ferenc művészetéért, nem érdem, hanem a hála szerény jele csupán.

Mert mérhetetlenül hálás vagyok neki azért a harminc évért, amit közelében tölthettem. Ha valami érzékenység ébredt bennem a képzőművészet iránt, ha fogékonnyá váltam valamelyest a vizuális értékek befogadására, ha közelébe kerülhettem az alkotás születésének, ha képessé váltam a nemábrázoló művészet szépségének fölismerésére, azt elsősorban neki köszönhetem. Martyn sosem „tanított". Nem volt pedagógusalkat. Nem magyarázott didaktikai fölkészültséggel. Egy homlokráncolása, egy szemvillanása, egy félbemaradt mozdulata, egy szájvonása beszélt. Ahogy kinyitott egy könyvet, ahogy asztalra helyezett egy rajzot, ahogy lélegzetvételnyi szünetet tartott két szó közt beszéd közben.

Megmutatta a jelenségek rejtett kapcsolatát, a vonal jelentését, a formák harmonikus rendjét. Képei az időben visszafelé is kaput nyitottak a művészet megértésére. Rádöbbentett, hogy átjárás van a természet és az ember alkotta világ, a parányi és az univerzum, a leírás és az elvonatkoztatás között.

Martyn Ferenc művészete, képei, szobrai, rajzai ma már az alkotó személyes jelenléte, az élő művész nélkül is beszélnek: érvényesek, helyt állnak önmagukért.

RÁBA GYÖRGY

Éjszakai szíveslátás

Szállásadóm te szeszélyes
hol bajélvező hol jótét lélek
dús de kiszámíthatatlan
teritékű asztalodnál
éjszaka eltelek
s napkeltétől alkonyatig
tévelyegve morzsolom le
nappalra kicicomázott
látnivalótól látnivalóig
látogató perceimet
s denevérek váltásául
térek vendégotthonodba
étlaptalan szíveslátáshoz
éjszakai rettenetek
mozgásomat megbéklyózó
nyelvemet is elnémító
súlytalan lebegéséhez
ki tudja mi vár reám
számot adni nem köteles
ez a mosolytalan

Észrevétlen

Átváltoztam házsorok közt csapongó sirállyá
s nem vette senki sem észre
átváltoztam moha-borostás sziklává
s nem vette senki sem észre
átváltoztam dűlőútra tévedt autóbusszá
s nem vette senki sem észre
döbbenet aknaszilánkja ért
tél évszázada betokosodva hordom
s nem vette senki sem észre

Martyn Ferenc, festő

825-826

Tüskés Tibor: Martyn Ferenc grafikai művei a Vigadóban.

Jelenkor, Pécs, 1980. sept. XXIII/9.

TÜSKÉS TIBOR

MARTYN FERENC GRAFIKAI MŰVEI A VIGADÓBAN

E képek között a szemlélő első benyomása egy ellentmondás érzékelése. Korunk méretekben, igényekben a monumentalitás, a totalitás, a rekordok időszaka. Az űrutazásra induló ember keze a csillagokig ér. A népek és az országok tömbökbe, szövetségekbe szerveződnek, birodalmakká állnak össze. Újabb és újabb termelési, sport és szellemi eredmények szorítják ki a tegnap megcsodált teljesítményeket. S még azt sem mondhatjuk, hogy ez nincs jól így; az ember természetes vágya, a végtelenség utáni igénye fejeződik ki benne. De éppen ennyire – s talán éppen az említettek miatt olyan erősen – jelentkezik ma egy másik természetes emberi igény: a végesség, a kicsiség, az elérhetőség, a meghittség vágya. A másik pólus, az antitézis. S talán az is érthető, hogy amannak – a monumentalitásnak, s a totalitásnak, a rekordoknak – manapság inkább a veszélyeit, ennek pedig – a végességnek, a kicsiségnek, az elérhetőségnek – emberi tartalmait érzékeljük jobban. Talán ez lehet a magyarázata annak, hogy a művészetben ma miért vonzódunk az emberarcú, az emberméretű alkotásokhoz. Zenében a több órás operák helyett az etűdhöz, költészetben az eposzok és vers-szimfóniák helyett a vers-fregmentumokhoz és vers-miniatűrökhöz, képzőművészetben az épületfalat beborító freskó helyett a grafikához. Ahhoz, ami személyes, hozzám szóló, ami az enyém. Ahhoz, aminek léptéke emberi, birtokba vehető, ami idegenség helyett magához emel, ami befogadható. Hiszen a művészetben a műfajoknak, a méretnek és az eszközöknek nincs meghatározó, értékhordozó szerepük. Az üres hordó a hatalmas fakalapács alatt tompán kong. De a tokajival teletöltött kristálypohár, ha hozzá ezüstkanalat érintünk, csengő, tiszta hangot ad.

Martyn Ferenc grafikái, emberléptékű, emberarcú alkotásai között állunk. Azonban félreértés ne essék: Martyn Ferenc nem grafikus. Ismerem idegenkedő kézmozdulatát: – Grafikus? Mi az? Éppen úgy nem értem, mint ha valakire azt mondják: diszpécser. – Martyn Ferenc itt látható alkotásain éppúgy a képzőművészet törvényei, a szín, a vonal, a folt, a szerkezet, a ritmus stb. törvényei érvényesülnek, mint festményein, táblaképein. Martyn Ferenc itt is képzőművész, festőművész; legszívesebben ezt a kissé régies zamatú, már Zrínyinél meglévő, a műhely és a mesterség hangulatát idéző szót – a betűíró-val analógiás kapcsolatot, rokonságot mutató képíró-t – használnám: Martyn Ferenc itt is képíró művész. Csupán a méretek és az eszközök mások, mint táblaképein; anyaga nem a vászon, hanem a papír, eszköze nem az olajfesték és az ecset, hanem a tus és a toll, s kifejezési nyelvében nem a színek változatossága, hanem a legelvontabb képi jel, a vonal uralkodik. De – ismétlem – ez az eszközök kérdése, csak technikai probléma. Martyn Ferenc grafikái nem az úgynevezett grafikusok rajzaival, hanem életműve egészével, művészete alapvető törvényszerűségeivel és jellemzőivel mutatnak rokonságot.

Mintegy százötven rajzot láthatunk itt, anyaguk a papír, a toll, a tus s itt-ott az ecsettel lavirozott folt. A fekete és a fehér színértéksorából épülnek föl. Időben négy évtizedet fognak át: a legkorábbi lapok a negyvenes években születtek, a legfrissebbeken épphogy megszáradt a tus. Visszatekintés tehát ez a kiállítás, de egy ma is tevékenyen alkotó művész visszatekintése. Érvényes rá, amit Paul Cézanne mondott: „Szerintem az ember soha ne akarja magát a múlttal azonosítani: a dolga csupán annyi, hogy új láncszemet fűzzön hozzá." Martyn Ferenc művei mindig egy újabb láncszemet fűznek tevékeny, folytonosan gazdagodó és megújulásra képes életművéhez. A kiállítás az illegalitás éveiben készült és néhány lappal később kiegészített

sorozattal, „A fasizmus szörnyetegei"-vel indul, mely néhány nagyobb objektív természettanulmány, tájakat és növényi formákat megörökítő rajz követ. Ezután ún. „álló alakok"-at megörökítő rajzokat láthatunk, s bennük három típust fedezhetünk föl: egyrészt a népi hátterű, folklór ihletettségű „busók"-at, másrészt a korábbiaknál konstruktívebb s elvontabb – Martyn Ferenc által „druidák"-nak nevezett – formációkat, s harmadrészt lovasokat és lovakat megidéző ábrázolásokat. A rajzoknak egy újabb körét alkotják azok a lapok, amelyek a táj és az ember viszonyát s az abból létrejövő szerkezeteket, konstrukciókat örökítenek meg: a figyelmes néző e lapokon, a vonalak finom rácsozatában bizonyára fölismer majd egy-egy fejet, figurát s mögötte a tájat. Végül itt találjuk Martyn Ferenc talán legszemélyesebb, legihletettebb illusztráció-sorozatát, a Joyce Ulysses-éhez készített huszonkét lapot... Rajzok, önálló értékű grafikai alkotások között állunk tehát. Nem vázlatokat, nem festményekhez készült előtanulmányokat, nem más művek variánsait látjuk, hanem olyan alkotásokat, amelyek rajzi mivoltukkal, a vonal, a tus, a papír eszközével, hihetetlenül takarékosan, mégis beszédesen, érzékenyen, sokat mondva, szuggesztíven és képzeletindító erővel fejezik ki gondolataikat.

A kiállítás esztétikai értékelése helyett – hiszen nem vagyok műtörténész –, kérem, nézzék el, hogy írót idézek. Siegfried Lenz, a kitűnő német író Deutschstunde című regényében olvashatjuk a következő sorokat. A regény festő főhőse, Max Ludwig Nansen egy kisfiúval, Siggivel beszélget: „Tudod mi az, hogy látni? Gyarapítani. Látni annyi, mint keresztülhatolni valamin és megtöbbszöröznI. Meg annyi, mint kitalálni. Ha hasonlítani akarsz önmagadra, akkor találd ki magad mindig újra, minden pillantásoddal. Amit az ember kitalál, az megvan. [...] Ha látsz, akkor téged magadat is látnak, akkor a pillantásod visszatükröződik." És valamivel később: „Látni: ebben kölcsönösség is van, csere van. Az eredmény kölcsönös változás. Amint megragadsz valamit, az is megragad téged. Kölcsönösen ráismertek egymásra. Látni: ez még azt is jelenti, hogy ketten közelednek egymáshoz, csökkentik a távolságot... látni még annyi is, mint leleplezni. [...] Látni különben annyit is jelent, mint lebírni valamit, birtokba venni." Erőltetés és belemagyarázás nélkül fordíthatom le Lenz szavait: Martyn Ferenc rajzai látni tanítanak, gyarapítanak; kölcsönösség van bennük és csere; megragadják a nézőt, és a néző birtokba veheti a képeket. Csökkentik a távolságot a kép és a néző, a néző és néző között. Bennünk, a nézőben valósulnak meg igazán Martyn Ferenc rajzai. A vonalak energiává alakulnak át bennünk, hatnak, s képesek arra, hogy átformálják, szebbé tegyék az életünket.

Valamit még el kell mondani e kiállítás kapcsán. E rajzok nagy része egy vidéki magyar városban, Pécsett született. Martyn Ferenc kívánsága volt, hogy e Vigadóbeli megnyitón pécsi muzsikusok, a Mecsek Fúvósötös tagjai játsszanak, s hogy a kiállítást Pécsett élő ember vezesse be. Továbbá itt vannak, a művészt elkísérték a város és a megye polgárainak képviseletében Baranya és Pécs vezetői. „Legyen ott egy kis pécsi atmoszféra" – mondta Martyn. Jól tudjuk, hogy egy város hírét, a köztudatban élő jelentését különféle okok formálják és alakítják, és magyarázzák is. Pécs hírnevét – ha van ilyen – mindenekelőtt szellemi életével gyarapíthatja. S ebben a szellemi életben mércét szabó igényével, Európát közvetítő kisugárzásával, erkölcsi parancsot hordozó tartásával évtizedek óta kimagasló értékként van jelen Martyn Ferenc művészete. Az életmű egyik szegmentumát láthatjuk csak itt, de szűkszavúságában is visszamutat környezetére, amelyben létrejött, s jelzi az igényt, amelyet jelenlétével környezetében támaszt. Pécs és Martyn Ferenc száz szállal kötődik egymáshoz. Szerencsés lehet a város, amely ezen a színvonalon, ilyen értékkel van jelen az egyetemes művészetben. S szerencsés lehet az ország s annak fővárosa, ha olyan értéket ismerhet meg, amely jórészt egy vidéki városban született, de kvalitásai az egyetemes műveltséget gazdagítják.

Kiállítási megnyitóként hangzott el június 4-én.

NAGY IMRE: Szakonyi Károly: Vendég a palotában 477
GYÖRFFY MIKLÓS: Rubin Szilárd: Római Egyes 478

KÉPEK

A pécsi Modern Magyar Képtár rajzaiból 5.

UITZ BÉLA: Collioure (vázlat) 446, Gyár (1919) 462, Ülő férfi 476,
BORTNYIK Sándor: A költő 480

(Nádor Katalin fotói)

16,— Ft

JELENKOR

MARTYN FERENC
1899—1986

1986/5

Április 10-én elhunyt Pécsett Martyn Ferenc Kossuth-díjas festőművész, a század magyar képzőművészetének kiemelkedő alakja, folyóiratunk állandó munkatársa, becsült és szeretett mesterünk és barátunk.

Kaposváron született, Rippl-Rónai mellett tanult, fiatalon Pécsre került, budapesti és bécsi tanulmányai befejeztével a húszas években másfél évtizedig Franciaországban élt, 1940-ben hazatért s végleg Pécsett telepedett le.

Párizsban az Abstraction-Création csoport tagja, de sem érdeklődése, sem munkálkodása nem korlátozódik egyetlen áramlatra. A klasszikus és modern európai művészet egészét kívánja megismerni és önálló festői világot teremteni. A tizes évektől haláláig, a század nagyobb részét átívelő hatalmas életműve – több mint két és félezer alkotása – nemzeti és egyetemes érték. Weöres Sándor mondotta róla 1978-ban: „Martyn Ferenc gyűjteményes kiállítása láttán szükségünk lenne arra a naiv ámulatra, melyre a mai ember már aligha képes. Itt láthatunk olyan sokoldalú és nagyerejű vallomást a világról, vagy parafrázist az élethez, amihez foghatót jelenünkben hiába keresünk – Picasso ennyire változatos, Goya ennyire hatalmas, Ucello ilyen ritmikus."

A festő franciaországi tartózkodása idején is szoros kapcsolatot tartott fenn hazájával és Péccsel. Fővárosi kiállításokon vett részt, bekapcsolódott a Pécsi Képzőművészek és Műbarátok Társasága munkájába, nyári látogatásai alkalmából képzőművészeti szabadiskolát vezetett. A háború kitörésekor hazatérve pedig a pécsi irodalmi életnek is egyik legnagyobb hatású alakítója, valamennyi pécsi folyóirat állandó munkatársa.

1941-től, indulásától a Sorsunk *művészeti szerkesztője Várkonyi Nándor emlékezése szerint: „eszményi munkatársnak bizonyult, a legfőbb szerkesztői erénnyel tündökölt, az elfogulatlansággal, biztos ítélete eleve kizárta a baltogást, bölcs nyugalma a haszontalan vitát."*

Az ötvenes években, mellőzöttsége idején a pécsi művészeti életnek változatlanul fáradhatatlan szervezője. A Dunántúl *c. folyóirat számaihoz címlaprajzokat készít és az 1958 őszén induló* Jelenkor *már legelső számában hozza rajzait. A hatvanas évektől haláláig a folyóirat legtöbbet publikált festője, műveinek reprodukciói és kiváltképp irodalmi kísérőrajzai évtizedeken át meghatározzák a* Jelenkor *képzőművészeti arculatát. 1980-ban ő tervezte folyóiratunk máig használatos borítóját.*

Írásra ritkán vállalkozott, de az évtizedek folyamán tanulmányaiból, emlékezéseiből, kiállítási megnyitóiból is kötetnyi jelent meg a pécsi folyóiratokban. Utolsó írását az elmúlt év áprilisában közöltük. Interjút kértünk tőle, emlékezést adott helyette 1944–45-ről A Rózsák terét belepte a hó címmel.

Hét éve mondta Bertha Bulcsunak: „Vannak emberek, akiknek az élete, létezése vizuális világban történik, megy végbe. Mindent egyoldalúan élnek végig, mindent képekben látnak, képekkel felelnek, magyaráznak, argumentálnak, áradat ez, képeknek az áradata."

Amit Martyn Ferenc látott és megalkotott, maradandó. Munkatársunktól fájdalommal búcsúzunk, emlékét megőrizzük.

Martyn Ferenc kiáll

Az elfogulatlanság kísérleti terepe

MARTYN FERENC RAJZAI A VIGADÓ GALÉRIÁBAN

Szerencsém volt, néhány évvel ezelőtt egyenként kézbe véve, jó hosszan és alkotójuk kommentárjaitól kísérve végignézhettem a mappákból előhúzott *Martyn-rajzokat*. Az ilyenféle beavatási szertartás önmagában is kivételes alkalom, ám ezúttal a beavatottság élményénél is többet kaptam. A gyakorlatban ellenőrizhettem, ami olvasható a szakirodalomban, csak éppen a kiállításokon — technikai okokból — nem megfigyelhető, nevezetesen azt, hogy a kompozíciók tengelyük mentén negyvenöt fokkal elforgatva is esztétikailag értelmes egységet alkotnak. Játéknak látszik mindez, pedig nem az. Egy alkotómódszerre hívja fel a figyelmet, és az alkotómódszeren felül Martyn rajzainak művészettörténetbe ágyazottságára, különösségére.

Egy módszer kipróbálása

Az igazsághoz persze hozzátartozik, a lapok *milyenségét* könnyebb leírni, mint e különösséget. Mert szóljanak a rajzok könnyen felismerhető figurákról vagy homályos sejtésekről, természeti motívumokról vagy elvont formákról, a műépítés, a struktúra ereje mindegyikben közös. Göndörke vonalak ütköznek sraffozottakkal egy zöldpaprikás kompozíción; lebegő egyenesek feszülnek tömörödni kész felületekkel egy *Tengerparti jelenetben*, megfeketedett tusnyomok marakodnak üresen hagyott foltok birtoklásáért a *Harcos* lapokon, de szövedékből, aggályos figyelemmel kimunkált hálózatból áll valamennyi. A milyenséghez tartozik továbbá a *Vigadó Galériában* kiállított négy évtizedes rajzéletmű java darabjainak végleges megformázottsága, a műgondnak az a szintje, amely elhárítja magától a vázlatokra jellemző harsányabb látványosságot is.

Mégis: ha odatapadnánk a Martyn-lapok vitathatatlan szépségéhez, eleganciájához, technikájához, előbb-utóbb csak azt a távolságot érzékeljük majd, amely a mai, öntetszelgő rajzot elválasztja ettől a tartózkodóan finom, már-már tegnapian „minőségi" rajztól. Ilyenkor kényszerülünk regisztrálni: „igen, mostanában mintha az önálló rajzok fukarabban bánnának a képi történések minősítő jelzőivel, a vonalerezettel, mintha a maiaknál a részletek kidolgozása eszközből céllá vált volna, mintha magának a rajznak a helye is megváltozott volna a művészet egészén belül." A pontosabb értéshez ugyanis tudni kell: *Martynnál a rajz egy módszer kipróbálásának ideális terepe, ha úgy tetszik, világnézetének legközvetlenebb lenyomata.* Eljegyzettje egy szép tegnapnak, a művészeti forradalom letisztult eredményeinek, ezért kellenek ide a minősítő jelzők, sőt a rajzolt körmondatok, a másképp értelmezett részletek, és ezért lehetséges magának a rajznak a mindennapi gyakorlattól eltérő funkcióértelmezése is.

Itt rajz által bizonyosodik be (és kerül később képbe, szoborba, kerámiába), hogy elvonatkoztatás és konkrétság, absztrakt és nem absztrakt, avantgarde és realizmus szembeállítása mesterséges konstrukciók gyümölcse. Ugyanazon a lapon szervesen összefonódhat gomolygóan csonttalan szerkezet és klasszikusan egyértelmű vonal *(Három női arcél)*, szikár vázrendszer és képzettársítások elindítására alkalmas részletmotívum *(Órásműhely)* vagy éppen egy hagyományos, „felismerhető" alak és egy diabolikusan alaktalanul fekete árnyéktócsa *(Ördögszekér)*. Ugyancsak zavarba jönne az a doktrinér látogató, aki ezt a természet a nálunk szokásos modernista vagy klasszicista, „mimetikus" vagy elvont kategóriarendszerbe próbálná illeszteni. Megteheti ezt a témával, megteheti a motívumokkal, de nem teheti meg *az egésszel*, ha a művek kohézióját figyeli. Azt a struktúrát, amely „állam az államban", és amely — élményem szerint — elforgatva is eleven marad, elforgatva is egyneműsíti, ízekben összeforrottá és átértelmezetté teszi a felszínen leolvasható formákat.

Ennek a besorolhatatlan struktúrának története van. Tudvalevő: Martyn nem végzett szabályos művésziskolát, az állam támogatta intézményeket nagy ívben elkerülte, elkötelezettje formai szabályoknak nem volt. Autodidaktának mondanánk, ha nem hangzana ez a szó frivolnak olyan művész esetében, aki nevelőjének, Rippl-Rónainak a lábánál ülve már tizenéves korában azon morfondírozott, hogyan tud majd senkihez sem hasonlító „maga módján festett" képeket alkotni. Aki a húszas-harmincas évek Párizsában élve első kézből kapta a „klasszikus" szürrealizmust. Aki személyes részvevője lehetett olyan csoportnak, mint a *Club Hispanista* vagy az *Abstraction Création*, tehát amelyeknek révén megint csak első kézből *fejleszthette tovább* a forradalmian új képzőművészet első generációinak eredményeit.

Lélektanilag ez nem jelentett többet és mást, mint hogy Martyn eszmélésének első pillanatától kezdve *kívül rekedt az előítéletek hálózatán.* Ahogy apai ági ír származása önmaga számára természetessé tette „európaiság" és „magyarság" összeolvaszthatóságát, ahogy Somogy közepén, Kaposvárott Rippl műtermében megértette a gyakorlatban is a „helyi színek" és egyetemesen létező szakmai problémák szétválaszthatatlanságát, úgy csöppet sem érzett ellentmondást később sem sok ellentmondásosnak hirdetett dolog között.

Görcsmentes vallomás

Az Abstraction Création csoport programja például Hárs Éva megfogalmazásában „a tiszta művészi szándék érvényesítése volt. Elszigetelte magát a kereskedelmi érdektől, feladatának a nonfiguratív művészet manifesztációjának szervezését tekintette." De ez a tiszta nonfigurativitás, talán azért, mert sosem kacérkodott rossz lelkiismeretet szülő kommerciális igényekkel, könnyedén váltódhatott át „természetelvűvé", „hagyományossá", „realistává", ha az élmény éppen ezt diktálta. *Ha az élmény kifejezésére illetékes mű funkciója így válhatott igazán görcsmentes vallomássá.* Martyn sokat szeretett utazni — egyik kihegyezett fiatalkori emlékezése szerint —, voltaképpen csak utazni szeretett, és közvetlen érzéki megfigyeléseit, világ feletti csodálkozásait esze ágában sem volt egyszerű színné, egyszerű vonallá, egyszerű kompozícióvá redukálni. Mert nyilvánvalóan tudta: a szín-vonal-kompozíció problémák kísérleti tisztázása, egy-egy elem ereje automatikusan érvényesül a konkrét jegyzet szintjén is. És fordítva: a világ szemmel felszívható érzéki rendje színestül, szagostul, emlékestül, érzelmestül bekerül a művész kézjegyét legközvetlenebbül őrző elvont kompozíciókba. Így elmondva mindez magától értetődőnek hat. Martyn művésszé nevelődése közben is annak számított. Hogy a jelenkori művészet társadalomba ágyazottsága nem mindig az egyetemes harmónia törvényei szerint rendeződött, hogy a politikum akkor is összekuszálta a frontokat, amikor ez a művészetből belülről nem következett, ez Martyn számára sajnálatos, de számára közömbös eset maradt. Ő, akinek elvtársi közegét alkották a „szocialista szürrealisták", ő, aki alig leplezett ellenszenvvel figyelte az akkori Magyarország hivatalos művészeteit, ő aki elvei miatt maga is politikai üldözötté vált a negyvenes években, nem hitt és nem is hihetett egyetlen üdvözítő módszerben. Látott ő vacakul kispolgári absztraktot és jól dolgozó konzervatív művészt, ízlésében elmaradott pártmunkást és rafináltan kozmopolita modernet. Alighanem ő volt tehát az egyetlen 1946-ban, a magyar avantgarde újraszervezett csoportjának manifesztumában, az Európai Iskola önarcképe című kiadványban, aki ilyet írhatott le: „igénynyem egyébiránt alig, ítélőképességem egyáltalán nincs, ami van, poros akadémia, ripacs klasszicizmus, vasárnapi festészet egyformán tetszik".

A világ teljessége

Ennyit a kiállított rajzok „eszmetörténeti" előképéhez. De akad a rajzokkal egykorú „háttérbizonyíték" is. És talán szükség is lett volna rá itt, mert a hazai emlékanyagok gyakorlatából kiindulva majdnem érthetetlen az a „szellemi ugrás", amely *A fasizmus szörnyetegeit* leképező „harcos szürrealizmus" és ugyanabban a teremben látható *Két fenyőtoboz* szelíden mágikus sejtelmessége között feszül. Az a távolság, amely a gubancos, foszló selyemre emlékeztető *Fejek* című kompozíció és tőle nem messze egy Dürertől sem idegen *Szamárkóró* ábrázolat között feltételezhető. Lehet, hogy Martyn nem tudta, „hol lakik az isten", csak annyit, „hol lakik a kvalitás". De hogy az ötvenes évek kötelező természetelvűsége számára nem jelentette azt a megrázkódtatást, mint például Bán Béla számára, aki a hitével együtt a minőséget is elhagyta, vagy Korniss Dezső számára, aki e hit miatt a nyilvánosságról mondott le, arról egy itt ki nem állított hiteles dokumentum tanúskodik. Egy *Journal 50* címet viselő és valóban az ötvenes években elkezdett 299 lapból álló rajzsorozat, „az úgy rajzolok, ahogy lélegzek" legtökéletesebb, legszemélyesebb kifejezése, belső, nem is publikálásra szánt ügye. Ha lenne is, aki ellentmondást vélne absztrakt festményekké egyszerűsödött tengerparti emlékei és kurucos romantikájú, könnyen befogadható művei között, vagy az itt látható érzékeny emberség évszázados hagyományaival teli *Joyce-kísérő rajzok* és az új világlátásra való elvont jel-kompozíciók között, kénytelen lenne e gyűjtemény után felülvizsgálni a kontradikciót. Mert a gyűjtemény egyik lapján a vonal megfigyelt tárgyakhoz, a másikon a vonal csak önmagához hasonlít. Egyik lap az emberiség közös élményvilágából táplálkozik, másik meg abból az élményből, hogy a kéz vezette toll a fehér papíron egyedi, egyszeri gesztus.

Mi következik mindebből? Feltehetően „csak" annyi, hogy Martyn művészete és ezen belül elfogulatlan vizsgálódásainak kísérleti terepe, rajz-oeuvre-je az avantgarde „normális gyerekkorának" kivételes, nálunk *különösen kivételes* esete. Martyn tudja: a figura nem attól figura, hogy szeme, szája, orra van, és a magyar nem attól magyar, hogy nyakig ül az eleven néprajzban. Mindazonáltal: Martyn figuráinak gyakran van szeme, szája, orra, és Busókat meg Szőlőpréseket is gyakran rajzol. De nem elvből, jelvény gyanánt. Csak mert a világ teljességébe ezek a dolgok is beletartoznak, akárcsak a kör, a négyzet és az egyenes.

P. Szűcs Julianna

Szilágyi
János
sorozata
❶

„Az ic

E cikksor
kintést szere
szocialista
ról, csaknen
netéről, az
1945-ös fels
szakig. Ez
szocialista k
ereje volt
társadalmi
lentős ered
dát, előzmé
cialista kult

A magyar
XIX. század
sorban a korabeli nemzetközi
és magyar munkásmozgalmakhoz
kapcsolódott. A század 30-as és
40-es éveiben előbb a céhlegé-
nyek kulturális törekvései, szoká-
sai, szórakozásai jelentették az
előzményt, majd Petőfi, Táncsics,
Vasvári és társaik forradalmi
eszméi nyomán kialakultak a ma-
gyar szocialista kultúra első sze-
vezetei s eredményei is. 1865-ben
Pest-Budán megalakult az első
magyar munkásképző egyesület:
a könyvnyomdászoké; ugyaneb-

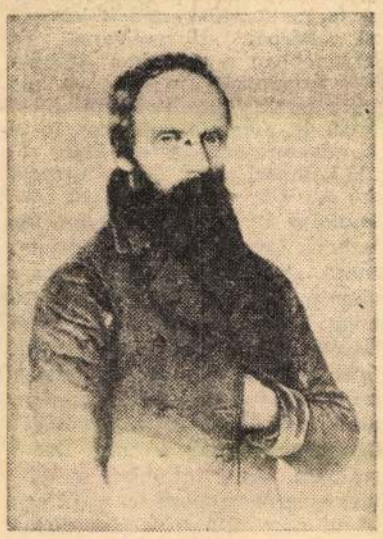

Táncsics Mihály

ben az évben Egerben megjelent
az első munkáslap, Gutenberg cí-
men. Idézünk e lap első cikké-
ből:

„Midőn az első magyar nyomdászati szakközlöny mutatványlapját t. ügytársainknak bemutatjuk, e kérdést merjük hozzájuk intézni: vajjon szükségesnek találják-e azt?

Mi azt hisszük, hogy követve a külföldi nyomdászok példáját, ennek szükségét kétségbe nem vonhatjuk, s azt mondjuk: hogy igen!

A haladás korszakát éljük — a művelődésben ma már előre törekszik minden nemzet. Szakmánk a külföldön napról napra halad, ki tagadhatja, hogy e haladás tényezői a szakközlönyök . . .”

A munkásság kulturális mozgalmai fokozódó mértékben erősödtek az 1867-es kiegyezés után. A gazdasági és társadalmi fejlődéssel egyidejűleg jelentős fejlődés következett be a kultúra területén is: megjelentek az első szocialisztikus irodalmi művek, munkásénekkarok, könyvtárak, önképző egyletek alakultak, fejlődött a munkássajtó, kialakultak a szocialista könyvkiadás keretei. Előbb ugyan Lassalle reformista nézetei terjedtek a magyar munkásmozgalomban, az 1870-es és 1880-as évektől azonban Marx, Engels, Bebel és mások forradalmi jellegű tanításai terjedtek egyre inkább. Az 1870-es és 1880-as években már 300—400 000 munkás dolgozott Magyarországon, ezek mind nagyobb része kapcsolódott a munkásmozgalom harcaihoz, céljaihoz.

A XIX. század második felének kulturális szem-

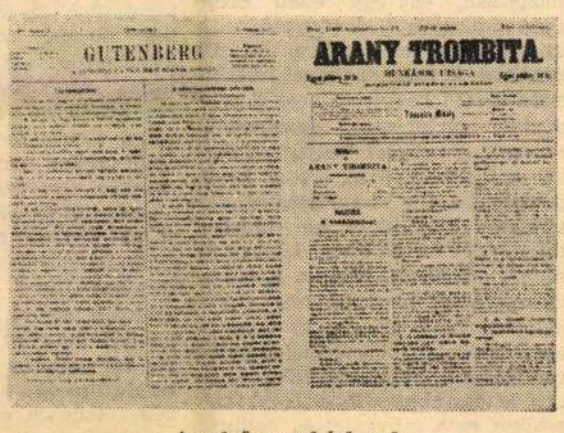

Az első munkáslapok

e földi boldogulhatásra megkívántatik, szóval a tudományokat összesen, a hittanárok pedig . . . tanítsák azt, ami az üdvösség elnyerhetésére szükséges . . .

Amely község kimutatja, hogy szegénységénél fogva nem képes kisdedóvodát és elemi iskolát nyitni és fönntartani: ott az államnak kötelessége ilyet fölállítani és fönntartani, tehát a tanítókat is fizetni, mert üdvösebb intézkedést az állam nem tehet, mint ha a polgári társaság minden tagjának értelmét fejleszti.

A tanítás nemcsak az egyetemen, hanem az országnak minden más felsőbb-alsóbb intézetében legyen tökéletesen szabad, mert a közoktatásnak, köznevelésnek éltető lége a teljes szabadság . . .”

Táncsics javaslatait a többségben arisztokratákból és nemesekből álló képviselőház előbb meg sem akarta tárgyalni, aztán rövid vita után egyhangúan elutasították.

Az első sajtópör 1879 novemberében volt Magyarországon. A Külföldi Viktor által szerkesztett Népszavában jelent meg A kommunisták riadója című költemény, amelynek írója *Csorba Géza volt.* E vers első s utolsó szakasza így szólt:

„Fel, fel, a nagy munkára, te nép!
A türelemből úgy is elég . . .
Érc a karod és izmod erős
Soha se lészen gyáva, ki hős.
Mondd ki a jelszót: »Éljen a jog s a szabadság!«
S rá milliókkal zúgjon a bérc, meg a síkság:
»Esküszünk, hogy kiirtjuk a gazt
Szívünknek ez ád csupán vigaszt!«

Rajta tehát, fel, munkaerő!
Most — aki nem fél, álljon elő! . . .
Vesszen a zsarnok, éljen a jog,
Végre legyünk mink is szabadok!
Légy viharoknak mennyköve nép, s haragodban
Szórjad a zsarnok-főkre a vészt szakadatlan . . .
»Esküszünk, hogy kiirtjuk a gazt
Szívünknek ez ád csupán vigaszt!«”

E vers ügyében indított sajtóper ekkor ugyan felmentéssel végződött, de az uralkodó körök mindinkább törekedtek arra, hogy minden rendelkezésükre álló eszközzel akadályozzák a haladó és forradalmi eszmék terjedését, a szocialista kultúra kialakulását és erősödését.

1880-ban létrejöhetett a magyar munkásság első tömegpártja: a Magyarországi Általános Munkáspárt. A szociáldemokrata elnevezést a hatóságok nem engedélyezték ekkor, ez csak további tízéves küzdelem után vált lehetségessé.

Az írók közül *Ábrányi Emil, Rudnyánszky Gyula, Darmay Viktor, Komjáthy Jenő, majd Palágyi Lajos, Csizmadia Sándor, Farkas Antal* s mások tevékenysége jelezte a szocialisztikus és szocialista irodalom kibontakozását. A korszak irodalmának jellyet az 1871-es párizsi kommün emlékezetére írt.

„Jelen, megállj! ó, ne ítélj még,
Ne dobd reájuk a követ;
Lesz kor, amely kérdőre vonja
S tisztára mossa bűnüket.
Lesz kor, melynek téged ér vádja,
Midőn felőlük szól, s ítél,
S rámutat titkos bélyegedre,
Melynek sütése régi, mély.

Rámutat a rejtett pohárra,
Melyben sorvasztó méreg áll,
Mely tébolyító a léleknek —
S amelyből minden csöpp — halál.
S megmondja, hogy te vagy a gyilkos,
Tiéd a bűn, mely annyi sok;
Tiéd a könny, a vér, a láng és
Ők bukva is még angyalok”

Az 1890-es években már 20—25 munkáslap jelent meg az országban. Kiadásra került több fontos marxista mű, így Marxtól és Engelstől *A Kommunisták kiáltványa* s Bebeltől *A nő és a szocializmus.* Sok agitációs és propagandakiadvány mellett három kiadásban került a munkások kezébe — egyebek között — a Munkásdalok és szavalatok című kötet. A munkásszervezetekben rendszeresen tartottak ismeretterjesztő előadásokat, új énekkarok, színjátszó együttesek és könyvtárak alakultak. Az 1890-es években működvelő előadásokat tartottak egyebek között a budapesti asztalosok, a cipészek és a kőművessegédek szervezeteiben, az újpesti munkások egyesületében, az óbudai olvasóegyletben s másutt. A budapesti cipészek például *Sztrájk* címen adtak elő egy darabot, a famunkások *Szigligeti Ede Liliomfi* című vígjátékát mutatták be, több helyütt *Csepreghy Ferenc Sárga csikó* című népszínművét adták elő.

E lendületes fejlődést akadályozták meg újra és újra a kormány s a rendőrség megtorló akciói. Sok ismeretterjesztő előadást betiltottak, írókat, újságírókat letartóztattak, börtönbe vetettek, házkutatásokat tartottak önképző körökben s más kulturális szervezetekben, ezek egy részét fel is oszlatták, sajtótermékeket lefoglaltak és elkoboztak. Az 1898-as Népszava Naptár kimutatása szerint ez évben hétszer kobozták el a Népszava egyes számait. Újságok s könyvek után nyomozva a rendőrség házkutatásokat tartott Budapesten, Tatán, Szőnyben, Csongrádon, Tordán, Felsőszentivánban s más városokban és községekben. Elvitték ekkor a Népszava budapesti szerkesztőségének iratait, könyveit, pénzkészletét, letartóztatták, s börtönbüntetésre ítélték a munkásmozgalom sok vezetőjét és részvevőjét. (Csizmadia Sándor költőt például kétévi, Bokányi Dezsőt egyévi börtönbüntetésre ítélték ekkor — kulturális-agitációs tevékenység miatt.)

1899. március 15-én a hatóságok elkobozták a Népszava ünnepi számát is. Ugyanezen a napon sok ezer munkás vonult fel a budapesti Petőfi-szoborhoz. Az ünnepség szónoka, Weltner Jakab ekkor így beszélt: „. . . Munkástársak! Fogadalmat teszünk Petőfi szobránál, hogy hűek maradunk eszméinkhez, ezzel tisztelJük meg legjobban Petőfit. Mi is egy sugarat képezünk, amely a világszabadság fájának megérleléséhez szükségeltetik. Amit Petőfi megálmodott, azt mi, szociáldemokrata munkások fogjuk megvalósítani . . .”

MARTYN FERENC

NÉPSZAVA 1980. VI. 13.

KIÁLLÍTÁSI KALAUZ

Martyn Ferenc rajzai a Vigadó Galériában

Két kollektív bemutató (Mesterségünk krónikája, Tárgyak és alkotások) után a Pécsett élő Kossuth-díjas festő- és grafikusművész, *Martyn Ferenc* tollrajzai kerültek a közönség elé a belvárosi *Vigadó Galériában.* A kiváló mester egész grafikai oeuvre-jét áttekintő, mintegy 150 lapot tartalmazó tárlatot a *pécsi Janus Pannonius Múzeum* gondozta, amelynek égisze alatt külön Martyn-gyűjtemény létesült 1979-ben a Mecsek-alji városban.

A ma 81 éves Martyn pályája a húszas évek végén Párizsból, az absztrakt művészek csoportjából indult, ami erősen nyomot hagyott művészetén. Nonfiguráció és szürrealitás, konstrukció és elbeszélőhajlam váltakozik alkotásaiban — ezek egyensúlyát, tartalmi és formai esszenciáit keresi. A természettől — jóllehet, a legritkábban kapcsolódik valamilyen felismerhető természeti látványhoz — sosem szakad el, mert jól tudja, hogy az elvonatkoztatás csak a valóságban fellelhető tárgyi elemek alapján történhet. Egyik írásában végtelen tömörséggel így fogalmazza ezt meg: *„Kitalálni csak azt tudom, amit ismerek."* Művészete voltaképpen a realista ábrázolás kitágítására — az érzéki szemléleten túli, tudati realitás megjelenítésére — tett sajátos kísérlet.

Életművében a rajzolásnak különös jelentősége van: a világ dolgai iránti nyitottsága a legközvetlenebbül ebben a műfajban jut érvényre. Akár a középkor rajzművészei, a rajzot ő is egyfajta *írásmódnak* fogja fel, amelyben a képalkotó tevékenység, a közlés, szorosan összefügg a megfigyeléssel, a tapasztalással. Benyomásait, érzéseit még leíró jellegű munkáiban is sokoldalúan, az asszociáció lehetőségeit kihasználva dolgozza fel, így valamennyi lapja olyan vizuális megnyilatkozás, amely lényegi kérdéseket érint. Munkásságának vannak periódusai — ezek közé számíthatjuk például az utóbbi évtizedet is —, amikor a rajz kifejezetten a festészeti teljesítmények fölé nő, mert az utóbbiaknál *átfogóbb* igénnyel tükrözi a művész humanista indíttatású szándékait és törekvéseit.

A Martyn-rajzok legfontosabb eszköze a mélyfeketén szétfolyó tus és az aprólékos vonalkázással sötétített, bársonyos fényű felületek közötti *kontraszt*, továbbá az alkotói invenció természetét érzékletes expresszióval kifejező *vonal.* Ez a lényegében elvont forma utolérhetetlen sokrétűséggel támad fel Martyn kezén: síkot, teret, struktúrát tud megjeleníteni a szeszélyesen kanyargó vagy fegyelmezett keménységgel futó vonalegységekből. A statikus, nyugalmi helyzetű és tartalmú szituációkat többnyire ritmikusan egymás mellé helyezett, párhuzamos vonalakból, illetve ezek rendszeréből alakítja ki, míg a dinamikus élmények és benyomások „megképesítéséhez" hullámformákat, köröket, hurkokat használ. A vonalrajzokat a fekete mellett olykor színes tussal, ritkábban festékkel „vonja be", *színhatásokkal*, árnyalatokkal is fokozva a bennük kifejezésre jutó feszültséget vagy harmóniát. Egyedülálló, ahogy a *méretarányokban* rejlő szimbolikus lehetőségeket kiaknázza: olyan tüzetes aprólékossággal rajzol meg például egy aprócska növényt vagy földtani jelenséget, hogy az emberi tulajdonságok, jellembeli tényezők hordozójává válik.

Halkirály (toll-tus, 1943)

A kiállított lapok nem kronológiai sorrendben, hanem *tematikai típusok* szerint csoportosítva követik egymást; az egyes csoportokon belül kiválóan nyomon követhető a fejlődés, a megközelítés elmélyülése, fokozódó intellektualizálódása. Az első nagyobb egységet, *A fasizmus szörnyetegei* című sorozat tíz lapja alkotja; ezeket a rajzokat 1944-ben, a német megszállás hónapjaiban, állandó életveszély közepette készítette a művész. A megrázó erejű, tíz rajz *szimbólum*, akárcsak Goya vagy Picasso háborúellenes művei: nem konkrét eseményeket idéznek, hanem a fasizmus borzalmainak víziószerűen általánosított tartalmát fejezik ki — hideg, szenvtelen tárgyilagossággal.

Az ötvenes években a rajzok alapmotívuma az ember és a természet kapcsolata lesz, ám e kapcsolatot Martyn többnyire *szimbolikusan* értelmezi (*Férfi, kozmikus térben, Tengerparti emlék* stb.). Még naturális hűségű növényrajzai sem tekinthetőek a szó szoros értelmében vett tanulmányrajzoknak, mert tartalmuk — a bennük kifeslő vizuális képzettársítások révén — jóval gazdagabb a szokványos stúdiumoknál (*Szamárkóró, Két fenyőtoboz, Tapló* stb.). 1965—1975 között különös anatómiájú figurák, harcosok, busók alakjai népesítik be a lapokat; geometrikus elemekre redukált formáik a felszín mögött munkáló erők *összefüggéseit* sejtetik meg, olykor emblematikus tömörséggel. Legújabban főként a régi mesterségek, a népi kultúra tárgyi emlékei mozgatják meg a mester fantáziáját, ezek konstrukcióit boncolgatja csodálattal, nosztalgiával. A csodálat az embernek szól, amely létrehozta őket, a nosztalgia a tűnőfélben levő régi szépségeknek és annak az értékeket teremtő *kézműves-alaposságnak*, amely mintha szintén kihalóban lenne.

Martyn nagyszámú irodalmi illusztrációjából — vagy ahogy ő nevezi: „kísérőrajzából" — a tárlat csak a James Joyce Ulysseséhez készült 22 rajzot publikálja; itt nyilván az a meggondolás vezette a rendezőket, hogy a Petőfi-, Ady-, Berzsenyi-, Janus Pannonius-verseket értelmező lapok a közelmúltban Pécsett kiállításra kerültek. Az *Ulysses* kétségtelenül a martyni illusztrációművészet csúcsa; benne szerencsésen találkozik két nagy tehetségű alkotó hasonjellegű, *a szabad eszmetársításra* alapozó szemléletmódja.

A kiállítás ismét megerősítette azt a már tudott és többször bizonyított tényt: Martyn Ferenc munkássága *kiemelkedő fejezet* a modern magyar képzőművészet történetében.

Tasnádi Attila

KITÜNTETÉSEK

Az Elnöki Tanács *Győ*
i Imrénének, az MSZMP
'III. kerületi bizottsága
Marxizmus—leninizmus
'sti Egyetem tagozatvezе-
ójének, több évtizedes
ártmunkája elismeréséül, nyugállományba vo-
ulása alkalmából, a
Munka Érdemrend arany
okozata kitüntetést ado-
nányozta. A kitüntetést
Molnár Endre, a buda-
esti pártbizottság titká-
a, csütörtökön adta át.

Az Elnöki Tanács *Ács*
Tamásnak, a Semmel-
veis Orvostudományi
gyetem II. számú Ana-
ómiai, Szövet- és Fejlő-
éstani Intézete tudomá-
yos főmunkatársának 60.
születésnapja és nyugál-
ományba vonulása al-
almából, széles körű
zakmai, oktató, nevelő,
s több mint három év-
zeden át kifejtett moz-
almi munkájáért a Szo-
ialista Magyarországért
rdemrend kitüntetést
dományozta.

Az Elnöki Tanács *Szapu*
ászlónét, az MSZMP bu-
apesti bizottsága alosz-
ályvezetőjét több mint
árom évtizedes párt- és
unkásmozgalmi tevé-
enysége elismeréséül,
yugállományba vonulá-
a alkalmából a Munka
rdemrend arany fokoza-
ával tüntette ki. A kitün-
etést *Somogyi Sándor*,
z MSZMP KB tagja, a
udapesti pártbizottság
tkára csütörtökön adta
t.

KÖZÉLET

Losonczi Pál, az Elnöki
anács elnöke táviratban
dvözölte II. Erzsébet
ngol királynőt születés-
apja alkalmából.

Huszár István, a Mi-
isztertanács elnökhe-
yettese, az Országos
ervhivatal elnöke Ger-
ard Schürernek, a Né-
net Demokratikus Köz-
ársaság Állami Tervbi-
ottsága elnökének meg-
ívására csütörtökön
erlinbe utazott, ahol az
981—1985. évi népgazda-
ági tervek egyeztetésé-
ől tárgyal.

Bryan George Cartledge,
Nagy-Britannia és Észak-
rország Egyesült Király-
ág budapesti nagykövete
azája nemzeti ünnepe
lkalmából csütörtökön
ogadást adott rezidenciá-
án.

A termelői árcsök

Dömping miatt akart eljárást indíttatni valamelyik nagy nyugati cég ellen egy vegyipari vállalatunk, mert amaz a magyar piacon *jóval olcsóbban* kínálta portékáját, mint amennyiért ő ugyanazt a terméket *elő tudta állítani* tőkés importalapanyagból. Nem tudni még, hogy végül is valóban perre viszik-e majd az ügyet, és azt sem, hogy egyáltalán beigazolódik-e a vád. (Az alacsony ár dömpinget, tisztességtelen versenyt csak akkor jelent, ha az eladó a meghódítani kívánt piacon kevesebbet kér árujáért, mint odahaza, s ezzel a versenytársak tönkretételére törekszik.)

A dömping, az árak leszorítása, a tőkeerős vállalatok, a monopóliumok félelmetes fegyvere. A szó szoros értelmében imperialista fegyver, hiszen a belföldön elért profit bőven fedezte a másutt olcsóbban adott cikkek átmeneti veszteségét, s a gyengébbeket, akik ilyen árak mellett nem bírták a versenyt, előbb-utóbb bekebelezték, vagy legalábbis kiszorították saját piacukról. Ez azonban még a tőkések — főleg a kisebbek — számára is fenyegető létbizonytalanságot jelentett, s ezért már jó ideje a GATT — Általános Kereskedelmi és Vámtarifa Egyezmény — előírásai is szigorúan tiltják a nemzetközi kereskedelemben az ilyenfajta módszereket.

Vitatott költségek

Kísérletezők, persze, manapság is akadnak. És nem vitás, hogy az *új termelői árrendszer* — tehát a világpiaci export- és importárakat követő belföldi termelői árak — bevezetésével a magyar gazdaság is védtelenebb lett az import versenyével szemben: az olcsóbb külföldi termékek behozatalától iparunkat még csak vámokkal sem lehet megóvni, mert ez is a GATT szabályaiba ütköznék. Tavaly ilyenkor azonban még egyetlen magyar gazdálkodóegység vezetőinek sem jutott volna eszébe dömpinget emlegetni. A valóságos értékviszonyoktól elszakadt, többé-kevésbé önkényesen megállapított belföldi árak mellett számukra nagyjából közömbös volt, hogy mit menynyiért kapni odakint.

Most viszont, hogy az új árrendszer valóban működni kezdett, kétségtelenül érik kellemetlen meglepetések a vállalatokat. Míg azelőtt *költségeikre* annak rendje és módja szerint *rátehették a nyereségüket*, néhány hónapja már *a belföldi piac sem feltétlenül ismeri el ráfordításaikat*. Ahogy egy minisztériumi vezető találóan megfogalmazta: vége az eladók és a vevők közötti áldott béke korszakának.

Néhány esztendeje történt, hogy egy ipari szövetkezet — nem akarván a *tisztességtelen haszonszerzés* bűnébe esni — *szokatlanul olcsó* télikabátokat kínált a kereskedelemnek. Az üzlet azonban csak akkor jött volna létre, ha hajlandó termékét valamivel *drágábban* adni, mert a kereskedelem a beszerzési árra teheti rá a maga meghatározott százalékait, szóval, akkor nagyobb a nyeresége, ha a portékát maga is *többért veszi*. Lehet, az ilyenfajta *fordított árvita* nem volt gyakori, de az biztos, hogy *amíg a vállalatok minden költségüket felszámíthatták a vevőnek, nem sokat tiltakoztak, ha partnerük emelte az árat*. Ezt pedig végső soron a fogyasztó fizette meg, aki már nem tudta a megnövekedett kiadásait továbbhárítani.

Ki mit tehet?

Ezért aztán a vállalatok közötti áldott (valójában áldatlan) békét nem nagyon kell siratni. *Gazdaságpolitikai céljaink elérését, a közösség érdekeinek érvényesülését segíti elő, ha végre vitat-*

serényen dolgozni, *Megvagyunk mi szépen, komótosan is*. De hiszen a fölszabadulást követő kor eufóriás állapotában hogyan is nézhette az ember a szabadság, egyenlőség érzetével úgy a világot, hogy *a termelési fegyelem kerüljön mindenek elé*.

A jelszavak mozgósító hatása egy ideig nagy erejű volt, hiszen például újjáépítést hajtottunk végre gyorsan és jól. De aprólékos dolgokra nem futotta az erőnk, hiszen a hatalom új gazdasági képviselőire — a munkásigazgatókra — koncentráltuk figyelmünket, hogy azok álljanak talpra, és boldoguljon a rájuk bízott gyár, vállalat. *A hatalom megszerzése és megtartása* ebben a sorban — teljesen érthe-

De ez az iparosítás — amely a magyar munkásosztály történelmi érdeme — egyben azt is magával hozta; sikerült megszüntetni a munkanélküliséget, azt a rémisztő valamit, amit csak az ért meg igazán, aki volt már olyan helyzetben, hogy nem tudott kenyeret adni a gyerekeinek. Ezért nem az számított, hogy milyen kis kóceráj, az föl sem merült, hogy gazdaságtalan — csak legyen valami, ahol kenyeret keresnek az emberek.

Mint szegedi lapszerkesztő, azután a párt megyei titkára, én is foggal-körömmel harcoltam, a kollégáimmal együtt, az iparért, hogy a kenyértelleneknek legyen kereseti lehetőségük. Őszintén

Nyári munk

Rövidesen befejeződik a tanév, diákok százezrei kezdik meg a nyári szünidőt — *sokan közülük munkával*. Tavaly például csak Budapesten több mint 14 ezren dolgoztak (főleg fizikai területen) mintegy száz vállalatnál, intézménynél, szövetkezetnél. Hogy megfelelő és egyben *a népgazdaság számára is hasznos* tevékenységet találjanak, ebben a Fővárosi Pályaválasztási Intézet ifjúsági munkavállalási tanácsadó osztálya segít, amely nemrég küldte el valamennyi fővárosi általános és középiskolának, valamint egyetemnek, főiskolának a nyári munkalehetőségekről tájékoztató kiadványát.

Ezen a nyáron a lét-

Martyn Ferenc festő és szobrászművész

Jövő évben lesz a művész 80 éves. A cikkíró méltatja munkásságát, ehhez rajzait Petőfi Apostolához, Flaubert Bovarynéjához, Mallarmé verseihez, Joyce Ulysseséhez, Berzsenyihez, Janus Pannoniushoz. Ehhez még Kassák portréját

Kocogh Ákos cikke „Martyn Ferenc üzenete" cimmel

Heves i Szemle 1978. XII.

INICIÁLÉ

Az emberiség és benne az egyes ember élete, évfordulókkal van körülvéve. A fájdalmasak, mint a folyondár, fonódnak ránk, a szépek, az emlékezni valók és méltóak körülölelnek bennünket. Mint embert, mint egyént és mint emberiséget is. Szeretteink halálának fordulója, nekünk a mohácsi vész például az emlékezés tisztes kényszere és nem az ünneplő megemlékezésé. A gyermek születése évfordulója, a szülők, nagyszülők számára, nekünk e tájon a felszabadulás dátuma, 1848 vagy 1919 az ünnepi és büszke emlékezés ideje.

Igen: az ember és milliárdnyi gyülekezete a Föld nevű bolygón úgy él, hogy emlékezik és megemlékezik. Emlékezik, hogy aztán róla emlékezzenek meg. És ezt csak egyes számban, csak az „ember" mértékében és szintjén lehet megtenni. Az emberiség is emlékezik, de róla, mint emberiségről már senki sem emlékezne meg, ha története, sorsa múlttá, hajdanvolt megtörténtté és történelemmé válna. Az emberiség elmúlása véget vetne a történelemnek, az emlékezésnek, megszűnnének a fogalmak, még az is, hogy: emberiség.

1978 is az egyén és az emberiség megemlékező dátumainak háromszázhatvanöt napja volt. És olyan esztendő, amikor úgy tűnik, sikerült megfékezni azokat az erőket, amelyek a hidegháború felé taszították volna a világot, majd tovább egy forró háborúba, melynek végén, ki tudja, nem szűnt e volna meg a háború fogalma is. Ha nincs élő, nincs halál, ha nincs ember, nincs háború. És béke sincs. S abban, hogy nem lépett erre az útra az emberiség, ebben dátumos esztendő lett a búcsúztatandó 1978. időszámításunknak.

Aztán közelebb a „földhöz", s e kis hazához: évfordulója van az októberi polgári forradalomnak és lesz a Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság megalakulásának. Évfordulója hát az őszirózsás forradalomnak és a Kommunisták Magyarországi Pártja megalakulásának, a nagy októbernek. Évfordulója volt Krúdynak és Vitkoviesnak, Móricznak és lényegében Ady Endrének is. És évfordulója az évnek, amelyet lám nem is olyan régen, mint újat köszöntöttünk, nem tudván még, hogy mit hoz, csak azt, hogy mit ígér.

Népgazdasági szinten korai még a számvetés, a számok, a tények voltaképpen csak az új év elején állnak majd össze nagyjából tájékoztató és tájékoz[illegible] statisztikává. Ám az egyes ember, amúgy „házi" módszerekkel meg tudja vonni már novemberben, decemberben is a saját esztendeje dátumokkal szegélyezett történetútjának mérlegét. S ha ezeket az egyéni mérlegeket valamiféle elképzelt országos főkönyv lapjaira vetítenénk fel — persze, azért szerencse, hogy a hivatalos statisztika nem így teszi —, kapnánk egy megközelítő hangulatképet és térképet a mögöttünk álló esztendőről. Hogy milyen volt. Hogy mit valósított meg abból, amit ígért és amit ígértünk — mert hát ennyire mégse perszonifikáljuk az esztendőt — mi mind valamennyien, s mit valósítottunk meg magunk és a közösségünk számára. Képet kapnánk könnyeinkről és mosolyainkról, mérgeinkről és megelégedettségeinkről, sikereinkről és kudarcainkról egyaránt.

> *„Mit hiszek abból, amit ma egy éve?*
> *Csalódásom is tűnőbb, mint a hab.*
> *Gondolataim új és új nemzedéke*
> *ágaskodik s a régibe harap."*

— írja Csikók című versében Vas István. Valóban, mit hiszek, mit hiszünk abból, amit ma egy éve vallottunk és reméltünk, s akartunk. Bár csalódásaink szép számúak voltak, de tűnőek, mint a hab, mert minden csalódás legjobb gyógyírja a beteljesültség. És eltelt évünk mégsem a csalódások, hanem gondjaink zabolátlan csikóival együtt is, a beteljesülés esztendeje volt. Nemcsak abban és úgy, hogy „dátumaink"-hoz méltók igyekeztünk lenni, hogy évfordulóinkról kegyelettel emlékeztünk meg, vagy tisztelettel érte és miatta, de abban is, hogy kerekebb és teltebb lett a cipó az asztalunkon, hogy tovább gyarapodott a kamránk anyagiakban és mi magunk, szellemiekben.

Hogy a nagy célokhoz vezető úton újabb lépést tettünk, újabb lépcsőfokkal emelkedtünk a mögöttünk hagyott múlt fölé. Más szóval: az ünneplésekkel, a megemlékezésekkel, az intimebb hangulatúakkal vagy az egész ország nyilvánosságát megmozgatóakkal, nem egyfajta spanyolfalat húztunk a sikertelenség, a kudarc, a megtorpanás, sőt a visszafejlődés köré. Nem azért emlékeztünk és ünnepeltünk, hogy a gyertyák vagy a tűzijátékok fényétől káprázódjék a szem és váljék feledékennyé a vállalt tennivalók teljesítését illetően az agy. Ünnepeink tiszta fényét, felszabadultságát és őszinteségét a munka sikerei és a sikert kivívó kemény munka „dátumai" alapozták meg.

Az idei esztendőben is.

Az emberiség és benne az egyes ember élete évfordulókkal van körülvéve. Így volt ez tavaly, így volt az idén és minden bizonnyal így lesz a jövő esztendőben is. Amikor már az 1978. év jeles eseményei is immár évfordulókká nemesedtek.

Ehhez kell boldogságos, békességes, egészséges új esztendő.

Képzőművészet

Martyn Ferenc üzenete

Jövőre lesz nyolcvanéves, s az évforduló aktualitást is ad majd, hogy Martyn Ferencről megemlékezzünk. Mert minden kései elismerés ellenére sem ismerjük eléggé a festőt, a szobrászt, a grafikust, a tevékeny „közéleti" embert, mert a TELJES EMBER-nek nem jutott címszó sehol. Ez az esztendő talán azért fontos, mivel az elmúlt két évtized alatt a nagyobb nyilvánosság előtt bontakozott ki Martyn művészi világa. Kamarakiállítások s nagy gyűjteményes bemutatkozás Tihanyban 1970-ben, ismét csak ezekből az évekből: a Don Quijote-hoz, Petőfi Apostolához, Flaubert Bovarynéjához, Mallarmé verseihez, Joyce Ulysseséhez, Berzsenyihez, Janus Pannoniushoz, Tüskés Tibor könyvéhez készült rajzai — szerény válogatással — bizonnyal közelebb hozták az érdeklődőkhöz. Takáts Gyula, Tüskés Tibor tanulmányai kötetben is megjelentek, Hárs Éva két könyvet írt róla. Húsz éve annak, hogy az első Martyn-könyv megfogalmazásához kezdtem, s amikor 1962-ben a Kultúrkapcsolatok Intézete kiállítótermében rajzaival találkozhattunk, a katalógus bevezetőjében összegezhettem a kész könyv tanulságait: hogyan látom Martyn Ferencet. Akkor még nem volt természetes, hogy Martyn a nagy nyilvánosság előtt semmisíti meg munkáival a róla terjesztett hamis előítéleteket. Volt, aki azzal akarta megakadályozni a katalógus megjelenését, hogy „Egy absztrakt festő nem szeretheti a népet".

Noha „Martyn a saját és mások művészetének megjelölésére sohasem használta ezt a szót: absztrakt" — írja róla Tüskés Tibor. S tegyük hozzá: kevés művészt ismerünk, akinek a mindennapi életében, vonaton ülve vagy vásárokat járva, bár nem közvetlenül leírva, de művészi nyelvére átfogalmazva olyan jelentékeny szerepet játszott volna a nép, ha úgy tetszik: folklór, hagyomány. A katalógus kevés példányban jelent meg, de összegezte akkori képem Martynról. Előbb közöljük ezt, s aztán összegezem, hogyan látom ma őt.

„Három könyv illusztrációit látjuk együtt; Cervantes, Petőfi, Flaubert visszhangját a festő, szobrász, grafikus Martyn Ferenc kézjegyével. Elsősorban a festőével, aki erőpróbának tekinti a grafikát, az osztatlan világ egyfelől megkísértett arcának, az illusztrálást pedig éppen nem vonalba, színbe foglalt irodalomnak, hanem önálló elmélkedésnek élete nagy élményei nyomában ... Martyn sohasem annyira elvont, hogy valamilyen konkrétumra ne figyelmeztessen, s nem olyan konkrét, hogy a részletek labirintusában ne emlékeztessen a szerkezet egyszerűségére. Aki nem a természetre alapozza festészetét és a szobrászatot, soha élő művészetet alkotni nem fog — írta, mint a művészi esszéírásnak is mestere. Mert komolyan veszi a valóságot, nem ismer semlegest, csak lényegest és mellékest. Minden lényeges számára, ha segít jobbá tenni az embert. A harmóniát keresi műveivel, a valóság nagy összefüggéseit, és könyörtelen a rosszal szemben, ha erkölcsi döntésre kerül a sor. Martyn művészetének a gyökere: a konstruktivitás belülről eredő igénye. Nem választja külön a művészetet a mindennapi élettől, de kívánja, hogy életünket a művészi látás járja át, a látható világ egészének művészin tiszta felfogása. Tizenöt évig járja a két háború közötti Európát, s ezt hozza magával elsősorban: a vizualitás nagy élményét, a provance-i és katalóniai hétköznapokat is átható, egyetemes művészi életérzést, a művészi elhivatottságú generációk folytonosságának, művészet és munka kölcsönösségének csodálatát ... A munka Martyn szemében egy szabad cselekvés, az alkotó teremtés magasával. A fáradhatatlan, hűséges munkaszeretetet, elkötelező tisztessége Rippl-Rónai mellől kíséri húsz év tanulságos atyai és művészi példájával. S ha hirdeti, hogy addig tart, addig érdemes az élet, ameddig egyetlen értelme a munka, hát elhihetjük neki. Talán minden művészi cél értelme annyi, hogy az emberek megismerjék és megbecsüljék egymást. Mert Martyn mélységesen etikus művész, az egyensúly, a rend, az értékek tisztelője. Ahogy emberi magatartását a humanitás határozza meg, úgy lesz kezében a művészet szigorú erkölcsi fegyelemmel és felelősséggel áthatott eszköze a valóság felismerésének, s művészi rendező beavatkozás is természetesen. Nem a valóság felszíne érdekli, először a formák körvonalai ragadják meg: nem több, mint amit a zene érzékeltet a világból, ritmusba, dallamba fogva az alaktalan egészet. Ami hozzáállásban a konstruktivitás, a megformálásban a szerkezet, az magatartásban: emberi viszonyulások rendje. Érthető tehát, hogy Martyn miért tartja oly tiszteletben a hagyományt, áthagyományozóját: a népet. Ha gyermekkorában a kaposvári, a somogyi táj ölelte körül, mióta a fasiszta megszállás elől Párizsból hazatért, Baranya, Pécs is magáénak tudhatja, s a környék népművészetének színvilága, az ellentett színek és a geometrikus formák szeretete csak erősítette benne a hagyományt és a jövőt összekötő meggyőződését ... Ha illusztrálni kell, a múlt nagy lázadóihoz fordul: A magam részéről azokat az embereket szeretem, akik mindent feláldoznak a gondolatért — mondja. S nem ilyen-e három illusztrált könyvének hőse: az emberiesség eszméiért hadba induló Don Quijote, a mindig másokért és a szabadságért, az erőszak, önkény, butaság pallosa alatt elvérző Apostol, s a szürke hétköznapok ellen lázadó Bovaryné? Martyn rajzaiban is megadja témái illő formáját: az Apostolét kuszált, lavírozott tusban, inkább az összefogott foltokra helyezve a hangsúlyt, Bovarynéját a grafit érzelmekhez simuló tónusaiban, álom és valóság át-

mosódó hangulati romantikájában, Don Quijotéját megoldásban, ötletekben is gazdag változatokban... Martyn nem rajzolja meg, amit az író, a természet vagy a népi ízlés tökéletesebben megalkotott. A valóságból indul ki, de újra is fogalmazza. Nem analizál, hanem szintézist teremt: embert, természetet, földet, érzelmet formál eggyé. Ahogy ebben a mi világunkban közelebb kerülnek távoli világok, úgy fut egymáshoz Martyn képzeletében a sokszor bejárt kasztíliai fennsík és a bojtorjánt nevelő Kapos-vidék, s nő a somogyi vagy éppen katalóniai határ bogáncsa lóvá, lovaggá, Don Quijotévá, lesz a szélfútta kóró egyszeriben ló, lovag, látomás. És még milyen biztos kézzel felvetve! Amennyire ellene van Martyn a hatalmasságoknak, olyan megejtő a rajzbeli gyengédsége, amennyire kerüli az érzelmességet, olyan kitartó a határozottságban, bátorságban. Nincsenek vakmerő vállalkozásai, nincsenek elfogult feloldódásai, de a gondolat szigorúságát, a rajz szerkezeti fegyelmét az önző és szubjektív Én elé helyezi. Minden képe kitárulkozás a világ, az élet szépségeire, s mégis szemérmes befelé fordulás. És így egy ő: a végleteiben."

Ma is így látom. S az embert ma sem tudom elválasztani Martynban az alkotótól. Ami a munkáit jellemzi, az emberre is érvényesek.

Képei, rajzai, szobrai, porcelánjai azokat a törvényeket, parancsolatokat, rendszert, rendet mondják számomra, amit találkozásaink a pécsi múzeumokban, a Szépművészetiben, a Gellért presszójában, műtermében, vagy éppen a Magyar Képzőművészek Szövetségében, otthonában, bárhol. És nem törvényeket, nem parancsolatokat, nem rendszert, csak rendet a világban. Korunk egyik nagy feladata, hogy helyére tegyük a dolgokat. Rendet teremtsünk a romokban. A kis balatongyöröki ház kertjében, ahová Martyn nyaranta visszatér, épp oly rend van a vadon nőtt fűben, mint a budai vendégszobája biedermeier asztalán, vázlatfüzetei épp olyan rendben feküsznek egymáson, mint amilyen egyensúly uralkodik képein, színben, formában, vonalrendszerekben. A felépítés rendje ez, egyetlen kivétellel: amikor a megbomlott rendről beszél, tébolyult embertelenségről, ember és ember, ember és természet megrendült világáról.

A rend az igazságos értékeléssel jár együtt. Martyn azokat is támogatta, akik nem őt követték, akiknek a művészetével nem értett egyet, de értéknek tartotta őket. Igazságot tett gyermekkori élményével Berzsenyivel, amikor történelemkönyveink, mint a nemesség riasztó példáját idézték a költőt itt, igazságot adott Kassáknak nagyszerű portréjával, amikor Kassákot megkérdőjelezték, igazságot adott Fülep Lajosnak, amikor még kevesen sejtették értékét, igazságot adott a porcelánnak, amikor a Zsolnay-gyárban korszerű formát és dekorációt teremtett, igazságot adott útszéli fenyőtobozok architekturális szépségének, s mint valamikor Van Gogh, félcipők plasztikus formáinak, tájaknak, városoknak, apró virágoknak, az emberiség nagy megmozdulásainak, elesetteknek és kiemelkedőknek, befogadottaknak és számkivetetteknek. Csak a hazugságnak, képmutatásnak, pöffeszkedésnek, álszentségnek nem ad igazat. Humanitása sohasem zárta ki ítéleteinek szigorúságát. Jóakarata sohasem zárta ki tartózkodását az igazságtalanságtól.

Rend és igazság, együtt jár a tisztasággal. Ha csak teheti, Pesten, vidéken minden kiállítást megnéz, s számon kéri. És hányszor mondta: maszatolás, nem tiszta munka! Az érzelem és gondolkodás tisztaságát a tiszta művészi megformálásnak is példáznia kell. A mi tanulóéveink tiltották a radírozás nyomot hagyó korrekcióit, az elkenést, színek piszkos, zsíros, zavaros egyvelegét. Hivatkozhatnánk most Martyn mesterére, Ripp-Rónai képei tisztaságára, párizsi barátaira, de környezetét ő választotta vagy tagadta meg. Az igényességet

viszont magával hozta. És ez az igény a zene iránt épp oly magas, mint a közösségi élettel szemben, ez az igény éppúgy követeli az újraforgalmazást, mint a szókimondó vállalást, ez az igénye szüntelen érdeklődésben, az utazások, tárlatlátogatások, az emberi gesztusok iránt kifogyhatatlan. Mi mindent tud Pécsről és Katalóniáról, Párizsról és Mohácsról, s hányszor mesélte a vonáton vele utazók élményeit és mindig milyen derűvel, milyen mosolygó biztonsággal, milyen azonosuló és mégis az igazságos ítélet távolságát tartó hitellel!

Gyakran találkozunk, de minden beszélgetésünk mások dolgaival kezdődik, soha nem fecsegve, pletykálva, ám örömmel újságolva, hogy ismét történt valami érdemes, itt újabb múzeum nyílt, valahol vidéken van egy ismeretlen festő, menj le, írj róla ... Nem, ezt soha nem mondta, soha nem kötelezett, csak figyelmet keltett, és ebben bennne volt a feladat, intés is egyben. Figyelmeztetés, jóakarattal, mások dolgaira. Figyelmeztetés a munkára. Móricz Zsigmond jut eszembe. 1942 augusztus utolsó napján mentünk el hozzá, fiatal házasok, feleségemmel. Móricz a leányfalusi kert végében letört egy virágot, ezzel jött a gyermeket váró asszony elébe, mosolyogva. Most gondolok először arra, hogy mennyi rokon vonás van Móricz és Martyn között. Nemcsak alkatukban. De ha megtanulunk olvasni a képzőművészet nyelvén, ki fog derülni, hogy szerkesztési módjukban, ritmusukban, rusztikusságukban is. Nem azért, mert a virág sem hiányzik a vendéget fogadó Martyn kezéből, a nyájas szó, a szüntelen figyelmesség, a törődés, a foglalkoztatás, a mesélő kedv, de a munka szeretete is. Martynt Európához könyveltük el, de Móriczot miért nem?

Legendás, ahogy Móricz Zsigmond a napját felépítette, fáradhatatlanul, kora reggeli alkotómunkával, országjárással, érdeklődéssel, válogató igénnyel, renddel tisztasággal. Éppen arról a leányfalusi napról tudnám elmondatni, mint tisztogatta kertjét, háza küszöbét, ... ort a hatalmas „Erdély" kötetének forrásmunkáiról! De épp ilyen műalkotás Martyn minden napja is. Ne feledjük, nemcsak az anyaggal való gazdálkodásról van szó, az anyag tisztaságáról. Művészi, etikai tisztaság ez. Másodrendű ebben, hogy hány motívumában tér vissza Martynnál a tenger, a víz, a Balaton, a háló, a hurok vagy ír ősei koronás feje, hogy Martyn miért éppen kurucokról festett sorozatot, s hogy egy éven át csaknem minden feljegyzett ábrája mennyiben számítható egy „Napló" metaforáinak.

A teljes ember éli át benne a világ végtelenségét, az élet hétköznapi, apró ajándékaiban is örömét lelő ember a szellem magasait. Ahogy keleti szőnyegek jelei mögött évezredek szellemi kultúrája van, úgy fejthetjük fel Martyn képi megformálásaiból korunkat. Sokszor és sokak idegenkedtek tőle, ahelyett, hogy megtanultak volna olvasni jeleiből. Ne higyjük azt, hogy nem figurális témái nehezebben megközelíthetők, mint a Berzsenyi-rajzok. Mily nagy élmény is volt vele együtt látni őket Berzsenyi niklai házában. Az Ulysseshez készült rajzai sem bonyolultabbak egy fenyőtoboz vagy paprika képénél. Ha a teljes világot éljük át, a szigligeti tájat, mely a györöki partról talán a világ minden harmóniáját átöleli, éppúgy felismerjük, megérezzük névvel aligha illethető képein, mint amennyire a hajdani lovas katona pontosan ismeri Cervantes Rosinante-jének minden mozdulatát.

Művészete megértésének egyetlen feltétele van: legyünk annyira teljes emberek, mint Martyn Ferenc. Üzenete így épít Hevestől Zaláig, Pesttől Párizsig.

Koczogh Ákos

Egy kiállítás képei

Egy kiállítás képei önmagukban való értékek, művészi megfogalmazásai a valóság momentumainak. Egy kiállítás képeit mégsem nézhetjük *csak* önmagukban, mert bonyolult társadalmi folyamat részei. A művész életművén keresztül elemei művészetünk történetének, s ilyen minőségben részesei a társadalmi szükségszerűségnek és elvárásnak.

Amikor kritikát írunk, egyik alapvető nézőpont az esztétikai: a sokszor misztifikált, még többször abszolutizált és sajnos gyakran körülhatárolatlan *művészi* szempont. A másik, az alapvető és a művészit determináló társadalmi, egyszerűsítve: kézzel fogható *itt és most.*

Mi lenne hát a társadalmi elvárás egy olyan lenge, szellemes és finoman könnyed műfajtól, mint az *akvarell?*

Nem több és nem kevesebb, mint a „nagy" műfajoktól: része legyen az egésznek, s fejlődésének útja az egész fejlődését munkálja. Azaz: része legyen művészettörténetünk annak a szakaszának, melyet *történetileg* a szocializmus építése időszakával tudunk jelölni — s művészettörténetileg nincs rá megfelelő korszakmeghatározásunk —, így jobb híján mai magyar művészet címszó alatt általánosítjuk.

A mai magyar művészet — mint minden más korszak — természetesen heterogén. Összetettebb és bonyolultabb, mint bármely más, eddigi korszak művészete, hiszen a társadalmi alap, melyben gyökerezik, minőségileg különbözik minden korábbitól.

Közhelynek tűnik: kortárs művészetünk ma az útkeresés, a *szemléletváltás* stádiumában van. Elsősorban nem műfaji és stílusproblémákkal küszködik, hanem változó tartalmiságához keres formát.

Egy kiállítás képei tehát úgy ítélhetők meg: esztétikai értékükkel előbbre viszik-e ezt a művészi kibontakozási folyamatot vagy önmaguk bűvös körében mozognak.

Ebből a nézőpontból válogattunk ki néhány művet az egri VI. országos akvarellbiennálén bemutatott alkotások közül, hogy emlékeztetőül alább felsoroljuk.

Lóránt János tartózkodó és tiszta akvarelljei megmutatnak valamit abból, *mit várunk ma* a vízfestéstől. Nincs bennük semmi cicomás, semmi erőltetett. Ritka csodát művel: a festői élmény már az ecsethúzás mozdulatában realizálódik, s születése pillanatának frisseségével hat a nézőre.

Ezt az őszinte és tiszta ragyogást még *Csavlek András* könnyű és szép lapjai sem tudják követni, melyek enyhe színbeli dekadenciájuk ellenére is a kiállítás legjobbjai közé sorolhatók.

Ugyanez vonatkozik a nagyon tehetséges *Kiss Györgyre,* akinek fölényes tudása, virtuóz technikája most egy árnyalattal kevesebb tartalmat takar.

Orosz János beküldött anyaga minden évben meglepetés. A *Pirostenyerű* nélkül egy meglepő darabbal lett volna szegényebb a kiállítás, s egy szintetizálási kísérlettel a művész.

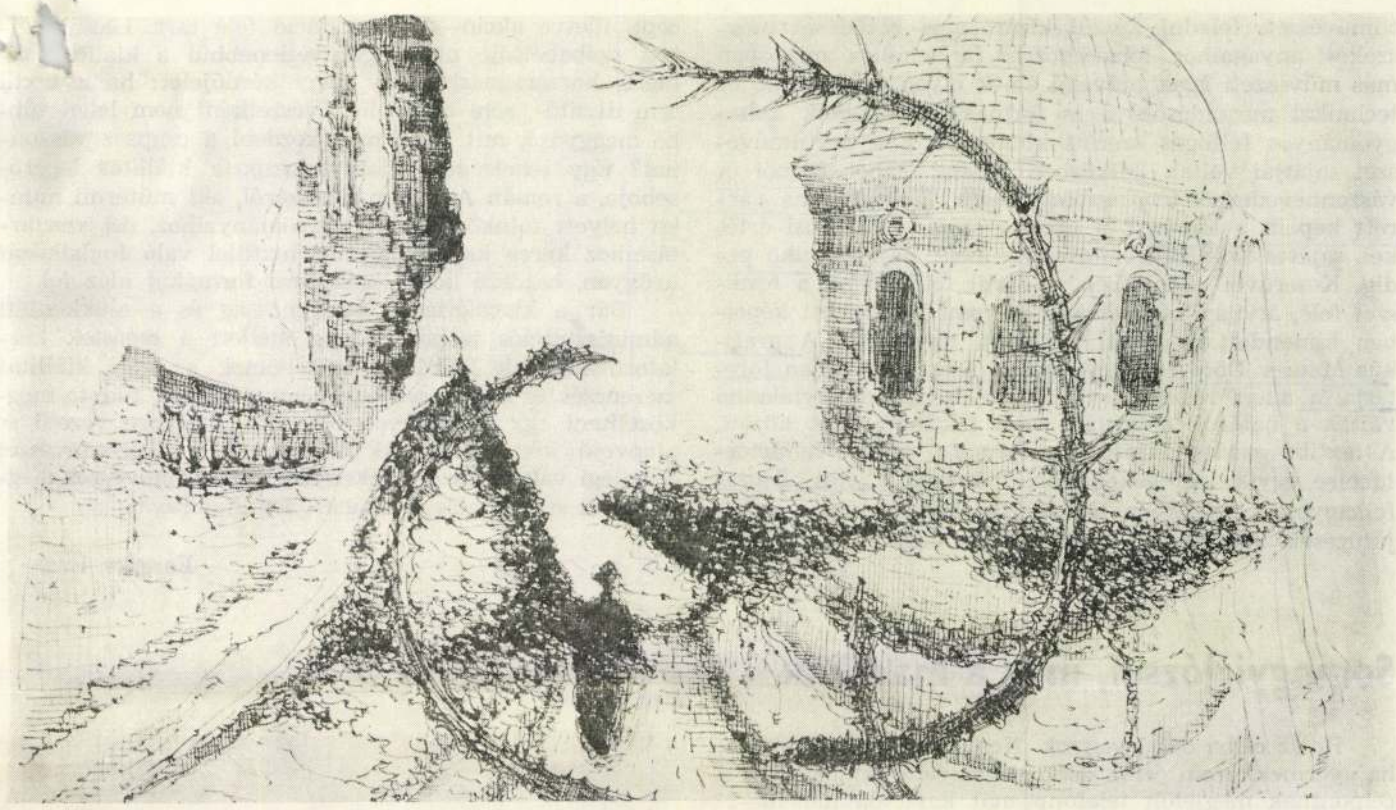

Mayer Berta megérez valamit abból a furcsa rokonságból, mely a csillogó zománcot, s az áttetsző akvarellt fizikai hatásában távolról összeköti.

B. Mikli Ferenc eddigi legszebb gyűjteményét hozta: a *Fehér párák* vagy a *Szárnyalás* — nem éppen szakmai hasonlattal élve — hangulatukban olyanok, mint egy szép, századvégi novella.

Bikácsi Daniela laza képelemeket felsorakoztató, vonzó lapjait is a hangulat szülte, de ez már egy extremitás felé hajló, intellektuálisan irányított hangulati elem.

Blaskó János Ablak sorozata a kulturált akvarellfestés, a színekkel bánás magasiskolája: konstruktív elemeit csendes harmóniában egyesíti.

Nagy Ernő meglepetés. Tiszta és határozott *Eger* sorozata a látványt élménnyé nemesíti, s bravúrosan kerüli el a városkép-ábrázolások buktatóit.

Egy kiállítás nem elégséges alap arra, hogy megpróbáljunk valamit is megfogalmazni mai magyar művészetünk bontakozó folyamatából. Így csak igyekeztünk kiválasztani néhány darabot, melyben felcsillan az a kvalitás, mely *tendenciájában is* megelőz másokat.

F. Ludányi Gabriella

Galéria 40

Az egyik legfontosabb dolog, ami ma a képzőművészeknek hiányzik, olyan kis kiállítótermek sora, amelyek anélkül, hogy szintézisre, nagy korszak-összefoglalásra kötelezznének, lehetőséget adnak arra, hogy a műveket még mintegy munka közben — azaz egy hosszabb távú alkotói folyamat közepette — a műterem intimitásából kiszakítva, a nyilvánossággal szembesítsék. A kiállítóterem semleges tárgyilagossága meglehetős pontossággal jelzi, kibírja-e a mű az üvegházból a szabadba való kiültetést és egyértelmű választ adhat sok, a kísérletezések során felmerülő kérdésre. A kisgalériának ezenkívül még egy nagyon fontos funkciója lehet: jól megválasztott témájú kiállításokkal a jelenkori képzőművészet igazán érzékeny pontjaira tapinthat, felvetheti, megnevezheti és elemezheti a legfontosabb problémákat, ha már a nagy kiállítási intézmények ezt megkerülik.

Az újonnan — április másodikán — megnyílt egri kiállítóterem, a *Galéria 40*, ilyen lehetőségnek ígérkezik. Bán András, a galéria művészeti tanácsadója és első kiállításának rendezője, olyan kis kamarakiállítással indította meg az új kisgalériát, amely a képzőművészet jelenlegi legfontosabb és legaktuálisabb kérdései közül többnek is a közepébe talált. A *Textil a textil után* című kiállítás legalább öt nagy kérdést feszeget: magának a textilművészetnek a lehetséges további útját: a hagyományos képzőművészeti műfajok elkülönítésének érvényességét; a sorozatművek problémáját; a művészetnek a műteremből és kiállítóteremből a mindennapi életbe való átszármaztatásának, közös köznapi cselekvéssé válthatóságának a lehetségességét; és a műalkotás anyagi megvalósításának és dokumentációjának kapcsolatát, illetve az egyszeri akciók dokumentációjának művészi érvényét. Kétségtelen, hogy ezen kérdések bármelyike megérne egy-egy önálló, nagy kiállítást, de már puszta jelzésük is nagyon nagy jelentőségű, mert éppen ezekben a kérdésekben fogalmazhatók meg az egész jelenkori képzőművészet létjogosultságának és lehetőségének alapproblémái.

A *Textil a textil után* című kiállítás már azért is telitalálat, mert mindezeket a megoldatlan gondolatokat egyetlen téma: a textil köré tudja csoportosítani. Abból a letagadhatatlan tényből indul ki, hogy az egyik, legpregnánsabban anyaghoz kötött művészeti ág, a tex-

tilművészet, feladni készül kizárólagos kötődését megszokott anyagaihoz, formáihoz és funkcióihoz, miközben más művészeti ágak művelői élnek olyan anyagokkal és technikai megoldásokkal és formákkal, amelyek a hagyományos felfogás szerint kimondottan a textilművészet sajátjai voltak. Miközben Attalai Gábor filcből és vászonhevederből térplasztikát készít, Keserű Ilona varrott képein a látványt a textília sajátos tapintási értékei, sajátos faktúrája határozzák meg; Bajkó Anikó pedig, Keserűvel ellentétben, a textil felől halad a festészet felé, átvilágított, roncsolt selyemből készített képeiben kimondottan festői hatásokra törekedve. A grafikus Maurer Dóra rézkarcsorozatát textilgrafikában folytatja, a maga részéről azt jelezve, hogy komolytalanná váltak a határok a grafika és a textilművészet között. A textília gazdag díszítő lehetőségeire, sajátos felületértékeire egyik legfogékonyabb művész, Szenes Zsuzsa felhagyott a színekben tobzódó, gazdag faktúrájú gyapjútűzések készítésével, textil mesevilágával és a koncept, illetve akció—dokumentáció felé tart. Lecsupaszított szobabelsője utal legközvetlenebbül a kiállítás címére, hozzáragasztva egy nagy kérdőjelet is a textil sem díszítő-, sem ábrázolóművészetként nem lehet többé meggyőző, mit lehet még kezdeni a csupasz vászonnal? Egy lehetséges válasz érkezik a kiállítás legerősebbje, a román Ana Lupas részéről, aki műtermi munka helyett faluközösségek hagyományaihoz, ősi szertartásaihoz keres kapcsolatot, és textillel való foglalkozás ürügyén, hajdani közös cselekvési formákat idéz fel.

Bár a kisgaléria a rugalmasság és a csökkentett adminisztrációs terhek előnye mellett a méretek korlátozottságának hátránya is jellemzi, az egri kiállítás szerencsés és különösen leleményes módon tudott megközelíteni egy sor nagyon összetett, messzire vezető és alapvető képzőművészeti problémát, a képzőművészet jelenlegi változásaira érzékenyen reagáló művészek meggyőző és színvonalas műveinek bemutatásával.

Forgács Éva

Somogyi József, meg a macskák

Rossz célba dobó vagyok. Nem tölthet el büszkeség, ha gyermekkorom célba dobó versenyeire emlékezem. A célpontnak megjelölt telefonpóznát kavicsommal 10—12 méterről tízből tízszer én nem találtam el, mint ügyesebb versenytársaim. Legfeljebb kétszer-háromszor. „Te meg nem is tucc górálni" — állapították meg akkor a falumbéli fiúk. Azóta sem tanultam meg. Mégis, nemrégiben a Pilisben, egy nagy görönggyel 60 méterről — utóbb leléptem a távolságot —, mert irtózom a hüllőktől, telibe találtam egy tekergőzve iszkoló kígyót. Nem célzásom, utálatom talált. Lelki hevültségem változott fizikai képességgé.

Somogyi József macskaszobrát, ezt a méreteiben kicsinyke plasztikáját nézve, aminek ő a *Higiénia* címet adta, villan emlékezetembe ez a nem is olyan régi „sikerélményem". Azért, mert ha Somogyi József tud is, mert megtanult célozni, azaz mintázni, de ha csak mintázótudására figyel, nem találja el azt a gondos, macskapuha gesztust, amellyel ez a tiszta állat ejtett piszkát bekaparja. Milyen csodás is, a világ ámulata változott fizikai képességgé, s e képesség közbeavatkozásával alkotta jellé a macskagesztusformát. Azért említettem az elébb a magam esetét, mert nem a mintázása talált célba Somogyi Józsefnek sem, hanem a derűje, amely egy villanásnyira a világmindenséget átható derűvel érintkezett. Valami olyasmit teremtett Somogyi József azokban a boldog pillanatokban, amikor e kis szobrot készítette, amin a *Zen enszo* „a Minden és az Egy egységének" ismer. Amit a legkörmönfontabb rendszerelméletek sem tudnak fogalmi hálójukkal befogni. Egy állat gesztusát a maga emberi gesztusával, gesztusjellé örökítette.

A magyar szobrászatban Izsó Miklós táncoló alakjai óta több ilyen, az életből kiragadott, de mégis az életben tartott gesztusforma teremtődött, amikor a hirtelen felismerés, a pillanat hevülete volt a cselekvés egyetlen irányítója. A mai időkben jól esik találkoznunk a valóság ilyen rejtett összefüggéseire is érzékeny invencióval. Jól esik találkoznunk a szikkasztó dekorativitásra ítélt képzőművészetünk érzelmek flórájától megfosztott sivatagában az ilyen oázisokkal, mint amilyen Somogyi József e munkája is, a művészet és az élet organikus kapcsolatát megtartó, kedvteremtő nedveivel.

Somogyi József: Macska farka (viasz, 20 cm)

Kovács Gyula

MARTYN FERENC

A műhely-munkáról

Töredékek egy beszélgetésből. Martyn Ferencet kérdezi Hárs Éva

Egy alkalommal, lehet már vagy tíz esztendeje, beszélgetésünk közben Martyn Ferenc mosolyogva mesélte el, hogy aznap reggel miként próbálta végigjárni a munkába siető pesti ember útját. A minisztériumba kellett mennie és úgy gondolta, ezzel kezdi a napot. Nyolc óra tájban útnak indult budai szállásáról. Az autóbuszmegállónál várakoznia kellett. Nemsokára idegesen topogó emberek csoportja gyűlt össze körülötte. Az érkező járműre – a többiekkel együtt – felpréselte magát. Ekkor támadt a kíváncsi gondolata, hogy hova is rohan ez a sok ember, s mi lenne, ha ő – aki még soha életében nem ment reggel korán, sietve munkába, egyszer megpróbálná? – S talán most, itt, úgy tenne, mint a többiek? Kiszemelt magának egy csoportot és csatlakozott hozzájuk. Leszállt, átszállt velük együtt, útközben legalább háromszor, míg végül, már futólépésben, eljutottak egy nagy kapuhoz – egy bank bejáratához. „– Ott a többiek felmutattak valami kis kártyát és gyorsan bementek. Magam nem mehettem velük – nem volt olyan kártyám" – mondta el Martyn Ferenc a történet csattanóját, amely most, ennyi év után azért jutott eszembe, mert kérdésemre, hogy miként, hogyan dolgozik, válaszát a következőképpen kezdte:

– Sosem volt munkaviszonyom. Ez azt jelenti, hogy ha a betegség meg nem állított, mindennap dolgoztam, pihenés nélkül. Tehát szabadságon soha nem voltam. Ezt én gyermekkoromban így láttam. Annak a – nálam sokkal korosabb – generációnak, Rippl-Rónainak és művésztársainak, nem volt állása. Ők nem voltak tanárok sem, legfeljebb rövid ideig, mint Vaszary vagy Csók. A következő generációnak – például Medgyessynek, Egrynek – sem volt állása, munkaviszonya. Persze egészen másfajta életet jelentett ez, előnyeivel és aggodalmaival együtt. De így is lehetett terveket csinálni, sok évre terjedő terveket. Ebbe beleérthette az ember azt is, hogy elutazhatott és addig maradt, amíg akart. És tudott gazdálkodni az idejével. Aztán ez a fajta tervkészítés később is megmaradt számomra és az idők során kialakultak az egyéves munkatervek.

A mai munkatervek alakulását vajon mi befolyásolja? Szerepet játszik-e abban a véletlen is, vagy a már folyamatban lévő munkákból következik a folytatás?

– Mondjuk, példa ilyen egyéves tervre: Meghívtak a Zsolnay gyárba. Igen, csakhogy akkor én azt nem úgy csináltam, hogy másnap kimentem, hanem körülbelül egy fél esztendeig gondolkodtam, hogy mit és hogyan? – És úgy találtam, hogy építek geometrikus forgástesteket. Porcelánból megcsinálom ezeknek a geometriai rendjét, rendszerét – ami persze nagyon szorosan összefüggött az

Uj Irás 1978 augusztus

akkori festményekkel. Tehát nem akartam kilépni a napi munka vonalából, nem akartam új utat, hanem igyekeztem bevonni a kerámiáról, a porcelánról való vélekedésemet a grafikai és a festői munkába. Végre – jó fél év eltellett ezeknek a terveknek a készítésével – egyszer aztán elkövetkezett az az idő, amikor azt mondtam: kimegyek a gyárba és elindítom a munkát. – Rendkívül szívesen fogadtak. A munkások (ezer körül volt akkor a munkások száma) minden hóbortot, minden gondolatot meghallgattak és mindenben segítettek. És akkor egy nagyon érdekes élményem volt. Azt mondták: most aztán már fogj hozzá. Én valóban azt éreztem – a rengeteg segítőkészség és szíves fogadtatás közepette –, hogy teljesen magam maradtam, egyedül. A lényeg mégis az, hogy jóllehet előképzettségem vagy ismeretem nem volt arról, hogyan készül a porcelán, az anyagok, mázak összetételéről, az égetésnek a nagy tudományáról sem, azért ez, hogy úgy mondjam, lépésről lépésre, napról napra alakult és egy év múltán (nem dolgoztam a gyárban mindennap) negyven váza, tál készült el. Tekinthetjük ezt úgy, mint ami egy területnek a bejárása.

A Zsolnay gyárban töltött egy esztendő az 1962-es év volt. Azonban már ennél korábban is foglalkoztatta hasonló, hosszabb időre tervezett munka...

– 1950-ben, különös vonzalmam, a Rákóczi-szabadságharc. Körülbelül egy esztendő alatt ötven kisebb és középméretű festményt festettem, ami talán nem kis teljesítmény. Azt még meg akarom mondani, hogy nem vagyok produktív, sokat készítő. – Ellenkezőleg, inkább kevés az, amit csinálok, sokkal kevesebb, azt hiszem, mint az átlag. Jóval kevesebb. Úgyhogy leszűkített életmű az enyém, ha annak vesszük.

Ennek a „leszűkített életműnek" a keretében, ha csak az 1950-es évnél maradunk, mégis nagyon sokrétű munkásságot látunk. Festmények, rajzok egyidejűleg, elég nagy számban készültek! Ekkor készült a „Napló" is.

– Kettős úton ment a program. Ötvenben készült el a Rákóczi-szabadságharcról szóló sorozat és a „Napló 1950" közel háromszáz rajza. A Naplót azért is csináltam akkor, hogy azt a leszűkítést, amit a Rákóczi-sorozat jelentett – mert hát más munkához nemigen jutott időm –, megpróbáljam kiszélesíteni azzal, hogy mindennap (minden este, befejezésül) egy vázlatot készítettem, amelyik arról szólt, hogy mi történt akkor, aznap az ember életében. Mi történt kint a világban. És a hírek bekerültek a Naplóba, és róluk a válaszok is.

A Rákóczi-sorozattal természetesen sok gondos előkészület, tanulmányozás járt, amelyik nemcsak a Rákóczi-korra, Rákóczi-szabadságharcra, hanem a korabeli oszmán-török problémákra is kiterjedt. Nemcsak a haditettek, a hősi tettek naplója volt ez a sorozat, hanem a közlegények, közkatonák életéé, amelyhez – és ezen a hangsúly – nekem a megbízható alapot az jelentette, hogy az első világháborúban magam is mint lovas katona harcoltam. Családomban a megelőző generációk katonák voltak, lovas katonák. Talán, bizonyos értelemben, ez öröklődött és velem be is fejeződött a családnak a ragaszkodása, szeretete a lovakhoz, a lovagláshoz. Számomra még nagy fontosságú volt, és az úgynevezett elvont festményeimen állandóan és ismételten jelen vannak a lovakkal és a lovaglással összefüggő dolgok.

A porcelánvázákra visszatérve, ott a szerkesztés elveit számos praktikus szempont befolyásolta. Mindenekelőtt meg kellett felelni például a gyakorlati használhatóságnak. Azután a tömeggyártás igényének. Ez vezetett a vázák variábilis, többcélú formamegoldásaihoz. Ebben az aranymetszés

szerkesztési törvényét alkalmazta. Végül a díszítés és forma egysége, amely az ún. bagoly-vázáknál vált igen jellemzővé. Vajon ezeknek a forgástesteknek, azaz a porcelánvázáknak a szerkesztési problémái hasonlatosak voltak a rajzok, a festmények síkra vetített szerkezeti és térproblémáihoz?

– Talán összefüggéstelennek tűnik, ha éppen a Rákóczi sorozatról, meg a porcelánokról szólva a rajzról beszélek. Pedig mindkettőnek tartószerkezete a rajz, a vonal. Továbbmenve egy szót arról, mit jelent számomra a vonal. A vonal – számomra – mozdulat, mozgás, időtartam, értelme meg annyi, hogy kifejezzen gondolatot, ideát. Azt kutatom – ha tehetném, szeretném hosszában és keresztbe kettévágni a vonalat, megvizsgálni, mi van a belsejében. E szövetben, ebben az időtartam szövetben követni a gondolat útját, nem megelégedve azzal, ami az epidermisről leolvasható. Így nézem, különös kíváncsisággal, régiek rajzait, beérve a vonal indításának, időtartamának és befejezésének, ennek a történésnek az átélésével.

Bizonyos, hogy a mozdulatnak, a mozgásnak ez az időviszonylata a rajzban olvasható, közölhető a legtisztábban.

Keveseknek adatik meg, hogy alkotóművészt rajzolás, festés közben megfigyelhessenek. Pedig a kész mű láttán joggal felmerülhet a kérdés: vajon miként készülhetett? Hogyan alakul a rajz, hogy történik a festés, természetesen azokban a kritikus, döntő pillanatokban, amikor eldől, lesz-e belőle valami?

– Munka közben egyedül vagyok. Az út, mint minden igazi út – és ebben az esetben az anyag megszólaltatásának feltétele a meggondoláson túl sokszor nehéz kaland, külön történet, amiről lehetne egyet-mást elmondani... – Mindenesetre, amikor hozzákezdek, a képet akkor már magamban és magam előtt látom.

Színekben is?

– Színekben is. Gyakran tapasztalom, hallva mások vélekedését, hogy menynyire egyoldalú, mennyire és elsősorban vizuális egész létezésem. A színházban, a moziban például gyakorta követni, megérteni sem tudom, mi történik – annyira eláraszt és lefoglal a látott kép. Igaz viszont, hogy az időbeli kép jól tájékoztat és lényegében utólag, újra átélve, kitalálom a játék értelmét. – Még csak annyit, hogy a festmény sohasem készül el, úgy gondolom, hogy a jelentékeny alkotások tulajdonsága a megállított és nyitott idő.

Mégis, nagyon szeretném, ha elmondaná, hogyan kerül át a papírra, vászonra a rajz, festmény, ami gondolatban már előre megfogalmazott. A laikus úgy képzeli, a festő előkészíti a palettát, felrakja rá a festékeket, amiket előzőleg egy asztalon szépen sorba rendez, előveszi az alapozott vásznat...

– Igen, a festékek, meg a paletta ott állnak várakozón. Nemrég, lefotózták aznapi palettámat, munka után. Jellemző, megbízható ez a kép? Eszembe jut a „Las Meninas"-on látható paletta, amit a festő kezében tart. Feltétlenül megbízható a színeknek ez a rendje és munka közbeni alakulása? Az ecset, ez a bádogtartóba szorított sörte, vagy szőr, a lenolajjal rögzített festékpor – ezzel kell gondolatot kifejezni. – És most még elmondok valamit, de kérem, ezt aztán ne írja le! Megtörténik, hogy egy bizonyos erő, nem tudom, annak nevezzem-e, átveszi a

vezetést. Magamban és magam helyett irányít, vezet és tesz, végső soron elvégez. Néha, az elvégzett munka után nem emlékszem rá vissza, szinte felelőse sem vagyok.

Rippl-Rónainál, húsz évig egy födél alatt, naponként tisztogattam palettáját és mostam ecseteit, ezeket a pompás szerszámokat. Azóta sem bírom látni a szutykos szerszámokat és az azokkal készült festményeket. A tiszta, sugárzó színek varázsát Rippl-Rónainál láttam és tanultam. Bizonyára ezért csodálom például a trecentót.

Hadd kérdezzem tovább a munkáról, a munka módszeréről. Napjainkban annyi új anyag és új módszer lépett be a képzőművészet területére, hogy a hagyományos értelemben vett festés és rajzolás úgyszólván már ritkaság. Mi a véleménye erről?

– Azt mondanám, hogy egész életemben a régiek eszközeivel, módszerével dolgoztam. Az utolsó évtizedekben megjelent korszerű anyagokat megismerve, azokat már – és még – nem tudom felhasználni. Sokáig magam készítettem el a festéket, alapoztam a vásznat – régi receptek szerint. Negyven év után viszontlátva egy-egy régi munkámat, azt tapasztalom, hogy jól bírták az időt. A megbízható mesterséget a franciáknál láthattam – Herbin ugyancsak maga készítette festéket használt. Kerestem a régi eljárással készült papírokat – például a Maillol által kikísérletezett merített papirost, amelynek mérete és vízjegye is a régiek tapasztalatából eredt. A régi rajzaim nagyrésze mind ilyen Maillol-féle papirosra készült. Úgy gondolom, hogy a rajzoló toll és a tus a legszebb szerszám. Egyszer, érdeklődésére, Kassáknak elvittem egy szilárd kínai tus rudacskát... Ami mégis meglepő volt inaséveimben, Rippl-Rónaiéknál – a legjobb ecsetek és legjobb festőszerek ismeretében – ő maga a tízes években például alapozatlan papírlemezeket használt, a pasztelljeit meg nem fixálta.

Nemrég a Dunántúli Napló egész oldalon közölte egyik rajzát. Vajon, aki ennyire igényes a jóminőségű, maradandó anyagokkal, főként pedig a papirossal szemben, hogyan tudta elfogadni rajzának közlésére az újságpapír minőségét?

– Az újságpapír nagyon jó papír! És megvan az az előnye, hogy ha össze is hajtják, ha meg is gyűrődik, közönséges vasalóval könnyen kisimítható. Azonkívül nagyon is egyetértek azzal a törekvéssel, amely a képzőművészet és közönség közelítését szolgálja. A nyomdai sokszorosítás és az, hogy az újságok nagyméretű rajzokat, grafikákat, nyomatokat közölnek, nem új találmány, néhány nyugati országban nagy népszerűségnek örvendő gyakorlat. Így aztán az olyanokhoz is eljut, akik nem képvásárlók. Csak ki kell emelni az újságból a megfelelő lapot, és be lehet keretezni, föl lehet akasztani a falra is.

Martyn Ferenc május 4-én este hat és nyolc óra között több, mint száz embernek dedikálta megjelent rajzát a Dunántúli Napló szerkesztőségében. Azoknak, akik a közel százezer olvasó közül kiemelték az előző vasárnapi számból a „megfelelő lapot" és elhozták hozzá. Mert „be lehet keretezni, föl lehet akasztani a falra is".

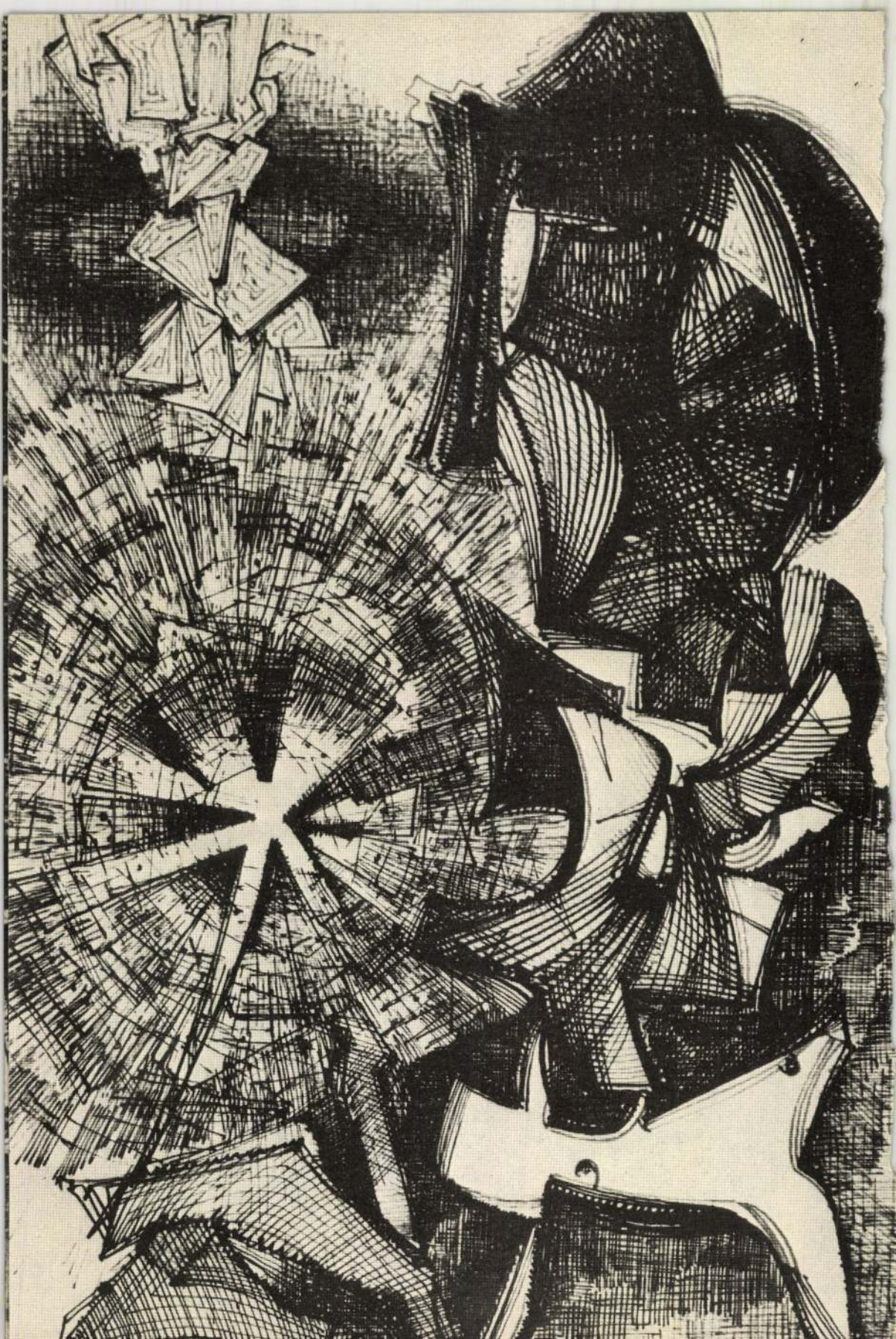

8

XVIII. ÉVFOLYAM
1978. AUGUSZTUS

új írás

IRODALMI MŰVÉSZETI
ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT

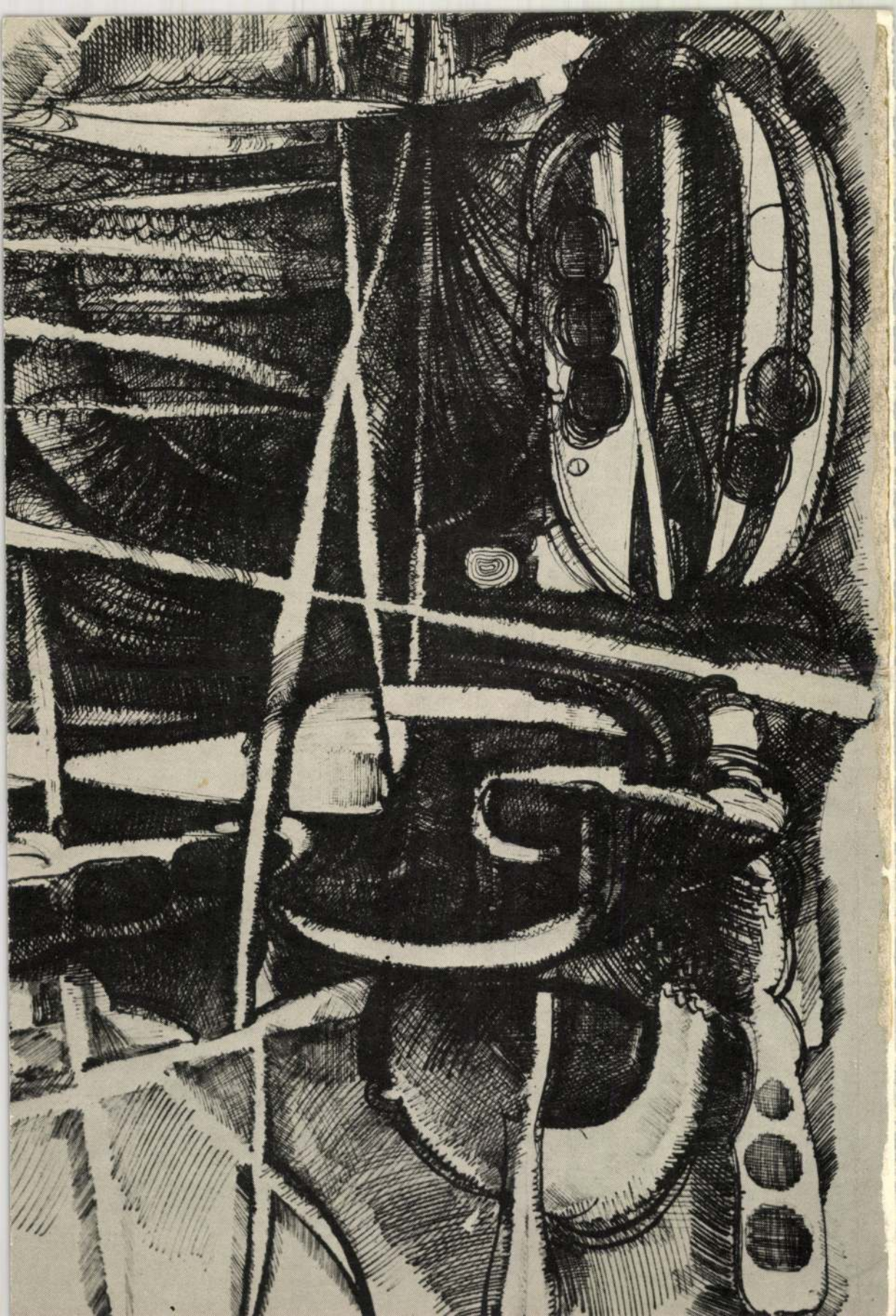

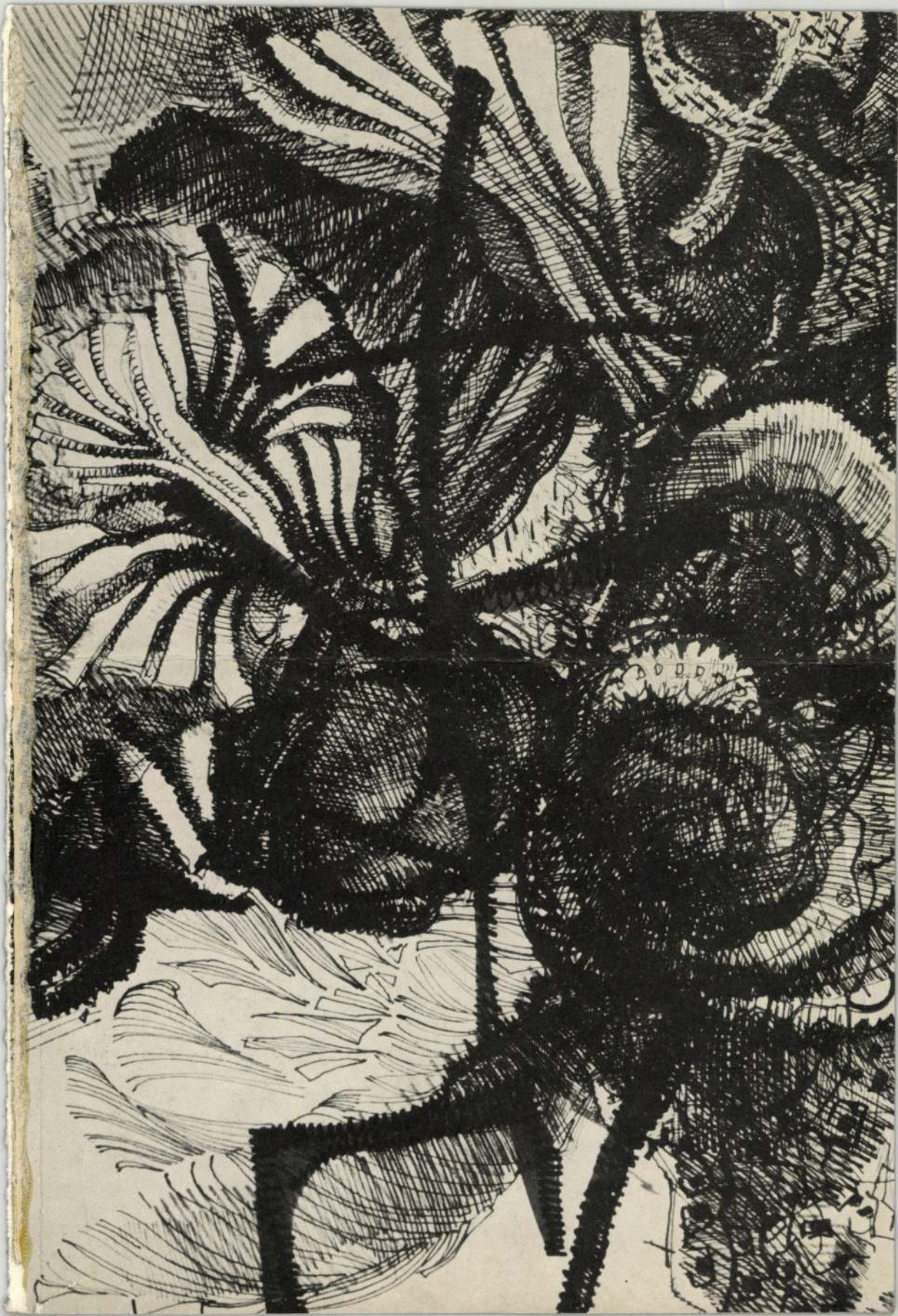

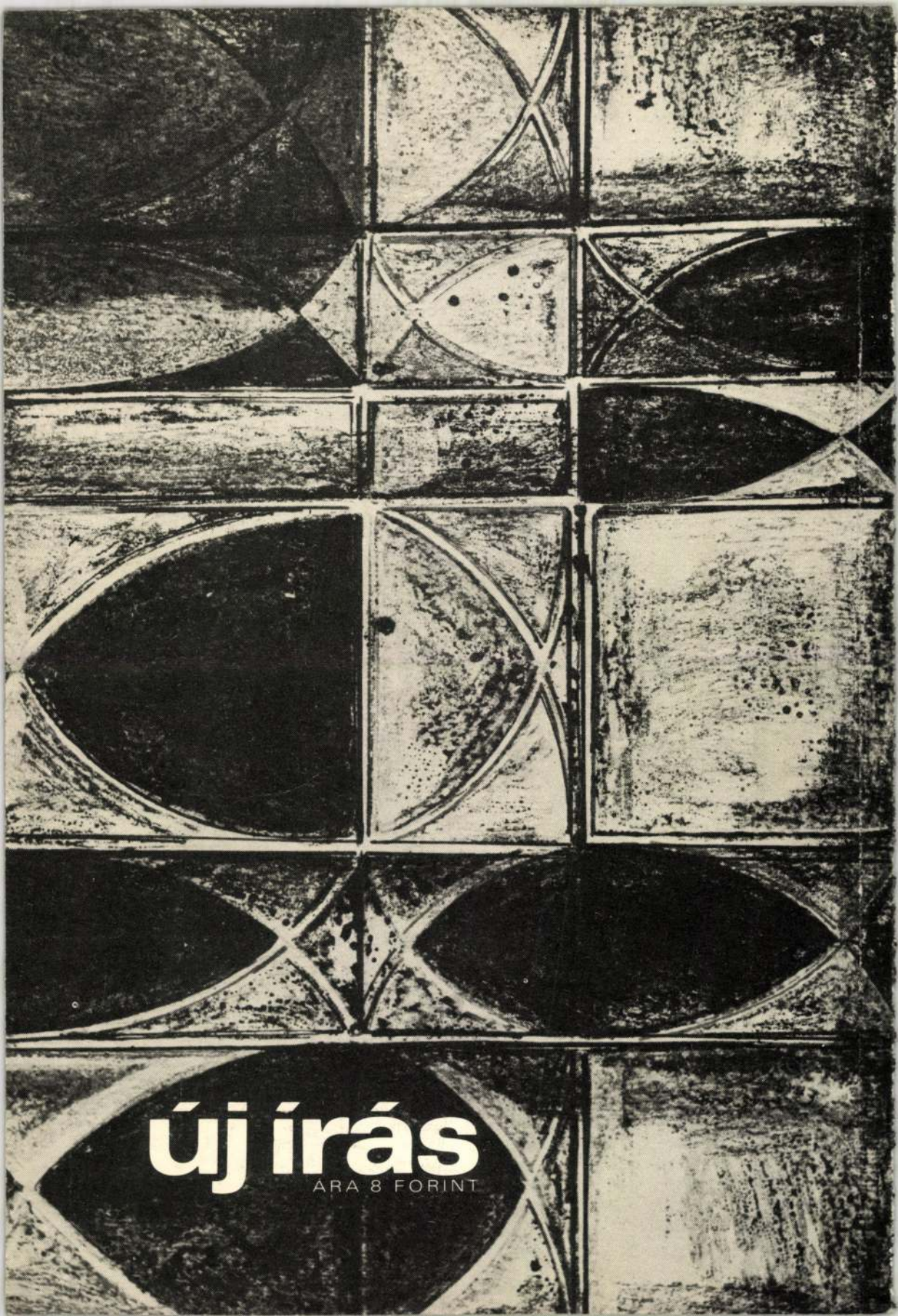

új írás

ÁRA 8 FORINT

Martyn Ferenc

1021

HÁRS ÉVA

Janus Pannonius arcképéhez

Martyn Ferenc rajzsorozata

1971 tavaszán a Baranya megyei Tanács vezetői felkérték Martyn Ferencet, hogy Janus Pannonius halálának közelgő ötszázéves jubileumára készítsen néhány rajzot. E tervet Kardos Tibor professzor, Janus Pannonius kutatója és legjobb ismerője is lelkesen támogatta. A művész először szabódott – nem is a megbízókkal, inkább önmagával küzdött. Sosem járt Ferrarában, ahol Janus ifjú éveit töltötte, nem érezte még az észak-olasz kisváros, a régi paloták, a dóm múltat idéző, az ifjú magyar diák lépteit őrző reneszánsz hangulatát. – És ki ismeri Janus Pannoniust? Ki tudja, milyen volt az ember külső habitusa, milyen volt termete, járása, mozdulata, milyen volt arca, tekintete? Nem maradt fenn róla semmi bizonyos jel – talán egy ezüstbe vésett szimbolikus arc, talán egy Mantegna-freskón felismert, vagy vélt, neki tulajdonított portré? Az irodalomtörténészek, Janus Pannonius életének s életművének kutatói évszázadok óta foglalkoznak a humanista költő, a politikus, az egyházfi szellemi arcképének felderítésével. Rendelkezésükre áll a költemények nagyszerű sorozata. – De mit tehet a festő, a rajzoló? Önmagára van utalva, magának kell kitalálnia a férfi arcát, amelyből hátrahagyott műveinek s korának szellemét tükrözheti.

Martyn Ferencnek mindehhez alig tíz hónap állt rendelkezésére. Mondhatnánk, gyakorlata van az írói, költői kép megrajzolásában, hisz nem ez az első ilyen nagylélegzetű vállalkozása. Ugyanígy neki magának kellett a rajz látható képére váltania Cervantes, Flaubert, Petőfi vagy Mallarmé alakjait: Don Quijotét, Sancho Panzát, Bovarynét, az Apostolt, s az alig két esztendeje lezárt sorozatot – Berzsenyi Dánielt. Csakhogy – amint Martyn mondja – Cervantes regénye gyermekkori kedves olvasmánya volt, ifjú korában többször járt Spanyolországban, Don Quijote vándorlásainak színhelyén. Berzsenyi alakjának megfogalmazását gimnazista éveiben határozta el. Flaubert-rel, a francia irodalommal, Rouennal, a regényben szereplő várossal évtizedes, közvetlen kapcsolat fűzte össze. A Janus-portré megrajzolásának igénye váratlanul érte. Akkor, olyan időben, amikor Berzsenyi rajzait befejezve, éppen elhatározta, hogy több hasonló irodalmi ciklusba nem kezd, hanem ezután fest. Két-három éve magába zárt festői élményeit akarta megvalósítani s önmagát nem kímélve, türelmetlenül, egyszerre tíz-tizenkét vásznat feszített fel, s kezdett festeni. Csak egy részük készült el, mert a Janus Pannonius évforduló határidőt szabott s a negyven-ötven rajzhoz (a számot Martyn önmagának határozta meg) a rendelkezésre álló néhány hónap igen rövidnek tűnt. Tervezte, hogy Olaszországba is elutazik, ám az elmúlt nyárra már korábban elhatározott franciaországi és írországi látogatás szerepelt programjában. Így a párizsi múzeumok korareneszánsz anyagán keresztül közelített Janus Pannoniushoz. Megkereste a kortárs festőket. – Kinek a műveit ismerhette a magyar költő? Mantegna személyes barátságáról tudunk, de ekkor élt Paolo

Uccello, Sandro Boticelli, Andrea del Castagno, Filippo Lippi, Piero della Francesca, Antonio Pollaiuolo. Kortársa volt Villon – s talán – sorsában, lázadásában, hamar kihunyó tündöklésében – egy ponton hasonló is volt életük.

Martyn Ferenc rajzsorozata kora ifjúságától követi végig Janus Pannonius életét. Janus tizenhárom éves, amikor nagybátyja, Vitéz János Olaszországba küldi tanulni. A „Ferrarai diákok között" címmel két rajz foglalkozik a társakkal és három a mesterrel, Guarinóval. Az előbbi kompozíció változatain két szinten történik a cselekmény: az előtérben három fiatal férfifej, egyikük (Janus) kezében könyv. Az ifjak figyelő tekintete, érdeklődő arca a könyvre irányul. Felettük, mintegy a távolban, asztal körül mulató diáktársaságot látunk. E jelenettel a művész a tanulóévek fiatalos szórakozásaira utal. A tanítómester, Guarino és Janus kapcsolatát hasonlóképpen több-alakos jelenetekbe foglalta. A három kompozíció közül az egyik a mester és tanítvány meghittebb, bensőséges barátságáról szól. Az életbölcs, kissé megfáradt Guarino arcvonásai lágyan formáltak, a fiatal Janus értelemtől tüzelő tekintete, előreugró álla erőteljesebb rajzú. A háttérben álló diákok alakjai itt is jelzések: a napi élet, a tanulás szimbólumai. A másik két lapon Guarino a főszereplő: egyszer érzékenyen megrajzolt, tudást, gondolkodást kifejező profiljával – a reneszánsz rajzok hagyományait folytató reális portré-ábrázolással (amelynek varázsa éppen csúnyasága) – és előadás közben, diákjai körében. Ez utóbbin Guarino álló alakjával szemben Janus Pannonius figyelő profilja az ellenpont, közöttük mintegy tizennégy alak helyezkedik el: diákok, kik ülve, állva hallgatják a mester szavait. A cselekmény ily módon itt is két szinten játszódik: a főszereplők a képzelt tér első síkján, kiemelten, nagyobb „léptékben" jelennek meg. A diákok csoportja az ábrázolt cselekmény igazolására szolgál, de szerepük másodlagos – a háttér szintjére került. A képzelt távolság lehetővé tette az egész-alakos ábrázolást, egyúttal azt, hogy a művész utalhatott a kor típusaira, ruházatára is. A tér és idő távolságának, a történés folyamatának ez a sajátos kifejezése több lapon megfigyelhető. A cselekmény, a rajzban elmondott történet ily módon sűrítve, a lényeges dolgokat kiemelve jelenik meg. A korareneszánsz festészetre, Janus Pannonius korának művészi ábrázolásaira a komponálásnak, a rajzi megfogalmazásnak ez a módja jellemző volt. Martyn Ferenc – meglehet, tudatosan – Janust a reneszánsz kortárs képzőművész szemével vizsgálja. Jellemzéseiben nem csupán a ruha és hajviselet ábrázolásával, hanem a rajzi fogalmazás módjával is a kor atmoszférájára, annak művészi szemléletére utal.

A rajzsorozat több lapja idézi fel Janus Pannonius pécsi működését, életének itt töltött napjait. „Megérkezés Pécsre" a címe annak a sokalakos jelenetnek, amelynek hátterében a székesegyházat látjuk. Janus Pannonius lovon vonul a püspöki palota felé, szorosan mögötte felzárkózott kíséretével. Az előtérbe ezúttal a fiatal püspök látására előszaladó, kíváncsi pécsi lányok, asszonyok kerültek, akik két csoportra tagoltan, egymással beszélgetve figyelik az érkező kis csapatot. A csendes meditáció, a pihenés óráira jellemző az a lap, mely Janust szobája ablakára támaszkodva, székében üldögélve ábrázolja. A kilátás a templomtérre nyílik, az ablakon át feltűnnek a dóm tornyai. A költő arca kifelé fordul, a napsütötte térre néz s tán távoli, déli emlékeit idézi. Lába előtt figyelő kiskutya ül – lehet a barátság, lehet az egyedüllét szimbóluma. E ciklus egyik bensőséges, érzékeny hangulatú rajza Janus Pannoniust édesanyjával jeleníti meg. Martyn a finom, törékeny asszony alakját érzékeny, lágy, párhuzamosan haladó vonalak simuló ritmusából építette fel,

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

JELENKOR
Pécs
1972 4...

a vele szemben ülő Janusét erőteljes, összesűrűsödő, egymást metsző vonalakkal. A két alak rajzi megfogalmazásának ellentétét anya és fiú egybekapcsolódó keze oldja fel. Ez a mozdulat meghitt, bensőséges összetartozásra utal, a fiúi ragaszkodásnak, anyai szeretetnek arra az érzelmi gazdagságára, amely a „Siratóének anyjának, Borbálának halálára" című verséből felénk árad.

A rajzsorozat több lapja foglalkozik Janus Pannoniusnak Mátyás király udvarában betöltött szerepével. Ezeken a kompozíciókon a művész két-három alakot jelenít meg, s a hangsúlyt a jellemek, az arcok, a kifejezésen megnyilvánuló értelem, a humanista műveltségű gondolkodás kifejezésére összpontosítja. Az ábrázolások itt többnyire fejképek, vállig, legfeljebb derékig követve, inkább csak jelezve az emberi külsőt, a testet fedő ruhát. Közöttük a legjellemzőbb, legérdekesebb lap az, amelyen Janust Mátyás királlyal és Galeottoval, Janus ferrarai és pádovai tanulótársával együtt ábrázolja a művész. Mátyás király kemény, jellegzetes arcéle profilban metszi a kompozíció bal oldali, kisebb felét, s ezzel a vele szemben lévő két fejtől kissé elkülönül. Galeotto Janus Pannonius előtt áll, annak arcát félig eltakarja, olyannyira, hogy a két fejet csak együtt, egyszerre nézhetjük. Annál szembetűnőbb a két ember jellemének sajátos, különböző megformálása: Janus arca kissé fájdalmas, fáradt. Galeotto feje, tiszta tekintete a felvilágosult, reneszánsz ember típusára jellemző. Janus messzenéző tekintetében, megnyúlt arcán a már beteg költő fájdalmát látjuk. Még itt van, kora nagy politikusai, tudósai között, de életereje fogytán, szenvedélyét, fiatal éveit a gyógyíthatatlan kór morzsolja. Janus és Mátyás kapcsolatát Martyn Ferencnek úgy kellett megfogalmaznia, hogy abban a két politikus közt később kirobbanó ellentétek is érezhetők legyenek. A hármas kompozíció e két alakjának rajzát megfigyelve észrevehetjük az erre utaló jelzéseket is. Janus ekkor még a király barátja, egyik legbizalmasabb embere, akit – éppen olasz kapcsolatai révén – követségbe küld II. Pál pápához, Rómába. Az eseményt három rajz örökíti meg: kettőn közülük a fogadás sokalakos jelenetét látjuk, a harmadikon Janust a pápával, bizalmas beszédben. E témában talán a legérdekesebb az a kompozíció, amely a Vatikánban zajló pápai kihallgatást egy lapon két jelenetbe foglalva meséli el. A cselekmény itt is – mint a fentebb már leírt ferrarai lapokon – két szinten történik. Az előtérben Janus Pannoniusszal kisebb csoport áll, idősebb egyházfiak, beszélgetőn, talán a fogadásra várakozva. A lap felső harmadában már a fogadóterem belsejét látjuk, jobb felől a trónoló pápát, főpapjaival, bizalmasaival körülvéve, balról pedig az elébe járuló követek csoportját, legelől a térdet hajtó Janus Pannoniusszal. Az elbeszélő tartalmú, bonyolult jelenet kitűnő kompozíciós építettsége mellett a művésznek arra is gondja volt, hogy az előtérben álló két férfi arcával a szituációra utaló jellemrajzot adjon.

Janus Pannonius 1469-ben Mátyás királyt elkíséri a csehek elleni hadjáratra. A tábori életet a rajzsorozat több lapja idézi. Martyn Janust a hadjáratban is költőnek ábrázolta, csupán egy rajzon látjuk lóháton, a többin a tábori élet körülményei között is verseléssel foglalkozik. „Egy lantossal" címen három szép lapon Janust írásaival a kezében látjuk, előtte a lantot pengető, éneklő férfival. A háttérben hegyvidéki táj, város látképe, talán a másnapi ütközet színhelye, amelynek harci zaját Janus valójában nem áhította. A táborban is verset faragó költőt egy barokkos gazdagságú rajz a szabadban, mezőn ülve ábrázolja, amint keresztbe tett térdén írogat. Dús köpenye a földre omlik, s szélénél hosszúfarkú, bájos gyíkocska figyeli az elmélyülten munkálkodó embert.

Janus életének utolsó szakaszával i[illegible] rajz foglalkozik. A „Vitéz Jánossal" című lap az összeesküvésre, a királlyal való szembefordulásra utal. A „Menekülés Pécsről" lovasjelenet. Sötét égbolt alatt a távolodó város sziluettje látszik, s az előtér puszta mezején a kis lovascsapat. A harmadik rajz már a vég, a halál jelenete. Janus Pannonius a Medvevárban, halálos kimerültségben elpihenve, utolsó barátai, kísérete aggódó, figyelő csoportjának körében. A művész itt is elsősorban a költőt ábrázolta: a halálos ágy melletti asztalon írólapok hevernek.

Janus Pannonius portréjának felidézésében Martyn Ferenc három arcképet rajzolt. – Úgymond „vázlatok" egy elképzelhető arcképhez. Az egyik a nyílt tekintetű, magabiztos, fiatal költőt jeleníti meg. A másik a sokat tapasztalt, távolbanéző, elfáradt embert. A harmadik lap a szigorú tekintetű politikust, a parancsot osztó főpapot jellemzi, s a három együtt minden bizonnyal hihető kifejezője a rövid életében is oly sokoldalú magyar humanistának.

A rajzsorozat egyenes folytatása Martyn Ferenc korábbi, irodalmi vonatkozású ciklusainak. – Talán sokakban felmerül a kérdés: vajon a hetedik ilyen vállalkozás nem rejti-e az ismétlés, az elfáradás veszélyét? A kérdés csak addig jogos, amíg összehasonlításul elő nem vesszük a már klasszikussá vált Don Quijote rajzokat. Ekkor ugyanis kiderül, hogy a vonalvezetés érzékenysége, a technikai tudás biztonsága, az alkalmazott rajzi módszerek gazdagsága, a kompozíciók tiszta, logikus rendje – a Janus Pannonius rajzokon talán még magasabb szinten érvényesül. Való igaz, e rajzoknak nincs cervantesi humora, nincs Flaubert-i, franciás fűtöttsége, nincs dunántúli nyugalma, miként a Don Quijote-, Bovaryné-, Berzsenyi-sorozatoknak. Ezek a rajzok indulatosabbak, impulzívebbek, szenvedélyesebbek, mint a korábbiak. Janus Pannonius életének eseménygazdagságát kellett sűríteni, a kor bonyolult, hullámzó politikai hátterét kellett éreztetni, azt a pécsi valóságot, s azt az embert, amelyről, s akiről hiteles történeti adat is oly kevés, művészi dokumentum pedig úgyszólván alig maradt fenn.

Martyn Ferenc az eddig elkészült negyven rajzzal a sorozatot nem tekinti lezártnak. Talán elutazik még Ferrarába s a helyszín élménye alapján újabb rajzokkal gazdagítja az eddigiek sorát. Az sincs kizárva, hogy a már elkészültekből többet megsemmisít, mint ahogy azt már néhánnyal megtette. Önmagával szembeni kíméletlen szigora a legnagyobb művészi igényességről tanúskodik, ami arra is biztosíték, hogy a kitűnő magyar humanista költőről halála után ötszáz évvel jellemző, igaz „arckép-vázlat" készülhessen.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi S. u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Élet és Irodalom

1969 MÁJ 24

1021

KÉPZŐMŰVÉSZET

PERNECZKY GÉZA:

KÉT KIÁLLÍTÁS

A vidék egyik legkarakteresebb művészeti központja, Pécs küldte el képzőművészeit a *Nemzeti Galériába* arra a tárlatra, amely a

Baranya-megyei művészek

címet viseli. A kiállításnak két szellemi fókusza van. Egyik a Martyn Ferenc életművét bemutató két terem, másik a mai fiatalokat a legegységesebb színvonalú anyaggal képviselő gobelinművész, Fürtös Ilonka kilenc faliszőnyege. A két művész két műfajt reprezentál, Martyn a nonfiguratív festészetet, Fürtös Ilonka pedig az iparművészet monumentális törekvéseit.

Martyn Ferenc képei külön kis kiállítást jelentenek a tárlaton belül, és ez a bőség nagyon méltányos. A harmincas évek párizsi művészcsoportjának, az Abstraction Création-nak Martynját a már említett kép, a Kakas jellemzi legjobban. Racionális tisztaság, üdítő, neonfényű színek, és szinte zenei ritmus, melyek együttesen a hajnalt hirdető szimbolikus állatfigura képét idézik. E festmény párja, a kékes-szürkés tónusú, lidérclángra emlékeztető Emlék már borúsabb, balladaibb hangulatú. A háború árnyai a nonfiguratív festőt a szürrealizmus sejtelmes, többértelmű jelentésvilága felé fordították. A baljós hangulatú képek között legszebb talán a Lovas karddal című, már-már Max Ernst-i magaslatokra emelkedő kompozíció. Az oeuvre fődarabjai közé tartoznak a Fekete szervezet és a Vizek felett című képek is. Ez utóbbi a kései Martyn stílusára példa. Természeti elemekből, legtöbbször a Balaton horizontjából alkotott háttér előtt jelennek meg a szürrealisztikus és nonfiguratív formák. Nem kisebbítjük Martyn jelentőségét, ha megállapítjuk, hogy a lírai szépségű, magányosságot és elszigeteltséget sugalló kései képek a harmincas évek kompozícióihoz mérten csökkenő szigorúságot és több eklektikus megoldást, lazaságot mutatnak. Martyn az utolsó évtizedekben elsősorban már nem is festményeivel, hanem inkább egész életútjának példájával, pedagógiai hatásával jelentett nagy segítséget a pécsi képzőművészeknek. Most, hetvenedik életévének betöltéséhez közeledve, büszkén tekinthet erre a kollektív kiállításra, amely mindenütt az ő művészetének termékenyítő hatását tükrözi.

Mert *Lantos Ferenc* geometrikus tagolású kompozíciói, *Erdős János* ritmikus vonalakból szőtt linómetszetei éppúgy elképzelhetetlenek lennének a Martyn-i előzmény nélkül, mint *Bizse János* játékos rajzú kompozíciói, vagy *Soltra Elemér* feketéből komponált nonfiguratív képe, az Öreg bánya. E festők csoportjából Lantos fejlődése a legérdekesebb. A körök ünnepe című olajkép érezhetően az Op-Art motívumanyagát használja fel, és hogy ez az út a monumentális díszítőművészet új lehetőségeit tárja fel, azt a kiállításon most bemutatott nagyméretű, fényt, színt és tömeget szuggeráló zománckompozíció mutatja. A tradicionálisabb stílusú festők közül *Simon Béla* biztos kvalitású, égő vörös színekben pompázó, expresszionista képei emelkednek ki, és egy kedves, lokális hangulatú kompozíció, *Horváth Olivér* Pincesora.

Rénfalvi Sándor szobrai már számos országos kiállításról ismertek. A tehetséges fiatal művész lágy modellálású és rajzos ornamentikájú műveivel mintha most kissé tanácstalanul állna, merre keresse a továbbfejlődés útját? Pedig a szükséges keményebb mintázást, a kevésbé túlcsorduló és fegyelmezettebb lírát Rétfalvi már egy korábbi szobrán, a Mozdonyos fiún sikerrel eltalálta. *Bócz Gyula* simára csiszolt, áramvonalas formákból felépült kőszobrai Borsos Miklós és Arp stílusa között ingadoznak. Vannak olyan jók, hogy megérdemeljenek egy önállóbb hangú, kegyetlenebbül figurális vagy nemfigurális határozottságot. Az iparművészek közül *Zs. Kovács Diana* gobelinjei biztos technikai szinten állnak, formái rokonszenvesen anyagszerű és szigorú kompozíciók. *Fürtös Ilonka* nevét pedig már mint a kiállítás egyik csúcsát említettem. Az Azték Naptár, a Mák, a Körök című gobelinjei és faliszőnyegei is a mai magyar művészet élvonalában vannak. Ő valósítja meg legszerencsésebben azt a színtézist, amit a modern képzőművészeti kulturának és a népművészetnek a színtézise ígér.

Ligeti Erika

szobrait és érmeit a *Derkovits-teremben* láthattuk. Talán nem sértődik meg, ha Önarcképét, ezt a többször kiállított és ma már méltán híres szobrot, s a benne rejlő groteszk, játékos fintort, egész kiállítására jellemzőnek tartom. A kis „majompofa" láttán, egyik látogató azt írta be a vendégkönyvbe: nem túlzás ez? De igen, mondhatnánk Ligeti Erikával együtt, és éppen ez benne a jó. Mint ahogy a többi kisplasztika és érem is a túlzás játékaiból, sőt a játékok túlzásaiból született. Ligeti Erika anyag- és bronzhancurozásai, a vizet és szeleket, a csillogó emelkedőt és az árnyékos gödröket megzabolázó plasztikái szinte impresszionista közvetlenséggel tárják elénk, hogyan él és lüktet a mintázás ritmusa.

Ha van ebben valami kevésbé jó, vagy inkább: többre, nagyobbra ösztökélő, az a játéknak a túlzott spontaneitása, a véletlennek nem esztétikai, hanem egyszerűen fizikai jelenléte. Ligeti Erika nem tudja, hanem sokszor csak eltalálja a formákat, és bár a kettő majdnem ugyanaz, mégsem egészen mindegy. Jól eltalálni csak a kis formákat, a tenyérbe férő érmeket, szobrokat lehet, de mi lenne, ha mostani kiállításának egyik legértékesebb darabját, a Próbabábút fél méteresre nagyítanánk? Hogy ez a kísérletezés sikerrel is járhat, azt újabb portréja, Csukás István remek bronzfeje erősen valószínűvé teszi.

KIALAKUL

ő. — Nem szabad!
élet.
gért minden eladott
ondta az apja. —
klődése — védte az
nk mindenkit egy
tkert előtt. Leállí-
csit, félrelibbentet-
perecekről, kinyitot-
rolóvászon széket,
egy-két táskarádió
tlen állat a kőkerí-
Jones. Vagy még-
. Esetleg az orosz-
gkülönböztetni: ezt
dején, az iskolában.
portosan, nyújtogat-
felé, de a tanítónő
tálljanak, indult a
kalauz, szigorúan
pereceket.
k?
lak alatt Murmur,
kintett, nem kel-
árulod a perecet!
sértő. Sőt. Surek
el.
nt tovább. Ő utá-
legebb lett.
Keveházi bácsi a

— Á! — Edelényi levágta a francia—magyart, ráült. — Unom a négyzetgyököt meg a jambust. Ti nem tudjátok, milyen egy valódi krapek.

— Ez sztriptizből akar élni, fogadok!

— Nem az a kérdés — mondta fölényesen Edelényi —, hogy abból fogok-e élni. Hanem hogy *meg tudnék-e* élni belőle... — Hirtelen csavarmozdulattal, tárulkozóan állt előttük. — A képesség!

— A hús — biggyesztett Babuci —, a hús nem minden.

Az eső lemosta a fákról a port. Kifényesedtek a levelek. Friss volt Surek haján a hullámcsattal odaerősített csipkepárta.

— Napozz legalább — mondta az anyja —, a napfény vitamin.

— Én ábrándozni szoktam — mondta a nyugalmazott polgári iskolai igazgatónő —, ábrándozz, és repül az idő.

Még egyetlen egy sem akadt. Soha, egyetlen egy sem.

— Ma megint társalogtunk — mondta Edelényi, a tánc szünetében —, tudjátok, kivel.

— Megígértük, hogy abbahagyjuk — Babuci a legkényelmesebb fotelben ült, szalmaszállal szívta a colát.

— Becsületszavamra, véletlen... Ugye, Murmur? Azt hiszem, lesett ránk. Nem fogunk miatta két sarkot kerülni. Különben nem szalag van a hajában. Olyan izé, mint a közérteseknek.

— Szegélycsipke, mint a régi stelázsin... — mondta Babuci, s egészen felélénkült. — Ragyogó találat!

— „Fáradt vagy, Surek?" „Nem, nem vagyok fáradt, kényelmes munka, idézem az emlékeimet..."

„Ártatlan vagyok" — gondolta Surek. — „Nem tehetek róla."

— Legalább ábrándozz — mondta a nyugalmazott polgári iskolai igazgatónő —, azt nem tiltja meg senki. — És visszament a kaktuszok közé, a függönyei mögé, „Del-Amerikába."

— Azért én mégis a technikára szavazok — jelentette ki Kücsük. — Ott nincs mellébeszéd.

— Adjatok egy *valódi* gitárt, és meghódítom a világot! — Murmur leült a földre, nyakát hátrafeszítette. Csukott szemmel énekelni kezdett, arcán a legmélyebb szenvedés külső nyomaival.

Kücsük és Edelényi már messziről látták Surek fejét az ablakban. Be akartak fordulni előbb egy sarokkal, de Surek metszően utánuk kiáltott:

— Fiúk... halló, fiúk!

— Ez már engem is fiúnak néz? — nevetett Edelényi bosszúsan.

— Sietünk, Surek, sietünk...

— Nem bánom, mondjátok el a többieknek is: *mind* kijönnek. Irtó muris. Az állatápolók. Eszik a perecet. ropogtatják. Pedig nem szeretik.

— Mégis eszik, Surek?

— Hogy ott lehessenek... Tudjátok...; tudjátok ezt ti, hogy van...

— Óriási... és az akrobaták, a cirkuszból? A légtornászok? Azok nem jönnek ki?

— Nincs már cirkusz — mondta Surek diadalmasan. — Hogy jöhetnének?

— Ja, nincs! Hát ha nincs, az más. Nagy vagy, Surek!

— Babuci, ne rontsd el! Ő akarja. Direkt vár minket. Érdekelni fog téged mint entellektüelt. Ezt a dumát nem lehet kihagyni.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor utca 17.
Telefon: 188-296, 188-307

NÉPSZABADSÁG

1969 MÁJ 23
1021

Modernisták és korszerűek

A pécsi művészek kiállításán a Nemzeti Galériában

Ne tegyünk úgy, mintha mi sem történt volna: ilyen „modernista" kiállítás évtizedek óta nem volt az élő magyar képzőművészetben. De ne tegyünk úgy sem, mintha valami természetellenes dolog történt volna: nyilvánvaló, hogy a pécsi—baranyai művészek tárlatának ilyennek kellett lennie.

A *Nemzeti Galéria* évek óta kiállítássorozatban mutatja be a vidéki képzőművészeti centrumokat, s logikus, hogy Vásárhely, Szolnok és Szeged után most Pécs következett. Ha mégis szokatlan a kiállítás, ez a szokatlanság nem éppen az esztétikai érettség jele. Eredménye annak a nem nagyon hangoztatott, de jó néhány kritikus, zsüri és lektor által annál inkább gyakorolt módszernek, amely nem a *formalizmus*, hanem a *mindenfajta modernizmus* ellen harcol, nem az *embertelenség*, hanem a *mindenféle szokatlanság* művészi jelentkezését támadja.

Ezért fogadja most némiképp meghökkenve közönség, szakma, sőt bírálat is a pécsiek nyilvánvalóan és kendőzetlenül modern bemutatóját. A kritikák egy része szemérmesen úgy tesz, mintha mi sem történt volna, általánosságokat mond, hogy véletlenül se derüljön ki: itt modernista műveket láthatunk. Vannak persze, akik árulást kiáltanak és vészharangokat kondítanak: a pécsiek kiállítását és vele a Nemzeti Galériát „elöntötte a mételyes formalizmus". De alighanem egy harmadik reakció lenne a természetes; tudomásul venni, hogy a pécsiek nagy része modern előzményekhez kapcsolódik; aztán megvizsgálni, *mennyi ebből a modernizmusból a modernkedés s menynyi az igazán korszerű művészet.*

Martyn példája

Kezdjük a pécsi tárlat igazi szenzációjával, felfedezésével és középpontjával: Martyn Ferenc impozáns részkiállításával. Több mint húsz esztendeje nem láthattuk a fővárosban a hetven esztendős mester képeinek nagyobb gyűjteményét, és a galériában bemutatott csaknem ötven kompozíció bebizonyítja, hogy egy nagy humanista festőt kellett nélkülöznünk tárlatainkról. Hogy Martynt korai párizsi évei, modernista-absztrakt törekvések indították útjára a húszas-harmincas években, azt tudtuk; hogy festészetének formai jellemzője a szürreális módszer és a konstruktív törekvés ötvözése, azt számon tartottuk. De konstruktív-szürreális műveinek különös, mélységesen emberi tartalma sokáig ismeretlen maradt, pedig éppen ezért illeti meg — túl a kvalitásain — fontos hely mai művészetünkben.

A bemutatott legkorábbi olajkompozíció *A háború szörnyetege Collioure felett* címet viseli és első változatában még 1936-ban született, de már kialakultan mutatja Martyn festői gondolatvilágát. Vészterhes előjeleket felrajzoló mű, miként a címe is sejteti, és különös, szublimált iróniával teli alkotás, amely csak elmélyedés után derül ki róla. Bruegeli színes meghittségre rajzolódik rá „a háború szörnyetege", egy ostoba és hatalmas, lábra állt őssárkánygyík, egy ellentmondásos, furcsa szerzet: testén átderengenek a táj és a város emberséges színei, a mozdulata, amilyen félelmetes, annyira komikus is; fontoskodó igyekezetében van valami nagyon komolytalan, nagyon kisszerű. Martyn fölényes, intellektuális iróniájából következik ez, s ellentmond annak a régóta élő tévhitnek, hogy a pécsi mester művészete pesszimista.

A szürrealizmus hagyományos alkotásai — különösen a háború hajnalán, a pusztítás idején — valóban kétségbeesett, sivár peszszimizmussal hirdették a végképp értelmetlenné váló világot. Martyn ekkori műveiben, a *Háborús években*, a *Halál a vizek felett*-*ben* azonban a szorongás mellett inkább a játékosságot kell észrevenni. Tény, hogy a háborút félő és mélységesen megvető Martyn-képek éppúgy nem fejezik ki ekkor a *teljes* világ ellentmondásait — az infernális pusztítást és a szembeszálló küzdelmet —, éppúgy némiképp egyoldalúak, mint a reménytelen szürrealizmus. De ha egyszerűsít, a humanizmus és a szellemi fölény jegyében egyszerűsít a martyni művészet. Nagyon hasonlóan — minden formai különbség ellenére — a posztnagybányai festészet pokloknak hátat fordító, „örök emberi harmóniát" demonstráló polgári-humanista magatartásához. Szőnyi 1943-ban festi a lírai *Kerti padot*, ő így tüntet, idillel a háború borzalmai ellen. Martyn iróniával védekezik. Mindketten a kultúra elérhetetlennek vélt magaslatáról tekintenek a világégésre és lényegében mindketten lemondanak a valódi harcról. A különbség annyi, hogy még Szőnyi kiszűri, Martyn beengedi képeibe a tragédiát — és a maga virtuális módján megpróbál győzni fölötte.

Ez az intellektussal feltöltött humánum és teremtő formai szellemesség különös erőre kap Martyn művészetében a negyvenes évek végén, a háború után *(Vizek felett, Régi szerszámok; Írországi emlék)*, s ha később is marad a művekben felhős tragikum, lappangó rossz közérzet, a kettő ellentétéből egyik sem: mindig a játékos optimizmus kerül ki győztesen.

A mester és a tanítványok

Ez a sokoldalú és sokhangú művészet szinte természetszerűen határozza meg egy olyan zárt közösség szellemét, mint egy város, egy megye képzőművész-kolóniája. Olyannyira, hogy most már azt a festőt is Martynnal hozzák — ha nem kapcsolatba, legalább ellentétbe, akinek vajmi kevés köze van a mesterhez. Terjed az a hipotézis, hogy ha Martyn a maga konstruktív és szürreális művészetével a pécsi képzőművészet egyik pólusa, *Simon Béla* és „hagyományos" posztimpresszionista piktúrája a másik. Iskolás, stiluskategóriákkal okoskodó feltételezés ez, és a kiállítás félreérthetetlenül bizonyítja, hogy Simon hangulathatásokra törekvő képei nem jelentenek „ellenpontot". Ha csak azt nem tekintjük polarizálódásnak, hogy Simon képei, noha látványt nyújtanak, gondolatot alig-alig hordoznak: „hagyományos" impressziói üresek és fáradtak — formálisak.

Azaz: a látszólagos különbség ellenére lényegükben nagyon is hasonlóak a Martyn-iskolának nevezett pécsi középhad festészetéhez. Martyn Ferenc meggyőző példája ugyanis felszabadította a modernista gátlásokat Pécsett, és — nem rajta múlik — követői szinte csakis valamelyik újkeletű izmus formanyelvétől várják az üdvözülést. Követői azonban csak külső formában, nem belső tartalmasságában követik Martyn Ferenc útját. Régebben ez egyszerűen Martyn formai leleményeinek ismétlésében-felhígításában nyilvánult meg; *Soltra Elemér* és *Bizse János* termében lépésről lépésre ismerjük fel a mester festészetének külsőségeit, s azt, hogy mily kevéssé képes leplezni a „modernség" az ürességet. A legutóbbi néhány évben maguk a követők is észrevehettek valamit: új példaképek után néztek. Soltra legújabb művei a francia Soulages és Manessier kitaposott nyomait keresik, Bizse valamiféle konstruktív tetszetősség felé halad és láthatóan nagy sikere van helyi művészkörökben az ugyancsak pécsi születésű Vasarely op art irányzatának is. Az import azonban eddig nem fizetődött ki: egy árnyalattal nem kevésbé provinciális, mint például az alföldi művésztelepek némely Koszta-utánérzése vagy Tornyai-reminiszcenciája.

Iparművészeti törekvések

A pécsi festők anyagából azokra fogunk emlékezni, akik valamelyest egyéni mondanivalóra, egyéni formanyelvre törekszenek. *Lantos Ferenc* bemutatója ígéri a legtöbbet, azok a művek, amelyekben kiszabadult mind Martyn, mind Vasarely bűvöletéből. *(A Kör, a Négyzet és a Fekete Nap; A képlet; Jelek.)* Annak ellenére, hogy Lantos gyakran a táblakép műfaji határaiig merészkedik, s játszik azzal a veszéllyel, hogy művei átsiklanak a puszta dekorációba. A túlzott dekorativitás egyébként a kevésbé elvont festők kompozícióin, az egyéni hangulatokra törekvő *Kelle Sándor* stilizált tájain és a felületi megoldásokkal kísérletező *Horváth Olivér* művein is kísért.

A pécsi képzőművészetet különben is erős iparművészeti törekvések jellemzik, s amennyire felhígíthatja ez a tendencia a festészetet és a szobrászatot, annyira használhat a textil- és kerámiaművészetnek. Lantos op art zománcfala a maga nemében kitűnő alkotás, faliszőnyegei a magas színvonalú textilanyagból is kitűnnek. A fiatal *R. Fürtös Ilona* imponáló biztonsággal építi fel a festészet eredményei (sőt: féleredményei) nyomán egyéni formavilágát; *Zs. Kovács Diana* geometrikus-népi mustrájú szőtteseivel zárkózik fel, s a keramikusok legjobbjai is a népművészet és a modernista hagyomány eredményeit értékesítik biztos kézzel. *Nádor Judit, Fürtös György* és társaik kerámiáit látva az a meggyőződésünk, hogy a fiatalabb generációból az iparművészeké a vezető szerep Pécsett: az ifjabb festők-grafikusok és szobrászok műveit nézve egyelőre nincs különösebb okunk a lelkesedésre.

*

Áttekintésünk természetesen vázlatos és sommás. De annyit talán így is érzékeltet, hányféle, színvonalban, egyéniségben, eredményben különböző törekvést jelent az a fogalom, amelyet a kiállítás előtt többnyire — különböző hangsúllyal — csak így emlegettek: „Martyn Ferenc meg a többi pécsi modernista".

Rózsa Gyula

HÍREK

— **V. Olaf** norvég király táviratban mondott köszönetet Losonczi Pálnak, az Elnöki Tanács elnökének Norvégia nemzeti ünnepe alkalmából küldött jókívánságaiért.

— **Magyar erdészeti küldöttség** utazott Lengyelországba erdészeti és faipari kérdések tanulmányozására, Földes László mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszterhelyettes vezetésével.

— AZ ORSZÁGGYŰLÉSI KÉPVISELŐK Nógrád megyei csoportja csütörtökön termelőszövetkezeti és vízügyi kérdésekről tanácskozott Salgótarjánban. Ugyancsak tegnap üleseztek Lentiben a Zala megyei képviselők, akik a lenti járási székhely fejlődésével kapcsolatos kérdéseket vitatták meg.

— **A murai vízmű építése megkezdődött.** A Vízügyi Építő Vállalat az első szakasz építését 1972-re fejezi be; a vízmű ettől kezdve, naponta 6000 köbméter vizet szolgáltat Nagykanizsának.

— AZ EGYESÜLT IZZÓ nagykanizsai gyártelepének építkezését megkezdték. A két műhelycsarnok a tervek szerint egy év múlva készül el, s jövőre látnak hozzá három nagy gyártó-, illetve szerelőcsarnok és egy üvegüzem építkezéséhez. A nagykanizsai fényforrásgyár a következő években négyezer embert foglalkoztató nagyüzemmé fejlődik.

— *A NAGYCENKI VOLT SZÉCHENYI-KASTÉLYBAN helyreállítása után reformkori múzeumot és közlekedési kiállítást rendeznek be. Az idén kezdődő munkálatokra több millió forintot költenek.*

— **Kábítószer-fogyasztás** miatt tizenöt személyt tartóztattak le a svájci Coire-ban. A városkában a fiatalokból álló csoport esti összejöveteleken hasist, marihuanát fogyasztott, amit Afrikából és a Közel-Keletről csempésztek be Svájcba.

— A FAERT VÁLLALAT bemutató- és értékesítőterme csütörtökön megnyílt. A Lenin körút 94. szám alatti reprezentatív üzlethelyiségben a vásárlók megrendelhetik a vállalatnál értékesített termékeket, s a különféle szolgáltatásokat.

Közlekedési korlátozások vasárnap a Népstadionnál

A Budapesti Rendőr-főkapitányság közlekedésrendészete vasárnap a magyar—csehszlovák labdarúgó-mérkőzés alkalmával korlátozza a gépjármű-közlekedést a Népstadion környékén.

Zárt terület a Baross tér—Rottenbiller utca—Landler Jenő utca—Ajtósi Dürer-sor—Hungária körút—Kerepesi út által határolt terület. Ide csak kocsicédulával, illetve megkülönböztetett jelzéssel ellátott járművek, tömegközlekedési járművek, a kommunális üzemek gépjárművei, az üzletek áruutánpótlását biztosító autók, valamint a zárt területen telephellyel rendelkező gépjárművek haladhatnak be.

Várakozóhelyek: Az Ifjúság útján levő parkírozóhely (megközelíthető a Kerepesi úton, illetve a Dózsa György úton), a Hungária körúton, a Thököly út és Mogyoródi út közötti területen (megközelíthető a Dózsa György úton az Ajtósi Dürer-soron, a Hungária körúton, illetve a Kerepesi úton át), a Dózsa György úti Felvonulási téren (megközelíthető a Hősök tere felől, illetve a Dohány utcán és a Landler Jenő utcán át).

A közlekedésrendészet felhívja a gépjárművezetők figyelmét, hogy alkalmazkodjanak a forgalmi rendhez.

Súlyos baleset az Üllői úton

Csütörtökön a kora esti órákban *súlyos közlekedési baleset* történt az Üllői út és Somfa utca kereszteződésénél. Egy 135-ös jelzésű gyorsjáratú autóbusz — az előzetes jelentések szerint kormányműhiba miatt — felszaladt az útterelő padkára, majd a megálló felé haladó 42-es villamos második pótkocsijának ütődött. A karambolnál *tizenegyen megsérültek*; közülük négyet a helyszínen a mentők részesítettek elsősegélyben, a többieket kisebb-nagyobb sérüléssel szállították kórházba.

A baleset körülményeinek tisztázására vizsgálat indult.

— **Elhunyt Maróti Lajos,** a munkásmozgalom régi harcosa, a Szocialista Hazáért Érdemrend kitüntetettje, a legidősebb váci kommunista veterán. Temetése ma délután fél 3 órakor lesz a Farkasréti temetőben. — MSZMP Váci Városi Bizottsága.

— **Elhunyt Lukács László,** a párt és a munkásmozgalom régi harcosa, a XIII/3-as körzet szervező titkára. Temetése kedd délután fél 2 órakor lesz a Farkasréti temetőben.

— **Az UNIDO** — az Egyesült Nemzetek Iparfejlesztési Szervezete — négynapos műszeripari és üvegipari kerekasztal-konferenciája csütörtökön a budapesti Technika Házában befejeződött.

— HONVÉDELMI HETET tart ezekben a napokban a Magyar Honvédelmi Szövetség Bács-Kiskun megyei vezetősége Kiskunfélegyházán. Vasárnap repülőnapot tartanak, jugoszláv repülősök részvételével.

— **Húsz tantermes iskola** építését kezdték meg Miskolcon, a Győrikapunál kialakuló lakótelepen. A korszerű tanintézetet jövőre adják át rendeltetésének.

— *SZOMBATHELYI KIÁLLÍTÁSÁNAK teljes anyagát (száz plakátot, könyv- és hanglemezborítót) a Savaria Múzeumnak ajándékozta Varga Győző grafikusművész*

— **Ezerszemélyes fedett panoráma kertmozit** nyitottak csütörtökön Veszprémben. A megnyitón a Kleopatra című filmet vetítették.

— AZ ERKEL DIÁKÜNNEPEK csütörtökön kezdődtek meg Gyulán, mintegy ezer fiatal részvételével.

— *JOGRENDSZERÜNK TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK néhány időszerű kérdéséről tart előadást ma délután 3 órai kezdettel a budapesti Kossuth Klubban dr. Szilberszky Jenő igazságügyminiszter-helyettes.*

— **Eltűnt egy indiai falu.** A középindiai Guntur kerületben a mai napja tartó áradás és felhőszakadás elmosott egy 270 lakosú kis falut; lakói valamennyien életüket vesztették.

— *„MINDENT A BALKEZESEKNEK" jelszóval egyedülálló áruházat nyitott London központjában egy ötletes üzletember. A áruház állandóan zsúfolt.*

— **Két fagylaltárus gondatlanság** okozta a felső-ausztriai paratífusz-megbetegedéseket. Linzben és környékén bezárattak az összes uszodákat, hogy elejét vegyék a betegség terjedésének. A környék kórházaiban jelenleg 650 paratifuszgyanús embert ápolnak.

KÖZLEMÉNYEK

A GÉPKOCSI-NYEREMÉNY GYORSLISTA HIBAJAVÍTÁSA. A lapunk május 21-ei szerdai számában közölt gépkocsi-nyereménybetétkönyv sorsolási listában több szám hibásan szerepel. Az alábbiakban közöljük a helyes számokat: 20/148 911 helyett 20/148 917, 20/515 410 helyett 20/515 4[illegible] 20/792 922 helyett 20/792 921, 20/365 helyett 20/586 511, 20/766 897 helyett 20/766 807. A közölt 20/624 167 szám nem szerepelt a nyertes számok között.

A BUDAPESTI RENDŐR-FŐKAPITÁNYSÁG közlekedésrendészete értesíti a járművezetőket, hogy a V. kerület, Hungária körút és Kőbánya út kereszteződésében a Kerepesi felől haladó forgalom részére jobbra a kis ívű kanyarodást megengedik. Az ezzel kapcsolatos forgalmi rend módosítását előreláthatólag szombaton reggel 9 óra körül vezetik be.

ÚJABB ROBBANTÁS A DUNA SZÁLLÓNÁL. A Fővárosi 2. számú Építőipari Vállalat közli, hogy ma [illegible] rül sor a második robbantásra a Duna Szállónál. Ezért délután háromnegyed 2 és negyed 3 között lezárják a forgalmat a Duna-parton és az Apáczai Csere János utcán. Szüneteltetik a 2-es villamos és a 15-ös autóbusz közlekedését is. A robbantás idejére ki kell üríteni az Apáczai Csere János utca és a Régiposta utca sarkán levő gépkocsiparkolót.

Az MTESZ központi asztronautikai szakosztálya által ma délután 5 órára hirdetett előadás P. T. Torda professzor betegsége miatt elmarad.

Energiagazdálkodási Intézet, Iparterv és a *Transelektro* szakemberei — március óta tanácsokat adtak a Vietnami Demokratikus Köztársaság illetékeseivel egy magyar erőmű építéséről.

A leendő erőmű építészeti terveit az Iparterv készíti el, a technológiai berendezéseket pedig amelyeket szintén a magyar ipar szállít — az Energiagazdálkodási Intézet tervezi.

Szocialista brigádok szellemi vetélkedője

A MEDOSZ elnöksége, a MÉM, az Országos Vízügyi Hivatal és a KISZ központi bizottsága felszabadulásunk 25. évfordulójának megünneplésére szellemi vetélkedőt hirdet az állami gazdaságok, gépjavító vállalatok, erdőgazdaságok, vízügyi és egyéb szervek szocialista brigádjai részére. A szellemi vetélkedőt három témakörben hirdették meg: irodalom és történelem, gazdaságpolitika, valamint vállalati és üzemi termelési feladatokkal összefüggő szakmai kérdések. A vetélkedőre a kiadott nevezési lapon lehet jelentkezni. A nevezési lapokat a vállalati szakszervezeti bizottsághoz kell eljuttatni, amely azokat a MEDOSZ megyei bizottságához továbbítja. A szellemi vetélkedő első „mérkőzésére" szeptember 1-től decemberig 31-ig kerül sor; ekkor a vállalatok az üzemek brigádjai mérik össze tudásukat. 1979. január 1-től február 1-ig tartják meg a megyei vetélkedőket, majd február 2-től március 1-ig a körzeti középdöntőket bonyolítják. Az országos döntőre Budapesten kerül sor a jövő év áprilisában.

A felszabadulási szellemi vetélkedő országos döntőjén legeredményesebben szereplő szocialista brigádok között jutalmakat és elismerő oklevelet osztanak ki. Az első helyezett 15 000, a második 10 000, a harmadik 7000, a negyedik 5000 és az ötödik helyezett pedig 3000 forintot kap. A vállalati, megyei és a körzeti vetélkedők győzteseit a vállalatok jutalmazzák majd meg.

Magyar fotoművészek nemzetközi kitüntetése

A Nemzetközi Fotóművészeti Szövetség huszonkét magyar fotóművészt tüntetett ki művészeti díjjal. A díjakat Zinner Erzsébet érdemes művész, a szövetség főtitkára csütörtökön nyújtotta át a kitüntetetteknek a Magyar Fotóművészek Szövetsége klubhelyiségében.

A FIAP az egész életművet elis-

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307
DUNÁNTÚLI NAPLÓ

1969 MÁJ 18

1021

Pécs és Baranya képzőművészeinek kiállítása a Nemzeti Galériában

Pécs híres volt arról, hogy számos kiváló modern építészt és képzőművészt adott a világnak, akik elszármazván szülővárosukból az egyetemes modern művészet jelentős alakjaivá fejlődtek, önálló stílusú művészi iskolát azonban nem alakított ki. Pedig éltek itt tehetséges művészek, — elég csak a méltatlanul elfeledett és most a kiállítás jóvoltából újra felfedezett Gábor Jenőre utalni —, de a pécsi művészet mégsem született meg.

A Nemzeti Galériában rendezett nagyszabású kiállítás azonban azt mutatja, hogy most már érik valami, már nemcsak elszármaznak Pécsről a művészek, hanem a modern magyar művészetnek egyik góca alakul ki a mecsekalji városban. És ha arra gondolunk, hogy a város milyen erőfeszítést tesz egy országos méretben egyedülálló modern képtár kialakítására, akkor láthatjuk, hogy nem csupán elszigetelt művészek próbálkozásáról van szó, hanem társadalmi ügyről, valóban új szellemről. Aki csak kicsit is ismeri a pécsi művészet fejlődését, tudja, hogy ennek az új fordulatnak a szellemi bábája Martyn Ferenc. Nem iskolát teremtett a szó szoros értelmében, hiszen a tanítványainak minősíthető fiatalokat önállóságra nevelte. De az ő etikai, művészeti példája kellett ahhoz, hogy a modern törekvések ne csak kérészéltű divatként fussanak végig a helyi művészeten, hanem meg is szilárduljanak, emberi és művészi hitelt kapjanak.

A kiállított művek tanulsága szerint nem beszélhetünk még sajátos „pécsi iskola" kialakulásáról. Jóllehet a művészeti iskolák általában többarcúak, a nagybányai vagy a szentendrei iskola is ugyancsak sokrétű volt, mégis kikristályosodott bennük néhány stílus domináns. A jelenlegi pécsi-baranyai művészetben a rokonság azonban inkább az elkötelezettségben és néhány vissza-visszatérő esztétikai problémában rejlik. Ezek közé tartozik a népművészet illetve a népi kultúra anyagi világának képzőművészeti aspektusból való vizsgálata, a tárgyak képzőművészeti transzpozíciója lehetőségének a kutatása. Ez formálisan emlékeztet a szentendrei iskola egyik szárnyának a próbálkozására, hiszen Vajda Lajos, Bálint Endre és egy korszakában Korniss Dezső ugyancsak a népművészet és a paraszti világ anyagi kultúrájának az emlékeiből indult ki. A formálisan rokon indulás ellenére azonban a megoldás eltérő. Míg a szentendreiek e tárgyaknak az asszociációs szféráját kutatták, az elveszett mítosz utáni nosztalgia hatotta át munkásságukat, és tevékenységük elválaszthatatlan volt a szürrealizmus formakörétől, a pécsi művészek inkább a formai transzpozíció lehetőségeit kutatják, a vízuális és plasztikai nyelv, jelrendszer ősformáinak tekintik a népművészetet és a tárgyi világ kellékeit, a népi szerszámokat. Míg a Vajda-kör tagjai szubjektívek, a pécsiek törekvése objektívebb, személytelenebb és ennek megfelelően könnyebben találja meg a kapcsolatot a monumentális-dekoratív művészettel és az iparművészettel.

A kiállítás szellemi középpontja Martyn Ferenc anyaga, és ez megfelel annak a vezetőszerepnek, amelyet ő tölt be a pécsi művészeti életben. A nagyközönség, de a szakemberek túlnyomó része eddig inkább Martyn remek grafikai lapjait, népszerű illusztrációit ismerte, hiszen festményeiből csak néha lehetett egy-egy ízelítőt látni a tárlatokon. Természetesen most kiállított művek sem adnak teljes képet imponáló életművéről, de a remekül válogatott anyagból mégis kibontakozik Martyn művészi egyénisége. Sokrétű, bonyolult életmű Martyn Ferencé. Nincs még egy festőnk, aki olyan otthonosan mozogna a modern művészet számos irányában mint ő, mégis bármihez nyúl, megőrzi eredendő egyéniségét. Amit elöljáróban a népi kultúra transzpozíciójáról írtunk, elsősorban Martynra jellemző. Legjobb művei értéke a formák tiszta, leszűrt viszony módszere, a világos és sötét ütemes változásából fakadó szilárd kompozíció. Jóllehet megérintette a szürrealizmus, és írországi, spanyolországi emlékeit át-átszövi a romantikus attitűd is, mégis elsősorban a ráció jellemzi művészetét.

Martynnak már sokrétűsége miatt sincs közvetlen követője, noha a többi modern szellemű pécsi művész problémaköre számos ponton érintkezik az ő művészetével. A fiatalabb generáció tagjai közül a legmeggyőzőbb anyaggal Lantos Ferenc szerepel. A pécsiek közül ő a legkonstruktívebb és ha áttételeken keresztül is, az ő művészetében éled a Bauhaus szelleme. Néhány művével a konstruktivizmusnak abba az ágába kapcsolódik, amely a geometriai elvontság ellenére misztikus színezetű. Meggyőzőbb azonban, mikor egyértelműen tiszta formaviszonylatokra koncentrál. Zománctáblája kitűnő, remek példája a modern építészettel együttélni tudó, annak formáit gazdagító monumentális-dekoratív műfaj új lehetőségeinek. Lantos mellett különösen Bizse János szerzett érdemeket a monumentális-dekoratív feladatok sikeres megoldásával. Táblaképein a vonal és a szín ritmusegyensúlyát keresi. Legjobb képén, a „Táncszvit"-en megoldottnak érezzük e problémát, ez a legfegyelmezettebb képe. Több művének a ritmusképlete azonban még nem elég letisztult. Soltra Elemér új művei tanúsága szerint nagy utat járt meg az elmúlt évtizedben. Romantikus hangú, pasztózus festőiségű stílusa megszigorodott. Képein a természeti motívumokból indult el, azokat absztrahálja, absztrakciója nem olyan racionalista, mint például Lantosé. Megőrzi a romantikus elemet, de képei első dinamizmusa további kibontakozás lehetőségét rejti magában.

Az idősebb nemzedéket Martyn Ferenc anyaga mellett elsősorban Kelle Sándor és Simon Béla képviseli rangosabb művekkel. Az első mintha Bene Géza útját élesztené. Képein a konstruáló szándék festőiséggel vegyül, prizmatöréses fényhasábjai egyszerre építenek és bontanak. Simon vérbő festőiségű művész, a német fauves késői rokona. Legjobb munkái az izzó koloritú, jól komponált gouache kompozíciók. E generációhoz tartozott a tavaly elhunyt Gábor Jenő is, akinek anyaga nagy meglepetés. Az aktivizmus utódirányából, a Kmetty és a fiatal Derkovits által képviselt úgynevezett „Árkádia-festészet" klasszicizáló idealizmusából indult és a Bauhaus művészei által inspirált dekoratív-mozgalmas kompozíciókhoz jutott. Művészete érdekes színfoltja a két világháború közti magyar piktúrának.

A pécsi művészeknek a vonzalma a monumentális-dekoratív műfaj iránt és a tiszta plasztikai-vízuális formák keresése szükségképp felvetette a képzőművészet és az iparművészet közeledésének a problémáját. Maguk a képzőművészek is foglalkoznak ilyen problémákkal és több önálló tehetségű iparművész is dolgozik a városban. Z. Kovács Diana a népi motívumok továbbfejlesztésének a lehetőségét kutatja, a sokác szőttes hangját remekül vegyíti a modern szőnyegművészet formálásával. R. Fürtös Ilona pedig a modern képzőművészet formajegyeinek az iparművészeti átírásán fáradozik. A keramikában is tehetséges emberek mutatkoztak be, akár Fürtös György és Pattantyus József, akik a népi kerámiából indultak el, akár Nádor Judit vagy Török János, akik inkább a modern plasztikai törekvésekkel rokon szellemben dolgoznak, mind hivatottak a pécsi kerámia tradíció újjáélesztésére.

Az elmúlt évtizedekben egyre több tehetséges szobrász dolgozik a fővároson kívül is. Pécs is magáénak vallhat két vérbeli szobrászt, Rétfalvi Sándor a modern plasztika útját járja, de magába szívta a népi faragás rusztikus erejét is. Bocz Gyula anyaga nagy meglepetés. Remekül ismeri az anyag nyelvét, kitűnő érzéke az összefogott sziluettű kompozíciót belső élettel tudja megtölteni. A magyar non figuratív plasztika nagy ígérete.

A grafikai anyag szegényebb a festészeti és szobrászati résznél, bár Kolbe Mihály és Kós Lajos dekoratív stílusa jó minőséget képvisel.

A pécs-baranyai művészek bemutatkozása tehát sikerrel járt. Fejlődőképes, tehetséges művészek jelentkeztek, akik hivatottak arra, hogy rangot vívjanak a modern magyar képzőművészetben.

Németh Lajos

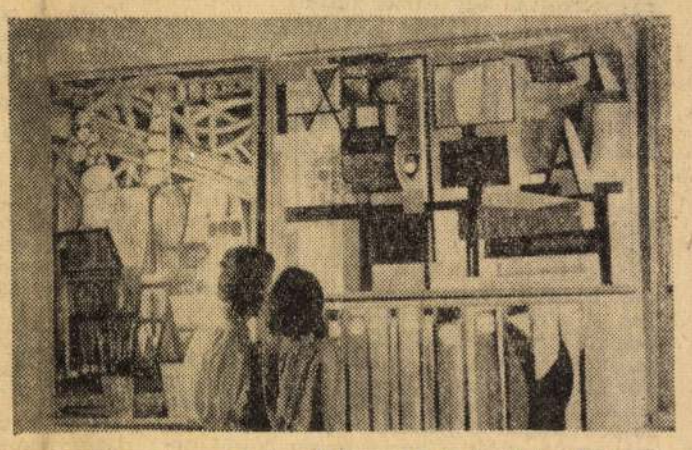

Martyn Ferenc festőművész „Triptichon"-ja előtt

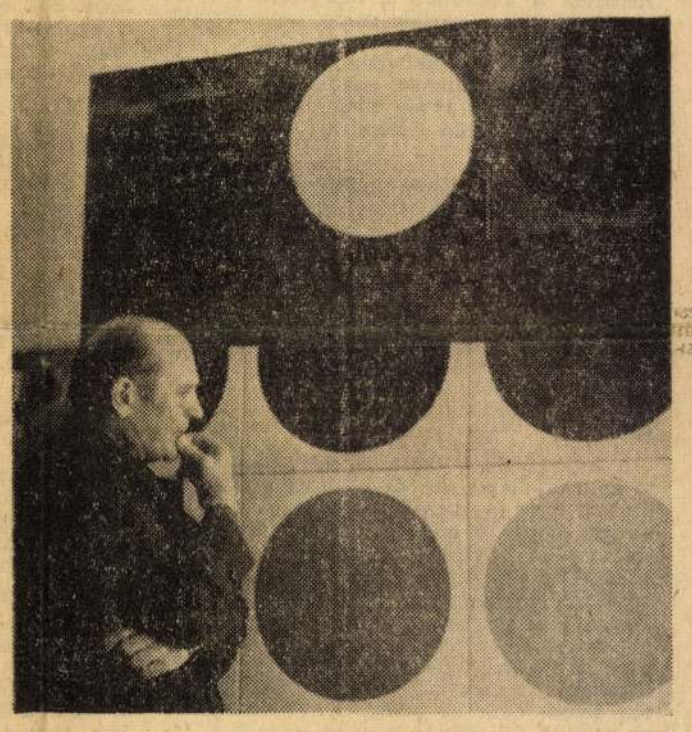

Pécsi Sándor színművész Lantos Ferenc festőművész zománcfala előtt

Kiállítás-belső

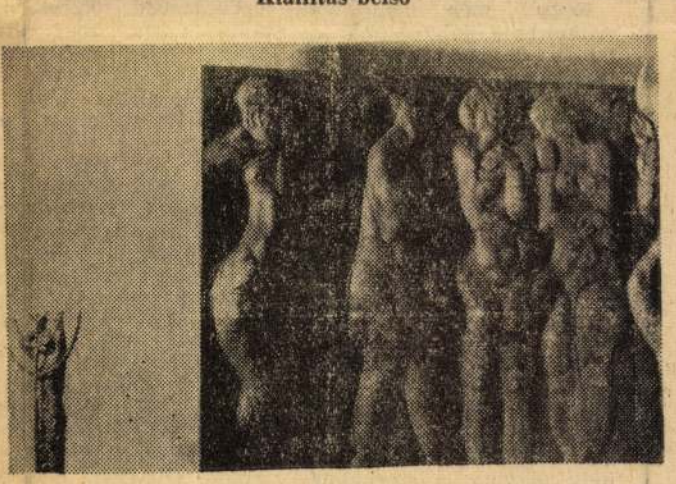

Rétfalvi Sándor szobrászművész „Tánc" című domborműve

SELMECZI TÓTH JÁNOS felvételei

FRANZ KAFKA:

Gracchus vadász

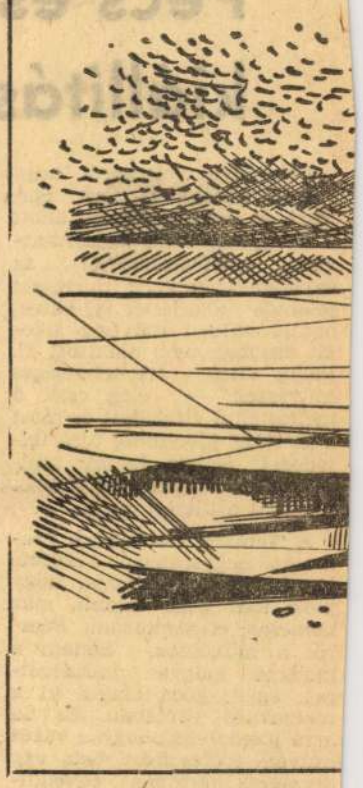

Két fiú ült a rakparton és kockázott. Egy férfi, az emlékmű lépcsőjén, újságot olvasott a kardsuhogtató hős árnyékában. A kútnál egy lány vizet engedett csöbreibe. Egy gyümölcsárus portékája mellett hevert és a tengert nézte. A nyitott ajtón át be lehetett látni a kocsmába, ahol két férfi bor mellett kártyázott. A kocsmáros egy asztal nál szunyókált. Halkan ringott egy bárka, s úgy tűnt, mintha egyenesen a kis kikötőbe irányították volna. Egy férfi, kék zubbonyban, partra lépett, s a bárka kötelét a gyűrűre csavarta. A hajósgazda mögött két férfi jelent meg, sötét kabátban, rajta ezüstgombokkal, egy ravatalt vittek, s a nagy virágmintás, rojtos selyemkendő alatt nyilvánvalóan egy ember feküdt.

A jövevények nem okoztak feltűnést a rakparton, akkor sem, amikor letették a ravatalt, hogy megvárják a hajósgazdát, aki még a kötelekkel bajlódott; senki nem ment a közelükbe, nem kérdeztek tőlük semmit, s alaposabban meg se nézték őket.

A vezetőt egy ideig fenntartotta egy asszony, karján gyereket tartott, s kibontott hajjal őgyelgett a fedélzeten. Aztán már jött is, egy sárga, kétemeletes házra mutatott, amely ott állt balra, rögtön a víz mellett, a teherhordók megfogták tehát terhüket, s bevitték az alacsony, vékony oszlopokból formált kapun. Egy kisfiú kinyitotta az egyik ablakot, figyelte, amint a csapat eltűnt a házban és sietve be is csukta az ablakot. A kaput is becsukták; fekete, szépen faragott tölgyfakapu volt. A galambraj, amely eddig a harangtorony körül keringett, most leszállt a ház előtt. Úgy sorakoztak a galambok a ház előtt, mintha onnan várták várták volna táplálékukat. Az egyik felrepült az első emeletig, s megkocogtatta az ablaküveget. Világosszínű, ápolt, eleven madarak voltak. Az asszony a bárkából nagy ívben magot szórt nekik, összeszedték, aztán átrepültek az asszony fölött.

Egy férfi, cilinderén gyászszalaggal, jött a keskeny, erősen lejtő kis utcákon, melyek a kikötőhöz vezettek. Figyelmesen körülnézett, minden nyugtalanította, s amikor az egyik sarokban szemetet vett észre, arca eltorzult. Az emlékmű lépcsőin gyümölcshéj hevert, midőn elment mellette, botjával lepöckölte. Bezörgött az ajtón, s ugyanakkor fekete kesztyüs kezével leemelte cilinderét. Rögtön kinyitották, s vagy ötven kisfiú hajlongva fogta közre a tornácon.

A hajósgazda lejött a lépcsőn, köszöntötte az urat, fölvezette, az első emeleten körbement vele a díszes tornácon, amely az udvart övezte, s miközben a gyerekek tisztes távolból nyomultak utánuk, a ház hátsó részében egy hűvös nagy terembe léptek, amellyel szemben már nem volt ház, csak kopár, sötétszürke sziklafalat lehetett látni. A teherhordók azzal foglalatoskodtak, hogy a ravatal fejénél néhány gyertyát állítsanak fel, meg is gyújtották, de nem adtak fényt, csak az addig nyugvó árnyakat riasztották fel, amelyek most lengtek a falon. A ravatalon visszahajtották a leplet. Egy férfi feküdt ott, haja és szakálla vadul egybenőtt, bőre barna, s talán egy vadászhoz lehetne hasonlítani. Mozdulatlanul feküdt, nem is lélegzett, szemei csukva, s a körülményekből arra lehetett következtetni, hogy valószínűleg halott.

Az úr a ravatalhoz lépett, kezét a fekvő homlokára tette, aztán letérdelt és imádkozott. A hajósgazda intett a teherhordóknak, hogy távozzanak, azok ki is mentek, a gyerekeket, akik ott gyülekeztek, elkergették, s betették az ajtót. Az úrnak még ez a csend sem volt elegendő, végignézett a hajósgazdán, aki megértette pillantását, s átment a szomszédos szobába. A ravatalon fekvő férfi rögtön felnyitotta a szemét, fájdalmas mosollyal az úrhoz fordult, s így szólt: „Ki vagy"? Az úr nem csodálkozott, felemelkedett és válaszolt: „Riva polgármestere."

A ravatalon fekvő férfi bólintott, erőtlenül egy székre mutatott, s miután a polgármester engedelmeskedett, megszólalt: „Tudtam, polgármester úr, csak az első pillanatban mindig elfelejtem, minden forog velem, s jobb ha megkérdezem, még akkor is, ha mindent tudok. Valószínűleg tudja, hogy Gracchus vadász vagyok."

— Tudom, — mondta a polgármester, — Az éjszaka megkaptam a jelentést. Mélyen aludtunk. Éjfél felé felkiált a feleségem: Salvatore — ez a nevem — nézd, egy galamb van az ablakban. Valóban galamb volt, de akkora, mint egy tyúk. Fülemhez szállt és azt mondta: holnap jön a halott Gracchus vadász, fogadd a város nevében.

A vadász bólintott, nyelve hegyével megnedvesítette ajkát: „Igen, a galambok előttem szállnak. Úgy gondolja, polgármester úr, hogy Rivában kell maradnom?"

— Nem tudom megmondani, — felelte a polgármester. — Halott ön egyáltalán?

— Igen, — mondta a vadász, — amint látja. Sok éve, nagyon sok éve lehet, hogy a Fekete-erdőben — ez Németországban van —, lezuhantam egy szikláról, amikor zergét üztem. Azóta halott vagyok.

— De él is, — mondta a polgármester.

— Bizonyos értelemben, — szólt a vadász, — bizonyos értelemben élek is. Halotti sajkám elvétette az utat, rosszul kormányozták, vagy a vezető egy pillanatig figyelmetlenkedett, talán egy kis kitérőt tett gyönyörű hazámon át, vagy nem tudom, mi történt, csak azt tudom, hogy itt maradtam a földön és sajkám azóta földi vizeken jár. Így utazom át, halálom után, a föld valamennyi országát, pedig csak hegyeiben szerettem élni.

— A túlvilágból nem is látott semmit? — kérdezte a polgármester összeráncolt homlokkal.

— Mindig az odavezető úton vagyok, — felelte a vadász. — Ezen a végtelen úton járok, egyszer fent, majd alant, jobbra, majd balra, soha meg nem állva. Pillangó lett a vadászból. Ne nevessen ezen.

— Nem nevetek, — tiltakozott a polgármester.

— Nagyon megértő, — mondta a vadász. Nem tudok megállapodni. Nagy lendületet veszek, s már látom, hogy megcsillan a fenti kapu, s öreg, földi vizeken ringó sajkámban ébredek fel. Hajdanj halálom az oka mindennek, ez kísért egyre ladikomban. Júlia, a hajósgazda felesége, kopogtat, s hozza az ország italát, amelynek partjai felé utazunk. Priccsen fekszem, s nem lehet valami örömteli látvány bemocskoló-

dott halotti ingem, hajam
amint kibogozatlanul, szür
egybefolyik, csontjaimat v
tett, nagy, hosszú rojtos n
fedi. Fejemnél templomi
Szemben a falon egy kép, n
mannt ábrázol, amint neken
ját, mögötte hatalmas, fest
jószerivel betakarja. Hajón
ilyen ostoba rajzokat, de v
legostobább. Faládám egyé
dalán lyuk van, ezen áraml
szakák melege, s hallom, ar
kodja az öreg bárkát.

Itt fekszem azóta, hog
Gracchus vadász otthon, a
egy zergét üztem, s lezuha
Minden a maga módján n
lezuhantam, elvéreztem e
meghaltam, s ennek a bárk
na a túlvilágra szállítania.
először milyen jókedvűen
ezen a priccsen. A hegyek
lottak tőlem olyan éneket, n
homályos fal. Szívesen élte
haltam meg; mielőtt hajóra
na, örömmel vágtam sutba
táskát, fegyveremet, amit pe
kén hordtam, s úgy bújtam
be, mint egy lány a menyas
Aztán csak feküdtem és vá
történt a szerencsétlenség.

— Balvégzet — mondta a
elhárító mozdulattal. — S
ebben?

— Nem, — mondta a vad
voltam, ez csak nem bűn? F
dász voltam, ahol még fark
Lesbe álltam, lőttem, találta
bőrt, ez csak nem bűn? Á
kámon. A Fekete-erdő na
hívtak. Ez lenne bűn?

TENKELY MIKLÓS:

MIT MONDJAK?

A házban meghalt egy ember. Alattunk lakott egy emelettel. Nagy darab, pirospozsgás, testes ember volt. Valamelyik gimnáziumban tanárkodott. Hogy hol, nem is tudom, tíz év alatt kétszer beszéltem vele.

Haláláról is csak úgy értesültem, hogy a házmester becsengetett minden lakásba, adjunk össze pénzt koszorúra, majd a lakóbizottság képviseli a házat a temetésen.

Reggel még nem volt semmi baja, dolgozatokat javított. Később elindult az orra vére és fájlalta a fejét. A felesége így hagyta otthon, amikor kiment a piacra. Mire hazajött, ott feküdt a szoba közepén és már nem élt. Megdöbbentett a hír: hát csak ennyi az ember élete? Pár napja még láttam. Antikváriumból jöhetett, mert egy csomó ócska könyvet cipelt cekkerben.

Éjszakánként, ha gépelt a nyitott ablaknál, felhallatszott hozzám a szapora kopogás, amire az én gépem gyors kelepelése felelt. Így értesültünk egymásról, tudtuk: élünk, dolgunk van, ha kell, éjszaka is szorgalmatoskodunk.

...S most már napok óta csend van a szűk kis utcában, hiába nyitom ki az ablakot, csupán az éjszakai csend fogad és a tavaszi sötétség. És csak az én gépem visszhangja dobol, a szomszéd ház kormos tűzfalán...

A temetésre nem mentem el, mert én már annyit temettem, hogy csak akkor megyek, ha végképp elkerülhetetlen...

A temetés másnapján találkoztam az asszonnyal a lépcsőházban. Nézett rám, talán várta, megszólítom, mint a többi lakó, s elbeszélgetünk az ő nagy bajáról. Tisztelettel köszöntöttem, s félreálltam az útjából, mert keze tele volt csomaggal. De nem szóltam semmit. Még azt sem, hogy „részvétem". Mert azt meg minek? Elcsépelt szó, nincs benne semmi érzés, elkopott annyi évszázad alatt...

Mást kellett volna mondanom, sokkal többet, s ha érti, örült volna neki...

Tíz éve, amikor mint fiatal házas, lakás után szaladgáltam, nem tudtam fedelet szerezni. Építkezésbe vágtam. Emeletráépítésre szereztem engedélyt és beépítettem itt, ebben a házban a padlásteret. Ezerhétszáz forintos fizetésből, OTP-ből, meg uzsorakamatra felszedett pénzekből. Egy évig kínlódtam itt néhány kőművessel, meg napszámossal. Egyszer óriási ribillió volt. A vállalkozómat letartóztatták egy korábbi csalása miatt, emberei szétszéledtek, s a sarki kocsmában kártyázással töltötték az időt. És az én félbehagyott, gazda nélkül maradt födémem leszakadt... Néhány tonna vasbeton... Megrendült belé a ház... Kijött a rendőrség, kijött a tanács. S már-már úgy volt, nem lesz ebből lakás. A szomszédok is, mintha csak erre vártak volna, telesírták az ellenőrök fülét jajszavas panasszal, hogy emiatt a rohadt építkezés miatt csupa kosz a ház, száll a por, hajnaltól estig lármáznak a kőművesek, s különben is, most majdnem rájuk szakadt a mennyezet...

Vállalkozó nélkül, emberek nélkül, kókadtan ácsorogtam a leendő lakás előszobájában. Egyedül voltam a nagy cirkusz után, vártam mi lesz, s keserűen gondoltam a sok-sok elvesztegetett órára, amit a hivatalokban töltöttem engedélyek, pecsétek, aláírások megszerzéséért. S keserűen gondoltam a sok pénzre, amit lám, most majd vissza kell fizetnem, s mégsincs fedelem, hiába vár a gyerek a nagymamánál, feleségem albérletben, s magamról, aki a harmadik helyen ágyrajáró vagyok, már nem is beszélek. Mert most mit tehetek? Ha nem is tiltják be az építkezést, kivel folytassam? Ki az, aki elvállalja az ilyen félbeszakadt munkát, elszámolás, leltár nélkül?

Álltam, s szívtam egyik cigarettát a másik után, s nem tudtam, mitévő legyek.

Egyszer nagy szuszogásra figyeltem fel. Valaki jött fel a padláslépcsőn, nehezen szedte a levegőt, közben

A BENELUX-ÁLLAMOK
az amerikai imperializmus zsákmánya és előőrse Nyugat-Európában

Az amerikai nagytőke a második világháborút követő években hatalmába kerítette Belgium, Hollandia és Luxemburg gazdasági életét, jobboldali politikusokon keresztül irányítani tudta a három ország államvezetését és így vált lehetségessé, hogy ezek az országok — széles dolgozó tömegeik újra és újra jelentkező tiltakozása ellenére — a „Benelux" szövetségben egyesülve, *mint az amerikai imperializmus előőrsei működnek Nyugat-Európában.*

A belga királyválság *és Lahaut*-nak, a belga kommunista párt elnökének meggyilkolása élesen megvilágította az angol-amerikai imperializmus erőszakos behatolásának mértékét, a reakció és a haladás, a háború és a béke erőinek szembenállását és küzdelmét Belgiumban. *III. Lipót* hazatérése félreérthetetlenül *amerikai politikai cselekedet volt.* Belgiumban fokozódott a válság, a tömegek egyre hevesebb ellenállást fejtettek ki az amerikaiak által diktált és a belga jobboldali politika által vállalt háborús és fegyverkezési politikával szemben. Ebben a helyzetben az USA szükségét érezte még egy „alkotmányos tényező" — az árulásban és a kívülről érkező parancsok teljesítésében a hitleri megszállás idején gyakorlatot szerzett király — bekapcsolásának az imperialista politika szolgálatába. Az amerikaiak kétségtelenül arra számítottak, hogy III. Lipót a jobboldali szociáldemokraták, a katolikus párt és az egyház segítségével meg fog tudni birkózni a belga tömegek ellenállásával és Belgium még nagyobb mértékben betölthetni a háborús politikában neki kiosztott nyugateurópai szerepkört. *A terv nem sikerült.* A válság olyan éles formában jelentkezett, hogy *Spaak*, a szociáldemokraták vezetője nem merte vállalni a felelősséget és — a jelek szerint angol „munkáspárti" tanácsra — közvetítő megoldást keresett: III. Lipót Baudouin trónörökösre ruházta át a királyi hatalmat. Az eddigi *„régens-uralom"* helyére az *„ifjúkirály"* uralma lépett és ennek az uralomnak első napjaiban *gyilkos fasiszta merénylők megölték Lahaut-t, a belga kommunista párt elnökét,* a királyválság idején kibontakozott óriási monarchia-ellenes munkásmozgalom egyik vezetőjét. A gyilkos merénylet jelezte: az imperializmus erői annyira veszélyeztetettnek ítélik meg helyzetüket a belga tömegek előtt, hogy még véres eszközöktől sem riadnak vissza, abban a feltevésben, hogy a megfélemlítés, a terror gyengíteni fogja a munkásság harci kedvét. Számos jele mutatkozik annak, hogy *az amerikaiak ebben a számításukban is tévedni fognak.*

Spaak és *Van Zeeland*, Belgium két vezető jobboldali politikusa, mint az angol-amerikai politika két főügynöke dolgozik a nemzetközi politikában az amerikaiak különböző gazdasági, politikai és katonai terveinek sikere érdekében, azonban *Belgium dolgozó népét sohasem szabad azonosítani ezekkel a politikusokkal.*

Az amerikai tőke Belgium kongói üzletében

Belgium gazdag és mégis gazdasági válsággal küzd, ami megmutatkozik a kereskedelmi mérleg növekedő deficitjében, az inflációban, a munkanélküliségben és abban a tényben, hogy az Egyesült Államok a Marshall-segély által adott lehetőségeket itt is legmesszebbmenően kihasználja s miközben a belga ipar *piachiánnyal* küzd — az amerikaiak nem engedik meg, hogy fejlessze kereskedelmi forgalmát Közép- és Délkelet-Európával — *a brüsszeli kirakatok tele vannak amerikai gyümölcskonzervekkel, töltőtollakkal, műselyemharisnyákkal, egyéb amerikai származású árukkal és az utcákon Detroitban készült luxusautók futnak.*

Belgium a világ egyik vezető gyarmati hatalma volt és az is maradt, ellentétben Hollandiával, amely elvesztette Indonéziát. Belga-Kongó egyelőre még elmaradott ország, ahol *a gyarmati rabszolgák millióinak kizsákmányolása és elnyomása ijesztő méretű.* Kongóban tömérdek olyan árut termelnek, amely iránt igen nagy a kereslet: gumit, gyapotot, rezet, ónt, kobaltot, pálmaolajat, drágaköveket, színes- és ritka fémeket, S nem utolsósorban *uránércet*, amit az Egyesült Államokban atombombagyártásra használnak fel. A Belga-Kongóban kitermelt uránérc egész mennyiségét az USÁ-ba szállítják. *Az uránérc termelésének arányairól semmiféle közlést nem adnak ki.* Ez Belgiumnak és az Egyesült Államoknak közös „hadititka".

Belga-Kongó minden természeti kincsének a *„Compagnie Générale de Belgique"* a gazdája, ez a társaság Belgium legnagyobb monopolista egyesülése. A belga anyaországban és Luxemburgban ennek a kezében van a bankok, szénbányák, szénipari, vegyipari vállalatok, villamossági üzemek, vasutak és hajózási társaságok legnagyobb része. A társaság és a kongói „nagy üzlet" a második világháború kitöréséig *a belga nagytőke* kezében volt, azonban a háború alatt az *amerikai Morgan-pénzcsoport*, — amelyben, mint ismeretes, már *a Vatikánnak* is jelentékeny érdekeltsége van —, a *General Electric* és a *Du Pont-trösztök* közvetítésével *megszerezte a Compagnie Générale de Belgique ellenőrzését biztosító részvénymennyiséget* és ezzel döntő befolyáshoz jutott Kongó természeti kincseinek kihasználásában. A vállalat részvényeinek másik része a *Zambézia Tanganyika Co. Ltd.* angol társaság kezébe került.

Belgium másik nagy monopolista egyesülése a *„Solvay-csoport"*, amely szintén az amerikai tőke ellenőrzése és irányítása alatt áll. Az amerikai nagytőke és az amerikai imperialista politika a gazdasági életen keresztül *behatolt Belgium egész államéletébe*, gazdasági és jobboldali politikai tényezőkön keresztül befolyásolni, irányítani tudja azt, s ugyanakkor megszerezte a lehetőséget, hogy *lefölözze a belga anyaország és Kongó ipari termelésének hasznát.*

Hollandia helyzete

Hollandia kilencmillió lakosával óriási gyarmatbirodalom felett rendelkezett, amelynek területe hatvanszor akkora volt, mint az anyaországé, lakossága száma több mint hetven millió. Legfontosabb gyarmata *Holland-Keletindia*, a mai *Indonéz köztársaság* volt, hatalmas petróleum és ónkincsével, méreteiben a világon második helyen álló gumiültetvényeivel, hatalmas cukor-, kinin-, dohány- és kókuszdiótermelésével. Hollandia gazdasága megmutatkozott abban is, hogy a holland monopóliumok át tudtak térni a nagyméretű tőkekivitelre és *1938-ban Hollandia külföldi tőkebefektetése 4818 millió dollár volt.* A háború előestéjén Belgiumnak is Hollandia volt a legnagyobb hitelezője. A holland kereskedelmi flotta 3.5 millió bruttó tonnatartalmával *a hetedik helyen* állt a világon, megelőzte Franciaországot. A folyami flotta tonnatartalma ugyancsak 3.5 millió tonna volt. Hollandia flottája főként Németország és különösen a Ruhr-vidék és a tengerentúli országok közötti hatalmas teherforgalmat bonyolította le. 1938-ban csak Rotterdam tengeri, folyami és csatornahálózati teherforgalma *több mint 75 millió tonna* volt.

A háború alatt Hollandia nemzetgazdasága a német támadás és megszállás következtében súlyos veszteségeket szenvedett, az elárasztás nagy károkat okozott a mezőgazdaságban, a kereskedelmi flotta csak 1949 elején érte el megint háborúelőtti tonnatartalmának 90%-át. A holland külkereskedelmi mérleg deficitjét korábban az indonéziai tőkebefektetésekből és a hajózás bevételeiből bőségesen fedezni tudták. A háború után a hajózási bevételek nagymértékben visszaestek, Indonézia népe megszerezte függetlenségét és bár a holland gyarmatosítók Indonéziában találtak szövetségeseket és bérenceket, s attól sem riadtak vissza, hogy — amire még a közelmult napokban is példa volt Makassarban és Jáva-szigetén — fegyveres erőt használjanak az indonézek ellen, az ottani holland tőkebefektetésekből és az Indonéziával folytatott kereskedelemből származó nyereségek nagymértékben csökkentek. Az *amerikai nagytőke* kihasználta a második világháború lehetőségeit, nagy érdekeltségeket szerzett Holland-Indiában, sok helyen teljesen ki tudta szorítani a holland tőkét. Az Indonéz Köztársaságban állandóan nő az amerikai tőkebefektetés és egyidejűleg csökken a holland tőke befolyása és kereseti lehetősége.

Hollandia igen sok pénzt költött az indonéziai háborúra és költ ma is, mert a holland csapatok egyrésze még Távolkeleten van. Az Atlanti Szövetségben való részvétel szintén nagymértékben hozzájárul a holland belső nehézségek fokozódásához. Amerika a Marshall-terven és a vele kapcsolatos gazdasági megállapodásokon keresztül a holland kormánypolitikát is hatalmában tartja, irányítani tudja.

Luxemburg: Belgium „törpe társa"

A Benelux-csoport harmadik tagja Luxemburg nagyhercegség. Területe 2500 négyzetkilométer, mintegy háromszázezer lakossal. Harminc éve vámunióval és közös valutával kapcsolódik Belgiumhoz, mint annak *„törpe társa"* és saját külpolitikája nincs. A kis országnak jelentős nehézipara, főleg vasércbányászata és kohóipara van. Harminckét kohójának teljesítménye évi 3 millió tonna, hét acélöntő üzemének produktuma évi 2.7 millió tonna. Amilyen mértékben fokozódik Nyugat-Európa fegyverkezése, olyan mértékben növelik az angol-amerikai imperialisták a luxemburgi ipart és ennek az iparnak a jelek szerint jelentékeny szerep fog jutni akkor is, ha a Schuman-terv megvalósul és amerikai vezetés alatt létrehozzák a nyugateurópai nehézipar egységét.

Be-Ne-Lux-tól a háborús csatlósszolgálatig

Belgium, Hollandia és Luxemburg (Belgium-Nederland-Luxemburg: ebből származott a *Benelux* elnevezés) 1946-ban kezdte meg vámuniójának megalakítását, amit az amerikai nagytőke a legteljesebb mértékben támogatott. A Benelux-tömb, mint egységes árupiac, az 1947—48-ban végrehajtott vámleszállításokkal azon a befolyáson is túlmenő nagy lehetőségeket jelentett az Egyesült Államok ipara és kereskedelme számára, amit az amerikai tőkebefektetések már korábban biztosítottak a három állam területén.

1948 március 17-én Brüsszelben, ugyancsak amerikai ösztönzésre, *„Ötös Egyezményt"* kötött Anglia, Franciaország és a Benelux-csoport. Ez az egyezmény már *nyílt katonai szövetség* volt.

1949 áprilisában az angol-amerikai imperialisták megalakították az *„Északatlanti Tömböt"*, ezt a támadó célzatú szövetséges csoportot, amelyben a Brüsszeli Egyezményt aláíró államok mellett nyiltan résztvesz az Egyesült Államok, Kanada, Norvégia és Dánia is.

A Benelux-államok ezzel az Egyesült Államok katonapolitikai terveinek nyílt eszközévé váltak. Belgiumban és Luxemburgban amerikai katonai támaszpontok létesültek. Hollandia is amerikai katonai ellenőrzés alá került. Belgium, Hollandia és Luxemburg az Atlanti-óceán felől a kontinensre vezető legrövidebb út mentén terül el. Olyan elsőosztályú kikötőkkel rendelkezik, mint Rotterdam és Antwerpen. Sűrű vasúti, folyami és úthálózatuk van, amely az egész kontinenssel összeköti őket.

Ezek a tényezők vezették az imperialista politika irányítóit a Benelux-országok *teljes katonapolitikai ellenőrzésére, irányítására,* s vezettek a mai helyzethez, amikor *Hollandia és Belgium az amerikaiak parancsára erejét messze felülmúló mértékben kénytelen fokozni a fegyverkezését.* Hollandiának százezer katonát kell *Montgomery* parancsnoksága alá rendelni, emellett nagymennyiségű elavult hadianyagot kénytelen vásárolni az Egyesült Államok készleteiből. Belgium a Brüsszeli Egyezményben kötelezettséget vállalt „olyan katonai gépezet fenntartására, amely alkalmas a szerződésből reáháruló kötelezettségek teljesítésére." A belga fegyverkezési kiadások folyton növekednek és Belgium államadósságai 1949 júniusában már csillagászati számot értek el: 244.5 milliárd belga frankot, a háború előtti összeg *ötszörösét.* Belgium fegyverkezik, kiszolgálja az amerikai imperialisták háborús politikáját, közben — a *Daily Telegraph and Morning Post* írja brüsszeli tudósításában — *„a gazdag emberek, akiket megriasztott a világhelyzet kiéleződésének perspektívája, átviszik tőkéjüket Kongóba, Dél-Afrikába vagy Dél-Amerikába és az a szándékuk, hogy személyükben is követ-sék tőkéjüket."*

A Benelux-államok helyzetéről, arról a folyamatról, amelynek eredményeként három gazdag nyugateurópai ország jobboldali vezetés alatt álló kormányzata fenntartás nélkül vállalta az amerikai imperialisták csatlós-szolgálatát, érdekes és világos képet nyujt *Jakovlev* „A Benelux Államok — az amerikai imperializmus csatlósai" című munkája, amely a Szikra *„Nemzetközi kérdések"* című sorozatában jelent meg. *Jakovlev* munkája rámutat a belga-holland és luxemburgi dolgozó tömegek szakadatlan harcára és folyton növekvő ellenállására a Benelux-kormányok háborús politikája ellen. *A béke és a haladás hívei Belgiumban, Hollandiában és Luxemburgban nehéz és szívós harcot vívnak az imperializmus és a reakció ellen.* A békemozgalom napról-napra erősödik és a három országban a kormányok és a jobboldali pártok minden erőlködése ellenére *milliók írják alá a stockholmi békefelhívást.*

Angol „munkáspárti" küldöttség utazik Titóhoz

Londonban szerdán bejelentették, hogy szeptember hónap folyamán hivatalos angol „munkáspárti" küldöttség utazik Jugoszláviába. Az angol dollár-szocialisták küldöttségének tagjai: Sam *Watson*, a munkáspárt elnöke, Morgan *Philipps*, a munkáspárt főtitkára és *Arnshaw*, az országos végrehajtóbizottság tagja. A küldöttség tíz napig szándékozik Titóval barátkozni és fasiszta kormányrendszerét tanulmányozni.

Tömegekkel a kultúráért — kultúrával a tömegekért

A népi Magyarország békeország jellege népgazdasági erőink izmosodásának jelein kívül erős határozottsággal mutatkozik meg a kultúra területén is. A forradalmi mélységű változás történelemformáló népi erőinek és értékeinek áldásos áradása szükségszerűen ledöntötte a kultúréletben is a régi gátakat. Tengerré nő a kultúréhség a hazai művelődés régi szűk erezetei után. S ezt a tengert, a dolgozó tömegek kultúrvágyait nem lehet elapasztani többé.

A kultúrforradalom örvendeztető sodróerőit látva s értékelve is igazán helyénvalónak bizonyul *Rákosi* Mátyás ama megállapítása, hogy hazánk a tartós béke védelmi frontján a nemzetközi háborús agresszorokkal szemben nem rés, hanem erős bástya. Amilyen vasbástyát képez az ötéves tervmunkában felfejlődő iparunk s amilyen igéretessé válik a nehézipar erejével újjászülető magyar mezőgazdaság, nem kisebb biztosítékot jelent a kultúra és a tömegek találkozása. A népi Magyarországon a legszélesebb tömegek sorakoznak fel a kultúráért és az élő kultúra minden ágazata e tömegeket szolgálja. Az új Magyarország népe a kultúrfronton elég erős már ahhoz, hogy fölényesen visszaverjen minden kihívást az ellenséges oldalról.

A népi kultúra tömegerőinek határozott megerősödése a magyar nemzeti életforma megerősödését is jelenti. Nem vitás, hogy most már nemcsak gazdasági vonatkozásban, de kultúrvonatkozásban is megszűnt hazánk gyarmati terület lenni. Önállósodásunk s nemzeti virágzásunk itt és így is a legszebb garanciákkal rendelkezik. Megszabadultunk a szolgalelkű másolásoktól, a népidegen és nemzetidegen kultúrmajmolásoktól. Ez is egyik nagy-nagy eredménye nálunk a megindult kultúrforradalomnak.

Amik pedig elsőfontosságú eredményeken túlmutatnak, mindazt egyelőre alig lehet megszámolni és méltómód értékelni.

Népi demokráciánkban az élő kultúra minden ágazatában a nép kultúrájává, a dolgozó tömegek legszorosabb ügyévé vált. Az irodalom olvasó tízezrei az olvasómozgalmon keresztül százezrekké nőnek, a természettudományos felvilágosodás nemcsak a régi babonákkal szemben vértezi föl dolgozó népünket, de s hamis tudománnyal szemben is — a tudás teljes vértezetét adja már az élédező tudatú gyermekeknek is. A színházlátogatók régi tízezreiből ugyancsak százezreket, újtípusú színházi közönséget csinált a kultúrforradalom. A hangversenyeket többé nem umottarcú zenesnobok hallgatják, hanem a hangok költészetére igaz lélekkel fülelő tömegek. Olyanok, akikre a régi koncertrendezők alig gondoltak. S aztán itt van a képzőművészet, amelynek elsőrangú alkotói nem kényszerülnek többé sem hazai, sem külföldi száműzöttségre. A Szovjet Festészeti Kiállítás háromszázezres tömege az I. Magyar Képzőművészeti Kiállításra is eligérkezett, hogy lássa, miként jutott előbbre a szovjet iskolapélda s természetesen, a legnemesebb magyar nemzeti haladó hagyományok nyomán képzőművészetünk.

Ha pedig a kultúra úgynevezett zártabb ágazataival is a tömegek legszorosabb ügyévé vált, még hatványozottabb mértékben kellett meghódítani dolgozó népünknek ama kulturális részterületet, amelynek ágazatait eddig is a tömegkultúra ágazatainak nevezték konvencionális nyelven. Nos, a konvencionális tömegkultúra vérbeli igazi tömegkultúrává lett. Azt mondhatjuk, hogy Magyarországon most lett igazán és valóban tömegkultúrává a film, a rádió s a rádiós műfajok tömkelege. Az alkalmi és helyenkénti sokaság érdeklődéséből mind a film, mind a rádió vonalán most lett ellenállhatatlan általánosult és állandósult tömegerejű kultúrigény a legmagasabb értékelhetőségi színvonalon. Az alkotmány ünnepén avatták fel a századik falumozit. S ez a nagy eredmény még csak kezdet a továbbiakhoz képest. Népművelési miniszteriumunk gondoskodik arról, hogy az ötéves terv végén már ne legyen Magyarországon egyetlen falu s egyéb lakótelepülési egység mozi nélkül. S mozi mindenütt ott van, ahol már kultúrotthon is van. Ez év végéig háromszáz új kultúrotthont avatnak fel népművelési közegeink. A kultúrotthon életét, a kultúrotthonmozgalom életét a tömegszervezeteken kívül most már a megalakult megyei és járási tanácsok is a helyi szerves szükségletnek megfelelően alakítják. A kultúrotthonmozgalom egyet jelent a rádióműfajok legszélesebb körű bódításával, az olvasómozgalom kiterebélyesedésével, a művészeti szabadiskolák eddigi példáin is túlmenő állandósult széleskörű tehetségkutatással és a legtömegesebb iskolázással.

A tömegek ma már nemcsak élnek a művelődés jogával, de a jogon túl kötelességüknek is tekintik a művelődést. Ahogyan megértették a sztálini axióma helytállóságát hazánkban, hogy a munka becsület és dicsőség dolga, ugyanúgy becsületkérdésnek tartják a művelődést is. Ez a lényege a kultúrforradalomnak, amelynek frontjain minden becsületes békeszerető emberre ugyancsak tevékeny harcos feladat vár. Nem kisebb súlyú és felelősségű, mint a termelő munka frontjain. Az ellenség persze nem örül a kultúrforradalom eredményeinek sem s kívülről-belülről egyaránt támadni próbálja ezt a területet is. De a kultúrforradalom éppen azért is jó, üdvös és nagyszerű, mert a haladás ellenségeinek nem tetszik. A tartós béke ellenségeinek nemtetszése azonban nemcsak keveset árthat a kultúra és a tömegek találkozásának, hanem inkább még megsokszorozza a kultúrforradalom erejét s növeli annak eredményességét.

Tizenkét koreai hős megkapta az elsőosztályú Arany Csillagot

Nem ritka látvány Koreában, hogy a rizsföldeken vadonatúj amerikai lövegek, hatalmas páncélosok állnak, megfelelő munícióval, elhagyatva, legénység nélkül. Egy fogságba esett amerikai katona elmondta, milyen körülmények kényszerítették az amerikai csapatok tagjait arra, hogy fegyverüket és a hadianyagot a csatatéren hagyják és elmeneküljenek. A tűzéreket, mondotta az amerikai hadifogoly, páni félelem fogja el, ha azt hiszik, hogy a koreaiak bekerítik őket s ilyenkor fegyverüket otthagyva, anélkül, hogy egyetlen lövést leadnának, futnak, amerre látnak.

Truman és MacArthur gengszterzsoldosai gyávák, eszmények, cél nélkül harcolnak, maguk sem tudják, miért, azok ellen, akik népük szabadságáért, hazájuk függetlenségéért küzdenek önfeláldozóan az idegen betolakodók ellen. A szabadságszerető koreai nép elismeréssel, dicsőséggel övezi bátor fiait.

Nemrég a néphadsereg színe előtt adományozták *Kim Gun Ok* és *Li Van Gyn* tengerészeknek a legmagasabb kitüntetést: *„A Koreai Népi Demokratikus Köztársaság hőse"*. Egyre nő azoknak a száma, akik méltóknak bizonyultak erre a magas kitüntetésre.

Az *„Arany Csillag"* érdemrend első fokozatát kapta 12 koreai hős, közöttük *Csen Ki-Ren* páncélos, aki órákon át tartó harcban megsemmisített tíz ellenséges tüzérségi állást és kilőtt tizenegy ellenséges lövegет. *Hős* címmel tüntették ki *Kim Tin-Kol* őrmestert, aki behatolt Szöul keleti részébe, megtisztította az aknáktól a városba vezető utat és csapata élén előzte annak a Li Szin-Man-alakulatokat.

Hőstettével magas kitüntetést érdemelt *Li Hun* ezredparancsnok, aki a vezetése alatt álló csapatokkal egy egész ellenséges hadosztályt szétvert és elsőnek hatolt be Szuvonba. *Kim Hon Ep* parancsnok osztaga élén megsebesült egy ellenséges kötelékkel vívott harcban, de ekkor sem hagyta el helyét. Amikor valamennyi lövedéke elfogyott, közelharcba bocsátkozott az ellenséggel és kézigránátokkal árasztotta el az ellenséges állásokat. Több mint száz hadifoglyot ejtett és nagymennyiségű hadianyagot zsákmányolt.

Kim Tu E, egy páncélos század parancsnoka, bátran behatolt Li Szin Man egyik elit-ezredének állásaiba. A „sárga tigriseknek" nevezett ellenséges ezred számos lövegjét harcképtelenné tette, sok hadifoglyot ejtett és nagy zsákmányt szerzett. *Kim Il Szon* tüzérőrmester szervezte meg az átkelést a Hangan-folyón. A híd tűz alatt állott, az északkoreaiaknak nem volt csónakjuk, csak egy régi kompot találtak a parton. Ezen a kompon keltek át Kim Il Szon kötelékei több ízben a folyón, miközben az ellenség pergőtűz alatt tartotta őket.

Kim Di-Ok a légiharcokban tünt ki. Egymaga 15 ellenséges repülőgépet lőtt le és neve félelmetessé vált az amerikai pilóták között. Kim Di-Ok társaival együtt a koreai nép hőseinek első soraiban szerepel. Bátran és győzelmesen küzd a koreai nép, hogy megvédje hazája becsületét és szabadságát. A néphadsereg rohama elől menekülő imperialista betolakodók tömegesen hagyják el fegyverüket s ezek, mint az imperialista agresszió kézzelfogható bizonyítékai, a hős koreai néphadsereg kezére kerülnek.

(Irina Volkova cikke után.)

A Moszkvai Rádió Magyar Zenei Hete elé

Az emberiség közös nagy kultúrkincséhez minden nemzet, legyen nagy, vagy kiesiny a lélekszáma, hozzáadja a maga értékeit, sajátos nemzeti kultúráját — mondja a sztálini tanítás. Ennek a tanításnak a szellemében jött létre a szovjet-magyar rádióegyezmény, melyet áprilisban írtak alá a két ország rádióinak vezetői, hogy még jobban megszilárdítsák és továbbfejlesszék a két nép közötti kultúrkapcsolatokat és megteremtsék az együttműködést rádiózásuk között.

A tömör paragrafusok a tettekre váltott barátságot, az eleven élet melegétől duzzadó valóságot rögzítik papírra: a barátságot és segítséget, amelyet a nagy Szovjetunió ad a mellette barátilag felsorakozó népeknek s kifejezi az egyezmény a hálát is, amelyet ezek a nemzetek, köztük a mi népünk is, a Szovjetunió iránt éreznek.

A moszkvai rádió a jövő héten Magyar Zenei Hetet rendez. Hétfőn, augusztus 28-án kezdik meg Moszkva I. hullámhosszai a Magyar Zenei Hét hangversenyeinek közvetítését. Zeneszerzőink és előadóművészeink, rádiózenekarunk és karmestereink a világ leghatalmasabb és legfejlettebb közönsége elé lépnek: a szocializmus országának dolgozói elé. Ugyanazok a hangszórók, melyeken először szólaltak meg a szocialista realizmus útján járó zeneszerzők új alkotásai, amelyeken világgá hangzott Sosztakovics, vagy Hacsaturján, Prokofjev, vagy a könnyű zene terén Blanter, vagy Dunajevszkij egy-egy új szerzeménye, most egy héten át több hangverseny keretében a magyar művészek, a magyar nép muzsikáját sugározzák.

Messze hallatszik a magyar muzsika Moszkva mikrofonjain át: a Szovjetunióban 120 nagyteljesítményű adóállomás sugároz műsort s egyedül Moszkvából a különböző adókon napi 100 óra műsor hangzik el.

Ebben a hatalmas sugárzásban kap részt most a magyar muzsika.

A Magyar Zenei Hétre elküldtük műsoraink színe-javát gondosan előkészített és kidolgozott hangfelvételeken. A hangfelvételre rögzített művek mellett, az egyezmény értelmében, számos más magyar mű kottaanyagát is kiküldtük Moszkvába. Ezek a művek kiváló szovjet művészek előadásában kerülnek majd műsorra.

Nem sokkal a moszkvai rádió Magyar Zenei Hete után a magyar rádió is megrendezi a Szovjet Zenei Hetet, az élenjáró szovjet művészet legújabb, legjava terméséből, amely rövidesen megérkezik hangfelvételben és kottaanyagban a magyar rádió címére.

Magyar Zenei Hét a szovjet rádióban, Szovjet Zenei Hét a magyar rádióban! Ez a baráti műsorcsere is a szocialista kultúra virágzását, a szocializmus útján járó népek testvériségét jelenti, bizakodást, harcos megnyilatkozást, messzehangzó hatalmas érvet jelent a béke ügye mellett.

A DISZ „Felszabadulás" pályázat ünnepélyes díjkiosztása

A DISZ „Felszabadulás" irodalmi tehetségkutató pályázatának díjkiosztása augusztus 24-én, csütörtökön este hat órakor lesz a Művészeti Szövetségek Házában (Budapest, VII., Kertész-utca 36., II.).

Az ünnepélyes eredményhirdetésen *Rácz Tamás*, a DISZ Központi Vezetőségének tagja adja át a pályázat győzteseinek a díjakat. Az ünnepségen beszédet mond: *Nemes* Dezső, a népművelési minisztérium politikai csoportfőnöke és *Földeák* János, a Magyar Írók Szövetsége lektorátusának vezetője.

FÖNI-hiradó

A Fővárosi Varieté szeptember 8-án kezdi el az évadot az elmúlt évad nagysikerű darabjával, a Májusfa című revűvel.

*

A Fővárosi Varieté [illegible] *tettek. Kényelmesebb lesz a nézőtér. Külön studiót, tánctermeket, próbatermeket létesítettek és a színészek, valamint az artisták régi vágyát teljesítették akkor, amikor végre rendes öltözőkben készülhetnek fel az előadásokra.*

*

A Fővárosi Varieté megnyitásával kapcsolatban az előcsarnokban *kiállítást* rendeznek a népszórakoztatás fejlődéséről. A kiállítás címe: *Haladó varieté.* Bemutatja a kiállítás *a varieté multját és jelenét.*

Az I. Magyar Képzőművészeti Kiállitás portréképei

Előző kiállítási beszámolónkban előljáróban hangsúlyoztuk, hogy az épülő szocializmusban felfrissülő magyar képzőművészet egyik súlypontkérdése a portréfestészet és portrészobrászat. Továbbiakban rámutattunk arra, hogy képzőművészetünk felszabadult jellege az I. Magyar Képzőművészeti Kiállítás portréképein és portrészobrain keresztül tükröződik leginkább. Bemutattuk a portréképek első részét. Most folytassuk hát a második felénél.

Ott kezdjük, ahol tegnap abbahagytuk: a *harmadik nagyterem* anyagánál. Itt már megjegyeztük, hogy *Glatz* Oszkár „Nehéz lecke" című paraszt tanulóleány festményével kigyógyulva a közelmulti, az úrivilágnak tetsző hamis parasztromantikájából, visszatért ahhoz az erős realizmushoz, amit egykori remek Mikszáth-portréjával képviselt. Kevésbbé tudjuk ily kedvezően fogadni *Bajnai Tóth* Lajos „Paraszt Cü"-ját, amely nem fejezi ki a festő minden kifejezéstechnikai készsége mellett sem a jövőjében magabiztos újarcú ifjúságot. Annál nagyobb meglepetés a miskolci *Dobröczöni Kálmán* „Parasztfiú"-ja. Dobröczöni a régi miskolci művészeknek legiskázottabb és legkarakteresebb képviselője s kár, hogy a közelmúltban helyette inkább csak a Meilinger-féle giccseken keresztül ismerték a miskolci képzőművészetet. A DISZ-kiállításon kitűnt *Gera* Éva „Kongresszus előtt" című leányportréja, továbbá *Moldovány* István „Fiatal úttörőleánya" és *Pilényi* P. Oszkár „Öreg fuvaros"-a mellett figyelemreméltó *Breznai József* kettős úttörő portréja: „Úttörő fiú és leány." Breznai eddig az új olasz iskola élettelen formalista jelenségeinek hatása alatt állt s e képe tanuság, hogy mennyire kigyógyult ez a kiváló mesterségbeli tudású fiatal festő olaszországi tanulmányútjainak dekadens hatásaiból. Lerázta magáról a szolgai nyűgöt s most élményszerűen hasznosítja stílusiskolázottsága építőelemeit az épülő szocializmus szolgálatában.

Vidéki Brigitta „Dalos úttörő lány"-a, hosszú, komoly tanulmány eredményének látszik. De még alaposabb s még körültekintőbb tanulmányra vall *Rákosi* Zoltán ismert rajztanár-festőművészünk „Két varrólány" című képe. A régi szomorú, penészvirágos arcú, korán öregedő varrólányok helyett itt másfajta varrólányokról tanuskodik a festő. Az újtípusuakról, akiknek már könnyebb a munka. Nemcsak azért, mert villanygéppel varrnak, de azért is, mert biztosnak látják életük alapját, jövőjüket, munkájuk értelmét. Hogyne látná valóságkutató szemmel boldognak a mai fiatalságot a mai protréfestő, mikor a meglettkorú dolgozók számára is könnyebbé vált a munka, jobban megvilágosodott a dolgos élet értelme. Az olyan nehéz munkát végzők számára is, mint a bányászok. Erről tanúskodik *Szabó Endre bányászképe.* A régi, lehangoló tekintetű bányamunkással szemben itt a diadalmas munka hősével találkozunk. Elhihetjük, hogy Szabó Endre derüsarcú bányásza nem szabályerősítő kivetel immáron, hanem szabály. Hiszen *Szabó Endre maga is bányász.* Fiatal bányavidéki szabadiskolás. *Cz. Hikády* Erzsébet „Hídépítő"-je e munkaöröm érzékeltetését iskolázottabb, de ugyanakkor kevéssé élményszerű, maniros, díszítő hatáskereséssel igyekszik megoldani. Szabó Endre bányász képénél is figyelemreméltóbb *a Munkácsy-díjjal kitüntetett Dobroszláv* Lajos tatabányai szabadiskolás „Bányászkép"-e. A tárna sötét tónusát eredeti megoldással ellensúlyozza a bányászlámpa fényével, amely megvilágítja azt a tárnahőst, kinek — ellentétben a régi bányászinduló képmutató szövegével — immáron nem a halála szép, de az élete szépült meg. Az érzékletes színhatás összhangzatosan erősíti a tartalmi lényeget. Még egy másik bányászkép: *Rusicza* Lajos „Vájár"-ja, amely plakátszerűségével is [illegible] szocializmus hazai bányáinak vájártípusát. *Dobroszláv* Lajos mellett még másik kimagasló szabadiskolás tehetség: *Ficzere* László, kit ugyancsak a DISZ-kiállításon ismertünk először. „Kossuth-díjas vasutasok" című hármas portréja finom koloritjával, jellemábrázoló erejével és komponáló készségével már túlmutat a kezdeten.

Domanovszky Endre „Tanulmányfej"-ét a Fővárosi Képtár vásárolta meg. Ez a portré színgazdagságban kevéssé hozza ki a kiváló mester gazdag színkultúráját annyira, mint a másik teremben lévő „Tanuló iskola" című kompozíciója. De bármilyen gyönyörű színváltozatot is ad ez a Domanovszky-kompozíció éppen a tanulókör tagjainak tekintete elmosódik s nem jut a mesterhez méltó és az épülő szocializmus kultúrforradalmához méltó igényességgel kifejezésre maga az életszerű téma, amit a cím ígér. Ezzel szemben a tanulmányfeje pótolni látszik, ami a kompozícióból hiányzik. Figyelemreméltó ígéret *Bartosi* László építőmunkás önarcképe. Ugyancsak sokat várhatunk *Szöllösi* M. Lászlótól „Forrasztónő a sztálini műszakban" kompozíciós portréja nyomán.

A *negyedik* számú kisteremben ugyancsak számos portréval találkozunk. Legelőször ragadja meg szemünket *Vén* Emil: Bartók Béla-ja. Kemény vonalasságával s eredeti színmegoldásával karakteresen friss személyiségerővel jeleníti meg világhírű komponistánkat, ki az egyetemes zenetudománynak is egyik legpéldásabb művelője volt. A Bartók-jubileum küszöbén igazán méltó mű és nemzeti ajándék ez a Bartók-portré, *amelyet Munkácsy-díjjal jutalmaztak. Zádor* István Somlay Artur Kossuth-díjas színművészünket festette meg grafikai igényességgel. *Botos* Sándor ismert szolnoki festőnk nemes színkultúrájának újabb bizonyítékát mutatja „Olvasó tanonc" című képével. E kép kapcsán azonban meg kell jegyeznünk, hogy amilyen fínom a kép színhatása, annyira nem mond semmit az olvasó tanonc jelleméből, aki pedig Szabad Népet olvas. *Molnár* Zoltán „Leányfej"-e kigyógyulást jelent a régi műcsarnokiasodásból, de ez a kép még nem mutatja, hogy mennyire tud előrébb jutni a félútnál. *Vesztróczi* Manó önarcképe mellett figyelemreméltó *Schillinger* Károly Lenin mozaik portréja, de még inkább *Perez* Jenő Mao-Ce-Tung mozaik portréja. Egy gobleinportréval is találkozunk: *Ferenczy* Noémi Kossuth-díjas művésznőnk „Magvetőjé"-vel, amely a goblein textura anyagszerű követelményeihez híven tükrözi a mesterhez méltó erővel, a valóságot.

Az *utolsó kisteremben* látjuk *Ék* Sándor Rákosi portréját. A virágos előtérrel is segít közelebbre hozni az előadóasztalnál beszélő Rákosit a hallgatósághoz s egyben a kiállítási terem közönségéhez is — népünk atyját a népéhez. *Gábor* Móric Lenin képe plasztikus kölcsön hatásával uralkodik a terem egyik falának közepén *Zemplény* Magda „Zászlóhímző parasztlány"-a is féligmeddig portrészámba megy s lényegében egy nagyonis erőteljes figurális festőt mutat be, kinek eleve kár volt absztrakt kísérletekkel foglalkozni. E sorok írója annakidején absztrakt modorosságáért elég sokszor kemény bírálatot mondott erről a vitathatatlanul tehetséges festőművésznőről s most, amikor Zemplény Magda azt adja, ami leginkább lényege, nagy elégtétel a kiállítási siker nemcsak a művész, de az egykori kritikus számára is. Ugyancsak absztrakt multú művész — noha absztrakt kísérleteiben is vitathatatlanul becsületes és nagytehetségű volt — *Martyn* Ferenc, kinek e teremben látható Táncsics portréja veretes magyar hagyományőrzéssel, s egyben magragadó eredetiséggel jeleníti meg a 48-as márciusi fiatalok eszményképét, a hazai szocialista munkásmozgalom százév előtti magyar úttörőjét.

A portrészobrokkal lapunk későbbi számában fogalkozunk.

Nagy Tibor

A szovjet falu filmellátása

32.600 falusi mozi működik, légiúton szállítják a filmeket, 2000 kópia készül egy-egy alkotásról

Most, hogy az *ötéves terv* hatalmas feladatai között *a magyar falvak mozival történő ellátása* is a kulturális fejlődés egyik központi kérdésévé vált és a megvalósítás munkája egyre szebb eredményekben mutatkozik, mulhatatlanul fontos számunkra

a szovjet filmélet

fokozott tanulmányozása, mindteljesebb ismerete. A szovjet vidék, a szovjet falvak, kolhozok film- és moziéletét jól kell ismernünk, mert ez szolgáltat *példát* arra, hogyan szervezzük meg falvaink *mozihálózatát* és *filmellátását*. A szovjet példa ad iránymutatást, hogyan építsük meg a *filmművészetnek*, annak a művészetnek útját falvainkhoz, tanyaközpontjainkhoz, mely a magyar föld dolgozóinak a szocialista kultúrát a *legközvetlenebb módon* és épp a szovjet filmeken keresztül, *a leghatásosabban* viszi el.

A *Kis Ujság* szerdai számában ismertettük a *szovjet mozi-kirendeltségek* munkáját. Ma nézzük meg, milyen a *szovjet falu filmellátása*.

A szovjet állami költségvetés minden esztendőben hatalmas összeget fordít a Szovjetunió *városainak, kerületi központjainak* és *kolhozainak* moziépítésére. Egyrészt az *állandó mozik* számának növelése a cél, másrészt a *vándormozik* szaporítása azzal a meggondolással, hogy az óriási kiterjedésű ország

legtávolabbi részeibe

is eljussanak az élenjáró szovjet filmművészet *legfrissebb játék-, dokumentum-* és *népszerű tudományos alkotásai*. A filmek rendszerint *a nemzetiségek nyelvén* beszélnek a különböző szövetséges autonom köztársaságokban, vagy nemzetiségi körzetekben.

Azt a mély szakadékot, mely a város és a falu között tátongott a cári Oroszországban, a szocialista államvezetés gyorsan feltöltötte. A kolhoz berendezéssel széles út nyílott

a falu kulturális és tudományos fejlődése számára.

Évenként emelkedik a *kolhoziskolák, klubok, könyvtárak, rádiók* és különösen *a filmszínházak* száma. Ezzel párhuzamosan állandóan javul a falvak *filmellátása* is.

Közvetlenül a második világháború kitörése előtt *20.000 falusi mozi* működött a Szovjetunióban. Ez a szám a háború alatt *felére* csökkent. A náci fasiszták *tönkretették, feldúlták*, illetve *elhurcolták* a megszállott területek moziberendezéseit. A háború utáni *sztálini ötéves terv* során azonban a falusi mozik száma nemcsak elérte,

hanem 8000 berendezéssel túl is haladta

a háborúelőtti mozilétszámot. 1949-ben már *28.000 falusi mozi* működött, közülük *12.000 állandó filmszínház*. Jellemző a szervezettség nagyságára és gondosságára, hogy 1949 folyamán

csak vetítőautón 1400 moziberendezés

járta a különböző kerületeket a *filmügyi minisztérium* megbízásából. Számuk az idén *további 2000-el* emelkedett. A munka teljes zavartalanságát állandó és mozgó *vetítőgépjavító-műhelyek* biztosítják. A műhelyek feladata nemcsak a javítás munkája, hanem ellátják a moziberendezések időszakos ellenőrzését is. Az esetleges üzemzavar így könnyen és gyorsan javítható.

Hasonló gondosság és szervezettség nyilatkozik meg annak érdekében szintén, hogy a lakosság, a kolhozok dolgozói a központoktól legtávolabb eső vidéken is

a fővárosi bemutatókkal csaknem egyidőben láthassák a legjobb és legfrissebb filmeket.

Ezt a célt szolgálta, többi közt, a *filmügyi minisztériumnak* az az intézkedése, hogy jelentősen emelték az egyes filmekről készített *kópiák mennyiségét*. Manapság

1500—2000 kópia

készül egy-egy kiemelkedő filmalkotásból. A szovjet művészeknek ezeket az értékes ajándékait *repülőgépek* szállítják a vidék dolgozóihoz. Légiúton a kerületi filmelosztóba kerül először a kópia, majd onnét *autón, hajón*, vagy *motorcsónakon* megy távolabbi célja felé.

A hatalmas és körültekintő munka eredménye az, hogy az idei év végével több mint *32.600-ra emelkedik* a Szovjetunió falusi mozijainak száma. Ha ezt a számot összehasonlítjuk a háborúelőtti eredményekkel, látjuk: a mozik mennyisége

másfélszeresnél is nagyobbra

emelkedett. Ha pedig az *imperialista országok* helyzetével vetjük egybe a szovjet falusi filmhálózat számait és eredményeit, akkor *lesújtó* az a kép, melyet az imperialista országokról kapunk. Az imperialista országokban nem szélesedik, hanem egyre inkább *szűkül* a vidéki dolgozók kulturális felemelkedésének lehetősége; csökken a művelődési alkalom, mert az imperialista hatalmak nem a kultúra, hanem a *hadikiadások összegét emelik*.

A Szovjetunió és Nyugat összehasonlítása alkalmával ismét újabb bizonyítékát látjuk annak, hogy a *Szovjetunió milyen széles alapon mennyire következetes békepolitikát folytat*.

ÚJ DOKUMENTUMFILMET *játszanak a moszkvai mozik. Címe: „A szovjet nép a békére szavaz." A film bemutatja, hogyan élnek és dolgoznak a szovjet emberek, akik tetteikkel a békés, boldog életért küzdenek.*

*

A PUGACSOV-FÉLE PARASZTLÁZADÁSRÓL *szól a „Szabadság útján" című új szovjet film. Szalavet Julajev, baskir költő és forradalmár életén keresztül tárja fel a XVIII. század cári Oroszországában az elnyomott parasztság helyzetét, a Pugacsov által vezetett forradalom előzményeit, kirobbanását és bukását. A filmet a közeljövőben mutatják be.*

DZSO

Irta: Ilja Ehrenburg

Dzsoval a háború előtt ismerkedtem meg. Fiatal kutya volt. Nyelvlógatva szaladgált Zsmoszkvorecsja havas utcácskáin. Ősei nyilván nem dicsekedhettek előkelő származásukkal: Dzsonak rövid és görbe lábai voltak és bozontos, aránytalanul nagy feje. Dzso, ha nem is volt szép, de rendkívül hasznos állat volt. Megtanulta az újságot a fogai között elszállítani az öreg Gnegyinhez és más ehhez hasonló hasznos dolgokat is művelt.

Eljött a háború, s Dzso gazdájával együtt a Szmolenszk körüli erdőségbe került. Eleinte nem értette a háborút, talán még örült is annak, hogy zavartalanul futkoshat a fák között és kapirgálhat az avarban.

Aztán egy napon minden megrázkódott. A föld az ég felé repült hatalmas göröngyökben. Dzso gazdája mint a tuskó vágódott bele a sárba és ez nagyon megijesztette Dzsót. Megérezte, hogy valami rettentő dolog történik. Az emberek az égre néztek, Dzso is feltartotta a fejét. Nem tudta türtöztetni magát, üvölteni kezdett. Gazdája ekkor már nevetett: — Mi az, barátom, megijedtél?

Dzso látva gazdája vidám arcát, megnyugodott, sőt örömében még a földet is ütögetni kezdte a farkával. Talán szégyenkezett is! De ekkor ismét elkezdődött a dübörgés. Dzsót határozott rémület fogta el azért, hogy gazdája egyik társának fejéhez kapott.

Szeretett volna elszaladni, de azért csendben feküdt, fejét a földre szorította és szemét le nem vette a gazdájáról.

Elszaladni? Nem. Dzso nem hitvány. Üvölteni sem fog. Gazdája azt mondta neki: Csönd! Dzso alig hallhatóan vinnyogott. Megértette, hogy az élet megváltozott, hogy nincs már kicsiny szőnyege, amelyen aludt és elmúltak a boldogság órái, amikor olvasó gazdája lába előtt kuporogva, Dzso csodásakat álmodott — öregasszony kosarából kihullott kolbászokról, meg nyávogva menekülő macskákról.

Dzso legyőzte magában a félelmét. Bombázók támadtak, gránátok robbantak, gépfegyver ropogott kellemetlenül, mintha valaki az ajtón kopogna. Teherautó szaladt aknára és levegőbe repült. Dzso tudta, hogy halál van mindenfelé, az égen és a földön is. De felnézett gazdájára és amikor látta, hogy az nem fél, úgy érezte, neki sem kell félnie. Gazdájának sincs könnyű sora; valószínűleg neki is kellemesebb lenne könyvet olvasni, vagy Tamarával sétálni Moszkvában a folyó partján. Ott Dzso időnként megfeledkezett a gazdájáról. Varjakat hajkurászott, vagy a vele egy utcában lakó szemtelen buldoggal verekedett.

Itt egy lépésre sem maradt el a gazdájától. Azzal az egyszerű, mindent elnéző szeretettel szerette, amelyet az emberek egyszerűen „kutyahűségnek" hívnak. Gazdája nem egyhamar szokott bele az arcvonal életébe. Nem félt a haláltól, de félt, hogy nem tud úgy harcolni, mint kellene, nem találja meg a szavakat, amelyekkel a katonákat tudja lelkesíteni. Könyvember volt és nem közlékeny természet. Tamara is ritkán írt és levelei hidegek voltak. Érezni lehetett belőlük, hogy egy-két hónap mulva már nem érkezik több levél tőle.

Lassan Dzso is megváltozott. Most már állandóan gondterhesnek látszott. Hozzászokott a tüzérségi tűzhöz, megtanult kúszni szabad térségen át, megbújni gránáttölcsérben. Egyszer a faluban röt kis kutya vetette rá magát kihívó ugatással. Régebben Dzso nem riadt volna vissza egy kis csele-patétól, de most tovább ment és még csak vissza sem nyelvelt az elhangzó sértegetésekre.

Aztán egy napon újabb szomorúság köszöntött rá. Hiába várta, nem mentek a faluba a kövér őrnagyhoz, aki mindennap játszott vele. Nem tudta, hogy a németek áttörtek a Kruglovohoz vezető útig, csak azt látta, hogy gazdája nem törődik vele. Bűnbánattal, füleit lógatva igyekezett észrevétlen maradni.

A helyzet egyre romlott. Még a telefonösszeköttetés is megszakadt. Pedig a kruglovoi utat okvetlenül tűz alá kell venni, Dzso segített. Addig lábatlankodott a gazdája körül, amíg az hirtelen mozdulattal a fejéhez csapott. Dzsot kell elküldeni az üzenettel. Ingekből csakhamar álcázó hóköpenyt mesterkedett össze a kutya számára, nyakörvéhez írást kötözött: Löszer kifogyóban, 16 óráig kitartunk, tüzet a kruglovoi útra, balra a ligettől. Megsímogatta Dzso fejét, aztán rászólt: Szaladj. Dzso nem értette, hogy mit kell tennie. Hű kutyaszemével, amelyből szomorúság áradt, egyre csak a gazdáját bámulta. A helyzet egyre romlott. Ekkor támadt gazdájának az az ötlete, hogy egy régi újságot nyomjon Dzso fogai közé. Ez minden magyarázatnál többet ért. Dzso nyomban kitalálta, hová kell mennie. Görbe kis lábait szaporán szedte. Megindult a falu felé. Mikor felérkezett a hegytetőre, megindult a lövöldözés. Cikk-cakkban kúszott tovább, ahogyan a gazdájával szokta az utóbbi időben. Hirtelen erős fájdalmat érzett. Elnyúlt a földön. Aknaszilánk zúzta szét a hátsó lábát. Csak néhány percig feküdt, aztán vinnyogva ismét megindult. Megfeszített erővel kúszott előre, mellső lábaival kaparva maga alá a havat.

Idejében érkezett.

Nem sokkal később megindult a tüzelés a kruglovoi útra, a ligettől balra.

Martyn Ferenc

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

TÜKÖR
Budapest

1021

MŰHELYEK ÉS GALÉRIÁK

Passuth Krisztina

MARTYN FERENC TIHANYBAN

Martyn alakja úgy él a pécsiek képzeletvilágában, mint magát a művészetet megtestesítő, időtlen prófétáé. Kritikái, kijelentései, de még apróbb, jellegzetes szokásai is láthatatlan glóriát vonnak köré, glóriát, amelynek fényét olyanok is érzik, akik Martyn műveit nem ismerik. Mert egészen a legutolsó időkig (1969-es pécsi gyűjteményes kiállításáig, s nemzeti galériabeli szerepléséig) nem is igen volt rá mód, hogy alkotásainak javával, festményeivel, a közönség találkozhasson. Így észrevétlenül, az eltelt évek alatt csak nőtt, gazdagodott a *Martyn-legenda*. Az egyéniség apró megnyilvánulásai, gesztusai is sokkal nagyobb súlyt kaptak, mint más, rendszeresen bemutatkozó művésznél. A legendát még fokozta, hogy a mester — általános festőszokástól eltérően — láthatóan nem is akart kilépni ebből az atmoszférából; műveit csak keveseknek, a legkiválasztottabbaknak mutatta meg.

Éppen ezért igen nagy érdeklődés fogadta, mikor kilépett az elzárkózásból. Mindenkiben joggal merült fel a kérdés: mi van a Martyn-legenda mögött, mit takar a sokéves visszavonultság?

KOPPÁN KÁROLY FELVÉTELE

Martyn Ferenc

Hárs Éva, Martyn Ferenc monográfusa, minap megjelent Martyn-könyvében azt írja, hogy a hetvenéves mesternek ötszáz vászna, nyolcszáz rajza, és ezenkívül még sok plasztikája is van. Mindezekből aránylag nagyon keveset fedett — fedhetett fel —, az utóbbi két év néhány tárlata. Mégis, valamilyen összképnek már így is ki kell bontakoznia.

A *tihanyi megnyitón*, a tihanyi apátság monumentális szépségű épületében, most ismét találkoznak a művek a közönséggel. Egyelőre még inkább csak a beavatottakkal, azokkal, akik Martyn kedvéért utaztak le Pestről, vagy jöttek be Füredről. Az igazi találkozás persze, később lesz: a bevetődő, meleg elől menekülő turistacsoportokkal, amelyek nem készültek fel az élményre, sem Martyn alkotásait, sem pedig pécsi legendáját nem ismerik. Egyszerűen csak belépnek az alacsony, fehér mennyezetű szobákba, és szembetalálják magukat a vásznakkal, amelyekkel meg kell teremteniük a kontaktust.

Ez persze nem megy majd könnyen. Mert Martyn nem természetszerűen, kínálkozóan közérthető művész. Nem is törekszik erre, noha könyvillusztrációiban, melyeket a Don Quijote-hoz, Petőfi Apostolához készített, érzékeltette bravúros rajzkészségét, mesterségbeli tudását, a realisztikus ábrázolás biztonságát is. Hogy illusztráló realizmusa belső kifejezési forma-e, vagy csak etűd — azt pontosan lemérni nem lehet. Mert bármilyen biztonsággal mozog is ezen a területen, mégsem ez igazi terrénuma, egyéniségére az elvonatkoztatottabb, leszűrtebb formák jellemzők. Martyn nem kifejezetten absztraktfestő — stílusában sokféle ösztönzés keveredik, mégis, kétségtelenül az absztrakcióhoz áll legközelebb. A látvány, ami képein megszületik, többnyire természetélményből fakad, de maga az élmény annyira módosul, annyira telítődik különféle elemekkel, más élményekkel, hogy csak nagyon nehéz azonosítani, vagy még inkább felismerni a lovasfigurát, a tengerpartot, a kikötőt...

A festmények nagy része ragyogóan, derűsen színes; olyan színes, mint a párizsi iskolához tartozó Miró kompozíciói, akinél — akárcsak Martynnál — az amorf foltok, mintha gyermekrajzosan leegyszerűsített eleven állatkákra, növényekre emlékeztetnének.

A párizsi iskolához való kötődés Martyn életútjából logikusan következik. Mint kisgyerek, első művészi élményét Kaposváron Rippl-Rónai Józseftől kapta, akivel nagyon sok időt töltött együtt, s ez alatt magába szívhatta a mester francia festői kultúrájának, francia iskolázottságának legjobb sajátosságait. Mint fiatalember, huszonhét éves korában, 1926-ban került ki Párizsba, s ott tizennégy évet élt. Ez a tizennégy év — még ha Martyn nem is akart véglegesen letelepedni, gyökeret ereszteni Franciaországban —, egész életére döntő hatású volt. A felületkezelés játékosságát, a színhatások változó derűjét, a látszólag szeszélyes formák mögött ható belső rendet, mind itt sajátította el.

Művein a motívumok sokszor vegetatív életet élnek, mint gyökerek vagy friss hajtások csíráznak, növekednek felfelé. Nem különülnek el egymástól — kapcsolatuk, ellentéteik együttese egynemű felületet teremt, s ez a felület mindig dekoratív, mindig vonzó. Martyn nem keresi a bonyolult térhatásokat, nem vezeti a mélységbe a szemlélő tekintetét; a síkon él, és a síkon érleli ki bonyolult festői hatásait. Néha szigorúan, ridegen geometrikus, máskor pedig mintha a szürrealizmus szeszélyes motívumai kelnének életre művein. Többnyire azonban biztosan mozog a kettő között, bár mindig erősebben vonzódik a tiszta formákat alkotó absztrakció felé.

1940 óta él itthon. Azóta bontakozott ki teljes bőségében festészete, születtek meg finomvonású, erőteljes, realisztikusabb és elvontabb, gondosan megmunkált rajzai, s egyéni veretű, más-más felfogásban fogant illusztrációi. A Martyn-legenda nemcsak legenda hát: igazi életmű áll mögötte. Ennek sokrétűségét, eltérő hangulatait, változásait és vibrálásait természetesen nem tárhatja fel egészen — legfőljebb, ha érzékeltetheti — a tihanyi kiállítás.

ZER A RIMI

1 1930. VII. 30. Montevideo, Centenario-stadion. Az első világbajnokság döntője (Uruguay—Argentína 4:2) előtti ünnepélyes zászlócsere. Nasazzi, az „uru"-k csapatkapitánya, középen Ferreira, az argentin kapitány, mellette Secuedo, bolíviai partjelző

2 1934. VI. 10. Róma, olimpiai stadion. (Olaszország—Csehszlovákia 2:1.) A döntő előtt kezet fog Combin, az olasz kapitány és Planicska, a csehszlovák kapitány. Középen Eklind, a mérkőzés svéd játékvezetője

. 19. Párizs, Colombes- (Olaszország—Magyar- Meazza és dr. Sárosi, a üdvözli egymást, közötle francia játékvezető

16. Rio de Janeiro, Maidion. (Uruguay—Brazí-, a brazil és Va la, az t kapitánya kezet fog. er, a döntő angol játék-

A BŰN NYOMÁBAN

„Állati"

diploma. Ez két részből állt. A felső rész leti oklevél szövegének másolatát tartalalatta pedig a rektor igazolta a másolat égét. Korányi levágta az oklevél felső régy hasonló betűtípusú írógépen lemásolta eget, de már a saját adataival. S az így „oklevélhez" hozzáragasztotta a hitelesítő rektori szöveget, majd az egészről fót készített, amelyen nem tűnt fel a ra. Ezután személyi igazolványába doktori adományozott magának.

n állást változtatott. Néhány hónapra egy kórház laboratóriumában helyezkedett el őként. Környezetében elterjesztette: álos, de műhiba miatt egy ideig még nem zálhat. Munkatársai sajnálkoztak a megmodorú, „régi vágású" állatorvoson. És álsegítették. Beajánlották a Magyar Tudos Akadémia mikrobiológiai kutató csohoz.

ploma" fotókópiájával a zsebében, jelentfelvételre. 1940-ben végzett állatorvosnak ti magát, s azt állította, korábban a vágódolgozott kutató orvosként. Témaköréhez bek közt — a fertőző gyomor- és bélgyulos betegségek elleni kísérletek tartoztak. miért hagyta ott munkahelyét?

lyos mulasztást követtem el — vallotta g —, amiért 1969 decemberéig eltiltottak a ai gyakorlattól. Ezért vagyok kénytelen ire alacsonyabb munkakörben dolgozni.

neki. Megkérték, fáradjon el a Központi ezésipari Kutató Intézetbe, majd ott — jatukra — állományba veszik. Ez az intézet szírozta ugyanis, részben, a csoport kutatá-A KÉKI-nél már tudtak róla. A diplomát kérték el tőle. A vágóhídon sem érdeklődtek . Egyelőre „műszaki ügyintézőként" vették e az MTA mikrobiológiai csoportjánál végzett állatkísérleteket, a takarmányok megfelelő hasznosítására. Munkatársai hamarosan megkedvelték a figyelmes, előzékeny „doktort". Olyannyira, hogy amikor értékes műszerek tűntek el „szőrén-szálán", Korányira senki sem gyanakodott. Ha pedig pénzt kért kölcsön — ezt gyakran tette —, a kollégák nem sürgették a visszaadást. S neki eszében sem volt megadni a kapott pénzt.

A kollégák pénzén

A mikrobiológiai csoportnál Korányinak megtetszett egy huszonnyolc éves laboránsnő. Az udvarlás azonban sokba került, ezért még több pénzt csalt ki kollégáitól. Két eset a sok közül: Az intézet takarítónőjének (mint sok másnak) már nyolcezer forinttal tartozott. Felettese figyelmeztette, adja meg végre a pénzt. Korányi a legnagyobb lelkinyugalommal jelentette ki: e pillanatban képtelen rá. Sőt, éppen neki van sürgősen szüksége négyezer forintra. Felettesét kérte meg, kölcsönözze ezt a pénzt, s majd egyszerre fizeti ki mindkét adósságát. A kölcsönt megkapta.

A múlt év őszén, Korányi felhívta a kutatócsoportbeli volt főnökét, aki időközben új munkahelyet választott. Sürgős találkozót kért.

— Kínos helyzetben vagyok! — mondta. — Százezernyolcvanezret kellene azonnal befizetnem öröklakásra, de hétezer forint még hiányzik. Légy szíves, adj kölcsön.

/1021

LANTOS FERENC

MINDIG FELADATOT ADOTT

Amikor visszaemlékezünk olyan élményekre, melyek ma is munkálkodnak bennünk, nem tudjuk már elválasztani az eredetit a felidézettől, így valószínűleg sajátunkéval keveredve vagyunk csak képesek megfogalmazni.

Martyn Ferenccel 1946-ban, Óbányán találkoztam először. Én nagybátyáméknál nyaraltam, ő pedig, felesége és Takács Jenő zeneszerző és felesége társaságában, az Óbánya környéki hegyekben kirándult. Gombát szedtek az erdőben, és nagybátyámat jöttek meglátogatni. Közös füttyjelük Beethoven V. szimfóniájának „sorsmotívuma" volt. Amíg Takács Jenő és nagybátyám arról beszélgettek, hogyan készülnek a zenei kompozíciók, Martyn Ferenc elhívott magával, felmásztunk egy füves domboldalra, az erdő szélén leültünk, ő elővette a papírt és elkezdte a tájat rajzolni. Nem beszéltünk, ő figyelte a tájat és rajzolt, én pedig őt figyeltem. Addig még soha nem volt ilyen élményem. Mint egy karmester, úgy tartotta kézben a táj egészét és részleteit, és fokozatosan, mindig az egészre ügyelve, fejlesztette a rajzot.

(A későbbi években többször beszélt arról, hogy a jól fejlesztett rajzot bármikor abba lehet hagyni, az mindig teljes egész. Ugyanakkor a jól fejlesztett rajzra az is jellemző, hogy mindig folytatni lehet. Példaképpen Leonardo rajzaira hivatkozott a legtöbbet, mondván, az ő művei minden befejezett látszat ellenére bármikor folytathatók. — A rossz rajzok már elkezdésükkor készen vannak és soha nem folytathatók.

Persze mindez képletes volt! — Úgy gondolom, a szellemi nyitottságról beszélt.

A folytatás tehát nem azt jelenti, hogy több vonalat húzunk, hanem, hogy úgy fogalmazzuk meg a formát, hogy az tartalmilag nyitott maradjon, hogy a befejezés ne csak egyféle lehessen. Valószínűleg ebből adódik az, hogy a nagy művek mindig újra és újra élnek, újra és újra aktuálisak.

Ezzel függött össze az is, amikor arról beszélt, hogy nem mindegy mikor hagyunk abba egy rajzot, mint ahogy nem mindegy az sem, hogyan kezdjük el. A kezdés meghatározza a folytatást, az abbahagyás pedig a szellemi továbbélést. Ha többet teszünk rá egy rajzra, mint amennyi szükséges, elhalványítjuk a gondolat tisztaságát. Ha túlbeszéljük, veszít a szuggesztivitásából.)

Óbányáról hazafelé, Pécsre, a pécsváradi vasútállomásig, az erdőn keresztül gyalog jöttünk. Útközben sokat beszélt a művészetről, a természetről, fákról, levelekről, madarakról és búcsúzáskor azt mondta, havonta látogassam meg és vigyem magammal a munkáimat.

Havonta aztán meg-megjelentem nála és vittem, ami volt. A rajzaimról az első időkben a legtöbbször azt mondta, hogy ezek nagyon szépek, csak az a baj, hogy nincs „kézjegyük". Nem lehet tudni, ki csinálta őket, ki van mögöttük. Törhettem a fejem, mit ért „kézjegy" alatt. Gondoltam, a következő alkalomra majd kitalálok valami kézjegyet! — Legközelebb aztán megint végiglapozta a rajzokat és ismét elmondta, hogy ezek milyen szépek, csak az a baj, hogy nincs kézjegyük. — Nem értettem, hogy mi az a „kézjegy". Sejtettem ugyan, de nem tudtam még akkor, hogyan lehet eljutni hozzá. Ő pedig nem magyarázta meg részletesebben. — Sokat magyarázott ugyan, de sose konkrétan a képről, mindig valami másról, az emberekről, a növényekről, a francia festőkről, Rippl-Rónairól, arról, hogy ők milyen időbeosztással dolgoztak, de arról, hogy mit és hogyan kell csinálni, sose beszélt. Legfeljebb kérdéseket tett fel: gondoltál-e erre vagy arra... Láttad X kiállítását? Emlékszel arra, hogy a bejárattól jobbra hogyan következtek a képek

GYARMATHY TIHAMÉR

Köszöntő levél Pécsre

Köszöntelek, Ferenc Barátom, születésnapod alkalmából, visszaemlékezve találkozásainkra, melyek hol sűrűltek, hol ritkultak ugyan, de nem változtatták meg baráti kapcsolatunkat.

Pécsett születtem, ott is érettségiztem s éltem 18 éves koromig. Művészeti érdeklődésem, eszmélésem a szép mecsekalji városban kezdett csírázni.

Első impulzusaim, amik a rajz, a festés kényszerét kiváltották belőlem, Téged idéznek, Mesterem és Barátom.

Gábor Jenő festőművész tanárom ajánlott figyelmedbe, s Te voltál szíves foglalkozni velem az általad irányított rajziskolában.

Sajnos, nem sok ideig, mert rövid pécsi tartózkodás után ismét a művészetek európai fővárosában, Párizsban építetted tovább nagyszerű életművedet.

Külföldön eltöltött éveim, valamint a Te hazatérésed után ismét Pécsett folytatódhatott barátságunk: keményen dolgozva, vitatkozva műtermi látogatásaink alkalmával; igen hasznos eszmecseréket folytatva Fülep Lajossal a zengővárkonyi kirándulásokon és Takács Jenőékkel. Mindig nagyon szívesen emlékezem vissza az eleven pécsi művészeti életre.

Barátságunk a nehéz időkben is megállta a próbát. Illegalitásba kényszerültél; nemegyszer kerestél föl kis lakktáskáddal vándorolva. Családom körében, pokoli éjszakákat-nappalokat megélve, tervezgettük művészeti életünk holnapját, holnaputánját; bízva abban, hogy túléljük a kataklizmát.

Mindenkor arra biztattál, hogy dolgozzam, mert van értelme a munkának. És én megfogadtam tanításodat, tanácsaidat. Köszönöm Neked a velem való törődést, ahogy Kállai Ernőnek is, ki szintén gyakran fölkeresett abban az időben s ugyancsak kitüntetett szíves barátságával.

A háború befejezése után egy esztendeig ismét Pécsett dolgoztam. A szinte naponkénti találkozás, beszélgetés, majd a közös munka, a szocialista kultúra felvirágoztatásáért vállalt tevékenység: mind-mind segítette művészi fejlődésemet, és elmélyítette barátságunkat.

S bár elszálltak felettünk az évek, jó tudni és megélni ezt a barátságot: még akkor is, ha mostanság egy-egy levlapra írt párszoros jókívánságban, vagy rövid telefonbeszélgetésben nyilvánul meg.

Kívánok Neked, kedves Ferencem, termékeny esztendőket; kívánom, hogy még sok éven át szeretettel köszönthesselek.

egymás után? — Megfigyelted-e, hogy az ég és a hegy találkozásánál a formák hogyan mennek át egymásba? És így tovább...

Mindig feladatot adott, mindig problémákat sorakoztatott fel, de megoldásokat sose javasolt. Milyen kár, hogy csak nagyon kevesen tudtak és tudnak így tanítani! — Igaz ugyan az is, hogy akik nem tudtak megbirkózni ezekkel a feladatokkal és Martyn külsődleges jegyeit vették át, szellemi és szemléleti nyitottsága helyett, azok fokozatosan elvesztették lábuk alól a talajt. Meggyőződésem, hogy akik Martyn Ferenc — szavaival és képeivel elmondott — tanításait jól megértették, azok nem utánozták, hanem folytatták.

Máskor, ha képeket vittem hozzá, sokszor csak átlapozta az anyagot és nem szólt hozzá semmit. Mondta, hogy hagyjam ott őket, majd még gondolkozik rajtuk. Aztán elkezdte a saját munkáit egymás után a festőállványra tenni. Néhány mondatot mondott hozzájuk vagy ilyesmiket kérdezett: Mit gondolsz, hány háromszög van ezen a képen? És mikor nem tudtam megmondani, mert a szövevényes szerkezetből nem lehetett olyan egyszerűen kihámozni, csak mosolygott, de a választ nem adta meg ő sem.

Egy alkalommal kb. 80 rajzot vittem hozzá. — Leültünk, maga elé tette a paksamétát és lassan elkezdte lapozni. Egyik-másik rajzot hosszabban nézte, néhányat egészen közelről is. Ilyeneket mondott közben: Könnyű egy rajz közepét megcsinálni! Nem ez tehát a legfontosabb, hanem a szélei. Gondoltál arra, hogy mi történik a széleken? Vagy: Miért ilyen sűrű itt-ott a vonalháló, így nem tud mögüle a fény előjönni. — Egyáltalában miért ilyen fekete a sötét és miért ilyen fehér a világos? A középértékekkel kell dolgozni, a középszürkékkel kell a nagy dinamikai kontrasztokat is kifejezni.

Mikor a lapozgatásnak a végére ért, várt egy kicsit, majd rám nézett és megkérdezte: hoztál valami rajzot is?

Máskor viszont csak ennyit mondott: ezek 10 év múlva jó rajzok lesznek. 10 évet kell még élned ahhoz, hogy megérjenek.

Martyn tanításainak értékét akkor tudtam csak igazán felfogni, mikor már a főiskolára jártam. Akkor jöttem rá, hogy ott Barcsayn, Rabinovszky Máriuszon kívül szinte senkitől nem lehetett lényeges dolgokat tanulni.

Úgy dicsér, hogy az szidás és úgy szid, hogy az dicséret. Kinek mi jár és mire van szüksége! Így vannak, akik meg is dicsőülnek a dicsérő szidástól... A jó festőnek, akit szeret, azt mondja a munkájára: Hát tudod, be kell vallani, ez nem valami nagy teljesítmény. Nem tudom például, miért ilyen ez a forma és ezek a vonalak miért párhuzamosak? Aki nem tud semmit kitalálni, az rajzol csak párhuzamost. — A rossz festőnek, akit nem becsül, ezt mondja: Hát tudod, te most a csúcson vagy. Nagyon ügyes rajzokat csináltál. Ez a te maximumod! Én ilyen jó képeket még nem is láttam tőled.

Martyn Ferenc egyébként a rajznak igen nagy fontosságot tulajdonít. Nála a rajz nem vázlat, nem a festményt megelőző alkotói fázis. Nála a rajz inkább összefoglalás, sűrített gondolat. Szerinte igazán rajzolni csak idősebb korban tud az ember, amikor már kellő egyszerűséggel jelentkezik a mondanivalója.

Azt szokta mondani, hogy tulajdonképpen nem ő rajzol, ő csak közvetít. Valaki — a háta mögül — vezeti a kezét... Rajzai tehát akaratán kívül olyanok, amilyenek...

*

A Kuruc-sorozatának első bemutatása után rendezett szakmai ankéton, mikor a kollegák elmondták minden kifogásukat, Martyn Ferenc szerényen megjegyezte: Igazán nagyon köszönöm mindazt, amit mondtatok. A továbbiakban azonban azt szeretném kérni tőletek, hogy lehetőleg olyasmiről beszéljünk, amiről én még nem tudok. Én is szeretnék tanulni valamit tőletek, hiszen szakmabeliek vagyunk mindannyian.

Igen jó humorérzéke van és jól tud szórakozni azokon, akik ezt nem veszik észre. Ha találkozik például két egymást utáló emberrel, azt mondja nekik: Igazán nagyon örülök annak, hogy ti ilyen jól megértitek egymást! Nem is hiszitek ez milyen nagy kincs! Hiszen ma mindenki utálja a másikat. — És aztán kajánul nevetve meséli: Képzeld, egy hónapig nem veszekedtek, elhitték amit mondtam róluk. De aztán nem bírták tovább, most már ismét utálják egymást.

Egyszer mesélte, hogy Weöres Sándorral — amikor még Pécsett lakott — éjszakánként sokat kószáltak együtt és sokat „dorbézoltak". Egy ilyen dorbézolásukat el is mondta: A Kálvária utcában sétáltunk éjjel, mikor Weöres Sándor azt mondta: Te, Ferenc, másszunk fel a várfalra! Mire ő: Mássz fel csak te, ha akarsz! Fel is mászott... — Aztán tovább sétáltak a székesegyház mögötti Petrezselyem utca felé. Ennek a déli oldalán, az egyik útszakaszon, mélyen lent voltak az épületek és az előttük lévő kis kertbe sok lépcsőn lehetett csak lemenni. Az egyik ilyen kapu előtt Weöres Sándor megállt és azt mondta: Van nálad valami pénz? Mondom, hogy van egy kevés. — Add ide! — A maga pénzét is hozzátette, aztán kinyitotta a kaput és lementünk a kertbe. Sándor bekopogott a lakásba, ahol már teljes sötétség volt. A kopogásra egy kis kecmergés után meggyulladt a villany és hálóingben megjelent az ajtóban egy alacsony, ajtószélességű asszony, aztán rögtön mögötte egy magas, hálóinges Don Quijote figura. Az ádámcsutkája csak úgy mozgott föl-le. — Kérdezik, hogy mit akarunk. Weöres Sándor azt mondja: Ez itt Martyn Ferenc festő, én pedig Weöres Sándor költő vagyok. Hoztunk maguknak egy kis pénzt. És a markukba nyomta azt a néhány pengőt, amit szorongatott. — Jó éjszakát kívántunk, aztán visszamentünk a lépcsőn, hogy tovább kószáljunk. — Hát ilyenek voltak a mi dorbézolásaink!

Kétségtelen, hogy a negyvenes évek végén nekünk itt Pécsett, de talán az egész országban is, Martyn munkái jelentették a művészetet, Európát, mindent és ez olyan egyedüli és szuggesztív volt akkor, hogy nem is lehetett elképzelni mást, mint amit ő csinált. Ezért aztán akkor el is szigetelődött és sokan nem vették jó néven (a negyvenes-ötvenes évek fordulóján, sőt még az ötvenes évek végén se), ha valaki Martyn Ferenccel tartotta a kapcsolatot. Sokan ezért messze elkerülték, csak tisztes távolból próbálták ellesni tőle a „veszélytelen" tanulságokat. — Emlékszem, mikor a Kuruc-sorozatát festette, az a hír járta, hogy Martyn ellenség, mert formalista, hiszen csak az érdekli a kuruc-labanc lovascsatából is, hogy a kardok szép ívben találkozzanak a festményen. Még egy döntő ok volt, ami miatt ellenségnek tekintette a szakma egy része, mondván: „Martyn vékony ecsettel fest, holott a mi heroikus korunkat csak széles ecsetkezeléssel lehet kifejezni."

Persze mindez elmúlt és Martyn Ferenc művészetét ma már sorozatos kitüntetései éppúgy fémjelzik, mint tanítványaiban tovább élő tanításai. Egy-egy festménye, plasztikája vagy egy-egy periódusa további életművek alapja lett, melyek ismét újabb lehetőségeket indítottak el. Az igazi igazolást ez jelenti! — Úgy formálta a múltat jelenné, hogy az a jövő lehetőségei felé mutatott.

GELLÉR B. ISTVÁN

Amikor a lélekvándorlásban hittünk...

Sziámi macska volt II. vagy Nagy Ramzesz idejében. Színe finom átmenetet képez a szürke és a barna között. Sárgászöld szemű, szembogara fekete. Memphiszben élt, de felbukkanásáról tudnak Karnakban és Luxorban is. Látta az Abu-Szimbeli napszentély építését. Kitartóan figyelte a náosz-kultusz szobrának elkészültét.

Adatok:
szobor magasság: 92 cm
szobor szélesség: 33 cm
Szkarabeusz alap:
magasság: 69 cm
szélesség: 43 cm
Anyaga:
szürke nubiai gránit (festett, fehér, sárga, vörös színekben)
Állapot: jó
Helye: Abu-Szimbeli napszentély, náosz
Ideje: II. Ramszesz

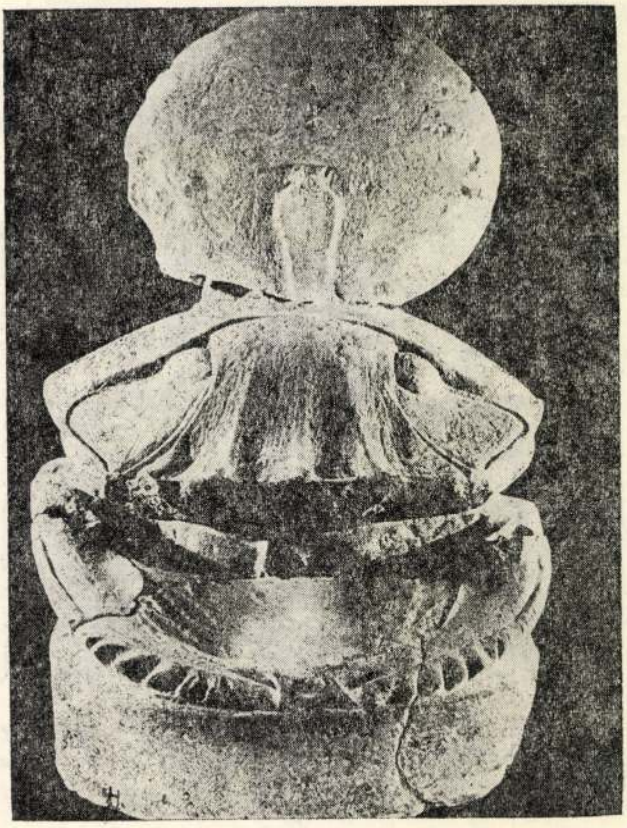

A XVII. században költő és írástudó Japánban. Basho környezetében is felbukkant. Ismertté vált a vízbehulló cseresznyevirág sziromról szóló haikujával. Nevezetesek voltak a középszürkék középbirodalmáról írott yugenjei.

*

Később madár testébe költözött, mert ennek jött el az ideje. Talán egy volt a figyelő madarak közül. Lásd a fajták végtelen változatosságát a bagoly és a vörösbegy között.

Talán a Pantheon romjai közt fészkelő baglyokról is most eshetne szó — érmekké válva ránk patinásodott Athéné-madarak.

*

Legújabb felbukkanása Európában, közelebbről a Kárpát-medencében, Magyarország, Somogy megye jelentős területi kisugárzással. Felbukkanásáról tudunk a Marais-negyedben Budapesten, Niklán és Pécsett.

*

N. B.

Egyes kutatók szerint kőfaragóként a X. vagy a korai XI. században az Earl's Bartoni torony (Northanptonshire) építési munkáinál kőfaragóként tűnik fel.

Ismét mások állítják, hogy a ruthwelli vagy a reculveri keresztek némelyikén fedezhető fel kezemunkája.

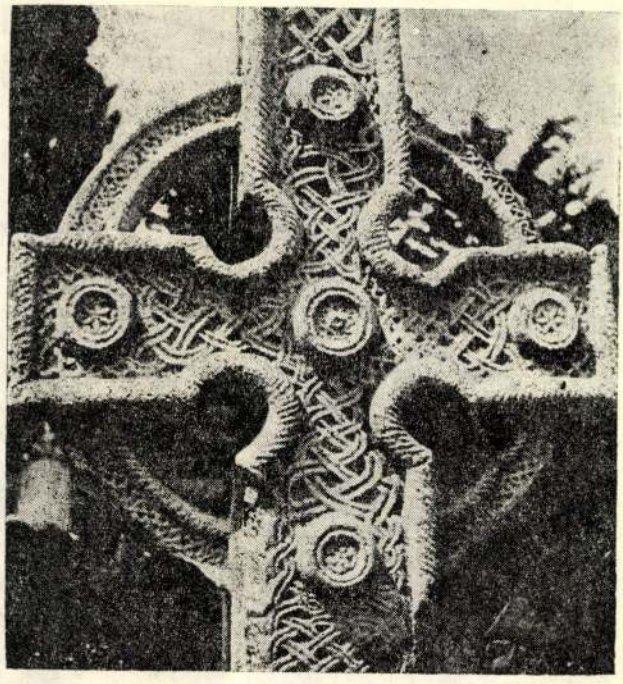

Az újabb kutatások sejtetni engedik, hogy obsitos katonaként belesett azon bécsi fényképészműhely ablakán, ahol egy Berzsenyi nevű magyar nemesember fényképet készíttetett magáról.

Az olvasó itt összezárhatná a lapokat, hiszen azon finom intimitásokról itt nem esik szó, melyért voltaképp tollat adtak a kezembe. Viszont láttam egy szürkeruhás idős férfit, aki a tihanyi apátság barokk fehér folyosóin kis kartonlapra szinte rejtőzködve rajzolta a tájat. Mikor elkészült, hátára néhány sort írt és megcímezte. Tudtam a címzést, és ez a soha ki nem mondott, szavakba nem foglalt cinkosság tiltja számomra a folytatást.

*

Találós kérdés az olvasóhoz:
Vajon M. F. magyar festő 1938-ban a szürrealisták, vagy Piet Mondrian kiállítását nézte meg először?

KESERŰ ILONA

KEVÉS BESZÉDDEL

Megnézte néhány rajzomat és megbizott az első feladattal. Ennek eredményét következő szerda délután vittem el hozzá. Tizenkét éves voltam, hosszú rajzolói gyakorlat állt mögöttem. Az első óra, amit műtermében töltöttem, azt jelentette, hogy attól kezdve kiválasztott tanulója, majd beavatottja lehettem a festő-mesterségnek. Először történt meg, hogy papírral, ceruzával leültem egy tárgy elé, amit meg kellett figyelnem és megfigyeléseimről rajzot csináltam. Hetenként jelentkeztem Martyn Ferencnél ezekkel a rajzokkal. Így, az idő távolából nagyon lényegesnek tartom, hogy nem kezelt gyereknek. Rajzaimat felelősséggel készített munkáknak tekintette és úgy is bírálta őket. Ezek a rajzok mind megvannak, a lapokon az ő hozzá-rajzolásai, hogy jobban megértsem, amit mond — a szakma legfontosabb kérdéseiről beszélt. Most már azt is látom, hogy ahova szellemem, lelkem, képzeletem elraktározta egy-egy tanítását, ott addig nem volt semmi, még homályos érzet vagy sejtelem sem.

Ez a mélyen átélt első tudásanyag ma is táplál. Ráépült a későbbi tanulás és gyakorlat, de a meghatározó mégis az a televény maradt, ami őrzi Martyn Ferenc szavait, a szakma megismert törvényeit, a munkálkodás ritmusát, a szédítő magasságokba helyezett mércét.

Nem volt könnyű dolgom. Becsvágyamat a végletekig növelte azzal, hogy mindig többet kívánt tőlem, mint amit éppen fel tudtam mutatni. Húsz év után dicsért meg először. Azok a képeim szolgáltattak erre okot, amiknek létrejötte óta én is festőnek tartom magam.

Élesen emlékszem a szobára, ahol az ablak közelében dolgozott. Amikor érkeztem, aznapra már befejezte a festést. Palettájáról hajlékony késsel szedte le a festékcsomók érintetlen részeit és kis kupacokat rakott belőlük egy tiszta, fényes felületű másik palettán, azután az elsőt tisztította meg ugyanolyan fényesre. Ez a nyugodt, gondos tevés-vevés számomra minta. Arra figyelmeztet, hogy a festő mindennap dolgozik, tiszta színekre, hibátlan eszközökre van szüksége.

Valamit szeretnék megfogalmazni, ami igen fontos, de nehéz megközelítenem szavakkal. Hogyan tanított Martyn Ferenc? Kevés beszéddel. Minden jelentős volt, amit mondott. Emlékszem közléseire, amiket félig sem értettem, de attól kezdve gyötörtek, hogy mélyükre hatoljak. Gondolatokat helyezett el számomra az időben, amiknek megfejtését későbbi évek hozták.

HÁRS ÉVA

MARTYN FERENC ÉS A JANUS PANNONIUS MÚZEUM

Rövidlátó hívság lenne azt mondani, hogy Martyn Ferenc és a pécsi múzeum közötti jóbarátság a Modern Magyar Képtár létrehozásával kezdődött. Igaz viszont, hogy Martyn Ferenc barátsága és közbenjárása indította el a képtáralapító adományozások sorát.

A művész és a múzeum kapcsolata azonban sokkal régebbi keletű. Egyidős Martyn pécsi tevékenységével, amelytől elválaszthatatlan a jelenlét, a város minden kulturális megnyilvánulásának támogatása, gondolatébresztő, utat egyengető segítése. Jelen volt az egykori Városi Múzeum életében, cikkeket írt Évkönyvükbe, előadásokat szervezett és tartott maga is a művészet fontos kérdéseiről, s már akkor megkísérelte — a helyi erők és a Szépművészeti Múzeum segítségével —, hogy városunkban képtárat hozzon létre.

Ez a barátság a Modern Magyar Képtár megnyitása után és további fejlesztése során még szorosabb lett. Martyn Ferenc gyűjteményszerző és tudományos feldolgozó munkánk részesévé vált, nagy tudásával, európai szemléletével, széles látókörével tanácsadónk és segítőtársunk ma is. Jelenlétére a múzeumi közéletben ugyanaz a természetes közvetlenség jellemző, mint amilyennel a képzőművészeti szövetség munkájában, a városi tanácsüléseken, s minden kulturális rendezvényen részt vesz. Látva lankadatlan, a közügyekért mindig felelősen szót kérő közéletiségét, az emberben csodálkozva tolakodik elő a kérdés: a Munkácsy-díjra, Kossuth-díjra, Érdemes és Kiváló Művész címre, egyéb magas állami kitüntetésekre érdemesült, elismert alkotóművészetéhez mikor jut ideje? S gondolt-e alkotó és közéleti tevékenysége mellett arra, hogy nagyszerű életművének, melyet a hetvenes évek közepéig szerény lakásának 4 négyzetméteres kis szobájába zsúfoltan őrzött, mi lesz a későbbi sorsa? – Tudom, ő maga erre nem gondolt. Ha kérdeztük, azt válaszolta: „A művek gondoskodnak a saját sorsukról".

Ez esetben azonban múzeumunkat érte az a kitüntető szerencse, hogy a gondoskodás tisztét vállalhatta. Amikor megyénk és városunk vezetői úgy döntöttek, hogy Martyn Ferenc további alkotómunkájának zavartalansága érdekében részére műteremlakást biztosítanak, ő meg sem várva annak elkészültét, 1974-ben főműveit, 123 alkotását Pécs város közönségének adományozta és a Magyar Állam képviseletében múzeumunk őrzésére bízta. Amint az ajándékozó okiratban kijelentette: „adományának célja, hogy életműve abban a városban legyen a köz tulajdona, amelyben élete jelentős részét töltötte."

A nagyvonalú, jókedvű ajándékozás azonban ezzel nem fejeződött be. 1978-ban 50 és napjainkban újabb 50 remek rajzzal egészítette azt ki. A tavalyi budapesti és az idei római bemutató után rövidesen azok is láthatják e műveket, akiknek valójában adományozta: a Káptalan utcai műteremházban Martyn Ferenc rajzaiból állandó kiállítás nyílik.

S mi, a múzeum, a jó gazda gondosságával miképpen adózunk? — Hiszen bármi segítő buzgalom csupán alapos kötelesség a kitűnő életmű megőrzésére, óvására, bemutatására. A rajzok most megnyíló állandó kiállítása ez utóbbi célt szolgálja. Ezek teljesebb együttesének biztosításához szorgalmaztuk a művész 1944-ben készült, „A fasizmus szörnyetegei" sorozatának megvásárlását. A hazai rajzművészetben egyedülálló tíz lap Martyn Ferenc antifasiszta magatartásának kiváló művészi tanúságtétele. Nemes anyagba öntettük az 1943 óta gipsz tervek-

SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
JELENKOR
1979 6
Martyn Ferenc
festő-grafikus és szobor-
művész

ben őrzött plasztikákat, amelyek bármelyike ma is aktuális lehetne a városban felállítható köztéri szoborként. Segítjük, gondozzuk a kiállításokat, amelyek iránt a közönség, a művelődési házak, a múzeumok igénye egyre gyakoribbá válik.

Mindez persze csak dadogó bizonygatása a közös munka megszámlálhatatlan sokaságú mozzanatának. Múzeumunk képzőművészeti tevékenysége sokrétű, aprólékos munkára épül. Martyn Ferenc életműve és munkássága példa előttünk a következetességre, alaposságra, a bizalomra, a mindenkori tisztességre. Példa arra, *ahogyan* dolgozni kell, amint maga is mondja: „úgy igazán, s nemcsak amúgy, szőrmentiben".

Köszönjük az iránymutatást, a példát, az együtt, jó munkával, jó kedvvel eltöltött perceket, órákat, éveket. Köszöntjük a Mestert, akivel még sokat, sok évet kívánunk együtt munkálkodni és akitől még sokat, a rohanó idővel dacolva is sok mindent szeretnénk megtanulni.

Tavaszi hepening

Startvonal s újra a felkészülés
erek új próbája vértolulás
dörren a startpisztoly s fent a tömeg
lábhegyen ujjong hogy f u t á s f u t á s

Fényben a veszteség mély gödrei
leltárból hiányzó kortárs barát
tavaly még kisleány varázsú nők
mezítláb futnak a folyókon át

Mi az amit az új fényáradat
hiszékeny szívednek bead megint
kezdődik újra a nagy átverés
lihegő tüdővel a hepening

Magas a délután lazacpiros
hétfelé gördülnek ezüst utak
üvöltő szentek és vajákosok
potens az impotens és lát a vak

Hétpróbás ringyók most virágszüzek
háborús bűnösök lantpengetők
kivirágoznak a cápafejek
kórusban állnak a tünt temetők

Kémények sorfala füstfátyola
bakancsot virágzó nagy lábfejek
kezeket virágzó húrok vonók
fémforgács virágú munkahelyek

Áradat élén az öngyulladás
kékezüst tüzei A szénmezők
lidérces lobogó gáztaraján
hajtenger hullámok emberi fők

Emberi fők arcok kitárt szemek
világa visszaint előreint
menyasszonykoszorú füst tetején
utolsó gyönyörű vad hepening!

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
17. Budapest, V., Petőfi S. u.
Telefon: 188-296, 188-30
ók NÉPMŰVELÉS

1021

ÚJ MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZET

Martyn Ferenc:

Juhász, kutyák, vihar

Ez a festmény a cím és a színes műmelléklet segítségével a felismerhető motívumot, a természet alakvilágát — tárgyat, embert, tájat — keresőnek is eligazodást s remélhetően művészi élményt nyújt.

Ha leíró jelleggel közelítjük meg az elvontnak tűnő festményt, jól kivehető állatfigurákat, pásztorbotot és kürtöt, továbbá dinamikus állapotra utaló lépő figurát és vibráló, villámszerűen cikázó, feszültséggel telített környezetet fedezhetünk fel rajta.

E látványban benne találjuk a *Dunántúlon* töltött gyermekévek valóságélményét, életközelségét s egyfajta folklorisztikus indítást; ugyanakkor a *párizsi* évek és általában az avantgard törekvések szellemiségét és formavilágát is: a feltördelt és egymáshoz kapcsolódó síkokat, a testes, tiszta színeket, melyek új térviszonyokat, síkban kiterített festői világot és mögöttes vizuális tartalmakat hordoznak. „*Örök törekvésem* — mondja Martyn —, *hogy a vizuális jelenséget a festmény síkjára vigyem viszsza, a két dimenzióra, de úgy, hogy a szerkezet mögött a belső tartalmat is láttassam.*"

Az alkotó a bemutatott festményén vihart, vonítva égre emelt fejű vagy éppen egykedvűen szemlélődő állatokat, az égiháború közepette jelentkező emberi magatartást a szín, forma, tér és szerkezet vizuális megjelenítésének sajátos kifejezési eszközeivel mutatja be.

Ez az 1964-ben festett kép — s még inkább Martyn életműve — bizonyítja, hogy közelíthető, sőt ötvözhető a népművészet és a modern művészet, a nemzeti karakter és az egyetemesség igénye.

B. P.

Martyn Ferenc

engyel József:
róféciáiból: Sö-
jámin: Tenge-
nepi műsorok,
mi összeállítá-
ligi utolsó mű-
z egész élet.

lokon találkoz-
l, más világok-
tek. A közön-
rt már, a moz-
padokkal való
kséges megmé-
tudni egymás-
ak az egriek, a
ányaiak, a pé-

ob harc a belső
nséggel. Állandó
lehet kikerülni,
ul folyik a tech-
t az újak felké-
nert — a zongo-
kell.

lapja, hogy pár-
nk be olyan régi
n a mához szól-
kor gyorsan rea-
akra is. Meggyő-
incs „ehetetlen"
előadás. Azt hi-
nyeget bennünket
zélye, a minden-
tedés. Erre még a
tak meg.

érzem, hogy
iváló Együttes ki-
ik (nem szokásból,
a koncertmester-
z érdemeket azok-
áldozatot hozták;
jaival: Balázs Ág-
tvánnal, Duló Ká-
Zsuzsával, Lőrik
ory Majával, Turi

Uray György

nosi Ferenc felvételei)

„ÚJVALU EGYÜTTES"-ek

A Mecsek Együttes énekkara

A pécsi 12. Volán Vállalat Bartók Béla Férfikara

A Vasas Művészegyüttes vegyeskara

A Szombathelyi Madrigálkórus

A Szegedi Általános Munkáskórus

Az Építők Központi Művészegyüttesének vegyeskara

A Zala megyei Művelődési Központ vegyeskara

A Gyulai Szövetkezeti Együttes kórusa

A Salgótarjáni Bányász Fúvószenekar

Az Építők Központi Művészegyüttesének Vadrózsák néptánc együttese

A Mátészalka és vidéke AFÉSZ cigányegyüttese

A Dunai Vasmű néptáncegyüttese

A Kaposvári Fonómunkás Kisszínpad

A Tatabányai Bányász Irodalmi Színpad

A Vasas Központi Művészegyüttes képzőművész köre

Az újak mellett idén is szeretettel üdvözöljük az újból kiválókat. Jelentős eredmény az övék, s annak biztosítéka, hogy kialakul a műkedvelő mozgalom törzsgárdája azokból az együttesekből, amelyek megtalálták a magas szintű munka mellett az eredményes utánpótlás-képzés módjait is.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

1965 MÁR 14

DUNÁNTÚLI NAPLÓ

Martyn Ferenc

1021

MARTYN KIÁLLÍTÁS A DÜRER TEREMBEN

Több, mint két hete nyílt meg a budapesti Dürer Teremben *Martyn Ferenc* Pécsett élő festőművész grafikai kiállítása. A kiállítást nagy érdeklődéssel és elismeréssel fogadta a budapesti közönség, a kritika és a szakmai közvélemény. A Munkácsy-díjas Martyn Ferenc grafikái erőteljesen és meglepően hatnak, a néző minden kis részleten, minden tollvonáson érzi, hogy a bemutatott rajzok mögött gazdag életmű áll, s a grafikai anyag teljes megértéséhez, sajátságos Martyn Ferenc féle világ megközelítéséhez egy átfogó, komoly kiállítás keretében az életmű jellemző darabjaival is találkoznunk kellene.

Martyn Ferenc grafikáit az igényesség, a magabiztos mesterségbeli tudás, és az anyagi világ pontos ismeretében történő művészi elvonatkoztatás jellemzi. Martyn grafikái lényegükben, szépségükben és sokrétűségükben nem tárulnak fel a szemlélő előtt az első pillanatban, nem hatnak végleges egyértelműséggel, így alig ha lehet róluk szubjektivitás nélkül, egykedvű tárgyilagossággal beszélni. A hatás az embert rétegesen, érdekes fokozatokban éri. A szemlélő első, futólagos élménye az esztétikai gyönyörűség. Szép a kiállítás, bólint, s amikor újra nézi a képeket döbbenetet érez. Észreveszi a fák különös csonkjait, a tér eltolódásait, a figurák tünékenységét, és mellettük a kíméletlen pontossággal történt ábrázolásokat (*Bogáncs, Kagylók, Kavicsok*), a valóság következetességét, látszólagos megváltoztathatatlanságát. Amikor az ember aztán harmadszor sétál végig a képek között megérinti egy különös tavaszi, máskor koraőszi hangulat, és a „Vásárra menő"-ket nézve az ember képzeletében nehézkesen megbillen a mohácsi komp szekerelvel, nyugalmat árasztó délszlávjaival, az ember ott érzi a Dunát is, a szigetet titokzatos komorságával és ídeségével, s ekkor hirtelen más lényeget kapnak a Velencei Biennálén is kiállított „*Kagylók*", a korábban embernélküli világ hangulatát árasztó „*Men-Hírek*". Amikor az ember megáll a „*Büsü*" előtt már együtt rezdül a baranyai Duna szakasz színvilágával újra érzi a szekcsői délutánok szép nyugalmát, csak nem beleringatózik a boldogság életérzésébe Amikor tovább lép megérinti valami más... Martyn Ferenc hideg pontossága nem engedi, hogy a közönsége a színes, engedékeny világ illúziói között tebegjen, kijózanítja. Elmosódó alakjaival, sárkányos apokaliptikus utalásaival, a „*Háború ellen*" című kompozíciójával bizonytalanságérzést kelt, rossz sejtéseket támaszt, s a korábban oly pontosan ábrázolt egyértelmű világ szétesik, absztrakt kompozíció formájában találjuk magunkat szembe ugyanazzal a világgal, ami néhány pillanattal korábban, egy másik képen még a rend, nyugodt hangulatait sugározta felénk. Martyn Ferenc aggódása, az emberek féltése fogalmazódik meg ezekben a képekben, a zűrzavartól való idegenkedés, és felbukkan a tiszta, egyértelmű természetábrázolás, pontosan, szépen, szépítgetés nélkül. Sziklák, és újra sziklák, táj a maga alapvető tulapdonságaival, tehát szerkezeti tagoltságával, horizontjával, de a térben nem a szokott harmóniával követik egymást a törés-ritmusok, a horizont belezuhan a kompozícióba, s olyan az egész mintha éppen földrengés lenne. Ez már nem a megszokott, ősi táj, itt már vége a dombok és völgyek hagyományos, banális nyugalmának, ez a tájszerkezet újszerű jelentkezése, olyan, mintha a jövő űrhajósa látná a Holdra érkezés előtt néhány pillanattal, szokatlan látószögből, szokatlan körülmények között. Martyn lemondott a horizont bizonságos illúziójáról, mintha tudná, hogy az ember már kinőtte kis faluit, kis városait, s elég erős ahhoz, hogy megvesse a lábát a világűrben. Úgy tűnik, Martyn Ferenc megsejtette, hogy bizonyos matematikai, geometriai tételek a világűr kutatás során elértéktelenednek, esetleg átértékelésre szorulnak, és tudatában van annak, hogy az ember szerepe a világban alapvetően megváltozott. Martyn Ferenc által elővarázsolt különös térben lépkedő csőrös emberek borzongást váltanak ki belőlünk, és érdeklődést is. A csőrös emberek néhány kritikusnak bizonyos gondot okoztak. Az ismert világot tekintve valóban nyugtalanítóak, hiszont a napi sajtóban rendszeresen visszatérő kérdésre gondolunk, nevetetesen arra hogy más bolygókon van élet, vagy nincs élet, akkor ezek a csőrös emberek nem nyomasztóak, hanem érdekesek. Martyn grafikáinak, és művészetének értékelésénél nem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy lendületes forradalmi időszakban élünk, amikor a tudományos technikai forradalom elsöpörte a könyökvédős könyvelőségeket, megjelent a kibernetika, a teljes automatizálás, hónapok, vagy évek kérdése az űrutazás, vagy az egységes térelmélet kidolgozása. Ilyen körülmények között a korszerűség ismérvei a művészetben is változtak. Érdemes lenne őszinte elmélyültséggel megvizsgálni, hogy ma kit tekinthetünk korszerű művésznek, és a korszerűség milyen következményekkel járhat egy funkcionális művészeti közélet esetében? Martyn Ferenc minden bizonnyal a korszerű látásmóddai bíró alkotók közé tartozik.

Bertha Bulcsu

TOLG — MOLNÁR ZOLTÁN *NŐI FEJ*

— Nem fontos... majd én... boldogulok vele, azt hiszem... még a nagynéném...

— Akkor végeztünk is.

A svájcisapkás az ablak mellett állt és lefelé bámult. A sapkáját a kezében szorongatta, kezefejével törölgette a homlokát. A cigányképű az ajtófélfának támaszkodott. A cigarettájával bajmolódott. Magda észrevette, hogy egészen sárga, nikotinos az újja, biztosan sokat dohányzik. Pedig még nagyon fiatal és az ilyen fiataloknak árt a sok cigaretta.

Eszébe jutott, hogy ilyenkor pálinkát szokás adni az embereknek, hogy honnan jutott eszébe nem tudta, mert Irma néni erről egy szót sem szólt.

— Háromszáz forint lesz — mondta a zsokésapkás.

— Háromszáz? — ismételte kissé ijedten Magda. Nem tudta elképzelni sem, hogy az ilyen munkáért mennyit szokás kérni, de háromszáznál kevesebbre számított.

— Rakodás, fölhordás, fuvar... nem gyerekjáték, láthatta.

— A lovakat piszkálja a disznó — morgott a svájcisapkás az ablak mellett.

A zsokésapkás az ablakhoz ment és lekiabált:

— Te, ha lemegyek...!

A cigányképű közelebb jött Magdához. A jobb lábát kicsit húzta, s az első lépésnél kicsit sziszegett is.

— Hát az oklevél?

Magda elpirult, mert az oklevelet az előbb levette a falról és kitette az előszobába a lomok közé.

— Mi történt a lábával?

— Semmi, kicsit megnyomta a szekrény... előfordul gyakran — mondta a cigányképű és mosolygott is hozzá.

Gondolkozott, hogy adjon-e borravalót, aztán húsz forinttal többet adott.

A fuvarosok már elindultak az ajtó felé. Magda nézte a zsokésapkás széles hátát, szerette volna még megköszönni is, hogy felhozták a bútorát, valahogy úgy, ahogyan az ember a barátainak szokott valamit megköszönni, de nem tudta, hogyan kezdjen hozzá, mit mondjon, így csak hallgatott. Ekkor jött be Irma néni az ajtón. A férfiak félreálltak az útjából, a zsokésapkás köszönt is neki, mert vele állapodott meg a szállításban.

— Na emberek, végeztek?

— Igen.

— Fizettél, fiam?

— Igen — mondta Magda, és azt gondolta fölösleges ilyeneket kérdezni, hát persze, hogy fizetett.

— Valamelyikük itt maradhatna, még kicsit elrendeződünk — mondta Irma néni parancsolóan és Magda megint elpirult, mert miért akarja, hogy maradjanak itt, ha egyszer már végeztek a munkájukkal és el akarnak menni.

— Majd a Laci — mondta a zsokésapkás és elindult kifelé.

A cigányképű ottmaradt.

— Ide gondoltam a szekrényt — mondta Magda. Ahova a fiú — jutott eszébe és elpirult.

— Ááh — mondta Irma néni és a szekrény éppen az ellenkező oldalra került.

Mikor készen lettek, Irma néni az ajtóból szemügyre vette a szobát.

— A vázába majd tegyél valami más virágot.

Magda egyedül maradt. Mikor a cigányképű elment, odaszaladt az ablakhoz és utánanézett. Esteledett már, meggyújtotta a villanyt. Nem is hitte el, hogy a régi szobájában van, furcsa árnyékokkal és furcsa csillogással telt meg a szoba. Leült az egyik fotelba, aztán felállt, nézett ki az ablakon. Ahol az előbb még a fuvaroskocsi állt, most csak egy rongydarab feküdt a földön. Magda a szekrényhez ment, kinyitotta. A fehérneműk szép sorjában sorakoztak benne.

Egyszerre nagyon éhes lett. Hát persze, hiszen még ma nem ettem — jutott eszébe. A kabátja után nyúlt, hogy leszalad valami felvágottért a sarki üzletbe, de közben az órájára nézett. Késő volt már, az üzlet bezárt. Visszaakasztotta a kabátot, leült a fotelba és a rekamiét nézte. Szép, formás bútordarab volt, csillogó, a tervezők egy olvasólámpát is mesterkedtek bele. Odament, hogy meggyújtsa. A vezetéket bedugta a konnektorba, sokáig keresgélte a kapcsolót. Ijedten vette észre, hogy a kapcsoló nem jó, letörött, talán szállítás közben. Nem baj, majd megcsináltatom, gondolta, és odaállt az ablakhoz. Az üvegben látta a szoba tükörképét, a vázát is, amiből Irma néni kidobta a virágot. Az utcára is lenézett, ernyőt formált a szeme fölé a kezével, a rongydarabot kereste, de már nagyon sötét volt, nem látta sehol.

MARTYN FERENC

Ars Hungarica 1977/2

Keserű Katalin

MARTYN FERENC, A SZOBRÁSZ

A Martyn Ferenccel foglalkozó irodalom gyakran megemliti, hogy Párizsból hazatérve, az 1940-es évek elején plasztikai kérdésekkel foglalkozott, ekkor készitette emlékmü-terveinek sorozatát gipszből, szobrait fából(1) Azonban bármennyire is rokon müvek ezek, sőt elválaszthatatlanok Martyn Ferenc festményeitől is motivumaik azonossága miatt, mégis különbségtételre kötelez bennünket a választott anyag. Amint Brancusinál megfigyelték, hogy kő-, fém- és faszobrai mások és mások, a tartalom meghatározta anyag tulajdonságainak megfelelően, (2) ugy Martyn szobrászi munkásságában is következetes ez a különbség. Monumentális emlékmü-tervei a majdan fémben kiöntendő nagy formák arányainak szenvedélyes tolmácsolói, faplasztikái az esztergályozott fa nemes szépségével, egyszerüségével, tárgyi eredetü formáival más tartalom kifejezői.

A szines faszobrok keletkezési ideje 1941–44, mely évek történelmi és müvészeti eseményei Martyn munkásságával szorosan összekapcsolódnak. Ekkor készitette rajzsorozatát A fasizmus szörnyetegei cimmel, Az éjszaka hangján, a Temető, A háboru cimü festményeit. Ebben az időben születtek az egyetemes szobrászat olyan remekmüvei, mint Kurt Schwitters Csunya lány, Max Ernst A teritett asztal, Joan Miró Madár, Alexander Calder Konstelláció ivben és Konstelláció négyszöggel cimü alkotásai. Az előbbi tény a háborura való reagálás különböző müvészi lehetőségeire világit rá, melyekhez szorosan kapcsolódik Arp vallomása az első világháboru idejéből származó dadaista müveiről: "Az én gouache-aim, dombormüveim, plasztikáim kisérletet tettek arra, hogy megtanitsák az embert valamire, amit elfelejtett: nyitott szemmel álmodni. Már akkor megsejtettem, hogy az emberek egyre dühödtebben látnak majd hozzá a Föld elpusztitásához."(3)

Arp és Martyn is tagja volt az Abstraction-Création csoportnak. Rokon szemléletü müvészetük konkrét példája Martyn 1941-es Fareliefjének alaptere, mely Arp amorf formáit idézi. S miként azok, ugy ez is szines: a kék fétféle árnyalatára épül. Arp előbb a dada szellemében jelentést hordozó együttessé füzte a formákat (Festett fa, 1917.), később plasztikus metaforái áttételesebbekké váltak. Martyn reliefje egyrészt továbbvitele a plasztikai gondolatnak a szinek, sik- és térformák viszonyainak kutatásában, másrészt nem véletlenszerü, hanem tudatos a tartalom tekintetében. A relief téralakitásában az alapsikból kiemelkedő képkeretnek is szerepe van. E térbe helyezkedik két lapos forma, melyek ujabb teréül szolgálnak a belőlük ágaskodó forgástesteknek. A relief a festmény, a dombormü, a körplasztika és a montázs jellemzőit egyesiti magában, s bár egyetlen főnézetre komponált, körbejárást igényel, a különböző tengelyü forgástestek mozgás kép-

zetét keltik. Az egymás felé hajló amorf formák és az egymástól eltávolodó körplasztikák egységes kompoziciós rendbe illeszkednek, melynek erővonalait éppen az összetartás és széthuzás feszült atmoszférája határozza meg. Az amorf és a szabályos formák, a véletlen és a pontos geometria, a lágy festőiség és a kemény szobrászi stilus egymást egyensulyozzák. A szabálytalan formák ugyanakkor magukba tudják foglalni a lehetséges különböző irányu alaptengelyeket. A szigoruan szimmetrikus körformák, melyek mintegy a forgásból keletkező különböző állapotokat jelentik, maguk is leheletnyi finomsággal váltanak át az éles körvonalakból lágy gömbölyüségbe. Keresztmetszetük, mert esztergályozottak, mindig a kör, ez az egyik összekapcsoló erő a vátozatos formák között. Forgástest-mivoltuk határozza meg helyzetüket is az alapsikon: mintha pörgés után éppen megállnának, ugy sugároznak széjjel, pedig biztosan rögzitettek ferdén elmetszett alapjukon. Ebből adódik a relief bizonyos csendéletjellege, melyet a geometrikus formák tárgyi előképei is hangsulyoznak. Martyn festményein gyakran feltünnek a kézmüvesség szerszámai, a falusi élet kellékei, mint a Régi szerszámok, Dudás csendélet, Kádárszerszámok cimü müvei mutatják. A Fareliefen a tárgyi világgal való kapcsolata nem ilyen konkrét, de a formák eredete minden bizonnyal a valóságos tárgyakhoz vezet. Erre mutat az esztergályozás ősi technikája is. A plasztikai formanyelv tehát jelképekből tevődik össze, melyet tovább gazdagit a térben fokozatosan kibontakozó plasztika dinamikája.

Az alapsik által elmetszett formák visszténnek a Plasztika cimü 1942–43-as szoborban. A mandorlára emlékeztető, ferdén álló tulajdonképpeni relief-alapsikból három gömbölyüre esztergályozott test emelkedik ki a fa természetes szinében, jól látható erezetével, mely csak hangsulyozza a lekerekitett testek körformáját. A Plasztikán azonban az alapsik tömeggé válik, mely a formák átmetszője és összekapcsolója. A forgástestek tengelyéből megszerkeszthető a Farelief absztrakt alapsikjának három dimenzióban megfogalmazott változata. A mandorla zárt formája a teljesség szimbólumaként értelmezhető. Kék-zöld szine a természeti elemeké (viz és levegő). A mandorlából nyulik ki és ebbe fordul két, amforára emlékeztető finom és tökéletes arányu test, mely elmult korok emlékeire is utalhat. Ezek a forgástestek közeli rokonságban állnak a fazekassággal, a korongolással. Martyn életében is összefonódott e két mesterség vagy müvészet. A Zsolnay gyárban meghivott vendégként közel egy esztendő alatt a legegyszerübb edényformák kialakitásával az esztergályozott testekhez hasonló vázákat, tálakat alkotott.

Martyn plasztikai szimbólumai emlékeztetnek Max Ernst szürrealizmusában az "ősi képletek" plasztikai ujraformálására.(4) De mig Ernst A teritett asztalon (1944) a tárgyak csendéleti egymásmellettiségét valósitotta meg, addig Martyn a három formát ténylegesen kapcsolta össze az ábrázolt térrel. A formák összefogása, valóságosan megfogalmazott szobrászi terük egyrészt a futuristák által manifesztált követelményekhez hasonlitható. Boccioni 1912-ben irta le, hogy "Az uj plasztikus müvészet tehát a dolgokat összekapcsoló és átmetsző atmoszférikus sikok megjelenitése lesz gipszben, bronzban, üvegben, fában és más anyagokban."(5) Másrészt a különböző tengelyek körüli forgathatóság a negyedik dimenzió bekapcsolásának is lehetősége, a "mobil" alapja. Az einsteini értelemben bármely irányban felállitható koordinátarendszerek egy müben való összefogása jelentkezik a kubista szobrászatban (Henri Laurens: Clown. 1915. Szines fa.), majd Moholy-Nagy László mozgó fémkonstrukcióiban (Fény-tér modulátor, 1922–30.). A Plasztika azonban egyszersmind statikus is. A körmozgás (vagy a természet) egy pillanatát süritve jeleniti meg. Amint a müvész

maga mondotta: "De ha a természetben a harmónia-épités és bontás szakadatlan és egyidejü, a müvészet – ugy látszik – meg tudja állitani azt a kivételes időt, melyben az ellentétek együtt, egymásért, egyszerre és harmonikusan szólnak."(6) Martyn Ferenc Plasztikájában és levegőben felfüggesztett Kompozicióján egyaránt érezhető a konstruktivizmus harmónia-eszményének hatása és a tárgyakban rejlő, társadalmi jelentőségü vitális energia felszinre hozására irányuló szándék.

A Kompozició Boccioni Ló+lovas+ház cimü 1914-es szines plasztikájának tárgyi elemeivel rokon formákból épül. Martynnál azonban a tárgy, a propeller-forma nem egyszerüen a térbeli mozgás kifejezője, nem is a repülés fogalmának és a vitális formának egybeolvadása, mint Brancusi Madara. Olyan sajátos szobrászi tér része és alkotója, mely minden irányban hat és minden irányból magához vonz. Ez nem jelenti azt, hogy a münek nincs bázisa. Az architektonikus jelleg leginkább Martyn ezen müvén szembetünő. A csapokkal összeillesztett szerkezet meghatározója a vizszintes, homoru járomforma és a függőleges, körvonalában domboru propeller-forma. Ez képezi a kompozició egyensulyalapját, melyet megismétel a járomformából előretörő két erőteljes gömbölyü test és a hátoldalról mélyen lenyuló karcsu orsóforma egyensulya. Az elemekből összeáll egy szerkezet, amelyet semmire sem lehet használni, ám amely nemcsak formai szépségével hat, hanem a tárgyi elemek képtelen társitásának furcsa hangulatával is. "Emlékezet és a szem gyönyörüsége: ime az egész esztétika" – vallották a szürrealisták.(7)

Martynnál az emlékezet nem nosztalgikus, nem ködös, hanem tudatosan válogató és rendszerező. Ebben René Magritte müvészetével rokon. Magritte Annonciation c. (1929–30) festményén konkrét jeleit is láthatjuk kapcsolatuknak: a kép fő motivumai éppen olyan esztergályozott figurák, mint Martyn szobrainak alkotóelemei. Martyn az általános emberi örökségből olyan tárgyakat választ ki, melyekre korszerü müalkotást tud épiteni. Miből tevődik össze ez a korszerüség? Henry Moore szavaival egyrészt "szunnyadó formatudatunk" felébresztéséből,(8) másrészt az anyag és a hozzáillő technika pontos ismeretéből, plasztikus metafora alkotásának képességéből, mely emberi, de nem müvészeten kivüli tartalom hordozója, igy a látható alak és a jelentés egybehangolója, valamint a választott értékrendszerhez való következetes ragaszkodásból.

"...több alakot csak tartalom köthet össze, különben közös mozgásuk pusztán koreográfikus, dekorativ" – mondta Ferenczy Béni.(9) Martyn szobrát is felfoghatjuk csoportkompozicionak, bár a bázis tulajdonképpen relief-alapsik (a járom), melynek mindkét oldalából kiindulnak az alakzatok. Az anyag – technika – forma – tiszta szinvilág humánus tartalmán tul a felfüggesztett szobor zárt tere köti össze a formákat. A zárt szobrászi teret a relief-alapsik teremti meg itt is, mint a Plasztika esetében. Nem csupán formák tiszta játéka tehát a szobor, mint Calder vele egyidőben keletkezett térszerkezetei. Calder a testek közti erővonalakat láthatóan fogalmazta meg. Un. tiszta plasztikák az ő müvei, "annak a játékösztönnek a megnyilvánulásai, amelyet Schiller a müalkotás lényegéből fakadó szabadsággal azonositott",(10) s ezért éppen nem idegenek Martyn szobraitól sem. De ha az irodalmi tartalmaktól mentes müvészetet nevezzük absztraktnak, amint Seuphor teszi,(11) ugy megállapithatjuk, hogy Martyn Ferenc munkái sokkal inkább a szürrealizmus, mint az absztrakció jegyében fogantak.

Ismerjük azonban olyan müvét is, melynek épitészetre emlékeztető szerkezete Kassák ugyancsak tiszta szinekből és mértani formákból épülő képarchitekruráival tart rokonságot. Az architektonikus rész e kis plasztikán egy gömbformával egészül ki, mely bármennyire geometrikus is, érezzük benne a belső, vitális

energiát. Martyn Cézanne müveiről mondotta, hogy "az expressziv erőt a legegyszerübben komponáló ész kormányozza" rajtuk. (12) Martyn a kubista szobrászok ismeretén keresztül vált a Cézanne-i gondolat, a sikokból alkotott szilárd szerkezet megvalósitójává. Picasso 1928-as Emlékmü-tervének szigoruan geometrikus elemei Martyn gömbökből, hengerekből, kupokból és illesztett csonkakupokból álló térszerkezetében térnek vissza. Picasso müvét a modern szobrászat egyik döntő jelentőségü ujitásának tartják, (13) s azért az, mert szobrászi módon tudta megoldani az absztrakt formák térbeli összekapcsolását. Picassót követi ezen az uton Martyn: absztraktnak tünő formáiból a "relief" segitségével zárt szobrászi terü körplasztikákat tudott létrehozni (14) akkor, amikor a szobrászatban a csoportkompoziciók esetében a kortársak nagyobb része a tárgyak véletlenszerü egymásmellettiségén, erővonalakkal való összekapcsolásukon, elbeszélő célzatu egymásra helyezésükön nem tudott tullépni.

Martyn szintézist teremtett, mely egyben lehetőség is volt a mozgásra irányuló szobrászati törekvések továbbviteléhez.

JEGYZETEK

(1) NÉMETH L.: Martyn Ferenc plasztikáiról. Magyar Épitőmüvészet, 1965/2. 41. HÁRS É.: Martyn. Bp. 1970. 16. A magyarországi müvészet története. Bp. 1970. 529.

(2) READ, H.: A modern szobrászat. Bp. 1968. 182.

(3) SOBY, J. T.: Arp. New-York. 1958. 13.

(4) Ernstről NÉMETH L.: Modern magyar müvészet, Bp. 1968. 126.

(5) Idézet Boccioni Technikai manifestumából (1912). TAYLOR: Futurism. New-York, 1961. 87. (READ i. m. 124.)

(6) HÁRS: i. m. 17.

(7) Idézet HAMVAS-KEMÉNY: Forradalom a müvészetben, 86.

(8) MOORE: Sculpture and Drawings. London, 1957. I. kötet XXXIV.

(9) Idézet KOVÁCS P.: A csoportkompozició néhány problémája a XX. századi magyar szobrászatban (Szakdolgozatban. Bp. 1962. ELTE Müvészettörténeti Tanszék. 26.)

(10) READ: i. m. 154.

(11) Idézet ARADI N.: Absztrakt képzőmüvészet, Bp. 1964. 75.

(12) Dunántul, 1925. október 24. 6. lap

(13) READ: i. m. 160.

(14) A szobrászati tér értelmezése Hildebrand alapján: "jelenségi összefüggésnek kell annak lennie, mely mint ideális téri egység lép fel a reális levegő-térrel szemben."
A relief-alapsik mindenkori jelenlétével a szobrászat klasszikus elveihez ragaszkodik Martyn: "Csak egy utat lehet követni: egy nézetből indulni ki, s a többit szükségszerü következményekül léptetni föl" (HILDEBRAND: A forma problémája a képzőmüvészetben. Bp. 1910. 51, 58.)

Résumé

FERENC MARTYN, LE SCULPTEUR

Le peintre Ferenc Martyn, le membre de la groupe des artistes qui s'appelît l'École Européenne, fondît en 1945, au début des années 40 eut créé un grand nombre des sculptures ou des maquettes de statues. La littérature de l'histoire de l'art s'occupit peu de ces oeuvres, bien que ces ouvrages furent les meilleures pièces de son oeuvre. Martyn passît les années 30 à Paris, où il eut été le membre de la group de l'Abstraction-Création. Dans ce milieu il s'imbibît dès influences, par lesquelles il réussît à former un nouvelle langue sculpturale en bois. L'art d'Arp donnît naissance à la recherche des relations des couleurs, de planiforme et de l'espace, auxquels Martyn ajoutît encore le riche contenu de sujet et la perception de l'énergie vitale de la quatrième dimension des éléments plastiques. (Farelief – Relief en bois) En subordination de la proportion des composants des oeuvres sont surréalistes (Kompozició – Composition) ou constructives (Kis plasztika – Petite sculpture). Le plan fondamental du relief et les corps de révolution avec des axes différents mais géométriquement raccordables sont toujours le créateur de l'espace tendu des sculptures. Ainsi des recherches sculpturales de Martyn se rattachent au plus important problème de la sculpture et recomposent le principe classique (Hildebrand) avec des formes abstraites.

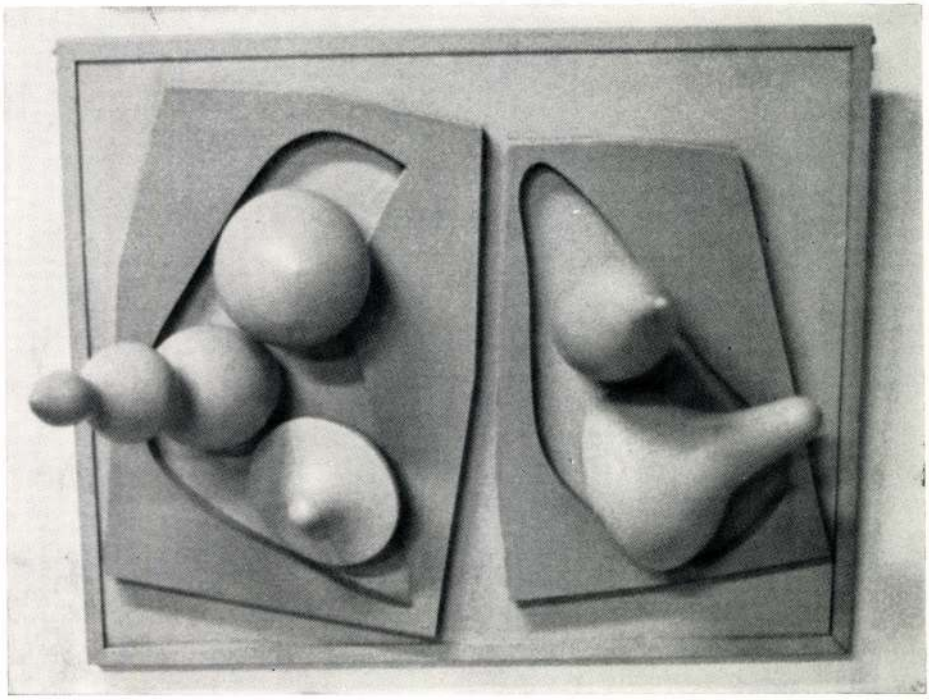

50. Martyn Ferenc: Farelief. 1941. Festett fa 45×60×25 cm. Pécs, Janus Pannonius Múzeum

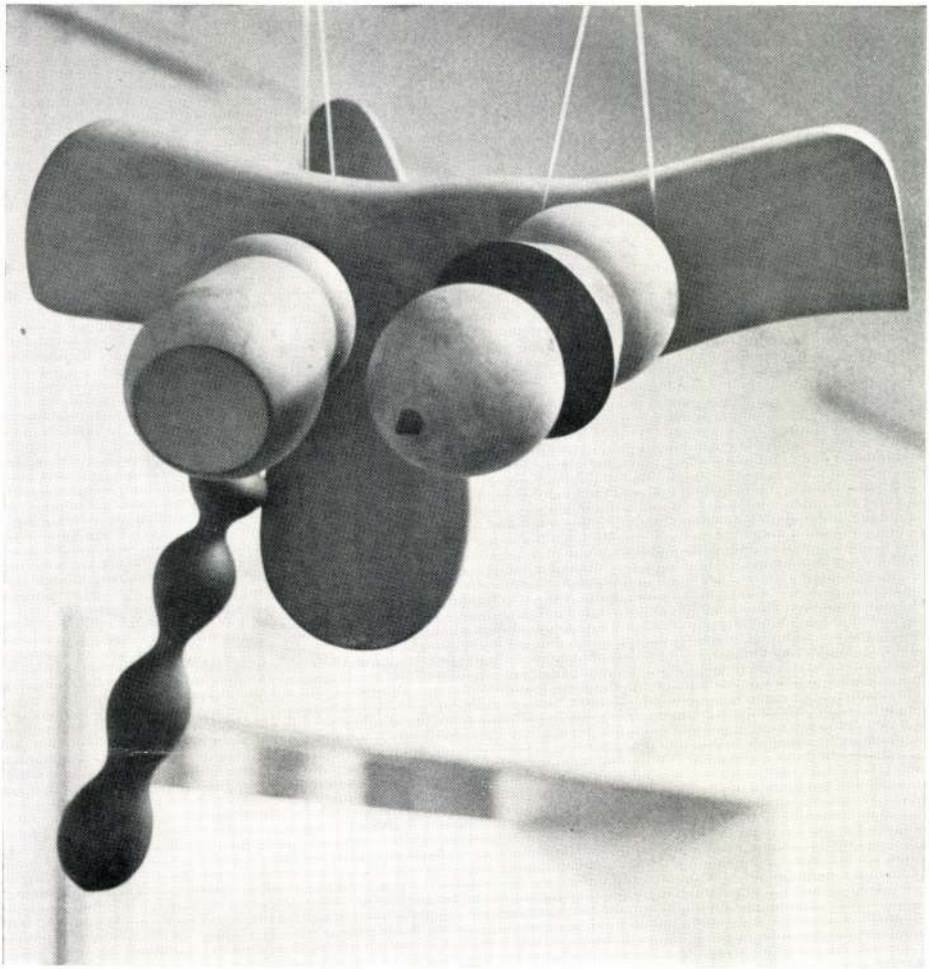

51. Martyn Ferenc: Kompozició. 1941—44. Festett fa 80×45×45 cm. Pécs, Janus Pannonius Múzeum

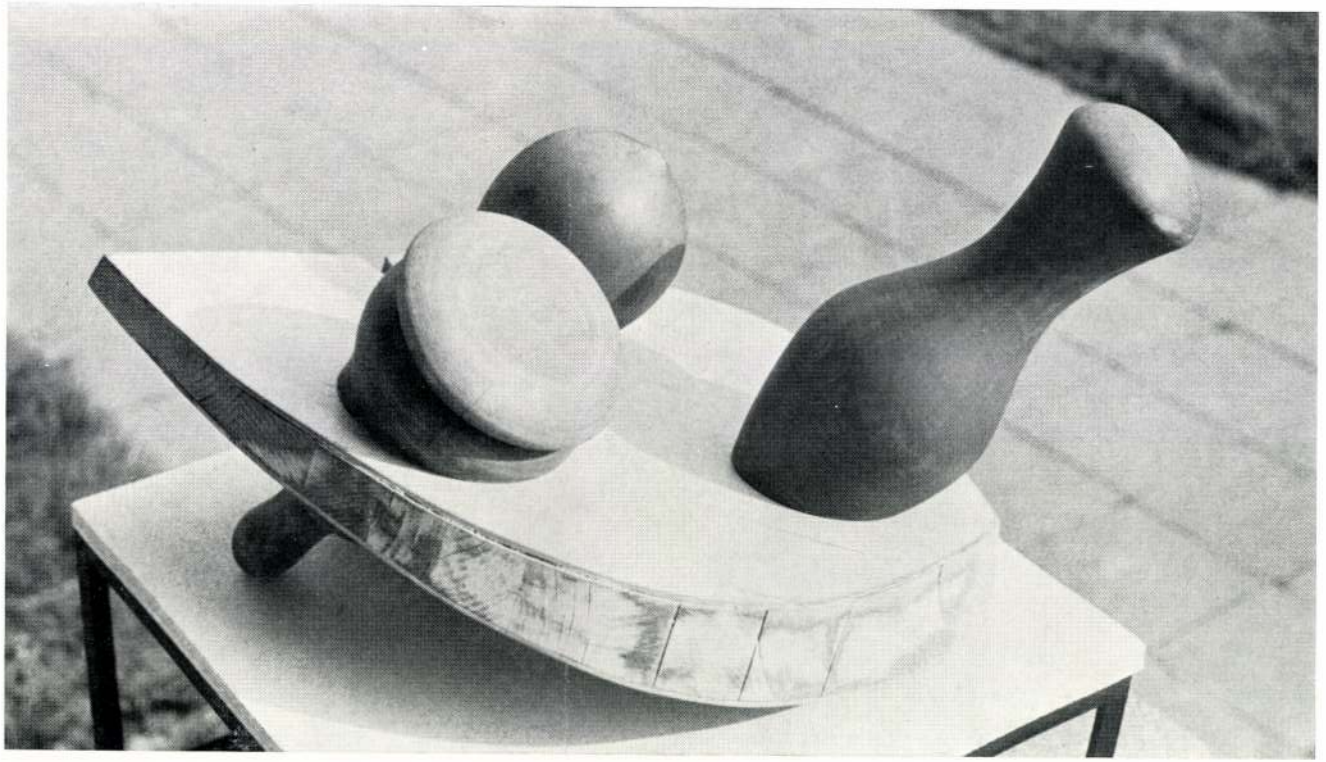

52. Martyn Ferenc: Plasztika. 1942 – 43. Festett fa 75 × 45 × 45 cm. Pécs, Janus Pannonius Múzeum

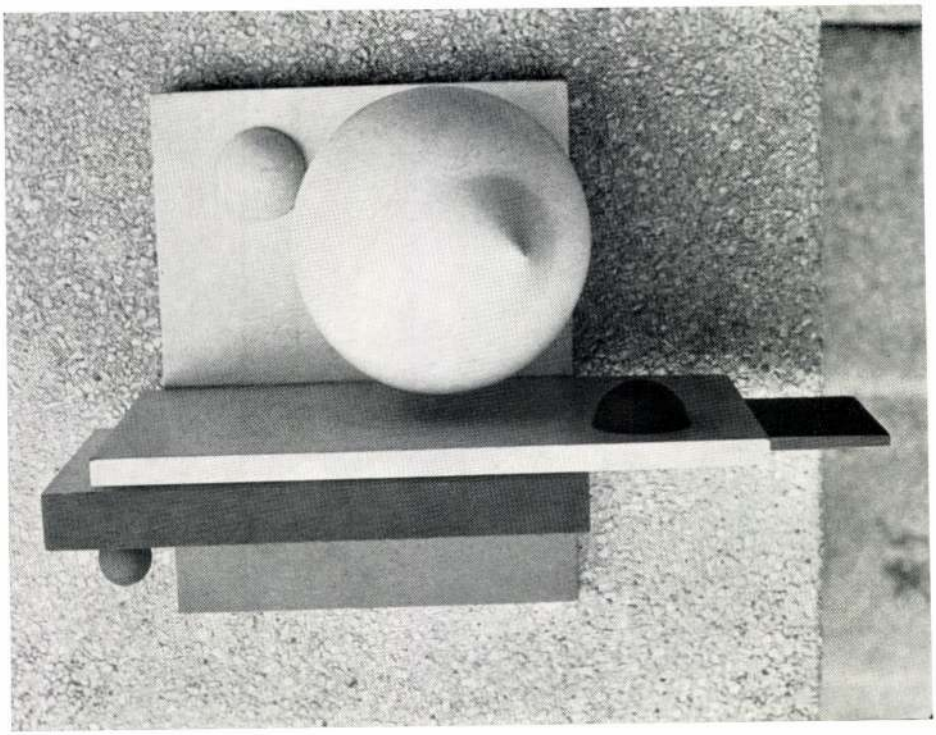

53. Martyn Ferenc: Kis plasztika. 1941—44. Festett fa 30×20×15 cm. Pécs, Janus Pannonius Múzeum

1021 Martyn Ferenc

Jelenkor, Pécs, 1974. aug.

HÁRS ÉVA

MARTYN FERENC MŰVÉSZETE*

Az eddigi életmű közel hatvan esztendő munkásságának termése. Emberméretű, befogható és áttekinthető. Még nem lezárt, hisz alkotója ma is tevékeny, de máris korszakot jelöl, az elvont művészet kibontakozó és virágzó periódusát, melynek csaknem kezdetétől részese.

Martyn Ferenc művészete hazai képzőművészetünkben sajátos szerepet tölt be. Ez a szerep a szó szoros értelmében „prófétai", mint amilyen volt Szinyei, Csontváry, vagy Rippl-Rónai főműveinek jelentősége, vagy amilyen ma Vajda, Ámos, Kassák és Moholy-Nagy műveinek, művészeti tevékenységének hatása az őket követő művészgenerációra.

Martyn azoknak az alkotóknak az útját járja, akik munkásságukkal korszakuk aktuális feladataiban vállalnak részt, s ezáltal már a jövő kérdéseire is válaszolnak. Az ilyen alkotó – mert a jelen legfrisebb gondjaival küszködik – egy lépéssel megelőzi korának általános érdeklődését. Kortársai között nehezen talál értőre, s amikorra a követő generáció műveire és jelentőségére eszmél, a fiatalokra már az újabb felfedezések feladatai várnak.

Az ilyen alkotó életműve állandó ellentmondások között jön létre. Önmaga belső fejlődése, szemléletének tisztuló alakulása összeütközésbe kerül környezete kialakult világképével. A művésztől kortársai számon kérik az elődök hagyománytiszteletét, az évszázadok során elért általános és egyéni eredmények felhasználását. Mégis, az új társadalmak és új korszakok mind a maguk nyelvén kívánták elmondani közölni valójukat. A megelőző korok művészetének ismeretében s tanulságán okulva mindig, minden alkotóművész újból – és újból megvívja a maga harcát, hogy korszaka, társadalma valóságát önnön világán keresztül, önmagát adva szólaltassa meg. Paradox módon, mégis mindig azt keressük, hogy honnan merített a művész alkotóképzelete, mely forrásokból eredtek műveinek folyói, hol termettek oldalágakat, kaptak tápláló ereket, s végül miként vegyültek a különböző áramlások egységes folyammá? A hatásokat keressük, a máshonnan érkezőt, pedig az önmagából fakadó, a kezdettől meglevő az, ami az alkotót és művét döntően meghatározza, ami minden esetleges hasonlóság és hatás ellenére is kizárólagosan sajátja.

*

Martyn legfőbb tanítómesterének Rippl-Rónait vallja. A forrás vékony ere itt kapta első táplálóját. A Rippl-ház nemcsak második otthona lett – a kitűnő művész oldalán a festőmesterséget is megismerte. A kapcsolat, amely Rippl-Rónaihoz fűzte, szorosabb a gyermeki ragaszkodásnál, mert a művészet szálai fonták át, meghittebb és közvetlenebb a mester–tanítvány viszonyánál, mert az együtt töltött évek számtalan emléke a baráti tiszteletet fiúi szeretetté fokozta. „Ebben az időben a festészetet az ő szemével láttam – emlékezik Mar-

* *Részlet egy készülő monográfia bevezetőjéből.*

BÁRDOSI NÉMETH JÁNOS

Jó lehet

A 75 éves Martyn Ferencnek

Jó lehet a munka ujjadban
a szín ami szemedben lobban
a soha-meg-nem-állás benned
a mindig nyugalmas-menet
a keresés és megtalálás
hogy madarat rejt a sás
és a felhőben csillag ragyog
kaoszban kakasok lovasok
álom és emlék a vidék
melyet ecseted terít szét
kockák hullámok vonalak
kikötők homlokod alatt
a Kék Láp a Figyelő madár
megnyugtat s válladra száll
Don Kihóte Berzsenyi lova
porzik a sárkány csillagokba
ezernyi harsány örömet színt
rémületet rejt a labirint
íly gyöngyözően tested magad
lélekből a lángot sugarat
rendületlen magát az embert
ki végtelenből végtelent nyert
és színben vonalban tudja hogy
benne is az a szikra ragyog –

mintha egy harmadik saját lábukon vetnék keresztbe a másik saját lábukat. A két térd egymás fölött, egy test tartozékaként

A szigettől nem messze, füzérként, kárbidlámpás halászbárkák. A motorzúgás beleolvad a hullámmorajba. Valahonnét pengetős zene, harangszó; de inkább kápolna, mint templomharangé. Együtt az egész szintén giccs; csak valami okból mégsem

Már túlságosan is elkerülhetetlen

Lassan továbbhajol előre – visszafelé; hátát felgörbítve félkézzel a heverőn. Lent madártávlatból a has, a szeméremdomb. Tenyerével egészen alacsonyan köröz, végül mégis továbbhajol a homokszemcsés lábujjak felé

A tűzvész még ott éri őket a mólón. A sikátor egyik oldalán néhány alacsony kőistálló, de a padlásuk fa, tele szénával. Innét csap fel a tűz. Két borjú és egy öszvér bőg bent s mire odaérnek, már a fél utca ott tolong. Az ajtón lelakatolt vasrúd; a gazdát nem találják, valószínűleg a tengerre ment valamelyik bárkával

A bémászkodók között felismerik a crnagóriaiakat is a *Két Pálmafa* kávézóból; csak annyira részegek, ami nem sérti a helyzet komolyságát. Egy asszony síró csecsemővel a karján, két nyomorék a kikötői kéregetők közül, szabadnapos halászok, levendulaolaj-árusok, kék (?) reverendás pap a Szentháromság-térről
Ők kicsit távolabb állnak, szokott mozdulatukkal egymás farmerövébe akasztják az ujjukat. Nem tudják levenni szemüket a perzselődő állatok *bőgéséről*; s közben egyre fegyelmezettebb körülöttük az otthonias pánik

Az istálló ablaka betörve, baltákkal a vaspántos ajtót próbálják szétverni. A vizet kézről-kézre adott vödrökből, létráról zuhantják a padlás gerendáira

A vöröslő füstben a három állat egy testként csapódik faltól-falig, az ablakon keresztül látják. Szügy, hát, fölcsapott pata, fej, habzó száj, fölismerhetetlenül öszvér és borjú mindegyik

A lány csak akkor ébred föl egészen, mikor már lábtól-fejtől mellette fekszik, és külön-külön megérinti a homokszemcsés lábujjakat. A két lábfej bágyadtan most is satúba fogja a nyakát, de tovább nem mozdul

Úgy dönt, még ő sem

Most délután három

ruganyos rejtettség felületéhez. Mikor a magába visszakényszerített csúcs befelé ismét csúcsba szűkül, és így nyomódik rá saját belső geológiájára

De vissza is húzza mindjárt. Sok. A hirtelen zsibbadtság azonban veszteség nélkül elraktározható

A lány a hónaljáig hagyja futni a vonalszerűen éles, surranó melegséget. Érzésnek alig több, mint egy felizzó hajszáldrót; és elég egy apró szorítás, hogy elvágja az útját. Hiszen úgyis a küszöbön van, súrlódásnyira a küszöbtől

Valójában nincs is átmenet, csak bármikor bekövetkezhető átbillenés

A lány az asztal fölött újabb oleander virágot szakít le. De lehet, hogy már sokkal előbb odanyúlt, s csak képszerűen maradt ott a levegőben a kar és hónalj oválisa. Ha most mégis odahajolna a hónalj fölé, időben se zavarna össze semmit, csupán természetes fedésbe hozná az estét a délutánnal, a *Két Pálmafát* a szobával, a heverővel

Ahogy lassan fölegyenesedik a párna mögött, egyszerre a kép is otthonos madártávlatba rendeződik. Amíg guggolt, a hosszanti látószög a szemközti falig tolta előre a két kinyújtott lábszárt. Most minden visszazökken a maga birtokolhatóbb arányaiba

Már nem elképzelhetetlen, hogy hosszában áthajoljon a test fölött, és csakugyan elérje a lábfejet. De ez nem elsiethető vállalkozás; arcával lassan nyomulni előre – visszafelé – a homokszemcsés lábujjak vonaláig

A természetes szemben-maradás és szimmetria intim megfordítása anélkül, hogy az illeszkedés és szimmetria döntően megváltozna

Csak annyi változás, amit az egyformán ismerős különbségek egyenértékű helycseréje biztosít

Közben lenéz

A lány még mindig alszik. Az egyik kar lazán párhuzamos a testtel, a másik kissé eltart, és tompaszögben a csípőig visszahajlik

A két tenyér fölfelé nyitott; két félúton elbizonytalanodott csésze

A kifordított csukló és tenyér csavarodása az a többlet, amitől a hónalj is széthúzódik. Az elgubancolódott szálak közt néhány hajszálér-ösvény; de nem vezetnek sehová, belehalványodnak a bőr alatti rétegekbe

Hínárbozonttal álcázott mélyedés, mímelésre csábító szoros

A kikötő mögött még a szokottnál is keskenyebb sikátor. Csak ott öblösödik ki térré, ahol a tizenötödik századi Szentháromság-szobor áll. A szobor oldalán elmosódó véset: „Est Tua, Sancta Trina, Urba haec." A halászok mólójáról éppen idelátni, a sikátor szigorú egyenese berántja a pillantást a térre

Este itt ülnek a lépcsőn; szemben a sikátorral. Kissé hátradőlve támaszkodnak a tenyerükre, félig kinyújtott lábbal. Két szomszédos lábuk egymáson;

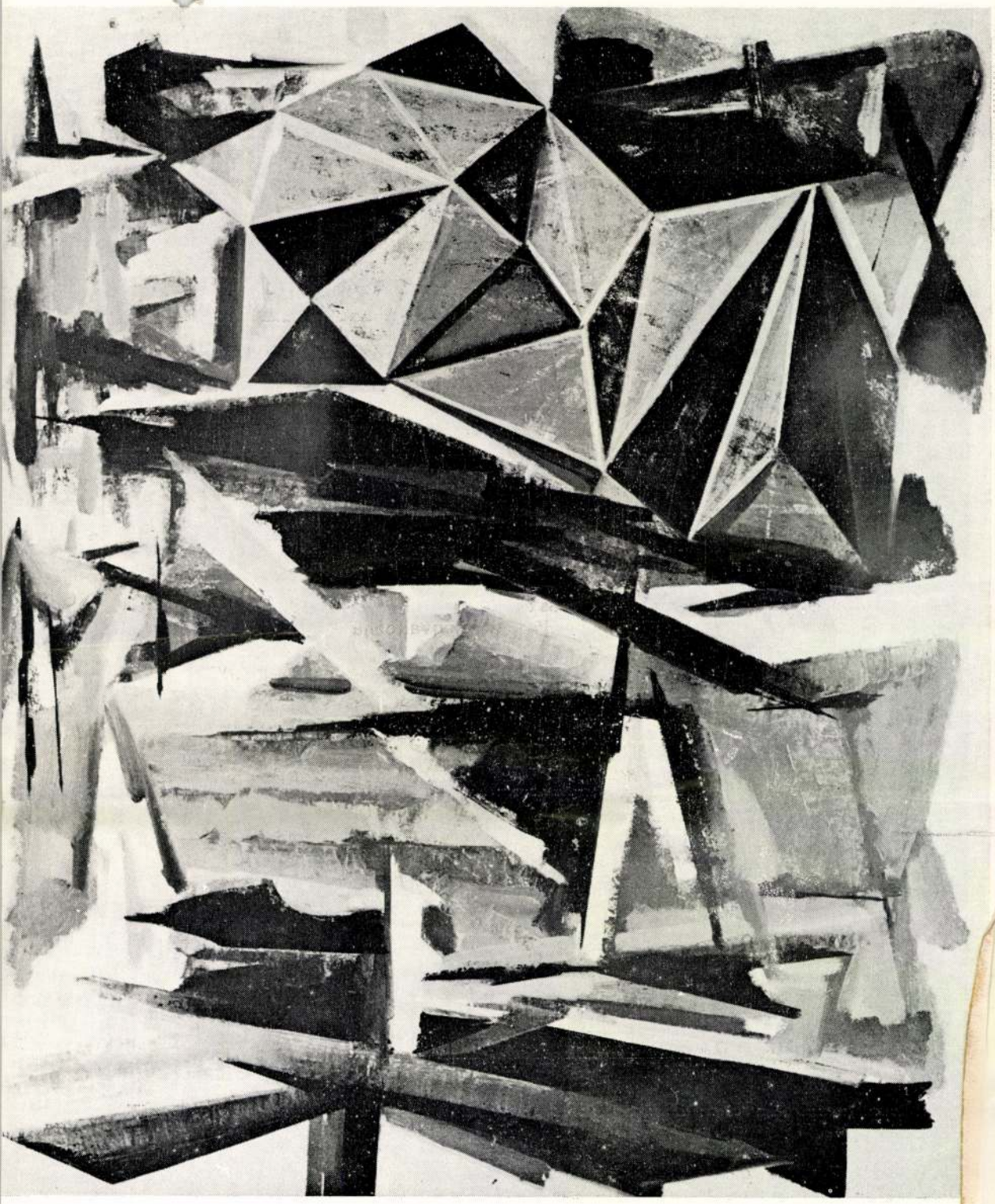

tyn. – Többnyire csak pasztellel dolgoztam, de egy alkalommal elővettem egy kartont és belső izgalomtól fűtve, elkezdtem festeni a rómahegyi park egyik épületét, a körülötte levő fákkal, bokrokkal. Erős égetett sziénakontúrok közt dekoratív felületek. Olyan volt, mint egy Rippl-festmény. Amikor a mester hazaérkezett, megmutattam neki a képet. Rippl kevés beszédű ember volt, különösen, ha számára nehéznek tűnő gondolatok előtt állt. Ilyenkor elhalkult a hangja, keresgélte a szavakat és szinte csak magának beszélt. Máskor komoly kérdések elől tréfával tért ki. – Nézi a festményt és azt mondja: »Hát ez így nem lesz jó! Mindenki fessen a maga módján.« E néhány szó abban a pillanatban azt jelentette számomra, hogy a magam helyét kell keresnem, de hol, hogyan? Mégis, ez az egyetlen megjegyzés elegendő volt arra, hogy mindenkor óvakodjam bárkitől bármit is átvenni, ami nem az enyém. – »Mindenki fessen a maga módján!« – Ezzel véget is ért a korrektúra. Kimentünk a parkba uzsonnázni."

1914-től egyre több jelét látjuk az önálló kifejezésnek, a megtalált, s a „maga módján" megfogalmazott festői gondolatnak. A gyermeki látást és a Rippl-Rónaitól átvett dekoratív nagyvonalúságot a részletekre kiterjedő, gondos megfigyelés és pontos ábrázolás váltotta fel. A mondanivaló lényegét a képfelület síkjára szerkesztette, s több képén szembetűnő a mértani formákba foglalható kompozíciós rend. Mind e mellett a reneszánsz perspektíva szabályai szerint fogalmazott, s a rómahegyi park lombos fáit, a Rippl-villát, a pécsi Búza tér vásári mutatványosait ábrázoló képeit impresszionisztikus könnyedség, napsugaras fényözön járja át. S hol keressük e képekben a későbbi folyamnak a forráshoz visszavezető tiszta cseppjeit? Talán az élményvilág érzelmi gesztusaiban, talán abban, ahogy s amit a környező valóságtól kiemel és megfest. Ott vannak a színek tisztaságában, a formák érzékletes, plasztikus, több rétegű megfogalmazásában a gyors, szinte azonnali reagálásában. Ha nem tudnánk a történelemből, a tizenöt éves Martyn Ferenc képei elárulnák, hogy kirobbant a világháború. 1914-ben bosnyák katonák támadását, magyar huszár és orosz lovas összecsapását, s a rómahegyi park fái alatt beszélgető katonák csoportját festette. Ez a reagálás nála nem a történetíró tényközlése és nem a hadifestő tudósítása. Mindazt, amit a világ jelenségeiből, lényeges valóságából mint látványt, átélt eseményt, hallott vagy elképzelt dolgot felfogott, vizuális memóriájába zárta, amelyből, mint forrásból, mindenkor merített. A gyermekévek élményanyaga a későbbi hatásokon átszűrődve, mind a mai napig visszatér Martyn Ferenc művészetében.

*

A születés helye, a gyermekévek tanyája, majd a világból visszatérő festő otthona a Dunántúl. Táj, város, család, barátok, a forrás erét tápláló, dúsító folyók. A somogyi dombvidék hullámzó lankáinál, a Mecsek mediterrán lomberdőinél alig akad szebb táj Magyarországon. Amikor a keskeny ösvényen az ember felkapaszkodik a zselici dombok oldalára, majd bejut az erdő fái közé, lábujjhegyen merészkedik tovább a zizegő, párás szagú avaron, nehogy zajt csapjon, hisz oly nagy a csönd. A lombsűrűből kiérve, még lenyűgözőbb a látvány: erdők és tisztások váltakozó képe játékos alakzatokban, a völgyekbe húzódó gabonatáblákkal, a zöldek, sárgák, barnák, meleg fényű színeiben tárul a néző elé. Festmények sora, csak ki kell emelni közülük a szépet, a legjobban tetszőt. Ezekbe a tájképekbe a déli órákban belekomponálhatjuk a fák

hűvösében, a gémeskutak mellett pihenő csordát, vagy egy-egy falu magasba nyúló, messzire látszó hegyes templomtornyát, a templom köré gyűjtött fehér falú házakat. És a Mecsek varázsa? A város felől, a hegyre sorakozó házakkal, a Havihegy utcaszalagjára felfűzött, apró, fehér kőgyöngyökkel? Amikor virágzik a mandula és a franciabarack, s a napsugár átvilágítja a rózsaszín szirmokat, a festőt a méhek sietős szorgalmasságának izgalma hatja át: le kell festeni, édes mézét kell venni, mielőtt eltűnik, lehullik a csoda. Kelet felől, az egregyi völgyben, az érintetlen természet rejti kincseit: Martyn ismeri a vadon termő tavaszi peonia lelőhelyét. El is hozza virágát, ha lehet, minden esztendőben, jóval pünkösd előtt, alighogy fakad a bimbó. S aztán itt van Mecseknádasd, a „sárkány-járás", s az óbányai völgy, csörgedező patakjával, az erdő szélén felrakott szénégető boksákkal, amelyek fénye esténként messze világít. Természet és táj e szépségeiről a művész számos festménye tanúskodik.

Martyn Dunántúl-élményében a somogyi és mecseki dombokkal azonos értelmű és értékű a Balaton. Nem csupán a tó, a festő számára mindig új arcát feltáró víztükör, de az egész Balaton-vidék, a vulkáni hegyek egymásba fogódzó lánca, a lekopott várromok, Tihany, Füred, Balatongyörök. A györöki Szent-Mihály-domb, kis kápolnájával, s a távolban messzetűnő öböllel több kitűnő festményének ihletője lett.

A Dunántúl azonban Martyn Ferenc festészetében nemcsak mint közvetlen természeti élményt inspiráló táj van jelen. Túl azon, hogy keresi, meglátja és megfesti e táj szépségeit, a Dunántúlhoz fűződő kapcsolat egyben művészi hovatartozását is meghatározza. E vidék urbánus jellege, városainak több évszázados kultúrája, számára olyan hatóerőt jelentett, amely Budapest, nem egyszer Párizs vonzása ellen is elegendőnek bizonyult. Kaposvár, indulása éveiben, nemcsak Rippl-Rónait s általa, első kézből a francia festészetet és a széles látókört jelentette, hanem a haladó hazai kulturális eszméket is, Adyt és a Nyugat irodalmát. Később Pécs a Janus Pannonius Társaságot, Weöres Sándor, Csorba Győző barátságát. A Dunántúl művészeti hagyományai és fennmaradt emlékei közel hozták hozzá az európai műveltség igényét és a nyugati kultúra iránti érdeklődést. Nem gondolt arra – mint az Alföldön élő festők (Rudnay, Koszta, vagy Tornyai) –, hogy a sajátosan magyar talajú, minden mástól különböző hazai piktúra megteremtéséért szálljon harcba. Rippl-Rónai, Vaszary, Csók példáján, s mindazokén, akik végleg külföldön maradtak – a képzőművészet általános európai törekvéseit követte és eredményeit annak legjobbjaihoz mérte. Emellett a hazai táptalaj, a forrásvidék, mindvégig meghatározta művészetének útját. Alkotásaiban – gyakran visszatérően – megjelennek olyan folklorisztikus elemek, amelyek a Dunántúl, az itt élő népi hagyományok alapos ismeretét és átélését tanúsítják. Számos műve a festészet közelségében eltöltött gyermekkor, a mezők pásztoraival, szántó földműveseivel való találkozások visszavetített, felidézett emléke. A Dunántúl emellett a „magyar Provence"-t jelenti számára, azt az alkotóműhelyt, amelyben dolgozhat, ahol a táj különös, mediterrán szépségein túl nyugalmat, kultúrát talál. Minden bizonnyal a dunántúli atmoszférának is része volt abban, hogy tizenöt éves párizsi tartózkodás után, a háború elől hazatérve, nem hagyta el újra Magyarországot, azokban az időkben sem, amikor művészetének megértése hiányzott, s amikor a távozást oly sok más művész egyetlen kiútnak vélte.

*

A látható világ megfigyelése a vizuális érzékelés alapvető tevékenysége. A képekben fogalmazó művész számára nincs fontosabb a látványnál. Ebből szövi tovább gondolatait, alakítja vizuális emlékeit. A látványt sűríti vagy oldja fel, transzponálja át önnön, belső adottságai szerint, az elvonatkoztatás valamely fokán.

Martyn művészetének is legfőbb forrása a természet, a környező világ, amelynek befogadását a teljesség igényével közelíti meg. Ez a törekvése olyannyira széleskörű, hogy a naturális természettanulmány gondos rajzától a legbensőbb szerkezeti összefüggések feltárásáig terjed. Martyn e tevékenységét „műhelymunkának" tekinti, amely a természet formáival, ugyanakkor belső lényegével való állandó kapcsolatának fontos eszköze. Mégis, legpontosabb természettanulmánya is több, mint a természet másolása, több, mint annak leíró hűségű illusztrációja. Az ilyen műhelymunka minden lapja önálló értékű alkotása, abban az értelemben, ahogy a reneszánsz mesterei fogalmaztak. A kutató kíváncsisága párosul a művész érzékenységével: a valóság bármely kis részletének megismerése a felfedezés örömét rejti, s ezt a művész többszörösen átéli, miközben a természeti képet művén újraalkotja.

Művészetében a látható világ többféle arcot ölt, aszerint, hogy a természetet mint forrást melyik irányból közelíti meg. Amikor a látványból indul ki, az elvonatkoztatás mértéke kisebb fokú, az alkotás, – mint „ábrázolás" – a látvány közelében marad. Ilyen a természettanulmányok leíró pontossága. Festményein a látvány közelsége főleg a táj- és városképekben, a portrékban nyilatkozik meg. A művész és a valóság kapcsolata ezeken a műveken közvetlen és mindenki számára nyilvánvaló. Tájképeit gyakran a helyszínen, „egyszerre" festi, Rippl-Rónai módszerével. Máskor, utazásai közben, vázlatfüzetében néhány feljegyzést rögzít, kevés vonallal, a színekre emlékeztető utalásokkal. Később e feljegyzések elegendők a kép megfestéséhez, gyakran anélkül, hogy a vázlatfüzetet kézbevenné. Portrét modell után alkot. Az ábrázolt karakterében az állandó jellemzők megragadására törekszik, a pillanatnyi, múló érzelmek kifejezése helyett az összegezés a célja. Különös gonddal törődik a szemek, a száj és a kezek megfogalmazásával, amelyek révén a legjobban kifejezhető az egyéniség, a belső emberi tartalom.

A látható világ folytonosan változó képe s az emberhez folyamatosan érkező információk sorozata Martyn Ferenc vizuális érzékelésére különösen intenzív hatásúak. „Egy ember, aki minden emléket őrzi – vallja önmagáról. – Mindaz, amit valaha láttam, megmaradt bennem. A régebbi emlékek fölé újabbak telepednek, a régiek az újakon átszűrődnek. Képek sora vonul el előttem, amelyek között vizuális viszonylatában egyenértékű a Concord tér és a kidobott kenyérdarab, a római szenátor és a skalpoló indián. Számomra az a fontos, milyen, milyennek fessem, rajzoljam?" Ilyen formán Martyn Ferenc előtt a látható világ úgy tárul fel, miként egy végnélküli, színes filmszalag, melyből tetszése szerint választ s fest. Ez a kiválasztás azonban sohasem véletlenszerű. Ahogy alkotásainak egyik legfontosabb forrása a természet s a látható világ, ugyanúgy a visszahivatkozás, a művek tartalma a valóság *mindennapi* aktualitásához kötődik. Ez a kapcsolat természetesen nem mindig közvetlen – gyakran átvitt értelmű, de fontos és meghatározó.

A természet valóságának megközelítése során, más alkalommal a felszín mögött rejlő tulajdonságokat kutatja, a látvány belső összefüggéseit, szerkezeti erőit. A kiindulás alapja ilyenkor a látott valóság képi szerkezete. Az alkotás a látványra többnyire már nem hasonlít, illetve az elvonatkoztatás mértékétől

függ, hogy a látott jelenségből a művész – a szemlélő számára is érzékelhetően – milyen formákat, vagy színeket őrzött meg. A valóság újrafogalmazásának ez a módja a művésztől rendező és rendszerező készséget, lényeglátást és racionális gondolkodást kíván. A mű tartalma ilyenkor a kiindulásul szolgált látvány vizuális tartalmával azonosul, azaz a színek, formák és az átfogott, vagy betöltött tér kapcsolódásai és azoknak a műben megfogalmazott rendje válik tartalommá. Martyn Ferenc számára a valóság külső és belső képének művészi megformálása azonos feladat. Szemléletében a természetelvű és a látványtól elvonatkoztatott mű voltaképpen ugyanannak a valóságnak (a valóság valamely részletének) más-más megközelítése.

Látványhű tájképeit és portréit, elbeszélő vagy illusztratív irodalmi kísérőrajzait, valamint elvont festményeit és rajzkompozícióit egyidőben, párhuzamosan alkotja. A valóság megközelítésének egyik vagy másik módja természetesen nem jelenti a művek értékmérőjét, noha egy táj leíró megfogalmazása könnyebb feladat, mint ugyanannak a tájnak szerkesztett, elvont kompozícióvá transzponálása. Mégis, az alkotás igénye nála e tekintetben egyenrangúan magas szintű és azonos művészi szemléletből kiinduló. Az elvonatkoztatás fokát, a formai megjelenítés milyenségét számára az alkotás tárgyának tartalma, valamint a művészi „kifejezés" vagy „ábrázolás" szükséges mértéke szabja meg. Tévedés volna azonban azt hinnünk, hogy absztrakt kompozíciói a szigorú szerkesztettség zárt szín- és formavilágába szorítottak. Alkotásainak széles skáláján megfigyelhető az a romantikus hevület, amely a szerkezet szigorú formarendjét sokhelyütt feloldja, a racionális elemeket érzelmi telítettségű motívumokkal gazdagítja. Bizonyára nem véletlen, hogy Martyn kedvenc muzsikusa Chopin. A romantikus festői gesztusok egyik forrása a chopini érzelmi kvantum, zenéjének dinamikája, az ellentétek egységbe foglalásának szuverén módja. – „Magam nem muzsikálok. A megfeszített, állandó, az egész életet markában tartó munka, a mód és eszközök hiánya nem adott arra lehetőséget. De a zene egész életemet végigkíséri, valójában a leírt szó, a beszéd előtt. Munka közben zenét hallgatok, ám mindenekelőtt a zeneszerző gondolkodása, építkezési rendszere, rajzolás módja foglalkoztat, azt a fajta örömet, amiről általában beszélnek, nem érzem. Nem egyszer úgy tűnt fel, válaszképp (de szerencsére csupán elméletben) leírhattam volna valami „zenét" összefüggőt rajzaimmal. Természetes, régi, új és újabb zenét hallgatva szerény ismeretet szerez az ember, így talán érthető, hogy Chopin a »zeneszerzőm«." – vallja a festő.

A művész és a látható világ kapcsolatának fontos, Martyn számára nélkülözhetetlen eszköze az utazás. Önmaga erről már huszonöt évvel ezelőtt így írt: „Egyedül az utazás vonz, és életem nagyobb fele tulajdonképp járáskelésben telt el. Úgy tekintem az utazást, mint ami elkerülhetetlenül szükséges. Tízéves koromban, őseim hazájában, Írországban jártam, egy évvel később – már egyedül – az Adrián. Az utolsó öt év alatt, bár jóval túl kerültem a Kárpátokon, Magyarországot szívesen látom, Szombathely – Beauvais és Kolozsvár – Tours, kitűnően értek városok látogatásához és tudnék mondani történeteket. Tizenöt évet töltöttem Párizsban, Guide Michelin-nel a zsebemben, hol indultam, hol meg visszatértem Párizs benzingőzös levegőjébe – tizenkétszer jártam Spanyolországban."

Utazási kedve s igénye azóta sem szűnt meg, noha a háború utáni tizenöt esztendő külföldi utazást számára nem tett lehetővé. Ez azonban mozgásában nem gátolja s utazott az országon belül: Kaposvár, a Balaton, Budapest és

Pécs között megosztva végezte munkáját. A helyváltoztatás, az ismert, de esetenként mégis új környezet inspirációt jelentett, az utazás emberekkel, tájakkal, városokkal való találkozást, a mindennapok változatosságát, a különbözők nagy egészét. Alkotásainak sorában az utazások élménye és emléke gazdag forrás.

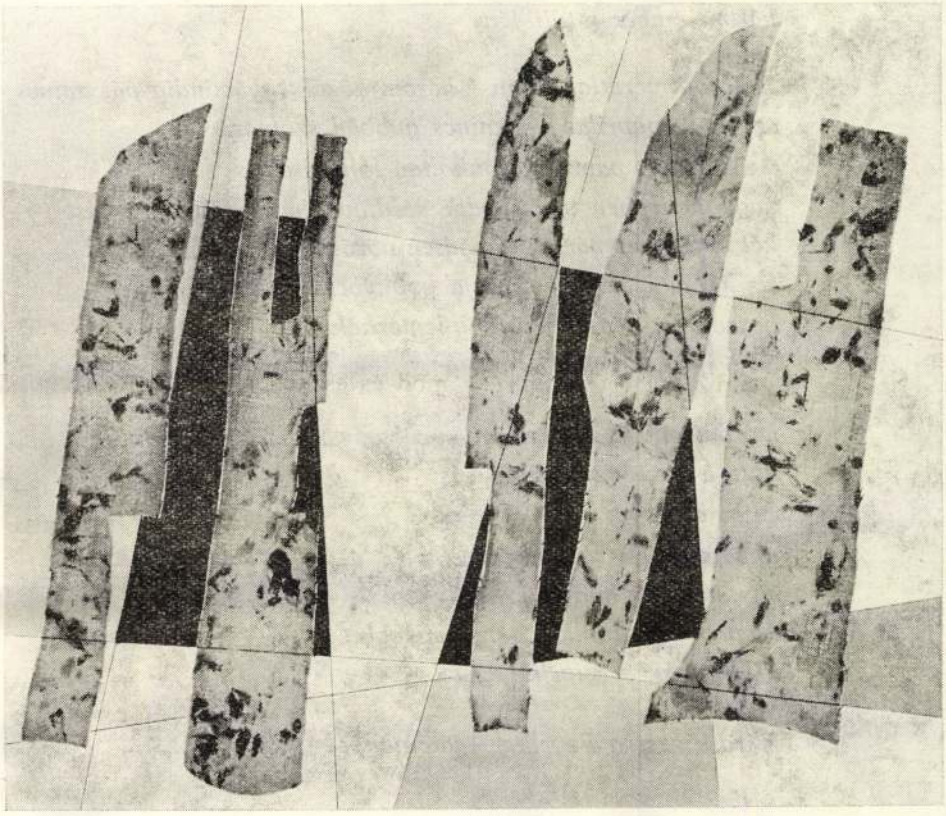

Martyn Ferenc: Paprikák (Tusrajz)

Három rajz a Paprika Anatómiá-ból

Három fölnyitott paprika három halott paprika
három paprika-tetem
három élőlény három emberi lény
három emberen-túli lény

A három páratlan szám – három közül egy mindig párjanincs
az egyik paprika párjanincs gubbad szomorú
a másik két paprika csonkoltan fölhasítva is
nagy kedvében szilajkodik szédülve harapdálja egymást
két szerelmes párzik dühödten vörösödik a fekete
sej-haj a hím here-rózsája gyönyörűen gömbölyödik
borzolódnak a fehér mag-lemezkék
a nő meg dús hasába várja . . .

Három paprika – három közül egy mindig párjanincs
mint a szentháromságban is
és ez a három paprika talán
a paprika-atya a paprika-fiú és a paprika-szentlélek
egy paprika három személyben
és mennél hármabb annál egyebb
s lebegnek a paprika-égben –

Három rajz a Paprika Anatómiá-ból

Martyn Ferenc, festő

MARTYN FERENC NAGY KÉPESKÖNYVE

Van az új Martyn-album képfüggelékében két aprócska cipőábra, én ezeket csodáltam meg most a legjobban. Női félcipő, ez az egyiknek a címe, Férfifélcipő, ez a másiké. Nem is akarnak többet közölni a rajzok, mint amennyit ez a tárgyszerű, azt is írhatnám, leltárszerű cím közöl, nem csábítanak szimbolista értelmezésre, ahogy Van Gogh híres bakancspárja évszázada csábítja a művészet tudorait az „igazi" megmagyarázásra. Nem céloznak nagy, általános igazságtalanságokra, egyéni sebeket sem szimbolizálnak programos szenvedélyly el.

Azt sem tudom, kinek a cipői. A női cipő ugyan magasított sarkú és zárt fazonú, amilyenre könnyen rámondhatnánk, hogy úriasszony-topánka, csakhogy 1950-ben — akkor készültek a rajzok —, ha emlékezetem nem csal, úriasszony, munkásasszony, kispolgárasszony egyaránt előszedte akkortájt a régi cipőit — többékevésbé azonos okokból, és ezek az okok korántsem voltak azonosak a mostani régidivat-mániával. A férficipőről pedig még enynyit sem írhatok. Az a fajta peremesen varrott, fűzős, lyukacsos felsőrészű, se nem szandál, se nem félcipő, amelyet személy szerint és cipőben oly kevéssé kedvel az ízlésem, és amely most a fazonnak szóló személyes ellenszenvet is legyőzve válik szeretetre méltóvá.

Rokonszenvessé emberi voltuk teszik őket, s az a gyöngédséggel teljes grafikai ábrázolás, amellyel csak a mester formájú rajztudás meg a humanizmus együtt jeleníthet meg emberi tárgyakat. A mester formájú rajztudás ezúttal — mint annyi más Martyn-grafikán — szerény, finom és biztosan gombolyodó tusvonalakból kerekedik ki, ezek a leheletfinom tollvonások mutatják szeretetteljes realitással a viselés okozta cipőgyötrődéseket, a kitaposás csiszolta illúziótlan sarokkopásokat, a kidudorodásokat, amelyeknek plasztikai rendjét — elnézést a művészeti tárcában ildomtalan szóért — makacs tyúkszemek komponáltak. Szolgáltak, becsülettel dolgoztak és becsülettel kissé elhasználódtak ezek a cipők, s ennek rajzi érzékeltetésétől, meg a szimbolikus erőltetést kerülő grafikusi tartózkodástól válnak az emberi lét emberi dokumentumává, egyszerre pihekönnyű grafikává és esztétikailag elnyűhetetlen, tartós alkotássá.

A két cipőrajz, mint említettem, két bélyegnyi reprodukció formájában található *Hárs Éva* Martyn-kötetének a függelékében; még százharminchét hasonló nagyságú emlékeztető fotóval, továbbá egy híján százötven nagy méretű; többnyire színes (és többnyire szépen színes) „igazi" reprodukcióval egyetemben. A *Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata* Martyn-albumának ez a csaknem háromszáz kicsi és nagy reprodukció adja meg az igazi jelentőségét. Igaz, a képek kiszorították Hárs Évát, a művészettörténészt a kötetből, mert szövegre — főleg elmélyülő, műveket elemző, művek megértését közvetlenül segítő szövegre — alig futotta hely a vaskos és szépen nyomott kiadványban, de a reprodukciók bősége ezúttal indokolt.

Martyn Ferenc örökké hálás, mert örökké újra felfedezhető témája a szakirodalomnak és a kiállításrendezésnek. A titokzatos pécsi mester csendesen szép visszahúzódását nem tudta kizökkenteni sem Kossuth-díj, sem kormánykitüntetések, sem az országos tisztelet, ami tevékenységét kíséri mostanában — amint hogy nem tudták szerepelni vágyását felkelteni visszahúzódásra kényszerítő korszakok sem. Így aztán Martyn Ferencet ötévenként, tízévenként, évenként újra meg újra fel lehet fedezni. Felfedezhette volna ugyan már huszonkilencben vagy harminckilencben a Tamás Galéria közönsége, mert az esztendőket Párizs vonzásában töltő mester rendre, gonddal küldött haza itthon soha nem látott absztrakt képeket. Felfedezhették volna a háború után egyéni kiállításán Budapesten, vagy mondjuk a kommunista művészek 1946-os, a III. pártkongresszus tiszteletére rendezett tárlatán —, de mi haszna, ha Martyn azóta bekövetkezett, újabb és alaposabbnak igérkező felfedezései után is ismét és ismét fel szokás fedezni az életművet. Hiszen felfedeztük könyvillusztrációinak hatvanhatos meg hatvankilences budapesti kiállítása alkalmából, aztán újra felfedeztük még hatvankilencben, amikor húsz esztendő után először mutatkozott be a pécsi művészek pesti kiállításán a Nemzeti Galériában, továbbá egy esztendő múlva, tihanyi gyűjteményes tárlatán. Hetvenháromban a Kossuth-díja alkalmából volt alkalmunk újra rácsodálkozni, tavaly nagy sikerű Petőfi-mappája, hetvenötödik születésnapja és újabb kitüntetése apropóján; az idén pedig, úgy látszik, az életművét bőségesen reprodukáló nagy képeskönyv ad alkalmat az elmélkedésre.

Martynt mindezek az újabb és újabb lelkes megnyilatkozások láthatóan nem rendítik meg. Hiánya legfeljebb a mai magyar művészet *teljes képének* származik ebből a mindegyre ismétlődő hirtelen megvilágosodásokból, mert a hirtelen megvilágosodások tulajdonsága a féloldalasság és egy-egy felfedezés szükségképpen az életműnek csak egyik-másik korszakát, egyik-másik törekvését hajlamos tudomásul venni. Martyn sokágú életműve pedig különösen csábít az egyoldalúságra, súlyosbítva azzal, hogy az egész életmű hiteles egybenlátásához — jó hatvan év alatt — ez a nagy Martyn-képeskönyv az első lehetőség; nagy kár, hogy a szemmel elvégezhető áttekintés mellett nem talált terjedelmet és mélyebb tartalmi-művészettörténeti, értékelő számbavételre is.

Martyn Ferenc ugyanis bőven ad munkát az értelemnek, feladatot a művészettörténetnek, tanulságot a kritikának. Hogy egyebet ne említsek, ott van életművének elvont áramlata, amely szabály szerint és a papírformát figyelembe véve — mint tudjuk — a megfoghatatlan belső érzelmek, a mindent kizáró individualizmus és privatizálás felé kellene, hogy vezessen. És ehelyett — mint még mindig kevesen tudjuk — negyvennégyben a bátor, nyílt antifasizmus felé vezetett. És keletkezett ezáltal olyan megmagyarázhatatlan művészettörténeti jelenség (hál' istennek), hogy ez a minden híve és minden ellenfele szerint ezoterikusnak látszó művészet előítéletektől nem zavartatva, hanem *történelmi ítéleteket vállalva* kimondta azt, amit az emelkedettebb magyar művészetben akkoriban nem volt szokás kimondani: undort, megvetést, prófétai átkokat és történelmi gyalázatot.

Mert végtére is tudomásul kell vennünk, hogy — a tudatos kommunista agitációt folytató szocialista művész-csoportot leszámítva — Martyn volt az egyetlen, akinek az életművéből, az *akkori* életművéből, lemérhető, hogy valamikor, férfikorának derekán fasizmus tombolt Magyarországon. Méghozzá nem is akárhogy mérhető le. Mert nemcsak annyi történt, hogy miközben legetikusabb tartású ábrázoló művészeink is legjobb esetben tüntetően napsugaras kertrészletek és hangulatos csendéletek békéjével zárták ki művészetükből a nagyon nem idilli valóságot, abban az időben egy sokak szerint a valóságos élettől elszakadt művészet, egy mediterrán élményeket és lovagcsatákat látomásait szürrealis-játékosba oldó festészet nagyon konkrét dögöket és horogkereszteket, nyilaskereszteket kezdett ábrázolni — egyesegyedül a polgári humanistának ismert magyar piktúrában.

Hanem a lényeg az, *miként* ábrázolta ezeket. A lényeg az, hogy ezek a nyilaskereszt-pedigrét viselő véglények, dúvadak és szánalmas dögevők éppen véglény voltuk, dúvad voltuk, szánalmas voltuk révén váltak hatásos és *teljes művészi tetté*. Nyilaskeresztet, horogkeresztet kigúnyolni: ez is nagy és nálunk sajnálatosan ritka politikai tett volt akkor. De nyilaskereszt, horogkereszt tébolyt intellektuális fölénnyel, művészi mélységgel, alkotói teljességgel ábrázolva, közben megsemmisíteni; ez teszi Martyn sorozatát — az *A fasizmus szörnyetegei* című, ugyancsak ritkán látható sorozatáról van szó — igazán maradandóvá. Olyan művészi hitelű dokumentummá, amelynek a meggyőzőerejét azóta egyetlen később született mű, pártszolgálatosokat és Wehrmacht-katonákat mégoly „reálisan" pártszolgálatosnak és Wehrmacht-katonának ábrázoló művészet sem volt képes.

Dehogy akar ez az eszmefuttatás bakugrásokkal olyasféle tanulsághoz eljutni, hogy a fasizmust, az embertelenséget csak a szürrealista iskolázottságú antifasiszta művészet képes megidézni. Még akkor is kockázatos volna ezt állítani, ha az európai képzőművészet akkor született nagy alkotásainak bőséges része Martynhoz hasonlóan — Picassóig — innen indult el a barna (nálunk zöld színre váltó) szörnyeteg elleni harcba. Még kevésbé akarja az eszmefuttatás az elvont-szürreális vagy a konstruktív-szürreális mód egyedül üdvözítő voltát hirdetni. Maga Martyn cáfolna meg ebben realisztikus, nagyszerű grafikáival, klasszicizálóan tiszta és minden sanda ideologizálást tagadó kompozícióival. Ez az elmélkedés csupán egyetlen grafikai sorozatra, s ennek segítségével egyetlen tényre szeretné felhívni a figyelmet: arra, hogy a sok részfelfedezés és részkiállítás után ez a méltó album, Martyn Ferenc nagy képeskönyve először vonultatja fel a teljes életművet egészen a tenyérnyi és ismeretlen cipőportrékig.

Rózsa Gyula

lői egyezményt írtak alá a polgári légi járművek, a hajtóművek és berendezések javításának szakosításáról.

— **Varsányi György**, hazánk svájci nagykövete hivatalos látogatást tett Liechtenstein hercegségben; a nagykövetet és a kíséretében levő Mankovics János kereskedelmi tanácsost fogadta II. Ferenc József liechtensteini uralkodó herceg is.

— **A magyar—osztrák vízügyi bizottság** június 9. és 13. között Budapesten tartotta évi rendes ülésszakát, amelyen megtárgyalták a közös vízfolyások vízminőségének védelmével, az árvízi előrejelzés továbbfejlesztésével, a Rába és a Lapincs folyók szabályozásával kapcsolatos feladatokat, s meghatározták a közös érdekű munkák jövő évi programját is.

— ÚJABB ÓVODA KÉSZÜLT EL SZOLNOKON, a város 900 éves jubileuma tiszteletére. A könnyűszerkezetes építési móddal kialakított, központi fűtésű épületben száz gyermeknek teremtettek kényelmes elhelyezést. A városban ez a harmadik olyan gyermekintézmény, amelyet — a tanács és a lakosság összefogásával — könnyűszerkezetből építettek.

— **A nagy teljesítményű Diesel-mozdonyokat** a MÁV miskolci igazgatósága URH-adó-vevő készülékkel szereli fel; az első így irányított Diesel-mozdony pénteken indult Ózdról a hidasnémeti határállomásig.

— **Virágzik a szőlő Tokaj-Hegyalján.** A világhírű borvidék több mint 4000 hektár szőlőjében a tőkék az utóbbi évtized leggazdagabb termését ígérik; a furmint- és a sárgamuskotály-tőkék átlag 30, a hárslevelűek több mint 20 fürtöt nevelnek.

— **Most jelent meg:** Ady Endre összes versei I—II. — Déry Tibor: A félfülű. Rémtörténet. Regény. — Bajomi Lázár Endre: Párizs nem ereszt el. Visszaemlékezések — Boldizsár Iván: A szárnyaló ló. Tanulmányok, útijegyzetek (Szépirodalmi). — 125 levél. Európai ellenállók búcsúlevelei. Antológia (Zrínyi). — Franz Grillparzer: Sappho. Dráma. Helikon Csillagok (Helikon). — Kollár Lajos—Dulácska Endre: Héjak horpadása (Akadémiai). — Foglalkoztatottság és kereseti arányok 1973. — Területi számjegyrendszer. 3. sz. közlemény (Statisztikai).

KÖZLEMÉNYEK

AKADÉMIAI FELOLVASÓ ÜLÉS. A Magyar Tudományos Akadémia filozófiai és történettudományok osztálya és a Magyar Történelmi Társulat felolvasó ülésén június 20-án, pénteken délután 3 órai kezdettel Pach Zsigmond Pál akadémikus Széchenyi és az Al-Duna-szabályozás 1830—32-ben címmel előadást tart a Tudományos Akadémián.

A FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR 37. számú kerületi könyvtára (II. kerület, Török utca 7—9.), a felújítás után ismét várja olvasóit. Augusztus 30-ig a nyári nyitvatartás alatt hétfőn, szerdán, pénteken 14-től 17 óráig, kedden és csütörtökön 11-től 17 óráig kölcsönöz.

A RÉGÉSZETI ÉS MŰVÉSZETTÖRTÉNETI TÁRSULAT hétfő délután fél 6 órai kezdettel a Kossuth Klubban ülést tart. Wessetzky Vilmos Egy század elejei elfelejtett magyar—egyiptomi expedíció nyomában; Cifka Péter pedig Adatok Ferenczy István munkásságához címmel tart előadást.

— **Köszönetnyilvánítás.** A gyászoló család ezúton mond köszönetet mindazoknak, akik Smiri István, a párt- és a munkásmozgalom régi harcosa, a Szocialista Hazáért Érdemrend kitüntetettje halála alkalmából részvétüket nyilvánították, illetve a temetésen részt vettek.

— **Tisztújító küldöttközgyűléssel** pénteken befejeződött a megalakulásának 75. évfordulóját ünneplő Magyar Elektrotechnikai Egyesület jubileumi eseménysorozata. A műszaki-tudományos egyesület elnöke Csáki Frigyes állami díjas akadémikus, főtitkára Szepessy Sándor, az OMFB főosztályvezetője lett.

— **A magyar—bolgár energetikai tárgyalások** Budapesten befejeződtek. A találkozón áttekintették a Nehézipari Minisztérium és a bolgár energetikai minisztérium közötti együttműködés távlatait is.

— **A nemzetközi szerszám- és szerszámanyag-konferencia** pénteken Miskolcon véget ért. A tíz ország csaknem 400 szakemberének részvételével lezajlott egyhetes tanácskozáson 80 előadás hangzott el a forgácsoló- és képlékeny alakítószerszámok legújabb fejlődéséről.

— **Új autószervizt** helyeztek üzembe pénteken Miskolcon, a városból Lillafüreden át Egerbe vezető fő útvonal mellett. A Vimelux Vállalat szervizállomását korszerű diagnosztikai műszerekkel is felszerelték; naponta 40 gépkocsi javítását, valamint 30 kocsi szervizét tudják vállalni.

— **A vidék egyik legnagyobb lakásépítő szövetkezeti lakótelepe** Nyíregyházán elkészült. A június végéig benépesülő telepen 361 család jutott lakáshoz. A lakók közgyűlésükön vállalták, hogy családonként tíz-tíz óra társadalmi munkával parkosítják, szépítik a környéket.

— **Békés megye 15 éves egészségügyi fejlesztési tervét** készíti el a Szegedi Orvostudományi Egyetem; az erről szóló együttműködési szerződést pénteken írták alá ünnepélyesen Szarvason, a városi tanács épületében.

— A SALGÓTARJÁNI FOTÓKLUB kiállítása pénteken nyílt meg a győri Műcsarnokban; a győri és a tarjáni fotóklub tagjai évről évre bemutatják egymásnak munkáikat.

— *NYÁRI FESTŐTÁBOR kezdte meg munkáját pénteken Hatvanban, a Lenin Tsz patronálásával. Neves művészek ismerkednek néhány napig a közös gazdaság hétköznapjaival, s gyűjtenek témát alkotómunkájukhoz. A város képzőművészeti köre tagjaival naponta foglalkoznak majd a művészvendégek, köztük Szurcsik János, Szalay Ferenc, Német József, Patay László is.*

— ZENEI NAPOK NYÍRBÁTORBAN. Augusztus 16. és 24. között kilencedik alkalommal rendezik meg a nyírbátori zenei napokat. Olyan ismert együttesek adnak majd műsort, mint a debreceni MÁV Filharmonikus Zenekar, a miskolci Bartók Kórus, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kamarakórusa. Az előadásokon neves szólisták működnek közre; a műsorban Kodály-, Haydn-, Mozart-, Rossini- és Bach-művek szerepelnek.

— **Kerékpárjával szabálytalan előzés közben** egy pótkocsis vontató alá esett Nagykállóban Tóth László 48 éves fuvaros; a vontató halálra gázolta.

A lottó nyerőszámai: 35, 36, 52, 81, 86

A *Sportfogadási és Lottó Igazgatóság* közlése szerint a Budapesten, a Láng Gépgyár Művelődési Házban megtartott *24. heti lottósorsoláson* a következő nyerőszámokat húzták ki:

35, 36, 52, 81, 86.

— **A Bányaipari Dolgozók Szakszervezetének** központi vezetősége pénteken ülést tartott, amelyen megvitatták az üzemi demokrácia érvényesülésének eddigi tapasztalatait, s meghatározták a további feladatokat is.

— **Nemzetközi termésbecslési tanácskozást** rendeznek június 16. és 18. között hazánkban, az ország egyik legjelentősebb kutatási központjában, a kompolti Növénytermesztési [illegible] Kutató Intézetben.

Martyn mestersége

Nehezen tudnám az olvasónak leírni, hogy milyen Martyn. Apai ágon Írországból származik, egyik őse Olivér, keresztes vitéz volt. Dédapja Magyarországra került, és feleségül vette a Somogy megyei Gaál Antóniát. Martyn Ferenc Rippl-Rónai házából, a Róma-hegyről indult. Tizenöt évet élt Párizsban, bekerült az Abstraction-Création csoportba, velük állított ki. Az utolsó világháború kitörésekor hazajött, s hosszú ideig visszavonultságban élt. 1960 után újra aktivizálódott, kiállított, részt vett a közéletben. A magyar állam Munkácsy- és Kossuth-díjjal tüntette ki. Érdemes és kiváló művész.

Amikor ajtót nyit, fehér... Szinte fakó. A korábbi években, az elmúlt két évtizedben az arcán mindig felizzott valamilyen bizonytalan kiterjedésű pirosság. Most fehér, és nyolcvan éves. Tudja, hogy annyi. Úgy nyit ajtót, úgy köszönt, úgy mozog, ereszkedik a fotelba. Úgy kérdez. Az írásban, előre bekért kérdéseket felteszi magának. Szinte felesleges vagyok. A kérdések sorrendjét mellőzi, mondhatnám feldúlja.

– Ez a Rippl-Rónai környezet, szituáció érdekel téged?

– *Mivel ott nőttél fel. Milyen indítást kaptál a Róma-hegyi házban?*

– Az ember megér két világháborút, s ami megelőzte, s ami utána jött. És azt mondja, hogy nagyon szerencsés időben volt az élete. Miért mondanám ezt így? Nem vagyunk rokonok Rippl-Rónaiékkal, ez atyafiság. Egész kis gyermek koromban odakerültem hozzá, és húsz évet töltöttem, egy fedél alatt olyan atmoszférában, egy olyan világban, ahol én mint gyermek megismertem a Nyugat íróit. 1911-ben Ady Kaposváron volt, a Róma-hegyi villában vacsorázott Reinitz Bélával.

– *1911-ben?*

– 11-ben... A Nyugat íróit Rippl-Rónain keresztül ismertem meg, aztán a Nyolcakat, aztán Kassákékat. Tehát azt kell mondanom, hogy szerencsém volt. Aki erre az úgynevezett pályára lép, húsz éves korában bekerül egy jó vagy rossz iskolába. De nemcsak erről a környezetről beszélek, hanem a mesterségről. Mint inas álltam Rippl-Rónai állványa mellett, és mint inas tanultam a mesterséget. Azzal, hogy láttam, hogy láthattam, azzal, hogy mutatott. Hát ez szerencse volt, így kell mondanom, és ugyanakkor determinálta az utána következő periódust. A pécsiek, itteni barátaim kivétel nélkül Németországba mentek a Bauhausba. Weimarba aztán később Dessauba. Én egyenesen Párizsba, a német lépcsőzet kihagyásával, kivételes dolog. Na és azt kell mondanom, hogy Párizsban egy kicsit örököltem Rippl-Rónainak a barátait, vagy azoknak a családtagjait, azoknak a leszármazottait, nevezetesen és többek között magát Maillol-t és a Maillol-családot... Párizsról is kérdezel.

– *Igen, a párizsi évekről is mondhatnál valamit. Hogyan éltél ott? Mi maradt meg a szívedben?*

– Tizenöt év alatt eléggé beleéltem magamat abba, amit a két háború közötti Párizsnak neveznek. Nagyszerű kor volt. Sorolhatnám az íróknak, a költőknek a neveit, a tudósokat, a színházat. Valóban csodálatos kor volt. Ezeknek a közelségében, esetenként az ismeretségében, az Abstraction-Création csoporthoz jutottam, annak voltam egyik kiállító tagja. Különös vonzalmam volt Spanyolország iránt, tagja voltam egy spanyol klubnak, ahol előadást is tartottam. Aztán a háború! A hadüzenet napján Limoges-ban voltam, emlékszem, a múzeumban a porcelánokat néztem. Aztán vissza Párizsba. Az ember nem tudta mitévő legyen. Elmenni távolabb, még távolabb, ahogyan sokan tették, mert kockázatos volt Franciaországban maradni, hiszen tudjuk, hogy az első világháború alatt a magyarok legtöbbjének mi lett a sorsa. A valóság az, hogy Magyarország és Franciaország közt nem volt hadüzenet, ilymódon békekötés sem volt, ám az ember ezt előre nem tudhatta. Hazajöttem, és azt kell mondanom, ismeretlenül éltem, senki sem törődött velem. A munka volt egyetlen vigaszom, akkor festettem a nagy méretű képeim egész sorát. Egészen 44. március 19-ig Pécsen éltem. Utána tíz hónapig illegalitásban voltam Budapesten.

– *Amikor a németek bejöttek?*

– Igen, 1944. március 19-én. Rövidesen azután megléptem, itt Pesten tartózkodtam. Nem egyedül – amennyire lehetett, segítettük egymást. Aztán visszatérve Pécsre végigcsináltam, ami következett. Nemigen foglalkozott azzal senki, hogy festő vagyok, képeket festek. Tanácstag voltam.

– *Emlékszem.*

– Igazán lelkesedéssel és odaadóan végeztem amit tudtam.

– *Hogyan születik egy Martyn-kép?*

– Valószínűleg nem tudok neked választ adni, mert nagyon meg kellene gondolni, aztán mennél megfontoltabb, valószínűleg annál rosszabb a válasz. Vannak emberek, akiknek az élete, létezése vizuális világban történik, megy végbe. Mindent egyoldalúan élnek végig, mindent képekben látnak, képekkel felelnek, magyaráznak, argumentálnak, áradat ez, képeknek az áradata. Képzeld el, éjszakánként soha nem látott képtárak és mappáknak sorait lapozod végig. Az ember ezekkel a terhekkel, ezzel a diszpozícióval született, a másik dolog a céltudatosság, sok dologból tevődik ez össze. Ott a mesterségnek az ismerete. mert minden egyes festménynél az egész festészet története születik újra. Egyik a métier, a mesterség, a másik dolog, hogy nem ötletszerűen dolgozunk, hanem szoros összefüggésben azzal, ami történik a mi világunkban. Életünk kérdéseket, problémákat vet fel, amelyekre válaszolni kell. Adottság találkozik az igénnyel, a számonkéréssel, melyre válaszolni kell. Elindul a célratörő program, célt látó munka, munkásság, tudatosság. Sokszor bizony évekig eltart az ilyen feladat, mert ezeket feladatnak, teendőnek nevezem, míg ezek vizuálisan konkréttá válnak. Sőt, visszanyúl az ember a kevésbé jól adott feleletekhez és korrigálja azokat. Az ember végül jeleget, dokumentumokat az az életről, életének a viszonylatairól, a társadalomról, melyben létezik. Azt kérded, hogyan születik a festmény? Végső soron, ha valakinek ez a mestersége, akkor a képet viszonylag meg tudja csinálni. Magamat kézművesnek nevezem. Elmész az asztaloshoz, megkéred, hogy ezt vagy azt csinálja, elvégzi. Én is

így vagyok. Sohasem idegenkedtem attól, hogy valami feladatot el kellett vállalni. Nem föntről néztem. Ezen a területen könnyebben megközelíthető, elfogadható és érthető munkásságomban irodalmi kísérőrajzaim. Elég szép szám ez. Itt van a Don Quijote, Petőfi, az Apostol, Petőfi olvasása közben, a Bovaryné, Mallarmé, aztán rajzokat készítettem Madáchhoz, Kemény Zsigmondhoz, és talán egyik legfontosabb valamennyi között a Joyce Ulysses-e, ami ki volt állítva legutóbb a Budapesti Történeti Múzeumban. Egyik része ez a munkámnak, a szerény része, amelyikről talán azt mondják, hogy valamelyest ért a rajzoláshoz. Úgy is azt mondják az absztraktokról, hogy nem tudnak rajzolni. A rajz az emberi létnek, létezésnek legközvetlenebb, legigazibb, legpontosabb kifejezője.

– *Néha úgy tűnik, a vonalak uralkodnak alkotásaidon. A színeket mennyire szereted?*

– A rajzolást rendkívül fontosnak tartom, kétségkívül munkásságom nagy részét jelenti. Ezzel szemben megírták, hogy a képeim nagyon is színesek, azokon a festményeken, amiket csinálok, néhol szinte burjánzóan sok a színélmény és a színkép. Én tulajdonképpen eszem a festéket. Családomban nincsenek rajzolók és festők. Mégis azt kell mondanom, ami bennem hajlam, adottság, azt az apámtól örököltem. Mit kérdeztél még? Hogy mikor dolgozom?

– *Jó lenne tudni, hogy mikor dolgozol.*

– Mindig dolgozom. Tulajdonképpen mindig dolgozom, sosem voltam szabadságon, sosem volt szabadnapom. Amikor lefekszem, munka után, akkor még folytatom éjszaka az álomban, félálomban. Természetesen az volna a feladat, hogy ezek a művek jobbá váljanak. Tudod, ahogy az ember öregszik, öreg lesz, akkor kitudódik, hogy kevés az olyan ember, akiről úgy véli, hogy azok igazán értették ezt a mesterséget. Ennek viszonylatában az ember nagyon szerénnyé válik, és arról hogy mit teljesített, mit hozott létre, hallgat.

– *Most, ezekben a tavaszi hetekben min dolgozol, milyen téma, vagy gondolatkör foglalkoztat?*

– Mostanában csináltam négy bonyolult, egy négyzetméteres festményt. Jobbra van egy fekete fej, balra egy színes fej, középütt van egy állvány, amelyik úgy oszlik meg, hogy a fekete fej oldalán világos, a másik oldalán sötét, a színes felől, és fönt van még a negyedik festmény. Mániám, hogy hármas képeket festek.

– *Ez akkor egy új mánia.*

– Régebben is festettem triptichonokat. Gondolom jellemző, hogy sorozatokat csinálok, rajzsorozatot a Druidákról, vagy növénytanulmányokat. Most egy Fülep mellszobrot csinálok, emlékezetből. Hiszen annyit voltunk együtt Zengővárkonyban . . . Ezen kívül természetesen készült néhány rajz, és megcsináltam A holdbeli csónakos díszletét és a kosztümjeit. Mondhatom, hogy nagyon kedves munka volt. Elmondtam többször is, hogy 43-ban, 44-ben Weöressel, Takács Jenővel Pécsett együtt éltünk. Úgy látom, A holdbeli csónakost lelkesen fogadta a pécsi közönség.

– *Sokat dolgozol.*

– Állandóan. A szót, ihlet, nem ismerem. Mesterség ez, fölkészültség, mesterségbeli igazolás. Van középértéke, amelyre mindig lehet számítani.

Ha néha – úgy tűnik – egy kicsivel jobb, akkor az ember már azt hiszi . . . Holott pedig az is közepesség.

– *A valóság mit és mennyit jelent a számodra? Vannak dolgok, amiknek nemcsak vizuális vetületük van, hanem társadalmi, érzelmi is. Mondjuk egy családnak a konfliktusát végig kell nézned, vagy egy tragédiát az utcán, egy embert megölnek, vagy hasonlót. Emlékszem, meséltél nekem egy szörnyű jelenetet. Paradicsommal dobáltak egy embert, aztán köveket tettek bele, és vérzett az arca. Ilyen értelemben a valóság, milyen indításokat ad neked, az élménynek mi a szerepe a festészetedben?*

– Talán úgy érzed, hogy kitérek a válasz elől. A valóságban élek, nagyon a valóságban, realitásokban élek. Föladod a kérdést, hogy mi a valóság. Hiszem, még ha emlékeket festek is, mondjuk spanyolországi emlék-et, a Kék lápot, ezek mögött leszűrt tapasztalatok vannak, amelyeknek a hasznát adom tovább. Érthető ez, amit mondok? A hasznossága valaminek, hogy hasznos munkát kell végezni. Ez a valóság fontos velejárója – hasznos munkát végezni. Erről aztán nagyon hosszan lehetne beszélni. Ha szerények vagyunk, és nem beszélünk itt műveltségről és művészetről, hanem egész egyszerűen arról, hogy az életünkben milyen fontos a szó, a fogalom, amit „szerkezetnek" neveznek, és amelyikre nem elégszer figyelmeztetjük magunkat. Mert nem tudunk róla eleget. Érezzük, használjuk, de nem élünk vele. A festmény vizuális viszonylat egyensúlya, ismételjük, tehát szerkezet. Azt hiszem, festőknek a feladata, hogy ezekre a kérdésekre hasznos választ adjanak, hasznosan megoldják. Ma, amikor olyan sokrétű, sokfajta választ keresnek az emberek, mondjam azt, hogy minden festmény tulajdonképpen politikai állásfoglalás? Mert ha nem az, akkor . . .

– *Ha a festmény nem politikai állásfoglalás, akkor mi?*

– Akkor konformizmus.

– *Van egy nagyon fontos kérdésünk, a közönség. Mi a véleményed a képzőművészet mai közönségéről? Én így írtam itt, hogy együtt mennek, repülnek, zuhannak a képpel, vagy csak nézik? Belehelyezkednek, átélik és saját maguknak megvolósul az, amit te közvetíteni akarsz?*

– Az esztéták, a pszichológusok, tudósok, akik ezzel foglalkoznak, erre sokkal pontosabb választ tudnak adni. Magam, a festő, túlságosan nem foglalkozom ezzel a kérdéssel. Annyi azonban bizonyos, hogy zsúfoltak a múzeumok, a kilehelt pára megrongálja a freskókat és a festményeket. Megoldást kell találni, mert pusztulnak az alkotások, emiatt az agresszíven rákapaszkodó érdeklődés miatt. Azt azonban, ha valaki bejárt egy múzeumot, mondjuk Budapesten megnézte Cornaro Katalin képmását, hogy amikor kijön a régi képtárból: mit változott, mennyiben más ember, azt nem tudom. Hogy lehetne ezt leméri? Biztos lemérhető, de miképpen, azt nem tudom. Mindenki úgy és annyit lát, amilyenek a képességei. Én sem tudom fölfogni az Avignoni Pietában az esprit en soi-t. Nem tudom felfogni, csupán próbálok közelíteni hozzá. Így a perikleszi Görögországot. Ezért vagyok megértő az emberek verbális ügyefogyottságával. Mi festők sem tudunk beszélni, rövid szavakkal, bólogatásokkal, mozdulatokkal, gesztusokkal pótoljuk azt, amit szavakkal nem tudunk kifejezni.

– *Egy kérdést teszek még fel most, hogy a nyolcvanadik évedben vagy . . .*

– Századik.

– *Századik?*

– Századik életévembe értem.

– *Az utóbbi évtizedekben minden átalakult. Hogy érzed magadat a világban?*

– Talán neked nem nagyon fog tetszeni amit mondok, de azt tapasztaltam, hogy az öregek fölöslegessé válnak, és ezt az öregek tudják. A fiataloknak valójában útjában van az öreg ember. A kérdés az, hogy az öreg ember hogyan oldja meg a fölösleges mivoltának problémáját. Azzal, hogy magára marad, azzal-e, hogy próbálja magyarázni, hogy nem szenilis? Nem írok emlékiratokat, mert az az érzésem, hogy az aztán biztosan a kimerültségnek az igazolása. Személy szerint engem felkeresnek fiatalok, és azt hiszem, azonos hullámhosszon beszélünk. A fiatalok hullámhossza nem elérhetetlen, megközelíthetetlen világ a számomra. De hajlamom van az egyedüllétre, dacára annak, mondhatom, hogy társadalmilag elkötelezett voltam mindig. Szóval jól érzem magamat egyedül. De a franciáknál olyan meg nem öregedő öregekkel találkoztam, akik számára Racine nem irodalmi tétel a 17. századból, hanem a mai élet része. Talán csak fölösleges epizód a halál. Az áradat megy tovább.

Martyn mosolyogva fejezte be a mondatot.

BERTHA BULCSU

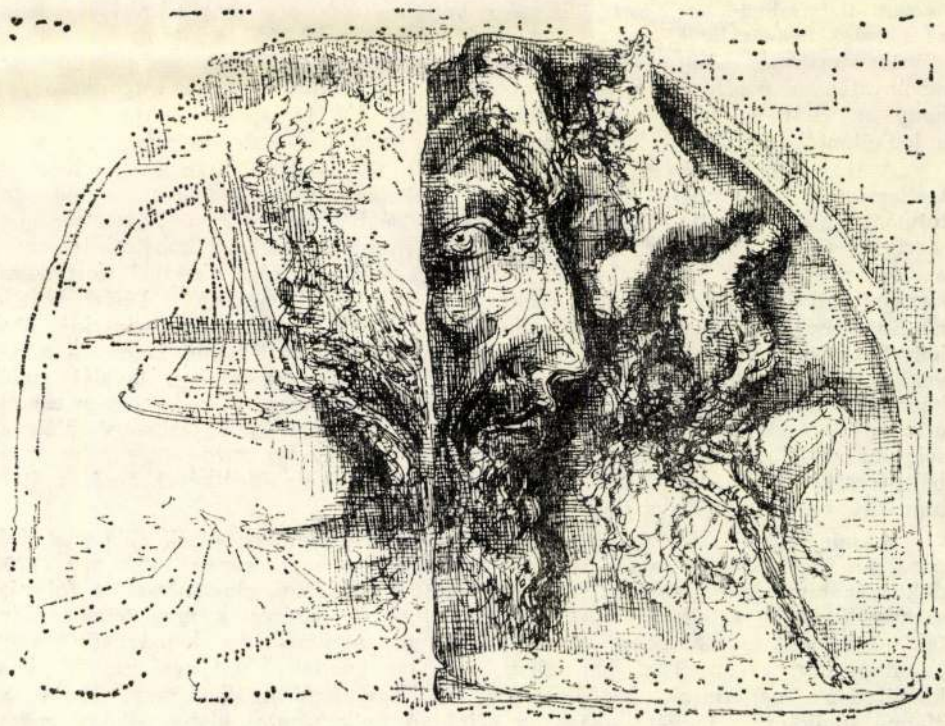

RÓZSA GYULA

A MARTYN-JELENSÉG

Két Martyn-festmény reprodukcióját közölte az Érdekes Újság 1957. május 17-én. Melyiket szeressem? — kérdezte a címben az anonim szerző, aki a szövegben sanda objektivitással az *akkori* publikumra bízta, hogy válasszon az 1950-es *Táncsics*-portré és az éppen megnyílt Tavaszi Tárlaton bemutatott *Tengerparti emlék* (a Martyn-szakirodalomban: *Sziklás tengeri emlék*, 1941) nonfiguratív kompozíciója között. A meghökkentőnek szánt zárópoén: mindkét mű „szerzője" Martyn Ferenc.

Az idő a Tavaszi Tárlat fenekedő évadja. Nem csak az Érdekes Újság, más sem tudja ekkor, hogy Auguste Herbin kubista és absztrakt korszak után monumentális-realisztikus műveket állít ki 1921-től Léonce Rosenbergnél Párizsban, hogy Wladyslaw Strzeminski főiskolai professzorként hal meg 1952-ben Lódzban, hogy Freundlich, Hélion és Herbin a harmincas években tagja az A. A. E. R.-nek, a Vailland Couturier és Aragon alapította forradalmi művészegyesületnek, hogy az akkor, ötvenhét tájt „békeharcos és realista" példa, Hans Erni viszont sterilista monfiguratív kompozíciókkal tűnik fel 1934—35-ben Párizsban, míg Martyn Ferenc 1931-ben elnyeri a Pécsi Képzőművészek és Műbarátok Társaságának Weber Xavér-díját a *K. M. úrleány* arcképe című markáns portréjával.

Valamennyien az Abstraction-Création csoport tagjai. A mozgalom tavalyi münsteri—párizsi rekonstruáló kiállítása óta, évtizedünk huszas és harmincas éveket alaposabban megismerni kívánó kutatásai óta mind nyilvánvalóbb, hogy az „utolsó békeéveknek" ez a lagnagyobb, következésképp leglazább nemzetközi művész-szervezete liberális nagyvonalúsággal gyűjtötte évi kiállításaira és évi kiadványaiba a nonfiguráció legkülönbözőbb ideológiájú és felfogású alkotóit, s hogy az 1931 és 1936 között működött egyesülés tagjainak múltja és jövője a legkülönfélébb irányba kanyarodott az összetartó hat esztendő előtt és után.

A tizes- és huszas évek nagy avantgarde fellendülései után egy művészeti-szellemi-politikai árapály idején ugyanis csak az Abstraction-Création tág statutuma lehetett képes békítő átmeneti szövetségbe szervezni a Németországból szerte menekülő Bauhaust és a Párizs felé gravitáló holland konstruktivizmust, az orosz emigránstörekvéseket és a szovjet iskolázottságú lengyel forradalmi avantgardot, Közép-Kelet-Európa szellemi és politikai kivándorlóit, Párizs francia nonfiguratívjait és Párizs nem francia nonfiguratívjait. Arp és Kandinszkij, Moholy-Nagy és Schwitters, Brancusi és Mondrian, Gabo és Tihanyi Lajos — a nevekkel összenőtt életművek-ideológiák is bizonyítják azt, ami a tavalyi emlékező kiállításokon látnivaló volt, hogy csupán a tagadásban, s korántsem az egyetértésben lehetett azonos ez az utolsó nagy csoport, amely a fasizmus sötétedéséig, az első antifasiszta mécsek és tüzek meggyújtásáig még egyszer megpróbálta összefogni a szabad művészeti szellem oly sokféle ideálképet őrző, s 1936 után oly sokféle ideálkép felé távolodó nagy újítót.

A mindenkori Martyn-értékelések mindenkori komplexusairól ebben a dolgozatban ezért nem szeretnék többet beszélni. Mert nem csupán 1950, meg 1957 doktrinér hivatalosai, hanem 1970 meg 1978 doktrinér nemhivatalosai is folyvást szembeállították — elhallgatták, megbocsátották és kipécézték meg tetemre hívták — ízlésük és előítéletük szerint a Martyn „modern" és „konzervatív" vagy „nonfiguratív" és „realista" korszakait, s ha nem voltak (mert nem voltak) ilyen kristálytiszta periódusok, hát konstruáltak, hogy konfrontálhassanak. Hiába az életmű logikája, a művész akárhány ezirányú nyilatkozata, hiába néhány mélta-

tójának — és a monográfusának — ugyancsak bizonyító apparátusa az életmű egységéről, az éltérő szándékú, de egy eredményű megkülönböztetés évtizedes. Nem a kritikai értékelést kifogásolom. A minőségi szelekciót egy ilyen hatalmas életmű nemcsak hogy eltűri, hanem provokálja is; akik nem művelnek Martyn-módra hat évtizeden át festészetet, grafikát, plasztikát és kerámiát, s nem művelnek *annyi tekvésű* festészetet, grafikát, plasztikát és kerámiát, azoknak az életművét is válogatja az idő és a kritika. Jelen dolgozat írójának is alaposabban el kellene mélyülnie például az együtt soha nem látott kuruckori ciklusban, hogy megkockáztathassa a kijelentést: az 1950-es festmények a költői realitásnak azon a tökéletességi fokán fogják kompozícióvá a mondanivalójukat, mint a *Journal '50* egy-egy mesterdarabja — például a *Férfi félcipő* vagy a *Női félcipő* — ugyanebből a korból. De jelen dolgozat írója egy ilyen célú majdani tanulmány számára feltétlenül célszerűbb módszernek tartja, ha egyirányú műveket és tendenciákat azonos irányú művekkel és tendenciákkal mérnek össze a minőség jegyében, s nem egyik vagy másik tendencia javára és hátrányára szolgálnak az immár évtizedes összehasonlítások.

Rabinovszky Máriusz az 1929-es Nyugatban megállapítja — s nyilván okkal állapítja meg —, hogy a Tamás Galériában bemutatkozó fiatal Martyn munkásságában még „csak a keresés logikája van jelen", igaz, egész tónusával, s ezzel a hangsúlyozott-rokonszenvező „még"-gel Rabinovszky jövendöli is az egyéni életművet. Ez az egyéniség azonban mégis csak a keresés logikája mentén vált hasonlíthatatlan egyéniséggé, s nem a szokványos módon, ezt kell tudomásul venni — az érett Rabinovszky az érett Martynról később ezt tudomásul vette. Martyn Ferenc, a magyar progresszió késői szülötte, a magyar parlag taszítottja, a párizsi modernizmus neveltje és a magyar parlag megtermékenyítője ugyanis az életművével tudatosította azt, amit egyébként minden méltatója megtanult általában, de oly kevés méltatója vesz tudomásul konkrétan: hogy tudniillik ez az évszázad valóban zavarbaejtően sok alternatívát kínált Európa művészeinek, s voltak, sokan voltak, akik az évszázad végletes alternatíváit mind végigpróbálták. Aztán voltak, akik a végletes alternatívák megismerése után egyetlen irányzatnál, netán egyetlen szabadalmaztatott kézjegyénél megmaradtak, s voltak, akik nem. S minthogy az utóbbiak, a nyugtalanul, vagy állhatatlanul keresők többször jutottak féleredményre, kudarcra, s különösen többször a mi égtájaink alatt, mint Nyugat-Európában, errefelé, Közép-Kelet-Európában nagyobb a bizalmatlanság és az intolerancia, kisebb az elfogulatlanság és a bizalom a több húrú, sokfelé keresve sokfelé találó életművek iránt. A provincián legfeljebb ha Picasso vagy Herbin formaváltása, nézetváltása nem gyanús; a helybelieké mindig. Igaz, a helybeliek egy részét kissé túlsokszor lökték külső kényszerek a század művészethistóriájában, de ez nem ok, hogy a kapkodókat a kutatóktól meg ne különböztessük. Martyn az utóbbi, a mindig kereső, s mindenütt eredményt találó kevesek közé tartozik. Életművéből mindaz, ami egy ilyesfajta reflexióba elfér — ebből a nézőpontból vizsgálandó.

I.

Az életmű két állandójára, mondhatni, alapjára egyébként már a Tamás Galéria-beli kiállítás kritikusai rátaláltak 1929-ben. Martyn három esztendeje ment akkor Párizsba Rippl-Rónai egykori gyerekinasaként, a képzőművészeti főiskola és a korabeli magyar művészeti élet elégedetlenjeként, s nem maradt még visszhangtalan, amikor először haza hozta a párizsi, kápráztatóan kozmopolita iskola vizsgamunkáit. Nem a szürrealizmus volt a jellemzője, még kevésbé az egyébként is csak két évvel később megszervezett, s akkor is tudnivalóan lazára szervezett Abstraction-Création valamiféle egységes szellemisége, még csak nem is az az „abszolút piktúra", illetve „szociális beállítottság", amit 1929-es méltatói egymás után, egymásnak némiképpen ellentmondva megállapítanak róla. Teljesen egységes a kritika csak a teljesítmény és a képességek elismerésében volt.

A keresztény sajtótól a liberális zsurnalisztikáig, a Nyugattól a Nemzeti Újságig az akkori Budapest valamennyi kritikusa kifejezi idegenkedését és biztató rokonszenvét, indignálódottságát és művelt buzdítását az absztraktnak és szürrealistának, irodalmiasnak és érthetetlennek, túlmodernnek és túlhaladottnak ítélt kollekció láttán, abban azonban párt- és ízlés-állásra tekintet nélkül valamennyi bírálat megegyezik, hogy rendkívül talentumú és rendkívüli felkészültségű különös fiatal művész mutatkozik be az Akadémia utcában. „De mindezeket a hatásokat egy kétségtelenül nagyon tehetséges festő hozza elénk, kitűnő technikai felkészültségben feloldva"; „de ez a formaábrázolás nyugtalanítóan tehetséges és lebilincselően érdekes" — ezek a „de" kötőszókat követő elismerések a harmincéves Martyn munkáiban a következő öt évtized lényegét ismerik fel.

Ne teremtsünk legendákat, korántsem valószínű, hogy az ötven évvel ezelőtti kritikusok minden egyébben tévedtek volna, s csak ők láttak ott eklektikát, ahol nyoma sem volt. Rabinovszky Máriusznak a műveltsége, a mércéje és a Nyugat-cikkben leírt érvrendszere is biztosíték. Bizonyítja, amit a töredékes emlékanyag is mutat ma: Martyn éppen ebben az időszakban, éppen az évtized-forduló idején alighanem művészetének egyik nagy változását élhette át: azt a váltást, amely az 1927—29 közötti lágyan konstruktív figuratív képektől az 1933-ból megismert nonfiguratív kompozíciókig vezetett. Más megközelítésben: azt a változást, amely a huszas évek tűnődő-titokzatos, álmatagon együttérző metafizikáját a harmincas évek balsejtelmű, rossz közérzetű és játékos szürrealizmusává érlelte.

Alighanem volt némi alapja első kritikák „szociális beállítottságot" és „irodalmi ízt" érző gyanújának is: a fennmaradt és megismert *Felvonulók* „A nagyváros ítéletét" hordozó titkos-fájdalmas szolidaritásában, egy *Kompozíció* (1929), egy *Csendélet bábuval, lóval* (1928), cselekményutáni csendjében, a testetlen testiességben álló *Alakok lépcsős szerkezetben* (1928) ritmusában nem véletlenül fedezte fel a hetvenes évek Martyn-kritikája azt a különös, enerváltan aktív, mozdulatlanul is cselekedettel teli festészetet, amely erőltetés nélkül talál rokonságot Giorgio de Chiricotól Bortnyik Sándorig a másnapos, a kihűlt Európa húszas éveiben. A magyarázat ma már logikus. Az emberségében elkötelezett, művészetében új utakat kereső Martyn Ferencnek az életkora miatt nem adatott meg sem itthon, sem Párizsban, hogy részesse lehessen még a század első nagy forradalmi-lázadó politikai-művészeti gyülekezéseinek. 1899 magyar szülötte húsz évesen, huszonévesen egyértelmű lehetőségként csak társadalmi pangást kapott útravalóul, s mire a szellemi demokráciák földjén célba ér, vákuum várja ott is. Egészen pontosan az a még mindig kollektívumban hívő, de a kort érezve már csak szemérmesen hívő tudat, s az a konstruktivista merészségre emlékező, de a forradalmi konstruktivitásra már csak rezonáló, mind lágyabbra szerkesztett figuratív művészet, amely metafizikus fluidumával, érzelmes határozottságával és kimerevített lágyságával csupa szolidaritás, de már csak sejthető, hogy kivel szolidáris, csupa aktivitásra készülő, de láthatóan már csak készül az aktivitásra. Formai segédfogalmakkal meghatározva: az a mágikusan konstruáló, kubizáló ábrázolásmód ez, amely egy kihűlő kor művész-közérzetének megfogalmazása után tökéletesen teljesíti be majd a funkcióját a raffinált reklámban, a harmincas évek elejének francia (Cassandre), majd a harmincas évek végének magyar (Konecsni) plakátművészetében.

Hogy a legelégedetlenebbek között Martyn is hamarosan szakít ezzel a felfogással, az éppoly törvényszerű, mint az, hogy játékos-intellektuális fölényét, bábosan titokzatos iróniáját megőrzi a következő, szürreálisabb-szürrealista műveiben is. Erről az eseményről néhány vöröskréta-rajz, néhány, a hetvennyolcas budavári retrospektíven felfedezett vérbeli „párizsi" kompozíció tudósít. Tökéletes párizsi, de korántsem hiánytalanul „Abstraction-Creation-művek". Még akkor sem, ha az Abstraction-Création történetéből tudomásul kell vennünk, hogy a szürrealizmussal egy időben és egy városban tevékenykedő csoport elvileg végig konfrontált ugyan a szürrealistákkal, a gyakorlatban azonban —

Arp, Calder, Gonzáles gyakorlatában – természetesen korántsem maradt érintetlen tőle. Nem maradt érintetlen a Martyn gyakorlata sem — sejthetően nem is akart érintetlen maradni. A fennmaradt művek diabólikus játékossága, fenyegetve ironizáló kétértelműsége, puha, kostruktív gesztusokkal rend-félébe lapogatott kibomlása legalábbis olyan konstruktívan megfegyelmezett szürrealista bábszínházat, olyan már-már bájos totem-fenyegetést őrzött meg, amely kétségessé teszi, hogy Martyn doktrinér módon értelmezte volna az Abstraction-Création ideáljait. Egyértelmű tanúi viszont a vöröskréta kompozíciók annak a ténynek, hogy a korábbi művek meghatározhatatlan társadalmi üdv-elképzeléseivel egy időre felhagyó Martyn ekkor kezd egy szürreális-intellektuális játékosságban feloldódni.

A pályaképet ekkor még egy árnyalat színezi: figuratív képeké. Ezeknek az egyelőre inkább csak pécsi katalógusok tételeként meglelt, jobb esetben reprodukcióban fennmaradt *K. M. úrleány arcképe, B. Klári úrhölgy arcképe*-típusú, kevésbé ismert, erős vásznaknak legalább annyi közük van az életmű további alakulásához, mint a pécsi katalógusokban is rendre felbukkanó „Kompozícióknak", „Képterveknek", „Aszimmetria" címeknek, azaz a Pécsett is fokozatosan kiállított „párizsi" műveknek — ám a festő ekkori szellemi portréján a figuratív tendencia sem módosít.

A rekonstrukciós kísérletekből ugyanis először dereng fel valami különleges — ami tulajdonképpen felettébb természetes. A *Dunántúl* című napilap interjúi, a korabeli híradások, a Pécsi Képzőművészek és Műbarátok Társasága helyi hirdetésekkel teli katalógusai valami rendkívül jóízű és magától értetődő közlekedésről tanúskodnak. Olyan közlekedésről, amely akkor, a harmincas években csak Pécs és Párizs között volt elképzelhető, de rendre megszakadt Párizs és Budapest között. Olyan közlekedésről, amely — egészen más körülmények között — kitűnően és menetrend szerint fungált például Párizs és Lódz között, az Abstraction-Création és a nevezetes lengyel „a. r.", az „artysci rewolucyjni" között. A lengyel forradalmi avantgarde vezéralakjainak, a szovjet-orosz konstruktívizmuson nevelkedett VHUTEMASZ-növendék Wladyslaw Strzeminskinek és a Liszickijjel, Tatlinnal, Rodcsenkoval ifjúkorában szintén együtt dolgozó Katarzyna Kobornak lehetősége volt hazatérése után a kibontakozásra, és a szövetkezésre: ők éppen a Tamás Galéria-beli tárlat évében, 1929-ben alakítják meg Henrik Stazewskivel és társaikkal az „a. r."-t, a „forradalmár művészek" szervezetét. Az „a. r." moszkvai indíttatású lengyel avantgardja pedig rögtön és egyenesen utat talál Párizsba, oda, ahová Martyn magányosan jut el: az Abstraction-Création csoportba. Mi több, az út visszafelé is logikus, az Abstraction-Création halad Lódz felé: így alapítják meg a lengyel iparvárosban 1930-ban Magyarországon elképzelhetetlen módon Európa első modern közgyűjteményét — elsősorban az Abstraction-Création nemzetközi alkotógárdájának műveiből.

Ami azonban Pilsudski Lengyelországában, Masaryk Csehszlovákiájában természetes vagy legalábbis lehetséges, az elképzelhetetlen Horty Magyarországán. A polgári Csehszlovákia — még mindig az Abstraction-Création példájánál maradunk — arra használja az évtizedek óta Párizsban dolgozó, de a Prágai Akadémia tagjává választott František Kupka tekintélyét és tudását, hogy rábízza a párizsi csehszlovák ösztöndíjasok irányítását. Az akkori Magyarország viszont nem csak hogy nem keres kapcsolatot Párizs neves magyar művészeivel, de hivatalosan tudomást sem vesz — ismét az Abstraction-Création névsorából válogatok — sem Beothy, sem Réth, sem Moholy-Nagy tevékenységéről; — a politikailag gyanús, és harmincnyolcban visszhangtalanul eltemetett Tihanyi Lajosról nem is beszélve. S hogy még a nem hivatalos magyar szellemi élet is — legalábbis a fővárosi — mily kevéssé alkalmas egy lengyel vagy csehszlovák mintájú kapcsolat kialakítására, azt éppen Martyn 1934-es sikertelennek, pontosabban visszhangtalannak megmaradt Fränkel Galéria-beli újabb bemutatkozása bizonyítja, majd négy évre rá a párizsi magyar művészek Martyn szervezte 1938-as pesti kiállítása.

Pécs a források bizonysága szerint rugalmasabbnak, nyitottabbnak bizonyul — nem utoljára. Hogy Martyn művészete miként is alakul pontosan a hazatérése előtti fél évtizedben, az a szórványemlékekből, a reprodukciókból, Hárs Éva monográfiájának bő információiból, s nem utolsó sorban a megelőző és a közvetlenül rákövetkező korszak műveiből kitudódik. Valami olyasfajta, kvalitás-alapon létrejött tolerancia tapintható itt ki, ami páratlan a korabeli Magyarországon: egy Párizsban élő, de hazajáró, modern de nem doktrinér mester és egy kisvárosi, nyilvánvalóan nem feltétlenül a párizsi szalonok ízlésével mérő, de befogadni kész, és a feléje nyújtott hagyományosabb művekkel együtt a felkínált merészebb kompozíciókat is elviselni képes kultúrális közösség ritka találkozása az akkori, polarizált világban. Nem válhatott ez a kapcsolat — bármily csábító is a hasonlat — lengyel méretűvé. Pécs és Martyn természetesen nem teremthetett (még akkor) az egész magyar valóság ellenére egy „vidéki-európai", Lódz típusú művészeti centrumot. De Pécs is, Martyn is különbözni látszik a harmincas években attól a megkövesedett hazai gyakorlattól, amely egyfelől mint „fogyasztó" jobb esetben közönnyel, de gyakrabban politikai inszinuációval, másfelől az itthon és a külföldön élő modern magyar mesterekben törvényszerűen növeszt görcsös emigránstudatot, jobb esetben keserves közönyt az itthoni művészeti állapotok iránt. Pécs és Martyn ebben az összehasonlításban mégiscsak közelebb volt Lódzhoz, mint Budapesthez.

II.

Igaza van a Martyn-kritikának: az 1940-ben hazatért Martyn a hazatérés pillanatától emlékezik. S nincs igaza a Martyn-kritikának, ha ezt a piktúrát tengerekre és vitorlákra, tüzes spanyol színekre és zománcos ír szépségekre leszűkíti. A negyven esztendős, a kiteljesedett művész itthon valóban sorra alkotja zengő koloritú és zengő kedvű, száműzött szenvelgésnek nyomát sem őrző műveit minapi élményeiből, a hónapok teltével mind messzebbre, mind elérhetetlenebbre kerülő francia tengerekről, mediterrán lovagokról, levantei egzisztenciákról, hispán történésekről. Ám ezek a szerpentines, színes háromszögeket villantó kikötőutalások, ezek a nagy mellvértű, szájhős-gyanús, trecento munstrát viselő páncélosvitézek, ezek a madárbögyös fehérséggel, vitorlázó vörösekkel teli sötét terek, és ki tudja, mennyire önfeledten optimista, s mily mértékben mit sem értően ostoba ujjongó lények mind igencsak kétértékű-többértékű megnyilvánulásai érzéseknek, gondolatoknak. Ha valahol, ebben az 1944 előtti hazai periódusban lehet tetten érni a mindig szürrealistának tekintett, s legtöbbször felületesen annak tekintett Martyn-életmű szürrealista lényegét. Nem a szürrealizmus iskolás jegyeit, a szellemi lényeget lehet itt megtalálni. Mert ahogyan nem hasonlít a Párizst és mozgalmait maga mögött tudó Martyn sem stílusban, sem módszerben egyetlen szürrealista, vagy szürrealisztikus európai mesterre ebben az első hazai nagy korszakában, éppoly kevéssé olvashatók ki műveiből mechanikusan „a" szürrealizmusnak, mint áramlatnak (mint művészettörténeti-esztétikai absztrakciónak) az ismérvei tételről tételre. Most sincs nyoma az Abstraction-Créaiton tételes követésének sem — az életmű egyszeri és mesterfokú. A *Collioure-i kikötő* és a *Combat*, a *Souvenir d'Espagne* zengő hármasképe és a *Hárman a tengerparton* nem nonfiguratív: látvány-töredékeket, utalásokat, nem egyszer megtévesztő, kétségeskedést keltő töredékeket és utalásokat szőnek a kompozícióba. De éppoly kevéssé lesznek figuratívok ettől, mint a *Tête de jeune rabbin*, amelynek geometriája nagyon kevéssé „tête", vagy a *Halkirály* meg az *Ír király* káprázatos „portréja". Martyn, az 1940-es évek itthoni Martynja nem csak a hazai törekvések között fájdalmasan-merészen rokontalan: Martyn, a beérett Martyn Párizshoz képest is szuverén: a század első harmadának minden eredményét ismerő, és semmit nem másoló mester immár.

Ám mégis szürrealizmus ez a művészet, a pszicho-logikai módszerében, tartalmi többértékűségében, gyanúsan önfeledt szépségeiben és balsejtelmes, váratlan komorodásaiban. Ott tündököl, remeg, deklamál és hallgat a művekben a szür-

realista alkotóművésznek, a szellem és a mesterség gyönyörűségében látszólag tökéletesen feloldódó, a lét értelmét látszólag nem kereső fölényes intellektusnak fogalmi kategóriákba nem foglalható világérzése, az a magatartás, amely nem nyugszik meg műtermi-természeti idillekben, mint Európa, s különösképp Magyarország képzőművészetének derékhada a háborús esztendőkben, de nem is tartja még méltónak a rontás erőit arra, hogy velük harcbaszálljon. Beereszti a fenyegetés árnyait, a szorongások emlékét és a jövendő szorongások jeleit a művészetébe, de csak azért, hogy gyönyörű szellemi fölénnyel, művészdiadallal megsemmisítse, jelentéktelenné fokozza, ott a képtáblán, a néző szeme előtt.

A művészdiadalhoz a fölényes intellektuális tartáson kívül az a „nyugtalanító tehetség" és „kitűnő technikai felkészültség" szükséges, amit már az 1929-es kritikák felfedeztek, s amely ekkorra az ecset- és tollkezelésnek, alapozói műgondnak és felület-alkotásnak valóban középkori mesterekéhez méltó tökéletességéig mélyül, s amely invenciónak, ízlésnek, terekkel, formákkal, színekkel, prespektívákkal és perspektivátlanságokkal való bánásnak a legtökéletesebb e századi szuverénitásáig teljesedik. Mindehhez fölényes motívum-kezelés, műfaji otthonosság és műágak közötti autenticitás társul. A negyvenes évek első felének csak kevésbé ismert, de piktúrával-grafikával egyenrangú csúcsa a plasztikai teljesítmény. *A Szoborterv két figurával* lírai-kihívó erotikája a tengerparti képek foltba öltözötten is meztelen érzékiségét fokozza, *A hangyák emlékművének* feszes forgástest-geometriája körül gerjedő titokzatos-pátoszos komor fennség még titkosabb drámaiságú képekre sugárzik, s a gémeskút-motívumot gyönyörű mozgásanalízissé, egyszersmind látomássá stilizáló *Alföldi emlék*, meg a paraszteszközök költőiségével-racionálitásával játszó *Szoborterv járommal* azt bizonyítja a plasztikában, amit egyebek közt a *Dunántúli tájak felett* vászna a piktúrában: hogy nem csak a külföldi emlékek nosztalgiája, hanem például a gyermekkori-jelenkori hazai élmény is alkalmas az átírásra, sajátos-titokzatos tartalmak feldolgozására. Olyan motívumok ezek, amelyek később, egy békésebb vagy másképp szorongó korban újra, s újfent más szolgálatban jelennek majd meg az életünkben.

III.

Az európai művészettörténet mind világosabban látható tanulsága, hogy a század első felének mozgalmai közül a szürrealistáké vállalta a legkorábban és a legteljesebben az antifasiszta szembenállást a polgári demokráciákban. A spanyol polgárháború etikai-szellemi vízválasztója, a köztársasági Spanyolország mellé kiálló művészek Picassótól Miróig, Caldertől Masson-ig terjedő impozáns névsora a kezdetektől bizonyítja ezt. Igaz, a sötétség erőire figyelő, az apokaliptikus mozzanatokra mindenkor érzékeny, az emberség és értelem elvesztését eddig is pesszimista rettenettel, vagy fellázító cinizmussal regisztráló törekvéseknek kellett a legkevésbé erőszakot tenniük önmagukon, hogy a kor fenyegetéseit meglássák és megláttassák. Az antifasiszta művészi és politikai mozgalmakban, cselekvésekben Európa legjobb szellemei találkoztak. De amíg a spanyol és német, olasz és otthoni fasizmusokkal viaskodó dadaistáknak, konstruktivistáknak, egykori expresszionistáknak szellemi tevékenységükkel kellett átmenetileg felhagyni, vagy eddigi művészetüket, hitvallásukat kellett lényegesen felülvizsgálni, ha a politikai vagy szellemi aktivitás tudatosságát választották, a szürrealisták a maguk világán belül maradva, pontosabban a maguk világának külső elemeit nem érintve vállalkozhattak a szolgálatra. (Más, messzebbre vezető kérdés, hogy a militáns-tudatos antifasiszta szürrealizmus éppen leglényegét, a tartalmát, az eddigi programos irracionalizmusát adta fel végső fokon, amikor például Franco ellen állást foglalt. A történteken azonban ez mit sem változtat; a szürrealisták antifasiszmusa a világtörténelem és az emberi szellem történetének gyönyörű ténye.)

E tény ismeretében különösen könnyű megmagyarázni, hogy Martyn első nagy hazai korszaka, meg az 1944-es művei között csupán az iskolamesteres

didaxis, a folyamatokon erőszakot tevő pendatéria vonhat határt; a Martyn 1940-es önfeledségének mélyén lappangó balsejtelmek, s a Martyn néven nevezhető antifasiszta, programos művészete között az átmenetet tetten érni lehetetlen. A különbség félreismerhetetlen: az önfeledten kétértékű, tragikum-gyanús, de ragyogószínű negyvenes-negyvenhármas művek szellemi lényege, etikai-esztétikai közérzete látnivalóan, ellenőrizhetően más, mint az 1944-es, szögesdrót fájdalmú grafikus festményekké, *(Temető, Halál a vizek felett, Emlék 1944-ből)*, vagy *A fasizmus szörnyetegei* sorozaté. De hogy a jól elkülöníthető két egység között hol az átmenet, és hogy *Az éjszaka hangján* (1943) süppedő világa vagy *A háború* (1943) szerpentines kavargása „még" az előző alkotás-sorozathoz vagy „már" a következő egységhez tartozik-e, ennek eldöntése kétséges is, fölösleges is.

Sokkal lényegesebb annak a már kimondott, de még mindig nem eléggé köztudott művészettörténeti és esztétikai ténynek a tudatosítása, hogy *A fasizmus szörnyetegei* sorozattal és az azt környező néhány 1944-es képével Maryn Ferenc kortárs hitelességű és remekmű teljességű fasizmus-képet adott a magyar művészetben.

Művészettörténeti tény továbbá, hogy ebben a cselekedetében egyedül volt. A magyar humanista művészet elvont impresszionista idillekkel reagált a korra, ha művelői, az alkotók emberként kockázatosan cselekvő részesei voltak is politikai vagy embermentő akicóknak. A magyar szocialista-kommunista művészmozgalmak tagjai vagy azokban a hónapokban pusztultak el, vagy művészi tevékenységükben más módon akadályoztatva voltak. A szentendreiek reakciója művészetük és helyzetük következtében nem lehetett más az apokalipszis éjszakáján, mint az univerzumba vetített Vajda Lajosi-i fájdalom, az áldozat utolsó rándulása, s Vajda tanítványai is a tragédia elmúltával, fájdalmas rezonőrként tudták csak a felszabadulás után remekművé oldani a görcsös élményeket. Így maradt Martyn az egyetlen művész-szemtanú, az egyetlen, aki még életében nevén nevezte a szörnyeteget.

A sorozatnak mégsem az biztosít rendkívüli művészettörténeti rangot, hogy néven nevezte, hanem az, *ahogyan* néven nevezte a történelmet. Horogkeresztet ilyen gyöngédséggel aligha rajzoltak még. És csak ebből a szuperérzékeny, túlkulturált grafikusi szenzibilitásból szólalhat ki elementáris drámai erővel a történelmi ítélet, a megábrázolt gyűlölt obskurantizmusa, taszító hűllő-valósága, hatalmas alpárisága. S vele — ez a lényeg — az az emberfelettivé magasodó alkotói szellem, amely a félt és megvetett szörnyet ábrázolja, ábrázolás közben megvetését a megsemmisítő szarkazmusig fokozza, miközben a kor többszörösen időszerű rettenetét sem veszíti el a sokrétegű látomásokból.

Azaz: a Martyn-életműben is csak érzelmek és hangsúlyok változnak, miközben az eddigi általános, ambivalens közérzet szürrealizmusa konkrét antifasizmussá háborodik fel és kiált világgá. Martyn a maga munkájában, egy mind sötétebb magyar ég alatt elvégezte azt, amit a szürreális iskolák és mesterek elvégeztek demokratikusabb égtájakon és talán kevesebb magány és fenyegetettés közepette Európa jobbik felén: a Picassók, Mirók, Massonok antifasizmusára válaszolt, egyedül 1944 Magyarországában.

IV.

A francia baloldali-antifasiszta alkotók nagy csoportjával együtt Picasso közvetlenül a felszabadulás után lép be a kommunista pártba, és az életművében, gondolkodásmódjában a polgári antifasizmus legradikálisabb hadállásait is meghaladó Martyn („A vizuális gondolat sorsa Szeged óta" — cikk; *Újjáépítő magyarok*, 1945, Pécs.) szintén 1946-ban szerepel először kommunista művészként az MKP III. kongresszusa alkalmával rendezett demonstratív tárlaton. A lépés mindkét esetben a történelem logikája szerint való. A kommunista mozgalmak Európa szerte nagy tekintélyt szereznek az antifasiszta ellenállásban, s az ellenállás idején a kommunista mozgalmakhoz közelítő fasizmusellenes szellemi erők

is, a pártok is termékenyen nyitottak a győzelem utáni kölcsönös egymásra találásához. Csak a később történtek torzítólencséjén nézve látszik különösnek, hogy Martyn éppen a kongresszusi tárlat heteiben, 1946 őszén rendezi meg a saját gyűjteményes kiállítását is a régi Műcsarnokban, méghozzá az Európai Iskolából is radikálisan kiszakadó Kállai-Martyn féle absztrakt csoport tudatos, programos vezéralakjaként. (A párt lapjai nem találnak ebben kivetnivalót, a Szabad Nép és a Szabadság kritikái számára éppen Martyn ekkorra már vitathatatlan tekintélye az egyik példa arra, milyen sokszínűen képzelik el a kommunisták az új képzőművészetet.)

Martyn talán a legönfeledtebb, legharmonikusabb művészetét alkotja ekkor. Képzőművész munkásságában ritkán követik az életrajz eseményeit, a megélt történelem eseményeit közvetlenül új esztétikai események, gyökeresen új létformák ritkán involválnak gyökeresen új alkotásokat, de 1943—1944—1945 hirtelen fordulói valóban lélegzetállító pontossággal mérhetők az ekkori Martyn-festészetben, Martyn-plasztikában. Elég a fasizmus-sorozat alkotásai mellé képzelni az 1946-os *Kakas* életörömtől zengő, piros, és zöld, és sárga, és pettyegtetett, és szimmetriába bomló kompozícióját, elég a játékosan, intellektuálisan harmónikus *Lebegő forma*, az ekkori raffináltan, kékségesen érzéki *Térkompozició* meg a kiérlelten tárgy- és élettisztelő nyersszínű másik *Térkompozíció* faszobrászatát (tehát egy anyagban és technikában is barátságosabb, játékosabb plasztikát) összehasonlítani a negyvenkettes, negyvenhármas gipszkompozíciók sejtelmesebb, törékenyebb lényegével, hogy kitessék: Martyn valóban békét kötött ekkor a világgal. Valóban kisimuló harmóniák feledtetik egy ideig a minapi traumákat, és ez a harmónia, ez az árnyéktalan derü kitölti 1946—1947 szürreális és nonfiguratív kompozícióit. Mert a műtörténeti iskolásság nagyobb szomorúságára Martyn ekkor, legszabadabb és legtevékenyebb korszakában sem tisztel stilisztikai és irányzat-dogmákat. S ha a *Hárman találkoznak* lebegő foltjainak játéka, a *Kikötőben* fölreppenő színlabdái, vagy a *Régi szerszámok* játékos-ironikus látomása szürrealista technikára utal, egész sor geometrikus, sőt geometrikusan absztrakt, az absztrakt geometriában harmóniát találó művet is tudomásul kell vennünk a negyvenes évek végétől, az *„I" betűs kompozíciótól* a *„4735"*-ig, a *Zöld ruhában* tiszta konstrukciójától a *Déli architektúra* hangulatelemekkel átszőtt konstrukciójáig.

S újra találkoznunk kell a nem kevesbé magabiztos-pátoszos figurális művekkel is. Még előszele sincs a későbbi akarnok művészetpolitikának, még talán a hajdani végrehajtók sem ismerik a szocialista realizmus nemsokára dogmává merevített szűk spekulációit, amikor — a negyvenhetes párizsi nemzetközi szürrealista kiállításon ismét bemutatkozó Martyn — önként, a megbízást vállaló művész öntudatával készíti el *Doktor Sándor-reliefjét*, s állítja ki negyvennyolcas pécsi kiállításokon megyeházi, szakszervezeti megbízásra komponált *Dózsa-* és *Petőfi*-portréit. Talán ezért okoz kevesebb gondot a doktrinákra soha nem ügyelő festőnek a hirtelen művészetpolitikai pálfordulás 1949-ben, s talán ez a doktrinákat figyelmen kívül hagyó türelme őrzi meg a méltatlanul ostoba mellőzések, a jószolgálatait korlátoltan el nem fogadó intolerancia korszakában. Mert ha az 1950-es I. Magyar Képzőművészeti Kiállítás *Táncsics*-portréja utáni másfél évtizedben egyetlen egyszer szerepelhet csak Martyn Ferenc fővárosi kiállításon, a „képzőművészeti élet fősodrában", a mellőzéshez már hozzászokott jellem, s a mellőzéstől magát már régen függetleníteni tudó szabad alkotó tovább dolgozik. Tíz-tizenöt esztendeje tudja a magyar művészeti közvélemény, hogy az ötvenes-hatvanas években „eltűnt" Martyn Ferenc végig dolgozott, s jónéhány éve azt is tudja a közvélemény tájékozottabb része, hogy szerencsétlenebb sorsú, szerencsétlenebb pozicióba sodort és önmagukat sodortatott kortársaival ellentétben nem néma görcsben, s nem is önmagára erőltetett tudathasadással dolgozott. Nem sértődött meg, s nem hagyta magát kényszeríteni teljes illegalitásba, mint a merev művészetpolitikától megbénított művésztársak egyik része abban az időben, de nem kellett műteremmélyi „illegális" művekkel bizonygatnia a mo-

dernségét később sem, amikor a modernség ismét szalonképes lett, s amikor az ötvenes évek beli közszerepléseket illett feledtetni más művésztársainak.

Martyn nem tüntetett a távollétével, szerepelt de nem teljesített túl. Igaz, akkortájt nem volt már a központi sajtó bezzeg-példája, akkor nem kapott díjakat, pénzes megrendeléseket. Igaz, az ötvenes években megint „csak" a pécsi-baranyai közvélemény előtt szerepelhetett. Ez a közvélemény azonban végig tudta — mert Martyn nem titkolta — hogy az akkor „realistaként" megtűrt képekkel egyidőben az életmű „kevésbé realista" része is gyarapodik. Hogy ezeket jó helyzetismerettel nem küldte, míg az előbbieket küldte kiállításra? Így őrizte meg önmagát, megintcsak, ki tudja, hányadszor az egész huszadik századot vállaló szellem, amely nem tehetett róla — de nem is igen érdekelte — hogy kora csaknem mindig igyekezett megtagadni a huszadik század egyik részét. A budapesti, „világvárosi" művészeti életnél megint messzebb és közelebb látott, a két háború közötti liberális Párizs magasába és a két háború közötti Pécs kisvárosi hangulatába, s így tudott európai maradni Magyarországon megintcsak különös módon: vidéken.

Hogy a számára sosem idegen természetelvű törekvések milyen mesterteljesítményekre vezették, azt egyebek között a szigorúan magáncélzatú *Journal '50* lapjai mutatják abból az időből, amikor a természetelvűség még „kötelező" volt; a *Don Quijote-illusztrációk* és a természettanulmányok abból az időből, amikor a természetelvűség „majdnem kötelező" volt, s az önmagukban is műtörténeti jelentőségű irodalmi kísérőrajzok abból a korszakból, amikor a magyar képzőművészeti közéleti illemtan szerint lassan az absztrakció vált „kötelezővé".

V.

Nem pályázva monografikus részletességre, ez a kommentár nem vállalkozhat az időben, mennyiségben és mesterteljesítményekben hatalmas életmű résztendenciáinak rendbe foglalására. Az ötvenes évek komorabb életérzéseit magukon viselő, többnyire 1952–1953-ban keletkezett komoly-szép absztrakt kompozíciók *(Kompozíció fekete rajzzal, Emlék készülő bárkákról, Körben működő szerkezet)* üvegfestmény-mélységét a Martyn irodalom felismerte már, akárcsak az évtized második felének népművészet-ihlette látomásos, s egyszersmind különös módon tapintható realitású sorozatát *(Dudás csendélet, Kádárszerszámok)*. S bármily hálás feladat a Martyn-porcelánok és a Martyn-festmények összevetése, vagy a „Busó" és „Harcos" grafika-parafrázisok, meg monumentális megtestesülésük, a *Triptichon* együttlátása — a máig tartó, máig gyarapodó életmű egy-egy állomásának méltatása helyett a címben ígért Martyn-jelenség felvázolását folytatnám befejezésül, hagyván az igen sok elemezni valót az eddigi, s ezutáni részletezőbb kritikának.

Martyn Ferenc ötvenes évekbeli különleges, példátlan „státusa" megintcsak nem Martyn Ferenc személyének használt a legtöbbet, hanem a képzőművészet ügyének. Pécs és az ország képzőművészetének. Mert köztudottan azt még egyetlen pécsi múzeum-ügyben nyilatkozó sem mulasztotta el hangsúlyozni, hogy az 1957 után kiteljesedett képzőművészeti élet kulcsfigurája, animálója és cselekvő példaképe Martyn Ferenc volt. Ennek pedig volt egy feltétele és egy következménye. A feltétel: a „különleges státusú", az ötvenes években sem rezisztenciába nem vonuló, sem az életművét nem kompromittáló Martyn Ferencnek volt a hatvanas években annyi politikai-erkölcsi-esztétikai tőkéje, hogy jó szövetségesekre találva záloga lehessen egy példátlan művészeti kultúrának. A következmény pedig: Pécs az ország műveltségét meghatározó képzőművészeti központtá válhatott, majd nemzetközi tényezővé. Nem hiszem, hogy egyszerűen a Martyn csodatétele miatt lett azzá. De biztos, hogy a Martyn szellemében. Így vált Martyn, az életmű és a szellemiség, amit a név jelöl, kétszeresen művészettörténeti jelentőségűvé. Az életmű művészettörténeti súlya az elmúlt tizenöt évben közismert lett végre, a másik, a *jelenlét* művészettörténeti fontosságánál érde-

SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
JELENKOR
1979 6

mes még elidőzni. Mert Martyn Ferenc munkássága nyomán mégiscsak a lódzi példa, a lódzi modell teljesedett be Pécsett. Igaz, jóval később, jóval nagyobb erőfeszítésekkel, mint a lengyel iparvárosban, de az is igaz, hogy hajdan Martyn és Pécs egyedül volt abban, amiben Kobro, Stazewski, Strzeminski és Herbinék sokan másokkal együtt cselekedhettek.

És ez az európai típusú, Kobro—Stazewski—Strzeminski—Herbin-féle szellemi-emberi magatartás, művészi-intellektuális karakter a változó Martyn-életmű másik, tehetséget-tudást kiegészítő nagy állandója. Állandóbb mások védjegy-egyformaságánál. Úgy állandó, ahogyan a termékeny géniusz e században állandó lehet: folyvást változva, folyvást a minőség felé változva, folyvást a mesterművek csúcsa felé változva. Nálunk meglehetősen ritka jelenség ez, útját kevesen próbálták, célhoz még kevesebben értek errefelé. Mert Martyn egy volt a néhányak közül, akik külföldre mentek a magyar parlagról, egy, aki vissza-visszajárt, s aki nem hagyta végképp maga mögött a magyar parlagot. Egy volt a sok közül, akit megérintett a modern művészet, aki tovább gazdagította a modern művészetet, s aki ezt nem doktrinér módon, hanem európai nagyvonalúsággal tette. Egy a sok közül, akik reakciós művészetét tagadva eljutottak a reakciós Magyarország megtagadásáig, egy, aki a haladással szövetségre lépett, s aki a szövetséget fenyegető öncsonkítások idején sem mondta fel ezt a szövetséget.

Martyn maga volt a radikális polgári képzőművészeti szellem olyan korokban, amikor Európával ellentétben nem volt radikális polgárság és radikális képzőművészet Magyarországon. S Martyn maga lett a radikalizmusból modern szocialista kultúrába vezető aktív hagyomány, olyan korokban, amikor sem aktív hagyományban, sem modern szocialista kulturában egyik félen sem hittek mégmár Magyarországon.

Kossuth-díj, kitüntetések, múzeumház: a késői, de nem megkésett elismerés azt az európai mester-típust illeti, akiből szerencsésebb nemzeteknek több, nekünk egyetlen egy jutott a század művészettörténetében.

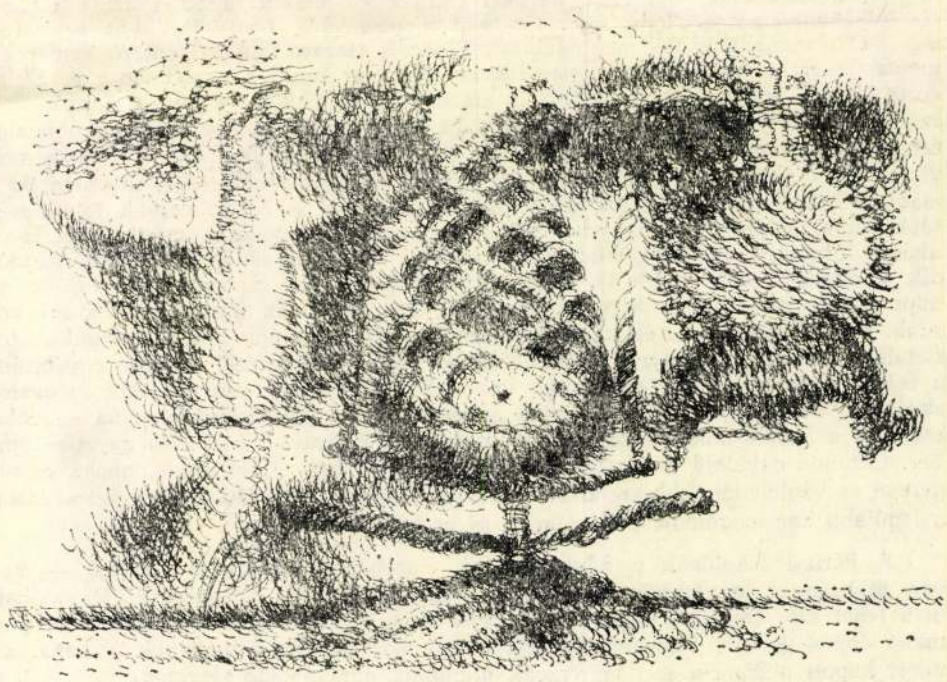

MARTYN FER

STÍLUSTÖREKVÉSEK NYUGATON

A probléma, stílustörekvések Nyugaton, számomra annyit jelent, mint amennyi a Párizsi Iskola története. Első hallásra a kijelentés bizonyára túlzón francia barátnak, elfogultnak tünhet. De ha hozzáteszem, hogy az újabb kor művészettörténete szintúgy maga az École de Paris, hogy több mint 150 éve minden művészeti megmozdulás Párizsra vezethető vissza, Párizs viszonylatában kap helyet vagy marad el, úgy ez az érzéketlenség Európa többi részével szemben szinte szándékosnak, céltudatosnak tünhet. Bárki kérdezhetné: Hogyan, Párizson kívül nem lehet képet festeni? Vagy azt akarja mondani Párizsnak ez az imádata, hogy egy mű belső értéke attól függ, ki, hol a világban, mikor készítette? Természetes, ilyesmiről nem lehet szó: a művészet nem azért jön létre, hogy valamely stílusba illeszkedjék, más szóval, a művek alkotják a stílust és nem megfordítva. De nézzük meg, például, mi történt a nagybányai iskola esetében. Ferenczy Károly, Hollósy Simon, Réti István Párizsban tanultak, főkép Bastien Lepage hatása alatt indultak, később irányt mutattak nekik az első impresszionisták. Hazajőve, Nagybányán ezt a párizsi tanulságot oly hasznosan, olyan céltudatosan használták fel, hogy valójában korszerű magyar művészetről Nagybánya óta beszélünk, mely művészet egyenrangú társa a külföldinek. A magot Párizsban árulták, a termés jellemzően magyar lett. Elegendő Ferenczy *Három királyok* című képére gondolni, hogy azonnal megfogalmazzuk, mi benne a jellemzően magyar, miben különbözik francia társaitól.

Az újabb kor művészetét — általában — a napóleoni klasszikusok óta számítjuk. Nézzük csak — csupán neveket említve — miként fejlődött azóta a francia képzőművészet szellemi útja. Egyfelől megismerjük Louis David-ot és körét, másrészt a romanticizmus megindulását, François Gérard-t. A következő nemzedék megtartja ezt a kettős felvonulást: Ingres hűvös és tiszta klasszicizmusa és Delacroix lángoló lelkisége az útmutató. A francia logika ekkor — mert a képzőművészet mindenkor ellentétekkel jut tovább, és mert minden egyes kort a szó nemes értelmében átmenetnek kell tekintenünk —, a francia szellem ekkor a műtermek világa után a természethez fordul, és egyfelől a barbizoni festők (idetartozik a magyar Paál László), a plein air felfedezői, másrészt a hagyományok több-kevesebb felhasználásával a nagyerejű Courbet-i realizmus valósul meg. A barbizoniakat, főleg spanyol hatás alatt (és a spanyol művészet tündöklése ekkor kezdődik Párizsban, mely azóta is tart) Manet adja tovább a történelemben, és az impresszionizmus tulajdonképpeni megindítójává válik. Ez utóbbi már a mi korunk, legtöbbünk átélte, és művészeti, zenei eredményei úgy élnek bennünk, mint fiatalkorunk szép élményei. A múlt század utolsó negyedétől kezdve egyébiránt a fejlődés ritmusa egyre gyorsabbá válik; Renoir például nem pusztán megvalósítója egy rendszernek, szinte mintha a halál utánról gondoskodott volna — ritka esemény a művészetben, ahol egyetlen gondolathoz rendszerint kevés egyetlen ember. Cézanne egyidejű az impresszionistákkal, a korban él festészete, annak összegezése és végtelenül több; rendkívül sokrétű festészeti metódusa túl a számadáson a legújabb kor megindulása és minden új út kezdete.

A Párizsi Iskolának e felvonulásához Európában semmisem fogható — hol van több, mint legtöbbször helyi értékű megmozdulás —, frankofiliáról valóban nem lehet szó. De túl a megvalósított műveken, felötlik ezen a ponton a kérdés, miért éppen Párizs, Franciország lett az új kor képzőművészetének otthona, és miért kapott a francia szellem vezető, útmutató, gondolatadó szerepet.

MARTYN FERENC MŰVÉSZETE

TÁJÉKOZTATÓ

a festőművész gyüjteményes kiállításához
a Magyar Képzőművészek Szabad Szervezete
helyiségében, 1946 október hó 13—27.

IRTA:

KÁLLAI ERNŐ

ÁRA 1 FORINT

ANONYMUS IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI KIADÓ R. T.
KIADÁSA

Felelős kiadó: Pap Miklós

Anonymus-nyomda, Budapest. F.: Winkler József.

Martyn Ferenc 1900-ban, Kaposvárott született. Huszonnégyesztendős korától fogva tizenöt évig Párisban élt. Művészútjának döntő szakaszát első kézből kapott francia példák, hatások és tanulságok irányították. Annak a párisi iskolának neveltje, mely főleg századunkban minden földrészek és nemzetek haladó szellemű művészeit a maga csodálatos, termékeny légkörébe vonzotta.

Legény legyen a talpán, aki a művészeti tehetségeknek és mozgalmaknak eme roppant, nemzetközi egybeáramlása közepette el nem szédül, el nem veszti magát, hanem egyénivé tisztul és edződik. Martyn Ferenc ezek közül a kemény vágású tehetségek közül való. Munkái a rokon festői szemlélet alapján álló művekkel, az absztrakt festészet széles nemzetközi egyetemével, különösen pedig annak párisi jelenségeivel összehasonlítva is félreismerhetetlenül egyéni jelleműek.

Martyn Ferencet a párisi iskola megtanította a festőanyaggal való bánás, az alapos és pallérozott mesterségbeli tudás műhelyszabályaira és fogásaira. Vásznain a felület festői megművelése, faktúrája olyan aprólékosan finom és gondos, mint a régi mestereknél. Ugyancsak francia iskolázottságra vall a képfogalmazás festői logikája, a kompozíció különböző elemeit világosan tagoló, egymással szükségszerű, szerkezeti vonatkozásba hozó, kiegyensúlyozó és egységbe foglaló rend. Különösképpen pedig az a mód, ahogyan Martyn a festmény formai és színbeli alaptémáiból kilndulva, a bennük

rejlő kombinatív lehetőségek kifejtése révén a képet sokszorosan összetett harmóniává bővíti és alakítja. Ezek a rajzilag olykor végletesen egyszerű és színre is egyöntetű idomokból kibontakozó, gyakran igen bonyolult kombinációk egy sajátságosan festői képzelet műveletei, melynek szárnyalását a tudatos szerkezeti érzék fegyelmezi.

Martyn Ferenc mestere a tiszta festői képfogalmazásnak. Vannak művei, amelyekről pusztán az elvont alakítás és konstruktív rend szellemi élvezete és a színek érzékletes öröme: a lét nyugodt, derűs harmóniája sugárzik. Ezekben a képekben áll Martyn Ferenc legközelebb a franciákhoz. Ám a festő képzeletét ennél az értelmileg átszellemült érzékletességnél többnyire mélyebb indítékok: a temperamentum szenvedélyes, olykor a szertelenségig szilaj impulzusai, a lélek távoli emlékei, tudat alól fölépülő, rejtélyes látomásai és fantasztikus, bizarr képzettársításai mozgatják. Az emlékek és képzettársítások fonalát követve, az elvont formákba való áttételük köntöse alól is előtűnnek a látomás elindító pontjául szolgáló, hajdani figurális és táji benyomások, élmények. Viharos tengerek, vitorlás kalózhajók, sorstépte, marcona, kóbor alakok, csatázó páncélos lovagok kalandos világa rejlik az absztrakt szín és formaváltozások hátterében. Határtalan, szabad távlatokat idéző, romantikus világ ez, telve csapongó és hányódó nyugtalansággal. Az elvont festői formákba öntött emlékeknek és képzettársításoknak eredetét, legalább is egy irányban és a látomások egész sorára vonatkozóan, nem nehéz meghatározni, tudván, hogy Martyn Ferenc apai ágon ír tengerészsöktől származik.

A lelki örökség, az ősi emlékezés mélyrétegeiből föltámadó képzetek ezeken a jórészt nagyméretű vásznakon a távol Nyugatra utalnak. De festői jelenítésük stílusában már a magyar födre való átszármazás eredményét kell látnunk. Ez nyilvánul a képeken keresztül-kasul száguldó mozgások és ritmusok

hatalmas, olykor zsúfolt és súlyos lendületében, a színek harsány erejében. A Párisban formálódott és csiszolódott festői kultúra medréből szinte kicsap a temperamentum keletien bővérű, tobzódó áradása.

A festői jelenítés hátterében rejlő, tudat alól fölrévülő képzettársítások nem egyszer annyira hangsúlyos erőre kapnak, hogy a látomást a szürrealizmus kísérteties világának közelébe ragadják. Erre kivált a háború és a fasizmus szörnyűségeinek hatása alatt támadt, félelmetes, komor víziók szolgálhatnak példaként. Egyiküknél ez a kapcsolat figurálisan is láthatóvá válik: egy drótakadályban rekedt, oszlásnak indult hulla alakjában.

A háborús képek már a színes olajrétegre festett, fekete tusvonalkák szövevénye révén is sötét árnyékok módjára válnak el Martyn Ferenc művészetének egyébként igen élénk, sőt tüzes és ragyogó kolorizmusától, mely a felszabadulás óta készült műveken még nagyobb, diadalmasabb fényre tett szert.

Azonban az újabb képek még egy másik, a színbeli viszonylatnál sokkal lényegesebb tekintetben mutatnak fejlődést. A korábbi festmények általában igen erősen, olykor kissé mereven és túlszorosan hangsúlyozzák a formák szerkezetes kapcsolódását, maguk a formák pedig csak kevéssé szabadulnak a mértaniság nem egyszer kimért és kemény kötelmei alól. Az újabb kompozíciók szerkezetes egysége és egyensúlya nem kevésbbé biztos a régiekénél, de kötetlenebb, mozgékonyabb. A formák körrajza ma is változatlanul tiszta és határozott, de sokkal könnyedébb, önkénytelenebb és bőviben van olyan finom, szeszélyes szabálytalanságoknak, amelyek az alakítást szervesebbé és elevenebbé teszik.

Martyn Ferenc ma már nemcsak művészetének szellemi távlataival, de ezeknek a távlatoknak festői jelenítésével is a szabadság elragadtatot, lelkes örömét kelti bennünk. Úgy érezzük, hogy most ért java képességeinek teljes, szuverén kibon-

takozásához. Újabb festményeinek nemes veretű, csiszolt művességű, sugárzó szépsége láttán méltán jut eszünkbe, amit Delacroix mondott egy alkalommal, hogy a kép a szemnek ünnepe legyen.

Martyn Ferencnek itthon ez a harmadik gyüjteményes kiállítása. Nagy kár, hogy helyszűke miatt számos művét el kellett hagynunk. Arról nem is szólva, hogy igen termékeny grafikai és plasztikai munkásságát ezúttal teljesen mellőztük. Szintúgy nélkülöznünk kell azt a sok olajfestményt és akvarellt, amelyet a művész 1939-ben, a háború kitörésekor Párisban hagyott. De a kiállítás e kényszerű megszorítások ellenére is imponáló képét nyujtja egy nagylélekzetű és látomásaiban szuggesztív erejű, gazdag, változatos ábrázatú és mindamellett egységes jellemű művészeti munkásságnak.

AZ

ANONYMUS IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI KIADÓ R. T.

TUDOMÁNYOS SOROZATA AZ

ANONYMUS KÖNYVTÁR

Eddig megjelent kötetei:

	Forint
1. Hegedüs Géza: Az emberi méltóság	10.—
2. Markos György: Az arany	8.—
3. Tolnai Gábor: Végzetes esztendők	11.—
4. Hermann Imre: Bolyai János	10.—
5. Mérei Ferenc: A gyermek világnézete	10.—
6. Burchard Erzsébet: Gyakorlati gyermekvédelem	9.—

Kaphatók minden könyvkereskedésben.

ANONYMUS IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI KIADÓ R. T.
Budapest, VII., Somogyi Béla-út 25.
Telefon: 423-726.

Martyn Ferenc

Martyn Ferenc, festő

552.

XII/6

mészetes következménye, az ismétlések és variációk a két szféra találkozásánal
meg elkülönülésének, érintkezésének meg idegenségének életérzésbeli ambivalen
ciáját öltöztetik hozzáillő formába.

Martyn Ferenc

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRLAP

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748,340-726

1979 JUN 10

Rádió TV Újság

mobrán - festőművész

/1027

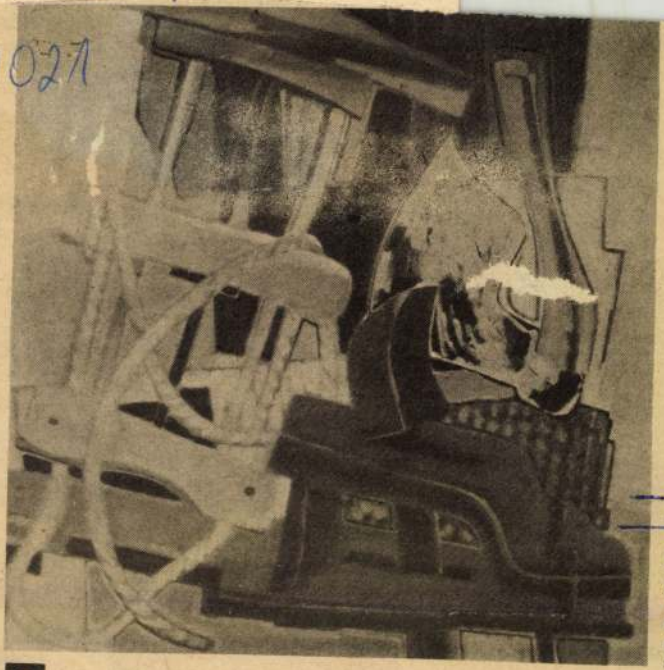

Martyn Ferenc:

Kádár-szerszámok

Portréfilm a művészről: szombat tv1, 18.20

abb formára volt szükség. I
ersze egyáltalán nem jelentet
t, hogy a szórakoztatás elem
jesen száműzték a műsorb
ıpán az történt, hogy ezek
emek kellőképpen hangsúlyoz
segítő szerepet kaptak, érintet
il hagyva a műsor fő célját,

A Moszkvai Rádió magyar nyelvű adásainak felhívása

Kedves Barátaink!

Az idén októberben lesz ötven éve annak, hogy a Moszkvai Rádió rendszeresen sugároz adásokat külföldi hallgatói számára.

A jubileum alkalmából a Moszkvai Rádió versenyt hirdet. A verseny résztvevői között emléktárgyakat sorsolnak ki. A legértékesebb munkák beküldőit díjakkal jutalmazzák.

A verseny résztvevőinek három kérdésre kell válaszolniuk:

1. Mikor hallotta először a Moszkvai Rádió adását?
2. Mit kedvel Ön a Moszkvai Rádió adásaiban?
3. Mit tud a Moszkvai Rádió magyar nyelvű adásainak történetéről?

A versenyben bárki részt vehet. Ha barátaikkal vagy családi körben hallgatják adásainkat, írhatnak egyénileg is, csoportosan is, egy-egy család vagy pedig a *Moszkvai Rádió Baráti Klubjainak* nevében.

A kérdésekre adott válaszokat legkésőbb *1979. szeptember elsejéig* adják postára. Címünk: *Szovjetunió, Moszkva, Rádió.* A verseny eredményeit a Moszkvai Rádió 50. évfordulóján, októberben közöljük.

Levelükben feltétlenül tüntessék fel a feladót és a lakcímet.

Várjuk válaszaikat és sikeres részvételt kívánunk!

Martyn Ferenc, festő

MARTYN FERENC Kossuth-díjas kiváló művésznek a *Pécs Díszpolgára* címet és a *Pro Urbe Pécs* emlékérmet adományozta június 20-án Pécs város tanácsa. — Martyn Ferenc Pécsett alkotta meg életműve jelentős részét. Több száz művét — festményeit, rajzait, szobrait — a magyar államnak ajándékozta, hogy azokat Pécs városában a művészetszerető közönség láthassa. Alkotásai nemcsak a hazai és nemzetközi művészettörténet megbecsült és elismert teljesítményei, hanem Pécs város kulturális hírnevének öregbítői is. — Martyn Ferenc száz válogatott irodalmi kísérőrajzából július 13-án kiállítás nyílik Pécsett, a Színház téri galériában.

– A Jelenkor krónikája

768

Jelenkor, Pécs, 1979, júl.-aug. XXII/7-8

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

1979 SEP 9

Martyn Ferenc

SOMOGYI NÉPLAP

Grafikai művészet

1021

Martyn Ferenc rajza. (Egy grafikai lap a Kaposvári Képtár gyűjteményéből)

GYI TÁJAK,

özvetlen siker vonzása

a lehető legsötétebb szín-
jövőt. „Mindent elsöpör a
et..."
em volt ritka, heve kinek-ki-
tétől, politikai hovatartozásá-
zott. Teknős úgy érezte: ez a
lehet igaz, elfogadhatatlan
rxista számára. A lelke tilta-
teste, egész fizikai valósága.
nte hit volt, romantikus lobo-
rfivá még nem érett fiúban.
n bírja a tétlenséget, a vára-
i kellett!
ggyőződésűek számára termé-
politikai szervezkedés legális
útja és a munkásotthon. Tag-
sti Vasas szakszervezetnek, s
alok, kommunista meggyőző-
tömörültek a szociáldemok-
l. Tenni [illegible]

önmagukat igazolók személyazonosságát. De a valódi papír szemet szúrt. Nagybátyjának tiszteletet parancsoló hamis parpírjai és lélekjelenléte mentette meg életét.

Évtizedek múltán már nehéz elképzelni az események filmszerűen pergő, gyors fordulatait. 1945. február 2-án lépett be a kis-svábhegyi házba az első szovjet tiszt, *Zsorka Pavlovics Dubilin* gárdafőhadnagy. Társaira várva, holtfáradtan leült sakkozni a megszeppent társaság egyik tagjával. De nem jöttek a társai. Csak a németek. Azt a pánikot, amit a párnák-dunnák közé ágyazott főhadnagy mellett át kellett élniük!

Másnap újra odaért a front, jöttek a szovjet katonák. Üdvrivalgás, ünnep, kacagás — kiszakadt mélyből jövet az évek óta visszatartott sóhaj. S a belépőn az ünnepre Dubilin gárdafőhadnagy élete volt. — Tütütüüüü! —

Martyn Ferenc kerül

A JELENKOR KRÓNIKÁJA + A JELE

A Baranya megyei Tanács kiadásában megjelent *Martyn Ferenc* válogatott művészeti írásainak kötete, *Tüskés Tibor* szerkesztésében.

–: A Jelenkor krónikája 576

Jelenkor, Pécs, 1979. jún. XXII/6

Martyn Ferenc

MH SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR MAGYAR HIRLAPÍTÓ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

festő-grafikus-zubránművés

SOMOGYI NÉPLAP
1979 JUN 10

1021

Vitorlás. Martyn Ferenc festménye.

A magy

Hatszáz szé
kerámiát ör
Népművés
százat
Képtó
áll

...arországi habán

Kiállítás a Somogyi Képtárban

...mívű habán ...iz a Budapesti ...zeti Múzeum, ebből ...mutat be a Somogyi ...r pénteken megnyílt ki...tása. Dr. Katona Imre, az ...parművészeti Múzeum osztályvezetője rendezte a kiállítást, a megnyitón az ő avatott ismeretei kalauzolták a nézőt a két-háromszáz éves használati- és díszedények között.

A habánokat magyar nyelvű l...veleink, forrásaink, újkeresztényeknek vagy anabaptistáknak nevezik. Eredetileg és elsősorban vallási csoportosulás, mozgalom tagjaiként az őskeresztény tanokhoz és életformához való visszatérést hirdették. A mozgalom tagjai

kerülhették el. Mária Terézia idején fellázadtak az anabaptisták, Batthyány érsek törte le mozgalmukat. A felvidékiek szétszóródtak, a mesterek az akkortájt alakult holicsi, stomfai manufaktúrák szolgálataba szegődtek.

Mint dr. Katona Imre e témáról szóló könyvében megállapítja, a későbbi időkben a trencséni fehéredényesség hatása a Dél-Dunántúlról kiindulva terjedt át Tolna és Somogy megyébe. Herenden is ugyanazok a fehér edények készültek, mint Szakcson a múlt század 60-as éveitől egészen az utóbbi időkig.

A kaposvári kiállítás, azon túl, hogy jelentős történeti áttekintést ...

Martyn Ferenc

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR MAGYAR HÍRLAP
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

festő - grafikusi - nekrológ

SOMOGYI NÉPLAP
1979 JUN 10

1021

Pécs főtere. Martyn Ferenc grafikája.

(Baranyai rajzok sorozatból)

Így az idén
re nem dolg
Naivyék Balato
nem pihenni.
szabad szomba
tek a megér
megérdemelt
megérdemelt r
gyasztották.

Egyszer csal
a kapujuk előtt, és Naivy
félrenyelt a meghatottságtól,
mert Bőszics főosztályvezető
közeledett felé.

— Itt vagyok, ragyogok — mondta a tisztességben megőszült Bőszics, és egyéni humorral hozzátette: — de ön az oka kedves kolléga, mivel azt mondta, ha erre járok, nézzek be.

A főosztályvezető ezután bemutatta a társaságában levő unokahúgát, Cuncilit, majd nem akarta megsérteni Naivynét, és leült reggelizni, aztán ebédelni, s végül hosszas rábeszélésre ott maradt éjszakára és másnap is.

Közben szintén arra járt és benézett Zsudekné, a varróné a férjével és a fiával.

hét végét, hogy kipihenjék magukat a saját nyaralójukban.

Ámde ekkor arra járt és benézett a körzeti orvosuk is, a fiuk két katonatársa, akik mindannyian engedtek a szives marasztalásnak, és a Naivy család ismét a szerszámoskamrában tért nyugovóra.

És teltek a hétköznapok, és lőn újra vikend, és a feledés homályából előkerültek a rokonok, a barátok és az ismerősök, és mind-mind arra jártak Balatonzörgére, és benéztek Naivyékhoz, sőt egy Kanadába szakadt heteduno-katestvér nyolctagú családjával is meglátogatta őket.

Martyn Ferenc

MH SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR MAGYAR HIRLAP
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

festő-grafikus-zubrán művés

SOMOGYI NÉPLAP
1979 JUN 10

1021

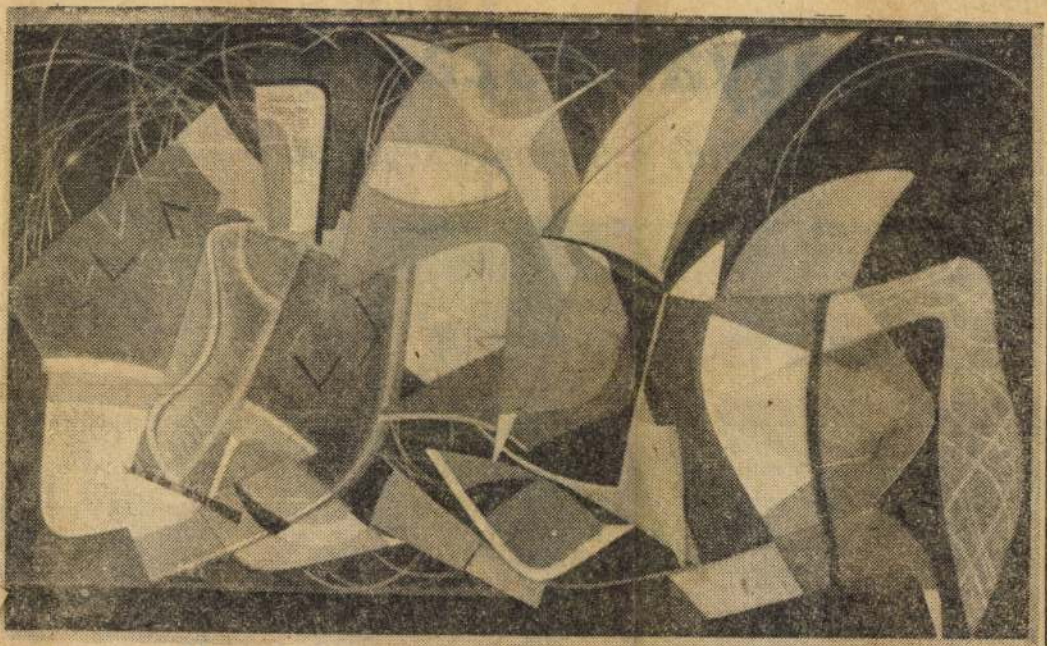

Vitorlás. Martyn Ferenc festménye.

A magyarországi habánok

Kiállítás a Somogyi Képtárban

Hatszáz szép mívű habán kerámiát őriz a Budapesti Népművészeti Múzeum, ebből százat mutat be a Somogyi Képtár pénteken megnyílt kiállítása. Dr. Katona Imre, az Iparművészeti Múzeum osztályvezetője rendezte a kiállítást, a megnyitón az ő avatott ismeretei kalauzolták a nézőt a két-háromszáz éves használati- és díszedények között.

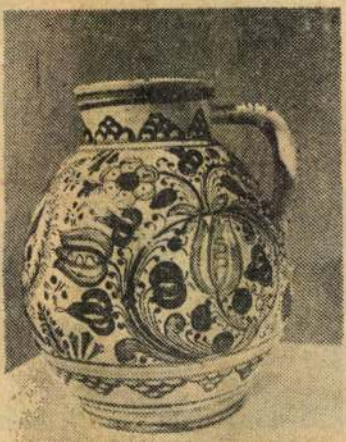

A habánokat magyar nyelvű leveleink, forrásaink, újkeresztényeknek vagy anabaptistáknak nevezik. Eredetileg és elsősorban vallási csoportosulás, mozgalom tagjaiként az őskeresztény tanokhoz és életformához való visszatérést hirdették. A mozgalom tagjai kerülhették el. Mária Terézia idején fellázadtak az anabaptisták, Batthyány érsek törte le mozgalmukat. A felvidékiek szétszóródtak, a mesterek az akkortájt alakult holicsi, stomfai manufaktúrák szolgálatába szegődtek.

Mint dr. Katona Imre e témáról szóló könyvében megállapítja, a későbbi időkben a trencséni fehéredényesség hatása a Dél-Dunántúlról kiindulva terjedt át Tolna és Somogy megyébe. Herenden is ugyanazok a fehér edények készültek, mint Szakcson a múlt század 60-as éveitől egészen az utóbbi időkig.

A kaposvári kiállítás, azon túl, hogy jelentős történeti át-

tekintést nyújt

Martin Ferenc szobrász-festő-grafikusművész

A közel- últban jelent meg Martin Ferenc életmü kiállitása, amelyet Weöres Sándor költő nyitott meg.

- Régóta ismerik egymást Martin Ferenccel?

- Az 1940-es évek elején találkoztunk, Martin Ferenc akkor tért haza Franciaországból és letelepedett Pécsett. Én pedig szintén Pécsett éltem. Ugy hogy ott láttam először Martin képeit és igen nagy megrendülést jelentett a számomra ez a párizsias piktúra amit Martin Ferenc hozott és tovább müvelt.

- Amikor először ismerkedett meg Martin Ferenc festészetével mit érzett ezeknek a képeknek, ezeknek a müveknek láttán?

- Első látásra eléggé idegenszerü volt ez a párizsi absztrakt piktúra nekem, amihez hasonlót a magyar festőktől nem láttam, vagy csak keveset és ritkán. Reveláció erejével hatott rám, de eleinte ez valamelyes idegenkedést is.

- Később oldódott ez az idegenkedés?

- Elég hamar beletaláltam magamat abba az izlésvonalba amit Martin piktúrája diktál. Ugy hogy az ellenérzésem csak kezdeti volt. Akkor erős mértékben, de azt mindjárt láttam, hogy itt valami olyan történik ami nálunk nincsen, ami egyelőre hiányzik. A párizsi absztraktok csoportjából nőtt ki Martin Ferenc Picassóval Brack-al kubistákkal dolgozott együtt. Itthon a müvészete az absztrakt jellegen belül sok figurális vonást is mutat.

- Milyen tárgyakkal lehetne leginkább kifejezni Martin Ferenc festői világát?

- Leginkább talán a tengerparttal, ahová behatolnak a tenger hullámai egyfelől, másfelől pedig a szárazföld élete, a fák, az épületek. A tengerpart az, ahol viz, levegő, föld egyesül. Az ő figurális motivációja igen gyakran a régi magyar használati tárgyak körül forog, anélkül, hogy azokat direkt ábrázolná. Martint nagyon vonzzák a régi magyar használati tárgyak, a csizmahúzó, a szórólapát, az iga. Szobrai többnyire figurálisabbak mint a festményei. A Martin szobrok alaptémája az emberalak akármennyire stilizáltan és elvontan is, a másik pedig a használati eszközök.

1978. aug. 18. Kossuth. 4.36 M.
Láttuk, hallottuk!

Szivesen használ szobraiba emberi és tárgyi motivumokat.

- Károlyi Amy költőnőt kérdezem, mit jelent a számára Martin Ferenc/ festészete?

- Én nem a parádés dolgait szeretem legjobban Martinnak, hanem a minél egyszerübbet, minél intimebbet, egy-egy virágszálat, egy-egy bogáncsot, egy-egy faágat, egy bensőséges és egyszerü mecseki tájnak valami kis sarkát, én ezeket szeretem igazán.

- Weöres Sándor miben érez rokonságot a saját versei és Martin festészete között?

- Engem is vonz a szigorú szerkesztésmód is és a szabadon csapongó fantázia is és Martin festészetében mind a kettő megtalálható. Olykor külön-külön képeken, olykor egyetlen festményen belül.

Ugy tudom Fülep Lajos, a hires müvészettörténész igen nagyra becsülte Martin Don Quijote sorozatát.

- Hogy a Don Quijote sorozatról mit mondott Fülep; nagyon elismerően nyilatkozott róla. Fülep nem szokott olyan nagyon,- nem szokott, mintha még élne,- él is, szóval nem volt az aki olyan nagyon elragadtatva nyilatkozott volna a dolgokról, de a Don Quijote sorozatról nagyon, nagyon elismerően beszélt. Egészen elsőrendünek találta.

- Don Quijoteinek?

- Igen. És tudja, hogy egy-egy Don Quijote képe Martinnak olyan mintha azon a lovon Fülep ülne.

- Mi a. legfontosabb üzenete Martin Ferenc életmüvének?

- Takán az, hogy ne maradjunk egyetlen jellegen, egyetlen profilon belül, hanem merjünk a látszólagos egyéniséget szétbontani, szétrúgni és igen sokfélét csinálni.

/ Játék/

..-.-.-.-.-.-.,

Martyn Ferenc, Jersey

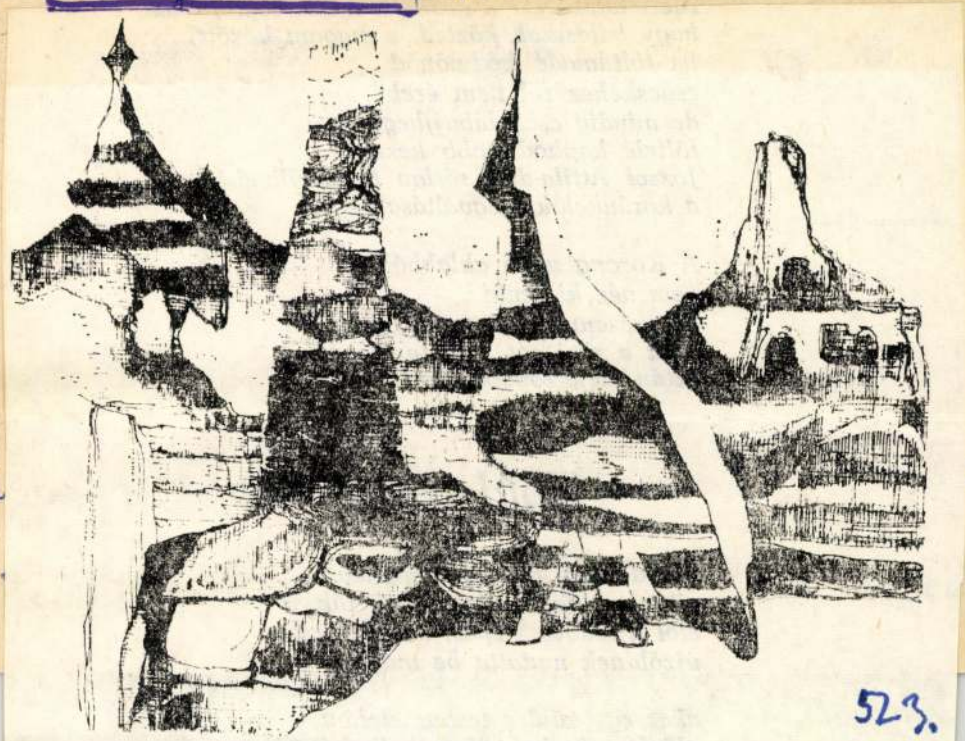

523.

akár egy zöldre festett elefánt,
akiről még habokban hull a festék.

Martyn Ferenc, Jeslő

hajtenger hallanak emberi fők

Emberi fők arcok kitárt szemek
világa visszaint előreint
menyasszonykoszorú füst tetején
utolsó gyönyörű vad hepening!

Martyn Ferenc

SAJTÓFIGYELŐ

1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-742, 340-726

festőművész

NÉPÚJSÁG (TOLNA)

1979 JUN 17

1021

VITORLÁS

Martyn Ferenc festménye.

Martyn Ferenc, most ünnepelte 80. születésnapját.

nőlgynek. Amikor ez utóbbi mégsem hagyta magát lerázni, elrendelték a nyilvántartás és az anyakönyvi kivonatok felülvizsgálatát. Eközben kiderült, hogy az elhunytnak éveken át több felesége volt. A többnejűség egyszer sem derült ki.

ikatúrája

ános rajza

Spec

A madric
vendég kifl
re. A pi
mondta: „A
vágygerjes
személyzet
amint kivesszük a sütőkemencéből."

— Akkor miért szerepel a kifli egyáltalán az étlapon — érdeklődött a vendég.

— Mert szállodánknak ez a specialitása — világosította fel a pincér.

Gazdaságos kazán

Egy francia cég eredeti konstrukciójú, gazdaságos kazánt szerkesztett, különböző rendeltetésű épületek és melegházak vízfűtése számára. A körülbelül 1 köbméter térfogatú kazán óránként mintegy 450 000 kilogramm-kalóriát fejleszthet, és ennek során maximálisan kihasználja a legolcsóbb folyékony tüzelőanyagot.

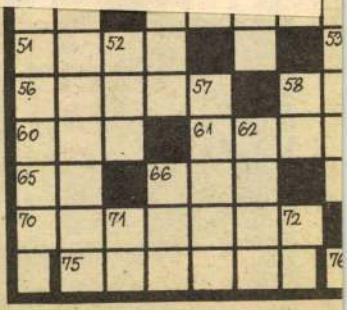

VIZSZINTES: 1. *Író, publicista 1879. június 10-én született (zárt betűk: S, Z).* 10. *A világon először avattak ilyen létesítményt Moszkva mellett 1954. június 27-én. (zárt betű: E.)* 14. Színművész (József). 15. Bölcsőd az, s majdan sírod is, mely ápol s ... (Vörösmarty). 16. Védelmez. 17. Az egyik oldal. 19. Heg betűi keverve! 20. Növény része. 21. Fogoly. 23. Nem ázik át. 26. ...spiro, spero = amíg élek, remélek (DUM). 27. Az adminisztrátor munkahelye. 29. Társ, kalauz, lapu jelzője lehet. 30. Takarmány tárolására való hely. 32. Befejező rész a zenében. 33. Álljon meg a

Martyn Terene, Jestö

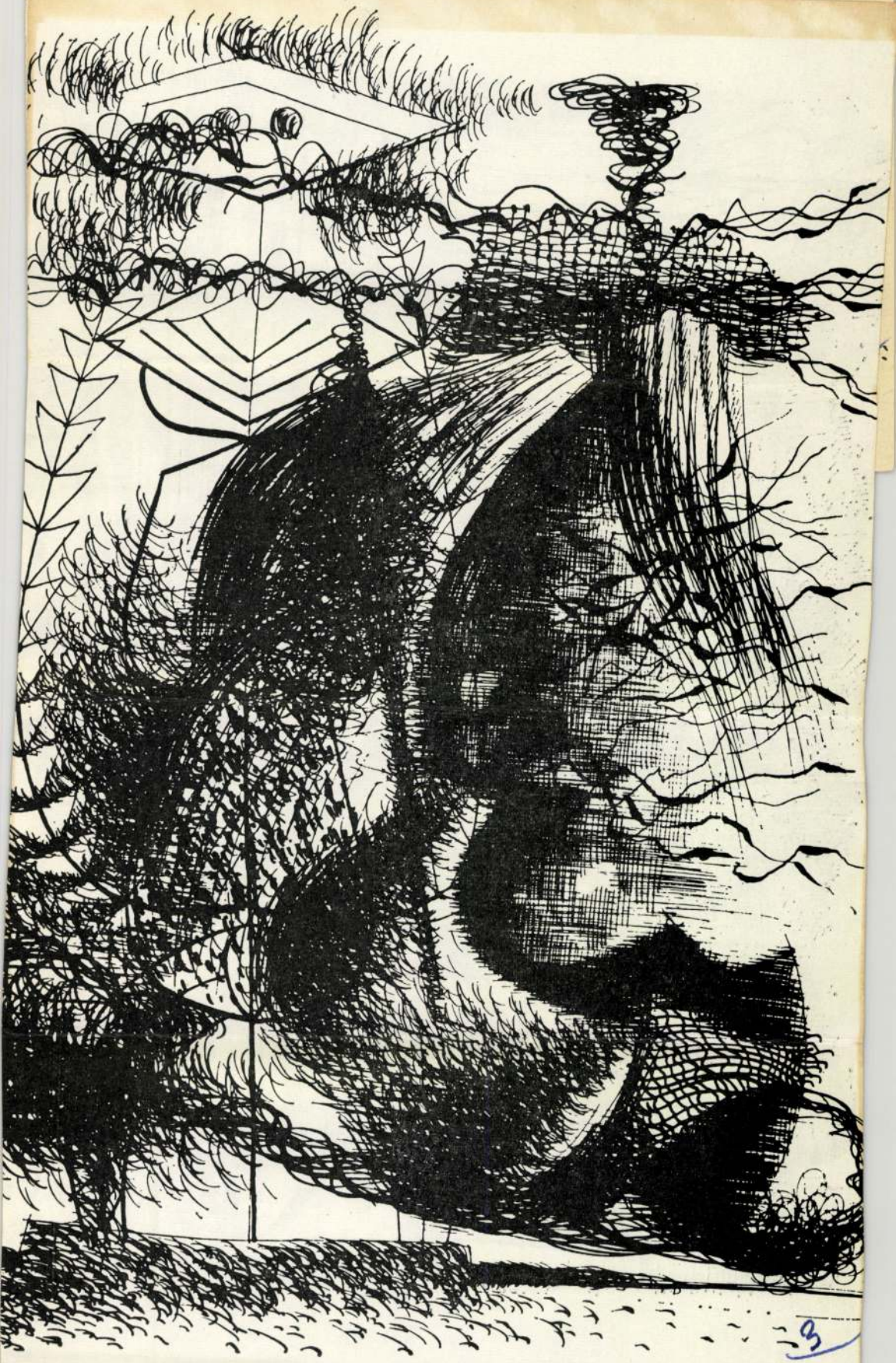

3

4

MARTYN FERENC

MN. 1980. VIII. 15. 11

Martyn Ferenc rajzai
a Vigadó Galériában

Egy új kiállítóterem első tárlataival ismerkedve a látogató — tudatosan vagy sem, szinte mindegy — egymásutánjukban programot keres. A budapesti Belváros legközepén megnyitott *Vigadó Galéria* sem kerülheti el ezt a mérlegre tételt. Harmadik kiállításához, *Martyn* Ferenc rajzainak bemutatójához érkezve immár, vendégének úgy tetszik, a Vigadónak valóban körvonalazható szándékai vannak. Nem radikálisak, igaz. Sem vezetése, sem irányítója — a Művészeti Alap — nem törekedett új arcot rajzolni az új háznak. Még kevésbé kipróbálatlan utakra vinni a kipróbálatlan intézményt. Amit egyelőre akarnak, szerénynek tetsző, ám igencsak szükséges dolog: rámutatni a magyar képző- és iparművészet legjelesb erőire, illetve összefoglalni és ismertetni egy-egy művészeti ág állapotját.

A grafikusmesterség ismertetésének szentelt első kiállítás e két szándék közül mindegyiknek megfelelt. Az iparművészet kézműves szektorát — és a gondolatkörben maradva: az Iparművészeti Vállalat tevékenységét — ismertető a másodiknak tett eleget. Ez a mostani bemutató, *Martyn* Ferenc 1942 és 1980 közt készült rajzainak — nem számra, de szellemre teljes — tárlata az első körbe tartozik; hozzátéve ugyan ehhez a besoroláshoz, hogy az igazán jó mű nem csak a mesterét, de a mesterségét is dicséri.

A hazai rajzművészet dolgáról elmélkedni azonban, bármily csábító is Martyn Ferenc életmunkája kapcsán, most éppenséggel nem tartozik a célszerű dolgok közé. Túl nagy tárgy ugyanis ahhoz, hogy egykettőre elintézhető legyen, márpedig Martyn művei most nem tűrnek terjedelmes szomszédot. Éppen elég gondolkodni- és megbeszélnivalót adnak ahhoz, hogy nekik egyedül is szűknek bizonyuljon a hely.

A kiállítóteremben is, nemcsak a papíroson! Hiszen a Vigadó Galéria falain felsorakoztatott másfél száz Martyn-rajz csupán egy része az életmű e körbe tartozó teljességének. Nincsenek itt Martyn Ferenc irodalmi kísérőrajzai, szinte hiányoznak tájábrázolásai, vázlatai, Napló-lapjai.

Kiállítása azonban mégsem hiányos. Megismerhető belőle ugyanis az, aki a jelenvaló művekkel éppen úgy teljes személyiségét adja, mint a többivel — ideértve most már a rajzokon túl a képeket, a szobrokat, sőt, az iparművészeti műfajokban végzett kísérleteket is —, tehát megismerhető belőle Martyn Ferenc.

Többféleképpen is. Megismerhető mint érzelmi életét művészetével kifejező ember. Mint bölcsen gyűlölő, a fasizmus ekképpen természetes ellensége — *A fasizmus szörnyetegei* című, 1944-ben kelt rajzciklus megformálója. Mint álmodozó, aki készségesen és tudással vértezetten éli bele magát az irodalom leghatalmasabb gondolatköreinek világába. Mint hideg racionalista, aki a tudós kíváncsiságával tudja megfigyelni a világ dolgait, hogy az ábrázoló szenvtelenségével mutassa meg aztán a rajzán, milyennek látta. Mint játékosan komoly elemző, aki a rajzolás közben kapott képlet továbbbonyolításából és a maga teremtett helyzet mesterikönnyed megoldásából szó művet.

De megismerhető Martyn Ferenc ezekből a rajzokból gondolkozóként is. Az ő művei nemcsak a szándékról és az eredményről tudósítják azt, aki figyelemmel hajlik fölébük, s hívásukra örömmel tart vonalaikkal a tér és a tárgy labirintusába. Hanem a gondolatmenetről is, amely létrehozta őket.

Martyn Ferenc ugyanis — köztudott dolgokat sem árt a maguk helyén megismételni néhanap — művészetében nem egymást kizáró elemmé, de szövetséges társsá tette az érzést és az értelmet. S mert ebben mindig következetes (s mert rendelkezik még egy ritka képességgel: tud egyenletes életművet formálni az egymás után születő munkákból), művészetét akár egyetlen darabja is képviselheti, így hát hiányzó lapokkal sem csonka a bemutatása.

A ráció művet formáló szerepéhez térve azonban vissza e kitérő után, kíséreljük meg végiggondolni, mit is jelent ez pontosan. Nagyon egyszerűen fogalmazva tán úgy volna mondható ez, hogy Martyn Ferenc elemezve rajzol — és rajzolva elemez.

A két folyamat most úgy hangzik, mint egy ellentétpár. Holott nem az. Több. Két lépcsőfok, ha tetszik. Mert Martyn Ferenc — hogy a könnyebbik végén fogjuk meg most a dolgot — tartja, magát a klasszikus művészet igazságához. Amit meg akar ismerni, azt lerajzolja. Nem ismer igénytelen tárgyat: három paprikát, egy szamárkórót, két fenyőtobozt, az ördögszekér szálát, vízinövény ágát, letört taplógombát, mezei virágot, hajló ágú diófát épp olyan odaadó figyelemmel törekszik megfejteni és megjeleníteni, mint a világirodalom nagyra becsült s ezért megrajzolásra kiválasztott klasszikusát. S miért is ismerne bármiben igénytelent? Hiszen a tárgy is, a mű is a logikáját tárja elé Martyn Ferenc elemzésének — hogy aztán evvel a kulccsal a teljességére nyíljék ablak. S hogy aztán ez vezesse végül a megismert tényből formált képzetet képpé váltó kezet.

Mindezért hát Martyn Ferenc nem technikás rajzoló, bár aligha vannak sokan a kerek világon, akik ebbéli készségét felülmúlnák. Hanem jó rajzoló, aki tudja, hogy mit, miért, milyen fokon csinál.

És ebbe a körbe természetesen az is beletartozik, hogy Martyn tudva s jó okkal váltakoztatja munkálkodása során a rajzolás technikán túli, formai eszközeit. Újra csak egyszerűsítéssel: tudva lép rajzain — mint képein, mint minden művein — a gondolkodó realizmustól a gondolkodó elvonatkoztatásig.

Martyn Ferenc rajzainak eddig legnagyobb tárlatáról szólva — nyilvánvalóan — nem elegendő csupán művészetének természetéről beszélni. Szólni kell arról is — most kedvet csinálni, később emlékeztetni —, hogy mi látható a Vigadó Galéria termeiben.

A bemutatott lapok legkorábbi rétege a negyvenes évtized első feléből származik. Ezek: az *Észak-afrikai kikötő* című kép vázlata, a *Lámpafej* című festmény terve, a *Halkirály*, a *Vitorlások* — és természetesen most is, *A fasizmus szörnyetegei* tíz klasszikus lapja. Csoportjukat, még mindig az őket befogadó földszinti teremben, az ötvenes és a hatvanas években formált rajzok sora követi: a föntebb már elősorolt természeti tanulmányok s néhány jól ismert Martyn rajzi gondolkodásának teljes körét reprezentáló kompozíció. Sorukban ott látható az *Ünnepi csendélet*, a *Kalózok*, a *Háromrészes szerkezet*, *A háború szörnyetege*, a *Várromok madárral*, a *Férfi kozmikus térben*, a *Jósnők homokórával*, a *Hálóvető* és a *Vitorlások*.

Már ez is teljes élmény — kérdés: fokozható-e? Nem. De teljesebbé és mélyebbé tehető. Érdemes hát folytatni a sort az emeleti termek anyagával. Ezeket egy tartalmában is, korában is a földszinti tárlatrészhez csatlakozó átkötő rész vezeti be; benne a *Térkép*, a *Korsó*, a *Sziklás táj*, a *Lovas*, a *Műhely*, az *Eső a víz felett*, s a *Szőlőprés* több változata.

Megjelenése mintha előkészítené a következő lépést — tőle ugyanis egy Martyn Ferenc rajzsorozatainak világába vezető egységhez léphet a kiállításon járó. Ez az egység az *Álló alak*, *Harcos*, továbbá a *Busó* változatait tartalmazza. Martyn legkevésbé ismert — sem könyvben, sem albumban még meg nem jelent — irodalmi rajzsorozata, az *Ulysses-illusztrációk* kíséreteként. S persze kibontásaként ismét Martyn Ferenc gondolkodásmódjának a három, lépésről lépésre való elemzéssel, mindig újrakezdett folytatással formált ciklusban.

A tárlatot végezetül a hetvenes évek második feléből származó lapok zárják, egy újabb teremben, folytatásaként minden régebben történt dolognak, és — Martyn Ferenc egyéniségének természete szerint — folytatást ígérve.

Horváth György

RADVÁNYI ERVIN:

Bűntény az alkotól

Özvegy Mócz Mihályné takarítónő, a bükkszentléleki Tinódi Lantos Sebestyén alkotóház alkalmazottja azon a bizonyos szerdai reggelen az első emeleten kezdte a munkáját. Fél kilenc múlt néhány perccel, amikor megállt a folyosói virágállványon szürkélő gipsz Pegazus-szobor mellett — melynek szárnyára, szügyére, tomporára az alkotóház vendégei évtizedek során megannyi obszcén megjegyzést firkáltak —, letörölgette róla a port, és benyitott a 19-es szobába.

Az ablakon a vastag elsötétítő függöny be volt húzva. Móczné kitapogatta a kapcsolót, felgyújtotta a villanyt és felsikoltott. A 19-es szoba lakója hasmánt, élettelenül hevert a földön. Szakadozott kempingblúzban volt, csupasz lábán elvékonyodott talpú gumipapucs.

*

A fényképész néhány felvételt készített vakuval, aztán Kácsor nyomozó letérdelt és a rendőrorvossal óvatosan a hátára fordították a halottat.

— Főhadnagy elvtárs, a személyi igazolvány — jelentette Balog III. János őrmester. A könyvecskét az elhunyt zakójában találta. — Pesold Antal, született ezerkilencszázhuszonegy, lakóhelye Budapest kilenc, Agyag utca negyvenhét, bejegyzett foglalkozása műszaki ügyintéző, családi állapota elvált.

A főhadnagy töprengve vizsgálódott. — Nézze csak, doktor. Semmi külsérelmi nyom, de mintha a bőrön... itt az arcon, a mellrészen valami sárgás elszíneződés volna.

Az orvos nyeles nagyítóüveget vett elő. — Hm, mi volt tegnap az ebéd? — kérdezte végül a gondnokot.

— Az ebéd? Tojásos nokedli, tisztelettel. Közkedveltségnek örvend. És előtte hamburgi leves virslivel.

— Nem volt az elhunytnak valami betegsége? Ami itt derült ki. Mondjuk májpanasza?

— Nem, kérem. Erről tudnom kellene. Már az étrend miatt is.

Mikor a tetemet elszállították, a nyomozó körülnézett a helyiségben. Az egyik íróasztalfiókban vaskos kéziratköteget talált.

— A regénye... — szólt a gondnok, nagyot sóhajtva. — Kilencedik éve dolgozott rajta...

Kácsor lehajolt az asztal alá és fölvett egy keskeny papírdarabkát. Figyelmesen nézegette. — Színházjegy. A fővárosi Bánk Bán Színház múlt hó harmincadiki előadására. Jó hely, a harmadik sorba. Megfordította a jegyet. Valami rá van írva. „Szeretettel G." — Nem tudja, ki lehet ez a Gé?

— Sejtelmem sincs, kérem. Talán egy hölgy, Gizella, Gabriella...

— Lehet — tűnődött a nyomozó. — Vajon mit játszhattak aznap este?

— Azt nem tudom. De minden bizonnyal remek előadás lehetett.

— Úhüm. De az elhunyt ennek ellenére nem nézte meg a darabot. A jegy ellenőrző szelvénye nincsen letépve.

— Kik laknak jelenleg az alkotóházban? — kérdezte a főhadnagy a szűk kis gondnoki irodában.

— Kevesen. Renoválunk, ugyebár... De illusztris vendégek. Itt van mindenekelőtt Babarczy Géza költő, regény- és drámaíró. Őt nem kell bemutatni, országos név, kérem tisztelettel. Aztán Holló Emília költőnő. Idáig hét kötet, szemérmes asszonyi líra, félreérthetetlen társadalmi töltéssel. Kiadták Csehszlovákiában és az NDK-ban is.

— Mgen. Aztán ki van még?

— Egy műfordító az alagsorban. Minden nyelven tud. Többgyermekes családapa. Napi tizennégy órát dolgozik. Most egy etióp regényt fordít...

— Tudomása szerint volt az elhunytnak ellensége, haragosa?

— Nem hinném. Olyan tartózkodón, visszahúzódón létezett...

— Ilt nem volt közelebbi ismerőse, barátja?

— Barátja? Ó, kérem szépen, ez nem is barátság volt. Ez valami más. Ez már irodalomtörténet. Ön nyilván hallott az Ikrekről. Ez így lett fogalom. Együtt indultak, egyszerre jelent meg az első kötetük, együtt emlegették őket. A két nagy ígéret. Aztán később elváltak útjaik...

— Ki a másik?

— Ki? Hát Babarczy.

— Babarczy?... No jó, most elmegyünk ebédelni, és délután háromra hívja össze nekem az üdülő lakóit. Kihallgatom őket.

*

— Bocsásson meg, Babarczy úr, de pusztán a formaság kedvéért: hol tartózkodott ön kedden este nyolc és tíz óra között?

Az író mosolyogva válaszolt:

— Kérem, ha ez érdekli, tökéletes alibim van: író-olvasó találkozón vettem részt a bükkszentkúti kultúrotthonban.

— Milyen viszonyban volt az elhunyttal?

Babarczy mélyet sóhajtott. — A legjobban, kérem. Ez már nem is barátság volt: írói összetartozás... Minden kötetemet dedikálva elküldtem neki. Meghívót a filmjeim sajtóbemutatójára...

A főhadnagy elővett a doszszéjából egy színházjegyet. — Ezt is ön küldte neki?

— Bánk Bán Színház? Hát persze. A Festett szívek előadására. Rá is írtam: Szeretettel G.

— A meghívott nem ment el.

Az író felhúzta a szemöldökét.

— Nem ment el? Ezt nem is értem...

— Mondja, Babarczy úr, milyen ember volt az elhunyt? Illetőleg inkább azt kérdezném: milyen író?

Babarczy lesütötte a szemét, sokáig gondolkodott.

— Nehéz nekem erről... Hiszen együtt indultunk. Úgy neveztek minket: az Ikrek... Tehetséges volt. Valami újat akart... De aztán valahogy elakadt. Semmi se sikerült neki. Összeszorított foggal küzdött. Amikor ejtőernyős tárgyú lélektani regényét azzal az indoklással adták vissza, hogy színvonalas munka, helyenként kitűnő részekkel, de az ejtőernyős téma jelenleg nem időszerű, az én Antim nekiállt és évekig dolgozott egy búvárregényen. Közel száz merülést végzett, közöttük él, magába szívta levegőjüket, búvár szószedetet és búvár minilexikont készített, és amikor készen lett és bevitte a kiadóhoz, kiderül, hogy egy újságíró, mellesleg az irodalmi vezető unokasógora, akinek még életében nem volt gumiuszony a lábán, gépbe diktált egy búvárokról szóló dokumentumregényt, és a kézirat a karácsonyi könyvvásárra már le is ment a nyomdába.

Simor András

BESZÉLGETÉSEINK

Ha regényhősök lennénk — persze csak jó regényben —
ugyanígy beszélgetnénk,
félig elmondott gondolatainkat
kiegészítené a sokféle módon
jelzett háttér, vagyis a *többről van szó*,
és készülnénk a harmadik kötetre,
melyben összefutnak a szálak,
és a szerző eldönti, vagy legalábbis
eldönteni készül,
mi lesz és mi nem lesz velünk.

Martyn Ferenc, Jertő

-2-

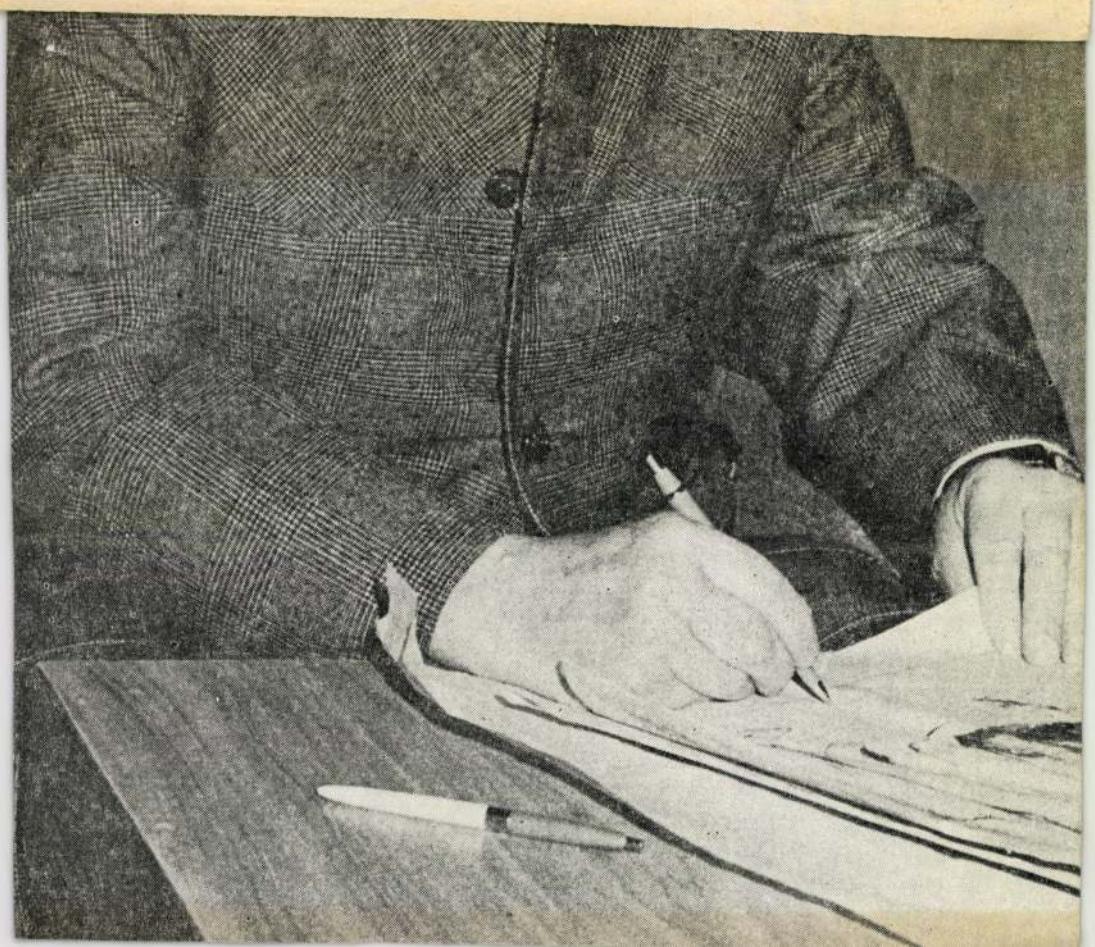

Martyn Ferenc

Martyn Ferenc festő- és grafikusművész 1950-ben készült Napló-jának válogatott képanyagából nyílt meg kiállítás csütörtökön Pécsett, a Káptalan utca 6. számú műemléki épületben. A tárlaton a 30 év előtti életünk hétköznapjai elevenednek meg.

Magyar Nemzet 1981. jan. 16.

Martyn Ferenc

Martyn Ferenc kiállításáról

Élet és Irodalom. Bp. 1979. juli. 28.
XXIII. évf. 30. sz. 14. lap.

űvészet

léma a dí-
op art stí-
k valóság-
kák és att-
rka a kép,
: kelet- és
angol, finn
ánt akad a

k is. Szép
k félve te-
nok mögött
unk érték-
ív minősí-
ás maga a
ztika. Jel-
utt, nálunk
tyrok. De
zélni róla.
zéljünk ró-
éren hang-
s tasakban
an mintha
Illatszer-
m sikerült
em. Pedig
két Fabu-
van ilyen.
eklámsza-
an, amely-
het érni.
a a füle.
amely íz-
ményeivel

KÁRPÁTI JÁNOS: **Hanglemez**

Kadosa Pál zongorázik

Archívlemez negyedszázad távlatából

Kadosa Pál hetvenötödik születésnapja, melyet a magyar zenei élet az elmúlt év őszén ünnepelt, alkalmat adott arra is, hogy a kiváló zeneszerzőben és pedagógusban újra felfedezzük a zongoraművészt. A „felfedezés" persze csak a fiatalokra és a rosszabb emlékező tehetségű öregebbekre vonatkozik, hiszen aki valamennyire is benne élt a magyar zenei életben 1925 és 1965 között, jól tudja, hogy Kadosa zongorázása mindig különleges élményt tartogatott a hallgatók számára. Az idő azonban kérlelhetetlenül őrli nemcsak a tárgyakat, hanem az emlékeket is. A Hungaroton *Nagy magyar előadóművészek* sorozatának köszönhetően olykor kézbe kapunk egy-egy úgynevezett archív felvételt. Számos esetben megdöbbentően közeliek ezek az archív-felvételek. Mindössze egy-két évtizednyire visznek vissza, a közeli múltba, és olyan művészek szólalnak meg rajtuk, akik — szerencsére — még itt élnek közöt-

inkább a 20-as évek elején vagy közepén lehetett. Barokk zenét is játszottam, Bachot... Horribile dictu, még Chopin-etűdöt is mertem játszani. Azért mondom így, mert mai igényeimnek megfelelően, biztosan nem játszottam jól. Nem volt olyan a technikai fölkészültségem. De később csak új zenét mertem játszani, mégpedig két oknál fogva. Egyrészt otthonosabbnak éreztem benne magam, másrészt nemigen akadt akkoriban vállalkozó arra, hogy új zenét játsszék."

Van ebben a nyilatkozatban túlzott szerénység, de talán annál is erősebb a rendkívül szigorú önkritika, az önmagával szemben érvényesített maximális igényesség. Kadosa tehát kialakított magának egy sajátos repertoárt, melyet úgy is megjelölhetünk: kortársi zongorairodalom, de amely tulajdonképpen még tovább szűkül a kortársi zene hozzá közel álló mestereinek műveire. Ezért mondhatjuk hogy zongoraművé-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726

Martyn Ferenc

ÉLET ÉS IRODALOM

1974 AUG 25

1021

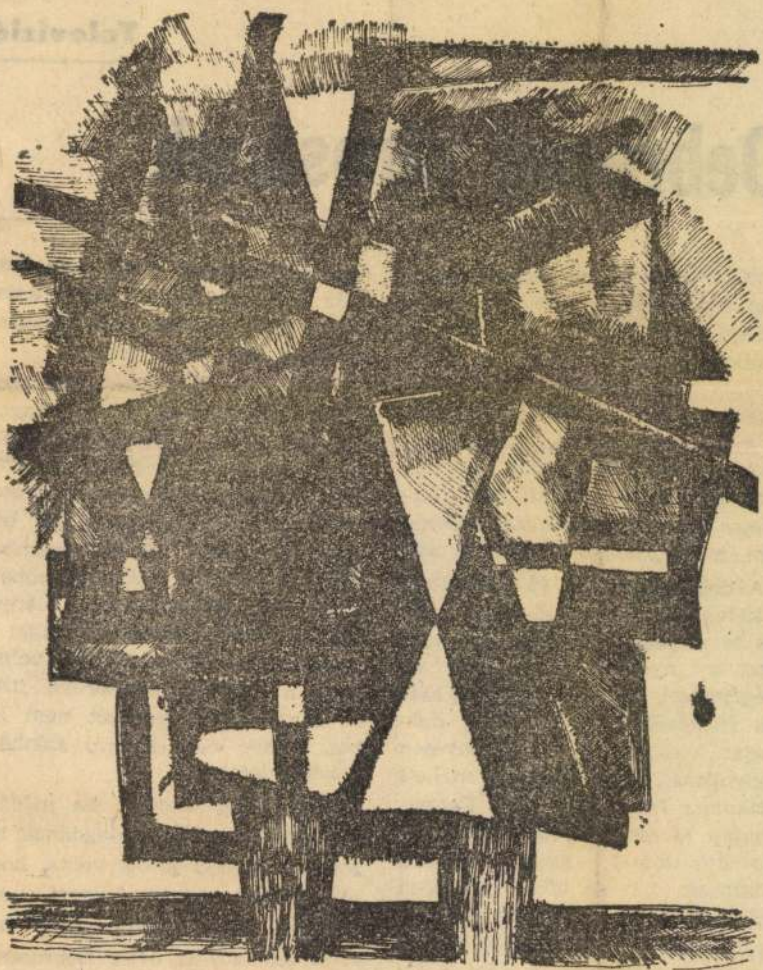

Martyn Ferenc rajza

Televízió

Debrecen városának

romfelé adózott, a magyar (osztrák) királynak, a töröknek és az erdélyi fejedelemnek. A tűszként elrabolt fiatal szenátort fel kell áldozni tizenkétezer szabad debreceni polgárért, nem segíthetnek már a Debrecenben letelepedni kívánó Sztávriász görög kalmár aranyai sem, Hodászi Lukács tiszteletes kemény, kálvinista úristene sem, mert „csak a Város számít".

A debreceni írónő fő alakjaiban a kálvinista Róma hihető és hiteles alaptípusait eleveníti fel szép magyar nyelven, szeretettel és megértéssel, hit és hagyomány kettős függésében, a helyzetek drámáját lélektanilag is érvényesen bonyolítva. Szabó Sándor mellett *Sinkovits Imre, Bessenyei Ferenc, Lontay Margit, Horváth Sándor* és *Horváth József* azonos szinten játszanak. Ez az idős emberek drámája, hiába vannak ott nagyobb személyes tragédiákkal a fiatalok, elsősorban a főbíró lányának, Eszternek szerepében *Kovács Nóra*, az ő szerepük és játékuk csak a *casus belli*, játékuk úgy dezilluzionál, hogy nem oszlatja el azokat az illúziókat, amelyek nélkül egyetlen nép, egyetlen közösség sem képes élni.

Most térek vissza az előbb említett problémához, Szabó Magda cikkéhez. Ime, egy tévéfilm, amely stílusosan lefényképezte a drámát és csaknem maradéktalan esztétikai élvezetet nyújtott. Mi bajunk lehet vele? Itt kell szembenéznünk azzal a hiánnyal, amely a dráma alkotójának hiánya, vagyis Szabó Magdáé. Ő talán a rendezőnél jobban tudta volna, hogy a tévéfilm elsősorban *film*, és annak filmszerűségét nem lehet, illetve nem szabad színházszerűvé lefokozni.

Csak találgathatok, ha például azt mondom, Szabó Magdának bizonyára eszébe jutott volna, hogy *tévéfilmen* szavak helyett sok mindent meg lehetett volna *mutatni* az 1600-as évek Debrecenéből, és a belső helyszínek mellett külső felvételekkel is követhette volna a drámai eseményeket, nem

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726
1979 AUG 13

Martyn Ferenc

BUDAPESTER RUNDSCHAU

1021

Ferenc Martyn: Das Ungeheuer des Krieges bei Collioure (Öl auf Leinwand, 1936—1956)

wesentlichen Teil der
deutschen Friedensb
gung, sie ist eine Orga
tion, die keine andere
ternative als die frie
Koexistenz kennt. Ihre
setzungen und Aufg
folgen den Veränder
der internationalen P
Heute ist es am wichti
die Öffentlichkeit davo
überzeugen, daß die R
zierung des SALT-I
kommens außerordentliche
Bedeutung besitzt und Vor-
aussetzung dafür ist, daß die
Länder der Welt bei der
Verminderung des Wettrü-
stens vorankommen können.
Darüber hinaus erachten
wir es für eine wesentliche
Aufgabe, daß die Bundesre-
publik, die eine wichtige
Rolle in der NATO spielt,
bei den Wiener Gesprächen
über Truppenreduzierung in

schule, in der Pädagogen
ausgebildet werden, die sich
mit Gesellschaftspolitik be-
schäftigen. Bisher hatte ich
noch keine Schwierigkeiten.
Das habe ich der Tatsache
zu verdanken, daß ich Wort-
führer des Landeskomitees
bin, das sich gegen das Be-
rufsverbot einsetzt. Nichts
garantiert mir aber, daß
ich nicht als nächste an der
Reihe bin."

A. I.

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

SZOLNOK MEGYEI
HÍRLAP

Martyn Ferenc

YEI NÉPLAP

1021

9

Martyn Ferenc:
Irországi emlék
1950

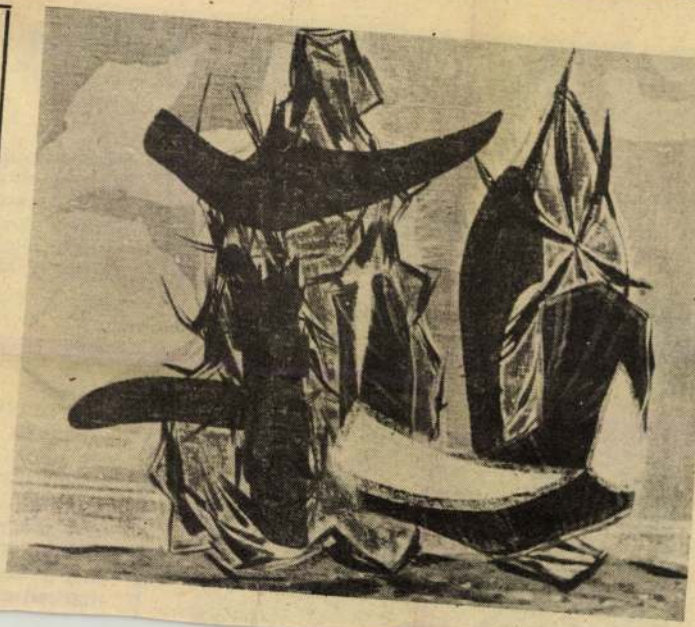

Hosszú utakra várva

Héki Állami Gazdaságban, búzát lapátol tam (szívlapát!) a magtárba vagy né napig; akkor összebalhéztam a felettes immel, mert ezt a nehéz fizikai munk végeztették 14—17 éves fiatalkorú gyer kekkel is. Nem lehetett tüdővel bírni azt port, és még egy rongyot sem adtak szájv dőnek. Bementünk reggel hatkor, de est hatkor még szóltak, hogy várjunk, me újabb szállítmány jön. Nem mondták me előre, mennyit fizetnek, később derült k hogy negyven fillért adnak mázsánként. H elmentem volna egy kőműves mellé, o egy nap alatt annyit keresek, mint itt ösz szesen. És ráadásul az állami gazdasá munkásainak a könnyebb melót adták több pénzért. Ez is a nyárhoz tartozik. Mos viszont vendéget várok, jön egy csaj a NSZK-ból, már járt itt egyszer, akkor is merkedtem meg vele. Elviszem majd a he

1021

MARTYN FERENC KIÁLLITÁSÁRÓL:
EGYMÁS UTÁN A DÜNÉN (1943)

1978 OKT 22

DOLGOZÓK LAPJA

SZABAD NÉPSZAVA

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 21
Telefon: 337-748, 340-726

sabb, szebb eredményt hoz. Természetes dolog, hogy akár a külföldi kutatási eredmények honosításáról, akár a saját hazai önálló kutatómunkáról legyen is szó, annak a lényeges feladatok megoldásához kell segítséget adnia.

Komplex kutatások

Azzal, hogy a mezőgazdasági termelés fejlődésére ható külső tényezők köre megnőtt, tágult az a kutatási terület is, amely közvetlenül, vagy közvetve a mezőgazdaságot segíti. Elsősorban az ipari tevékenységre, a mezőgazdasági gépiparra, a műtrágyát, a növényvédő szert, gyógyászati anyagokat előállító vegyiparra, s az ehhez kapcsolódó kutatásra gondolhatunk. A gyomirtó-, valamint növényvédőszer-kutatás, -gyártás területén például olyan gyors a változás, hogy követni is alig lehet.

Amikor a kutatási eredmények gyakorlati alkalmazásáról van szó, gyakran figyelmen kívül marad a kutatás komplexitása. A különböző területeken dolgozó kutatók egymástól eléggé függetlenül dolgoznak azért, hogy például a kukorica gazdaságosabban, biztonságosabban, nagyobb sem kezdeményezésben, szak-

Fehérvári István

Art Buchwald:

Jó kereskedők

A mai gazdasági életnek az az egyik problémája, hogy nehéz olyan fiatalokat találni, akik született igazi kereskedők. Sok diák, aki éppen elvégezte az egyetemet, jobban érdeklődik a vevő szándékai, mint a kiárusítás nagy ügye iránt. Továbbá hajlanak rá, hogy becsületesek legyenek, ez pedig katasztrófákat idézhet elő a kereskedelemben.

Egy barátomnak van egy ruhakereskedése itt Georgetown-ban. És elmesélte, milyen problémái voltak egy pszichológia szakos fiatal lánnyal, akit felvett eladónőnek.

A következőképpen történtek a dolgok:

Első nap bejött egy hölgy az üzletbe, és a fiatal eladónő (hívjuk őt Brampton kisasszonynak) megkérdezte, **miben lehet a segítségére.**

— Szeretnék egy őszi kosztümöt — mondta a hölgy.

— Milyen árban lehet? — kérdezte Brampton kisasszony.

— Nem számít — felelte a hölgy.

— Nos, hadd kérdezzem meg öntől: azért akarja me venni ezt a kosztümöt, me valóban szüksége van r vagy csak egyszerűen össz veszett a férjével, és most úg akar bosszút állni, hogy köl séges vásárlásokba bocsátk zik.

— Hogy érti ezt, kisasz szony?

— Talán arra gyanakszi hogy a férje hűtlen volt ö höz, és úgy gondolja, hog csak ezen a módon egyenlí heti ki a számlát.

— Fogalmam sincs, mir beszél — értetlenkedett a v vő.

Martyn Ferenc

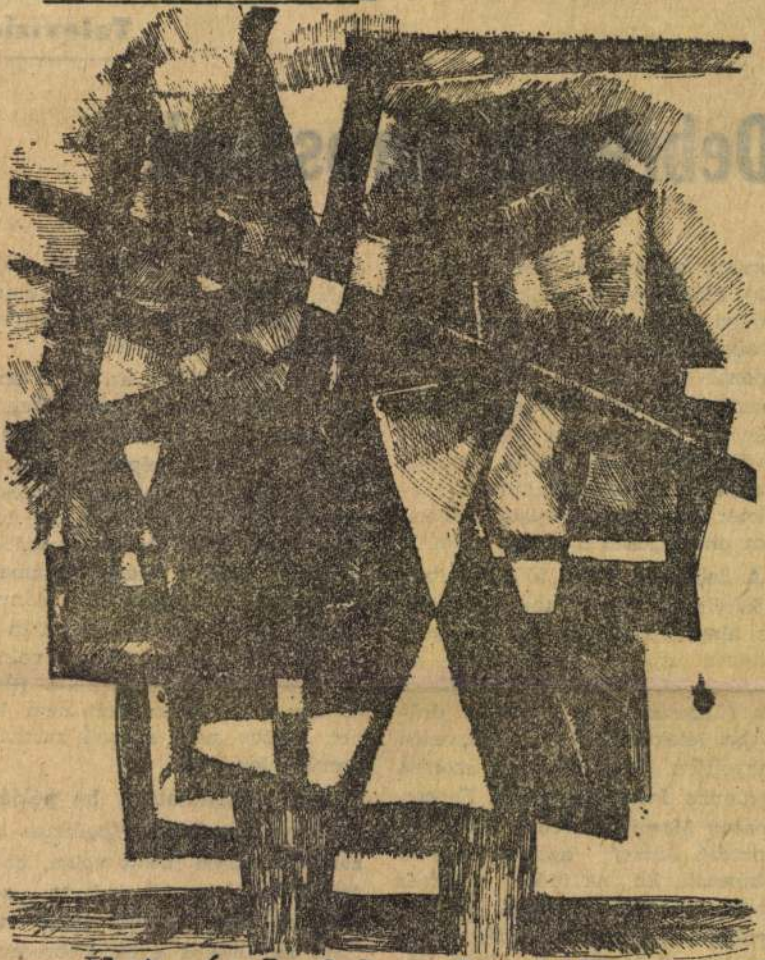

Élet. és Irodalom, Bp. 1979. aug. 25.

Martyn Ferenc rajza

XXIII. évf. 34. sz. 11. lap.

ABÓ PÉTER:

szett Debrecen városának

ostani, nem
iről írjak,
féléről is,
vetítésekről
thai pro-
5 darabjai-
alapjában
verném a
Thury Zol-
évéjáték al-
ől is kide-
nű tévéjá-
nelyet *Sza-*
írt és ren-
. Már a
gban meg-
e a figyel-
ábó Magda
álts, város
azása mun-
on minden
kaptam le-
A súlyos
ízióra való
zők esetle-
áncsa egy-
fy Miklóst

. azt mon-
ontosabban

romfelé adózott, a magyar (osztrák) királynak, a töröknek és az erdélyi fejedelemnek. A túszként elrabolt fiatal szenátort fel kell áldozni tizenkétezer szabad debreceni polgárért, nem segíthetnek már a Debrecenben letelepedni kívánó Sztávriász görög kalmár aranyai sem, Hodászi Lukács tiszteletes kemény, kálvinista úristene sem, mert „csak a Város számít".

A debreceni frónő fő alakjaiban a kálvinista Róma hihető és hiteles alaptípusait eleveníti fel szép magyar nyelven, szeretettel és megértéssel, hit és hagyomány kettős függésében, a helyzetek drámáját lélektanilag is érvényesen bonyolítva. Szabó Sándor mellett *Sinkovits Imre, Bessenyei Ferenc, Lontay Margit, Horváth Sándor* és *Horváth József* azonos szinten játszanak. Ez az idős emberek drámája, hiába vannak ott nagyobb személyes tragédiákkal a fiatalok, elsősorban a főbíró lányának, Eszternek szerepében *Kovács Nóra*, az ő szerepük és játékuk csak a *casus belli*, játékuk szükségképpen vértelenebb és úgy dezilluzionál, hogy nem oszlatja el azokat az illúziókat, amelyek nélkül egyetlen nép, egyetlen közösség sem képes élni.

Most térek vissza az előbb említett problémához, Szabó Magda cikkéhez. Ime, egy tévéfilm, amely stílusosan lefényképezte a drámát és csaknem maradéktalan esztétikai élvezetet nyújtott. Mi bajunk lehet vele? Itt kell szembenéznünk azzal a hiánnyal, amely a dráma alkotójának hiánya, vagyis Szabó Magdáé. Ő talán a rendezőnél jobban tudta volna, hogy a tévéfilm elsősorban *film*, és annak filmszerűségét nem lehet, illetve nem szabad színházszerűvé lefokozni.

Csak találgathatok, ha például azt mondom, Szabó Magdának bizonyára eszébe jutott volna, hogy *tévéfilmen* szavak helyett sok mindent meg lehetett volna *mutatni* az 1600-as évek Debrecenéből, és a belső helyszínek mellett külső felvételekkel is követhette volna a drámai eseményeket, nem a színház „hírnök megy és hírnök

Martyn Ferenc Kossuth-díjas szobrász-festő-grafikusművész

1021

1978. aug. 15. Televizió 20.55 M.

Müvészeti Magazin.

- Kedves nézőink a Müvészeti Magazin augusztusi számát szinesben sugározzuk. A müsorvezető Borenich Péter.

- Kedves nézőink, müsorunkban először a mai Bulgária területén feltárt halom-sirokkincsei közé vezetjük el Önöket. A nagy sikerü Trák Kultúra és Müvészet cimü kiállitás az elmúlt v években bejárta a világot és Európa nagyvárosai után innen Budapestről Japánba vándorol. Helyszinünk a Szépmüvészeti Múzeum, ahol ilyenkor nyáron nagyon sok hazai és külföldi látogató fordul meg, akik az állandó kiállitások mellett most ezzel a nagyon gazdag és szép időszaki kiállitással is megismerkedhetnek. Majd rövid film-beszámolóval idézünk fel egy nagy jelentőségü életmü kiállitást, amelyet Martin Ferenc Kossuth-dijas kiváló müvész munkáiból rendezett a Budapesti Történeti Múzeum. Ezután meglátogatunk néhány nyári müvész-telepet, alkotótelepet. A Hónap Mütárgya sorozatunkban Szőnyi István képéről lesz szó, Szabó István filmrendező mondja el róla gondolatait. Végül beszélgetésre invitáljuk Önöket Amerigo Tot, Tót Imre magyar származású szobrászmüvész római mütermében.

- Nagyot kell ugaranunk időben Martin Ferenc kiállitásához. D. Fehér Zsuzsa kalauzol bennünket.

- A Dunántúl tája és népmüvészete az ir származás Rippl-Rónai müvészi irányitása és a Párizsban töltött közel 1.5 évtized határozta meg Marzin Ferenc életútját, müvészetét. Igy lett a Pécsett élő mester a magyar avangard jeles képviselője müveinek forrása a tenger- és utazás-élmény mellett az irodalom és a történelem. A müvészet miden müfajában dolgozik. 1944-ben döbbetenets iróniával és felháborodással készíti el rajz-sorozatát a fasizmus müveiről és látomásos erővel nagyitja fel a kis lapok hatóerejét. Formarendszerében a logikai fegyelmet, a látványból élményből kiinduló, de attól elszakadó törvényszerüséget valósitja meg. Igy lett éppen 4o esztendővel ezelőtt az elvont müvészek társulásának egyik elinditója. A kortárs kritikus Kállai Ernő igy ir róla: Martin minden konstruktiv képfogalmazás, formavilágának minden mértani együtthatója ellenére elüt nokonszellemü francia társaitól. Espedig éppen ama természeti táji kötelmek jegyében, amelyek temperamentumának szilaj hevületét, képzeletének nyugtalan szárnyalását, tehát müvészetének áthatóan romantikus jellegét magyarázzák. Kiindulópontja a természet, a megfigyelés. Az 5o-e, 6o-as években jelentős alkotásai születnek a tengerfenék emlékképei, kikötői emlékek, a kék láp és a szerszámos csendéletek sorozata.
Többféle anyagból is készit szobrot, gyakorta tervez porcelánt, néha diszletet is készit. Kapcsolatban áll a Zyolnay gyárral, amely munkáit égeti ki, és az alkotó-telepekkel ahol elképzeléseit monumentális méretben próbáztatja. Változatlan energiával dolgozik és

életének nyolcadik évtizedében is a Triptiron cimet adta több évtized törekvéseit összefoglaló nagy képének. A Vitorlázók cimü kép változatai a hétköznapi anyagok átlényegülnek, nagyméretü fa és kő-plasztikája Nagyatádon, illetve Villányban látható.

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

1979 SEP 2

ÚJ TÜKÖR

Martyn Ferenc

nobrán, festő-grafikusan.

Kiállítás

MARTYN FERENC RAJZAI

1021

Pécs, Káptalan utcai galéria

Pécs már megint gazdagodott egy múzeummal, mordul fel bennem az

irigy pesti műkedvelő. De azért ez az „üröm" nem rontja meg annak az örömét, hogy Uitz, Csontváry és mások munkái után egyik élő klasszikusunk érzékeny, finom rajzai állandó otthonra találtak. Mert Martyn ugyan elsősorban mint festő ismert, „ha őt magát kérdezzük — írja Hárs Éva —, az utóbbi évek munkásságában rajzait tartja fontosabbnak. Számára a rajzolás a léttel egyértelmű, azonos cselekvés".

Harmincöt év, vagyis egy bőségesen megmért emberöltő legjobb darabjaiból válogat a tárlat. S mert Martyn egy korszakon belül is sokarcú művész, szinte mindegyik rajz más stílust, felfogást hordoz vonalainak lázas remegésében vagy feszes rendjében. S ez a változatosság nagyon is illik egy olyan mesterhez, akinek gyökerei éppúgy kapaszkodnak a magyar folklór, mint a párizsi iskola hagyományaiba, s akinek élete éppúgy kötődik a „fény városához" és annak XX. századi művészetéhez, mint a napsütötte Pécs pannón kultúrájához. *(Képünkön a Keresztes lovas című tollrajz.)*

Székely András

ti ajánlat

Heti ajánlat

fordítás is ezt sugallná, hogy a pogány vezér *rituális öngyilkosságot* követett el. Ismét más hipotézis képes beszédet sejt itt. Éspedig: ha Imre herceg valóban vadászaton halt meg, miután a Thonuzoba név első része sertésnek vagy vadkannak fordítható, ő lett volna az a „vadkan" — Anonymus rejtett célzása szerint —, aki egy István-ellenes összeesküvés során Imrét megölte; így érthetőbb volna akár az élve eltemetés szörnyű büntetése is. Bollók János most A THONUZOBA-LEGENDA TÖRTÉNELMI HITELE című cikkében kifejti, hogy a Névtelen a *Gesta* vonatkozó — és még néhány részét versben írta, s e versbetét stílusfordulatai, szóhasználata az ó- és középkori latin költészet párhuzamai révén értelmezhető helyesen. Bollók szerint Anonymus mesterien fejezi ki, ami a kor keresztényei számára teljesen érthető volt: hogy Thonuzoba és felesége életében elzárkózva a kereszténységtől, elevenen halálraítélt, hiszen *kizárta magát az örök életből*. A „halál", az „élve eltemettetés" tehát nem istváni ítélet, nem is öngyilkosság, nem biológiai-fizikai aktus, hanem spirituális jellegű. „Anonymus gestájának befejező sorai tehát korántsem szent István vérrel-vassal folyó térítő tevékenységének emlékét őrzik, hanem Anonymus alapos irodalomelméleti képzettségének és átlagon felüli szépírói tehetségének tanúi." A szerző történeti-filológiai érvelése erőteljes és logikus, bár aligha fog vita nélkül maradni.

Lázár István

---

valóság

A Valóság augusztusi száma cikket közöl a nemrégen meghalt Bibó István szellemi hagyatékából. (Akik Bibó István javarészt hírlaptárakban lappangó életművét nem ismerik, azok a *Tiszatáj* júliusi számában Illyés Gyula búcsúbeszédéből szerezhetnek fogalmat a kiváló jogtu-

1021

1978.nov. 2. Petőfi 12.55 KGyné
Pécsi stúdiónk jelentkezik

- /szignál/ A Pécsi Stúdió jelentkezik..

/Kórus/ Énekeljetek.. A 20 éves Jelenkor költői. /Kórus-ének/ Énekeljetek szabadon és szárnyalón, diadalmasan szálljon az ének az elérhető rokoncsillagokig. Énekeljetek ujjongva ! stb. /vers/ /Kórus/

- Tulajdonképpen nem is két évtizedről, hanem fél évszázadról szólhatunk a Jelenkor jubileuma alkalmából, hiszen a folyóirat nagynevü elődjei a Sorsunk és a Dunántul csaknem 50 éve megalapozott hagyományait folytatja napjainkban. Erről vall a főszerkesztő Szederkényi Ervin, aki egyben házigazdánk a pécsi folyóirat költőinek bemutatásában.

- Az elhunyt Várkonyi Nándor vezetésével 1941-ben Csorba Győző társszerkesztésével ,később Bárdossy Németh Jánossal, Martin Ferenc művészeti rovatvezetésével,Weöres Sándor szerkesztői közremüködésével kitünő folyóirat indult itt Pécsett.
Különböző történelmi sorsfordulók ezt a folyamatosságot meg-megszakitották, s a folyóiratok néhány hónapos, vagy éves kihagyás után más néven indultak ujra.A Sorsunk utódaként a Dunántul az 50-es években, majd az ellenforradalom után a Jelenkor 1958-ban.Megváltozott névvel ugyan, s az is igaz, hogy minden fordulatot egy-egy generádiónak a kirajzása követte, ugyanakkor azonban érvényesült és ez talán sajátos az országban.kÉrvényesült a folyamatosság is.Mindig voltak, akik ittmaradtak Pécsett, másrészt pedig mindig gondoskodtak az ittmaradók arról,hogy a kiröppenteket visszacsatolják, visszakapcsolják az itteni irodalmi,müvészeti élet áramába. Először azok a költők szólalnak meg, akik ehhez az alapitó generációhoz tartoznak. Csorba Győző, Takács Gyula és Bárdossy Németh János mellett az elhangzott Pákolicz István is, az elhangzó Pál József müvei már a második folyóirathoz, a Dunántulhoz kapcsolódó generációt képviseli.

- Csorba Győző: Alkonyat a városszélről.. "Szökik már a fény...stb." /vers/

- Takács Gyula: Zselicség. " Mint édestejü tömlők ive..stb." /vers/

- Bárdossy Németh János: Tavasz a vándorokban. " Hagyd el a munkád sötét odvát..stb./vers/

/Zene/Ének/ Tegnap késői vártalak az utcán..stb.

- Az elszármazottakkal való kapcsolat érdekes problémája a folyóiratnak. A kirajzás egy történelmi sorsfordulón kétségtelenül vérveszteség a pécsi, baranyai irodalmi élet számára. Ugyanakkor azonban erőforrás is, hiszen azok, akik elmennek tőlünk és nagy iróvá válnak, vagypedig az irodalmi , müvészeti élet vezető pozicióiba kerülnek a fővárosban, vagy másutt, azok, ha meg tudjuk őrizni velük a kapcsolatot, akkor erősitői is az itthoni irodalmi életnek. Eleven hidat alkotnak, s ez a legfőbb törekvésünk a regionális irodalmi müvészeti élet és az országos között. Weöres Sándornak kiváltképpen sokat köszönhetünk ebben a kapcsolatban, hiszen Pécs, Baranya jóhirét és izeit és tapasztalatait beleépitette költészetébe s nem is csupán a folyóiratban vendégünk, rendszeresen eljön a városba, itt találkozik barátaival, olvasóival. Utolsóra például szeptember elején, amikor több irodalmi esten is résztvett,miután végig látogatta a megyét.

/Zene,ének/

- A Janus Pannonius társaság idején az induló Sorsunk idején is jellemzője volt már a pécsi folyóiratnak, hogy irodalmi és közmüvelődési lap volt és az irodalom mellett igen sokat foglalkozotta a társmüvészetekkel, kiváltképp a képzőmüvészeti élettel, a szinházi élettel és valamivel kevésbé talán az itteni zenei élettel.Törekvéseink közt változatlanul ott szerepel, hogy az irodalom mellett helyet adjunk a megye és a város, sőt az ország képzőmüvészeti életének, szinház kulturájának.Ennek is vannak tradiciói a szerkesztésben is,hiszen amint emlitettem az induló Sorsunknak a szerkesztő gárdájában ott dolgozott Martin Ferenc képzőmüvészeti rovatvezetőként egyideig.

- Komoly, az élő,személyes kapcsolatomat illeti a folyóirattal ez visszanyulik a 40-es évekre, amikor hazaérkeztem Párizsba.Mindjárt kapcsolatot vettem fel a lappal, a Sorsunkkal.Az első számok egyikében megjelent irásomnak az volt a cime, hogy A szellem utja,fejlődése Szezám óta napjainkig..
Ez a nagyon közvetlen, nagyon természetes, magától való barátság azóta is tart. A szerkesztőségbe ugy járok, mintha hazamennék. Megjelent irásaimon tul, azokban a hangsuly mégiscsak a rajzokon van.Ebben az esztendőben az 1950-ben készült napló rajzai jelennek meg a Jelenkor cimlapján, azután a közel két esztendőn át készült Bányay rajzok, Bányay illetve Baranyai képek több lapja került az olvasó közönség elé A megelőző évben Ady év lévén a Jelenkor mindenegyes száma egy Ady arcképet, Ady portrét közölt, amelyet erre a célra készitettem.

/Zongora/

- Mindig törekvése volt folyóiratunknak, hogy utánpótlást neveljenek. Hiszen ezzel tudták ellensulyozni az eltávozott, a kirajzott generációkat. A korábban korábbiakban már megszólalt a Sorsunk induló generációja és a Dunántul nemzedékéből is néhányan.Az induló Jelenkor költői közül pedig Arató Károly, Bertók László, Galamboxsy László és Makkai Ida egy uj nemzedék. Együtt is indult közöttük három közös kötettel.De ők azok, akik mamár derékhadként, szinte középgenerációként többé nem fiatalnak számitva viszik tovább azt a hagyományt, amiben benne gyökerezik ez a duánántuli, pécsi, baranyai szinezetü költészet.

-- Arató Károly: Levél helyett. " Most melyiken fiam? ...Stb." /Vers/

- Bertók László: Kezet fogunk. "Honnan ez a tehetetlenség..? Stb." /Vers/

- Galambosi László: Megtiportan. "Szárnytalanul, megtiportan..stb." /Vers/

- /Zene, ének/

- Csordás Gábor: Anzix "Elfogytak előtted a hegyek.. Stb." /Vers/

- Parti Nagy Lajos: Mozdul az éjszaka "Madarak röpülnek ...stb."/VERS/

- /Zongora/

- Énekeljetek cimmel a Pécsi Stúdió müsorát hallották a 20 esztendős Jelenkor költőiről.
Munkatársak voltak: Nógrádi Erzsébet és dr. Nádor Tamás.
A verseket elmondta:Avar István, Katona Ágnes, ifj. Kőmüves Sándor Melis Gábor, Pásztor Erzsi és Sólyom Katalin.
Zongorán közfemüködött: Bánki József.
Pákolicz István, Pál József, Weöres Sándor és Makkai Ida megzenésitett verseit előadta Császár Angéla,Csirk Erzsébet, Tamássy Éva és a Felkiáltó Együttes. A müsort László Lajos szerkesztette.

1021

Ma délelőtt 10 órakor nyilik Martyn Ferenc kiállítása. Képünkön a művész alkotásai közt. (Tudósítás a 12. oldalon.)

Fotó: Cseri László

lékkal több kelt el. A bü-
rforgalom a múlt évihez ha-
nló volt, a nagyobb értéke-
tés lehetőségét a kínálat
égtelensége gátolta.

eruházások

Az 1979. évi népgazdasági
rv a gazdasági növekedést,
fejlesztési tevékenységet alá-
ndeli az egyensúlyi követel-
ényeknek. A Baranyában tel-
sített beruházásokra az év
ső hat hónapja folyamán kb.
százalékkal többet fizettek ki
pénzintézetek, mint az el-
lt esztendő első felében. A
jesített beruházások volume-
tehát megyénkben az elő-
év azonos időszakához ké-
st nemigen változott.
Nagyberuházásra megköze-
őleg ugyanannyi, célcsopor-
; beruházásokra több kifi-
tés történt idén mint tavaly.
a folyósítási többlet az év
ején már folyamatban levő
káépítkezések magasabb ké-
ültségi fokával függ össze.
llalati beruházásokra 5 szá-

dömping volt, 22 mázsa is megfordult itt naponta, mostanában jó, ha pár kiló. Az újabb csúcs szeptemberre várható, akkor egy-egy mozgalmasabb szombaton biztosan nem öt árus jön ide gombájával, mint most eddig. Egyébként a sorozatosan előforduló gombamérgezések hatására visszaesett a kereslet is, mintha megijedtek volna a vevők. A gombázók elég messziről szállítanak ide, innen a környékről, de Somogyból, sőt Zalából is, mert a Mecsekben nincs olyan sok gomba, mint ezekben a megyékben.

A gombamérgezések megelőzésére a városi tanács kereskedelmi osztálya alig egy hónapja megváltoztatta Pécsett a Felsőmalom utcai piacon a gombavizsgálat rendjét. Azóta csak a hivatalosan lemért és igazolt gombát lehet vizsgálatra bemutatni és az ezután kapott engedéllyel kezdődhet az árusítás.

— Szükség is volt a szigorításra, mert sokan egyáltalán nem ismerik fel a gombák közül

[illegible] gombázók nem szednek fel, mivel tudják róluk, veszélyesek.

Általában [illegible] fajt árulnak Pécsett, [illegible]en belül a csiperkének például 44 fajtája van. Köztük ehetők és mérgezők. Állandóan új hibridek alakulnak ki, ezeket csak a hozzáértők ismerik. Főleg könyvekből, amiket állandóan forgatni kell. Dr. Pataki Istvánnénak is öt vaskos kötete van, ezekből frissíti fel minduntalan ismereteit, s elsajátít hozzájuk újabbakat.

— Kevés a gombaszakértő, ezért nagy a munka. Most itt vagyok hajnali fél öttől fél kettőig, szombat és vasárnap délután pedig az újmecsekaljai piacon ügyelek 3-tól 7-ig.

Még ha kevés is a gombaszakértő, akik dolgoznak, a gombázók rendelkezésére állnak. Az elszomorító számok, az elszaporodó gombamérgezések figyelmeztetnek: keressék fel őket, a bemutatással életeket lehet megmenteni. Éljenek hát a lehetőséggel!

h. l.

Martyn Ferenc festő- és

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

nokrásművész, Kossuth-díjas

1974 AUG 2

DUNÁNTÚLI NAPLÓ

Du

Megnyílt Martyn Ferenc rajzainak állandó kiállítása

Újabb állandó kiállítással gazdagodott Pécs városa. A Káptalan utcai Martyn-ház földszintjén négy teremben állítottak ki egy válogatást Martyn Ferenc Kossuth-díjas festőművész rajzaiból. A tárlat a művész munkásságának a nagyközönség számára talán még kevésbé ismert oldalát mutatja be, bár Martyn Ferencnél a rajz fontossága egyenrangú festményeivel. A kiállítás ezért is hiánypótló kulturális életünkben.

Ötvennégy rajzot tekinthetünk meg. A korai alkotásoktól kezdve, a napjainkban született rajzokig. Csendélet, tájkép, lovasok, harcosok variációja, „A fuvaros álma" és megjelenített közmondás. Jelképpé emelkedett rajzok, az ember és a természet leíró és szimbolikus értelmezése.

— A most látható rajzok legutóbb a római Magyar Akadémián szerepeltek — mutat körbe a falakon Martyn Ferenc. — Örülök ennek a kiállításnak, mert szeretném, ha a közönség a rajzaimmal is megismerkedne, kapcsolatot teremtenének a mondanivalójukkal — mondja a festőművész.

— A kiállítás állandó, de ezt a válogatást mégiscsak decemberig tekinthetik meg az érdeklődők. Mi ennek az oka?

— A rajzok alaptermészete, hogy mesterséges fény mellett is legfeljebb csak fél évig tarthatók, különben megsárgulnak. A későbbiekben majd a falakra kerül a Janus Pannonius-sorozat vagy a Fasizmus szörnyetegei, de a mappában összegyűlt rajzokat is bemutatjuk — válaszolja Martyn Ferenc, aki egyik legfontosabb teendőjének tekinti a rajzolást. „Mert a rajz elevenen visszanyúl, válaszol a mindennapok által felvetett kérdésekre".

A kiállítás, melyet a Janus Pannonius Múzeum gondoz, mától kezdve, 10—14 óráig tekinthető meg naponta. Szünnapot hétfőn tartanak.

—*—

SOR

onov

vaszság

negjelenésüket a tá-
rnyékén ellenséges
ek tekintették, s
nivalójuk védelmére
a feléjük rontó
vezette őket, s az
cyák hangos ugatás-
be vették.

ott varjú aztán le-
erkélyen őrködőt,
kutyák megnyugod-
ő varjú kezdett el
ajd utána sorrend-
madik. Oly remekül
ezt a védelmi játé-
mindegyik békésen
ott a kutyaeledel-

hogy mikor a feke-
os tollról már
szrevehető harkály
a kutyatányérhoz
kantásokkal, a ku-
csaptak semmilyen

tányér peremére, büszkén körülhordozta a tekintetét, majd belemászott a tányérba, és feltettébb háborítatlanul eszegette a maradékot.

Kovács Sándor fordítása

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

DUNÁNTÚLI NAPLÓ

1978 OKT 21

Martyn Ferenc
1971

Martyn Ferenc tervét Jegenyés János faragta meg.

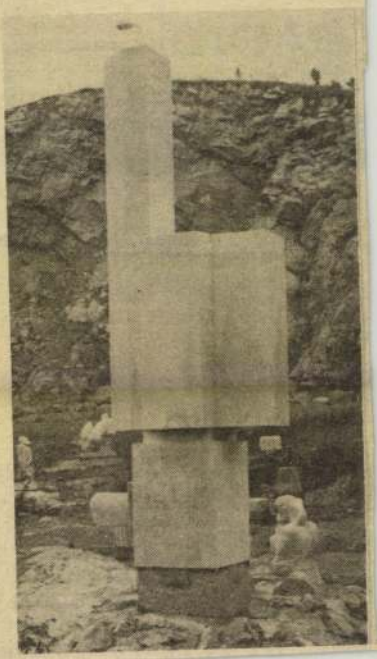

RÁDIÓ— TELEVÍZIÓ ORÁBÓL

együttes, a Pécsi 500. Ipari Szakmunkásképző Intézet vegyeskara, a Művészeti Szakközépiskola zenekara. 17.25: Együtt Weöres Sándorral . . . Beszélgetés a költővel Pécsett. 17.45: Mai dalok. 18.00: Hírek, tudósítások. 18.10: Világslágerek — híres együttesek tolmácsolásában. 18.30: Szerb-horvát nyelvű műsor. Hírek, információk, tudósítások. — Zene hallgatóink kérésére. — Szabadszombat az iskolákban. Jegyzet. — Hanglemeztárunk újdonságai. — Strandok őszszel. Szigetvári riport. — Őszi hangulatban. Zene. 19.15: Német nyelvű műsor. A hét eseményeiből. Riportösszeállítás. — Szombat esti kívánsághangverseny. — A jövő hét műsoraiból. — Táncritmusban. 20.00: Műsorzárás.

MAGYAR TV

1021

Művész a gyárból

Murai Jenő

Szenvedés

Rákospalotán egy ember szobrokat formál kalapáccsal, hegesztőpisztollyal – acéllemezekből. Aztán, ha kedve telik benne, farag fából, kőből, fest olajjal, hidegzománccal, vagy összehegeszti, és beszédes képekké formálja az öntvényhulladékokat.

Alkotásaiból állandó szabadtéri kiállítást rendeztek az Erőmű Karbantartó Vállalatnál – ahol dolgozik.

Családi házának udvarán (Budapest XV., Cservenka Ferenc u. 28.) ugyancsak állandó szabadtéri kiállítás nyílt – bárki megtekintheti.

– Murai elvtárs munkás vagy művész? – kérdeztem tőle.

Más talán az ő helyében megsértődne az ilyen provokatív kérdésen. Hiszen Murai Jenő művei 16 kiállításon szerepeltek – többek közt olyan partnerek mellett, mint Kisfaludi Strobl Zsigmond – nem kis sikerrel. Alkotásai megtalálhatók sok hazai és külföldi műgyűjtő kincsei között. Ő mégis szerényen és természetesen azt mondja:

– A nap első felében munkás vagyok, a második felében művész.

– Lehet ezt a kettőt szétválasztani, vagy összeegyeztetni?

– Szétválasztani nem, de összeegyeztetni igen.

– Hogyan?

– Úgy, hogy az én életemben a munka a feltöltődés, a művészet a kitárulkozás. A munka adja az élményt, az ötletet, a gondolatot, amit a művészetben kifejezek. Ha nem dolgoznék a gyárban, nem gondolkodnék úgy, mint a munkások, nem élném át azt, amit a munkások és talán nem is tudnám olyan hitelesen elmondani az érzéseiket, gondolataikat; nem tudnám megformálni a belső világukat.

– Mit akar elmondani a munkásokról?

Elmosolyodik. Gondolkodik a válaszon. Aztán csak annyit mond:

– Azt, hogy emberek.

– Milyen emberek?

– Kemények, mint a vas. Lágyak, mint a fa. Fogékonyak, mint a papír. Kitartóak, mint a kő. Egyébként ugyanolyanok, mint a többi emberek; vágynak a szépre, a jóra, a békére és a szabadságra.

– Mi foglalkoztatja leginkább? Mi az, amit az emberekről vagy a világról el akar mondani a művészetével?

– A szabadság és a béke.

Igen, ez a két gondolat jut kifejezésre leginkább a szobraiban: a tüzes vaskoronát viselő Dózsában, a töviskoszorús emberben, a rácsok mögé zárt arcban, a nyitott bilincsben, az átszögezett tenyérben és a neutronbombától kiégett, szem nélküli, agyvelő nélküli koponyában.

– Évek óta foglalkoztat egy háború ellenes szobor gondolata. Az ember küzdelme a halállal szemben az életért. Az atombomba és az ember. A tűz és a víz, a két kibékíthetetlen (a pusztító és éltető) elem harcát szeretném valahogy kifejezni egy fényekkel megvilágított, szökőkútba épített asszony és gyermek szoborfigurájával.

– Hol kerülne felállításra ez a szobor?

– A gyár előtti téren.

– Tehát ott, ahol azok az emberek élnek, akiknek a nevében szól a világhoz.

– Igen.

– És mi a véleménye a modernségről?

– A tartalom, a mondanivaló határozza meg a formát. A szabadságot kifejezhetem zászlót lobogtató emberrel is, de egyszerűen nyitott vagy széttört bilinccsel is. A modern embert kifejezhetem a modern környezetével, modern eszközeivel is, de talán érzékeltethetem a megnyújtott, felmagasított homlokával is. Az absztrakt gondolatok kifejezésére el tudom fogadni az absztrakt formákat is.

Ahogy állunk a műterem előtt és szemléljük a kertben a szabadtéri kiállítást, feltűnő a kifejezésmód sokfélesége. A naturálisan realisztikus arcoktól, a mértani formákból összeállított térelemekig, szinte mindent megtalálunk: a szertefolyó öntvényből formált vasöntő alakját, a tépett, tört vasdarabokból formált holdkratereket, a (művészetben teljesen szokatlan) lemezképen és a hegesztőpisztollyal színesített kőarcokat.

Rengeteg munka van ezekben

Virágok (Fotó: Kiss Vera)

Milyen élmény lehet úgy látni a világot, *Aztán amikor Pud-*

A Vörös tér november 7-i díszkivilágításban

SZERGEJ NAROVCSATOV:

A szovjethatalomért!

Pionír-rajai régi időknek!
Fiúk, kiket tábortűz fénye hevít,
Hallják: az Auróra ágyúi lőttek,
S pengét látnak a lángban, a buggyonijit.

Kócosok, közülük ki nem álmodozott
Nagyszerű harcról, halálról, s kit elért,
Két szóról, mely sírja kövén ragyogott:
A szovjethatalomért!

Megférfiasodtak, és felnőtt a gyerek.
A csirkefogók még épp hogy csak kikeltek,
Már pörgették őket oly förgetegek,
Mikről az apák álmodni se mertek.

S ki a harc napjaiban, és mindeniken,
Hű szenvedéllyel, egész lelkével élt,
Fejét kockáztatta naponta, igen,
A szovjethatalomért!

Keserű s jámbor napokon fölidézlek.
Nélkületek a háborút befejezvén,
Nélkületek lőttünk szputnyikot az égnek,
Nélkületek törtük fel a földet a sztyeppén.

De mindenkivel együtt hordozlak titeket,
Élő szívetek itt ég szívembe szúrva,
Örökké esküszöm, s mondom igenemet
A szovjethatalomra!

GYÖRE IMRE fordítása

BORISZ SZLUCKIJ:

Azt mondja az anyó...

Azt mondja az anyó: az a mosás
három rubelt nem ér.
Kettő elég — azt mondja.
S még azt, hogy semmi baja-
gondja.
A fő, hogy jó legyen az aratás.

Azt mondja az anyó:
kedvére él,
és ha csak háború ki nem tör,
kihúzza szívesen halálig,
tejet,
krumplit
étvággyal eddegél.

Azt mondja az anyó: fülemülét
hallott az este a ligetben.
— Úgy csattogott, zenélt,
hogy minden nyavalyám
meggyógyult menten.
Hallgattam csak
és örvendeztem.

RAB ZSUZSA fordítása

a téren át. Rögtön ropogni kezdtek a fasiszták géppuskái. Aknákkal verették a teret. A katona az aszfalthoz lapult, tölcsértől tölcsérig, kőtől kőig kúszott. A hang csak nem hallgat el:

— Mutti! Mutti!

Maszalov kúszva megtette az út felét. Már a kétharmadát. Csak egyharmad maradt. Teljes magasságában felállva a híd felé iramodott. A gránitfal alatt keresett menedéket a golyók elől.

A katonák elvesztették szem elől. A gyermek hangja elhallgatott. A katonát nem lehe-

Kiderült, hogy a fasiszták lelőtték a kislány anyját. Bizonyára át akart szaladni a téren a kislánnyal. Így került golyózáporba, robbanóaknák közé.

Maszalov tartja a kislányt, aki hozzásimult. Vagy hároméves. Nem több. Hozzásimult, sírdogál.

A harcosok körülvették Maszalovot. A kislányt nézik. Próbálják valamivel elvonni a könnyektől. Kecskét formálnak az ujjaikból.

— Jön, jön a nagy szarvú...

A kislány ránézett a kato-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726

KÉPES ÚJSÁG

Murdi Jenő

1978 NOV 4

az alkotásokban és legalább enynyi a gyári kiállítás anyagában. Talán a kettőnek is sokszorosa a fafaragásokban, festményekben és az országban, világban szertehordott egyéb alkotásokban.

A mester most 60 éves, de alkotókedve lankadatlan.

– Hány órát dolgozik naponta?

– Amennyit bírok. Reggel rohanok a gyárba, elvégzem a munkám, aztán rohanok haza. Gyorsan harapok valamit és irány a műterem. Ebben lelem az örömöm. Itt soha nem fáradok el.

– Milyen nap van ma? Szerda...? Csütörtök...?

– Isten bizony, nem tudom.

– Honnan tudja, hogy elérkezett a vasárnap?

– Néha csak arról, hogy a feleségem figyelmeztet: nem kell munkába menni.

Ezekután nem kérdezem: Boldog ember-e? Aki ennyire szereti azt, amit csinál, az csak boldog lehet. De amióta elbúcsúztam tőle, azóta is újra meg újra felvetődik bennem a kérdés: művész vagy munkás?

A gyár már kiállította róla az „elismerő oklevelet", a Képzőművészeti Szövetség még nem. Mit tehet ilyenkor az újságíró, aki látta a szobrokat, festményeket és azok nagyon tetszenek neki?

Én mindenesetre elfogadom a munkások véleményét!

Gerencséri Jenő

Szabadságvágy

JURIJ GAGARIN (1934—1968). — A történelmi jelentőségű napon,
[illegible] előtt, 1961. április 12-én

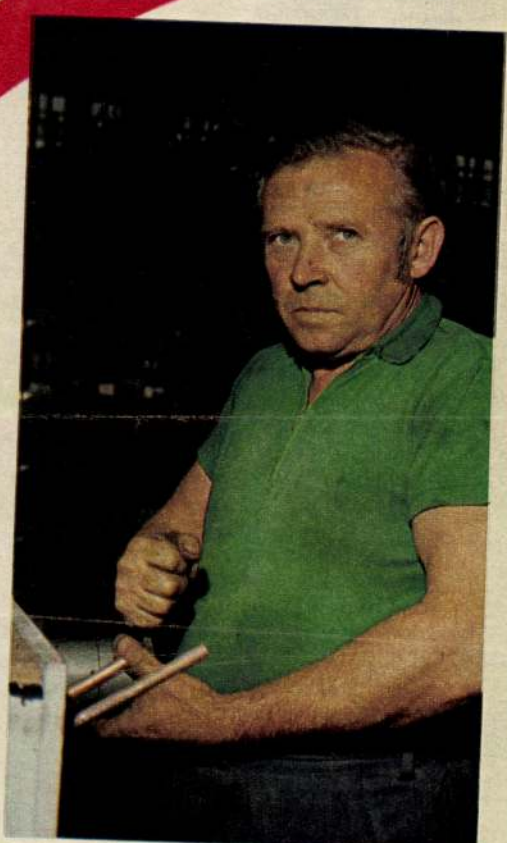

Deák Bertalan

Radák Péter

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

SZOLNOK MEGYEI HÍRLAP
Martyn Ferenc
1979 JAN 28
szobrász-festőművész

1021

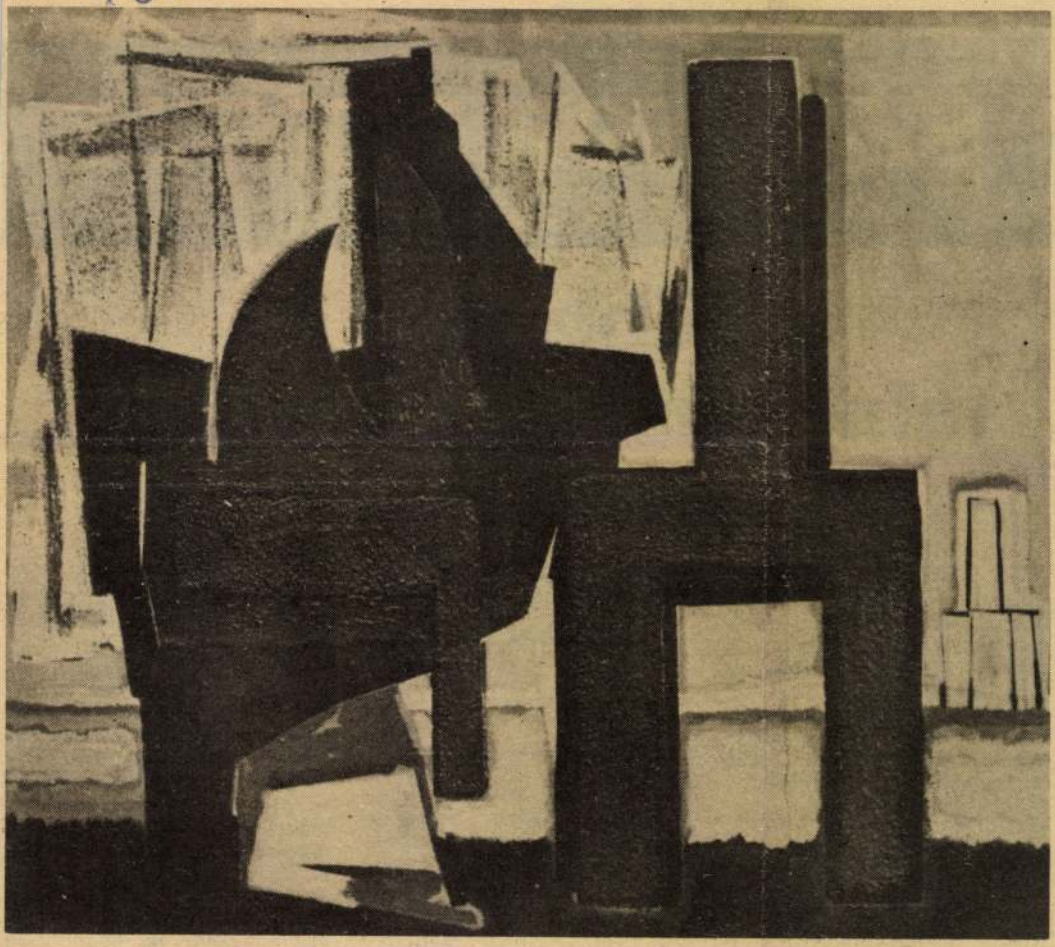

Martyn Ferenc: Építkezés tájrészlettel

SZOLNOK MEGYE
múltjából

„Több volt ő, mint hűséges elvtárs”

F. Bede László (1891–1920)

Az 1891-ben Szolnokon született F. Bede Lászlót harcostársai visszaemlékezéseikben a legnemesebb jelzőkkel illették. *Puritán és igen intelligens* — írta róla dr. Katona Endre a szolnoki Nemzeti Tanács egykori jegyzője. Bencze László önzetlenségét, hihetetlen munkabírását — *48 órán keresztül I db kenyéren teljesített telefonszolgálatot* — emelte ki. Jászi Ferenc, a KMP szolnoki szervezetének titkára, így emlékezett: *Képzettségénél fogva is a MÁV-műhely munkásainak vezetői közé számított. Egyénileg szimpatikus, köztiszteletben álló munkás volt. Szerény és puritán. Áldozatkész, megfontolt, higgadt.* intézőbizottságának a tagjává választották.

Kövécs József írta visszaemlékezésében, hogy ekkortájt nagy viták színhelye volt a munkásotthon. „Ebben a helyiségben voltak a meglevő szakszervezetek is. Egyszer aztán bomlás következett be, ugyanis a szociáldemokrata párt helyisége volt, s akkoriban a kommunista elvtársak kezdtek agitálni, s néhány elvtársat ki is zártak, többek között F. Bede László elvtársat, aki azt mondta, hogy őt nem kell kizárni, elmegy magától is, de szervezi a kommunista pártot.” A Haladásban erről a következőket olvashattuk: *„A pártkongresszus határozata után mi-*

ket foganatosított. 1919. március 22-én reggel 8 órakor a vármegyeháza kistermében tanácskozásra jött össze, amelyen először voltak jelen a szolnoki KMP-szervezet vezetői. *„A munkástanács a proletárság hatalomra jutásával beállott, s az egész ország termelési rendjére nagy átalakító hatással levő változással foglalkozván, a város rendjének, vagyon- és életbiztonságának megóvására és állandó biztosítására szükséges intézkedések megtételére s általában a közhatalom kezelésére és gyakorlására”* háromtagú direktóriumot választott s a tagok közé delegálta F. Bede Lászlót is.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Martyn Ferenc

JELENKOR

1979 10

festő - grafikus - udvarán - műszi

...ek és vizek közelében találta meg a biztos rendet, a szép harmóniát.

1021

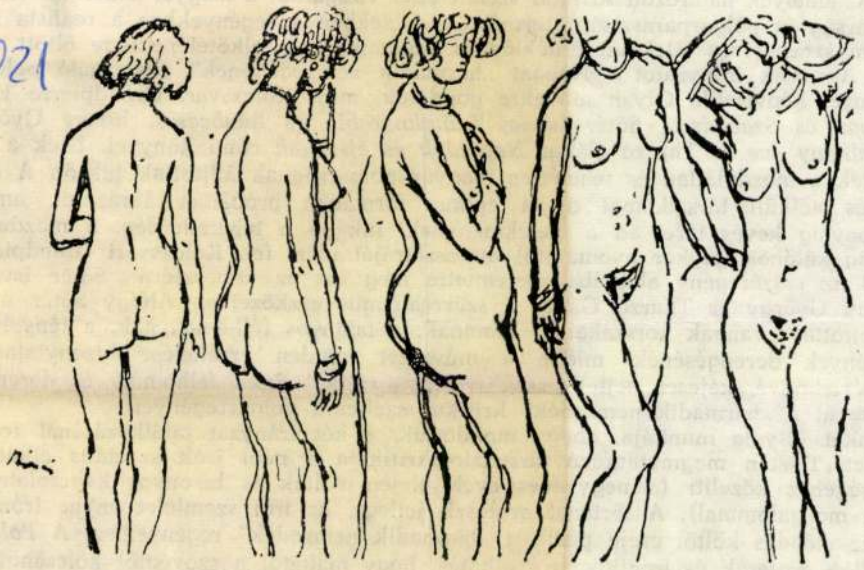

regényének szelleme is. Valójában két irán
Az egyik irányt a népi íróknak azok a művei —
és *Égető Esztere*, Kodolányi *Süllyedő világa*, Ta
jelzik, amelyek határozott kritikai szemlélettel vizs
polgárság és polgárparasztság) természetét. Ezekb
dalom szociális és lélektani érdeklődése, valamint
kot. A másik irányzatot a Nyugat „harmadik nemzedékének" önvizsgáló polgárregényei képviselik. Olyan művekre gondolok, mint Kolozsvári Grandpierre Emil *Tegnap* és *Szabadság*, Sőtér István *Templomrabló* és *Bűnbeesés*, Rónay György *Az alkony éve* és Thurzó Gábor *Nappalok és éjszakák* című könyvei. Ezek a regények a mozdulatlan és tehetetlen magyar polgárságnak állítottak tükröt. A cselekvés nélküli társadalmat olyan epikus formában próbálták ábrázolni, amely viszonylag kevés teret ad a cselekménynek, inkább a tehetetlenség, a mozdulatlanság különös (olykor nyomasztó) atmoszféráját idézi fel. Kolozsvári Grandpierre Emil az esszéregény alakjában teremtette meg ezt az atmoszférát, Sőtér István, Rónay György és Thurzó Gábor a szürrealizmus eszközeivel. Ahogy Sőtér megállapította: „vannak korszakai az álomnak, a talányos félhomálynak, a tények és törvények derengésének, midőn a művészet minden érzékelése bizonytalanná, többértelművé, kéjesen sejtelmessé, irreálissá válik." Ez a félhomály és derengés szőtte át a „harmadik nemzedék" kritikus szellemű polgárregényeit.

Takáts Gyula munkája, ahogy mondottuk, e két irányzat találkozásánál foglal helyet. Tisztán megmutatkozó társadalomkritikája a népi írók szociális elkötelezettségéhez közelíti (a negyvenes évek elején voltak is bizonyos kapcsolatai a népi mozgalommal). A történet groteszk jellege, az írói szemlélet enyhe iróniája és az előadás költői ereje pedig a „harmadik nemzedék" regényeihez. A *Polgárjelöltek* groteszk és ironikus írói alkotás, hogy magától a szövegtől kölcsönözzük a szemléletes képet: „hol a tragédia, máskor meg a komédia szikláin táncolt".

MARTYN FERENC

Magyar Nemzet 79. szept. 22.

Martyn Ferenc rajzainak állandó bemutatója Pécsett

Martyn Ferenc magányosságáról, a magyar képzőművészetben való társtalanságáról sok szó esett már életművének elemzése során. Tény, Martynnak nagyon kevés a rokona ezen a tájon: elődje, jó barátja van egynéhány, de ami a leginkább fontos volna, tanítványa, közvetett, vagy közvetlen nevelője, szinte egy sem. Igaz, persze, hogy Martyn Ferencet nem is igen lehet követni, lévén műveszete sokkalta inkább egy gondolkozásmód tárgyiasulása, mint egy — vagy akár több — stílusé. De igaz az is, hogy Martyn Ferenc életművéhez még az se férhetett volna egykönnyen hozzá eleddig, akiben eléggé nagy az elszánás a tanítványnyá szegődésre — most már nemcsak a szó hagyományos, nevelő s nevelt viszonyát feltételező értelmében, de ama másikban is, mely ideális esetben a művész és művének elfogadója között szövődik. Mert Martyn Ferenc életművének folyamata, s tükrében gondolkodásmódja, etikája az *oeuvre* áttekintésére, avagy csak egyké kiragadott szeletének megmutatására vállalkozó ideiglenes kiállítások kivételével, bizony nem volt sehol sem látható.

Éppen ezért nagy dolog most Pécs városának legújabb gyarapodása, a Káptalan utca 6. szám alatt megnyitott új múzeumi kiállítás. *Martyn Ferenc rajzainak állandó bemutatója.* Mert ha igaz is, hogy a rajzolás e sokoldalú életműnek csupán az egyik összetevője — közszemlére tételükkel mégis éppen Martyn Ferenc rajzai tudják a leginkább Martyn Ferencet bemutatni. Nem azért ugyan, amiért a rajzkiállításokat az értők illendőnek tartják sokra becsülni: hogy tudniillik a rajzvázlatokból tapintható ki a legpontosabban az oeuvre alakulása, következtethető ki a legszebben az egyes munkák születésének folyamata. Hanem azért, mert Martyn Ferenc munkásságában a rajz is az egész képviselője. Ugyanúgy gyűjti magába és sugározza tovább az élet és az életmű programiát-problémáiát, mint bármelyik másik mű, műfaj, műforma: kép, szobor, kerámia. Csak egy kicsivel meztelenebbül.

Rajzain valahogy követhetőbb a gondolat születésének folyamata, mint más műfajban formált kompozícióin: rajtuk a művet alakító töprengések nyomai is elolvashatók, nemcsak a tárgyiasult eszmekerek világa nyílik elébünk.

Éppen ezért, célszerű az ismerkedést Martyn Ferenc életművével rajzainak oldaláról kezdeni. Az itt szerezhető bőséges tapasztalat aztán jó kalauza lesz a többi téren is. Így, ha valaki — például — Martyn Ferenc rajzait ismeri, aligha fogja az életmű sokféle rétegét egymásnak szemére vetni, vagy netán egymás ellen kijátszani, mert tudni fogja, hogy ez a sokféle réteg nem egyéb mint az elemzés többféle módja és hogy valamennyi elemzés mód végső soron közös gyökérre megy vissza — a felbontás és újrateremtés gondolati-formai dialektikájára.

A Martyn-rajzok pécsi állandó kiállítása nem múzeum. Nem kanonizálni törekszik Martyn Ferencet, hanem valóságos megismerését segíteni. Éppen ezért is lesz a *Janus Pannonius Múzeum* művészettörténészeinek elképzelése szerint rendszeresen felfrissülő — háromhavonként cserélődő — a Káptalan utcai ház három szobájában és előterében megjelenő négy-öttucatnyi lap. A bevont, gondosan konzervált művek helyére kerülő újak, úgy tervezik, mindig más oldalt, mindig más lehetőséget bontanak ki Martyn Ferenc munkásságából. Nem részletkérdéseket, természetesen, hisz mindig az egész életmű prezentálása lesz a cél —, hanem a teljességet törekedvén körüljárni.

Nagy föladat ez, de korántsem reménytelen, mint az első tárlat jól válogatott lapjai tanúsítják. Ötvenhárom rajz áll elő most a falakon, s mennyi mindenről beszél! Bemutatja az emlékidéző Martyn Ferencet, megismertet a kéken gondolkodóval — *Emlék, (Grisaille) észak-afrikai kikötő.* Elmondja: milyen gondossággal és milyen felkészüléssel fog hozzá Martyn Ferenc minden tárgy és minden eszme bogozásához — *Szamárkóró, Budai emlék, Álló alak — serleg* és *Álló alak — harcos.*

És, szinte mellékesen, beavatnak ezek a lapok a rajzolás módszertanába: megmutatják a különféle rajzeszközök technikai eltéréseit, s azt, hogy ezekkel az eltérésekkel hogyan gazdálkodik a mű formálása érdekében lehetőségeik közt választó művész.

h.

A magyar—szovjet tudományos együttműködés

Véget ért a jubileumi ülésszak az Akadémián

Pénteken szekcióüléssel véget ért a magyar—szovjet tudományos-műszaki együttműködés három évtizedes jubileuma alkalmából rendezett tudományos ülésszak az Akadémián. Az e napon összeült harmadik szekcióban a neurofiziológia időszerű kérdéseiről esett szó. Ezrasz Asztratovics *Asztratjan* akadémikus, a Szovjetunió Tudományos Akadémiája Magasabb Idegtevékenység és Neurofizikológiai Intézetének igazgatója a feltételes és feltétlen reflexek működésének pontosabb megismerését célzó kutatások új eredményeiről számolt be. Egyebek között hangsúlyozta, hogy e fontos működési mechanizmus feltárása számos olyan eredményre vezethet, amelyet alkalmazni tudnak majd a gyógyító munkában is. Az eddigi eredmények például azzal kecsegtetnek, hogy *lehetővé válhat a hipnózissal történő gyógyítás tudatosabb, tudományosabb alkalmazása.* A magyarországi neurofiziológiai kutatások magas színvonala segítséget jelent a szovjet tudósoknak is, lehetővé teszi, hogy a két ország tudósai közösen munkálkodjanak az orvostudomány számára fontos, időszerű kutatásban.

A szekcióülés második részében a mezőgazdaság genetikai tartalékainak hasznosításáról tartottak előadásokat. *Tamássy* István akadémikus ismertette a magyar—szovjet mezőgazdasági tudományos együttműködés kimagasló eredményeit. Hangsúlyozta: hazánkban a búzatermelés eredményeinek javulását jelentős mértékben elősegítette a szovjet búzafajták széles körű elterjedése. Ma a termelőterület 26—29 százalékán termesztünk szovjet búzafajtákat. Meghonosodtak Magyarországon a magas olajtartalmú szovjet napraforgófajták, s kedveltek — jó termőképességük és hidegtűrésük miatt — az új szovjet rizsfajták is. Ugyancsak nagyszerűen kamatoztatjuk a szovjet állattenyésztési kutatások eredményeit a sertés-, juh- és haltenyésztésben. A jövőben a genetikai források hatékonyabb felhasználásában nagy jelentősége van a nemesítési módszerek további fejlesztésének. A célok megvalósulását jelentősen elősegítené, ha a közös kutatások a két ország népgazdaságának közép- és hosszú távú terveiben is szerepelnének. A rohamos fejlődéssel csak akkor lehet lépést tartani, ha a tudományos tevékenységben is kiaknázzuk a szocialista integráció kínálta lehetőséget és tovább erősítjük a magyar—szovjet tudományos együttműködést — mondotta Tamássy István.

A szekcióülésen felolvasták Nyikolaj Petrovics *Dubinyin* akadémikusnak, a SZUTA Általános Genetikai Intézete igazgatójának előadását is, amely a genetikai tartalékok hasznosítását elemezte a szovjet mezőgazdaságban.

A harmadik szekcióülés végeztével befejeződött a háromnapos jubileumi tudományos ülésszak.

Pénteken elutazott Budapestről a magyar—szovjet tudományos és műszaki együttműködési egyezmény aláírásának 30. évfordulóját köszöntő eseménysorozaton részt vett szovjet delegáció vezetője, Pjotr Nyikolajevics *Fedoszejev* akadémikus, a Szovjet—Magyar Baráti Társaság elnöke, a Szovjet Tudományos Akadémia alelnöke. Magyarországi tartózkodása során fogadta *Marjai* József, a Minisztertanács elnökhelyettese, s megbeszélést folytatott *Kornidesz* Mihállyal, az MSZMP KB tudományos, közoktatási és kulturális osztályának vezetőjével.

A Ferihegyi repülőtéren a magyar tudományos élet jeles személyiségei búcsúztatták. Ott volt Vlagyimir Jakovlevics *Pavlov*, a Szovjetunió budapesti nagykövete is.

Szolidaritási rendezvények országszerte

Az ország egész területén egymást követik a szolidaritási rendezvények, kiállítások, baráti estek, bizonyítva, hogy a magyar szolidaritási bizottság által meghirdetett, s augusztus 30-án a salgótarjáni nagygyűléssel megkezdődött akciósorozat széles körű társadalmi visszhangra talált. A tosítást, a szovjetellenességet, a békét veszélyeztető fegyverkezési versenyt.

A chilei nép mellett vállalt szolidaritás fontosságát hangsúlyozta táviratában a Borsod megyei Állami Építőipari Vállalat kollektívája. A boglárlellei Balaton Ipari és Szolgáltató Szövetkezet dolgozói

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

1978 JUL 29

NAPLÓ (VESZPRÉM)

Martyn Ferenc festőművész

1021.

Martyn Ferenc életmű kiállítása

MARTYN FERENC ÉLETMŰVÉT BEMUTATÓ KIÁLLÍTÁS NYÍLT A BUDAPESTI TÖRTÉNETI MÚZEUMBAN

Önarckép 1919

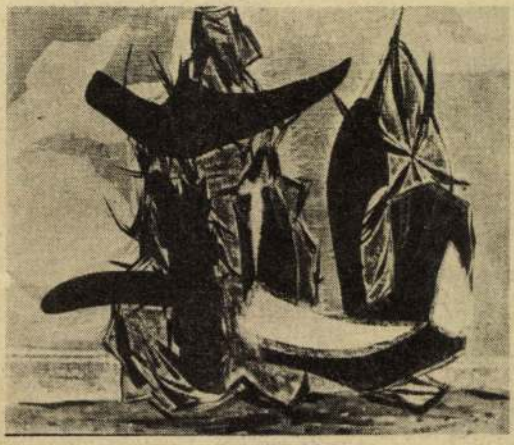

Írországi emlék 1950

Fekete sziluett
(Polyvás Béla felvétele — KS)

Nemes kovácsok nyomában

Beszélgetés Kralovánszky Alán régésszel

Forgalmas út mellett tenyérnyi sziget Veszprémben a Bakonyi Múzeum, a megyei könyvtár és az OOK új épületével határolt bozótos, sziklás halom. Fiatal szerelmesek búvóhelye. Az idősebbek Kálvária-dombnak nevezik.

Hogy messzi korok üzeneteit rejti, néhány kutató gyanította csak. Közülük dr. Kralovánszky Alán régész, a Veszprém megyei Múzeumi Igazgatóság tudományos titkára néhány hete megvallhatta a halmocskát. Fagyökérnyi mélyből évezredek emlékeit tárta föl.

Nemzetközi út mentén

— Az ásatási eredmény megértéséhez szükséges talán előrebocsátani, hogy a mai Vorosilov és Jókai utcán a középkori Veszprémben nemzetközi útvonal haladt Itália és Székesfehérvár—Buda között. Itt települt meg az úgynevezett Szt. Miklósszeg. Nevét plébániatemplomáról nyerte, amely a Leninliget melletti Kálvária-dombon állt.

— *Mit jelent a „szeg"?*

— A középkorban a városiasodás során a városmagot — ahol az állami vagy egyházi központ helyezkedett el —, körülölelték olyan kis települések, amelyek korábban önálló falvak voltak, majd később a város közigazgatásához tartoztak. Veszprémben Szt. Miklós, Tamás, Márton nevüket. De ismerjük itt még a Sárszeget is. A „szeg" egy területi felosztás magyar nyelvű elnevezése... Nem véletlen, hogy ezen a nemzetközi úton — a rendelőintézettől egészen a Hóvirág utcáig —, amikor az egyetem épületeit alapozták, öt különböző helyen került elő 10—12. századi vasolvasztó kemence. Ez azt jelenti, hogy az Árpád-korban itt volt Veszprém iparos negyede. Legfontosabb közülük a kovácsmesterek munkahelye és lakóterülete volt.

— *Miért?*

— Az Árpád-korban a kovácsok jogilag kiemelt társadalmi helyzetet élveztek. Orvosi funkciókat is elláttak a kovácsok, sőt, házasságkötésük is csak a kovácsműhelyben történhetett. Ez a tény a kovácsok és a pogány papok közötti szoros kapcsolatra utal. Ezért a kereszténység felvétele után a kovácsok nagy részét a szétosztását, majd a visszaszolgáltatást ellenőrizte a királynői udvar, mert rendkívüli értékű volt a vas, valamint a fegyver a hatalmat is jelentette. A másik Veszprém korai nemzetközi kapcsolatára vonatkozik. Bár a Szt. Miklós-tisztelet a keleti és a nyugati egyházban egyaránt előfordul, esetünkben inkább keleti, azaz bizánci hatást kell feltételezni.

Összefogással pihenőhely

— *Hogyan alakult a veszprémi templom sorsa?*

— Ahogy nőtt az iparostelepülés az évszázadok folyamán, úgy nagyobbították a templomot is. Meghosszabbították a szentélyt, bővítették előcsarnokait. Építettek hozzá csontházat, ami egy ajtó nélküli kis ablaknyílással ellátott helyiség, itt tárolták a templom körüli sírásáskor előkerült korábbi halottak maradványait. A 15. században a templomot beboltozták oly módon, hogy két hajóra osztották belső terét. Így a középkorban — és napjainkban még egyes falusi templomokban is tapasztalhatóan

Martyn Ferenc festő

Mesterségünk krónikája

Sajtótájékoztató az újjáépített Vigadó galériájának első kiállításáról

(Tudósítónktól.)

Holnap délután öt órakor nyílik meg az újjáépített *Vigadó galériájában* az első képzőművészeti kiállítás. Az április 22-ig látható tárlat közönsége, mintegy bevezetésként, bepillanthat a mind népszerűbb művészeti ágnak, a grafikának a műhelytitkaiba. A kiállításon nemcsak a bemutatón részt vevő negyvennégy művész alkotásai, hanem a rézkarc, a kőnyomatás, a szitanyomás, a fametszet- és linóleummetszet-készítés eszközei is láthatók: ezért a tárlat méltán kapta a *Mesterségünk krónikája* címet.

Az első kiállítást, miként arról a Képzőművészeti Alap vezetői a tegnapi sajtótájékoztatón beszámoltak, hamarosan újabbak követik. A Vigadó galériájában a továbbiakban a kortárs képző-, ipar- és fotóművészet legkiemelkedőbb élő vagy a közelmúltban elhunyt képviselőinek [illegible]sait fogják bemutatni. Júniusban például *Martyn Ferenc* festőművész 150 rajzát, októberben *Hintz Gyula* grafikáit láthatja a közönség. Júliusban Tóth Menyhért-emlékkiállítást, augusztusban pedig az utóbbi húsz év legjobb fotóiból válogatott tárlatot rendeznek.

A sajtótájékoztatóban egyebek között elmondták azt is, hogy a kiállítások általában 10-től 18 óráig lesznek nyitva, de amikor a Vigadóban hangversenyt tartanak, akkor a galéria is alkalmazkodik ehhez. A Pa[illegible]adó galériájában alkalmi bélyegzőket tesz az ott vásárolt képeslapokra és egyéb kiadványokra.

6.

Népszava [illegible] 1.

Martyn Ferenc, festő

GALÉRIA A VIGADÓBAN

Galéria is helyet kapott a művészetek Duna-parti új palotájában. A Kulturális Minisztérium döntése alapján a Vigadó Galéria a Művészeti Alap kiállítóterme. Az április 2-i megnyitón a Mesterségünk krónikája című csoportos grafikai kiállítást tekinthetik meg az érdeklődők. Az április 22-ig látható kiállítás később a megyei művelődési központok termeit is bejárja és anyagából ismeretterjesztő füzetet készít a Művészeti Alap. Májusban a textilesek, a keramikusok, az ötvösök és a belsőépítészek veszik birtokukba a termet. A Tárgyak, alkotások című tárlaton textilkompozíciókat, tálakat, agyagfigurákat, ékszereket, valamint használati tárgyakat mutatnak be. Ez a tárlat az Iparművészeti Vállalat 25 éves tevékenységét reprezentálja, az utóbbi negyedszázad iparművészetének fejlődését tárja a látogatók elé. A nyári időszakban három kiváló festőművész önálló kiállítását tervezi a Vigadó Galériája. *Martyn Ferenc* másfél száz rajzát júniusban tekinthetik meg az érdeklődők. Júliusban *Tóth Menyhért* emlékkiállítást rendeznek. S a nagy egyéni kiállítások sorozata *Hincz Gyula* tárlatával folytatódik. Az őszi és a téli hónapok terveiben szerepel a mai érem- és kisplasztikai művészet bemutatója, valamint az elmúlt húsz év legsikeresebb fotóit felsorakoztató tárlat.

– : Galéria a

Esti Hír

8

7.

váltó: Magyarország 3:54.05 (Wladár S., Dzvonyár, Verrasztó Z., Mészáros).

goko tersegében megrendezett viadalon a férfiaknál Kelemen (PVSK), a nőknél Rostás (Hódmezővásárhelyi VSE) nyert.

Martyn Ferenc, 1980

FÜLEP LAJOS halálának 10. évfordulója alkalmából megemlékezést rendezett október 10-én Zengővárkonyban a Janus Pannonius Múzeum. Ebből az alkalomból avatták fel az Emlékszobában *Martyn Ferenc* Fülep Lajosról készített portré-szobrát.

—: Fülep Lajos

Jelenkor, Pécs, 1980. nov.

Borító 3.

XXIII/11.

Martyn Ferenc

Martyn Ferenc:
Hommage á Bartók (szita)

Magyar Hirlap 19

Wagner: Duisburg

Martyn Ferenc, festő

MARTYN FERENC Kossuth-díjas festő- és grafikusművész 1950-ben készült „Napló"-jának válogatott képanyagából nyílt meg kiállítás Pécsett, a Káptalan utca 6. számú műemléki épületben. A különféle technikával készült százharminc grafikán a harminc évvel ezelőtti életünk hétköznapjai elevenednek meg.

_ : Hír

8

Népszabadság, Bp. 1981 jan. 16.

Martyn Ferenc

MARTYN FERENC Kossuth-díjas festő- és grafikusművész 1939 és 1942 között készült rajzaiból, szobraiból nyílt kiállítás pénteken Pécsett. A Káptalan utca 6. szám alatti műemléki épületben, az úgynevezett Martyn-házban, 1979 óta időről időre bemutatják a rendkívül termékeny mester műveinek egy-egy csoportját.

Magyar Hirlap 1981/10/3/8

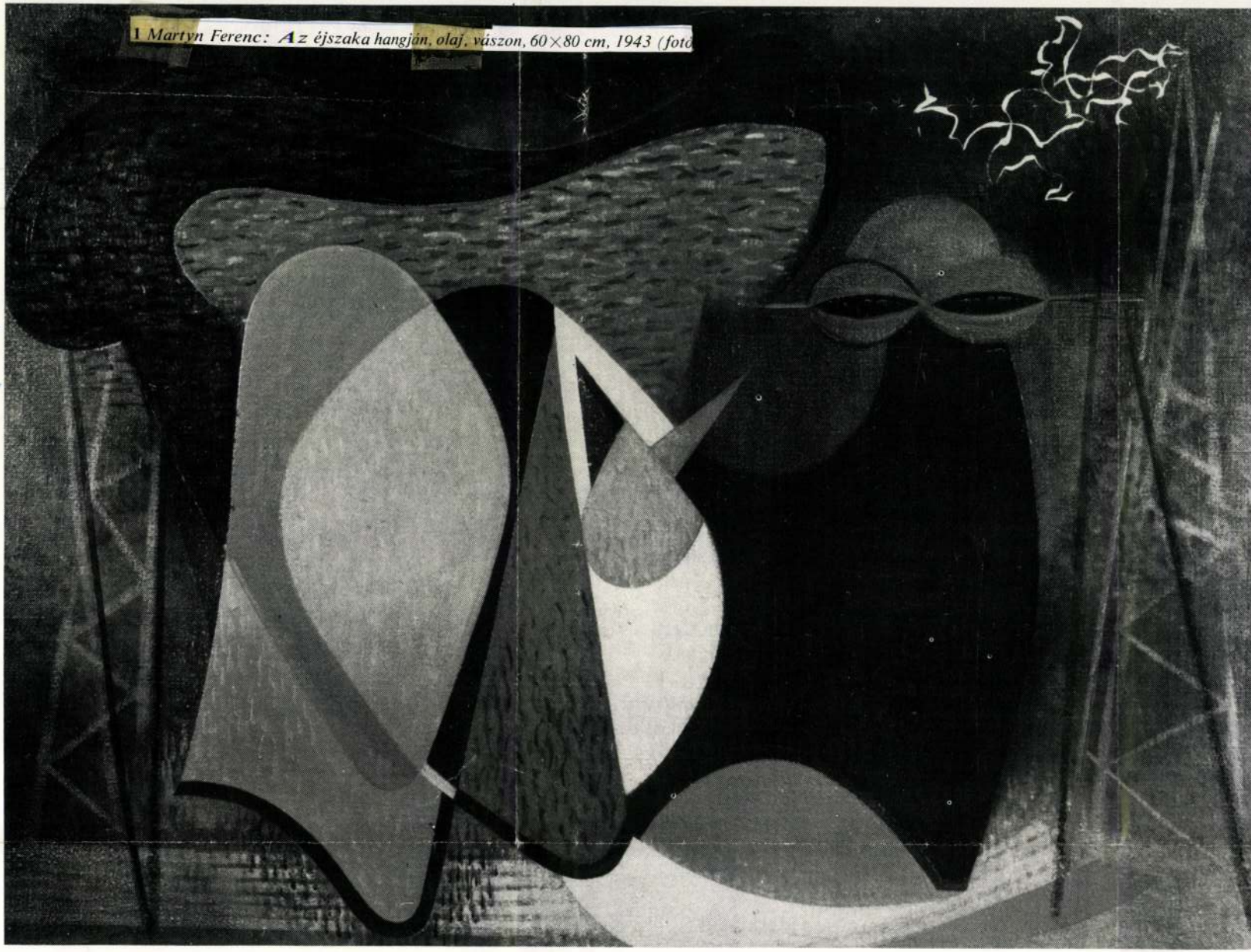

1 Martyn Ferenc: Az éjszaka hangjai, olaj, vászon, 60×80 cm, 1943 (fotó

fényének varázslatosan szép megtestesülése. És egyik legszebb emléke a tragikus életérzést, a mindenben csak az ellentmondásokat meglátó magatartást átszínező harmóniakeresésnek, megbékélési vágynak. Nincs rajta semmi szépítés, a disszonanciáknak semmiféle hamis elkendőzése, nincs semmi hétköznapi valószerűség vagy kisszerű tárgyhűség, és főként nincs visszahanyatlás a forradalmak előtti (és utáni) szemlélődő nyugalmú festői látás felé, amely a kor képzőművészetének oly sok jeles alakját meghatározta, s amellyel Egrynek jóformán egész munkássága szemben állt!

A *Szent Kristóf a Balatonnál* című, olajpasztellel festett képet harminc esztendővel ezelőtt Fruchter Lajos műgyűjtő vásárolta meg Oltványi Imre tanácsára és közvetítésével Egry Józseftől. Fruchter Lajos családjától 1972-ben szerezte meg a Veszprém megyei múzeumok igazgatósága állami vásárlás útján.

Azt a hirtelen támadt és káprázatosnak tetsző alkotói átalakulást, amelyet most vizsgáltunk, Egry teljesen a maga erejére támaszkodva érte el. Ismerte ugyan kora szellemi áramlatait és képzőművészetének harcait, de soha nem figyelte a hazai vagy a külföldi fejlődés eredményeit úgy, hogy azokat a maga számára használja fel. Nem tanulmányozta Turner művészetét sem, akit leginkább emlegettek szellemi és formai rokonaként. – Az egyre nagyobb felkészültséggel munkához látó és egyre több eredményt felmutató mai Egry-kutatás bármilyen figyelemmel keresse is a párhuzamokat a fény megjelenítésével foglalkozó más hazai és külföldi festő és Egry József között, nem találhat példát sem a tudatos, sem az ösztönös tartalmi vagy formai átvételre, sem az akaratlanul bekövetkezett külső hatásra. Ez az önállóság nem jelentett provincializmust, Egry művészete a hazai (dunántúli) földhöz szorosan kötődő volta mellett is egyetemes, határokon túlmutató érték. Méltán várja mind szélesebb körű megbecsülését.

SZÍJ BÉLA

Egry József: Szent Kristóf a Balatonnál, olajpasztell, papír, 59×87,5 cm, 1927
Egry József: Balatoni halászok, akvarell, olajpasztell, papír, 58×87,5 cm, 1923 – 6. oldal
(fotók Tahin)

Martyn Ferenc, szobrán

Néhány evvel ezelőtt *emlékszoba* nyílt meg a református paplakban, egykori dolgozószobájában. Itt helyezték most el *portrészobrát*, a Pécsett élő *Martyn Ferenc* Kossuth-díjas képzőművész alkotását. Az évforduló alkalmából megkoszorúzták a zengővárkonyi parókia és a művészettörténész nevét viselő *pécsváradi művelődési központ* épületében elhelyezett emléktáblát.

– : Felavatták Fülep Lajos portrészobrát 7

Nemzetőrség (Bp. 1980) okt. 11.

Martyn Ferenc, szobrász festő

□ FÜLEP LAJOS halálának 10. évfordulója alkalmából a pécsi Janus Pannonius Múzeum ünnepi megemlékezést tart október 10-én, pénteken. Ebből az alkalomból leplezik le Martyn Ferenc Fülep Lajosról készített portrészobrát.

— D : Fülep Lajos

Esti Hírlap, Bp 1980 okt. 7.

2.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

Martyn Ferenc,

DUNÁNTÚLI NAPLÓ
1979 NOV 11

festő-grafikus-művész

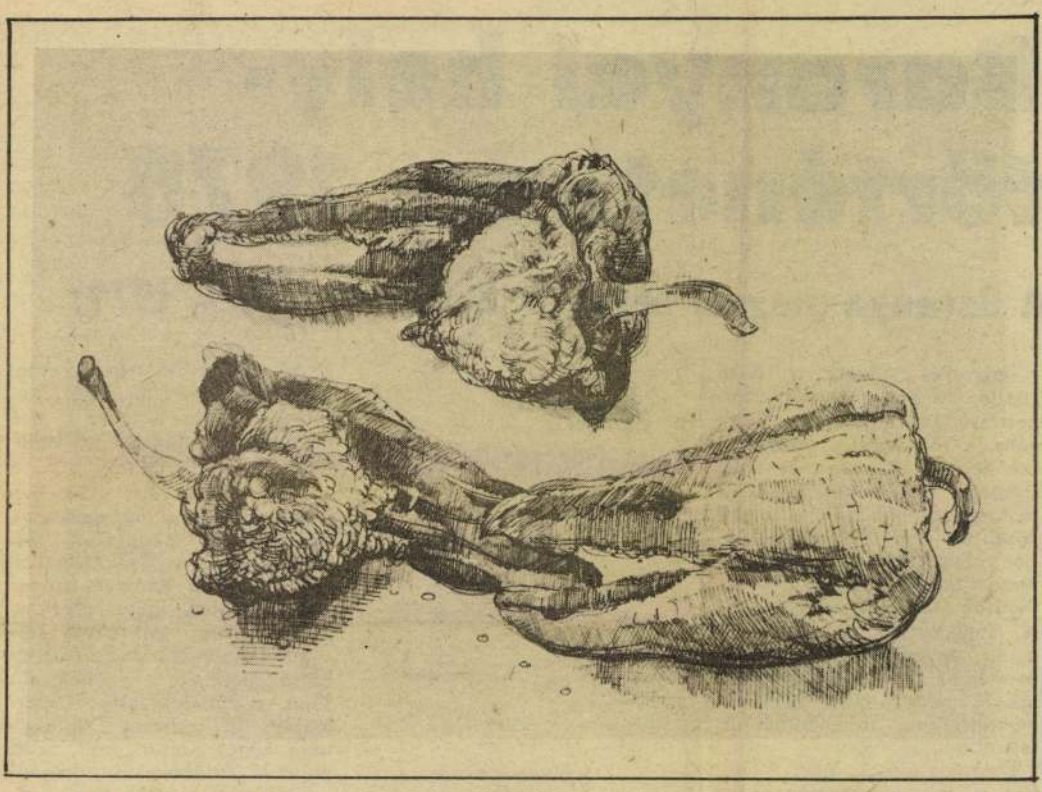

Martyn Ferenc: Paprikák

Martyn Ferenc rajzai

Állandó kiállítás a Káptalan utcában

Óhatatlanul is Dürer „nyúl-portréja", vagy „fűtájképe", a gyermekláncfű, a gumipitypang örökérvényűvé felmagasztosult megörökítése jut az ember eszébe a Martyn Műteremház földszintjén levő állandó rajzkiállításon nézelődve. Meg Leonardónak a szigorú tiltás ellenére, titokzatos körülmények között is vállalt anatómiai vizsgálódásai vagy a kortárs Barcsay Jenő nagyszabású művészeti anatómiája. Közös bennük az, hogy a felület látszatvalóságán túlmenően a belső összefüggések megismerésének vágya hajtotta valamennyiüket. Bennem legalább is az 1954-ben készült *Szamárkóró* (Takácsmákonya) és az 1960-as *Paprikák* c. tusrajz e fenti példákkal való szellemi rokonítást váltották ki. Miként a reneszánsz hajnalán tették volt e nagyszerű elődök, Martyn is — az atomkor embere — hasonló módszerhez folyamodik, amikor a jelenségek sokaságából kiválaszt egyet, látszatra teljesen lényegtelen kis tárgyat, és azt a legapróbb részletekig megvallatja. Megfigyeli, leírja és újjáteremti egyúttal. Az árokparti szerény kóró így átlényegül, megnemesedik, jelentősége egyszeriben megnő. Feltárul előttünk csodálatos szerkezete, belső rendjének tiszta logikája. A karcsú szárhoz ízelő toboz-szerű fej tüskéinek védelmében magok érlelődnek, a száraz, halottnak látszó kóró új életek indítója, biztosítva a természet örök mozgását, körforgását, az élet folyamatosságát.

Miként Dürer és Leonardo, Martyn is a világ legmélyebb értelmének, lényegi összefüggéseinek vallatását vállalta. Ő is a düreri, leonardói értelemben vett „kíváncsi" művészek közül való, aki nem elégszik meg a felszínnel, a jelenségek látszatának birtokbavételével, hanem az összefüggéseket keresi, a mögöttes tartományokba kíván behatolni; lehántja a felhámot és az epidermisz alatt tapinthatóvá teszi az eleven húst, érzékelhetővé a csontvázat, magát a szerkezetet, a lényeget.

Egy időben divat volt Martyn Ferencet sommásan absztrakt művésznek elkönyvelni. Valóban, ő a látványjelenséget másként, nem szokványosan értelmezi. Átgyúrt, átformált, átgondolt formában jeleníti meg, absztrahálja a látott valóságot. Új szintézist teremtve saját szűrőjén átengedve, a művészet szférájába lényegíti a köznapiságot, magát a valóságot, annak összetettségében.

Elmerülve Martyn Ferenc rajzművészetében, sok minden „mást" is megtudhatunk a világról. S ez az a plusz, amit a művészetnek, ennek a nehezen megfogható tevékenységnek köszönhetünk. Mert Martyn Ferencnek sem minden rajza ilyen egyértelműen, első pillantásra is „megérthető", mint a *Szamárkóró* vagy a *Paprikák*. Legtöbbjük rendkívül összetett gondolatiságot sűrít magába. És erre a nézőnek ráhangolódni, a megfelelő hullámhosszot elkapni, nem könnyű dolog. Pedig az itt kiállított rajzok jórészt „figurálisak", azaz emberi, növényi asszociációk segítik a rajz befogadásának a nézőben beteljesülő folyamatát. S némiképp segít az eligazodásban a cím is, bár a rendezés csak számokat tett a rajz mellé. Így, aki nem boldogul az indulásnál, akiben semminemű érzés vagy gondolat nem indukálódik, az a szám segítségével kikeresheti magának a képcímet.

Az emberi és növényi rajzok mellett akad néhány szerkezetes és geometrikus is, azonban itt ezen a kiállításon most nem ez a jellemző. A rajzok egy észak-afrikai kikötő emlékét felvillantó 1942-es *Emlék* címet viselő rajzot kivéve 1954 és 1977 között születtek. E két évtizednyi időszak során Martyn Ferenc munkásságában a rajz volt a leghangsúlyosabb kifejezési eszköz. Jóllehet, az ilyen sommás állítás sok szempontból is támadható, mégis úgy érzem, meg kellett kockáztatnom. A rajz ugyanis olyan közeg Martyn Ferenc számára, mint a levegő, vagy méginkább a lélegzés maga. Létszükséglet, belső igény, a kifejeződés, a kivetítés elemi, formai megnyilvánulása. Rajzai, rajzi módszere hasonlatos az emlékezés mechanizmusához: bizonyos emlékképek élesebben villannak fel, míg mások csak halványan felsejlenek, egymásba átsiklanak, térben egymásra épülnek, az időbeli távolságok összemosódnak. Térben és időben levő különbözőségek a művész kezenyomán a rajzpapíron együttesen megjelenítődnek. Leheletfinom vonalak hálójából áll össze egy-egy Martyn-rajz. A vonalak sűrűsödése és ritkulása, másutt a lavírozott, ecsettel felvitt tus festői hatása, a kiemelt és hangsúlytalan elemek ellentétének egysége, a kompozíció rendje, mind a kifejezés hatásfokát erősítik. Valamennyi itt kiállított rajz önálló, szuverén alkotás, azonban a formai különbözőségek ellenére mégis az egységes martyni karakter uralkodik.

Martyn Ferenc több száz rajzát őrzi a Janus Pannonius Múzeum. Így lehetőség nyílik arra, hogy az állandó rajzkiállítás féléves időszakonként változtassa a kiállított anyagot.

Romváry Ferenc

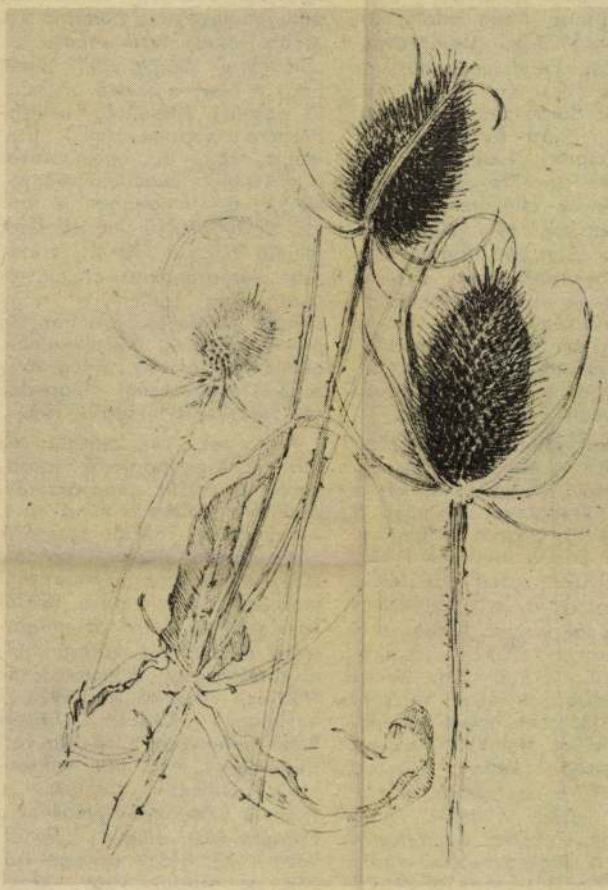

Martyn Ferenc: Szamárkóró

Fotó: Nádor Katalin

Baranyai helytörténetírás, 1978

A Baranya megyei Levéltár Évkönyve (Pécs, 1979)

Impozáns méretű a Szita László levéltárigazgató szerkesztésében megjelent kiadvány, s tartalma is méltó a csendes jubileumhoz: az e sorozatban megjelent X. kötet nemzetiségi témákat tárgyal közel 54 íven (611 B/5-ös lapon). Nemcsak a levéltárosok, hanem külső kutatók (muzeológusok, főiskolai tanárok stb.) is munkatársai e könyvnek, amely egyedülálló a maga nemében: az első marxista igényű megyei összefoglalás a nemzetiségek történetéből a felszabadulás után.

Összefoglalást írtam, mert bár az egyes tanulmányok, ha izoláltan vetjük össze őket, meglehetősen széles skálán mozognak, viszont a kötet egészét szemlélve kibontakozik előttünk a szintézis felé törekvő alapozó munka tervrajza. A szerkesztő előszava szerint *„A levéltár e munkát első lépésnek tekinti a Baranya megyei nemzetiségek történetének feltárásához."* Hatalmas lépést jelent a 15 szerző 17 tanulmánya, melyeket (Szita László szerkesztő által megfogalmazott) rövid összefoglaló is kísér német nyelven (595—603. lapok — Babics Andrásné fordítása) és horvátul (604.—611. lapok — Brics Ernő fordításában) — ezzel szélesebb körben válik hozzáférhetővé a kötet gazdag anyaga, amely három „Fejezet"-ben került kiadásra:

I. Telepítési és népességösszeírások a 17—19. századi Baranya megyében.

II. Tanulmányok Baranya megye nemzetiségeinek 18—19. századi történetéből.

III. Tanulmányok és forrásközlemények a nemzetiségek legújabbkori történetéhez Baranyában.

1687-től szinte napjainkig (1950-ig) ívelően találunk anyagot szűkebb pátriánk történetéhez (Nagy Lajos XVII. századra vonatkozó közlésében Somogy és Tolna területére is) e kötetben, köztük olyat is, amely — mint a Szita László feldolgozásában megjelent *Conscriptio Rascianorum* („Rácok összeírása") a XVIII. sz. elejéről — feldolgozatlanul került ki hazánkból 1921-ben, s csak 1965-ben, egy magyar—jugoszláv államközi szerződés alapján került vissza Pécsre.

Hosszú ideig lappangott (aki ismeri a levéltár harcát a helyhiánnyal, annak érthetően!) a XVIII. sz. végén készült *Conscriptio Zingarorum* („Cigányösszeírás"), melyet most Móró Mária Anna adott közre. Az 1775-ös Baranyavári, Hegyháti, Pécsi és Siklósi, az 1777-es Pécsi és Siklósi, az 1779-es Baranyavári, Mohácsi, Pécsi, Siklósi és Szentlőrinci járási cigány- („új-lakos") összeírások az 1776-os és 1778-as hiányok ellenére hallatlan fontosságúak. Itt vetem fel, hogy a kötet 210. lapján közölt fényképből ítélve a sérült összeírások megmaradt részeit is közzé kéne tenni: ha az anyag nem is lesz statisztikai feldolgozásra alkalmas, a részadatok és a névanyag értéke senki előtt sem kétséges.

A Batthyány-uradalom több leírásban is elénk tárul a kötet lapjain (Nagy Lajos két — kissé túljegyzetelt — írása a XVII—XVIII. század fordulójára, Sándor László mintaszerű közlése a XIX. század első felére vonatkozik), és a pécsi klérus birtokainak Fricsy Ádám által feldolgozott 1733-as összeírásával alig marad olyan terület Baranyában, amelyre ne kapnánk adatokat abból az időből, amikor kialakult megyénk nemzetiségi képe. Vitatom azonban a szerkesztő előszavának azon állítását, hogy *„A megye keleti és délkeleti része a legkedvezőbb agrárgeográfiai viszonyok miatt, valamint a Dunához való közelsége következtében lett a bevándorló nemzetiségi lakosság elsődleges letelepedési zónája."* Nagyon egyszerű lenne így e kérdés, ne feledjük azonban, hogy itt nem egy nyerstáj első megszállásáról volt szó, hanem a honfoglalás óta (sőt, az előtt is!) sűrűn lakott terület újranépesedéséről. Nem a földrajzi adottságok miatt, hanem az Eszék—Buda hadiút mentén kipusztult, véglegesen elmenekült lakosság pótlására települtek erre a részre (hívásra, vagy önként) a németek és délszlávok!

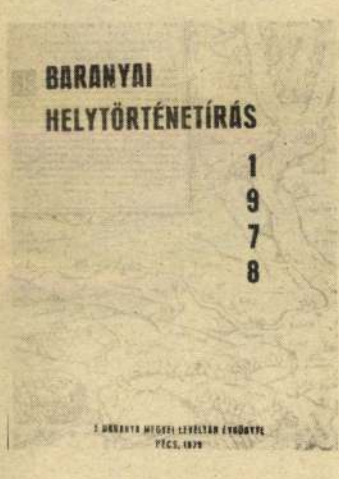

A II. rész kisebb területekre, egyes falvakra vonatkozó elemzései (Andrásfalvy Bertalan Nyugat-Baranyáról, L. Imre Mária Mecseknádasdról, Füzes Miklós Vókányról írt) életközelbe hozzák, hússal-vérrel látják el az összeírások, történeti adatok nyújtotta vázat, s az előző fejezet közleményeinek szinkronitása helyett rövidebb-hosszabb intervallumra terjedő diakróniát, fejlődésmenetet találunk bennünk. Az életszerűséget jól szolgálják e rész terepen készült, kiváló minőségű fényképfelvételei (Lantos Miklós fotói), Bezerédy Győző érdekes ötleteket felvető tanulmányánál viszont hiányoljuk, hogy bár a pecsétképek nagy változatosságát írja le, mindössze 13 képet közöl (a 402.—403. lapokon).

A magyar államnyelvért folytatott harc leírása a (fontolva haladó) reformkori Baranyából maga is élvezetes olvasmány — Kiss Géza remek stílusban tárgyalta a témát. Cikkének azonban van egy vitatható általánosítása: „... Baranyában a névanyaggal nem megyünk semmire. (A dolgozat szereplői közül Nunkovicsot, Juranicsot délszlávnak vennénk, Szepesyt, Miskolczit pedig magyarnak, holott a két utóbbi csak diákkorában tanult meg magyarul.)" Igaz, hogy e részt a szerző a „falusi egyházi értelmiség nemzetiségére vonatkozóan" írta, mégis hibás az onomasztika, a történelem segédtudományaként is és önmagában is fontos névtudomány leértékelését jelentő állítása. Az itt is idézett szúrópróbákra csakugyan nem lehet építeni, a nagy számok törvényei azonban a névanyagnál is érvényesülnek, akármelyik osztály, réteg, vagy csoport nemzetiségi megoszlását vesszük is vizsgálat alá.

A III. rész tanulmányai és forrásközlései napjaink problémáit is érintik, magyarázzák, segítik megoldani: mind az I. világháborút követő, megyénk nagy részére kiterjedő antantszerb megszállás nemzetiségi problémáinak elemzése (Sikfői Tamás írása), mind az antantszerb megszállást követő miniszterelnökségi puhatolózások 1922-es, 1923-as és 1925-ös anyagának közlése (Tegzes Ferenc munkája) számos kérdést világít meg mai nemzetiségi politikánk számára is. (Remek ötlet volt egyébként a Margitai-féle délszláv vonatkozású jelentések szövegei között az azonos, vagy közeli évekből származó képeslapok reprodukcióinak közlése! — Mind az iratok, mind a régi fényképek reprodukálását Keresztény János végezte a tőle megszokott, magas színvonalon.)

Kopasz Gábor az 1931-ben indult telepítési mozgalomnak az 1940-ben megalakult Országos Nép- és Családvédelmi Alap, majd a Baranya vármegyei Közjóléti Szövetkezet tevékenységével realizálódó tényeit ismertette. E szervezett belső migráció a soknemzetiségű, s etno-kulturális csoportokban is gazdag Baranya népi képét Szabolcsból, Szatmárból, Zalából stb. érkezett sokgyerekes családokkal színezte.

A kötet utolsó tanulmányát Komanovics József írta, aki a németek kitelepítésével foglalkozik az 1945—1950. közötti időben, vázolja a kezdeti túlzott szigort és túlkapásokat követő normalizálódás folyamatát a kitelepítéseket megszüntető, 84/1950-es miniszteri tanácsi rendeletig.

Az idegennyelvű kivonatok előtt találjuk Boda Miklósné összeállítását — *Válogatott bibliográfia Baranya településés nemzetiségtörténetéhez* — egy nagyon bosszantó, a hosszú nyomdai átfutással sem magyarázható hiányossággal. Egész sor írást idéz A Dunántúl településtörténete II/1. és II/2. című kötetekből, a pécsi településtörténeti konferencia anyagából *Pécs, 1977. Kiadás alatt* megjelöléssel. A két kötet csakugyan megjelent 1977-ben, s ha a bibliográfia összeállításakor nem is, a korrektúrák során lehetett volna pótolni a pontos lapszámokat! (Erre különben a szerkesztőknek is ügyelniük kellett volna: mind a szakmai szerkesztő, mind — az egyébként óriási munkát végző Borsy Károly, a — technikai szerkesztő figyelmét elkerülte ez az egyébként könnyen pótolható hiányosság... (A kötet értékéből mit sem von le az előbbi megjegyzés (sőt, a bibliográfia értékéből sem!), azonban éppen a szerzők munkájának megbecsülését jelenti, hogy a szaklektorok (Babics András és Szüts Emil) után is egy-két apróságot szóváteszek.

A kiadvány 94. lapján közölt fénykép (a Conscriptio Rasianorum részlete) aláírásában a helynevek helyesen: Jágónak — ⟨Kapos⟩Szekcsővel.

Sok helyen elmaradt a rövidítések feloldása — mind magyar, mind latin példák okadnak:

303., 316. lap Tettes = Tekintetes. 228. lap Icottus = Inclytus Comitatus (Nemes Vármegye).

Ha nyomdatechnikai okokból nem adhatók vissza a rövidítésre utaló, a betűk fölé írott jelek, akkor ki kell egészíteni a szöveget, esetleg így: Te⟨kin⟩t⟨e⟩tes... (A 228. lapon átírásban szereplő latin szöveget a rövidítésekre utaló mellékjelekkel együtt látjuk is a 206. lap — sajnos eléggé kisméretű — fényképén!).

A Pécsi Szikra Nyomda jól oldotta meg azt a hallatlanul nehéz feladatot, amit e bonyolult, nagy tipográfiai felkészültséget igénylő kötet kiadása jelent.

A Baranya megyei Levéltár ezen újabb kiadványával újra bebizonyította, hogy méltán tekintjük Pécsett és Baranyában a (hely)történeti kutatás bázisintézményének. Évkönyvének X. kötete — remélem, hamarosan más megyékben is követésre találó — példa nemzetiségi politikánk korszerű tudományos alátámasztására.

Mándoki László

Martyn Ferenc, szobrász, festő-grafikusművész

2) Folytatás.

Martyn Ferenc: Vájár, 1945

Aradi Nóra: a felszabadulás után.

Népművelés, 1979. 4. 13. old.

Martyn Ferenc, festő-grafikus önarcképsorozata
3) Folytatás.

Martyn Ferenc: A bányász, 1945

Aradi Nóra: A felszabadulás után. Képzőművészet, 1974. 13. old.

Horváth Attilának és Pő

Kedves Barátaim!

A lap 1978. decemberi számában jelent meg írásotok *Az integráció akadályai* címmel. Ebben *Papp* Margit hasonló című cikkéhez fűztök reflexiókat, amelyet ugyancsak a *Népművelés* hozott tavaly júniusban. De nem feledkeztek meg az Oktatási Minisztérium és a Kulturális Minisztérium tárcaközi munkabizottságáról sem, sőt engem is megtiszteltetek azzal, hogy a Pedagógiai Szemle 1978/1. számában megjelent munkámból *(Az iskola és a közművelődési intézmények együttműködéséről)* egy szakaszt idéztek.

Az általam ismert szakirodalomban soha senki nem tagadta, s nem is kerülte meg azt az alaptételt, hogy *a funkciók összevonásáról van szó.* (Szerénytelenül hadd hivatkozzam önmagamra: ha tüzetesen elolvassátok a Pedagógiai Szemle 1978/1. számában megjelent említett cikkemet, abban bőségesen találtok utalást erre. Sőt! A cikknek ez a lényege. De írtam én erről a Pedagógiai Szemle 1974/11. számában meg a Valóság 1975/11. számában is.) A funkciók azonban ma még minden társadalomban intézményekhez tapadnak. Ezen még Ivan *Illich* sem tudta túltenni magát. Csak úgy „sikerült" intézménytelenítenie a művelődést, hogy „más" intézményekhez kapcsolta hozzá. Szellemesen és igazan írja *P. Németh* Géza a Kritika 1978/6. számában *(A meggyőzés határai)*, hogy korunk átmeneti jellegében lát egy olyan sajátosságot, amelyről ritkán szoktunk beszélni, ti. az *intézményesülés* és a *spontaneitás* kettősségét: *„... olyan társadalomban, amely az egyén minden oldalú kibontakozását ... tűzte ki végcéljául, jelenleg intézmények között élnek, bukdácsolnak és káromkodnak az emberek... Az intézményesülés szükségszerű, de a meghaladás is az, és ezt nem szabad szem elől téveszteni!"* Az *integráció* vagy a *komplexitás* stb. ügyében (nevezzük úgy, ahogyan egyszer majd megegyezünk benne) sem lehet a meghaladás tényét szem elől téveszteni. Ahogyan ti írjátok: *„az ember szükségleteinek egységét"* kifejező és megvalósítani tudó művelődési-nevelési funkciók együtthatásának vagy integrálódásának is el kell jutnia egyszer az „intézményi" és a „spontán", illetve az „intézményi" és az „intézményit meghaladó" antagonizmusának feloldásáig. S ha alaposabban utánanéztek a hazai irodalomban (most nem én vagyok az elkövető), a *több funkciójú* művelődési intézmények terveiben meg is találjátok a meghaladásra, az intézményből való „kilépésre", illetve az antagonizmus feloldására utaló megoldási elképzeléseket.

Tehát majdnem igazatok van: *„nem a már működő intézmények, hanem a funkciók összevonásáról van szó."* Csakhogy *a funkciók összevonását nem lehet másképpen elkezdeni, mint az intézmények összevonásával*, s ezt intézményi keretekben kell megoldani. De nem mindenütt s mindenféleképpen. Ezért van, hogy a magyar szakirodalomban – mint írjátok – következetesen kísért az „intézmények összevonása" kifejezés. Az intézményi összevonásnak azonban vannak – ha úgy tetszik – hivatali, intézményszervezési, igazgatási akadályai. Nem lennének intézmények, ha működés revséggel – nem szabályoznák rolják funkcióikat is, és megak cióját. Ha tetszik ha nem, ez így tézményként *is* képessé kell ten vonása" létrejöhessen. (Meg k Egyébként ha beszélgettek nél aki kísérletezik ilyesmivel, mag rokratikus akadályok súlyossá ezekről az akadályokról szólt.

A funkciók gyakorlati integ tisztázásával kezdődik, mégped Bizony össze kell adni (egyszer nyek heti nyitvatartási idejét. É az az abszurd helyzet – ti írjá hosszabb napi nyitvatartást kell bizottságnak általatok emlegete vel foglalkozik. De hát ezzel is f a most működő intézmények olyan még nem is létező intézm nevezitek) létrehozásával, *„amel ködési rend meghatározásának a mény az iskolai és a közművelő hivatott"*. És: sajnos, hiába ha figyelembevételével a pécsi neve ha a mindmáig különálló intézi si, pénzügyi stb. ... szóval mű tak meg. E szabályozók pedig s logika nem tőlünk függ) a külö rendjüket csak az új típusú i mentén haladva tudják megvál irodalomban, főleg a hivatali ki *tézményi összevonás* kifejezés. get biztosító *nevelési központn* lyozók átalakítása szempontjá az összevonás még e sajátos ir sem összeadás és kivonás, ez nyul.

Végül nem értem, hogy kerü az asztalra. Azt írjátok, hogy n tomat, amely szerint a komp függvénye az építészeti megold írom én – önálló épületekber násából is kialakulhat, s ez az giai Szemle, 1978/1. sz.). *„Első ség* – írjátok ti – *az egyes int hozott nevelési intézmények és nevelési központ között"*. Itt cs legalábbis elméletileg – megf ellenvetésetek első tétele nem

Martyn Ferenc, festő

MARTYN FERENC festőművész „A fasizmus szörnyetegei" c. sorozatát kiállításon mutatják be Pécsett április 2-tól felszabadulásunk 35. évfordulója alkalmából.

*

–: krónika

Jelenkor, Pécs, 1980. 4/sz.

Borító 3

XXIII/4.

Martyn Ferenc, festő

CSORBA GYÖZŐ költő, ECK IMRE koreográfus, GYERMÁN ISTVÁN hegedűművész és MARTYN FERENC festőművész szerepelt Pécsett áprilisban „A hónap művészei" rendezvénysorozatában. – *Martyn Ferenc* kiállítása április 2-án nyílt meg a Káptalan utcai termekben. *Csorba Győző* szerzői estjét 15-én rendezték az Ifjúsági Házban. *Eck Imre* estjére 21-én, *Gyermán István* hangversenyére 24-én került sor ugyanitt. A sorozat 27-én zárómatinéval ért véget.

– Krónika

Jelenkor, Pécs, 1980. máj.

Boríró 3.

XXIII./5.

Martyn Ferenc, kiskő

Martyn Ferenc kiállítása Pécsett

Martyn Ferenc száz, irodalmi művek ihlette rajzát mutatja be a Pécsi Galéria július 31-ig nyitva tartó tárlata. A gazdag együttes Martyn rajzművészetének sajátos értékeiről ad számot. Azonosulva az írói gondolat tartalmával — Cervantes, Petőfi Sándor, Mallarmé, Joyce, Madách, Berzsenyi és Ady Endre művei ihlették e lapokat — elvezet a rajzoló képzeletvilágába, amelyben az érzékeny vonalak, s a kompozíciós rend önálló jelentéskört alkotnak.

-: Martyn Ferenc kiállítás
Esti Hírlap, B.

2.

7.

Martyn Ferenc, fotó

● RAJZ, FOTÓ. Martyn Ferenc irodalmi vonatkozású rajzaiból és a Színház '79 országos fotópályázat anyagából rendezett kiállítás nyílik ma délután a pécsi Színház téren.

8.

-: o Rajz, fotó'

Esti Hírlap, Bp. 1979 júl. 13.

Martyn Ferenc

Emlék-Észak-
afrikai kikötő

Martyn Ferenc festőművész
Pécsi Galéria / Széchenyi tér

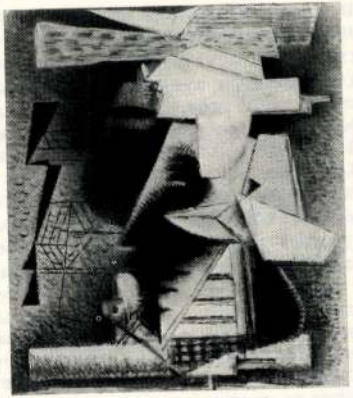

Martyn Ferenc: Emlék – Észak-afrikai kikötő, olaj, vászon, 55×39 cm, 1942 (fotó Nádor)

----Kiállitások.

Művészet,1979.április /4.szám/ 47.oldal

1979.VI.20. 19,30 BJ. Tvl.

Tv-hiradó

- A pécsi belváros e szép müemlékháza Martin Ferenc, Kossuth-dijas festőművész otthona. Itt él és alkot a felszabadulás óta és innen sugározza művészi és közéleti szellemiségét szükebb

és tágabb környezetébe. Műtermében ma délelőtt csak készülő alkotásait találtuk, a rövid időre félbehagyott munka nyomait, a művészi sokoldalúságra való kisplasztikáit és porcelánfestményeit. Ő maga Pécs város Tanácsának ünnepi ülésén vett részt, ahol tiszteletére Baranya megye és a város párt és állami vezetői is megjelentek. Czente Gyula, a városi tanács elnöke köszöntötte a 80 éves mestert, aki noha nem Pécs szülötte termékeny munkásságának legtöbb eredménye ehhez a városhoz kötődik. Életművének jelentős részét, 400 alkotását a város közösségének adományozta. Ezt a művészi és emberi kötődést viszonozva határozott ugy a Tanács, hogy Martin Ferencet Pécs diszpolgárává választja és a SOPHIANE Emlékéremmel tünteti ki. Martin Ferenc meghatott szavakkal mondott köszönetet és igy vallott eddigi életéről:

- Mióta emlékszem, festő vagyok. Tehát .. szinező anyagokkal kellett kifejezni magamat, hangulatot közölni. Nehéz, megterhelő mesterségek egyike, végigviteléhez éppen elegendő az ember élete. Hiszem továbbá az érzékelt mának a mostaninak, a lehetséges holnapnak igazi följegyzője a festő, a névtelen, a nem nevezetes, az ismeretlen dolgozó kézműves.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726
1979 JUL 28

ÉLET ÉS IRODALOM

Martyn Ferenc
nobván-festő-grafikusmúvi

1021

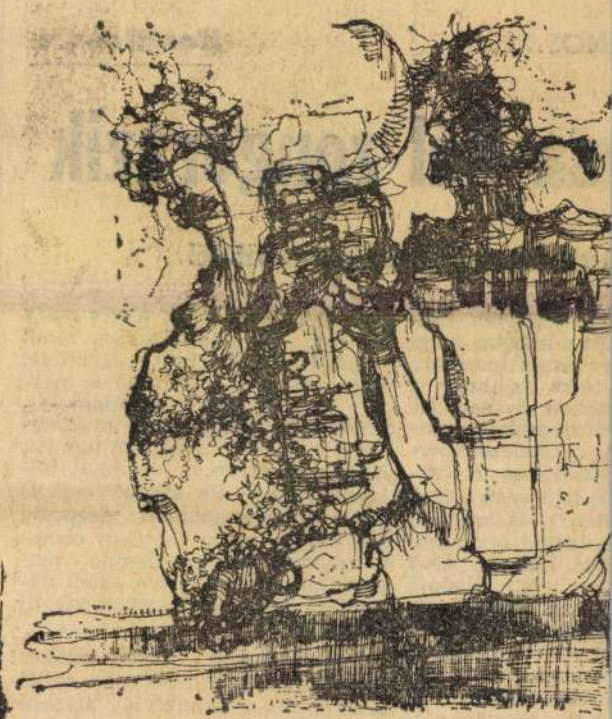

Martyn Ferenc kiállításáról

Hanglemez

zongorázik

század távlatából

inkább a 20-as évek elején vagy közepén lehetett. Barokk zenét is játszottam, Bachot... Horribile dictu, még Chopin-etűdöt is mertem játszani. Azért mondom így, mert mai igényeimnek megfelelően, biztosan nem játszottam jól. Nem volt olyan a technikai fölkészültségem. De később csak új zenét mertem játszani, mégpedig két oknál fogva. Egyrészt otthonosabbnak éreztem benne magam, másrészt nemigen akadt akkoriban vállalkozó arra, hogy új zenét játsszék."

Van ebben a nyilatkozatban túlzott szerénység, de talán annál is erősebb a rendkívül szigorú önkritika, az önmagával szemben érvényesített maximális igényesség. Kadosa tehát kialakított magának egy sajátos repertoárt, melyet úgy is megjelölhetünk: kortársi zongorairodalom, de amely tulajdonképpen még tovább szű-

Martyn Ferenc,
SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
Kossuth-díja
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 5.
Telefon: 337-748, 340-726
Szobrászművész, festő és
grafikusművész
NÓGRÁD
1979 VI 10

MOST IS ÁLKOT

Martyn Ferenc 80 éves

1021

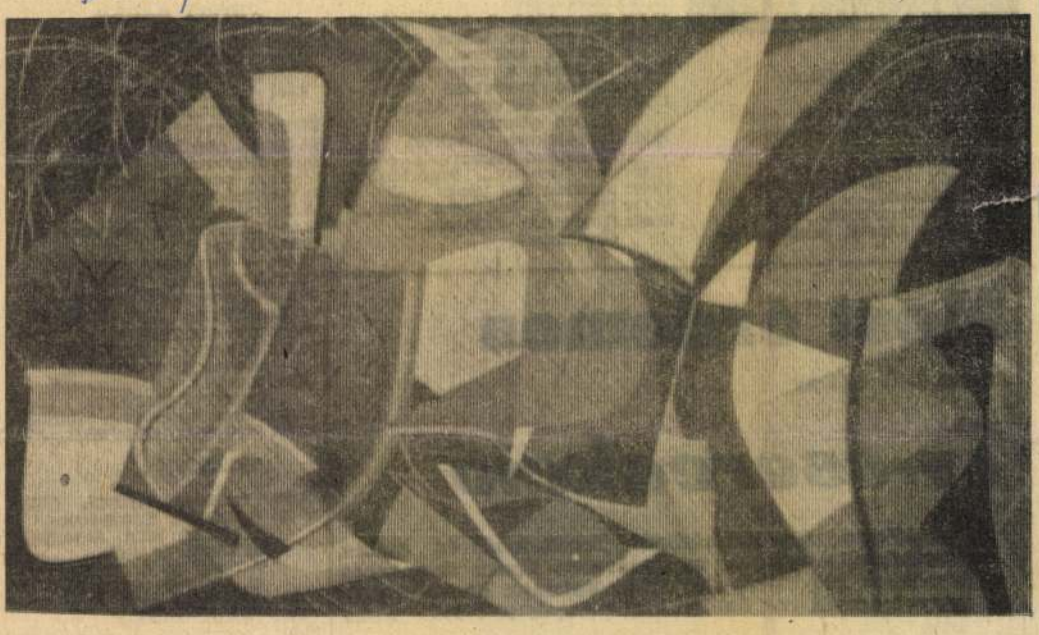

Martyn Ferenc: Vitorlás

A pécsi Káptalan utcában, a leendő múzeumutcában, ott, ahol a város legrégebbi lakóházában a nagyhírű Zsolnay-gyár termékeiből látható kiállítás, ott, ahol Victor Vasarely született egykor s szülőházából pár éve múzeumot rendeztek be, ott, ahol egy barokknak hitt házban, amelyről tatarozásról kiderült, hogy a falak alatt megbújva ott rejtőzik a középkori, gótikus eredet, Uitz Béla kapott végleges magyarországi otthont — szóval ebben az utcában van egy szép, szimmetrikus, díszes bejáratú épület. A ház ablakain néha meglebben a függöny, előtte dús lombú vadgesztenyefák adnak szelíd árnyékot. Olykor kilép a kapun egy ősz, lassú léptű férfi, lesétál a téren, megáll az ősi város székesegyháza előtt és otthonosan körülnéz. Akik nem ismerik, nem is sejtik, hogy századunk magyar festészetének egyik legkiválóbb alakja, hatalmas, ma még csak részben felismert életmű alkotója, Martyn Ferenc ő.

Martyn Ferenc most nyolcvanéves. Akik ismerik, azoknak hihetetlen ez a szám, hiszen egy örökifjú, mindig tevékeny, a fiatalokat megszégyenítő szellemi frisseségű emberről van szó. Ma is alkot és tervez, az életmű, bármilyen lenyűgöző, nem lezárt, még meglepetéseket tartogat. Martyn Ferenc éppen a napokban ajándékozott újabb 50 nagyszerű grafikai lapot a pécsi Janus Pannonius Múzeumnak, amely ugyancsak legutóbb megvásárolta a híres grafikai sorozatát. „A fasizmus szörnyetegeit". Így már 670 mű — zömmel főművek — vannak a múzeum, a Martyn-életmű hűséges gondozója birtokában. A 80. születésnapra megjelentette a Baranya megyei Tanács Martyn Ferenc írásainak gyűjteményes kötetét, valamint egy rajzsorozatot, amely a Baranyai rajzok címet viseli, s amelyben a művész a megye legszebb tájait, városait, új létesítményeit, jellegzetességeit tette papírra, Weöres Sándor ez alkalomra készített, hangulatos verseivel kísérve. De alig néhány hete mutatta be a Pécsi Nemzeti Színház Weöres Sándor A holdbéli csónakos című, hajdan Pécsett írott mesejátékát, amelyhez már a negyvenes években Martyn Ferenc készült díszletet, s az Ausztriába szakadt Takács Jenő zeneszerző készült zenei kíséretet csinálni. Most, csaknem negyven év múltán a három alkotó ismét összejött, s megvalósította az egykori tervet.

Martyn Ferenc tehát nem pihen. Épp születésnap előtti hetekben készült élete első görögországi utazására. Amikor azt kérdeztük tőle, hogy érinti a 80. születésnap, így válaszolt:

— Nem érek rá ezen gondolkodni. Kétségtelen, hogy az emberi életnek van egy íve, a crescendo valahol a legszebb férfikor idejére esik, amikor tapasztalat és munkakedv a legjobb harmóniában együtt van. De az öregség relatív fogalom. Amíg az embert a megoldandó feladatok, a világ nagy kérdései érdeklik, amíg van tennivalója, amíg ízi a kíváncsiság, addig nem öreg. Nekem rengeteg tervem van. Most dolgozom Fülep Lajos szoborportréján, két nagyméretű olajkompozíción, és a porcelánterveim sokszorosításáról is tárgyalunk. A rajzolás pedig, amit én mindig a legfontosabbnak tartottam, szinte hétköznapi, állandó tevékenységem. Most is dolgozom két grafikai lapon.

Martyn Ferenc ősei ír hajósok és katonaemberek voltak. Egyik őse Magyarországra is elvetődött, itt megnősült és letelepedett. Martyn Ferenc sosem tagadta meg ezt az eredetet, szeretet és vonzódás kötötte ősei hazájához. Gyermekkorát — édesanyja halála után — Rippl-Rónai kaposvári házában töltötte. Nemcsak az első művészi ösztönzések, de a dunántúli tájhoz való kötődés is innen származik. Később Martyn Ferenc Budapesten tanult a főiskolán, majd Párizsba ment, ahol végigpróbálta tanulta a század nagy művészeti stílusait, majd az Action Creation képzőművészeti csoport tagjaként mindjobban magára talált, miközben mind nevesebb kiállító művésszé vált. A háború éveit, a fasizmust itthon élte végig, jórészt illegalitásban. A fasizmus szörnyetegei című hátborzongatóan kifejező, harcos, ugyanakkor hallatlan műgonddal készült rajzsorozata is javarészt az illegális lakásokon született, ott is maradt meg, ott vészelte át a nehéz éveket. A felszabadulás után Martyn Ferenc egyike lett a legaktívabb, legtöbbet foglalkoztatott, az új eszmék segítését legkövetkezetesebben vállaló, legdemokratikusabb művészeknek. Egészen az ötvenes évek konfliktusáig, a mellőzésekig. Ezeket az éveket Martyn Ferenc ugyanúgy végigdolgozta, mint életének minden más időszakát. S amikor az új kultúrpolitikai helyzetben a művek tanúságára került sor, Martyn Ferenc előállott az életművel. Tavalyi kiállítása, amelyet a Történeti Múzeum rendezett a budai várban, sokak számára a felfedezés erejével hatott.

Martyn Ferenc — Párizs, Budapest, Kaposvár időszaki lakója, a mindenütt otthon levő vándor, ír ősök kései csavargó utóda — végül is Pécsett talált végleges otthonra. Itt a képzőművészeti élet köztiszteletben álló alakja, szereplője volt, fiatalok jártak hozzá tanácsért, jó szóért. A köztisztelet a hivatalos elismerésekre is kiterjedt, ahogy ma Martyn Ferenc ezt megfogalmazza: „a város türelmes volt hozzám, hajlékot adott, kenyeret, akkor is, amikor nem sütött a nap. Elfogadott hóbortjaimmal, rögeszméimmel együtt. Mi mást nyújthatnék ezért, mint ragaszkodást, viszonzó hűséget." A Martyn-ház, ahol a művész ma dolgozik, már egyik szárnyában most készül múzeummá válni, hiszen a Martyn-művek közkinccsé tétele nem holnapi, hanem mai feladat.

A művészről, akit Kossuth-díjjal, más címekkel is kitüntettek, de aki talán legnagyobb szeretettel a városért legtöbbet tevőnek alapított Janus Pannonius-díjat őrzi, az is közismert, hogy a nagy, nonfiguratív, szürrealista tanulmányokon alapuló festményeivel szinte szakadatlan párhuzamosan készítette klaszszikus szépségű, realista rajzait, a Petőfi-albumot, a Don Quijote-sorozatot, az Ulysses vagy a Berzsenyi-sorozatot, valamint a pécsi és a most megjelent baranyai rajzokat. Martyn klasszikus nagyságát, európaiságát, a század szinte egész vonulatát felölelő munkásságát mostanában kezdik igazán értelmezni, elemezni. Rózsa Gyula így fogalmazta meg a Jelenkor júniusi, a 80 éves Martyn Ferencet köszöntő számában. A Martyn-jelenség című cikkében: „Kossuth-díj, kitüntetések, múzeumház: a késői, de nem megkésett elismerés azt az európai mestertípust illeti, akiből szerencsésebb nemzeteknek több, nekünk egyetlen egy jutott a század művészettörténetében."

H. E.

Műsorok

VASÁRNAP

KOSSUTH RÁDIÓ:

8.10: Öt kontinens hét napja.
8.26: Régi magyar muzsika.
10.11: A tengerészkapitány sóskupája.
10.48: Írók — gyerekek — irodalom.
11.11: Lemezmúzeum.
12.15: Dinu Lipatti zongorázik.
13.00: Tiszta szívvel. Barcs Sándor írása.
13.10: Babavásár.
13.42: Elmentünk a hang után...
14.02: Gyurkovics Mária emlékezetes szerepei. VIII. rész.
14.40: Pillantás a nagyvilágba.
15.14: Daloló muzsikáló tájak.
15.54: Darvas Ferenc: Afro-Cuban ritmusok.
16.01: Tündérkert. Móricz Zsigmond regénye. I. rész.
17.10: Azt beszélik... Riportműsor.
17.40: Szimfonikus zene.
18.15: Hol volt, hol nem volt...
18.45: Közvetítés a Pesti Színházból.
20.16: Kalmár Magda operettdalokat énekel.
20.49: A zeneirodalom remekműveiből.
22.20: Kórusok — hangszerszólók — magyar szerzők művei.
23.03: A Magyar Kamarazenekar hangversenye a Tübingeni Rádióban.
0.10: Filmzene.

PETŐFI RÁDIÓ:

8.05: Mit hallunk?
8.30: Miska bácsi levelesládája.
9.00: Szívesen hallgattuk! Vasárnapi koktél.
10.33: Világvasárnap.
11.46: Jó ebédhez szól a nóta.
12.43: Buborék a tengeren.
14.05: A country muzsikáról.
14.33: Táskarádió.
15.30: Jelenidőben.
16.00: Énekszóval, muzsikával.
16.40: Ötórai tea.
17.30: A vasárnap sportja.
18.00: Mozgalmas évek.
18.33: Színes népi muzsika.
19.23: Szellemi térképolvasás.
19.33: Újdonságokból.
20.20: Mikrofon előtt az irodalmi szerkesztő.
20.43: Sokféle. Szórakoztató irodalmi magazin.
21.43: Híres zenekarok albuma.
22.13: Kellemes pihenést!

TELEVÍZIÓ:

8.35: Tévétorna. (Ism.). (SZ.).
8.40: Óvodások filmműsora. 1. Mackó Misi Amerikában 2. Vörös és kék. 9. rész: A fotel. 10. rész: A porszívó.
9.00: Játsszunk együtt! Gorodki.
9.10: Vándormadarak.
10.20: Csavarhúzó. I. rész. (Ism.).
10.50: Hangoskodó.
11.20: Hírek.
11.25: A hetedik kontinens ékszerei. XIII/10. rész: Rákok. (SZ.).
11.50: Romantika és klasszicizmus küzdelme. XV/9. rész: John Constable. (SZ.).
12.15: Déli muzsika.
14.30: Adjunk cukrot a majomnak.
15.25: KISS MANYI-SOROZAT: Maga lesz a férjem. Magyar film.
16.40: Reklám.
16.45: Műsorainkat ajánljuk!
17.10: Szervusz Szergej!
17.35: A magyar könyv ünnepe.
17.55: Lehet egy kérdéssel több?
18.25: Reklámműsor.
18.35: A Közönségszolgálat tájékoztatója.
18.40: Esti mese. (SZ.).
18.50: Tévétorna. (SZ.).
19.00: A HÉT. (SZ.).
20.00: Hírek.
20.05: Nyomás, vagy lemaradsz! A riporterek gyöngye. Magyarul beszélő angol filmvígjáték.
21.40: Sporthírek. (SZ.).
21.50: Egy hang és néhány mezsik. Bende Zsolt. (SZ.).
22.20: Hírek.

BESZTERCEBÁNYA:

13.05: Hírek.
13.20: Honvédelmi magazin.
14.00: Egy hét a képernyőn. (SZ.)
14.20: Amatőr zenészek műsora. (SZ.)
15.00: Lóverseny Prága díjáért.
16.05: A Pravda—Televízió—Slovnaft nemzetközi atlétikai verseny. felvételről. (SZ.)
16.30: Lidice. Dokumentumfilm.
17.05: Filmmúzeum: A tizenkettedik órában.
18.40: Esti mese. (SZ.)
18.50: Időjárásjelentés.
19.00: Tv-híradó. (SZ.)
19.30: Bruhova—Drha: Rokonság.
21.05: Sporthíradó.
21.15: A labdarúgóliga befejező része.
22.45: Zenei krónika.

MOZIMŰSOR:

Salgótarjáni November 7: délután fél 4-től: Csillagos perc. (Gagarin, a megvalósult álom). Színes szovjet dokumentumfilm. Háromnegyed 6 és 8 órától: A bajkeverő. Színes francia—olasz bűnügyi filmvígjáték. Matiné: Aladin és a csodalámpa. — Kossuth: Félelem a város felett. (16). Színes

Most érdemes

Június 4-től feláras

Tv-csereakció

a Lakberendezési Áruházban fekete-fehér és színes készülékre. Átveszünk meghatározott típusú üzemképes készüléket 800 Ft-tól 4200 Ft-ig. Valamint üzemképtelen nagyképernyős tv-t 300 Ft. kisképernyős tv-t 200 Ft-os áron.

Színes készülékhez 1 db tv-antennát adunk ajándékba. Átveszünk üzemképes hűtőgépet Calex 270 tip. hűtőgép vásárlása esetén.

LAKBERENDEZÉSI ÁRUHÁZ SALGÓTARJÁN

Felhívás!

A Nógrád megyei Tanács elnöke 29/1974. (IV. 2.) VB számú határozata alapján, a közüzemi vízműről történő

vízfogyasztás átmeneti korlátozását

rendelte el 1979. június 5-től Salgótarján város egész területén és közigazgatási területéhez tartozó településeken.
A vízkorlátozás megszüntetéséről a sajtó útján fogjuk tájékoztatni a város lakosságát. Kérjük a vízzel való fokozott takarékosságot, a vízfogyasztás fegyelmezett mérséklését. A vízveszteségek elkerülése érdekében kérjük, hogy gondoskodjanak a hibás csapok, kifolyók megjavításáról.
A vízkorlátozás időtartama alatt ivóvízhálózatról öntözni, kertet locsolni, gépjárművet mosni reggel 5 órától 22 óráig! tilos!
A tilalom megszegője szabálysértést követ el és 3000 Ft-ig terjedő pénzbírsággal sújtható.

Fekete Nándor sk.
Salgótarjáni városi Tanács elnöke

Vasárnapi fejtörő | Ta

József Attila egyik szép tavaszi verséből idézünk két sort

Vízszintes: 2. Az idézett verssor első része (Zárt betűk: V, N, Ü.) 13. Orvosi műtét. 15. Hirtelen fellépő, akut (betegség). 16. Török gépkocsik betűjele. 17. Nagy magyar szobrász (Miklós). 18. Csődör. 19. Hálót készít. 20. Készülő. 22. Pára! 23. Ebből készítik a kumiszt. 25. Strázsa. 26. Elemelett korú. 28. Igefajta. 30. A Forte gyár telephelye. 32. Tyúkfélék hímje. 33. Hangjelző. 34. Vásár németül. 36. Gábor Sándor. 37. A versidézet harmadik része (Zárt betű: S.) 39. Az emberi szervezet egyik legfontosabb része. 41. Idegenforgalmú fővárosi tér. 42. Hőemelkedés. 44. Arányi. 45. H. C. 46. Kicsúszott a lába... talaj; biztonságában megingott. 47. Féltőn véd. 48. Vívófelszerelés. 51. Ultrarövid hullám. 52. Pormentes, éles hegyi levegő. 54. Igaz, 55. Emlékezni kezd!

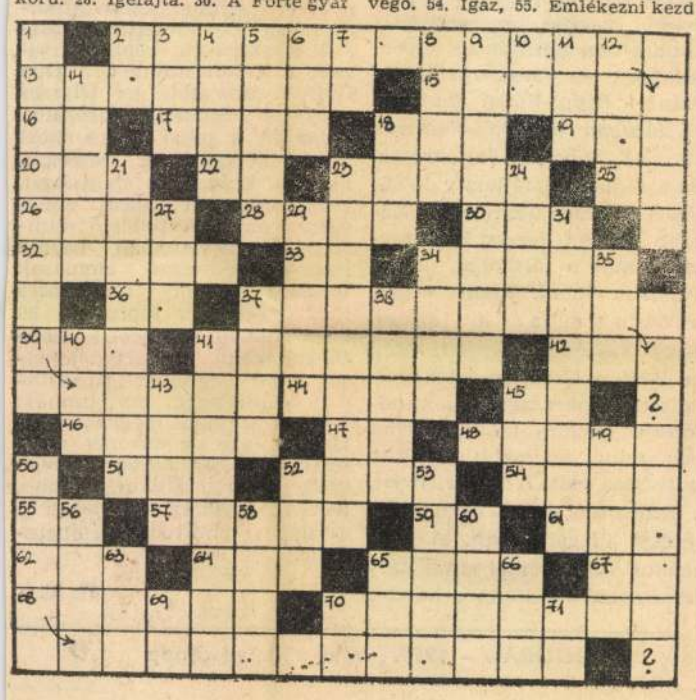

Martyn Ferenc, festő

● DÍSZPOLGÁR. Pécs város Tanácsa ma reggel ünnepi ülésén avatta a város díszpolgárává Martyn Ferenc Kossuth-díjas festőművészt.

-: O Díszpolgár

8.

Esti Hírlap, Bp. 1979. jún. 20.

Martyn Ferenc, festő

Pécs új kiállításai: irodalmi rajzok, festmények, színházi fotók

A pécsi nyári színház programjához kapcsolódva három új kiállítás nyílt pénteken a mecsekaljai városban: *Martyn Ferenc* grafikáiból, *Eck Imre* festményeiből és a *Színház '79* fotópályázat képeiből.

A Pécsett élő Martyn Ferenc festő- és grafikusművész, akit a közelmúltban köszöntöttek 80. születésnapja alkalmából, irodalmi vonatkozású rajzsorozatainak legszebb lapjait állította ki a Színház téri Galériában. A Kossuth-díjas mester több alkalommal választott témájául egy-egy agy költőt, írót. Különösen emlékezetesek a Janus Pannoniusról, Berzsenyi Dánielről, Petőfi Sándorról és Ady Endréről készült ciklusai. Ez az első alkalom, amikor együtt láthatók az eddig alkotott Martyn-sorozatok, azok is, amelyek könyvalakban még nem jelentek meg.

Új oldaláról mutatkozott be Eck Imre Kossuth- és Liszt-díjas érdemes művész, a Pécsi Balett művészeti vezetője: festményeiből nyílt kiállítás a képzőművészeti szövetségben. A tartalmi és formai újításaival világhírűvé lett koreográfus — a bemutató tanúsága szerint — a képzőművészetekben is jeles alkotásokat hozott létre. A rajz mindig is egyik munkaeszköze volt, hiszen a balett számára gyakran készített és készít mozgástanulmányt, díszletvázlatot.

A Színház '79 című fotótárlatot a pécsi Nemzeti Színház előcsarnokában rendezték meg. A pályázatra 135 hazai és külföldi szerző mintegy 650 képet küldött be. A kiállításon a színház világát sokoldalúan ábrázoló százegynegyven fotó látható. *Eifert János Bolero* című képe kapta az első díjat.

Vasárnap újabb képzőművészeti esemény színhelye lesz Pécs: a Széchenyi téri új kiállítóteremben megnyílik a 6. országos kisplasztikai biennálé. (MTI)

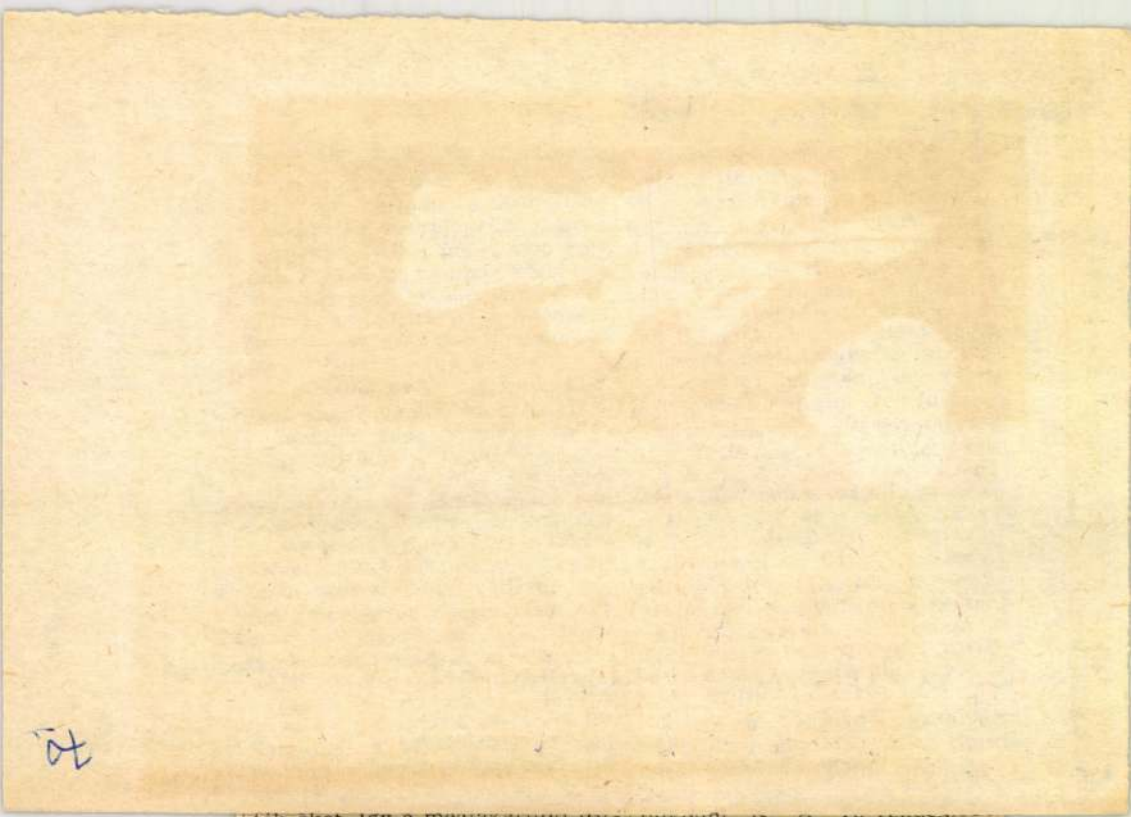

tek őket. Így a megtakarított összegből futotta arra is, hogy a másik kemping mellett, Róma-

pedig meleg ételt s természetesen különböző italokat is kaphat-

Martyn Ferenc, festő

Pécs díszpolgárává avatták Martyn Ferencet

Nyolcvanadik születésnapja alkalmából díszpolgárává avatta Pécs város az itt élő Martyn Ferenc festőművészt.

A tanács szerdai ülésén *Czente Gyula* elnök köszöntötte az alkotót, s méltatta művészi és közéleti tevékenységét. A testület egyhangú állásfoglalását követően átnyújtotta Martyn Ferencnek a díszpolgári címről szóló oklevelet és a vele járó Pro urbe Pécs emlékérmet. Ezután a művész meleg szavakkal mondott köszönetet az elismerésért.

Az eseményen részt vett *dr. Nagy József*, a Baranya megyei pártbizottság első titkára és *Horváth Lajos*, a Baranya megyei tanács elnöke.

– Pécs díszpolgárává avatták Martyn Ferencet 7

Népszabadság, Bp. 1979 jún. 21.

Martyn Ferenc, festő

Martyn Ferenc nyolcvanéves

Új rajzoskönyvvel, a Baranyai képekkel ajándékozta meg szűkebb hazáját és a magyar képzőművészetet nyolcvanadik születésnapján Martyn Ferenc. Ugyanebben az esztendőben, a nyolcvanadikban készített nagyszerű díszleteket és jelmezeket A holdbéli csónakos pécsi előadásához, ebben az életévében, a múlt szezonban rendezte meg nagy kiállítását Budapesten — jelen munkáival, mai tevékenységével is megtölthetnénk ezeket az ünneplő hasábokat.

Az előzmények, Martyn Ferenc eseményekben, remekművekben gazdag nyolcvan éve, monográfiát töltöttek meg és tanulmánysorozatokat. Az 1899. június 10-én született gyermek Rippl-Rónai kaposvári festőinasaként került a haladó szellemiség és a korszerű mesterművészet közelébe, és sorsának ezt a különleges adományát megőrizte, gyarapította, saját emberi-művészi teljesítményeivel tetézte az elkövetkező évtizedekben. Ez a kettős útravaló, a szabad szellem és az új piktúra keresése vitte kezdeti tanulóévek, majd kezdeti sikerek után a húszas évek Magyarországából a húszas-harmincas évek lázas Párizsába, s ezt a magatartást és ezt a szemléletet igyekezett meghonosítani hazahazajárván az akkor bezárkózó-bezárt hazai kultúrába. A „párizsi" Martyn Ferenc ugyanis nem elégedett meg a nemzetközi sikerekkel. A legrangosabb mestereket tömörítő társulás, az Abstraction-Création megbecsült tagja, haladó spanyol értelmiségiek szövetségese, a francia főváros nemzetközi szellemi életének részese másfél évtizeden át ügyel arra, hogy megmaradjon a kapcsolata a szülőhazájával, s kivált városával, Péccsel: kiállításokat, szabadiskolákat szervez itthon, miközben többször végigjárja Spanyolországot, Észak-Afrikát, s valamikori őseinek földjét, Írországot.

Ezért természetes, hogy a világháború előestéjén, 1940-ben haza, Pécsre tért, s nem még távolabbi emigrációba sodródott Martyn Ferenc. S ezért természetes, hogy a humanista művészetnek immár mestere az aktiv művészi antifasizmust választotta akkor, amikor az antifasiszta művészi tett oly ritka volt. Rajzsorozatával, A fasizmus szörnyetegeivel páratlan emberi és alkotói gesztust tett 1944 magyar históriájában; a szürrealisztikus életműből programos ellenállássá élesedő ciklusa a legbiztosabb alapnak bizonyult egy új, felszabadult magyar művészeti kultúrához. A felszabadulás utáni évek művészi kiteljesedése és közéleti aktivitása immár legendás példává avatta Martyn alakját, s legendába illő az a töretlen elkötelezettség, változatlan társadalmi-szellemi aktivitás is, amelyet a művészi mellőzés és a kritikai meg nem értés éveiben változatlanul megőrzött a mester.

Az értetlenség esztendeinek múltával, a legutóbbi évtizedekben Martyn Ferenc hatalmas életműve végre közkinccsé vált. Régi mesterek alázatát és erejét őrző természettanulmányait és irodalmi kísérőrajzait, meg egyéni, egyszeri intellektussal teli elvont kompozícióit éppúgy megtanulta tisztelni és becsülni a magyar kultúra, mint drámai kis- és nagyplasztikáit, porcelánjait, rajzportréit és színházi művészetét. Sok eszközzel, sok anyaggal, sokoldalú szemlélettel teli munkásságának egyetlen lényege ugyanis az a mind teljesebb alkotói humanizmus, amely a nyolcadik évtizedben is erősödik, él, remekműveket terem, s amelyet éppen az utóbbi években honorál Kossuth-díj, kiváló művészi rang és általános, nemes népszerűség.

Kívánjuk Martyn Ferencnek és a magyar művészetnek, hogy még sokáig tartsanak termékeny évei; tisztelettel köszöntjük a mestert a nevezetes születésnapon.

lődő átgondolásának annyira rejtett, és olyan kevéssé hivalkodó bizonyságai a legértékesebbek. Vannak, akik az elmélet, a bölcselet hiányát vetik a magyar kultúra szemére. Valójában a gondolatiságot minálunk nem filozófusok, hanem költők képviselték a leghívebben, és feltehetjük a kérdést, hogy nem az ilyen kifejezés a leghatékonyabb-e? Egy olyan

De mindaz, ami [illegible] *kör* tárgyalta korszakban, annak visszaverődő hullámai még bennünket is elérnek. Azoknak ajánlom tehát kötetemet, akik szükségét érzik, hogy a XX. századi szocialista, magyar kultúrát egységben lássák azzal a múlt századi korszakkal, amely nemcsak megelőzte, hanem mindmáig tartón ihlette és befolyásolta is.

Nemes Nagy Ágnes a Szökőkutat

Ha gyermekverskötetről van szó — amilyen a *Szökőkút* is, eddigi összes gyermekversem gyűjteménye —, szeretném mindjárt közölni azt az alapvető tapasztalatomat, hogy gyerekvers és felnőttvers lényegében ugyanegy anyagból való. Mit is jelent ez? Azt, hogy mindkettő elsősorban *vers*, jellegzetes versélményből születik, és ilyet kíván nyújtani. Nagy hiba volna a gyerekvers fogalmát a didaxisra, a tanulságos, épületes vagy alkalomszerű verses szövegekre szűkíteni. Ugyan

rekek játékaira és a mieinkre, az úgynevezett semmiségek lírájára — és máris nőni kezdhet a gyerekvers. A felnőttverssel egy tövön.

Kiokosítanak engem gyerekversügyben például az óvodások, a kisiskolások. A múltkor is, már éppen elmenőben voltam egy óvodából, amikor elébem perdült egy kislányka. — Tessék engem felemelni — óhajtotta határozottan, és már nyújtotta is a két karját a nyakam felé. Ezt már ismerem. Ha most fölemelem a kislánykát

Martyn Ferenc

A PÉCSETT ÉLŐ MARTYN FERENC festő- és grafikusművész, akit a közelmúltban köszöntöttek 80. születésnapja alkalmából, irodalmi vonatkozású rajzsorozatainak legszebb lapjait állította ki a pécsi Színház téri galériában.

Magyar Hirlap 1979/163/1o

Martyn Ferenc

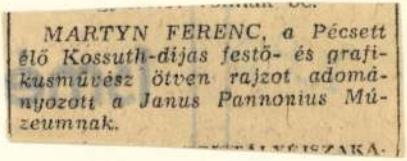

MARTYN FERENC, a Pécsett élő Kossuth-díjas festő- és grafikusművész ötven rajzot adományozott a Janus Pannonius Múzeumnak.

Magyar Hirap 1978/267/13

Martyn Ferenc, festő

Martyn-grafikák a pécsi Múzeum utcában

Újabb képzőművészeti gyűjteménnyel gazdagodott a híres pécsi Múzeum utca: vasárnap megnyílt Martyn Ferenc rajzainak állandó kiállítása. A Pécsett élő Kossuth-díjas festő- és grafikusművész, akit a közelmúltban köszöntöttek 80. születésnapja alkalmából, a Janus Pannonius Múzeumnak adományozta rajzainak javát. A közülük kiválasztott több mint félszáz lapot láthatja most a közönség. Ez a gyűjtemény egyébként nagy sikert aratott a római Magyar Akadémia tavaszi tárlatán is. A kiállításnak az úgynevezett Martyn-ház, a Káptalan utca 6. számú műemlék épület adott otthont. Az eredeti szépségében helyreállított házat 1841-ben építették. A boltíves termekben elhelyezett rajzok Martyn Ferenc grafikai munkásságának utóbbi három és fél évtizedéről adnak keresztmetszetet: a legkorábbi mű 1942-ben készült, a legkésőbbi pedig 1977-ből való. Időközönként cseréli a múzeum a kiállított anyagot, s így a közönség megismerheti majd a híres Martyn-rajzsorozatokat is, például a Janus Pannonius, a Fasizmus szörnyetegei vagy a Naplóból címűeket.

7.

– Martyn-grafikák a pécsi Múzeum utcában

Népszabadság, Bp. 1979. aug. 14.

Martyn Ferenc, festő

Martyn Ferenc, festő

*

MARTYN FERENC közel másfélszáz rajzát mutatták be az új Vigadó Galéria első egyéni kiállításán. A június 4-i megnyitón *Tüskés Tibor* mondott beszédet. A kiállítás július 6-ig tekinthető meg.

~~Arc~~ Krónika

Jelenkor, Pécs, 1980. júl.–aug.

Borító 3.

XXIII/7–8.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1979 ... 6

JELENKOR

Martyn Ferenc
nohrán - festő - grafikus

1021

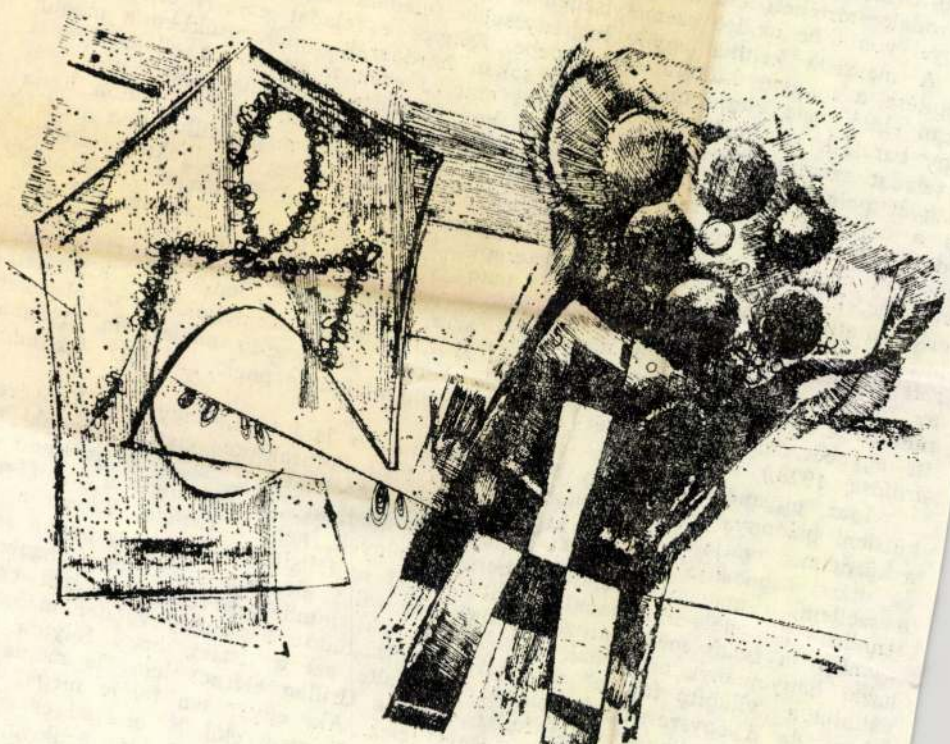

legyen. Maga ez az ellentmondás elég izg
végigolvasnunk a költő tanulmányainak két
anyagot találunk a Belia György szerkeszté
megjelent új Babits-műben. Új műről kell b
egymás mellé sorakoztatva eddig nem jelent
szabb-rövidebb, különböző célzattal készült
az irodalomtörténeti érdeklődés fogja össze,
fénnyel vonja be az író személyiségének erős kisugárzása.

A marxista kritika egyik legkényesebb feladata Babits munkásságának a beépítése a magyar kultúra világképébe. Kényes e feladat emberi okokból: — sokan élnek még vitapartnerei közül, sokan hordozzák emlékezetükben a maguk vagy barátaik sérelmeit, súlyos vádakat emelve ezek miatt Babits ellen. Kényes e feladat azért is, mert Babits polgári humanizmusa, idealista világszemlélete a magyar polgári szellem egyik csúcsteljesítménye, és ezáltal számos ponton hívja ki a marxista világnézetű gondolkodókat. Ugyanakkor megkerülhetetlen a feladat — a teljesítmény nagysága, maradandó értékei miatt, amelyeknek létrehozásában nem csupán egy rendkívüli egyéniség óriási tudása, párját ritkító műveltsége, kifinomult ízlése játszott szerepet, hanem az az igen magasra helyezett erkölcsi-etikai mérce is, amit az író maga elé tűzött. Babits őszintén és mélyen hitt az örökérvényű erkölcsi normákban, a nemes és tiszta szándékkal megidézett Igazságban, mégpedig úgy, hogy arra is gondolt: „Senki sem kívánhatja az Igazság nevében a magyar írástudóktól, hogy ne szenteljék egész életüket, minden erejüket hazájuk fölemelésének. Hiszen az igazság maga sem kívánhat itt egyebet, mint fölemelését ennek a boldogtalan népnek . . .” (*Az írástudók árulása*, 1928.)

Igaz, ugyanebben a nagy tanulmányában azt is kifejti, hogy — „Kenyérért küzdeni bizonnyal nagy és vitális dolog a testi és praktikus életben, de aki ezt a küzdelmet avatja az emberi kultúra tengelyévé — mint a szocialista írástudó —, az máris azonosítja az emberi kultúrát az állattal . . .” Az állattal, amit nem a szellem, a magasabb rendű emberi kultúrát az állattal . . .” Az állattal, amit nem fenntartó ösztönök irányítanak. És itt — ezt se feledjük — nem csupán a *léttel* szemben a *tudat* meghatározó jelentőségét valló költő, aki minden következményével együtt hazai hagyományt magáénak vállalja a „világító fáklya” szerepét: „Az írástudó . . . szegény vándor magánélétében: de ő egyszersmind kalauz . . . vállalta azt a tisztet, hogy folyton szem előtt tartja a Csillagot. Ő is tudja, hogy a Csillag elérhetetlen. De mégis csak a Csillag az, ami e földi úton irányt jelez. Aki egyenesen feléje megy, betöri homlokát, és elpusztul. De aki végképp elveszti szem elől, az eltéved és céltalan tömkelegbe fullad. — Az áruló írástudó tehát nem avval lesz árulóvá, hogy lába nem megy egyenesen a Csillag felé, melyre ujja mutat. Az árulást akkor

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1979 6

JELENKOR

Martyn Ferenc
nokrán - festő - ávofi kisch

1021

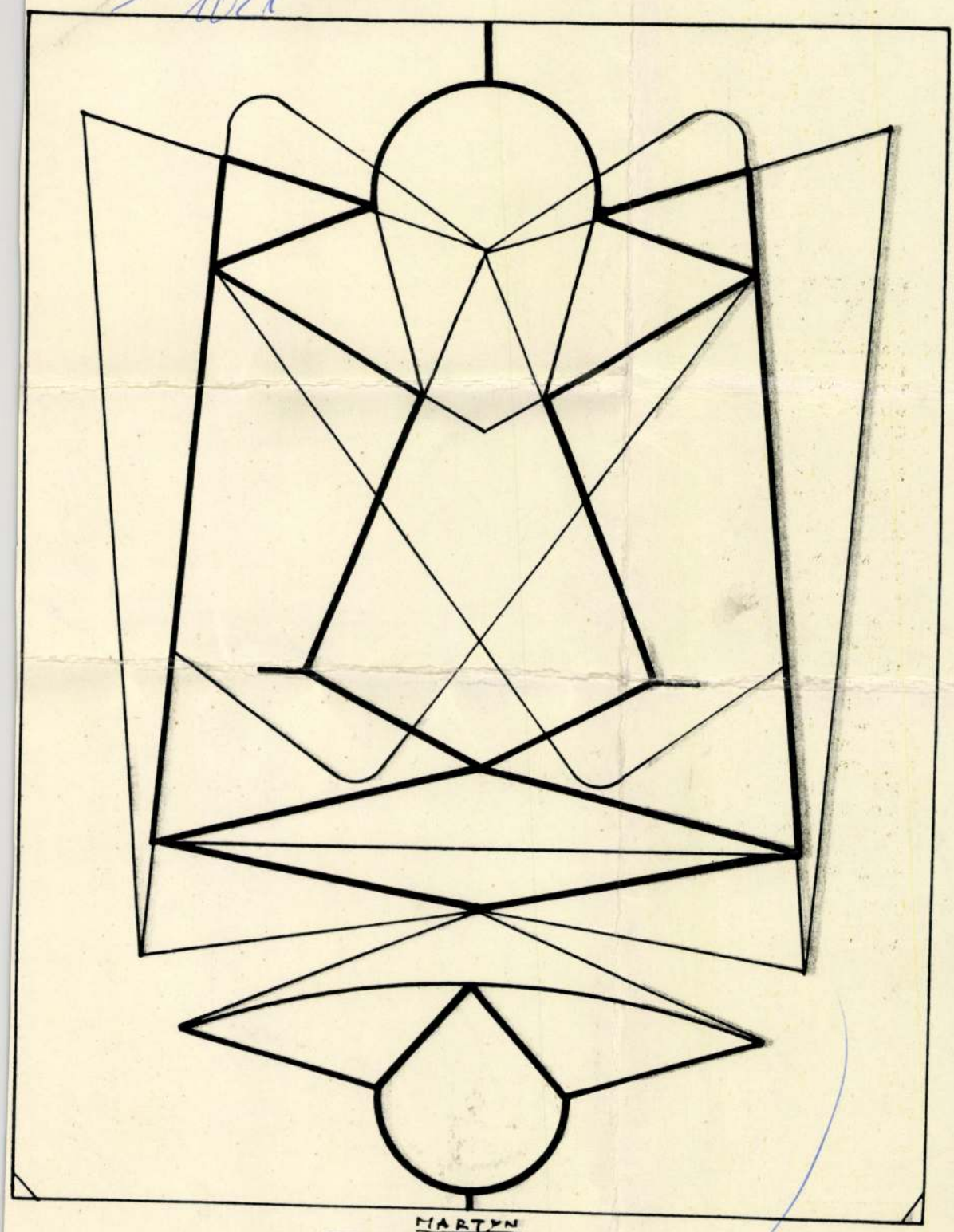

10,— Ft

SZÁMUNK SZERZŐI:

ÁGH ISTVÁN
BAKONYI ISTVÁN
BAZSÓ MÁRTON
BENKŐ ATTILA
BERTHA BULCSU
BEZZEG JÁNOS
BODOSI GYÖRGY
CSORBA GYŐZŐ
CSÜRÖS MIKLÓS
DOMOKOS MÁTYÁS
ESTERHÁZY PÉTER
FENYŐ ISTVÁN
GELLÉR B. ISTVÁN
GYARMATHY TIHAMÉR
HÁRS ÉVA
ILLYÉS GYULA
KESERÜ ILONA
LANTOS FERENC
MARTYN FERENC
MÁTYÁS ISTVÁN
MELIORISZ BÉLA
ORBÁN OTTÓ
PÁL JÓZSEF
POMOGÁTS BÉLA
RÓZSA GYULA
SZEKÉR ENDRE
TAMÁS MENYHÉRT
TAXNER ERNŐ
VÉSZI ENDRE

KÉPEK:

MARTYN FERENC

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1979 6
JELENKOR

1021

Martyn Ferenc
szobrász – festő – grafikus mester

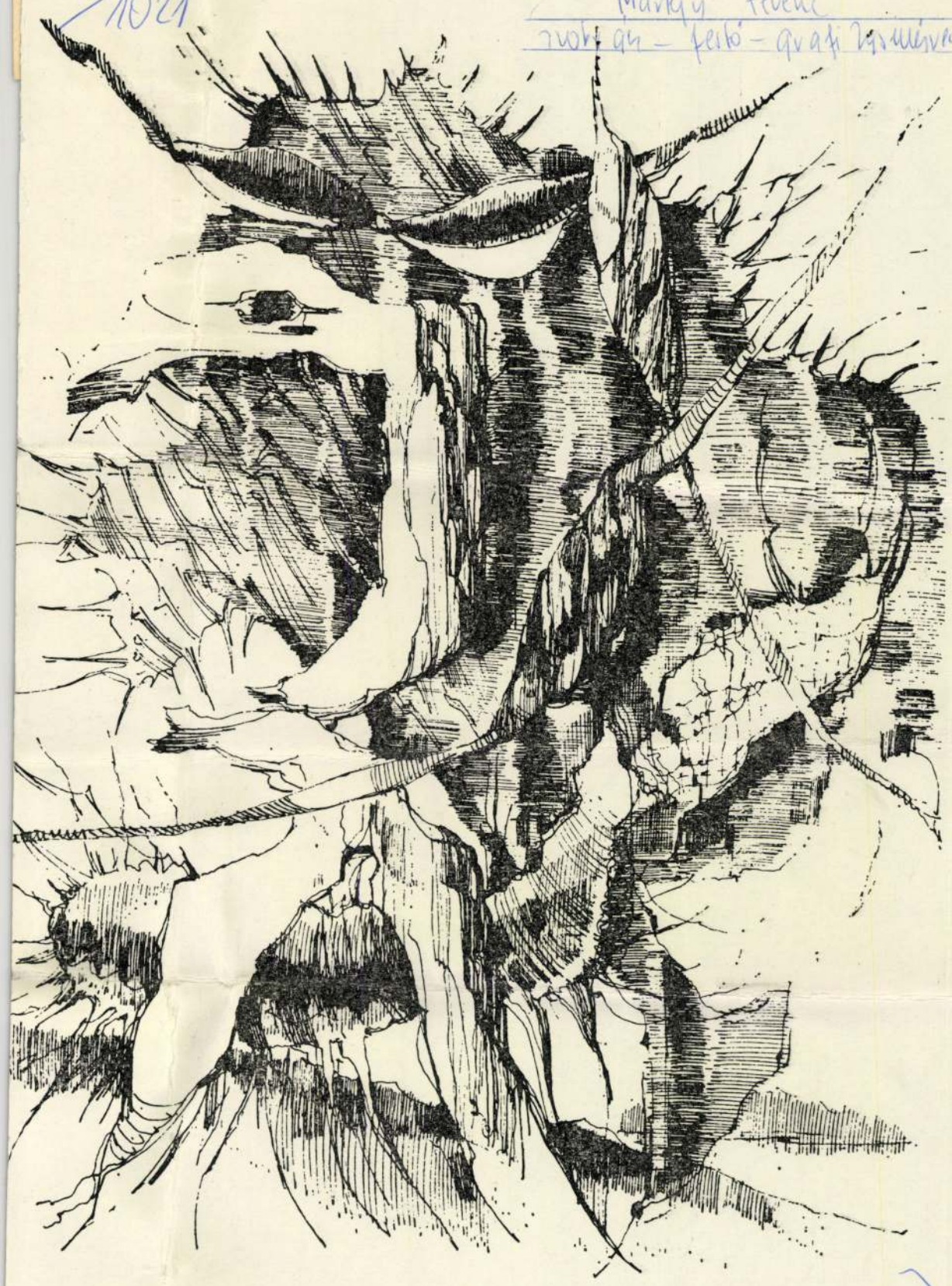

JELENKOR

IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT — 1979

MARTYN FERENC
KÖSZÖNTÉSE

BERTHA BULCSU
GELLÉR B. ISTVÁN
GYARMATHY TIHAMÉR
HÁRS ÉVA
KESERŰ ILONA
LANTOS FERENC
RÓZSA GYULA
ÍRÁSAI

*

ÁGH ISTVÁN
CSORBA GYŐZŐ
ORBÁN OTTÓ
PÁL JÓZSEF
VÉSZI ENDRE
VERSEI

*

BODOSI GYÖRGY:
TAVASZ A NYÁLÓHEGYEN

ESTERHÁZY PÉTER:
BEVEZETÉS
A SZÉPIRODALOMBA

ILLYÉS GYULÁVAL
BESZÉLGET
DOMOKOS MÁTYÁS

MARTYN FERENC:
STÍLUSTÖREKVÉSEK
NYUGATON

6

Martyn Ferenc,
SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
Kossuth-díjas
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726
festő - grafikus - illusztrátor
HAJDÚ-BIHARI NAPLÓ
1979 JUN 10
1021

MARTYN FERENC 80 ÉVES

A pécsi Káptalan utcában, a leendő múzeum utcában, ott ahol a város legrégebbi lakóházában, a nagyhírű Zsolnay-gyár termékeiből látható kiállítás, ott, ahol Victor Vasarely született egykor s szülőházából pár éve múzeumot rendeztek be, ott, ahol egy barokknak hitt házban, amelyről tatarozás után kiderült, hogy a falak alatt megbújva ott rejtőzik a középkori, gótikus eredet, Uitz Béla kapott végleges magyarországi otthont — szóval ebben az utcában van egy szép, szimmetrikus, díszes bejáratú épület. A ház ablakain néha meglebben a függöny, előtte dús lombú vadgesztenyefák adnak szelíd árnyékot. Olykor kilép a kapun egy ősz, lassú léptű férfi, lesétál a téren, megáll az ősi város székesegyháza előtt és otthonosan körülnéz. Akik nem ismerik, nem is sejtik, hogy századunk magyar festészetének egyik legkiválóbb alakja, hatalmas, ma még csak részben felismert életmű alkotója, Martyn Ferenc ő.

Martyn Ferenc most nyolcvanéves. Akik ismerik, azoknak hihetetlen ez a szám, hiszen egy örökifjú, mindig tevékeny, a fiatalokat megszégyenítő szellemi frisseségű emberről van szó. Ma is alkot és tervez, az életmű, bármilyen lenyűgöző, nem lezárt, még meglepetéseket tartogat. Martyn Ferenc éppen a napokban ajándékozott újabb 50 nagyszerű grafikai lapot a pécsi Janus Pannonius Múzeumnak, amely ugyancsak legutóbb megvásárolta a híres grafikai sorozatát, „A fasizmus szörnyegetei"-t. Így már 670 mű — zömmel főművek — vannak a múzeum, a Martyn-életmű hűséges gondozója birtokában. A 80. születésnapra megjelentette a Baranya megyei Tanács Martyn Ferenc írásainak gyűjteményes kötetét, valamint egy rajzsorozatot, amely a Baranyai rajzok címet viseli, s amelyben a művész a megye legszebb tájait, városait, új létesítményeit, jellegzetességeit tette papírra, Weöres Sándor ez alkalomra készített, hangulatos verseivel kísérve. De alig néhány hete mutatta be a Pécsi Nemzeti Színház Weöres Sándor A holdbéli csónakos című, hajdan Pécsett írott mesejátékát, amelyhez már a negyvenes években Martyn Ferenc készült díszletet, s az Ausztriából szakadt Takács Jenő zeneszerző készült zenei kíséretet csinálni. Most, csaknem negyven év múltán a három alkotó ismét összejött, s megvalósította az egykori tervet.

Martyn Ferenc tehát nem pihen. Épp születésnap előtti hetekben készült élete első görögországi utazására. Amikor azt kérdeztük tőle, hogy érinti a 80. születésnap, így válaszolt:

— Nem érek rá ezen gondolkodni. Kétségtelen, hogy az emberi életnek van egy íve, a crescendo valahol a legszebb férfikor idejére esik, amikor tapasztalat és munkakedv a legjobb harmóniában együtt van. De az öregség relatív fogalom. Amíg az embert a megoldandó feladatok, a világ nagy kérdései érdeklik, amíg van tennivalója, amíg űzi a kíváncsiság, addig nem öreg. Nekem rengeteg tervem van. Most dolgozom Fülep Lajos szoborportréján, két nagyméretű olajkompozíción, és a porcelánterveim sokszorosításáról is tárgyalunk. A rajzolás pedig, amit én mindig a legfontosabbnak tartottam, szinte hétköznapi, állandó tevékenységem. Most is dolgozom két grafikai lapon.

Martyn Ferenc ősei ír hajósok és katonaemberek voltak. Egyik őse Magyarországra is elvetődött, itt megnősült és letelepedett. Martyn Ferenc sosem tagadta meg ezt az eredetet, szeretet és vonzódás kötötte ősei hazájához. Gyermekkorát— édesanyja halála után — Rippl-Rónai kaposvári házában töltötte. Nemcsak az első művészi ösztönzések, de a dunántúli tájhoz való kötődés is innen származik. Később Martyn Ferenc Budapesten tanult a főiskolán, majd Párizsba ment, ahol végigpróbálta-tanulta a század nagy művészeti stílusait, majd az Action Creation képzőművészeti csoport tagjaként mindjobban magára talált, miközben mind nevesebb kiállító művésszé vált. A háború éveit, a fasizmust itthon élte végig, jórészt illegalitásban. A fasizmus szörnyegetei című hátborzongatóan kifejező, harcos, ugyanakkor hallatlan műgonddal készült rajzsorozata is javarészt az illegális lakásokon született, ott is maradt meg, ott vészelte át a nehéz éveket. A felszabadulás után Martyn Ferenc egyike lett a legaktívabb, legtöbbet foglalkoztatott, az új eszmék segítését legkövetkezetesebben vállaló, legdemokratikusabb művészeknek. Egészen az ötvenes évek konfliktusáig, a mellőzésekig. Ezeket az éveket Martyn Ferenc ugyanúgy végigdolgozta, mint életének minden más időszakát. S amikor az új kultúrpolitikai helyzetben a művek tanúságára került sor, Martyn Ferenc előállott az életművel. Tavalyi kiállítása, amelyet a Történeti Múzeum rendezett a budai Várban, sokak számára a felfedezés erejével hatott.

Martyn Ferenc — Párizs, Budapest, Kaposvár időszaki lakója, a mindenütt otthon levő vándor, ír ősök kései csavargó utóda —, végül is Pécsett talált végleges otthonra. Itt a képzőművészeti élet köztiszteletben álló alakja, szereplője volt, fiatalok jártak hozzá tanácsért, jó szóért. A köztiszteletet a hivatalos elismerésekre is kiterjedt, ahogy ma Martyn Ferenc ezt megfogalmazza: „a város türelmes volt hozzám, hajlékot adott, kenyeret, akkor is, amikor nem sütött a nap. Elfogadott hóbortjaimmal, rögeszméimmel együtt. Mi mást nyújthatnék ezért, mint ragaszkodást, viszonzó hűséget." A Martyn-ház, ahol a művész ma dolgozik, már egyik szárnyában most készül múzeummá válni, hiszen a Martyn-művek közkinccsé tétele nem holnapi, hanem mai feladat.

A művészről, akit Kossuth-díjjal, más címekkel is kitüntettek, de aki talán legnagyobb szeretettel a városért legtöbbet tevőknek alapított Janus Pannonius-díjat őrzi, az is közismert, hogy a nagy, nonfiguratív, szürrealista tanulmányokon alapuló festményeivel szinte szakadatlan-párhuzamosan készítette klasszikus szépségű, realista rajzait, a Petőfi-albumot, a Don Quijote-sorozatot, az Ulysses- vagy a Berzsenyi-sorozatot, valamint a pécsi és a most megjelent baranyai rajzokat. Martyn klasszikus nagyságát, európaiságát, a század szinte egész vonulatát felölelő munkásságát mostanában kezdik igazán értelmezni, elemezni. Rózsa Gyula így fogalmazta meg a Jelenkor júniusi, a 80 éves Martyn Ferencet köszöntő számában, A Martyn-jelenség című cikkében: „Kossuth-díj, kitüntetések, múzeumház: a késői, de nem megkésett elismerés azt az európai mester-típust illeti, akiből szerencsésebb nemzeteknek több, nekünk egyetlen egy jutott a század művészettörténetében."

H. E.

Bir

ope

NEGYVEN ÉVE A PÁLYÁN

A Traviata május 25-i felújított előadása után bensőséges ünnepségre került sor a Kölcsey Ferenc Művelődési Központban: kollégák, barátok, a Csokonai Színház és a város vezetői — köztük dr. Ács István tanácselnök — köszöntötték Virágos Mihály baritonistát, aki negyven évvel ezelőtt kezdte meg operaénekesi pályafutását.

Ritka szép dátum ez, különösen ha azt vesszük figyelembe, hogy Virágos Mihály nem énekesnek, hanem csellistának készült a Zeneakadémián Zsámboki Miklós növendékeként. Hogy mégsem az lett, arra példa, hogy a tehetség előbb-utóbb megtalálja a maga útját. Szerencse, ha ez minél előbb történik, s ilyen értelemben Virágos Mihály a szerencsés emberek közé tartozik: igen hamar kiderült, hogy hanganyaga és hajlama inkább az éneklés-hez vonzza. Egy ösztöndíjjal így került a kolozsvári Nemzeti Színházhoz, ahonnan 1945-ben szerződtette a budapesti Operaház. Itt első szerepe a Bajazzók Silviója volt, s ekkor kezdődött barátsá a partnereként Beppót énel Zádor Endrével, aki most Liszt Ferenc Zeneművész Főiskola debreceni tagozat nak tanára.

Hét évet töltött el Vir gos Mihály a fővárosba ahonnan útja harmadik, egyben utolsó munkahely hez, a debreceni Csokon Színházhoz vezetett. A m gyar operajátszás ekkorib Budapestre koncentrálódo de mind erősebben jelentke tek az igények vidéki társ latok megalakítása iránt. igények végül valósággá é lelődtek, s Debrecenben 195 ben létrejött az operarészle amelynek egyik alapítótag Vámos László, Lothár Mikl Oszvald Gyula, Balogh É Bán Elemér mellett — Vir gos Mihály lett.

A Sevillai borbély Fig róját énekelte a társulat b mutatkozó előadásán, 19 októberében, s a mai feltét lek ismeretében szinte hih tetlennek tűnik, milyen k rülmények között kerülhete sor a premierre. Majdcsa nem a semmiből kellett elő

Emberformáló

Évadzárás a Debreceni S

Két hete szakmai, az elmúlt hét végén pedig nyilvános bemutatón lépett közönség elé a Debreceni Színházi Stúdió. Megalakulása (1978. szeptember) óta először, úgy tehát, ahogyan a tervekben is szerepelt: az évad végén a stúdió tagjai vizsgaként is fölfogható módon adtak számot arról, hogyan és mit tanultak az eltelt hónapokban.

A bemutatón több mint negyven fiatal lépett pódiumra — legalább fél száz kis produkcióval. Hallhattunk drámarészleteket és monológokat, énekszámokat (operát, operettet, sanzont, népdalt), láthattunk zenés helyzetgyakorlatokat, szituációs játékokat, csoportos beszéd-, illetve mozgástechnikai foglalkozást, még táncot is (egy kurta kis polkát).

Rencz Antal művészeti vezető a csaknem négyórás monstre bemutatkozás összeállításakor nem törekedett irodalmi szerkesztésre, sokkal inkább arra, hogy egyrészt a nézők betekinthessenek a stúdió sokrétű képzésébe, másrészt pedig arra is volt gondja, hogy mindenki — minél sokoldalúbban — megmutathassa önmagát.

Nem a választott művet (részletet) tehát! A jelenetek megrendezetlen volta is arra ösztönözte a nézőket, hogy ne produkcióként fogadják a látottakat, hanem a közös munka és az önkiteljesítés illusztrálásaként. Esetükben — a stúdió célja miatt — Shakespeare, Mozart és Csokonai műve a személyiség kibontakozásának eszköze, ürügy az önmegmutatásra. Vagy ahogyan azt Rencz Antal a bemutató előtt megfogalmazta: a színjátszás nem végcél, hanem eszköz az alkotó embertípus alakításában, a stúdiómunka folyamán kreatív módon, ki-ki a saját személyisége szerint reagál az élet eseményeire, ehhez szolgál keretül az irodalom, a zene, a színjáték.

A képzés „produktuma" tehát tulajdonképpen maga az ember; a gátlásaitól szabad, önnön értékeinek tudatára ébredő, s ezt megmutatni képes ember. A vizsgán látottakat tehát nem célszerű esztétikai szempontból vizsgálni. Ez okozta a bemutatót követő szakmai megbeszélés és e sorok tétovaságát. Nehezíti a munka értékelését, hogy magát a folyamatot kellene ismerni, a személyiség kibontakozásának folyamatát, s azt persze, hogy ehhez hogyan járult hozzá a heti kétszer öt, közösen eltöltött óra.

Mit tapasztalhattunk magán a bemutatón? Semmi nyomát nem fedezhettük föl a feszélyezettségnek, sutaságnak, a gátlásoknak — mindenki olyan magától értetődő természetességgel lépett dobogóra, mintha mondjuk egy diszkóklub parkettjén lenne, holott igen sokan életükben először álltak közönség elé. Az avatatlanok is sejthetik, mennyi munka rejlik emögött. Pszichés görcsöktől, előítéletektől, gátlásoktól kellett megszabaduljanak.

A stúdió vezetője és munkatársai jó pedagógiai érzékkel kerülték el a kísérlet legnagyobb veszélyeket hordozó buktatóját, az exhibicionizmust. Azt, amikor az önmegmutatás önmutogatássá satnyul, midőn a gátlásoktól mentes ember gátlástalanná válhat. Egyetlen lány követte csak el ezt a hibát, produkálta magát a pódiumon, sőt akkor is, amikor a zongorakísérőnek segített kottát lapozni. Szerencsére egyedül volt.

Nem ismerhetjük, milyen fejlődésen ment keresztül, de személyiségének őszinte megnyilvánulásai miatt kedves ismerősünkké vált a Papageno áriája ürügyén fölszabadultan mókázó *Szarvas József;* a Csudi jót csuda bájosan *Enikő;* a Cs párát élete zista, *Varga* a szintén tir könnyekkel ket könnyek Arlecchino: dott *Orosz I*

Miért font Azért mert házi babéro adatai közé t nészutánpótlá színészképezc baj, ha ad né mának!) Aki szek, a stúdi kusabbá vált aktívabb, ha dalmunknak. akár fogtech

A Debrece ban a profik ben. Ez egya esetében. A s tőben amató egyetemisták tásosak (seg tevékenykedi dául évtized raénekest (K kört teremte ként) és ele tizenéves ka

A stúdió t tőr megalo ván segédre *László, Szeg* konai Szính *Iványi Csill mária, Tarn Ó. Szabó Ist* a felsőoktatá *lónét* (Zener *Imrét* (Színn *Istvánt* és *M* két pszicholó *Harangi Rit* nek. (Utóbbi lélektani áll

Rencz Ant szetételű (eg mas) tanári lyi szellemi feladatok me misége. Ha p lyen humánu giai sikerek ban kikísérle ügyben is sz gus Továbbk diákszínjátsz kedhetnek m pedig — a te középiskolai játszók szám

Feltétlenül a stúdió szak ház) és közm művelődési k megyei és v ságok is me módszertani kel együtt re sem marad stúdió munk egy esztendő

Martyn Ferenc
SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
Kossuth-díjas
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726
festő-grafikus-nobránumúvés
NÉPÚJSÁG (HEVES)
1979 JUN 1 0
1021

Martyn Ferenc 80 éves

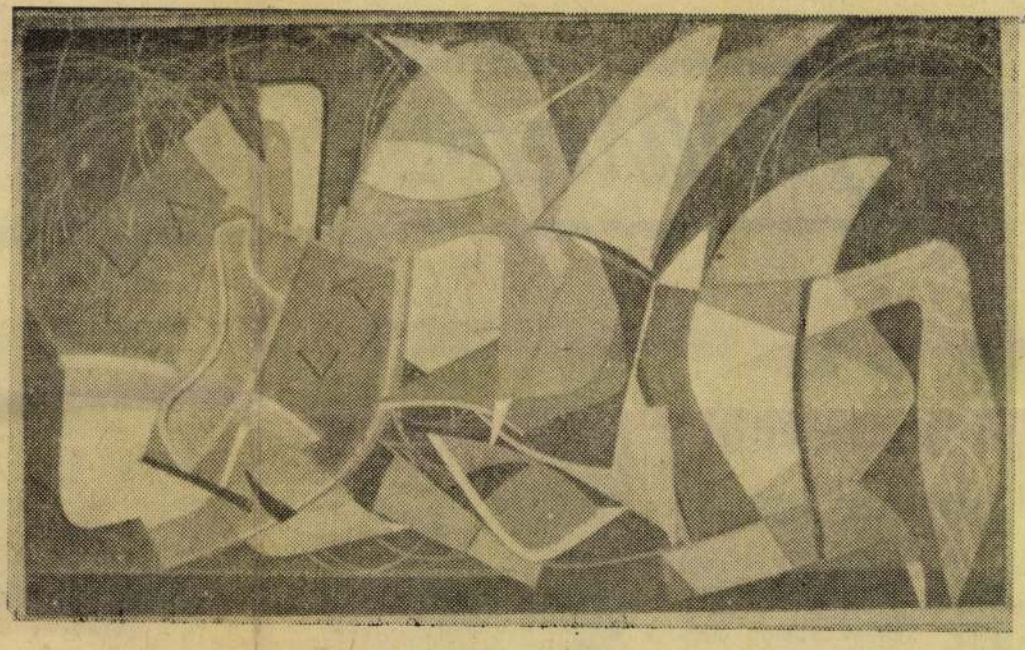

Martyn Ferenc: Vitorlás

Martyn Ferenc most nyolcvanéves. Akik ismerik, azoknak hihetetlen ez a szám, hiszen egy örökifjú, mindig tevékeny, a fiatalokat megszégyenítő szellemi frisseségű emberről van szó. Ma is alkot és tervez, az életmű, bármilyen lenyűgöző, nem lezárt, még meglepetéseket tartogat. Martyn Ferenc éppen a napokban ajándékozott újabb 50 nagyszerű grafikai lapot a pécsi Janus Pannonius Múzeumnak, amely ugyancsak legutóbb megvásárolta a híres grafikai sorozatát. *„A fasizmus szörnyetegeit"*. Így már 670 mű — zömmel főművek — vannak a múzeum, a Martyn-életmű hűséges gondozója birtokában. A 80. születésnapra megjelentette a Baranya megyei Tanács Martyn Ferenc írásainak gyűjteményes kötetét, valamint egy rajzsorozatot, amely a *Baranyai rajzok* címet viseli, s amelyben a művész a megye legszebb tájait, városait, új létesítményeit, jellegzetességeit tette papírra, *Weöres Sándor* ez alkalomra készített, hangulatos verseivel kísérve.

Martyn Ferenc ősei ír hajósok és katonaemberek voltak. Egyik őse Magyarországra is elvetődött, itt megnősült és letelepedett. Martyn Ferenc sosem tagadta meg ezt az eredetet, szeretet és vonzódás kötötte ősei hazájához. Gyermekkorát — édesanyja halála után — Rippl-Rónai kaposvári házában töltötte. Nemcsak az első művészi ösztönzések, de a dunántúli tájhoz való kötődés is innen származik. Később *Martyn Ferenc* Budapesten tanult a főiskolán, majd Párizsba ment, ahol végigpróbálta-tanulta a század nagy művészeti stílusait, majd az *Action Creation* képzőművészeti csoport tagjaként mindjobban magára talált, miközben mind nevesebb kiállító művésszé vált. A háború éveit, a fasizmust itthon élte végig, jórészt illegalitásban. A fasizmus szörnyetegei című hátborzongatóan kifejező,, harcos, ugyanakkor hallatlan műgonddal készült rajzsorozata is javarészt az illegális lakásokon született, ott is maradt meg, ott vészelte át a nehéz éveket. A felszabadulás után egyik lett a legaktívabb, legtöbbet foglalkoztatott, az új eszmék segítését legkövetkezetesebben vállaló, legdemokratikusabb művészeknek. Egészen az ötvenes évek konfliktusáig, a mellőzésekig. Ezeket az éveket Martyn Ferenc *ugyanúgy végigdolgozta, mint életének minden más időszakát.* S amikor az új kultúrpolitikai helyzetben a művek tanúságára került sor, előállott az életművel. Tavalyi kiállítása, amelyet a Történeti Múzeum rendezett a budai várban, sokak számára a felfedezés erejével hatott.

Martyn Ferenc — Párizs, Budapest, Kaposvár időszaki lakója, a mindenütt otthon levő vándor, ír ősök kései csavargó utóda —, végül is Pécsett talált végleges otthonra. Itt a képzőművészeti élet köztiszteletben álló alakja, szereplője volt, fiatalok jártak hozzá tanácsért, jó szóért. A köztisztelet a hivatalos elismerésekre is kiterjedt, ahogy ma Martyn Ferenc ezt megfogalmazza: *„a város türelmes volt hozzám, hajlékot adott, kenyeret, akkor is, amikor nem sütött a nap. Elfogadott hóbortjaimmal, rögeszméimmel együtt. Mi mást nyújthatnék ezért, mint ragaszkodást, viszonzó hűséget."* A Martyn-ház, ahol a művész ma dolgozik, már egyik szárnyában most készül múzeummá válni, hiszen a művei közkinccsé tétele nem holnapi, hanem mai feladat.

Klasszikus nagyságát, európaiságát, a század szinte egész vonulatát felölelő munkásságát mostanában kezdik igazán értelmezni, elemezni. Rózsa Gyula így fogalmazta meg a Jelenkor júniusi, a 80 éves Martyn Ferencet köszöntő számában. A Martyn-jelenség című cikkében: „Kossuth-díj, kitüntetések múzeumház: a késői, de nem megkésett elismerés azt az európai mester-típust illeti, akiből szerencsésebb nemzeteknek több, nekünk egyetlen egy jutott a század művészettörténetében."

H. E.

Vasárnapi magazin

Es ha az emberkéből ember lesz?

Nagykorúság. Akik előtte állnak, azt gondolják, attól a naptól kezdve valami megváltozik. Rosszabbra-e, vagy jobbra, érdekesebbre, vagy unalmasabbra-e, ki tudja? Csak más lesz. Aztán eljön az a nap. A szülők meghatottan gratulálnak, a munkahelyen derűsen megjegyzik: „Na, megnőttél, öcskös." És tulajdonképpen semmi sem változik. Ha eljön a reggel, ugyanúgy kell iskolába indulni, vagy a munkahelyre. A nagykorúsággal valahogyan úgy van az ember, mint az egyszeri utazó az egyenlítővel: áthajózik rajta és csalódva veszi észre: semmi sem változott. Ugyanaz a tenger, és ugyanaz a csillagos ég.

Azazhogy mégsem így igaz ez mindig. Mert vannak, akiket ez a nap nem a család védett melegében ér.

Hazánkban jelenleg csaknem 35 ezer gyerek él állami gondozásban. Évente 2500—3000 nagykorú lesz, s akkor az állami gondozás megszűnik. (Az Oktatási Minisztérium adataiból.)

— Amikor a gyermek nagykorú lesz, megszüntetik az állami gondozást, és itt kell hagynia az intézetet. Papírforma szerint egyik napról a másikra új körülmények közé kerül. Ezért a nevelők, a gondozók, a pedagógusok minden tőlük telhetőt megtesznek, hogy a gyerek ne érezze magát elhagyatottnak, hogy ne legyen egyedül a problémáival. Figyelemmel kísérik a gyerek beilleszkedését a családba, a munkahelyre. Segítenek nekik. (A minisztérium sajtótájékoztatójából.)

Az otthon, ahová vissza-vissza lehet térni...

— Nálunk tulajdonképpen csak törvényesítették a korábbi gyakorlatot, — mondja Vági Gyula. — Hagyományai vannak a patronálásnak.

S hogy mennyire igaz, arra — sajnos — azonnal kéznél egy szomorú példa is.

Hogy H. Jóska ügyét megértsük, ahhoz egy kissé ismerni kell az otthont. 14—18 éves korukig élnek itt Hatvanban a fiúk. Egy csoportjuk szakmát tanul. Tulajdonképpen az ő életük rendeződik a leghamarabb és a kell jelenteni, mit akarnak vásárolni, az természetes, és hogy el kell számolni, az jó. De! Vegyük például S. Imrét. Amikor nagykorú lett, megnősült. Felesége egy, az otthonban dolgozó lány lett. Lakást kaptak a szülőknél, s mivel jött a gyerek is, fürdőszobát terveztek. Erre kapták a segélyt. És elindultak: S. Imre meg a meghatalmazott berendezést keresni a fürdőszobához. Nem volt könnyű. Volt, amit megkaptak Hatvanban, másért Gyöngyösre kellett utazni és megint másért ismét máshová.

Úgy véljük S. Imre értelmes gyerek, nélkülünk is elintézte volna a vásárlást. És

leszteni, hogy az egy személyre szóló legyen. Ne csak általánosságban segítsenek a brigádok, hanem egy-egy gyerek sorsának alakításában is. (A tájékoztatón elhangzottakból.)

— Már unokánk is van, — tesz elém Sütő János egy albumot. S amíg nézegetem az otthon életéről megörökített képeket, sorsokról mesélnek.

— Ma már nem ritka, hogy gyerekeink benősülnek a hatvani lányos házakhoz. Amikor ideköltöztünk, eleinte bizalmatlanul nézték az új szomszédságot. Most már barátaink vannak, a hatvani lányos mamák már szívesen fogadják udvarlónak szak-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068. 337-748. 340-726

1979 6

JELENKOR

/1021

Martyn Ferenc
szobrán- festő - grafikusművész

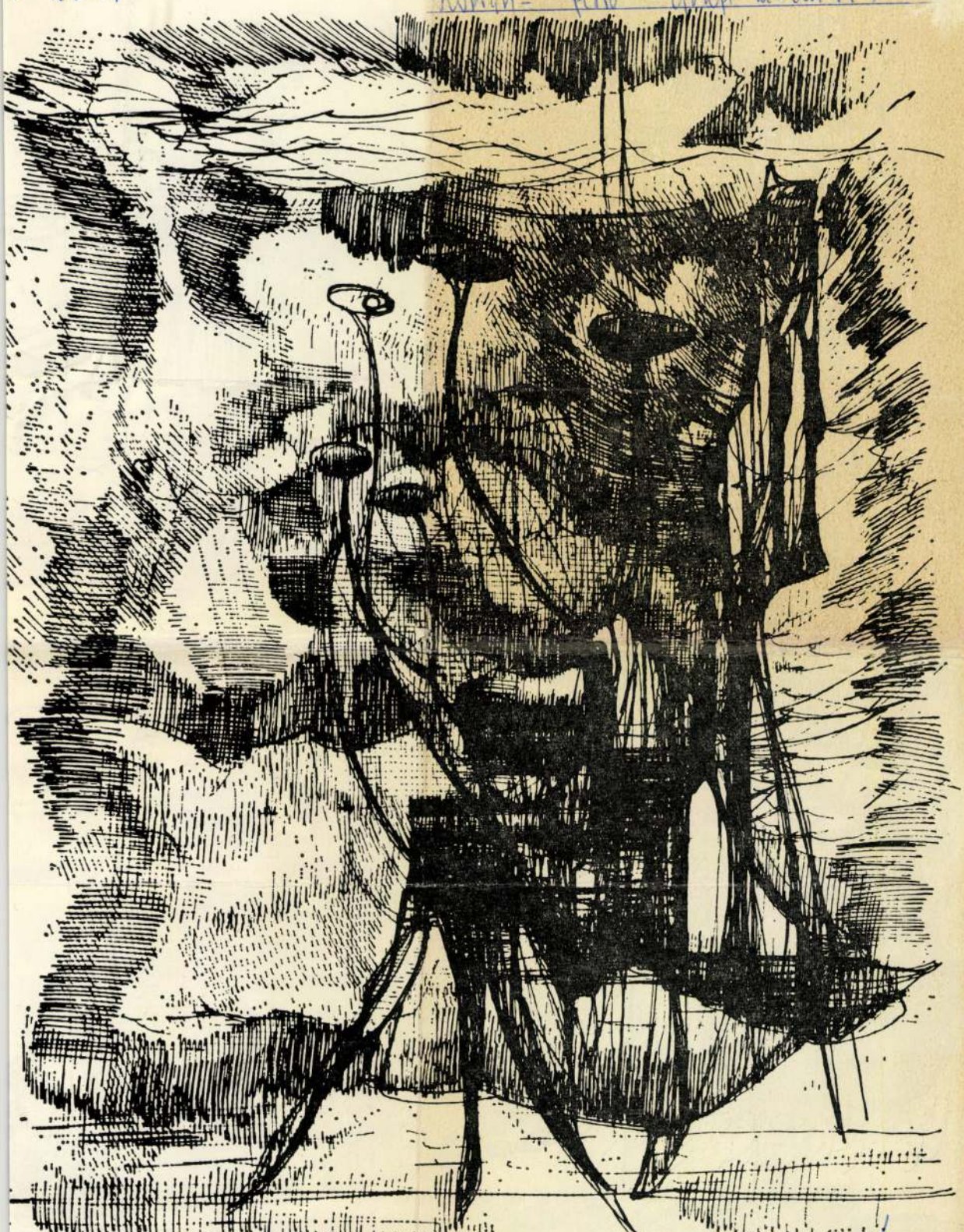

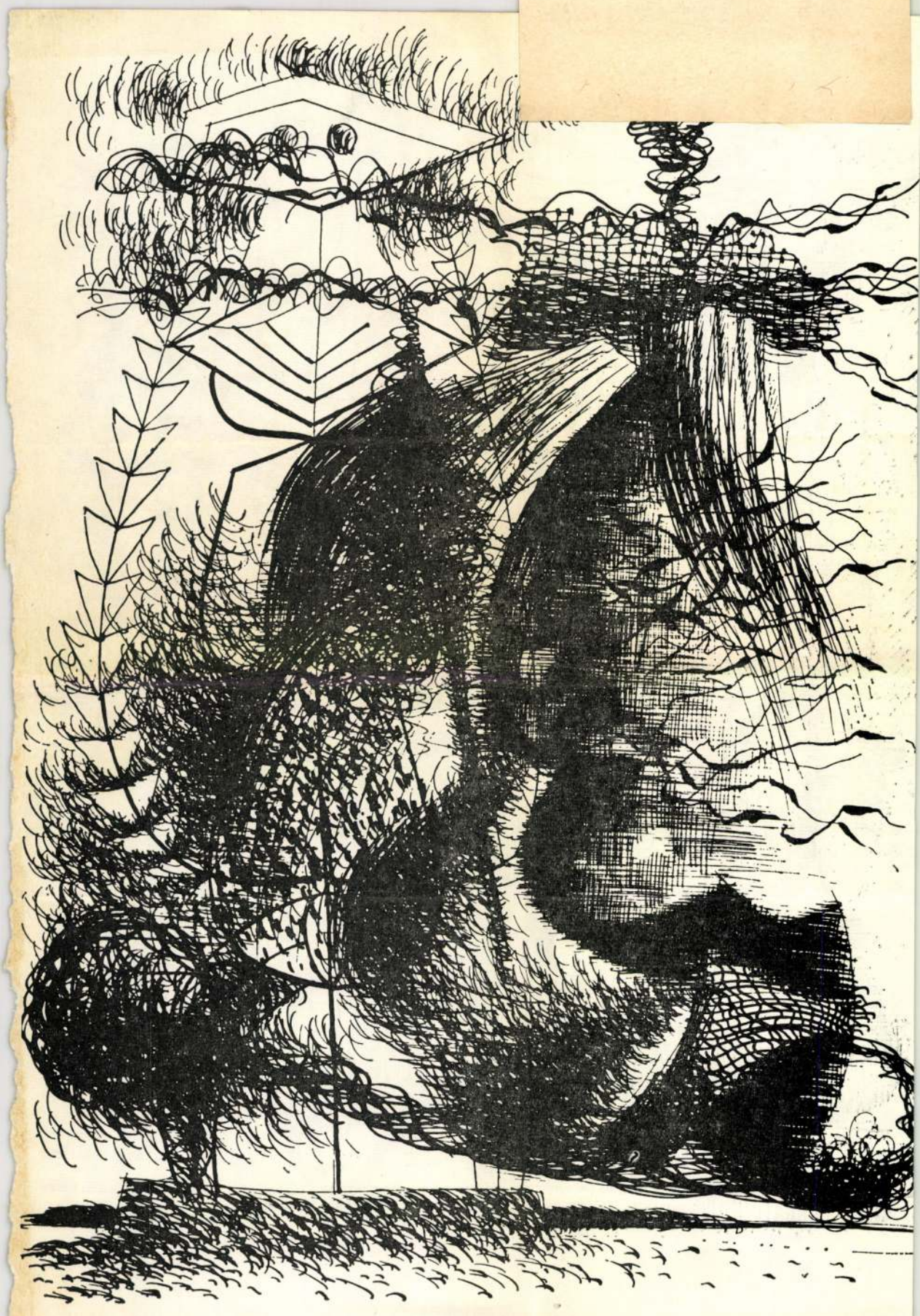

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

JELENKOR 6

1979

Martyn Ferenc

nokrán - festő - grafikusan

1/1

1021

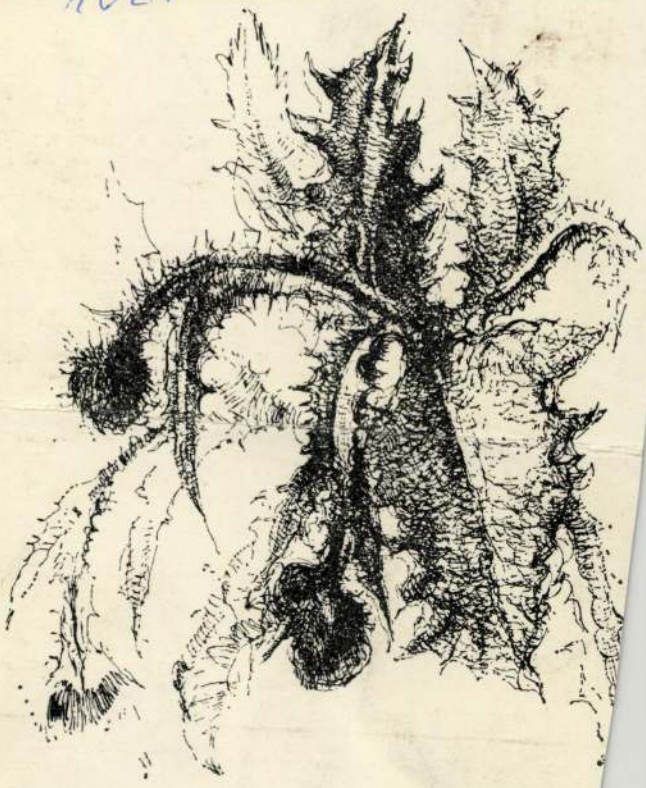

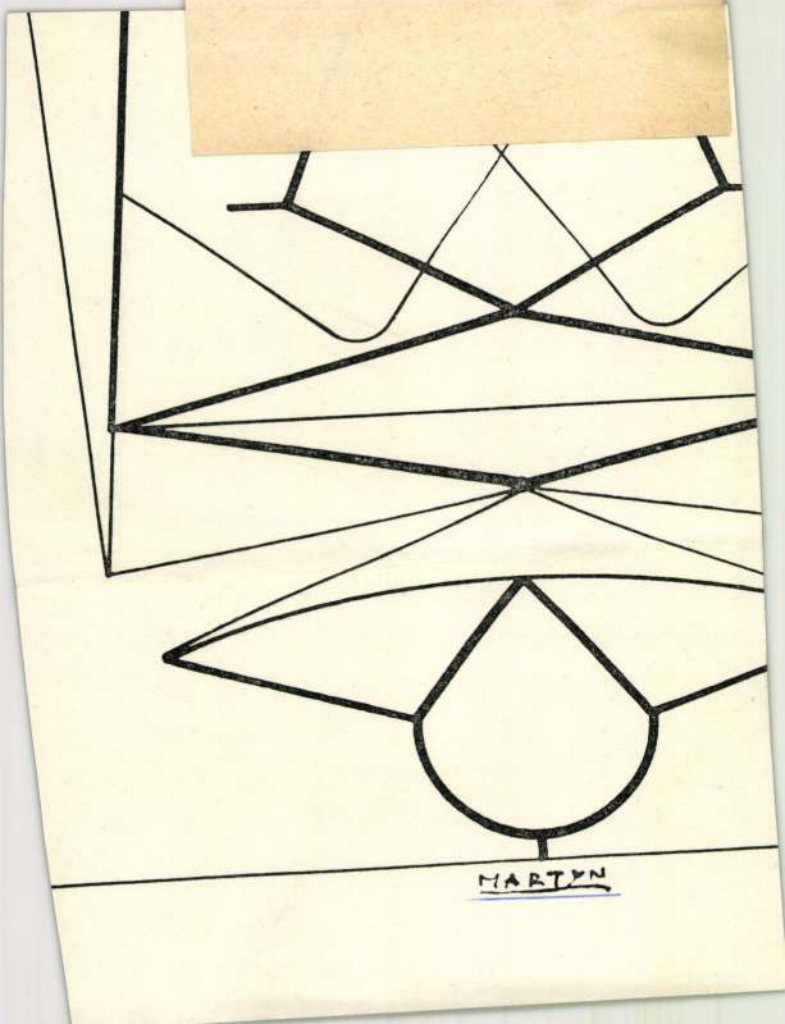
MARTYN

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1979 6

JELENKOR

Martyn Ferenc

nobrán - festő - grafikusmúvés

1021

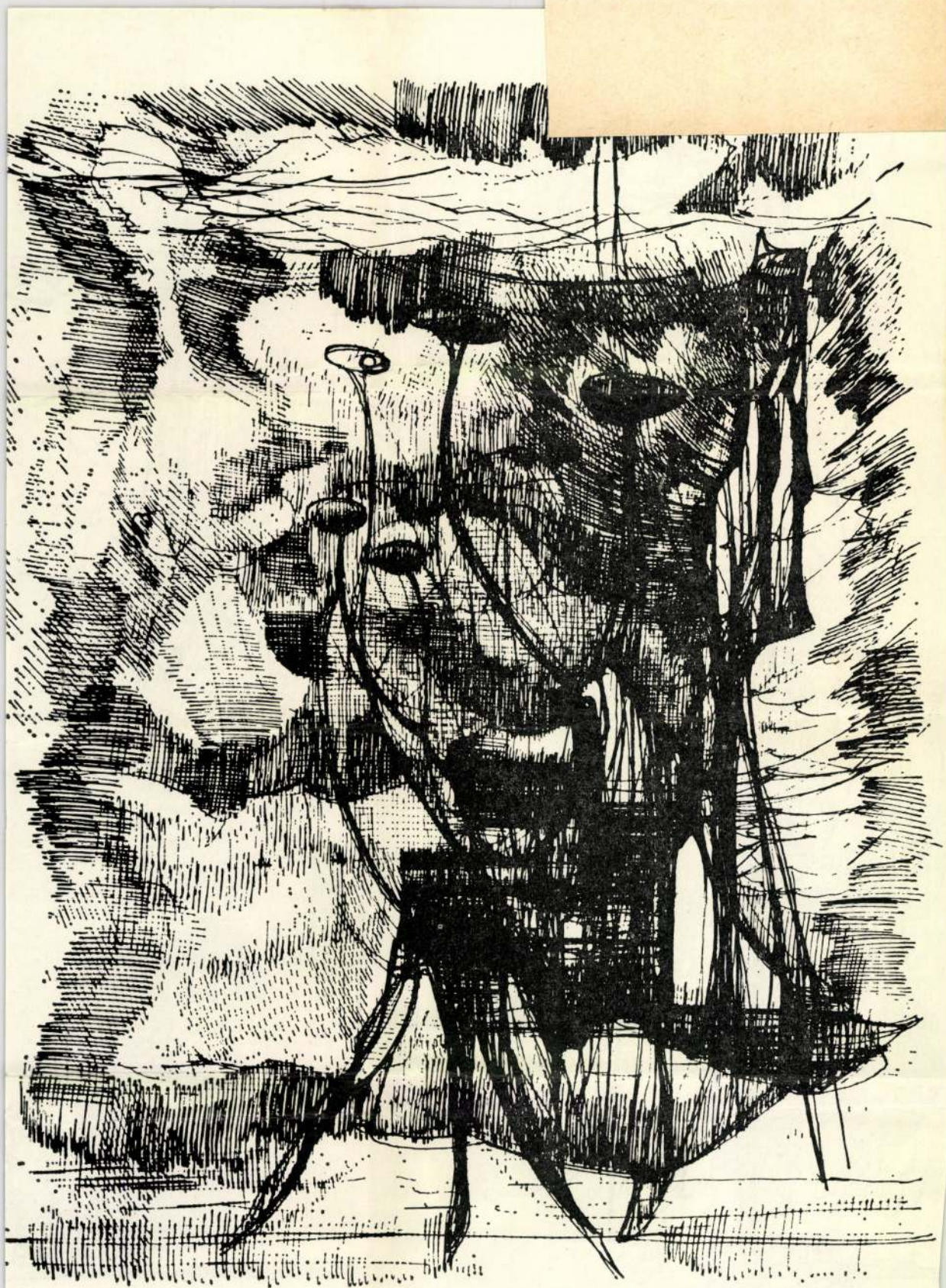

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

1979 JUL 20
DAILY NEWS

Ferenc Martyn
nohrán – festő – grafikusmű

/1021

Drawings inspired by literature

Show of Ferenc Martyn's drawings at Pécs

PHOTO KATALIN NÁDOR

"To Janus Pannonius", one of Ferenc Martyn's graphic art works at the Pécs exhibition

Hungary's great octogenerian painter and grapich artist Ferenc Martyn considers literature not only a favourite passtime and source of relaxation but a source of artistic inspiration and experience.

This is evidenced when one visits his latest exhibition at the Janus Pannonius Museum of Pécs where 100 drawings of his inspired by the great Hungarian and foreign classics of literature are on show.

Martyn, whose masters included József Rippl-Rónai and who studied at the Fine Art Academies of Budapest, Vienna and Paris, lived for several years in France, but on the eve of World War II he returned to his native country and engaged in the most varied fields of fine arts ranging from painting to book illustrations and even the decoration of porcelain dishes at the Pécs porcelain plant.

Drawings to literary works or rather those inspired by literary works are relative latecomers in Martyn's artistic activities. He made the first of them 18 years ago and so far 300-odd drawings have been completed, of which 100 are displayed at the Pécs exhibition.

The inspirations? Cervantes' "Don Quijote," James Joyce's "Ulysses" as well as several Hungarian classics like Imre Madách's "The Tragedy of Man," Sándor Petőfi's "The Apostle" and the great 15th-century Hungarian poet who wrote in Latin, Janus Pannonius.

Some of the graphic art works are, of course, based on reading experiences, but Cervantes' "Don Quijote," for instance, is more than that. When Martyn was a young man, he travelled extensively in Spain and—as he says—he often returned to the sites where Don Quijote and Sancho Panza were wandering. He was so interested in the great Spanish classic that he studied the whole Don Quijote literature in the Spanish original.

Other graphic art works, for example the ones entitled "Sketches and Episodes from Dániel Berzsenyi's Life," are based on Martyn's close knowledge of western Hungary, the region where the great Hungarian poet lived.

P. H.

medical

nion under a new inform
an exchange agreement.
The kidneys arrived at 18:00 MT Wednesday at Kennedy ıternational airport aboard an eroflot Soviet airline jet from

by police to St. Luke's Hospital in Manhattan. Doctors immediately began looking for an acceptable patient from among some 6,000 Americans who need a kidney transplant.

The kidneys, described as "beautifully removed and in excellent condition" were taken at midnight Tuesday, New York time from a 21-year-old Soviet man who had died of a head injury.

Hospitals here and in Boston, Massachusetts and Philadelphia, Pennsylvania rushed to find a patient because kidneys can be preserved for 72 hours at most, according to doctors. A 36-year-old Moscow man became the recipient of the kidneys of a dead 14-year-old Virginia girl under an agreement last April by Dr. Lawrence McCabe of St. Luke's Hospital and Dr. Valery I. Shumakov of Moscow's Institute for Transplantation of Organs and Tissues. McCabe, who learned of the arrival of the kidneys only Wednesday morning, said hours later that two potential recipients were found in the New York City area—one at Montefiore Hospital in the Bronx, and one at downstate medical centre in Brooklyn.

In half of such transplants, the kidney is rejected. However, the patient is relatively safe because dialysis treatments would be available. Between 3,000 and 4,000 transplants involving a dead donor are performed yearly in the United States.

PLE

exploration interests, horses, record and movie royalties and stocks in Mexican firms. Crosby died Nov. 4, 1977 of a sudden heart attack at a golf course in Spain. — **UPI**

The whereabouts of **JOSEPH C. BONANNO,** who reportedly is on a New York mobsters' "hit list," doesn't seem to be worrying law enforcement officials. However, Tucson, Arizona, US police last week warned the 74-year-old organized crime figure that he might be in danger and offered to protect him. Bonanno, true to form, refused protection despite last week's murder of mafia boss **CARMINE GALANTE** in a Brooklyn restaurant. Instead, he went to San Jose, California, Friday to appear at a federal court pre-trial hearing on charges of interfering with an investigation into the "laundering" of mafia money. He didn't have to appear in the courtroom and didn't say anything when asked by reporters about Galante's murder. He disappeared shortly after US district judge William A. Ingram turned down his request for a change of venue to San Francisco. Bonanno, first arrested for running guns for **AL CAPONE** has never gone to prison and is facing criminal charges for the first time since 1945. He is to go on trial Oct. 1 in San Jose on charges of attempting to conceal the books and records of four legitimate companies owned by members of his family. — **UPI**

AFIT II. AUTÓJAVÍTÓ V.

Have a good drive

AFIT Garage Service No. 2 in the service of the population

REPAIR SHOPS:

No. 1
Budapest XVII., Rákoskeresztúr, Kaszáló u. 1
Tel.: 481-848
Trabant Wartburg Skoda Lada

No. 2
Budapest XXII., Nagytétényi út 116
Tel. 264-636
Skoda Trabant Wartburg

No. 3
Budapest IX., Tűzoltó u. 25
Repair of crashed cars

No. 4
Budapest XI., Bicskei u. 3-5
Tel.: 664-264
Dacia Renault

No. 5
Budapest IX., Ecseri út 16
Tel. 471-300
Trabant

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1979 6

JELENKOR

Martyn Ferenc
nobrán - festő - grafikus.

1021

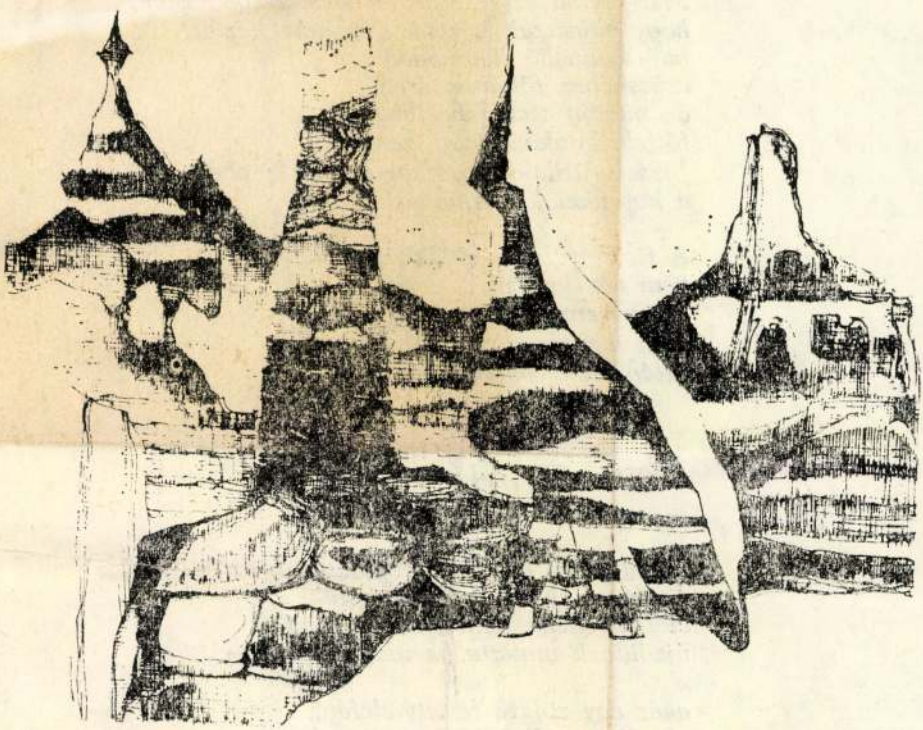

kínálja megváltozott elet
Ősnyomtatvány, családreg
félórás szundítás a priccs
tyukhúrszedés lehetne so

Mért adtad ezt a szörnyű
hogy válasszak közted, s magam között,
ha föltámadó ködmönöd
csücskéhez föl nem érek?
de mindig csak lábujjhegyen,
fölfelé kapkod, jobb kezem,
József Attila-dac, sótlan Hölderlin-ebéd
a koránkelők megváltása végett.

A Korong utcai ablakból
nem néz ki senki,
hát nézem én a semmit,
amit a rigó sötét röpte megáld,
aztán ideje tovább menni.

Zöld szoba

Ma délután az erdő megtalált,
ajtón, ablakon zörgettek a fák,
elől a redves, kehes, hasadt fűzfa
újzöldnek mutatta be magát,

akár egy zöldre festett elefánt,
akiről még habokban hull a festék,
ormánya, füle, csupa rücskös vénség,
mégis újzölden mutogatta magát,

Martyn Ferenc

Az éjszaka hangján

Gopcsa Katalin: A tihanyi tárlatok.
MŰVÉSZET, 1980. február - 8. lap.

Egry József: Szent Kristóf a Balatonnál, olajpasztell, papír, 59×87,5 cm, 1927
Egry József: Balatoni halászok, akvarell, olajpasztell, papír, 58×87,5 cm, 1923 – 6. oldal (fotók Tahin)

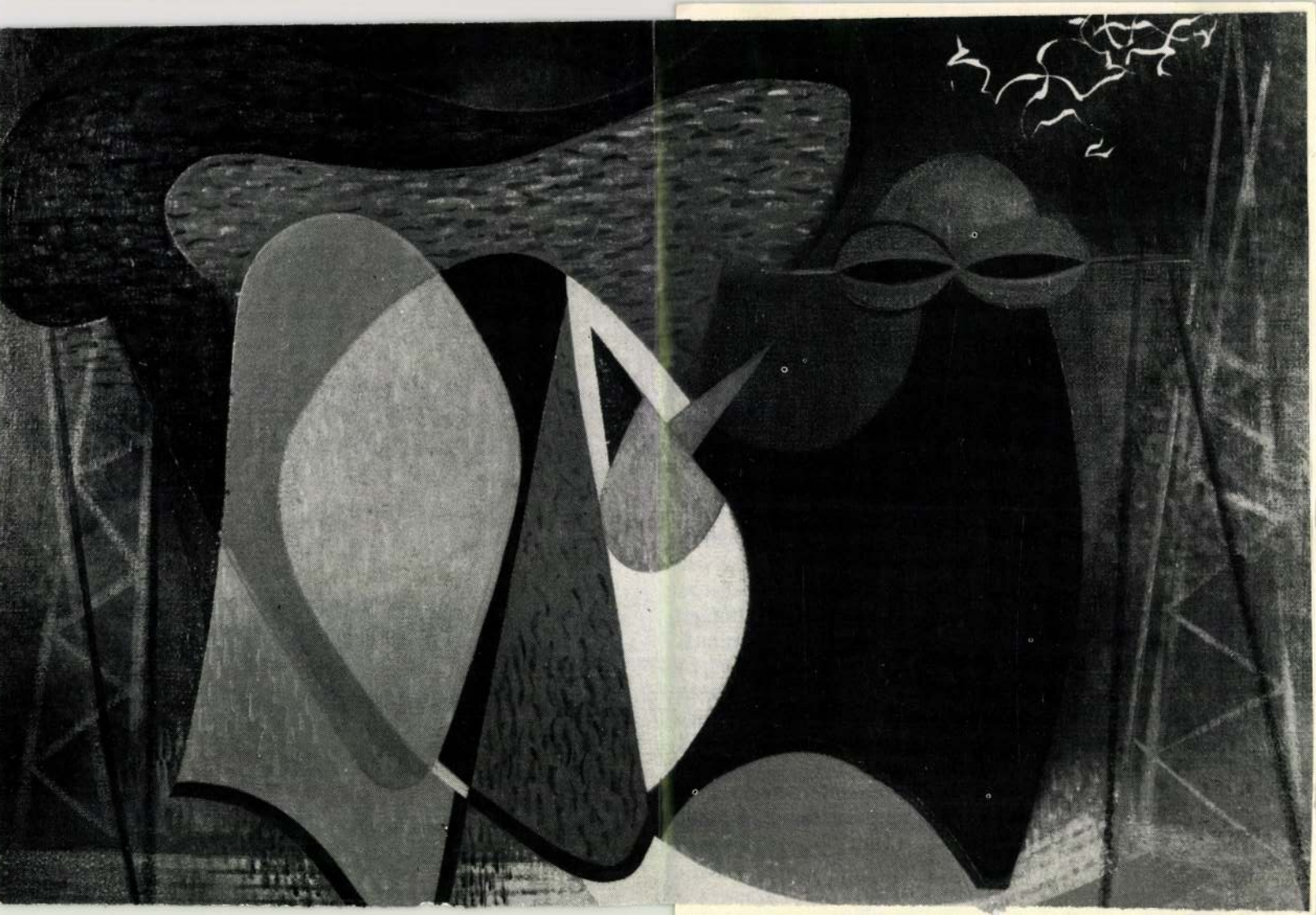

Martyn Ferenc, festő

Galéria a Vigadóban

Galéria is helyet kapott a művészetek Duna-parti új palotájában: áprilisi kapunyitásától a Vigadó Galéria havonta más-más kiállítással várja az érdeklődőket. Budapest legújabb, s minden jel szerint legreprezentatívabb kiállítótermében ezekben a napokban az utolsó simításokat végzik: takarítják a négy kiállítótermet, tisztítják a Dunára néző, csupa üveg ablakokat.

A Kulturális Minisztérium döntése alapján a Vigadó Galéria a Művészeti Alap kiállítóterme. Az Alap műkereskedelemmel itt nem foglalkozik. Meghívást kapnak ide egyéni és csoportos kiállításra a képző-, az ipar- és a fotóművészek, hogy a közönség közvetlenül is megismerkedhessék a különböző művészeti ágak problémáival, az alkotók kísérletező, kutató kedvével.

Április 2-án tárulnak ki először a galéria üvegajtajai: csoportos grafikai kiállítás fogadja a látogatókat. A *Mesterségünk krónikája* című bemutatónak már a neve is elárulja, hogy a műhelymunka rejtelmeibe is bepillanthatnak a tárlatot megtekintők.

Májusban a textilesek, a kerámikusok, az ötvösök és a belsőépítészek veszik birtokukba a termeket.

A nyári időszakban *Martyn Ferenc* Kossuth-díjas kiváló művész másfél száz rajzát tekinthetik meg az érdeklődők. Júliusban a közelmúltban elhunyt *Tóth Menyhért* festő, érdemes művész képei előtt állhatnak meg a Vigadó Galéria vendégei.

7.

Népszabadság, Bp. 1980. márc. 18.

SAJTOFIGYELO
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
Martyn Ferenc,
DUNÁNTÚLI NAPLÓ
festő-szobrász-grafikus-művész
1980 ÁPR 2 0
1021

Martyn Ferenc:
A fasizmus szörnyetegei

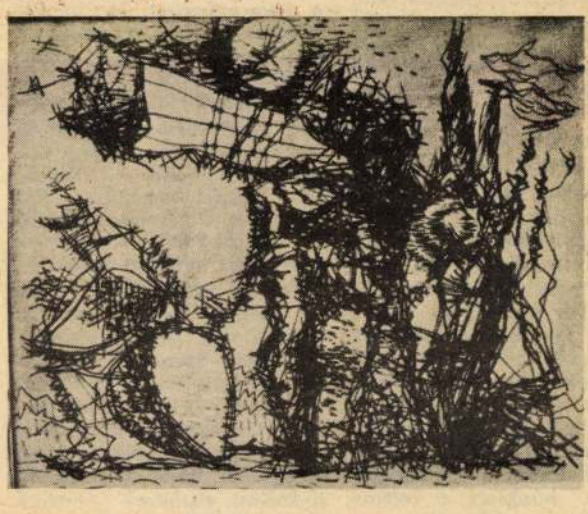

Erb János felvételei

emi Társaság

nt a Magyar Szellemi Társa-ág tagjául. Nagyon kívánatos, ogy az alakuló ülésen jelen egyen! Ha még nem tudna el-önni, nyilatkozata értelmében ogjuk gyakorolni szavazatát. lagyon fontos, hogy azonnal ljuttassa hozzánk azok név-egyzékét, akiket a társaságba ölveendőknek tart. Hisszük, ogy minél előbb találkozni ogunk a közös munkában.

Taczér Illés, Győry Dezső, zántó Hugó, Gwerk Ödön, eichentál Ferenc, Peéry Re-ső, Balogh Edgár, Jelen Mi-ály, Vozári Dezső, Pór Berta-an, Szenes Piroska, Neufeld éla dr., Ilku Pál nevében

Barta Lajos

széles körű agtoborzás

Az aláírók a szlovenszkói ha-adó szellemi arcvonal legjobb-ai közé tartoztak. Ez egymagá-an bizalmat ébresztett az új ntézmény iránt. Barta Lajos, int a Magyar Szellemi Társa-ág szellemi irányítója, a tár-aság megalakulása után zonnal munkához látott. Min-lent elkövetett annak érdeké-en, hogy az új művelődési in-ézmény szilárd alapokra te-yen szert. Ezért Szlovenszkó-zerte széles körű tagtoborzást ezdett el. Időt és fáradságot em kímélve, maga járt ebben löl jó példával. Széles körű apcsolatai lévén a Szlovensz-ó és Kárpátalja magyarlakta árosaiban — Komáromban, rsekújvárt, Léván, Ipolyságon, osoncon, Rimaszombatban, Rozsnyón, Kassán, Ungvárt, Munkácson és Beregszászon — élő baloldali értelmiségiekkel, levélben kérte fel őket az együttműködésre, majd elutazott az egyes városokba, hogy személyes propagandával mozdítsa elő a tagtoborzást. Az ilyenfajta kiszállásait minden esetben előadások tartásával kapcsolta össze, hogy fedezhesse útiköltségét és egyéb kiadásait, mert a társaságnak nem volt semminemű pénzalapja. A költségek, persze, rendszerint teljesen felemésztették az előadásokért kapott tiszteletdíjak összegét.

Ebben az időszakban sűrű levélváltás folyt közöttünk. A Magyar Szellemi Társaság megalakulásának napján hozzám intézett levelében a többi között ezt írta:

... ez volt eddig a teljesen elhanyagolt massza, a magyar kultúrvilág szomorú bal(l)asztja, mellyel semmit sem lehetett csinálni, még számbeli erőnek sem használni, mert nem állt oda sehova. Ezekből az emberekből akarunk használhatóbb matériát nevelni. Mindenki, aki olvas, könyvet vesz, folyóiratok, gondolatok iránt érdeklődik, kell nekünk. Ha kimondottan nem reakciós...

Levele további részében arra kért, készítsem elő losonci előadását, amelyre 1935. április 6-án került sor az ottani Kereskedelmi Csarnok nagytermében. Ez az előadás egyike volt azoknak, amelyeket a Magyar Szellemi Társaság érdekében vállalt tagtoborzó körútja alkalmával Szlovenszkó és Kárpátalja városaiban tartott.

Ám Barta Lajosnak ezek az erőfeszítései az új művelődési intézmény megalapozására nem bizonyultak elégségesnek. Anyagiak hiányában még a programban meghirdetett folyóirat megindítására sem kerülhetett sor. A társaság néhány havi fennállása után észrevétlenül megszűnt. Kellő pénzügyi megalapozottság híján különben sem volt elképzelhető fennmaradása. A már működő különböző haladó egyesületek, olyanok, mint a Munkásakadémia, vagy a kifejezetten baloldali Szovjetbarátok Egyesülete és a Magyar Fiatalok Szövetségének égisze alatt Szlovákia- és Kárpátaljaszerte egymás után létesülő művelődési egyesületek amúgy is elszívták az ország haladó szellemű erőit.

Szép kezdeményezés volt

A kezdeményezés mindenesetre szép volt, jó volt, szükségesnek látszott. Nyilván életben is maradt volna a Magyar Szellemi Társaság, ha egy-két évvel korábban jött volna létre, és ha a szükséges anyagi feltételek sem hiányoztak volna, legalábbis a szervezés időszakában.

Egyébként — talán nem utolsósorban — az is hozzájárult a Magyar Szellemi Társaság korai megszűntéhez, hogy Barta Lajost még azok is, akik a társaság életrehívásáról szóló körlevelet aláírták, csak erkölcsileg támogatták és a későbbiek során teljesen magára hagyták.

Sándor László

olgabíró azonban úgy adta az elfogató parancsot, gy Kossa előre megtudhat-és a pandúrok Marócsán ár csak hűlt helyét találták.

Barátaival hat hétig „lap-ngott" a szilasi erdőben, ajd elindult, hogy megke-sse valahol a Dunán a ma-arokat. Decsnél kelt át a zen, majd Baján időzik, ahol k baranyai, somogyi me-kültet talál. Bajáról, ahol ár az egyre értéktelenedő énznek is szűkében van, el-dul, hogy megkeresse Per-elt, aki ez időben a Római áncok között táborozik.

A Római Sáncok védelmi ndszerének egyik ága át-úzódott a Bégán és keletről dte Temesvárt, a másik át-ent a városon és Arad mö-ött felért a Marosig, lefelé édig Csakováig, a harmadik mesvárról indult kelet felé, ajd délnek kanyarodva meg-ladta a csakovai mélysé-t. Ezen belül az erődít-ényrendszer a várostól zaknyugatra, a Bégától zakra húzódott, a lankás mbokon át. Aki ura a sán-knak, ura egész Délvidék-k.

Perczel örült a találkozásnak és azonnal azt kérdezte: „Na Kossa, hogy vannak Baranyában, miért nem alkotnak guerilla csapatokat addig is, míg én által mehetnék"? Később ebéddel kínálta, majd felkérte, hogy vállaljon megbízást Baranyára és szedje össze az Eszékről hazatért honvédeket, állítsa fel a nemzetőrséget és amikor átkel a Dunán, működjenek együtt a császári sereg legyőzésében. Végül tábornoki megbízólevéllel látta el, melyben meghagyta a baranyai tisztségviselőknek, hogy engedelmeskedjenek Kossának. Perczel e megbízólevéllel egész Dunántúlra kiterjedő felszabadítási tervének egy részét indította útnak.

Perczel ekkor májusban, sőt még június első napjaiban, június 7-én bekövetkezett kátyi sorsdöntő csatavesztéséig is uralta a Római Sáncokat, de Jellasicstól történt vereségért június 15-én végleg búcsúzik tábornoki beosztásából. Erről az akkori hírközlési viszonyok mellett Kossa a döntő június 10-én még nem tudhatott.

Kovács Sándor

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
Martyn Ferenc,
festő-, akvarell- grafikus-
NÉPÚJSÁG
Szekszárd
1980 APR 20

1021

Építkezés, tájrészlettel

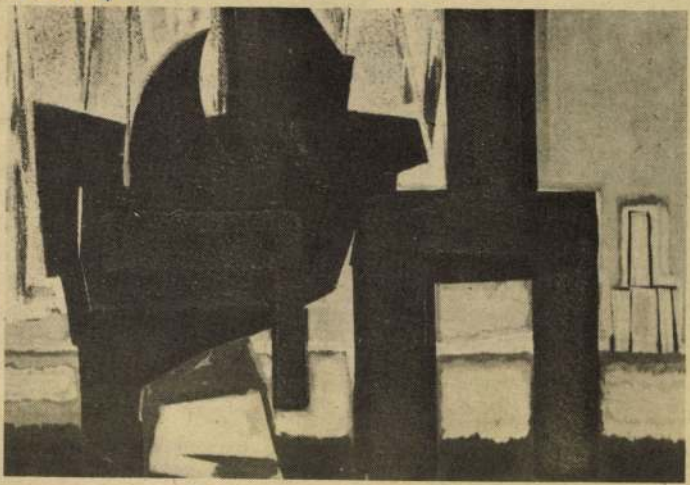

Martyn Ferenc festménye

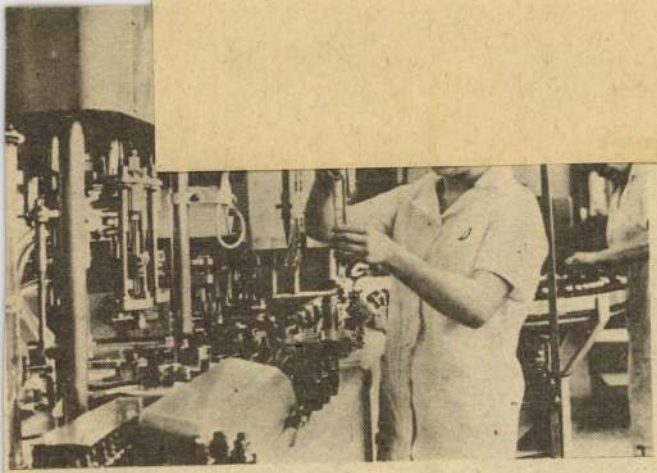

Szigorú minőségi ellenőrzéssel folyik a gyógyszergyártás — annak minden szakaszában, egészen a csomagolásig — a drezdai gyógyszergyárban

Két kiállítás

Magyar Nemzet 1982. XI. 20

Martyn Ferenc rajzai Tatán

NAGYOBB HATÁSSAL VOLT és van — újrakiadása óta — James Joyce *Ulysses*-e a magyar szellemi életre, mint amilyenről számot szoktunk adni magunknak; hogy mást ne mondjak, *Esterházy* Péter is biztatást merített belőle, felszabadító példát.

Érzékenységét a világirodalomnak e páratlan alkotása iránt *Martyn* Ferenc festőművész, kinek *az Ulysses ihlette huszonnégy rajza* látható most a *tatai Várban*, azzal is magyarázza, hogy maga is ír származású; őt Joyce *még külön is* megszólította. A rajzok közül az egyiken, mely valójában kollázs, a felragasztott térképkivágaton a két szigetet: Anglia és Írország figurává formálódik, azzá az alakká (párban), *„aki ott ült egy hatalmas szirten"* — a regényben, felhőbe omolva, párából kibontakozva.

1967—68 között készültek a rajzok. Van köztük líraian oldott s mégis feszes, konstruktív szerkezet, Martyn Ferenc festményeire emlékeztető (*„A Lochlanok gályái futottak be ebbe az öbölbe ..."*); van expresszív tollrajz, mint például az *Írország új Messiása* című; van szürreális hangulatú, Stephen Daedalus, a művész és Leopold Bloom, a hirdetésügynök romokból elővirágzó figurájával. És de ugyanakkor a klasszikus rajz szépségében is gyönyörködhet a néző, egy női akt finom vonalait, egymást gyöngéden érintő lábfejeit látva; lesz, akit *„egy fényes palota"* antikizáló olasz előképekre emlékeztető, távoli látképe örvendeztet meg; jelen van a húszas évek-beli modernség, azon a rajzon például, melyen egy férfi megy az utcán (*„Leopold Bloom, mert ő az"*), és szembe jön vele egy mankóra támaszkodó nő, meztelenül . . .

És közben a képek alapján képet alkothatunk magunknak arról is, milyennek látja Martyn Ferenc az ember magányát a világűrben — csillagrobbanások, égitesthullások, fény- és árnyforgások közepette, miközben a fehér *ingres*-papír együtt hat az erőteljes fekete árnyékolással. És megtudjuk azt is, hogy Írország új Messiása Martyn Ferenc szemében voltaképpen esendő varangy, legjobb esetben szomorú békakirály, melylyel csodaszép félistennők játszadoznak — avagy azok is csak közönséges fürdőző nők a tengerparton? És meggyőződhetünk arról is, hogy *„Inisfail arany édenében"*, hol *„a feltornyosodó fák különböző irányokba lengetik elsőrangú lombkoronájukat"* (*Szentkúthy* Miklós elsőrangú fordításában), a lényeg a ritmus, a levelek ritmusa, a vitorlák ritmusa, a vizek fodrozódása, a falomb fodrozódása: a tollrajz sugárzó ereje.

A huszonnégy rajz annak is élmény, aki a könyv olvasója volt és azt keresi, ábrázolódik-e az Ulysses leghíresebb-legbotrányosabb jelenete, az, amelyben *„Bloom révedezve ül az árnyékszéken"*, s annak is, aki *csak* szép rajzokat nézni akar.

EMBER MÁRIA

nesz, a „játékos ember" természetes nyerni akarásával közelít az eseményekhez és rendszerint későn ocsúdik fel. Mint az a sakkjátékos, aki annyira belefeledkezik a partiba, hogy a mattot még akkor sem veszi tudomásul, amikor a partnere már otthagyja és leoltják a teremben a villanyt.

A filmesek déltájban érkeznek meg. Pocetnyik Pál lábközépig érő puha bőrcsizmában, magasnyakú zöld pullóverben és franciás barettsapkában. Seffelman Aladáron pedig népi ihletésű bekecs, bőrtarisznya és persze fényképezőgép. „Jó a jelmezük — súgja oda Sercegi Tóföldinek —, sőt, nagyon jó..."

— Szervusztok — integet Pocetnyik —, szervusztok...! Igazi öröm ennyi ismerőssel találkozni... Tekla, drága, te semmit sem változtál, habozás nélkül belédszeretnék most is...!

— Ugyan, Palikám — hárítja el Tessedik Tekla —, ezt magad sem gondolhatod komolyan... A fiam már egyetemista...

— Letagadhatod — legyint Pocetnyik —, vagy mondd azt, hogy az öcséd... Nincs igazam, Sefi?

Seffelman komoran bólint. Hallgatag fickó, így pompásan kiegészítik egymást. Ha Seffelman beszédre szánja el magát, ott már nagy baj van. Egyszer azért kezdték újra egy film forgatását, mert Seffelmann hirtelen megszólalt. És ez annyira meglepte Pocetnyiket, hogy heveny önvizsgálatot tartott az eddig felvett részeket illetően és inkább újra kezdte az egészet.

— Hogy vagytok...? — tér át most általános érdeklődésre Pocetnyik és nyomban meg

[illegible] le...? Lassan már nem találni olyan várost, ami alkalmas egy század elején játszódó film forgatásához... Na, hagyjuk, nem érdekes.

Letelepedtek az egyik asztalhoz, néhány színész körülüli őket, a többiek a környező asztalokat veszik birtokukba.

— Mesélj Tankréd — öleli át Televényit Pocetnyik —, hogy élsz, mit játszol...? Kár, hogy nem vagy Pesten, az ördög vigye el, de nagy kár... Ne hidd, hogy nem gondolok rád, többször is, sokszor... De innen nehéz, nagyon nehéz... Pedig kellenél, nagyon is... Most, hogy látlak egész belekeseredem... Te lettél volna jó a legutóbbi filmemben... Én ökör, hát persze, hogy te... Végül is a Perc Dóri játszotta el, de sajnos nem igazán jól... Valahogy félvállról vette, vagy mi... Nincs igazam, Sefi?

Seffelman bólint. A tarisznyájában kotorász. Többen is figyelik, mit vesz elő. Pocetnyik is odanéz.

— Mit keresel Sefikém...?

— Semmit — morogja Seffelman és kihúzza a kezét. Összecsippentett szemmel körbegusztál, eltűnődik.

— Ilyen — nevet Pocetnyik —, mindig ilyen... Tulajdonképpen csak gondolatban társalgunk... De kell, nekem csak ő kell. Eskü alatt vallom, hogy ő a legnagyobb magyar operatőr. Csalták már külföldre is. Nem ment. Itt maradt. Velem maradt. Óriási a pasi. Az irigyei azt mondják rá, őrült. Na és...? Bár rám mondanák. Ebben a szakmában az a legnagyobb dicséret. Fémjelez, patinát ad.

— Most min dolgoztok? — kérdezi Tessedik Tekla.

— Csak ezt ne kérdezd, drá-

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas festő- és grafikus-szobrászművész

ÉSZAK-MAGYARORSZÁG
1980 JUN 29

1021

1980. június 29., vasárnap

Martyn Ferenc grafikája

Erősöd

Lehetőség a fejlesztésre

Az Északmagyarországi Vegyiművek azok közé a vállalatok közé tartozik, amelyekben az elmúlt évtizedben nem valósultak meg nagyobb beruházások, fejlesztések. Ez a tény alapvetően meghatározza a nagy múltú sajátos termékstruktúrával rendelkező vállalat gazdasági helyzetét több szempontból is. Az mindenesetre előny, hogy a nagyberuházások megvalósítását finanszírozó hitelek visszafizetésének kötelezettsége nem terheli a vállalatot, ám az is tény, hogy a nagyberuházások elmaradása miatt csakis arra van lehetőség, hogy az eddig kialakult hagyományos technikát működtessék, vagyis abból gazdálkodjanak eredményesen, ami van. Ez utóbbi pedig a gazdálkodás megváltozott feltételeit, követelményeit tekintve, egyáltalán nem kis feladat.

A megváltozott feltételekről, az új, a megnövekedett követelmény-szintről sok szó esett a csaknem egy esztendővel ezelőtt megtartott műszaki-gazdasági konferencián, amelynek beszámolója korántsem vázolta derűlátóan a vállalat helyzetét, viszont cáfolhatatlan tényeket sorakoztatott fel: „... 1980. január 1-től új árés jövedelemszabályozás lép életbe, amelynek célja az, pedig minőségében kedvező változás következett be a műanyagok termelésében is. Poliuretán lágyhabból is többet gyártottunk a tervezettnél, összességében mintegy 10 ezer tonnát szállítottunk a piacokra. Harmadik jelentős profilunk, a gyógyszer és növényvédő szer intermedier termelése a hazai gyógyszeripar részére. A Chinoin egyik fontos termékéhez használt intermedier termelését jelentősen megnöveltük, ezzel teljesen kiváltottuk a korábban oly nagy terhet jelentő tőkés importot. Mindent összevetve, valamennyi kulcsfontosságú termelőegységünkben számottevően javult a termelő kapacitás kihasználtsága, s elértünk egy olyan színvonalra, ami nemzetközi összehasonlításban is kiállja a próbát.

Az eredmények dinamikus fejlődésről tanúskodnak. Legalábbis az elmúlt esztendőben. Ám most 1980-at írunk, és mint tudjuk, életbe lépett az új szabályozó rendszer. A kételkedőknek az elmúlt évben nem volt igazuk, de természetes, hogy az emberek egy adott munkahelyen megkérdezik: mit hoz a jövő, mire számíthatnak?

— Az új szabályozó rendszer a vállalat gazdálkodásának szinte minden területét érinti. Termékeink árszínvo-

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas festő-grafikus-szobrászművész

FEJÉR MEGYEI HÍRLAP

1980 JUN 29

1021

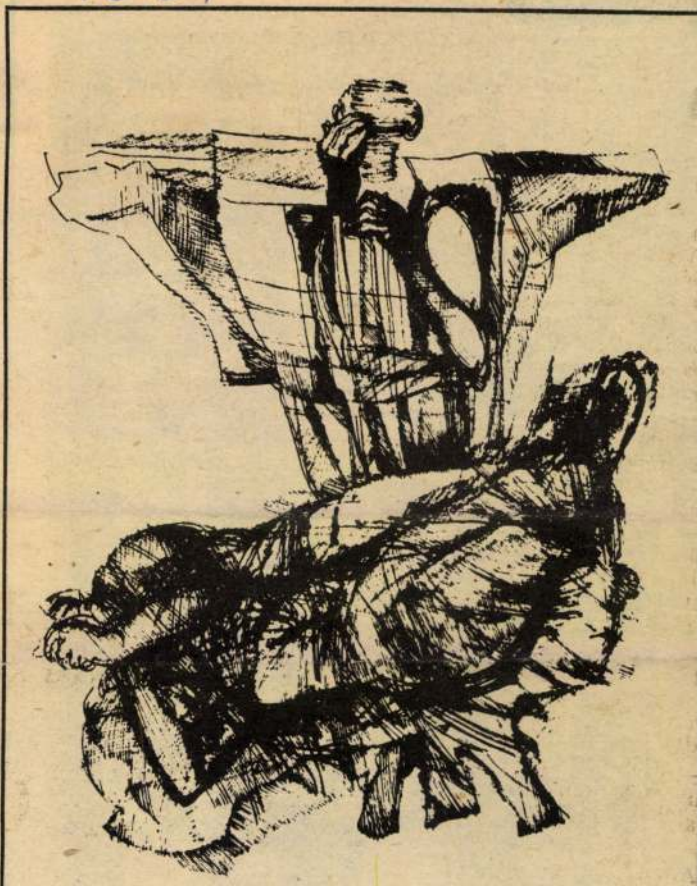

Martyn Ferenc grafikája

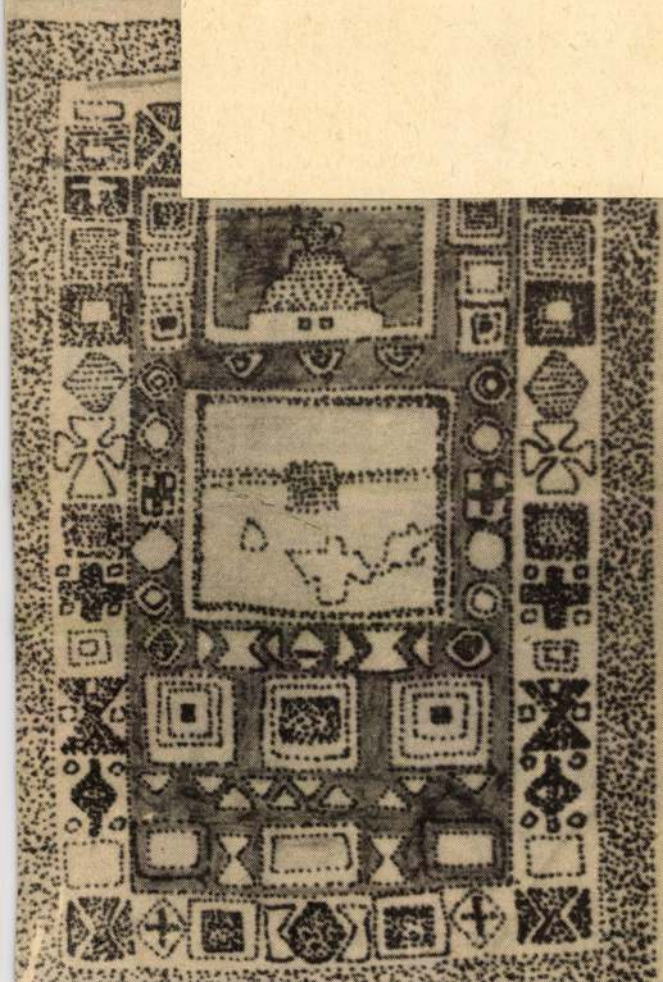

SAJTOFIGYELO
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-743, 340-726

Martyn Ferenc festő-grafikus, szobrász –

DÉLI HÍRLAP

Kossuth-díjas művész

1980 JUN 26

1021

* Martyn Ferenc grafikáiból

RLAP
I NAPILAP *
| ÁRA: 1,20 FORINT

KB üléséről

ult
gi munka
nysága

ítette a nép hatalmát

káspárt Központi Bizottsága

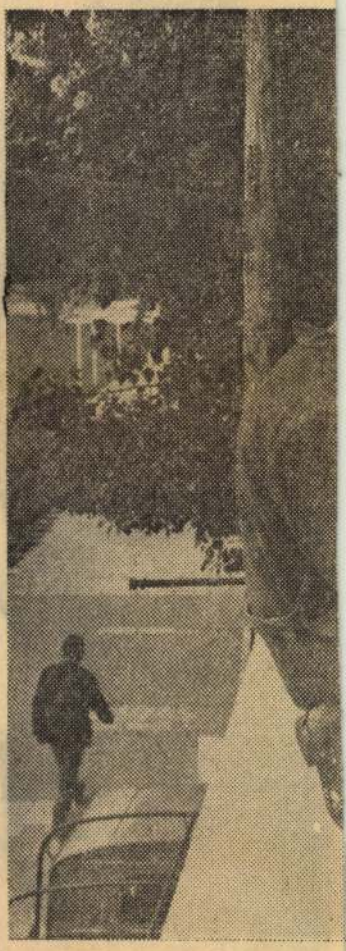

A December 4.

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas festő, grafikusművész

Martyn Ferenc rajzai a Vigadóban

A nemrég felavatott budapesti Vigadó épülete rangos kiállításoknak is teret nyit: itt található a Művészeti Alap kiállító helyisége. Június 4-én, szerdán délután 4 órakor a Pécsett élő és alkotó, Kossuth-díjas Martyn Ferenc kiállítását nyitja meg Tüskés Tibor író. A megnyitón közreműködik a Mecsek Fúvósötös is.

A kiállításon Martyn Ferenc grafikáival ismerkedhetnek a fővárosiak, köztük azokkal, amelyek a pécsi Martyn-múzeumban voltak láthatók a ház megnyitásától. Az illusztrációk mellett természetesen láthatók lesznek azok az egyedi rajzok is, melyek a művész és a Janus Pannonius Múzeum birtokában vannak.

Dunántúli Napló, 1980. jún. 1.

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Martyn Ferenc, Kossuth-

NÉPSZAVA

díjas festő- és grafikusművész

1980 JÚN 13

1021

NÉPSZAVA

KIÁLLÍTÁSI KALAUZ

Martyn Ferenc rajzai a Vigadó Galériában

Két kollektív bemutató (Mesterségünk krónikája, Tárgyak és alkotások) után a Pécsett élő Kossuth-díjas festő- és grafikusművész, *Martyn Ferenc* tollrajzai kerültek a közönség elé a belvárosi *Vigadó Galériában.* A kiváló mester egész grafikai oeuvre-jét áttekintő, mintegy 150 lapot tartalmazó tárlatot a *pécsi Janus Pannonius Múzeum* gondozta, amelynek égisze alatt külön Martyn-gyűjtemény létesült 1979-ben a Mecsek-alji városban.

A ma 81 éves Martyn pályája a húszas évek végén Párizsból, az absztrakt művészek csoportjából indult, ami erősen nyomot hagyott művészetén. Nonfiguráció és szürrealitás, konstrukció és elbeszélőhajlam váltakozik alkotásaiban — ezek egyensúlyát, tartalmi és formai esszenciáit keresi. A természettől — jóllehet, a legritkábban kapcsolódik valamilyen felismerhető természeti látványhoz — sosem szakad el, mert jól tudja, hogy az elvonatkoztatás csak a valóságban fellelhető tárgyi elemek alapján történhet. Egyik írásában végtelen tömörséggel így fogalmazza ezt meg: *„Kitalálni csak azt tudom, amit ismerek."* Művészete voltaképpen a realista ábrázolás kitágítására — az átvitt szemléleten túl tudati realitás megjelenítésére — tett sajátos kísérlet.

Életművében a rajzolásnak különös jelentősége van: a világ dolgai iránti nyitottsága a legközvetlenebbül ebben a műfajban jut érvényre. Akár a középkor rajzműveszei, a rajzot ő is egyfajta *írásmódnak* fogja fel, amelyben a képalkotó tevékenység, a közlés, szorosan összefügg a megfigyeléssel, a tapasztalással. Benyomásait, érzéseit még leíró jellegű munkáiban is sokoldalúan, az asszociáció lehetőségeit kihasználva dolgozza fel, így valamennyi lapja olyan vizuális megnyilatkozás, amely lényegi kérdéseket érint. Munkásságának vannak periódusai — ezek közé számíthatjuk például az utóbbi évtizedet is —, amikor a rajz kifejezetten a festészeti teljesítmények fölé nő, mert az utóbbiaknál *átfogóbb* igénnyel tükrözi a művész humanista indíttatású szándékait és törekvéseit.

A Martyn-rajzok legfontosabb eszköze a mélyfeketén szétfolyó tus és az aprólékos vonalkázással sötétített, bársonyos fényű felületek közötti *kontraszt*, továbbá az alkotói invenció természetét érzékletes expresszióval kifejező *vonal*. Ez a lényegében elvont forma utolérhetetlen sokrétűséggel támad fel Martyn kezén: síkot, teret, struktúrát tud megjeleníteni a szeszélyesen kanyargó vagy fegyelmezett keménységgel futó vonalegységekből. A statikus, nyugalmi helyzetű és tartalmú szituációkat többnyire ritmikusan egymás mellé helyezett, párhuzamos vonalakból, illetve ezek rendszeréből alakítja ki, míg a dinamikus élmények és benyomások „megképesítéséhez" hullámformákat, köröket, hurkokat használ. A vonalrajzokat a fekete mellett olykor színes tussal, ritkábban festékkel „vonja be", *színhatásokkal*, árnyalatokkal is fokozva a bennük kifejezésre jutó feszültséget vagy harmóniát. Egyedülálló, ahogy a *méretarányokban* rejlő szimbolikus lehetőségeket kiaknázza: olvan tüzetes aprólékossággal rajzol meg például egy aprócska növényt vagy földtani jelenséget, hogy az emberi tulajdonságok, jellembeli tényezők hordozójává válik.

Halkirály (toll-tus, 1943)

A kiállított lapok nem kronológiai sorrendben, hanem *tematikai típusok* szerint csoportosítva követik egymást; az egyes csoportokon belül kiválóan nyomon követhető a fejlődés, a megközelítés elmélyülése, fokozódó intellektualizálódása. Az első nagyobb egységet, *A fasizmus szörnyetegei* című sorozat tíz lapja alkotja; ezeket a rajzokat 1944-ben, a német megszállás hónapjaiban, állandó életveszély közepette készítette a művész. A megrázó erejű, tíz rajz *szimbólum*, akárcsak Goya vagy Picasso háborúellenes művei; nem konkrét eseményeket idéznek, hanem a fasizmus borzalmainak víziószerűen általánosított tartalmát fejezik ki — hideg, szenvtelen tárgyilagossággal.

Az ötvenes években a rajzok alapmotívuma az ember és a természet kapcsolata lesz, ám e kapcsolatot Martyn többnyire *szimbolikusan* értelmezi (*Férfi, kozmikus térben, Tengerparti emlék* stb.). Még naturális hűségű növényrajzai sem tekinthetőek a szó szoros értelmében vett tanulmányrajzoknak, mert tartalmuk — a bennük kifeslő vizuális képzettársítások révén — jóval gazdagabb a szokványos stúdiumoknál (*Szamárkóró, Két fenyőtoboz, Tapló* stb.). 1965—1975 között különös anatómiájú figurák, harcosok, busók alakjai népesítik be a lapokat; geometrikus elemekre redukált formáik a felszín mögött munkáló erők *összefüggéseit* sejtetik meg, olykor emblematikus tömörséggel. Legújabban főként a régi mesterségek, a népi kultúra tárgyi emlékei mozgatják meg a mester fantáziáját, ezek konstrukcióit boncolgatja csodálattal, nosztalgiával. A csodálat az embernek szól, amely létrehozta őket, a nosztalgia a tűnőfélben levő régi szépségeknek és annak az értékeket teremtő *kézműves-alaposságnak*, amely mintha szintén kihalóban lenne.

Martyn nagyszámú irodalmi illusztrációjából — vagy ahogy ő nevezi: „kísérőrajzából" — a tárlat csak a James Joyce Ulysseséhez készült 22 rajzot publikálja; itt nyilván az a meggondolás vezette a rendezőket, hogy a Petőfi-, Ady-, Berzsenyi-, Janus Pannonius-verseket értelmező lapok a közelmúltban Pécsett kiállításra kerültek. Az *Ulysses* kétségtelenül a martyni illusztrációművészet csúcsa; benne szerencsésen találkozik két nagy tehetségű alkotó hasonjellegű, *a szabad eszmetársításra* alapozó szemléletmódja.

A kiállítás ismét megerősítette azt a már tudott és többször bizonyított tényt: Martyn Ferenc munkássága *kiemelkedő fejezet* a modern magyar képzőművészet történetében.

Tasnádi Attila

NÉPSZAVA

KITÜNTETÉSEK

Az Elnöki Tanács *Győ- Imrének*, az MSZMP III. kerületi bizottsága Marxizmus—leninizmus sti Egyetem tagozatvezeőjének, több évtizedes ártmunkája elismerésél, nyugállományba vonulása alkalmából, a Munka Érdemrend arany okozata kitüntetést adonányozta. A kitüntetést *Molnár Endre*, a budaesti pártbizottság titkáa, csütörtökön adta át.

Az Elnöki Tanács *Ács Tamásnak*, a Semmelveis Orvostudományi Egyetem II. számú Anaómiai, Szövet- és Fejlődéstani Intézete tudományos főmunkatársának 60. születésnapja és nyugállományba vonulása alkalmából, széles körű szakmai, oktató, nevelő, s több mint három évtizeden át kifejtett mozgalmi munkájáért a Szocialista Magyarországért Érdemrend kitüntetést adományozta.

Az Elnöki Tanács *Szapu Lászlónét*, az MSZMP budapesti bizottsága alosztályvezetőjét több mint három évtizedes párt- és munkásmozgalmi tevékenysége elismerésétől, nyugállományba vonulása alkalmából a Munka Érdemrend arany fokozatával tüntette ki. A kitüntetést *Somogyi Sándor*, az MSZMP KB tagja, a budapesti pártbizottság titkára csütörtökön adta át.

KÖZÉLET

Losonczi Pál, az Elnöki Tanács elnöke táviratban üdvözölte II. Erzsébet angol királynőt születésnapja alkalmából.

Huszár István, a Minisztertanács elnökhelyettese, az Országos Tervhivatal elnöke Gerard Schürernek, a Német Demokratikus Köztársaság Állami Tervbizottsága elnökének meghívására csütörtökön Berlinbe utazott, ahol az 1981—1985. évi népgazdasági tervek egyeztetéséről tárgyal.

Bryan George Cartledge, Nagy-Britannia és Északír ország Egyesült Királyság budapesti nagykövete Ulszter nemzeti ünnepe alkalmából csütörtökön fogadást adott rezidenciáján.

A termelői árcsöl

Dömping miatt akart eljárást indíttatni valamelyik nagy nyugati cég ellen egy vegyipari vállalatunk, mert amaz a magyar piacon *jóval olcsóbban* kínálta portékáját, mint amennyiért ő ugyanazt a terméket *elő tudta állítani* tőkés importalapanyagból. Nem tudni még, hogy végül is valóban perre viszik-e majd az ügyet, és azt sem, hogy egyáltalán beigazolódik-e a vád. (Az alacsony ár dömpinget, tisztességtelen versenyt csak akkor jelent, ha az eladó a meghódítani kívánt piacon kevesebbet kér árujáért, mint odahaza, s ezzel a versenytársak tönkretételére törekszik.)

A dömping, az árak leszorítása, a tőkeerős vállalatok, a monopóliumok félelmetes fegyvere. A szó szoros értelmében imperialista fegyver, hiszen a belföldön elért profit bőven fedezte a másutt olcsóbban adott cikkek átmeneti veszteségét, s a gyengébbeket, akik ilyen árak mellett nem bírták a versenyt, előbb-utóbb bekebelezték, vagy legalábbis kiszorították saját piacukról. Ez azonban még a tőkések — főleg a kisebbek — számára is fenyegető létbizonytalanságot jelentett, s ezért már jó ideje a GATT — Általános Kereskedelmi és Vámtarifa Egyezmény — előírásai is szigorúan tiltják a nemzetközi kereskedelemben az ilyenfajta módszereket.

Vitatott költségek

Kísérletezők, persze, manapság is akadnak. És nem vitás, hogy az *új termelői árrendszer* — tehát a világpiaci export- és importárakat követő belföldi termelői árak — bevezetésével a magyar gazdaság is védtelenebb lett az import versenyével szemben: az olcsóbb külföldi termékek behozatalától iparunkat még csak vámokkal sem lehet megóvni, mert ez is a GATT szabályaiba ütköznék. Tavaly ilyenkor azonban még egyetlen magyar gazdálkodóegység vezetőinek sem jutott volna eszébe dömpinget emlegetni. A valóságos értékviszonyoktól elszakadt, többé-kevésbé önkényesen megállapított belföldi árak mellett számukra nagyjából közömbös volt, hogy mit menynyiért kapni odakint.

Most viszont, hogy az új árrendszer valóban működni kezdett, kétségtelenül érik kellemetlen meglepetések a vállalatokat. Míg azelőtt *költségeikre* annak rendje és módja szerint *rátehették a nyereségüket*, néhány hónapja már *a belföldi piac sem feltétlenül ismeri el ráfordításaikat*. Ahogy egy minisztériumi vezető találóan megfogalmazta: vége az eladók és a vevők közötti áldott béke korszakának.

Néhány esztendeje történt, hogy egy ipari szövetkezet — nem akarván a *tisztességtelen haszonszerzés* bűnébe esni — *szokatlanul olcsó* télikabátokat kínált a kereskedelemnek. Az üzlet azonban csak akkor jött volna létre, ha hajlandó termékét valamivel *drágábban* adni, mert a kereskedelem a beszerzési árra teheti rá a maga meghatározott százalékait, szóval, akkor nagyobb a nyeresége, ha a portékát maga is *többért veszi*. Lehet, az ilyenfajta *fordított árvita* nem volt gyakori, de az biztos, hogy *amíg a vállalatok minden költségüket felszámíthatták a vevőnek, nem sokat tiltakoztak, ha partnerük emelte az árat*. Ezt pedig végső soron a fogyasztó fizette meg, aki már nem tudta a megnövekedett kiadásait továbbhárítani.

Ki mit tehet?

Ezért aztán a vállalatok közötti áldott (valójában áldatlan) békét nem nagyon kell siratni. *Gazdaságpolitikai céljaink elérését, a közösség érdekeinek érvényesülését segíti elő, ha végre vitat-*

---

erényen dolgozni, *Megagyunk mi szépen, kotosan is.* De hiszen a ölszabadulást követő kor ulfóriás állapotában hoyan is nézhette az ember a szabadság, egyenőség érzetével úgy a vigot, hogy *a termelési egyelem kerüljön minlenek elé.*

A jelszavak mozgósító hatása egy ideig nagy erejű volt, hiszen példátlan újjáépítést hajtottunk végre gyorsan és jól. De aprólékos dolgokra nem futotta az erőnk, hiszen a hatalom új gazdasági képviselőire — a munkásigazgatókra — koncentráltuk figyelmünket, hogy azok álljanak talpra, és boldoguljon a rájuk bízott gyár, vállalat. *A hatalom megszerzése és megtartása* ebben a korban — teljesen érthetően — *mindennel szem-*

De ez az iparosítás — amely a magyar munkásosztály történelmi érdeme — egyben azt is magával hozta; sikerült megszüntetni a munkanélküliséget, azt a rémisztő valamit, amit csak az ért meg igazán, aki volt már olyan helyzetben, hogy nem tudott kenyeret adni a gyerekeinek. Ezért nem az számított, hogy milyen kis kóceráj, az föl sem merült, hogy gazdaságtalan — csak legyen valami, ahol kenyeret keresnek az emberek.

Mint szegedi lapszerkesztő, azután a párt megyei titkára, én is foggal-körömmel harcoltam, a kollégáimmal együtt, az iparért, hogy a kenyérteleneknek legyen kereseti lehetőségük. Őszintén

Nyári muni

Rövidesen befejeződik a tanév, diákok százezrei kezdik meg a nyári szünidőt — *sokan közülük munkával.* Tavaly például csak Budapesten több mint 14 ezren dolgoztak (főleg fizikai területen) mintegy száz vállalatnál, intézménynél, szövetkezetnél. Hogy megfelelő és egyben *a népgazdaság számára is hasznos* tevékenységet találjanak, ebben a Fővárosi Pályaválasztási Intézet ifjúsági munkavállalási tanácsadó osztálya segít, amely nemrég küldte el valamennyi fővárosi általános és középiskolának, valamint egyetemnek, főiskolának a nyári munkalehetőségekről tájékoztató kiadványát.

Ezen a nyáron a lét-

MK SAJTOFIGYELO
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726
Martyn Ferenc,

VAS NÉPE
1980 JUN 29

Kossuth-díjas festő-grafikus-
szobrászművész
1021

Martyn Ferenc grafikáiból

M a vélemény e

A kiskertmozgalom szombathelyi fejlődéséről?

Egy évtizeddel ezelőtt vagy korábban alakultak meg Szombathelyen az első munkás kertszövetkezetek. Igény volt a földre, általa a mozgásra, a jó levegőre, nem utolsó sorban a termelésre, amire a kis parcellák nyújtottak lehetőséget. A városi pártbizottság és a városi tanács gyors reagálása révén ezeket az igényeket elég gyorsan kielégítették. A kertészkedés megannyi öröme gyümölcse igen népszerű lett a megyeszékhely munkássága, értelmisége és az egyéb foglalkozásúak körében. Csakhamar újabb földterületek odaítéléséről, parcellázásáról kellett gondoskodni, mert százak szerették meg a kertészkedés, a termelés értelmes, színes munkáját, minden izgalmával együtt.

Ma már ezrek művelnek Szombathely határában kisebb-nagyobb területeket a határnak olyan részén, ami nagyüzemi termelésre kevésbé alkalmas, de amin a kézi erő vígan boldogul. A tavasszal is több száz újabb parcellatulajdonossal bővült a kör. Ennek jelentőségéről mondták el véleményüket az alábbi megkérdezettek:

Fotó: Kaczmarski Zoltán

Mester István, könyvelési csoportvezető: A LATEX-ban dolgozom, s a tavasszal több vállalattal együttműködve mi alakítottuk meg a LATEX Vállalat és társszervek mezőgazdasági kerthasznosítási szakcsoportját. Ez a hivatalos nevünk. Engem meg azóta tsz-elnöknek hívnak itt a vállalatnál. Nem bánom, mert ez népszerű név még itt is. A lényeg: nagyon jó, hogy terebélyesedik ez a mozgalom, bár területükön még mintegy 50 telek gazdára, művelőre vár. Lehet, hogy nem volt elég propagandája, mert úgy érzem a föld utáni éhség megvan a városi emberben.

Erdélyi Béla, bádogos: A vállalatnál, ahol dolgozom, elég sokan kaptunk kertet. Viccesen földosztásnak neveztük a városnak a felénk irányuló gesztusát. Boldog vagyok, hogy részese lehettem ennek, mert a tavasz óta sok kellemes szabad időt tölthettem a jó levegőn. Igaz, a kertészkedést egyelőre a vőm jobban érti, mint én, de egyre inkább belejövök. A növekvő, fejlődő növényzetet is öröm látni, de nekem még nagyobb öröm, hogy a család, az unokákat is beleértve igen jól érzi magát a mezőn, az ott kialakított kertben.

Nyári Miklós, vízvezetékszerelő: Nem hinném, hogy akad ember, aki ne helyeselné a kertmozgalom fejlődését. Igaz, amíg nem volt területem, nem nagyon értettem azokat, akiknek szenvedélye lett a kertészkedés, a termelés. Most magam is beleestem ebbe, s szinte alig tudom elhinni, hogy más elfoglaltságom miatt egy hete nem voltam a növényeim, a burgonya, a kukorica, a bab, a zöldség stb között. Mert az üdítő levegő után a fröccs is jobban esik. Jó lenne, ha valamilyen módon — társadalmi munkámat is beleértve — kutat fúrnának, s utat is alakítanának ki a kerti egységekhez. Ez könnyítené a termelést, a kertbe való odajutást is.

Dávid Ferencné, kötőnő: Szerintem a város is gazdagabb, rangosabb azzal, hogy fejlődő, virágzó kiskertmozgalma van a korszerűsödő ipara és mezőgazdasága mellett. Ez végső soron a bőségesebb, választékosabb piaci, háztartási ellátást is feltételezi. Mert a munkáskertészek egy nagy hányada nem csak a saját háztartása ellátására termel, hanem a piacon, a boltokban értékesíti is feleslegét, ami helyénvaló. Mellesleg az idén magam is kertész lettem, s külön örömöm, hogy úgynevezett tavaszi akcióban egy helyen kapott a húgom és a nővérem is. Így három testvér egymás mellett, egymást segítve dolgozhat.

Nagyváradi József, nyugdíjas: Évekkel ezelőtt még mosolyogtam volna a kérdésen. Mert vasas mondjon véleményt a kertészkedésről? Mozdonyvezető voltam én egy életen át, azon dolgoztam, s a flaszteron nevelkedtem. Képletesen szólva kapát is akkor láttam először, amikor kertet igényeltem a tanácstól. S most tán azt is kijelenthetem: az unalom ölne meg, ha a város valamelyik padján kellene üldögélnem. A kertben felfrissültem, egészségesnek mondhatom magam, s dicsérem azoknak az eszét, akik helyettem is gondolkodtak, hogy kerthez, földhöz jusson az, aki azt művelni is tudja. Jobb intézményt el sem képzelhetek.

Kovács Andrásné, női szabó: A kertmozgalom terebélyesedését nagyon természetes folyamatnak tartom, aminek szerintem ma sincs vége. Mert az embereknek egyre nagyobb igényük lesz a mozgás, a kikapcsolódás, az olyan munka, ami az üzemi, a hivatali gépies elfoglaltság után áthangolódást, kikapcsolódást jelent számukra. Nem utolsó sorban a drágúló élet is a nagyobb önellátásra ösztönzi a családokat, amire a kertészkedés kiváló alkalmat kínál. Amióta a város jóvoltából kertünk van, mi sem járunk piacra. Ezzel azt hiszem, elég sokat mondtam.

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas

VAS NÉPE
1980 JUN 29

festő-grafikus-szobrász-művész

1021

Martyn Ferenc grafikáiból

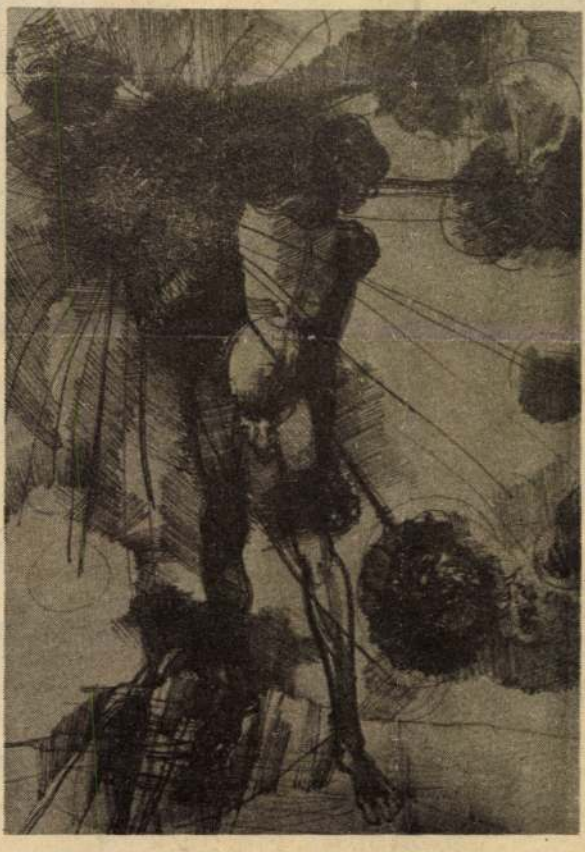

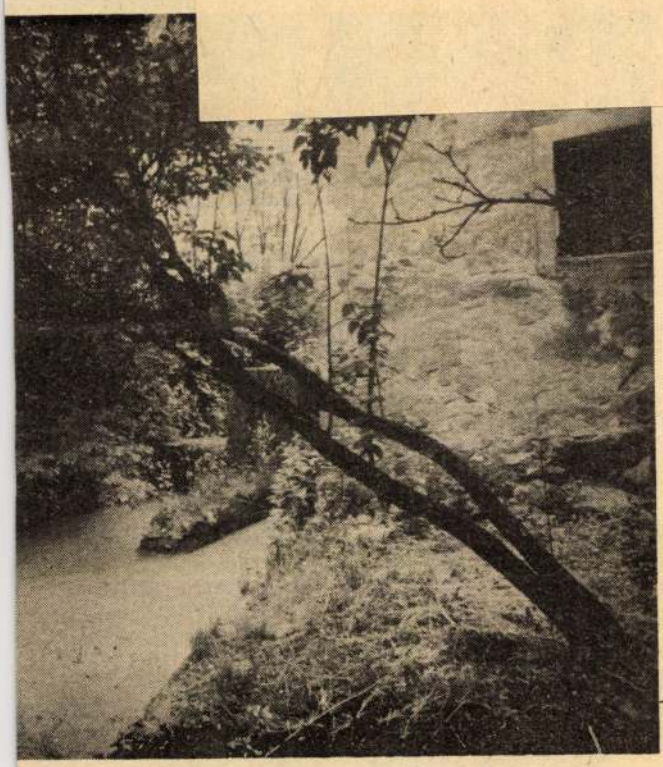

áth Kálmán a falunévről
él.

Idill a ház előtt. Szenes
Gyula unokájával.

si falu, apréczka állomás. Mégis, a vasút meghatározó a
neskocsiak életében.

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

1980 JUN – 2

BUDAPESTER RUNDSCHAU

Ferenc Martyn

1021

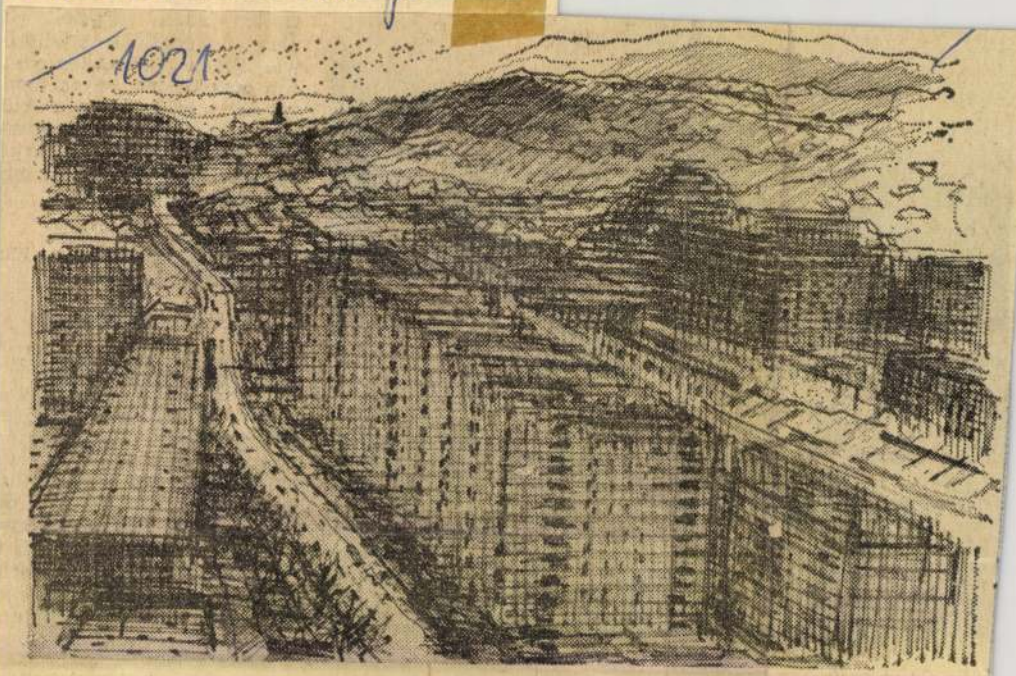

Ferenc Martyn: Neue Wohnhäuser in Pécs

Autocrossrennen in Szentendre — Unser Bild zeigt das sieg-
reiche Auto mit Antal Darázs

statt. Ziel der Veranstalte
ist, die Partner am Persi
schen Golf auf die günstige
Möglichkeiten der Erholung
vor allem des Kurtourismus
aufmerksam zu machen. Ir
Hotel Sheraton erwarten di
zuständigen Unternehme
IBUSZ, MALÉV und DA
NUBIUS die Kuweiter Fach
leute des Fremdenverkehr
mit konkreten Reisepläne
und Vertragsvorschlägen.

Die ungarischen Außen
handelsunternehmen TER

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
1980 JUN – 2
BUDAPESTER RUNDSCHAU
Ferenc Martyn
1021

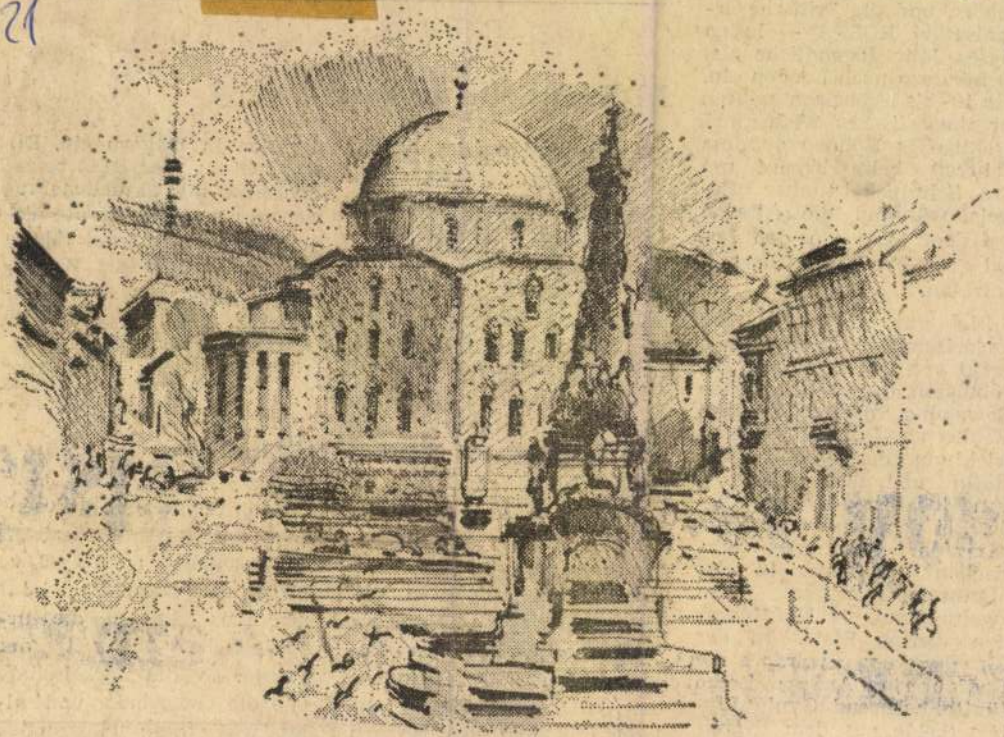

In dieser Nummer stellen wir das Komitat Baranya mit Grafiken und Fotografien vor. Bild oben: Dschami von Pécs — Zeichnung von Ferenc Martyn

bereits seit zehn Jahren angehört, und die britische Organisation ROSPA — luden dieses Jahr Jugendliche aus 20 Ländern nach London ein. Die 10- bis 14jährigen stellten ihr theoretisches Wissen und praktisches Können auf dem Fahrrad beim Kampf um den Schulpokal unter Beweis, während die Älteren auf dem Mofa um den Pokal für Verkehrssicherheit antraten.

Die gute Leistung der ungarischen Jugendlichen zeugt von den positiven Ergebnissen der einheimischen Bewegung, die unter den Kindern im Interesse der Entwicklung der Verkehrsdisziplin und der Verhütung von Unfällen gestartet wurde. Bei den Londoner Wettkämpfen belegten die ungarischen Radfahrer in der Mannschaftswertung den zweiten und die Mofafahrer den vierten Platz. In der Einzelwertung wurde die Radfahrerin Andrea Balkó fünfte, während Gyula Lipták (beide aus dem Komitat Nógrád) auf seinem Mofa als 6. über den Zielstreifen fuhr.

DDR—Juristen zu G

Auf Einladung des Just
ministers *Dr. Imre Marko*
traf unter Leitung des ste
vertretenden Ministerprä
denten und Justizministe
der Deutschen Demokra
schen Republik *Dr. Hans-Joachim Heusinger* eine De-

eintwicklung der einschlägigen Beziehungen zwischen den beiden Ländern.

Sommer in der Hortobágy

Vom 4. bis 6. Juli findet in der Puszta ein großes Ereignis statt: die internationalen Reitertage, an denen nicht nur Reiter aus der Tschechoslowakei, aus Polen, Holland, der Schweiz, der BRD, Österreich, Finnland und natürlich Ungarn teilnehmen, sondern auch die besten Gespannfahrer.

Man rechnet in diesem Jahr mit einer Rekordzahl an Zuschauern: rund 40 000 Menschen. Die Gäste können auch diesmal die ursprüngliche Tierwelt der Puszta; so die Zackelschafe und die Graurinder und alles, was diese einzigartige Landschaft zu bieten hat, bewundern.

Martyn Ferenc, festő

CSORBA GYŐZŐ hatvanötödik születésnapjára *Ritmus, rend, zene* címmel bibliofil verseskötetet készített a Pécsi Szikra Nyomda. A kötet a költő huszonnégy versét tartalmazza, tipográfiáját *Szántó Tibor* tervezte, s *Martyn Ferenc* hét rajza díszíti. Háromszáz számozott példányban jelent meg, könyvárusi forgalomba nem kerül.

– : A Jelenkor krónikája

Jelenkor, Pécs, 1982. febr.

Borító 3.

XXV/2

Martyn Ferenc, Pécs

PÉCSI KIÁLLÍTÁSOK. Október 1-től *Martyn Ferenc* pécsi galériájában az 1935 és 1946 között alkotott szobrok és grafikák láthatók. — A Nevelési Központban október 2-től *Takács Dezső* grafikái. — Október 8—22 között a Képcsarnok bemutatótermében *Élesdy István* festményei. — Október 16-tól november 8-ig a Színház téri kiállítóteremben *Eugeniusz Get Stankiewicz* wroclawi grafikus munkái.

*

—: A Jelenkor krónikája

Jelenkor, Pécs, 1981. nov.

Boríró 3

XXIV/11

Martyn Ferenc

Magya

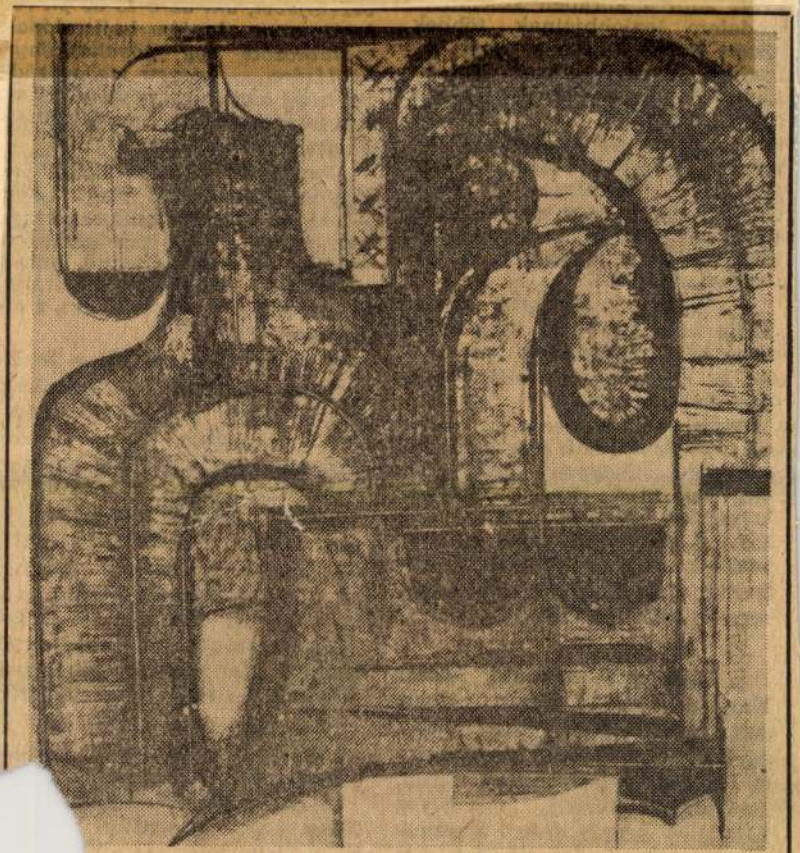

Martyn Ferenc: Műhely

A 20-as évek [illegible]
Nagy Lajos fokozatosan közeledett az illegális kommunista párt eszmevilágához. Kommunista barátai lettek (József Attila, Danzinger Ferenc, Gereblyés László és mások), írásai kommunista folyóiratokban jelentek meg (a „100%”-ban, az erdélyi, ko- [illegible] oldalnyit írt meg, teljes elkészültére sajnos nem került sor. (A fennmaradt szöveg az Új Írásban jelent meg, 1980-ban.)

A 20-as évek végén ke
Nagy Lajos az erdélyi
nista Korunkba is, id
cikkeket küldött. A la

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas festő-grafikus-szobrász-művész

NÉPÚJSÁG
Szekszárd

1980 JUL. 20
1021

1980. július 20.

Kompozíció

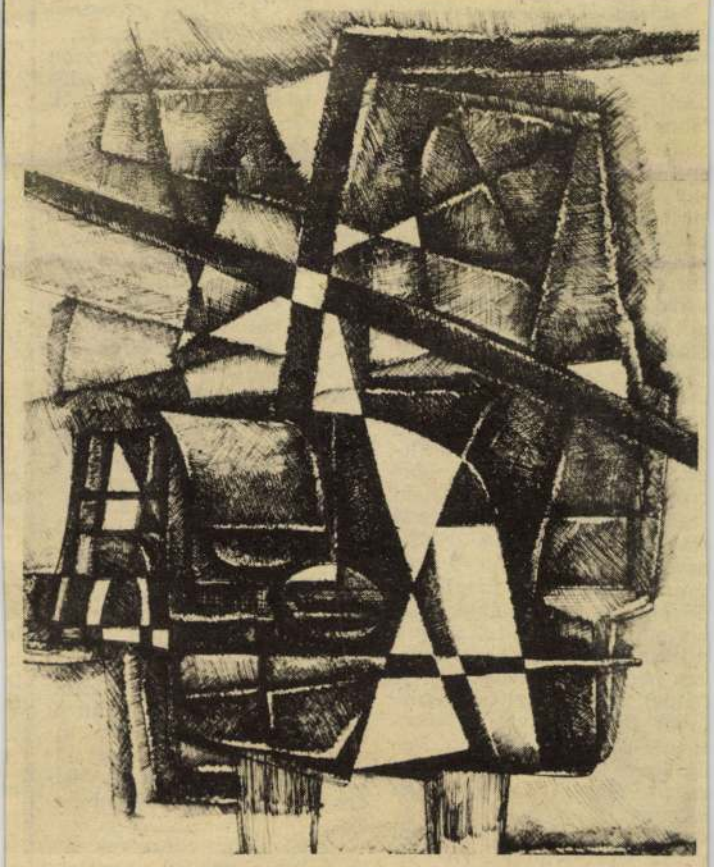

Martyn Ferenc rajza

Változó Jugoszlávia

Bánáti székelyek

Belgrádból a pancsovai Du-a-hídon át, gépkocsin, fél ra alatt a Bánátba (Bán-ág) jut az ember. Az aszfal-ozott, keskeny országút csak 'ancsováig forgalmas, onnét ovább, akár délnek, Vojlo-ica és Ivanovo, akár dél-eletnek, Kovin és Skoreno-ac felé kevés járművel ta-álkozni. Az út két oldalán, a osszan tartó esőzésektől az lei nyár elején szokatlanul áros a talaj, sok helyütt víz sillog a földeken, s a búza-áblák haragoszölden meg-őlve a szokottnál gyengébb ozamot ígérnek.

Régóta tervezgettem ezt a irándulást. Pedig az emlí-ett községek nemcsak oda-aza ismeretlenek, hanem ugoszláviában is egy kicsit sten háta mögöttinek számí-anak. Fellapoztam a Pano-áma kiadásában megjelent 50 oldalas Jugoszlávia úti-önyvet. Három oldalt szán e idéknek, de hasztalan kere-em benne Hertelendet (Voj-ovica), Sándoregyházát (Iva-ovo), Székelykevét (Skore-ovac) és Kevét (Kovin). Pe-lig Keve várát már Anony-nus, Béla király névtelen egyzője is emlegeti a hon-oglalás regényes leírásában. A vár maradványai ma is állnak. Szépen parkosították ajdani udvarát, s közepén a sinos Grad Szálló várja a

múltán, 1883-ban, mostani lakhelyükre, Dél-Bánátba...

A hertelendi Tamási Áron kultúrház előtt néhány idősebb bácsika beszélget. Ők mesélik:

— Nagyszüleink élete Bukovinában és itt is nehéz volt. A Duna árterületének lecsapolása végett hozták ide őket. Erdőt kellett irtaniuk, hogy legyen termőföldjük, sokan nem tudták elviselni a kemény megpróbáltatásokat, és inkább visszamentek Bukovinába, de a többségük itt maradt.

És hozzátehetném: maradéktalanul megőrizték anyanyelvüket, amely számomra ízes, változatos, tájszavaktól gazdag. Íme mutatóba néhány „igazi" székely szavuk: guebben (süllyed), csiperkedik (kapaszkodik), lazsajog (mosolyog), geberdusz (pálinka), törökbúza (kukorica), tikacs (papucs). Gyakori az elbeszélő (adék, kérék, stb.) és az összetett (írtam volt, mondtam volt, stb.) múlt használata. Az otthoni fülnek szokatlan az effajta ikes ragozás: aluszom. S a sok kicsinyítő képző: cipőcske, láboska, kenyérke, kisebbecske...

A dél-bánáti székelyek élete napjainkban új mederbe terelődik. Jugoszlávia gyors ütemű szocialista iparosítása most már elérte ezt a vidé-

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR MAGYAR HÍRADÓ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefonok: 387-748, 340-726

1980 JUL 21

BUDAPESTER RUNDSCHAU

Ferenc Martyn

1021

Kopf und Figur an der Küste, 1953

Ferenc Martyn

Buda-Hot
den Hote
zusagen
Ungarn.
— fünf
men: G.
Schertler,
Jehle sov
natürlich
ste, die
und qual
ungarisch
nonia' zu
werden
sein, wol
daß sie vergleichsmäßig, was
den Komfort betrifft, in die-

gens
Person; Herrscher über eine

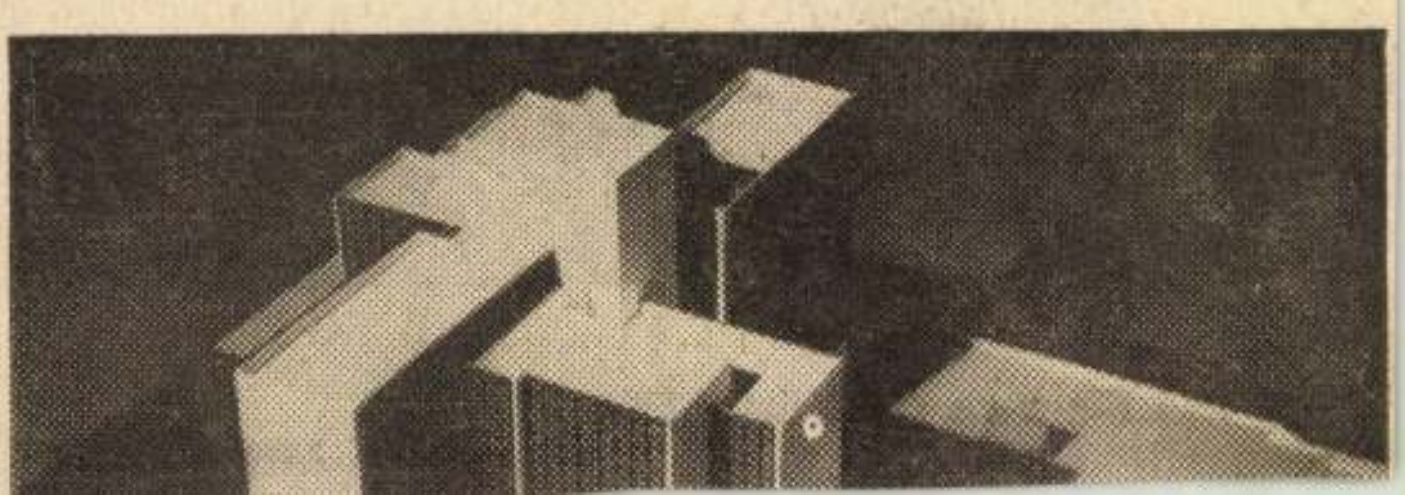

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
1980 JUL 21

BUDAPESTER RUNDSCHAU

Ferenc Martyn

1021

Zwei alte Krieger, 1950

Ferenc Martyn

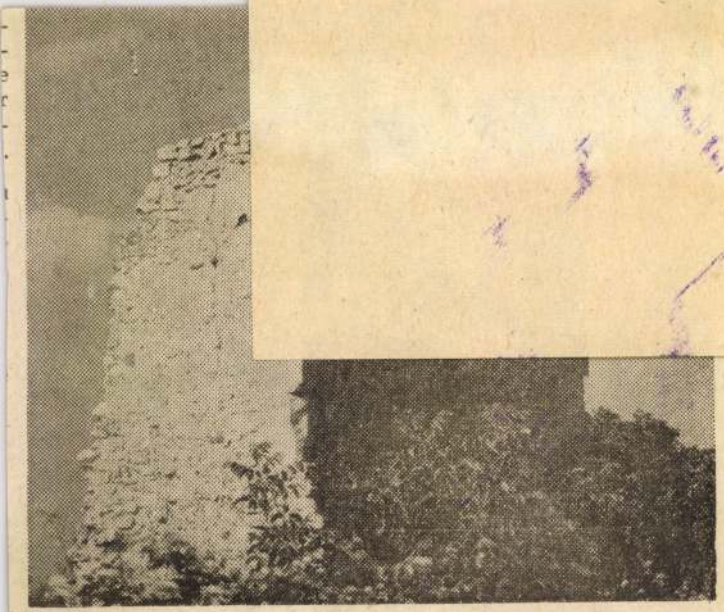

Störche nisten auf der Klosterruine in Gyulafirátót

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR MAGYAR HÍRLAP
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
1980 JUL 21

BUDAPESTER RUNDSCHAU

Ferenc Martyn

1021

Zwei sitzende Figuren am Ufer, 1957 — Ferenc Martyn

Internati

Mir per
Internatio
thischer.
la Bartók

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

1980 JUL 21

BUDAPESTER RUNDSCHAU

Ferenc Martyn

1021

In dieser Nummer stellen wir Werke des Malers Ferenc Martyn vor. Einen Artikel über den Künstler bringen wir auf Seite 9. Bild oben: Komposition

noch immer gefragt.

So ließ die frühere
geisterung nach, und in
Fabrik wurden in letzter
keine Vorschläge mehr
Erleichterung der „zw
Schicht" für die Frauen
terbreitet. Man ließ das
ma mit der Begründung
ter den Tisch fallen, da
„Frauen sich an ihre Le
weise gewöhnt hätten u
Unterstützung nicht int
siert" wären.

Dabei hängt die tägliche
Zeiteinteilung beträchtlich
davon ab, wie der Haushalt
organisiert ist. Muß die Frau
alle Arbeiten allein verrich-
ten — zumeist ist sie ebenso
berufstätig wie der Mann —
oder hilft der Lebensgefähr-
te? Macht sie von den sie
entlastenden Dienstleistun-
gen Gebrauch, oder herrschte
auch bei ihr die Macht der
Gewohnheit?

Über die Zeiteinteilung in
den Haushalten stehen nur

zeit der Familie.

Der Erhebung zufolge ver-
gehen bei Arbeiterfamilien
sieben, bei Intelligenzlerfa-
milien sechs Stunden am
Tag mit Hausarbeiten. Am
zeitaufwendigsten ist das
Kochen, täglich fast zwei
Stunden. Es folgen Waschen
und Bügeln, Saubermachen,
Einkaufen und Abwaschen.

Die größten Unterschiede
ergeben sich bei der für das

MH SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
1980 JUL 21

BUDAPESTER RUNDSCHAU

Ferenc Martyn

/1021

Die Ungeheuer des Faschismus, VIII, 1944 — **Ferenc Martyn**

Sprechstund
sozialen Ob
Die zwisch
für sanitäre
Verfügung
Milliarden
sich ständig
von Räten
werden bis
riode auf i
liarden an
betrieblich
rund eine

ation
nferenz

wird die Konferenzteilnehmer über die Lage der Frauen in Ungarn informieren. Mit Recht könne behauptet werden, sagte Frau Erdei, daß in Ungarn die Anliegen der Frauen einen organischen Teil der gesamten Landespolitik bilden. Zahlreiche Gesetze und Verordnungen verpflichten die Ministerien, Unternehmen und Institutionen, die ökonomische und soziale Situation der Frauen stetig zu verbessern. Die Delegation wird auch von der Fürsorge für Mutter und Kind in Ungarn berichten.

Ab Februar dieses Jahres we
haus und der Poliklinik in S
handelt. Unser Bild: Auf de

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

1980. JÚL 21

BUDAPESTER RUNDSCHAU

Ferenc Martyn

1021

BR stellt vor

FERENC MARTYN

Will man Ferenc Martyn vorstellen — vor allem Lesern und Betrachtern, die ihn kaum kennen, und damit muß wohl leider bei Ausländern gerechnet werden —, erwähnt man unwillkürlich Picasso. Dabei geht es nicht um einen Vergleich der Wert- oder Größenordnung des absoluten Genius der Kunst mit dem hervorragenden ungarischen Meister, dem heute 81jährigen Ferenc Martyn. Das Beispiel Picasso soll eher auf das Bestreben, das künstlerische Verhalten hinweisen.

Einem Picasso gleicht seine Universalität, seine Aufgeschlossenheit allen Gattungen, Darstellungsarten und -formen gegenüber, mit denen sich die Welt künstlerisch wiedergeben läßt, — und das sogar in seiner objektiven und individuellen Allgemeinheit, Gesamtheit. Mit Picasso vergleichbar seine engagierte Humanität, sein leidenschaftlicher Einsatz für ein Voranbringen des Lebens, der Welt, sein Glaube an das Gute, an Größe und Schönheit des Menschen. Einem Picasso gleicht seine unglaubliche Sensibilität gegenüber der Vielseitigkeit, der Flexibilität, den plötzlichen und mitunter unverhofft anmutenden Veränderungen in Stil, Stimmung und Ausdrucksweise der Gattungen, und vor allem auch seine Verspieltheit und das Körnchen Ironie, ja oft sogar die Lust, das in Erhabenheit und Würde erstarrte Philistertum zu foppen.

Ferenc Martyn lebt und wirkt seit nunmehr vier Jahrzehnten in Pécs, einer Stadt, die den lateinischen Geist pflegt und der Kultur der bildenden Kunst mit der Berufung eines wahren Mäzenentums dient. „Lehrling" und Schüler war er bei József Rippl Rónai, der bedeutendsten Malerpersönlichkeit des Postimpressionismus und des ungarischen Jugendstils zu Beginn des Jahrhunderts. Später, als anerkanntes Mitglied der Pariser Gruppe „Abstraction-Création", wandte er sich in den zwanziger Jahren der Ausdrucksweise der nonfigurativen Richtung zu. Er zeigte aber auch eine Ausstellung mit surrealistischen Bildern, griff auf die Raumanalyse des Kubismus zurück und trat zur gleichen Zeit sogar mit Werken der naturgeprägten Malerei vor die Öffentlichkeit. Es gab aber auch Perioden, in denen er zur Spachtel griff und Statuenmodelle schuf. Und während all der Jahre erscheinen bei seinen Arbeiten stets Motive der Volkskunst bzw. von Werkzeugen volkstümlicher Handwerksberufe — natürlich nur als Andeutung, dekorativ bzw. nonfigurativ veredelt.

Sein gesamtes Schaffen wird von einem unerschöpflichen grafischen Ideenreichtum begleitet. Unvergeßlich ist auch seine vom künstlerischen und weltanschaulichen Aspekt vernichtende, apokalyptisch wirkende antifaschistische Zeichenfolge, die in der dunkelsten Epoche des faschistischen Terrors entstand. Seine Zeichnungen und Buchillustrationen aus jüngster Zeit gehören ebenfalls zu den besten, schönsten Exemplaren dieses Genres. Auch Plastiken und Keramiken entstehen erneut unter seiner Hand.

Eine Übersicht der grafischen Tätigkeit dieses einmalig phantasiebegabten und inventionsreichen Künstlers ist zur Zeit im Ausstellungssaal der kürzlich wiedereröffneten Budapester Redoute zu sehen. 1975 erschien überdies beim Verlag des Kunstfonds ein wunderschön illustriertes Album über das Schaffen von Ferenc Martyn, mit einer monografisch tiefgreifenden Einleitung von Éva Hárs.

János Nemes

Selbstbildnis, 1927

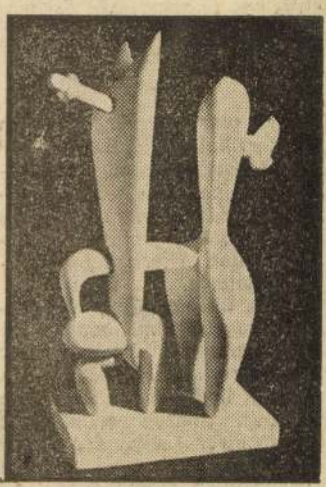

Entwurf eines Standbilds mit zwei Figuren, 1941

Pariser Straßenbild, 1927

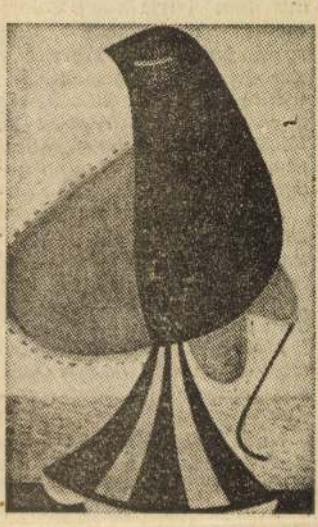

Stummer Vogel, 1943

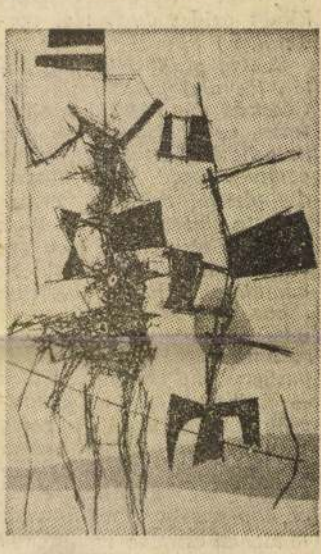

Don Quichote und Sancho Pancha, 1950

Ferenc Móra

Gott segne das ehrbare Handwerk

FERENC MÓRA (1879—1934), Schriftsteller, Archäologe, behandelte in seinen Werken vorwiegend historische Themen und Begebenheiten aus dem Leben der Agrarbevölkerung

★

Ich war gerade mit dem Leitartikel fertig, den ich für die Lokalzeitung über die bedauerliche Lage des ungarischen Handwerks schrieb, als auf dem Hof jemand die Litanei der Allerheiligen herunterleierte.

Von übermäßigem Kongregationsgeist kann man im Falle unseres Hauses nicht sprechen, deshalb blickte ich etwas überrascht zur Tür hinaus. Sollten es vielleicht Wallfahrer sein, die durch unseren, an zwei Straßen grenzenden Hof wanderten?

Nein, es war meine Frau, die mit verweinten Augen vor der Tür zur Speisekammer stand, und gerade den Heiligen Bischof Eusebius anflehte, sich unser zu erbarmen.

„Weshalb gerade der Heilige Eusebius?" starrte ich sie an.

„Weil er Schlosser war, bevor er zum Bischof aufstieg. Und ich hab' es noch von meiner seligen Großmutter gelernt, daß dieser Heilige angerufen werden muß, wenn der Schlüssel nicht aus dem Schloß will."

„Weshalb rufst du nicht mich?" erkundigte ich mich vorwurfsvoll. „Zum Teufel, so ein Trottel bin ich doch noch nicht, daß ich einen vermaledeiten Schlüssel nicht aus dem Schloß reißen könnte!"

Den Leibhaftigen hätte ich aus dem Spiel lassen sollen, meine Handfläche glich schon jener eines Märtyrers, nur der Schlüssel wollte und wollte nicht... Obwohl ich auch schon alle Märtyrer zu Hilfe gerufen hatte, allerdings lag die Betonung anderswo als bei meiner Frau.

„Weshalb rufst du wegen so etwas gerade mich?" knurrte ich ein letztes Mal mit männlicher Konsequenz. „Ich bin Schriftsteller und kein Schlosser."

Meine Frau sah mich wortlos an und dachte wohl, ein Schlosser im Hause wäre viel nützlicher.

Nun mußte sie aber das Zimmermädchen Jolán um einen Handwerker schicken. (Eigentlich hieß sie Mári und war eine Magd, sollte sie nun aber in der Zeitung verewigt werden, dann klingt beides doch viel vornehmer.)

Schlag zwölf Uhr zog Jolán los und kehrte, als die Glocken den Abend einläuteten, nach Hause. Sie war in acht Schlosserwerkstätten gewesen und hatte überall die gleiche Antwort erhalten: In unserer teuren Welt lohne es sich nicht, sich um einen rostigen Schlüssel zu bemühen. Ich überlegte schon, daß alle Schlösser in unserer Wohnung dem Speisekammerschloß zuliebe kaputtgemacht werden müßten — dafür gibt es auch historische Analogien —, als Jolán vom neunten Schlossermeister zurückkam. Dieser war ein echter Menschenfreund, er hob das vor ihm kniende Mädchen zu sich empor und versprach bei uns vorbeizuschauen, wenn er etwas in der Gegend zu tun hätte. Man könne von ihm aber doch nicht verlangen, bei so einem Matschwetter durch Pfützen zu uns zu kommen. Wegen eines Schlüssels! Und sollte das Schneewasser gefrieren, dann würde der Weg sehr glatt werden, und er, der Meister, sei schon seit vierzig Jahren ein erklärter Gegner des Schlittschuhlaufens.

Wir errechneten, daß wir vor Ostern bestimmt nicht mit dem Besuch des Schlossers rechnen könnten. Da wir aber bis dahin irgendwie weiter leben mußten, beschlossen wir, den Schlosser in einer Kutsche abzuholen.

Meine Frau befürchtete zwar, daß es für den Meister eine Beleidigung wäre, wenn vor seinem Haus ein erbärmlicher Ein- und kein Zweispänner halten würde, doch war das Glück mir hold: Der Meister ließ sich gnädig auch in der von einem einzigen Pferd gezogenen Kutsche zu uns bringen. Er genehmigte sich eine meiner Zigarren, betätschelte Jolán und ließ sich über die Lage des Schlosserhandwerkes aus, das nur dann gerettet werden könnte, wenn in jeder Stadt ein Internierungslager eingerichtet werde, wo jede Zelle mit zwei Schlössern zu verschließen wäre. Dann setzte er sich die Brille auf die Nase, begutachtete den Schlüssel und sagte:

„Die Situation erfordert entsprechende Umsicht."

„Wie bitte?" starrte ich ihn staunend an.

„Ja, ja, ich werde auch morgen vorbeikommen", antwortete er gleichmütig.

„Bis dahin ändert sich vielleicht auch die Situation, und in der Landesregierung erlangt geniale Geisteskraft die Oberhand."

Ich kann nicht behaupten, daß der Meister sein Wort gebrochen hätte, anderntags erschien er und fühlte sich bei uns wie zu Hause. Er bemerkte nebenbei, für kubanische Zigarren mehr übrig zu haben als für Zigarillos, daß ihm die gnädige Frau besser gefalle als unser Zimmermädchen und er sich mit uns überhaupt nicht abgeben würde, wenn wir Juden wären. Zuletzt forderte er mich auf, in die Speisekammer zu gehen und von innen den Schlüssel nach außen zu schieben, er würde dann ziehen.

Ich gehorchte und mußte zugeben, daß der Meister sein Handwerk verstand. Es verging keine halbe Stunde, da rief er schon:

„Er hat sich gedreht!"

Das bezog sich nicht auf einen Wandel auf Regierungsebene, sondern auf den Schlüssel, der sich unter lautem Knirschen im Schloß zwar gedreht hatte, diesen verfrühten Schritt aber zu bereuen schien, weil er sich zu keiner Bewegung mehr aufschwang.

„Da hätten wir die Bescherung!" kicherte der Meister zufrieden. Mir schwante Schlechtes, und ich stemmte mich gegen die Tür:

„Machen Sie auf!"

„Immer mit der Ruhe!", besänftigte mich der Vorstreiter der genialen Geisteskraft, „mit Eile wurde noch nie etwas erreicht. Ich komme später wieder."

Seither sind vier Stunden vergangen, ohne daß der Meister erschienen wäre. Und wir haben dreimal um ihn geschickt, ihm eine Kutsche mit vier Pferden, echte Dechantenzigarren und ein Zimmermädchen aus Notre Dame de Sion versprochen. Ich befürchte, meinen nächsten Leitartikel über die beklagenswerte Lage des Schlosserhandwerks noch immer als Internierungshäftling schreiben zu müssen.

Deutsch von Marianne Látki

MTI SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Martyn Ferenc

1980 JUL 24

DUNÁNTÚLI NAPLÓ

Kossuth-díjas festő-grafikusművészünkről

1021

Könyv készül a bányásznapra

Így született a címlap Martyn Ferenc műtermében

Ormós István kicsit feszélyezetten lépked gumicsizmájával Martyn Ferenc Káptalan utcai műtermében. Nézegetjük a képeket, amikor megérkezik a Kossuth-díjas mester és hellyel kínálja Vasas-bánya szocialista brigádvezetőjét.

Feri bácsi szívélyessége azután hamar feloldja a vendég zavarát. Az újjáépítés korszakából származó, 1946-ban megjelent könyvet lapozgatunk. A megsárgult kötet egyik illusztrátora Martyn Ferenc volt. Nézegetjük a három és fél évtizeddel ezelőtt megörökített, a könyv lapjairól kitekintő bányászalakot...

— Én is ekkor kezdtem el a föld alatti munkát. Ismerős ez a viselet a rajzon. Mintha magamat látnám fiatalon — emlékezik Ormós István. — Nem kaptunk akkor munkásruhát, mindenki összeszedte otthon azt, amit a legkevésbé sajnált és abban szállt le. A használt, gyenge ruhák persze könnyen szakadtak és napok alatt szétrongyolódtak. Nem törődtünk vele, csak azzal, hogy minél több szenet küldjünk fel az élet beindításához. Jó is, igaz ez a rajz, mert ilyenek voltunk.

Hamar a jelenre terelődik a szó. Házigazdánk hitetlenül csóválja a fejét, mikor megtudja, hogy modellje már nagypapa.

Igen, Ormós István nem illetlenség okán érkezett gumicsizmában, munkaruhában Martyn Ferenchez. A találkozás célja az, hogy a művész és a vájár együttlétéből mű szülessen. A Pécsi Szikra Nyomda és a Dunántúli Napló kollektívája könyvvel köszönti Baranya bányászait a 30. magyar bányásznap alkalmából. Társadalmi munkában készül a riportkötet és természetesen díjazás nélkül vállalkozott a címlap megrajzolására Martyn Ferenc.

Szokatlan a szerep Ormós István számára. Csapatvezető vájárként nem kenyere az egy helyben való álldogálás. Beszélgetni szerencsére lehet és miközben a rajzlapon formálódik a kép, Feri bácsi érdeklődik a bányászmunkáról. Gyorsan telik az idő, egy rajz helyett kettő születik, hogy a könyv szerkesztői választhassanak.

Délben búcsúzkodik az alkotó és a modell. Kossuth-díjas művész és kiváló csapatvezető vájár. Mindkettejük közös munkaeszköze a szén. Fejtésben és ceruzabélként...

E. A.

társa Ph

Első ízben
a fejlődő vil
ázsiai földré
bajkonuri re
este felbocsá

Nagyüzem a földeken

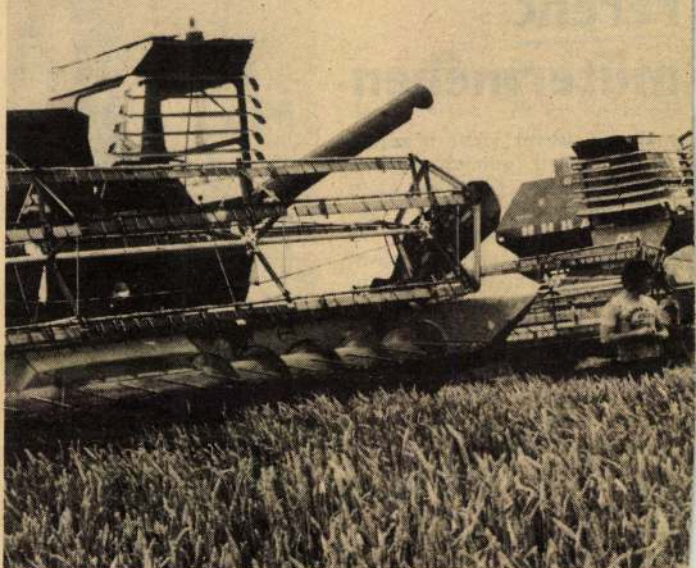

**A szabadszentkirályi határban délelőtt fél tízig tartott a kombá
még nedves volt a gabona**

Kombájnosok között a szabadszentkirályi h

Az időjárás lassítj

A hétfő délutáni viharos erejű szél kíséretében érkezett nagy mennyiségű csapadék miatt megyénk mezőgazdasági üzemeiben átmeneti pihenőre kényszerültek a kombájnok. Kedden néhány gazdaságban folytathatták a betakarítást, ám a Pécstől nyugatra lévő területeken csak tegnap a délelőtti órákban állhattak be a táblákra az arató-cséplők.

Így történt ez a szabadszentkirályi termelőszövetkezetben is, ahol *Vladál Béla* elnök legalább annyira izgatott a kényszerpihenő miatt, mint kombájnosai.

tő-helyettes elmondja, hogy a nedvességtartalom hétfőn tizenhat százalékos volt. Ha nem esik ismét, talán fél órán belül indíthatják a kombájnokat. A négy arató-cséplő napi teljesítménye eléri a negyven vagont és ehhez a szállítási kapacitás is elegendő.

Bozsányi János és *Bonyár Jenő* kombájnosok gépeiket ápolják.

Bonyár Jenő a kalászosokat vizsgálgatja, majd megjegyzi:

1021

1980.VII.4. Kossuth 17,35/ZJ.

L á t t u k, h a l l o t t u k

- A Vigadóban látta Székely András Martin Ferenc kiállitását.Hogy tetszett.

- Kérlek szépen, bizonyos mértékig zavarban vagyok.Mert valószinüleg ismered irodalomtörténeti emlékeidből Kisfaludy Sándornak a két verssorozatát, a Boldog szerelmet, meg a Kesergő szerelmet, ha jól emlékszem, a Kesergő szerelemről, reménytelen szerelemről szól, köztudottan ez a második sorozat a Reménytelen szerelemről szóló sokkal izgalmasabb, érdekesebb, szinvonalasabb irodalmi mü,mint a boldog szerelem. Az embernek valami baja,vagy bánata, vagy panasza van, vagy valakit meg akar szidni,vagy egy kiállitást le akar szúrni, vagy le akar hordani a sárga földig, vagy megmutatni a hátrányait, sokkal könnyebb helyzetben van,mint most. Mert most azt tudom mondani,hogy elnem mentem egy szép új galériában, ahol láttam egy kiállitást, ami sajnos csak vasárnap estig van már nyitva, és láttam egy 4o éves életmüvet, nagyon szép kerek egészként, ahol a 4o évvel ezelőtti,vagy 31 néhány évvel ezelőtti fasizmus szörnyetegei sorozat, és a legújabb rajzok úgy kapcsolódnak egymáshoz, olyan szervesen, mint egy családnak az egymásra hasonlitó, egymással közeli rokonságban álló tagjai. Tehát az életmü egységének, kerekségének,nem lehet más szóval mondani, klasszikusságának érzését érezte az ember, és ha valamit hiányoltam, akkor az Martin rajzmüvészetének rajzmüvészeti övjének egy kicsi része volt, a könnyü illusztráció, amiket én személy szerint rettenetesen szeretek. De az is igaz,hogy ezek a maguk finomságában,és lágyságában,és liraiságában valahogy mintha másnak a kezéből származtak volna. Ezeket a rajzokat Martin az 5o-es évek táján csinálta, kicsit talán önigazolásként, hiszen évtizedeken át eléggé háttérbe szoritott,részben vidéki, részben pedig majd hogy nem kiátkozott avantgarde müvészként szerepelt a müvészet kritikai köztudatban. És talán azért rajzolta ezeket a gyönyörü Petőfi és egyéb illusztrációit annak-

idején, hogy megmutassa, hogy nem vagyok én ám olyan kidobni való absztrakt,mint ahogy mondják rólam. Hát ezekből nemigen volt itt a kiállitáson, inkább a szálkásabb, más, erőteljesebb, expressivebb felfogású rajzaiból láttunk egy hatalmas százon felüli gyüjteményt, igy kerekebb volt az egész, igy, ha azokból is lett volna néhány legalább, talán sokszinübb, teljesebb lett volna, de a mostani formájában is mondom, a Boldog szerelem-ként kell róla beszélni, tehát egy klasszikus életmü áll előttünk, Igy kell lássuk.

/ 1021

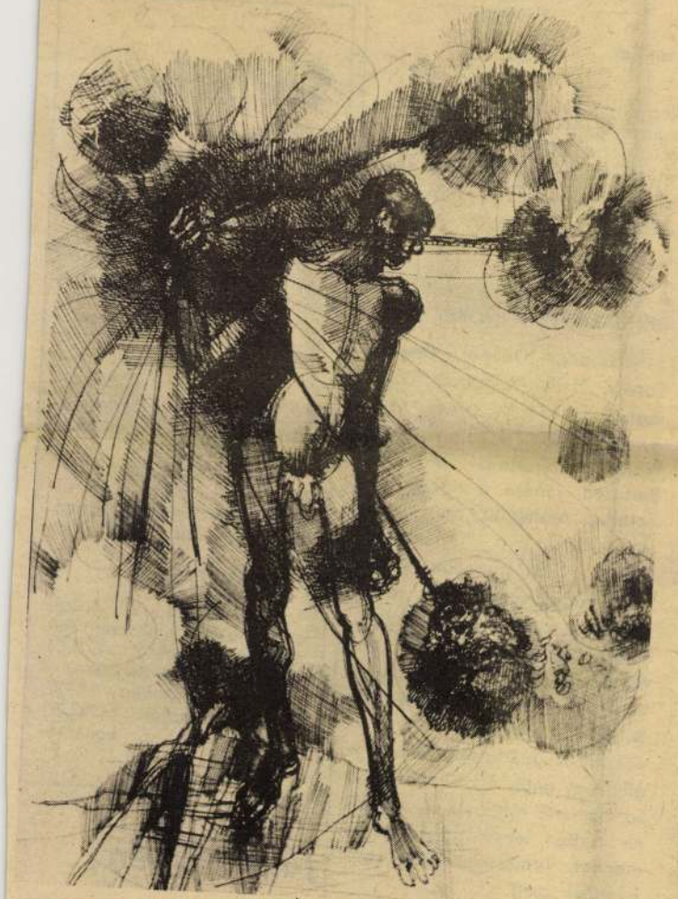

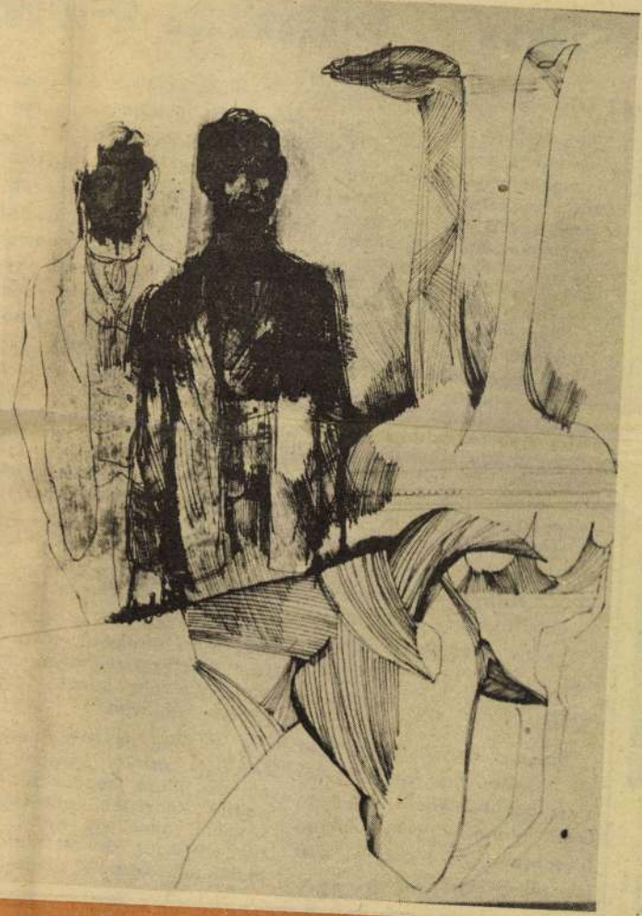

MARTYN FERENC GRAFIKÁI

Mint már hírül adtuk, Martyn Ferencnek nagy sikerű kiállítása volt látható Budapesten, az újjáépített Vigadóban. Az Élet és Irodalom múlt heti számában Vadas József írt méltatást Martyn Ferenc Kossuth-díjas képzőművészünk tárlatáról, ebből idézünk, amikor bemutatjuk a kiállításon szerepelt grafikák némelyikét.

„Ez a kiállítása elsősorban történeti értékű és jelentőségű. Olyan teljességben láthatók természeti tanulmányai és kompoziciós vázlatai, ötletfelvető rögtönzései és elmélyült kísérletei, mint még soha. Mindannyian okulhatunk belőle. A művészettörténészek a mai magyar piktúra egyik legtöbbet próbált egyéniségének értelmezéséhez kaphatnak segítséget; a pálya révén újabbkori képzőművészetünkről lesz teljesebb a képünk. A kollégák (a fiatal művészekre gondolok) azt figyelhetik meg ezen a tárlaton: mire való a papírlap, s hogy a kéz és agy együttes csiszolásáról a mai festő se mondhat le teljesen. De jól jár a közönség is, amely kedvére választhat a lapok közül — élvezkedni, a maga gyönyörűségére."

Hauer Lajos felvételei

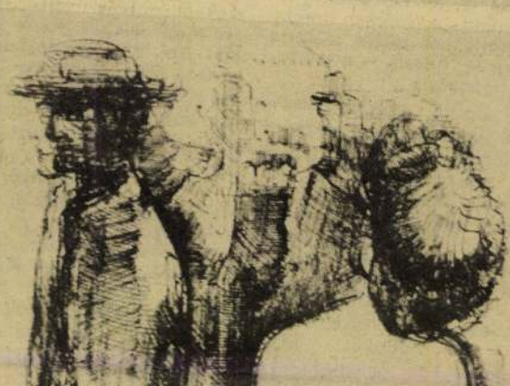

MAGYAR HÍRLAP
1091 BUDAPEST, IX., TÜLÖT UT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
1980 JUL - 6
DUNÁNTÚLI NAPLÓ

Televízió

Pécsi alkotóműhelyek a képernyőn

Megy a gőzös, pontosabban a dízel, a mozdonyon az operatőr: Bárány György

Amolyan kis dél-dunántúli hét lesz a televízióban. Három kitűnő, e vidéken forgatott riportfilmet tűzött műsorra a Magyar Televízió a következő napokra.

Akik bátrak kezdeményezni címmel a baksai Ezüstkalász Termelőszövetkezetről forgatott filmet Téglássy Ferenc, az MTV Pécsi Körzeti Stúdiójának gyakori vendég alkotója. A HÉT riportműsorában a közelmúltban már ízelítőt kaphattak a nézők e baranyai község kitűnően gazdálkodó mezőgazdasági termelőszövetkezetének újdonságairól. Most részletesebben megismerhetik a

„Az oktatótermet alakították át vetítőnek. A kopott falakat szakadt tablók, térképek, balesetekről készült fotók takarják. Az iskolaspadokban ülhettek vagy harmincan. Frissen, kimosakodva, vagy olajos ruhában, ronggyal a kezükben. A vetítésen részt vett a vasúti csomópont vezetője, helyettese, a párttitkár és a szakszervezet képviselője.

17 óra 30 perc: „Az én rózsám vasutas, vasutas . . .” — kezdődik. A vásznon régi állomásról készült fotó, pillanatképek a pályaudvarról, közben régi mozdonyok felvételei . . .

A teremben: érdeklődő te-

Film... Film... Film...

AZ ÖTÖDIK ÉVSZAK

Oleg Nyikitin magyarul beszélő, színes szovjet filmje két fiatalember barátságáról, munkatársi kapcsolatáról. Andrej és Pása együtt végeznek az esti egyetemen, majd ugyanabba a gyárba kerülnek dolgozni is. Andrej higgadt, megbízható, így műhelyfőnök lesz belőle, míg Pása minőségellenőr lesz a hatalmas üzemben. Az Andrej üzemegységében gyártott termékek kerülnek barátjához minőségvizsgálatra. Az üzemegység a főnök tudtával gyenge minőségű alkatrészeket gyárt. Pása nem engedi meg, hogy tovább folytassák ezt a tevékenységet. Barátságuk kissé megtörik, de a könnyelmű Pása megtanítja néhány dologra Andrejt. Főszereplők: Szemjon Morozov, Alekszandr Gyenyiszov, Valentyina Tyelicskina.

FÉLEK

Damiano Damiani rendezte ezt a színes, magyarul beszélő olasz politikai krimit, melyben Gian Maria Volonte, Erland Josephson, és Mario Adorf játsszák a főszerepeket.

Az olasz politikai élet visszásságait mutatja be a rendező filmjében. Graziano nehéz szolgálati évek után, szívesen vállalja el egy idősebb politikai ügyekkel nem foglalkozó bíró testőrségét. Csakhamar azonban kiderül, hogy az egyszerű kábítószerügyek sem mentesek a politikától. A katonai elhárítással kerülnek összeütközésbe, aminek eredményeként a bírót megölik, Grazianót pedig figyelni kezdik, mert sejtik, hogy mindent tud. Graziano csupán életben szeretne maradni, s ezért igyekszik semleges lenni, de az eseményekből nem tudja magát kivonni . . .

JÚLIUSI TALÁLKOZÁS

Már a címből is kiderül, hogy nyári történetet mutat be Karel Kachyna rendező, magyarul beszélő, színes csehszlovák filmjében.

A történet az iskolai évben kezdődik, amikor Jakabot tanárnője, Klara megbuktatja angolból. Kénytelen pótvizsgára készülni, amit egy nyelvi táborban végez, de ott Klara a szaktanár. Kezdeti ellenségeskedésük hamarosan kölcsönös vonzalommá változik. Jakab barátságot köt Klara kisfiával, Dáviddal is. Kapcsolatuk sokakat megbotránkoztat, de szerelmük erősebb, és vállalják kapcsolatukat.

A FÉRFI, AKI SZERETTE A NŐKET

A Charles Denner, Brigitte Fossey, Nelly Borgeaud főszereplésével készült színes, magyarul beszélő francia filmet Francois Truffaut rendezte. Bertrand imádja a nőket. Álhatatlan természet, nem tud ragaszkodni, ő a lábakba, bokákba, a nők járásába szerelmes. Vágyai soha sem teljesülnek. Emlékeit, kalandjait megírja, s talál kiadót is könyvének megjelentetésére. Már a borítólap tervét is megtekintette, amikor — természetesen a női lábak gusztálása közben — elüti egy autó. A kórházi ágyon az ápolónő lábainak nézegetése közben leesik az ágyról, s meghal. Temetésén csak nők jelennek meg.

Sorokban

IFJÚSÁGI HÁZ

7-én, hétfőn 18–22 óráig a Hotel Minaret udvarában Valler Imre diszkó műsora.

8-án, kedden 19 órakor a Hotel Minaret udvarában a Szegedi Molnár Dixieland együttes jazzhangversenye.

10-én, csütörtökön 18–22 óráig a Hotel Minaret udvarában Nosztalgia diszkó Brunner József műsorvezetésével.

12-én, szombaton 18–22 óráig a Hotel Minaret udvarában Brunner József diszkó műsora.

IFJÚSÁGI PARK

9-én, szerdán 20 órától az Amatőr együttesek Pódiumán a komlói ÖTLET együttes bemutatkozása.

11-én, pénteken 18–22 óráig a bajai FÓRUM együttes önálló koncertműsora.

Rádió

Folytassa tanácstag, olimpiatörténet

geiről. Ellátogatunk a sikondai úttörőtáborba és jelentkeriportműsora, amely a munka pécsi olimpikonjait mutatja be.

Július 12-én:

Nyári képzőművészeti vásár

Vásárba invitálják a Pécsett élő képzőművészek a város képzőművészet iránt érdeklődő közönségét. Július 12-én 14 órától a Nevelők Háza (István tér 6.) udvarán nyitott műtermekben" talál-

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas

1980 SEP 14

SZOLNOK MEGYEI NÉPLAP

festő-grafikus-szobrásaminvész

1980. szeptember 14.

1021

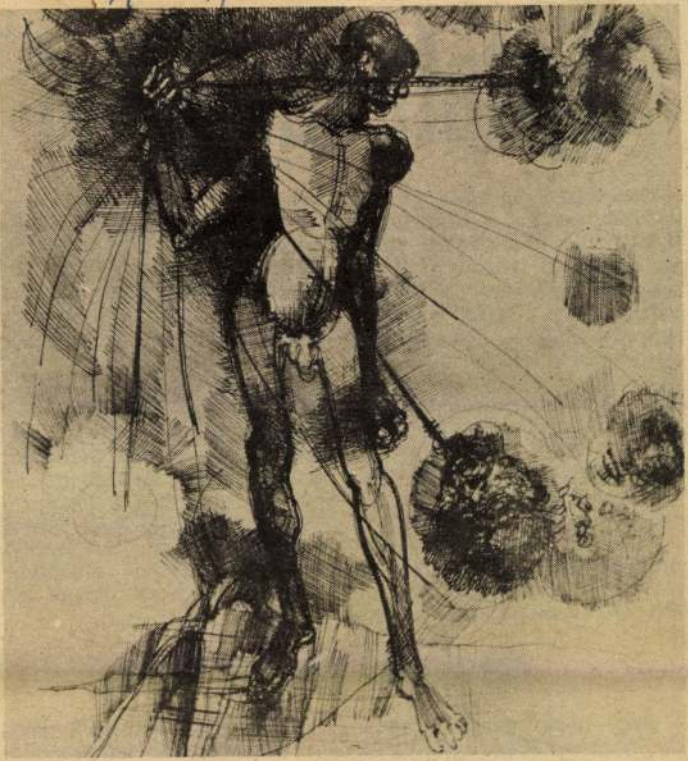

Ny

Régesrég
az idők, amik
si otthonok n
te szabályos ritmus szerint meghatározta az évszakok váltakozása. Nyár: néhány szórakoztató, „nagytermi" rendezvény. Ősz: egy-két kiscsoport újjászervezése. Tél: tanfolyamok, ismeretterjesztő előadássorozatok. Tavasz: nagy demonstratív rendezvények, kiállítások, vetélkedők, ünnepek, évfordulók jegyében.

Bizonyos mértékű szezonalitás természetesen ma is létezik a közművelődési intézmények életében. A „nagy mar a múlté, ám az ősz a művelődési otthonok és a könyvtárak háztáján most is a benépesülés, egy kisebbfajta újrakezdés évada. S ez nem holmi „öröklődés" netán a népművelők vagy a fenntartó szervek rossz beidegződésének eredménye, hanem egyszerűen arról van szó, hogy (mezőgazdasági tájakon) véget ért a betakarítás, befejeződött az üdülés évada, bezártak a strandok (vagy legalábbis elnéptelenedtek) és megnyitották kapuikat az iskolák.

Iskolából könyvtárba

Nagyobbra tárják kapuikat a művelődési otthonok, könyvtárak is. Utóbbiak a felkészültek a tanévkezdésre. A mozikban megkezdődtek az ifjúsági filmvetítések,

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 237-748, 340-726

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas festő-grafikus-szobrászművész

SOMOGYI NÉPLAP

1980 SEP 14

1021

Martyn Ferenc grafikája.

ól hú

a - K. Rákóczi 3:0 (0:0)

Pásztort, s ő a jobb összekötő helyéről — 14 méterről — a kimozdúló kaposvári kapus mellett laposan a hálóba bombázott. 1:0.

Most a kaposvári csapat támadott, s ez lett a veszte. A 83. percben újabb gólt értek el a hazaiak. *A 13. szögletet ívelte be Pásztor; csavart lövésénél Vágási fölugrott, majd ellépett a labda elől, s az — a meglepett kaposvári védők mellett — a bal sarokba perdült. 2:0.* A 87. percben Vágásit futatták csatár társai, a kiugró játékos lábát a vetődő Horváth már csak elhúzni tudta, úgy hogy a kapus a labdát nem érte el. *Vitathatatlan 11-es volt, s Pásztor értékesítette. 3:0.*

A közepes színvonalú találkozón az első félidőben a kaposvári csapat nagyon tervszerűen védekezett. Zentai és társai rendre útját tudták állni a cserékig nagyon szárnyaszegett csabai támadósornak, a hátvédek lövéseit pedig Horváth hárította. A 70. percben ingott meg először a Rákóczi védelme, s talán ha ezután is a védekezésre fordítanak nagyobb gondot és a 2:0-t követően is nem igyekszenek legalább szépítő gólt elérni, kisebb arányú lehetett volna a csabaiak — egyébként megérdemelt — győzelme. A csabai cserejátékosok »felhozták« a hazai együttest, míg a kaposvári cserékről nem lehet ugyanezt elmondani. A Rákóczinál Horváth az első gólig sokszor bravúrosan védett, a védelemben Zentai tűnt ki. Kanyar jól

Iskola, sport és gy

MH SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas

1980 SEP 14

SZOLNOK MEGYEI NÉPLAP

festő-grafikus-szobrászművész

1021

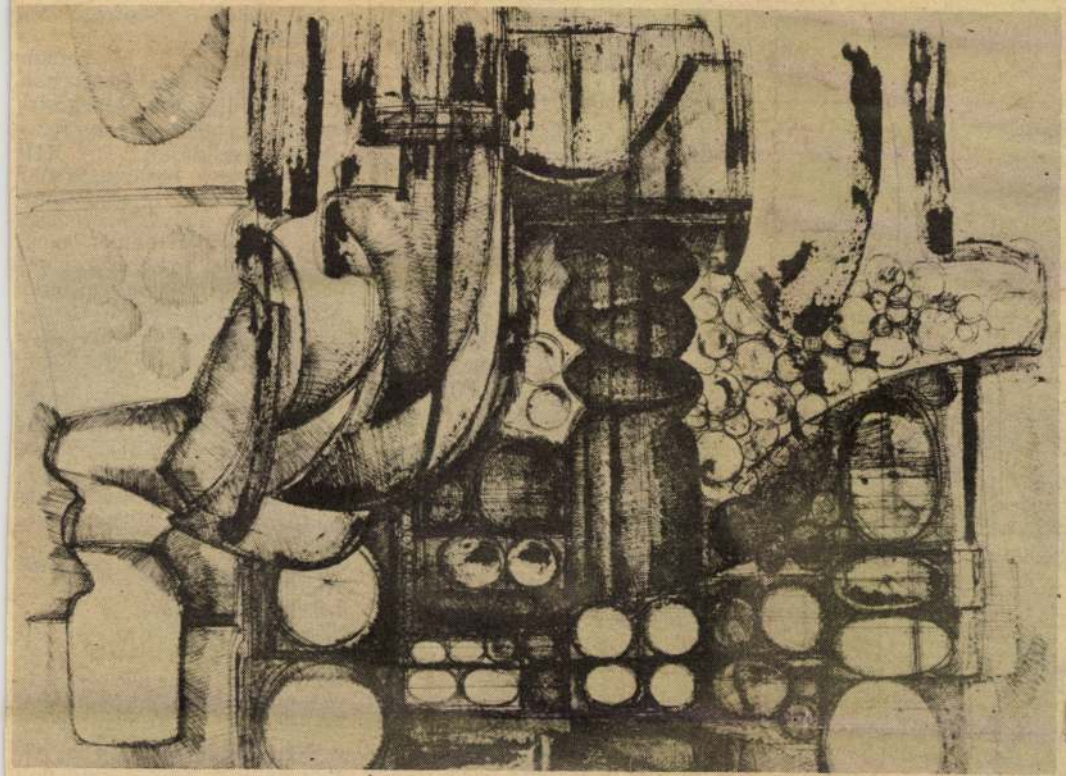

Irodalmi oldalainkat Martyn Ferenc grafikáival illusztráltuk

esetekben a tettenért elkövetőt rögtön a helyszínen megbírságolják. Hányan kapták meg ezt a jogot, és hogyan éltek vele Szolnok megyében?

szakembereinek lesznek felad hogy kialakulj szabályok egys zésének és a gyakorlata.

demi együttműködésre törekednek. Cibakházán magától értethetőnek tartják ezt. És nemcsak a tanácstagi választások idején. A munka természetesen akkor a leglátványosabb. A legutóbbi választások előtt tartott tanácstagi beszámolókon, például a választópolgárok 33 százaléka jelent meg a községben, — a népfrontaktivisták jó szervező munkát fejtettek tehát ki.

Ugyanez mondható el a réteggyűlések megtartására és sok egyéb dolgokra. Kezdeményezőkészségük és példamutató részvételüknek tudható be elsősorban, hogy Cibakháza első lett a járásban a társadalmi munkában. Most is készülődnek, hogy az 50 személyes óvoda ter-

MH SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

1980 SEP 14

SZOLNOK MEGYEI NÉPLAP

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas festő-grafikus-szobrász-művész

1980. szeptember 14.

SZOLNO

1021

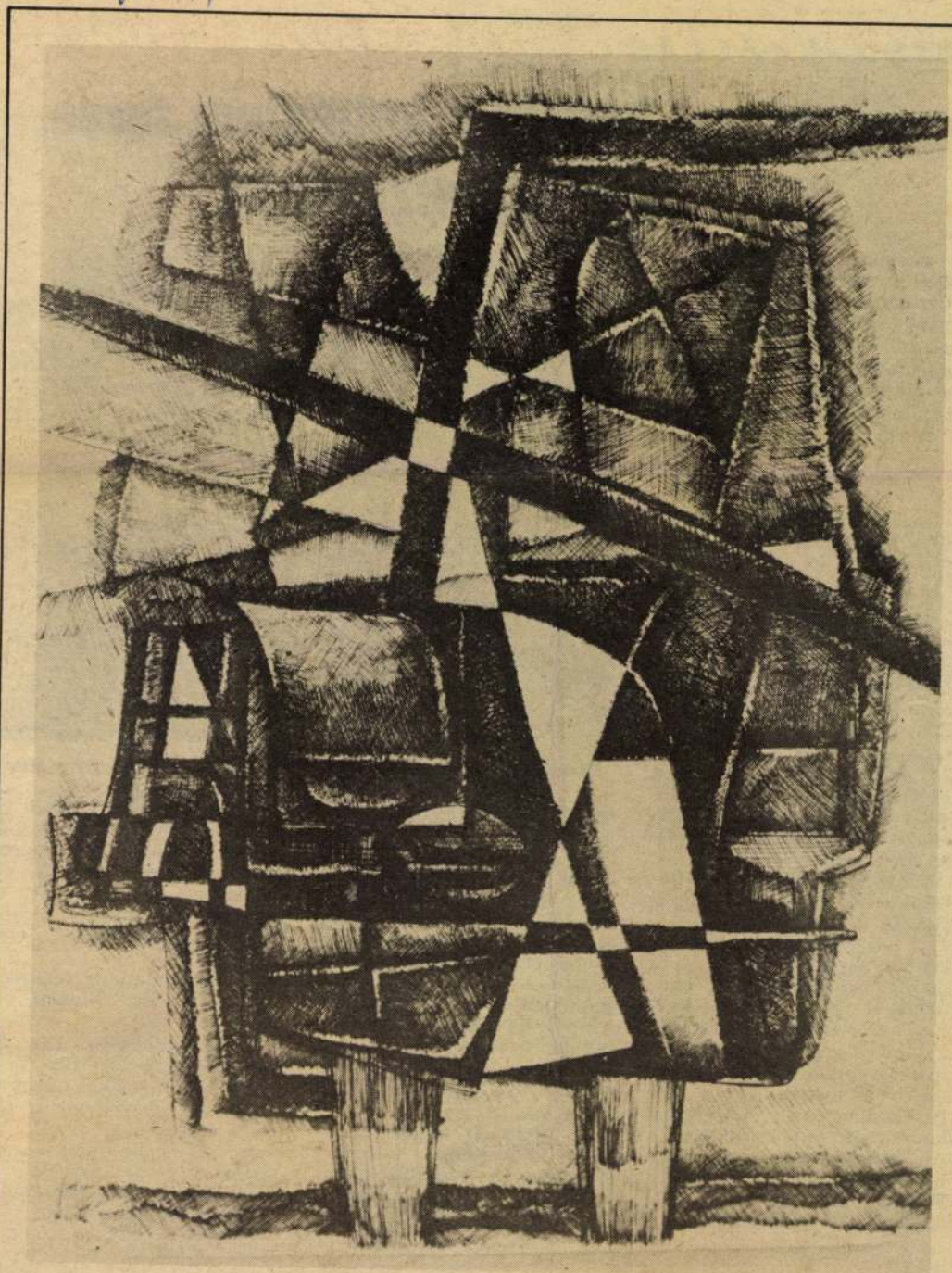

GYEI NÉPLAP

KISÚJSZÁLLÁS

Új iskola, készül a kollégium terve, szerelik a víztornyot

Ezekben a hetekben megyénk több községében és városában vizsgálták a tanácsi szervek azt, hogyan alakult az év eddig eltelt időszakában a költségvetési és fejlesztési terv tejlesítése. A többi településhez hasonlóan Kisújszálláson is eredményes ez a számvetés.

Annak idején a városi tanács 49 millió forint értékben hagyta jóvá Kisújszállás idei költségvetését. Ez az előirányzat az első félévben 52 millióra növekedett, mégpedig azért, mert szakorvosi óraszámra, a városrendezési terv készítésére, az oktatási és egészségügyi intézmények korszerűsítésére 885 ezer forintot pótlólag irányoztak elő, és az 1979. évi pénzmaradvány is több mint 2,1 millió forintra rúgott. A költségvetés módosított előirányzatához képest a teljesítés időarányos volt az első félévben.

Előbbre jutottak a felújításokban: A korábbi hónapokban kezdték még a Vasvári úti óvoda, az általános iskolai napközi otthon és a tanácsháza belsejének rendbetételét. A vágóhíd felújítása és a szennyvízelvezetés, valamint a piaci csarnok tetőszerkezetének festése ezekre a hetekre hárul. Folyamatban van a középiskolai tornaterem felújítása is. Az utak és a járdák rendbetételének üteme megfelelő. Elkészült a Malom, a Pillangó és a Lenin utca aszfaltszőnyegezése, a Sásastó és a Marjalaki út felületi lezárása, és folyamatban van a Sugár út szélesítése.

Rekonstrukciós munkák a gimnázium tornacsarnokánál

Az idei — 23 millió forintot meghaladó — fejlesztési terv teljesítése kedvező. Ennek eredményeként az idén kiépül a központi lakótelep telefonhálózata, nyolctantermes új iskola javítja az oktatás feltételeit. A hatvanszemélyes középiskolai kollégium kiviteli terve októberre készül el.

Jó ütemben halad a hétszáz köbméteres víztorony szerelése. A vízhálózat kiviteli tervének valóraváltásához a második félévben biztosítva van a kivitelezői kapacitás. A városi tanác megbízást adott a belvízren dezés kiviteli tervének ké szítésére is. A Vásár út szennyvízcsatorna építés terve szeptemberben elké szül.

A városi tanács segítsége nyújtott a nem tanácsi, d a város ellátását biztosít beruházásokhoz is. Így pél dául 600 ezer forinttal járul hozzá az új áfész étterem harmadik negyedévben kezdődő építéséhez.

Az említettek alapján kézenfekvő: Kisújszállás a idén is jelentősen előrehala a korszerűsödés útján.

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas szobrász, festő-grafikusművész

PEST MEGYEI HÍRLAP

1980 OKT 5

1021

Szélmalom idegen tájon

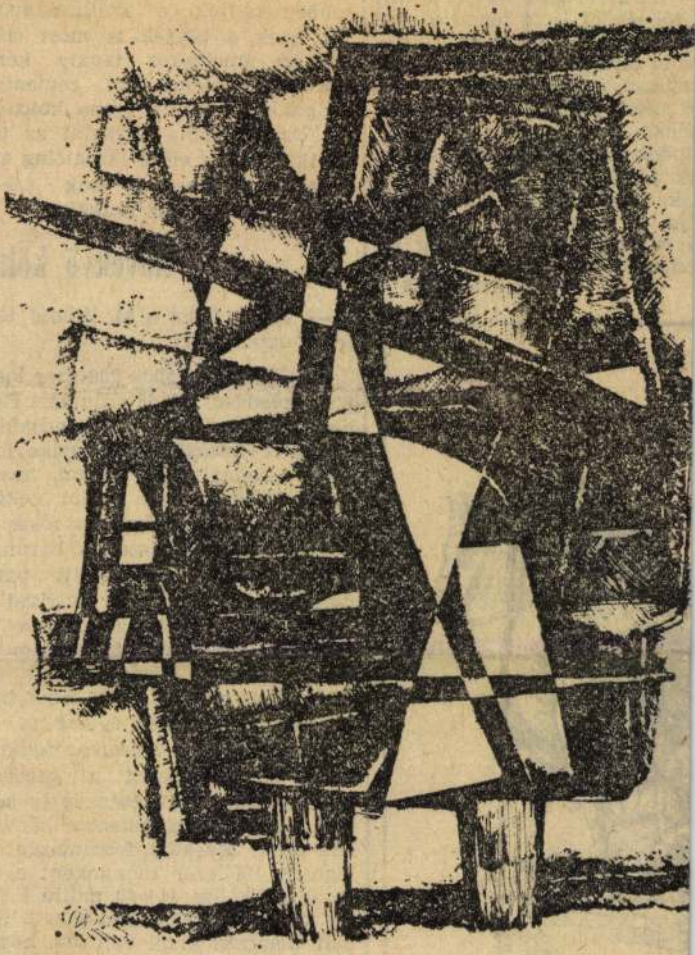

Martyn Ferenc graf

ogy a pi
óbáló ker
nóállásba
resztülvin
lenne m
adni —, a
szívesebb
yasmit, ar
úgy gon
t vannak,

leszögezni
rányba, h
na éppen
tehát ho
ennyiért —, akkor az
irányt.

WEYER BÉLA

kája

oltán grafikája

Növekvő költsé

— Vajon lehet-e az itthoni fele
leget exportálni?

— Körülbelül 150—200 ezer tonn
igen, ráadásul tőkés valutáért. Csal
hogy ez nem oldja meg gondjainka
A KGST-országok mindegyike öne
látó, amennyire én tudom, hason
nehézségeik vannak, mint nekün
Nem különb a helyzet a tőkés o
országokban sem, hiszen a beruház
soknak máshol is megálljt paran
csolnak. De nemcsak annyival l
szünk szegényebbek, amennyivel k
vesebbet gyártunk. A létszámot
mi esetünkben a visszafogott te
meléssel is csak alig-alig lehet csök
kenteni, *a költségek egységnyi c
mentmennyiségre számítva pedig n
vekednek.* Márpedig a gazdasá
szabályozók, a nyereségképzés felt
telei éppen az ellenkezőre kénysz
rítenének. Másként fogalmazva: á
lagosan 100 ezer tonnánként a te
meléscsökkenés 40—40 millió forin
tal kevesebb nyereséget jelent. S i
már nemcsak arról van szó, hogy
bérek emelkedése marad el a kívá
natostól, hanem arról is, hogy *a le
szükségesebb fejlesztésekre sem le
esetleg pénzük.*

— Egy évvel ezelőtt még olya

MH SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

1980 SEP 29

BUDAPESTER RUNDSCHAU

Ferenc Martyn

39/1980

1021

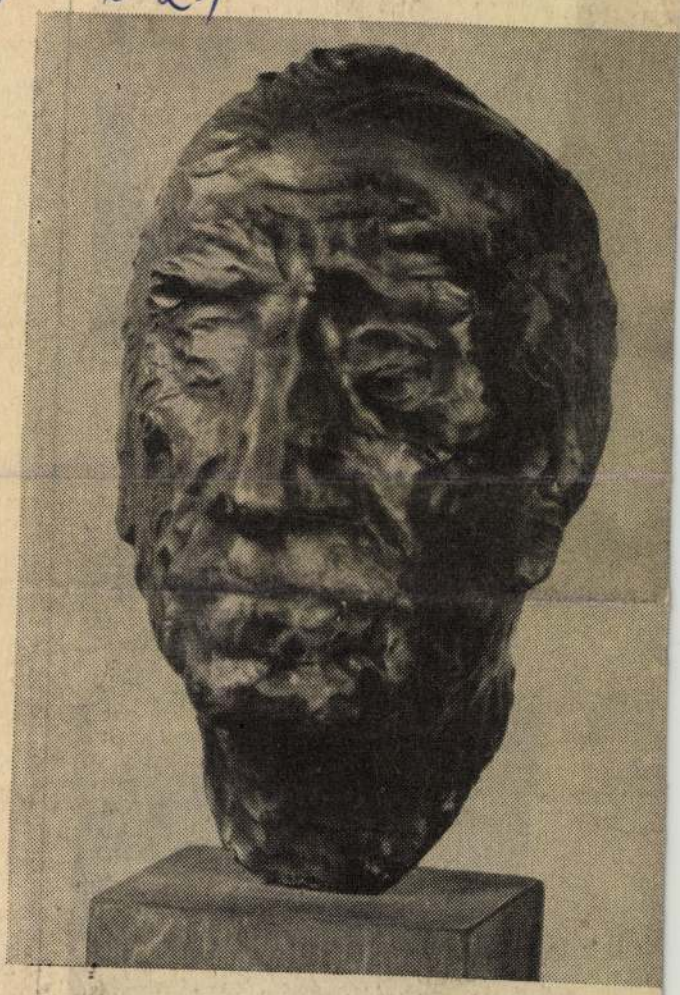

Ferenc Martyn: Der Kunsthistoriker Lajos Fülep

Zum Gedenken an Lajos Fülep

Denkmal der Freundschaft

Wer in den Südosten des Pannonenlandes reist, fügt sicher eine Mußestunde an den kastanienbestandenen Hängen am Fuße des Mecsek-Gebirges, in Zengővárkony ein. Das Rauschen des Laubes der großen Bäume regen den dem Streß entfliehenden Menschen zur Meditation an. Auf diesem Fleckchen ungarischer Erde lebte Lajos Fülep zwischen den beiden Weltkriegen in innerer Emigration, hier wirkte er als reformierter Pfarrer, hier versuchte er die bis dahin entstandenen humanistischen, künstlerischen Werte der Menschheit gedanklich zusammenzufassen. Und hier dachte er über den Glauben an den Fortschritt nach, darüber, wohin der Weg der Menschheit im 20. Jahrhundert führt.

Bereits 1917 schrieb er in seiner Abhandlung „Die Werte des Lebens": „Was soll die pure Existenz und die in ihrem Interesse geschaffene Technik mit sich anfangen, wenn wir ihr außer diesem kein Ziel stecken? Sie staut sich und tritt über die Grenzen, die wir doch nicht überschreiten wollten. Eben diese Technik, die das Leben angenehm machen, ihm einen gleichmäßigen Fluß verleihen will, schafft Mittel der Zerstörung, und eben diese Existenz, die nur ihre eigene Befriedigung anstrebt, schafft Ursachen und Anlässe zur Zerstörung."

Diese Erinnerung wurde durch eine Nachricht geweckt: Der Bildhauer *Ferenc Martyn* fertigte eine Plastik von Lajos Fülep an, die in Zengővárkony aufgestellt

Diese Plastik ist das edl in Stein gehauene Memen der Freundschaft, des g meinsamen Denkens zwei hervorragender Männer, d Bildhauers und des Kuns historikers, ihrer Beziehun die selbst über den letzt Atemzug hinaus lebend bleibt.

Die Lebensdaten des Ph losophen und Kunsthistor kers Lajos Fülep (1885—197 im Telegrammstil: In sein Jugend lebte er lange Ze im Ausland, in Paris, Ro und Florenz. 1911 redigiert er gemeinsam mit Georg Lu kács die philosophische Zeit schrift *A szellem* (Der Geist Nach der Revolution von 191 schickte man ihn nach Flo renz und Rom, wo er sich für die Anerkennung der Regierung Károly verwendete. Zur Zeit der Räterepublik wurde er zum Universitätsprofessor ernannt. Die Konterrevolution verdrängte ihn jedoch vom Katheder, er ging in die innere Emigration.

Nach 1945 wirkte er als Universitätsprofessor, Akademiemitglied. Seine bedeutendsten Werke: Ungarische Kunst; Von der Revolution der Kunst zur großen Revolution, eine Sammlung seiner Artikel und Abhandlungen; Kunst und Weltanschauung.

Die Plastik in Zengővárkony unter den rauschenden Blättern der Kastanien erinnert nicht nur an einen hervorragenden Menschen, sondern auch daran, daß wir grübelnd, aber stets begleitet von unserem Glauben, nie an der Kraft des Gedankens, des Fortschritts, die uns über die Klüfte trägt zweifeln dürfen.

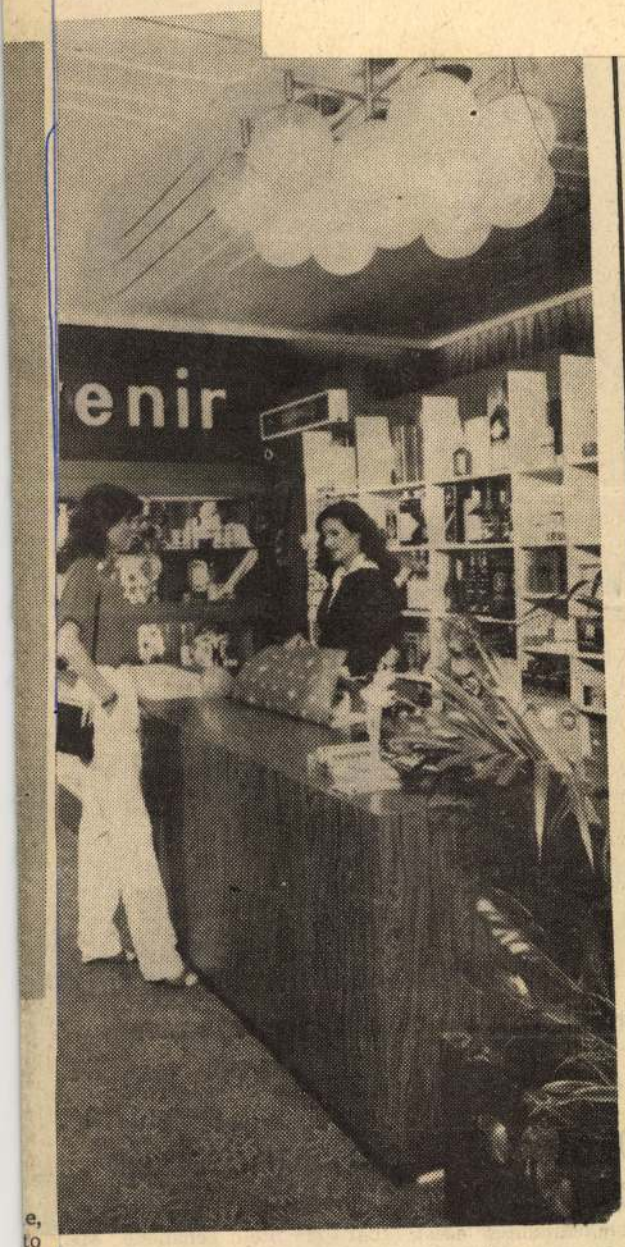

ermal auf der Buda pester Margareteninsel

UNGARIAN I&T SOUVENIR
INTERTOURIST

IGE GESCHÄFTE:

lapest, V. Kígyó u. 5

tel Royal, Budapest, VII. Lenin krt. 49

otel Gellért, Budapest, XI. Gellért tér 1

otel Szabadság, Budapest, VII. Rákóczi út 90

Sopron, Lenin krt. 106

Shell-Service, Budapest, I. Mészáros u. 56

Hotel Isis, Szombathely, Rákóczi u. 1

Grand Hotel, Budapest, XIII. Margareteninsel

Hotel Astoria, Budapest, V. Kossuth L. u. 19

Hotel Thermal, Budapest, XIII. Margareteninsel

Hotel Duna Intercontinental, Budapest, V. Apáczai Cs. J. u. 4

Hotel Wien, Budapest, XI. Budaörsi u. 90

Hotel Thermal, Hévíz

Hotel Hilton, Budapest, I. Hess András tér 1—3

Hotel Annabella, Balatonfüred

Hotel Minerva, Mosonmagyaróvá

Marton Ferenc életmüvének egy kollekciója már állami muzeumi tulajdonban van. Ez az épület ugynevezett Martin gyüjtemény elhelyezésre szolgál, ebből a célból került müemléki helyreállitásra.. A müvész 130 alkotása nagyon szépen elrendezett kiállitáson látható.
Ez a rajzkiállitás mindenki számára megtekinthető.

- Ebben a z épületben nemcsak müveinek, hanem a müvésznek is otthont sikerült teremteni.

- Ez a régi immár nagyra nőtt uj város, melynek kertjeibe gyümölcsöt terem a fügefa és ahol elér a Földközi tenger fuvallata, ez az ujjászülető város a felszabadulás után első napjaiban türelmes volt hozzám, bizalommal tüntetett ki, kitüntetett azzal, hogy a tanácsának tagjává választott.

A ház előtt diófát ültettem, nem ment semmire, ki kellett cserélni ujabbal.
A másodiknak letörött a vezérága. Most a harmadik bár ha sérültx nem a diófához illik. Soha nem fogok árnyékába ülni. Odébb madár ültette kajszi fa beleágazik a házba.
A terv ugyanis testvére a szerencsének, kérés nélkül hozza termését. A képek gondoskodnak saját sorsukról. Már nem tudnak megváltozni, jobbakká lenni. Hibáikkal együtt valók emberkézhől, emberekhez akarnak szólni-

- Ide a földszinti terembe, melyet az érdeklődők látogathatnak plakát invitál a bejáratnál. A rajzkiállitás cime Napló.

- Marton Ferenc 1950-ben elhatározta hogy naplót vezet. Ő azonban nem irásban készitette el napi feljegyzéseit, hanem rajzokban. A napi munka végeztével annak a napnak a számára legérdekesebb leginkább megkapó eseményeit örö kitette meg.
Nagyon változatos anyag, egy esztendő egy ember életében sok változatosságot hozh Kórházban járt, Anatómiai Intézetben járt, piacon, kiránduláson virágcsokor került az

1981.IV.12.URH. 20.23 /Kiné/.
Sétá a Pécs Múzeum utcában.

asztalra, arról készült rajz két gyermekkel foglalkozott.

- Példás rend a konyhában

- az is megörökitésre került. Az érdekessége mégis az amellett, hogy egy esztendő keresztmetszetét adja megtudjuk belőle, hogy egy alkotó müvész gondolatban azon kivül, vagy amellett hogy festményeket készit, hogy éli a maga életét amellett a legintimebb belső gondolatait vetitette ennek a naplónak a lapjaira. Ugyanakkor nem vázlatosan, hanem ugyanazzal az igénnyel, mondhatjuk ugyanazzal az igénnyel, mint amivel általában rajzol. Ezért tehát remekmüvek születtek, ennek a sorozatnak a lapjain.

- Martin Ferencet tulajdonképpen nemcsak az kapcsolja Pécshez, hogy évtizedek óta itt él, hanem a modern pécsi képzőmüvészetre is nagy hatást gyakorolt.

- Törvényszerü, hogy ha egy müvész egy városban huzamosan él, akkor kialakul körülötte egy olyan müvészeti bázis, amire hatást gyakorol.

Martyn Ferenc, ~~Munkácsy~~ Kossuth-díjas festő, grafikus, akvarell-művész

3

3 Martyn Ferenc: A fasizmus szörnyetegei, olaj, vászon, 130x198 cm, 1945

Művészet, Budapest, 1981. márc. 4.

NAPLÓ

Filmet készítettek a Pécsett élő Martyn Ferenc festő- és grafikusművészről a Pannónia Filmstúdió helyi műtermében. A tizennégy perces film televíziós bemutatása az alkotó nyolcvanötödik születésnapja alkalmából 1984 nyarán lesz.

◆

Magyar Nemzet 1983. XII. 31.

Martyn Ferenc festő

○ *A Pannónia Filmstúdió rajz- és animációs műtermeiben több egyedi produkción és sorozaton dolgoznak az animációs szakemberek. A pécsi műteremben film készül például Martyn Ferenc Kossuth-díjas festőművészről, s ugyanitt készül már egy Pécs és a Bauhaus-iskola kapcsolatát bemutató alkotás is.*

Népszabadság, 1984. XI. 2.

MARTYN FERENC kiállításának megnyitásával, új műveinek felavatásával köszöntötték kedden a mestert 85. születésnapja alkalmából városában, Pécsett.

Népszabadság, 1984. VI. 13

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Martyn Ferenc Kossuth-díjas

1982 FEB 27

DUNÁNTÚLI NAPLÓ

festő-grafikus-szobrászművész

1021

Martyn Ferenc: Klára (tollrajz)

Ahhoz, hogy v
ettünk, hozzájárult, hogy na-
gyon jól ismerjük egymást, s a
agok, egy-két kivételtől elte-
intve szinte évek óta ugyan-
zok. A sok közös program
áltoztatta át az ötvenfős cso-
ortot valóban összetartó tár-
asággá.

— Mik ezek a programok?

— Ezek, amiket én program-
ak neveztem, nem mások,
int a munkánk, amit az ifjú-
igi szervezetben végzünk. A
gkellemesebbel kezdeném:
ek óta több napos kiránduló-
ra megyünk, mindig más tá-
a az országnak. Idén pél-
ul a Dunakanyarba utazunk.
-egy ilyen kirándulás jó
alom a barátságnak, szora-

kórház szülészetének a felújí-
tás után elkészült részeit. Ezek-
ért a munkákért pénzt kap-
tunk, amit részben az úttörő-
ház építésére részben pedig a
rokkantak számlájára fizettünk
be.

Nem véletlen, hogy ez az
alapszervezet néhány éve már
megkapta a KISZ KB dicsérő
oklevelét. Az itt fölsoroltakon
kívül persze még nagyon sok
mindent csinálnak. Több éves
jó kapcsolatuk van a gyárvárosi
iskolával, ahol igen hasznos,
munkát végeznek: a vöröske-
resztes szakkörben egészség-
ügyi felvilágorsításokat tarta-
nak, sőt egy-egy osztályfőnöki
órára is elmennek, hogy ilyen

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 327-748, 340-726

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas festő-grafikus-szobrászművész

KÖNYVVILÁG

1982 MÁR

1021

Martyn Ferenc címlapterve
Bárdosi Német János Magyar múzsa c. kötetéhez

KÖNYV

A MAGYAR KÖNYVKIADÓK ÉS KÖNYVTERJESZ

1982. MÁRCIUS

ÁRA: 3,– Ft

A TARTALOMBÓL:

Külpolitikai könyvkiadás

Interjú Köpeczi Bélával

Darvas Józsefre emlékezünk

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-744, 340-726

Martyn Ferenc, szobrász-festő-grafikus Kossuth-díjas művész

SOMOGYI NÉPLAP

1982 JUN 5

1021

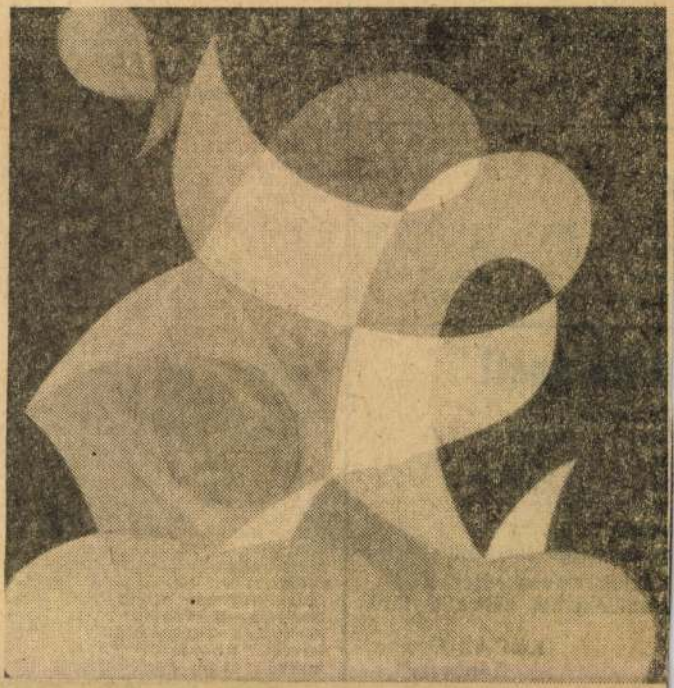

Martyn Ferenc: Fej

az MLSZ főtitk

z MLSZ főtitkári tiszt
ől, egyidejűleg megbízt
Páncsics Miklóst a főti
eendők ellátásával.

<

lapján jogot szereztek az
któberben Kecskeméten
orra kerülő országos baj-
okságon való indulásra.

Gázszünet!

Értesítjük
tisztelt gázfogyasztóinkat,
hogy 1982. június 7-én,
hétfőn 13 órától — 17 óráig
Siófok város
egész területén
gázszünetet tartunk

Kérjük szíveskedjenek
készülékeiket zárva tartani.

KÖGÁZ Üzeme
Kaposvár

(204721)

3. MŰSOR

7.00: A szolnoki stúdió román nyelvű nemzetiségi műsora. 7.30: A miskolci körzeti stúdió szlovák nyelvű nemzetiségi műsora. 8.00: Hírek. 8.08: A kiállítótermek programjából. 8.11: Couperin: Orgonamise. 9.00: Epizódok a magyarországi operajátszás történetéből. 9.55: A HVDSZ Szilágyi Erzsébet női kara énekel. 10.25: Slágerlista. 11.00: Hírek. 11.05: Hangfelvételek felsőfokon. 12.45: Ahmad Jamal dzsesszegyüttese játszik. 13.00: Hírek. 13.07: Lemezbörze helyett. 14.00: Márta. 14.47: Énekszóval, muzsikával. 15.07: Rádiószínház. 16.00: A Bartók vonósnégyes hangversenye. 17.05: Madrigálok. 17.30: Tip-top parádé. 18.00: Kritikusok fóruma. 18.10: Népzene sztereóban. 18.40: Beatrice di Tenda. 19.35: Kapcsoljuk a Zeneakadémia nagytermét. Kb. 21.55: Zenés játékokból. 22.37: Négy óra a Catedralban. 23.30—23.33. Hírek.

Időjárás.

Martyn Ferenc Jelmezterv: Wéöres Sándor Holdbeli csónakos

MARTYN FERENC

(Kaposvár, 1899. június 10. – Pécs, 1986. április 10.)

A Magyar Képzőművészeti Főiskolára 1918–1924 között járt. Mesterei Rippl-Rónai József és Réti István voltak. 1926–1940 között Párizsban élt, tagja volt az Abstraction-Création művészcsoportnak. Hazatérése után élete végéig Pécshez kötődött. Ősi ír nemesi családból származik. Már gyerekkorában is nagy hatással volt rá a művészet, amelyet annak köszönhetett, hogy Rippl-Rónai József házában tartózkodva megismerkedhetett a kor francia festészeti kultúrájával. Párizsban készült munkáit Párizsi mappa címmel látta el. Hatott rá a szürrealizmus és a metafizikus festészet. 1930 után már az absztrakt művészet híve lett. Alkotásait a „valóság elemeinek elvont, szublimált" megjelenítése jellemzi, valamint a tiszta színek, ugyanakkor legtöbb képén felismerhető analógiákat látunk a környező fizikai valóságra. E munkáival párhuzamosan készített naturalisztikus alkotásokat, elsősorban grafikákat, melyekből sok a magyar és a világirodalom ismert alkotásaihoz készült. Számos egyéni és több csoportos kiállításon vett részt. Kitüntetései sorában van az 1973-ban megkapott Kossuth-díj.

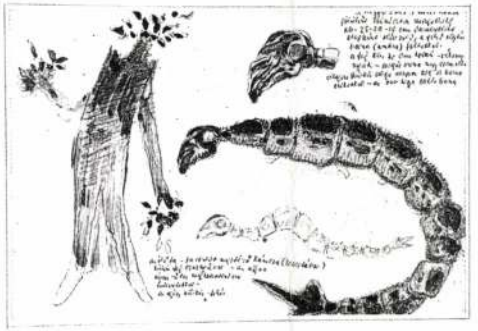

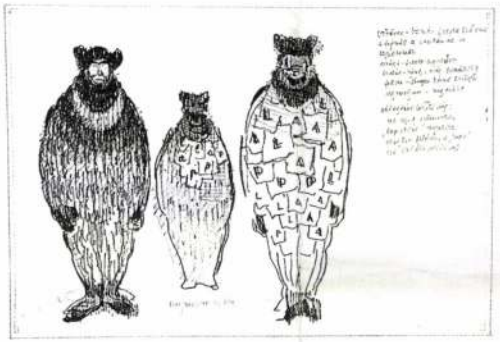

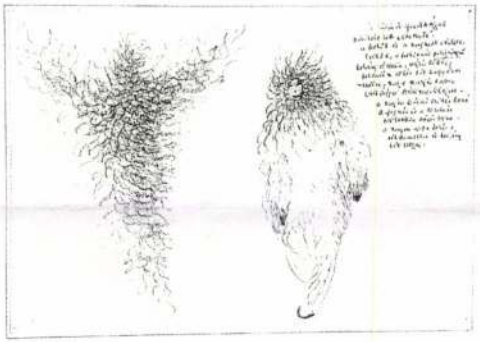

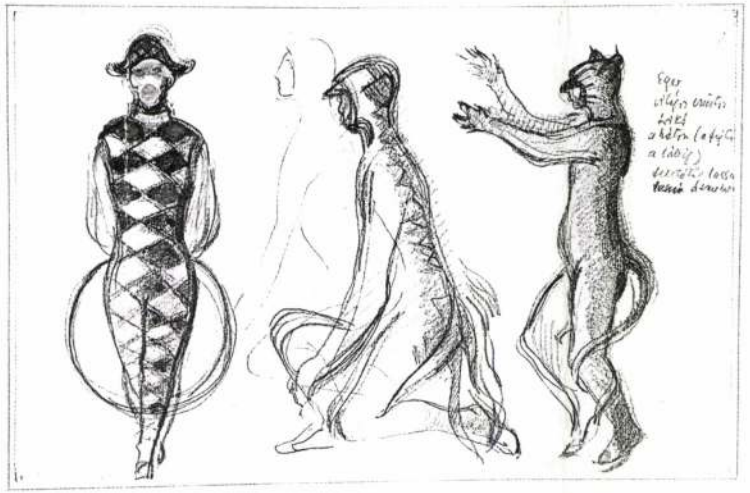

A kiállítást támogatta:
Nemzeti Színház
Vas Megyei Közgyűlés
Szombathely Megyei Jogú Város

Köszönetet mondunk:
Illés Eszter, Illés Ádám,
özv. Martyn Ferencné dr. Földi Margit, Horváth László

Fotó:
Székely Anikó, Illés Ádám
Szöveg és szerkesztés:
Dr. Gálig Zoltán, Reczetár Ágnes

SZOMBATHELYI KÉPTÁR

H-9700 Szombathely, Rákóczi Ferenc u. 12. Pf. 71.
Tel.: (36) 94/508 800 Fax: 94/314 096
E-mail: keptar@int.szombathely.hu
http://www.szombathely.hu/keptar
http://keptar.szombathely.hu

Martyn Ferenc

Képzőművészet és animáció címmel Martyn Ferenc festőművész munkáiból nyílt meg kiállítás pénteken a Józsefvárosi Kiállítóteremben. A kiállítás július végéig tekinthető meg.

Magyar Nemzet 1984. VI. 16.

Martyn Ferenc nyolcvanöt éves

A meglepetések mestere

RIPPL-RÓNAI „kisinasa"-ként kezdte, még rokongyerek-korában —, de első kiállításainak egyikén már szürrealista munkákat mutatott *Martyn* Ferenc. Azután a teljes absztrakció kezdte érdekelni, ám csakhamar azt is *átlelkesítette:* figurativ emlékek sejlenek át nonfiguratív alkotásain. Talán rajzain él a legtermészetesebben egymás mellett a művész realista hajlandósága, realizmuson túlmutató képzelete és elvonatkoztató képessége. Szobrain játékosság és monumentalitás cseremozgásában gyönyörködünk, festményeit nézve pedig azon is elálmélkodhatunk, miként tud más értelmet adni a színnek: egymást metsző pirosak és zöldek között például a *Sziklás tengeri emlék* című képén (1941—42) vörös a víz hullámzása, vörös a kagyló búgása...

Amikor meglátogattam Pécsett a műemléki védelem alá került kanonokházak során, Káptalan utca 6. szám alatt, ahol műveinek állandó kiállítóhelyisége és a művész otthona van, a mester elnézést kért, nem érzi jól magát, mondta, s ennélfogva nem is fog végigvezetni lakása — mint előre tudtam — további kis múzeumnak beillő és Martyn Ferenc minden korszakából főműveket felmutató szobáin. Végül természetesen mégis megtette, anélkül, hogy kérnem kellett volna.

— *Életművem számban szerény* — mondta házi tárlatvezetés közben. Azután megcsóválta a fejét és hozzátette: — *De azért cserélni kellene már a képeket.*

Nem értettem tisztán. Úgy gondolja, hogy a lenti kiállítóteremből felhozni és a lakásból levinni?

— *Nem* — mondta a mosoly egy kis derengésével sápadt arcán. — *Hanem azzal, ami a kisszobából még előkerül.*

Azután bepillanthattam a kisszobába, melyet a padlótól a plafonig megtöltöttek a képek, s jóllehet több Martyn-művet láttam aznap, mint egész addigi életemben, sajnáltam, hogy ezek rejtve maradtak előlem, csak egymást támasztják.

Visszamentünk a nappali szobába; a művész a pesti színházi események iránt érdeklődött; mint kiderült, olvassa a színikritikákat, nyomon követi, mik az érdekesebb bemutatók. Lassan elrestellhetem magam — kevesebbet tudtam nála.

— *Régen Párizsban sokat jártunk színházba* — mondta magyarázatul.

Itt volt hát a *végszó*, hogy megkérdezhessem, amit különben is szerettem volna már tudni: hogyan történt, hogy Párizsból hazaköltözve (1939-ben) Martyn Ferenc Pécset választotta városául? Hogy nem maradt a fővárosban, mint bizonyára sokan mások tették volna (ebben az akkoriban talán még inkább Budapest-centrikus országban)?

Csendesen, de határozottan felelt.

— *Pest: mit szerettem volna rajta? Elég ócska kisváros volt, csak a Vár környéke látszott érdekesebbnek. Akkor nekem már a balkánias Pécs jobban megfelelt... Nemrég olvastam egy könyvet Franciaország történetéről. Benne egy fejezet a római hódítás koráról. Akkor elgondolkoztam, hogy itt, a Dunántúlon, valahogy mégis érződik, hogy erre jártak a rómaiak. Pest: az nekem Alföld. És az Alföld bizonytalanabb terület... Remélem, nem sértek érzékenységet.*

De igen, mondtam nevetve, lévén, hogy én alföldi vagyok.

Felállt a szófáról, hogy akkor most, „jóvátételül" megmutatja a műtermét.

— *A különösebb elhivatottság nélkül rajzolt... új rajzaimat* — mondta. — *Klárám halála óta egyedül élek. Valamivel el kell tölteni a napot.*

Aztán a műteremben örömmel láthattam és a szerencsére lebírhatatlan életerő önkéntelen, őszinte megnyilatkozásaként értelmezhettem, hogy a felesége halálát követő fekete rajzok sora *kezd megszínesedni*, a vonalhálókból sárga-kék-piros kockák villannak ki! És a mester pécsi barátainak, tisztelőinek hála, régebbi tervek a megvalósulásukhoz segítődtek: egyik rajza alapján üvegablak készült, egyik festményét gobelinnek is megszőtték. *A hangyák apoteózisa* című szobráról (mely monumentális egyszerűségében mintegy a házkapuban fogad) épp akkor készült néhány számozott, kisebb méretű másolat, s a formázó állványon (a nemrég zárult Országos Képzőművészeti Kiállításon közönség elé tárt) *Pusztuló menhirek* című tájszobrának, konkrétság és elvonatkoztatás újabb martyni ötvözetének formálódott egy változata.

KÖZBEN a mester már az utazásai emlékei között kalandozott — úgy vettem észre, nem szeret művészetről beszélgetni.

— *Akkor még nem beszéltem spanyolul; fiatal voltam még. Jöttem fel a Maghrebből Barcelonába... sokat nélkülöztem. A vonatban elegáns, finom hölgy ült velem átellenben... és amikor leszállt, a hálóban felejtett egy kis csomagot. Leugrottam a peronra, kiáltoztam, a magasba tartottam; nem jött érte senki... Nem adtam le — eltulajdonítottam. Sült csirke volt benne, szépen, gondosan csomagolva. Felséges volt...*

A történetről a *Töredékek* jut eszembe, Martyn Ferenc könyve, melyet 1979-ben a Baranya megyei Tanács segített a megjelenéshez, s melyben a festőművészet mesterségéről elmondott előadásától kezdve sohasem formális kiállítás-megnyitóit és a gyászbeszédeit, melyek ugyancsak mindig lényeges megállapításokat szoktak tartalmazni művészekről, művészetekről, továbbá hazai és külföldi életről, sőt politikai tapasztalatokról kialakult gondolataiig tömör, pontos, eredeti stílusukkal is kiváló írásait közölte. Fogalmazásában is mindig van valami meglepő!

— *Utálok írni; semmit sem utálok jobban* — hökkent meg a szerző. — *De ez a kis könyv... Nem bánom, hogy megvan.*

MOST, HOGY jegyzeteim legépeléséhez kezdtem, elővettem a könyvet. Nem kellett keresgélnem — áradtak a jellegzetes látásmódra, szuverén megfogalmazóra való mondatok. Nagy a kísértés: saját szavaival jellemezni Martyn Ferencet és munkásságát. De be kell érnem egy összetett mondattal, egy 1945-ös dátumú írásból, hiszen majd negyven évvel későbbről visszatekintve is összefoglaló módon rögzítődött benne a művész erkölcsi alapállása: *„A jó mű lassan, szakadatlan küzdelemmel, kitartással készül"*, és szemérmes szerénysége: *„művek összességéhez meg (akaraton túl) sok idő kell"*.

Ilyen egyszerűnek látszik ez hát a mai magyar művészet egyik legnagyobb és legsokoldalúbb mesterének szemében: dolgozni kell, üldöztetések, hányattatások, kiállítási tilalmak ellenére — mindből kijutott, ismételten! —, ám azt, hogy sikerüljön életművet létrehozni, nem elég elhatározni, ahhoz időt is kell hagyjon a sors.

Időt kívánunk Martyn Ferencnek nyolcvanötödik születésnapja alkalmából — elvégre ahhoz, hogy további meglepetéseket szerezhessen nekünk, ahhoz is idő kell még.

Ember Mária

★

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa *Martyn* Ferenc Kossuth-díjas festőművésznek, a Magyar Népköztársaság Kiváló Művészének kiemelkedő művészi munkássága elismeréseként, 85. születésnapja alkalmából a Magyar Népköztársaság Zászlórendje kitüntetést adományozta.

A kitüntetést pénteken a Parlamentben *Losonczi* Pál, az Elnöki Tanács elnöke adta át. Az eseményen jelen volt *Tétényi* Pál, az MSZMP Központi Bizottsága osztályvezetője és *Köpeczi* Béla művelődési miniszter.

zédolás

yvhétnek is voltak külföldi ven-
Művelődési Központ író—olvasó
ol a Labor Komplex szocialista
szló pozsonyi, *Fehér* Ferenc és
olvastak föl műveikből, majd
t mindenik alkotót ismeri a ha-
ldönfutók, *Egyszál ingben* című
katona, *Rózsaméz* című művei
itszott cím alatt) az elmúlt évek
ér Ferenc válogatott verseskötе-
a szívesen forgatott gyűjtemény
ezetője hasznos és hangulatos
erült irodalmi délután felidézé-
i írásait.

—kes

ete varjak

zlet)

utcára, szívta a pipáját, és elég nyugodtan közölte velünk.

— Márt megint beleugrott.

Rohantunk be az udvarra, egyenesen a kúthoz. Belenéztünk, de nem láttunk semmit, sötét volt odalent.

— Élek, nem fulladtam meg — hallatszott az asszony hangja.

— Akkor meg mi a fenének ugrottál a kútba? — kérdezte fentről a férje.

— Öngyilkos akartam lenni — vacogta az öregasszony.

— Tudod jól, hogy nincs elég víz ebben a vacak kútban — dohogta a pipája mögül Velez János.

— Húzzál ki — kérlelte az asszony. — Megfagyok itt.

— Nem bírlak egyedül kihúzni — mondta Velez János, aztán hozzánk fordult. — Hívjatok valakit a kocsmából.

Burai J. és én átszaladtunk Oláh Jóska kocsmájába, és hírül adtuk, hogy Velezné a kútba ugrott. Az emberek egykedvűen tudomásul vették, csak Vécsei Tamás mondta szemrehányóan Serfőző Andrásnak:

— Ez lett a vége. Nem akartál a varjak közé lőni.

— Gyerünk — ugrott fel Serfőző András.

Vécsei Tamással együtt átmentek Velezék udvarába, kérítettek egy ruhaszárító kötelet, leengedték az egyik végét, és mondták az öregasszonynak, hogy hurkolja a kötelet a derekára. De az annyira elgémberedett, hogy nem volt képes megkötni a kötelet. Vécsey Tamás akkor a padlásfeljárótól elhozta a létrát, óvatosan leengedte a kútba, ő maga is lemászott, az öregasszony derekára hurkolta a kötelet, aztán tolta az asszonyt maga előtt a létrán, Serfőző András meg húzta felülről a kötéllel.

Csikorgó hideg volt, azonnal keményre fagyott a ruha Veleznén, aki már nem tudott a lábán állni, úgy kellett bevinni a házba. Szomszédasszonyok jöttek át, hogy levetkőztessék és forró vízbe mártsák

DOBOS LÁSZLÓ

Haldoklik a mese

Haldoklik a mese. Nem írunk hozzá, csak fogyasztjuk az álmodozó történeteket. Messzi századok képzeletét bebútorozzuk, utakat építünk benne. Csodatevő források vizét megvesszük, az üveghegyből letörünk egy darabkát, és hazavisszük játékszernek.

Nőismerősöm nemrégen tért meg egy kiadós „csavargásról". Olaszországban, Egyiptomban, Algériában, Török- és Görögországban járt.

— Mit láttál? — kérdeztem kíváncsian.

— Sok mindent. Városokat, szép városokat.

— Mit hoztál?

Görög cigarettával kínált. Aztán két napra kölcsönzött egy Isztambulban vásárolt pornográf képeslapot. Ez volt minden. Mosolyogva búcsúztunk. Nem volt miről beszélnünk. Három perc alatt elmondta közel egyhónapos „csodálatos" utazásának történetét.

A mesevilág mögöttünk jár. Már csak árnyékként kísér. Értelmünk a dolgok hasznát és miértjét kutatja. Manapság így van; divatba jönnek országok és tengerek. Aztán dicsérik a bort, az autóutakat, az étkezést. Cuppognak, csettintgetnek, kalandokra, nőkre hivatkoznak és emlékeznek. Egy-egy ország aszerint érdekes vagy unalmas, hogy nyújt-e megfelelő élvezetet vagy sem. Milliók utaznak, mert most ez a divat. A világot járó turistakaravánok könnyelműsége divatot csinál országokból, népekből, történelemből.

Vonatra szálltam Románia felé. Az állomás, az emberek, az ég még hazai. A kocsi folyosója már más ország. Bizonytalankodom, a fekhelyemen teszek-veszek. Várom az útitársam. Holmija itt van. Őt magát még nem ismerem. Két napig egy levegőt szívunk majd — azért mégsem mindegy, kivel.

Már a csehszlovák—magyar határ felé közeledünk, mikor a hálófülke ajtajában megjelenik egy ügyes mozgású, kis termetű ember. Fejével biccent, mintha azt mondaná, jó estét. Bemutatkozunk. Ülünk egy sort és hallgatunk. Aztán téblábolva pislákolni kezd a kíváncsiság, óvatosan szemeljük a szavakat. Még egyszer, most már érthetően bemutatkozunk. Mérnök. Hat hónapot töltött Ostravában, Bukarestbe utazik.

— Munkahelye? — kérdezem udvariasan.

— Káderes? — üt vissza, és huncutul mosolyog. Zavarba hoz. Vannak ismerkedések, amelyeket nem lehet elsietni. Szemét hamiskásan hunyorgatva rajtam tartja, mintha beszédre bátorítana. De ő maga fukarul szól. Nehezen en-

mű kis népek tartják a szomszédságot, s ha alkalomadtán összekerül két más nyelvű ember, íratlan rangsor vibrál mozdulataikban.

Jóformán egymás hegyénhátán szorongunk mégis. Az ismerkedésnek mataló ujjhegyei vannak. Kulisszákat kíván kitapintani; a gondolatok, a mosolyok, a kíváncsi kérdések hátterét.

Két ember beszélgetésében mindig ott van egy harmadik lehetőség is, a középút. Az amerikai emberről azt mondják, pillanatok alatt bensőséges ismeretséget köt. Nálunk az ismerkedés első percei — éppen a legfontosabbak — idegesítően hosszúra nyúlnak.

A sokféle nyelvből kölcsönzött szókincs olykor zavar. Megmosolyogtató a hadonászás és a mutogatás, de mégis felvillanyoz. Ez már több, mint a gyűlölködő, néma tekintet. Ez már párbeszéd. A kis népek között meginduló párbeszéd pedig történelmi pillanatot jelez.

Leborul az est. Előbb csendben, észrevétlen közelít, aztán valósággal a földre roggyan. A vonat kerekei fáradhatatlanul kattogják a ritmust. Városok közelednek és távolodnak. Budapest és a magyar Alföld fényei riasztják az éjszakát. Nagyvárosok fényes partjain is csak szippantásnyit pihen a vonat. Aztán fújtatva továbbrohan, mintha az éjszaka nyomása alól kívánna szabadulni. Biharkeresztes; határállomás. Nagyvárad már a másik oldalon fogad.

Előzőleg még egy kellemes jelenés. A fülke ajtajában váratlanul megjelenik egy lány. Egyenruhában van. Oroszul, németül, majd magyarul jó estét kíván. Útitársam jóízű magyarsággal visszaköszön; rácsodálkozom. A lány kedvesen kellemesen kívánságaink iránt érdeklődik. Helyet szorítunk neki magunk között, középült. Utaskísérő, az út magyarországi szakaszán szolgál. Pénzt vált, tájékoztat, s ha úgy jön sora, társalog. Többet nem mond magáról, csak azt, hogy pesti. Egyszerűségében is különös. Haja fekete, arca sápadtan dióbélbarna. „Hivatalból" őt illetné a szó. Hallgat. Fél óra múlva a határra érünk; mi vagyunk az utolsó fülkéje.

Harminc perc alatt eldőlhet a világ sorsa... A lány hallgat. Számolom a perceket; haszontalanul nyargal az idő. Úgy képzelem, mi vagyunk az élet háromszöge; az ég, az ember és a föld. Egymást nézzük. Aztán rájövök, hogy ez túlzás. Ebben a lányban minden benne van. Múmiák lehetünk a szemében. A szeme vár és kérdez. Ország vége, szolgálat vége. Lehet, hogy azt várja; a szolgálat végét. Lehet. Nem több húszévesnél, a kedvesség számára szolgálat. Hivatal.

Magyar Nemzet
1955. III. 1.

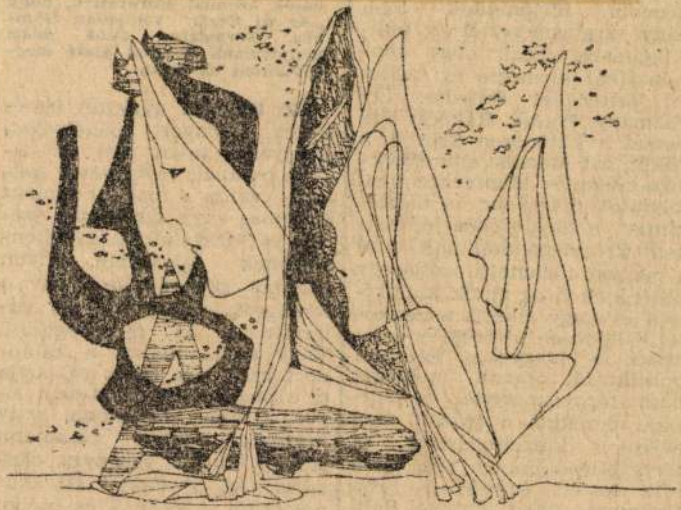

Martyn Ferne rajza ötven grafikáját tartalmazó albumából
(Corvina)

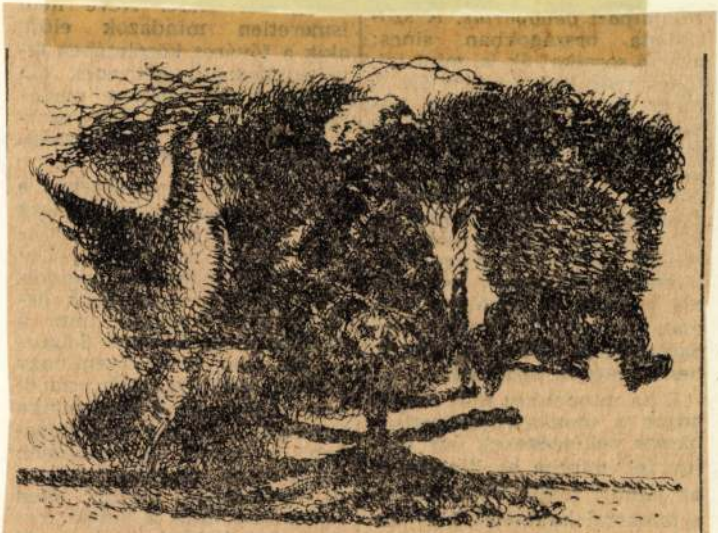

Martyn Ferenc rajza ötven grafikáját tartalmazó albumából
(Corvina)

Magyar Nemzet 1985. III. 15.

Martyn Ferenc

— **Szobrot avattak** csütörtökön Dunaújvárosban: Martyn Ferenc Kalapácsok című kompozícióját, amelyet a Pécsett élő, kilencvenhat éves művész a kohászati kombinát alapításának harmincötödik évfordulója alkalmából ajándékozott a Dunai Vasműnek. Ugyancsak tegnap nyílt meg a dunaújvárosi Ujtz-teremben Martyn Ferenc grafikai tárlata.

Magyar Nemzet 1985. V. 10.

MARTYN Ferenc

Martyn Ferenc: Az örökké jelenlévő szülőföld. Kesrü Ilona művei a pécsi galériában. = Jelenkor, 1983/3. 233-234.p.

MARTYN Ferenc

Martyn Ferenc: Beöthy István művei Pécsett. =Jelenkor, 1983/7-8. 707-708.p.

lásd : Beöthy

MARTYN Ferenc

Weöres Sándor 70. születésnapjára. /rajz/ = Jelenkor, 1983/7-8. 656.p.

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Martyn Ferenc, Kossuth-

HAJDÚ-BIHARI NAPLÓ

díjas szobrász, festő, grafikus

1980 JUL 6

művész

/1021

MARTYN FERENC GRAFIKÁJA

András, Paudi
már Béla, Szék
Sunyovszky Szil
Ila. Az előadás
us 28-án kezdőd
rab három hét
minden csütör
szombat és vasá
rül a közönség

orai Péter és Kútvölgyi Erzse-
Szabadíts meg a gonosztól cí-
mben

de ezek felsorolása helyett in-
gy kis előzetes: a Magyar Tele-
negvásárolta, s hamarosan mű-
tűzi A zöld madár című fil-
melyet tavaly nyáron Nyugat-
ban forgattunk Szabó István-
Bizalom rendezőjével.

elé), valamint több előadó-
est a Lovagteremben, Illyés
Gyula, Weöres Sándor, Si-
monyi Imre és Ladics Kata-
lin műveiből.

Egerben ismét megrende-
zik az Agria játékokat. Itt
mutatják be Száraz György
Gyilkosok című tragédiáját,
amely Semmelweis Ignác, a
tragikus sorsú magyar or-
vosprofesszor, a gyermekágyi
láz felfedezőjének életéről,
küzdelmeiről szól. A cím-
szerepet Végvári Tamás ala-
kítja. A bemutató július 9-én
lesz az egri Líceumban. Jú-
lius 17-én még egy ősbemu-
tató lesz Egerben, a vár töm-
löcbástyáján: Fekete Sán-
dor *Lenkey tábornok* című
történelmi drámája kerül a
közönség elé, Reviczky Gá-
borral a címszerepben. A Za-
la megyei Egervárott is
lesznek nyári játékok: itt
Garcia Lorca *A csodálatos
vargáné* című színművét mu-
tatják be július 7-től, Berek

MH SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Martyn Ferenc, Kossuth-

FEJÉR MEGYEI HÍRLAP
1980 JUL 13.

díjas festő-grafikus-plakát-
művész

1021

MARTYN FERENC GRAFIKÁJA

A ti

Öt korrekciós első osztályt indítottak tavaly szeptemberben Fejér megyében: kettőt Fehérváron, egyet-egyet Dunaújvárosban, Móron és Sárkeresztúron. Az év rendkívül sikeresen zárult, a gyerekek döntő többsége, „második osztályba léphet", néhányan iskolalátogatási papírt kaptak és elkezdhetik a „sima" első osztályt, alig egyetkettőt kellett kisegítő iskolába irányítani.

●

„Rövid ideig koncentrálnak". „Nagy az agresszió". „Egyedül játszanak". „Z. A. társat keres a játékhoz" — írták be szeptemberben a fehérvári Vasvári Pál Általános Iskola napközis naplójába. *„Lassan bekapcsolódnak a társas beszélgetésekbe". „3—4 rendbontó magatartása negatívan hat a többiekre." „Még mindig nagyon lassan öltöznek. „Írásuk nagyon csúnya"* — ezt hozta az október. Novemberben már a fejlődés jelei mutatkoznak: *„Az étkezésnél a kés-villa használata biztató". „Rengeteget mesélnek"* — lassan kezdenek a gyerekek hozzászokni a tanító nénikhez, az iskolához.

Körülményeik nem voltak sokkal keményebbek az óvodainál: terv szerint egy órát két húszperces foglalkozásra, közben öt perc pihenésre, mozgásra, játékra osztottak

A fehérvári Vasvári Pá Általános Iskola korrekció első osztályába 15 kisgyere járt. Kettő másik iskolab került év közben a csalá költözködése miatt, egy ki lányt csak január elején tud tak beiskolázni. *Horvát Emilné Kolos Terézia* tanító nő ezért iskolalátogatási bi zonyítványt adott neki, szep tembertől elkezdheti a rende első osztályt. A többi gyere kivétel nélkül másodikos lesz

Ezt az erelményt kitartó nagy türelmet, néha nagy ön uralmat is tanúsító pedagó gusok érték el. Nem véletle a többes szám: *Orosz Ágos tonné*, a gyerekek napközi nevelője tapasztalatával egyéni módszereivel azono szerepet játszott a gyereke nevelésében, oktatásában mint az osztálytanító. Mind kettőjük szerint a személye kapcsolatteremtés és a közös ség kialakítása volt a legne hezebb. Az agresszív, szert len, a gátlásos gyerekekk hónapok alatt tudták csa megismertetni az önfegyelen kategóriáját.

— Tavaly kerültem át a Úttörő Iskolából ide — mese li Teréz —, kicsit szomorkod tam, de ez a feladat vissz adta a hitemet. Már nyárc készültem rá, pszichológia neveléselméleti könyveket o vastam, helyzeteket képze tem el, és ebben a munkább éltem egész éven át. Enge

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas festő-grafikus-művészet

DOLGOZÓK LAPJA

1980 JUL 13

1021

MARTYN FERENC GRAFIKÁI

(*Hauer Lajos* felvételei – KS)

A

A tőkés világ, mindenekelőtt az Egyesült Államok gazdasági gondjainak kiéleződését a világtőzsdéken — különösen a nyersanyagpiacokon — valóságos hisztéria kísérte. A vad áringadozások leglátványosabb szakasza 1979 ősze és 1980 tavasza közé esett. E korszak jellegzetessége volt egyebek között a nemesfémek (arany, ezüst, platina) fantasztikus áremelkedése.

A szakértők mindig hangoztatták, hogy a fejlemények mögött nagyszabású spekulációs manőverek is meghúzódnak. Az egyik ilyen spekulációs léggömb most kipukkadt: az ezüsté, amelynek „pályafutása" ebben az időszakban szédületesebb volt, mint az aranyé, vagy a platináé. 1979. októberében a londoni tőzsdén még 7 fontért lehetett egy uncia ezüstöt vásárolni, az esztendő utolsó napján már 22 font volt az árfolyam. Ingadozásokkal ugyan, de a magas árszint megmaradt február végéig. A szakértők értetlenül szemlélték az eseményeket. Az arany a spekuláció és a kincsképzés hagyományos eszköze, emellett a dollártól való menekülés és az olajexportőrök mammut-vásárlásainak is célpontja — „karrierjét" még meg lehetett magyarázni. Az ezüstnek az aranynál is meredekebb áremelkedése viszont nem.

Március eleje óta világossá vált: Carter amerikai elnöknek előb-utóbb tennie kell valamit a 20 százalék körüli infláció megfékezésére, ha hivatalában akar maradni. Elhatározták, hogy emelik a bankkölcsönök kamatait, a hitel drágulása ugyanis csökkenti a keresletet és a beruházási kedvet, fékezve ezzel az infláció ütemét. A magas kamat ugyanakkor Amerikába vonzza a tőkét, szilárdítva ezzel a dollár árfolyamát. Az arany és az ezüst áremelkedése meg is állt, sőt, az árfolyam esni kezdett. E folyamatnak adott újabb lökést március második felében Carter politikai célzatú „inflációellenes terve". Meghirdetésével az ezüstpiac összeomlott: az árfolyam hetek alatt a felére zuhant. Az Egyesült Államok harmadik legnagyobb tőzsdeügynöksége, hogy elkerülje az összeomlást, bejelentette: likvidálja — tehát alacsonyabb áron piacra dobja — érvényes ezüst-kötéseit. Így derült ki az is, hogy az ezüstspekuláció mögött a milliárdos Hunt-família állt.

A család vagyonának megalapozója Amerika leggazdagabb — és legreakciósabb — monopoltőkései közé tartozott. Pénzelte az ország fasisztafelkatonai szervezeteit és a kubai emigráns csoportokat. Egyike volt azoknak, akik John Kennedy elnök végzetes dallasi útja előtt a várost elöntő gyűlölet-kampányt szervezték. 1974-ben meghalt a Hunt-érdekeltség császára, ekkor fia, Nelson Bunker Hunt vette kezébe az ügyek intézését. Mint kiderült: ő irányította a nagy ezüstspekulációt. Az olajügyekben járatos Hunt-utód már az első nagy olajválság idején, 1974-ben elkezdett ezüstöt halmozni, amikor az unciánkénti ár még alig volt több egy fontnál. Kapcsolatai segítségével 1978-tól bevonta az üzletbe Szaúd-Arábia uralkodóit is, élükön Fejszál herceggel. El-

Évgyűrűvizsgálat -

Ős

Kubinyi Ferenc, a lelkes kutató 1837-ben Nógrádban járt, amikor pásztorok vezették el az ipolytarnóci „gyertyánkő lócához", ahogyan ők nevezték, mivel azt hitték, hogy megkövesedett gyertyánfa az a 42 méter hosszú törzs, amely átívelt a falu közelében a patakon. Árvízkor ezen mentek át a pásztorok Romhány felé. A lezúduló víz idővel kimosta a törzset a beágyazó kőzetből, mely több millió éven át védte, s lassan összetöredezett. A lelet a korabeli újságok nagy szenzációja volt, a becslések szerint a törzs átmérője 120

Derű, rajzokban

MAI PORTRÉ

— Jónak találom, csak a szájam vonala — más...

SZÓ SZERINT...

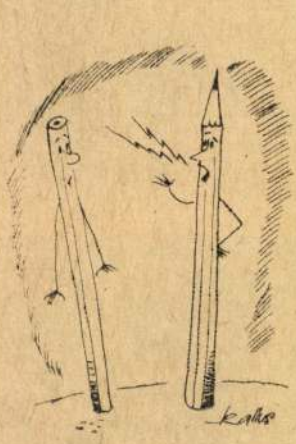

— Hogy beszél velem, maga „faragatlan fráter"??...

A GÉPESÍTÉS KORÁBAN...:

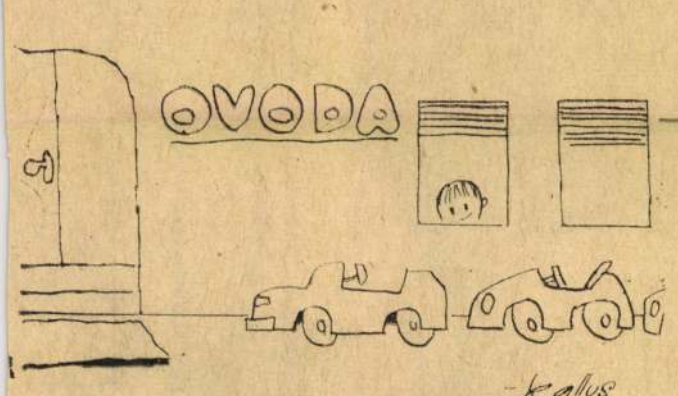

(Szöveg nélkül) (Kallus karikatúrái)

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
MAGYAR HIRLÖGÖ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Martyn Ferenc, Kossuth

SOMOGYI NÉPLAP

díjas festő-grafikus-szobrász-művész

1980 AUG 10

/1021

Martyn Ferenc grafikája.

ajt

—PMSC 2:1 (1:0)

Házit Lutz üldözi — ezúttal is hiába.

pontosan keresztbe ívelt; a labda már majdnem túljutott az alapvonalon, amikor t frissen érkező Fábiannak ikerült fejjel a kapu elé üldenie. A védők leragad-

Szlovák és Mészáros ugyancsak megtette a magáét. A középpályán Kanyar volt a vezéregyéniség.

Gulyás is jól irányította társait. Czabula és Kisteleki

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

1980 JUN – 2

BUDAPESTER RUNDSCHAU

Ferenc Martyn

1021

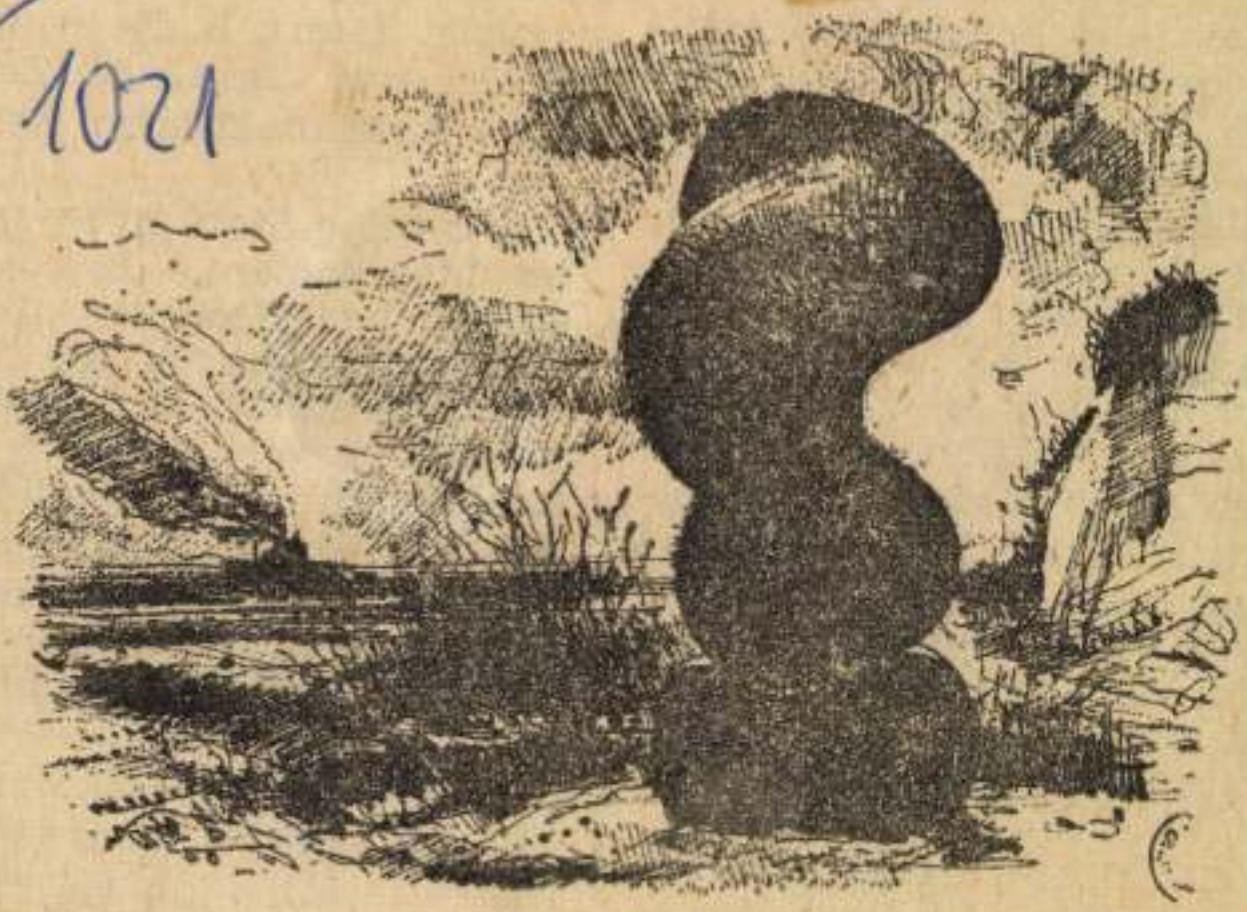

Ferenc Martyn: Statuenpark in Villány

Komitat Baranya stellt sich vor

erprodukte
ezeichnet g
ewurst kan
ch Geschm
ät getrost
erühmten
Vurstwaren
Unter den
ind mehr
Das vorrang
Milchprodul
te Milche
hen, wird
Rasse mit
tein Fries gekreuzt. Der
ährliche Milchertrag liegt
ei 5 200—6 000 Liter. Die
Jungrinder werden im Alter
on 1—2 Jahren vom Früh-
ing bis zum Herbst auf der
Weide gehalten. Das Kom-
binat verkauft jährlich 1 100
Tonnen Rindfleisch.

Auf dem Gebiet des Kom-
binats hat die Pferdezucht
eine recht große Tradition.

dies braucht man
handlung bakterieller Infek-
tionen täglich mehrere
Gramm dieser Medikamente.
Für die Heilung einer schwe-
ren Virusinfektion reicht je-
doch ein mg gereinigtes In-
terferon! Dieser Stoff kann
zudem nicht nur zur Hei-
lung, sondern auch zur Vor-
beugung von Krankheiten

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

1980 JUN – 2

BUDAPESTER RUNDSCHAU

Ferenc Martyn

1021

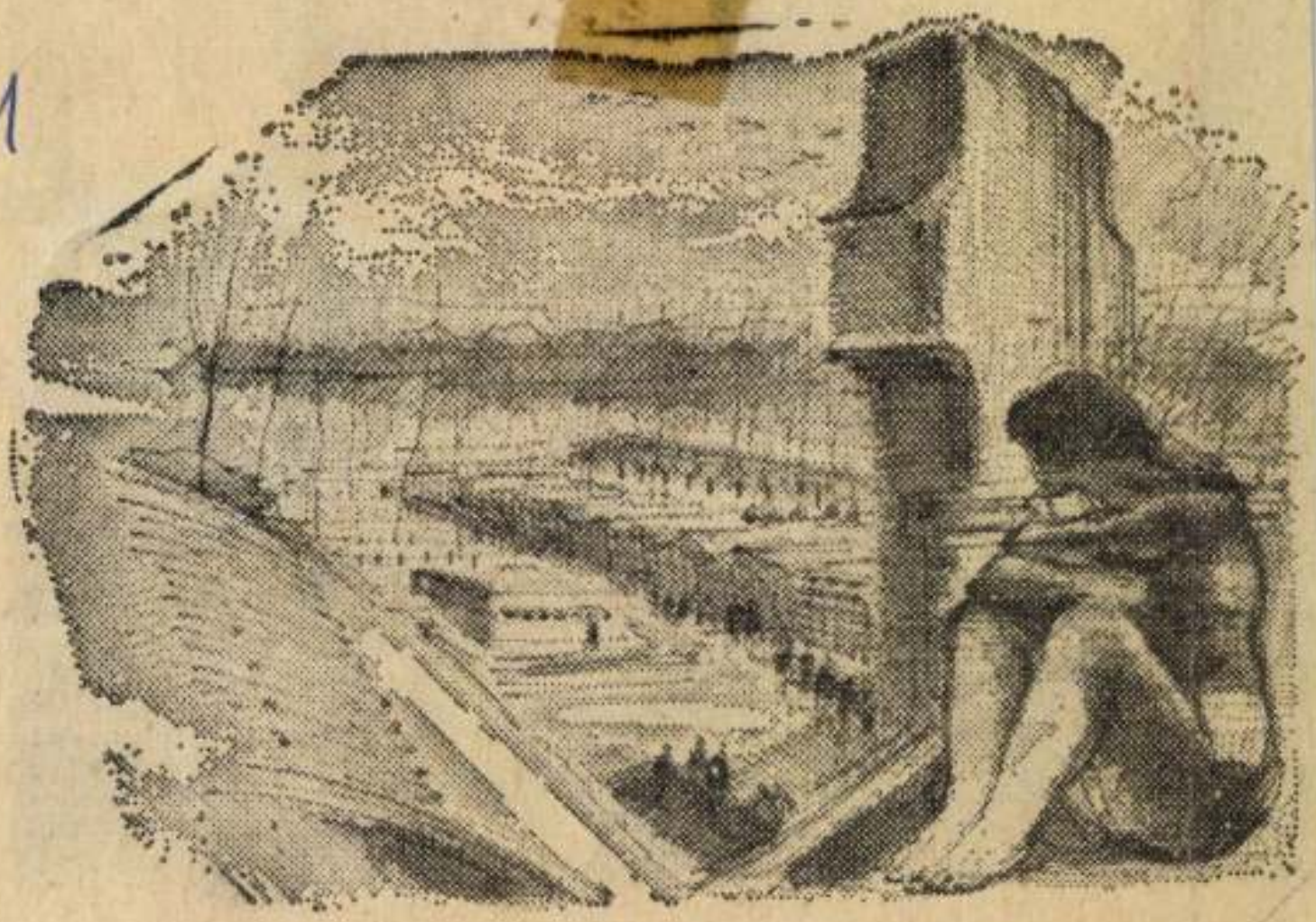

Ferenc Martyn: Nymphe von Harkány

Komitat Baranya stellt sich vor

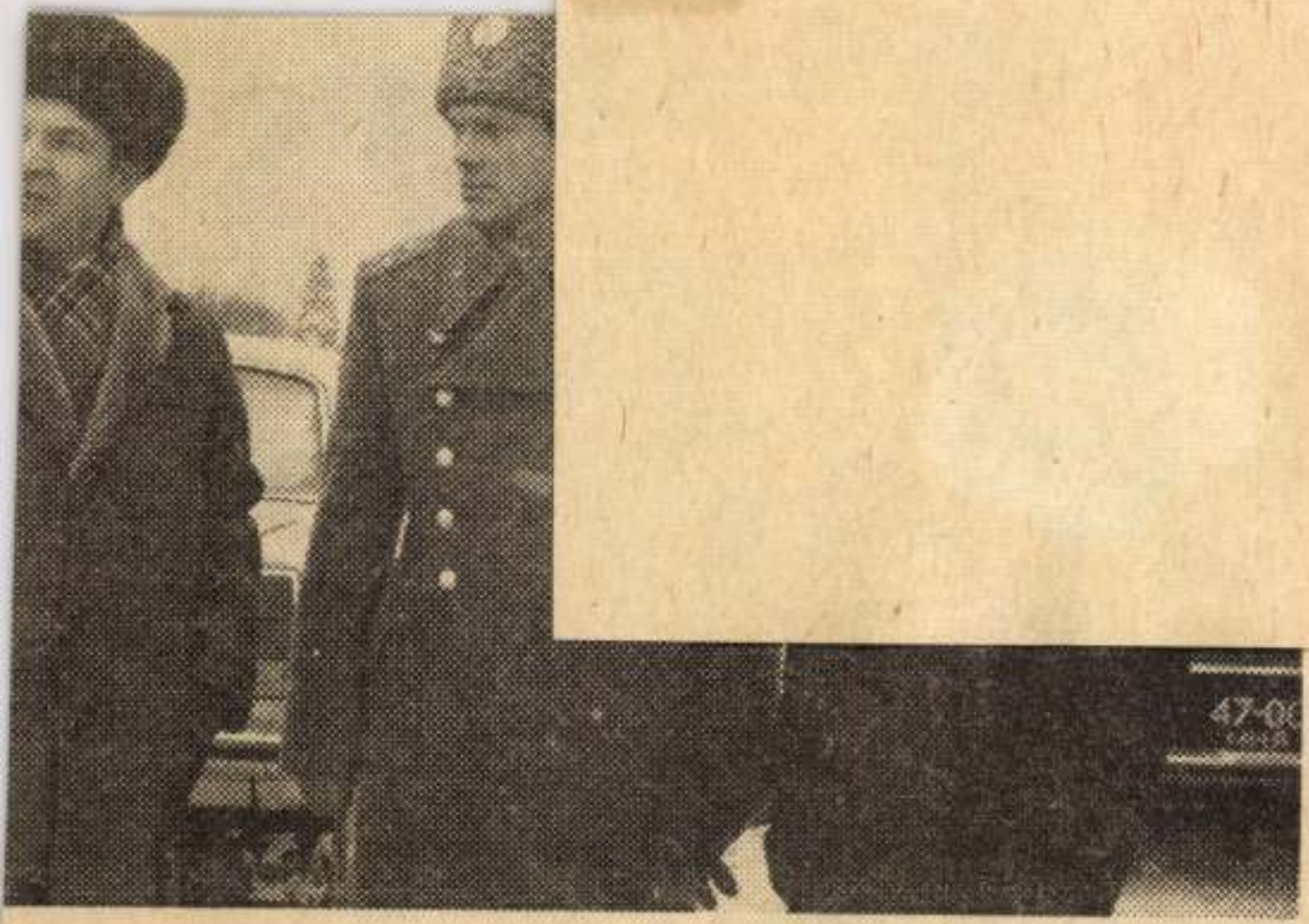

monauten: Béla Magyari, Waleri Kubassow, Wladimir Dschani-
(v. l. n. r.)

1980. junius 3. Kossuth 18,3o Vgné

1021

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas festő - grafikusművész

Esti Magazin

- Holnap nyilik meg Martyn Ferenc kiállitása a Vigadóban. Bánki Ilona interjuja azonban már ma végigkalauzolja hallgatóinkat a tárlaton.

- Negyven esztendő ivén át, negyven esztendő időtartamából válogattunk rajzokat, kezdve az 1944-es esztendőben, amikor számomra, az életemben rendkivül nagy jelentőségü és fontosságu volt. Az illegalitásban készült tiz lap, a fasizmus szörnyetegei, ezzel kezdjük a kiállitást.

- A Fasizmus-sorozatotmi követi?

- Válasz a mindennapok problémáira, és azon tul, az átfogó nagyobb problémákra. Ha nézik ezeket a rajzokat, akkor azt hiszem, hogy mindent pontosan lehet látni.

- Miért mondja azt, hogy az illusztrációi közül a Jojs-illusztráció van itt?

- Több könyvet is illusztráltam,ahogy énmondom, több könyvhőz készitettem kisérőrajzokat, kezdve a Don Quiote-től, Molavratól, Bovarinétől, Berzsényi, Petőfi olvasása közben. Tehát tulajdonképpen elég jelentős, szép számu az a kisérőrajzoknak az összege. Ehhez a Joyshoz különösen ragaszkodom, és ragaszkodtam. Ennek szubjektiv oka és alapja is van. A családom, apai ágon Irországból származik. Ena negyddik generáció vagyok, magyar vagyok, hiszem, tudom, vallom, minden momentummal a magyarságomat. De azért azt sem tudom eltagadni,hogy nagyon sokat gondolok Irországra, erre a tragikus sorsu országra, ha Joysban én tulajdonképpen énIrországról beszélek.

- És a természettanulmányok?

- zok kimerithetetlenek. Rend, szerkezet, az összefüggések, és ezta fizuális eszközökkel, a rajzolással kifejezni,ez egy örök feladat, örök téma. Százötven rajz látható itt ezen a kiállitáson, ami tulajdonképpen egy igen nagy szám. Talán nem is lehet 15o rajzot elkésziteni egy egész életen keresztül. Ez amostani a 34.kiállitásom, ésösszeesik a 81. születésnapommal. Szóval öreg vagyok. Ezt abból is látom,hogy az autóbuszokon az idős emberek átadják nekem a helyet. Válaszom az, hogy az, ami még visszavan, azt tovább kellvinni. Ez áll az egyes lapokra, amik itt láthatók, de áll tulajdonképpen az egész életvitelre. Terveim vannak, főleg értelmét a munkában látom, és ezt igy fogom folytatni tovább!

Martyn Ferenc, festő grafikus

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

Martyn Ferenc, festő-
KISALFÖLD
grafikus-szobrászművésza
1979 JUN 9

1021

MARTYN FERENC 80 ÉVES

A pécsi káptalan utcában, a leendő múzeum-utcában, ott ahol a város legrégebbi lakóházában a nagyhírű Zsolnay-gyár termékeiből látható kiállítás, ott, ahol *Victor Vasarely* született egykor s szülőházából pár éve múzeumot rendeztek be, ott, ahol egy barokknak hitt házban, amelyről tatarozáskor kiderült, hogy a falak alatt megbújva ott rejtőzik a középkori, gótikus eredet, *Uitz Béla* kapott végleges magyarországi otthont — szóval ebben az utcában van egy szép, szimmetrikus, díszes bejáratú épület. A ház ablakain néha meglebben a függöny, előtte dús lombú vadgesztenyefák adnak szelíd árnyékot. Olykor kilép a kapun egy ősz, lassú léptű férfi, lesétál a téren, megáll az ősi város székesegyháza előtt és otthonosan körülnéz. Akik nem ismerik, nem is sejtik, hogy századunk magyar festészetének egyik legkiválóbb alakja hatalmas, ma még csak részben felismert életmű alkotója, *Martyn Ferenc* ő.

Martyn Ferenc

Martyn Ferenc most nyolcvan éves. Akik ismerik, azoknak hihetetlen ez a szám, hiszen egy örökifjú mindig tevékeny a fiatalokat megszégyenítő szellemi frisseségű emberről van szó. Ma is alkot és tervez, az életmű, bármilyen lenyűgöző, nem lezárt, még meglepetéseket tartogat. Martyn Ferenc éppen a *napokban ajándékozott újabb 50 nagyszerű grafikai lapot a pécsi Janus Pannonius Múzeumnak, amely* ugyancsak legutóbb megvásárolta a híres grafikai sorozatát, „A fasizmus szörnyetegeit". Így már 670 mű — zömmel főművek —, vannak a múzeum, a Martyn életmű hűséges gondozója birtokában. A 80. születésnapra megjelentette a Baranya megyei Tanács Martyn Ferenc írásainak gyűjteményes kötetét, valamint egy rajzsorozatot, amely a Baranyai rajzok címet viseli, s amelyben a művész a megye legszebb tájait, városait, új létesítményeit jellegzetességeit vetette papírra, *Weöres Sándor* ez alkaromra készített, hangulatos verseivel kísérve. De alig néhány hete mutatta be a Pécsi Nemzeti Színház Weöres Sándor A holdbeli csónakos című, hajdan Pécsett írott mesejátékát, amelyhez már a negyvenes években Martyn Ferenc készült díszletet, s az Ausztriába szakadt *Takács Jenő* zeneszerző készült zenei kíséretet csinálni. Most, csaknem negyven év múltán a három alkotó ismét összejött, s megvalósította az egykori tervet.

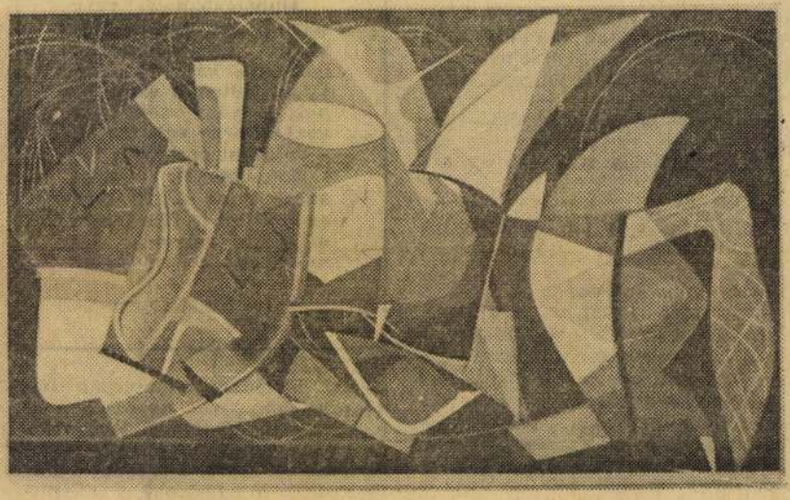

Martyn Ferenc: Vitorlás

Martyn Ferenc tehát nem pihen. Épp születésnap előtti hetekben készült élete első görögországi utazására. Amikor azt kérdeztük tőle, hogy érinti a 80. születésnap, így válaszolt:

— Nem érek rá ezen gondolkodni. Kétségtelen, hogy az emberi életnek van egy íve, a crescendo valahol a legszebb férfikor idejére esik, amikor tapasztalat és munkakedv a legjobb harmóniában együtt van. De az öregség relatív fogalom. Amíg az embert a megoldandó feladatok, a világ nagy kérdései érdeklik, amíg van tennivalója, amíg ízi a kíváncsiság, addig nem öreg. Nekem rengeteg tervem van. Most dolgozom Fülep Lajos szoborportréján, két nagyméretű olajkompozíción, és a porcelán terveim sokszorosításáról is tárgyalunk. A rajzolás pedig, amit én mindig legfontosabbnak tartottam, szinte hétköznapi, állandó tevékenységem. Most is dolgozom két grafikai lapon.

Martyn Ferenc ősei ir hajósok és katonaemberek voltak. Egyik őse Magyarországra is elvetődött, itt megnősült és letelepedett. Martyn Ferenc sosem tagadta meg ezt az eredetet, szeretet és vonzódás kötötte ősei hazájához. Gyermekkorát édesanyja halála után — Rippl-Rónai kaposvári házában töltötte. Nemcsak az első művészi ösztönzések,de a tunántúli tájhoz való kötődés is innen származik. Később Martyn Ferenc Budapesten tanult a főiskolán, majd párizsba ment, ahol végigpróbálta-tanulta a század nagy művészeti stílusait, majd az Action Creation képzőművészeti csoport tagjaként mindjobban magára talált, miközben mind nevesebb kiállító művésszé vált. A háború éveit, a fasizmust itthon élte végig, jórészt illegalitásban.

A felszabadulás után Martyn Ferenc egyike lett a legaktívabb, legtöbbet foglalkoztatott, az új eszmék segítését legkövetkezetesebben valló, legdemokratikusabb művészeknek. Egészen az ötvenes évek konfliktusáig, a mellőzésekig.

S amikor az új kultúrpolitikai helyzetben a művek tanúságára került sor, Martyn Ferenc előállott az életművével. Tavalyi kiállítása, amelyet a Történeti Múzeum rendezett a budai várban, sokak számára a felfedezés erejével hatott.

Martyn Ferenc — Párizs, Budapest, Kaposvár időszaki lakója, a mindenütt otthon lévő vándor, ír ősök kései csavargó utóda—, végül is Pécsett talált végleges otthonra.

A művészekről, akit Kossuth-díjjal, más címekkel is kitüntettek, de aki talán legnagyobb szeretettel a városért legtöbbet tevőknek alapított Janus Pannonius díjat őrzi, az is közismert, hogy a nagy, nonfiguratív, szürrealista tanulmányokon alapuló festményeivel szinte szakadatlan-párhuzamosan készítette klasszikus szépségű, realista rajzait, a Petőfi-albumot a Don Quijote-sorozatot, az Ulysses vagy a Berzsenyi sorozatot, valamint a pécsi és a most megjelent baranyai rajzokat. Martyn klasszikus nagyságát, európaiságát, a század szinte egész vonulatát felölelő munkásságát mostanában kezdik igazán értelmezni, elemezni.

H. E.

KISALFÖLD magazin

Falusi erkölcsök

A TITOKFA NAPONTA KIVIRÁGZIK

Régi ismerősbe botlok a F.-. utcán. Szemrevaló fiatalasszony, magán cipeli a szépség bélyegét. Gyakorta megfordulnak utána a férfiak. Kedvezőtlen kérdésem mégis majdnem kátyúba juttatja a kedélyes beszélgetést.

— *Megcsalta már a férjét?* — érdeklődöm.

Megrökönyödés fut szét az arcán.

— No de... — s itt félbeszakad a felháborodás, s jön helyette inkább a tiltakozás: — Nem! Nem! sosem!

— *És gondolatban?*

— Az már igazán az én titkom.

Pedig szívesen elvitatkoznék azon, lehetnek-e egy embernek titkai. Hisz minden mozdulatunk, villanásunk áruló, s mindig van a közelünkben keresetlen tanú, fogadatlan vallató. S akadnak dolgok, melyekről már mindenki tud, s mégis úgy teszünk, mintha nem is lennének. A társadalomnak vannak vaskos könyvekbe írott, s vannak fejekbe fészkelő szabályai. Régen, aki megszegte ezeket, arra rámondták: vétkezett. Ma meg...

— Ma is akad vétkes ember, például az, aki lop — állítja az idősek mindentudásával, bölcsességével egy koros asszony, nevezzük csak így: Mariska néni. — Mert tudja, ezernyolcszáz ember között, azt hiszem ennyien élnek ebben a faluban, mindig is volt jó is, meg rossz is. Szerencsére mindig a rosszból van kevesebb. Tolvaj ember ma is terem. Kint a falun kívül van a szőlőnk. Éveken át hiányzott belőle a szedéskor. Az uram, aki a kilencvenedik esztendejét tapossa már, régebben ki-kiment őrizni. Egyszer majdnem agyonütötték... szerencsére segítségére sietett a szomszéd... Nem is annyira az erejétől ijedtek meg a tolvajok, hanem a tanútól, meg a törvénytől. Mert a törvény nagyobb úr, mint a becsület.

— Lopás? — gondolkozik el a kedves, és a falu gondjait jól ismerő tanácstitkárnő. — Tanácsi hatáskörben mi intézkedünk az ötszáz forintot el nem érő lopások miatt. Itt a pontos lista. Tavaly ötöt jelentettek nálunk. Egy kivételével mind áruházi lopás, filléres dolgokat tulajdonítottak el: piperecikkeket, italt, bugyit. És mégegy érdekesség: ezek az esetek nem itt a faluba történtek, hanem Győrben.

> **„Önmagában véve semmi sem tisztességes vagy tisztességtelen, igazságos vagy igazságtalan, kellemes vagy kínos, jó vagy rossz. A közvélemény ruházza fel a dolgokat ezekkel a tulajdonságokkal, mint ahogy a só ízesíti meg az ételeket is. Minden és mindenki más-más kinek-kinek a szemében."**
>
> *Anatole France*

Régen történtek. Akkoriban még nem huligánoknak nevezték a bő vérű, rakoncátlankodó legényeket. A bicska minden valamire való férfinek ott lapult a zsebében. Legtöbbször mulatságokkor kaptak össze, egy szép lány vagy egy kiforgatott szó miatt. Az egyik eset, amit én láttam, az is így történt. Megszúrtak egy legényt a kocsmaajtóban. Az uram talált rá, így aztán el kellett mennünk tanúskodni. Már csak azért is, mert egy vétlen legény keveredett bajba a gyilkosság miatt. Ugyanis ő is azt kiabálta, hogy megöli azt a másikat. De mi láttuk, hogy egész este fel se állt az asztaltól. Végül úgy derült fény rá, ki is volt az igazi tettes, hogy saját felesége, akit részegségében elagyabugyált, feljelentette.

— Gyilkosságok szerencsére manapság már nincsenek — mondja a tanácstitkárnő. — Vagy legalábbis igen ritkán. Az még előfordul, hogy a legények összeverekednek, de egyre inkább megtalálják a kulturáltabb formákat a nézeteltérések elígazítására. Sajnos, öngyilkosság gyakrabban előfordul. Tavaly is volt három. Egyik férfi, akit elhagyott a felesége, szégyenében-bánatában előbb felgyújtotta a házat, majd felakasztotta magát. A másik nem volt sosem teljesen ura a cselekedeteinek. A harmadik pedig valamilyen súlyos betegségben szenvedett.

— *Mit tart az öngyilkosokról?* — kérdezek meg egy férfit az utcán.

— Már kiről, személy szerint?

— *Csak úgy általánosságban.*

— Hát, ha nem tudja, hogy mit csinál, akkor nem is bűnös. Ha meg tudja, akkor meg nem szabad. Ez az egész.

Ez a válasz is, mint a többi, a falu erkölcsi normáinak szigorú betartását tükrözi. Ezek a normák nem mindig egyeznek meg a törvényekben rögzítettekkel. Előttünk elismerte a fiatalember az apaságot, fizeti a gyerektartást, de nem vette el a lányt. A másik eset sajnos a bíróságra került, mert az apajelölt tiltakozott. És látja, ez az érdekes. A faluban nem a két lányt szólják meg amiatt, hogy lányfejjel gyereket szültek, hanem a két fiút, akik nem éreznek igazi elhivatottságot az apasághoz. Volt már arra is példa, hogy sikerült egybeboronálni a két fiatalt. Higgye el, akkor boldog voltam, mert a család nagyon fontos a társadalomban, s ha az apa vagy az anya hiányzik, az olyan, mint óra egyik fogaskereke nélkül, mutatja ugyan az időt de nem a mi időnket, mert nem jár pontosan.

✦ ✦ ✦

Az egyik lányanyát meg akartam szólaltatni. Mint érez, hogyan viselkedik vele a falu többi embere. De szerencsétlenségére hivatkozva elutasította a választ. Csak annyit mondott:

— Az első hónapokban még az sem volt biztos, hogy én kibírom ezt a megpróbáltatást. Most meg, ahogy nő a gyerek, azt mondom, nagyobbat vétkezik nálam az, aki bár lenne rá módja, mégsem szül életet.

Egy téesz-nyugdíjas férfi véleménye:

— Régen nagy bűnnek számított ha valaki rokont vett feleségül, az egyház nemegyszer ki is közösítette. De nem jártak különbül azok sem, akik elváltak. Ma meg a válás alig kéthónapos csodát jelent a falunak.

A körzeti orvos erkölcsi dolgokban sok titok tudója. Meg is őrzi őket, ahogy köti a fogadalma. Azt azért megállapítja:

— Higgye el, a falvakban még mindig jobban tartják az erkölcsi normákat, mint városon. Itt mindenki belelát a másik tányérjába, ismerik egymást az emberek és ez nagy fékező erő. Szerencsére! Ám ennek a falunak a legnagyobb átka az alkoholizmus. Szőlő is sok terem, és a kocsmát is gyakorta megjárják az emberek. Szerény eszközeinkkel hadakozunk ellene. Több-kevesebb sikerrel.

Martyn Ferenc

MAGYAR HÍRLAP SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1979 SEP

Népművelés

1021

Martyn Ferenc állandó kiállítása

Újabb neves művész állandó kiállításával gyarapodott *Pécs:* a Csontváry-, Uitz- és Vasarely-gyűjteményen kívül augusztus 12-től *Martyn* Ferenc rajzait is láthatják a művészetkedvelők a Káptalan u. 6. száma alatt. 1942 és 1977 között készült legjelentősebb alkotásaiból ötvennégyet válogattak közönség elé.

A nagy kultúrájú, sokoldalú művész, képzőművészeti életünk nagy öregje, akinek egy egész számmal adózott nemrég a *Művészet* című folyóirat, s akinek számára — mint *dr. Hárs* Éva írja a katalógusban — *„a rajzolás a létlel egyértelmű, azonos cselekvés"*, e műfajban is ízig-vérig korunk gyermeke. Mindig érzékenyen reagált a világ változásaira, s kifejezésére egyenértékű megfelelőt talált rajzainak dinamikus vonalvezetésében és foltrendszereiben. Témái között megjelennek a külhon képei és a hazai folklórei. Minden egyes rajzának kompozíciója kiegyensúlyozott világszemléletét, belső békéjét, lelki harmóniáját tanúsítja.

A mesterségének és művészetének már hosszú évek óta csúcsain járó Martyn Ferenc méltán kapott állandó kiállítást kedves, magaválasztotta városában, ahol munkás életének nagyobb részét mindmáig tölti. **(K)**

(Nádor Katalin felvétele)

VILÁGVÁ
HATÁRÁB

Aki a főváros kőrengetegében él, s zöldre, friss levegőre gyik, az előszeretettel ruccan ki *Érdre*, vagy épít hétvégi h ide. De Érdet nemcsak Budapest közelsége miatt szeretik az berek, nemcsak tiszta levegője vonz, hanem nyugalmat ára hangulata is; tavasszal a barackfák szemet gyönyörködtet rágzása, nyáron a gyümölcsérés mediterrán gazdagsága, ő a kiskertek sárga-piros pompája. Sok a letelepedő, s ez nen gondot okoz a város vezetőinek.

— *Évente egy új falut kellene felépítenünk, szociális-kon nális létesítményeivel együtt, pénzünk meg nincs rá* — kese nem is olyan régen egy községi vezető. A lakosság szám 1949. évi 16 000-ről 1979-re 46 000-re emelkedett, a települé tárai lényegesen kiterjedtek, s ma 64 négyzetkilométert, 35 úthálózatot foglalnak magukban. A változás azonban nem ta magával a kívánatos fejlődést. 1979. január 1-én Érd vá rangot kapott, s ez az eddiginél nagyobb lehetőségeket k számára.

Az első lépés: *megszüntetni a lemaradást*. A gyors növek hajtóereje az ipar, Érdnek azonban nincs számottevő ip csak néhány üzeme, ipari szövetkezete, amely ilyformán nen het elég biztosítéka a fejlődésnek. Ennek ellenére ipart idete teni nem lenne célszerű. A Budapestet körülfogó zöldö nagy érték, de az ipartelepítés rövid idő alatt tönkretenné. maradás ezért csak megfelelő állami támogatással szüntet meg.

A lépéshátrány a közművelődésben is éreztette hatásá közoktatás szempontjából még kielégítő a kép: nyolc általá iskola működik (ma már egyik sem tanít hármas váltásb gimnázium, szakmunkásképző, dolgozók általános iskol dolgozók gimnáziuma.

És a közművelődés? Hogy valós képet kapjunk, vissza kel kintenünk a közelmúltra. Az első könyvkölcsönzőt néhány kötettel 1954-ben (!) adták át a tanácsházán. A *köny* 1968-ig ugyanebben a helyiségben működött. Ekkor egy csa ház átalakításával új otthont kapott, de az már átadása pe

Martyn Ferenc, kstő

MARTYN FERENC rajzaiból rendeztek kiállítást július 2-tól Kaposváron, a Somogyi Képtárban. A kiállítást *Balassa Tibor*, a Somogy megyei Tanács elnökhelyettese nyitotta meg.

Krónika

Jelenkor, Pécs, 1982. nem.

Borító 3

XXV/9.

SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Martyn Ferenc Kossuth-díjas szobrász- és festő-grafikusművész

CSONGRÁD MEGYEI HÍRLAP

1983 FEB 26

Ilyenkor csonaben elnuzol s tudod,
hogy nem illendő sehogy sem köszönni.

1021

MARTYN FERENC GRAFIKÁJA

velési
típusú
a kö
magat
fogásu
a felf
egysze
adott,
az éle
zásait.
lenne, ha a szocialista em-
ber, a jó kommunista bennünk kialakult képe szembekerülne a korszerű emberről alkotott elképzeléssel, mintha az előbbiek mellé a „konzervatív" jelző társulhatna. Hogyan tölthetnénk be ez esetben a kommunisták élenjáró, vezető szerepüket?

Ha jól meggondoljuk, a kezdeményező és alkotó készség, az önállóság és felelősségvállalás voltaképpen nem vadonatúj követelmé-

hajtáshoz nagyon is ...
tartozik az öntevékenység, a felelős, önálló gondolkodás és cselekvés, az alkotó és kezdeményező szellemiség. Nyugodtan kimondhatjuk: fejlődésünk jelenlegi szakaszában ezek nélkül semmilyen elhatározás, semmilyen döntés nem váltható igazán valóra.

Mondják meg, mit kell cselekedni, s mi megtesszük — az ilyesfajta igényben nemcsak a tettrekészség

---

Katona Károly ezt mondja: — 1934-ben elárverezték a fejünk fölül, ami volt. Tizenhatodik éves voltam, a tehenet, a jószágokat dobra verték, üresen maradt a házunk, a porta. Kisebb házba szorultunk — tárja szét kezét a halászmester.

Nagydarab, őszülő hajú, erős szemöldökű, pirospozsgás arcú ember, most jött ki a jégről. Hatalmas gumicsizma, vízhatlan gumi védőruha védi az idő viszontagságaitól.

— Kisebb házba szorultunk, anyám már nem élt, apám betegeskedett, két évig nem tudott dolgozni, mert megrúgta a ló, egyik bátyám nyomorék volt, akiből végül is cipész lett. Akkoriban így lement a gazdálkodásunk.

Balogh Lajos orvoshoz jártam napszámba. Összesen 200 hold lóheréje volt. Jól kerestem, egy pengő napjában, s akkoriban tíz fillérért két deci bort mértek, nyolcvan fillérért fél liter akciós rumot. Ha mi vittük eladni a terményt, egy mázsa rozsért ötven fillért adtak és a bolettát. Hajszálra pontosan nem emlékszem már, mi mennyit ért, de drágaság volt, s a hat elemi után igencsak dolgozni kellett, hogy megmaradjunk.

A hadifogság után is kenyér után mentem, s 1948 februárjában jöttem ide a gazdaságba. Minden héten szombatonként kaptam fizetést, és jó pénzt. Malacot vettem, meg ami kellett. Akkor még régi

K

vízben vagyol
lász itt, csak
gam, brigádb
ka és gyorsab
brigádvezetősk
lazsált, hogy
Megfogtam a
hogy lépjen
gyelmit adatt
gozni kell, m
vagy dolgozo
A fizikumom

Katona Ká
venhat éves l
gazdaasszonny
földje, lovai
éltek együtt.

— Dolgozta
halász —, a
csak úgy m
Volt egy nag
városban lak
ők is engem.
be. Tartottun
a semmiből,
lusi visszony
nak felel m
ő adta rá a

1021

Martin Ferenc díszlet- és jelmeztervei.

1979. II. 4. 14.05 Kossuth

Gondolatjel

- Általában ősszel, szezonkezdet előtt szokás megkérdezni a szinházaktól, hogy milyen tervekkel a tarsolyukban néznek az új évad elé. Vagy esetleg szezonzáráskor szokás visszatekinteni az elmult évad bemutatóira és előadásaira. Mi arra gondoltunk, hogy rendhagyó mondón a szinházi kellős közepén fogjuk megkérdezni valamelyik szinháztól, hogy mi történt eddig és még mi várható a hátra lévő időben. Választásunk az igen jó hirü Pécsi Szinházra esett, s mivel Pécs közelebb van mint Stockholm ezért Márványi Péter odautazott, hogy Nógrádi Róbert tel, a Pécsi Nemzeti Szinház igazgatójával beszélgessen. A beszélgetésük azonban egy bizonyos ponton megszakadt. Pedig nem a Posta bontotta el a telefonvonalat.

- A Pécsi Nemzeti Szinház idei terveiről és eddigi érdekesebb eseményeiről Nógrádi Róbert igazgatót kérdezem.

- Talán szovjet bemutatónkkal kezdeném. A legközelebbi bemutatónk Roscsin: Szerelvény a hátországban, cimü drámája, amelyet G. Volcseka moszkvai Szovramenyik főrendezője állit szinpadra. Ezzel párhuzamosan Vörös Sándor: Holdbeli csónakos cimü játékát próbáljuk a kamara szinházban, Sik Ferenc rendezésében, Martin Ferenc diszleteivel és jelmezeivel. /Ragasztott a szalag!/... cimü kisregényéből Katona Imre készit újabb szinpadi feldolgozást, és ő is fogja rendezni ezt a darabot.

- Halljunk néhány szót az elmúlt bemutatókról az utóbbi időben zaljó bemutatókról?..... /Szakadt itt a szalag!/...

- Nem engedélyezi azt, hogy a székek egyenként állajanak a presszo asztalok körül, mert minden széket egyenként is rögziteni kell a másikhoz, és igy tovább és igy tovább.

- A második tervünk ezután következett. Megpróbáltunk a szinpadpn egy olyan teret létrehozni, ahol a nézőkkel együtt lehet. Amikor ez elkészült, akkor derült ki, hogy nem tudni, hogy hány évvel ezelött beszakadtx a szinpad, nem birja ki azt a terhelést, amit szerettünk volna.

- Hogyha el is birja a terhelést, akkor is azt volt az alap probléma, hogy ide nem fért volna be a szinház teljes nézőszáma. És ebben az esetben a bevételi tervet nem tudják teljesiteni.

- Mennyi volt a költségvetés?

- Százezer forint.

- Mennyi általában egy szinházi produkció költségvetése?

- Azt hiszem, hogy ennél több.

- Körülbelül reális.

- Ezt a költségvetést a szinház elfogadta.

- Ezt a szinház ajánlotta föl. Ezutan a harmadik diszletterv az olyan lett, ami sikert aratott a szinház körében ugyanis az volt, hogy nincsen diszlet. Nincsen diszlet, hanem a szinpadnak a saját elemei játszanak a darabban és ebben az óriási üres térben csak kellékeket és jelmezeket terveztünk. Nagyon dekorativ, egyedi jelmezekre lett volna szükségünk, és rengeteg kellékre, ami a játékokat biztositja, kapaszkodókat adja a szinészeknek ebben az ürességben.-

- Folyamatosan derült ki, hogy valami oka mindig van annak, hogy nem tudunk vásárolni. Nem érkezik meg egy autó Pestre, ú ami kellene. Nem érkezik meg készpénz. Nem érkezik meg a csekk.

- Csekkekre vásároltak, ugyanis azt mondták, hogy a szinháznak egy fillérje nincs a költségvetési évben, az előző két produkció összesen körülbelül 200 ezer forinttal lépte túl a saját költségvetését. Ahhoz képest, hogy a mienk volt összesen százezer.

- A müszaki igazgatónk közölte, hogy valószinüleg tartja, hogy nincs pénze a szinháznak.

- Közben a próbát folytatták.

- Közben a próbák folytak. És igéretet kaptunk, hogy 12-ére minden be lesz vásárolva, tehát a ruhaanyagok, kellékek készen lesznek. Tizenkettedikén reggel semmi nem volt. Nálunk ez [illegible] korlatilag egy hét késést ,jelentett. Na most különösen a k[illegible] lékek esetében nagyon lényeges, tudniillik ez gyakorlat[illegible]

azt tette lehetetlenné, hogy a szinészek megszokják, használják, érzékeljék a kellékeket, kitaláljanak újakat,kiderüljön az, hgy mivel mit lehet játszani.

- Tehát gyakorlatilag a játéknak azx a szive a kellék, miután diszletekbe nem lehet kapaszkodni. A gazdasági igazgató közölte, hogy nagyon kevés dologra van szükség, mert például az összes kellékek meg vannak a kelléktárban. Készletben. Bementem, megnéztem, kiderült, hogy körülbelül úgy minden féle van. Például egy orvosi táska helyett akartak nekem adni egy vedlett műbőr bőröndöt. Dísztőr helyett egy ilyen vas darabot, ami ki volt hegyezve. Elindult egy ilyen őrült hajsza, hogy mi az, amit meg lehet csinálni, mi az amivan a jelmez kölcsönzőben, mi az, ami hasonlit arra, amit mi szeretnénk? Mik azok, amik most már elengedhetetlenül szükségesek. Tehát, hogy legyen mindenkin valamilyen ruha, valamilyen kellék azért legyen. És ilyen nüanszokkal lett a dolog egyre lejjebb és lejjebb kurblizva. És végeredményében összesen olyan 26 ezer forint körül kaptunk meg a költségvetésünkből.

- A százból.

- A százból. Huszonharmadikáig a produkciónak el kellett készülnie 24,-25-26-án nem volt próba. Öt nappal az utolsó főpróba előttre igérték az összes dolog elkészültét. Kérten bemutató csúsztatást miután a bemutatón láttuk volna meg körülbelül meg a kellékeinket. És hát ezt nem lehetett.

- Január 3-án lett végül a premierje...Bérlők tudtak-e vajon erről?

- A szinház előtt ki volt rakva egy tábla, ami jelezte, hogy 29-ei, 30-ai előadás elmarad. De a szinház utcájában már egy ilyen nagy vászon transparens lóg az a decemberi müsor szerint volt kiirva és az ott is maradt. A Rádió az elmaradt előadásokat mondta be, a Pesti Müsor az elmaradt előadásokat irta meg, pécsi müsor is ugyanigy. Állitólag - én nem láttam - a Dunántúli Napló aznap reggel megirta a bemutatót. A bemutató reggelén megirta azt, hogy a bemutató időpontja megváltozik. De hát azt hiszem, hogy egy kicsit későn. Ugyhogy részben ennek, részben a pécsi katasztrófának, ami szilveszter körül volt köszönhetően egy stabil negyed ház volt a bemutatón, ami példátlan a ...

- Ekkor úgy tudom, hogy a szinház igazgatósága szerint ez az előadás megbukott.

- Igen. Gyakorlatilag a premier megbukott.

- Milyen következményei voltak ennek?

- A premier bukása után volt a februári müsorétekezlet, amin a szinház vezetősége úgy döntött, hogy februári hónapban már nem játszák a darabot.

/Zene/

- Hogy mindebből mi a tanulság? Hámori András olvassa fel rövid jegyzetét.

- Amikor a bemutató fényében minden csillog és villog, hiszen ez a dolga, amikor a kritikusok elemezgetni keznik a látottakat, hiszen ez a dolguk, gyakran megfeledkezünk arról az 5-6 hétről, ami ezt a ragyogást megelőzte. Megfeledkezünk a filléres veszekedésekről, a szinészek egyeztetése körüli csetepatékról, a sértődésekről és a számolgatásokról. Megfeledkezünk, hiszen ezt elfeledtetni a szinház dolga. És mégis bosszantó, ha egy előadás létrehozásában a rendezőnek és a diszlettervezőnek mülesiklást kell végeznie a gazdasági igazgató, a tüzoltó, szervező vagy a jegyszedő akarata között. Hiszen az ő szemükben joggal jelent minden előadás egyformán csupán számokat, gyuanyagokat és nézőket. Adminisztrativ szempontból minden szinházi produkció azonos tüzrendészetileg minden diszlet gyúlékony. Hivatalosan egy lakbőrönd és egy orvosi táska között nincs különbség. Ettől azonban csupán egy ugrás az a huszonöt évvel ezelötti javaslat, melyet annak idején komolyan megvitattak a szinházi szakmai irányitói. A javaslat szerint egyetlen adás diszletét cipelják körbe, és játszák el ugyanabban a diszletben a darabot a többi szinházak is. Talán ezt a bölcs, mélyen szinházjegyző javaslatot is újra fontolóra kell venni. Gazdasági szempontból mindenképpen megérné.

/Zene/

- Ugy érzem, kár lenne, Ha Dundó Marója végleg kekerülne a pécsi szinlapokról, hiszen a Film, Szinház, Muzsika nemrég megjelent szinikritikája is elismeréssel szólt a bemutatóról. De valójában nem is ez a legfontosabb hanem az, hogy úgy látszik, a Dundó Marója viharos történetü pécsi bemutatójának sikerült megcáfolnia azt a közkeleti hiedelmet, hogy Magyarországon jelenleg szindarab nem bukhat meg, hiszen a jegyeket jóval a bemutató előtt a szinházak bérletben jó előre eladják. Most hallhattuk viszont. Mégis megbukhat. Csak az is kiderült ebből a beszélgetésből, hogy a bukást alaposan előre meg kell szervezni.

1979. II. 4. 14.05 Kossuth
Gondolatjel

MAHIR

SAJTÓFIGYELŐ

1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Martyn Ferenc

SZOCIALISTA MŰVÉSZETÉRT

1984 JAN

1021

Martyn Ferenc rajza: Táncosnők (1950.)

ténak időstruktúrája
át nem gondolt, rögtön

A művészetek és a
nek feltárása érdekébe
az elméletileg igényesel
tásához. A vita arra ösz
lématikát „gondolják
hogy a tömegközlés „ez
hetne felhasználni arra,
művészeti produktum
minél több emberhez eljuttatnak.

Köszönet mindezért a vita bevezetőt tartó előadóknak: *Fukász György* tanszékvezető egyetemi tanárnak, *Maróthy Jánosnak*, az MTA Zenetudományi Intézete osztályvezetőjének, *Rátki Andrásnak*, a Művelődési Minisztérium főosztályvezetőjének, *Sándor Györgynek*, a Magyar Televízió műsorigazgatójának és *Vitányi Ivánnak*, a Magyar Televízió Intézet igazgatójának. Szintén köszönetet kell mondani valamennyi hozzászólónak: *Bródy Jánosnak*, *Szőnyi Istvánnak*, *dr. Békés Imrének*, *Rajk Andrásnak*, *dr. Varga Imrének*, *Szabó Antalnak*, *dr. Del Medico Imrének*, *Gyimesi Ernőnek*, *Mód Aladárnénak*, *Orlóczy Bélának* és *Gera Évának*.

(Dura)

1021

Martyn Ferenc Kossuth-díjas festő- és grafikus-művészünk

1984. VI. 9. Kossuth 4.25

Jó reggelt!

- Nyolcvanöt esztendős Martin Ferenc festőművész. Ez alkalomból - mint arról tegnap beszámoltunk - a Magyar Népköztársaság Zászló Rendjével tüntették ki az idős művészt. Márványi Péter születésnapi köszöntője.

- Nincs még egy olyan festőnk, aki olyan otthonosan mo-

zogna a modern művészet számos irányában, mint ő. Mégis bármihez nyúl megőrzi eredendő egyéniségét. Németh Lajos értékelte így Martin Ferenc munkásságát. Életutja Somogyban, Ripl Rónai mellett kezdődött, a két világháború közt Párizs volt a meghatározó helyszín, majd 1940 óta Pécs. Ma is itt él a Káptalan utcai gyönyörű műemlékházban, amely egyben alkotásainak múzeuma. A születésnap alkalmából kedden új időszaki kiállítás nyílik itt egy, az egész életművet átfogó válogatás, amelyet Martin Ferenc Kaposvárnak ajándékozott és ott lesz majd végleg kiállítva a Somogyi Képtárban. A Káptalan utcai ház kertjében két szobrot is avatnak. Eredetileg mindkettő kisplasztikának készült, most öntötték őket nagyméretű szoborrá. A születésnap alkalmából még egy Martin-alkotást avatnak Pécsett. A Káptalan utca egy másik épületében, a Zsolnai Múzeumban a bejárati kapuval szemben egy gyönyörű, hatalmas, színes üvegablak fogadja mostantól a látogatókat. A művet Martin Ferenc tervezte, a kivitelező Szabó Erzsébet iparművész volt. Az ünnepre jelenik meg a mester rajzainak gyűjteménye, Lán Sándor tanulmányával és érdemes megemlíteni azt is, hogy a Pannonia Filmstúdió pécsi műtermében ragyogó animációs film készült Martin Ferenc műveinek felhasználásával. A születésnapi ünnepségen természetesen ezt is levetítik majd.

1984.VI.1.Televizió 18.oo

1021

Ablak

- Amig a sorsolás megkezdődik egy apró kis helyesbitést. Ezelőtt egy órával a Pannon krónika cimü müsorunkban felhivtuk a nézők figyelmét Martin Ferenc festőművészről készült portré-

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas festő-grafikus-szobrászművész

./.

filmünkre, amit a pécsi studió junius 12-én sugárzott. Ha valaki megjegyezte volna, nem 19 óra 25-kor, hanem 18 óra 55-kor, tehát előbb, mint annak idején mi mondtuk.

Martyn Ferenc Kossuth-díjas festő-grafikus -

1021

1 84.VI.8. 12,00 /Kerekes/

Déli krónika

- És most hazai jelentéseink.

- A Magyar Népköztársaság Zászlórendjével tüntették ki Martyn Ferenc Kossuth díjas festőművészt. Az Elnöki Tanács elnöke kiemelkedő munkássága elismeréseként a művész 85. születésnapja alkalmából adta át az érdemrendet.

MAHIR
MAGYAR HIRDETŐ
SAJTÓFIGYELŐ
LEVÉLREKLÁM
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

1984 JUN – 9

Martyn Ferenc,

DUNÁNTÚLI NAPLÓ

Kossuth-díjas festő grafikus – szobrász művész

1021

Martyn Ferenc rajzai

A rádió és a televíz

ÁLLANDÓ MŰSORSZÁMOK:

KOSSUTH RÁDIÓ (hétköznap): 4.25—7.59: Jó reggelt! (közben: 4.45 és 6.45: Szót kérek, 6.20: Tudósítói jelentések, 5.40: Falurádió, 6.20 és 7.20: Reklám. 7.19: Körzeti időjárás, 7.30: Reggeli párbeszéd). — 8.05: Műsorismertetés, utána: A mai nap kulturális programjából (vasárnap 6.45-kor), — 12.00: Déli Krónika (utána hétfőtől péntekig: Ki nyer ma?) — 18.15: Hol volt, hol nem volt? — 18.30: Esti Magazin.

PETŐFI RÁDIÓ (hétköznap): 4.25—7.59: Reggel zenés műsor. (Közben: 5.55 és 6.55: Torna, 6.45: Könyvajánlat, 7.35: Körzeti időjárásjelentés.) — 10.50: Torna. — 13.45: Időjárás- és vízállásjelentés.

HÍREK, IDŐJÁRÁSJELENTÉS: KOSSUTH: 4.30-tól 7.00-ig félóránként, majd 8.00, 10.00, 12.00, 15.00, 17.00, 18.30, 22.00, 24.00 (szombaton éjjel 1.00 is.) Vasárnap: 6.00, majd 8.00-tól ua., mint hétköznap.
PETŐFI: 4.30-tól 8.30-ig félóránként, majd 10.30-tól 20.30-ig kétóránként, ezután 23.00 és 24.00. Vasárnap: 8.00, 10.30, 14.30, majd ua., mint hétköznap. 3. MŰSOR: 8.00:, 11.00, 13.00, 19.00, 23.00.

SZOMBAT

KOSSUTH RÁDIÓ

8.30: Családi tükör. 9.00: Tanácsadó műsor. 9.15: Színes népi muzsika. 10.05: Ismét a javából. 12.30: Déli zeneparádé. 13.25: Orvosok a mikrofon előtt. 13.30: Kontinensek, szántóföldek. 14.05: A hét embere. 14.15: Népzenei példatár. 14.25: Magyarán szólva. 14.40: Irodalmi Figye-

1821

1984.VI.3.Tv.2. 21.00.

Tv-Híradó

- Ma délután Losonczi Pál, az Elnöki Tanács elnöke Martin Ferenc festőművészt fogadta.

- Kedves mester, engedje meg hogy az Elnöki Tanács nevében tisztelettel, és szeretettel köszöntsem Önt, 85. születésnapja alkalmából. Az Elnöki Tanács kiemelkedő művészi munkásságának elismeréséül születésnapja alkalmából a Magyar Népköztársaság Zászlórendje kitüntetést adományozta Önnek. Jó erőt, egészséget kívánunk.

- A kitüntetéshez elsőként Köpeczi Béla művelődési miniszter, és Tétényi Pál, az MSZMP Központi Bizottságának osztályvezetője gratulált. Azt mondják, hogy Pécs művészeti életében a szerepe még ma is, 85 évesen is meghatározó. Mi a nehezebb, hatni a fiatalokra, vagy pedig 85 évesen is önállóan, újat alkotni?

- Kérem szépen, ez egy érdekes dolog, hogy a fiatalok, amikor nagyon sokszor bájos, bizalmaskodó ragaszkodás, vonzódás van az öregekkel szemben, ha az nem egy hamis, rossz kedvű öregember. Minden nap szinte van egy ilyen kedves meglepetés a számomra, amikor hozzám jönnek, talán el is felejtik, hogy ilyen aggastyán vagyok.

Martyn Ferenc Kossuth-díjas festő- grafikus- mozaikművész

SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Ferenc Martyn

BUDAPESTER RUNDSCHAU

1984 JUL 30

1021

Ferenc Martyn: Knospende Formen, 1973

Katharina Luther. Gemälde von Lucas Cranach d. Ä. 1525

HIR SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Ferenc Martyn

BUDAPESTER RUNDSCHAU

1984 JUL 30

1021

gin der Instrumente" be
net. Die Blüte des Orge
fällt in die Lebens- und S
fensperiode des Kompor
Johann Sebastian
(1685—1750). Zu dieser
entstanden in der S
mann-Werkstatt w
rühmte Orgeln.

In Ungarn ließ der vo
Jahren geborene Josef
ster (1834—1918) diesen se
tenen Beruf aufblühen. Er
studierte in Wien, später
nahm er als Angestellter der
berühmten Pariser Cavaille-
Coll-Firma am Bau der Or-

Wesen und Struktur der Or-
gel".

Seine Söhne und Enkel
bauten in der Werkstatt bis
1930 insgesamt 1306 Orgeln.

Ferene Martyn: Zweiteilige Zeichnung, 1972

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Ferenc Martyn

BUDAPESTER RUNDSCHAU

1984 JUL 30

1021

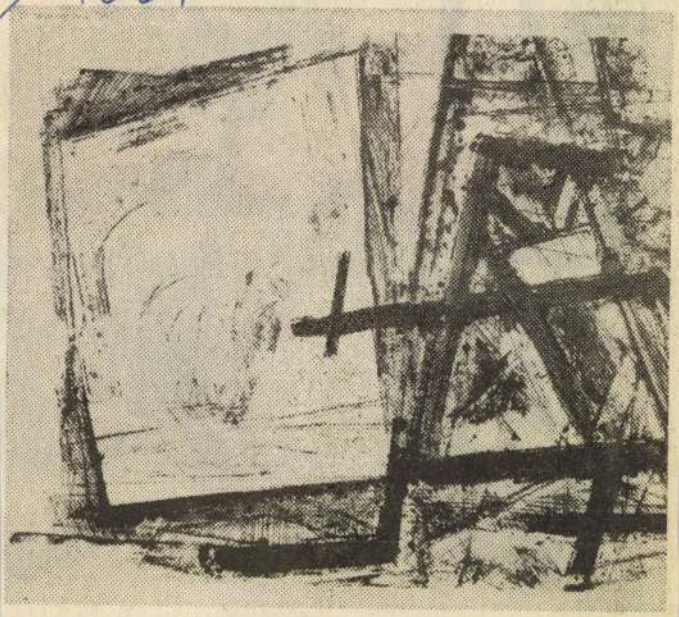

Ferenc Martyn: Im Atelier, 1965

Martin Luther heiratet am 13. Juni 1525 Katharina von Bora

MTI SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Ferenc Martyn

BUDAPESTER RUNDSCHAU

1984 JUL 3 01

1021

Ferenc Martyn: Monstren mit liegender Menschengestalt, 1956

Mit
begann
Großve
therisch
Budape
dem mi
verbund
nahmen
Mensch
ziellen
dert Lä
kirchlic
Vertrete
Kirchen und Glaubensgemeinden sowie Tausende von Gläubigen.

Die Zeremonie wurde in drei Sprachen — englisch, deutsch und ungarisch — abgehalten, es predigte *Zoltán Káldy*, Bischof-Präses der Evangelischen Kirche in Ungarn. Bei der Zeremonie wirkten zahlreiche ausländische und ungarische Geistliche mit.

Die zweiwöchige Großversammlung, die zum erstenmal in einem sozialistischen Land abgehalten wird und das oberste Forum des Weltbundes ist, fand am Nachmittag des 22. Juli mit einer Plenarsitzung ihre Fortsetzung. Bei der Beratung war *Imre Miklós*, Vorsitzender des Staatsamtes für Kirchen-

beitsgruppen werden — ver
bunden mit Diskussionen —
Vorträge zu Fragen im Zu
sammenhang mit dem Leit
thema des Kongresses ge
halten. Die Teilnehmer un
tersuchen in den einzelne
Sektionen 13 Themengrup
pen, unter anderen die Rol
le der Frauen und der Ju
gend in der Gesellschaf
Fragen des Friedens und de
sozialen Gerechtigkeit, un
voraussichtlich wird auc
die Einheit der Kirche zu
Sprache kommen.

In Vertretung der de
Lutherischen Weltbund a
gehörenden Mitgliedski
chen trafen zum Beginn d
Budapester Kongresses d
Lutherischen Weltbund
Delegierte aus mehr a
hundert Ländern in Unga

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR MAGYAR HÍRLAP
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Ferenc Martyn

BUDAPESTER RUNDSCHAU

1984 JUL 30

1021

Ferenc Martyn: „Adieu à l'Éternité", 1955

gezeigt we

orint für W

BLA

sind, und das spornt uns zu weiteren abgestimmten Maßnahmen und noch intensiverer Tätigkeit an."

Zwischen 1979 und 1984 gab die Wasserwirtschaft fast vier Milliarden Forint für den Balaton aus, um den See den heutigen Verhältnissen wie Badeleben, Industrialisierung und landwirtschaftliche Kultur anzupassen. Beim Ergreifen der Maßnahmen ging das Landes-

(Fortsetzung S. 2)

Einen Artikel, der mit dem C
von Ferenc Martyn" bekann
Abbildungen bringen wir au
oben: Die Ungeheuer des

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP KIADÓ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
Ferenc Martyn
BUDAPESTER RUNDSCHAU
1984 JUL 3 01
1021

Einen Artikel, der mit dem Corvina-Album „50 Zeichnungen von Ferenc Martyn" bekanntmacht, finden Sie auf Seite 9. Abbildungen bringen wir auf den Seiten 2, 3, 9 und 10. Bild oben: Die Ungeheuer des Faschismus, 1944

BRÜC
VERL
Acker
D-4000
HARE
3394 L
Postfa
W. E.
Postfa
D-5000
Öster
GLOB
Vertri
Zeitsc
Höchs
A-1206
LIBRO-DISCO
UNGARISCHE BÜCHER
UND SCHALLPLATTEN
AUS WIEN
Domgasse 8 A-1011 Wien

Schweiz:
MAGDA SZERDAI
Teichweg 16
CH-4142 Münchenstein

Dänemark:
MUNKSGAARD LTD.
Norregade 8
DK-1165 Koqenhagen K.

Finnland:
SOUMALAINEN
KIRJAKAUPPA OY
P. O. Box 2
SF-01641 Vantas 64

Schweden:
ESSELTE
TIDSKRIFTSCENTRALEN
SUBSCRIPTON
SERVICES
P. O. Box 62
S-101 20 Stockholm 1

WENNERGREN-
WILLIAMS AB
Nordenflychtsvägen 70
S-10425 Stockholm

Wenn nicht extra vermerkt, stammen die Bilder von der ungarischen Nachrichtenagentur MTI.

HU ISSN 0007-2893

dungskurs für im Ausland lebende Ungarischlehrer organisiert.

Zu dem diesjährigen Lehrgang trafen Teilnehmer aus

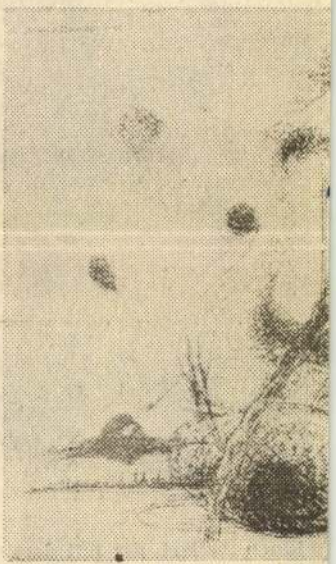

Ferenc Martyn: „Adieu à l'É

MAHIR SAJTÖFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Ferenc Martyn

BUDAPESTER RUNDSCHAU

1984 JUL 3 01

1021

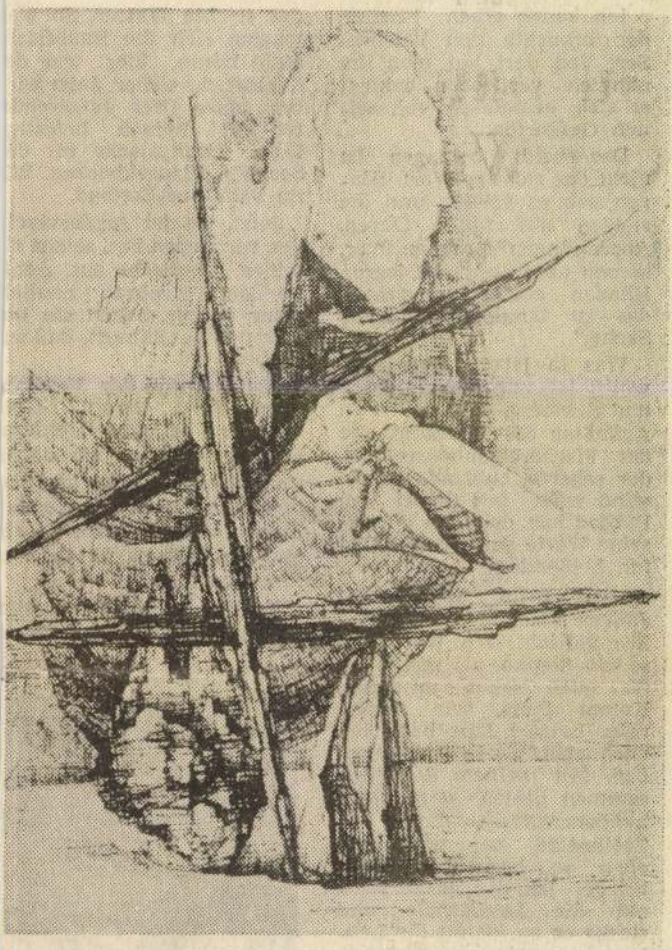

Ferenc Martyn: Küstenerinnerung mit Heuschrecke, 1959

50 Zeichnungen von Ferenc Martyn

Dieser Tage feierte Ungarn — und in diesen Spalten auch wir — den 85. Geburtstag von Ferenc Martyn. Und nun überreicht der große Meister — mit Hilfe des Corvina Verlages und

ser Stelle können wir nur seine zusammenfassende Charakteristik zitieren: „Seine Kunst kennzeichnet heitere Ruhe, Ausgewogenheit und ein entwickeltes Harmoniegefühl ... Er trägt alles

zweihundert Zentner. Heu
schafft man das noch nicl
einmal mit dem Elektronet
Deshalb sind uns die Ang
ler an den Kragen, wege

Ich kenne einen Fischer, der brauchte den Velence-See. Von dort hat man ihn nämlich vertrieben, beklagt er sich, gemeinsam mit seinen Gefährten.

Das heißt, beklagen ist nicht das richtige Wort. Klagen gab es vorher, und die stießen auf taube Ohren. Abordnungen sprachen vor, kamen aber stets mit leeren Händen zurück. „Genossen, das ist längst beschlossene Sache."

Was in István Imre aufwallt, ist nur noch Grimm und Schmerz. Wir stehen in Agárd an der Fischbratbude der Fischereigenossenschaft, der scharfe, beißende Aprilwind trifft uns direkt von Pákozd her, doch ich glaube, seine Worte sind noch schärfer, beißender.

„Seit mehr als sechzig Jahren habe ich auf dem See gefischt. Ich war noch so ein Stepke, als mein Vater mich schon mitnahm. Komm Pista, wir fahren raus. Letztes Jahr hatte ich noch achtzig Reusen draußen. Mit meinem Sohn zusammen hatten wir beide hundertzwanzig, dann die Treibnetze, na, was man eben so braucht. Einmal bringe ich das ganze Zeug auf die Landstraße und stecke es an, damit die Leute sehen, wie es verbrennt. Wozu soll es bei mir herumliegen? Ich fahre ja doch nicht mehr hinaus.

Ich sage jetzt schon, ich war nie Fischer, weil man sich doch schämt, daß so was passiert, so ein alter Beruf ausgemerzt wird.

Warum muß man die Fischer umbringen? Andere Länder bekriegen einander wegen der Fischerei, damit das Volk was zu essen hat. Und in der Zeitung wird Reklame gemacht, wie gesund Fisch ist... Wir haben uns abgerackert, damit es genug Fisch gibt. Früher hieß es immer: Das und das ist euer Soll, wenn ihr den Plan nicht erfüllt, nehmen wir euch den See weg. Und jetzt sind wir Diebe, weil

das seichte Wasser. So wei wagten sich die Raubfisch nicht heran, hier war de Nachwuchs sicher. Jetzt wir das ganze Ufer aufgeschü tet, mit Steinen befestig Eine Zwangsjacke für de See. Ein Planschbecken. Wi im Palatinus-Freibad.

Jetzt, wo der Anglerverei uns vertrieben hat, setzen si selber Jungfische aus. Acht hundert Zentner neulich Aber vorher haben sie im mer nur geschimpft, daß wi rauben.

Daß es mit der Vermeh rung nicht klappt? Kei Wunder bei den Uferdäm men. Einst hatten wir sieben große Netze im See und ha ben jede Nacht gearbeite Zuletzt war es noch eins, ei einziges, aber selbst das wa ihnen zu viel.

Neunundzwanzig machte wir bei einem Fang bis z

Wo ist denn die Romantik

MARTYN FERENC (festő)

A Népház galériája Hincz Gyula kiállításának adott otthont októberben. A több mint fél évszázados alkotóút termését természetesen nem tárhatta fel a művész által Tatabányára küldött néhány táblakép, grafika és plasztika, csupán jelzéseket adhatott egy sok irányú, sokrétű életműről, s indíttatást arra, hogy felkeressük a váci Hincz-gyűjteményt, ahol munkásságának körvonalai pontosan kibontakozhatnak az érdeklődők előtt.

WEHNER Tibor: Művészeti krónika. =
Uj Forrás, 1986. 1.sz, 60-61.p.

MARTYN Ferenc (festő)

Somogy, 1986/4.

Búcsú Martyn Ferenctől

Martyn Ferenc – az utóbbi pár esztendőt tekintve – harmadik egy szomorú sorban, hisz néhány éve Bernáth Aurél, majd Hincz Gyula távozása tudatosította, hogy egy generáció sokat megélt, eredményes életutat bejárt „nagy öregjeitől" kell megválnunk. Halálukkal korszakos, nagy jelentőségű életművek zárultak le. Valamennyien a magyarországi képzőművészet egy-egy iskolát teremtő irányzatát képviselték. Alkotásaikban – időnként ellentétes ábrázolásmódot követve – a XX. század ellentétes törekvése is megnyilvánult.

Martyn Ferenc egy olyan művészgeneráció tagja volt, amelynek képviselői gyermekként a századelő optimista hitű, progresszívnek számító művészetén nőttek fel. Felnőttként az ellenforradalom, a két világháború közti korszak, majd a fasizmus gyötrelmes éveiben a művészeti avantgárd politikailag ellenzékinek számító magatartását vették fel. Legtöbben közülük külföldön tanultak tovább, vagy ott kényszerültek munkát vállalni. (Moholy Nagy László, Csáky József, a non-figuratív irányban ismertté váló Huszár Vilmos, Vásárhelyi Viktor stb.) Ez a generáció a két világháború között alakította ki jellegzetes szellemi arculatát, és részben a tradíció talajából kinőve az új kor emberi és művészi problémáira irányította figyelmét.

Martyn Ferenc „atyai mestere" Rippl-Rónai József volt, akinek házába édesanyja halála után került 11 éves korában. A Rippl és a Martyn család rokoni kapcsolatban állt egymással, Rippl-Rónai József testvére, Lajos házassága révén. Rippl-Rónai nemcsak nevelőapja, de festő mestere is lett a fiúnak. A gyermek nap mint nap ott forgolódott a házban, figyelte a mestert munka közben, sőt maga is próbálkozott a festéssel. Rippl-Rónai írja Emlékezéseiben róla: . . .„Sok tehetséget látok benne. A legjobb megfigyelők egyike, kiket valaha láttam. Többnyire emlékezetből rajzolja vagy festi érdekes, korát messze meghaladóan okos dolgait. Minden erőltetés vagy szisztematikus oktatás nélkül figyelmeztetem erre is, arra is, aminek fejlődése érdekében éppen szükségét látom. Mondhatnám, minden munkája meglepetés . . ." Martyn Ferenc e fiatalkori alkotásai fennmaradtak, a Rippl-Rónai Ödön-gyűjtemény őriz jó néhányat közülük. Valamennyi Rippl-Rónai hatását mutatja. A környező világ apró-cseprő tárgyai, jelenetei kötik le a fiatal fiú figyelmét, az ismerősök sora, a Róma-villa parkja.

A kaposvári évek után 1920-ban a Képzőművészeti Főiskolán folytatta tanulmányait Vaszary János és Réti István növendékeként. 1940-ig Párizsban élt, ott kísérletezte ki jellegzetes, egyéni szín- és formavilágát. Elvont kompozíciói a valóság élményéből születtek. A látvány tárgyi motívumainak átírása során a képi konstrukciót költői bevületű érzelmi telítettség tölti meg.

A háború után Martyn Ferenc Pécsen telepedett le, és ettől kezdve a dél-dunántúli képzőművészeti élet egyik fő szervezőjévé vált. Kaposvárral a kapcsolata haláláig nem szűnt meg, gyakran járt haza látogatóba. Igazi otthonának Somogyot és a Róma-hegyi villát tekintette. Szülővárosának ajándékozta 1984-ben 30 művét, amelyekből önálló kiállítás nyílt. A Rippl-Rónai Múzeum tulajdonában van a 45 rajzból álló Berzsenyi-sorozat, amely életművében a „történeti hűség és művészi képzelet sajátos szintézise". 1985-ben két nagyméretű bronzszobra került kiállításra a múzeum kertjében. Mindkettő 1943-ban készült tervek alapján valósult meg: Alföldi emlék és Kompozíció két figurával címmel.

Martyn Ferenc 1986. április 10-én hunyt el hosszas betegség után. Pécsen, kívánságának megfelelően, felesége mellé temették el.

GÉGER MELINDA

amíg a közakarat érvényesült, hogy a hajdani kúria emlékmúzeum legyen. Felújítva, szoborral, emléktáblával és állandó kiállítással várja a látogatókat. Külön érdekesség, hogy a költő dédunokái adnak tájékoztatást a hagyományokról és a látnivalókról. A kiállítás XIX. századi bútorokkal, tárgyakkal, könyvekkel készült, de viszonylag kevés a költőhöz közvetlenül kapcsolható tárgyi emlék.

Berzsenyi gyakori vendég volt Kaposváron. Részt vett megyegyűléseken, járt az Olvasótárba. Több mint ötven esztendővel ezelőtt ezért kezdtek el itt szobrára gyűjteni. Ez ma a Szabadság parkban, a költő nevét viselő általános iskola mellett áll.

A Berzsenyi-emlékhelyek útját követve nem véletlenül utolsó stáció Kaposvár. A nevét viselő irodalmi és művészeti társaság itt és Budapesten meg Szombathelyen éli *ötödik* virágkorát . . .

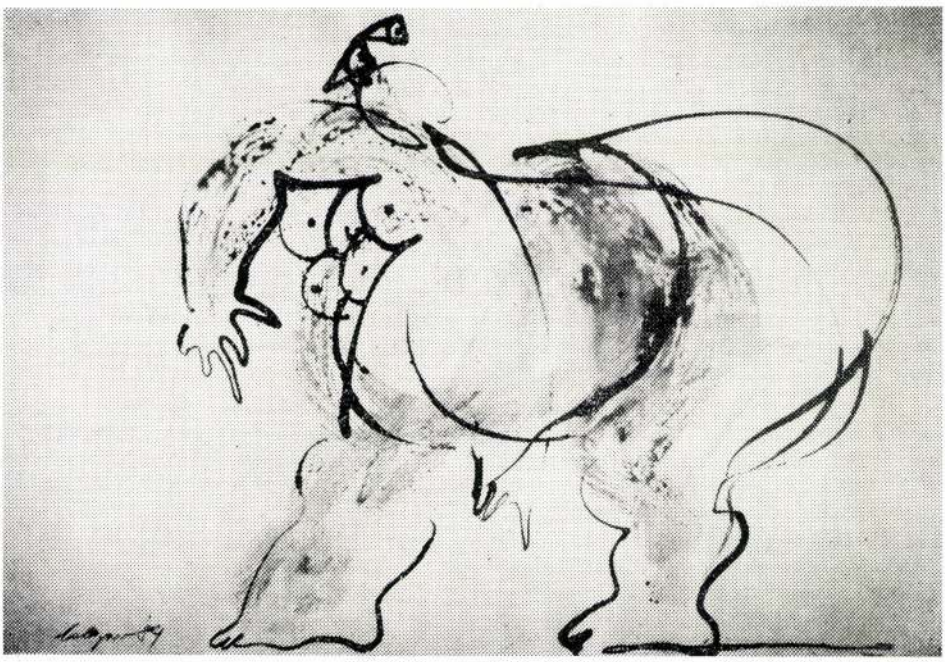

Renato Calligaro, Figura, 1984.

Martyn Ferenc

Magyar Nemzet
1986. X. 11.

Megnyílt a Martyn Ferenc Múzeum

(MTI) Pécs múzeumutcájában pénteken megnyílt a Martyn Ferenc festőművész múzeuma. *Rózsa* Gyula művészettörténész, az Iparművészeti Múzeum főigazgatója emlékezett az idén — 87 éves korában — elhunyt művészre, a kortárs képzőművészet kiemelkedő alakjára, majd megnyitotta a műemléki épületben berendezett állandó kiállítást.

A Káptalan utcai ház volt Martyn Ferenc otthona élete utolsó időszakában. Emlékére eredeti állapotban megőrizték a műtermét, továbbá ott helyezték el könyvtárának egyes darabjait, dokumentumokat és személyes tárgyakat. A mester legfontosabb munkáit a Magyar Népköztársaságra hagyományozta, többségét a pécsi Janus Pannonius Múzeum őrzi.

A Martyn Ferenc Múzeumban válogatott alkotásait mutatják be.

Martyn Ferenc Kossuth-díjas festő-grafikus-szobrászművész.

1 84.VI.14. P. 10,45 /Kerekes/

Láttuk, hallottuk

- Martin Ferenc, pécsi festő 85.születésnapja alkalmából néhány uj müvét, többek között uj üvegablakát mutatják be Pécsett a Káptalan utca 6-os szám alatt található Martin-házban.

Láttuk, hallottuk.

1 984. VI. 14. Petőfi 10,45 /Kerekes/.

SAJTOFIGYELO
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
Martyn Ferenc
nohán-festő-grafikus
BUDAPESTER RUNDSCHAU
Kossuth-díjas-művész
1984 JUN 25

Ferenc Martyn wurde 85 1021

Maler der pannonischen Landschaft

Der Titel will keinesfalls zusammenfassen, sondern vielmehr die geistige Zugehörigkeit des Künstlers und das ihm vielleicht liebste Thema seiner Malerei andeuten. Der jetzt seinen 85. Geburtstag begehende große Meister, *Ferenc Martyn*, ist einer der vielseitigsten Persönlichkeiten der ungarischen bildenden Kunst des 20. Jahrhunderts. Er schuf Bleibendes als Maler, Bildhauer, Grafiker und auch Kunstgewerbler — durchaus nicht nur von der geliebten heimatlichen Landschaft inspiriert.

Ferenc Martyn wuchs im Hause des großen Malers, József Rippl-Rónai (1861—1927) auf und eignete sich als Schüler des genialen Meisters die besten Traditionen der französisch inspirierten postimpressionistischen Schule an. Und trotzdem machte er bereits auf einer seiner ersten Ausstellungen mit surrealistischen Werken auf sich aufmerksam. Nach Studien an der Budapester und der Wiener Kunstakademie zog er 1925 nach Paris. Hier schloß er sich den künstlerischen Richtungen der Avantgarde sowie den fortschrittlichen spanischen bzw. französischen Strömungen an. Er war Mitaussteller der Künstlergruppe Abstraction-Création und nahm an der Arbeit des Club Hispanista teil. Martyn war viel auf Reisen, hielt sich in mehreren europäischen Staaten und in Nordafrika auf.

Seit 1940 lebt er wieder in Ungarn. Sein Pécser Atelier ist ein geistiges Zentrum des südtransdanubischen künstlerischen Lebens. Das Lebenswerk Ferenc Martyns kann man nicht in eine einzige Stilrichtung oder in den Rahmen eines Themenkreises zwängen. Neben seinen abstrakten, mit der für ihn so charakteristischen Farbenkultur und Struktur aufgebauten Werken malt er gefühlvolle transdanubische Landschaften und spezifische, Volksmotive beinhaltende Stilleben. In seinen Zeichnungen lebt die realistische Neigung des Künstlers in natürlicher Harmonie mit seiner Abstraktionsfähigkeit und der surrealistischen Welt seiner Phantasie in einer Symbiose, seine Statuen sind monumental und verspielt zugleich. In seinem grafischen Oeuvre stellen die Buchillustrationen einen besonderen Wert dar. Anfang der 60er Jahre experimentierte er mit neuen Ausdrucksmitteln: er formte und bemalte Vasen und Schalen in der Pécser Zsolnay-Porzellanfabrik.

Die Werke von Ferenc Martyn sind in der Budapester Nationalgalerie, im Pécser Janus-Pannonius-Museum, im Rippl-Rónai-Museum in Kaposvár sowie in seiner Ständigen Ausstellung in Pécs, Káptalan utca 6, in seinem unter Denkmalschutz stehenden Wohnhaus, zu sehen.

Ferenc Martyn arbeitet auch heute unermüdlich. Der Schöpfer dieses großen Oeuvres formuliert seine einfache und bescheidene Ars poetica folgendermaßen: „Ein gutes Werk entsteht in ununterbrochenem Kampf und Ausdauer."

J. R. Sz.

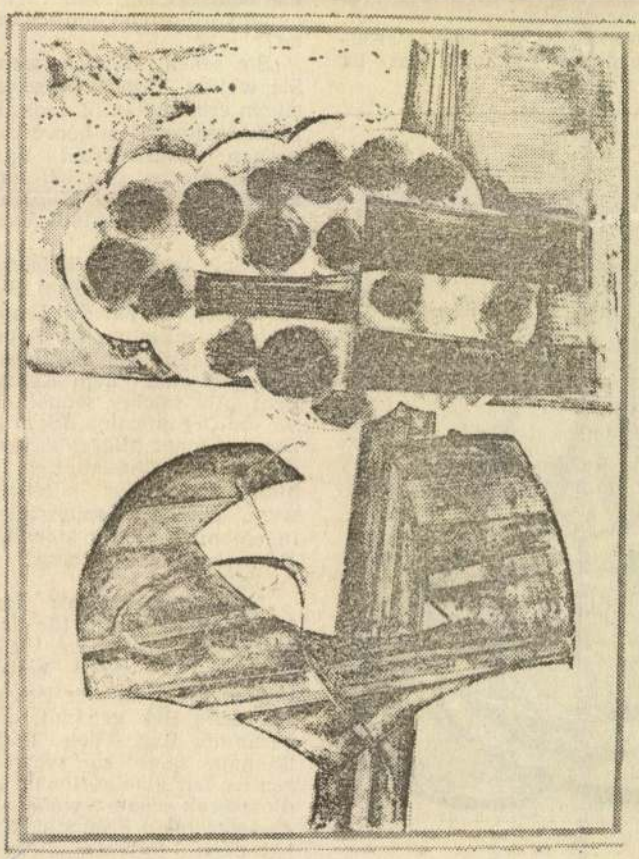

Ferenc Martyn: Küstenlandschaft

ster", sagte er. „Gestern ist der Vorhang abgerissen", fügte er voll eigentümlicher Gutmütigkeit gegenüber den Dingen hinzu.

Ein Stück sonnenverbrannter Lappen von der Farbe alten Elfenbeins baumelte in der Fensternische. Was vom Vorhang übrig geblieben war.

„Tut nichts", fuhr er fort, „Lady Bakham ist trotzdem wundervoll."

„Ja", antwortete ich uniformiert. Und öffnete das Fenster. Hohe Mauern ragten draußen auf in der merkwürdigen Heiterkeit sonnenbeschienen Rußes. Es war Sommer. In einem fernen Hof waren ein belaubter Baum und zwischen einigen blauen Blumen ein rotes Kleid im Licht zu sehen. Und schon wünschte ich mich fort von hier. Es schien mir sehr sonderbar, daß man mich in dieses Jammertal empfohlen hatte.

Der glatzköpfige Mann im Bett hatte sich aufgesetzt. Er schaute aus dem Fenster.

gen A
Mond.
mir, d
len w
ein seh
ein h
Ich bin
wenige
Ich we
dieser
Sie vielleicht eine Zigarette?" fragte er zuvorkommend.

Er zerrte eine ärmliche, kleine, aus Stroh geflochtene Tasche hervor, in der sich zwei einsame Zigaretten aneinander lehnten.

„Fein, überaus fein!" empfahl er. „Auch der König raucht diese, das Beste vom Besten, noch Besseres gibt es nicht!"

„Danke", antwortete ich und zündete mir die eine an. „Sehr fein", sprach ich, sozusagen als Suggestion, aber ohne Überzeugung.

„Na, sehen Sie!" Er griff mein Wort sogleich auf. „Na sehen Sie! Alles ist fein hier. Betrachten Sie beispielsweise diesen Pyjama! Das ist

panische Seide wie sie über Indien kommt: Aus solcher binden sich die Maharadschas ihren Turban. Na sehen Sie!"

„Ja. Aber was habe ich davon, daß Sie sich in japanische Seide über Indien hüllen, oder wie Sie gleich sagten! Was habe ich davon?" wiederholte ich mit entmutigender Nüchternheit.

„Den schönen Anblick", erwiderte er leichthin. „Denn Sie werden wohl kaum leugnen, daß ich in diesem Pyjama dem Herzog von Richmond verblüffend ähnlich sehe?"

„Sie sehen ähnlich, wem Sie wollen. Am wenigsten einem ernsthaften Menschen. Noch weniger dem hervorragenden Journalisten und idealen Herrn, den ich mir auf Grund meines Empfehlungsbriefes vorgestellt hatte."

„Wer weiß? Vielleicht doch! Wir werden sehen. Sie sind also, wie ich der Empfehlung entnahm, der Sohn eines ansehnlichen Zeitungsverlegers auf dem Kontinent. Als solcher wünschen Sie die Organisation der großen Londoner Blätter zu studieren. Zu diesem Behufe hielten Sie es für nützlich, wenn ich Sie beispielsweise in einem Büro des *Morning Advertiser* unterbrächte?"

„Ja."

„Nichts leichter als das. Ich arbeite selbst für den *Morning Advertiser*. Sir Bakham ist mein bester Freund. Bakham, der Direktor. Kurz Bak genannt, der berühmte Bak. Von Lady Bakham ganz zu schweigen ... Ich glaube, ich habe diese Frau schon erwähnt — die göttliche Freundin. Sie hat diesen Pyjama gesehen. Aber Diskretion verpflichtet junger Mann."

Béla Uitz (1887—1972): U...arm...ng

Hangulatjelentés a Káptalan utca 6-ból

Látogatás Martyn Ferenc múzeumában

A múzeum épülete.

Részlet a kiállításról.

Annak idején a mester még maga vezetett végig a kettős funkciójú épületen, a lakásnak és „monográfikus" múzeumnak egyként remek Káptalan utcai házon. A nevezetes pécsi körletnek ekkor már olyan presztízse volt a modern magyar művészet tisztelői előtt, mint régészeknél a Királyok Völgye. Uitz és Vasarely, Amerigo Tot és Csontváry... A névsor pedig folytatást ígért, mert „ami van, az terjedni, növekedni akar". Déry Tibor szép mondata ugyan saját kertjének vegetációjáról szólt, de áttételesen érvényes lett a dunántúli város offenzív szellemi életére is. Egy csöpp mélabút azért éreztem akkoriban. Aki életében itt „kap házat", annak lét és öröklét már egyre megy. E legnagyobb elismerés alighanem tapintatlanság. Memento mori, a halálra figyelmeztet, amelyet a kultúra legpompázatosabb díszsírhelye sem tud feledtetni. Még emlékeimben élt egy milánói látogatás a hasonló „helyzetbe hozott" Francesco Messinánál, a kor egyik nagy tekintélyű, élő klasszikus szobrászánál, akinek zsémbes, kérkedő tárlatvezetői szavai mintha alapvető ellentétben állnának tekintetével. A tekintetével, amelyből ki lehetett olvasni: „azért ugye még élek, azért műveim még és már nemcsak múzeumi darabok, hanem még és már megállnák helyüket a halandók tárlatain is."

Akkori, Káptalan utcai mélabúmnak azonban nem volt alapja. *Martyn Ferencben* éppúgy nem volt szorongás, a tudván tudott és könnyedén belakott utolsó színhelyén, mint ahogy az a főpapi gőg is hiányzott belőle, amelyet önkéntelenül is elkap a saját kultuszát celebráló élő. Halk méltóság és ki nem húnyó kíváncsiság vezette mozdulatait. Szemlátomást egyáltalában nem érdekelte műveinek pillanatnyi szellemi árfolyama, az érdekelte, ami a világban volt, a dolgok állása és benne az az ügy, amelyet mindhalálig képviselt.

Ügyről beszélünk Martyn esetében, de mintha az istenek megkímélték volna mindattól a véráldozattól és boldogtalanságtól, mártírrátartisságtól és önmanipulációtól, amelyet ugyancsak ezek az istenek szoktak rámérni az ügyre sorsot feltevő kelet-közép-európai művészre. Évtizedeket élt ugyan Párizsban, de nem szenvedett az emigránsléttől. A háború végső szakaszában illegalitásba kényszerült, de nem esett a tétlenség depresszió-jába. Jó ideig a művészet hivatalos szférája hallani sem akart az általa képviselt stílusról, de sértődés helyett kereste azt a pontot, amelyen az elértéktelenedés veszélye nélkül mégis megvethette lábát. A „jó idő" után még további jó néhány évig bizalmatlanság övezte teljesítményének javát, de a ketségbeesés, a méreg sosem felhőzte be tiszta színű festészetét, szobrászatát. Tette, amit tennie kell, sőt azt is, amit tennie lehet. Mindig megtalálta a teljes magány és a központi elismerés közötti különös megoldást: a művészi és közéleti érvényesülés kis csoportra érvényesíthető autonómiáját. Pécs Martyn számára nem volt sem a Fülep Lajosok Zengővárkonya, sem a beérkezettség decentralizált szellemben berendezett szalonja. Inkább az értelmes cselekvés emberléptékűvé tervezett munkahelye. A Káptalan utca 6-os számú ház már fél év óta „tiszta műfajú" múzeum. Az „ügyről", a modern művészet e századi illetékességéről, Pécs város testmeleg közegéről, de leginkább egy képzőművészeti alternatív út európai színvonalú műveléséről immár csak és kizárólag a művek tudósítanak.

És persze valami még, amit az egyszerűség kedvéért nevezzünk hangulatnak. Hogy ez annak köszönhető, mert az épület háziasszonya ma is az, aki még a művész életében ellátta a gondnokság munkakörileg jól körülírható és a művészet-népszerűsítés munkakörileg körülírhatatlan funkcióját, ugyanis jegykezelőnek álcázva több „háttérinformációt" mellékelt a művekhez, mint a Janus Pannonius Múzeum mindig elegáns és mindig szakszerű kiadványai? Hogy ez annak köszönhető, mert az emeleten a „volt" lakószobákban még ma is elöl van az utoljára olvasott könyv, és a sem nem rendetlen, sem nem túl pedáns, hanem ésszerű rendben tartott festőszerszámok sora? Hogy még ma is elbűvöl a biedermeier garnitúrának és a falakon, sublótokon, kályhaelőtérben elhelyezett konstruktív szürrealista alkotásoknak az ízlés papírformája szerint összeférhetetlen, a személyiség ereje folytán nagyon is összeférhető harmóniája?

A legvalószínűbb mégis az, hogy a természetes közegében elhelyezett életmű *összmondanivalója* nyűgöz le. Ugyan hol található e történelmi régióban még egy olyan képzőművészeti teljesítmény, amely feloldó, sőt magától értetődő összhangot volt képes teremteni a zilált világ és a mérnöki észjárás között? Amely a számára megnyíló terben és a részére fenntartott síkon a jég hátán is megművelte a maga kertjét? Amely az idilltől éppúgy tartozkodni bírt, mint attól a fekete csuggedéstől, amire azért — valljuk be — erős késztetést érzett az e világba vetett művész? *Dunántúli tájai*, rikoltó színekben rikkantó *Kakasai*, mélységes mély időkútból felbukkanó *Ír királyai*, szétrebbenő gondolatokat idéző *Kikötői* tudomásul is veszik és ki is oltják a nem művészi világ otromba cseleit. Csak annyi valóságot fogadnak be és párologtatnak ki, hogy abból hiteles művészi igazság maradjon a fán és a porcelánban, a vásznon és a papíron.

És az is milyen csalóka! Mert ott van például a földszinten, mindjárt a pénztárral szemben egy remek rajz, a *Paprikák*. Az ember első pillanatban azt gondolná, hogy realista csendélettel van dolga, a sok „absztrakt" festmény és szobor közelében egy kis életből ellesett lazítással. Aztán figyelmesen megnézve kiderül, hogy az ártatlan, majdnem csutkára vetkeztetett zöldségek vérszomjasabban fenekednek egymásra, mint az emeleten teljes harci díszbe költött kelta harcosok, és hogy agóniájuk legalább olyan visszavonhatatlan, mint a vízpartokon testetlen látomássá szűkülő emléké. Valami hűvös belső biztonság, valami minden körülmények között érvényes tartás, valami kiapadhatatlan kíváncsiság kísért szobáról szobára.

Az embert lassanként ritkán érzett büszkeség és nyugalom tölti el: de jó, hogy a vérzivatarok és hajtűkanyarok közepette ez a fajta művészet, ez a fajta művészmagatartás is megélt a magyar művészet hol szikes, hol árvizes talaján!

Ritka az is, hogy ebben az esetben a magyar művészettörténetnek nincs adóssága. Hárs Éva méltó Martyn-monográfiája, az általa szerkesztett nagyszerű életmű-katalógus, nem utolsósorban a Káptalan utcában az öröklétre berendezett emlékmúzeum gondoskodik arról, hogy a „nagyon szép" élménye artikulálódjék. Nincs is más dolgom, mint hogy a felügyelettel megbízott gondnok sóhaját ideírjam. „Olyan szomorúak vagyunk a téli hónapokban, hogy nincs elég látogató, és nincs elég hírverés. Kérem, adja ezt tovább." Továbbadtam tehát.

P. Szűcs Julianna

HÍREK

BÚCSÚLÁTOGATÁS. Kádár János, a Magyar Szocialista Munkáspárt főtitkára, Trautmann Rezső, az Elnöki Tanács helyettes elnöke, Lázár György, a Minisztertanács elnöke és Sarlós István, az Országgyűlés elnöke búcsúlátogatáson fogadta Carlos Oscar Keller Sarmientót, az Argentin Köztársaság magyarországi nagykövetét, aki végleg elutazott Budapestről.

PEKINGBEN Iván László nagykövet és Vu Csün-te, a kínai kulturális minisztérium nemzetközi főosztályának vezetője aláírta a Magyar Népköztársaság kormánya és a Kínai Népköztársaság kormánya közötti, 1987—1990-es évekre szóló tudományos, oktatási és kulturális együttműködési munkatervet. Az ünnepélyes aláíráson jelen volt Jing Zsung-cseng kínai kulturális miniszterhelyettes is.

FALUVEZETŐK NÉPFŐISKOLÁJA nyílt Zalaegerszegen. A március 21-ig tartó stúdium célja, hogy segítséget nyújtson a falvak közösségi életének megszervezéséhez, fejlesztéséhez. Az 53 hallgató többsége tanácstag, előljáró, népfront- és vöröskeresztes aktíva, akik mindannyian a megyeszékhely környéki községekben tevékenykednek.

MEGKEZDŐDÖTT Szolnokon az országos diáknapok megyei eseménysorozata, amelyre kétévenként kerül sor. A március közepéig zajló kulturális seregszemlén mintegy két és fél ezer, az iskolai bemutatókon legjobban szerepelt középiskolás vesz részt a különböző művészeti ágakban.

NÉPMŰVÉSZEK foglalatoskodtak, képezték tovább magukat a hétvégén a Velemi Népművészeti Stúdióban, amely a hagyományokat ápoló, őrző és folytató tárgyformálás egyik hazai központja. A háromnapos foglalkozásra az ország minden részéből érkeztek fafaragók, szövők, fonók, himzők, tűzikovácsok, fazekasok, bútorkészítők és más művészek.

LÁTOGATÁST TETT a Budapesti Elektromos Műveknél február 9—14. között a moszkvai energetikai központ delegációja. A két vállalat vezetői áttekintették a középtávú együttműködésből adódó feladatokat, az energiaszolgáltatás műszaki kérdéseit. A szovjet vendégek megtekintették a Budapesti Elektromos Művek fontosabb létesítményeit is.

RÖNKHÚZÁST, MÓKAESKÜVŐT rendeztek tegnap Szombathelyen. Ennek a régi népszokásnak feleleventésére néhány vasi faluban, főleg az őrségi tájegységen akkor kerül sor, amikor a farsangban nincs esküvő: ahol a fiatalok nem találnak párra, rönkhúzási felvonulást, tréfaesküvőt tartanak, kárpótlásul az elmaradt igazi lakodalomért.

SZIRMOT BONTOTT a télvége egyik kedves virágja, a tőzike, a Répce völgyében. E ritka növény legnagyobb hazai előfordulási helye a folyó mentén lévő csáfordjánosfai erdő. Még csak az első virágok bomlottak ki azokon a részeken, ahol már elolvadt a hó. A folyóparti ligetes réteket a tömeges virágzás idején valóságos virágszőnyegként borítja a tőzike, amelynek szirmai nagyobbak a hóvirágénál és illatoznak is.

ERŐS FÖLDRENGÉS volt Albánia déli részén — jelentette a Reuter Athénből. A görög földrengésjelző [illegible] a Szalonikiben és

MAJLÁTH ISTVÁN, a Szocialista Hazáért Érdemrend kitüntetettje, aki 1919-től volt tagja a pártnak, 88 éves korában elhunyt. Temetése február 19-én, csütörtök délután két órakor lesz a Csongrád megyei Zsombó község temetőjében. — *Az MSZMP Szeged Városi Bizottsága.*

NÁDAS GÁBOR zeneszerzőt, a Vidám Színpad zenei vezetőjét mély részvéttel kísérték utolsó útjára szombaton a Farkasréti temetőben. A ravatalnál Bodrogi Gyula, a színház, Szenes Iván a szerzőtársak nevében mondott búcsúbeszédet. A sírnál a barátok nevében Zana József színművész vett végső búcsút az elhunyttól.

SZEPTEMBERTŐL informatika szakot szerveznek Budapesten, a Kandó Kálmán Villamosipari Műszaki Főiskolán. A főiskola matematikai és számítástechnikai intézetének gondozásában beinduló szak első évfolyamára negyven hallgatót vesznek fel, akik március elsejéig adhatják be jelentkezési lapjukat.

A KOMPLEX Külkereskedelmi Vállalat számára az idén új piacnak ígérkezik Kína, ahová takarmánykeverőket, baromfivágóhidakat és hűtőházakat szállít. Törökországi versenytárgyalásokon gabonasilók, algériai és tunéziai pályázaton malmok, takarmánykeverők, gabonatárolók és hűtőházak szállítására tett ajánlatot a vállalat.

IRHAKABÁTOK gyártását kezdi meg olasz megrendelésre a pécsi Hunor Kesztyű- és Bőrruházati Vállalat. Tavaly mintegy kísérletképpen kétezer irhabundát készítettek, az idén pedig Olaszországból kapott rendelésre tízezer háromnegyedes, szőrmegalléros férfi irhakabátot gyártanak.

ÉRDEKES KUTYABEMUTATÓT rendezett Moszkvában a Fauna elnevezésű állatbarát klub. A négylábúak bemutatták, hogyan mentik ki a vízből a fuldoklókat, vezetik a vakokat, tartóztatják fel a bűnözőket — s hogyan kutatnak kőolaj és gomba után.

VÁLTOZÓ RITMUSBAN című új műsorát mutatta be vasárnap Szombathelyen az Ungaresca Táncegyüttes. A kompozícióban az ország különböző vidékeiről származó népi táncok, valamint verbunkosok és csárdások szerepeltek.

KIKELTEK az idei első pisztrángivadékok a Balatoni Halgazdaság ódörögdpusztai telepén. A február közepéig tartó szaporítási szezonban mesterséges körülmények között mintegy kétmillió „lombikbébit" keltettek a tenyészállománytól nyert ikrákból.

A KOLERAJÁRVÁNYNAK az ugandai fővárosban eddig 38 halálos áldozata van. Az egészségügyi hatóságok szerint a járvány decemberben tört ki, s főként Kampala két külvárosát érintette. Eddig összesen 51 megbetegedést észleltek.

MOST JELENT MEG: Lenin: A szovjethatalom soron levő feladatai. Mihalik István előszavával. Források. — Zrinszky László: A politika tanítása — tanulása. Tanulmány és szövegválogatás (Kossuth). — Alföldy Jenő: Visszhang (Szépirodalmi). — Icinke-picinke. Népmesék óvodá-

Ikarus-karosszériák Egyiptomba

Az Ikarus újabb exportüzletet kötött az egyiptomi G. M.-Egypt vállalattal 350 Ikarus autóbusz-karosszéria szállítására. Az Ikarus egyébként tavaly 50 buszkarosszériát már átadott partnerének. A magyar járműipari vállalat az év végéig tesz eleget a rendelésnek. Egyiptomban japán Isuzu-alvázakat készítenek, s az Ikarus-karosszériákat ezekre az alvázakra szerelik majd fel.

A japán alvázra szerelt, magyar karosszériaelemekből kialakított kisautóbusz 6,5 méter hosszú, 24 személyes, a járművet 98 lóerős motor hajtja. Az új kisbuszok az egyiptomi városok tömegközlekedését javítják majd. (MTI)

Megkezdődött az áradás a Felső-Tiszán

A mérések és a hét végén tartott légi szemle tapasztalata szerint a Felső-Tisza vízgyűjtő területén megkezdődött az áremelkedés: a *Tiszán* 9, a *Szamoson* 15—17, a *Túron* 27 centiméternyi, s a legnagyobb mértékű a *Krasznán*, ahol egy méterrel magasabb a víz szintje.

A szakemberek véleménye szerint *különösebb aggodalomra nincs ok*, a kiszámíthatatlan időjárás — az esetleges további nagy mennyiségű csapadék, illetve hirtelen felmelegedés — miatt viszont a vízügy veszélyhelyzetre készült fel. A Felső-Tiszavidéki Vízügyi Igazgatóság 613 kilométer hosszú árvízvédelmi vonalának mindkét oldalán megfeszített munkával helyrehozták a tél okozta károkat. Kijavították a vihar által nemrég megrongált jelzőberendezéseket, telefonvonal-szakadásokat. *Kocsordon, Tisztabereken és Tiborszálláson* — a belvíz által veszélyeztetett területeken — üzembe helyeztek három hordozható szivattyút.

A becslések szerint egyébként a még többnyire hóban, jégben levő víztömeg mennyisége a Felső-Tisza vízgyűjtő területén éppen a múlt évi csapadékhiánynak felel meg. Kedvező tapasztalat, hogy 3—4 centiméterrel emelkedett az utóbbi napokban a talaj vízszintje. Ez azt jelenti, hogy az igencsak szomjas föld már kiengedett, s fogadni képes az elolvadt hólét. (MTI)

Csaknem száz négyes a lottón

A Sportfogadási és Lottó Igazgatóság közlése szerint a 7. játékhéten 5 találatos szelvény nem volt. A lottónyeremények a nyereményilleték levonása után a következők: 4 találatos szelvénye 98 fogadónak volt, nyereményük egyenként 137 766 forint; 3 találata 7882 fogadónak volt, nyereményük egyenként 856 forint; a 2 találatos szelvények száma 197 030, ezekre egyenként 34 forintot fizetnek.

KÖZLEMÉNYÉK

GÁZVEZETÉK-ÉPÍTÉS MIATT a főváros VI. kerületében az Aradi utcában, a Lenin körút és a Szív utca között a páratlan oldalon, a Népköztársaság útján a Dózsa György út és a November 7. tér között a befelé vezető szervizúton és a Népköztársaság útjának a November 7. tér és a Szív utca közötti oldalán a kifelé vezető irányban nem lehet várakozni. A gázművek kéri az itt várakozó gépkocsik tulajdonosait, hogy járműveiknek keressenek máshol parkolóhelyet, mert az ott parkoló autókat elszállítják.

Martyn Ferenc

Martyn Ferenc, a tavaly elhunyt Kossuth-díjas, kiváló művész alkotásaiból rendezett emlékkiállítást a Veszprémi Vegyipari Egyetem aulájában a pécsi Janus Pannonius Múzeum és a vegyipari egyetem művelődési bizottsága. A csütörtökön megnyitott tárlaton 49 mű — rajz, grafika, festmény és plasztika — látható április 30-ig.

Magyar Nemzet 1987. IV. 17.

Martyn Ferenc

Magy

Martyn Ferenc rajza

lönlegesen megrázóvá az *Antal Éva* és *Gácsi Sándor* készítette riport nyomán lesz. Hiszen értetlenül, a tehetetlen dühvel hallgatjuk a szenvtelen szavakat, a magyarázaton, az okokon még csak nem is gondolkodó, ám a maga felelősségét el nem hárító asszonyt, aki maga is anya, de ebben az esetben *csak meny* volt. Soha nem derül már ki, hogy valóban az örökség miatt kellett-e meghalnia az idős asszonynak? Ez ugyanis nem lehet az egyetlen magyarázat. A bűntett mögött valami nagy közömbösségnek,

finom lekerekítése. Mindezek mögött azonban hiányzik a karakteres művészegyéniség aranyfedezete. Amit csinál, az — finoman fogalmazva — szürke, gorombán kimondva: unalmas. Ez az érzelmi alapállása.

AZ ÁRIÁK SZÉP HANGON előadott, korrekt előadásával Budapesten mindig sikert lehet aratni, ha nem is viharosat, de legalábbis szolidat. Így történt most is, ám azok az együttesek, amelyek mélyebb emberábrázolást kívánnak, így a *Tosca* harmadik felvonásbeli és *Az álarcosbál* második felvonásbeli szerel-

Martyn Ferenc

Martyn Ferenc: Sziklás part

Magyar

Martyn Ferenc

Magyar Hírlap
1986. IV. 16.

Eltemették Martyn Ferencet

Kedden Pécsett mély részvéttel kísérték utolsó útjára a 87 éves korában elhunyt *Martyn Ferenc* festőművészt, Kossuth-díjas kiváló művészt, a város díszpolgárát. Végakaratának megfelelően *Martynné Wiesenberg Klára* koporsója mellé helyezték örök nyugalomra. A gyászszertartáson a hozzátartozók mellett ott voltak az elhunyt barátai, pályatársai és tanítványai, Baranya megye és Pécs város politikai, társadalmi és művészeti életének képviselői.

A Művelődési Minisztérium és a művészeti szervezetek nevében *Drecin József* művelődési államtitkár búcsúztatta a humán elkötelezettségű alkotót, a magyar és az európai kortárs képzőművészet kiemelkedő alakját, aki hat

Martyn Ferenc

MAGYAR HÍRLAP 1986. IV. 12.

Elhunyt Martyn Ferenc festőművész

Nyolcvanhét éves korában elhunyt *Martyn Ferenc* festőművész, Kossuth-díjas Kiváló Művész, Pécs város díszpolgára. Hosszan tartó, súlyos betegség után 1986. április 10-én pécsi otthonában érte a halál. Végakaratának megfelelően, a nyilvánosság mellőzésével, Pécsett helyezik örök nyugalomra — közli a *Művelődési Minisztérium, a Magyar Népköztársaság Művészeti Alapja, a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége, Baranya megye tanácsa, Pécs megyei város tanácsa, és a Pécsi Janus Pannonius Múzeum.*

A Kaposváron született Martyn Ferenc gyermekként került Pécsre, ahol a középiskolai tanulmányait végezte, és ahová külföldi utazásaiból is mindig visszatért. Másfél évtizedes franciaországi tartózkodása után végleg a baranyai megyeszékhelyen telepedett le, ott születtek legfőbb alkotásai. A felszabadulást követően fáradhatatlanul szervezte a város képzőművészeti életét, segítette az azóta híressé vált Modern Magyar Képtár létrejöttét, előadott és tanított, s közben rendszeresen kiállításokon mutatta be elkészült új műveit. Nagy része volt abban, hogy Pécs hazai, sőt nemzetközi viszonylatban is számottevő képzőművészeti centrummá fejlődött.

Mint a magyar és az európai kortárs képzőművészet kiemelkedő egyéniségét, államunk számos alkalommal részesítette magas elismerésben: 1962-ben Munkácsy-díjat kapott, 1970-ben Érdemes Művész lett, 1974-ben Kossuth-díjjal tüntették ki, 1978-ban a Kiváló Művész címmel jutalmazták, 1984-ben a Magyar Népköztársaság Zászlórendje kitüntetést vette át. (MTI)

A második félidőben a Proletár lendült bele, majd felváltva rezdültek a hálók. *Stafkovics* majd' kiszakította jelezve, hogy van még erő a jugoszlávokban, amit Kádár második elhibázott hetese táplálta a vendégek reményeit — de csak egy ideig.

Az ETO újból elkapta a ritmust és bár a Zrenjanin fogcsikorgatva küzdött — közben szarvashibák és virtuóz alakítások váltották egymást — a győriek megadták a kegyelemdöfést. A Rába a 30:19-es győzelmével a visszavágóra — és a döntőbe- Kupájában a *Veszprémi Építők* és a kupavédő Barcelona. *Kaló Sándor*, a veszprémiek vezető edzője gondterhelten várja a Veszprémben 11 órakor kezdődő elődöntőt, több játékosa is sérült.

Ament a közelmúltban bokaszalag-szakadást szenvedett, *Véghnek* combizom-, *Salamonnak* térdszalaghúzódása van, és *Keller* kezéről is csak a héten vették le a gipszkötést. A tervezett kezdőhetes: *Bartalos Z. — Horváth, Gyurka, Keller (Iván), Pardi, Molnár, Végh (Czifrik).*

Martyn Ferenc

Elhunyt Martyn Ferenc festőművész

Nyolcvanhét éves korában elhunyt *Martyn Ferenc* festőművész, Kossuth-díjas Kiváló művész, Pécs város díszpolgára. Hosszan tartó, súlyos betegség után, 1986. április 10-én pécsi otthonában érte a halál. Végakaratának megfelelően, a nyilvánosság mellőzésével, Pécsett helyezik örök nyugalomra.

Művelődési Minisztérium, A Magyar Népköztársaság Művészeti Alapja, Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége, Baranya Megye Tanácsa, Pécs Megyei Város Tanácsa, Pécsi Janus Pannonius Múzeum

A Kaposváron született Martyn Ferenc gyermekként került Pécsre, ahol a középiskolai tanulmányait végezte, és ahová külföldi utazásaiból is mindig visszatért. Másfél évtizedes franciaországi tartózkodása után végleg a baranyai megyeszékhelyen telepedett le, ott születtek legfőbb alkotásai.

Mint a magyar és az európai kortárs képzőművészet kiemelkedő egyéniségét, államunk számos alkalommal részesítette magas elismerésben: 1962-ben Munkácsy-díjat kapott, 1970-ben Érdemes művész lett, 1973-ban Kossuth-díjjal tüntették ki, 1978-ban a Kiváló művész címmel jutalmazták, 1984-ben a Magyar Népköztársaság Zászlórendje kitüntetést vette át. Művészi munkássága mellett tevékenyen részt vett Pécs közéletében: több ciklusban volt városi tanácstag. 80. születésnapja alkalmából a Pro Urbe Pécs Emlékérmet adományozta és Pécs díszpolgárává választotta a városi tanács.

Wépra

A start pillanata TELEFOTÓ — MTI Külföldi Képszerkesztőség

Martyn Ferenc

— **Mély részvéttel** kísérték utolsó útjára kedden Pécsett a 87 éves korában elhunyt Martyn Ferenc Kossuth-díjas festőművészt, a város díszpolgárát. Végakaratának megfelelően Martynné Wiesenberg Klára koporsója mellé helyezték örök nyugalomra. A Művelődési Minisztérium és a művészeti szervezetek nevében Drecin József művelődési államtitkár búcsúztatta a humán elkötelezettségű alkotót, a magyar és az európai kortárs képzőművészet kiemelkedő alakját.

Népszava
1986. IV. 16.

Martyn Ferenc

Eltemették Martyn Ferenc festőművészt

Kedden Pécsett mély részvéttel kísérték utolsó útjára a nyolcvanhét éves korában elhunyt Martyn Ferenc festőművészt, Kossuth-díjas kiváló művészt, a város díszpolgárát. Végakaratának megfelelően Martynné Wiesenberg Klára koporsója mellé helyezték örök nyugalomra. A gyászszertartáson a hozzátartozók mellett ott voltak az elhunyt barátai, pályatársai és tanítványai, Baranya megye és Pécs város politikai, társadalmi és művészeti életének képviselői.

A Művelődési Minisztérium és a művészeti szervezetek nevében *Drecin* József művelődési államtitkár búcsúztatta a humán elkötelezettségű alkotót, a magyar és az európai kortárs képzőművészet kiemelkedő alakját, aki hat évtizedes munkásságával rendkívül gazdag életművet hozott létre. Nagy része volt abban, hogy Pécs nemzetközi hírű képzőművészeti központtá fejlődött. Martyn Ferenc, aki a két világháború között másfél évtizedet töltött Franciaországban, élete végéig tiszteletre méltó képviselője, buzgó ápolója volt a magyar—francia kulturális kapcsolatoknak.

A szűkebb haza — Somogy és Baranya megye, valamint Pécs városa — nevében *Takács* Gyula, a Baranya Megyei Tanács elnökhelyettese vett búcsút az elhunyttól, aki egész életművét a Magyar Népköztársaságra hagyományozta. A tanítványok, a művésztársak és a barátok nevében Lantos Ferenc festőművész búcsúzott a mestertől.

Magyar Nemzet
1986. IV. 16.

Martyn Ferenc

Magyar M

Elhunyt Martyn Ferenc

Nyolcvanhét éves korában elhunyt Martyn Ferenc festőművész, Kossuth-díjas Kiváló Művész, Pécs város díszpolgára. Hosszan tartó, súlyos betegség után 1986. április 10-én pécsi otthonában érte a halál. Végakaratának megfelelően, a nyilvánosság mellőzésével, Pécsett helyezik örök nyugalomra — közli a Művelődési Minisztérium, a Magyar Népköztársaság Művészeti Alapja, a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége, Baranya megye Tanácsa, Pécs megyei város Tanácsa és a Pécsi Janus Pannonius Múzeum gyászhíre.

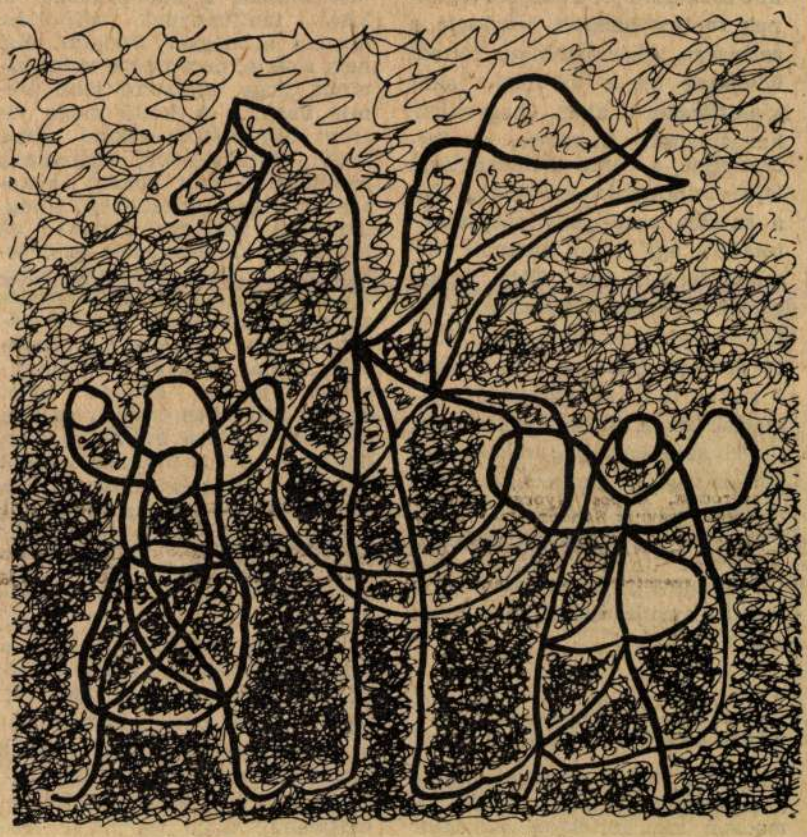

*

A Kaposváron született Martyn Ferenc gyermekként került Pécsre, ahol középiskolai tanulmányait végezte, és ahová külföldi utazásaiból is mindig visszatért. Másfél évtizedes franciaországi tartózkodása után végleg a baranyai megyeszékhelyen telepedett le, ott születtek legfőbb alkotásai. A felszabadulást követően fáradhatatlanul szervezte a város képzőművészeti életét, segítette az azóta híressé vált Modern Magyar Képtár létrejöttét, előadott és tanított, s közben rendszeresen kiállításokon mutatta be elkészült új műveit. Nagy része volt abban, hogy Pécs hazai, sőt nemzetközi viszonylatban is számottevő képzőművészeti centrummá fejlődött. Főműveit — festményeit és grafikáit — a Janus Pannonius Múzeumnak adományozta. Szinte élete végéig dolgozott: a nemrég elkészült Martyn-katalógus 2676 művet ír le.

* * *

Igaz, az elmúlt hónapok során aggasztó hírek érkeztek Martyn Ferenc betegségéről, de hihetetlennek tetszett a súlyos fenyegetés is, hiszen e sorok írója többször is kapott tőle leveleket ugyanezen időszakban, és azokban a tiszta írásképből még tisztában sugárzott a finom és bölcs humor.

Keveseknek adatik meg életükben az, hogy életművük javát olyan múzeumban tudhatják, amely egyben lakhelyül, műtermül is szolgál. A hetvenes években Martyn Ferenc Pécs jóvoltából a más gyűjteményeiről is hírneves Káptalan utcában beköltözhetett abba a kis palotába, amely később megnyitotta a kapuit a látogatók előtt is. Emlékszem a „honfoglalás" heteire, amikor művészbarátait, a hozzá közelállónak érzett embereket vendégül látta a már szépen rendbehozott termekben, ám a képek egy része még falhoz támasztva, padlóra borítva várta, hogy végleges helyére kerüljön. Martyn Ferenc, a „szem embere", szűkszavúan, lényegretörő mondatokban vázolta alkotói szándékait egy-egy műve kapcsán. E legilletékesebb tárlatvezetésből mindmáig a pillantása maradt meg, a nagy, sugaras tekintet nyílt, áthatóereje, ahogy a hallgatóira néz.

Átlagos termete ellenére tekintélyt sugárzó tartású ember volt, titkok csendes tudója; mintha az ir ősök e tájon kevéssé ismert történelmének szelleme lengte volna körül.

Tekintélye tulajdonképpen mindvégig töretlen maradt, még akkor is, az ötvenes években, amikor művészetének elvontabb korszakait éles támadások érték. Úgy is mondhatnám: Martyn Ferencet még ellenfelei is tisztelték. Pedig nem tartozott az ágáló hajlamú küzdők közé: ő a vonalakkal, színekkel, a formáknak a tökéletesség közelébe hatoló fegyvereivel mérkőzött. S nem másokkal, hanem az anyaggal, a világ önmagát nehezen felfedő, megadó lényegével küzdött meg.

A képzőművészeti életben közkeletű megszólítás, a Mester, az ő esetében a szó eredeti, nemes és fellengzéstől mentes értelmében érvényes: mindent tudott, amit e század képzőművészete felhalmozott; bravúros és mindenki által élvezhető ábrázolást és felfedező utakra invitáló kalandot azoknak, akik hajlandók előítélet-mentesen rábízni magukat egy nagy szellem biztonságára.

A megfellebbezhetetlent még akkor is nehéz tudomásul venni, ha már életében nyilvánvaló volt, hogy műve — függetlenül a törékeny test időnkhöz kötöttségétől — már életében más dimenzióba emelkedett. Tanítványok érzékelhették már életében, hogy ösztönző szellem volt, s halála után nyilván újabb tudományos művek igazolják majd, hogy összegző művész élt Pécsett, a városban, melyet Martyn Ferenc tudatosan választott otthonául.

(marafkó)

szettel. Ez a Tóth Árpád-i sor. (Lásd az *Elégia egy rekettyebokorhoz* vagy az *Aquincumi korcsmában* című verseket.)

Lengyel Balázs

(A tanulmány teljes szövege a *Kritika* áprilisi számában jelenik meg.)

s utódok közt

Szerény, gyöngéd és nemes alakja egyik legszebb emléke a modern kor költészetének. Mint klasszikus bor, csillogóra metszett kristálypohárban: úgy hatnak versei, ragyognak s átjárnak finom szeszükkel, édes melegükkel, valami versalkoholizmust ébresztenek, úgy, hogy alig lehet letenni őket.

(Várkonyi Nándor)

*

A lábatok nyomát kerestem
múltkor botladozva,
Sírván mutattam némely utcakőre: lám Árpád talán itt térdepelt,
E bágyadt, bús kölök, szerelmet vallván versekben
Egy tréfakedvelő lotyónak, —

(Füst Milán: Emlékezetül)

*

Osváték megbecsülték, többkevesebb irodalomtörténeti biztonsággal helyére állították, de senki sem tudatosította a magyar népben, de még csak a magyar értelmiségben sem, hogy Tóth Árpád a századnak egyik legnagyobb magyar költője, akinek kétségkívül ott a helye klasszikusaink között. Oka volt a költő háttérben maradásának visszahúzódó, szemérmes, minden karrierizmustól iszonyodó természete is.

(Kardos László)

*

Nos, nyolcéves koromig, apám haláláig, látszólag csupán ugyanúgy rajongtam érte, mint más gyerek a jó és mindentudó apjáért. Látszólag. Valójában, ma már megállapíthatom, hogy bár csak halála után jó néhány évvel kezdhettem költészete megismeréséhez: *non ignoravi...*

Seneca ismétli meg így a „Vigasztalások"-ban (majd Goethe, mikor Augustot elvesztette) Xenophón szavait, melyeket a fia halálhírére mondott: *Non ignoravi me mortalem genuisse. Nem voltam tudatlanságban afelől, hogy halandót nemzettem.* Én viszont, noha apám halálakor csakúgy, mint életében, még nem foghattam fel, hogy kicsoda Tóth Árpád, a költő, mégis úgy érzem: *Sohasem voltam tudatlanságban afelől, hogy halhatatlan nemzett engem*

(Tóth Eszter)

benne, miközben szelíd és lanyar lemondássá stilizálta ítéletét az őt ért méltánytalanságok fölött. Az ilyen fájdalmat csak a belső meggyőződés fölénye, az önbizalom nyugodt ereje ellensúlyozhatja ki. Nem kellek? Jó, majd kellek később. Száz év múlva!"

Szemtanú mondja ezt, aki a legnehezebb éveket szinte testközelben élte meg a költővel. Együtt voltak a forradalmak utáni vészterhes napokban, mindig jobbat várva és rosszabbra ébredve a Centrál kávéház *Nyugat*-asztalánál, majd egyszerre kezdődött szerkesztőségi robotjuk *Az Est*-lapoknál.

Más költők az isteni-emberi színjáték hármas grádusát képesek átélni költészetükben, a:

Tóth Árpád

JÓZANUL ÉS

Hagyd, hadd le
Mint egy titok
Melynek lakói
Nem járnak ki

Hagyd őket, me
Kár volna őket
Tudjuk, nem e
A lélek nem p

A derék földön
Oly keserűek, h
Már elfeledték
A diadalt, az is

Csak hallgatnak
Az angyalok ár
És forgatja nag
Egy csöndes őr

Ez még beszélg
Próbálgatna eg
Dúdolgat olyko
Talán épp most

Nagy, puha, pi
A legszebb őszi
S jó volna rész
Még egyszer mi

Aztán elnémul,
Megérzi, hogy j
Hogy új lakók
Közöny, harag

És konok csönd
Míg künn az all
S én nézem, ah
Józanul és fant

Martyn Ferenc

Népszava
1985. 11. 11

Kiállításról kiállításra

Két érdekes kiállításra szól meghívónk! Az Erzsébetvárosi műhely — a *„meglepetések mesteré"-nek, Martyn Ferencnek* a grafikáit mutatja be. A kiváló — sok eszközzel, sok anyaggal, sokféle újjal próbálkozó művész — Rippl-Rónai kaposvári festőinasaként került a haladó szellemiség és a korszerű mesterművészet közelébe, s ahogy a kritika megjegyezte, illetve ahogyan mostani kiállítása is igazolja: *„sorsának ezt a különleges adományát megőrizte, gyarapította saját emberi, művészi teljesítményével is"*.

Ugyancsak az *Erzsébetvárosi műhelyben* látható *Korniss Dezső* festőművész kiállítása. A tavaly elhunyt világhírű művész hatalmas életművet hagyott hátra, melynek számos értékes darabját csak „szűk kör" ismerhette. Mostani kiállítása is azt igazolja, hogy Korniss hitt abban, hogy *a „modern művészetben a nemzeti problematika egyben egyetemes problematika is. Mert az egyetemes modern emberiség alapkérdéseivel foglalkozik minden igazán nemzeti kultúra"*.

G. I.

optimizmusra nem ad
— válaszolja kisvártatva, meglehetősen óvatosan, tág határt szabva a képzeletnek.

— A sokasodó jelek azonban mintha egyértelműen arról tanúskodnának, hogy *rosszak* a csatornák. Kiadósabb esők után pincéket és utcákat *önt el a víz.*

— A csatornák másodper-

Martyn Ferenc

Berzsenyi-társaság alakult

Berzsenyi Dániel irodalmi és művészeti társaság alakult hétfőn Kaposváron. A városi tanács dísztermében megtartott alakuló ülésen hangsúlyozták, hogy folytatni kívánják az 1904-ben Kaposvárott alapított korábbi Berzsenyi-társaság hagyományait. Elfogadták az *alapszabályt*, amely egyebek között kimondja, hogy az újra alakult országos

Népszava 1985. V. 21.

Ferenc fe$ő

Visszaemlékezései: Jelenkor, 28.évf. 4.sz. 1985. 328-329. p.

MARTYN FERENC

A Rózsák terét belepte a hó

– Emlékezés 1944–45-re –

Akkor és akkor Ausschwitz, az elkerülhetetlen. Sorban besugók, árulók. Mengele bizonyosan észrevette Klárát, hacsak pillanat töredékén – a világ legszebb szemeit. Lehet, válogatásnál úgy intett.

Aztán Sonnebergben kábelkészítő zongoraművész; nem sokra volt jó ez a kábelfajta, Herr Renz, a főnök, azt mondta, hogy „az egész scheiss kaput, titeket meg mindnyájatokat úgyis kivégeznek . . . "

Tegnap hajnalban.

A fal mellett állva kissé oldalt dőlt, a világ legszebb szemei – úgy tűnt – néztek. Nem érintettem, az orvos lecsukta, leborította ezeket a szemeket örökre. Milyen nagyszerű, ellenállhatatlan halott lenni!

Pécsi zsidó-temető.

Hogyan, hányadszor lehet újrakezdeni. Hányadszor újra, Pécs?

Asztalomon előttem olajfesték, Mussini, Lefranc a nevük, azaz jó festékek. Egy életen át ettem – nem tudom a sötét kadmium titkát, azt, amit mond. Fel tudom húzni a vásznat pontosan, azt, hogy a beau papier Maillol, hogy a raisin, a jesus hány centiméter. Néha mégis megmérem, legyen jobb a kép. Hallgat.

Hosszú volt az út Galway-tól Kazsokig, most már fáradékony vagyok.

*

Nem emlékszem akkor mit mondtak, hogyan terjedt el a hír: ledöntötték a Gömbös-szobrot. Kállai Ernővel, Gadányi Jenővel céltalanul lógtunk, elvetődtünk a budai Duna-partra – ott hevert a szobor darabokban. Kevéssel előbb még láttam egészben, akkor rossz szobor, aztán már törmelék.

*

Nem látszik másban az új világ,
Csak mikor a hangszóró kiált,
Hogy mennyit teljesít a bányász,
És százalék és felajánlás.
Elkezdte a kapitalizmus,
Folytatja a szocializmus,
Viszik a bazaltot útnak, aszfaltnak,
Amin az emberek gyalogolnak.
Azazhogy dehogy is nekik,
Jó utat csak a gépkocsik
És ágyúk, tankok, seregek
Használatára építenek.
No, előre csákány, dinamit,
Minden ipar előre, míg
Legyőzitek a féktelent
S eltünnek kint és idebent
Az élő és megkövült ős-tüzek –
De megmarad az őrület.

UTÓIRAT

Most hallom – no, mit akartok?
Nem bányásszák ezután a bazaltot.
Hát van még remény? Lehet-e,
Hogy a fejlődés menete
Valaminek is megkegyelmez?
És az, amit magamba rejtek,
Miért nem lehet
Szintén „védett terület"?

1953

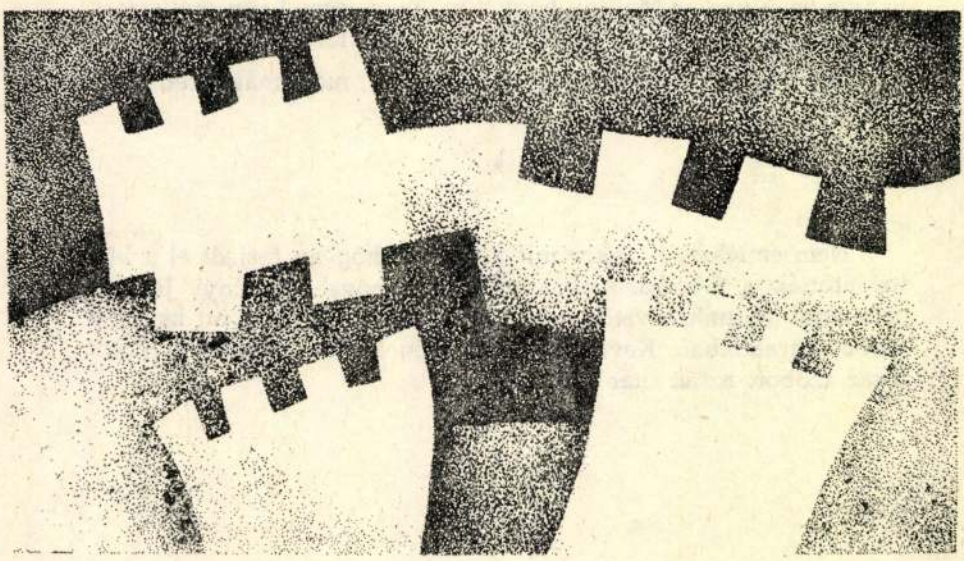

Pesten a Rózsák terét belepte a hó. Halott lovak a hótakaró alatt. Még alig feslett az éjszaka, vékony fiatalember – kabát nélkül – konyhakést kapar elő az ingaljából és belekanyarít a ló combjába. Sietve vissza az éjszakába.

*

Bontják túlról a pince falát, nyílás kezdődik – egy szovjet katona! Ebben a pillanatban, most vége az illegalitásnak, szabad vagyok.

A pince tömve, izzadt, fönt golyók pattognak. A szovjet katona már tovább. Valaki kidugja a fejét, golyó pattan – ez is halott, így a szó. Egy bátor kitapogat és lábánál behúzza a halottat. Fiatal volt.

*

Füst Milánnál, a Vércse utcában lakott, alkalmi szomszédok vagyunk. Milán tógát öltött, hálóingben fogadta alattvalóit. Megparancsolja Milán, menjek titkárnőjével, Gizikével egy budai címre, nézzük meg, megvannak-e a kéziratok. Elsötétítés az utcán, ablakfény sem szűrődik ki, a Gizike fölmászik a könyvtárszoba létráján, matat, azt mondja, minden rendben.

Így lett a „Cicisbeo", mondják, Milán remek írása. Süvítő féltékenység a történet, mert ott kaptam fekhelyet a Vércse utcában hajnalig, mert akkor el kellett tűnnöm . . . Gizikéből lett Fiametta, Milánból hegedűkészítő és mert megáradt az Arno, nem tudtam hazamenni, ott aludtam a firenzei Vércse utcában.

*

Nem írok emlékeket; úgy kellene kezdenem, hogy holnap voltam . . . Csak most kócos, formátlan szavak. Deportálások, a deportáltak hosszú, szívettépő sora, a gázkamrába hajtottak százezrei – én átkozott tehetetlen! Idegen szavak, negyven év után sem fogom értelmüket.

Kétszer lefogtak, százezer feljelentésből kettő.

Beárultak – nem tudom tovább mondani. Szégyenlem.

A pincében penészfoltok voltak a falakon, földön ülve egész éjjel néztem az Altamira gyönyörű képeit.

Szivárog bennem a sírás.

Tíz tollrajz, a Fasizmus szörnyetegei, rajzoltam tíz különböző helyen, különböző papiroson.

WEÖRES SÁNDOR

Jégcsap-lugas

Ez a perc
olyan érkezés,
amikor lehet verset írni:
a magasságban
társát hívogatja.
Hamar elködösül
és ez a köd kővé válik,
vagy semmivé.

Hónapok

Kegyetlenebb a szél,
erőszakosabb a zápor,
november lánca zenél
s az erdő úttalanából
nagy zűrzavar kikél.

Hallottam egy mesét,
de régen elfeledtem.
Szél csapkod szerteszét,
talán elmondja helyettem,
mit április mesélt.

Takart arcú menet

Megölve magtalan maradékban, megölve
az országút alatt, megölve hasztalan,
a barlang üregét céltalan átölelve
oly örökkévalón, mint kinek célja van:

százszor megölve így csimpaszkodik a lelkünk
a nagy barlang-szegély tördelt szikláiban,
kesergünk, bár tilos bántatlan keseregnünk,
zúzott kövek alatt, megölve naptalan!

MARTYN Ferenc festő

Rajzai Weöres Sándor : Holdbeli csónakos c, müvéhez.
In. Jelenkor, 1985. 5.sz. 28.évf.

mint a normatív esztétikai hagyományban. Az író „nem vízügyi hivatalnok", a mű nem hasznossági elveket szolgál, mert az esztétikum nem közvetlen társadalmi megbízatásból születik. Ahogyan a világról való gondolkodás sem redukálható a „kuruczlabancz" metaforai képletek sematikájára. Kétségtelen, esztétikai gondolkodás ez, de távolról sem esztétista. Egy valódi „szépirodalomba" vezet be, melynek ítéletei ma alighanem mélyebben világítják meg valóságunkat, mint az ügyek és megbízatások „hasznos" irodalma. Nem játék tehát – de nem is publicisztika. *(Magvető, 1984.)*

mégis az, hogy az igazságértéket el tudta választani egy erkölcsileg tökéletesen védett magatartás értékkészletétől. Ne habozzunk leszögezni: megtisztítva sikerült újra kiszabadítania ezt az értéket a magyar történelem egyetlen folytonos szerepideáljának varázsából. A kurucz-metaforával jelölt beállítódás, a „hatalomnélküliség ethoszában" elnyomorodó gondolkodás kelléktárából. A művelet rendkívüli jellege Ady-ra, Németh Lászlóra emlékeztet, amennyiben a kritika az elszenvedőre, az erkölcsileg igazoltra *is* irányul. S hogy az Esterházy-művek összefüggésrendjét se tévesszük szem elől, a *Kis Magyar Pornográfiát* épp az a *Fuharosok* előzi meg, amelynek a fedezetével az író erre a kritikára is jogot szerzett magának. Az igazság azért emelkedhet az értékrend csúcsára, mert a műbeli világképben mindkét ábrázolt dimenzió a ki-nem-mondható, a képviselhetetlen igazság „áldozata". A műbeli hasonlított ugyanazon elnyomorodás példázata, mint a hasonló – a két jelentésréteg a hazugság előidézte „organikus zavarlat" tengelyén érintkezik egymással. Így válnak összevethetővé, egymást megvilágító poétikai minőségekké.

Az igaz-hamis oppozíció a fikciót is minősíti: való és valótlan, reális és nemreális világ keletkezik a szemünk előtt. Fejezetenként hol egyik, hol másik uralja a szöveget – ez idő szerint szinte kimért egyensúlyban: a mű az individuum körében ellensúlyozhatónak látja az értékvesztés külső folyamatát. Vagy legalábbis nem tekinti feltartóztathatatlannak. Ezért oly fontos számára, hogy az őszintén vitt szerepekben is felmutassa az önámítás gesztusait. Az önáltatás ismert világmagyarázatával szemben („A labancz a dolog nyitja, azért akárhogy is?") a *Kis Magyar Pornográfia* azt állítja: az írónak „nem hasznosnak kell lennie, hanem főként szabadnak. Azaz a gyakorlatban: nem lojálisnak, hanem igaznak... Az igaz még lehet lojális – ha szerencsések az urrrak, az urrrak."

Valóság és nyelv viszonyának állandó tematizálása nem új elem a *Kis Magyar Pornográfiá*ban, hisz nincs olyan Esterházy-szöveg, amelyben a közvetlen nyelvi alakítás szintje ne volna meghatározója a jelentésegésznek. Úgy tetszik, ezúttal még a korábbiaknál is nyomatékosabb a nyelv viselkedésének esztétikai tárgyiasítása. Érthetően, mert a mű központi intenciói a valóságértelmező jelrendszer torzulásait is a mondhatóság feltételeire vezetik vissza (ld. az ironikusan áthangolt Wittgenstein vagy Cage-idézeteket). A nyelvi formában megtestesülő jelentés Esterházy számára esztétikai eredetű világképi alapelv: a nyelv, a közlés mikéntje nála a világhoz való elemi viszony legelvontabb kifejeződése. Kis túlzással azt is mondhatnánk, művei szinte keresik az idiomatikusság, a metaforikusság szemantikai kiteljesítésének lehetőségeit. S nem a puszta modor, a díszítettség miatt: az elbeszélő nyelv stílusrétegei alapján az olvasó nem téveszthető össze az erotikus vagy a pornográf jelezettséget, az elbeszélői azonosulás vagy távolságtartás nyelvét. Látnia kell, hogy a rend és viszony nélküli stílus szinte orgiáját üli ebben a könyvben – a germanizmusoktól kezdve egészen az otrombán művi nyelvtörésekig. Olyan kontrasztban azonban a nyelvi rend és a teremtő artisztikum szövegvilágával, amely az igaz-hamis oppozíciót innen is egyenesen közvetíti a világkép centrumába. Ha Esterházy tudatos nyelvművészetét az utóbbi évtizedek legmagasabbrendűen szemantizált epikájának véljük, akkor nem is a stílus ún. szépségére vagy társításos gazdagságára kellene hivatkoznunk. Csak a szóművészeti tradíció bámulatos birtoklásával magyarázható, hogy az Esterházy-szöveg nem csak megszólítja, hanem állandó újraolvasásra is készteti az olvasót. Úgy modern, hogy történeti „kiterjedése" van: a maga szuverén nyelvén egy sor más epikai világot is képes megszólaltatni. Megszólít és fogva tart – már-már abban a klasszikus értelemben, ahogy az európai gondolkodás az esztétikai viszonyt meghatározta: „verweile doch, du bist so schön".

Bevezetőben azt állítottuk, hogy a befogadás egyéni változatai következtében irodalmi műről definitív értelmezés nem adható. Amit a kritika megkísérelhet, nem több (vagy nem kevesebb), mint az esztétikai hatás poétikai feltételeinek formalizálása, vagyis, az olvasót hatalmában tartó művészi alakítás „értelmezése". A *Kis Magyar Pornográfiá*ban a megalkotottság logikája jelek és jelöltek hamis kapcsolatainak feloldására irányul. A tárgy és a tárgyról való gondolkodás reflektált megjelenítése olyan elbeszélői világkép függvénye, amelyben az esztétikai cselekvés értelme is más,

misza „sűrű ködét", „setét fölhőjét", „kemény kőfalát"? E füstcsík nem közöttünk s az isteni megbocsátás között jelent válaszfalat, bár ugyanúgy *fel* kell reá tekintenünk, mint a „setét fölhőre". Megfoghatatlan látványszerűségében inkább a történet szereplői közötti viszonyok „egén" állandósul. S ha e tekintet ívét kapcsolatba hozzuk azzal a csupán érzékelt, tudott, de nem látott megcsalatással, melynek Anita van kitéve, midőn férje a manzárdon magáévá teszi nénjét, Máriát, akkor a *fenn* lebegő füstcsíknak még egy jelentése fejlik fel: a bűn elkövetésének helye az, ami ebben az összefüggésben fentebb van, mint a néma és megbocsátó tanú, Anita. A bűn s a megbocsátás is egy szintre kerülnének tehát? A szerkezetben érvényesülő változások s a jelentés kötései értelmében egyértelműen: nem. A szülők szeretkezését például fiúk, Gergely *felülnézetből* szemléli: a szülők szempillantását s testét összefonó helyzetet összekuporodva nézi végig „a manzárd előterében, mint egy karzaton". A fiú azonban álombeli látomását, a sűrű lombozatú erdőt is „fölölről látta, a karzattá magasodó lombsűrűből". A *fenn* és a *lenn* jelképi tartalmainak megítélésében egyetlen tényező dönthet: az elbeszélői tartás, látószög és az elbeszélőnek a történethez való viszonya. A látószöget fluktálónak érezhetjük, az elbeszélőnek a történet világához való viszonyát azonban semmiképpen sem. A távoltartás ennek az oeuvre-nek az összefüggésében sosem volt cél, hanem eszköz annak felmutatásában, hogy sem gyarlóságaink, sem esendőségünk, sem a tények, az alkat, a hajlam s annyi egyéb által befolyásolt közérzetünk nem válhat *közvetlen* elbeszéléstárggyá. Sem a bűnösséget, sem a megbocsátást nem lehet közvetlenül el-beszélni. Az epikus keret s az azt kitöltő fragmentumok formateremtése ebből a szögből válik jelentésteljessé. Ha az égető pálcákkal mintázott kép csak az „egyetlen lehetséges vonal" mentén rajzolódhat ki, s ha ez olyan, „mint a megbocsátás fordítottja", akkor mi más a megbocsátás, mint a javítás, a próbálkozás gesztusaival lassan kiteljesített érzés, tartás, a megszenvedett tartalom és forma. Az oda-vissza, előre s hátra lépegető szerkezet ily módon maga a tartóssá tett gesztus: az adósságok elnézése. *(Szépirodalmi, 1984.)*

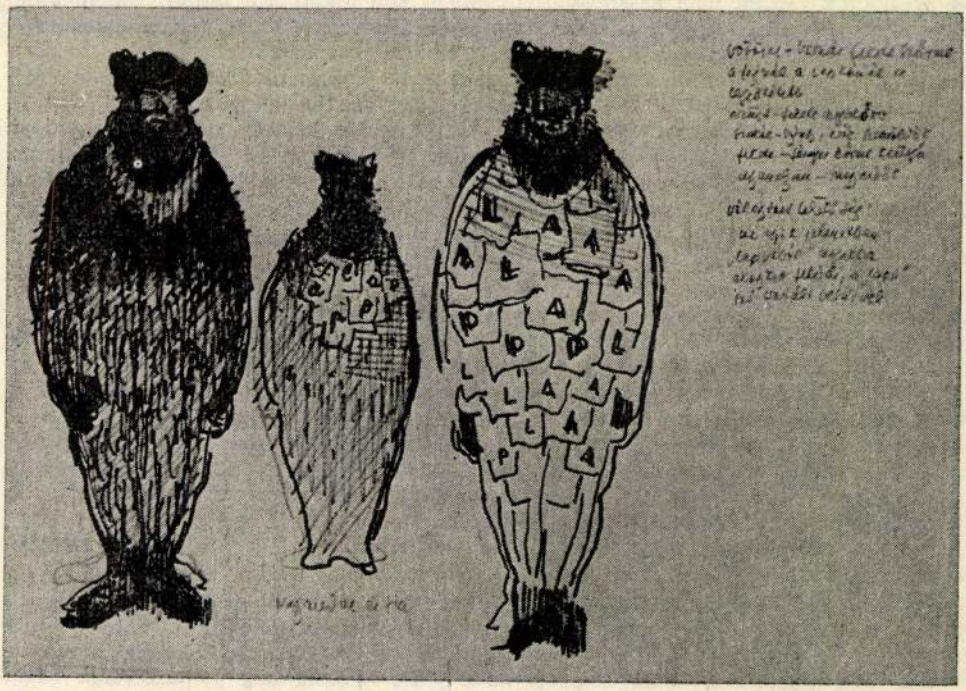

KULCSÁR SZABÓ ERNŐ

BEVEZETÉS EGY VALÓDI „SZÉPIRODALOMBA"

Esterházy Péter: Kis Magyar Pornográfia

Bármily különös, az irodalom értelmezőjének nem az interpretáció az elsődleges feladata. A személyes értelmezések iránt persze csak akkor támadnak fenntartásai a kritikusnak, ha elvileg elismeri a befogadás történeti és individuális határoltságát. Anélkül, hogy csatlakoznánk az Esterházy-bírálatokat hol dühösen, hol ironikusan leckéztető kritikai szólamhoz, látnunk kell: egy-egy értelmezésmód korlátain belül csaknem minden kritikai irányzat saját Esterházy-képet alkotott már magának. Némelykor meg egyenesen nyilvánvaló, hogy valamilyen definitív megfejtés kényszere vezeti a kritikus tollát: mintha az esztétikai jelentésnek okvetlenül meg kellene feleltetnie valamiféle pragmatikus-használati értelmet. Kenyeres Zoltán nevezetes írásának ítéletét (Kortárs 1980/4) a kritika egy része igen hamar „lefordította" a maga egyszerűbb nyelvére, s azóta még az elismerés mögött is meg-meghallani a használhatóságot számon kérő hangot: szép, szép, de valahol mégis csak komolytalan játék... A poétikai kiindulású vizsgálódásnak ilyen közvetlen, pragmatizáló értelmezés aligha lehet célja. Végrehajthatja azt a szociológiai vagy az ideológiai nézőpont, megfejtését a maga hatáskörére korlátozva természetesen – esztétikai minősítés nélkül. A kritikának viszont nem hasznossági ítéleteket kell alkotnia a műről, hanem mindenekelőtt feltárnia azokat a poétikai hatáselveket, amelyek egyes ítéleteket lehetővé tesznek, másokat pedig nem. Kenyeres kiváló dolgozata annak idején bevallottan normatív szempontokkal értelmezte a *Termelési regény*t. Voltak, akik az Ady-hagyománytól elszakadást becsülték – hallgatólagosan – nagyra, másutt pedig egyéb, nem is mindig irodalmi értékszempontok működtek közre az ítéletalkotásban. Mindaddig azonban egy tapodtat sem lépünk előbbre, ameddig – kimondva vagy kimondatlanul – társadalmi magatartásformák csataterének tekintjük a mai magyar irodalmat. Nem a természetét, hanem a vonatkoztathatóságát, a használhatóságát tartva szem előtt.

Fokozottan érvényes ez Esterházy műveire, amelyek visszavonhatatlan fordulatot hoztak a mai magyar próza történetében. Esztétikai befogadhatóságuk feltételei éppen ezért alapvetően eltérnek azoktól, amelyeket a magyar epikában ismert (és elismert) narratív sémák létrehoztak. (Ezeket persze némileg nehezebb értelmezni, mint így-úgy kihámozott ideológiai jelentéseket minősíteni...) E sémákhoz képest leginkább abban újszerű Esterházy poétikája, hogy igen közel juttatta az epikai szövegteremtés eljárásait a narratív műnem határaihoz. Történet, elbeszélés és szöveg új viszonya alighanem nála veti fel legélesebben a „történetes" műnem kritériumainak kérdésességét. Nem először természetesen még a magyar irodalom újabbkori történetében sem, ha az irodalomtörténeti elsőbbség azonos volna annak puszta időbeli tényével. Szentkuthy epikája ugyan fél századdal korábban nyúlt bizonyos posztavantgarde eljárásokhoz, ám visszhangtalansága nem csak – vagy nem is elsősorban – a kortárs recepció éretlenségével magyarázható. Jelzi egyszersmind azt is, hogy a *Prae* regénypoétikai újításai a műnek éppenséggel a magyar epikai tradícióhoz való viszonyát nem tisztázták. Tulajdonképpen alig vettek tudomást annak létezéséről. Egyszerűbben szólva, a *Prae* csak újítani próbált, a tradíció újraértelmezése nélkül. Csupán elvetve-tagadva, s nem átsajátítva akarta meghaladni azt. (Ellentétben az irodalmi horizontváltás ama logikájával, amelyet maga az *Ulysses* testesít meg példaszerűen. Talán elegendő emlékeztetnünk itt a benne felidézett angol elbeszélőhagyomány gazdagsá-

52. Lackó i. m. 63.

53. uo. 52.

54. Lackó Miklós: *A Blum-tézisek* = L. M. *Válságok és választások* Bp. 1975. 171–193.; u. ő: *A Blum-tézisek és L. Gy. kultúra-felfogása* = *L. Gy. és a magyar kultúra* Szerk.: Szerdahelyi I. 93–101. Legutóbb Sziklai László írt a témáról: *A „Blum-tézisek" nagysága és bukása* – Világosság 1984. 4. sz. 230–237.

55. Szerényi Sándor: *Megjegyzések Lackó Miklós tanulmányához* = Párttört. Közl. 1975. december 150.

56. uo. 147–148.

57. Urbán K. i. m. 181.

58. Fehér Ferenc: *Politikai filozófia és forradalmi praxis* (L. Gy. írásai a politikai teóriáról) Kézirat.

59. L. Gy.: *Esztétikai írások* 1930–1945. Szerk.: Sziklai László Bp. 1982. L. e korszakbeli munkásságának eszmetörténeti feldolgozása: Sziklai L.: *L. és a fasizmus kora* Bp. 1981.

60. „Az emberiség normáinak megfelelően..." L. Gy.-dokumentumok. Közzét.: Szilágyi János = Kritika 1981. 8. sz. 30–31.

61. *A magyar proletárirodalom platformtervezete* = József A. Ö. M. III. S. a. r.: Szabolcsi M. Bp. 1958. 433.

62. *Esztétikai írások* 599.

63. uo. 599–600.

64. uo. 66.

65. i. h.

66. uo. 601.

67. i. h.

68. uo. 602.

69. uo. 602–603.

70. J. A. Ö. M. III. 434.

71. uo. 433–434.

72. uo. 435.

73. *Esztétikai írások* 600.

74. i. h.

75. vö. uo. 707–712.

KOCZKÁS SÁNDOR

„CSODÁLKOZOM, HOGY ÉLEK"

– Létszemlélet és poétikai változatok Radnóti kései lírájában –

1.

Igazi arányait, valódi erejét a mélységei mutatják maradéktalanul. Nem az ujjgyakorlatai és nem a később kiteljesedő míves törekvései, nem a poétává érlelődésnek az avantgarde jegyében fogant ösztönös-tudatos erőfeszítései, szívós küzdelme a maga lírai nyelvének megteremtéséért és nem a lassú változásokkal kialakított klasszicizáló verselése, formai fegyelme, kifejezésbeli választékossága, találékony pontossága minősítik Radnóti Miklóst irodalmi örökségünknek olyan alakjává, amilyennek mindmáig számon tartjuk. De mindenekelőtt és a lényeget meghatározóan az a szellemi tájékozódása, fölismerő képessége, amellyel a költő, az írástudó megváltozott helyzetét a világban már a harmincas években észlelte és költészetében érvényesítette. A lírai tónusában, poétikai és formai megoldásaiban tapasztalható változások is ennek a szemléleti átalakulásnak a függvényei.

Ez a fölismerés fokozatosan, új és új megfogalmazásokban hatja át poézisét, míg el nem éri a gondolati sűrítő erőnek és a megformálás általánosító érvényességének ama szintjét, amely Radnóti kései lírájának félreismerhetetlen jellemzője. *Federico García Lorca* című rövid verse felfogható aforisztikus siratónak, miniatűr lírai síremléknek is, de ugyanakkor olyan versnek is, amely García Lorca „ürügyén" kora egyik leglényegesebb konfliktusával szembesít:

Mert szeretett Hispánia
s versed mondták a szeretők, –
mikor jöttek, mást mit is tehettek,
költő voltál, – megöltek *ők*.
Harcát a nép most nélküled vívja,
hej, Federico García!

A történtek – García Lorca 1936. augusztus 19-én a falangisták által Granada közelében végrehajtott kivégzésének – utólagos és részletes ismeretében az irodalmi köztudat leginkább azt nyomatékosította, hogy Radnóti milyen találóan idézte meg a csak hallomásból, legfeljebb néhány közvetítő elbeszéléséből megismert García Lorca alakját, életművének lényegét. Holott e hiteles megidézés érdemét, jelentőségét nem kisebbítve a hatsoros lírai margójegyzet döntő motívumát a középső két sor sűríti magába: „mikor jöttek, mást mit is tehettek, / költő voltál, – megöltek *ők*." Mind a formális logika, mind a szokványos köztudat szerint meghökkentő tételezést fogalmaz meg Radnóti, ami egyszerűen szólva: paradoxon.

Mert a költő és az erőszakos halál nem eredendően összetartozó, nem hagyományosan egymásba kulcsolódó fogalmak. Modern találkozásuk tényét, az elképesztő és abszurd gondolattársítást – amit emberek eszeltek ki és vittek végbe – ezért vezeti fel Radnóti olyan gúnyosan, ironikusan: „mást mit is tehettek". Nem mintha nem fordult volna elő a történelemben, hogy költőt öltek volna meg. A gyilok, a fegyver használata azonban többnyire eltérő módon és más körülmények között történt. Históriai felmentés a hajdani gyilkosoknak sem jár, mégis más motiváció érvényesült például abban, ahogyan Puskint párbajban halálra szúrták, vagy Petőfit a csatatéren ledöfték. E régiekről még elmondható részlegesen: nem is tudták, hogy mit cselekszenek. A grana-

„Hagyja el a házamat!"

„Nem fejeztem még be." A fal mentén, mint máskor a lakájok, felsorakoztak az emberei. Egy intéssel kiküldte őket. „Ön szép és okos. De mintha összekeverné a dolgokat. A gondolatai szépek, és okos, madame, a hátsója."

„Uram!", kiáltották a férfiak.

„Ágyő, mindahányan vannak, teszek a kötelező háborgásukra. Inkább foglalkozzanak többet az úrnőjük csiklójával."

Még az ajtó előtt utolérte a páter remegő szava:

„Vedd, nagyúr, tudomásul, hogy imádkozni fogok érted, és kérem az Istent, legyen megbocsátó hozzád." Testvéröcsém tett még néhány lépést, azután fordult vissza.

„Jó. De ne felejtse imádkozás közben, hogy nincs Isten . . . Neki pedig mondják meg, hogy halálra keresem, és meg fogom találni. Így vagy úgy. Ismer engem." Csizmazaj.

Duzzogva dugtam ki a fejem az asztal alól. A poharamat mutattam Thomasnak.

„*Üres*", sóhajtottam szemrehányón. „Pardon – – – –

Üldözők üldözik az üldözötteket
üldözöttek viszont üldözők lesznek
s minthogy üldözöttek üldözők
lesznek
lesz az üldözőből
üldöző üldözött
s az üldözőből
üldözött üldöző
(Helmut Heissenbüttel)

mondtuk társaságban. – Most hideg van. Zsugorodik a zsugori idő. Sírok közt szél kél. Még makogják az imát, mikor térdeltünkből fölemelkedünk.
Elsőszülöttek vagyunk, akit mindenki megvet kicsit, és mindenki fél kicsit.)

Az asztal alatt törökülésben ülve rendesen újra terítettem magamnak, ide a szalvétát, oda a villát és így tovább. Egyre mulatságosabbnak, sőt viccesnek éreztem mindent, noha tudtam, hogy életem, ez a szép, nagy bábu, amit úgy szerettem, bármelyik minutumban összetörhet. Csak félig lenne meg az, ami kell, a többi jönne már szépszerivel.

„Asszonyom – hajolt meg a rendőrfőnök –, a kurfürst kegyes üdvözletét hozom. A nagyúr reméli . . . nos, reméli, hogy nem szükséges . . . reménykednie." Udvariasan beszélt; a mondatai nem, de a csöndek két mondat közt voltak fölényesek. Nagyképűen jelentőségteljesre lettek *csinálva!*

„Isten hozta, kapitány", szólt határozottan az asszony. Ferdinand felugrott.

„Hát persze, Isten hozta. De tudhatná, egy szupét megzavarni, ugye, a legkevésbé sem előkelő." A kapitány unottan fintorgott, majd egy gáláns mosoly kíséretében leült a helyemre, de csak azért, hogy tüstént felpattanjon.

„Tán fűtik, asszonyom, a székeket?" A testem melege a széken! Micsoda malheur! És undorító is. A kapitány láthatóan többet tudott, mint amennyit elárult.

„Atyám – fordult negédesen a páterhez –, ön, mint Isten szolgája, csak nem fogja lóvá tenni a törvény szolgáját, konkrétan engem?" A pap kuncogni kezdett. „Lehetséges, reverendissime, hogy valami tréfásat mondtam volna?"

„Ne haragudj, fiam, de arra kellett gondolnom, hogy milyen nagy lóhiány van, de bocsáss meg, valóban . . . elnézést . . ."

„Semmi baj – mondta fakó hangon a kapitány –, nos?"

„Tudod, fiam, ezernyi kibúvó akad. Ezt most pusztán logikailag mondanám."

„Nyomatékosan kérem, atyám, ne szórakozzék velem. Tudja, jól, ateista vagyok, egyetlen istenem a szolgálat." Ezt már kiabálta. Blöfföl, gondoltam. És ekkor, utolsó remény!, mily galádul figyeltem, megmozdult a madame egy kecses fehér cipellője, lám, eléri a kapitány otromba karimás cipőjét, tapicskol, oldalaz fölfelé, kevéske félénk bizonytalankodás után megállapodik a bokán. Négykézlábra állok, s komoly elhatározással tenyerem a sötét alagútba teszem! A hölgy egész testében megremegett, de lábacskáját a bokáról elvenni nem merte. Tovább, tovább!!

Ekkor a madame elveszítette a fejét, nagy robajjal hátrarúgta a széket, s felállt.

„Takarodjék!" Nekem szólt, de a rendőrfőnöknek mondta. Az sápadtan fölemelkedett.

„Asszonyom, ön hibát hibára halmoz."

Martyn Ferenc, grafikus
halott

Martyn Ferenc: Ír táj

Martyn
Élet é

11.
XXIX/14

MARTYN Ferenc festő

Rajzok Weöres Sándor A holfbeli csónakos c. szinművéhez.

JELENKOR, XXVIII.évf. 7-8.sz. 1985.
616,649,675,689.p.

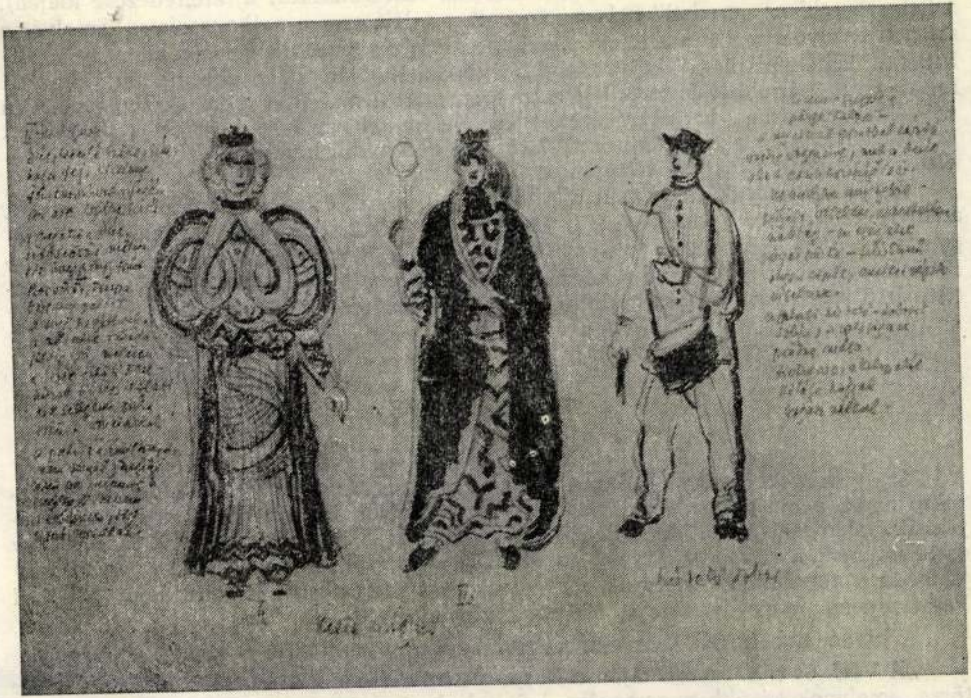

nem illeszkedő módon. Valamikor, valahol a szöveg-másoló felcserélt két szót (ki tudja, még a hellén időkben-e, vagy a *Poetika* reneszánszkori újrafelfedezése idején), s Petrusevszki az „eredeti" után nyomozott, s talált arra a szókapcsolatra, amelyet a magyar nyelvű *Poetika* a „tettek összekapcsolása", egy másik bekezdésében a „cselekedetek összekapcsolása" kifejezéssel ad vissza. Nyilvánvalóan görögül tudó mérheti fel az olvasat értelmét és valódi jelentőségét, mert a macedón tudós szerint arról van szó Arisztotelésznél, hogy „részvéttel és félelemmel zárja le a tettek kapcsolatát". Következésképpen a tragédiaírónak kitűnően kell tudni komponálni, hogy a mű végén a „tragikus effektus" létrejöhessen.

Azt is megtudjuk, hogy nem újkeletű felismerésről van szó. A tudós azt a papírt, amelyre feljegyezte „felfedezését", keltezte is: „1942. december 19. Éjfél" Megjegyezte még az informátor, hogy 1954-ben egy görög filológus a szaloniki *Platon* című folyóiratban ugyancsak a kérdéses szöveghely problematikus voltára figyelmeztett, de ő sem tudott megszabadulni a „katharszisz" szó bűvöletétől.

AZ ÉV KÖNYVE

Az év könyve regény: Milorad Pavić: *Kazár szótár* című alkotása. Amikor e sorokat írjuk. a mű negyedik kiadása van forgalomban, amikor pedig szemlénk megjelenik, talán már az ötödik-hatodik kiadást jegyzi a jugoszláv könyvpiac. E könyv esetében nem a neves regény-díj (a Nin-Díj, amelyről már többször is beszéltünk) játszotta a népszerűsítő szerepét – az olvasói–kritikai elismerés tette, hogy Milorad Pavić regénye lett a díjazott az 1984-es esztendőben.

A kiadó, a belgrádi Prosveta, a következőképpen ajánlja a *Kazár szótárt*:

„A VIII. és a X. század táján a Kaspi- és a Fekete-tenger vidékén feltűnt a kazár törzs, amelynek később nyoma vész. Feltételezhető, hogy a törzs addigi (ismeretlen) vallásáról héber, iszlám vagy keresztény hitre tért. Ez képezi történelmi alapját

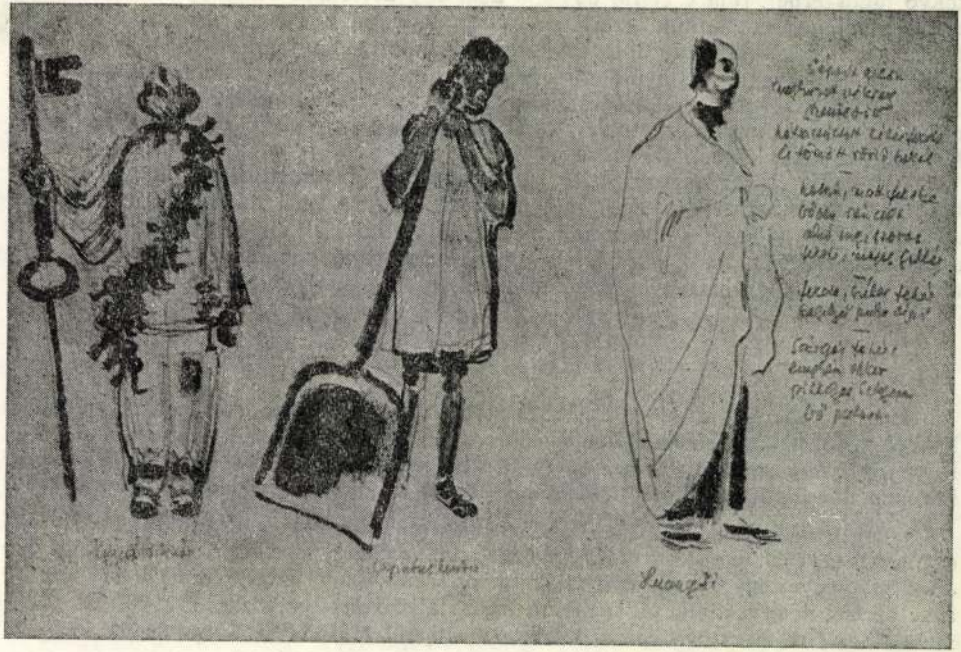

egészséges emberi képzeteket.* A színházi megjelenítőművészet eszköztára kézenfekvő módszernek tünt e célra, ugyanis nem egy deformált világképre, nem a torztestűek életének empatikus átélésére voltunk kíváncsiak, hanem arra az ellentmondásnak, sőt bizarrnak tűnő dologra kerestünk választ, hogy az önmagát egészségesnek tartó emberekből felépülő társadalom kultúrája, amely feltehetően kultúráját saját normalitásának megőrzésére használja, e kultúra jelrendszerében miért használja fel minden korban és minden közegben a testi deformáció motívumát, és miért kap mindez néha kiemelt jelentőséget.

A torzított testű improvizációk során színházi kapcsolatteremtési gyakorlatokban tapasztalhattuk feltételezéseink jogosságát, hogy a testi torzulások legkülönbözőbb fajtáihoz kapcsolt asszociációk mögött is egyfajta alapjelentés ragadható meg, a testi fogyatékosságnak, mint jelrendszernek jelöltje a normálistól eltérő testi felépítés előnyös vagy hátrányos voltának kérdése.

2.

Ha az emberiség által eddig létrehozott kulturális termékekből összegyűjtjük a testileg deformált emberszerű lényeket és valahogy rendszerezni akarjuk őket, hogy lényegüket megismerjük, akkor egyre tágabb, egymásra épülő halmazokat kapunk: középen a normális testfelépítésű ember, majd e körül a valóságos módon torzult,

* Ennek a kísérletsorozatnak az eredményeképpen jött létre a KAMÉLEON SZÍNHÁZI CSOPORT nevével fémjelzett VALAMI SZÉP című előadás, amelyben egy visszájára fordított szépségverseny, vagyis csúnyaságverseny keretében a nyomorékokból álló színtársulat az élet nagy teátrális pillanatainak hatása alatt széppé változik. A kísérletek és bemutatók az 1983/84-es évadban zajlottak a Budapesti Művelődési Központban.

[illegible] végre tehéröen maradt, de az orvos állandóan látni akarta. Vroni féltette a lányát, ezek az idők sem csitultak meg még annyira, hogy egy fiatalasszonyt ilyen állapotban csak úgy el lehessen engedni keresztül az üres mezőn, gondolta ő. Anna leintette az aggályoskodásáért, Feri, a vő, rá csak legyinteni lehetett, olyan könnyelmű s nagyhangú, mint a magyarok mindig. Igaz, nagyon jó fiú, gondolta, lehet szeretni. András, mióta idehaza volt, hallgatott. Beszélgethetett volna legalább Ferivel, felejthetné már indulatát iránta. Feri négy éve volt a háznál, Andrással inkább nyaranként találkoztak, ha idehaza volt vakáción. Feri, mint mindenkihez, igyekezett kedvesnek lenni hozzá. S nem is volt addig baj, amíg András nem kezdte, hogy rászólt Ferire, ne kissógorozza. Ő nem kissógor. Feri eleinte meg se hallotta. – Jó, hát akkor nagysógor – próbálta egyszer átölelni András vállát. András csúnyán kirántotta magát az ölelésből. – Nem vagyok én neked nagysógor se. Van nekem rendes nevem.

Vroni ijedtében azt hitte, ebből jóvátehetetlen harag lehet csak. Feri szinte vissza is hőkölt, hatalmasat nyelt. Aztán mégiscsak kedvesen annyit mondott: – Na, na! – Igaz, a szeme villant közben ennek a nagydarab vőnek, ezt Vroni jól látta. Anna üvöltött rá öccsére: – Egyszer már megmondanád, mi bajod az urammal? – András elcsodálkozott nővére hangján, nyersen, durcásan visszavágott. – Semmi. Csak engem ne kissógorozzon senki. – Anna nem érte be ennyivel, továbbüvöltött. – S az ilyen mondja magáról, hogy pap lesz. – András készült, hogy megfeleljen, de visszafojtotta a szót, közben anyjára nézett. Vroni szeme riadtan egyikről a másikra ugrott. Feri kényszeredetten most már elnevette magát. Megsimogatta Anna hátát. – Igaza van a testvérednek – mondta –, de mit csináljak, kedves, ha ilyen behemót vagyok s mindenki mást kicsinek nézek. Te meg ülj le, neked most egy darabig nem szabad mérgelődnöd. – Vroni ebből tudta meg, hogy Anna úgy van, s örömében megrázkódott. Mindez idén nyáron volt. András, aki szép fekete reverendájában a konyha közepén állt, s a nagyobb faluba igyekezett litániára, aztán

Azzal eltunt.

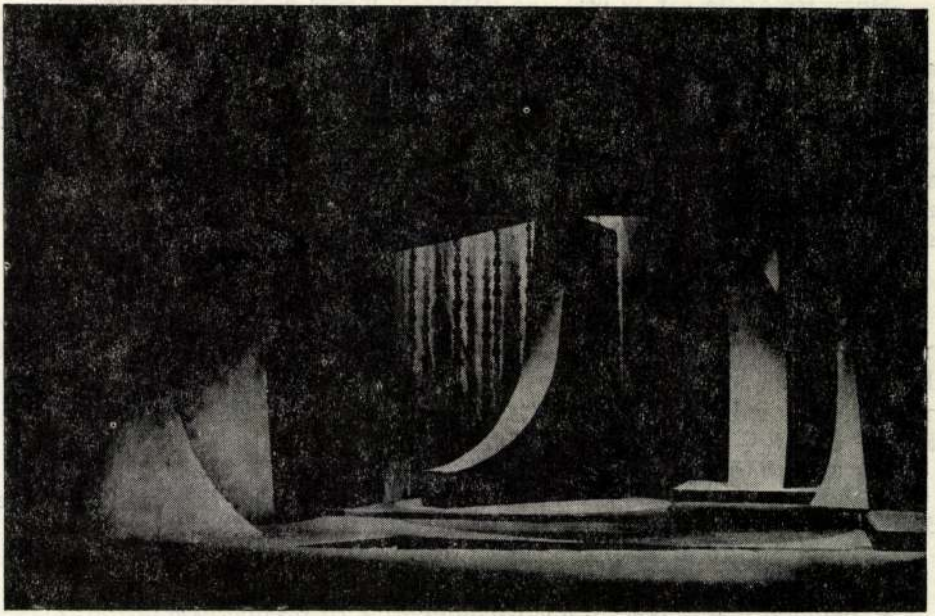

616

– Menjünk moziba – mondta Nemeskürty.

Elindultunk a mozik útján.

Hogy ismertem ezt az utat! És valahogy mégis el akartam felejteni.

Évekig nem jártam moziba. Olykor egy kis mozi elém állt valamelyik utca sarkán. Elosontam mellette. Miféle ostoba sértődöttség miatt? Talán egyszer az oszlop mögé ültettek, és semmit se láttam a filmből. Vagy éppen az orrom előtt akasztották ki a MINDEN JEGY ELKELT! táblát. Közben láttam, ó nagyon is jól láttam, hogy van még jegy a pénztárosnő előtt. Tiltakoztam. Reklamáltam. Hiába! A pénztárosnő rám se hederített. Akárhogyis, megsértődtem a mozikra. Dehát mégiscsak elindultam Nemeskürtyvel. Közben az a furcsa izgatottság. A mozik talán be se engednek. Meg se nyílnak előttem.

Megnyíltak előttem.

Mintha már vártak volna. Mi az, fiú! Merre jártál? Hol mászkáltál?

Az a két testvér a Rákóczi úton. A Phőnix az egyik sarkon, a Rialtó a másik sarkon. Valaha Fővárosi. Csakhogy ez a mozi elszállt, elrepült a háború alatt. Riasztóan kopár telek maradt utána. A Phőnix magára maradt. Ó azért megnyílt mindenki előtt. Csak éppen érezni lehetett, hogy valaki eltűnt mellőle.

Hát igen, néhányan eltűntek.

A Capitol a pályaudvar mellett. Széthajigált kődarabok beleragadva a földbe. Úgy álltunk előtte megnémulva. Váratlanul kibukott belőlem.

– Ez volt a környék előkelő mozija. Itt premiereket tartottak.

– Nem! Nem! Csak másodhetes! Előkelő, de másodhetes.

– Bemutató! – Makacsul megismételtem! – Itt premiereket tartottak!

MARTYN Ferenc festő

MARTYN FERENC irodalmi kísérőrajzaiból válogatott kiállítást rendeznek május 9–június 6-ig a dunaújvárosi Uitzteremben. Ugyancsak májusban avatják fel a Vasmű előtt a művész Kalapácsok c. szoborkompozícióját.

Jelenkor, 28.évf. 5.sz. 1985. Krónika rovat

Martyn Ferenc

Szoboravatás Dunaújvárosban

Csütörtökön Dunaújvárosban, a Vasmű téren felavatták *Martyn Ferenc* Kalapácsok című szoborkompozícióját, amelyet a Pécsett élő 86 éves Kossuth-díjas festő-, grafikus- és szobrászművész a kohászati kombinát alapításának 35. évfordulója alkalmából ajándékozott a Dunai Vasműnek.

Ugyanezen a napon a dunaújvárosi Uitz-teremben megnyílt a művész 80 grafikából álló tárlata. *(MTI)*

Magyar Hirlap, 1985 V 10

Martyn Ferenc

Eltemették Martyn Ferenc festőművészt

Kedden Pécsett mély részvéttel kísérték utolsó útjára a 87 éves korában elhunyt *Martyn Ferenc* festőművészt, Kossuth-díjas kiváló művészt, a város díszpolgárát. A gyászszertartáson a hozzátartozók mellett ott voltak az elhunyt barátai, pályatársai és tanítványai, Baranya megye és Pécs város politikai, társadalmi és művészeti életének képviselői.

A Művelődési Minisztérium és a művészeti szervezetek nevében *Drecin József* művelődési államtitkár búcsúztatta a magyar és az európai kortárs képzőművészet kiemelkedő alakját, aki hat évtizedes munkásságával rendkívül gazdag életművet hozott létre. (MTI)

Népszabadság, 1986. IV. 8

Martyn Ferenc

Martyn Ferenc halálára

Egyszerű szavak illenek a tegnapelőtti halálhírhez: nagy emberekről lehet, de nem nagyon érdemes sallangosan írni, Martyn Ferenc egészen nagy ember volt, noha sohasem akart annak látszani. Inkább olyannak, mint egy integritására és írószerszámaira nagyon kényes vidéki tanár; elképzelhető volt, hogy rendszeresen ismétlődő Pécs—Budapest vonatútjain is annak nézik az útitársak.

Ámbár az sem zárható ki, hogy ott, a pécsi gyorson is megérződött a nagy ember volta. Nem hihető ugyan, hogy ez „a lényéből fakadt", ahogyan mondani szokás, mert aligha ezzel született. De bizonyos, hogy élete derekára ez lett a lénye: azzá formálta a vidékiség és a nagyvilág, a szolid szűkösség és az alkotói szárnyalás szinte gondolatban is követhetetlen fesztávolsága, s kivált a munka, amelynek hatvan évig volt egyszerre a szorgalomban proletárja és az igényességben kényes arisztokratája. Bizonyos, hogy sok mindent már kamaszkorában ellesett Rippl-Rónai mellett Kaposváron, amikor félárva rokonként a mester házába került. Elhihető, hogy a Róma-villában nemcsak ecsetet mosni, majd ecsetet kezelni tanult meg, hanem azt is ott tanulta, hogy a budapesti főiskolát, majd a bécsit otthagyva Párizsba menjen. Indulása, a húszas évek eleje, az e századi magyar művészettörténet aligha nem legínségesebb korszaka volt, s Párizs éppen visszaszerezte a legmodernebb művészetek fővárosának rangját.

Abban, hogy Martyn hogyan állja meg helyét a következő évtizedekben Párizsban, Pécsett, Budapesten, a nemes és talmi, haladó és maradi művészetek versengésében, emberség és közöny, majd fasizmus és antifasizmus összecsapásában, patriotizmus és európaiság kényszeres kettéválásában — ezekben a nagy emberré nevelő dolgokban Martynnak már csak Martyn lehetett a tanácsadója. És a képességei. A keleti Közép-Európából csaknem szó szerint szalasztott, mert az akkori Magyarország anyagi, morális és művészi kilátástalansága elől menekülő fiatalember hamarosan az évtized legmerészebb modern párizsi művésztömörülésének, az Abstraction-Création csoportnak lesz méltó tagja. De a harmincas évek intellektusokat befelé fordító párizsi égöve alatt Spanyolországra figyel, elkötelezi magát a spanyoloknak, s Kandinszkij, Arp, Moholy-Nagy és Beöthy kiállítótársaként újra és újra megpróbálja hazahozni a modern művészetet egy-egy budapesti kiállításra.

A párizsi magyar és nem magyar nonfiguratív művészek itthoni kiállításkísérletei rendre közönybe fulladtak 1938 táján: Martyn pontosan tudta, hogy mire jön haza a háború kitörésekor 1940-ben. Pontosan tudta történelmi kilátásait is, erre sorozatnyi itthon és még odakint készült szürreálisan megidéző képe a bizonyíték. De emberként és művészként állta a kihívást, ha az utóbbival meglehetősen egyedül maradt is. Ő hagyta, hogy betörjön minden kortárs ocsmányság, galádság és infernó a vásznaira: a képvilágba engedte őket, hogy ott győzhessen rajtuk: az etika és az intellektus fölényes iróniájával. Nincsen hát semmi kalandszerű a tényben, hogy miközben katonaszökevényként bujkál negyvennégyben, van ereje megalkotni *A fasizmus szörnyetegei* grafikasorozatot, a magyar művészet mindmáig legérvényesebb válaszát az embertelenségre.

Hogy a felszabadulás után Martyn a modern magyar festészet egyik csillaga, majd a negyvenkilenccel kezdődő pazarló és igaztalan mellőzés áldozata, úgyszólván törvényszerű. Nem törvényszerű, de tény, hogy az ötvenes évek pécsi csendjében sem csökken az aktivitása. Semmilyen irányban. Szürreális regény témája lehetne, hogy amikor az országos politika az „absztrakt" Martynt kiközösíti, Martyn Ferenc pécsi városi tanácstag lesz a népfront listáján és a maga emberségén — s az is marad, jó másfél évtizedre. Nem regény, még kevésbé szürreális, hogy hatására Pécs nemzetközi rangú képzőművészeti központ lesz. Nem ő teszi azzá — ő, az életműve, a jelenléte, a kisugárzása.

A nonfiguratív és tündérrealizmus, a festészet és szobrászat, a grafika és kerámiaművészet csúcsai között mesterfölénnyel közlekedő, díszletet, jelmezt, illusztrációt és üvegablakot tervező Martynnak a hatás és a megőrzés is az életművébe tartozik. Úgy tudott itthon szerény és kisvárosias életet élni, hogy soha, egy pillanatra sem árulta el a nagyságot és az egyetemes szellemet. Ezt sokszor, sokakról elmondták, de sajnálatosan kevésszer igaz. Ő valóban gerinctörés, a száműzöttségtudat és megalomán gőg nélkül volt *pécsi egyetemes* mester. Ez az egymást tűrő két jelző jobban minősíti, mint a Kossuth-díja és valamennyi elismerése, amelyet hosszú élete végére mind megkapott.

R. Gy.

latához hasonlóan — továbbra is főként az országos színházi találkozó idején tanulmányozzák a hazai színházak alkotó tevékenységét. Folytatódik az a hagyomány, hogy a nyári szabadtéri játékokra és a budapesti művészeti hetekre is meghívják a külföldi partnerszervezetek képviselőit.

A mai magyar dráma megismertetésének érdekében a Magyar Színházművészeti Szövetség a látogatások alkalmával tájékoztatást ad a legfrissebb hazai színművekről, rendszeresen eljuttatja az információt partnereihez, s a külföldi bemutatásra kiválasztott művek színpadra állításához is szakmai segítséget nyújt. (MTI)

dekes fölfedezése

a protonokat meg a neutronokat három-három kvark alkotja. Maguk a kvarkok mind a mai napig csak „elméletben" léteznek, kísérleti úton közvetlen létüket nem sikerült észlelni. A felfedezésről a TASZSZ szovjet hírügynökség számolt be, megjegyezve, hogy az új részecske létezése közvetve bizonyítja a kvarkok létezését. A kísérletet *Jurij Prakoskin* csoportja hajtotta végre.

tés, üzletes modern irodaépület a mostani mögött épül fel, a tervek szerint 1988-ra. A szovjet kivitelezőkkel elkészülő épület nagymértékben korszerűsíti, hatékonyabbá teszi a Videotonnak a Szovjetunióban végzett sokoldalú tevékenységét a számítógépeket, a közfogyasztási elektronikai cikkeket illetően.

Szegedi énekesek nyugat-európai sikere

(Munkatársunktól.)

Sikeresen szerepel a Szegedi Nemzeti Színház zenés társulata Nyugat-Európában. Bizet Carmenjének francia nyelvű előadását eddig *Hollandiában* hatszor, az *NSZK-ban* háromszor mutatták be, mindenütt telt ház előtt, a kritikusok elismerését kiérdemelve. Különösen említésre méltóak az amszterdami Theater Caire-i bemutatkozások. A magyar művészek három alkalommal énekeltek 1500—1500 néző-hallgató, többek között a szocialista országok Hollandiában akkreditált diplomáciai képviselői előtt. A gyakori vastapsból eddig *Iván Ildikónak, Szonda Évának*, valamint *Németh Józsefnek* jutott a legtöbb, ugyanakkor a külföldi újságírók *Oberfrank Géza* rendezését, illetve az együttes nagyszerű csapatmunkáját is méltatják.

Lada-halászat

Szokatlan fogást láthattak vasárnap a hajnali horgászok a lágymányosi Duna-parton. A Hengermalom utca magasságában a hullámokban

Martyn Ferenc

Elhunyt Martyn Ferenc festőművész

A Művelődési Minisztérium, a Művészeti Alap, a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége, Baranya Megye Tanácsa, Pécs tanácsa és a Pécsi Janus Pannonius Múzeum mély fájdalommal közli, hogy nyolcvanhét éves korában elhunyt *Martyn Ferenc* festőművész, Kossuth-díjas, kiváló művész, Pécs város díszpolgára. Hosszan tartó, súlyos betegség után, április 10-én pécsi otthonában érte a halál. Végakaratának megfelelően, a nyilvánosság mellőzésével, Pécsett helyezik örök nyugalomra.

Népszabadság, 1986. IV. 12

Martyn Ferenc, költő

Martyn Ferenc halálhírére

Aznap ránk esteledett. Ülj le ide, ebbe a karosszékbe, mondta azon a megtört, panaszos hangon, amelyből az utóbbi időben kihaltak a csöpp, visszafojtott kuncogások mellékzörejei, s helyüket átvették a hosszú csöndek és olykor valami sírós megcsuklás; ülj le, lerajzollak, Mariannt megkérjük, játsszon nekünk Haydn-szonátákat. Leültem, visszanyeltem zavarómat, és megilletődésemet, merev nyakkal bámultam arrafelé, amerre mondta, aztán Magyarország térképét tanulmányoztam, ami az ágy felett simult a falra, dísztelenül, mint egy suta vallomás, majd a szemem sarkában megláttam a festményt, barnák és szürkék keserű szögletei, a bölcsesség szögletei, gondoltam, s míg a muzsika hangjai peregtek, mint szép kavicsok és lassan megtelt velük a szoba, egyszercsak furcsa módon megállt az idő és az ablak négyszögében meglátam a bohócot.

Az arany álarcos, aranyszemű emberkét, aki a cintányérok tetején egyensúlyoz és szeretne nagyon mulatságosnak látszani, pedig a szeme szomorú. Vagy még inkább: bár a szemén látszik a szomorúság, a mutatvány tökéletes. Ez a bohóc sose esik le a cintányérok tetejéről. Lopva oldalt sandítottam, ott ült egy kis öregember szürke pizsamában, orrán pápaszem, kezében egy sebesen mozgó ceruza, homlokán a figyelem rácsai. Hirtelen elmúlt a szorongásom: olyan lettem, mint egy ablakkilincs vagy egy gesztenyefalevél, a szúrós mély szempár a szemüveg mögül vizsgálgat, mint akármi mást, a formák kötéseit keresi, átváltozásokat, összefüggéseket — nekem ehhez már kevés közöm van. Mégis, ugyanaz az idő ejtett foglyul bennünket, engem, a tárgyat és őt, a Mestert — s kettőnk között, mint figyelmes, néma tanú, álldogál a bohóc a cintányérok tetején, a piros-kék-arany emberke.

Amit ő az ablaktáblákból szabadon hagyott, ott egy vadgesztenyefa lombja tölti be a teret, a virágok fehér pagodái, a levelek szétnyílt tenyerei között szél motoz, vagy maga az élet; a hatalmas lomb szinte bejön az ablakon, és uramisten, ott, két csúcsos-kecses virág között egy galambpár telepszik le és elmélyülten csókolózik. A piros-kék-arany emberke nevet, Haydn zenéje is nevet és Martyn Ferenc ceruzája is nevet. A művészet, kérem, mondja a bohóc, hát tessék, kérem, tessék nézni, milyen haszontalan és milyen nélkülözhetetlen és milyen győzedelmes és milyen esendő... A falon egy képen egy háromlábú ördög a vasvillával, vörös háttérben, diadalmas és gúnyos pózban, mit csinál ez itt? ítéletre készül? valakit elragadni készül? Jó, hogy itt áll, figyelmeztet, jelez, megakadályozza az embert, hogy az aranyszemű bohóc nyomában fölröpüljön és beleugorjon egy gesztenyefa szakadékába, ahol, úgy tűnik, minden titok magyarázata együtt van...

Ránkesteledett, a mennyezetről, mint egy jókora szőlőfürt, közénk ereszkedett a csillár, gömbjei derengő napok, de odakint az ablak mögött is sok-sok kis fiók-nap, a gesztenyevirágok fehér foltjai; a kisember eltűnt, a helyén egy tompán fénylő mozaik, a szimmetria műremeke; a zongora fedele lecsukódott, a ceruza lefeküdt az asztalra, mint egy álltában elaludt lény; a kis öregember a szürke pizsamában félrebillent fejjel nézte a papírt, majd legközelebb, mondta, folytatjuk legközelebb...

Mondtam, megírom ezt a délutánt, és elhozom, megmutatom. Aztán, persze, nem írtam meg. Helyette valami különleges virágot vittem, mint valami pajzsot, hátha az védelmül szolgál; ő sem ismerte ezt a virágot, ezen egy kicsit csodálkoztunk és örvendeztünk, éppen úgy, mint régen. Pedig már tél volt, ritkán kelt fel az ágyból, akkor is feküdt, a virágot a mellére vonta és áttetsző fehér kezeit rácsukta. Az lehetetlen, gondoltam, hiszen ő halhatatlan. A kisujjában volt ez a szédületes század, bejáratos volt a középkor templomaiba, a reneszánsz műhelyekbe, Somogyba, Írországba, Párizsba, festőkkel, költőkkel parolázott az öröklét birodalmában, miközben végigsétált a pécsi utcákon és elment kedves helyeire. Ide, a szomszédos Ágoston térre például, ahol nyári délutánokon kőasztalokat ülnek körül az ultizók, önfeledten hangoskodva és le-lenyúlva lábukhoz a sörösüvegért, s a Tettyéről jázminillatot gurít le a szél — és akármerre ment, mindenütt megjelent vele a láthatatlan köztársaság is, amelynek létezéséről csak kivételes pillanatokban szerezhet tudomást az ember, de ezek a pillanatok elegendőek, hogy ismét feltámadjon benne a remény.

Amikor utoljára nála jártam, az ablak színes négyszögében ott állt a cintányérokon egyensúlyozó piros-kék emberke, nem zökkent ki az egyensúlyából, csinálta-csinálta a mutatványt, mosolygott, ahogyan kell, de a szeméből szüntelenül csorogtak az aranykönnyek.

Hallama Erzsébet

vége 12.

1.18. XXX/16

ERZSÉBET:

Szök

Mózes Attila: A gonosz
eváltozásai — Három ka-
atörténet (Kriterion, 368
). Palotás Dezső: Ég ve-
pokol leánya (Kriterion,
old.).

jed kedélyes, Ne légy ve-
" — hirdeti a hímzett
hajdani konyhában; „a
zjárás furmányos" — hir-
odalomtörténészi bölcses-
is olyan hajdani literá-
ben. Falvédőbölcsesség
, mert előír viselkedés
at s értékeléseket attó
ll, hogy a konkrét eset
Mégis hatnak az efféle
szabályok, mert kényel-
teszik a tájékozódást
kímélnek a konkrét hely-
ızésétől. Hogy belőlük
nanyiele van, arra Hernádi Miklós
bővített közhelyszótára — ha írn
— is kevés lenne, de minket ezút
tal csak az irodalmi érdekel s ab
ból is annyi, amennyit a románia
magyar irodalomra szokás alkal
mazni. Ez pedig — főleg Tamás
Áron novellisztikája nyomán —
mára is érvényesen előírja, hog
milyennek szeretjük az onnét ér
kező irodalmat. Távolról sem sze
retném kisebbíteni például Süt
András irodalmi rangját, de az
szabódás nélkül merem állítani
hogy magyarországi sikereiben nen
kevés szerepet kap, hogy megfele
annak a már kialakított jelrend
szernek s összképnek, amit féli
tájékozott magabízásunkban itt
hon erdélyi irodalomnak szeretünk
hinni. Csakis ezzel magyarázhatom
hogy Székely Jánost jóval később
és szűkebb körben, a remekmű
regényt alkotó Szilágyi Istvánt (K
hull apadó kútba című regényér
gondolok) még kevésbé ismerik ná
lunk, s az úgynevezett „urbánuso
kat" — Méliusz Józsefet, Panel
Zoltánt vagy a náluk is fiatalabba
kat — még ezeknél is sokkal ke
vésbé. Nemcsak háládatlan, d
időtlen dolog is a tehetség össze
méricskélése. Annyit azonban még

Imre Zoltánné metszete

Melléérzések

■ *F. Várkonyi Zsuzsa: Már százszor megmondtam... (Gondolat, 143 old.)*

Amikor a harmónia, a helyzet uralásának sok feltétele hiányzik, akkor tehetetlenségében mellébeszél, melléérez, mellécselekszik az ember. Mindenkinek vannak ugyanott kezdődő, szó szerint ismétlődő motívumokkal gazdagított és ugyanoda torkolló vita-, veszekedésemlékei. Kikerülve egy ilyen helyzetből, lecsillapodik az ember, visszatér normális medrébe, „már megint a régi nóta"-nak, „ugyanaz a lemez"-nek, „a szokásos meccs"-nek nevezi a történteket. A pszichológia meg *játszmák*nak (E. Borne nyomán). Borne játszmaelemzéseiben megmutatja, hogy bizonyos helyzetekben, bizonyos konfliktusokra különböző szer" például az *értő figyelem:* az ember engedje meg a másiknak érzelmei nyílt megnyilvánulhatóságát, ne kényszerítse az indulatok leplezésére, áttételére. Az értő figyelem kiegészítője az önközlés. Nem a düh, vádaskodás, elégedetlenség kimutatása, hanem a kiváltó okok közölhetősége. Ha az ember együttműködést, megoldási lehetőséget kínál és kér, hamarabb, kerülő nélkül érhet célhoz. Ahogyan egy-egy feszültségteli helyzet kialakulása, az ezt fedő játszmák menete elemezhető, annak elkerülési módja is látszik. Legalábbis ésszel végigkövetve egyszerű volna a megoldás. Ha az észjárás összhangban volna az indulatok járásával. Ha az indulatokat nem kísérné éppen a józan ész (ideiglenes) elvesztése. A

Martyn Ferenc, festő

MARTYN FERENC

Hosszantartó, súlyos betegség után pécsi otthonában nyolcvanhét éves korában elhunyt

Martyn Ferenc festőművész, Kossuth-díjas kiváló művész, Pécs város díszpolgára. A Kaposváron született Martyn Ferenc gyermekként került Pécsre, s külföldi utazásaiból is mindig oda tért vissza. Másfél évtizedes franciaországi tartózkodása után végleg a baranyai megyeszékhelyen telepedett le: ott születtek legfőbb alkotásai. A felszabadulást követően fáradhatatlanul szervezte a város képzőművészeti életét, segitette az azóta hiressé vált modern magyar képtár létrejöttét, előadott és tanitott, s közben rendszeresen kiállításokon mutatta be elkészült új műveit. Nagy része volt abban, hogy Pécs hazai, sőt nemzetközi viszonylatban is számottevő képzőművészeti centrummá fejlődött.

—: Hazai

43

XX III/16

Martyn Ferenc, festő

11.

XXIII/40

Berzsenyi lóháton
MARTYN FERENC RAJZA

TÁ

TÁRS

A társalgás
panelh
nagyobbik

az USA-ból Püski Sándor, | Társaság titkára. — Szívesen | — Hazai lélekkel — teszi

ve, erősítve egymást. I
sik, a már megjelent
dáriumhoz hasonlatos
a könyv, amely rövid
Berzsenyi Kincses K
sorozatát indítja olya
zőkkel, mint László
Sütő András vagy
Sándor.

A ránkhagyott Be
örökség körül gyújto
zek első lángját még 1
élesztette Kaposvárott
zsenyi Társaság. Fel
tűzte a magyar szépir
szépműtan, a szónokl
tudomány művelését
költés és népélet meg
nulásainak őrzését. F
sásokat, ünnepségeke
deztek, könyveket adt
pályázatokat hirdettek,
vén a közönség irodal
jékozottságát. A nagy
nyekkel induló társaság

hogy csak végleteket említsek. A tagdíj összege évente 200 forint. A Társaság létszáma pedig tíz hónap alatt csaknem megháromszorozódott.

— *Mit adhatok, s mit kapok, ha felvételemet kérem?*

— Mindenki talál magához illő feladatot, hiszen főképpen a társadalmi öntevékenységből „építkezünk". Vegyünk egy példát: valamelyik nemzeti ünnepünkre a kis falu tanítója színvonalas megemlékezést szeretne összehozni. Ha tagunk, ha nem, levelet küld nekünk az igényeiről, mi segítünk.

— *Mivel?*

— Forrásanyagokkal, kiadványokkal, ha kell, hozzáértő előadóval vagy pénzzel is.

— *Egy szegény társaság?*

Balatoni halászok

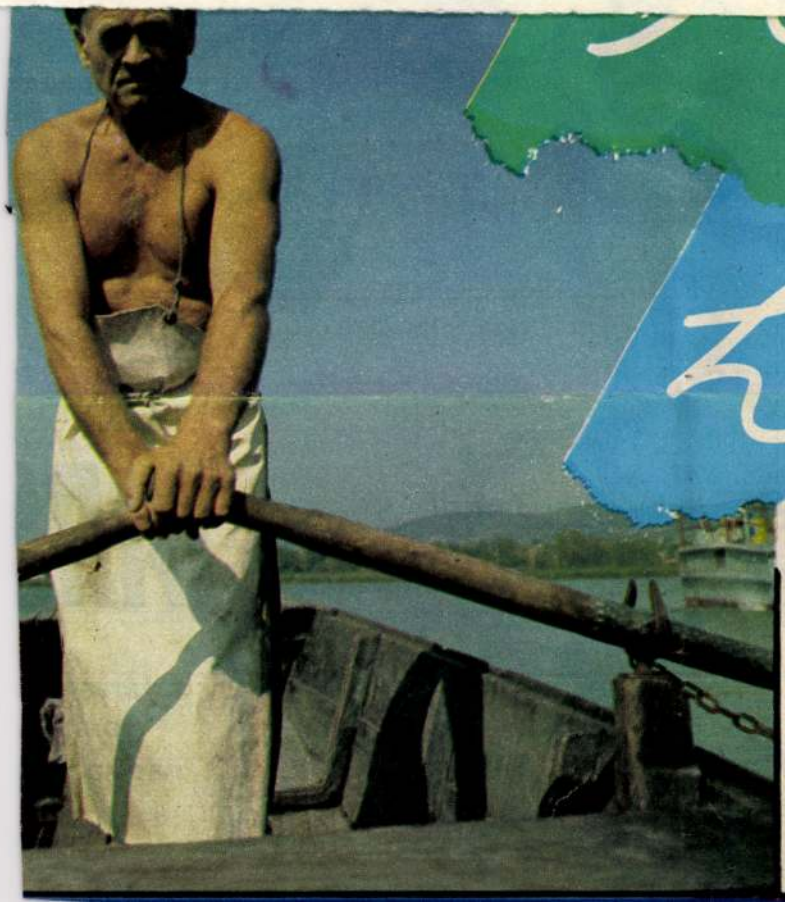

RÉVÉSZ TAMÁS FELVÉTELEI

Martyn Ferenc, kiáll

MARTYN FERENC MÚZEUM

Az idén tavasszal elhunyt Kossuth-díjas képzőművész válogatott alkotásai – festmények, szobrok, grafikák és rajzok – pécsi otthonában, műtermében nyertek elhelyezést.

– Korai Tü

Új Tükör

43

XXIII/43

MAHIR MAGYAR HIRDETŐ
SAJTÓFIGYELŐ
LEVÉLREKLÁM
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Martyn Ferenc Kossuth-díjas festő-grafikus-szobrászművész

SOMOGYI NÉPLAP

1984 SEP 28

1021

HÉTVÉGI tájoló

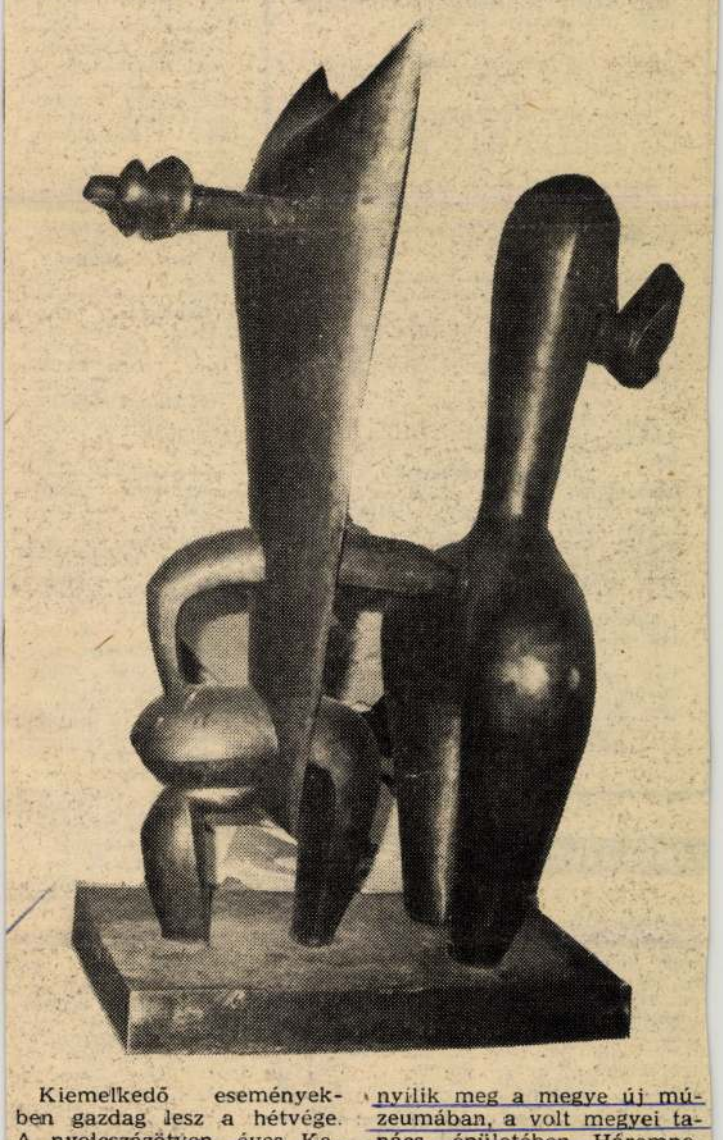

Kiemelkedő eseményekben gazdag lesz a hétvége. A nyolcszázötven éves Karád és a megyeszékhelyen megnyíló *V. dunántúli tárlat* rendezvényei várják az érdeklődőket.

Karádról Kodály helyi népdalgyűjtései jutnak eszünkbe, ennél korábbról, hogy itt is tanított *A lámpás* írója, Gárdonyi Géza. Vasárnap egésznapos program keretében emlékeznek meg a község nyolcszázötvenedik születésnapjáról. Reggel nyolc órakor térzene szól, majd megkezdődik a népművészeti kirakodóvásár. Az emlékezés virágait helyezik el Gárdonyi, Kodály, dr. Fischer Albert és Tímár Szeréna márványtáblájánál a községi tanácsnál, az iskolánál. Ezt követően emlékszászlót avatnak a Kossuth-parkban, majd ünnepi nagygyűlésre kerül sor. A Kossuth-parki iskolában kiállítások idézik a falu történetét, ehhez kapcsolódóan tudományos tanácskozást rendeznek délelőtt tizenegy órától a községi tanácson.

A nyolcszázötven éves Karád történetét Herk Mihály idézi föl, ezt követően a somogyi és a tolnai népzenei hagyományokról beszél Olsvai Imre, a tánchagyományokról Pesovár Ernő emlékezik meg, a karádi nótákat Vikár László mutatja be. Ötödik alkalommal ad otthont a már országosan is számontartott dunántúli tárlatnak Kaposvár. Szombaton délelőtt 11 órakor *Martyn Ferenc* Kossuth-díjas kiváló művész állandó kiállítása nyílik meg a megye új múzeumában, a volt megyei tanács épületében. Háromnegyed órával később kerül sor az V. dunántúli tárlat ünnepélyes megnyitására, fél egykor *Giczy János* festőművész tárlata nyílik meg a Kaposvári Galériában. Az V. dunántúli tárlat díjait 13 órakor adják át a Kilián György Ifjúsági és Úttörőművelődési Központban.

Jordán Tamás előadásában újra bemutatják vasárnap este 20 órakor Platon Szokratész védőbeszéde című művét az ifjúsági házban, Kaposváron. A színházi bemutató után a közönség a *kaposvári nyár* programjában is megismerhette a nagyszerű előadást, ám az érdeklődés újból sürgette, hogy színre kerüljön a darab.

Harmadik alkalommal rendezik meg a Tungsram amatőr művészeti szemlét Kaposváron. A döntőn, a Kilián György Ifjúsági és Úttörő-művelődési Központban, szombaton délután hat órakor a népdal-, pol-beat- és táncdalénekesek, valamint a vers- és prózamondók mutatkoznak be.

Nagyatádon a helyőrségi művelődési központban szombaton este 20 órától bált rendeznek a kalocsai Delfin együttes közreműködésével. Barcson ifjúsági bált tartanak szombaton este. Somogyudvarhelyen az ifjúsági klub szervezésében szombaton honvédelmi napot tartanak, akadályversennyel, ügyességi játékokkal, utána — diszkó.

Gy

Mély fájdalommal tudatjuk mindazokkal akik ismerték és szerették, hogy drága feleségem,

HORVÁTH GYÖRGYNÉ

sz. Németh Erzsébet

türelemmel viselt hosszú betegség után elhunyt. Temetése 1984. október 1-én 14.30 órakor lesz a kaposvári Keleti temetőben. Gyászolják: férje, fia, menye és unokája.

• • •

Mély fájdalommal tudatjuk mindazokkal, akik ismerték és szerették, hogy

BORBÁSNÉ KESZELICZE JUDIT

volt segesdi lakos életének 34. évében türelemmel viselt rövid szenvedés után elhunyt. Drága halottunkat a segesdi temetőben helyezzük örök nyugalomra 1984. szeptember 29-én, szombaton 14 órakor. A gyászoló család.

• • •

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy drága édesanyám, nagyanyánk, dédikénk,

MAROSVÁRI JÓZSEFNÉ

86 éves korában elhunyt. Szeptember 14-én eltemettük Pécsen. A gyászoló család.

• • •

Mély fájdalommal tudatjuk mindazokkal, akik ismerték és szerették, hogy

VOLMI JÓZSEFNÉ

somogyjádi lakos — 72 éves korában, türelemmel viselt, hosszú betegség után — szíve megszűnt dobogni. Temetése október 2-án fél kettő órakor lesz a kaposvári Nyugati temetőben. A gyászoló család.

• • •

Értesítjük mindazokat, akik ismerték és szerették, hogy

FÜLÖP PÁL

volt somogyszili lakos életének 82. évében csendesen elhunyt. Temetése szeptember 29-én 14 órakor lesz a somogyszili temetőben. A gyászoló család.

INGATLAN

Balatonszabadi-fürdőtelepen, a Keszthelyi utcában eladó kétszintes, háromszobás, 163 négyzetméteres, vízközeli, ötéves ikernyaraló 132 n-öles telken. Érdeklődni: ingatlanközvetítő, Fonyód, Szent István u. 10. Telefon: 213. és Siófok, Fő utca 212. Csak hétfőn, 9—12 óráig. (6173)

Eladó Kaposhegyen 360 négyszögöl szőlőtelek termésssel, hétvégi házzal együtt, sürgősen. Ugyanott nyugatnémet rotációs kapa. Érdeklődni minden nap 16.30-tól, szombat, vasárnap egész nap a 12-647-es telefonszámon. (14847)

Kaposváron, a Monostor utcában 435 négyszögöl közművesített telek eladó, építési lehetőséggel. A buszmegálló 2 perc. Érdeklődő leveleket, 14916. számra, a hirdetőbe kérek. (14816)

Bontásra eladó kisméretű téglából készült, 15 m hosszú, 6 m széles gazdasági épület. Alatta nagyméretű téglából készült pince, a tetőn első osztályú falcos cserép. Kazsok, Petőfi u. 46. (14926)

Jutában telek eladó. Érdeklődni: naponta 17 óra után, Kaposvár, Kinizsi-ltp. 3., I. lh. 2/3. Kovács. (696)

Másfél kétszobás OTP-s lakást vásárolnék Kaposváron, a kórház környékén kp.-ért. Ajánlatokat az 14955. számra, a hirdetőbe kérek. (14955)

Összkomfortos családi ház, két családnak is alkalmas, 1400 n-öl kerttel, a Balatontól 11 km-re, Marcali-szőlőhegyen eladó gazdálkodásra alkalmas 2 kh. szőlő, szántó, gyümölcsös. Lakható épülettel, alatta 100 m² pince, gombatermesztésre is alkalmas. Víz van, villany bevezethető. Érdeklődni: Samu István, Marcali, Széchenyi u. 8., 8700. (357047)

Keszthelyen 64 m²-es OTP-lakás garázzsal, kp. + OTP-átvállalással eladó. Megtekinthető: 17 órától, Ságvári köz 9., III/6., Fekete. (357196)

Gazdálkodásra alkalmas egyholdas telken, azonnal beköltözhetően családi ház eladó. Kutas Jánosné, Mezőcsokonya, Szabadság u. Érdeklődni a szomszédban, Bognáréknál. (560)

Kaposváron, a Léva közben első emeleti, háromszobás szövetkezeti lakásomat egy vagy két kisebbre cserélem, vagy készpénzért eladom. Ajánlatokat a 468-as számra, a kiadóba. (466)

Eladó vízparti, IV. emeleti társasnyaraló-lakrész. Fonyód, Móra u. 1. Érdeklődni: Kaposvár, Szántó Imre köz 50/b., II. lh., II. emelet 1. (446)

Eladó Kaposvár, Marx köz 4. sz. alatt, III. emelet 2-ben egy kétszobás lakás 1985. évi beköltözéssel. (445)

Dunaújvárosi kétszobás, hallos, erkélyes szövetkezeti lakásunkat hasonló kaposvári lakásra, vagy kisebb, esetleg felújításra szoruló családi házra cserélnénk. Kaposvár környéki is érdekel. Érdeklődni lehet: Kaposvár, Toponári u. 95., Dunaújváros, Tan-

atvállalással, 1985. évi beköltözéssel, fizetési könnyítéssel, 17 óra után Kaposvár, Füredi út 71., III/10. (035433)

Kétszobás családi ház 600 négyszögöl telekkel eladó. Fonó, Dózsa utca 13. (853)

Gölle központjában, Hősök tere 5. szám alatti, gazdálkodásra alkalmas családi ház eladó. Érdeklődni: szombat, vasárnap az I. sz. ügyvédi munkaközösség göllei kirendeltségén, munkanapokon a kaposvári 14-333-as telefonon. (876)

Böhönyén eladó kertes, komfortos családi ház garázzsal, gazdálkodásra is alkalmas melléképületekkel. Cím: Böhönye, Szabadság u. 46. (359)

Kadarkút, Hódosi u. 48. sz. alatti családi ház, 140 m² alapterületű, két hold belsőséggel, azonnal eladó, esetleg fizetési könnyítéssel + OTP-vel. Érdeklődni: minden nap 16 óra után, szombat, vasárnap egész nap a helyszínen. (092758)

Családi ház őszi beköltözéssel, kerttel, sok gyümölcsfával eladó. Érdeklődni: mindennap, Bárdudvarnok, Nagypuszta 7. szám alatt. (77734)

Háromszobás, komfortos családi ház 300 n-öl telken (gazdálkodásra alkalmas) melléképületekkel, garázzsal sürgősen eladó. Megtekinthető minden nap 17 óra után, Babócsa, Akácfa u. 14. (77566)

JÁRMŰ

ZR-es Trabant 1986-ig érvényes műszaki vizsgával, jó állapotban eladó, Kaposvár, Zalai Károly lakótelep 2., fszt. 5., Andrikó, 17 óra után. (035346)

A. M. C. Pacer személygépkocsi kofferos Barkas eladó, Kaposvár, Rippl-Rónai tér 2. Műszaki üzlet. (874)

PE-s, Lada Combi, 1987-ig érvényes műszaki vizsgával eladó. Érdeklődni: Hegedüs József, Öreglak, Park u. 9. óra után. (7736)

UV Skoda S 110-es személygépkocsi kétéves műszaki vizsgával, és egy kétéves Skoda-motor sürgősen eladó. Érdeklődni: Czár Lajos, Zamárdi, Diófa u. 11. (77774)

LAKÁS

Elcserélném fonyódi, Balatonra nézős, kétszobás, 52 m²-es, erkélyes tanácsi bérlakásomat kaposvári két és fél szobás vagy kétszobás + étkezős tanácsi (nem panel) bérlakásra. Földszint, I. emelet előnyben, kertes is lehet. Cím: Fonyód, Ady E. u. 35., II. emelet 9. ajtó, Borczi. (Patyolat fölött.) (459)

EGYÉB

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas festő-grafikus-szobrászművész (1899-1986).
Gabriel Fauré emlékére, bronz, 48 cm, 1973/74.

Művészet, 1987. január, borító belső oldala.

Martyn Ferenc: Gabriel Fauré emlékére, bronz, 48 cm, 1973/74 (fotó Nádor Katalin)

lűvészet

1987. január

Martyn Ferenc, Kossuth-Lajos szobrász, festő-grafikusművész (1899-1986). 8. Kytatás

8 **8** Martyn Ferenc: Szoborterv két figurával, gipsz, 63 cm, 1943 (fotók Nádor Katalin)

Lánczi Sándor: Martyn Ferenc emlékezése szobrászatáról.

Művészet, 1984. január 8-old.

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas szobrász, festő-grafikusművész (1899-1986). 7.) folytatás.

7 Martyn Ferenc: Barbár emlék (Szoborterv járommal), alumínium, 43 cm, 1943/74

- Művészet, 1984. január 8.-old.

Láncz Sándor: Martyn Ferenc emlékezése szobrászatáról.

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas szobrász-festő-grafikusművész (1899-1986). 6.) Folytatás.

6 **6** Martyn Ferenc: Alföldi emlék, alumínium, 46 cm, 1943/74

Lánc Sándor: Martyn Ferenc emlékezése szobrászatáról.

Művészet, 1987. jan. 7-old.

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas szobrász-festő-grafikusművész (1899–1986). 5.) Folytatás.

5 **5** Martyn Ferenc: Kompozíció II, alumínium, 39,5 cm, 1941/73

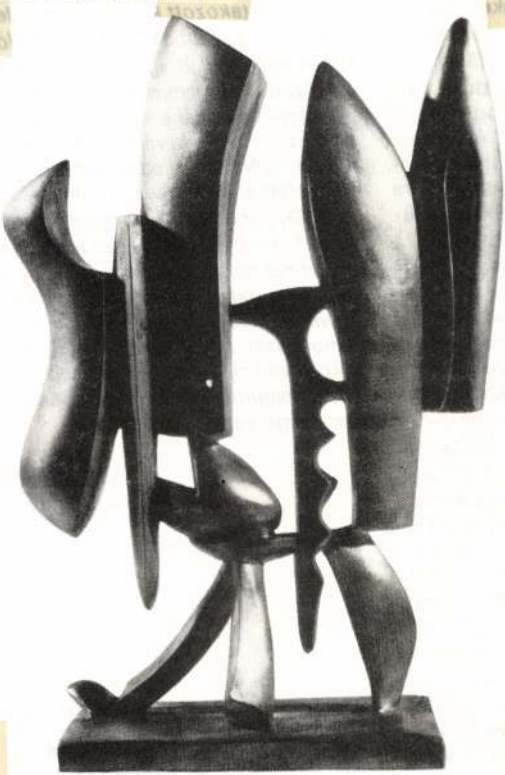

Zámor Sándor: Martyn Ferenc emlékezése szobrászatáról.

Művészet, 1987. jan. 7-old.

4. **4** Martyn Ferenc: Kelta emlékmű, bronz, 80 cm, 1943/75

Martyn Ferenc: Kosuth díjas szobrász – fotográfus minén (1899-1986). 4.) Folytatás,

Lanz Sándor: Martyn Ferenc emlékezése szobrászatáról. Minészet, 1987. Szám. 6-old.

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas szobrász-festő-grafikusművész (1899-1986.) 3.) Folytatás.

3 Martyn Ferenc: Négy földrész, bronz, 54 cm. 1942/72

3

Lancz Sándor: Martyn Ferenc emlékezése szobrászatáról.
Művészet, 1987. Jan. 6-old.

Martyn Ferenc Kossuth-díjas szobrász- és grafikusművész. (1899-1986). 2. Folytatás

2 Martyn Ferenc: Lebegő forma (Térkonstrukció), festett fa, 53 cm, 1946

Lőrincz Sándor: Martyn Ferenc emlékkiállítása szobrászatából.

Művészet, 1984. jan. 6-old.

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas szobrász-festő-grafikusművész, (1899-1986). 1.) Folytatás.

Lámer Sándor; Martyn Ferenc emlékezése szobrászatáról.

1 Martyn Ferenc a tatai tó partján rajzol, 1985

Művészet, 1987. jan. 6-old.

MK SAJTOFIGYELO
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Bildhauer-Maler-Graphiker Ferenc Martyn

BUDAPESTER RUNDSCHAU

1984 ÁPR 3 0

1021

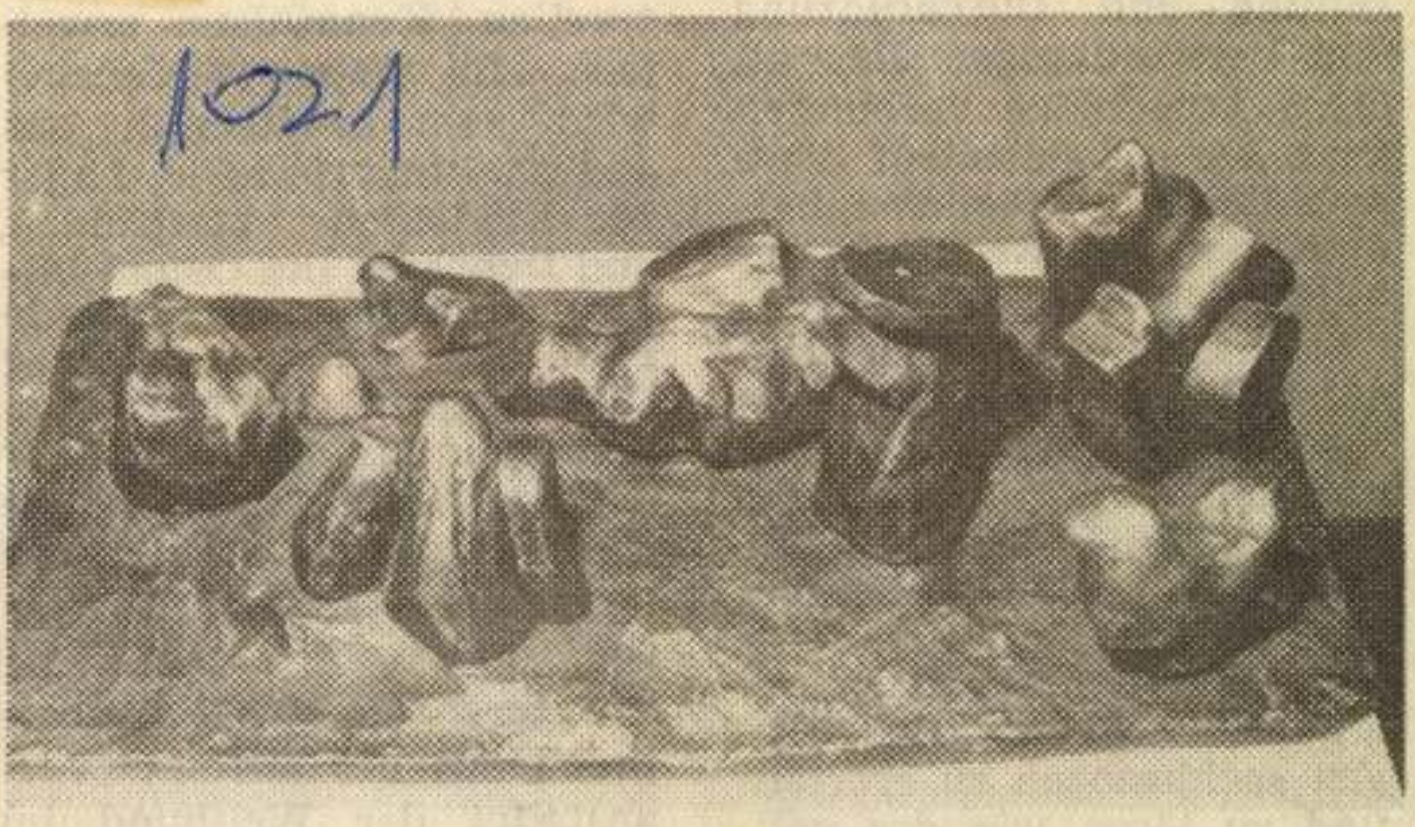

Ferenc Martyn: Zerfallende Menhire, Bronze
Landesausstellung der Bildenden Kunst

erörtern, (
reitung u
von Verha
diese Vor
sind. Sie (
Appelle e
dige posit
Mitgliedst

Sie halte
gend erfo
Kernwaffe
noch nicht getan haben, die Verpflichtung übernehmen, nicht als erste Kernwaffen anzuwenden. Sie treten dafür ein, schnellstmöglich zu beginnen, solch wichtige Fragen sachbezogen zu erörtern und zu lösen wie das vollständige und allgemeine Verbot der Kernwaffenversuche; das quantitative und qualita-

Schuljahr 1984/85 an die Kinder von Auslandsungarn ihre Schulausbildung in englisch-ungarischen Klassen fortsetzen.

Unter dem Titel „Kostprobe aus der Heimat" veranstaltet der Weltbund im Operettentheater an zehn Abenden ein heiteres Musikprogramm, dessen Einnah-

Martty Mykkanen, finn grafikusművész
Kovács Orsolya: aktualitások a minőség jegyében.
P. Lakatos 88

Martty Mykkanen/Finnország

Művészet, 1988. okt., 42-old.

Martyn Ferenc: Rajz

482

Selenkor, 1886. június

Meghalt a tette szobrász meghalt a művész a mester
a „kézműves" ahogy magát nevezni szokta és szerette
s a még-érintetlen formák vonalak színek
most már nélküle árván várnak más jótevő kezekre

Meghalt . . . elment az ajándékozó a mindig ajándékhozó
aki a teremtett világot szebbé tette kirakva számos új dologgal
nevelte a szemet gyöngéd noszogatással
okos példázatokkal olykor villámvető haraggal

Elment . . . Amit már megcsinált az beleépül az időbe
az idő tartja védi – s lesz majdan szelíd temetője
De amit félbehagyott az nyugtalanul és izgatottan
lüktet szédül tolong sóvárog befejezőre

Mit látott a kézműves ha körülnézett vagy ha magába?
A törvényt a törvényeket a kinti és a benti szépet
s kiszűrt belőlük sok ezer őrizendőt sok ezer igazat
(„A Szép: igaz s az Igaz: szép" – ismerjük a költő-beszédet)

Nem áll többé soha állványa előtt senkivel és nem magyaráz
alig-szóval de gazdag mozdulatokkal éles szemmel:
itt egy inda (kígyóz a kéz) ott egy átló (nagy lendület)
s vizsgál a szem bűvöl kísért parancsol makacs türelemmel

A táj seregnyi titkai: virágok kórók hegygerincek
nyilatkozásai – az ő módján – örökre megszakadtak
Pedig szerettek volna mások is szerettek volna nagyon szerettek volna
Eztán már létezésük végéig így maradnak

MARTYN FERENC

A szinek vibráknak a festményeken, sápadtzöld, narancs, barna és sárga. ...A "Háborun" már csak kusza, szögesdrótot idéző szaggatott vonalak

ka-

paszkodnak össze, s veszik fel végül a végtelen matematikai jelének, a fekvő nyolcasnak alakját.

„Csak le kell csuknom a szemem s színes képek sorozata vonul el előttem. Éjszaka, félálomban, de gyakran ébren, mint képeskönyvben, úgy lapozok gondolataim képtárában" — mondta Martyn Ferenc. De a borzalmak megjelenítésénél lemondott a színekről. 1944-ben, Budapesten bujkálva készítette tíz lapból álló rajzsorozatát, *A fasizmus szörnyetegeit*. Borzalmas, csapott homlokú szörnyek szerepelnek e rajzokon, némelyik egyetlen hatalmas száj, amelyből emberi kezek és lábak lógnak ki. Idomtalan, képzeletszülte, semmire sem hasonlító, mégis ismerős monstrumok ezek, amelyeken gyakran ott díszlik a horog- és a nyilaskereszt. Az emberevő, félelmetes, groteszk szörny a fasizmus jelképévé nő. De legyenek bármilyen elvontak Martyn rajzai, mégis mindig életközelben maradnak, kapcsolódván az állandó és a pillanatnyi időhöz, elutasítva mind a fasizmust, mind a háború ma is kísértő fenyegetését.

(Képünkön a grafikai sorozat egyik lapja)

Hunyady Judit

.3-4.o.

Motus in usu scholastico duplic
latius mutationem, strictius vero m
mutationis species est.

3. Quid sit mutatio?

Mutatio est transitus rei ab u
accidit, quando aliquid aliter se h
buit. Ad mutationem requiritur

a/ causa, qua producitur,
b/ subiectum, quod aliter se h
c/ terminus a quo seu modus o
d/ terminus ad quem seu modus
quirit,
e/ ipse transitus ab uno statu

4. Quotuplex sit mutatio?

Mutatio potest esse metaphysica
a/ Mutatio metaphysica est fier

lasztva láthatta viszont Holbein, a vallási terror elől menekült emigráns tegnapi modelljei fejét.

Erasmus — Dürer és Holbein róla készült képmásai óta a szellem emberének képzőművészeti archetipusa — egyetlen metszeten szerepel; a hasszimbólumként is, mint Dürer sétáló szerelmespárja mögött, de nemcsak a „memento mori" szellemében. Ar-

MARTYN FERENC 85 ÉVES

Tisztelettel meghívjuk

1984. június 17. 16 órára
a Martyn Múzeumba,
Pécs, Káptalan u. 6.

MARTYN FERENC
kiállításának megnyitására,
szobrainak leleplezésére,
új üvegablakának felavatására.

Most megjelent könyvét
a művész a helyszínen dedikálja.

PP.

CSONGRÁD
CAMPING
TEL 63 31-185

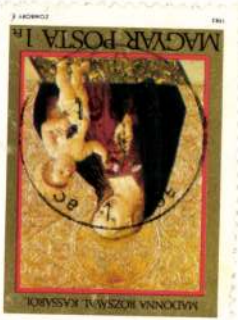

Janus Pannonius Múzeum * Pécs * Pf. 158 * H—7601

dr.MAROSI ERNŐ
dr.SZABÓ JULIA
B u d a p e s t
Gellérthegy u.5.

1 o 1 6

III

MARTYN FERENC FESTMÉNYEI

Pécs, Martyn-ház

Könnyen megzavarja értékítéletünket, ha „eleven művészettörténet" jár köztünk. Martyn Ferenc a Párizsból hazatért Rippl-Rónai házában itatódott át egy életre az európai művészet szellemiségével. Majd amikor 15 éves franciaországi tartózkodás után Pécsre költözött, ő hozta magával az avantgard levegőjét, s a bontakozó elvont törekvések jelentős alakja lett.

Művei, konstruktív szerkesztettségük, szimbólumokkal telítettségük ellenére sem sorolhatók irányzathoz, hiszen stíluskötelmek helyett mindig egyfajta benső szabadság, világra nyitottság vezette a művészt a formák és a színek törvényszerűségeinek keresésében. Az egymáson átütő síkok, vonalak hol geometrikusan szigorú, hol hevesen játékos, hol expresszíven szürreális, távolabbi jelentésekkel telített képi világa tág teret hagy a fogadói fantázia számára. Az emlékezés belső birodalmába kalauzolják, az élet rejtett viszonylatai felé terelik a figyelmet.

Bár e négy évtizedet átfogó válogatás a sokrétű életműből ezúttal csupán a kisebb méretű festmények bemutatására vállalkozik, anyaga mainak hat. Az életrajz ismerete nélkül is ámulatot kelt az a különös életöröm, amely ott bujócskázik a drámai feszültséget hordozó kompozíciókban is. *(Képünkön a Prince és Chambellan című festmény)*

Husz Mária

14. 82.

4. o.

kulcsszám, megnevezés:

havi törv. munkaidőnek me

3. A dijazás számitásánál alapulvett mu

4. A jogviszony tartama:

5. A feladat irányitója:

6. A szerződéshez szükséges előzetes e

A kifizetésre kerülő dijból progressziv j
levonásra.

Budapest, 197.....

.....

megbizott

Martyn Tesno: Takáts Gyula portréja

Selenkor, 1886. február

A következő évektől – az idők történelmi változásának megfelelően – egyszer lazább, máskor szorosabb lett a Pécshez kötő szál. Az ötvenes évek első felében, a kényszerű pihenő idején, ismét a tervezgetés került előtérbe. Egry Józseffel közös kötetet állítottak össze: rajzok és versek egymás mellett. Ám ez csak hosszas huzavona, többszöri elutasítás után jelenhetett meg a Dunántúli Magvető sorozatban. Pécsen adták ki 1955-ben a *Vizitükröt*. Nem véletlen, hogy nyolcéves megszakítás után ennek a városnak a szellemisége segítette a költői pálya újraindulását.

S nemcsak azt. A festő és grafikus munkásság kiteljesedését is – Martyn Ferenc közreműködésével. Martynnal még Rippl-Rónai környezetéből ismerték egymást. Természetes így, hogy amikor a festő európai utazását befejezve hazatért, s Pécsen telepedett le, Takáts – Weöres társaságában – fölkereste. Ez a beszélgetés meg a későbbiek és a levélváltások nem csupán a barátságot mélyítették el, az alkotói kapcsolatot is. Martyn volt – Egry mellett – a legfontosabb a képzőművész barátok közül, aki biztatta Takátsot a festés és a rajzolás folytatására. Addig, míg színes rajzaiból össze nem gyűlt egy kiállításra való. Akkor előszót írt a katalógushoz, s megrendezte Takáts első tárlatát 1963-ban a Janus Pannonius Múzeumban. Az alkotó kapcsolat mélyült később Martyn kaposvári kiállításaival, amiket Takáts múzeumigazgatóként rendszeresen programba iktatott...

A város, a folyóiratok *(Sorsunk, Dunántúl, Jelenkor)*, a barátok együtt irányították és irányítják úgy a pályát, hogy a mediterrán szemlélet kiteljesedjen. Kaposvár, Pécs, Bece-hegy hármas pontja elválaszthatatlan egység számára, ahonnan távolabbra is lehet tekinteni. Ahogy a Babits-centenáriumra készült *Pécs – Ravenna* soraiban:

Ő mondta, elveszett e vers
és kíváncsian nézett reám,
hogy él-e még az az akác
a Decleva-ház udvarán?

Ültem, ettem az asztalról,
hol ő írt s ebédet evett.
Még akkor úgy dagasztották
Pécsen a fehér kenyeret...

És nőtt és nőtt hitében is,
aki abból csak akkorát,
akár egy ostya s ekként nőtt
nagy költővé a kis diák.

Az áldott vihar hírnökei

Az 1907-es romániai parasztfelkelésről

A *Pesti Napló* 1907. február 15-i számában rövid bukaresti jelentést közölt: elfogadták a törvényjavaslatot a román hadsereg állományának növelésére. Az olvasó e lépésnek alighanem a külpolitikai jelentőségét latolgatta, holott a hadsereget otthon vetették be. Egy hete volt, hogy fellángolt a parasztfelkelés az ország északi részén, Moldvában, de mint jóval később egy lap megjegyezte, „ezekről a dolgokról nemigen adtak hírt a nyilvánosságnak, a külföldre pedig még kevésbé".

Az úr — úr maradt

1907. február 8-án Botoşani vidékén, *Flămînzi* faluban — amelynek neve is koplalót jelent — a bérleti szerződések meghosszabbítására gyülekeztek a parasztok a Sturdza uradalomban. Mint megannyi bojári birtokot, ezt is nagybérlő kezelte. E bérlők hektáronként 20 lejt fizettek a birtokért, de kétszer, sőt négyszer annyit is követeltek a kis tagokban kiadott földért a megművelőktől. A flămînziek tiltakoztak a növekvő uzsorabérlet ellen, csak 25 lejt voltak hajlandók fizetni. Az alku a tettlegességig elmérgesedett.

Hogy miképpen került sor a kastélyok feldúlására, községházák elfoglalására, hogyan robbantak az indulatok felkelésbe, azt történelmi tények és kortanú írók alkotásai érzékeltetik. Egy román politikust idézve írta akkoriban az egyik pesti lap, hogy „Románia belső története Cuza halála óta tulajdonképpen semmi egyéb, mint szakadatlan láncolata a kisebb-nagyobb parasztlázadásoknak". Ha túlzó is e megállapítás, igazságra utal. Különösnek első pillanatra csupán azt érezhetjük benne, hogy úgy tűnik, éppen a földreformot kierőszakoló fejedelemtől számítja a paraszti elégedetlenséget.

A gyökerek 1848 levert polgári forradalmáig nyúlnak vissza, amely a paraszti követeléseket nem teljesítette be, de annál inkább tudatosította. Megindult a polgári és nemzeti állam létrehozásához, a fejedelemségek egyesítéséhez vezető erjedés. Az egyesülés 1859-ben következett be azzal, hogy Moldvában és Havasalföldön is az 1848-as gondolkodású *Alexandru Ion Cuza* ezredest választották fejedelemmé. Erről az időszakról írta *Kossuth:* „nem voltak pártok, mert a személyes érdekeket háttérbe szorító hazafiság a vitát önmegtagadással megelőzte... Ilyen szellem kell ahhoz, hogy a nép hazát alkosson, vagy ha elveszett, visszaszerezze". Ám ezután annál élesebben fejeződtek ki az érdekek. Cuza csak úgy tudta 1864-ben elfogadtatni a földreformtörvényt, hogy feloszlatta a nemzetgyűlést, módosította a választási törvényt. Az új nemzetgyűlés azután megszüntetve a jobbágyi kötöttségeket, 15 éves váltság fejében megadta a paraszt egyéni szabadságát, s némi földet is osztott, főként egyházi birtokok gyengébb talajú területein.

Cuzát két éven belül összeesküvés buktatta meg, a parasztok szabadsága a bérleti rendszerrel pedig újfajta kiszolgáltatottságot hozott, proletarizálta a volt jobbágyot. Ez már a mohón kibontakozó tőkés fejlődésnek felelt meg, amely egyébként főleg osztrák és magyar pénzekkel fellendítette a természeti kincsek kiaknázását, az ipart és különösen a falvak világába is behatoló bankrendszert. A gyorsan növekvő ipari munkásság is létrehozta első érdekvédelmi és politikai szervezeteit. De a feudális vonások nem tűntek el nyomtalanul, a bojárok sem mondtak le egyik napról a másikra feudális járandóságaikról — azokat a bérlethez jutás érdekében is kénytelen volt megadni a paraszt —, s főleg nem változott egy csapásra a feudális úr—paraszt viszonyt őrző úri magatartás.

„Ha ínség lázít"

Igazában e viszonynak az irodalom által megörökített képe érzékelteti a mérhetetlen feszültségeket. „Ne kívánja az ég, a nagy, Hogy végül vért s ne földet adj, Ha ínség lázít s nem lehet Tűrni...", miként a kortárs költő, *George Coşbuc* megfogalmazta a paraszti lelkiállapotot. A felkelés vidékén, Paşcaniban — ott, ahol vasúti munkások szabadították ki a letartóztatott s vagonba zárt lázadókat — született *Mihail Sadoveanu* (akit mellesleg 1907-ben felbujtás vádjával ugyancsak őrizetbe vettek). Megannyi regénye hősének sorsában ábrázolta a rengeteg megaláztatást, a kiszipolyozást. „Az emberek eltűrték tíz esztendeig — mondja a *Kétféle fájdalom* című elbeszélés egyik paraszt katonája —, tíz álló esztendeig magukba fojtották, a végén megfogták, s darabokra szaggatták a bojárt."

1907 nagy tablójának írója, *Liviu Rebreanu* magyarul *Lázadás* címen megjelent regényében mintegy a felkelés valóságos kirobbanásának lélektani pillanatát érzékelteti. Amikor a szerződés miatt összegyűlteket a feszült helyzetben is fennhéjázva leckéztető bojár magamagát felmérgelve végül belelő egy botos parasztba: „Tíz másik bot is emelkedett a magasba; vad, dühös parasztjai, akik mind szorosabban köréje seregletek, ütötték, ahol érték, s egyben testükkel tartották, hogy el ne essék." Aztán vörös kakas szállt a kastélyra...

A lázadás — napok alatt terebélyesedve felkeléssé a moldvai falvakban, köztük a csángó magyar falvakban — benyomult a városokba is. De katonaság fogadta, sortüzek — „valóságos vérfürdő", Rebreanu megrettent prefektusának döbbent kifejezésével.

Intő példa

Moldvában néhány hét alatt elfojtották a felkelést — annál hevesebben lobbant föl Havasalföldön, uradalmakat dúlva, Bukarest felé nyomulva. A hadsereg szabályos harcot vívott — nemcsak puskákkal —, ahogy április 11-én a Pesti Napló beszámolt a lezárult eseményekről —, hanem „egész falvakat ágyúkkal lőttek össze, és a házakat, földeket kíméletlenül földig égették. Amikor pedig a fölkelést elnyomták, megkezdődött az üldözés, az árulkodás, a vérbírságok dúlása és a győzelmes ellenforradalom minden borzalma".

A román belügyminisztérium szűkszavúan 3280 ember elestét jelentette, továbbá hatezer sebesültről és 9687 letartóztatottról adott hírt. Valóságosan jóval több halottról szólt a sajtó, valamint arról, hogy a foglyok már csak kaszárnyákba, középületekbe, postahivatalokba férték. De a felkelés nem zajlott le eredménytelenül, ha a parasztok helyzetének könnyítései nem álltak is arányban áldozataikkal. Ahogy egy liberális magyar képviselő, *Hock János* 1907. március 21-én a *Magyarság* című lapban megjegyezte: „Intő példa volt a hatalmasoknak, hogy nem lehet büntetlenül visszaélni a népjoggal, szabadsággal, gazdasági érdekkel, mert minden erőszakos elnyomás és lelketlen kizsákmányolás rettenetes megtorlással jár."

A félelem szülte enyhítések természetesen nem oldották meg a parasztkérdést — az négy évtizeddel későbbre maradt. Ahogy *Lenin* írta 1915—1916-ban *Füzetek az imperializmusról* című feljegyzéseiben: „A romániai parasztok 1907-es (tavaszi) felkelése helyzetük javítása szempontjából az 1905—1907-es orosz forradalomhoz hasonló szerepet töltött be." Hasonló szerepet, hasonló okokból — de pezsdítően hatottak is rá az orosz forradalom hírei. Ezek foglalkoztatták az idő tájt Európát, s ekkor — 1907. március 2-án — írta *Ady* a Budapesti Naplóban: „Itt van már a csodálatos, áldott vihar, az ő hírnökeivel, szent sirályaival."

Németh Ferenc

Hangulatjelentés a Káptalan utca 6-ból

Látogatás Martyn Ferenc múzeumában

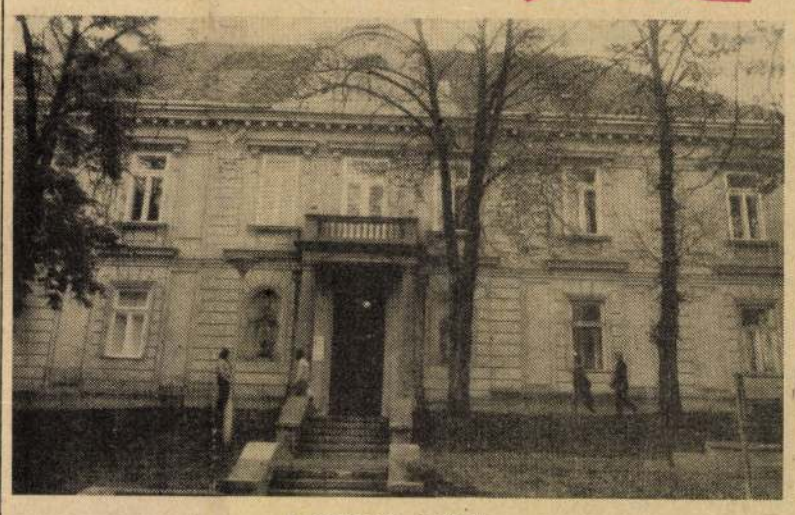

A múzeum épülete.

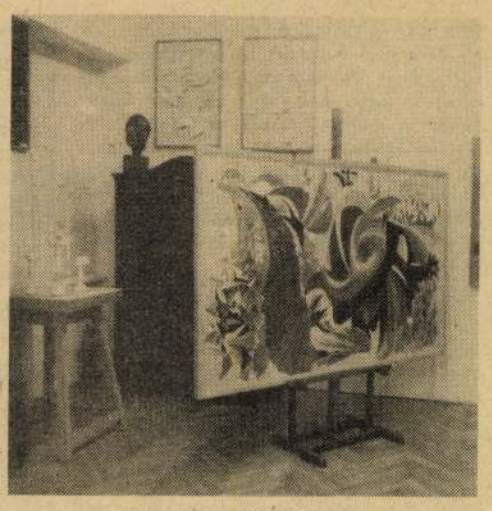

Részlet a kiállításról.

Annak idején a mester még maga vezetett végig a kettős funkciójú épületen, a lakásnak és „monográfikus" múzeumnak egyként remek Káptalan utcai házon. A nevezetes pécsi körletnek ekkor már olyan presztízse volt a modern magyar művészet tisztelői előtt, mint régészeknél a Királyok Völgye. Uitz és Vasarely, Amerigo Tot és Csontváry... A névsor pedig folytatást ígért, mert „ami van, az terjedni, növekedni akar". Déry Tibor szép mondata ugyan saját kertjének vegetációjáról szólt, de áttételesen érvényes lett a dunántúli város offenzív szellemi életére is. Egy csöpp mélabút azért éreztem akkoriban. Aki életében itt „kap házat", annak lét és öröklét már egyre megy. E legnagyobb elismerés alighanem tapintatlanság. Memento mori, a halálra figyelmeztet, amelyet a kultúra legpompázatosabb díszsírhelye sem tud feledtetni. Még emlékeimben élt egy milánói látogatás a hasonló „helyzetbe hozott" Francesco Messinánál, a kor egyik nagy tekintélyű, élő klasszikus szobrászánál, akinek zsémbes, kérkedő tárlatvezetői szavai mintha alapvető ellentétben állnának tekintetével. A tekintetével, amelyből ki lehetett olvasni: „azért ugye még élek, azért műveim még és már nemcsak múzeumi darabok, hanem még és már megállnák helyüket a halandók tárlatain is."

Akkori, Káptalan utcai mélabúmnak azonban nem volt alapja. *Martyn Ferencben* éppúgy nem volt szorongás, a tudván tudott és könnyedén belakott utolsó színhelyén, mint ahogy az a főpapi gőg is hiányzott belőle, amelyet önkéntelenül is elkap a saját kultuszát celebráló élő. Halk méltóság és ki nem húnyó kíváncsiság vezette mozdulatait. Szemlátomást egyáltalában nem érdekelte műveinek pillanatnyi szellemi árfolyama, az érdekelte, ami a világban volt, a dolgok állása és benne az az ügy, amelyet mindhalálig képviselt.

Ügyről beszélünk Martyn esetében, de mintha az istenek megkímélték volna mindattól a véráldozattól és boldogtalanságtól, mártírrátartiságtól és önmanipulációtól, amelyet ugyancsak ezek az istenek szoktak rámérni az ügyre sorsot feltevő kelet-közép-európai művészre. Évtizedeket élt ugyan Párizsban, de nem szenvedett az emigránsléttől. A háború végső szakaszában illegalitásba kényszerült, de nem esett a tétlenség depresszió-jába. Jó ideig a művészet hivatalos szférája hallani sem akart az általa képviselt stílusról, de sértődés helyett kereste azt a pontot, amelyen az elértéktelenedés veszélye nélkül mégis megvethette lábát. A „jó idő" után még további jó néhány évig bizalmatlanság övezte teljesítményének javát, de a ketségbeesés, a méreg sosem felhőzte be tiszta színű festészetét, szobrászatát. Tette, amit tennie kell, sőt azt is, amit tennie lehet. Mindig megtalálta a teljes magány és a központi elismerés közötti különös megoldást: a művészi és közéleti érvényesülés kis csoportra érvényesíthető autonómiáját. Pécs Martyn számára nem volt sem a Fülep Lajosok Zengővárkonya, sem a beérkezettség decentralizált szellemben berendezett szalonja. Inkább az értelmes cselekvés emberléptékűvé tervezett munkahelye. A Káptalan utca 6-os számú ház már fél év óta „tiszta műfajú" múzeum. Az „ügyről", a modern művészet e századi illetékességéről, Pécs város testmeleg közegéről, de leginkább egy képzőművészeti alternatív út európai színvonalú műveléséről immár csak és kizárólag a művek tudósítanak.

És persze valami még, amit az egyszerűség kedvéért nevezzünk hangulatnak. Hogy ez annak köszönhető, mert az épület háziasszonya ma is az, aki még a művész életében ellátta a gondnokság munkakörileg jól körülírható és a művészet-népszerűsítés munkakörileg körülírhatatlan funkcióját, ugyanis jegykezelőnek álcázva több „háttérinformációt" mellékelt a művekhez, mint a Janus Pannonius Múzeum mindig elegáns és mindig szakszerű kiadványai? Hogy ez annak köszönhető, mert az emeleten a „volt" lakószobákban még ma is elöl van az utoljára olvasott könyv, és a sem nem rendetlen, sem nem túl pedáns, hanem ésszerű rendben tartott festőszerszámok sora? Hogy még ma is elbűvöl a biedermeier garnitúrának és a falakon, sublótokon, kályhaelőtérben elhelyezett konstruktív szürrealista alkotásoknak az ízlés papírformája szerint összeférhetetlen, a személyiség ereje folytán nagyon is összeférhető harmóniája?

A legvalószínűbb mégis az, hogy a természetes közegében elhelyezett életmű *összmondanivalója* nyűgöz le. Ugyan hol található e történelmi régióban még egy olyan képzőművészeti teljesítmény, amely felold, sőt magától értetődő összhangot volt képes teremteni a zilált világ és a mérnöki észjárás között? Amely a számára megnyíló terben és a részére fenntartott síkon a jég hátán is megművelte a maga kertjét? Amely az idilltől éppúgy tartozkodni bírt, mint attól a fekete csüggedéstől, amire azért — valljuk be — erős késztetést érzett az e világba vetett művész? *Dunántúli tájai*, rikoltó színekben rikkantó *Kakasai*, mélységes mély időkútból felbukkanó *Ír királyai*, szétrebbenő gondolatokat idéző *Kikötői* tudomásul is veszik és ki is oltják a nem művészi világ otromba cseleit. Csak annyi valóságot fogadnak be és párologtatnak ki, hogy abból hiteles művészi igazság maradjon a fán és a porcelánban, a vásznon és a papíron.

És az is milyen csalóka! Mert ott van például a földszinten, mindjárt a pénztárral szemben egy remek rajz, a *Paprikák*. Az ember első pillanatban azt gondolná, hogy realista csendélettel van dolga, a sok „absztrakt" festmény és szobor közelében egy kis életből ellesett lazítással. Aztán figyelmesen megnézve kiderül, hogy az ártatlan, majdnem csutkára vetkeztetett zöldségek vérszomjasabban fenekednek egymásra, mint az emeleten teljes harci díszbe költött kelta harcosok, és hogy agóniájuk legalább olyan visszavonhatatlan, mint a vízpartokon testetlen látomássá szűkülő emléké. Valami hűvös belső biztonság, valami minden körülmények között érvényes tartás, valami kiapadhatatlan kíváncsiság kísért szobáról szobára.

Az embert lassanként ritkán érzett büszkeség és nyugalom tölti el: de jó, hogy a vérzivatarok és hajtűkanyarok közepette ez a fajta művészet, ez a fajta művészmagatartás is megélt a magyar művészet hol szikes, hol árvizes talaján!

Ritka az is, hogy ebben az esetben a magyar művészettörténetnek nincs adóssága. Hárs Éva méltó Martyn-monográfiája, az általa szerkesztett nagyszerű életmű-katalógus, nem utolsósorban a Káptalan utcában az öröklétre berendezett emlékmúzeum gondoskodik arról, hogy a „nagyon szép" élménye artikulálódjék. Nincs is más dolgom, mint hogy a felügyelettel megbízott gondnok sóhaját ideírjam. „Olyan szomorúak vagyunk a téli hónapokban, hogy nincs elég látogató, és nincs elég hírverés. Kérem, adja ezt tovább." Továbbadtam tehát.

P. Szűcs Julianna

Folytatódott a magyar játékfilmszemle

A Kongresszusi Központ kamaratermeiben is vetítenek

A *Filmklub Szövetség* tisztújító közgyűlésével folytatódott vasárnap a XIX. magyar játékfilmszemle a Budapest Kongresszusi Központban. A megválasztott új vezetőség névsorát kedden a Filmklub Szövetség vitaülésén hozzák nyilvánosságra.

A szemle versenyprogramjában Sólyom András *Doktor Minorka Vidor nagy napja* című filmjét, Gyarmathy Livia Karlovy Varyban már sikerrel szerepelt *Vakvilágban* című munkáját, illetve Maár Gyula — Moldova György regénye alapján készített — *Malom a pokolban* című alkotását mutatták be.

A két kamarateremben párhuzamosan szintén több filmet vetítettek. A főiskolások vizsgafilmjeiből készült összeállítás mellett Szabó István *Macskajáték* és Szőnyi G. Sándor *Halottak gyertyafényben* című televíziós produkcióját láthatták a nézők a Pálma-teremben. András Ferenc *A nagy generáció*, Sára Sándor *Keresztúton* és Koltay Gábor *Szép volt, fiúk* című alkotásai pedig a Bartók-terem vetítővásznán peregtek.

A szemle vasárnapi programja Gazdag Gyula *Hol volt, hol nem volt* című alkotásának bemutatójával ért véget. (MTI)

Tovább lehet lépni

Beszélgetés a Római Magyar Akadémián

(Római tudósítónktól.)

Talán túlzás nélkül állíthatjuk, hogy a Római Magyar Akadémia az olasz kulturális élet egyik vonzó és népszerű központjának számít. Nemcsak az olasz fővárosban, de egész Itáliában. A magyar akadémia, amely egy csodálatosan szép műemlék épületben tevékenykedik, immár évtizedek óta eredményesen szervezi, élteti és inspirálja az olasz—magyar kulturális, irodalmi, filmművészeti, tudományos-technikai kapcsolatok és együttműködés fejlesztését. E munkának adott újabb lendületet *Köpeczi Béla* művelődési miniszter legutóbbi római látogatása és minden bizonnyal szóba kerül az olasz—magyar kulturális-műszaki kapcsolatok további fejlesztésének kérdése a közeli napokban, amikor *Lázár György* magyar miniszterelnök tesz hivatalos látogatást Rómában.

— *Hogyan értékelhetjük a jelenlegi helyzetet?* — kérdezzük *dr. Dósai Istvántól*, a Római Magyar Akadémia igazgatójától.

— A magyar—olasz kulturális kapcsolatok hagyományosan jók — válaszolja kérdésünkre az akadémia igazgatója. — 1985 elején Budapesten három évre szóló kulturális-műszaki együttműködési munkatervet írtunk alá, amelynek végrehajtása eredményesen folyik. Hozzá kell tennem azonban, hogy Magyarország és Olaszország kulturális értékei között nyilvánvaló a különbség, és ezért nem lehet azonos szinten viszonosságot követelni. Mégis úgy vélem, hogy a magyar kultúra olaszországi jelenlétének további fokozására van lehetőség.

A Római Magyar Akadémia igazgatója és munkatársai nagy eredménynek tartják, hogy Olaszországban egyetemi szinten tanítják a magyar nyelvet és irodalmat. Jelenleg tizenegy olasz egyetemen van magyar oktatás, így a többi között Rómában, Milánóban, Firenzében, Padovában, Torinóban és Velencében.

Ha nem a magyar igényeknek megfelelő számban is, de mind több magyar irodalmi alkotás jelenik meg kiváló fordításban. Legutóbb például megjelent *Petőfi* és *Illyés Gyula* válogatott verseinek gyűjteményes kiadása. A napokban várható, hogy az olasz könyvesboltok polcaira kerül az *Arany János* balladáit tartalmazó reprezentatív kiadvány, és rövidesen olasz nyelven is olvashatók *Örkény István Egyperces novellái.*

Érdeklődés van a magyar filmművészet iránt is. 1986-ban különböző kulturális rendezvények keretében hetven magyar játékfilmet és 67 rövidfilmet vetítettek huszonhat olasz városban. Tavaly elkészült egy olasz—magyar koprodukciós film *Gábor Pál* rendezésében *A menyasszony nagyon szép volt* — címmel, amit éppen a napokban mutattak be nagy sikerrel Rómában és Milánóban. Arról is szó van, hogy a közeljövőben az olasz állami televízió magyar kulturális estet sugároz a főműsoridőben.

Rendkívül nagyra becsülik Olaszországban a magyar zenét. Elég bekapcsolni az olasz rádió harmadik adóját, hogy az ember meggyőződjön róla, hogy az olasz rádió mindennap többször sugároz *Bartók*-muzsikát, gyakran hangzanak fel *Kodály* művei, de a kortárs magyar zene is állandóan szerepel a rádió és a koncerttermek programjaiban, sokszor kiváló magyar előadóművészek tolmácsolásában.

Budapesten 1985-ben nagyszabású olasz kulturális és gazdasági rendezvénysorozatot tartottak. Ennek viszonzására az idén ősszel kerül sor Rómában és több olasz nagyvárosban. Ez újabb jó alkalom lesz arra, hogy a magyar kultúrát az eddiginél is jobban megismerje és megszeresse az olasz nagyközönség és a szakemberek.

Buzási János

HÍREK

BÚCSÚLÁTOGATÁS. Kádár János, a Magyar Szocialista Munkáspárt főtitkára, Trautmann Rezső, az Elnöki Tanács helyettes elnöke, Lázár György, a Minisztertanács elnöke és Sarlós István, az Országgyűlés elnöke búcsúlátogatáson fogadta Carlos Oscar Keller Sarmientót, az Argentin Köztársaság magyarországi nagykövetét, aki végleg elutazott Budapestről.

PEKINGBEN Iván László nagykövet és Vu Csün-te, a kínai kulturális minisztérium nemzetközi főosztályának vezetője aláírta a Magyar Népköztársaság kormánya és a Kínai Népköztársaság kormánya közötti, 1987—1990-es évekre szóló tudományos, oktatási és kulturális együttműködési munkatervet. Az ünnepélyes aláíráson jelen volt Jing Zsung-cseng kínai kulturális miniszterhelyettes is.

FALUVEZETŐK NÉPFŐISKOLÁJA nyílt Zalaegerszegen. A március 21-ig tartó stúdium célja, hogy segítséget nyújtson a falvak közösségi életének megszervezéséhez, fejlesztéséhez. Az 53 hallgató többsége tanácstag, elöljáró, népfront- és vöröskeresztes aktíva, akik mindannyian a megyeszékhely környéki községekben tevékenykednek.

MEGKEZDŐDÖTT Szolnokon az országos diáknapok megyei eseménysorozata, amelyre kétévenként kerül sor. A március közepéig zajló kulturális seregszemlén mintegy két és fél ezer, az iskolai bemutatókon legjobban szerepelt középiskolás vesz részt a különböző művészeti ágakban.

NÉPMŰVÉSZEK foglalatoskodtak, képezték tovább magukat a hétvégén a Velemi Népművészeti Stúdióban, amely a hagyományokat ápoló, őrző és folytató tárgyformálás egyik hazai központja. A háromnapos foglalkozásra az ország minden részéből érkeztek fafaragók, szövők, fonók, hímzők, tűzikovácsok, fazekasok, bútorkészítők és más művészek.

LÁTOGATÁST TETT a Budapesti Elektromos Műveknél február 9—14. között a moszkvai energetikai központ delegációja. A két vállalat vezetői áttekintették a középtávú együttműködésből adódó feladatokat, az energiaszolgáltatás műszaki kérdéseit. A szovjet vendégek megtekintették a Budapesti Elektromos Művek fontosabb létesítményeit is.

RÖNKHÚZÁST, MÓKAESKÜVŐT rendeztek tegnap Szombathelyen. Ennek a régi népszokásnak feleleventésére néhány vasi faluban, főleg az őrségi tájegységen akkor kerül sor, amikor a farsangban nincs esküvő: ahol a fiatalok nem találnak párra, rönkhúzási felvonulást, tréfaesküvőt tartanak, kárpótlásul az elmaradt igazi lakodalomért.

SZIRMOT BONTOTT a télvége egyik kedves virágja, a tőzike, a Répce völgyében. E ritka növény legnagyobb hazai előfordulási helye a folyó mentén lévő csáfordjánosfai erdő. Még csak az első virágok bomlottak ki azokon a részeken, ahol már elolvadt a hó. A folyóparti ligetes réteket a tömeges virágzás idején valóságos virágszőnyegként borítja a tőzike, amelynek szirmai nagyobbak a hóvirágénál és illatoznak is.

ERŐS FÖLDRENGÉS volt Albánia déli részén — jelentette a Reuter Athénból. A görög földrengésjelző szolgálat szerint a Szalonikiben és Korfu szigetén is észlelt földmozgás erőssége elérte az 5,1-es értéket a kilences fokozatú Richter-skálán. Károkról, áldozatokról egyelőre nincs hír.

MAJLÁTH ISTVÁN, a Szocialista Hazáért Érdemrend kitüntetettje, aki 1919-től volt tagja a pártnak, 88 éves korában elhunyt. Temetése február 19-én, csütörtök délután két órakor lesz a Csongrád megyei Zsombó község temetőjében. — *Az MSZMP Szeged Városi Bizottsága.*

NÁDAS GÁBOR zeneszerzőt, a Vidám Színpad zenei vezetőjét mély részvéttel kísérték utolsó útjára szombaton a Farkasréti temetőben. A ravatalnál Bodrogi Gyula, a színház, Szenes Iván a szerzőtársak nevében mondott búcsúbeszédet. A sírnál a barátok nevében Zana József színművész vett végső búcsút az elhunyttól.

SZEPTEMBERTŐL informatika szakot szerveznek Budapesten, a Kandó Kálmán Villamosipari Műszaki Főiskolán. A főiskola matematikai és számítástechnikai intézetének gondozásában beinduló szak első évfolyamára negyven hallgatót vesznek fel, akik március elsejéig adhatják be jelentkezési lapjukat.

A KOMPLEX Külkereskedelmi Vállalat számára az idén új piacnak igérkezik Kína, ahová takarmánykeverőket, baromfivágóhidakat és hűtőházakat szállít. Törökországi versenytárgyalásokon gabonasilók, algériai és tunéziai pályázaton malmok, takarmánykeverők, gabonatárolók és hűtőházak szállítására tett ajánlatot a vállalat.

IRHAKABÁTOK gyártását kezdi meg olasz megrendelésre a pécsi Hunor Kesztyű- és Bőrruházati Vállalat. Tavaly mintegy kísérletképpen kétezer irhabundát készítettek, az idén pedig Olaszországból kapott rendelésre tizezer háromnegyedes, szőrmegalléros férfi irhakabátot gyártanak.

ÉRDEKES KUTYABEMUTATÓT rendezett Moszkvában a Fauna elnevezésű állatbarát klub. A négylábúak bemutatták, hogyan mentik ki a vízből a fuldoklókat, vezetik a vakokat, tartóztatják fel a bűnözőket — s hogyan kutatnak kőolaj és gomba után.

VÁLTOZÓ RITMUSBAN című új műsorát mutatta be vasárnap Szombathelyen az Ungaresca Táncegyüttes. A kompozícióban az ország különböző vidékeiről származó népi táncok, valamint verbunkosok és csárdások szerepeltek.

KIKELTEK az idei első pisztrángivadékok a Balatoni Halgazdaság ódörögdpusztai telepén. A február közepéig tartó szaporítási szezonban mesterséges körülmények között mintegy kétmillió „lombikbébit" keltettek a tenyészállománytól nyert ikrákból.

A KOLERAJÁRVÁNYNAK az ugandai fővárosban eddig 38 halálos áldozata van. Az egészségügyi hatóságok szerint a járvány decemberben tört ki, s főként Kampala két külvárosát érintette. Eddig összesen 51 megbetegedést észleltek.

MOST JELENT MEG: Lenin: A szovjethatalom soron levő feladatai. Mihalik István előszavával. Források. — Zrinszky László: A politika tanítása — tanulása. Tanulmány és szövegválogatás (Kossuth). — Alföldy Jenő: Visszhang (Szépirodalmi). — Icinke-picinke. Népmesék óvodásoknak. Vál. és szerk. Kovács Ágnes. 5. kiad. — A Budai-hegység turistatérképe, A Pilis turistatérképe (Kartográfiai). — Nagy Bálint: Kínai társalgás (Tankönyvkiadó).

Ikarus-karosszériák Egyiptomba

Az Ikarus újabb exportüzletet kötött az egyiptomi G. M.-Egypt vállalattal 350 Ikarus autóbusz-karosszéria szállítására. Az Ikarus egyébként tavaly 50 buszkarosszériát már átadott partnerének. A magyar járműipari vállalat az év végéig tesz eleget a rendelésnek. Egyiptomban japán Isuzu-alvázakat készítenek, s az Ikarus-karosszériákat ezekre az alvázakra szerelik majd fel.

A japán alvázra szerelt, magyar karosszériaelemekből kialakított kisautóbusz 6,5 méter hosszú, 24 személyes, a járművet 98 lóerős motor hajtja. Az új kisbuszok az egyiptomi városok tömegközlekedését javítják majd. (MTI)

Megkezdődött az áradás a Felső-Tiszán

A mérések és a hét végén tartott légi szemle tapasztalata szerint a Felső-Tisza vízgyűjtő területén megkezdődött az áremelkedés: a *Tiszán* 9, a *Szamoson* 15—17, a *Túron* 27 centiméternyi, s a legnagyobb mértékű a *Krasznán*, ahol egy méterrel magasabb a víz szintje.

A szakemberek véleménye szerint *különösebb aggodalomra nincs ok*, a kiszámíthatatlan időjárás — az esetleges további nagy mennyiségű csapadék, illetve hirtelen felmelegedés — miatt viszont a vízügy veszélyhelyzetre készült fel. A Felső-Tiszavidéki Vízügyi Igazgatóság 613 kilométer hosszú árvízvédelmi vonalának mindkét oldalán megfeszített munkával helyrehozták a tél okozta károkat. Kijavították a vihar által nemrég megrongált jelzőberendezéseket, telefonvonal-szakadásokat. *Kocsordon, Tisztabereken* és *Tiborszálláson* — a belvíz által veszélyeztetett területeken — üzembe helyeztek három hordozható szivattyút.

A becslések szerint egyébként a még többnyire hóban, jégben levő víztömeg mennyisége a Felső-Tisza vízgyűjtő területén éppen a múlt évi csapadékhiánynak felel meg. Kedvező tapasztalat, hogy 3—4 centiméterrel emelkedett az utóbbi napokban a talaj vízszintje. Ez azt jelenti, hogy az igencsak szomjas föld már kiengedett, s fogadni képes az elolvadt hólét. (MTI)

Csaknem száz négyes a lottón

A Sportfogadási és Lottó Igazgatóság közlése szerint a 7. játékhéten 5 találatos szelvény nem volt. A lottónyeremények a nyereményilleték levonása után a következők: 4 találatos szelvénye 98 fogadónak volt, nyereményük egyenként 137 766 forint; 3 találata 7882 fogadónak volt, nyereményük egyenként 856 forint; a 2 találatos szelvények száma 197 030, ezekre egyenként 34 forintot fizetnek.

KÖZLEMÉNYEK

GÁZVEZETÉK-ÉPÍTÉS MIATT a főváros VI. kerületében az Aradi utcában, a Lenin körút és a Szív utca között a páratlan oldalon, a Népköztársaság útján a Dózsa György út és a November 7. tér között a befelé vezető szervizúton és a Népköztársaság útjának a November 7. tér és a Szív utca közötti oldalán a kifelé vezető irányban nem lehet várakozni. A gázművek kéri az itt várakozó gépkocsik tulajdonosait, hogy járműveiknek keressenek máshol parkolóhelyet, mert az ott parkoló autókat elszállítják.

ÚJPÉTERY ELEMÉR Végállomás Liszszabonban című emlékiratát — amely a Magvető Könyvkiadó Tények és tanúk sorozatában jelent meg — február 17-én, kedden 16 órától dedikálja az Állami Könyvterjesztő Vállalat Magvető Könyvvesboltjában (Budapest XIII., Szent István krt. 26.).

AZ ORSZÁGOS FILHARMÓNIA felhívja a közönség figyelmét, hogy Falvai Sándor zongoraművész január 12-ről elhalasztott hangversenyét február 17-én, este 19.30 órakor rendezi meg a Pesti Vigadóban. Garrick Ohlsson (USA) zongoraművész február 19-re tervezett koncertjét — technikai okok miatt — március 8-án tartják meg a Zeneakadémián.

Másfél milliárd forint értékű áru kelt el a téli vásáron

Leggyorsabban a kabátok és a csizmák fogytak

Szombaton véget ért a kedvezményes téli vásár, amelyen a kereskedelmi vállalatok 30—40 százalékos árengedménnyel árusítottak ruházati cikkeket. Az árualap, a tavalyihoz hasonlóan, eredeti áron megközelítette a kétmilliárd forintot. A vállalatok arra számítottak, hogy ennek 70—75 százaléka kel el a vásár idején, ám az összesítések szerint a bevétel a legtöbb helyen meghaladta a tervezettet.

Az ország Centrum áruházaiban a négyszázmillió forint értékű vásári áruból 360 millió forintnyit adtak el. A leggyorsabban a télikabátok és csizmák fogytak el, ezekből a vásár idején utánpótlást kellett beszerezni a nagykereskedelemtől, illetve a gyártóktól. A Skála-Coop áruházai eredeti áron 680 millió forint értékű vásári árut adtak el. A Budapest Nagyáruházban elsősorban a szövet télikabátok, a tollal bélelt kabátok, valamint a női és férfi divatáruk fogytak nagy mennyiségben. A Szivárvány áruházaiban és üzleteiben a vásár forgalma hat-hét százalékkal volt magasabb a tervezettnél, különösen a sportboltokban adtak el sok kedvezményes holmit. A vásári áruk körét ugyanis a Szivárvány az idén első alkalommal bővítette a korcsolyacipőkkel, túrabakancsokkal, síöltönyökkel és sílécekkel.

A Ruházati Bolt Vállalat üzleteiben a 73,2 millió forint értékű vásári árualapból 66,2 millió forintnyi talált vevőre. Szinte minden engedményes téli ruházati cikk elfogyott, néhány helyen maradtak kisebb készletek sapkákból és sálakból. A megmaradt téli árut a vállalat a vásárzárás után felméri, s lehetséges, hogy néhány termék árát véglegesen csökkenti.

A vidéki vállalatok is sikeresen zárták a téli vásárt. Csongrád megyében például a Komplett Ruházati Vállalat üzleteiben 30 százalékkal több kedvezményes téli holmit adtak el, mint a tavalyi vásáron.

Rekordbevételt könyvelhettek el az idei vásáron Borsod megye nagy- és kiskereskedelmi vállalatai, ruházati és cipőüzletei. A borsodi ruházati kiskereskedelmi vállalat üzleteiben február 26-tól ismét engedményes vásár kezdődik. Olcsóbban adják majd a konfekcióárukat, fehérneműket és lakástextíliákat, amelyekhez a vállalat is kedvező áron jutott hozzá.

Megfékezik a vízbetörést a nagyegyházi bányában

Teljes erővel dolgoztak tegnap is a vízbetörés végleges megfékezésén a Tatabányai Szénbányák nagyegyházi bányaüzemében. Február 12-én először percenként hét, majd huszonhét köbméternyi karsztvíz áramlott be a bánya legmélyebb pontján, a hatos számú vágatba. Azóta szünet nélkül és rendkívül nehéz körülmények között dolgoznak itt a bányamentők, az aknamélyítők, a bányaüzem más szakemberei. Az egyik legfontosabb feladatuk volt, hogy a pataknyi vízmennyiséget csővezetékbe fogják, és így juttassák el a tároló *zsompokba*, ahonnan a szivattyúk már a felszínre nyomhatják a vizet. Ezenkívül úgynevezett *kazettás* gátrendszert is építenek a vágatban azzal a céllal, hogy az iszapot és a hordalékot leülepítsék, s így a gyűjtőzsompokba már viszonylag tiszta víz jusson, elkerülendő a szivattyúknál az üzemzavart. A biztonság érdekében tartalék búvárszivattyúkat is felszerelnek.

A mentés irányítói állandóan figyelik a beáramló víz hozamát, ami még nem csökkent, változatlanul eléri a percenkénti 27 köbmétert. A bánya felsőbb szintjein azonban továbbra is zavartalanul dolgozhatnak a bányászok. (MTI)

Meghosszabbítás

Mostanában álmomban ügyfél vagyok, akit éppen hosszabbítanak. Mély, félhomályos pincében fekszem. Kéztől, lábtól csigaszerkezetre vagyok rászerelve. Feszülnek a kötelek. Nyikorognak a fogaskerekek. Elég sokáig pepecselnek velem. És a végén egy síri hang bánatosan állapítja meg:

— Megint túlhúztuk, az ördög vigye el! Most már nagyon hosszú lett. Kalapáljátok vissza egy kicsit!

Felriadok az első ütésre, mert a fejemen kezdik, ahelyett, hogy a talpamon kezdenék, és már ébren töprenkedem.

Miért halad olyan nehézkesen a meghosszabbított ügyfélfogadás szekere? Miért nem rohan a nép a hivatalokba a hosszabbításban? Miért vesz ki inkább szabadnapot, lóg el titokban, jelent beteget, csak hogy ne meghosszabbított időben menjen a különféle irodákba?

Mert általában a hosszabbításokkal nincs semmi baj, sőt. Kifejezetten sikeres például az üzletek nyitva tartásának meghosszabbítása. Sietünk a meghosszabbított boltokba, és vásárolunk.

De tartózkodunk attól, hogy a tanácsba vagy más hivatalba e kései órákban állítsunk be.

Szeretjük azt is, ha a sportban van hosszabbítás. Sűrű dráma és ingyen ráadás az a kétszer tizenöt perc, netán a váltogatott tizenegyesrúgás. Az az egyetlen találat a vízvásban. Esetleg a rövidítés a hosszabbított teniszmérkőzéseken.

De nincs az a pénz, hogy ellátogassunk az ügyfélfogadás meghosszabbított óráiban a tanácsba vagy más hivatalba.

Vagy vegyük az életünk meghosszabbítását. Ez ellen sincs senkinek kifogása. Mind többen hajlanak az okos szóra, szoknak le a dohányzásról, igyekeznek megszabadulni felesleges kilóiktól, sétálnak, futnak, úsznak.

De hiába minden agitáció, hogy ellátogassanak a tanácsba vagy más hivatalba, amikor meghosszabbított ügyfélfogadást tartanak.

Mi lehet ennek az oka?

Van egy gyanúm, kimondani is alig merem. Elképzelhető, hogy az érintett személyek így gondolkoznak: ha rendes félfogadási jelentkezés esetében is olyan sokat kell várni a döntésre, a bejegyzésre, az igazolásra, a pecsétre, a jóváhagyásra, az iktatásra, a kivizsgálásra és az elutasításra, mennyi ideig tart majd mindez, ha meghosszabbítással kezdődik már maga az ügyfélfogadás is!

Ha ezzel a váddal igazságtalanul sértettem volna meg bármely tanácsot vagy hivatalt, értesítésre megjelenek, bocsánatot kérek.

De csak rendes hivatali időben!

Kürti András

A budapesti színházak mai műsora

Erkel Színház: Máté Péter-emlékest (du. fél 6 és 9). **Zeneakadémia:** Az AHZ és a Magyar Állami Énekkar koncertje (Tavaszi bérlet C 1. ea., fél 8). **Pesti Vigadó hangversenyterem:** Gershwin—Bernstein hangverseny (fél 8). **Kamaraterem:** Gőzben (7). **Katona József Színház:** Übü király (7). **Madách Színház:** Macskák (8). **Madách Kamara:** Romantikus komédia (7). **Vígszínház:** Ivan, a rettentő (7). Az utolsó tekercs (Stúdióban, 8). **Pesti Színház:** Kicsengetés (7). **Játékszín:** Vendégség (7). **Thália Színház:** Kettős ünnep (7). **József Attila Színház:** Boccaccio (7). **Józsefvárosi Színház:** Colombe (7). **Népszínház Asbóth utcai Kisszínpada:** Földi királyság (7). **Fővárosi Operettszínház:** Operett sztárparádé (du. fél 6 és fél 9). **Mikroszkóp Színpad:** Mágiarakás (fél 8). **Vidám Színpad:** Ki van odafenn? (7). Kellemes húsvéti ünnepeket (Kis Színházban, fél 8). **Radnóti Miklós Színpad:** Mint két tojás (7). **Egyetemi Színpad:** Hamlet (7). Bibliás magyar énekek a XVIII. századig (Aulában, 7). **Lézerszínház:** Pink Floyd (fél 8). **Korona Pódium:** Huszti Péter előadóestje (Ascher bérlet, 7). **Állami Bábszínház:** Maskarások (Népköztársaság útja 69. Felnőtt ea., fél 8). **Arany János Színház:** A vidéki szerelem (A Pécsi Balett vendégjátéka, 7).

Milyen idő várható a héten?

Eleinte sokfelé lesz még eső, északnyugaton esetleg havas eső. Később nyugat felől egyre többfelé megerősödik az északkeleti szél, és csak futó záporok, egy-egy helyen hózápor valószínű. A hét közepén mérséklődik a szél. A változó felhőzetből számottevő csapadék már nem várható. A minimumhőmérséklet általában mínusz 3—plusz 2, a hét közepén mínusz 8—mínusz 3 fok között valószínű. A legmagasabb nappali hőmérséklet a hét nagy részében plusz 2—plusz 7 fok között várható, de a hét végére néhány fokos melegedésre számíthatunk.

A múlt héten fölöttünk lévő enyhe levegő helyébe egyre hűvösebb érkezik, ez azonban nem okoz nagyon erős lehűlést. A hőmérséklet ezek után csupán a február vége felé megszokott átlagos értékig esik vissza. A lehűlés azonban hidegfronttal érkezik, ezért az érzékenyek közérzete minden bizonnyal megváltozik. A korábbi éberség, feldobottság hirtelen fásultságba, levertségbe fordul. Gyakori lehet a fejfájás és a légúti panasz. A hét második felére megnyugszik a légkör, akkor az időjárásnak már nem lesz ránk számottevő hatása.

A RÁDIÓ MAI MŰSORÁBÓL

KOSSUTH RÁDIÓ

8.20: Mit üzen a Rádió?
9.00: A hét zeneműve.
9.30: A hét költője: Takáts Gyula.
9.41: Ki kopog?
10.05: Nyitnikék.
10.35: Bartók: Divertimento.
11.00: Bioritmus.
11.20: Borgulya András kórusfeldolgozásai.
11.33: Cserebogár, sárga cserebogár . . .
12.45: Házunk tája.
13.00: Magyar előadóművészek albuma.
14.10: Magyar tájak dalai, táncai.
14.35: Hajnal Gábor emlékére.
14.55: Édes anyanyelvünk.
15.00: Világablak.
15.30: Kóruspódium.
16.05—17.00: Neked szól!
16.05: Régi dalok világában.
16.33: Zenélő Domino.
17.00: Eco-mix.
17.30: Találkozás Ferencsik Jánossal.
17.58: Karneválkrónika.
19.15: Rádiószínház. Publikum. Vámos Miklós hangjátéka.
19.59: Változatok — a történelemre.
20.24: A Rádió dalszínházának bemutatója. A banditák. Offenbach operettjének rádióváltozata.
22.20: Tíz perc külpolitika.
22.30: Egy rádiós naplójából.

PETŐFI RÁDIÓ

8.05: Nótacsokor. Szt.
8.50: Délelőtti torna.
9.05: Napközben. Szt.
12.10: Fúvószenei válogatás. Szt.
12.25: Kis magyar néprajz.
12.30: Népdalok. Szt.
13.05: Slágermúzeum. Szt.
14.00: Kettőtől ötig . . . Szt.
16.05: Hangos képrejtvény.
17.08: Újdonságainkból. Szt.
17.30: Ötödik sebesség. Szt.
18.30: A Chicago együttes felvételei.
19.05: Dankó Pista dalaiból. Szt.
19.30: Sportvilág.
20.05: Minden hangra emlékezem. Szt.
21.05: Embermesék.
22.05: Nemcsak zene.
23.20: Esti szerenád. Szt.

3. MŰSOR

8.10: Szimfonikus zene.
9.22: Nagy mesterek műveiből.
10.00: Kamarazenekarok felvételeiből. Szt.
10.35: Kórusainknak ajánljuk. Szt.
10.58: Balettzene operákból. Szt.
11.37: Robert Holl (ének) két Schubert-hangversenye. Szt.
13.05: Karácsonyi vacsora. Sillanpää elbeszélése.
13.35: Népdalfeldolgozások. Szt.
14.00: Zenekari muzsika. Szt.
14.38: Zenetörténeti értéktár. Szt.
15.23: Rameau: Hyppolitus és Aricia. Ötfelvonásos opera. Szt.
Közben:
17.00—17.30: Iskolarádió. Orosz nyelv kisiskolásoknak.
17.15: Utazás Matériában.
18.27: Mozart: c-moll szerenád. Szt.
18.50: Egészségünkért!
19.05: Két hangon.
19.35: Artur Rubinstein Chopin-felvételei. Szt.
20.38: Összetett jövő indul. Peter Hacks: Schmeckebier, a múzsa című jelenetének rádióváltozata.
21.06: Cliff Richard összes felvétele.
21.46: Új lemezeinkből. Szt.
22.25: Zenekari operarészletek. Szt.
23.00: A hét zeneműve.

RTYN Ferenc Somogy 1984.?

Martyn Ferenc festménye (Nádor Katalin felvétele).

új lelke felé. Mi
többiek nem utazunk, bár utazás ez is,
csak hosszabb. Mi
itt maradunk, anyanyelvünkön
beszélünk. Ennyire kitapintható
az élet.

PER-HAKON PÅWALS

Nevetés

voltunk egykor Európa fiai
ivője és a reménye is
st pedig ülünk a tévé-képernyők előtt
észre szinkronizált magától röhögő jenki
nédiákat bámulunk.
m, nem nevetünk
nán ülünk gúnyosan csalódottan
ülünk.

Nem állunk fel
nem kezdünk mást
például forradalmat.
Középkorúak és kényelmesek vagyu
félünk
magunk sem tudjuk mit akarunk.

JÁVORSZKY BÉLA fordi

Martyn Ferenc festménye (Nádor Katalin felvétele).

, s mindig néhány fillérrel drágább is, mint a falusiaknál. M ultam
paprikahegyeket, a piros paradicsomdombokat, de ritkán vás luk
ak akkor, ha a főzelék mellé a hús pótlására padlizsánt akart kirántani
formájú, de kisebb, fényes, lila színű kerti veteményt csak ők árulták.

Ha elment a hó, az első meleg, kora tavaszi napokkal érkeztek meg a
A vasútállomáson túl, a Práternek nevezett legelő szélén, a Kanális és a
is-csatorna partján bérelték a földeket. Családostul jöttek, félhold alaku
al vízelvezető árkokat húztak, palántákat dugtak a fekete földbe, egész
öztek, szamaras kordéval hordták az árut a piacra. S amikor megcsípte
a paradicsomot, amikor megfonnyadt a paprika, összecsomagoltak, és a
ep hazaköltözött. Magukkal vitték az évi keresetet: övék volt – a közgaz
mondják – a termelői haszon is meg a kereskedelmi haszon is.

Alighanem ők voltak Európa első vendégmunkásai.

Amikor Tarnovo felé ment velünk a vonat, útitársam az egyik állomá
tatott: – Ez az a falu, amelyiknek nyáron az egyik fele Budapesten, a
gában van . . .

A bolgárkertészek mellé a turizmus, az idegenforgalom, a fekete-tenge
néhány újabb fogalmat társított: Napospart . . . Aranyhomok . . . Várna
el körülbelül be is zárul a Bulgáriával kapcsolatos ismeretek köre.

Pedig a bolgár–magyar kapcsolatok története az idők homályába nyúl
. Már az őshazában élő magyarok találkozhattak az Azovi-tengertől észa
türk eredetű ősbolgár törzsekkel, az új hazát kereső, nyugat felé vándo
rok pedig 839-ben, a Duna deltájához érve, szövetséget kötöttek Preszi
kánnal.

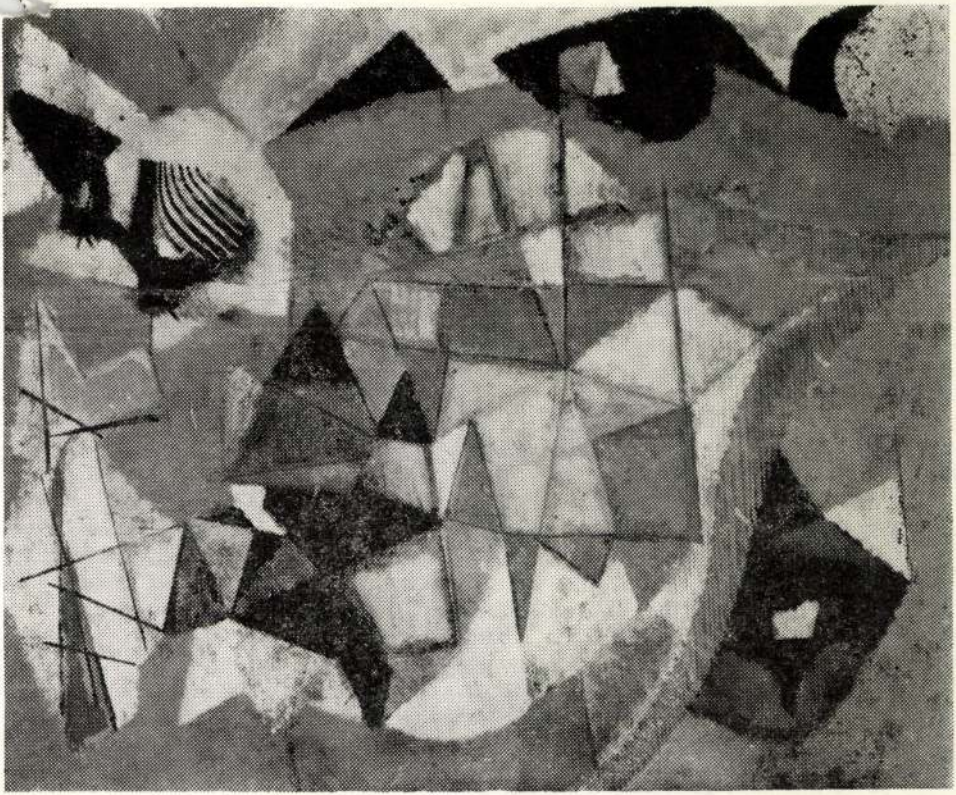

Martyn Ferenc festménye (Nádor Katalin felvétele).

amelyben a dualizmuskori népoktatás regionális kutatásának jelenlegi helyzetét [illegible] zi, és összehangoltabb kutatómunkára, egységesebb értelmezésre hívja fel a figyelmet. A több fontos feladatra utaló elképzelése közül kettőt emelek ki: a néptanítók valóságos szerepének árnyalt értékelése a községek közművelődésében, igazgatásában – amely jóformán napjainkig vezet el tanulságaival – és annak mélyebb feltárása: a helyi gazdasági, társadalmi folyamatok hogyan hatottak az iskolai nevelésre és az oktatás színvonalára. – Reőthy Ferenc a kőröshegyi református iskola történetéről közöl adalékokat, Bősze Sándor pedig azt veszi számba: milyen egyesületek működtek a dualizmuskori Somogyban. A hozzáférhető adatok szerint számuk mintegy félezerre emelkedett a századfordulóra. A legtöbb gazdasági-szakmai egylet volt, ezeket követik csak a kulturális-népművelő jellegű egyesületek. – Nárai Gábor a hosszú évtizedekig mostohán kezelt iparostanonc-oktatás megindulásának körülményeit ismerteti. (Az idén lesz százéves az a rendelet, amely kimondta a teljes tankötelezettséget.) Somogyban a szakoktatás alaptörvényének kidolgozása előtt már kilenc évvel megindult a szervező, előkészítő tevékenység, mindenekelőtt néhány lelkes pedagógus áldozatos munkájának köszönhetően. A törvény végrehajtásához sem voltak meg a feltételek. Az oktatás ugyan az iparfejlődés hatására felgyorsult, de változatlanul az oktatásügy perifériáján maradt. (Közismert, hogy a tanoncosztályok az elemi iskolákban kaptak helyet, a közismereti tárgyak tanítói is ebből az iskolatípusból verbuválódtak. A helyzet csak alig két évtizede változott meg megyénkben is.)

A művelődéstörténeti szekcióban sajátos témát dolgozott fel Laczkó András. A somogyi diákszínjátszás történetéből közölt forrásokat. Az amatőr művészetnek ez az ága – a Csokonai által megteremtett hagyományok folytatásaként – figyelemre méltó előadásokat, műsorokat produkált a megyében, kielégítve bizonyos közönségigényt is az önképzési jelleg mellett. Ugyanakkor részben jótékonysági szerepet is betöltött. A szerző felhívja a figyelmet arra, hogy a tanárok közül jó néhányan nemcsak szerkesztői, rendezői feladatot láttak el, hanem gyakorta szerzőként is szerepeltek.

Az agrár- és ipartörténeti ismereteket gazdagítandó Jáger Márta és Bognár Tibor egy-egy somogyi falu – Mesztegnyő, illetve Szulok – múlt századi képét villantja fel. Más-más téma kapcsán és megközelítéssel, de azonos következtetésekre jutnak: a nagybirtok szorításában vergődő kisparaszti gazdaságok nem fejlődhettek saját lehetőségeiknek és az általános gazdasági követelményeknek megfelelően. – Szili Ferenc viszont azt bizonyítja: a MIR kaposvári vállalatai – mindenekelőtt a cukorgyár – milyen fon-

RTYN Ferenc
Somogy 1982.5.

Martyn Ferenc rajzai a Somogyi Képtárban

A 83 éves Martyn Ferenc 83 rajzát állította ki a Somogyi Képtár. A számok egyezése véletlen, de ilyen nagy anyag szerepeltetése erős elhatározással indult megyénk kulturális vezetői és a művész között.

A művészpálya sok jelentős nyilvános szereplésének sorában ez az alkalom 1953 óta a hatodik, hogy a nagy tisztelettel övezett mester önálló kiállítását láthatjuk Kaposváron.

Martyn Ferenc Kossuth-díjas, kiváló művész mai festészetünk egyik vezéregyénisége. A magyarországi absztrakt képzőművészeti nyelvezet franciás gyökerű kiművelője. Az egyedülálló életmű létrehozása mellett betöltötte azt a nehéz szerepet, amelyet első mestere, Rippl-Rónai József még a századforduló idején, Martyn Ferenc pedig a negyvenes évektől: Magyarországon meghatározták a művészet nemzetközi horizontját.

Martyn Ferenc Kaposváron született. Tizenegy éves korában, édesanyja tragikus halála után került Róbert testvérével Rippl-Rónai József házába, ahol felnevelésükről gondoskodtak.

Rippl-Rónai az *Emlékezés*eiben ezt írta róla: „A legjobb megfigyelők egyike, kiket valaha láttam. Többnyire emlékezetből rajzolja, vagy festi érdekes, korát messze meghaladóan okos dolgait."

A katonaság, az első világháborus frontszolgálat idején Bécsben alkalma nyílott esténként bejárni a Képzőművészeti Akadémiára. 1920-ban iratkozott be a Budapesti Képzőművészeti Főiskolára, ahol Réti István volt a mestere. Mesterségbeli tanulnivalója alig-alig akadt, ebben a dologban a saját maga állította igen magas mércéje volt a meghatározó. A jelenlegi kiállítás ezt is tanúsítja.

Az ismeretségek, a barátságok, a szélesedő látás fonalait követve egyszerre az utazás lett az életformája. 1926-ban Párizsba költözött. Hosszas kísérletezéssel és lázas elmélyüléssel – az élet fokozódóan általánossá váló kérdéseinek nyomására alakította ki elvont egyéni szín- és formavilágát.

Absztrakt kompozíciókat festett, melyek a valóság élményéből születtek. Tengeri emlékek, hajók, madarak, szörnyek, távoli tájak motívumaiból szerkesztett sajátos dekoratív világot.

1933-ban csatlakozott az Abstraction–Creation csoporthoz, amelyről Martyn Ferenc a következőket írta egy levelében annak idején: „ma itt Párisban egy olyan csoport működésében veszek részt (tízévi munka után), ami a festészetet és annak jövőjét csinálja, most jutottam (egy-két éve) oda, ahol készül a piktúra."

Sok nagy utazást tett 1940-ig. Ezután hazaköltözött, és Pécsen telepedett le. Mint a dél-dunántúli művészeti élet szervezője sokrétű közéleti tevékenységet folytat szigorúan fegyelmezett festői munkarend megtartásával.

Kaposvárhoz, a Rippl-Rónai-házhoz a felszabadulást követő években is sok munkával eltöltött idő, rokoni, baráti szálak fűzik őt. Szülővárosában járva nem mulasztja

A kiállítás nyitva tartott 1982. augusztus 1-ig.

el sétáit a Róma-hegyi villa képei, régi bútorai közt és a parkbeli gesztenyefák alatt. Tanácsokat adott a ház múzeummá való átalakításához.

Ezúttal ragyogóan gazdag grafikai anyagot állított ki Kaposváron. Természeti tanulmányrajzokat, irodalmi illusztrációkat és a látványtól elvonatkoztatott kompozíciókat.

A vonalrajz természeténél fogva a legőszintébb, a legvallatóbb képi megnyilatkozás. Míves szükszavúságuk a legkoncentráltabb figyelemre készteti a nézőt.

Az anyag egészének áttekintéséből Martyn Ferenc olyan aktív szellemű emberként mutatkozik meg, aki szerint világunk átértelmezése, átrendezése lehetséges és kötelességszerű feladat. Legjellemzőbb munkáin a tárgyszerű mozgathatóságot, a megnyugtató elrendezhetőséget veti föl egy oldalról vizionális felfűtéssel, más oldalról hűvös konstruktivitással. Martyn Ferenc bölcselete szerint a dolgok rendjét elősegítik a merész beleavatkozások, a rejtett összefüggések igazságait meglelhetjük a képzelet és a józan megméretés között feszülő figyelemmel. Erős korlátok között tartja a művészi szubjektivitást. Személyes élményeit, távoli horizont fölé emelt látomásképeit nem pillanatszerű felvetésben, hanem az időt megállító józanság érzelmi köntösében adja elő. Ez az ő szürrealizmusa. Képzeletét gyakran viteti át irodalmi műveken. Korábbi kaposvári kiállításainak majd mindegyike irodalmi illusztrációiból rendeződött.

Martyn Ferenc kimértségét erősen meghaladó volta miatt különálló és különös jelentőségű a *Fasizmus szörnyetegei* című sorozata. Nyilvánvaló, hogy e vonatkozásban az ember nem lehet józan, hanem csakis indulatos és szembenálló. Mint tudjuk, ezeket a rajzokat a fasiszta terror előli bujdosásban készítette. Formaképzése egyedül itt organikus folyamatosságú. Végzetessé terebélyesülő. Absztrakt kompozícióiban egyértelműen különállóak a formái – vonallal körülhatároltak. Ám az illeszkedések, az áthatások rendjei nem véglegesek. További elmozdulást sejtetnek.

A kiállítás a pécsi Janus Pannonius Múzeum és a kaposvári Rippl-Rónai Múzeum együttes munkájával, Hárs Éva rendezésében került egy hónapon át a kaposvári látogatók elé.

HORVÁTH JÁNOS

Gyertyás László fotókiállítása

Másfél évtizede tapossa az utakat, nehéz fotóstáskáját cipelve Gyertyás László. Látszólag *kiszolgálója* az újságírónak, valójában gyakran avanzsál *Első Személlyé* e munkakapcsolatban; primátusát az elkészült mű minősége indokolja. Nemritkán a képek „viszik" a riportot, a fotók maradandók. Az írás is elszáll, nemcsak a szó . . .

Susan Sontag, a filozófus-kritikus írja tanulmánykönyvében, *A fényképezésről* című műben: „Jobbára társadalmi rítus ez, védekezés a szorongás ellen, és a hatalom gyakorlásának eszköze." A fotózás mint védekezés a szorongás ellen? Mint a hatalom gyakorlásának eszköze? Majd másfél évtized alatt nem volt alkalmam Gyertyás Lászlót *kompenzáló* fotósnak megismernem. *Hatalomgyakorlónak* inkább; ha „belelát" valamit a szituációba, kérlelhetetlen makacssággal készteti a kívánt pozícióba a „modellt". Falusi öregasszonyt, kisvárosi Lollobrigidát, kollégát, cigánydajnát, szerelmespárt.

Ha *innen* nézem: munkája inspirálóan sokrétű – kombájnost, hegesztőt, színészt fényképez egyetlen nap alatt. Ha *onnan* nézem: taposómalom ez a javából, egy idő után a fogékonyságot tompítja a fotósban. Gyertyás László a legtöbbet érte el, amit lehet: *fotóművész* lett, tehát képes empátiával közeledni a témák dzsungeléhez. Meddig, ez az, amit nem lehet előre tudni. A képek ugyanis – melyek eddigi életművét reprezentálják – természetszerűleg „visszaköszönnek", láttuk már majdnem valamennyit, kevés az új közöttük.

A kiállítás a Somogyi Képtárban 1982. július 1-ig volt nyitva.

TAKÁTS GYULA

A múlóból mindazt

— Martyn Ferenc kaposi rajzkiállítására —

Nyolcvan év . . . És nyolcvan rajz . . . És itt Kaposban . . .
Örülök, hogy újra látlak s látom.
Megörvendeztettél kettősen, barátom. –
Ahol az ifjúság, ma sötét szemüveg,
de rajzaid így szebben fénylenek;
s feketén tündöklik és kápolna-tiszta
és nem is emlék, de mind való . . .

A rajz kidobja, ami lényeg
s már nem is ott, a Szépben élnek,
a sárga kastély tiszta távlatába.
Ott állnak mind, hársfákba zárva
tehén szarván pávakakas
s azok az élő kerti aktok
agárkutyával s messze, kéken
a kitkötők fehér tenger-vizében
Cassandra és Idő . . . Megannyi költő
s az egyetlen vonás . . . A soha másik . . .
A villanó acéltoll a lovag
kezében dárdaként szikrázik
s szállnak a szárnyas, éteri lovak.
Valami kozmikus, ihletve
itteni dombjaink ívével
– melyeken Berzsenyi is lépdelt –,
s a tó, idézve tenger távlatát,
melyből nem Aphrodite, Szent Mihály,
a hegy, a temető szigetje
Györökön s majdhogy belép a kertbe . . .

Barátom, most hogy itt állok megint
a sok között Veled, e rajzok
a múlóból mindazt, ami soha,
idézik, mint a címer-pajzsok

s a Monstrumok között, mintha megállna
a szép előtt hódolva a Homok
és nem pereg, ragyog! . . . Az idő szárnya
viszi a sárga templomok fölött
oda, ahol velünk Rónai látja . . .

Porzott a város . . . Most aszfalt suhan . . .
Vált minden maszkot és ruhát.
Csak ő nem, a toboz s a dió is örök!
A tapló rajzos belsejében
a világ, s a szerkezet mintha szikrázna,
mint órás műhelye s kódex lapon,
présen, romon tojásra szállva,
itt leng az ős-madárnak szárnya . . .

Itthon vagy újra hát . . . Köszöntlek . . .
Elhoztad s nézem otthonunk,
mert mindig az marad a Rend.
A torzon át is mindig azt teremt,
otthont, a kéz, a mindig sziklás parton . . .

FODOR ANDRÁS

Kiss Tamás köszöntése

„Szívemnek másfele! . . . Isten áldjon meg minden dolgodban. Nagyon sokat Veled vagyok, mert igen szeretlek." Honnét idézem e búcsúzkodó szavakat? Egy régesrégi szerelmes levélből? Avagy valaha férfiak is írtak egymásnak ilyen nyíltan megvallott nemes érzelemmel? Mikor volt ez a valaha? A reformkorban? Rákóczi korszakában, vagy sokkal régebben, netán az erdélyi emlékírók idejében?

Igazából az a megdöbbentő, hogy e sorok a második világháború kitörésének hónapjában, szinte tegnapelőtt fogalmazódtak, hanghordozásuk mégis valószínűtlen távolságban van tőlünk. Kiss Tamás írt így a barátként kiválasztott dunántúli költőtársához, Takáts Gyulához. Ámde a leleplezett rejtvény új megfejtenivalót ád. Mert hiszen eszerint a közelmúltban még olyan heves érdeklődés élt az írókban egymás munkája, hogyléte iránt, hogy távolba ható figyelmük ereje már-már átszakította idő és tér falát: „Úgy vagyok, hogy szinte tudom, mi van Veled, érzem, mit csinálsz egy bizonyos órában." Az odaadásnak ezt a feltétlen, nyílt áradását vajon megtalálhatnánk-e a mai harmincas nemzedék levelezésében? A mi pályatársaink kéziratküldő borítékjából ugyan hová tűntek az efféle válaszra-bátorítás szavai: „Kedves Testvér . . . ne sajnáld megírni kegyetlen véleményedet. S egyáltalán írjál mindenről, ami Veled, körülötted történik, hidd el, mind nagyon kedves nekem – s nagyon érdekel."

Elhangzott Debrecenben 1982. szeptember 27-én.

MARTYN FERENC

Martyn Ferenc: Női alak tengerparti tájban, 1928, vászon, olaj, 80×98 cm
Janus Pannonius Múzeum, Pécs

Egy különös lovag Pannóniában

Martyn Ferenc centenáriuma

SZEIFERT JUDIT

„Vallomásom a festészet, abban az értelemben, ahogy a katona hisz a fegyelemben, a lovában, a fegyvere erejében."

(Martyn Ferenc)

Születésének századik évfordulója alkalmából országszerte több tárlattal emlékeztek XX. századi magyar festészetünk meghatározó alakjára, *Martyn Ferencre.* Szülővárosában, Kaposvárott két helyszínen, a Rippl-Rónai Múzeumban és a Vaszary Képtárban retrospektív kiállításon az 1910-es évek elejétől az 1980-as évek közepéig. Martyn Ferenc szinte minden festői és grafikai korszakát felvillantó válogatással átfogó keresztmetszetét adták az életműnek. A győri Városi Művészeti Múzeumban június 10-én, a mester születésnapján nyílt tárlat célja kizárólag Martyn absztrakt alkotásainak bemutatása volt. A Szombathelyi Képtárban augusztus 13. és szeptember 12., az Ernst Múzeumban szeptember 10. és október 10. között volt látható Martyn Ferenc emlékkiállítása.

Martyn Ferenc a magyar festészet francia szellemiségű vonulatához tartozik. Közvetlenül *Rippl-Rónai József* mellett, a Róma-hegyi villa francia–magyar otthonában nőtt fel, a mester nevelt fiaként. Maga Rippl-Rónai is megemlékezik Martynról 1911-ben keletkezett *Emlékezéseim* című önéletírásában, ahol az akkor tizenkét esztendős tehetséges fiúcskát, a fiatal *Maillol* mellett egyetlen közvetlen tanítványának tartja. Gyermekkori rajzai, festményei atyai mestere hatását mutatják, mint a kaposvári Rippl-Rónai Múzeum kiállításán is szereplő *Műterem előtt* (1913), *Róma-villa előtt* (1913), illetve *Három nő fák között* (1915) című pasztellképei.

Rippl-Rónai indíttatására természetesnek tűnik, hogy festővé érésének első időszakát, 1925–1940-ig, Párizsban töltötte. Erről Martyn így emlékezett 1979-ben, a róla készült portréfilmben:

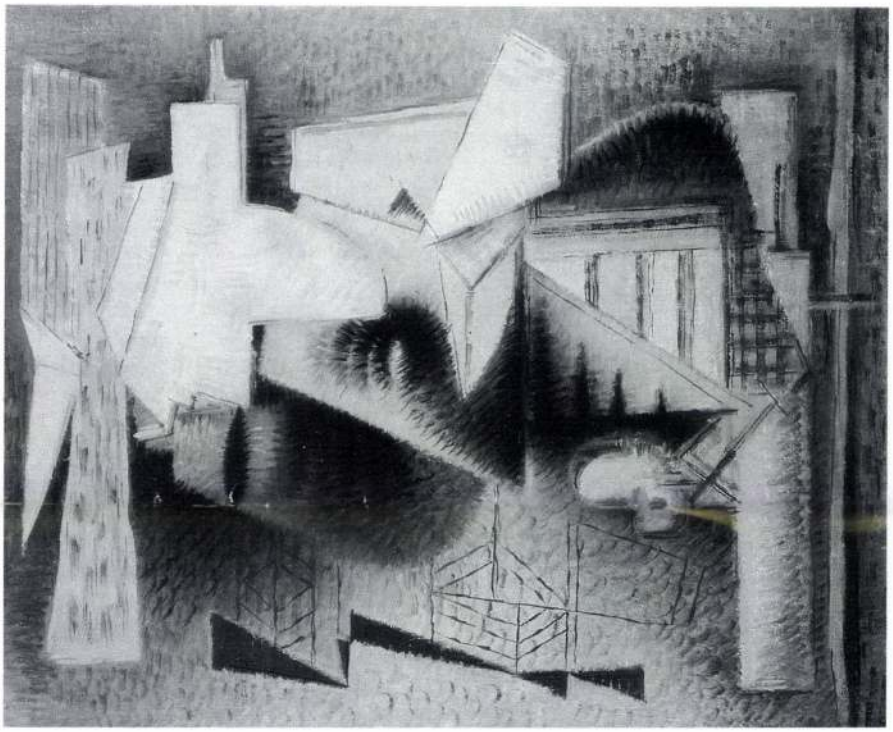

Martyn Ferenc: Emlék, észak-afrikai kikötő, 1942, vászon, olaj, 55×39 cm
Janus Pannonius Múzeum, Pécs

„A két világháború között 15 esztendőt töltöttem Párizsban. Utaztam szerte Európában és Észak-Afrikában. E sokszínű egységben mi várt az idegenből partra szálló, máról holnapra élő fiatalemberre, ha nem a mindenkori, a szabályos kaland, a homályosban is valami szilaj bizakodás, a szükségesnek és hasznosnak, a számára egyedül lehetségesnek lassú fölismerése és összeállítása. ... De a csaknem 15 esztendő nem anyagi szűkössége miatt volt igen nehéz. Az élet fenntartásához nem kell sok. De a két világháború között eljutni odáig, hogy az ember jelt adjon magáról, hogy megemelhesse, föltarthassa a kezét, ez bizodalmat, kitartást követelt."[1]

Martynt Párizsban eleinte a szürrealizmus hatása érintette meg, erről tanúskodnak *Giorgio de Chirico* és *Carlo Carrà* metafizikus terveit idéző, az 1920-as évek végén készült festményei. Ezek közül láthattunk néhányat Kaposvárott, így az 1928-ban készült *Csendélet bábuval, lóval; Parasztudvar alakokkal; Csendélet hangszerekkel; Alakok lépcsős szerkezetben. Nagyvárosi utcakép,* illetve *Női alak tengerparti tájban* című képeket.

A szintén 1928-ban készült, a Vaszary Képtár kiállításán bemutatott *Afrikai emlék* című festményén a metafizikus terekből kiindulva, de azokból már kilépve az okker háttér előtt egy stilizált zerge jelenik meg. Ez a kép is mutatja, hogy a szürrealizmus mellett az organikus formák absztrakciója is foglalkoztatta már ekkor. Így nem véletlen, hogy a korabeli Párizs szellemi forgatagában éppen az *Abstraction-Création csoport*hoz csatlakozott, s 1933-tól rendszeres kiállítója

Antik Enteriőr '99

VI. Magyarországi Régiségkiállítás és Vásár

MŰCSARNOK

Budapest XIV. ker., Dózsa Gy. út 37.

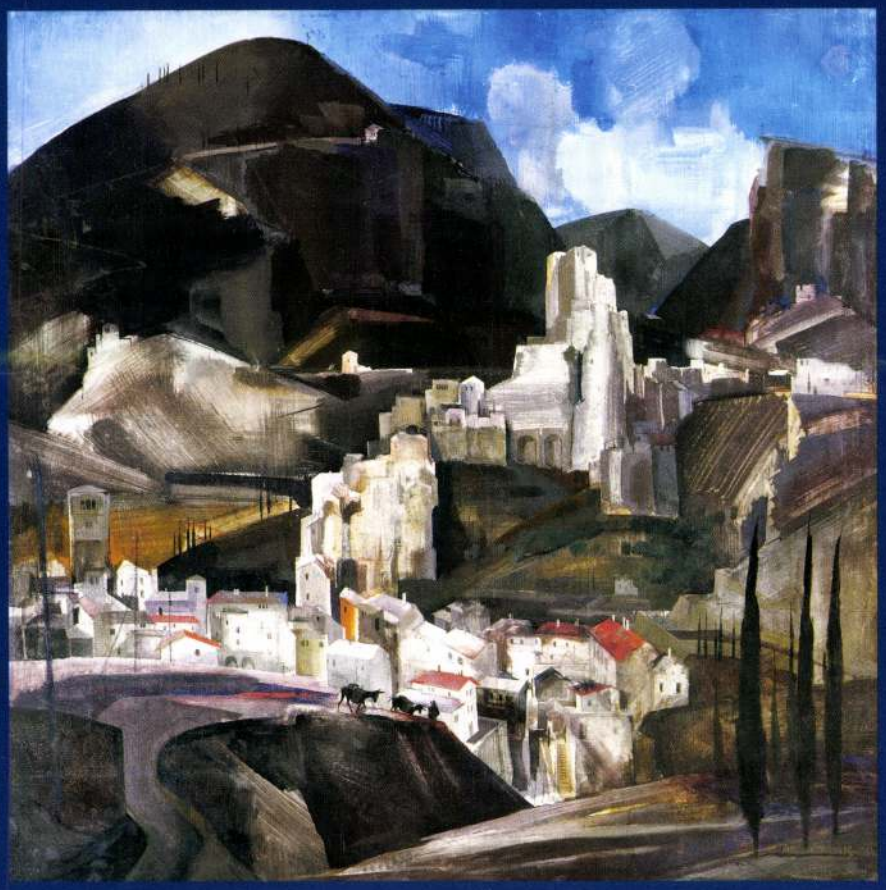

Aba-Novák Vilmos: Subiaco

1999. november 25-28-ig

Rendező: Partner's Studio BudaPest Kft.
1124 Budapest, Sion lépcső 7.
Telefon: 319-3369, 319-3370
antikenterior@mail.datanet.hu

lett.[2] Ebből az időszakból valók a vöröskréta sorozatának darabjai, amelyek közül a *Növényi formák* (1933–35) című a győri emlékkiállításon volt látható.

A szürrealizmus és az absztrakció festészetének két meghatározó eleme, tulajdonképpen egész munkásságát egyfajta szürreális absztrakció jellemezte.

Martyn Ferenc: Emlék, kék láp, 1957,
vászon, olaj, 60×78 cm Janus Pannonius Múzeum, Pécs
(Fotók: az Új Művészet Archívumából)

Ehhez járult harmadikként a természet pontos megfigyelésén alapuló ábrázolás. A róla való emlékezés nem lenne hiteles, ha nem esne szó figuratív munkáiról is. Hiszen Martyn Ferenc egész életében párhuzamosan készítette absztrakt és ábrázoló műveit. Már 1948-ban azt nyilatkozta Rabinovszky Máriusznak:

„Csak az tud absztrakt művészetet alkotni, aki behatóan tanulmányozta a természetet."[3]

1979-ben, a már említett portréfilmben így vall erről:

„Hogyan lehetséges egyidejűleg elvont és természetábrázoló képeket festeni? Úgy, hogy én ezt a különbséget nem érzem, nem is értem. Mert a feladat az, hogy eljutni értelmes, pontosan érzékelhető image-hoz, azaz képhez, mely mindenki számára követhető, felfogható, azaz hasznos.

A csendéletnek, a tájképnek, egy arckép megszerkesztésének, megépítésének ugyanaz a törvénye, mint egy elvont, szorosan felfogva nem-ábrázoló festménynek."

Az idei Martyn kiállítások egyik érdekessége éppen a Vaszary Képtárban, az 1950-ben készített *Rákóczi-sorozat* vázlatainak bemutatása volt. Ez a történelmi festménysorozat nem a kor szocreál festészetének ideáljait követi. Darabjai, a fent idézett gondolatokkal összhangban, ugyanolyan szigorú kompozíciós rendet képviselnek, mint Martyn absztrakt alkotásai.

Martyn párizsi tartózkodása idején is folyamatosan tartotta a kapcsolatot Magyarországgal. 1928-ban a Pécsi Tavaszi Tárlatra öt lapot küldött haza. 1929-ben a Tamás Galériában, 1934-ben a Fränkel Szalonban mutatta be alkotásait. Az előbbi kiállítás kapcsán a KUT törzstagjai közé választotta.

1938-ban Martyn kiállítást szervezett Pesten a párizsi magyar művészek számára. A háború kitörése után, 1940-ben tért haza. Ekkor festette nagyméretű képeinek egész sorát, köztük a Vaszary Képtár kiállításán szereplő *Vitorlás, fekete lobogókkal* (1940), *Emlék, északafrikai kikötő (Grisaille)* (1942), vagy a növényi lenyomatokra emlékeztető faktúrájú hátterekből kivillanó tiszta koloritú kék, narancs, vörös felületekkel megoldott *Álarcok* (1943) című festményeit. Ide sorolhatók továbbá a fatörzs évgyűrűiből kiinduló okkeres, barnás színvilágú *Öt és fél*, illetve a *Kertek alján* című, 1942-ben készült alkotásai, amelyek a Rippl-Rónai Múzeum emlékkiállításán voltak láthatók. Szintén 1942-ből valók a győri tárlaton szereplő *Tengerparti emlék* és a *Halászháló-szárítók*. Martyn művészetének egyik jellegzetes-

Martyn Ferenc: Tengerparti emlék, 1964,
vászon, olaj, 100×150 cm,
Janus Pannonius Múzeum, Pécs

sége, hogy több évtized elteltével visszatér egy-egy kompozíciós megoldáshoz, problémafelvetéshez. Ezeket az összefüggéseket is hangsúlyozza a győri rendezés. Így kerülhettek egymás mellé az 1941-ben festett *Halászhálók* és *A háború szelleme lóháton*, valamint az 1956-ban készült rajzos vonalhálókból kibontott olajfestményei.

Festészete mellett grafikai munkássága is fontos szerepet játszik életművében. Ide tartozik az 1944-ben készült *Fasizmus szörnyetegei*, tíz lapból álló sorozata, amelyet a korabeli kritika „gúnygrafikáknak" nevezett. Egyik lapjának 1945-ös olajfestményváltozatát állították ki most Kaposvárott. Sok Martyn-illusztrációt ismerünk, így például a *Ramon Lull, Petőfi, Cervantes, Flaubert, Berzsenyi, Mallarmé, Janus Pannonius, Joyce* kötetekét. Grafikai munkásságához természetesen nem csak illusztrációk tartoznak.

Martyn Ferenc: Kikötőben, 1946,
olaj, vászon, 65×81 cm

Különösen érdekes 1950-ben, a már említett *Rákóczi*-sorozattal párhuzamosan készített grafikai *Naplójának* (Journal) közel 300 lapja.

Folyamatosan jelentek meg rajzai különböző folyóiratok, mint például a Sorsunk, a Jelenkor, az Élet és Irodalom hasábjain.

A térbeli formaképzés is végig jelen van Martyn művészetében. Plasztikái közül néhány kisebb méretű alkotást mutattak be Győrben (*Vitorlás*, 1941; *Hangya*, 1941).

Martyn Ferenc ősei apai ágon ír lovagok voltak. 1979-ben így vallott erről:

„Minden nap gondolok Írországra és őseimre. Lehetséges, hogy régi, örökölt emlékek is felfedezhetők munkáimban. Hazám a Dunántúl, annak anyagából való vagyok, amit elvégeztem, bármi kevés, nem lehet más, másnak szánt, mint a közösségé. Jóból és rosszból való szerencsés sors."[4]

Martyn Ferenc soha nem tanított a Képzőművészeti Főiskolán, mégis számos művészünk tartja őt mesterének. Vannak, akikre csak közvetve hatott művészete, de akadnak, akik pécsi otthonába zarándokoltak el személyes instrukcióiért.

Sokoldalú, mégis egységes életművének egyik titka az a bölcs művészi és emberi magatartás, amit ars poeticának beillő, alábbi gondolataiban fogalmazott meg:

„Balatongyörökön a ház előtt diófát ültettem, nem ment semmire, ki kellett cserélni újabbra. A másodiknak eltörött a vezérága. Most a harmadik, bárha sérült, nő, ahogy diófához illik. Soha nem fogok árnyékában ülni. A gyermek a felnőtt apja, a képek gondoskodnak saját sorsukról.

E mentségek a közel egy emberöltő alatt elkészült festményekről szólnak. Ma már nem tudnak megváltozni, jobbakká lenni. Hibáikkal együtt valók emberkézből, s emberekhez akarnak szólni. Nem művészet, kézművesség."[5]

JEGYZETEK

1. Kútvölgyi Katalin: *Martyn Ferenc*, portréfilm 1979. (MTV Archívuma)
   A filmből idézett Martyn-szövegek eddig még nyomtatásban nem jelentek meg.
2. Az Abstraction-Création csoport 1931–36 között működő egyesülés volt. Jelentősebb tagjai: Auguste Herbin, Wladyslaw Strzeminski, Freundlich, Hélion, a magyar művészek közül Martynon kívül tagja volt még Beöthy István, Moholy-Nagy László, Réth Alfréd, Tihanyi Lajos.
3. A gondolat valószínűleg Kállai Ernő: *A természet rejtett arca* című, 1947-ben megjelent művének hatását is mutatja. Martyn, Gyarmathy Tihamérral és Lossonczy Tamással együtt kivált az Európai Iskolából és csatlakoztak a Kállai Ernő vezette nonfiguratív művészeket tömörítő csoporthoz.
4. Kútvölgyi Katalin. i.m.
5. u.o.

O. K., avagy a mítoszok hőse

Kiállítás Oskar Kokoschka grafikáiból

BAJKAY ÉVA

Osztrák—magyar szervezésben most először került sor egy olyan vándorkiállításra, mely júniusban a győri Városi Művészeti Múzeumban és az ausztriai állomások után októberben a Miskolci Galériában látható. *Kokoschka* több mint 500 kompozícióra terjedő sokszorosított grafikai munkásságából száznál többet válogattak ki a rendezők. Ezzel most egyedülálló lehetőség nyílt hazánkban a zseniális könnyedséggel és beleérzéssel rajzoló nagy osztrák mester művészetébe való betekintésre.

Az utóbbi évtizedekben világszerte sok és sokféle Kokoschka-tárlatot rendeztek. Különösen a mester 1980-ban bekövetkezett halála után, hiszen a művészet „új szenzibilitása" külön is ráirányította az elődnek kijáró jogos figyelmet. Most a grafikái iránti fokozott érdeklődést pedig a századvégi időszakra jellemző szexualitás, élet-halál problematika fokozza.

Ausztria, a szülőhaza viszonylag megkésve igyekezett visszaszerezni és méltón propagálni gyermekét. Az országot az első világháború után elhagyó művész csak halála előtt öt évvel, 1975-ben vette fel újra az osztrák állampolgárságot. Az életét jórészt külföldön leélt festő-grafikus londoni, New York-i és zürichi centenáriumi kiállításai után került igazán az osztrák múzeumok érdeklődési körébe. A Belvedere és az Albertina (az özvegy által adományozott rajzkollekcióból) bemutatóit követően ezt a vándorkiállítást a tavaly márciusban Bécs belvárosában (Postgasse 6.) megnyílt Oskar Kokoschka Archívum szervezte meg, és kölcsönözte az anyag nagy részét.

A művész özvegyének, Olda Kokoschkának ajándékával létrejött bécsi központ átvette a Duna menti szülőfalu, Pöchlarn anyagát is, és a zürichi múzeumban őrzött kéziratok mellett a további kutatás és feldolgozás centrumává lett. Gyűjteménye — grafikák, plakátok és fotók, melyekből ez a válogatás jó keresztmetszetet ad — ki fog egészülni a művész utolsó lakhelyén, a Genfi-tó partján, Villeneuve-ben őrzött könyvtárával. A bécsi Iparművészeti Egyetem kötelékébe tartozó archívum első nagy szervezése, a gyűjteményvezető Dr. Erika Patka és a győri igazgatónő, Mészáros Júlia kiváló együttműködése és korábbi jó szakmai kapcsolatának jóvoltából irányult először Magyarország felé.

Oskar Kokoschka munka közben, fotó

Kokoschka sokszorosított grafikai munkásságának jórésze 1960 után jött létre, amikor a művész már Svájcban élt. E korszakon kívül a tárlat a ritkaságnak számító korai lapokból is bemutatott jó néhányat. Időben legkorábbiak a Krisztus szenvedéstörténetének eseményeit megjelenítő, tömören rajzolt, zárt kompozíciók, melyet a bécsi Albertina adott — nehéz tárgyalások után — kölcsön. A másik ritkán látható korai litósorozata, *A megláncolt Kolombusz* (1913) személyes, költői mondandót követett. Ihletője a művésznek *Alma Mahler*rel, a zeneszerző özvegyével való héjanásza volt. A nyitó lap, *A nő arca* határozta meg az egész sorozatot. Alma Mahler magához

Takard el kezeddel

Rába György költő 75 éves

„Nem hiszed-e, hogy azt a véghetetlen szabad időt, amivel a halál megajándékozott, most arra kéne fordítanunk, hogy újra meg újra fáradhatatlan ítéletet mondjunk önmagunk fölött" – mondja Paul Valéry *Eupalimosz vagy az építész* című dialógusának Szókratésze, röviddel azután, hogy egy kissé patetikus monológban egyszerre mutatta meg magát Phaidrosznak gyengeségében és erejében. E mondat alighanem filozófiai traktátusok kiindulópontjául is szolgálhatna, én azonban a 75 éves Rába György előtt tisztelegve úgy szeretném olvasni, mintha nem Valéry Szókratésze mondta volna, hanem egy még megíratlan verse a költőnek. Mintha azt mondaná a papír: tarts törvénynapot önmagad ellen, légy ügyvédje annak az igazságnak, amely azt követeli, hogy merészebb légy önmagadnál, és veszélybe sodor, akkor meg fogod látni az írást, saját kezed nyomát. Rába György versei így születnek: „holnap már sorsomból kihajolva / törvény előtt pucér magányomat / a harc számuma fújja".

Valéry Szókratésze pontosan tudja, hogy akinek kedves az élete, az nem érzi véghetetlennek az idejét, és nem a halál ajándékának tartja szabadságát. Ez a tudás szólal meg öngúnnyal és iróniával telve abban a mondatban, amely bevezeti a monológot: „Az isteneknek pedig nem szabad tető, a lelkeknek pedig látványosság nélkül maradniuk." Rába György költészetének kezdettől fogva egyik fontos témája a vakság, a fénytelenség. A vers, az önmagunk elleni igaz tanúság, nem csupán a látványosságot vonja meg a lélektől, de magát a látást is, mert csak így, az önarcképek eltörlésével juthat el a művészet első kérdéséig: „Ki vagy / Takard el jótékony kezeddel / szememet mindennapos fénytelenség" *(A történet vége)*. És amíg az istenek hajlékot, tetőt keresnek maguknak, a vers kiűzi az embert minden lakható helyről, hogy csak ő legyen ott, egy test, egy néha életénél merészebb lény a puszta térben: „Jobbról / a mezsgyétlen / balról / a palánktalan / Kihajítva a térbe / legbátrabb állat az ember" *(Címer)*.

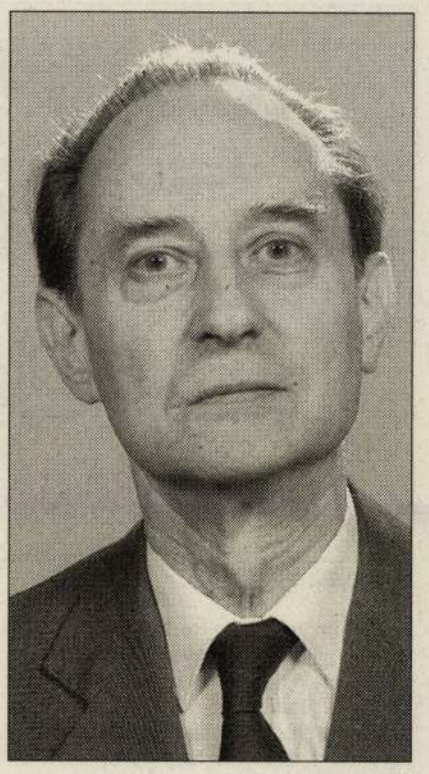

MTI-FOTÓ

Amikor Valéry Phaidrosza megkérdezi Szókratészt, mit akar ráfesteni arra a semmire, ami a halál ajándéka, vagyis, hogy – ha már Szókratész mondásait a vers beszédeként olvassuk – mit szeretne, ha megjelenne a papíron, Szókratész azt válaszolja: az Anti-Szókratészt. A vers itt a merészség végletéig fut előre. A leírt szavak csak úton lehetnek a felé a hely felé, ahol a vers valódi súlypontja nyugszik, a versé, ami ugyanaz, mint amit Rába György verseiben Énnek nevez, nagybetűvel írva, mert a versben nem válik el, ami vagyok, és ami nem. És ez az út mindenekelőtt mégis kaland, ahogyan maga a költő sem más, mint a legmerészebb vers, „az Én kalandja": „Eljárogatok önmagamhoz / táblák terelték / karok keretezték / tallózott zörgetett / elégedetlen nyomkereső / (...) / csak lassan tanúskodunk" *(Az Én kalandja)*.

Schein Gábor

JOGRA ÉS A GAZDASÁGI FELSŐOKTATÁSBA JELENTKEZŐ
MÁSODIKOSOK ÉS HARMADIKOSOK FIGYELEM!
Már most biztosítsd helyed az FEB2000® 1999/2000 tanévben induló kettő, ill. négy féléves normál – és intenzív kurzusaira! Kérésre ingyenes részletes tanmenetet küldünk!
Telefonszámaink:
(06-1) 319-73-23 (10-14 óráig), **06-30 952-4921.**

TÖRTÉNELEM

Készítette: Grosz Ákos Levente

I.

1. *A Habsburg-ház Magyarország történetében meghatározó szerepeket töltött be évszázadokon keresztül.*
a, Ki volt az első Habsburg a magyar trónon?
b, Mikor mondott le a magyar nemesség „hálából" a szabad királyválasztás jogáról és törölte el az ellenállási záradékot?
c, Melyik Habsburg uralkodása alatt mondták ki először a magyar rendek a Habsburg-ház trónfosztását?
d, Mikor mondta ki a nemzetgyűlés a Habsburg-ház trónfosztását (év, hónap) ?
e, Hol halt meg az utolsó Habsburg-házból származó magyar király?
Soronként 1-1 pont összesen: **5 pont**

2. Lengyelország Valois Henrik uralkodása alatt nemesi köztársasággá alakult
a, Mely dokumentumhoz köthető a nemesi köztársaság létrejötte?
b, Lemondása után kit választottak uralkodójuknak a lengyel rendek?
c, Mely területet csatolta az országhoz?
d, Kinek a vezetésével szakadt el Ukrajna és csatlakozott Oroszországhoz?
Soronként 1-1 pont összesen: **4 pont**

3. Az angol Kelet-indiai Társaság India partjain olyan állomások sorát építette ki, amelyek a későbbi angol gyarmatosítás bázisául szolgálhattak.
a, Melyik évben alakult a fent említett társaság?
b, Ki volt ekkor az uralkodó Angliában?
c, Franciaországban?
d, Erdélyben?

4. III. Napóleon sedani veresége után kikiáltották a III. francia köztársaságot
a, Mikor történt ez (év, hónap, nap)
b, Ki alakított kormányt?
c, Milyen megaláztatást kellett elviselnie az ifjú köztársaságnak?
d, Hogy hívták azt a francia tisztet, akinek pere évekre megosztotta Franciaországot?
Soronként 1-1 pont összesen: **4 pont**

5. a, Mikor (év) ült össze az első országgyűlés a szabadságharc bukása után?
b, Mi volt a neve Teleki László vezette pártnak?
c, Mi volt ezen országgyűlés egyetlen jelentős döntése
d, Mikor hívta össze az uralkodó ismét az országgyűlést (év, hónap) ?
Soronként 1-1 pont összesen: **4 pont**

6. A kormányon lévő pártok nagyban befolyásolták Magyarország sorsát az elmúlt másfél évszázadban. Melyik párt volt Magyarországon kormányon amikor
a, Megnyitották a Panama csatornát
b, Megalakult a Magyar Nemzeti Bank
c, Kossuth Lajos temetésekor
d, Olaszország megtámadja Abesszíniát
e, megszületik a Molotov-Ribbentrop paktum
Soronként 1-1 pont összesen: **5 pont**

7. Ki (vezeték és utónév) volt Magyarország miniszterelnöke amikor
a, trösztellenes törvényt hoznak az Egyesült Államokban
b, A fashodai incidens idején
c, A Monarchia annektálja Bosznia Hercegovinát
d, az első bécsi döntés idején
e, Bulgária és Jugoszlávia csatlakozott a háromhatalmi szerződéshez
Soronként 1-1 pont összesen: **5 pont**

8. Mikor (év) történtek az alábbi események?
a, India és Pakisztán elnyeri függetlenségét
b, a koreai fegyverszünet aláírása Panmindzonban
c, az afroázsiai országok bandungi értekezlete
d, Az Európai Biztonsági és Együttműködési értekezlet záróokmánya
Soronként 1-1 pont összesen: **4 pont**

II.

1. Ismertesse a keresztes hadjáratok okait, eseményeit, és jelentőségét! **(6 pont)**
2. Mutassa be a nagy francia forradalom eseményeit az első népfelkeléstől az 1791-es alkotmány megszületéséig. **7 pont**
3. Ismertesse a Japán és kínai gazdaság, külpolitika jellemzőit, főbb eseményeit a XIX. sz. 40-es éveitől az I. világháború kirobbanásáig! **8 pont**
4. Az alábbi táblázat alapján elemezze a legjelentősebb nyugat-európai országok gazdaságának változásait 1929 és 1938 között, részletesen bemutatva a háttérben meghúzódó világgazdasági folyamatokat is! **7 pont**
5. Mutassa be Magyarország történelmét az Ideiglenes Nemzeti Kormány megalakulásától a II. Köztársaság kikiáltásáig! **7 pont**

III.

Ismertesse a kiegyezés utáni Magyarország gazdasági és társadalmi változásait az I. világháború előestéjéig. **30 pont**

Összes elérhető: **100 pont**

FEB2000® Felvételi Tájékoztató Szolgálat
Ha kérdésed van a felvételivel, vagy annak értékelésével kapcsolatban, hívd munkatársunkat! Telefonszámaink:
(06-1) 319-73-23 (10-14 óráig), **06-30 952-4921.**

FEB2000®
FELVÉTELI ELŐKÉSZÍTŐ AZ ELTE KOLLÉGIUMÁBAN
Az E-FEB 2000 megalakulása óta hatékonyan segíti a felsőoktatásba készülőket. A tanfolyamokat elvégzők 50-70%-os felvételi aránya sokszorosa az országos átlagnak. Másodikosok, harmadikosok! Kérjétek ingyenes tájékoztatónkat az ősztől induló nappali és levelező tanfolyamokról:
(06-1) 319-73-23 (10-14-ig), **06-30 952-4921**

Ingyenes előadássorozat
('99. június 19., 26.)
a szóbeli pályaalkalmassági vizsgára készülőknek. Részvétel csak telefonos regisztráció alapján!
(06-1) 319-73-23 (10-14-ig), 06-30 952-4921.
Ajánljuk a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog és Államtudományi Karára felvételizőknek. Témák: XX. századi jogi, történelmi és művelődéstörténeti kérdések.

Ingyenes javítás – értékes nyeremények!
Kipróbálhatod magad, hány pontot szereznél a tényleges felvételin! Küldd vissza a megoldott feladatokat megcímzett és felbélyegzett válaszborítékkal az FEB2000® címére: E-FEB 2000, 1242 Bp., Pf.: 411. A megoldásokat kijavítjuk, a hivatalos felvételi pontozása alapján kiértékeljük és visszaküldjük címedre.
A megoldások beküldői között kétszemélyes tengerparti nyaralást és sok más, a NÉPSZABADSÁG által felajánlott ajándékot (NÉPSZABADSÁG Power-CD, pólók, tollak, stb.) sorsolunk ki!

Internet! www.elender.hu/~feb2000
A feladatokat egy nappal, a megoldásokat két nappal a Népszabadságbeli megjelenés után megtalálhatod az interneten is. A feladatok megoldásait e-mailen is továbbíthatod hozzánk a következő címen: **feb2000@elender.hu**

Következik! Június 15., kedd:
A mai közgazdaságtan és történelem, az előző számban megjelent magyar és történelem tesztek megoldásai.

Pannon harcmodor

Száz éve született Martyn Ferenc

Paprikák, 1960

Családom apai ágon Írországból származik – egyikük, bizonyos Olivér a második keresztes háborúban csapatot vezérlő tiszt..., kalandor volt, vakmerő. Ám hazatérőben, Prágában lefogták, együtt a fővezérrel, de míg azt kiváltották, Olivér meghalt a fogságban.

Jó mese. Az önéletrajzíró Martyn Ferenc számára (tegnapelőtt ünnepelhette volna születésének centenáriumát) egyszerre volt vonzó és veszélyre figyelmeztető példázat. Vonzó, hiszen mert és tudott sok mindent tanulni választott mesterétől, az akkori egyetlen európai magyar festőtől, Rippl-Rónaitól. Mert és tudott részt venni a francia avantgárd mozgalmában, és csak tiszta forrásból inni a modern művészetet. Mert és tudott a legnehezebb időkben Magyarországra hazajönni, és nem elfogadni a méltatlan kompromisszumokat. Az efféle vakmerőségek árát általában nem tömlöcben, köröm alá vert szegekkel szokták megfizetni. (Bár néha úgy is, egy hirtelen feltámadt Olivér számára ismerősen csengtek volna a legújabb kori kultúrmártíroknak a középkoriakéhoz sokban hasonló sikolyai.) De gyakoribb volt a szellem megsemmisülése. A spanyolcsizmába húzott akarat vonaglása. A deresre húzott kísérletező kedv ájulása.

Martyn nagyon bátor és nagyon makacs művész volt, és bátor makacsságában azt is tudta, hogy „ezeknek" nem fogja megadni magát, mert „ezek" nem viccelnek. Hogy kik az „ezek"? Ilyenek is, olyanok is. Részben a jobboldali hivatalos művészet kincstári hadserege (harmincas-negyvenes évek). Részben a baloldali szocreál reguláris erői (ötvenes-hatvanas évek). Mindennel tisztában volt: visszamenőleg is, a jövőt sejtve is. 1945-ben – a pár percnyi nyugalom idején – írta: „Náluk csak egy a garnitúra mindenből – ez a képzőművészeti múlt ma is eleven valóság. Magyarországon félretéve mindenkor azt, ami jó, a közepes mindig kitűnőségnek számít, nem vész el, nem koptatható... és mert művészetpolitikai állásai elég kiépítettek, nem nehéz kiszámítani, hogy mit hoz az elkövetkező öt-tíz esztendő."

Tudta, merre várható a főcsapás iránya, inkább elsétált mellette. Éppen elég traumát okozott látnia az ostromban elpusztult saját műveit, menteni a bujkálókat, megfigyelni az emberi aljasságok szivárványszínű készletét. A hivatalos szervek csakhamar gleichschaltolták a koalíciós időket megjelenítő Európai Iskolát, működésének egyik színterét. Ellehetetlenítették a „nyugatos" baloldali modernség valamennyi formáját. Bezárták a nyilvánosság épphogy kinyitott kapuit. Elment tehát oda, ahol nem barátban vagy ellenségben, hazafiban vagy árulóban, azaz nem vagy-vagyban mérték a büntetésként is fölfogható jutalmat, a dicséretként is megélhető bukást. Pécsett húzta meg magát. Jók az ilyenfajta exodusok, írásban is emlékeztetett erre Martyn. Az a Fülep Lajos, aki történetesen a „fehér" Magyarország fővárosában, tehát negyedszázaddal korábban nem talált otthonra, Zengővárkonyból (Pécstől tíz kilométer) sugározta éthoszának hibátlanul tiszta sugarait. Ez már egy ilyen ország.

És megmaradt besorolhatatlannak. Nemcsak „absztraktozott" a műtermi magányok ismerős csöndjében. És nemcsak „figurázott" a kiállíthatóság érdekében. Martyn az ötvenes-hatvanas években több „figuratív" művet hozott létre annál, semhogy a „megátalkodottság" bélyegét érdemes lett volna rásütni. És több elvont művet alkotott, semhogy szolgálataira számítani lehetett volna. Hja, a szürrealista iskola! Nagy cselekre sarkallja az eszes vitézeket. Martyn egyszerre tudott tépett, rejtélyes elvont alakzatokat alkotni, meg oly konkrétakat, hogy kicsorbult rajtuk még az éberek pengéje is.

Kitett egyszer maga elé három félig rágott zöldpaprikát. Finom tusba mártott tollal zöldségcsendéletet rajzolt róluk. Vetett árnyékuk is volt, tömegük is sejthető lett, állaguk is felismerhető maradt. De nézzék csak, hogy miről szólt az elkészült mű! Egyrészt három alakzatról, amely a papír fehér felületén a klasszikus harmónia isteni törvényeit betartva gyönyörű mustrává szerveződött. Elforgatva negyvenöt fokkal nem maradna belőlük más, mint egy rejtekező vérbeli absztrakt rajz, amolyan kódolt hadüzenet az avantgárdfalók ellen. De szólt még valami másról is, ezért meg a tiszta, „l'art pour l'art-osok" gerjedhettek volna haragra. Az egyik paprika ugyanis éppen bekapja a másik szerencsétlent. A harmadik pedig már ott fekszik magatehetetlenül. E paprikák csataképpé szerveződtek: a félelem és a küzdelem vérfagyasztóan izgalmas dokumentumává. At lett verve a műcsarnoki „természetelvűek" csapata is. Mert hát látomás ez a javából. Csak az tud ilyet, aki megrajzolta egykor – és szinte a magyar képzőművészetben egyetlenként – a fasizmus szörnyetegeit is, de aki a Don Quijote-hoz is készített illusztrációkat, mert nemcsak a jelen, de a múlt üzeneteit is venni tudta érzékeny antennájával. Aki átélte, hogy a szenvedés meg a szorongás egyszerre konkrét is meg absztrakt is. Hamis tehát az a térkép, amely e szerint húzza a határokat.

Szépen teljes, sikeres pályája volt, amolyan rendhagyó stratégiájú. Majd húsz évvel ezelőtt lezárult életműve köré a kultúrát szerető pannon város biztosított életet, múzeumházat, monográfiát. Egy régi mondás szerint a bolond a saját kárán tanul, a zseni meg a másén. Neki például őse, Olivér súghatott valamit az itteni régió terepviszonyairól.

P. Szűcs Julianna

I Salonisti – a Titanicról

Vasárnap este lépnek fel a Pesti Vigadóban

Világhírű vendége lesz vasárnap este a Pesti Vigadónak: a berni I Salonisti lép föl a Magyar Gyermeksebész Alapítvány által szervezett jótékonysági hangversenyen. A „szalonisták" – tavaly az év zenekara Hamburgban – szerepeltek és zenéltek a *Titanic* című gigantikus filmvállalkozásban is. Szedlákék azóta nem győznek eleget tenni a világ minden tájáról érkező felkéréseknek.

A svájci zenekarnak két magyar tagja is van, a csellista Szedlák Ferenc és a bőgős Szedlák Béla. A fivérek a hetvenes években települtek le a medvevárosban, azóta a Berni Szimfonikus Zenekar tagjai. A szalonzenével való rejtélyes találkozás egy Nyári Rudi nevű úrnak köszönhető, aki együttesével Európa és Amerika között ingázott a két háború között az Atlantic nevű óceánjárón. Nyári gazdag hagyatékára a fivérek egy gyűjtő padlásán bukkantak rá. A zenekar számára ma már modern átiratokat is készítenek neves zeneszerzők. A szalonisták Hacsaturján, Debussy, Gershwin mellett Beatlest, Simon és Garfunkelt egyaránt repertoárjukra tűznek.

Az igazi varázslat a *Titanic* volt, de az I Salonisti tagjait nem vakította el a siker, évente 50-60 európai fellépésnél nem vállalnak „többet". A kvintett koncertjei előtt a jegyekért Nyugat-Európában közelharcot vívnak a zenerajongók, a jelzések szerint élénk az érdeklődés a pesti alapítványi koncert iránt is.

R. L. L.

Szabatosan szólva: Az alap-Cinci – e Cinci bácsi – Kő 1967) színész, ko főrendező, író, a elévülhetetlenje, al vány és éhes színin barészínpadra.

Kis-Cinci – Kőv ság Georg Kőváry szié, újságíró, hu dalszövegíró.

Idősb Cincit látta rágban, matrózgalle di) orral és valódi színpadon bohósko visszatetsző az iskol zó aggastyán, mivel érződött mindvégig megzabolázhatatlan lan férfiú. (Az olv képzete, amint fölic roma című Miks vándorszínésztruppj pacsát, valószerűtle gával.)

Az atya és fiú C szeretet irántuk á fejezte ki. A közö szerezni nem olya hozzá a kiapadh ség, tehetség, kedé gette mindkettejük világ is. S ezt elé zebb. Nem is tu véleményt idézni ifjabbik Kőváry, a 77. évét is, föl n marty téren a Ma könyvsátránál azt zusan írtam róla *Presse* tudósítójá ván (Hans Hab írott) vígjátéki p (Egy asszonygyil sai) színi referád eresztettem a kezü napilapban a Bécsb dultakról némi gú zendő, a csipkelődé jellegű volt. Némi szorítkozott, lévén schaltolt Színházi tott premierbeszámo öltözetekről.

A kis-Cinci újság Kamara Varietéber Terézkörúti Színpad írt-rendezett-igazgat Gyulát hívták Terézk színházat.) Ifjú Cinci rongyárban is. Emlél voltak azok a rajzfi egy bájos szovjet n mogóan mély hangú ronizált. Kurucz Ág ka-filológus lett K Az azóta elhunyt bocs Kőszeg képvi volt. (Ezt úgy mellé tartozik szorosan Kőváry György szí

Georg M

A riportalany ma korszerű mikrofo bécsi újságíró, kabarészerző tart hitelesen papírra a képzeletbeli be néha megtéveszt ket tartalmaz, a nak, a többi, a cs érdeklődése a m fantázia szülötte át a beszélgetést ző, Georg Mar utóbbiakból var nagyobb példá lap, a Neue Kr számában tölt kolumnát tört Ezekből azután portosítás után tik – mint most, ból, *Ami vissza* gyarul.

A humor csak moly történelem Markus. Bécsi nappali egyben d egy jelezve, hog csések egyike, ak szenvedélye is. Ő – egészen fiatalon kas asszisztenseké te felnőtt életét, s meghatározó volt: hatásán kívül Kar lan történeteivel is ságíróként is megi

MARTYN Ferenc

Bluesfesztivál Esztergomban

Az előző kettőnek olyan nagy volt a sikere, hogy július 15–17. között harmadszor is megrendezik a Full of Mojo bluesfesztivált és tábort Esztergomban, a Gyopár kempingben.

Három évvel ezelőtt *Oláh Andornak,* az egyik legjobb magyar folk-blues-harmonikásnak jutott eszébe a fesztivál-tábor. A bluest ugyanis nem lehet leírni, s kottából megtanulni. Csak az „öregekkel" együtt zenélve lehet ellesni a figurákat, technikákat, s ráérezni a blues adta valódi érzésekre. Ahogy az USA-ban az idősebb generáció neveli a következő generációt, nálunk is szeretnének utánpótlásról gondoskodni a műfaj nagyjai. Már Magyarországon is több generációról beszélhetünk. Az első nagyok közé sorolandó *Hobo, Deák Bill Gyula, Vas Zoltán, Bodonyi Attila,* s most az őket követő *Fekete Jenő,* Oláh Andor, *Szabó Tamás, Ferenczy György* és *Benkő Zsolt* alkotta csapat fogott össze, hogy kinevelje az utánpótlást.

Vapi M.O. 1999.VII.14

Míg Oláh Andor az első két rendezvényt óriási munkával egyedül hozta össze, a nagy siker – és az ezzel járó hivatalos munkák – miatt ez év januárja óta már a Blues Patika Közhasznú Alapítvány berkein belül dolgoznak többen a fesztivál létrejöttéért, valamint a blueszenészek és -rajongók kapcsolattartásáért. Ahogy teszik az év minden keddjén a Fonó Budai Zeneházban előadással egybekötött koncerteken, s tartják ősszel ugyanott az év legnagyobb bluesfesztiválját. *Ajtai Attila,* az alapítvány titkára elmondta: a táborban gitár, harmonika, dob és basszus mellett idén a tuba is hangsúlyt kap – nem is akárkivel. A tuba egyik legjobb művelője, a Bécsben koncertező amerikai *Jon Sass* látogat el szombaton a táborba tanítani és koncertezni. A bluesban a tuba kuriózum: a hőskor, azaz a harmincas-negyvenes évek hangszere volt. Az ugyancsak aznap este fellépő Dr. Valter and the Lawbreakers Family három tubával szintén a harmincas évek jellegzetes zenekarát jeleníti meg. Az azt megelőző napon *Roberto Menabo,* olasz akusztikus bluesgitáros tanít és játszik, majd a Boom Boom, azaz a *Tátrai, Szappanos, Mohai, Winchester* alkotta négyes fog zenélni. A délutánok 2-től 5-ig oktatással telnek, s ezt követik a koncertek. Hajnaltól pedig bárki, akinek hangszere van, reggelig együtt játszhat másokkal a maga kedvére.

VERESS KATA

A Róma-villától Európáig

Martyn Ferenc művei Kaposvárott

Ugyan már évek óta nem igaz, hogy Budapest kulturális élete számára a nyár uborkaszezon, az viszont bizonyos, hogy az utóbbi évtizedben a nyári kiállításoknak olykor igen erős versenytársai a vidékiek. Mintha egyre inkább igaz lenne, hogy a művészetszervezők gondolkodásmódja változik, s akkor, ott és azt kívánják bemutatni, amikor, ahol és amire igazi közönségigényt éreznek.

Martyn Ferenc művei persze mindig, mindenhol a XX. századi magyar művészet legmagasabb színvonalát képviselik – e sorok írójának huszonkilenc évvel ezelőtt, 1970-ben éppen a nagy tihanyi kiállítása okozott revelatív élményt. Művészete időszerűségét jelzi: születése századik évfordulóján kiállítássorozat indult, amelynek keretében Pécsett, Kaposvárott, Szombathelyen, Budapesten szerveznek bemutatókat. A művész fontos alkotásainak felmutatása mellett azt is igazolva, hogy az említett kiállítóhelyek határolta pannon táj minden pontjára érvényes az értékőrző, -teremtő minősítés. Alig zárult Pécsett a tanítványok műveiből szervezett tárlat, szülővárosa, Kaposvár nyitott két bemutatót munkáiból, részben a Rippl-Rónai Múzeumban, részben a Vaszary Teremben. A kaposvári emlékezés annál is fontosabb, mivel Martyn Somogy fővárosában született, de művészete formálódása is itt indult meg, tanítómesterének, *Rippl-Rónai Józsefnek* köszönhetően.

Az első lapokon, festményeken megjelenik a híres kaposvári Róma-villa, Rippl-Rónai környezete, családtagjai, a jellegzetes kisvárosi figurák, jelenetek. Az 1923-as Önarcképe sötét háttér előtt meditatív arckifejezéssel ábrázolja a fiatal festőt, kezében a hamleti koponya, mintegy a „festővé lenni vagy nem lenni" kérdés kifejezéseként. A Képzőművészeti Főiskolán, majd Bécsben végzett tanulmányai után a húszas évek közepétől 1940-ig, pécsi letelepedéséig Martyn Ferenc Párizsban élt, de nagyobb tanulmányokat folytatott Európa több országában és Észak-Afrikában is. Bekapcsolódott a modern művészeti mozgalmakba, a harmincas évek elejétől az Abstraction-Creation csoport tagja lett. A kettős tárlat igazi izgalmait azonban nem is a harmincas évek nonfiguratív kompozíciói, hanem az 1928-as metafizikus sorozat nagyméretű vásznai jelentik, érzékeltetve, hogy a párizsi években figyelme az itáliai művészetre, Chirico, Carra, Savinio munkásságára is kiterjedt.

Az 1945-ös A fasizmus szörnyei, az 1946-os Lovas és fegyverhordozó, az 1962-es Kollázs, a hetvenes évek végén készült Kikötőben, Madarak, s a köréjük csoportosított művek a pálya kései szakaszainak izgalmas értékeit képviselik, érzékeltetik, hogyan kapcsolódik be a pályán keresztül a magyar művészeti tradíció a kortárs művészeti áramlatokba. Az életmű dimenzióit érzékelteti, hogy a múzeum valóban látványos díszterme kicsinek bizonyult az oda szánt anyaghoz. A zsúfoltság nem tett jót a műveknek, de az sem, hogy a korábban megjelent, meglehetősen drága könyvek, oeuvre-katalógus mellett a múzeum nem adott ki elérhető árú, a pályát áttekintő vezetőt.

P. SZABÓ ERNŐ

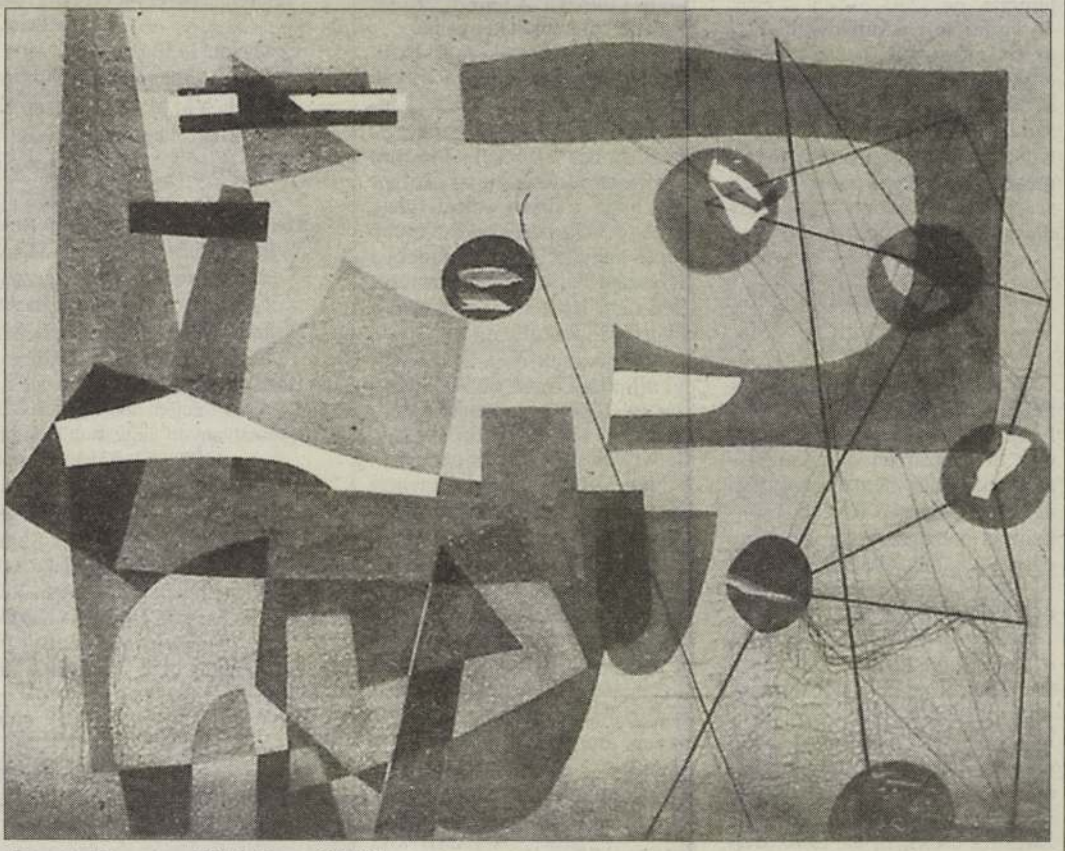

Martyn Ferenc: Kikötőben (1946)

FOTÓ: VÉGEL DÁNIEL

tenyésztési épületek és technológiák jelentős része az elmaradt felújítások miatt alkalmatlan a gazdaságos és hatékony vágóállat, tej, tojás stb. előállítására.

Az ágazatra évek óta rendkívüli nyomást jelent az agrárolló folyamatos nyílása. Az ipari termékek és szolgáltatások árai sokkal gyorsabban emelkednek, mint a mezőgazdasági árak. Az agrárolló az 1990-es 113,3 százalékos értékről 1993-ra a 150 százalék fölé került, és azóta is ezen a szinten stagnál. Az Európai Unióban ez az érték 100-105 százalék között van.

A mezőgazdaság mindezen nehézségek ellenére a költségvetés nettó befizetője, hiszen a jelenlegit megelőző két kormányzati ciklus alatt a támogatások mértéke folyamatosan csökkent, míg az elvonások jószerével szinten maradtak. A jelenlegi kormány volt képes először megállítani ezt a tendenciát, és 1999-re a támogatásokat jelentősen, 154,8 milliárd forintra emelte, ami 22 százalék növekedést jelent. Természetesen ez az összeg sem elegendő az előző években elmaradt fejlesztések pótlására.

A műtrágya-felhasználás a korábbi érték nyolcadára csökkent, a mélypontot az 1991-ben évi 30 kg/ha hatóanyagérték jelentette, de 1997 évben is csak 46 kg/ha volt a felhasználás. Ez az EU átlagának, a 198 kg-nak alig több, mint negyede. Csökkent a fémzárolt vetőmagvak vásárlása, a növényvédőszer-használat, így romlottak a növénytermesztés fajlagos hozamai (15-20 százalékkal a gabonáknál), és a minőség is csorbát szenvedett.

Csökkenő állatállomány

A mezőgazdaságból élők személyes jövedelemszerzésének lehetőségei romlottak, és folytatódott az ágazatban dolgozók lemaradása más nemzetgazdasági ágakhoz képest. Tovább csökkent a mezőgazdaság és ezzel együtt a vidék eltartóképessége. Az aktív keresők részesedési aránya 1997-ben 8,1 százalék volt.

Jelentős mértékben leépültek a termőkapacitások. Különösen az állatállomány csökkenése volt drasztikus, már a rendszerváltást követő első kormányzati ciklus alatt. A szarvasmarha-állomány 1994-re 58 százalékára, míg a tehénállomány 66 százalékára csökkent az 1990. évinek. A sertés- és kocaállomány mezőgazdasági területre jutó állatállomány ma szarvasmarhából 23 százaléka, a juhból 18 százaléka az Európai Unió átlagának.

A termelőalapokat jelentő állatállomány kivágása és a reáljövedelmek csökkenése következtében visszaeső belső kereslet egyfelől árualapot teremtett az export növeléséhez, másfelől viszont az ágazat termelési potenciálját csökkentette. Részben ennek, illetve a gazdaságpolitikában erősen preferált és tőkeimportot jelentő ipari fejlesztésnek (elsősorban gépgyártás, járműipar) következtében változott a nemzetgazdasági ágak GDP-hez való hozzájárulásának aránya, miközben a mezőgazdasági export folyamatosan nőtt, és az export-import mérlege javult.

E néhány konkrét példával csak érzékeltetni szerettem volna, hogy milyen teherrel a vállunkon indultunk neki a kormányzás első évének.

Árvíz, belvíz

Nyugodtan idézhetem azt a közmondást, hogy a „szegény embert még az ág is húzza". Még alig jutottunk túl a búzabombán, a tejágazat túltermelési kérdéseinek rendezésén, a szőlő- és bortermelők gondjainak enyhítésén, megkezdődtek az esőzések, árvizet, belvizet okozva. A természet sem fogadott bennünket kegyeibe.

Az őszi esőzések már októbertől megnehezítették a mezőgazdasági munkát. A sokéves átlagtól eltérően több – október 1. és november 10. között 115 mm – eső esett le. Ez volt az oka annak, hogy a búza vetésterülete mintegy 30 százalékkal kevesebb lett, és nagy területen maradt el a mélyszántás, illetve jelentős területen nem lehetett betakarítani a cukorrépát, kukoricát.

Az esőzések és a Tisza-völgyi árhullám miatt összesen 248 ezer ha részben bevetett mezőgazdasági terület került víz alá, illetve vált művelhetetlenné.

Nem volt kedvezőbb a tavaszi időszak sem. Az egyébként is átnedvesedett talajra márciustól kezdődően nagy mennyiségű csapadék hullott, különösen a Tiszán túli területeken, és így a művelhetetlen mezőgazdasági terület nagysága 460 ezer hektárra növekedett. A falugazdászok felmérése szerint a mezőgazdaságot ért kár meghaladta a 9 milliárd forintot.

DR. TAMÁS KÁROLY
FVM KÖZIGAZGATÁSI ÁLLAMTITKÁR

(Folytatás a holnapi számban)

Kinek jó ez és miért?

Hazánk jövőjét illetően lakosságunk számának évről évre történő fogyása tragikus. Ennek következtében iskolák sorát zárják be, a tanulók számának csökkenésére hivatkozva. Ez történt Esztergomban is a Balassa Bálint Általános Iskola esetében.

A bezárás elleni tiltakozók sorában engem két felszólaló azon érvelése döbbentett meg legjobban (egyike pedagógus volt), hogy „a tanulók nem kényszeríthetők felekezeti iskolába" – azaz eggyel kevesebb iskola között választhatnak a szülők.

Ez a „felekezeti" iskola a Vitéz János Római Katolikus Tanítóképző Főiskola Gyakorló Általános Iskolája. Tanítói, tanárai „civilek", nem folyik benne semmiféle térítés vagy hasonló művelet, pedagógusai természetszerűen csak arra kötelezettek, hogy nem folytatnak vallásellenes tevékenységet. Ezért sütötték rá gyűlölködve a megbélyegző(?) felekezeti – s ezért kirekesztő – jelzőt. Amikor választott kormányunk nemzeti, keresztény és demokratikus országot kíván építeni; amikor egy ezredéve felvettük a kereszténységet; amikor királyi városunkban székel magyar katolikus egyházunk legfőbb méltósága.

Úgy tűnik, még közöttünk él és támad a Rákosi–Kádár-világ bomlasztó, gyűlölködő szelleme, felüti fejét Vata pogány világa. Kinek jó ez, és miért?

KADOSA ÁRPÁD
ESZTERGOM

Az oldalon megjelenő levelek és vélemények nem feltétlenül azonosak a szerkesztőség álláspontjával.

Napi MAGYARORSZÁG

Főszerkesztő: **D. HORVÁTH GÁBOR**
Főszerkesztő-helyettes: **TARR PÉTER**
O. KOVÁCS ATTILA
Lapszerkesztők: **GAJDICS OTTÓ, LUDWIG EMIL, PUSZTAI EMESE**
Szerkesztőség: 1091 Budapest, Üllői út 51.
Telefon: 216-1274, 06-30-916-3843, -44, -45, 06-30-916-3847
Telefax: 215-3197
Levélcím: 1450 Bp. 9. Pf. 74. • E-mail: mahir@mail.elender.hu
Internetcím: http://www.napimagyar.hu/
Kiadja a MAHIR Lapkiadó Korlátolt Felelősségű Társaság
Felelős kiadó: **DR. GYÖRI TIBOR** ügyvezető igazgató
Lapigazgató: **LOVAS LAJOS**

Terjeszti a Hírker Rt.,
a Nemzeti Hírlapkereskedelmi Rt. és a regionális részvénytársaságok.
Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlapelőfizetési
és Elektronikus Posta Igazgatósága (HELP). Előfizethető
a hírlapkézbesítőknél, vidéken
a postahivatalokban, Budapesten a HELP ügyfélszolgálati irodáinál,
valamint a Hírlap-előfizetési és Lapellátási Irodánál
(1089 Budapest VIII., Orczy tér 1.) Levélcím: Helir, 1900 Budapest,
Orczy tér 1. Telefon: 303-3441, 303-3442. Telefax: 303-3440, közvetlenül,
postautalványon vagy átutalással a Postabank és Takarékpénztár Rt.
11991102–02102799 pénzforgalmi jelzőszámon
Előfizetési díj egy hónapra 965 forint, negyedévre 2895 forint,
fél évre 5790 forint, egy évre 11 580 forint
Hirdetésfelvétel: MAHIR Press Média Kft.
1075 Budapest, Wesselényi u. 8.,
Telefon: 322-2448, 342-6164. Fax: 342-6132
Nyomtatás: Magyar Hivatalos Közlönykiadó Kft. Lajosmizsei Nyomdája
Felelős vezető: **BURJÁN NORBERT** igazgató
Vidék ISSN: 1418-0863; Budapest ISSN: 1418-04 3 X

Lapunkat rendszeresen szemlézi Magyarország legnagyobb médiafigyelője, az
»OBSERVER«
OBSERVER BUDAPEST MÉDIAFIGYELŐ KFT.
1084 Budapest VIII., Auróra u. 11. Telefon: 303-4738, fax: 303-4744
http://www.observer.hu

A csavargó tengerész vásznai

Martyn Ferenc emlékkiállítása
Ernst Múzeum
Megtekinthető: október 10-éig
Eri Galéria
Megtekinthető: október 22-éig

Nem sok olyan magyar művész akad, akire nem csak mi vagyunk büszkék idehaza. Akiket idegenben is jegyeznek. Vagy jegyeztek akkor, amikor ott éltek. E kevesek egyike Martyn Ferenc; ha élne, idén ünnepelnénk századik születésnapját. Most már csak emlékezünk rá.

Az Ernst Múzeumban rendezett tisztelgő tárlat nem vonultatja fel teljes életművét. Hogyan is tehetné? Martyn sok száz festményének, még több rajzának, megannyi szobrának bemutatására kevés ez a néhány helyiség. Amit látunk, válogatás csupán: az oeuvre talán legjelentősebb korszakának – a negyvenes évtized tevékenységének – hangsúlyozásával.

Martyn, mintha csak atyai mesterét, Rippl-Rónait követné, rövid főiskolai tanulmányokat követően elutazik Párizsba, és ott bekapcsolódik a művészeti életbe. 1931 és 1939 között aktív tagja lesz az Abstraction-Création nevű csoportosulásnak, olyan nagyságok társaságában, mint Mondrian, Kandinszkij vagy Arp, akiktől külön-külön és összességében is sokat tanult.

Amikor 1926-ban a francia fővárosba érkezik, még a neoklasszicizmus tartja bűvkörében; kompozíciói leginkább talán az olasz Carra festészetével rokoníthatók, azzal a különbséggel, hogy a példakép hideglelős metafizikusságával szemben nosztalgikus líra hatja át ezt a korszakát, amelynek hamarosan hátat fordít. Mint néhány évvel később született vöröskréta rajzai mutatják, a figurális ábrázolásmódot teljesen absztrakt kompozíciók váltották fel, s ha formavilága később változik is, ehhez a nyelvezethez élete végéig hű maradt.

A következetesség döntő különbség mesteréhez képest. Míg Rippl-Rónai hazatérve szakít a Nabis körben művelt szecessziós stílusával, és zsánerekben örökíti meg azt a provinciális életformát, amelyhez maga is hasonul, az 1940-től Pécsett megtelepedő Martyn ragaszkodott a szabálytalan forgácsidomokhoz, tépett papírdarabokhoz hasonló alakzataihoz. Neki még az Európai Iskola sem volt elég modern, néhány társával különös csoportot alakított (Galéria négy világtájhoz), mert nem akart az övénél hagyományosabb szemléletű alkotókkal közösséget vállalni.

Ír tengerész ősök leszármazottaként sokat csavargott fiatalon a világban; a szellemi kalandokat nem vetette meg. De legalább ennyire jellemző volt rá a talán felmenőitől örökölt kitartó makacsság. Akadtak nála nagyobb formátumú tehetségek, de következetesebb és egyenletesebb életművel kevés pályatársa büszkélkedhet. S minthogy nem igazodott az olykor kisstílű hazai körülményekhez, hanem – szerencsére – a mi viszonyaink alakultak kedvezően, ma már nem kell őt megvédenünk az absztrakció vádjától. Nyugodtan mondhatjuk: érzelmektől fűtött kolorizmusával, formai elemeinek eklekticizmust is megkísértő higgadt virtuozitásával változatlanul követendő etikát sugall. Azok számára is, akik most találkoznak vele először.

• Vadas József

ELŐMINŐSÍTÉSI FELHÍVÁS

A Paksi Atomerőmű Részvénytársaság, a továbbiakban kiíró, a Paksi Atomerőmű személy- és teherszállítási igényeinek 2000. január 1-jétől történő kielégítése érdekében, a feladat elvégzésére vonatkozó ajánlattételi eljárásban részt vevők kiválasztására előminősítési felhívást tesz közzé

- személyszállítási szolgáltatást végző,
- fuvarozási szolgáltatást végző,
- gépjárművek karbantartását végző,

ajánlattételre jogosult vállalkozók részére.

Az előminősítési dokumentáció díjmentesen **1999. szeptember 29-étől 1999. október 2-ig** vehető át a Paksi Atomerőmű Rt. tájékoztató- és látogatóközpontja információs pultjánál (H–P 9–15 óra, Szo: 9–13 óra).

A kiíró nem vállalja az előminősítő dokumentáció postai továbbítását.

A kitöltött és cégszerűen aláírt kérdőíveket **1999. október 11-én 13 óráig** kell benyújtani az előminősítési dokumentációban rögzítettek szerint.

Az előminősítési eljáráson való részvétel előfeltétele a dokumentáció átvétele.

A második fordulóra vonatkozó ajánlati felhívást előreláthatólag **1999. október 18-án** kapják meg az előminősítés alapján megfelelt ajánlattevők.

A szerződés odaítélésének tervezett időpontja: **1999. november 15.** A nyertes ajánlattevővel 3 éves időtartamra kíván a kiíró szerződést kötni.

A kapcsolattartó személy neve: Mácsik György, telefon: (75) 507-924
fax: (75) 508-372
E-mail: macsik@npp.hu

7241 MH

Hirdessen a Magyar Hírlap honlapján!

A Magyar Hírlap online hirdetési tarifáiról és kedvezményeiről az alábbi címen olvashat:
http://www.mhirlap.hu/homepage/media/onlinetarifa
MH 1117

Nagyházi Galéria

A NAGYHÁZI GALÉRIA ÉS AUKCIÓSHÁZ

ma és holnap
(szeptember 28-án és 29-én)
17 órától

FESTMÉNY-, MŰTÁRGY- ÉS BÚTORÁRVERÉST TART.

Cím:
Budapest V., Balaton utca 8.
MH 6908

RENDEZVÉNY- és PARTISZERVEZÉS

Következő összeállításunk október 30-án jelenik meg.

Ajánlataikat várjuk a 210-3765-ös vagy a 333-4154-es telefon- és faxszámon.

MH 7219

Martyn Ferenc

B. Napl. Ktrl. 1999 IX. 28

JÓKÓ CSABA RAJZA

ris nemzet kisebbségben van a területén, addig Tatarsztán valóságos állam az államban. A dolog szerencsés oldala, hogy a tatár elit a FÁK-térség minden hangadó tényezőjével együtt sorakozott fel Moszkva mögé a NATO-akció elítélésében. E szempontból Moszkva még nyert is, hiszen, Ukrajnától eltekintve, az egész FÁK-térségben stabilizálódott katonai vezető szerepe.

Egy esetleges nyílt kínai–amerikai konfliktusban viszont Oroszország úgy tenne, mint Alekszej Tolsztoj Vászka macskája. Ülne, s falatozna tovább.

A berlini kongresszus teljesen logikus következménye lett a későbbiekben Közép-Európa birodalmainak felszámolása és a határok etnikai alapú újjárajzolása. Jelenleg úgy néz ki, hogy megint elkerülhetetlen az állam és az etnikumok viszonyának újragondolása. A kialakuló új rend viszont feltétlenül átszabdalja majd Eurázsia térképét.

letére még nem lesznek vevők az EU-tagállamok. De ha az volt a célja, hogy letegye a névjegyét és önálló, kezdeményező politikusként mutatkozzon a kormányok előtt, akkor hatásos volt a belépő. A bizottság elnökét ettől még egy nyilvánvaló szerepzavar sem riasztotta el. Az Európai Unió végrehajtó szerve ugyanis a közösségi jogszabályok (acquis communautaire) őrének, letéteményesének számít. Ebből a funkciójából éppen az következik, hogy tevékenységében nem szorulhatnak háttérbe a technikai szempontok a politikaiakkal szemben. Utóbbiak mérlegelése ugyanis a fő döntéshozó szervre, a kormányokból álló tanácsra tartozik.

A tizenötök minden jel szerint decemberben éppen arra készülnek, hogy politikai döntéssel immár minden tagjelölt országot tárgyalói státusba helyezzenek, több esetben felülbírálva az Európai Bizottság ezzel ellentétes véleményét.

Félő ugyanakkor, hogy e nagyvonalúság nem előrelátó tudatosság, hanem az időnyerést szem előtt tartó improvizáció eredménye. A bizottság bővítési munkacsoportjának vezetője szerint képtelenség egy országgal öt-tíz évig tárgyalni. Márpedig Románia és Bulgária mai állapotában nem számíthat gyorsabb csatlakozásra.

Vajon világos bővítési stratégia nélkül szabad-e, érdemes-e kitárni az Európai Unió kapuit? Romano Prodi szerint nem. Az unió tagjai viszont a professzorral szemben csak nyűgnek éreznek minden elígérkezést, ami a későbbiek során megkötheti a kezüket. Hiába, az ő köreikben ma még nem Prodi a módi.

puta

ető kérdez

a döntéshozóknak, és je-lyan horderejű döntés, csak akkor vállalhatók, s sor kerül. Ezt azonban ezért csupán azt deklare önmagában törvényes óla), de a tartalomról – a k körülményeiről, céljáról – semmit sem tudott g.

egyszerűsítés azt monda-olyan állami intézmény, grehajtásáért felelős Pénz-ez annyiban, amennyiben kel gazdálkodnak; egyikük onetáris, másikuk a fiskális i. Sok mindenben különástól. Csak kettőt említek. szvénytársaság. A monetá-(árfolyam-, kamatpolitika, alékráta szabályozása stb.) ául értékpapír-kereskedelgez, továbbá nemesfémüzciális társaságok vannak a ik: addig, amíg a PM és invetési szervek) gazdálkoszabályszerűségét, célszer-(az ÁSZ révén) rendszeki tevékenység gyakorlant ellenőrzési hatókörén. hatja sem a bankelnök minek sem formája, sem), sem a felügyelőbizottanki törvény nyolc évvel most került először a par-könyvvizsgálóra a jegybank elnöke tesz javaslatot. Javaslata előkészítésének módja nem ismert. A részletes könyvvizsgálói jelentést nem látja sem az Országgyűlés illetékes bizottsága, sem az ÁSZ. Eltérően a PM-től, a jegybank példátlan szuverenitást tudott kivívni magának nemcsak hazai, de nemzetközi viszonylatban is. (Németországban például a Bundesbank pénzügyi mérlegét két független külső könyvvizsgáló cég auditálja és hitelesíti, akik jelentéseiket megküldik a pénzügyminisztériumnak, a gazdasági minisztériumnak és a szövetségi számvevőszéknek, a Bundesrechnungshofnak is, és e jelentésekben a belső irányítási és ellenőrzési rendszer hatékonyságát is értékelik; a külső auditorokat a számvevőszék egyetértésével választja meg a jegybanki közgyűlés.)

Egyetérthetünk Petével abban, hogy „az MNB éppúgy az államháztartás része, mint a költségvetés" (bár a törvény szerint nem tartozik az államháztartás alrendszerei közé). Ha álláspontját elfogadjuk, akkor arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a számvevőszéki ellenőrzésnek az MNB-re is ki kellene terjednie, hiszen – a hatályos alkotmányos szabályozás szerint – az ÁSZ „ellenőrzi az államháztartás gazdálkodását". Az e logikán alapuló számvevőszéki törekvések (melyek 1990 óta megfigyelhetők) mögött azonban egyesek személyes támadásokat, mások hatáskör-zsákmányolási mohóságot, megint mások a jegybanki függetlenség lényegének meg nem értését vélik felfedezni. Ők bizonyára nem emlékeznek arra, hogy tíz éve éppen az óriási eladósodás késztette az akkori törvényhozókat az ÁSZ ismételt felállítására. Vegyük észre, hogy a függetlenség nem az MNB és az Országgyűlés, hanem a központi bank és a kormány viszonyában értelmezhető. Továbbá: nem totális autonómiáról van szó, hanem a monetáris politika (nem pedig a jegybanki gazdálkodás) függetlenségéről.

Az MNB nem vitatja, hogy az elcserélt horribilis (1,7 billiós) devizaadósság nemcsak azokból a hitelekből áll, melyeket az elmúlt negyedszázadban az állami költségvetés számára vett fel a jegybank, hanem annak részét képezik a keresztárfolyam-változások hatásai, továbbá azok a tranzakciók, melyek nem a jegybanki, hanem a kereskedelmi banki tevékenységhez köthetők. Az ÁSZ álláspontja az volt, hogy az államkincstár csak azokat a tartozásokat vállalja át (az árfolyamváltozások hatásával együtt), amelyek az államháztartás mindenkori igényei miatt keletkeztek. Ez biztosíthatta volna a transzparenciát. A jegybank szerint azonban a monetáris és a fiskális politika az elmúlt évtizedekben olyannyira összefonódott, hogy már lehetetlen „leválogatni" az ÁSZ által igényelt adóssághányadot. Ugyanerre az álláspontra helyezkedett két évvel ezelőtt a pénzügyminiszter is, aki szerint a „forintpántlikázások" ideje lejárt. Az ÁSZ jelezte aggályait az Országgyűlésnek, de véleményével magára maradt. Az MNB teljes nettó devizaadósságát a központi költségvetésre terhelték anélkül, hogy tisztázható lett volna annak belső összetétele.

Az 1997-ben átváltott devizaadósság kamata 190 milliárdot tesz ki az ez évi költségvetésben. Ez a teher akkor is ugyanennyi lenne, ha nem került volna sor az adósságcserére. Csakhogy ez most látszik! Minden évben látszani fog, hiszen a költségvetés nyilvános, ezért újra és újra magyarázatot igényel majd, mivel e téren sem volt érdemi elszámoltatás. „Mélységes mély a múltnak kútja" – írja Thomas Mann. Az eladósodás a gazdasági rendszerváltás egyik legfőbb előidézője volt. A felmerülő kérdésekre már csak azért sem fölényes vagy ingerült magyarázatokat, hanem adekvát válaszokat várnak az adófizetők.

NYIKOS LÁSZLÓ
közgazdász, az ÁSZ alelnöke

EMLÉKEZÉS MARTYN FERENCRE

Múzeum Táj, 1999/2.

Alkotótevékenysége Pécs városával forrasztotta eggyé Martyn Ferenc nevét, de Kaposvár a szülővárosa. Ha élne, most lenne száz éves. 1899. június 10-én született. Az évforduló napján ünnepségsorozattal tiszteleg városunk előtte. Emléktábla kerül a Fő utca 70. szám alatti házra, amely ma áll a szülőházának helyén. A valaha ott állt ház és a szomszédosak, földszintes parasztházak voltak nagy udvarral, kerttel. Piatsek Ferenc erdész volt az egyik ház ura, akinek három lánya közül az egyiket Rippl-Rónai Lajos, a másikat Martyn Artúr vette feleségül. Mindkettő állami hivatalnok volt. Az előbbi Rippl-Rónai József testvéröccse, az utóbbi Martyn Ferenc festőművész és Martyn Róbert orvos apja volt. E házasságokkal került rokonságba a Rippl-Rónai és a Martyn család.

A Párizsból hazatért Rippl-Rónai József 1902-től 1908-ig a Fő utca 58. számú házban lakott. Vele jött egy francia hölgy Lazarine, akivel a rokonok közül csak Piatsek bácsi tudott társalogni. Gyakori vendég volt ezért Rippl-Rónainál a karakteres arcélű öregember, akit a róla készült festmények halhatatlanná tettek. Gizella nevű lánya hat gyermekkel ajándékozta meg Martyn

Artúrt. A hatodik gyermeket és az anyát, a gyógyíthatatlan gyermekágyi láz ragadta el. Az apa rövidesen feleségül vette Piatsek bácsi harmadik leányát, Emíliát. Az öt gyermek közül csak a két legkisebbet vették magukhoz. Az elsőszülött Ferenc és a harmadikként született Róbert nevelését a festőművész Rippl, a második szülött Mariannét pedig Lajos öccse vállalta.

„Új családom nem volt idegen számomra, hisz korábban is sokat jártam át Rippl-Rónai műtermébe – emlékszik vissza Martyn Ferenc. A festő szépen gondozott háza a kaposvári Fő utcán, szemben a kórház épületével állott. A széles, hosszú telek kertjével és szőlőjével lenyúlott egészen a Rózsa (gróf Apponyi Albert) utcáig. Lehetett vagy négyszáz négyszögöl. Középen volt a kút, előtte virágos grupp, hatalmas fűzfák, pázsit. Az utcától deszkakerítés zárta el, középen, a házzal szemben kapu volt, melynek felső, lécezett részén be lehetett látni a kertbe. A házba előszoba-féle helyiség vezetett, melyből jobbra-balra két-két szoba nyílott, s valahol középütt volt a konyha. A szobák – az én emlékeim szerint – gyönyörűek voltak, francia bútorokkal berendezve. A jobboldali szárnyon két nappali szoba, egyik a festő műterme volt. Ennek az ablaka a kertre nyílott, előtte kis asztalka állt, oda szoktam én leülni rajzolni. Rippl-Rónai felsegített a székre, néha megnézte, mit csinálok, belejavított. A műterem hátsó ajtaja a baromfiudvarra vezetett, ahol hálóval fedett külön részen pulykák és pávák sétálgattak. Ezeket rajzoltam. Egyszer a kacsa csőre jelentéktelenül kicsire sikerült. Rippl – látva – jó nagy csőrt kanyarított a helyére. Alighanem akkor értettem meg, mit jelent a jellemző tulajdonságok meglátása. A baromfiudvarból kis ajtó nyílott a konyhakertre. E mögött volt a szőlő – az is az én birodalmam. A szomszéd házban laktak Rippl bognárék, a sógor család, a festményről ismert „Kossuth imádó Rippl bácsi", két fiával, a későbbi múzeumi tisztviselő Jánossal és az asztalosmester Toncsival. A kertből a kis oldalsó ajtón át lehetett menni hozzájuk. Rippl bácsi ha tehette, inkább Ivánfán lakott, a szőlőjében. Zsúpfedeles, öreg présház volt itt, nekem nagyon tetszett. Rippl-Rónai néha kirándult Ivánfára, s ilyenkor a nyaraló népes rokonságról festett egy-egy pasztellt. A Toncsi fiú, az asztalos, gyakran felöntött a garatra. Ilyenkor apja félt, hogy felgyújtja a házat. Aztán egyszer valóban leégett ez a szőlő... Színes emberek voltak a Rippl-Rónaiak. Emlékszem, Lajos, Margit néném férje, aki megyei tisztviselő volt, politizált. Nagy ellenzéki volt, Kossuth párti és Károlyi Mihály kortese. E mellett szépen hegedült. Ödön képeket gyűjtött. Sándor operaénekes és József, a festő, maga is Balzac arányú ember volt.

A gyermek Martyn Ferenc rendkívüli művészi fogékonyságát a Mester nagy meglepetéssel tapasztalta és a dekoratív stílusának szellemében foglalkozott vele. A gyermekrajzok naivitását tizenkét éves korára a Rippl-től átvett stílus, gondos megfigyelés és pontos ábrázolás váltotta fel. A kis pasztell és olajképeket „lovag Martyn"-ként szignálta. A Rippl-Rónai József szárnyai alól történt indulása meghatározó jelentőségű volt. Ennek ellenére

Martyn szerette ezt a körülményt az ír származásának ködös távlatába burkolni. Kiskamasz kora óta táplálódott valami titokzatos és bonyolult, valahová tartozni és sehol sem kiismerődni akarás benne. Fantáziáját és kalandvágyát a nagyszülei elbeszélései táplálták. Az anyai nagyapja aktív erdész múltjából elképesztő vadászkalandokat mesélt, amelyek a veszprémi püspökség bakonyi rengetegében történtek meg. Az apai dédapa Írországból vándorolt a somogyi Kazsokra. Magával hozta a családi ősökről szóló legendákat, ismeretlen vizeket kutató tengerészekről, keresztes katonákról és a lovagi rang elnyeréséről. A családi fáma szerint biztosra vehető, hogy a lovagi rangot Ferenc, mint elsőszülött megörökölte.

Egy művészi tehetséggel megáldott gyermek számára ily bőséges szellemi útravaló a biztos karriert ígéri. 1908-ban Rippl-Rónait követve a Róma-villába került. A kis festőinas mindennapi kötelessége az ecsetmosás volt. Egy döntő fordulatra így emlékszik vissza Martyn:

„Ebben az időben a festészetet az ő szemével láttam. Többnyire csak pasztellel dolgoztam, de egy alkalommal elővettem egy kartont és belső izgalomtól fűtve, elkezdtem festeni a róma-hegyi park egyik épületét, a körülötte lévő fákkal, bokrokkal. Erős égetett sziéna kontúrok közt dekoratív felületek. Olyan volt, mint egy Rippl festmény. Amikor a mester hazaérkezett, megmutattam neki a képet. Rippl kevés beszédű ember volt, különösen, ha számára nehéznek tűnő gondolat előtt állt. Ilyenkor elhalkult a hangja, ke-

Martyn Ferenc: Csendélet 1914.
(Fotó: Gőzsy Gáborné)

resgélte a szavakat és szinte csak magának beszélt. Máskor komoly kérdések elől tréfával tért ki. Nézi a festményt és azt mondja: „Hát ez így nem lesz jó! Mindenki fessen a maga módján." E néhány szó abban a pillanatban azt jelentette számomra, hogy a magam helyét kell keresnem, de hol, hogyan? Mégis ez az egyetlen megjegyzés elegendő volt arra, hogy mindenkor óvakodjam bárkitől bármit is átvenni, ami nem az enyém."

Martyn Ferenc Pécsett járt gimnáziumba. Az esztendő nagy részét apjával töltötte, s vakációzni járt Kaposvárra. 1917. februárban a nyolcadik év első féléve befejeztével gyorsított érettségire utalták és behívták katonának. Az első világháború idején először az olasz fronton, aztán Bécsben szolgált. Itt alkalma nyílt beiratkozni a főiskola esti tagozatára. Miután leszerelt, a budapesti Képzőművészeti Főiskolára járt Réti István osztályába. Első kiállítási szereplése 1923-ban volt. Az Alkotás-művészházban kaposvári tájképrajzokat állított ki.

1925-ben Párizsba utazott és hosszabb-rövidebb hazalátogatásokkal másfél évtizedet töltött külföldön. Az avantgarde művészi irányokhoz és a haladó francia és spanyol szellemi áramlatokhoz kapcsolódott. Kiállító tagja volt az Abstraction-Création (Elvont alkotás) művészcsoportnak és részt vett a Club Hispanista munkájában. A sokoldalú hatások közül, melyek érték, pl.: a metafizikus festészet, maradandónak bizonyult a kubizmus szellemiségének, logikai rendjének vonzása és a szürrealizmus.

A második világháború kitörése után nem maradhatott Párizsban. 1940-ben hazatért, de a katonai behívás elől bujdosnia kellett. Három évig a tengerparti élményeit dolgozta fel absztrakt kompozícióban. A fasizmus elleni tiltakozásul 1944-ben expresszív-szürrealista grafikai sorozatot készített.

Martyn hazakerülve légüres térbe került. Csupán Kállai Ernő volt az, aki maradéktalanul lelkesedett művészetéért. Kállai szervezte meg azt az „Európai Iskola" elnevezésű csoportot, amelynek tagjai, köztük Martyn, a hazai haladó művészeti eszméket a nyugat-európai képzőművészet hasonló törekvéseivel kívánták összeköttetésben tartani. E célkitűzésnek a hazai történelmi körülmények nem kedveztek. Martyn vállalta a korszak terheit és kötöttségeit, s vállalta a magányosság keserűségét. Kitartó művészi magatartása és kiváló életműve az absztrakt művészet egyik legjelentősebb hazai letéteményesévé avatta őt.

1945-ben Pécsett telepedett le és a dél-dunántúli művészeti élet szervezője lett. Az ötvenes évek politikai szorítása idején kuruc témájú sorozatkép ábrázolásába kezdett. Ennek letisztult grafikai tanulságai jelentek meg később az irodalmi kísérőrajzaiban, illusztrációiban. A 40-es években szobrászattal is foglalkozott. 1962-ben a Pécsi Porcelángyárban vázákat, tálakat formázott és festett.

Horváth Jan

A Műcsarnok meghívja Önt

Martyn Ferenc

FESTŐMŰVÉSZ

centenáriumi kiállításának megnyitójára az Ernst Múzeumba 1999. szeptember 10-én, pénteken délután 6 órára

Megnyitóbeszédet mond: Keserü Ilona, festő

A kiállítás helye: Budapest VI., Nagymező utca 8. Megtekinthető: 1999. október 10-éig, hétfő kivételével naponta 10–18 óráig

A kiállítás a Nemzeti Kulturális Alapprogram és a Soros Alapítvány támogatásával jött létre

A kiállított műveket a Janus Pannonius Múzeum anyagából válogatta és rendezte: Gelencsér Rothman Éva és Sárkány József

MARTYN Ferenc

CZINKOTAY FRIGYES

Somogy 1989.3.

Megkésett levél Martyn Ferenchez

Kedves Mesterem! Kilencvenedik születésnapja alkalmából köszöntöm Önt, aki már halhatatlan. Könnyebb volt 1985-ben az a bensőséges ünnepség, amikor Baranya és Somogy megye vezetői és sok-sok tisztelője (köztük családom) néhány meghatott szóval és virággal köszöntöttük. Jött az elhatalmasodó betegség és 1986 márciusa. Vissza kell mennem az időben 1899. június 10-re, amikor felsírt egy kis csecsemő: Martyn Artúr és Piacsek Gizella elsőszülött fia, Ferenc. Aztán édesanyját a hatodik gyermek születésekor elragadta a halál, az akkor még végzetes gyermekágyi láz. Édesapja — részben a gyermekek érdekében — új családot alapított, elvette sógornőjét. Ön és Róbert így került Rippl-Rónai Józsefhez. Ahogy írja: „Új családom nem volt idegen számomra, hisz korábban is sokat jártam át Rippl-Rónai műtermébe. A festő szépen gondozott háza a Kaposvári Főutcán, szemben a Kórház épületével állott. A szomszéd házban laktak Rippl Bognárék, a sógor család, a festményről ismert Kossuth imádó Rippl bácsi, két fiával, a későbbi múzeumi tisztviselő Jánossal és az asztalosmester Toncsival. A kertből a kis oldalsó ajtón át lehetett menni hozzájuk."

Rippl-Rónai József és felesége, Lazarine megvették 1908-ban a Róma-dombi villát, a gyerekek ott nevelődtek tovább. Édesanyám és nővére, Juliska néném mesélte, hogy a Tatár húzta csacsifogat a bevásárláson kívül a tanulást is segítette: szállította a gyerekeket az akkor még horhos dűlőúton az iskoláig. A Tatár jóízűen abrakolt az Esterházy utcában, a rokon Csorba-Bánó Máriáék udvarán. Vissza a hegyre örömmel kocsiztak a fivérek, a Tatárt bottal ösztökélve gyorsabb ügetésre. Talán azért is, hogy Ön a Mester palettáját, festékjeit rendbe tegye, valamint a töredék krétákért, amikkel már gyermekkorban szorgalmasan dolgozott a papírra. A hivatástudat nyolcvanhét éves koráig kísérte, hiszen a betegágyon, a félelmes kór tudatában is rajzolt.

A békés éveket megszakította az I. világháború. Hadiérettségit tett, aztán a huszároknál szolgált. Budapesten tanult képzőművészetet. Jöttek a párizsi évek. Utána másfél évtizednyi szüntelen munka és bizonyítás, utazások, nyelvtanulás, csatlakozás az Abstraction-Création-hoz. Tervezte, hogy évente Magyarországon európai hírű művészekkel rendszeresen tart kiállítást.

Figyelme azonban Párizsból is Kaposvárra irányult. Az Uj-Somogy 1927. március 25-i számában anyai ági rokonom, Balázs János halálára írt nekrológot (*Egy ifjú festő halálára*). Nyugat-európai, észak-afrikai bolyongások közben tagja volt egy spanyol nyelvű körnek is. Az utazásokat a nyugati égen egyre gyűlő háborús fellegek megszakították. Hazajött. 1940-ben Pécsen telepedett le. Dolgozott töretlenül, csatlakozva Pécs—Budapest progresszív erőihez: Várkonyi Nándor, Csorba Győző, Fülep Lajos, Takáts Gyula, Rabinovszky Máriusz lett a barátja. Ön Budapesten vészelte át az ostromot, bátorságával nem kérkedve behívó parancsát eltépte, s a biztos halálból kimentette későbbi hitvesét, Wiesenberg Klárát.

Így született a *Fasizmus szörnye*-sorozat. Megkezdődött az új élet, és indulhatott a művészeti munka sokszínű szerveződése, az európai iskola kiállításai. 1948-tól a hallgatás évtizede következett, de egyben a termékeny munka ideje. Számtalan illusztráció, önálló kísérőrajzok, festmények, kerámiák, szobrok, majd festményekből megvalósuló gobelinek.

Ismerkedésünk dr. Martyn Róbertnek köszönhető. Felmentünk a Róma-villába. Ott nyaralt nekivetkőzve, csendéletet festett a kertben, aztán lovat, hiszen tulajdonosként az

tehetséget, mint a mestere. Az egyetemeken nincs konyha és nincs hegedű. Ott csak szakács van és zenetanár. A foglalkozást eltakarja a hallgató elől az előadás. Az egyetemi hallgatók tulajdonképpen foglalkozásnélküli emberek, akik beszámolókat hallanak a munkáról, amelyet maguk nem kísérelnek meg soha. Orvosi diplomát kaptam anélkül, hogy annyira is orvos lettem volna, mint egy háromhetes asztalosinas asztalos, s végighallgattam a bölcsészeten két félévet anélkül, hogy a heti negyven órán tizedannyit tanultam volna irodalomból, mint egy kritikám megírása közben."

Végül Németh László, a gerontológus. Talán furcsa e kapcsolat felvetése, de bizonyítással szolgálunk. Németh László idősek iránti végtelen szeretetének, becsülésének korán, 34 évesen hangot adott. Sátorkőpusztán 1935 nyarán keletkezett műve, *„Kapások"*: „Itt élek megint Sátorkőn, az öreg diófák kupolája alatt, a szőlő közepén; de most nincs velem sem asszony, sem gyerek. Kislányaim dédanyja főz rám s az öregasszony kanárija fütyül szétszórt könyveim fölött a hűvös szobában. Az öreg már hetvenhat éves, de ha a vendéglő tűzhelyénél, a forró katlanok közt töltött évek, mint a háborúsak, kétszeresen számítanak, százon is messze fölül van szegény. Fölpuffadt lábai alatt recseg a falépcső, föl-lebotorkál a földalatti konyha s a szobák közt, folytonos kulcs-gondban; hol megtalál egy kulcsot, hol elveszti, hol a kinyílt kamra ajtó előtt áll tűnődve, hogy miért is nyitotta ki.

Nagymama rossz ebédje, a nehéz nyögés a lépcső derekán, a konyha elégedetlen düdögései visszahúzzák kicsit, magányom köré, ezt az ujjongó szárnyalást. Alacsony botján sántikálva ő hozza ki tönk-asztalomra az édes frissfejés tejet s ha nagyokat nyújtózva a földfelé táncoló levegőben a kertbe visszatérek, ő bóbiskol az újság árkusok és esti levegő, e kétféle altatószer, szenderében, orrán az aranykeretes cvikker, melyet napközben is ott hord elől a blúza hajtásában egy fonalán, emlékezésül arra a korra, amikor még olvasni is szokott. Ő ennek a felröppenő kertnek az avara, fonnyadt arcán az őszi levél sárgászöld foltjai. Valódibb és tündéribb tőle a kert s lebegésében, én a csalódott, otthonosabb."

Csodálatos hitvallás az idősek szeretetéről!

Németh László külön tanulmányt szentelt az idős nemzedéknek. *Az öregedésről* című írása 1948-as keltezésű: „Bölcs emberek mindig tudták, hogy megöregedni nem szomorúbb, mint felnőni vagy megszületni. Amikor Sophoklestől megkérdezték: hogy állsz, Sophokles, a szerelemmel, tudnál-e még asszonyt szeretni — Ő azt felelte: Isten őrizz, kedves barátom. Olyan őszinte örömmel mondtam búcsút a szerelemnek, mintha csak egy őrült és kegyetlen úr mellől szöktem volna meg. A mi korunkban a Sophoklesek megfogyatkoztak. Tanítványaimnak sokszor idézem Weöres Sándor versét: »Azért szánom én a mai embert, mert a szíve nem bír öregedni." Miért nem bír? Mert a semmit sem becsüli úgy, mint a testi frisseséget? Azt hiszem, nagyobb oka is van. A megöregedéshez tőke kell: lelki tartalékok.«

* * *

Az orvosok kapcsolata a művészetekkel régi és gyümölcsöző. A teljesség igénye nélkül szükséges néhány példa megemlítése. Orvosi tanulmányokat folytatott: Brecht, Goethe, Sienkiewicz, Strindberg, a zeneszerző Berlioz. Orvos volt — sőt rövidebb-hosszabb ideig e pályán tevékenykedett — Bulgakov, Büchner, Csáth Géza (dr. Brenner József), Holmes, Illés Endre, Lönnrot, Maugham, Rabelais, Schiller, Schnitzler, Toldy Ferenc. A zeneszerző Borodin és a szobrász Medgyessy szintén befejezett orvosi tanulmányokat. Gyógyszerészi diplomával rendelkezett az író Fontane és Ibsen, a festő Csontváry és Rippl-Rónai.

ötvenes években gazdálkodott. Az udvarban sok baromfi, az istállóban borjak, az ólban sertések. Nehéz évek, egyéni tragédiák. A jószívű, mindig jókedvű dr. Martyn Róbertné, Mária néni halála. Aztán a gesztenyeallében, a sötét törzsű fáknak támaszkodó két fivér arcát látom, amikor felmentem 1959-ben a temetés után részvétet nyilvánítani.

Figyelemmel kísérte az itteni képzőművészeti munkát. Ungvári Károllyal mentünk Önhöz, és kértük, segítsen. Az ötvenes évek végén képeinkből az ÉDOSZ-ban kiállítást szerettünk volna. Kiválogatta azokat. A megyei tárlatokon rendszeresen szerepelt velük.

Jöttek az elismerések, beérett Mesterem munkája! Ismét lehetővé váltak az utazások. Az ír múlt után való nyomozás. Elmondta, hogy Írországban járva megkérdezték, milyen vallású. Kitűnő angolságával felelte:„katolikus-ateista", de hozzátette, az már nem számított, a pártállás volt a lényeges. Sorban jelentek meg könyvillusztrációi: *Petőfi olvasása közben, Bovaryné,* Cervantes: *Don Quijote, Berzsenyi Dániel.* Kötődött a Balatonhoz, a györöki házhoz. Baráti körből ott ismertem meg Bizse Jánost és Simon Bélát.

Az első önálló kiállításomon (1966. Kaposvár) mondott megnyitójának egyik mondata végigkíséri az életem. Idézek szavaiból: „Húsz esztendeje, mióta figyelemmel kísérem Czinkotay Frigyes múltját és fejlődését, úgy érzem és vélem, számára a festés egyet jelent az élettel, a mindennapok realitásával, a magától való természetességgel. Vallomás önmagáról, kifejeződés, közlés környezetéről. Mindezek előtt valami vonzó, olykor nyugtalan és izgatott, gyakran egy árnyalati melankóliával elszínezett ragaszkodás a szülőföldhöz, Somogyhoz."

A *Töredékek* című könyvében írja, hogy Cézanne nem ismerte fel a betegségét, durva levelet írt a festékkereskedőnek, de a festék már későn érkezett. 1986 kora tavaszán Ön is ágynak dőlt. De még hallhattam útmutatásait, és utolsó munkáiból is kaptam. Terveiről beszélt, próbálta a halált a munkával elűzni. 1986 napos tavaszán a pécsi városi izraelita temetőben tették Klári néni mellé nyugalomba, oda, ahol a kerítés és a fák igyekeznek a város zaját távol tartani, ahol a sírokon héberül ez áll: „Itt rejtezkedik." Egy hosszú élet munkájában maradandót alkotva rejtezkedik. Örökül hagyta ránk az európaiságot, hiszen Pécsen, Kaposváron, Tatán, de Rouen-ban és Dublinban is magyar művész munkái hirdetik Európához való tartozásunkat. Ezt a példát igyekszünk követni, ez a mi feladatunk!

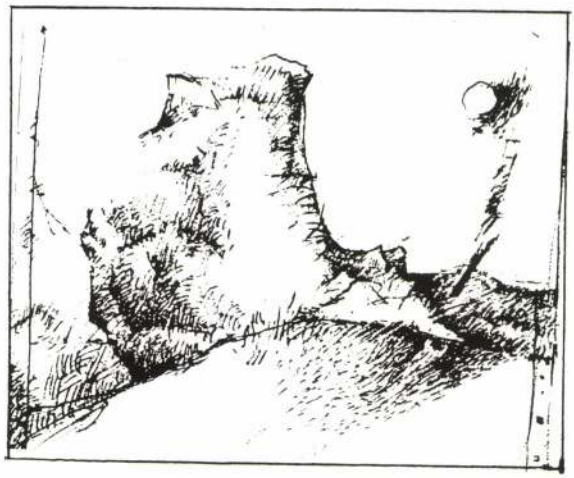

Kertész Sándor rajza

KISS GÁBOR

Love story

„Tedd fel magadnak a kérdést: azért rettenetes-e a halál, mert ettől elüt Téged?"

(Marcus Aurelius)

Emlék lett az arcod
magamban hordozom
most már örökre
a szél is emlékké foszlott
miután vizet hajtott
a parti kövekre.
gondolat lett hajad
két kezed
és a csillagok

itt tél van fúj a szél
magam vagyok.
Fázom.
Nem melegít már az emlék
Hej ha tudnék
de visszamennék
abba a nyárba
a szemedbe fúlnék
nem a halálba.

Kaposvári ősz

Azon az őszön befagyott a folyó
kopasz fák karma mutatott az égre
a tanítás elmaradt
s mi külvárosi srácok
korcsolyázni mentünk a jégre

Tízéves voltam
azon az őszön
a folyón korcsolyáztam
deres fák alatt
a tankokra vártam.

Tudtuk, hogy jönnek
féltünk
a folyó hallgatott

az utcai hangszóró
surrogott.
a távolban harangok zúgtak
a nagytemplomban
a börtönből szabadult
egykori főispán
Magyarországért
gyászmisét mondatott.

Kokárdát viseltünk a gomblukon
nemzetőrök a hídon.
az osztály a vörös nyakkendőt
letépte
Havasi Jancsiról
„a fiatal komcsiról".

Krónika

MARTYN FERENC 75 ÉVES

Nagyvilág 1974/6.

Martyn Ferenc Kossuth-díjas festő, grafikus, szobrász és kerámikus, érdemes művész ebben a hónapban tölti be 75. életévét.

Martyn 1899. június 10-én született Kaposvárott, ír eredetű családban. Gyermekkorát Rippl-Rónai házában töltötte, mint a mester nevelt fia. Rippl *Emlékezéseiben* (1911) ezt olvassuk: „A tizenegy éves Martyn Ferenc itt – kaposvári tanyámon – rakoncátlankodik, s be-belopódzik műhelyembe, szívesen tisztogatja pasztelles skatulyáimat... Sok tehetséget látok benne... A legjobb megfigyelők egyike, akiket valaha láttam. Többnyire emlékezetből rajzolja vagy festi érdekes, korát messze meghaladóan okos dolgait... Mondhatnám, minden munkája meglepetés."

1926-tól 1940-ig Martyn Párizsban él; a 30-as évek elején csatlakozik az Abstraction-Création elnevezésű avantgarde művészeti társasághoz. (E csoportnak Mondrian, Kandinszkij, Hans Arp, Vantongerloo, Herbin, Naum Gabo, Antoine Pevsner és Beöthy István is tagja volt.)

A Párizsban élő festő a hazai művészeti élettől sem szakad el: 1929-ben kiállítása nyílik Tamás Henrik galériájában. Rabinovszky Máriusz a Nyugat 1929. november 1-i számában – a tárlatról beszámolva – elismeréssel szól „Martyn nagy tehetségéről, mély formatudásáról, meglepően erős vízióiról".

A második világháborrú kitörése után Martyn Ferenc hazatelepül; azóta Pécsett él. Az 1944-es német megszállás után kilenc lapból álló, szürrealisztikus rajzsorozatot készít, *A fasizmus szörnyetegei* címmel. 1944 novemberében mint katonaszökevényt halálra ítélik, de sikerül a nyilasok börtönéből megszöknie.

1946-ban nonfiguratív festményeiből gyűjteményes kiállítása nyílott Budapesten – a Magyar Képzőművészek Szabad Szervezetének helyiségeiben –; ugyanebben az évben részt vett a magyar „elvont művészek" (Lossonczy Tamás, Marosán Gyula, Gyarmathy Tihamér, Martinszky János, Fekete Nagy Béla, Jakovits József stb.) csoportkiállításán is, amelyet Kállai Ernő rendezett. 1949-ben Kassák *Alkotás* című folyóirata François Gachot francia nyelven írt tanulmányát közölte Martynról.

A dogmatikus kultúrpolitika éveiben a művész csupán természetelvű képeket – kuruc–labanc csatajelenetek, Táncsicsportré stb. – állíthatott ki; absztrakt alkotásai – amelyek munkásságának a zömét teszik ki – 1949 és 1956 között nem kerülhettek a közönség elé.

Az 1957-es Tavaszi Tárlat óta a mester nonfiguratív kompozíciói ismét helyet kaptak a tárlatok falain; 1970-ben a tihanyi múzeum nagyszabású Martyn-kiállítást rendezett, és napvilágot látott Hárs Éva – a Martyn-életművet áttekintő – kismonográfiája is (1970).

Martyn Ferenc mint könyvillusztrátor is igen jelentős; az ő rajzaival jelentek meg 1943-ban Raymundus Lullusnak, a XIII. századi katalán misztikusnak elmélkedései *(Imádónak és Imádottnak könyve)*, valamint Petőfi *Apostola* (1961), a *Don Quijote* (1962), Flaubert *Bovarynéja* (1963), Mallarmé – Weöres által fordított – verseskönyve (1964) és Tüskés Tibor *Vallomás a városról* című kötete (1970). 1973 karácsonyára a Petőfi-költemények által inspirált Martyn-rajzokból állított össze bibliofil albumot *(Petőfi olvasása közben)* a Képzőművészeti Alap kiadója. A mester Berzsenyi Dániel verseihez, *Az Ember tragédiájához*, Kemény Zsigmond *Férj és nő* című regényéhez és James Joyce *Ulysses*éhez készült tollrajzai még kiadásra várnak.

Martyn Ferenc Cervantes-illusztrációiról Takáts Gyula ezt írta: „E sorozat minden darabján az irodalom és a grafika olyan magasfokú szimbiózisával találkozunk, amelynek ritkán lehetünk tanúi." E meg-

állapítás nem csupán a *Don Quijotéhoz* készült mintegy félszáz lapra érvényes, de a művész valamennyi – irodalmi alkotások ihlette – rajzára is... Író-barátainak (Kassák, Fülep Lajos, Várkonyi Nándor, Weöres Sándor, Csorba Győző, Bárdosi Németh János stb.) arcvonásait megörökítő ceruza- és tusrajzai nemkevésbé értékesek.

„Szeretem a pontosan megfogalmazott, egyszerű, jól szerkesztett, tiszta és művelt alkotásokat, Enguerrand Charontont például..." Ebbe a néhány szóba – amelyet az Európai Iskola *Az új magyar művészet önarcképe* című kiadványából (1945) idéztünk – sűrítette bele ars poeticáját Martyn, aki maga is egy sor „pontosan megfogalmazott, jól szerkesztett, tiszta és művelt alkotással" tette gazdagabbá a XX. század magyar képzőművészetét.

DÉVÉNYI IVÁN

HÍREK A VILÁGBÓL

„A Könyvbarátok Szövetségének" szabálytervezetét közli a moszkvai „Knyizsnoje Obozrenyije" 1974. április 5-i száma. A beérkező hozzászólások és javaslatok alapos megvitatása és a tervezet jóváhagyása után a Könyvbarátok Szövetsége, mint a Szovjetunió minisztertanácsa alá tartozó tömegszervezet, rövid időn belül megkezdi működését a könyvkiadás és terjesztés elősegítése, az irodalom népszerűsítése végett. A Szovjetunió számos köztársaságában már meg is tartották a Könyvbarátok Szövetsége szervezőbizottságának első helyi összejöveteleit, a szakszervezeti, komszomol és egyéb társadalmi szervezetek bevonásával.

*

Rainer Maria Rilke Sidonie Nadherný bárónőhöz intézett leveleit ismerteti Werner Helvig a Stuttgartban megjelenő „Merkur" ez évi 3. számában. A leveleket az Insel Verlag adta ki. Rainer Maria Rilke ezeket az ismeretlen leveleket 1906 és 1926 között írta a szép bárónőhöz, akivel Rodin műtermében ismerkedett meg. Barátságukat sűrű levélváltás kísérte. Érdekes, hogy Rilke 1926 elején kelt utolsó levelében felhívja barátnője figyelmét az akkortájt feltűnt James Joyce „Ulysses"-ére.

*

„A magyar könyv ünnepe" című cikkben, amelyet A. Sahmatov a „Knyizsnoje Obozrenyie 1974/14. számában írt, érdekes adatokat olvashatunk a magyar irodalom szovjetunióbeli kiadásáról. A cikk szerint 1945 óta a Szovjetunióban több mint 930 magyar könyv jelent meg, 33 millió példányban.

*

Az amerikai „National Book Awards" ez évi díjait április második felében ítélték oda New Yorkban. A szépprózai díjat megosztották Thomas Pynchon és Isaac Bashevis Singer között. Singer – aki jiddis nyelven ír – „Tollkorona" című novelláskötetéért kapta a rangos irodalmi kitüntetést. (Az író egyik elbeszélését a Nagyvilág 1969/10. száma közölte.) A költészeti díjat Allen Ginsberg és Adrienne Rich között osztották meg. A díjazott fordítók közt találjuk Anthony Kerrigant, aki Miguel de Unamuno regényeit tolmácsolja az angol nyelvű közönségnek. Kitüntették Douglas Day-t Malcolm Lowryról szóló életrajzáért. Az „Országos Könyvtanács" Vladimir Nabokovnak életműve jelentőségének elismeréseképp irodalmi érmet (National Medal of Literature) adományozott. Az érmet korábbi években Robert Penn Warren, W. H. Auden és Thornton Wilder nyerte el.

*

A varsói Katonai Könyvkiadó ez évi bestsellerének tartják Jerzy Putrament „Július huszadika" című regényét, amelyben a híres lengyel író oknyomozó hűséggel írja le a Hitler ellen 1944. július 20-án megkísérelt merénylet történetét, óráról órára követve az események alakulását, és bemutatva a főbb szereplőket, mind a merénylő, mind a merényletet ellenző tiszteket. Putrament érdekes művében nagy felkészültséggel elemzi a kudarc okait.

*

Nemzeti ünnepünk alkalmából a „România literară", a Romániai Írók Szövetségének hetilapja közölte április 4-i számában Nemes Nagy Ágnes, Garai Gábor, Csoóri Sándor, Timár György és Pardi Anna egy-

Jelenkor 1963/2

MARTYN FERENC KÖNYVILLUSZTRÁCIÓI

A reneszánsz idején, Itália földjén, a humanizmus szóhasználatában léptennyomon találkozunk a „disegno" kifejezéssel. Első pillantásra igen egyszerű a szó értelme, hiszen a mai olasz nyelvben is rajzot jelent a disegno. Mégis, ha a kézművesi sorból immár szabad művészi rangra emelkedő mesterek és műértő íróbarátaik örökifjú traktátusait lapozzuk, akkor valami másnak, valami többnek a rejtett értelme tárul fel az egyszerű rajznak, a kézzel ábrázolhatónak és szemmel láthatónak — mai közkeletű szóval: közérthetőnek tűnő — fogalma mögött. A disegno pratico gyakorlata csak a disegno inteletivo elméletével lesz teljessé, mert a festőnek egyben filozófusnak is kell lennie: „per poter ben penetrare la natura delle cose", hogy mélyen belehatolhasson a dolgok természetébe, a dolgok lényegébe, — eképpen szólának a hajdani auktorok.

Mi nem tudományos értekezésnek szántuk ezt a néhány mondatot. Ha valahol, napjainkban és hazánkban, úgy Martyn Ferenc pécsi stúdiójának párizsi atmoszférájában tolulnak fel ezek a quattrocentótól ihletett, — vagy ha úgy tetszik, fertőzött — asszociációk. Sajnálatosan kevés a kiválasztott, akiknek osztályrészéül jutott, hogy a mester életművének rajzi részében, ezernyi disegnójának — az alkotó tiszta örömérőI, csendes bánatáról számot adó — mappáiban lapozzon; hogy az alkotónak az emlékekkel, a gondolattal, az élményekkel, az érzéssel, — és fejezzük ki magunkat finoman: a művészeti napi politika kanyargó fordulataival — vívott küzdelmeiről, és mind e múló dolgok felett aratott maradandó diadalairól tanúságot tévő, jogához méltó dokumentumok között időzzön. Ám akinek ez módjában volt, az egyet kell hogy értsen velünk a mester rajzainak, ezeknek a valóban „Disegno nell'Idea"-knak ilyen értelmezésében és értékelésében.

Martyn Ferenc valaha egy olyan művészcsoporthoz tartozott, amely nevében az „Abstraction-Création" oly régóta és oly sokat vitatott, ösztönösen meg nem értett, vagy tudatosan félremagyarázott fogalmait viselte. Gondolom, — ha nem is máról olnapra, — elérkezett az ideje annak, hogy immár *történeti* ismeretek szilárd alapján lva, ezeket a fogalmakat *társadalmi* fejlődésükben magyarázza meg a *marxista* ztétika tudománya. Egy kétségtelen: a természet törvényszerű rendjének — változásában is változhatatlan — emberi lényegű vizualitása a művészet nyelvén *végn sok árnyalattal* fejezhető ki. Hogy ez a nyelv minden árnyalatában érthető le: — ez a szocialista *ember* követelménye a *művésszel* szemben. Viszont, hogy ez eszéd ne csak a betűket már olvasni tudó, hanem a szép verseket is már élvezni es új rajhoz szóljon, — ez immár a *szocialista* művész követelménye a *közönséggel* szemben. Az a nagyszerű szándékunk, hogy a középiskola elvégzése, az érettségi bizonyítvány megszerzése mielőbb általánossá váljék országunkban. Akarjuk hát azt is, — és úgy tapasztaljuk, hogy ez is kulturális politikánk elvei közé tartozik, — hogy *új* közönségünk valóban nagyobb, tartalmasabb, eszmeibb igényekkel forduljon *új* művészetünk felé. Egyszóval, hogy ne csak a *le*rajzolást követelje a disegnótól, hanem azt, amit Martyn mester rajzai nyújtanak néki.

E budapesti kiállítás katalógusában az esztéta, a Don Quijote-illusztrációk vidéki kiállításának katalógusában a poéta szépen fejti ki, hogy mennyivel többek ezek a rajzok, mint egyszerű illusztrációk, — kongeniális művészeti absztrakciói ezek a klasszikus irodalom konkrétumainak. Hogy újból a művészettörténész szóljon belőlünk: a középkor kódexeit remek miniatúrákkal ékesítő mestereket „illuminátoroknak" nevezte a kolostorok késői latinitása: mert úgy érezték, hogy a *betűk* végtelen sorai közé az ő *képeik* viszik a díszt, a lument, a fényt, ők derítenek világosságot a mégoly szép és tiszta szövegek mélyebb rejtelmeire. És századok múltán az illuminare igéje a *felvilágosodás* úttörőinek szolgáltatta a díszítő jelzőt...

Etikumával és esztétikumával ezt jelenti a mi számunkra Martyn Ferenc életműve, — s ennek jelentkezését üdvözöljük most ezen a kis kiállításán is. Vasari írja Leonardoról, hogy „non lascio mai il disegnare" — sosem szűnt meg rajzolni. — Ezt fogja írni készülő monográfiájának művészettörténész-szerzője is mesterünkről.

Mi végezetül csak azt az óhajunkat szeretnénk kifejezni, hogy Martyn Ferencnek mielőbb azokat a rajzait is üdvözölhessük nemcsak velencei, hanem magyarországi kiállításán is, amelyekben nem a kongenialitás közvetett nyelvén, hanem a mi valóságunkról, a maga zseniális módján, közvetlenül szól hozzánk a pécsi mappák szépséges lapjain.

VAYER LAJOS

MARTYN FERENC PORCELÁNMŰVEI

Augurok, papnők, korongozó munkások és félistenek jutnak egyszerre az ember eszébe, amikor Martyn Ferenc porcelánműveinek pécsi, Káptalan utcai kiállítását megnézi. Ezekről a porcelánokról most okos, kimért, támadhatatlan véleményt kellene közölnöm, izmusokat felsorakoztatnom, esetleg téziseket vélt igazam mellett, kimondanom, hogy ezek a vázák ilyenek, vagy olyanok... Ehelyett háromnegyedéves kép bukkan elő emlékezetemből.

A Pécsi Porcelángyár egyik zsúfolt műhelyében, tányérok, szalonnázó juhász s tucatnyi színes kerámia dömpingje között kicsit félszegen áll a művész, és egy vázát tart maga elé: „Nézd csak, bagoly" — mondta akkor, és kíváncsian nézte az arcomat, hogy a formák és vonalak összhatásából hogyan bontom ki a madár figuráját, azét a bizonyos madárét, amely a világ háromnegyed részén napjainkban is félve tisztelt jelkép. Aztán sorra kirakja kincseit, rajzos tálakat, különös alakú vázákat, samottdarabokat, melyekre kezeket festett. A szertartás végén, amikor indulni akartam, halkan, diszkréten odasúgott még valamit: „Moss majd kezet, a gyárban járvány van..."

Nem tudom, milyen járvány volt a gyárban, de Martyn Ferenc már immunis volt... A gyárhoz tartozott, neki a járvány már nem árthatott. Belső ügyként kezelte, otthonosan...

De hogyan került a gyárba?

Művészi életútjában szükségszerű motívum. Az egy éves porcelángyári munka semmi esetre sem kitérőt jelent művészetében, hanem inkább kiegészítést, a teljességre törekvés szép állomását. Martyn Ferenc művészi egyéniségétől idegen az utolsó száz évben divatossá vált művészkedő magatartás, a szalonokban melegedő, világfiakat utánzó életforma. Martyn Ferenc emberi magatartása puritán, nem művésznek, hanem mesterembernek tartja magát, eszményei a Leonardo da Vincik, azok a művészek, akik tehetségesen megtervéznek egy-egy ékes ládazárat, kovácsoltvas díszítést vagy könyvcímlapot, s festeni is tudnak. Azok a művészek, akiket meg lehet bízni egy-egy konkrét feladattal is. Martyn Ferenc az életközelséget keresi, az emberközelségben létező tárgyak és jelenségek költészetét. Az anyag szeretetét talán mé a Rippl-Rónai házból hozta magával, s ezt a szellemiséget a haladó francia festő példája megerősítette.

Régóta vonzódik a cserepekhez. Ahogy egyszer elmondta, legszívesebben a m hácsi fazekasokkal dolgozott volna együtt, a jó zsíros, fekete agyagból képzelt el tá kat, stabil, masszív vázaépületeket. A pécsi porcelángyárban szívesen fogadták, így az intim fazekasműhelyek nosztalgiákat ébresztő hangulatát felcserélte a zsongó, hatalmas nagyüzemmel, ahol ezernél több munkás dolgozik, s vagontételekben mérhető a napi termelés.

Martyn Ferenc új művei a nagyüzem légkörében születtek, így talán nem is lehet csodálkozni azon, hogy a divatos, intim hangulatokat keltő modern kerámia helyet porcelánokkal jelentkezett, melyek nem ötszáz, hanem ezer fokon égnek, melyek nem újszerűsködők, hanem korszerű, erőteljes, mai alkotások, nemcsak szép vázák és tálak, hanem gondolatokat ébresztő művek is. A tűz művészete Martyn Ferencnél nem játék, hanem felelősségteljes kifejeződés.

A Janus Pannonius Múzeum Káptalan utcai helyiségében kiállított porcelánműveket nem lehet futólag megnézni, sietősen áttekinteni, mert megállásra, maradásra kényszerítik a látogatót. Túlzás lenne azt állítani, hogy Martyn vázái meghökkentően újak... Ha valamivel meghökkentenek, akkor éppen hagyományos formáikkal, stabilitásukkal. Olyanok, mintha Heinrich Böll statikusai számították volna ki a legtökéletesebb térfogatokat és falvastagságokat ezeken a vázákon, olyan különös statikusok, mint Fähmel, akik nemcsak azt tudják, hogy miképpen kell alapozni a stabil építményeket, hanem azt is, hogy mennyi dinamit kell a felrobbantásukhoz. Martyn Ferenc hagyományosnak tűnő vázaműveiben tehát éppen ez az új, a meghökkentő, ez az abszolút tudatosság, az alfától omegáig gondolkodás, melyet jól kifejeznek a porcelán vonalai, színei és rajzai. Martyn Ferenc porcelánműveivel újra bebizonyította művészi magabiztosságát, tudatosságát, azt, hogy nemcsak gazdag fantáziájú költő, de egyúttal mérnök, matematikus is. Mondom — nem lehet futólag megtekinteni Martyn porcelánműveit, mert megtekintésük, tanulmányozásuk közben a művészi intuició, tehetség és a matematikai készség meglepő ötvöződésének lehetünk tanúi. Véletlen, esetleges vonalai, színei nincsenek, formái, vonalai és színei stati-

kailag megbízható építmények, és egy képzőművészeti hullámhosszon működő ember művészi adóállomásának rezgései, egyetlen lehetséges megnyilvánulási formái. Az ember megáll egy bagolyváza mellett és meglepetten tapasztalja, hogy a váza nem bagoly formájú, a rajzolatok külön nem képesek megjeleníteni egy bagolyt, s a színek nem keltik a bagoly asszociációit. Együtt viszont, a rajzosság, a vonalak és a színek tökéletes bagolyformát jelenítenek meg előttük.. A bagoly ugyanakkor nemcsak bagoly, hanem madár is, rokon azokkal a furcsa kakasokkal, feketerigókkal és galambokkal, melyek valamikor a Róma hegyen, a Rippl-Rónai ház udvarában reppenhettek fel, hangulatokat, impressziókat keltő formájukkal és megragadtak a gyermekkori emlékekben. A váza-formákon és a tálak rajzain ugyanakkor átsüt egy ősi kultúra emléke, olyan kultúráké, melyek csak a nagy folyók torkolatvidékein alakultak ki, a Nílus, Duna, Volga és Sárga folyó életszabályozó ereje. A bagolyvázák egyik variációján arcok jelennek meg, egyiptomi, latin, indián emberekre emlékeztető asszony-arcok, melyek kifejezik az emberség alapvető lényegét, figyelmeztetnek, gondolatokat indítanak, s a színekben és a vázaformákon úgy oldódnak, hogy képesek még a vízhordó lányok asszociációit is kelteni.

Martyn Ferenc porcelánműveiben is az ember és környezete jelenik meg, arcok, madarak, Don Quijote-t idéző tálak, egyszerű csendéletek sótartóval, evőeszközökkel, nyári eszményekkel. De ezek az arcok és tálak nemcsak emberek és tárgyak, mert Martyn Ferenc porcelánműveiben is polemizál, s az arcok szembefordulnak egymással, és nemcsak annyit mondanak, hogy ilyen az ember, hanem az ember lehetőségeit, konflikutusait és társadalmi kiteljesedését is sejtetik.

A Munkácsy-díjas pécsi művész porcelánműveivel ugyanazt az érzést és eszmevilágot fejezi ki, mint festészetében, itt is az emberiség lényegét, az élő világ és a holt anyag viszonylatait kutatja. Vázáival és tálaival azt mondja, amit képeivel, csak az ember és világ viszonylatának a lényegét ez alkalommal más oldalról, más kifejezési formákkal világítja meg. Martyn Ferenc porcelánművei emberközelségben megragadnak valami lényegeset, azt művészi fokra transzponálva megjelenítik, ugyanakkor, mint művek, formáikkal, vonalaikkal és színeikkel harmonikusan beleillenek az ember környezetébe, tehát életközelségben maradnak.

BERTHA BULCSU

AZ ÍRÓI MAGATARTÁSRÓL*

Tisztelt Hallgatóim!

Pécs város Tanácsa és a Magyar Írók Szövetsége rendezésében a fiatal költők első országos találkozójára e város falai között került sor. Ez a találkozó pandantja annak a másiknak, amely tavaly augusztusban Lillafüreden zajlott, ahol a fiatal prózaírók gondjainak megbeszélésére jöttünk össze. Mindkét tanácskozás jellegét, műfaját tekintve elsősorban munkaértekezlet, és az írói hivatás és alkotás sajátos és időszerű problémáinak a megvitatását célozza. A pécsi találkozó ma este a nyilvánosság előtt is kitárja kapuit, s ennek az irodalmi estnek a műsorában az országos találkozón résztvevő néhány fiatal költő — Arató Károly, Baranyi Ferenc, Bihari Sándor, Csanády János, Demény Ottó, Hárs György, Kalász Márton, Papp Lajos, Soós Zoltán és Székely Magda — a nagyközönség előtt mutatja be műveit.

A tanácskozásnak éppen a félidejénél tartunk, s a délelőtti vitaindító előadás és megbeszélés után még nem tudni, hogy mit hoz a holnapi nap. Egyenleget vonni, értékelni a tanácskozást még nem lehet, s ez nem is az én feladatom. Amikor e megnyitó számára próbáltam gondolataimat elrendezni, még azt sem tudtam, hogy miről lesz szó ma délelőtt, s most, amikor már ismerem a felszólalók véleményét, sem lenne szerencsés — azt hiszem — valamiféle közös nevezőre hozott, a statisztikai középarányost kifejező ismertetést tartani. Ezt a megnyitót fogadják úgy, mint egy nagyobb nyilvánosság előtt elhangzó, de tulajdonképpen a tanácskozási terembe szánt felszólalást. Egyszerre szeretnék szólni a fiatal írók nevében az olvasóközönséghez s a közvélemény, az olvasók, a kritika nevében a fiatal költőkhöz. A lányomnak mondom, hogy a vejem is értse. Bennem a kritikus és a szerkesztő szükségképpen erre a feladatra is késztet.

Azt is tudom persze, hogy hálátlan és népszerűtlen szerep ez. Szabó Dezső aki ugyan maga is jópár és nem is akármilyen színvonalú kritikát írt — a kritikust ahhoz az eunuch-hoz hasonlítja, aki a helyes nemzésről beszél. A kritikusi vélemény kimondása innét és túl, az írók és az olvasók körében, nem mindig rokonszenves dolog. A katalizátor szerepét vállaló kritika sorsa szükségképpen az, hogy amíg kapcsolatot teremt, amíg megindít egy folyamatot, egy áramlást, amíg hozzásegít a termékenyebb változáshoz, a minőségi átalakuláshoz — önmaga elég. De ha már az előbb Szabó Dezső rosszmájúságát idéztük, talán érdemes Schöpflin Aladárt is meghallgatni, aki a kritikával kapcsolatban azt mondta: Annak megállapításához, hogy egy tojás záp-e vagy egészséges, nem szükséges tyúknak lenni; elég a tojást kézbevenni, feltörni, megszagolni... — Hát a katalizátor szolgálat-szerepével, s ugyanakkor a minőségvizsgáló, átvilágító pontosságával, lelkiismeretességével szeretnék szólni fiatal költészetünk értékeiről, gondjairól, problémáiról.

Köztudomású, hogy a pécsi találkozó előtt, az Élet és Irodalom január 19-i számában megjelent egy nyilatkozat, amelyet a fiatal írók munkaközösségének vezetősége írt alá, s ez a nyilatkozat a fiatal költők pécsi találkozójának előkészítését célozta.

Mi az, ami figyelemreméltó, elgondolkoztató ebben a nyilatkozatban? Mi az, amivel nagyon egyet lehet érteni; amit a magyar irodalom gyarapodása, a költészet növekedése és az olvasók szempontjából is figyelembe kell venni?

Az irodalom életében is szükségképpen végbemenő talajforgás következménye, hogy bizonyos időközökben megsűrűsödnek azok az erővonalak, amelyek egy-egy újabb nemzedék feltűnését jelzik. Az azonos élmények, a közös indítás, a rokon életérzés és életszemlélet gyakran egymáshoz sodorja, egy nemzedékké formálja az írókat. A fiatalság, az egyéni hang keresésének az ideje ez, s egyaránt van benne véde-

* Elhangzott a fiatal költők országos találkozója alkalmából rendezett ünnepi irodalmi est megnyitójaként, 1963. január 25-én.

Martyn Ferenc
festő

Krónika

(1985. ősz–tél)

A szeptember végéig tartó Márffy Ödön emlékkiállítást október 1-én Martyn Ferenc festőművész életművét reprezentáló tárlata váltotta fel a szekszárdi Művészetek Házában. Csányi László író méltatta a művész európai jelentőségét.

Dunatáj, IX. évf. 1986. 1. sz. *

A TARTALOMBÓL:

Takáts Gyula: Versek ✦ Töttős Gábor: Ifjúi főhajtás Takáts Gyulának ✦ Simon Károly: A NEHÉZ FÖLD és a SARJÚRENDEK a Tolnavármegye 1931-es hasábjain ✦ Hajdú D. Dénes:

Lelenkor,

1986. december

MARTYN KLÁRA DÍJ – Alapítvány művészettörténészek számára. Martyn Ferencné, szül. Wiesenberg Klára, aki 1982. január 26-án hunyt el Pécsett, a művészettörténeti munka elismerésére díjat alapított. Hátrahagyott végrendelete szerint a díjat minden második évben jól dolgozó művészettörténész kapja „igényes, jó munkáért".

A díj odaítélésére a Művelődési Minisztérium Baranya Megye és Pécs Megyei Város Tanácsával együttműködve szabályzatot dolgozott ki és bizottságot alapított. A szabályzat megállapítja, hogy a díj teljes életműben, egy adott pályaszakaszban, illetve egy adott műben manifesztálódó művészettörténeti teljesítményért adható, az élemű kivételével ismételten is. A díjazott személyére a bizottság tagjain kívül olyan intézmények tesznek javaslatot, ahol művészettörténészek dolgoznak.

A bizottság 1986. november 20-án először hozott döntést és a díjat eddigi kiemelkedő művészettörténeti munkássága elismeréséül *dr. Németh Lajosnak* ítélte oda.

Dr. Németh Lajos az ELTE Művészettörténeti Intézetének tanszékvezető egyetemi tanára, a művészettörténet tudomány doktora, számos szakmai bizottság munkatársa. A huszadik századi magyar és egyetemes művészet nemzetközi rangú kutatója, a Svéd Királyi Művészeti Akadémia tiszteletbeli tagja. A modern magyar képzőművészet legátfogóbb szellemű teoretikusa, akinek számos önálló műve jelent meg könyvalakban. Kutatásainak kiemelkedő eredménye Csontváry Kosztka Tivadar életművét bemutató monográfiája.

A díjat Pécs Megyei Város Tanácsának elnöke adja át, a bizottság elnökének és titkárának jelenlétében, emlékérem és okirat kíséretében, 1987. január 26-án, Martyn Klára halálának évfordulóján Pécsett. Az emlékérmet Martyn Ferenc rajzai alapján Török János szobrászművész készítette.

Az alapító *Martyn Ferencné Wiesenberg Klára* 1907. október 1-jén született Pécsett. A II. világháborúban elvesztette szüleit és egyetlen testvérét. Életének Martyn Ferenccel 1945-ben kötött házassága adott értelmet. Gondoskodása, léte és jelenvalósága segítette a Martyn-életmű kibontakozását és a pécsi Martyn-életmű létrejöttét. 1947-től zongoratanár volt Pécsett. Tanítványai között több jeles tehetség volt, akik ma az Operaház és a Magyar Rádió tagjai, vagy zeneiskolai tanárok. Barátjának vallotta őt Fülep Lajos, Kállai Ernő, Rabinovszky Máriusz, Weininger Andor, Szávay Magda, Andor Ilona, Solymos Péter, Takács Jenő, Kurtág György.

TÜSKÉS TIBOR

Találkozások Martyn Ferenccel

AZ ELSŐ

Hogy melyik lehetett az első találkozás, már nem emlékezem. Pontosabban: néhány, élénk színekkel megfestett, fekvő téglalap alakú, nonfiguratív kép maradt meg az emlékezetemben, amelyeket 1948 táján a mai Népköztársaság úton, a Képzőművészeti Főiskola egyik termében rendezett gyűjteményes kiállításon láttam. Egy vidéki, dunántúli kisvárosból akkor kerültem a pesti egyetemre, a Népköztársaság úton laktam, és egy alkalommal, gyalog, hazafelé menet betévedtem az épületbe. Alighanem az Európai Iskola valamelyik utolsó, közös bemutatkozása volt ez a kiállítás, ahol Martyn Ferenc művészetével először találkoztam.

Nehéz volna ma már megmagyarázni, hogy miért ragadták meg ezek a Martyn-festmények és a festő neve egy tizennyolcéves fiatalember figyelmét.

Képzőművészeti „előképzettségem" a kevésnél is kevesebb volt. Forrásai: az otthon, a lakás falán látott képek, az iskolai rajz- és művészettörténetórák, Bíró Béla iskolai segédkönyve... Magam nem rajzoltam, nem festettem, különösebb vonzalmat, önkifejezési vágyat a képzőművészet iránt nem éreztem. A „képet" a lakásban szüleim hálószobájában a kettős ágy fölött látható, csaknem négyzetméter nagyságú olajfestmény jelentette: az összetett kezű, imádkozó Szűz Mária kék és fehér színű ruhában lebegett ég és föld között. És egy másik képre – olajnyomatra – emlékezem: ezen a sűrű havazásban, egy ereszig hóba süppedt ház előtt, egy meggörnyedt, rongyos cigány ballagott, hóna alatt csupasz hegedűvel és vonóval...

Az iskolai, heti egy alkalommal tartott kettős rajzórákat kifejezetten utáltam. A recés rajzpapíron szimmetrikus virágmotívumokat kellett előrajzolni, aztán vízfestékkel kifesteni, lehetőleg úgy, hogy a festék ne folyjon a vonalon kívül. Ez bizony ritkán sikerült, és a két asztalsor között sétálgató Noll tanár úr (az Upi!) általában kemény fejbekólintásokkal jelezte a hibát. A gimnázium felső osztályaiban a műalkotások elemzése már jobban lekötött, s jól emlékezem arra, hogy például a reneszánsz festészetben uralkodó háromszög alakú kompozíciós elvre, Leonardo *Utolsó vacsorá*-jának, vagy Raffaello *Sixtus-Madonná*-jának szerkesztésmódjára ezek az órák hívták föl a figyelmemet.

De ezt képzőművészeti „előképzettségnek" mondani, azt hiszem, túlzás lenne.

1953-ban kerültem Pécsre, és itt újra találkoztam Martyn Ferenc nevével. Egészen pontosan: az egyik osztályban, ahol irodalmat tanítottam, ült egy kislány, aki rendszeresen eljárt abba a képzőművészeti szakkörbe, amelyet Martyn Ferenc vezetett. Ez a szakkör a Zsolnay gyárban működött, amatőrök, munkások, diákok látogatták. Tanítványom elmesélte, hogy egy alka-

Felentkor, 1986. június

lommal Martyn őt is lerajzolta, sőt a rajz a Dunántúl című irodalmi folyóirat egyik számának címlapján nyomtatásban is megjelent.

Ma már köztudott, hogy a másfél évtizedig Párizsban élt, az akkoriban megbélyegzésnek számító, nonfiguratív és absztrakt jelzőkkel illetett művésznek nehéz évei voltak ezek. Martyn – maga mesélte – egész életében munkaviszonyban nem állt, munkahelye, munkaadója, munkakönyve nem volt, egy életen át „csak" festett. Ebben az időben képeket eladni nem tudott, Martyn-képet nem vásárolt senki. Nem kértek tőle festményt könyv címlapjára. Nem bízták meg irodalmi illusztrációk készítésével. Megélhetését a zongoratanárnő Klára asszony fizetése biztosította és az olyan szerény juttatások, amilyeneket egy üzemi képzőművészeti szakkör vezetéséért kapott. Ha Martyn nem is nyomorgott, semmiképpen sem volt elismert, megbecsült, támogatott alkotó. A művészetét bemutató tanulmányt az ötvenes évek közepén még magas hivatali utasítás parancsolta ki a múzeum évkönyvéből.

Számomra Pécs birtokbavételét szellemi múltjának megismerése jelentette. A város irodalmi múltjáról, a Pécsről szóló irodalmi szemelvényekből – a Gellért-legendától Kopányi György *Ének a szülőföldről* című verséig – kis könyvet állítottam össze *Pécsi Múzsa* címmel. A kötet illusztrációs anyagába három Martyn-rajzot is beválasztottam, a Bárdosi Németh Jánosról, a Csorba Győzőről és a Weöres Sándorról készített portrét. Ezek a tollrajzok 1947–48-ban készültek, és a Sorsunk közölte őket először. Minden bizonnyal azért kerestem föl először Martyn Ferencet, hogy az újraközléshez a művész engedélyét megszerezzem. S ha már rajzai ott lesznek a könyvben, gondoltam, miért ne kérhetném meg, hogy az ő rajza díszítse a városi tanács gondozásában és a pécsi nyomdában megjelenő könyv címlapját? Pécsett, a Toldi Miklós utcai lakásán fogadott. Szerény, kétszobás lakásban éltek itt Klárával, az egyik szoba afféle nappali, beszélgetésre szolgáló „szalon", a másik Martyn műterme, ahol a festő fekvőhelye is állt.

Martyn hamarosan üzent: elkészült a munkával. A rajz egy fülkében ülő, fátyolba burkolt, fiatal nőalakot ábrázolt, aki kezében nagy alakú könyvet tartott, a könyv címlapján egy lant volt látható. Finom, légies, nyújtott alak, vékony, törékeny, érzékeny vonalak. S amire csak később döbbentem rá: a fekete tusrajz sötétszürke papírra készült. A pécsi nyomdában akkoriban még nem tudtak klisét készíteni. A könyv illusztrációs anyagának kliséit a pesti Kossuth Nyomdában kellett megrendelni. Magam vittem el a képeket. Martyn rajzát azonnal kiemelte a nyomdász: – Erről a sötét papírról nem lehet másolatot készíteni – mondta. Csak könyörgésemre vállalta a munkát. Elképzelhetetlennek tartottam, hogy visszamenjek Martyn Ferenchez, és azt mondjam: – A nyomda kívánsága miatt, kedves Ferenc bátyám, légy szíves, csináld meg még egyszer a rajzot fehér papírra...

Addig Martynnak egyetlen illusztráció-sorozata jelent meg könyvalakban, a Ramón Lull *Imádónak és imádottnak könyvé*-hez készített néhány tollrajza (1942). Akkor még nem születtek meg a nagy irodalmi kísérőrajzsorozatok, a *Don Quijote*, *Az apostol*, a *Bovaryné*, a Mallarmé költeményei, *Az ember tragédiája*, az *Ulysses* mellé készített illusztrációk, a Berzsenyi-, a Janus Pannonius-, az Ady-rajzsorozat lapjai. De már akkor ismertem Martyn véleményét: – Soha nem dolgoztam a nyomda keze alá... A technika azért van, hogy igyekezzen minél tökéletesebben visszaadni, megvalósítani a kép hitelét... Ne az alkotó alkalmazkodjon a nyomdához, hanem

a technika fejlődjék és nőjjön föl a tökéletes reprodukálás színvonalára... Nézd, a franciák már milyen könyveket tudnak csinálni...

Ennek a címlaprajz-történetnek volt még egy érdekes mozzanata. Martyn nemcsak rajzot adott a könyvhöz, hanem a könyv címét és a szerző nevét is ecsettel, saját kezevonásával leírta, és ezt szánta a címlapra. Hát ez a pécsi nyomdásznak, a könyv műszaki szerkesztőjének már igazán sok volt. Kézzel írt szöveg egy könyv címlapján? Sajnos le kellett mondanom az eredetiségnek erről a szerény jeléről, a magyar könyvnyomtatásban – akkor – talán valóban úttörőnek számító kezdeményezésről. A könyv címlapján a szerző neve és a mű címe végül is jellegtelen nyomdai, szedett betűből jelent meg.

AZ UTOLSÓ

Évek óta gondot okoz, hogy karácsonyra, újévre milyen képeslapot küldjek barátaimnak, ismerőseimnek. Alkalmanként száz–százhúsz lapot is postára szoktam adni, s nem könnyű ízléseset is, viszonylag olcsót is találni. Az elmúlt év decemberében lányomék pesti lakásán a könyvespolcon kezembe akadt Tünde lányom hajdani emlékkönyve. A bugyuta versikék, az ügyetlen, naiv rajzok között váratlanul néhány érdekes bejegyzést és – ami még meglepőbb volt – néhány szép rajzot találtam. Többek között Martyn Ferenc egyik rajzát. Úgy látszik, Tünde kislány korában nemcsak barátnőitől kért emléksorokat, hanem jó ízléssel mások előtt is kinyitotta az emlékkönyvet. És Martyn Ferenc – nemes lélekkel és a gyerek kérését készséggel teljesítő szívélyességgel – rajzot adott lányom emlékkönyvébe: két szál gyönyörű, bókoló hóvirágot rajzolt a suta rigmusok, és a ki tudja, hány nemzedéken át öröklődő, Hummel-baba stílusú, színes ábrák közé. A rajz 1972-ben készült, és az évszám fölé húzott körbe Martyn jellegzetes monogrammját is belefoglalta. Az M és az F betű egymásba fonódó rajza egy kiterjesztett szárnyakkal repülő madár alakját idézi. Meglepődve, álmélkodva és kicsit irigykedve néztem a szép rajzot lányom emlékkönyvében. Aztán az a gondolatom támadt: ez az a rajz, amit le kellene fotózni, levelezőlap nagyságú kartonlapokon nyomdai úton sokszorosítani kellene, és megvolna az a rajz, amit üdvözlőlapként föl tudnék használni.

Közeledett karácsony, nem volt már idő, hogy Martynnal megbeszéljem a dolgot. A lapok elkészültek, és csak az ünnepek után, január közepén jelentkeztem telefonon Martyn Ferencnél. Rekedt, fátyolos hangon mondta, hogy keressem föl.

A Káptalan utcai házban látogattam meg. A tágas műteremben, az állványra helyezett és a falakon függő képek között, a sarokban állt kék színű szövettel bevont heverője. Életében most láttam először ágyban, fekve, takarók közt. Marianna őrizte, ápolta. Tudtam, hogy már nagyon kevés embert enged magához. Betegségről, halálról soha nem hallottam beszélni. Most azt mondta: – Gyöngélkedem... Tudod, most érzem először, hogy testem és tagjaim is vannak...

Elfogódva és félve vettem elő a hóvirágos lapokból egy sorozatot, és a mintás takaróra helyeztem. Nem veszi-e rossz néven a tudta és előzetes beleegyezése nélkül elkövetett „merényletet", az engedély utólagos kérését?

Mosolyogva vette kezébe a lapokat, tágra nyitott, sugaras tekintettel vizsgálta a rajzot. Halkan mondta:

– Tudod, mi ez? Egy gondolat... Két szál hóvirág... Két szó...

Tudtam, hogy súlyos beteg, de nem gondoltam, hogy utoljára látom. Lesoványodott, boltos koponyáján kiütköztek az apró májfoltok. Az ágya mellett, kezeügyében ott hevertek a rajzolószerszámok, tollak, papírok és a szemüveg. Rajzokat mutatott, négyet–ötöt, amelyek ott készültek az ágyban. Hogy tartani tudja a papírt, kemény, fehér kartonlapokra dolgozott színes filctollal. Könnyed, légies alakok, táncoló pálcika-figurák, balettozó alakok mozogtak a lapokon. Jellegzetes Martyn-vonalak, tökéletes rajzok, a legigényesebb Martyn-grafikák rokonai.

– Milyen kitűnő rajzok! Milyen remek grafikák! – lelkesedtem őszintén, túlzás nélkül.

És közben ez a talán kissé frivol gondolat fogalmazódott meg bennem: amíg az író esze a fejében van, a festő esze a kezében, az ujjaiban lakik. Teste már törékeny, a fogalmazás, a beszéd nehezére esik, de ujjai még biztosan fogják a rajzolószerszámot, kezével még tökéletesen dolgozik. Az író betegsége, öregsége, törődöttsége „látványosabb". Számos költő és író öregkori munkái az önkontroll romlásáról, hiányáról vallanak. A magas életkort megélt festők kései munkáin viszont alig látni az idő lenyomatát. Martyn egyébként néhány hónappal korábban még egyik unokámnak – hogy megnevettesse – bekötött szemmel remek rajzot rögtönzött: vágtató lovakat rajzolt.

A másik gondolatomat se mertem kimondani: milyen jó volna ezeket a rajzokat, vagy közülük legalább egyet elkérni és megőrizni. Később Marianna elmondta, hogy akkor ő is arra gondolt: miért nem kérem el a rajzokat? És mintha Martyn mindkettőnk legtitkosabb gondolatát kiolvasta volna, megszólalt:

– Ezeket a rajzokat már nem őrzöm meg... Eltépem és eldobom őket...

Tudtam, hogy igazat mond.

A helyzet fájdalmát leplezve, derűt erőltetve mondtam:

– Akkor éjszaka eljövök a ház elé, és a kukás edényekből kihalászom az eltépett papírokat.

Úgy tett, mintha nem hallaná, amit mondok. Újra kezébe vette a hóvirágos levelezőlapokat:

– Ezeket nekem adod? Köszönöm, hogy elhoztad őket. Örömöt szereztél velük.

Aztán intett Mariannának:

– Mutasd meg az érmeket... Soltra Elemér csinálta őket. Tudod, kevesen vannak, akik értik ezt a műfajt. Írni kellene róluk. Megérdemelnék...

Ott, a betegágyán, halála előtt három hónappal is mások munkájával törődött, mások értékére figyelmeztetett.

ÉS AMI KÖZBEN TÖRTÉNT

Amikor megismertem, én huszonnégy-huszonöt, Martyn körülbelül ötvenöt-ötvenhat éves volt. Martyn Ferenc nyolcvanhét éves korában halt meg. Most én vagyok annyi idős, mint ő volt találkozásunk idején.

Mi történt az alatt a harminc év alatt, ami első és utolsó találkozásunk közé esik?

Soha nem akartam festőművész lenni. Martyn Ferencet nem rajzokkal, vázlatokkal kerestem meg. Nem voltam a tanítványa.

Ennek ellenére közel engedett magához, bevezetett műtermébe, megmutatta munkáit, sok órát töltöttünk együtt, sokat beszélt életéről, kortársairól, a művészetről, a mesterségről, festményekről, szobrokról, rajzokról, külföldi utazásairól, a tengerről, a francia konyháról és sok más fontos és haszontalan dologról.

1966-ban hosszabb tanulmányt írtam munkásságáról, csaknem mindegyik kísérőrajz-sorozatával külön cikkben foglalkoztam, irodalmi illusztrációiról kis könyvem jelent meg. Készítettem vele interjút, modellt ültem neki: ceruzával portrét rajzolt rólam, rajzsorozatot adott *Vallomás a városról* című könyvemhez, munkáit beválogattam számos könyvem illusztrációi közé. Láttam munka közben, láttam, ahogy vázlatfüzetébe grafikai följegyzéseket készít egyik közös somogyi utazásunk alkalmával. Vázlatfüzeteiről külön is írtam. Megnyitottam kiállítását Niklán, Budapesten és Pécsett. Szurkoltam a Pannónia Stúdió pécsi műtermében készített, művészetét bemutató-fölvillantó animációs film sikeréért. Festményt, egyedi rajzokat és számozott, dedikált szitanyomatokat kaptam tőle. *Baranyai képek* című grafikai albumához előszót írtam. Válogatott, művészeti tárgyú írásaiból kötetet szerkesztettem, a róla szóló írásokból bibliográfiát és ugyancsak önálló könyvet állítottam össze.

Mindez, akár leltárszerű, hézagos fölsorolásában is, talán hiúságnak látszik. Odaállni fiatalon egy festő mellé, nem akkor, amikor már Munkácsy-díjas, érdemes művész, Kossuth-díjas, kiváló művész, nem akkor, amikor a város díszpolgára és múzeummá alakított házában lakik, nem akkor, amikor szobrait bronzba öntik, rajzsorozatait könyvekben közlik, képei a közgyűjtemények megbecsült és féltve őrzött értékei, hanem akkor, amikor Martyn egy gyár képzőművészeti szakkörének vezetője, a Somogy Megyei Könyvtár vendégeként falusi klubkönyvtárakat rajzol, és egy doboz kefírt fogyaszt el ebédre...

Mindaz azonban, amit tehettem és tettem Martyn Ferenc művészetéért, nem érdem, hanem a hála szerény jele csupán.

Mert mérhetetlenül hálás vagyok neki azért a harminc évért, amit közelében tölthettem. Ha valami érzékenység ébredt bennem a képzőművészet iránt, ha fogékonnyá váltam valamelyest a vizuális értékek befogadására, ha közelébe kerülhettem az alkotás születésének, ha képessé váltam a nemábrázoló művészet szépségének fölismerésére, azt elsősorban neki köszönhetem. Martyn sosem „tanított". Nem volt pedagógusalkat. Nem magyarázott didaktikai fölkészültséggel. Egy homlokráncolása, egy szemvillanása, egy félbemaradt mozdulata, egy szájvonása beszélt. Ahogy kinyitott egy könyvet, ahogy asztalra helyezett egy rajzot, ahogy lélegzetvételnyi szünetet tartott két szó közt beszéd közben.

Megmutatta a jelenségek rejtett kapcsolatát, a vonal jelentését, a formák harmonikus rendjét. Képei az időben visszafelé is kaput nyitottak a művészet megértésére. Rádöbbentett, hogy átjárás van a természet és az ember alkotta világ, a parányi és az univerzum, a leírás és az elvonatkoztatás között.

Martyn Ferenc művészete, képei, szobrai, rajzai ma már az alkotó személyes jelenléte, az élő művész nélkül is beszélnek: érvényesek, helyt állnak önmagukért.

RÁBA GYÖRGY

Éjszakai szíveslátás

Szállásadóm te szeszélyes
hol bajélvező hol jótét lélek
dús de kiszámíthatatlan
terítékű asztalodnál
éjszaka eltelek
s napkeltétől alkonyatig
tévelyegve morzsolom le
nappalra kicicomázott
látnivalótól látnivalóig
látogató perceimet
s denevérek váltásául
térek vendégotthonodba
étlaptalan szíveslátáshoz
éjszakai rettenetek
mozgásomat megbéklyózó
nyelvemet is elnémító
súlytalan lebegéséhez
ki tudja mi vár reám
számot adni nem köteles
ez a mosolytalan

Észrevétlen

Átváltoztam házsorok közt csapongó sirállyá
s nem vette senki sem észre
átváltoztam moha-borostás sziklává
s nem vette senki sem észre
átváltoztam dűlőútra tévedt autóbusszá
s nem vette senki sem észre
döbbenet aknaszilánkja ért
fél évszázada betokosodva hordom
s nem vette senki sem észre

A pécsi modern Magyar Képtár rajzaiból

368 Martyn Ferenc: Madár II.

Jelenkor, 1987. április

iránt táplált emberi irigységünket: „Túlélsz, pöcök." A tárgyak létével, megszüntével kapcsolatos reakciók tovább differenciálódnak akkor, amikor a halál tárgya az ember. Az érzelmi és szemléleti skálában jelen van itt az apa halálával kapcsolatos bűntudat („Azzal sem tudok jóvátenni semmit, ha elevenen mellétemettetem magam."). A bizarr önvizsgálat a tükörben előregedő arc láttán, amikor feloldhatatlanná válik énkép és tükörkép növekvő diszkrepanciája. A pohár vízzel előbb sikerrel majd sikertelenül gyógyító tudós és a habzó szájú takarítónő példázatában a tehetetlenséggel vegyes csodálkozás. A liftkulcs lenyelésével öngyilkosságot megkísérlő vénlány esetében a lefokozás, ami a „halálmód" révén az élet ürességére, tartalmatlanságára mutat rá. És feltűnik itt a *„Rózsakiállítás"* Mikónéjának elhunytát idéző „eszményítés" is. *A jó halálról* Pali bácsijában, akit így búcsúztat Örkény: „... óhajtanám, hogy álljon mellettem is valaki egy kis időre, így, ahogy én itt: szánalom, részvét, megrendülés, ellágyulás nélkül, egy kis irigységgel a szívében."

Az egypercesek egyik modellje az inverzióval teremti meg a groteszk világlátást, ami a halálkép esetében élet-halál felcserélődését és egymást kölcsönösen viszonylagossá tevő kapcsolatát eredményezi. Ilyen a másnapi újságban a saját halálhírét olvasó sofőr esete; az utasé, aki nemcsak a légijáratok, hanem a légikatasztrófák közül is választ; és a színészé, aki egy hosszú haláltusát követően kiszenved, ám az esti előadáson Lear halálát már meggyőző erővel jeleníti meg. A pusztulás képei – legyenek bár egyéniek vagy közösségiek – gyakran a hétköznapi élet profán rutinjai, triviális automatizmusai révén válnak legyőzhetővé. Ezt példázza – többek között – a világvégével kapcsolatos teendőkről rendelkező tanácsi felhívás, az atombomba sujtotta Budapesten a romok fölött megjelenő falragasz. Egyéni szinten pedig ezt az életigenlést fejezi ki a hajóbaleset egyedüli túlélőjének palackpostája a felsőpáhokiaknak, a temetés után a talponállóban féldeciket a fátyla alá döntögető özvegy alakja. A halál tökéletes negligálását láthatjuk a kriptájába még a villanyt is beköttető megrendelőben. Az életigenléssel szemben az élet leértékelése is szerepel az egypercesek világában. A kiűrült, tartalmatlanná vált élet nem ér annyit, hogy a száz év után feltámadó kisember ne másszon vissza a sírgödrébe. Ezzel a helyzettel rokon az a jelenet, amikor az írót felhívó Petőfi – ugyancsak csalódottan – leteszi a telefont. A kötet egyik műfajcsoportját alkotó nem irodalmi formák is nagy számban tartalmaznak a halállal kapcsolatos szövegeket. Ilyenek a kivégzési szabályzatok, gyászjelentések, „a halál biztos jelei" felsoroló leírás, a dokumentumszerű utolsó kérdések, az ölési tudnivalók.

Az *Egyperces novellák*ban minden alapvető halálviszonyra – és annak az ellenkezőjére is – találhatunk példát. E rövidtörténetek legfőbb újdonsága az eddig érintett művekhez képest az, hogy itt a halálkép nem lezárt, hanem nyitott kompozíciókban jelenik meg. Az egypercesek redukciós, kihagyásos technikája feltételezi – és hatékonyan működteti is – a hozzáértett jelentést. E példázatok többsége a hatvanas-hetvenes évek halálfelfogással kapcsolatos (magyar) sztereotípiáit működteti, ezekre

Martyn Ferenc: Rajz

Jelenkor, 1986 június

az utca fölött delelőre ér,
furcsa, hogy most látom az arcát,
a mocskos rabruhából kióvakodó
nyak, barázda, nyitott száj,
fekete orr s fülek romjait
egy iszonyú szempár kettős
tengelye köré odalökve, ezt
a fejet a napok óta zuhogó
esőben véres pokróccal a
tarkója alatt, s nézem a
sörtében a piszkos víz lefutó
ereit, a szemöldökig behúzott
rabsapkát, és l á t o m száján
a lucskos szavakat: „Nur schiessen!",
s míg ajkát beroppantja a haldoklás,
nem tehetem, dadogok magyarul,
s nyeldeklem a tehetetlenség
érdes köveit; az a perc ebbe
a percbe, mint vad fénybe
a vad eső, belemar.

Fölötted a Nap

Mindenki végzi majd a dolgát:
krumplis zsákok alatt roskadozik
egy teherautó s a postás
sárga mopedjén elrobog,
mikor megáll a Nap fölötted.

Fékentartott lángjaival
körülárkol s bokától fejtetőig
megkezdi átvilágításod. Ne félj,
hamuval elkeverve is
felejthetetlen test maradsz.

Martyn Ferenc. Rajz

519

Jelenkor, 1986. június

hozzák és adják is tovább
Csu Fut, aki kertjében áll.

2

Kis házáról már lecsúszott a jég.
Most azon át, mintha csak lenne szebb,
mert jéggel tündöklőbb a Világ,
az Itt kék tollhegyén e csepp.

3

Így várja Csu Fu a tavaszt.
Bölcsebb se lett, se gazdagabb . . .
Nézi . . . Rajzolni, írni semmi kedve . . .
Körülveszik a jégfalak
ablakai s éneklő madarak.

CSU FU MEGLÁTOGATJA A REMETÉT

1

A zuhatag fölött gyalog
megy át Csu Fu.
A vad zúgás fagyott.
Sodrásán áll az út.

Martyn Ferenc Rajz

536

Telenkor, 1586. június

biológiai-természeti folyamatok. Balzac helyett Zola. A második fázis az avantgarde. Sokszínű mozgás, néhány vonással mégis összefogható. Benne teljesedik a realizmus visszavonása. Lényegben megragadott totalitás helyett jelenségben felvillant ott szétesettség. Egészet látni akaró művészi pátosz helyett résszel beérő művészi szkepszis. Epizódokat egységesítő elbeszélés szervessége helyett a montázs és kollázs töredékekre esett szervtelensége. Tudatosan elemző lélektan helyett tudatalant szentesítő tudatáramtechnika. Az emberi integritás szigorú őrzése helyett condition humaine-né tett elidegenedettség. És az ellentétek még sorolhatók tovább. Vagyis Stendhal helyett Joyce, Thomas Mann helyett Franz Kafka. Közöttük kell – végső soron – választani. Kimondatlanul, de világosan felismerhetően a salto vitale vagy salto mortale irodalomtörténetté és esztétikai elemzéssé alakított tisztán politikai alternatívája. Feldúsítva, de megőrizve az alapképletet, a morálisan elkerülhetetlen döntéskényszert. Az egész dialektikus-történeti össztudomány, de főként a politikaelmélet irodalomtörténete. A műfajelméletben majd minden hangsúlyeltolódása és értékelrajzolása evidensen tetten érhető. Mert az irodalom történet műfajtörténet is. Igaz, a lírára csupán utal. A drámát csak egyetlen metszetben, természetesen a német klaszszika pillanatában tárgyalja. De a regény történetet végig. Legalábbis nagy vonalakban. A középpontban a klasszikával.

Ebben, az irodalomtörténet konzekvenciáiban vitatkozik vele Bloch és Brecht, vagy vitatkozik ő Blochhal és Brechttel.

A fiatalkori baráttal ismét csak pillanatnyi összecsapás, de nagy filozófiai háttérrel. A hírhedett expresszionizmus-vita utórezgéseként. Bloch az expresszionizmust és általában az avantgarde-ot a művészet új értékeket teremtő megújulásának, a montázst az új értékeket teremtő megújulás technikai vetületének, Lukács az expresszionizmust és általában az avantgarde-ot a művészet régi értékeket megsemmisítő hanyatlásának, a montázst pedig a régi értékeket megsemmisítő hanyatlás technikai vetületének tekinti. Az első a művészet forradalmáról beszél, ami kifejezi és létrejönni segíti az új embert. A második a művészet felbomlásáról, ami nem védi, de veszélyezteti az egész embert. Az utópista német gondolkodónak látomása van a

Martyn Ferenc: Rajz

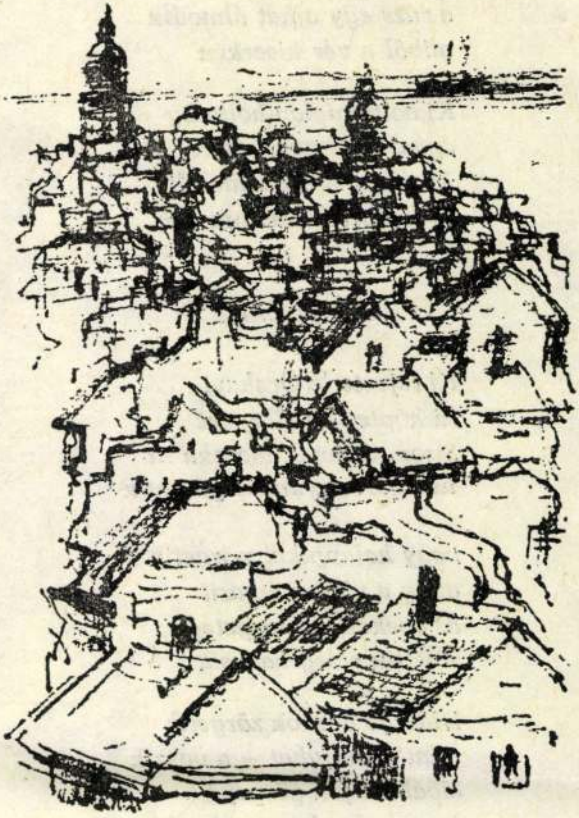

552

Jelenkor, 1986. május

egy himnuszon csodálkozik
a tévé előtt Erkel
a rúzs egy ajkat álmodik
miből a vér kiserken

Ki holtomiglan holtodig
ágyat síroknak vessen
Az álom álmot álmodik
és fölébred – ha nincsen

II. ÉJSZAKA

Ki fejezte le Ocskayt
ki köpte le a Görgeyt
Síron azoknak mocska itt
kik göröngyünket görgetik

vagy kalapjukat pörgetik
amíg a villám áthasít
az egeken hol förgeteg
sötétlik rideg havasig

Didergő bokrok zörgetik
mint csontjukat – a vasaik
előálmodják görgeyk
is maguknak az ocskayk

Mártyn Terézia: Rajz

567

Selenkor, 1886. június

bert ismernetünk... kevés sikeresebb, boldogabb költővel találkozhatunk".

Szabó Lőrinc költészete maradandó része nemzeti kultúránknak. „Ma már m van a lehetőség, hogy a vádaskodás és apológia szélsőségeit elkerülve sine ira et s dio rajzoljuk meg arcképét" – írja Kabdebó. S talán éppen ő tette a legtöbbet az hogy Szabó Lőrinc arcképét és életútját tüzetesen megismerhessük. Kalandos kö volt, de a kalandok tanulságait gondosan megőrizte. Semmit sem próbált hiá Kezdettől tudatosan építette költészetét. Kabdebó efféle észrevételeit kiegészíthetj azzal, hogy már kora ifjúságában egyre élesebben rajzolódott ki jellemének kett sége: kísérletező *kíváncsisága* és *ámuldozása* a természet és technika csodáin. Á tattal bámulja a tüsszögő és sziszegő mozdonyt, (Mozdonyon), Balassagyarmat százával fogdos össze gyíkokat, hogy belőlük farmot alakítson, árvíz idején a me áradt Ipoly mellékágán elsodort „pajtafödelen" tutajozik, ámulva a vízalatti zö füvek és sárga virágok látványán (Tutajon). Nem csupán „bátyját követve" kez egyetemi tanulmányait a gépészmérnöki karon, s csak két hét után iratkozik át a bö csészkar magyar–német–latin szakára. A pályaválasztás dilemmáját természettud mányos és technikai érdeklődése is magyarázza. Kodolányi János, a közeli barát sz arról, hogy Szabó Lőrinc valóságos ezermester volt (Tücsökzene Szabó Lőrincről Azonosulni tudott az anyag természetével. Természettudományos érdeklődése verse nek szókincsét, képanyagát gyakran befolyásolja.

Szabó Lőrinc az 1933-as *Válogatott versei*, majd az 1943-as *Össszes versei* kiadá sához átdolgozta első négy kötetét. Kabdebó – Bori Imrével egyetértésben – az ere deti változatokat tartja „organikusabbaknak". Valóban, az átírás nemegyszer minth az eredeti szöveg értelmezése lenne, egy-egy merész kép megszüntetésével olykor a első megfogalmazás himporát is letörli a költő.

Értékeik elismerése ellenére meglepően kevés teret szentel a könyv e kötete

Martyn Ferenc: Rajz

576.

Selenkor, 1886. június

Valami ilyesféle lappangó szándék rémlik föl a *Ménesi út* nem igazán meggyőzően vállalt korfestő missziója mögül, de arra már nem telik tőle, hogy művészi egységbe forrassza a mű különnemű elemeit, a különkülön mesterien megírt részeket. Feltűnő, hogy a katalizátor szerepű nő csak primer nemiségével van jelen a könyvben. Szeméremszőrzetének csatakosságáról többet tudunk meg, mint jelleme alapvonalairól. Ez alighanem tudatos és célzatos, de nem nagyon tudunk mit kezdeni vele. A férfi vallomásának csiholója nem lehetne akárki, márpedig itt az, tetszőleges nőstény. Ráadásul ez a fantom időnként olyan okosakat mond hősünkről, hogy azok csak írói félreszólásokként érthetők, annyira nincs drámai fedezetük. A *Ménesi út* így több lehetséges mű sokat ígérő töredékeiből áll, de végeredményben egyik mellett sem kötelezi el magát igazán. A benne rejlő torzók szépségéért mégis érdemes elolvasnia az „érdekelt" olvasónak.

GYÖRFFY MIKLÓS

sem. Élnek együtt, az asszony szüleivel is, s akiben bíznak, az a közös gyermekük. Ha már ők hagyták kicsúszni kezükből a saját sorsukat, legalább az adjon igazi értelmet életüknek, hogy a fiúkat hozzásegítik a képességei és érdeklődése szerinti önmegvalósításhoz. Hozzásegítik azzal, hogy a körülményeket biztosítják.

Ám ebben is csalódniuk kell. Más-más nyelvet beszélnek. A gyermek és szülei közötti feszültség a végsőkig éleződik, a teljes meg nem értésig, a szakításig. *„Egyszerűbb gyereket szerettem volna magamnak"* – fogalmazódik meg az anyában még a könyv (az elbeszélt történeti idő) elején. S ez jelzés: nem egyszerű sorsokat, életpályákat, nem megnyugtatóan megoldódott, leélt életeket ismerhetünk meg ebben a regényben. Az írás elején érzékelhető feszültség végigkísér bennünket olvasás közben; ugyanígy a kezdetben tapasztalható izgalmasságot is sikerül megőriznie mindvégig az írónak, sőt, helyenként fokoznia is. Mindezzel hozzájárul, hogy maradandó olvasmányélményt kapjunk.

A fiú tizenéves korában verseket kezd írni, s néhányat közölnek is a lapok. Mi

MARTYN Ferenc

MENDÖL Zsuzsanna: Épületekhez kapcsolódó diszitő üvegmunkák Pécsett. - A Janus Pannonius Muzeum Évkönyve, 35. 1990 (1991)

23. ábra.
Martyn Ferenc—Szabó Erzsébet: Ablak a Martyn Múzeumban. 1983. (Káptalan u. 6.)

Az 1950-es évek közepétől kezdve ismét készültek — túlnyomóan festők tervezte kartonok alapján — középületekbe ólom-üvegablakok.

A nagy felületeket egyetlen kompozícióvá alakították a formai alá- és fölérendelés módszerével, a technika nyújtotta színskála tarkaságával az üvegfestmény többnyire ismét a festészethez igazodott. 1960—1970 között Franciaországban olyan jelentős festők, mint Marc Chagall, Roger Bissiére, Jacques Villon üvegablak-tervezői megbízása és munkássága eredményei ismét e műfajra irányították a figyelmet. Nálunk Z. Gács György (1914—1978) iparművészeti főiskolai tanár üvegmunkái révén kapott ilyen tárgyú megrendeléseket, s 1966-ban a budapesti Iparművészeti Főiskolán a Szilikátipari Tanszéken belül üvegtervezői szak indult.[32]

A modern építészet számára ma is az üveg kínálkozik a legmegfelelőbb anyagnak társművészeti felhasználásra. Z. Gács György későbbi üvegkompozícióit az építészeti tér és funkcióinak szolgálatába állította, alárendelt, dekoratív rendeltetését hangsúlyozta. Az üvegben rabul ejthető fénnyel való játék lehetősége átalakította viszonyát az anyaghoz, az építészethez való kapcsolásában többé nem az üvegmozaik, az ólomüveg ablakok hagyományos útját járta, hanem tanítványai számára is új ösvényt nyitva az üveg plasztikai kezelésére, anyagával a tér-fény-mozgás kapcsolatának kibontására ösztönzött. A kortárs festészet op art és kinetikus problémáihoz az üveg új eszközül kínálkozott. Z. Gács György tanítványainál már természetes magától értetődéssel vált az üveg plasztikai nyersanyaggá. A hatvanas évek művészetének anyagközpontú és anyagfetisizáló kísérletei az üveget a képzőművészet anyagává tették, lehántották róla a járulékos színeket, a festést, amely az illúziók egy másik világába vitt. Az anyag olyan tulajdonsága, mint az átlátszóság, tömege és kezelésének módjából — ragasztás, rétegelés, applikáció — elérhető új hatások jutottak szóhoz.[33] A kortárs üvegművészek egy részét ma az foglalkoztatja, hogy az üveg hideg vagy meleg alakításából előálló új szépségek hogyan építhetők be világunkba, milyen szellemi és praktikus feladatot vállalhatnak környezetünkben.

Z. Gács tanítványa, Bohus Zoltán (1941) üvegmunkája (1984) a pécsi Hunyor szállóban (Jurisics Miklós u. 16.) a feladat ilyen értelmezésére példa.[34] A szálloda alacsony, horizontális sodrású fogadóterének szabdaltsága — innen induló és betorkolló folyosók, lépcsők miatti nyitottsága nem adott díszíthető felületet. A recepcióval szemben, az alsó szintre vezető lépcső terét választja el, illetve kapcsolja az előcsarnokhoz Bohus Zoltán üvegfala: az aranymetszés szerint kitűzött tengelyében a szem-

[32] Dvorszky Hedvig: Az üveg. Kiállítás a Vigadó Galériában, Bp. 1982. 4. 27—5. 23. Előszó. Vadas József: Z. Gács György, Bp. Képzőművészeti Alap, 1975., Muralia Hungarica; Mai magyar épületdíszítő művészet, Bp. Magyar Helikon, 1978.

[33] Loeffler, Robert: A kortárs magyar üvegművészet. = Művészet, 1986. 6: 43—47.

[34] Sinkovits Péter: Az üveg nyelvén szólva. Beszélgetés Bohus Zoltánnal. = Művészet, 1985. 3: 30—35.

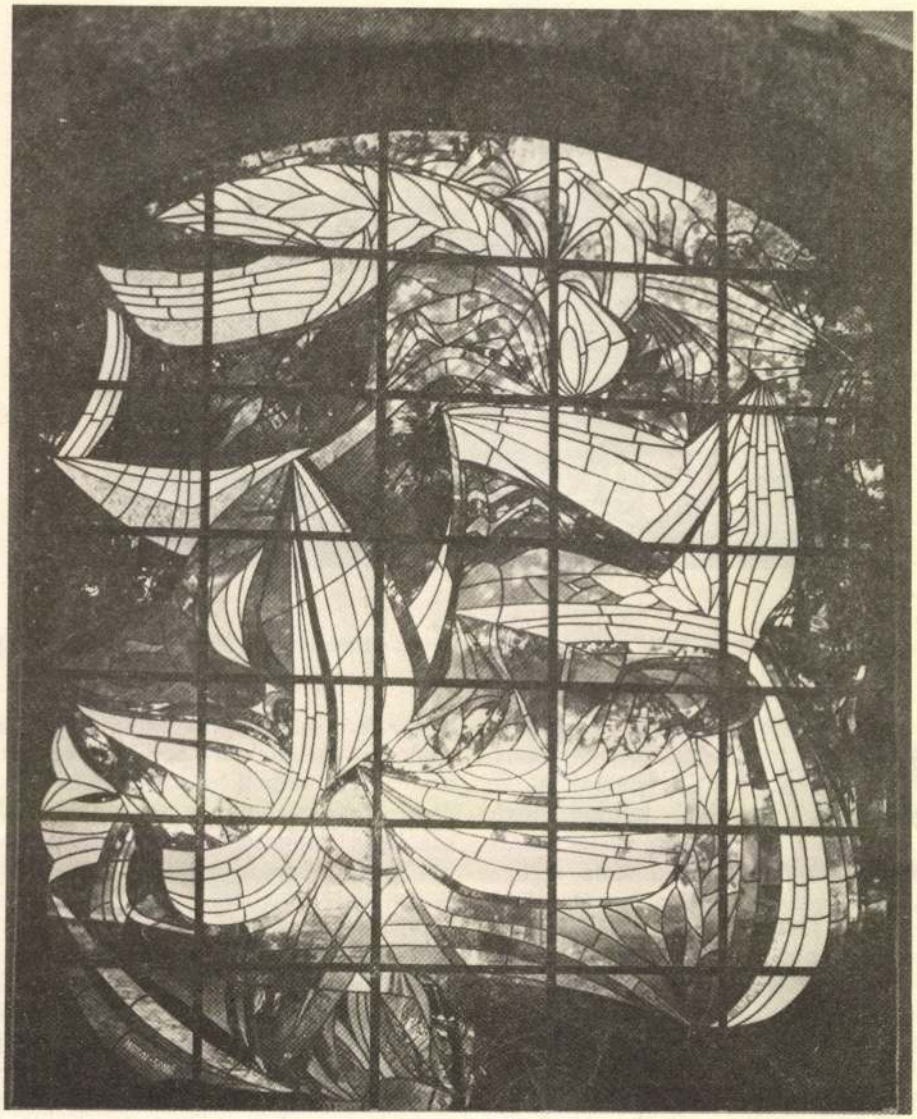

24. ábra.
Martyn Ferenc—L. Szabó Erzsébet: A Zsolnay Múzeum színes-üveg ablaka, 1984. (Káptalan u. 2.)

magasságban befoglalt, alapjával a fal síkjába fordított, homorú oldalú üvegpiramissal. A fal függőleges tagoló rúdjai az optikai középpontot képező üveg-gúla felé sűrűsödnek, térben is befelé mozdulnak, perspektivikus hatásukat, az elfordulást érzékeltetik a vízszintes merevítőktől felfelé és lefelé hajló, az üvegkompozíció sarkaihoz vezető fémszalagok, amelyek térhatása a színes fóliás laminált üveglemezekből álló piramisban optikailag folytatódik. A fal konstrukcióját adó nikkelezett rácsba középen és lent füstszín tónusokkal is terelő biztonsági üveglapok kerültek. A méreteiben szerény, áttetsző anyagú kompozíció nem tűnik fel messziről, nem válik a tér organizáló elemévé, hatása a meglepetés és megszólítás, a közeledő tekintetének játékos rabul ejtése, megsétáltatása a végtelenben. Több irányból való láthatásának változatossága révén a zártság és nyitottság élményével praktikus és szellemi rendeltetését jól szolgálja.

1980-tól kedvező korszak köszöntött Pécsett az üvegművészetre. Az ilyen igényű feladatállítás előfeltétele volt néhány ide települt üvegtervező művész: Jegenyés János (1946) és Kertészfi Ágnes (1952) munkássága, kiállítási szereplései és művészeti életünk szellemi mentorának, Martyn Ferencnek (1899—1986) az üvegfestészet iránti érdeklődése, ilyen jellegű megbízatásai. Martyn Ferenc L. Szabó Erzsébet (1935) üvegtervező művészt alkotótársul nyer-

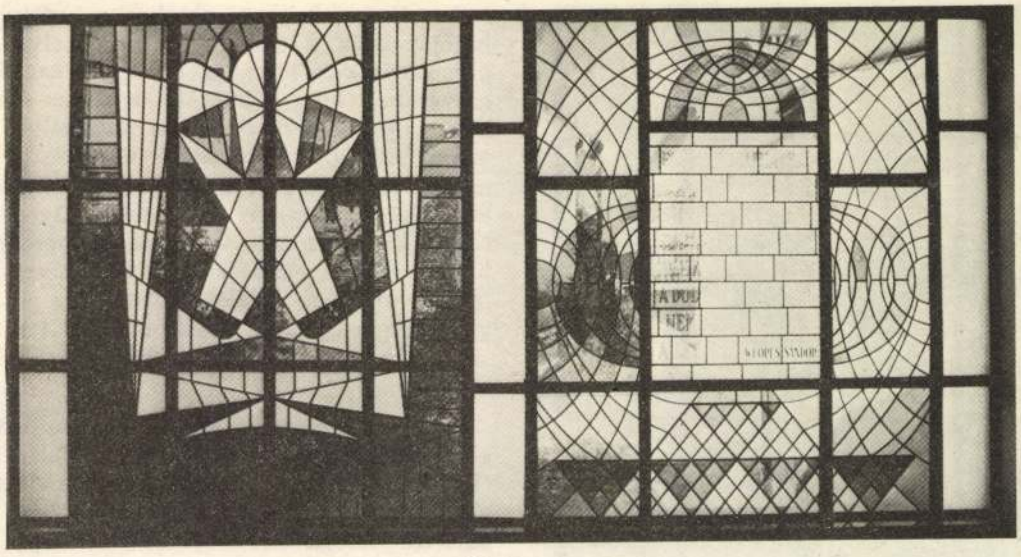

25. ábra.
Martyn Ferenc—L. Szabó Erzsébet: Díszablak a Baranya Megyei Könyvtárban, 1985. (Székesfehérvár u. 1.)

vén előbb saját múzeumában kapott lehetőséget üvegablak tervezésére. Ezt követően a Janus Pannonius Múzeum karolta fel programadásával a színes ablakok készítésének ügyét, amelynek mecénása a Baranya Megyei Tanács lett.

Martyn Ferenc műveiből rendezett állandó kiállításnak otthont adó eklektikus épület (Káptalan u. 6.) kapualját lezáró kosáríves ablak dinamikus üvegkompozíciója Martyn Ferenc terve alapján L. Szabó Erzsébet kivitelezésében 1983-ban készült. Lila szín fogja keretbe az egy-egy szín túlsúlyával meghatározott képfeleket. A színes üvegeket rögzítő fémszalag vonalrajzának játékossága, ritmusváltásai nem jelentettek technikai akadályt. L. Szabó Erzsébet szinte teljesen elhagyta az előző korszak üvegfestészetének vasoxidos színösszehangolásos módszerét, felületkezelése, kristályos üvegtechnikája, amellyel átlátszatlanná, testesebbé teszi az üveget, a közeli szemléléskor sok részletszépséget, fakturális élményt adnak. Martyn Ferenc festői világában oly jellegzetes ívelt, lebegő formákat sikerrel tette át az üvegkép megkövetelte fegyelmezettebb dekorativitásba.

A Zsolnay Múzeum (Káptalan u. 2.) kapualját lezáró színes üvegablakot Martyn Ferenc és L. Szabó Erzsébet 1984-ben készítette. Elhelyezése, léte itt nem szerencsés, mert e kertes udvarba történő kitekintés, kijárás, az ottan elhelyezett kerámiák látványa a kiállítás szükséges kiegészítője volt. Sem az épület múltjához, sem mai rendeltetéséhez tartalmilag nem kötődő nonfiguratív művet ívelt, fehér, kristályos felületű lebegő-hajladozó alakzatok uralják, amelyeket a többi szín annak átlátszósága miatt kevésbé ellensúlyoz. A pirosak tüzességükkel és e nagy fehér foltok optikai szervezői a felületnek.

A Baranya megyei Könyvtár (1982—1985 között emelt) új épületszárnyának lépcsőházát az első és második emeleten megvilágító két nagy díszablak is Martyn Ferenc és L. Szabó Erzsébet alkotása, 1985-ből. A kompozíció alapja Martyn Olvasólámpa című rajza, amelyből 1978-ban kabinet-kép készült.[35] Fő motívuma — a figurális értelmezhetőségű vonal-ornamens — a könyvtár emblémája, ex librisén, levélpapírján, kiadványain használt jele lett. Az ablakon az egyszerű vonalrajz a tükörszimmetriában alkalmazott alapszínekkel (piros-kék-sárga) és a tejüveg felületek kapcsolódásával dekoratív konstruktivista kompozíciót eredményezett, amelyek melletti másik ablakon a kék-piros színeket ismétlő dekoratív keretelésben a könyvtár első igazgatóinak: Weöres Sándor és Csorba Győző költőknek a könyv és az olvasás szerepéről szóló verssorai kerültek sárga Überfang festéssel.[36]

[35] Hárs Éva: Martyn Ferenc életmű katalógusa. Kaposvár, Somogy Megyei Múzeum Igazgatóság, 1985.: A JPM tulajdona, ltsz.: 82.33., Színesüveg, ólom 30,4x21 cm.

[36] Az I. emeleten Csorba Győző verse: „Szellemből anyag, majd újra szellem: Íme a könyv, e hétköznapi csoda. Elérhető lesz az elérhetetlen, ha fölveszed, s le nem teszed soha." A II. emeleten Weöres Sándor verse: „Előbb elfújhatsz házat és hegyormot, mint egy tegnap-elhamvadt tollpihét. Örök arcukat mutatják a dolgok a múltban, Nem másít rajtuk a lét."

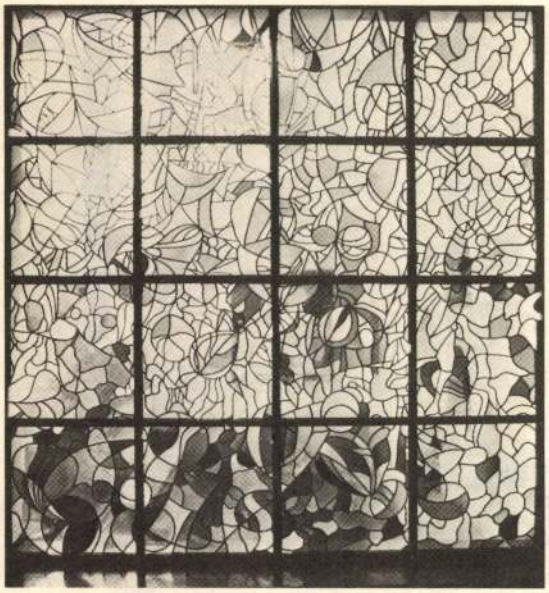

26. ábra.
Martyn Ferenc—L. Szabó Erzsébet: Ablak a Családi Intézet előcsarnokában, 1987. (Várady Antal u. 15.)

A szöveget hordozó ablakon a keretelés fémhálójával és a sárga tónusértékeivel sugallt perspektivikus hatás a szövegek tartalmi sugárzásának képi kifejezői. E színes üvegablakok a lépcsőház és olvasótér hangsúlyos elemei, a modern épület egyedivé tételének eszközei, annak rendeltetését kifejező társművészeti alkotások. Az egykori kabinetkép ilyen méretű fölnagyítása azonban nem problémamentes: az üvegfestés helyett a színes tónusú üvegek montázsa a nagy motíválatlan felületek átlátszósága révén nem igazán lehatároló, a tekintet kiszökik a kompozícióból, a háttér is beleszól a látványba.

Martyn Ferenc utolsó, L. Szabó Erzsébettel közös üvegfestészeti munkája a Családi Intézet (Várady Antal u. 15.) szűk udvarra néző kapualját lezáró ólomüveg ablaka, 1987-ből. Mélybarnára festett környezetéből ünnepi pompával és derűvel ragyog elő a 4x4 mezőből álló kompozíció. A belső négy négyzet tagolása sűrűbb, kisebb felületekből áll, a hullámzó, íves szecessziós reminiszcenciákat mutató), ólombefoglalás-vonalháló a szélek felé ritkább és nyu-

27—28. ábra.
Endre Nemes—Buczkó György—Kéri Ádám: Üvegfestmény az Endre Nemes Múzeum lépcsőházában, 1985. (Káptalan u. 5.)

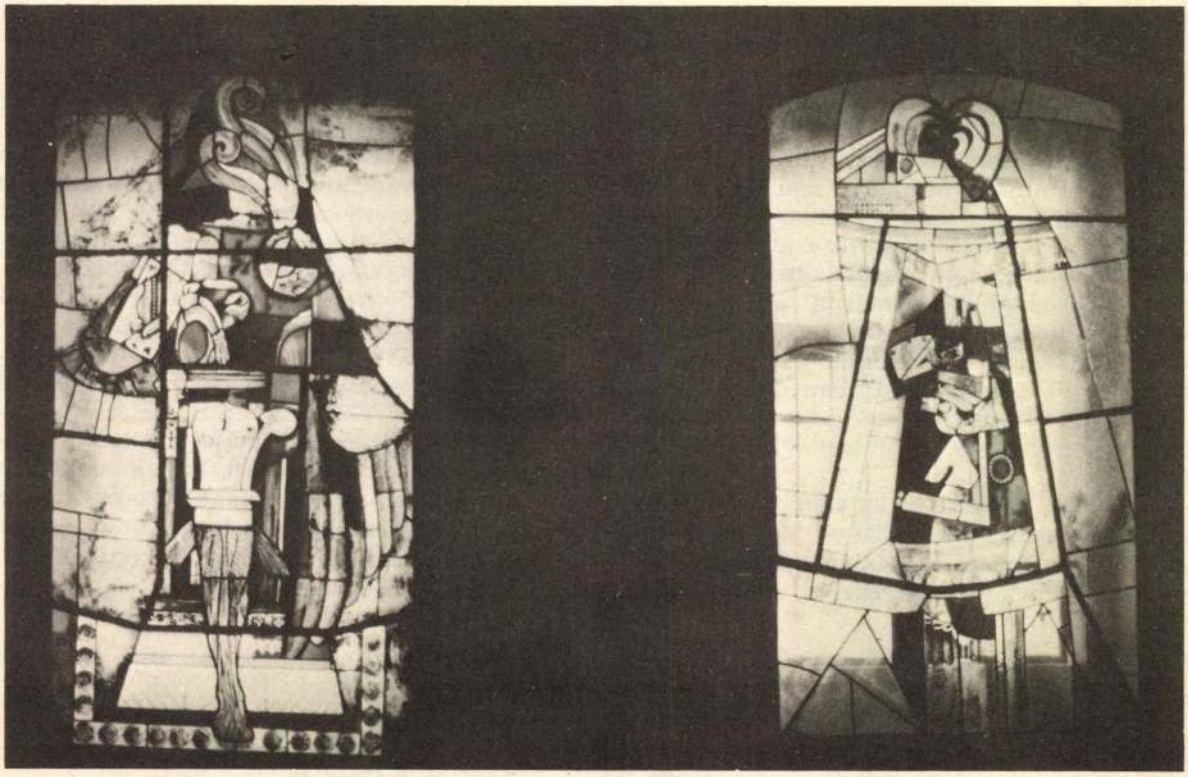

MARTYN Ferenc Jelenkor 1974. 7-8.

BÁRDOSI NÉMETH JÁNOS

Jó lehet

A 75 éves Martyn Ferencnek

Jó lehet a munka ujjadban
a szín ami szemedben lobban
a soha-meg-nem-állás benned
a mindig nyugalmas-menet
a keresés és megtalálás
hogy madarat rejt a sás
és a telhőben csillag ragyog
kaoszban kakasok lovasok
álom és emlék a vidék
melyet ecseted terít szét
kockák hullámok vonalak
kikötők homlokod alatt
a Kék Láp a Figyelő madár
megnyugtat s válladra száll
Don Kihóte Berzsenyi lova
porzik a sárkány csillagokba
ezernyi harsány örömet színt
rémületet rejt a labirint
íly gyöngyözően tested magad
lélekből a lángot sugarat
rendületlen magát az embert
ki végtelenből végtelent nyert
és színben vonalban tudja hogy
benne is az a szikra ragyog –

HÁRS ÉVA

MARTYN FERENC MŰVÉSZETE*

Az eddigi életmű közel hatvan esztendő munkásságának termése. Emberméretű, befogható és áttekinthető. Még nem lezárt, hisz alkotója ma is tevékeny, de máris korszakot jelöl, az elvont művészet kibontakozó és virágzó periódusát, melynek csaknem kezdetétől részese.

Martyn Ferenc művészete hazai képzőművészetünkben sajátos szerepet tölt be. Ez a szerep a szó szoros értelmében „prófétai", mint amilyen volt Szinyei, Csontváry, vagy Rippl-Rónai főműveinek jelentősége, vagy amilyen ma Vajda, Ámos, Kassák és Moholy-Nagy műveinek, művészeti tevékenységének hatása az őket követő művészgenerációra.

Martyn azoknak az alkotóknak az útját járja, akik munkásságukkal korszakuk aktuális feladataiban vállalnak részt, s ezáltal már a jövő kérdéseire is válaszolnak. Az ilyen alkotó – mert a jelen legfrisebb gondjaival küszködik – egy lépéssel megelőzi korának általános érdeklődését. Kortársai között nehezen talál értőre, s amikorra a követő generáció műveire és jelentőségére eszmél, a fiatalokra már az újabb felfedezések feladatai várnak.

Az ilyen alkotó életműve állandó ellentmondások között jön létre. Önmaga belső fejlődése, szemléletének tisztuló alakulása összeütközésbe kerül környezete kialakult világképével. A művésztől kortársai számon kérik az elődök hagyománytiszteletét, az évszázadok során elért általános és egyéni eredmények felhasználását. Mégis, az új társadalmak és új korszakok mind a maguk nyelvén kívánták elmondani közölni valójukat. A megelőző korok művészetének ismeretében s tanulságán okulva mindig, minden alkotóművész újból – és újból megvívja a maga harcát, hogy korszaka, társadalma valóságát önnön világán keresztül, önmagát adva szólaltassa meg. Paradox módon, mégis mindig azt keressük, hogy honnan merített a művész alkotóképzelete, mely forrásokból eredtek műveinek folyói, hol termettek oldalágakat, kaptak tápláló ereket, s végül miként vegyültek a különböző áramlások egységes folyammá? A hatásokat keressük, a máshonnan érkezőt, pedig az önmagából fakadó, a kezdettől meglevő az, ami az alkotót és művét döntően meghatározza, ami minden esetleges hasonlóság és hatás ellenére is kizárólagosan sajátja.

*

Martyn legfőbb tanítómesterének Rippl-Rónait vallja. A forrás vékony ere itt kapta első táplálóját. A Rippl-ház nemcsak második otthona lett – a kitűnő művész oldalán a festőmesterséget is megismerte. A kapcsolat, amely Rippl-Rónaihoz fűzte, szorosabb a gyermeki ragaszkodásnál, mert a művészet szálai fonták át, meghittebb és közvetlenebb a mester–tanítvány viszonyánál, mert az együtt töltött évek számtalan emléke a baráti tiszteletet fiúi szeretetté fokozta. „Ebben az időben a festészetet az ő szemével láttam – emlékezik Mar-

* *Részlet egy készülő monográfia bevezetőjéből.*

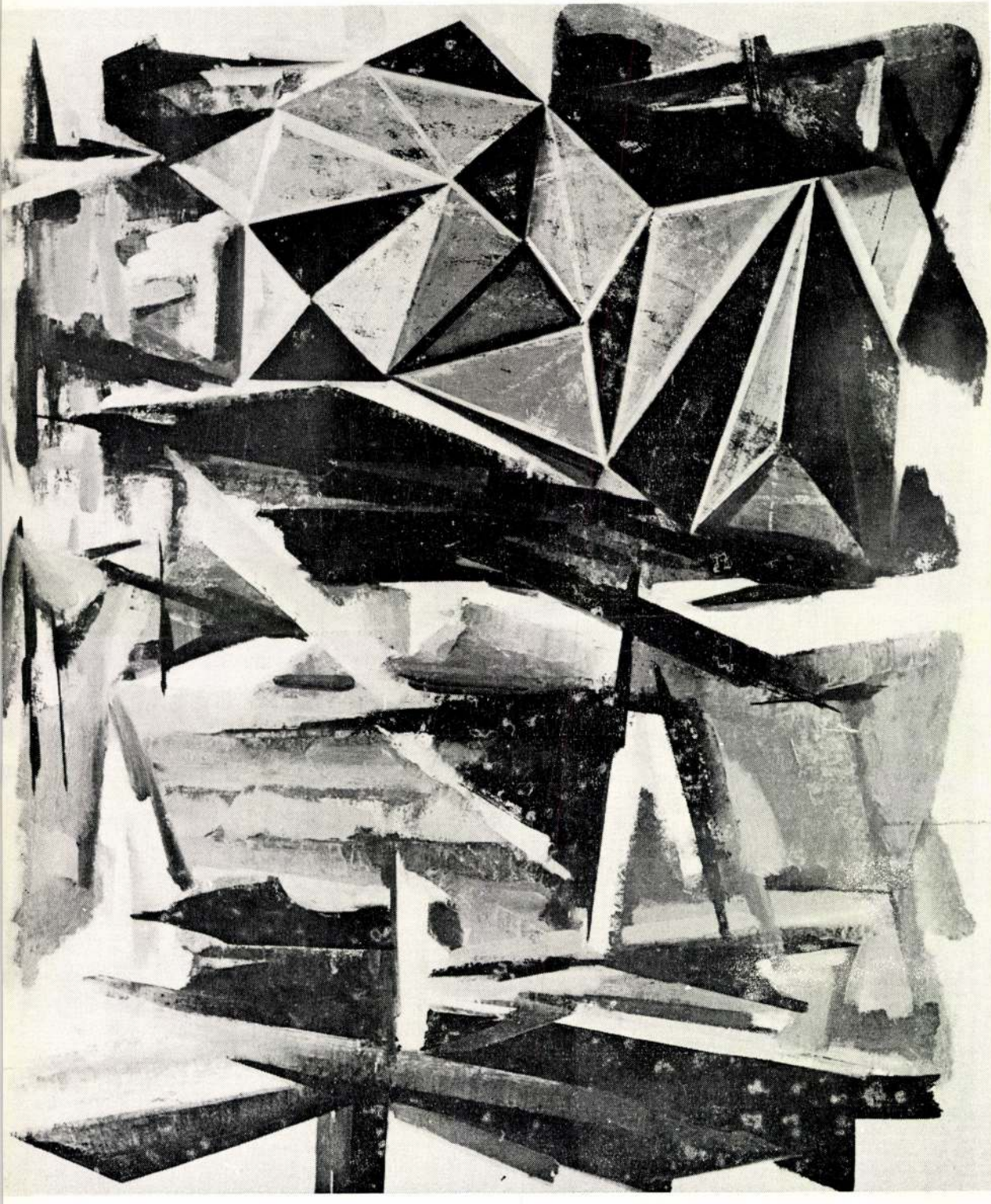

tyn. – Többnyire csak pasztellel dolgoztam, de egy alkalommal elővettem egy kartont és belső izgalomtól fűtve, elkezdtem festeni a rómahegyi park egyik épületét, a körülötte levő fákkal, bokrokkal. Erős égetett sziénakontúrok közt dekoratív felületek. Olyan volt, mint egy Rippl-festmény. Amikor a mester hazaérkezett, megmutattam neki a képet. Rippl kevés beszédű ember volt, különösen, ha számára nehéznek tűnő gondolatok előtt állt. Ilyenkor elhalkult a hangja, keresgélte a szavakat és szinte csak magának beszélt. Máskor komoly kérdések elől tréfával tért ki. – Nézi a festményt és azt mondja: »Hát ez így nem lesz jó! Mindenki fessen a maga módján.« E néhány szó abban a pillanatban azt jelentette számomra, hogy a magam helyét kell keresnem, de hol, hogyan? Mégis, ez az egyetlen megjegyzés elegendő volt arra, hogy mindenkor óvakodjam bárkitől bármit is átvenni, ami nem az enyém. – »Mindenki fessen a maga módján!« – Ezzel véget is ért a korrektúra. Kimentünk a parkba uzsonnázni."

1914-től egyre több jelét látjuk az önálló kifejezésnek, a megtalált, s a „maga módján" megfogalmazott festői gondolatnak. A gyermeki látást és a Rippl-Rónaitól átvett dekoratív nagyvonalúságot a részletekre kiterjedő, gondos megfigyelés és pontos ábrázolás váltotta fel. A mondanivaló lényegét a képfelület síkjára szerkesztette, s több képén szembetűnő a mértani formákba foglalható kompozíciós rend. Mind e mellett a reneszánsz perspektíva szabályai szerint fogalmazott, s a rómahegyi park lombos fáit, a Rippl-villát, a pécsi Búza tér vásári mutatványosait ábrázoló képeit impresszionisztikus könnyedség, napsugaras fényözön járja át. S hol keressük e képekben a későbbi folyamnak a forráshoz visszavezető tiszta cseppjeit? Talán az élményvilág érzelmi gesztusaiban, talán abban, ahogy s amit a környező valóságtól kiemel és megfest. Ott vannak a színek tisztaságában, a formák érzékletes, plasztikus, több rétegű megfogalmazásában a gyors, szinte azonnali reagálásában. Ha nem tudnánk a történelemből, a tizenöt éves Martyn Ferenc képei elárulnák, hogy kirobbant a világháború. 1914-ben bosnyák katonák támadását, magyar huszár és orosz lovas összecsapását, s a rómahegyi park fái alatt beszélgető katonák csoportját festette. Ez a reagálás nála nem a történetíró tényközlése és nem a hadifestő tudósítása. Mindazt, amit a világ jelenségeiből, lényeges valóságából mint látványt, átélt eseményt, hallott vagy elképzelt dolgot felfogott, vizuális memóriájába zárta, amelyből, mint forrásból, mindenkor merített. A gyermekévek élményanyaga a későbbi hatásokon átszűrődve, mind a mai napig visszatér Martyn Ferenc művészetében.

*

A születés helye, a gyermekévek tanyája, majd a világból visszatérő festő otthona a Dunántúl. Táj, város, család, barátok, a forrás erét tápláló, dúsító folyók. A somogyi dombvidék hullámzó lankáinál, a Mecsek mediterrán lomberdőinél alig akad szebb táj Magyarországon. Amikor a keskeny ösvényen az ember felkapaszkodik a zselici dombok oldalára, majd bejut az erdő fái közé, lábujjhegyen merészkedik tovább a zizegő, párás szagú avaron, nehogy zajt csapjon, hisz oly nagy a csönd. A lombsűrűből kiérve, még lenyűgözőbb a látvány: erdők és tisztások váltakozó képe játékos alakzatokban, a völgyekbe húzódó gabonatáblákkal, a zöldek, sárgák, barnák, meleg fényű színeiben tárul a néző elé. Festmények sora, csak ki kell emelni közülük a szépet, a legjobban tetszőt. Ezekbe a tájképekbe a déli órákban belekomponálhatjuk a fák

hűvösében, a gémeskutak mellett pihenő csordát, vagy egy-egy falu magasba nyúló, messzire látszó hegyes templomtornyát, a templom köré gyűjtött fehér falú házakat. És a Mecsek varázsa? A város felől, a hegyre sorakozó házakkal, a Havihegy utcaszalagjára felfűzött, apró, fehér kőgyöngyökkel? Amikor virágzik a mandula és a franciabarack, s a napsugár átvilágítja a rózsaszín szirmokat, a festőt a méhek sietős szorgalmasságának izgalma hatja át: le kell festeni, édes mézét kell venni, mielőtt eltűnik, lehullik a csoda. Kelet felől, az egregyi völgyben, az érintetlen természet rejti kincseit: Martyn ismeri a vadon termő tavaszi peonia lelőhelyét. El is hozza virágát, ha lehet, minden esztendőben, jóval pünkösd előtt, alighogy fakad a bimbó. S aztán itt van Mecseknádasd, a „sárkány-járás", s az óbányai völgy, csörgedező patakjával, az erdő szélén felrakott szénégető boksákkal, amelyek fénye esténként messze világít. Természet és táj e szépségeiről a művész számos festménye tanúskodik.

Martyn Dunántúl-élményében a somogyi és mecseki dombokkal azonos értelmű és értékű a Balaton. Nem csupán a tó, a festő számára mindig új arcát feltáró víztükör, de az egész Balaton-vidék, a vulkáni hegyek egymásba fogódzó lánca, a lekopott várromok, Tihany, Füred, Balatongyörök. A györöki Szent-Mihály-domb, kis kápolnájával, s a távolban messzetűnő öböllel több kitűnő festményének ihletője lett.

A Dunántúl azonban Martyn Ferenc festészetében nemcsak mint közvetlen természeti élményt inspiráló táj van jelen. Túl azon, hogy keresi, meglátja és megfesti e táj szépségeit, a Dunántúlhoz fűződő kapcsolat egyben művészi hovatartozását is meghatározza. E vidék urbánus jellege, városainak több évszázados kultúrája, számára olyan hatóerőt jelentett, amely Budapest, nem egyszer Párizs vonzása ellen is elegendőnek bizonyult. Kaposvár, indulása éveiben, nemcsak Rippl-Rónait s általa, első kézből a francia festészetet és a széles látókört jelentette, hanem a haladó hazai kulturális eszméket is, Adyt és a Nyugat irodalmát. Később Pécs a Janus Pannonius Társaságot, Weöres Sándor, Csorba Győző barátságát. A Dunántúl művészeti hagyományai és fennmaradt emlékei közel hozták hozzá az európai műveltség igényét és a nyugati kultúra iránti érdeklődést. Nem gondolt arra – mint az Alföldön élő festők (Rudnay, Koszta, vagy Tornyai) –, hogy a sajátosan magyar talajú, minden mástól különböző hazai piktúra megteremtéséért szálljon harcba. Rippl-Rónai, Vaszary, Csók példáján, s mindazokén, akik végleg külföldön maradtak – a képzőművészet általános európai törekvéseit követte és eredményeit annak legjobbjaihoz mérte. Emellett a hazai táptalaj, a forrásvidék, mindvégig meghatározta művészetének útját. Alkotásaiban – gyakran visszatérően – megjelennek olyan folklorisztikus elemek, amelyek a Dunántúl, az itt élő népi hagyományok alapos ismeretét és átélését tanúsítják. Számos műve a festészet közelségében eltöltött gyermekkor, a mezők pásztoraival, szántó földműveseivel való találkozások visszavetített, felidézett emléke. A Dunántúl emellett a „magyar Provence"-t jelenti számára, azt az alkotóműhelyt, amelyben dolgozhat, ahol a táj különös, mediterrán szépségein túl nyugalmat, kultúrát talál. Minden bizonnyal a dunántúli atmoszférának is része volt abban, hogy tizenöt éves párizsi tartózkodás után, a háború elől hazatérve, nem hagyta el újra Magyarországot, azokban az időkben sem, amikor művészetének megértése hiányzott, s amikor a távozást oly sok más művész egyetlen kiútnak vélte.

*

A látható világ megfigyelése a vizuális érzékelés alapvető tevékenysége. A képekben fogalmazó művész számára nincs fontosabb a látványnál. Ebből szövi tovább gondolatait, alakítja vizuális emlékeit. A látványt sűríti vagy oldja fel, transzponálja át önnön, belső adottságai szerint, az elvonatkoztatás valamely fokán.

Martyn művészetének is legfőbb forrása a természet, a környező világ, amelynek befogadását a teljesség igényével közelíti meg. Ez a törekvése olyannyira széleskörű, hogy a naturális természettanulmány gondos rajzától a legbensőbb szerkezeti összefüggések feltárásáig terjed. Martyn e tevékenységét „műhelymunkának" tekinti, amely a természet formáival, ugyanakkor belső lényegével való állandó kapcsolatának fontos eszköze. Mégis, legpontosabb természettanulmánya is több, mint a természet másolása, több, mint annak leíró hűségű illusztrációja. Az ilyen műhelymunka minden lapja önálló értékű alkotása, abban az értelemben, ahogy a reneszánsz mesterei fogalmaztak. A kutató kíváncsisága párosul a művész érzékenységével: a valóság bármely kis részletének megismerése a felfedezés örömét rejti, s ezt a művész többszörösen átéli, miközben a természeti képet művén újraalkotja.

Művészetében a látható világ többféle arcot ölt, aszerint, hogy a természetet mint forrást melyik irányból közelíti meg. Amikor a látványból indul ki, az elvonatkoztatás mértéke kisebb fokú, az alkotás, – mint „ábrázolás" – a látvány közelében marad. Ilyen a természettanulmányok leíró pontossága. Festményein a látvány közelsége főleg a táj- és városképekben, a portrékban nyilatkozik meg. A művész és a valóság kapcsolata ezeken a műveken közvetlen és mindenki számára nyilvánvaló. Tájképeit gyakran a helyszínen, „egyszerre" festi, Rippl-Rónai módszerével. Máskor, utazásai közben, vázlatfüzetében néhány feljegyzést rögzít, kevés vonallal, a színekre emlékeztető utalásokkal. Később e feljegyzések elegendők a kép megfestéséhez, gyakran anélkül, hogy a vázlatfüzetet kézbevenné. Portrét modell után alkot. Az ábrázolt karakterében az állandó jellemzők megragadására törekszik, a pillanatnyi, múló érzelmek kifejezése helyett az összegezés a célja. Különös gonddal törődik a szemek, a száj és a kezek megfogalmazásával, amelyek révén a legjobban kifejezhető az egyéniség, a belső emberi tartalom.

A látható világ folytonosan változó képe s az emberhez folyamatosan érkező információk sorozata Martyn Ferenc vizuális érzékelésére különösen intenzív hatásúak. „Egy ember, aki minden emlékét őrzi – vallja önmagáról. – Mindaz, amit valaha láttam, megmaradt bennem. A régebbi emlékek fölé újabbak telepednek, a régiek az újakon átszűrődnek. Képek sora vonul el előttem, amelyek között vizuális viszonylatában egyenértékű a Concord tér és a kidobott kenyérdarab, a római szenátor és a skalpoló indián. Számomra az a fontos, milyen, milyennek fessem, rajzoljam?" Ilyen formán Martyn Ferenc előtt a látható világ úgy tárul fel, miként egy végnélküli, színes filmszalag, melyből tetszése szerint választ s fest. Ez a kiválasztás azonban sohasem véletlenszerű. Ahogy alkotásainak egyik legfontosabb forrása a természet s a látható világ, ugyanúgy a visszahivatkozás, a művek tartalma a valóság *mindennapi* aktualitásához kötődik. Ez a kapcsolat természetesen nem mindig közvetlen – gyakran átvitt értelmű, de fontos és meghatározó.

A természet valóságának megközelítése során, más alkalommal a felszín mögött rejlő tulajdonságokat kutatja, a látvány belső összefüggéseit, szerkezeti erőit. A kiindulás alapja ilyenkor a látott valóság képi szerkezete. Az alkotás a látványra többnyire már nem hasonlít, illetve az elvonatkoztatás mértékétől

függ, hogy a látott jelenségből a művész – a szemlélő számára is érzékelhetően – milyen formákat, vagy színeket őrzött meg. A valóság újrafogalmazásának ez a módja a művésztől rendező és rendszerező készséget, lényeglátást és racionális gondolkodást kíván. A mű tartalma ilyenkor a kiindulásul szolgált látvány vizuális tartalmával azonosul, azaz a színek, formák és az átfogott, vagy betöltött tér kapcsolódásai és azoknak a műben megfogalmazott rendje válik tartalommá. Martyn Ferenc számára a valóság külső és belső képének művészi megformálása azonos feladat. Szemléletében a természetelvű és a látványtól elvonatkoztatott mű voltaképpen ugyanannak a valóságnak (a valóság valamely részletének) más-más megközelítése.

Látványhű tájképeit és portréit, elbeszélő vagy illusztratív irodalmi kísérőrajzait, valamint elvont festményeit és rajzkompozícióit egyidőben, párhuzamosan alkotja. A valóság megközelítésének egyik vagy másik módja természetesen nem jelenti a művek értékmérőjét, noha egy táj leíró megfogalmazása könnyebb feladat, mint ugyanannak a tájnak szerkesztett, elvont kompozícióvá transzponálása. Mégis, az alkotás igénye nála e tekintetben egyenrangúan magas szintű és azonos művészi szemléletből kiinduló. Az elvonatkoztatás fokát, a formai megjelenítés milyenségét számára az alkotás tárgyának tartalma, valamint a művészi „kifejezés" vagy „ábrázolás" szükséges mértéke szabja meg. Tévedés volna azonban azt hinnünk, hogy absztrakt kompozíciói a szigorú szerkesztettség zárt szín- és formavilágába szorítottak. Alkotásainak széles skáláján megfigyelhető az a romantikus hevület, amely a szerkezet szigorú formarendjét sokhelyütt feloldja, a racionális elemeket érzelmi telítettségű motívumokkal gazdagítja. Bizonyára nem véletlen, hogy Martyn kedvenc muzsikusa Chopin. A romantikus festői gesztusok egyik forrása a chopini érzelmi kvantum, zenéjének dinamikája, az ellentétek egységbe foglalásának szuverén módja. – „Magam nem muzsikálok. A megfeszített, állandó, az egész életet markában tartó munka, a mód és eszközök hiánya nem adott arra lehetőséget. De a zene egész életemet végigkíséri, valójában a leírt szó, a beszéd előtt. Munka közben zenét hallgatok, ám mindenekelőtt a zeneszerző gondolkodása, építkezési rendszere, rajzolás módja foglalkoztat, azt a fajta örömet, amiről általában beszélnek, nem érzem. Nem egyszer úgy tűnt fel, válaszképp (de szerencsére csupán elméletben) leírhattam volna valami „zenét" összefüggőt rajzaimmal. Természetes, régi, új és újabb zenét hallgatva szerény ismeretet szerez az ember, így talán érthető, hogy Chopin a »zeneszerzőm«." – vallja a festő.

A művész és a látható világ kapcsolatának fontos, Martyn számára nélkülözhetetlen eszköze az utazás. Önmaga erről már huszonöt évvel ezelőtt így írt: „Egyedül az utazás vonz, és életem nagyobb fele tulajdonképp járáskelésben telt el. Úgy tekintem az utazást, mint ami elkerülhetetlenül szükséges. Tízéves koromban, őseim hazájában, Írországban jártam, egy évvel később – már egyedül – az Adrián. Az utolsó öt év alatt, bár jóval túl kerültem a Kárpátokon, Magyarországot szívesen látom, Szombathely – Beauvais és Kolozsvár – Tours, kitűnően értek városok látogatásához és tudnék mondani történeteket. Tizenöt évet töltöttem Párizsban, Guide Michelin-nel a zsebemben, hol indultam, hol meg visszatértem Párizs benzingőzös levegőjébe – tizenkétszer jártam Spanyolországban."

Utazási kedve s igénye azóta sem szűnt meg, noha a háború utáni tizenöt esztendő külföldi utazást számára nem tett lehetővé. Ez azonban mozgásában nem gátolja s utazott az országon belül: Kaposvár, a Balaton, Budapest és

Pécs között megosztva végezte munkáját. A helyváltoztatás, az ismert, de esetenként mégis új környezet inspirációt jelentett, az utazás emberekkel, tájakkal, városokkal való találkozást, a mindennapok változatosságát, a különbözők nagy egészét. Alkotásainak sorában az utazások élménye és emléke gazdag forrás.

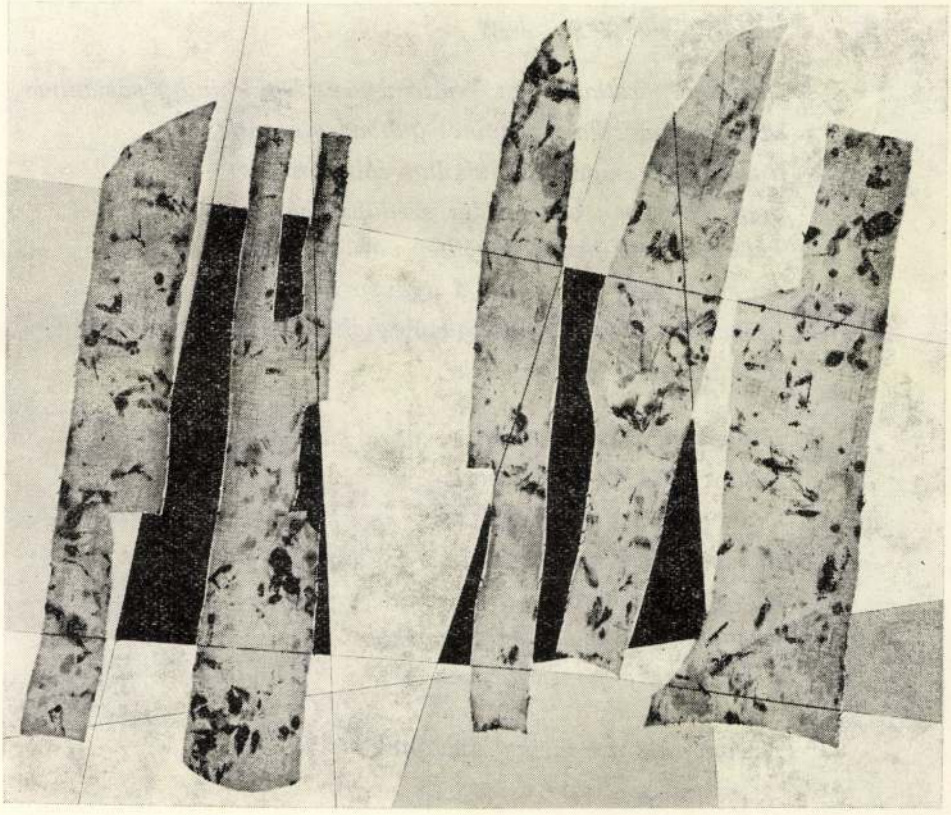

CSORBA GYŐZŐ

Martyn Ferenc: Paprikák (Tusrajz)

Három rajz a Paprika Anatómiá-ból

Három fölnyitott paprika három halott paprika
három paprika-tetem
három élőlény három emberi lény
három emberen-túli lény

A három páratlan szám – három közül egy mindig párjanincs
az egyik paprika párjanincs gubbad szomorú
a másik két paprika csonkoltan fölhasítva is
nagy kedvében szilajkodik szédülve harapdálja egymást
két szerelmes párzik dühödten vörösödik a fekete
sej-haj a hím here-rózsája gyönyörűen gömbölyödik
borzolódnak a fehér mag-lemezkék
a nő meg dús hasába várja . . .

Három paprika – három közül egy mindig párjanincs
mint a szentháromságban is
és ez a három paprika talán
a paprika-atya a paprika-fiú és a paprika-szentlélek
egy paprika három személyben
és mennél hármabb annál egyebb
s lebegnek a paprika-égben –

Három rajz a Paprika Anatómiá-ból

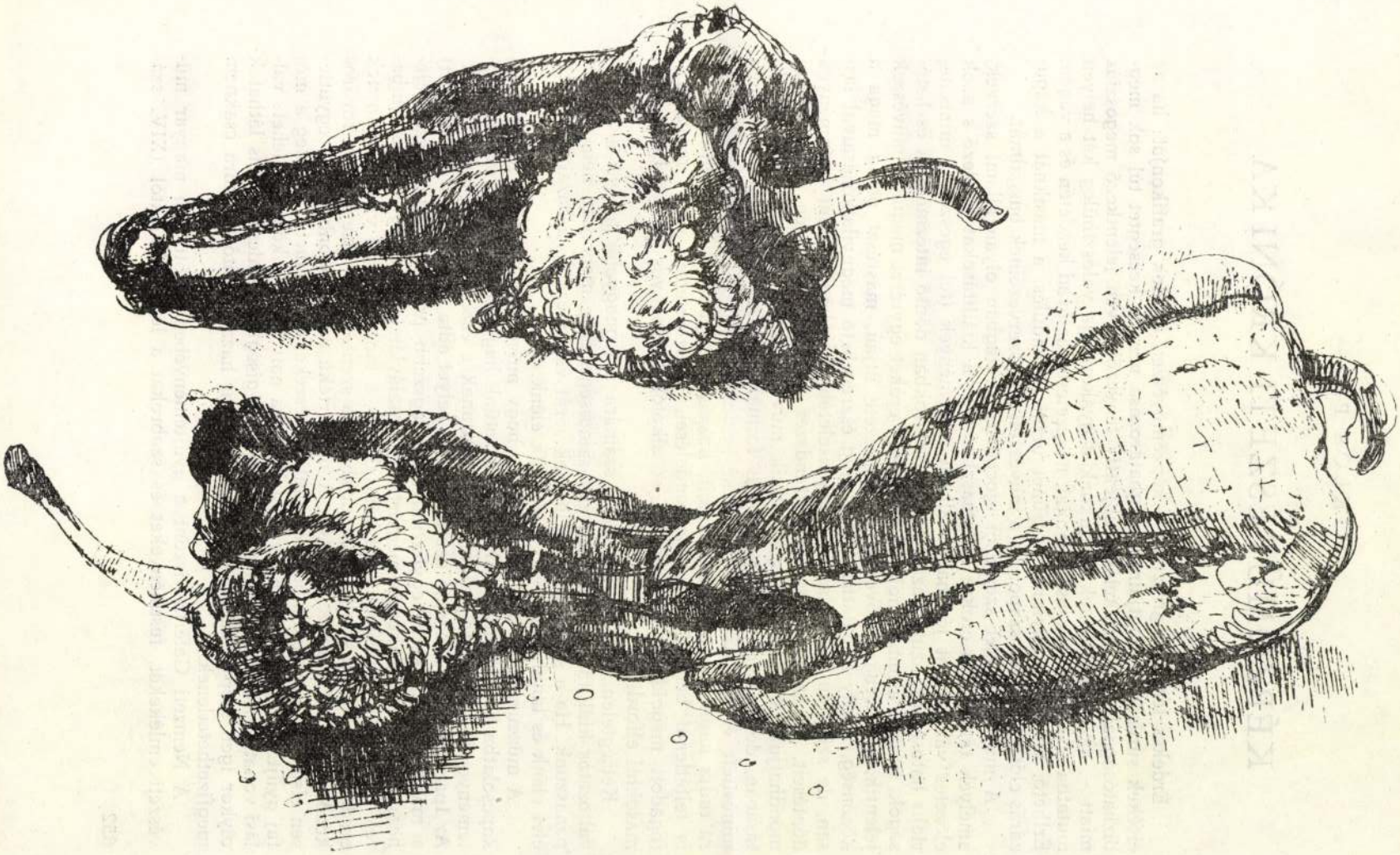

MARTYN FERENC: Paprikák

MIKLÓS PÁL

KÉPZŐMŰVÉSZETI KRÓNIKA

Érdekes lenne megrajzolni a képzőművészeti évadok grafikonját: ha az értékek sűrűsödési pontjainak meghatározása nem is kecsegtet túl sok megbízhatósággal – az értékelés szubjektív tényezői révén jelentkező megoszlás miatt –, az eseményeknek maguknak a gyakorisága valószínűleg két helyen mutatna viszonylag magas számokat, nevezetesen az évad kezdetén és a végén. Érthető, hiszen az egyiknél a szünet utáni fellendülés, a másiknál a kapuzárás előtti igyekvés szaporítja a művészeti élet szervezőinek buzgalmát.

A művészeti élet szervezői szocialista országban olyan állami szervek, amelyek társadalmi erőkre is támaszkodnak: a kiállításokat rendező s azok előzetes válogatását jóváhagyó állami intézmények (fel egészen a miniszteriális hatóságig), azután az állami vásárlásokban döntő intézmények és hatóságok, köztük a múzeumok; a társadalmi erőket egyrészt maguk a művészek jelentik, elsősorban Szövetségük szervezete útján, másrészt pedig maga a közönség, amely láthatatlan vagy alig észrevehető megnyilatkozásaival lassan, de szívósan befolyásolja a képviseletében működő állami intézmények döntéseit. Ez az állami intézményrendszer természetesen igen nagy, bátran mondhatjuk, alapvető szerepet játszik művészeti életünk arculatának alakításában, döntéseivel a közönséget is formálja (hiszen az általa kedveltnek minősített és így nagyobb számban bemutatott típusú, jellegű művészetre rá tudja kapatni a tárlatlátogatókat, hozzászoktatja őket), de a művészeket is feltétlenül befolyásolja (megrendelései, előszeretettel vagy fanyalogva fogadott megoldások megítélései az alkotókat bizonyos irányokba terelik, másoktól elfordítják).

Kétségtelen, hogy a közönség számára a legnagyobb nevelő a sok és változatos kiállítás, a művészeti élet színessége. Erre manapság nem is lehet panaszunk. Ha a szezonvégi kiállítások sorát végignézzük, a hazai művészeti élet élénk és tanulságos képe rajzolódik elénk.

A múzeumoknak jut az a feladat, hogy művészeti életünket folytonosan kapcsolatba hozzák múltunkkal, művészetünk hagyományaival. Értékes gyűjteményeink erre sokféle alkalmat biztosítanak s ezzel élnek is múzeumaink. Az Iparművészeti Múzeum ezúttal csak a helyet adta ugyan (és a szakembert) a magyarországi szerb egyházművészet legszebb produktumainak szemléjéhez: a hazai szerb ikonok megjárták Jugoszláviát (ahol a legjobb szakemberek nyújtottak segítséget restaurálásukhoz), s most, mielőtt visszakerülnének eredeti helyükre, a szerb templomokba és a szentendrei múzeumba, a főváros közönsége előtt vannak kiállítva. A nagyértékű anyag azonban így, együttesen elsősorban a szakembereket, műtörténészeket érdekelheti, no meg a műfaj gyűjtőit – köztudott, hogy ez a képfajta naiv bája (s könnyen lehet: vallási vonatkozása okán is) divatban van. A régiségkereskedésekben is láthatók olykor igen szép példányai, de ezek ma már hazai gyűjtő számára csaknem megfizethetetlenek.

A Nemzeti Galéria viszont a gyűjteményében őrzött régi magyar művészeti emlékeket, festményeket és szobrokat a legkorábbiaktól (XIV. szá-

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas szobrász, festő, grafikus-művész (1899-1986).

Martyn Ferenc: Gabriel Fauré emlékére, bronz, 48 cm, 1973/74
(fotó Nádor Katalin)

Művészet, 1987. jan., a borító belső oldala.

Művészet

1987. január

Martyn Ferenc

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

SOMOGYI NÉPLAP

1981 MÁR 15

1021

(Martyn Ferenc grafikája)

szl

:zi 3:0

zbaula egy
zögből az oldalhatót talál-
a el, majd három perccel
ésőbb az egyenlítési lehető-
éget is elszalasztotta: Cza-
ula emelte középre a lab-
át, Lingl a felső kapufára
ejelte, s végül Kiss kezébe
erült. A 26. percben Han-
ich 30 méteres, nagy ere-
ű lövését Békeinek csak
násodszorra sikerült meg-
aparintania. Az ellentáma-
ásnál kitörő Kisteleki elől
Kiss vetődve csípte el a lab-
át. A 39. percben Vékony
zögletrúgása után kavaro-
ás támadt a győriek kapu-
ánál, s a végén Kiss zsák-
nánya lett a labda. A fél-
dő utolsó percében az egyik
ldalon Pölöskei lőtt nagy
rővel a bal felső sarok
nellé, a másikon Lingl ké-
ett le a kapu torkában egy
eadásról.

Rákóczi-helyzettel kezdő-

A Rákóczi ezután látha-
tóan feladta. A 85. percben

A pécsi modern magyar képtár rajzaiból

Martyn Ferenc: Radár I.

Felenkor, 1987. április

munkáit. Ehhez hozzá kell számítanunk a rádiós és egyéb szerepléseket, amelyekről hallgat ugyan e statisztika, de amelyeknek jelentősége vitathatatlan, hiszen ezek a Körrel magával mint intézményes formával együtt azt szolgálják, hogy az újak magukra és érdekeikre eszméljenek, magukat és érdekeiket megfogalmazzák és hatásosan érvényesítsék. Eddig egyébként a Kör tagjai közül ötvenkilencen egy vagy több önálló kötettel is jelentkezhettek. Jó benyomásainkat erősítendő: úgy látszik a kritikai fogadtatásra se lehet panasz. A lexikonban közölt bibliográfia készséges figyelmet bizonyít. Ami pedig az érkezők egyéb természetű méltányolását illeti: tizen részesültek valamilyen művészetpolitikai elismerésben, tizenhármukat vették fel az Írószövetségbe, huszonhetüket a Művészeti Alap Irodalmi Szakoszályába. S akkor még nem beszéltünk a szociális gondoskodásról. A *József Attila Kör 1985* ötvenkilenc írót, költőt, kritikust sorol fel csak a Móricz Zsigmond ösztöndíjasok közül. Amihez hozzá kell csatolnunk a Művészeti Alap, a József Attila Kör, a SZOT vagy a TOT ösztöndíjasainak listáját is, noha a lexikon valamilyen okból erről se beszél. Könyvkiadóknál öten, folyóiratok szerkesztőjeként tizen, újságíróként tizennégyen, népművelőként, könyvtárosként, tanárként, tudományos kutatóként negyvenheten dolgoznak, négyen egyetemi hallgatók, harmincnégyen alkalmi munkából élnek, vagy szabadfoglalkozásúak (ők tudják, hogy ez nekik mibe kerül), tehát csak tizenkilencen kényszerülnek az irodalomtól messzebb eső területekre.

A helyzet kedvező voltát igazolhatja, hogy a különféle új törekvések szembeölő gyorsasággal és erővel törnek elő a szellemi-irodalmi élet külterületeiről. Változataikat futólagosan sem könnyű áttekinteni, noha mások között *Béládi Miklós, Bazalassa Péter, Radnóti Sándor, Kulcsár Szabó Ernő, Margócsy István, Hekerle László, Zalán Tibor* kritikai tevékenysége feltárta már a sűrűsödési pontokat. Az akusztikus és vizuális műformában gondolkodó lírát, az akciókölteszetet vagy a performance-t (amely a hangzás, a mozgás, a látvány és a szöveg egységét akarja megteremteni), továbbá az egzisztenciális megismerő irodalmat, az ironikus-groteszk szemléletmódú vállalkozásokat, s a mindezeket egymásba ötvöző kísérleteket, a még alig észlelhető, de már hatni tudó posztmodern irányt, s a próza szinte személyenként eltérő áramlatainak sorát, amelyek oly mértékben jelen vannak, hogy irodalomképünk átformálására, új szempontú tárgyalására kényszerítenek. De a feltáró, értelmező, közvetítő munka minden erőfeszítése kétséges, ha olyan nagy létszámú évjáratok torlódnak egymásra, mint a mostaniak. Mert a többszáz, karakterében és értékeiben meghatározhatatlan induló közt érthetően sok a *nem-író*, az *alibi-író*, a *nem-is-biztos-hogy-író*, a a *kompenzációs-író*, az a fajta dilettáns vagy epigon, aki, ha Rilke tanácsa szerint

MARTYN FERENC

Magyar Nemzet, 1992. január 10.

gedélyt, hogy az épületet alapjaiból újíttathassa meg. Az új tulajdonosnak ezzel vatalos építési engedély volt a kezében.[25]

1722. év végén a még át nem adott egyedi kúriájában elhunyt Telekesi Tö ván, családjának utolsó férfitagja. Temetési költségeinek elszámolása decembe kelt. Az örökösök, a már említett Hevenessyek és unokatestvéreik: Nádasdy né, Esterházy Péterné, Vitál Andrásné és Szegedy Pálné, valamennyien néhai T Török Imre leányai, 1723. január 18-án Egyeden megállapodást kötöttek örö védelmére, mivel arra a kincstár óhajtja kezét rátenni. Rangidősük, Chernel Jáno te át a hagyatékra vonatkozó okleveleket Komáromy Katától, Török István ö től. A birtokok megtartása érdekében 1724-ben lefolytatott fiscális perben S Pállal ő képviselte az örökösöket.[26]

A kamara 1724 január végén szólította fel Török István özvegyét néhai fé tokainak átadására. Az ezután következő hivatalos per anyagát a kamara ez cember 18-án foglalta írásba, s benne 1488-tól kezdve sorolta fel a birtok jogbi iratait és okleveleit. Közöttük található a Szegedyék kezében levő acsádi és kö részbirtokot terhelő 23 ezer forintos tartozás részletezése. Ennek fejében a kö megtarthatták. Ugyanitt van annak a 20 ezer forintos tartozásnak is a részle amely miatt néhai Török Ádám szécsényi birtokrésze Hevenessyék kezén volt. ellenértékét részben Schilsontól, részben a kamarán keresztül a birtokból meg táták. A per végeredményeképpen a szécsényi és az egyedi uradalom a már 1718-zetett 18 ezer forint és a Komáromy Katának élete végéig fizetendő évi 350 fo jében Schilson János Mihály kezében maradt.[27]

A Telekesi Török örökségért folytatott per, valamint a család iratai között son aláírásával több olyan levél és elismervény maradt, amelyen vörös vagy viaszba nyomott gyűrűspecsétje látható. *A pecsétek ábrázolása a kastély udvari rizalitjának felső részén kőbe faragott címerrel azonos.* Ez teszi kétségtelenné, h 1719-ben kapott engedély alapján Schilson János Mihály volt a kastély épít

Martyn Ferenc, 1973. 5. 8.

CSORBA GYŐZŐ

MARTYN FERENC PETŐFI-KÉPE*

A lángelmék legalább olyan erővel kérdeznek, mint felelnek. És alighanem éppen kérdező erejük a leginkább időfölötti. Feleleteik egy része korukhoz kötött, más része többnyire bajosan azonosítható igazságokba öltözve él tovább. Hanem lényegesebb kérdéseik örökkévalók, kikerülhetetlenek és személyesek.

Petőfi is szünetlenül kérdez, mióta az első szót leírta, s kérdezni fog az idők végezetéig. Kérdései hangját a körülmények olykor különösen fölerősítik; mint most a másfélévszázados évforduló.

Az efféle rendkívüli időszakok katartikus hatásúak. Mert nehéz kibújni a felelet kényszere alól. Ezzel pedig sallangok szakadnak le, nyűgök, koloncok hullanak porba, tévhitek, rémálmok hessennek el, nyomorúságok tűnnek feledésbe, s szerencsés esetben egy nemzetnyi nagycsalád indulhat jobb közérzettel tovább a hétköznapokba.

Petőfi kérdezett.

A tömérdek mostani válaszból a legfontosabbak közé tartoznak Martyn Ferenc grafikái.

„Hogyan készültek Petőfi-rajzaim? Egyszerűen megírtam őket. Valahogy úgy, ahogy Petőfi a verseket. Olvasgattam a kötetet, s ami megfogott, abból rajz lett."

Nagyjából így fogalmazta meg Martyn Ferenc e sorozat születését, amikor faggattam róla.

Mondott még egyebeket is, amikből valami okvetlenül idekívánkozik.

Az, hogy az ő fantáziáját ama versek mozgatták meg, melyekben még az átlagnál is több, élénkebb, támadóbb a kép. Ő ugyanis (Martyn Ferenc), ha szöveget olvas: képet olvas, képet lát, azonnal képi élményt kap, s így azonosul olvasmányaival.

A művészeti ágak közelsége-rokonsága ismert. Nemcsak az alkotás-lélektani forrásvidékeken, hanem még az esztétikai törvények területén is. Nyilván ez a rokonság a fő oka roppant bokros kapcsolataiknak, az egymásra gyakorolt hatások-ellenhatások bonyolult szövevényének. Köztük az egyik leggyakoribbnak: a kölcsönös ihletésnek.

Furcsa, hogy mégis viszonyaik e szokásos fajtája körül a legtöbb a félreértés, sőt a méltánytalanság. Főként, ha a hányatott sorsú irodalmi illusztrációra utalok. Még nálunk is, és most is, noha egy igen magas, igényes vonulat árnyékában.

Az irodalmi illusztráció az illusztrált mű mellett sok esetben lassacskán másodlagossá süllyedt. Szerepében, értékelésében egyaránt. Lett belőle valamiféle fura szellemi okuláré a fogyatékos belső látásúak (gyöngébb fantáziájúak)

* Előszó a „Petőfi olvasása közben" című rajzsorozatnak a Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata gondozásában megjelenő albumához. A sorozat legtöbb lapjának reprodukcióját bemutattuk folyóiratunk múlt évi decemberi, valamint ez évi januári és márciusi számában.

fölsegélyezésére. Lett máskor szimpla tipográfiai eszköz a nyomtatott szöveg vizuális egyhangúsága ellen.

Sietek kimondani, hogy Martyn Ferenc Petőfi-rajzai *nem* így illusztrációk. Martyn Ferenc Petőfi verseinek *ihletésére* készített egy sorozat rajzot: rajzokat, melyek szuverének, öntörvényűek, a saját nyelvükön beszélnek, s legfeljebb gyökereikben fogódznak össze a Petőfi-versekéivel.

Mindebből következik, hogy Martyn rajzain nem szabad sem a Petőfi-életműhöz viszonyított logikai rendszerességet, sem az arányt, sőt még a költői érték-hierarchia jelenlétét sem számon kérni. Okvetlenül zsákutcába tévedne, aki Martyn grafikáin akár a versek műfaji csoportjait, akár születési idejüket és helyüket, tematikájukat, esztétikai értéküket, vagy bármi más következetességet igyekezne fölfedezni. (Esetleg néhány más, csak Martynra vonatkozót talán inkább.) Sok rajz még éppenséggel nem is kapcsolódik közvetlenül egyik vershez sem. (Petőfi a táborban.)

Akkor hát hogyan is kezdjünk hozzá?

A válasz nagyon egyszerű. Martyn Ferenc kezébe veszi Petőfi Sándor kötetét (ebből is egy régi kiadást, neves művészek reménytelenül elavult rajzaival – negatív ihletőül? –) és olvassa. Olvassa, és időnként a keze ügyében tartott papír és tustoll után nyúl, s „megírja" (az ő szavaival) rajzban Petőfi egy-egy versét vagy versrészletét. Néha két rajzban, néha háromban is ugyanazt, sőt – mint elmondta – olykor szerette volna még többen is, és később bizonyára meg is teszi, ha lehetőségei engedik.

Aztán lerakja a papírt és a tollat, tovább lapozgat a Petőfi-kötetben, és sokáig eszébe se jut ismét tollat fogni.

Világos mindebből, hogy a rajzok nem Petőfi költészetének csomópontjait jelzik. Akkor viszont tudnak-e vajon valami lényegesebbet elmondani a költőről is? Mert hogy a festőről fontosat közölnek, az természetes.

Én azt hiszem: nagyon is tudnak. Martyn rajzai a képi tények olykor mellékesen, máskor nagyvonalúan kezelt elemein túl atmoszférát teremtenek: *Petőfi-atmoszférát.*

Összetevői? Nehéz a megfoghatatlant megfogni. Mégis: a fantázia tündöklései, a szüntelen szivárványkodás, a képi krőzusság, az érzések határtalan tágassága, a szinte aszkétikus erkölcsi szigor, a felhőtlen kedély-bukfencek, a mozdulatok természetessége, a tévedhetetlen szerkesztőképesség stb. Martyn rajzai mindezeket megmutatják Petőfiből. Így aztán, ha a költő világa felé megyünk, e rajzok előzetes ajándékok, szoktatók a ránk váró erős levegőhöz. Ha visszafelé jövünk belőle, őrzői-idézői az elhagyott csoda-birodalomnak.

Íme: az igazi, a szó legnemesebb értelmében vett irodalmi illusztráció. S ez még akkor is érvényes, ha jobbára igen lazán s teljesen szubjektív módon adják a Petőfi-versek képi konkrétumait.

Vegyük elő találomra bármelyik rajzot! Mondjuk a közismert *Anyám tyúkjá*hoz készültet. A vers és a kép között az észlelhető kapocs egy tyúk figurája és a költő portréja. A portré mindjárt három változatban: kétszer profilban, egyszer szemben. A profilképek szigorúak, töprengők, eltökéltek. Amilyen Petőfi egyik közismert arca. A szembenéző portré-rajz gyöngéd, szelíd, szinte már kedves. Ez az arcmás a kompozíció közepén helyezkedik el, s méreteiben a legnagyobb. Martyn ennek a figurának mellére helyezte a tyúk alakját, szinte teljesen beépítve rajzilag a mell vonalaiba, méghozzá úgy, hogy az állat feje a költő szíve fölé kerül.

Reálisan vagy jelképesen, de egyáltalában vizuálisan: elképzelhető-e nagyszerűbb kifejezése (illusztrálása=megvilágítása) ennek a versnek? Bár aligha lehetne soronként vagy akár strófánként felsorolni a vers rajzi megfelelőit.

A központi arckép másik legfeltűnőbb pontja a csaknem napként sugárzó homlok.

Szív és agy, érzelem és értelem, indulat és elszántság, acélkeménység és gyöngédség, elutasítás és szeretet... Vajon nem vagyunk-e ezzel az egyetlen rajzzal máris Petőfi egész költői világának kellős közepében?

Vagy vegyünk elő egy másik rajzot! Illyés Gyulának köszönhető, hogy *A négyökrös szekér* az elmúlt években, sőt lassan évtizedekben meglehetősen szem elé került. Gyakran adják elő, sokszor emlegetik, sűrűn írnak róla. Martynt aligha a „divat" vitte a vershez, sokkal inkább a vers vizuális lehetőségei. Mi van a rajzon? Egészen egyszerűen: a kérdés: „Ne válasszunk magunknak csillagot?" és a felelet: „Választottunk magunknak csillagot".

A rajz közvetlen levegője okvetlenül az idillé. De mögötte sokszoros sűrítésben ott a nyári este érzéki hangulata, a finoman csírázó szerelem, és ott van, igen, ott van a jövő is: a tragédia, az idő és a sors kegyetlensége.

A rajz előterében a költő és Erzsike egymáshoz kapcsolódó, de mégis távoli teljes alakja. A költő komor, fekete profillal jelenik meg. Gyöngéden nyúl a lány felé, ám az mintha elrebbenne tőle.

Aztán feljebb ismétlődik a két alak – most már félfigurában. A költő profilja még komorabb. Az arc néhány fehér foltja még kíméletlenebb kontrasztot idéz. Pedig a lányfej már feléje hajlik, már „választottak csillagot", – ott ragyog fölöttük jelképes nagyságban, – arcukra azonban nem esik belőle egyetlen derítő sugár sem.

A szekér rajza csupán utalásszerű. A két főalakon kívül szerepel még egy harmadik is, de ez külön világ, semmi köze amazokhoz. S elől a négy ökör, nagyszerű rajzi megoldással, nyugtalan-kígyózó vonalakkal, melyek különféle átkötésekkel a szekér hátsó kerekéig érnek, s ébresztenek valamiféle szorongó remegést a nézőben.

Biedermeier vers-e vajon *A négyökrös szekér*? Egynémely értelmezések – előadókéi is – olykor hajlanak erre. Én inkább Martyn Ferencnek hiszek, aki idegeiben érzi Petőfi egész életsorsát, s aki tudja azt is, hogy Petőfi „idilljei" jobbára csak a felszínen csillognak, mélységükben örvények kavarognak.

Örvények, mint a *Bolond Istók*ban is. Petőfi verstérképén 75 helységnév szerepel. Ha semmi egyébből, ebből is kiderülne, hogy a költő tipikusan mozgó alkat. Talán a fő tényező egyénisége kialakításában éppen a vándorlás volt.

A *Bolond Istók* vándor-vers. De beteljesülés is. Így nyilván valahol önéletrajzi. Nem részleteiben, sem a történet hitelességében. Inkább levegőjében s a benne bujkáló nosztalgiákban. Hányszor és hányféleképpen megfogalmazta Petőfi a békességes, nyugodt otthon, a családi élet utáni vágyát. Persze erre alighanem alkalmatlan lett volna, de a nosztalgia hitelét és erejét ez nem csökkenti. S az sem, hogy ezt a verset már a megtalált boldogság nyugalmából írta.

Martyn Bolond Istók-rajzain sűrítve megvan a hetyke és könnyed vándor-szemlélet éppúgy, mint a már-már megható-fájdalmas (szinte-szinte kispolgári) otthon-nosztalgia. Az egyik rajzon pl. Bolond Istók lábat mos. (Van-e

családibb jelenet ennél?) Jobb kezében levetett cipője, a ballal lendületesen gesztikulál, mesél. A háziak csodálkozva hallgatják.

Olyan makacs optimizmus csendül ki a versből, mintha – fura dolog a lélek – magamagának is bizonyítani akarná, amiben talán nem is hisz annyira.

Megint csak: ez az egyetlen rajz töményen adja az egész Bolond Istók-atmoszférát, s túl rajta, sok egyebet Petőfiből.

De önéletrajzi jellegű vers *Az apostol* is. Egy másik lehetőség, egy másik nosztalgia-komplexus hordozója. Nem ellentétesen a Bolond Istókkal. *Az apostol* Martyn Ferencnek már régi kedvence. Most ismét elővette. Hasonlóképpen több rajzot készített hozzá. Csak a legmegdöbbentőbbről néhány szót! E rajz – nem műszóval – „sűrítmény". A szemet legerőszakosabban a felső sík közepére vonja. Durva, kegyetlen, szinte állati profil tömörlik ott. A Hatalom, az Erőszak, a Kényszer, az Elnyomás, az „emberbőrbe öltözött, sátánokkal bélelt fenevad". Az arcon – hegyével fölfelé – végigfekszik egy hóhérkard. Bár a Szilveszter fejét lecsapni készülő bakó markolja, a szemlélőben inkább a központi archoz társul, s annak irgalmatlanságát fokozza.

A csaknem geometriailag szerkesztett félkörös kompozíció – melynek szilárdságát az egyik oldalon Szilveszter kinyuló lábfeje, a másikon a hintókerék biztosítja – nemcsak az egész költemény sarkpontjait adja, hanem roppant feszültséggel a tragédia levegőjét is. A rajz legmélyebb részein – mintegy az élet szintje alá csúszva már – a bárdnak hajtott fej és a csonttá aszott asszonyi holttest.

A kép lényege a középvonalban sűrűsödik: fönt a diadalmas Zsarnokság, lent védtelen áldozatai. S milyen nagyszerű telitalálat, hogy a lehullani készülő fej abba az asszonyi ölbe esik majd, amely számára az élet szinte egyetlen melegségét jelentette!

Petőfi humorát talán még ma sem értékelik eléggé. Pedig csak a legnagyobbakéval mérhető. A rajzok erre is szolgáltatnak néhány bizonyítékot. Közülük csak kettőre emlékeztetek: az egyik a *Csokonai*, a másik *A tintásüveg*. Ha csak kulcsszavakat kellene felsorolnom, a *Csokonai* mellé ilyesmiket tennék: gömbölyűség, kövérség, jólét, jámbor bárgyúság stb. *A tintásüveg* mellé: szikárság, egyenes vonalak, nélkülözés, elegancia stb.

Túl a két vers közvetlen ábrázoló erején: bennük van két életforma, két sorsforma, két magatartás, két társadalmi helyzet általános megmutatása, ugyanakkor a költő véleménye is róluk.

Azt mondtam, hogy a Martyn-rajzok Petőfi-atmoszférát adnak. Igen, de most már, néhány elemzés után, nem volna-e jogos, igazságos és helyes kiegészíteni azzal, hogy pontos és élesen kritikus kor-atmoszférát is – híven Petőfihez.

Folytassuk az elemzéseket? Hálás feladat lenne, de hely nincs rá. S a végső eredmények azonosak lennének.

Inkább még néhány egyéb ideillő gondolatot!

Martyn vonzódása az absztrakcióhoz közismert. Ez a Petőfi-rajzokon is igazolható. Talán elég, ha a már elemzett képeken túl *Az apostol* még néhány rajzára utalok, pl. a gyermek megtalálására vagy a remek felépítésű *Arany Lacinak*-illusztrációra, esetleg a griff hátán repülő János vitézre vagy a *Befordultam a konyhára* tömör, rendkívül zárt, szinte szétrobbanthatatlanul egységes konstrukciójára.

Milyen harmonikusan egybehangzik például az *Arany Lacinak* szelíd ritmusú hintaszék-vonala a két alak (a költő és a gyermek) testhelyzetének

vonalával. Milyen jólesően ismétlődik meg Arany Laci törzsének és lábának hajlása kis aszimmetriával a költő magyarázó jobb kezének szögében.

A János vitéz a griffen meg csaknem szabályos X-alak, ha alap-szerkezetét nézzük. S figyeljük csak meg, hogy itt viszont a földről, a kép alsó jobb sarkából emelkedő sötét felhőcsík milyen kitűnően alátámasztja a griff-farok hangsúlyozása miatt kissé elbillenni akaró egyensúlyt!

S itt kínálkozik Petőfi modernségének kérdése is.

Martyn nagyon mainak, nagyon korszerűnek, nagyon modernnek véli és mutatja. Szinte tanácstalan ámulattal nézegeti a régebbi Petőfi-illusztrációkat, köztük több neves művész: Benczúr Gyula, Lotz Károly stb. jóval a költő halála után született műveit. Kivétel nélkül porosak, elavultak, másodlagosak, s az ember sokkal, de sokkal távolabb érzi őket az időben, mint a Petőfi-verseket. Petőfi fiatal maradt, ezek a rajzok megöregedtek. Mintha semmi közük nem lenne Petőfihez.

Hogy itt megint az igazi lángész csodája ismétlődött meg: nyilvánvaló. Az a csoda, amely nem jósol, mint általában hiszik, hanem utat és sorsot jelöl ki és szab meg, s ezzel válik maradandóan frissé.

Bárhogy van is: Petőfi modernségét, korszerűségét, maiságát rajzban is el kellett mondani. A nagyon kevesekkel együtt, akik ezt sikerrel tették, erre vállalkozott Martyn Ferenc is. Nagy érdeme, hogy rajzaival segített Petőfit a képzőművészetben is a mába hozni, annak eszközeivel is felhívni a figyelmet, mekkorát tévednek, akik Petőfit egyszerűen föltették az irodalomtörténet könyvespolcára, még ha a legmagasabb helyre is, de ritkán emelik le onnét.

Ennek a sorozatnak ott a helye a Petőfi-összes mellett. Érdemes együtt lapozni őket.

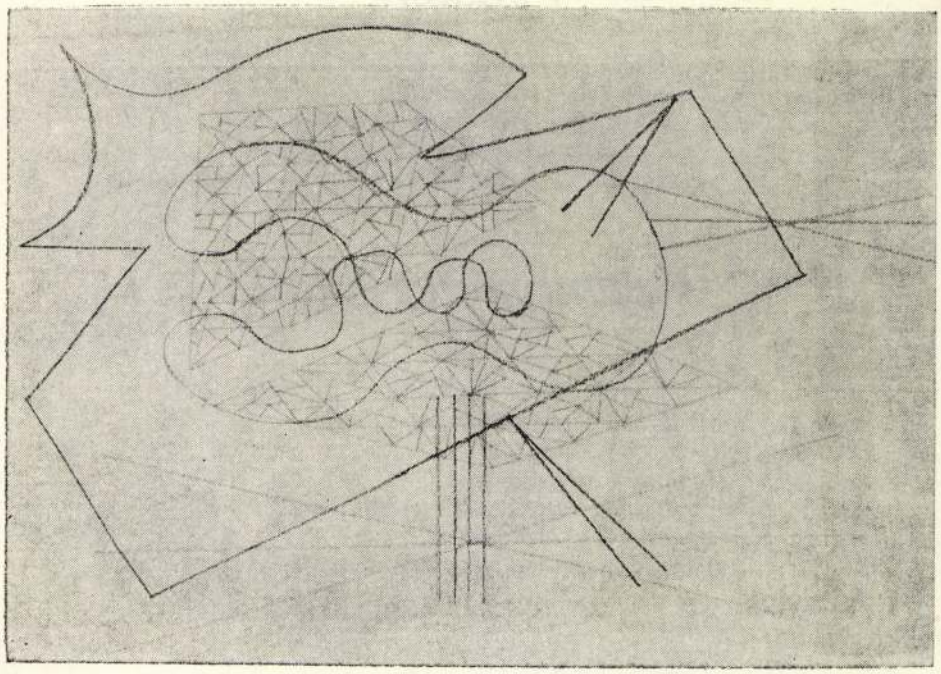

TAKÁCS IMRE

Nagy, zöld mezőben

Nagy, zöld mező,
hatalmas klorofil-fészek,
nagy, lombos öl!

Öntudatos lányok a zöld mezőben,
itt a vonaton, félig meztelenül...

Ha csupaszon ülnénk a bőrülésen,
mondhatnám: állatok megyünk zöld mezőben.

Állatok a gépkattogásban – mert állatok:
átjövünk a civilizációba, elhagyott kulturákból.

És elvisel türelmesen minket a zöld mező,
és majd a tó, a hegyek, az éjszakák...

... de bennünk a türelem és szabadság készül-e már,
és lesznek-e kötöttségeink fölött kötéseink...?

Vonaton

A fékezés – mikor először kitalálták!
Szűzecske, elfogyasztlak! –
mellecskéd barna gyümölcs.
A srácok bikaborjuk, kanszamarak –
vonzódom a saját bociság iránt szépségükhöz.

Valami méreg jutott

A csönd az agyban.
Fölöslegessé züllött szavak –
mint fölöslegessé züllött lét salakja.

Szégyen-e vagy dicsőség,
hogy tudnék ugrani még csábításra...?
Mert szégyen bizonyosan:
ha sarjad a gonosz vénember káröröme.

Ezen a metszési ponton – bevallom én:
ezen a metszési ponton állok, ülök.

GYÖKEREK

Rippl-Rónai József: A tanítvány — — — — — — — 7
A diák — — — — — — — — — — — — — — — 8
Rabinovszky Máriusz: Művészeti relativizmus — — — — 9-13
Takáts Gyula: Egy kertre emlékezve ... — — — — — 14-19
Így látjuk Pécset — — — — — — — — — — — 20-22
Kállai Ernő: Martyn Ferenc művészete — — — — — — 21-29
Kállai Ernő: Az elvont művészet első magyar csoportkiállítása 30-36
[n.n] Martyn Ferencről, budapesti képkiállítása alkalmából — — 37-38
Háy Károly László: Elvont művészet — — — — — — 39-40
Hamvas Béla: Martyn Ferenc gyűjteményes kiállítása a Képzőművészeti Főiskolán — — — — — — — — — 41-45
Kállai Ernő: Martyn Ferenc művészete — — — — — — 46-48
Hamvas Béla—Kemény Katalin: Martyn Ferenc — — — 49-55
François, Gachot: François Martyn — — — — — — 56-59
Rabinovszky Máriusz: Levél Martyn Ferenchez, az absztrakt művészetről — — — — — — — — — — — 60-66
Várkonyi Nándor: A munkatárs — — — — — — — 67-69
Hárs Éva: Gondolatok Martyn Ferenc művészetéről — — — 70-78

PLASZTIKÁK, GRAFIKÁK

Németh Lajos: Martyn Ferenc plasztikáiról — — — — — 81-82
Aknai Tamás: Plasztikák — — — — — — — — — 83-87
Bertha Bulcsu: Martyn Ferenc porcelánművei — — — — 88-90
P. Szücs Júlianna: Gúnygrafikák — — — — — — — 91-97

Romváry Ferenc: Journal '50 — — — — — — — — 98–103
Csorba Győző: Martyn Ferenc: Paprikák. Tusrajz — — — 104.

RAJZOS MEDITÁCIÓK

Vayer Lajos: Martyn Ferenc könyvillusztrációi — — — — 107–108
Hárs Éva: Hatvan rajz Cervantes Don Quijote-jához — — 109–111
Haits Géza: Martyn Ferenc illusztrációi Petőfi Apostol-ához — 112–114
Hárs Éva: Martyn Ferenc kísérőrajzai a Bovaryné-hoz — — 115–118
Tüskés Tibor: Rajzok Mallarmé verseihez — — — — — 119–122
Láncz Sándor: Martyn Ferenc rajzai James Joyce Ulysses-éhez 123–135
Takáts Gyula: Berzsenyi rajzok — — — — — — — 136–137
Tüskés Tibor: Martyn Ferenc Janus Pannonius-rajzai — — 138–141
Csorba Győző: Petőfi olvasása közben — — — — — — 142–147
Rózsa Gyula: Martyn Ferenc Ady-portréi — — — — — 148–157

SUMMÁZATOK, ELÁGAZÁSOK

Solymár István: Martyn Ferenc — — — — — — — 155–157
Csorba Győző: Martyn Ferencnek — — — — — — — 158–159
Kerékgyártó István: Egy életmű fő vonulatai — — — — 160–167
Weöres Sándor: Párizsi modernség és hazai motívumok — — 168
Rózsa Gyula: A Martyn-jelenség — — — — — — — 169–184
Lovász Pál: Hóvirág — — — — — — — — — 185.
Lovász Pál: Arckép — — — — — — — — — — 186
Gyarmathy Tihamér: Köszöntő levél Pécsre — — — — 187–188
Bárdosi Németh János: Jó lehet — — — — — — — 189.
Lantos Ferenc: Mindig feladatot adott — — — — — — 190–194
Pákolitz István: Martyn Ferenc: A háború szörnyetege — — 195.
Pákolitz István: Martyn Ferenc: Kádárszerszámok — — — 196.
Keserű Ilona: Kevés beszéddel — — — — — — — 197–198
Weöres Sándor: Martyn Ferencnek — — — — — — 199.

MARTYN FERENC KIÁLLÍTÁSAI ÉS KITÜNTETÉSEI 201–202

JEGYZETEK 203

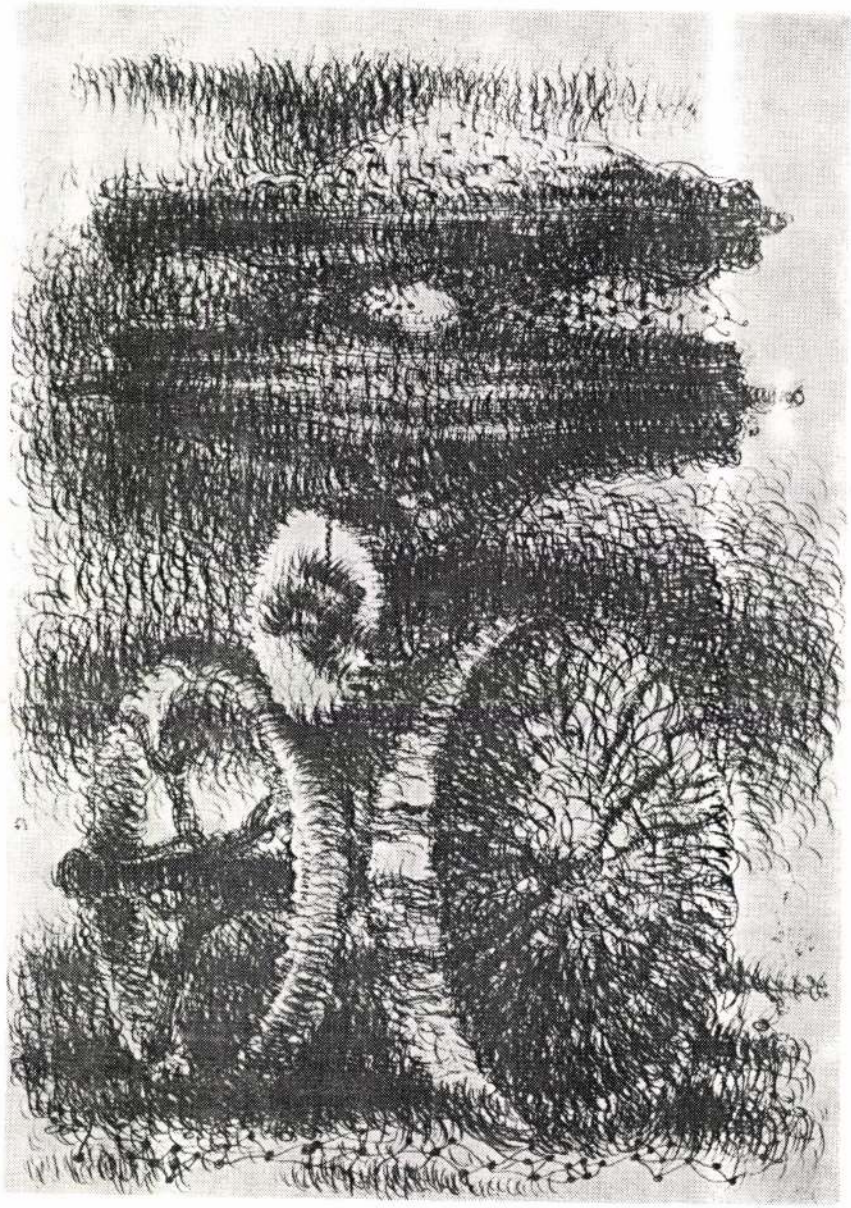

3203.
Közelítések : Írások Martyn Ferencről, az emberről és a művészről / [összeáll. és szerk. Tüskés Tibor] ; [írta Rippl-Rónai József et al.] ; [közr. a] Baranya megyei Múzeumok Igazgatósága. – Pécs : Baranya m. Múz. Ig., 1984. – 229 p. : ill. ; 21 cm
Dokumentumgyűjtemény. – Példányszám: 1200
ISBN 963 01 5564 8 kötött : ár nélkül
Martyn Ferenc (1899-)
73/76(439)Martyn F.(082)
929Martyn F.(082)

„Csak az anyagnak szárnya legyen" : Nagy Ferenc faragó népművész / Lengyel Györgyi ; [kiad. a Népi Iparművészeti Tanács gondozásában a Somogy megyei Tanács, Tab Nagyközség Tanácsa és a Tabi Béke Mgtsz]. – Bp. : Népi Iparműv. Tcs., 1985. – [104] p. : ill. ; 23 cm
Bibliogr.: p. [102-103].
ISBN 963 03 2124 6* kötött : 120,- Ft
Nagy Ferenc (1920-)
73.031.4(439)Nagy F.

Lengyel Lajos munkássága → 2740.

3208.
Losonci Miklós (1929-)
Bakallár József, a Kis-Duna festője / Losonci Miklós. – [Bp.] : [XX. ker. Tcs.], 1981 [!1985]. – 55 p., XII t.fol. : ill., színes ; 20 cm. – (Pesterzsébeti múzeumi füzetek, ISSN 0237–3254 ; 1.)
Deutschsprachige Zusammenfassung. – Résumé en langue française. – Summary in English. – Példányszám: 1000
ISBN 963 03 2247 1* fűzött : 20,- Ft
Bakallár József (1940-)
75(439)Bakallár J.

Ludas Matyi kiskönyvtár → 4164.

3209.
Magyar Sándor
A szabványos ábrázolás alapjai : Középiskolák és főiskolák számára / Magyar Sándor. – Bp. : Szabvk., 1982- . – 29 cm
ISBN 963 402 236 7
4., Villamosság / Magyar Sándor, Marton Lajos. – 1985. – 52 p. : ill. – (Szabványosítási szakkönyvtár, ISSN 0324–7287 ; 34.)

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

NÉPÚJSÁG (TOLNA)
1982 JUL 1

1021

Martyn Ferenc rajzai Kaposvárott

MŰVÉSZET

Az idei nyár legjelentősebb művészeti eseménye Martyn Ferenc rajzainak kaposvári kiállítása, amit augusztusig lehet megtekinteni a Somogyi Képtárban.

Martyn Ferenc a század nemcsak magyar, hanem európai művészetének is egyik legkiválóbb mestere, Kaposvárott született, 1899-ben. Rippl-Rónai kaposvári otthonában töltötte gyerek- és ifjúkorát, majd 1926-tól 1940-ig Párizsban élt. Hazatérte után Pécsett telepedett le, ma is ott él és dolgozik. Az elmúlt évtizedekben számos elismerést kapott művészete: 1962-ben Munkácsy-díjjal, 1974-ben Kossuth-díjjal tüntették ki, 1970-ben megkapta az Érdemes, 1978-ban a Kiváló Művész címet, Pécs város pedig 1979-ben díszpolgárává választotta. Műveinek legnagyobb részét Pécsnek adományozta, ahol példamutató lelkiismeretességgel ma a múzeum gondozza őket, s állandó kiállítást is rendezett műveiből.

Martyn Ferenc neve egybeforrt a magyar avantgarde törekvésekkel, nem is véletlenül, de megtévesztő, ha benne csak az absztrakt festőt látjuk. Párizsban az Abstraction-Création csoport tagja volt, s bár soha nem vált hűtlenné fiatalságának meghatározó törekvéseihez, művészete egyetemes érvényt kapott, olyan teljességet valósítva meg, ami csak a legnagyobbaknak adatik meg.

Munkásságában nagyon fontos szerepet játszik a grafika, pontosabban a rajz, s ezt a nagyon nemes műfajt a reneszánsz mestereket idéző színvonalra emelte. A rajz az elmúlt évszázadokban elveszítette jelentőségét, másodlagos műfaj lett, „vázlat", bevezető egy-egy festményhez. Martyn minden lapja önálló jelentést kap, „nem lerajzol, hanem megrajzol", írja róla művészetének jeles ismerője, Hárs Éva, s ezeken a lapokon minden vonal a teremtés véglegességét sugallja, a tájak, jelképek, elvont formák mindig a gondolat hordozói, s a látszólag egyszerű technika meggyőző erővel közvetíti a művész szándékát.

A Pécsi Janus Pannonius Múzeum a szülővárosban rendezett kiállításra 80 rajzot válogatott az elmúlt négy évtized alkotásaiból, köztük viszontláthatjuk A fasizmus szörnyetegei című méltán híres tíz lapból álló sorozatot, amit 1944-es üldöztetése és bujdosása alatt készített.

A kaposvári kiállítás megnyitóján részt vett a ma is lankadatlan erővel dolgozó idős mester, akit szeretettel és tisztelettel köszöntöttek szülővárosában.

CSÁNYI LÁSZLÓ
Fotó: Gottvald Károly

Balatoni táj

Paprikák

Madár a fészkével

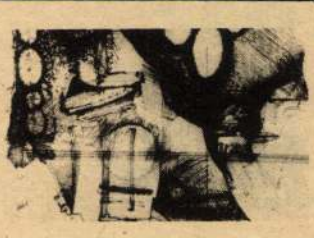

Órásműhelyben

A megnyitó. Jobbról a második Martyn Ferenc

MAGAZIN
MAGAZIN
MAGAZIN
MAGAZIN
MAGAZIN
MAGAZIN
MAGAZIN
MAGAZIN
MAGAZIN
MAGAZIN
MAGAZIN
MAGAZIN

Szívhalál ellen köhögés?

A hirtelen szívhalált, az úgynevezett „másodperces halált" gyakran a szív vibrálása előzi meg: a szív rendszertelenül ver, percenként akár háromszázszor is. Elsősegély eddig csak a szívmasszázs volt és a szájból szájba lélegeztetés. Csakhogy ez sok esetben túl későn érkezik, mert a halál gyorsan beáll.

Dél-afrikai orvosok azonban most fölfedeztek egy egyszerű módszert, amellyel a szívbeteg a veszély pillanatában segíthet magán: a köhögést.

Ha a szív elkezd vibrálni, az orvosok azt tanácsolják, hogy a beteg vegyen mély lélegzetet, és a levegőt görcsös köhögés formájában lökje ki. Úgy, mintha egy a gégéjében lévő akadályt akarna a köhögéssel kilökni. Az egyes köhögő lökések rövid időközönként kövessék egymást, míg a szív nem ver normálisan.

Orvost azonban mindenképpen értesíteni kell, mert a szívet a roham után is felügyelet alatt kell tartani. A köhögéssel azonban többnyire át lehet hidalni a beteg számára életveszélyes időt.

A szamár életet mentett

Egy szamár mentette meg a 32 éves Francesco Corsaro életét, aki séta közben egy szakadékba zuhant, és medencecsontját törte. Segélykiáltásait senki nem hallotta meg a környéken, csak egy kíváncsi szamarat csalogatott oda, amely a baleset helyén iázni kezdett.

A szamár gazdája, Calogero Ricco 24 óra elteltével állata keresésére indult: az iázás a szerencsétlenül járt ember nyomára vezette.

Ó

Svájcban

Atlantis Mides típusú karóra

Nemrégiben Bázelben óra- és ékszerkiállítást tartottak, amelyen összesen 450 hazai gyár, kisüzem mutatta be termékeit.

Svájcban az óragyártás mint háziipar a XVIII. században kezdett felvirágozni. Ennek a kis országnak a területe mindössze 41 293 négyzetkilométer. Több mint 6 millió ember lakik a domborzatilag erősen tagolt hegy- és dombvidéki országban. A legtipikusabb hagyományos svájci ipart, az óragyártást a nemzetközi konkurrencia ma már veszélyezteti, az évente előállított óramennyiség tekintetében Svájc még mindig az első a világon. Svájc az óraexportban is vezet, és érthető, hogy a világ óraipara figyel erre az országra.

Az 1982-es seregszemlét mi jellemzi? 1981-ben a svájci óraipar az olcsó digitális karórákból oly nagy mennyiséget gyártott, hogy igen nagy eladatlan készletek halmozódtak fel a kereskedelemben. Nőtt viszont a kereslet a műszaki és esztétikai szempontból egyaránt igényesebb órák iránt. Ezt a tendenciát is tükrözte a kiállítás, amelynek anyagában több elektromos analóg órát láthattak az érdeklődők a digitális órák mellett. Esztétikai szempontból az órák kivitelében, vonalaiban, formáiban változások tapasztalhatók a múlt évi átlagokhoz viszonyítva. A karórák vonalaikban kissé szögletesebbé váltak, kevés a kerek formájú típus. Az órák felfüggesztése biztonságosabb és lehetővé vált, hogy tulajdonosuk a karórát házimunka közben is viselhesse.

A kiállított óratípusok zöme naptáros karóra volt, a nyakban viselhető típusok kisebb számban voltak láthatók a kiállításon.

Világrekord – zenekarral

A világ legnagyobb zenekarát Paul Polivnick amerikai karmester dirigálja. Wilwaukee város (Wisconsin szövetségi állam) egyik szupermarketjének parkolójában 6173 zenész játszotta John Philip Sousától a „Stars and Stripes forever"-t és ezzel megdőlt a „Guinness Book of Records"-ban feljegyzett 110 éves rekord. 1872-ben Bostonban ifj. Johann Strauss vezényletével 987 zenész játszott.

A hét karikatúrája

Libanoni helyzetkép

A Chicago Tribune karikatúrája

MARTYN Ferenc

3494.
Martyn Ferenc (1899-)
Művek (vál.)
Martyn Ferenc ötven rajza / [szöveg] Láncz Sándor. – [Bp.] : Corvina, 1984. – [6] p., [50] t. : ill. ; 31 cm
Művészi album
ISBN 963 13 1949 0 fűzött : 76,- Ft
741.9(439)Martyn F.

Hullámlemez kompenzátorok / Pöstyéni Ferenc ; [munkatársak Somfai András, Magyar István, Arany József] ; [közr. az] Építésügyi Tájékoztatási Központ. – Bp. : ÉTK, 1983. – 99 p. : ill. ; 28 cm
Példányszám: 600
ISBN 963 512 623 9 [!ISBN 963 512 817 7*] fűzött : 270,- Ft
696/697:621.444 – 573.8

Szabó János (1920-)
Structural design of cable-suspended roofs → 2583.

A **szervezés** céljai és eredményei az Alba Regia Állami Építőipari Vállalatnál → 3019.

Szilikátipar – építőanyagipar → 3078.

3264.
Tallér Ferenc
Háztartási és kommunális kazánok / Tallér Ferenc. – Bp. : Műszaki Kvk., 1984. – 218 p. : ill. ; 25 cm
Példányszám: 10650
ISBN 963 10 5516 7 kötött : 100,- Ft
697.326

Urbán István
A műemléki restaurálás statikai vizsgálati és tervezési módszerei → 3391.

Vállalkozás és ár az építőiparban → 957.

Villanyszerelési technológiák → 2472.

Martyn Ferem

5455-76—NPI

MEGHÍVÓ

A PETŐFI IRODALMI MÚZEUM

meghívja Önt

1976. május 6-án, csütörtökön 3 órára

BERZSENYI DÁNIEL

születésének 200. évfordulója

alkalmából rendezett kiállítása megnyitására

A kiállítást

KERESZTURY DEZSŐ

nyitja meg

MARTYN FERENC: BERZSENYI, tollrajz

Petőfi Irodalmi Múzeum
Budapest, V. Károlyi Mihály utca 16.

MARTYN Ferenc

három Hárs Éva Tögvében sem szereplő
metafizikus művéről

ld. 5. sz. 19. p.

Új Mív. 1993

, 1951, 2036

95, 1107, 1386, 1448, 1776, 1888
, 2058

70, 1369

1446, 1472, 1476, 1483, 1589, 1763, 1855,
6, 1949, 1966, 2036, 2065, 2119, 2188.

Martyn Ferenc (1899-)
Ulysses - rajzok / Martyn Ferenc ; [a bev. Tüskés Tibor írása] ; [közr. a Baranya megyei Könyvtár és a Somogy megyei Könyvtár]. – Pécs : Baranya m. Kvt. ; Kaposvár : Togliatti M. Kvt., 1985. – [5] p., 35 t.fol. : ill. ; 32 cm
Számozott példány: 400
ISBN 963 7551 60 3 füzött : ár nélkül
ISBN 963 01 6486 8*

Martyn Ferenc (1899-1986)
Művek (vál.)
Martyn Ferenc : Válogatás festményekből és a „Napló 1950" című sorozatból : 1985. október 1-től december 31-ig / [a kiállítást rend. Hárs Éva]. – [Szekszárd] : Művészetek Háza, 1985. – [20] p. : ill. ; 18x21 cm. – (A Szekszárdi Művészetek Háza kiállításai, ISSN 0236–9206 ; 5.)
Kiállítási katalógus. – Weöres Sándor Martyn Ferencnek c. versével
ISBN 963 01 6758 1* fűzött : ár nélkül
75(439)Martyn F.
741.9(439)Martyn F.
061.4(439)„1985"

Ber Gányi László

MARTYN Ferenc

3708.
Hárs Éva (1928-)
Martyn Ferenc életmű katalógusa / Hárs Éva ; [megjelent a Somogy Megyei Múzeumigazgatóság kiadásában]. – [Kaposvár] : Somogy M. Múz. Ig., 1985. – 427 p. : ill. ; 29 cm
Bibliogr.: p. 419-424. – Résumé en langue française. – Summary in English. – Deutschsprachige Zusammenfassung. – Példányszám: 1500
ISBN 963 01 6227 X kötött : 450,- Ft
Martyn Ferenc (1899-1986)

Martyn Ferenc Jelenlét 1964/8

REDŐ FERENC PÉCSI KIÁLLÍTÁSA

Az ötvenes években történt, amikor egy művészeti megbeszélés végeztével megkérdeztem Redő Ferencet, akkor a Művelődésügyi Minisztérium főosztályának vezetőjét, gondol-e, gondolhat-e arra, hogy hivatása elsősorban festő.

Azt válaszolta, hogy ha jut rá egy kis pénze, akkor papírost meg festéket vásárol arra az időre, amikor újból festeni fog.

Mert képzőművészeink között bizonyosan nincs mása Redő Ferencnek, aki a művészi hivatás mellett oly fontos állomásokon, olyan hosszú időn át végzett volna szervező, vezető, alkotó munkát, mint ő. Kereken tizenöt esztendőről kell itt megemlékezni, az 1947-től 62-ig tartó tizenöt évről. Redő Ferenc két esztendeig dolgozott a pártszerevzetben, négy évig a minisztérium művészeti osztályának volt vezetője, majd újból négy esztendeig a Szépművészeti Múzeum főigazgatója, az Iparművészeti Főiskolán három éven keresztül volt a marxizmus–leninizmus tanára, végül, miközben a Képzőművészeti Alapnál ellátta a szaklektori teendőket, nevezetesen a murális feladatokét, egyidejűleg titkára volt a vidéki munkacsoportok egészének.

Bizonyára egyetértünk abban, hogy e munkásság puszta felsorolása önmagában elgondolkoztató, ha pedig majdan Redő Ferenc életművéről írni fognak, az író hosszan elidőzik a gondolatok, a tervek útján, melyek az ő kezén áthaladva törekedtek cél és célok felé, gyakran az ő pályaudvarán cseréltek sínpárt, indultak járható úton, hogy állomáshoz érjenek.

De mi, a mai napon nem állhatunk meg egy ember sorsának, hivatástudatának ilyetén fejezeténél, hacsak nem azért, hogy a festőt, a festő munkásságát szemlélve, ne lássuk, ne győződjünk meg a kétféle munkásságban megnyilvánuló azonosról. A társadalom egészét, életét, működését mindenkor összefüggéseiben látó és vizsgáló Redő Ferenc világában – mint a kivételes korokban – a művész elnevezés újabb keletű fogalma nem is létezik. Az ilyen, az összefüggéseket, a szerkezet és a funkció egybetartozását kereső számára az architektura és plasztika együtt, egyszerre szólal meg, nem a művész személye, hanem sokkal inkább a névtelen kézművesség rangja, rangossága a számot adó.

Redő Ferenc Aba Novák Vilmosnak volt tanítványa, egészen fiatal festő korában részt vett a jászszentandrási freskók munkálataiban – már ekkor, indulásakor úgy látott és láttatott: kétdimenziósan – úgy teregette szét a foltfelületen a látomást, mint a faliképfestők mindenkor.

Megkérdeztem Redő Ferencet, miért lett gobelinkészítő?

Redő Ferenc úgy véli, hogy a művészet közlés, a tartalom nyilvánvalóvá tétele, sok emberrel való közlési mód és kapcsolat teremtése; úgy véli, hogy ez a közlés elmondó, eltörténtető természetű, szemmel olvasván a vizuális élmény történéssé válik. És ha a mai architekturában, a bizonytalan közfalak gyakori változásában minden falkép, freskó, mozaik sorsa függ előre nem látott eseményektől, a gobelin, ugyanazon szerkezeti szerepben, mint a freskó, éppen elmozdítható mivolta miatt korszerűbb és helytállóbb.

Kétségkívül, az események igazolták e felfogást; másrészt vizsgálva a mai magyar gobelin művészet útját, ha arra gondolunk, hogy például huszonöt-harminc esztendeje Ferenczy Noémi volt az egyetlen gobelinszövő és senki más, ma legalább tizenöt azoknak a száma, akik hivatásuknak tekintik a gobelint.

Nem egyszer, Budán, az Úri utca egyik régi palotájában tanúja voltam a gobelinszövő műhely munkájának – itt láttam, szövés közben Redő Ferenc nagyméretű kartonjait. És mert valahol, valamiképp mindig újra kezdi az ember, az Úri utcában folyó szakadatlan, következetes munka, mely máris díszes szerepben szól hozzánk, a nézőhöz, amely műhely ma már túlontúl zsúfolt és kicsiny, melyben mégis új, fiatal gobelinszövők számára várnak feladatok, – túlzás-e, ha a magyar gobelinszövés és művészet újraszületéséről, új és az eddiginél sokkal jelentékenyebb terület foglalásáról beszélünk?

A pécsi kiállításon nem mutathatjuk meg Redő Ferenc nagyméretű gobelinjeit, ezek a nekik szánt helyen rendeltetésüknek felelnek, és épp ezért nem nélkülöz-

SIMON BÉLA vázlatkönyvéből (diófapác)

hetők. De legújabb alkotásaiból kettőt megismernek a pécsi kiállítás látogatói – emezek a fogalmazás és a megoldás dús gazdagságáról, az anyagból áradó bársonyos szépségükkel győzik meg a műfajjal most barátkozó nézőt.

Előkészítvén a kiállítást, Csanádi utcai otthonában fölkerestük Redő Ferencet; láttuk, miként indul e sokrétű, gyakorlati feltételeket igénylő munka, ami a gobelin. Ez alkalommal remek rajzaiból, mappáiból egy egész sort hoztunk el a pécsiek számára.

Nem, nem feladatom Redő Ferenc művészetének fölmérése, de akarva – nem akarva, mégis meg kellett tudakolnom, hogy a gobelinkészítő mikor és újból, miért rajzol következetesen tájképeket. Mint minden budapesti, Redő Ferenc családja is vidékről, a Dunántúlról származik. Ő maga, ha teheti Szolnokon, Kecskeméten, Jászberényben, Hódmezővásárhelyen, újabban meg a Balaton környékén tölti az év egy részét. És – ám ez már másik szerep, a természetben benne élő emberé –, ha eljön az ideje, megmetszi leányfalusi szőlőjének tőkéit és bizonyára ott külön megbeszéli a világ sorsát fáival, a földdel, az időjárással és az égbolttal.

Ez volna tán a felelet, Redő Ferenc azért rajzol tájakat, mert a természet igaz élmény és örökké ömlő forrás? Talán a rendet teremtő és építő, a komponálás e világos látója, a vizuális viszonylatok e szervezője a „másik oldalt" figyeli, kutatja, kérdezi künt a természetben, és kérdezvén máris feleletet fakaszt a forrásból?

Ám bizonyos – szemközt a rajzokkal – e kérdéseknek nincs is helye, értelme, mert hiszen e rajzok mindegyike önmagában állítás, ahogy az a gobelinné szőtt gondolat.

Kedves látogatók – mi Redő Ferenccel jó barátok vagyunk. Okosabb dolog lett volna ezzel kezdeni. A hang lármája helyett megállni, meghallgatni Redő Ferenc gobelinjeit és rajzait. De el akartam mondani, hogy a festő betartotta igéretét. Amikor akadt egy kis pénze, festéket vásárolt. És – íme – valóra váltotta terveit. Gobelinjei máris fejezetet jelentenek mai képzőművészetünkben.

MARTYN FERENC

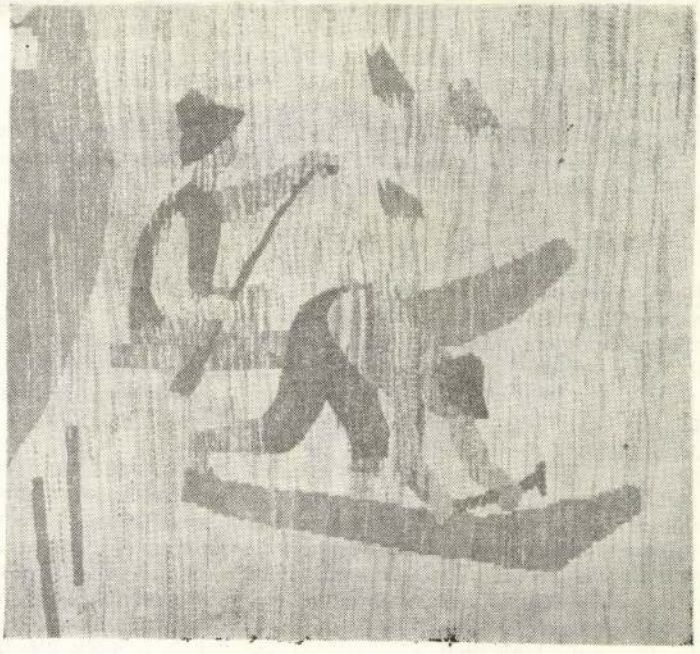

REDŐ FERENC: Szeged (gobelin-részlet)

FÜRTÖS GYÖRGY KERÁMIÁI

Fürtös György huszonnégy éves, két éve végzett a főiskolán, s ez az első kiállítása. A Pécsi Porcelángyár tervezője, s a Pécsi Művészeti Gimnázium kerámia szakának tanára. Az Iparművészeti Tanács rendezte „Az év legszebb terméke" pályázaton kétszer is kapott díjat, s épületkerámiái bejárták a szófiai, varsói, Sao Paulo-i magyar kiállításokat. Ennyit mond róla a Janus Pannonius Múzeum Néprajzi Osztályán rendezett kiállításának leporelloja, s eleget ahhoz, hogy a művészetét meghatározó körülmények elejét ismerjük. Mint Borsos Miklós tanítványa megismerkedhetett a mai képi látás feltételeivel, mint Csekovszky Árpádé, a kerámia sokoldalúan vonzó lehetőségeivel. A porcelángyári tervező gyakorlat anyagtisztelő fegyelemre szoktatta s ugyanakkor feltárta előtte a kísérletezés útjait.

Elkényeztetően kitűnő előnyökkel indult. Igaz, már harmadéves korában mondta neki féltréfásan Borsos: „Mit szólna hozzá, ha diplomát adnánk magának?" – mégis most dőlt el, hogy a művészi pulzuson kitapintható-e a közösség szívének lüktetése? Úgy hiszem, igennel felelhetünk akkor is, ha tudomásul vesszük, hogy készülődő művészről van szó, aki egyelőre azt latolgatja: merre menjen. Igen, de oly bátran, magabízón, a kifejezés kényszerének olyan erejével vág neki járt és járatlan utaknak, hogy jogunk van a jó reménységre. Három vonással rendelkezik, melyek így együtt tápláló útravalók.

Ismeri és tiszteli a népi fazekasság hagyományait. Mit jelent ez művészi gyakorlatában? Átment olyan formavilágot, melyben sok évezredes örökségben forrt össze a célszerűség a dekoratív szépséggel, átment a közösség érzelmi igényében, technikai készségében, napi szükségleteiben letisztult formavilágot. Fürtös György fali gyertyatartóit, táljait, virágtartóit, de még ősi magtárlókra emlékeztető hatalmas pirogránit idoljait, vázáit is ez a formavilág jellemzi, – egyrészt. De jut nála pálinkás butykosok hasábjainak épp úgy szerep, mint a Pécshez közeli Mohács vidék buso-járása maszkjainak.

Míg mindezt felismerjük benne, ne feledkezzünk meg a korong mellett ülő emberről, aki örömét leli abban, hogy a forgó deszkán felhúz a lágy anyagból egy hengert, kupot, s aztán játékos örömében behorpasztja szépen szabályos agyag-testét, s az egymásra keresztbe tett csőtestekre odabiggyeszti a kétujjal lapított szarvat, vagy máslit, ahogy tetszik. A művész rokon a gyermekkel, akinek eszébe sem jut, hogy a nedves „sárga homokból", az agyagos kvarcból művészi formát teremtsen, mégis hosszú órákon át feszült figyelemmel tapaszt, simít, formál saját képzeletének megfelelő kemencét, alagútat, kis kakast, s még a sárban való tapicskolásban is valami sajátos örömét találja. Fürtös György sok munkáján ott érzik ez a gyermeki öröm.

De, hogy a művészethez nem elég, s csak feltétele, az kiderül abból is, hogy éppen ezekkel szemben támadnak kérdéseink, ezekkel a játékos megoldásokkal szemben. Gondoljunk arra a vázájára, melyet női fejnek is nézhetünk, s gondoljunk a még főiskolai munkájára, a Kakasra. Mindkettő korongozással készült, a Kakas mindenki számára könnyen felismerhetően, csövekből, a másik, nyilvánvalóan szűk alapformából, egyre szélesedő, majd ismét keskenyedő orsó alakból. Az alapformát a nép fazekasság elemi tapasztalatai adták, aztán jött a gyermek, s a Kakasra összelapított agyagszeletből taréjt ragasztott, a vázára pedig, hogy jobban hasonlítson a női fejhez, hajfodort; a maszkokba meg rafiát fűzött.

Még egy példa: a korongon felhúz egy csövet, ketté vágja, tesz bele szájnak és szemnek két kisebb csövet, és kész a maszk. Mi ez? Játék, ötlet, forma, már a művészet határán. Miért kellett a Kakas agyagjának anyagszerű felépítését, a test illúzióját a teljesen festői hatású taréjjal megbontani s egyben elrontani, miért kellett a kettévágott s csőből lett maszkot a raffia festői kellékével semlegesíteni? Nem elég megmaradni a gyeremeki és népi hozzállásnál, attitüdnél. A hagyomány és játék lehet feltétel, de nem cél, az érzelmi tisztaság nem végső forma, a korongozás elemi felhasználása nem leplezheti a művészeti szándékot, a játék alárendeltje kell legyen a művészi kifejezésnek. Ahol Fürtös nem tud fölülemelkedni a technika

Deze wolfachtige, betrekkelijk anonieme figuren treffen we ook aan op de schilderijen en in de installaties van El Kazovszkij, die ze stillevens noemt. De psychologische ruimte tussen de figuren maar tevens de – letterlijk – verbondenheid van de afzonderlijke wezens met elkaar, zijn het fascinerende thema waarop Kazovszkij in haar werk telkens weer terugkomt.

Met dank aan Agnes Gyetvai

'De droom van Arkhesilaos'. Panopticum. Boedapest 1986.

MAGYARORSZÁG
HONGARIJE

Amsterdam
De Nieuwe
Kerk, 1987

Ferenc Martyn

'Mijn familie van vaders kant is uit Ierland afkomstig. Een van mijn voorvaders, een zekere Olivier, was gedurende de tweede kruistocht commandant. Volgens de documenten heeft hij in Palestina en andere plaatsen onderscheidingen gekregen. Maar op weg naar Praag werd hij, samen met zijn opperbevelhebber, opgepakt. Hij stierf in de gevangenis.

In het geslacht waren er andere beroemde en uitzonderlijke mensen, geestelijken met een hoge rang, veel officieren, en een zekere Robert, die aan het begin van deze eeuw de Ierse schouwburg heeft opgericht. Hij schreef ook toneelstukken...

Aan het begin van de vorige eeuw immigreerde een andere Robert, mijn overgrootvader, naar Hongarije. Hij trouwde met Antónia Gaál en vestigde zich in het district Somogy...

De aan de oceaan liggende havenstad Galway in Ierland en Somogy in Hongarije liggen ver van elkaar verwijderd. Al spoedig werd het oude vaderland, met zijn tragische geschiedenis, slechts een herinnering en voelden de kinderen en kleinkinderen van Robert zich meer verwant met hun moederland Hongarije...

Tussen de twee wereldoorlogen heb ik vijftien jaar in Frankrijk doorgebracht. Ik reisde ook veel door Europa en Noord-Afrika...

Het bericht over het uitbreken van de tweede wereldoorlog heb ik in Limoges ontvangen...

In 1940 ben ik naar Hongarije teruggekomen, ...naar Pécs...'

De tentoonstelling in de Nieuwe Kerk geeft een beeld van het werk van Ferenc Martyn uit de periode van na zijn terugkeer in Hongarije. Martyn was 41 jaar oud toen hij zich opnieuw onder de rook van zijn geboorteplaats Pécs vestigde. Deze stad, waar ook veel andere bekende kunstenaars vandaan komen, als Marcel Breuer en Victor Vasarely, had in die tijd een bloeiend kunstleven.

In het begin werd Martyn niet bepaald met open armen ontvangen. Zijn werk liet zijn collega-kunstenaars en de lokale kunstliefhebbers onverschillig. Pas later kreeg hij in bredere kring bekendheid, met name door zijn boekillustraties: 'Don Quichot' van Cervantes (1959), 'Mme. Bovary' van Flaubert (1962), een dichtbundel van Mallarmé (1964) en 'Ulysses' van James Joyce (1964-1966). Langzamerhand kwam men ook onder de indruk van de kwaliteit van zijn schilderijen en plastieken. Hij kreeg prijzen en onderscheidingen. Enkele jaren voor zijn dood kreeg hij een groot en fraai huis in het centrum van de stad toegewezen. Na zijn overlijden in 1986 werd dit gebouw een openbaar museum, geheel gewijd aan zijn werk.

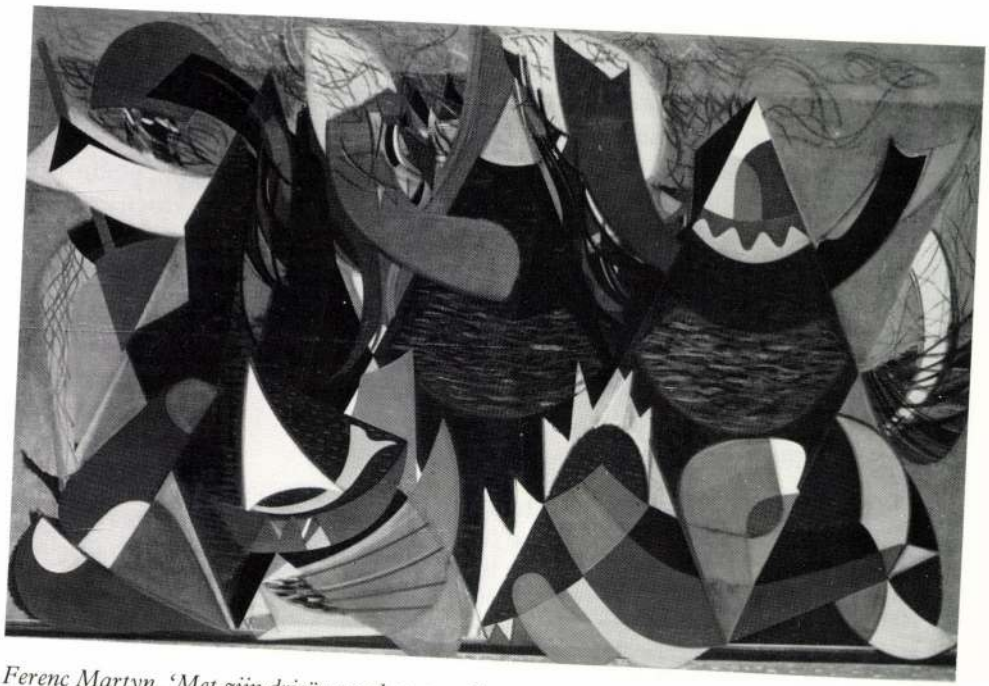

Ferenc Martyn. 'Met zijn drieën aan het strand', 1943.

Verblijf in Parijs

Van 1925 tot 1940 verbleef Martyn in Parijs. Hij kwam daar aan op het moment dat het surrealisme op het toppunt van haar bloei was. Een 12-delige serie grafiek uit 1928 laat zien dat hij zeer beïnvloed raakte door deze beweging. De rijen bogen en pilaren, de figuren die op poppen lijken en de sterke slagschaduwen doen nogal denken aan de metafysische droomwereld van Giorgio di Chirico. Werkelijkheid en fantasie, het reeële en het irreeële zijn geheel vermengd.

Van 1933 tot 1939 was hij lid van de groep 'Abstraction-Création'.

Hij brak met de figuratieve verbeeldingstrant en wendde zich tot het abstract surrealisme. In zijn werk uit deze periode – voor het merendeel tekeningen met rood krijt – treffen we reeksen golvende, slangvormige natuurelementen aan die verweven zijn tot harmonische en evenwichtige composities.

Terugkeer in Hongarije

Na zijn terugkeer in Hongarije ontwikkelde hij zich verder in deze abstract surrealistische stijl. Hij ging schilderen, op doeken van groot formaat.

De oorlog en de tragische gebeurtenissen van die tijd lieten Martyn niet onberoerd. Een uitgebreide en bijzonder indrukwekkende reeks grafiek en tekeningen dateert uit deze periode waarin hij, in surrealistische trant, de gruwelen van het

fascisme verbeeldde. Zijn schilderijen werden onrustiger, zwarte vlekken en gescheurde vlakken ademen een beklemmende sfeer uit.

Martyns werk van na de oorlog wordt levendiger van kleur en speelser van vorm. Zijn doeken stralen een euforie uit, ze verkondigen een bevrijding van de geest en een blijdschap van het leven.

In de geest van gerichtheid naar de rest van Europa, die na de oorlog in Hongarije sterk aanwezig was, heeft een aantal vernieuwingsgezinde kunstenaars zich gegroepeerd in wat zij noemde de 'Európa Iskola': de Europese School. Niet lang daarna trad een aantal kunstenaars uit deze groep, de zogenaamde 'lyrisch-organisch abstracten'. Zij groepeerde zich in de 'Elvont Müvészet Csoportja', de 'Groepering van Abstracte Kunstenaars'. Martyn, die tot deze groep behoorde, kreeg daarbij – ongewild – een leidende rol toebedeeld.

Tekeningen, beelden en schilderijen

Martyn is zijn leven lang een verwoed tekenaar geweest. Zijn oeuvre op dat gebied is enorm. Opmerkelijk is zijn serie van 300 tekeningen uit het jaar 1950. Bijna elke dag maakte hij een tekening waarin hij kleine waarnemingen – wat hij noemde 'aanspoelsels van een dag' – in lijnvorm registreerde.

Het verlangen de realiteit op een zo volledig mogelijke wijze te verbeelden bracht Martyn ertoe over te gaan tot het gebruiken van een derde dimensie. Zijn eerste beelden, die dateren uit de periode direct na terugkeer in Hongarije, vertonen een sterke verwantschap met het werk van Constantin Brancusi en vooral ook met dat van Jean Arp – met wie hij overigens in Parijs zeer bevriend was geweest. Martyn maakte zijn beelden in gips. Hij kon ze, wegens geldgebrek, pas vele jaren later in brons laten afgieten.

Organische en mechanische vormen vloeien in deze werken ineen tot bewust gecomponeerde toevalligheden.

In 1946 maakte hij een zeer bijzondere serie gedraaide houtsculpturen. Deze beelden voorzag hij van een gekleurde verflaag, die hij af en toe gedeeltelijk weer afschuurde om de houtnerf zichtbaar te maken. De beelden zijn opgebouwd uit eenvoudige vormen, die lijken op draaibare tollen of meetkundige figuren. Maar in plaats van 'opbouw' zou men eerder moeten spreken van 'aangroeisels'. De amorfe beeldlichamen herinneren aan de voortwoekerende vormen van vegetatie.

In de vijftiger jaren gaat Martyn 'ruimteconstructies' maken, die in sommige opzichten doen denken aan windvanen. Abstracte, twee-dimensionale vormen, die soms lijken op vogels of libellen, zijn daarbij gelast op kapstokachtige constructies.

Ernó Kállai schrijft: 'Martyn is meester van de schilderachtige beeldopstelling. Er zijn werken van hem waar de abstracte vormgeving, de konstructivistische orde en de gevoelige vreugde van de kleuren een rustige harmonie en een vrolijk levensgevoel uitstralen... Maar de verbeelding van de schilder is ook beïnvloed door andere faktoren zoals de heftige impulsen van het temperament, de verre belevenissen van de geest of fantastische en bizarre visioenen. Het is een onbegrensde, romantische wereld, soms vol fladderende onrustigheid...'

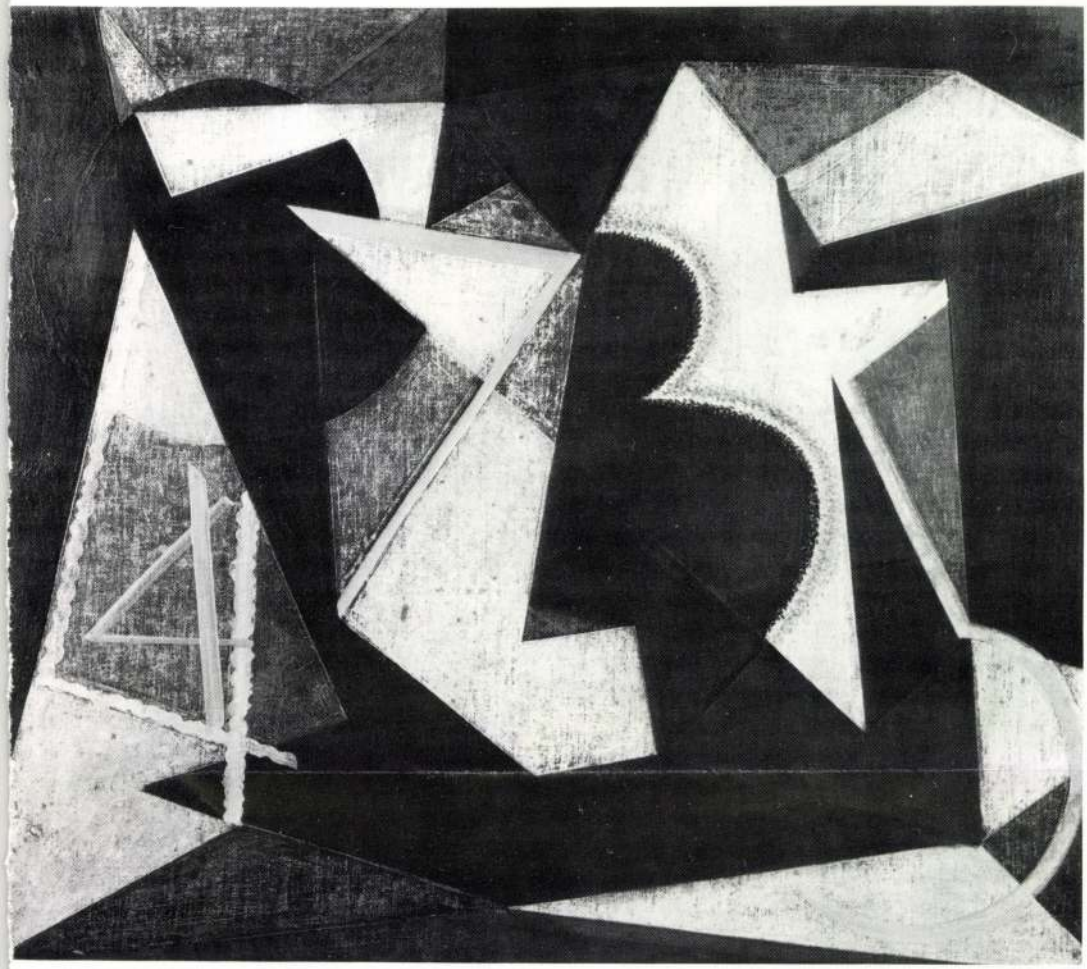

Ferenc Martyn.
'4735', 1946.

In deze tentoonstelling in de Nieuwe Kerk in Amsterdam wordt, voor de eerste keer in het buitenland, uitgebreid aandacht besteed aan het werk van Hongarije's meest interessante kunstenaar uit de naoorlogse jaren. Wij verheugen ons op deze internationale kennismaking met de kunst van Ferenc Martyn en hopen dat deze ertoe zal leiden dat zijn werk de internationale erkenning krijgt, die het alleszins verdient.

Bewerking van een tekst van *Ferenc Romváry*

Ferenc Romváry.

Albert Kozák.
'Vriendinnen', 1975.

MARTYN FERENC

MAGYAR HÍRLAP, 1999. szept. 28. 8.

A csavargó tengerész vásznai

Nem sok olyan magyar művész akad, akire nem csak mi vagyunk büszkék idehaza. Akiket idegenben is jegyeznek. Vagy jegyeztek akkor, amikor ott éltek. E kevesek egyike Martyn Ferenc; ha élne, idén ünnepelnénk századik születésnapját. Most már csak emlékezünk rá.

Az Ernst Múzeumban rendezett tisztelgő tárlat nem vonultatja fel teljes életművét. Hogyan is tehetné? Martyn sok száz festményének, még több rajzának, megannyi szobrának bemutatására kevés ez a néhány helyiség. Amit látunk, válogatás csupán: az oeuvre talán legjelentősebb korszakának – a negyvenes évtized tevékenységének – hangsúlyozásával.

Martyn, mintha csak atyai mesterét, Rippl-Rónait követné, rövid főiskolai tanulmányokat követően elutazik Párizsba, és ott bekapcsolódik a művészeti életbe. 1931 és 1939 között aktív tagja lesz az Abstraction-Création nevű csoportosulásnak, olyan nagyságok társaságában, mint Mondrian, Kandinszkij vagy Arp, akiktől külön-külön és összességében is sokat tanult.

Amikor 1926-ban a francia fővárosba érkezik, még a neoklasszicizmus tartja bűvkörében; kompozíciói leginkább talán az olasz Carra festészetével rokoníthatók, azzal a különbséggel, hogy a példakép hideglelős metafizikusságával szemben nosztalgikus líra hatja át ezt a korszakát, amelynek hamarosan hátat fordít. Mint néhány évvel később született vöröskréta rajzai mutatják, a figurális ábrázolásmódot teljesen absztrakt kompozíciók váltották fel, s ha formavilága később változik is, ehhez a nyelvezethez élete végéig hű maradt.

Martyn Ferenc emlékkiállítása
Ernst Múzeum
Megtekinthető: október 10-éig
Eri Galéria
Megtekinthető: október 22-éig

A következetesség döntő különbség mesteréhez képest. Míg Rippl-Rónai hazatérve szakít a Nabis körben művelt szecessziós stílusával, és zsánerekben örökíti meg azt a provinciális életformát, amelyhez maga is hasonul, az 1940-től Pécsett megtelepedő Martyn ragaszkodott a szabálytalan forgácsidomokhoz, tépett papírdarabokhoz hasonló alakzataihoz. Neki még az Európai Iskola sem volt elég modern, néhány társával különös csoportot alakított (Galéria négy világtájhoz), mert nem akart az övénél hagyományosabb szemléletű alkotókkal közösséget vállalni.

Ír tengerész ősök leszármazottaként sokat csavargott fiatalon a világban; a szellemi kalandokat nem vetette meg. De legalább ennyire jellemző volt rá a talán felmenőitől örökölt kitartó makacsság. Akadtak nála nagyobb formátumú tehetségek, de következetesebb és egyenletesebb életművel kevés pályatársa büszkélkedhet. S minthogy nem igazodott az olykor kisstílű hazai körülményekhez, hanem – szerencsére – a mi viszonyaink alakultak kedvezően, ma már nem kell őt megvédenünk az absztrakció vádjától. Nyugodtan mondhatjuk: érzelmektől fűtött kolorizmusával, formai elemeinek eklekticizmust is megkísértő higgadt virtuozitásával változatlanul követendő etikát sugall. Azok számára is, akik most találkoznak vele először.

• Vadas József

JÖKÖ CSABA RAJZA

ris nemzet kisebbségben van a területén, addig Tatarsztán valóságos állam az államban. A dolog szerencsés oldala, hogy a tatár elit a FÁK-térség minden hangadó tényezőjével együtt sorakozott fel Moszkva mögé a NATO-akció elítélésében. E szempontból Moszkva még nyert is, hiszen, Ukrajnától eltekintve, az egész FÁK-térségben stabilizálódott katonai vezető szerepe.

Egy esetleges nyílt kínai–amerikai konfliktusban viszont Oroszország úgy tenne, mint Alekszej Tolsztoj Vászka macskája. Ülne, s falatozna tovább.

A berlini kongresszus teljesen logikus következménye lett a későbbiekben Közép-Európa birodalmainak felszámolása és a határok etnikai alapú újjárajzolása. Jelenleg úgy néz ki, hogy megint elkerülhetetlen az állam és az etnikumok viszonyának újragondolása. A kialakuló új rend viszont feltétlenül átszabdalja majd Eurázsia térképét.

volt a célja, hogy letegye a névjegyét és önálló, kezdeményező politikusként mutatkozzon a kormányok előtt, akkor hatásos volt a belépő. A bizottság elnökét ettől még egy nyilvánvaló szerepzavar sem riasztotta el. Az Európai Unió végrehajtó szerve ugyanis a közösségi jogszabályok (acquis communautaire) őrének, letéteményesének számít. Ebből a funkciójából éppen az következik, hogy tevékenységében nem szorulhatnak háttérbe a technikai szempontok a politikaiakkal szemben. Utóbbiak mérlegelése ugyanis a fő döntéshozó szervre, a kormányokból álló tanácsra tartozik.

A tizenötök minden jel szerint decemberben éppen arra készülnek, hogy politikai döntéssel immár minden tagjelölt országot tárgyalói státusba helyezzenek, több esetben felülbírálva az Európai Bizottság ezzel ellentétes véleményét.

Félő ugyanakkor, hogy e nagyvonalúság nem előrelátó tudatosság, hanem az időnyerést szem előtt tartó improvizáció eredménye. A bizottság bővítési munkacsoportjának vezetője szerint képtelenség egy országgal öt-tíz évig tárgyalni. Márpedig Románia és Bulgária mai állapotában nem számíthat gyorsabb csatlakozásra.

Vajon világos bővítési stratégia nélkül szabad-e, érdemes-e kitárni az Európai Unió kapuit? Romano Prodi szerint nem. Az unió tagjai viszont a professzorral szemben csak nyűgnek éreznek minden elígérkezést, ami a későbbiek során megkötheti a kezüket. Hiába, az ő köreikben ma még nem Prodi a módi.

puta

ető kérdez

bá: nem totális autonómiáról van szó, hanem a monetáris politika (nem pedig a jegybanki gazdálkodás) függetlenségéről.

Az MNB nem vitatja, hogy az elcserélt horribilis (1,7 billiós) devizaadósság nemcsak azokból a hite-

MARTYN FERENC
MAGYAR NEMZET 2001 jan. 12, 15

A szem, a képzelet szabadsága

P. SZABÓ ERNŐ

Lebegés, könnyedség, távoli tájak, a lélek, a képzelet szabad kalandozásainak ígérete – ez az első benyomása annak a nézőnek, aki *Martyn Ferenc* Vizek felett című olajképét látja. E kép azon művek közé tartozik, amelyeken, ahogyan *Hamvas Béla* fogalmazott a művészetről szólva, „a szem átélheti teljes felszabadulását", a szem felszabadításánál is többről van azonban szó, a teremtő képzelet szabadságáról, aminek köszönhetően a filozófus szerint a XX. század egyetemes és benne magyar művészetében valójában nem a zenei vagy irodalmi művek érinthetik meg a legmélyebben a befogadót, hanem a vizuális művészetek. Igaza van-e Hamvasnak ebben az összevetésben vagy nem, nehéz lenne eldönteni. Abban azonban bizonyosan igaza volt, hogy Martyn egy-egy képe az emberi tudat olyan állapotát teremti meg, amely állapotban a más módszerekkel érzékelhetetlen jelenségek láthatóvá, érzékelhetővé és érthetővé válnak. Ezért is másodlagos a festő esetében, mikor, mennyi ideig tartozott egy-egy művészeti csoportosuláshoz, mozgalomhoz egy-egy alkotása, akár csak *Bartók* és *Kodály* zenéje, egy „történetelőtti világnak a jelentkezése, ugyanolyan sajátosan a mienk és ugyanakkor univerzálisan emberi."

Hamvas *Kemény Katalinnal* együtt írt Forradalom a művészetben című könyvében olvasható a fenti mondat. 1947-ben jelent meg a kötet, abban az évben, amikor a Vizek felett című kép is megszületett. Több mint fél évszázad után egy kiállítás kínálja az alkalmat a szó és a kép találkozására, mégpedig az a tárlat, amelyet Martyn műveiből a Károlyi-palotában rendeztek a rekonstruált épületben létrehozott kulturális központ, illetve az ennek részeként működő Hamvas Béla Kultúrkutató Intézet első kiállításaként. Hamvas és Martyn szoros emberi-alkotói kapcsolata miatt logikusnak tűnik, hogy éppen „Pécs festőjének" szentelték az első tárlatot, de nem véletlenszerű a bemutatott mintegy két tucat mű kiválasztása sem. 1999-ben, a festő születésének centenáriumán több kiállítás, többek között a szülővárosában, Kaposvárott rendezett gyűjteményes tárlat idézte az életmű dimenzióit, *Kecskeméti Kálmán* festőművész, a mostani tárlat rendezője csak az 1940-50-es évek művei közül válogatott.

Annak az időszaknak a termékeny, amelynek kezdetén és végén a mű, a gondolat mindenfajta erőszak elleni protestálás lehetőségét, az „emberi állapot" megőrzésének lehetőségét jelentette, s amelynek mintegy éppen a felezőpontjára esett az a három év, az 1945–47 közötti időszak, amelyben úgy tűnhetett, a teremtő képzelet szabadsága a külvilágban is megvalósulhat. Egyrészt a lezárás és újrakezdés szándékának jelképes gesztusaként fogható fel tehát a tárlat, másrészt hommage-nak, főhajtásnak a festő és a filozófus életműve előtt, harmadrészt annak jelzéseként, hogy a további kiállítási programban is az egyetemes és a magyar kultúra, a különböző diszciplínák között közvetítő művek játsszák a főszerepet.

A régi szépségét visszakapott, ugyanakkor kiállítási célokra is kiválóan alkalmas Bártfai Teremben elhelyezett festmények mellett a tükörszalonban Martyn szobrai is közönség elé kerültek. E teremben más műfaj aligha lenne elhelyezhető, a plasztikák számára azonban e kiállítás esetében egyenesen ideá-

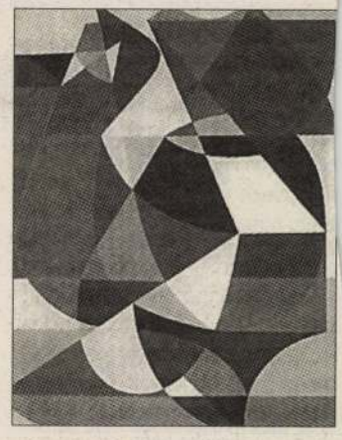

Kakas (1955)

lisnak tekinthető a helyszín, már csak azért is, mert a visszatükröződő, egyszerre több nézetből látható alkotások újra alkalmat adnak a művek és a róluk írt Hamvas-sorok szembesítésére. A tökéletes szobor problémáján meditáló filozófus úgy vélte, hogy Martyn szobrai között is megvan a képeknél megfigyelhető természetes hangsúly a szürrealizmus álomvilága és a geometria között, festményeivel ellentétben azonban szobrai között még nincsenek olyanok, amelyek, az ősi, keleti kultúrák meditációs célokat szolgáló műveihez, a jantrákhoz hasonló intenzív kapcsolatot létesítenének a nézővel. Hamvas mércéje persze igen magas volt, de a Martyn-képek között talált néhány ilyen, a „láthatóság legeslegutolsó mozzanatát" képviselő remeket. Úgy vélte, „ezek teljes megértéséhez az emberiség nagy része csak több évtized múlva fog tudni elérkezni".

kronika@magyarnemzet.hu

a bankjegyek

nak hamis, vagy eredeti voltát. A főosztály vezetője, *dr. Radó Ákos* lapunknak elmondta: a közel 200 millió darab, forgalomban lévő bankjegyhez képest évente 5-6 ezer darabot hamisítanak, ami elenyésző mennyiség. Leggyakrabban az ezerforintos bankót „másolják", mert nincs rajta a hologram hatású fémcsík. Éppen ezért nemrégiben az új ezresek bal felső sarkában látható rejtett MNB feliratot változó színűre cserélték, az eddigi egyszínű helyett. Mivel a hamisítók főleg a színhűségre törekednek, ez nagy biztonságot jelent. – Egyéb biztonsági elemet nem tudnak a hamisítók reprodukálni, hiszen a modern bankjegyek hamisíthatatlanok – állítja a főosztályvezető. A bankjegyek biztonsági elemeit igen bonyolult és nem utolsósorban méregdrága technológiával készítik. Az ehhez szükséges eszközöket, gépeket, festékeket, papírt csak a jegybank vásárolhatja meg, mást a gyártók nem szolgálnak ki, s államtitkot képez ezek minősége is.

– Nem valószínű, hogy hamis bankjegyet kapunk azoktól, akik hivatásszerűen foglalkoznak a pénzzel – ők már tapintás alapján megismerik a hamis bankót.

A bankjegypapír gyapotból készül, s a metszet mélynyomtatás következtében a festékréteg kiemelkedik a felületéből, ezért érdes tapintású. Ezt nem lehet reprodukálni. – Ha a pénz gyanúsan fényes, sima felületű, érzékelhetően más papírminőségű, mint a megszokott, akkor az feltehetően hamis – figyelmeztet az osztályvezető.

a rászorulóknak

segítésekor – közölte *Morzsányi Éva*, a szervezet főtitkára. Mint mondta, a beérkező adományokról szigorú nyilvántartást vezetnek, és a rászorulóknak is igazolniuk kell az adományok átvételét. Morzsányi Éva tapasztalatai szerint önkénteseik, akik mások megsegítésére áldozzák szabadidejüket, nem élnek vissza helyzetükkel. – A több mint huszonötezer önkéntes munkatársunkkal kapcsolatban elmondhatom, hogy tisztességesn dolgoznak, de persze nem szabad naivnak lenni – fűzte hozzá.

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat munkatársai Budapesten kétezer adag meleg ételt és több mint háromezer élelmiszercsomagot osztottak szét. A Moszkva téri nappali melegedőben karácsonykor éjjel is fogadták a betérőket és 600 olyan idős embert is megajándékoztak, akik a fővárosi egészségügyi intézményekben maradtak az ünnepek idejére.

A Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat mintegy húszezer rászorulónak nyújtott segítséget, összesen négymillió forint értékben. A budapesti, debreceni és miskolci ingyenkonyhájukon 1500 adag ételt osztottak szét, a Szolnok környéki árvízkárosult falvakban élő családok számára pedig ajándékcsomagokat állítottak össze. A segélycsomagok elosztásánál nem tapasztaltak visszaéléseket.

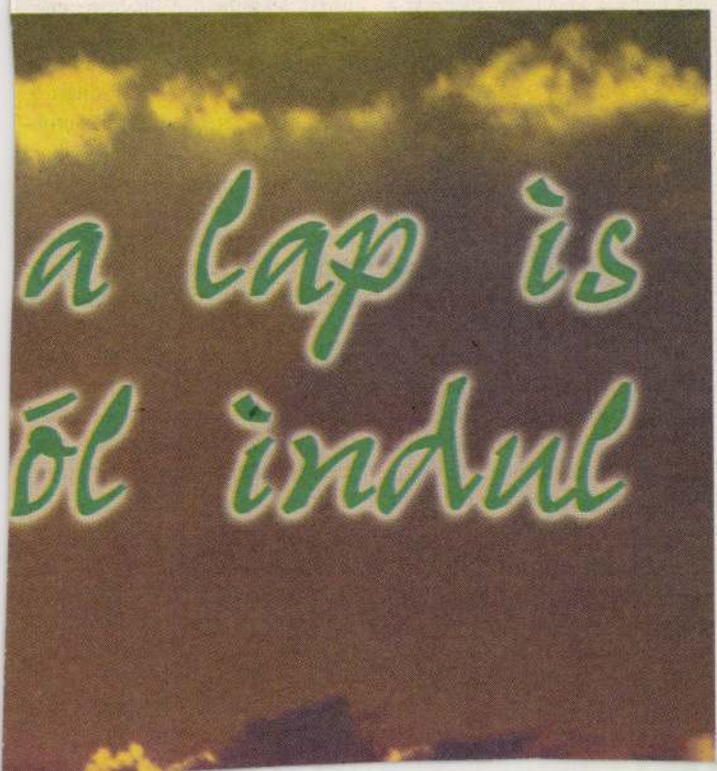

A Szombathelyi Képtár tisztelettel meghívja Önt

MARTYN FERENC

(1899 – 1986)

Születésének 100. évfordulójára rendezett

EMLÉKKIÁLLÍTÁSÁNAK

megnyitójára

1999. augusztus 13-án, pénteken

16,30 órakor

A kiállítást megnyitja:

MATYIKÓ SEBESTYÉN JÓZSEF

etnográfus - múzeumigazgató

A kiállítás megtekinthető:
1999. augusztus 14. – szeptember 12.

A kiállítás megnyitása előtt, 14,30 órakor

MARTYN FERENCNÉ Dr. FÖLDI MARGIT

vetített képes előadást tart

RENDHAGYÓ MOZAIKOK

MARTYN FERENCRŐL

címmel,

melyre szeretettel várjuk.

MARTYN Ferenc

SZOMBATHELYI KÉPTÁR
KUNSTHALLE SZOMBATHELY

Szombathely, Rákóczi F.u.12.
Tel.: 94/313 074, Fax: 94/314 096
E-mail: szkeptar@elender.hu

MEGHÍVÓ

A tatai Kuny Domokos Múzeum és az Éri Galéria
meghívja

MARTYN FERENC
(1899-1986)

emlékkiállításának megnyitására
1999 szeptember 15-én délután 17 órakor
az ÉRI GALÉRIÁBA

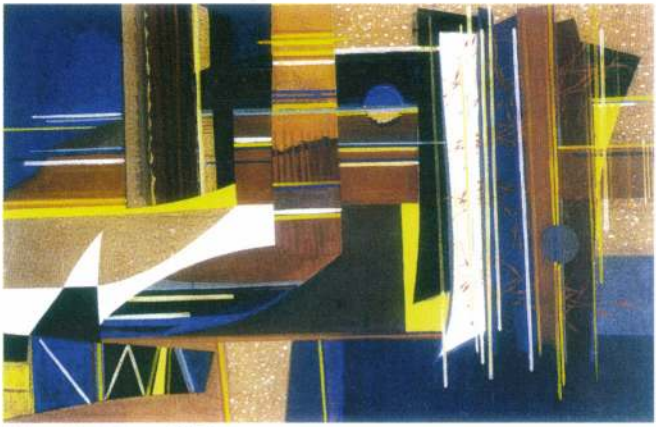

Déli architektúra, 1947

The Kuny Domokos Museum (Tata) and the Éri Gallery
request the pleasure to invite you
to the opening of the memorial exhibition of

FERENC MARTYN
(1899-1986)

at 15 september 1999 5 p.m.
in the ÉRI GALLERY

ÉRI GALÉRIA 1075 Budapest, Madách Imre út 3. Tel./Fax: (+36-1) 322-8814 E-mail: nahag@mail.matav.hu http://members.tripod.com/erigallery

MARTYN FERENC

A Műcsarnok meghívja Önt

Martyn Ferenc

FESTŐMŰVÉSZ

centenáriumi kiállításának megnyitójára az Ernst Múzeumba 1999. szeptember 10-én, pénteken délután 6 órára

Megnyitóbeszédet mond: Keserü Ilona, festő

A kiállítás helye: Budapest VI., Nagymező utca 8. Megtekinthető: 1999. október 10-éig, hétfő kivételével naponta 10–18 óráig

A kiállítás a Nemzeti Kulturális Alapprogram és a Soros Alapítvány támogatásával jött létre

A kiállított műveket a Janus Pannonius Múzeum anyagából válogatta és rendezte: Gelencsér Rothman Éva és Sárkány József

Bizományi **Kereskedőház** és Záloghitel Rt.

..... és elénk tárul
az értékek birodalma.

Műtárgyüzleteink:

Budapest, I. Hess András tér 3.	Tel: 375-0392
Budapest, II. Frankel Leó u. 13.	Tel: 315-0417
Budapest, V. Bécsi u. 1-3.	Tel : 266-2087, 317-2548
Budapest, V. Kossuth L. 1-3.	Tel: 317-3718
Budapest, V. Ferenciek tere 12.	Tel: 318-3381
Budapest, V. Ferenciek tere 10. (szőnyeg)	Tel: 318-3733
Budapest, V. Bécsi u. 3. (kortárs művészet)	Tel: 318-4403
Budapest, V. Szent István krt. 3.	Tel: 331-4534
Budapest, VI. Andrássy út 27.	Tel: 342-5525
Szombathely, Fő tér 33.	Tel: (06-94) 314-894
Szeged, Oroszlán u. 4.	Tel: (06-62) 325-090
Szeged, Nádor u. 2.	Tel : (06-62) 494-357

Ékszerek:

Budapest, V. Vörösmarty tér 6.	Tel: 337-4908
Budapest, V. Párisi u. 2.	Tel: 318-6217
Budapest, VI. Andrássy út 43.	Tel: 342-9143
Budapest, VII. Thököly út 14.	Tel: 322-5014
Budapest, VII. Károly krt. 3/a.	Tel: 342-3244

Numizmatika:

Budapest, VII. Dohány u. 1.	Tel: 342-2537

Aukciók:

Budapest, IX. Lónyay u. 32.

BÁV Rt. - *az értékek birodalma!*

Tel: 455-7700
Internet : http//www.bav.hu

Kassák meg a pécsiek

Kevesen élünk még, akik annak idején eljárhattunk Kassák körének hetenkénti összejövetelére a Pilvaxba, később a Malomtó presszóba. Hál' istennek, él Gyarmathy Tihamér s tán más is a festők, műkritikusok közül, ám irodalmárként alighanem magam vagyok. De nem is nagyon voltunk ott íróféléki; Tamkó Sirató Károly volt az egyetlen, aki mindig megjelent – ám Kassákot az irodalom s az irodalmi élet kevéssé érdekelte. Könyveinek életműkiadását a Magvetőnél – hiába igyekeztek „balról" többször is megfúrni – sikerült folyamatosan megjelentetni. Ami érdekelte: a művészet, de abban is csak a nonfiguratív irányzatok. Mikor Bálint Endre gyönyörű *Bibliá*ja, a művész párját ritkító illusztrációival Párizsban megjelent, annak sem igazán örült, ha nem mondta is így: valamiféle megalkuvásnak érezte azt.

Egyvalakinek nézte el, hogy figuratív műveket is létrehozott s az a pécsi Martyn Ferenc volt, aki néhanapján felbukkant e körben. Hogy valaki „natúrát" *is* tud – az nem hiba. Kassák maga igen csak nonfiguratív dolgokat készített, olykor húszas évek eleji műveinek újrafogalmazását. Ezek külföldi áráról legutóbb Wagner István adott számot, az amerikai-angol tendenciákat (a *Szalon* márciusi számában) jeleztem egy 1921-es tusrajzának 2900 dolláros árával. Itthon nem túl gyakori a Kassák-mű: 1996-ban a Műgyűjtőknél kelt el egy békásmegyeri tája (tempera) hetvenezerrel, ez idén pedig Polgárnál egy vegyes technikával készült kompozíció félmillióval megmaradt, pár nappal később azonban Kieselbachnál egy nonfiguratív olaj-vászon rögtön az aukció elején 1 millió 600 ezerért talált gazdára!

Kassák kép kevés van, de annál több könyv, amely meg is jelenik az aukciókon, és még mindig meglepően alacsony áraakon! Áprilisban az „Ex Libris" Antikvárium 25. aukcióján a ritka *Földem – virágom* 2000-rel, egy dedikált *Hídépítők* 1400-zal, még ugyane hónapban a Font Antikváriumnál a szintén dedikált *Egy kosár gyümölcs* százzal többel indult, ugyanitt egy saját kezűleg írt levelezőlapja mindössze ezerrel (ez 2400-ért kelt el), végül a Központi Antikvárium május végén 3000-rel indított egy aláírt *Három történet*et. Új kiadású Kassák, ha volna, drágább lenne ezeknél.

És Martyn? A Dutka-féle aukciós index utoljára 1995-ről ad számot egy akvarelljéről, ami a BÁV-nál 12 ezres kikiáltási áron ment el, jómagam pedig nemrégiben a Ferenczy cég kamaraaukcióján egyezer nyolcszáz (!) forintért vettem egy kis Martyn rajzot – szerencsém volt, merthogy egy ronda nőt ábrázolt. Csakhogy a *szépség* nem az ábrázolt személyben, hanem az ábrázolás *mikéntjében* rejlik, Martyn pedig elsőrendű művész volt, akit a zseniális rokon, Rippl-Rónai már gyermekként felfedezett (meg is festette, a gyerekről festett kis remekmű tavaly a Belvárosinál félmillióért kelt el). Martyn képeit aztán elutasította a szocreál, éppúgy, mint – eleddig – a mindenkori műkereskedelem. Érthető, hogy amikor Pestre jött, csak a Kassák-körben érezte jól magát.

Martyn kapcsán kell megemlítenünk az 1885-1935 között élt Mattyasovszky-Zsolnay Lászlót, akinek *életműkiállítása* szeptember elejéig látható Pécsett a Káptalan utcai galériában. Ez a festő (akárcsak Farkas István) nagyúr volt, nem volt fontos számára képeinek értékesítése, nem is került be igazán a műkereskedelembe, pedig fontos alkotó, aki életművében a Manet-i impresszionizmus, majd szecesszió felől már az expresszionizmus felé közeledett.

A szintén pécsi Johan Hugó képei viszont a Ráday utca elején, a Ráday Galé- Bauhaushoz, templomok számára készített, finoman archaizáló üvegablakokkal aratott igazán sikereket.

Napjainkra a pécsiek közül egyvalaki „futott be", ma már félmilliós áraival, mégpedig az akkori Pátzay Vilma által vezetett Műgyűjtők Galériájának jóvoltából, éspedig a szerény, halkszavú Gábor Jenő, aki szintén rendszeresen megjelent a Kassák-körben. Kállai Ernő halálát követőleg ő volt az, aki legtovább őrizte a közvetlen Bauhaus kapcsolatokat – vajon mi lett ritka kiadvány gyűjteményével? A század legnagyobb magyar származású építésze, Breuer is baráti köréhez tartozott, sőt úgy tudom, pécsi házát is ő tervezte. Vajon ezt a jelentős épületet számon tartják-e a pécsi műbarátok? Nemzetközi tekintetben fontosabb, mint a Kassák-féle Malomtó-presszó melleti török fürdő...

Kristó Nagy István

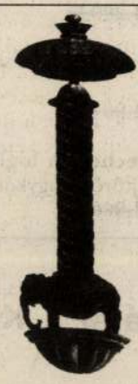

Nagyházi Galéria és Aukciósház

1998 második félévi programja

szeptember 19-én műtárgy kamaraárverés,
október 6-án régi mesterek és 19. századi festmények,
október 7-én műtárgyárverés,
november 3-án 20. századi festmények,
december 13-án ezüsttárgyak és ékszerek.

H-1055 budapest, Balaton utca 8.
Tel.: (36-1)312-5631, (36-1)331-9908
Fax: (36-1)331-7133

könyvtár

Akadémiai Kiadó

Orosz István: A „magyar kérdés"
~~498 Ft~~ **399 Ft**

Nagy László: Botránykövek régvolt históriákban
~~1.800 Ft~~ **1.440 Ft**

Zlinszky János: Állam és jog az ősi Rómában
~~1.200 Ft~~ **960 Ft**

Dr. Thomas David: Őserdők patikája
~~1.904 Ft~~ **1.523 Ft**

Erwin Brecher: A logikai rejtvények és fejtörők nagykönyve
~~1.900 Ft~~ **1.520 Ft**

Atlantisz Könyvkiadó

Umberto Eco: A tökéletes nyelv keresése
~~2.995 Ft~~ **2.396 Ft**

Hans Peter Duerr: Sem Isten – sem mérték
~~1.295 Ft~~ **1.036 Ft**

Ludwig Wittgenstein: Filozófiai vizsgálódások
~~1.295 Ft~~ **1.036 Ft**

Kirk–Raven–Schofield: A preszókratikus filozófusok
~~2.495 Ft~~ **1.996 Ft**

Sören Kierkegaard: A keresztény hit iskolája
~~1.295 Ft~~ **1.036 Ft**

Balassi Kiadó

Krúdy Gyula: Kánaán könyve
~~680 Ft~~ **544 Ft**

Krúdy Gyula: Magyar tükör
~~680 Ft~~ **544 Ft**

Márián Leško: Mečiar és a mečiarizmus
~~980 Ft~~ **784 Ft**

Dominique Noguez: Lenin Dada
~~800 Ft~~ **640 Ft**

Kálmán C. György: Te rongyos (elm)élet!
~~800 Ft~~ **640 Ft**

Európa Könyvkiadó

Milan Kundera: A lét elviselhetetlen könnyűsége
~~980 Ft~~ **784 Ft**

Javier Marias: Szívem fehér
~~1.100 Ft~~ **880 Ft**

Arthur Koestler: Sötétség délben
~~800 Ft~~ **640 Ft**

Jan Kott: Istenevők (Vázlatok a görög tragédiáról)
~~1.600 Ft~~ **1.280 Ft**

John Lukács: A párviadal
~~1.100 Ft~~ **880 Ft**

Jelenkor Kiadó

Földényi F. László: A testet öltött festmény
~~1.200 Ft~~ **960 Ft**

Hermann Broch: Pasenow avagy a romantika
~~880 Ft~~ **704 Ft**

Mészöly Miklós: Mesék
~~1.200 Ft~~ **960 Ft**

Heinrich von Kleist: Drámák
~~2.600 Ft~~ **2.080 Ft**

Jacques Derrida: A disszemináció
~~1.100 Ft~~ **880 Ft**

Kijárat Kiadó

Szilágyi Ákos: Tetem és tabu
~~396 Ft~~ **317 Ft**

Tillmann J. A.: Távkertek
~~496 Ft~~ **397 Ft**

Kékesi Kun Árpád: Tükörképek lázadása
~~796 Ft~~ **637 Ft**

Földényi F. László: Veronika kendője (múzeumi séták, 1992-97)
~~498 Ft~~ **397 Ft**

Wilheim András: Mű és külvilág (Három írás Bartókról)
~~496 Ft~~ **397 Ft**

Magvető Kiadó

Bartis Attila: A kéklő pára
~~980 Ft~~ **784 Ft**

Kertész Imre: A gondolatnyi csend, amíg a kivégzőosztag újratölt
~~1.190 Ft~~ **952 Ft**

Nádasdy Ádám: Elkezd a dolgok végére járni
~~890 Ft~~ **712 Ft**

Szentkuthy Miklós: Az alázat kalendáriuma
~~1.490 Ft~~ **1.192 Ft**

Tar Sándor: Lassú teher
~~1.090 Ft~~ **872 Ft**

Osiris Kiadó

Chaunu: Felvilágosodás (Európa kultúrtörténete)
~~2.280 Ft~~ **1.824 Ft**

Hoffmann Tamás: Az európai parasztok
~~2.880 Ft~~ **2.304 Ft**

Arthur Koestler: Nyílvessző a végtelenbe
~~1.280 Ft~~ **1.024 Ft**

Arthur Koestler: A láthatatlan írás
~~1.280 Ft~~ **1.024 Ft**

Császár István: Csak képzelet, mi?
~~980 Ft~~ **784 Ft**

Palatinus Kiadó

Peer Krisztián: Név
~~600 Ft~~ **480 Ft**

Ladislaus Szűcs: Létszámellenőrzés
~~996 Ft~~ **797 Ft**

Thomas Bernhard: Régi mesterek
~~996 Ft~~ **797 Ft**

The Kingdom Come (19 short stories by 11 Hungarian authors)
~~1.400 Ft~~ **1.120 Ft**

Henry Troyat: Raszputyin
~~1.200 Ft~~ **960 Ft**

Kedves Olvasónk!

Kedvezményes könyvvásárlási akciót hirdetünk **éves előfizetéssel** rendelkező olvasóinknak. Húsz százalékos árengedménnyel kilenc könyvkiadó egyenként öt könyvéből rendelhet az, akinek **egy évre szóló** ÉS-előfizetése van. Az aktuális kínálatot hetente közöljük lapunkban. A rendeléseknek a beérkezés sorrendjében teszünk eleget – postán, utánvéttel. A megrendelést az Élet és Irodalom szerkesztőségének címére várjuk.

Felhívjuk olvasóink figyelmét, hogy a kedvezményes könyvvásárlás lehetőségét csak azoknak az előfizetőknek tudjuk biztosítani, akik aktuálisan még érvényes, **teljes évre szóló előfizetéssel** rendelkeznek. Az ÉS-t előfizetheti a kiadónál banki átutalással – számlaszám: 10102237-07105005-00000008 – vagy postai utalványon – Irodalom Kft., 1089 Budapest, Rezső tér 15.

MARTYN FERENC

1997. szeptember 18., csütörtök

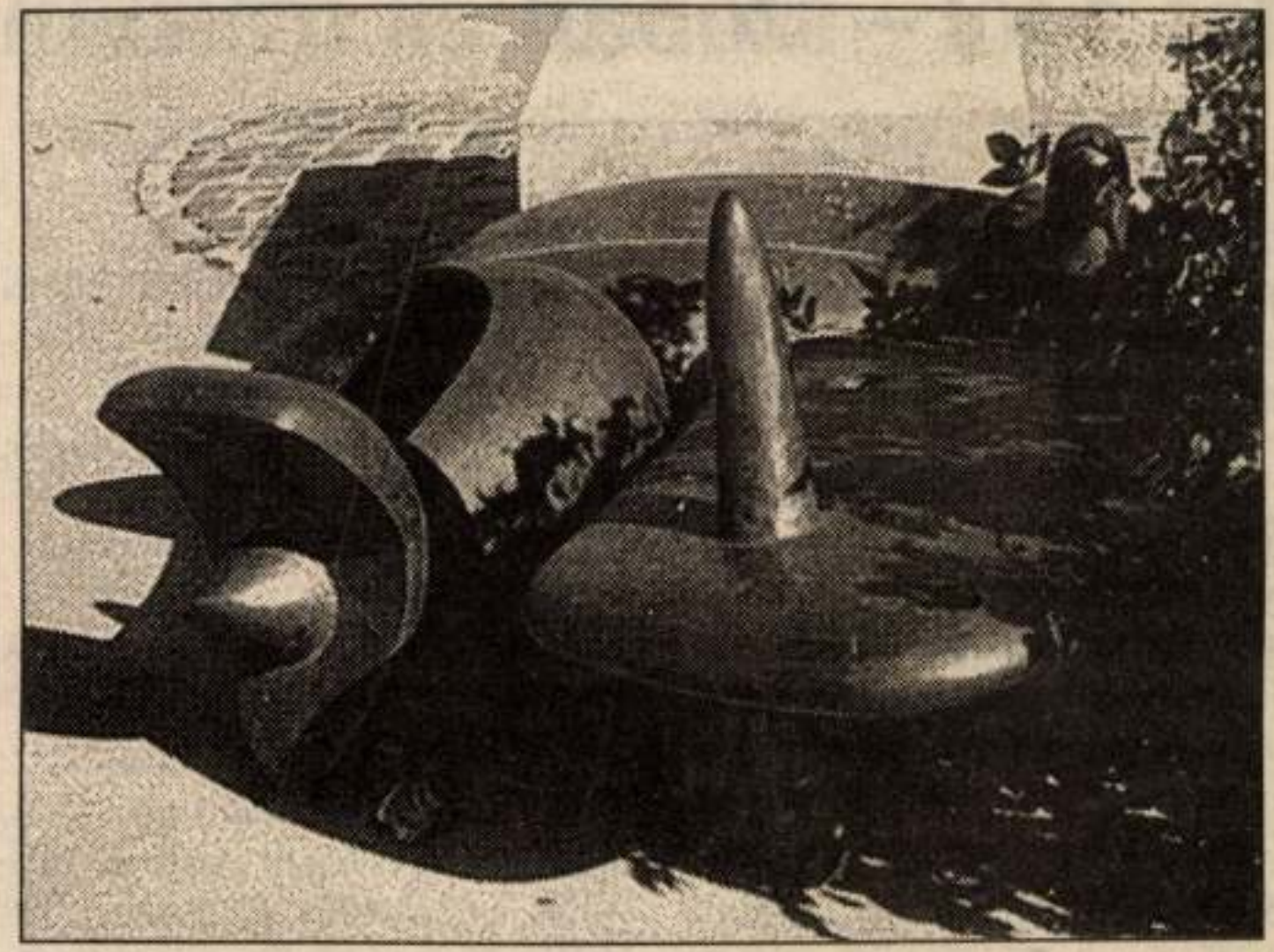

Vandálok – Ledöntötték Tatán, a tóparton Martyn Ferenc szobrászművész Vitorlás című alkotását. FOTÓ: FENYVESI

24 óra (esztergom-komárom megye)

1997. szeptember 18., csütörtök

Jót s jól – szóban és írásban

Megyei anyanyelvi verseny Tatabányán

Szerdán délután Édes anyanyelvünk nyelvhasználati verseny volt Tatabányán, a Bárdos László Gimnáziumban.

A megyei pedagógiai intézet által szervezett, Kazinczy emlékét (is) idéző vetélkedésen középiskolások vettek részt.

Először egy nyelvtani kérdéseket tartalmazó feladatlapot töltöttek ki, majd három téma – szülővárosuk bemutatása, körkérdés a médiáról vagy találkozás Kazinczy Ferenccel – közül választva háromperces „kiselőadást" tartottak. Jót, azaz érdekes gondolatokat mondtak el, mában ezt a költő is kérte.

A szakmunkástanulók közül első lett *Mikes Melinda (Kempelen Farkas szakiskola, Komárom, tanára Pénzes Zoltán)*, második *Ámorth Brigitta (kereskedelmi szakközép- és szakmunkásképző, Tatabánya, Lamatsné Pográny Mária)*. A gimnazisták és szakközépiskolások kategóriájában *Nagy Eszter (Eötvös gimnázium Tata, Sóvágó Gyuláné)* volt a legjobb, második *Csordás Izabella*, harmadik *Pünkösti Berta (mindketten a komáromi Jókai gimnáziumba járnak, tanáruk Tóth Bertalanné)*. Mikes Me-

Bacchuskönyv-sirató

Eltűnt a poéta legféltettebb kincse, a kortárs magyar írók, költők neki szóló sorait és a honi képzőművészet legjelesebbjei által neki készített rajzokat őrző *Bacchuskönyv*. A Pannon táj szép szavú költője, a 84 éves *Takáts* Gyula a minap egy rádióműsorban panaszolta el fájdalmát. Elmondta: nem őrzi meg a könyveiről, munkásságáról szóló írásokat, no és a kitüntetéseit, a Kossuth-díjat meg a többi elismerést sem tartja számon, ám a Bacchuskönyvet, az abban rejtegetett üzeneteket gyakran olvasgatta a kaposvári vagy a becehegyi otthonában.

Az irodalmi pinceszerek emlékét idéző kéziratos könyvecske címlapján egy, a költő által tussal készített szakállas Bacchus-fej látható szőlőfürtökkel. Az első oldalon olvasható bevezetőt fejből idézi a még mindig kitűnő memóriájú költő: *„Megnyitottam a Holdra szállás első, borom tizedik és életem hatvanadik esztendejében"*. Aztán a könyv gyakran kinyílt a Becére látogató, hívott és hívatlan barátok, tisztelők előtt, így jóval több lett, mint irodalmi emlékek gyűjteménye, mert hiszen a becei tüzes nedük kortyolgatása közben Takáts Gyula vendégei olyan dolgokról is szót ejtettek, amelyekről másutt nemigen beszéltek, nem írtak.

Martyn Ferenc és *Jankovich* Ferenc, a szép hangú becehegyi borász kézjegye nyitja a híresség sorát, majd *Nagy* László szerelmeskedő lovainak rajza és a hozzájuk írt vers pajzán derűje idézi az irodalmi csevegések hangulatát – mondja Takáts Gyula, és rám bízza, hogy a többi név közül válogassak, merthogy ő mindenkit egyaránt tisztel és szeret. *Képes* Géza és *Devecseri* Gábor, *Fodor* András, a földi, *Lengyel* Balázs, *Bertók* László, *Bertha* Bulcsú, *Bella* István, *Pomogáts* Béla, *Tűz* Tamás, *Nemes Nagy* Ágnes, *Juhász* Ferenc, *Mészöly* Miklós, meg a míves rajzolók, *Diskai* Lenke, *Varga Hajdú* István, *Würtz* Ádám kezenyoma ékesítette a féltve őrzött könyvet, hogy csak néhányat említsünk a kiválóságok közül.

Eltűnt a könyv – mondja szomorúan a költő, aki egy szerkesztőség asztalára rakta le néhány percre, és miután visszatért, már nem találta.

– Először arra gondoltam, hogy talán egy rejtőzködő mecénásom vette magához, arra gondolva, hogy a közelgő 85. születésnapomra egy annak alapján készült könyvvel fog meglepni – kesereg, majd hozzáteszi: – Hallgathattam volna költő barátaimra, akik már többször is noszogattak: tegyem közkinccsé a Bacchuskönyvet!

Takáts Gyula nagyon bízik abban, hogy előkerül, hiszen mint mondja, másnak kevésbé szerez annyi örömet, mint neki. A szomorú poétát némileg az vigasztalja, hogy *Németh* János zalai művész elkészített számára egy nagyon szép Bacchus-kerámiát. Hogy legalább az emlékeztesse a becehegyi tuszkulánum vendégeire.

Gulyás J. Attila

plom tér 9.	282-9270
agyár tér 9.	284-0340
nt Imre tér 21.	276-4523
ytétényi út 162.	226-8763
ssalkovich u. 153.	286-0131/0132

vasóink változatlanul a postahivatalokban és a kézbesítőknél fizethetnek elő lapunkra.

HIRDETÉSI ÁRAINK:

LAKOSSÁGI

Apróhirdetés:	25 Ft/szó
Halálhír, köszönetnyilvánítás:	25 Ft/szó
Jeligés levelek kezelési díja:	100 Ft
Közlemény:	50 Ft/szó

KÖZÜLETI

Közlemény:	95 Ft/szó
Halálhír, köszönetnyilvánítás:	80 Ft/szó
Kis keretes:	100 Ft
Üzleti jellegű, közületi apró:	70 Ft/szó

(állást kínál, vállalkozás, kereskedelmi, közvetítő és szolgáltatás, fizetővendéglátás, albérlet, üdültetés, adásvétel, oktatás, ipargyakorlás)

A 14 óráig feladott hirdetések másnap megjelennek!

toronyóraipar állta a versenyt a nyugati országok gyártmányaival.

A növekvő vállalkozókedv eredményeként Székesfehérváron működik egy olyan toronyóraipari cég, amely immár a világszínvonalat is eléri. A nemzetközi élvonalba került TOREL (e betűnév a *toronyóra* és *elektronika* szóból ered), azért is olyan rangos, mert a 130 éves múltra visszatekintő, német Perrot toronyóragyár hazai képviselője.

A TOREL toronyóraipari cég tulajdonosával, Kovács Jenővel beszélgetünk és kérjük, emlékezzen, szóljon terveiről.

— Cégünket 1977-ben, két évvel mestervizsgám után alapítottuk. Ha a múltunkhoz hozzászámítjuk, hogy az órák szeretetét és a finom szerkezetek javítása iránti szenvedélyemet édesapámtól örököltem, akkor az apáról fiúra szállt szakmai elkötelezettség több mint ötven éves a családban. Édesapámon kívül a szakmai ismereteket Apostolovics Györgytől és két néhai mesteremtől, Kauth Ferenc és Kelemen István helyi órásmesterektől szereztem.

Milyen céllal szervezték meg a TOREL céget?

— A fő célunk természetesen az volt, hogy egy korszerű, minden igényt kielégítő üzemünk legyen. Láttuk ugyanis, hogy mivel akkor Magyarországon nem volt toronyóraépítő és -javító üzem, elszaporodtak az igénytelen órakészítők és javítók. Voltunk olyan toronyban, ahol a kihajtótengelyt seprűnyéllel, az elosztót kerékpárlánc-kerék alkalmazásával oldották meg. Akik csak ilyen megoldásokat tudnak, azokkal az egyházaknak nem szabadna szóbaállniuk.

Hogyan alakult ki a cég mai arculata?

— Amikor én a toronyórákkal foglalkozni kezdtem, városunkban minden órát megállított az „idő". Első megrendelést mégsem Fehérváron kaptam. Ma már nagyon keresett a cégünk, eddig közel kétszáz toronyórát javítottunk, illetve készítettünk.

Amikor a '70-es évek végén, a '80-as évek elején az elektronika és a korszerű vezérléstechnika a toronyóraépítésben is megjelent, én is kifejlesztettem és szabadalmaztattam elgondolásomat. Az azóta eltelt tizenöt év újabb váltásra kényszerített. A kvarcvezérlésű toronyórák időszaka is lejárófélben van. Napjainban a rádióvezérelt óráké a jövő, mivel azokat sosem kell állítani: a Majna melletti Frankfurt közelében felállított jeladó toronyból az óra mindig megkapja az Atomóra pontosítójeleit.

A németországi Fekete-erdőben, ahol a Duna ered, található Calw városa. Itt működik a Perrot toronyóragyár, innen kapjuk a vezérlőórát, amely a toronyóra lelke, és az előbb elmondottak szerint vezérli az órát. Ez az apró szerkezet biztosítja, hogy a legkisebb falu tornyába is a legpontosabb — a céziumatom rezgésére alapozott — idő legyen látható. Az órák összes mechanikus részét mi készítjük, a legtar-

amelyet ez a technika működtet.

Mondjon néhány szót jövő terveikről is!

— Idén augusztusban ünnepeljük cégünk alapításának 20. évfordulóját, ezért idei évi megrendelőinket kedvezményben részesítjük. Ma már csak rádióvezérelt órákat gyártunk. Folyamatosan bővítjük számlap- és óramutató-választékunkat. Jelenleg gyártott óráink akár ötven évig is megállják a helyüket. Arra törekszünk, hogy hozzá se kelljen nyúlni megrendelőinknek, néhány évente a karbantartási munkákat elvégezzük. Szeretnénk, ha minél több helyen a korszerű mikroprocesszoros harangozógépeink működtetnék a harangokat. Terveink között szerepel a székesfehérvári Alba Ipari Zóna területén egy toronyóra-üzem felépítése, melynek munkálatai most kezdődnek. E területen, hogy a múlt is méltóképpen képviselve legyen, az eddig összegyűjtött muzeális anyagom felhasználásával, egy — Magyarországon egyedüli — toronyóra-ipartörténeti állandó kiállítást rendezünk majd. Hogy bemutatónk minél gazdagabb legyen, további felajánlásokat, régi szerkezeteket keresünk, melyhez kérjük az Új Emnber olvasóinak segítségét, ötleteit. Szívesen adunk felvilágosítást, vagy tanácsot a következő címen: Kovács Jenő órásmester, 8000 Székesfehérvár, Kossuth u. 6. Tel.: (06) 22-348-880, ill. (06) 22-312-235

János Mihály

R. Törley Mária szobra Szent Adalbert és István

vázlatkönyvben lapozgatsz, egy nyugtalan rajzoló próbálgatja színeit és törli le újra meg újra könyökével a készülő képet. Hol van még a májusi telt ege, a májusi délutánok nyugodt derűje? Ha jól megnézed, ennek az áprilisi égnek a kékje sem hiteles kék, mezőinek a zöldje sem hiteles zöld. A virágok már kinyíltak, de még maradt bennük valami félelem, tartásukban némi bátortalanság. A levegő is hígabb a kelleténél, a fák karjaiból nemrég szökött ki a nyújtózkodás első öröme, a halak karcsú soványsággal cikáznak a Duna ezüstjében. Semmi sem végleges, s néha meg-

Fecske Csaba

Kicsordulsz belőlem

Sose tudtalak elérni
és végleg elhagyni sem
ez a reménytelen gyötrő
küzdelem volt az életem

A semmiből vés ki elmém
a könyörtelen vágynak
életre kelsz és menekülsz
mint megriadt vadállat

Emlékezem Utat török
az elvadult időben —
Mint fölsebzett kéreg alól
a gyanta kicsordulsz belőlem

Martyn Ferenc emlékkiállítása a siófoki Kálmán Imre Múzeumban

Martyn Ferenc (1899-1986) a magyar absztrakt festészet egyik úttörője volt. Kaposváron született. Anyja halála után testvérével Róberttel Rippl-Rónai József gondozása alá került, aki felfigyelt a gyermek korán megmutatkozó tehetségére. Kamaszkorában a mester képeit másolta és az ecsetmosás volt a feladata. A Róma hegyi villában gyakorta vendégeskedett Medgyessy, Vedres, Ady, Reinitz Béla, Szabó Lőrinc, Babits Mihály és Móricz Zsigmond.

1925-ben Párizsba költözött. Itt a különböző avantgarde művészeti irányokhoz, a modern francia és spanyol szellemi áramlatokhoz kapcsolódott. Részt vett az Abstraction Creation és a Club Hispanista csoportok munkájában.

Festményei a kubizmus és a szürrealizmus sajátos ötvözetei. A tér és forma új összefüggéseit kereste, és szuverén festői világot teremtett. Dinamikus ritmusú, ívelt formákból építkező, mediterrán festőiségű művekkel igyekezett korunk bonyolultságát kifejezni. A

technikai civilizáció sokrétűvé tette a világot, módosította embertársainkhoz fűződő viszonyunkat. Martyn Ferenc képein a színek, vonalak és tömegek egysége vezeti szemünket új összefüggések, vizuális igazságok felé.

Legszembetűnőbb alkotói jegye a vitalitás. Művészete a bőven buzgó invenció s a bámulatos termékenység egysége. Lírai hangoltságú alkat, szüntelenül nyitott a világ dolgaira, tényeire. Ezért festői formanyelve nem szorítható egyetlen irányzat vagy iskola kereteibe.

Kiterjedt életművében egyforma értékű a festmény és a grafika, tematikus kompozíció és látomás, dekoratív szándék és agitatív célzat, ábrázolás és absztrakció, szépség és igazság. Míg másoknál ez a változatosság többnyire sokféleségbe csap át, nála a minőség és a mennyiség sosem került ellentmondásba, hiszen dolgozhatott bármely „stílusban", alkotásaiban a humanizmus érvényesül.

A siófoki kiállítás válogatást ad Martyn Ferenc életművéből, — amely *Martyn Ferencné* dr. Földi Margit tulajdona — s először igyekszik teljes képet adni festészetének és grafikai munkásságának főbb törekvéseiről. A tárlatot — amely május 20-ig látható — *Wehner Tibor* művészettörténész és *Tüskés Tibor* író nyitotta meg.

Matyikó Sebestyén József

Csak abban bizhatom, aki
most vagyok;
ő szól, ha a nevemben majd
szólhatok.

Abban bizom, amit most teszek
érte, aki majd végül leszek.

Hallgatom, hogy az igeidő
alatt, fölött jár a levegő.

S aki hiányzik, mert kószál
a halálban,
csodák csodája, idejön utánam.

Tarjáni Imre

A páholy

alig mozdul valami
nem is mozgás ez
írástudók mocorgása
félelem
a jövő nem is létezik
nem igaz a múlt
egyetlen szava sem

alig mozdul valami
nem is mozgás ez

stratégia
bújócska a kertben
mintha nem létezne Isten
nem létezne ítélet sem

alig mozdul valami
nem is mozgás ez

túlfűtött anyagcsere
önfogyasztás
a végső napok eufóriája —
„a többi kegyelem"

Új Emler 1997.05.17

A Szombathelyi Képtár tisztelettel meghívja Önt

MARTYN FERENC

(1899 – 1986)

Születésének 100. évfordulójára rendezett

EMLÉKKIÁLLÍTÁSÁNAK

megnyitójára

1999. augusztus 13-án, pénteken

16,30 órakor

A kiállítást megnyitja:

MATYIKÓ SEBESTYÉN JÓZSEF

etnográfus - múzeumigazgató

A kiállítás megtekinthető:
1999. augusztus 14. – szeptember 12.

A kiállítás megnyitása előtt, 14,30 órakor

MARTYN FERENCNÉ Dr. FÖLDI MARGIT

vetített képes előadást tart

RENDHAGYÓ MOZAIKOK

MARTYN FERENCRŐL

címmel,

melyre szeretettel várjuk.

SZOMBATHELYI KÉPTÁR
KUNSTHALLE SZOMBATHELY

Szombathely, Rákóczi F.u.12.
Tel.: 94/313 074, Fax: 94/314 096
E-mail: szkeptar@elender.hu

MEGHÍVÓ

wide (Angol a világ minden tájá…; …mins) és **World Englishes, Journal of English as an International and Intranational Language (Angol nyelvváltozatok a világban, az angol mint nemzetközi és nemzeten belüli nyelv folyóirata; Pergamon)**. Valamennyi ilyen kiadvány a nem autochton „angol" vagy „újangol" nyelvekkel foglalkozik.

R. W. Bailey és M. Gorlach kötete, az **English as a World Language (Az angol mint világnyelv; CUP, 1982)** szerkezetében és szemléletében jól mutatja ennek az új tendenciának a jellegzetességeit. A szerzők azt szeretnék, ha a „világangol" egyetemi szaktárggyá emelkedne, s bírálják a korábbi műveket, amiért a standard brit angolra való összpontosítással önmagukat korlátozták. Bailey és Gorlach megállapítják, hogy növekszik az érdeklődés a Nagy-Britannián és az Egyesült Államokon belüli változatok iránt, de éppígy ama variánsok iránt is, amelyeket olyan országokban beszélnek, ahol az angol többségi, kisebbségi nyelv, esetleg más-más szinten használt vagy keveredő két nyelv közül az egyik. A kötetben tizennégy esettanulmány olvsható olyan szakértők tollából, akik a maguk országának történelmi, politikai és kulturális kontextusában vizsgálják a nyelv tényeit.

E témában gyakran idézik B. Kachru nevét. Nagy számú könyve már a címében is — például: **The Indianization of English (Hogyan lesz az angol nyelv indiaivá)** vagy **The Alchemy of English (Az angol alkímiája)** — azt a folyamatot követi nyomon, ahogy az angol mint második nyelv „deanglicizálódik" a helyi kultúrák és nyelvek hatására. Truchot olyan európai nyelvpolitika mellett áll ki, amely védelmezi a nemzeti nyelveket és a többnyelvűséget.

Mindezekből a művekből az az elgondolás rajzolódik ki, hogy a mai angol nyelv nem azonosítható többé a standard brit angollal, hanem különféle nemzeti szabványai szilárdultak meg, mindenekelőtt az amerikai. Egyre gyakrabban merül fel a nem „autochton" modellek és normák — mint az indiai és az afrikai angol nyelv — autonómiájának és elismerésének a kérdése. Némely kutatók szerint az angol mint világnyelv karrierjét éppen a „rugalmas törvényesítés" lehetősége magyarázza meg, szemben, például, a francia nyelv purizmusával. Más szerzők szerint ez a nyelvi engedékenység ártalmas, és félnek, hogy az angol kölcsönösen érthetetlen nyelvek sokaságára esik szét. Ha lehetetlen is megjósolni a nyelv jövőjét, e jelenségek dinamizmusához nem férhet kétség, sem ahhoz, hogy lenyűgözően izgalmas folyamatról van szó — nemcsak a nyelvészek és a szociolingvisztika művelőinek szemszögéből, hanem ama rengeteg névtelen nyelhasználó számára is, aki napról napra — és gyakran tudtán kívül — bonyolult nyelvpolitikai döntéseket kénytelen hozni.

Maria Teresa Sprat Zagrebelsky: az angol nyelv és irodalom oktatója a Torinói Egyetemen. The Study of Enghlish Language in Italian Universities (Az angol nyelv mint szaktárgy az olasz egyetemeken) c. műve 1991-ben jelent meg.

Vitai Gergely fordítása

regényekből megismert Rushdie-val találkozhatunk, aki a magához hasonló meghasadt lényekről ír: az indo-britekről, akik önazonosságukat keresik az énjüket szétszakító ellentétek között.

Ám az idegen toposza végül is mindenütt jelen van a kötetben: az absztrakt idegené, aki máshová tartozik, s aki körül az álmok keringenek, meg a nagyon is konkrét idegené, aki gyötrődik, akit száműznek, akit kihasználnak. És mégis, a másik nem is olyan reménytelenül másmilyen: Keleten ugyanazok az illúziók élnek, mint Nyugaton, és ugyanúgy vesztükbe csábítják az embereket. Ironikus kontraszt: láthatjuk a liberális erkölcstől áthatott gazdag indiai uzsorást, amint belezüllik a lehető legzsarnokibb vallási egyoldalúságba, csak mert utánozni akarja „az amerikai gyűjtőket". Később egy angol író öngyilkosságot követ el, mert túl sok „gurut" (indiai szó!) olvasott.

Mert amit Rushdie mindennél jobban elítél és amitől mindennél inkább retteg, az a megrögzöttség, a szolgai alávetettség egy eszménynek — mindegy, melyiknek —, amely gátat emel a kételkedés, a mozgás, az élet elé.

Ezért van, hogy legvonzóbb alakjai a „lefordított" férfiak és nők, azok, akiket átültettek a Keletből a Nyugatba. Magukban hordják a világot, és nem elégszenek meg a leegyszerűsített válaszokkal. Nem hagyja őket nyugton a kérdés: ki vagyok én? hogyan kell döntenem? És ha az utolsó — és legszebb — elbeszélés (*The Courter — Az udvarló*) fiatal narrátora nem hajlandó válaszolni, annak az az oka, hogy nem tud dönteni úgy, hogy ne árulná el önmagát, hogy ne rombolná le az összetettséget, ami ő maga, a kultúrák üdvös keverékét, meg a társadalmi osztályok részletes leírása pedig Balzacot. Az *Amalia Hillner* mondandója ugyanaz, mint a *Det går ané*, amely megjelenésekor botrányt kavart: a szerelem annál tisztább és igazabb, minél inkább a törvény keretein kívül bontakozik ki. Ám ez a regény nem csupán a házasság kötelezettségével perel, hanem egy átalakulóban lévő társadalomról is mesél, ahol a társadalmi korlátok veszítenek merevségükből.

William Fovet

Michal Glowinski:
Rytual i demagogia (Rituálé és demagógia)
Varsó, OPEN, 1992, 178 oldal

Tizenhárom esszé a lengyel ötvenes évek „szocialista realista" irodalmáról. A konkrét művekre támaszkodva Michal Glowinski az irodalmi beszédmód többféle típusát elemzi (költészet, elbeszélő irodalom, önéletrajz, filmforgatókönyv). Mindezen formákban neves lengyel írók szolgálták a sztálinista propagandát. A szerző hangsúlyozza az elbeszélés fókuszos voltát: e művekben (melyek a mai ovasók szerint minden esztétikai érték híján vannak) az író már-már szisztematikusan azonosul a rendre megjelenő pártfunkcionáriussal. Végül felhívjuk a figyelmet a lengyel sztálinizmus „szent" szövegének, *A Kommunista Párt rövidített történet*ének mint mítikus elbeszélésnek az elemzésére. Ez a rövidített történet a kor számos történelmi és irodalmi elbeszélésének szolgált modelljéül.

An…

Jegyzetek képgyűjtőknek

MŰGYŰJTÉS

Szerkeszti: Bátki Mihály

Alig ültek el a BÁV Rt. műtárgy- aukciójának izgalmai, már a Blitz Galéria festményárverésére gyülekeztek a hívők. Helyszínével, katalógusával méltón indította el Kováts Lajos cége az év végi festményaukciók sorozatát. A ritkaságszámba menő trófeák, Rónai, Gulácsy, Ferenczy Károly, Egry, Vaszary, Csók olajképei szépen elkeltek, aminthogy Czigány, Vörös Géza, Perlrott, Ferenczy Valér, Nagy Oszkár, Kádár Béla és mások sem szerepeltek rosszul, de az árverezők nyakán maradt jónéhány becses munka: Derkovits-képek, Réti nagyméretű aktjai, Bálint művei, Jándi pasztellje vagy Iványi-Grünwald gauguin-es cigánylányai.

A korai Anna Margit-mű és a két Hincz-kollázs kiugró sikere azt bizonyítja, hogy begyakorolt reflexek helyett a vételi választások kiszámíthatatlanságára kell felkészülni. Lám, a szalonképek hosszú sora helyett ezúttal — felettébb váratlanul — jó művészek izgalmas munkáit tüntette ki a közönség. Igaz, a két Gadányi-kép épp csak hogy elkelt, de talán azért ily mérsékelt áron, mert csupán a mester szokott színvonalát képviselte.

Csak szokatlan kollekcióval lehet a nagy verseny és a pénzhiány közepette kitűnni.

Az inflációs várakozások jót tesznek a műkereskedelemnek. Maga az infláció azonban elbizonytalanítja a képtulajdonost: nem akar képeitől a tavalyi áron megválni — mint ahogy a vevőnek sem akaródzik a jövő év árain vásárolni. (Az árkülönbség az aukciós árrésből adódik.) Marad a kéz alatti kereskedelem a maga rezsi nélküli hasznával, eredetiségi problémáival, szavatossági bizonytalanságával és nem utolsó sorban azzal a kárral, hogy az egyes művészek árfolyamai cseppet sem válnak nyilvánossá.

❊

A gyűjtő legszebb területe mindig is a kortárs képzőművészet volt. Barnes vagy Duncan Philips még élő francia nagyságoktól gyűjtötte össze káprázatos gyűjteményét. A híres Radnai-kollekciót működő műtermekből szedte össze a műbarát gyorsíró-tanár. Ugyanez áll a Kolozsváry- vagy a Vörösváry-gyűjtemény törzsanyagára. A ma élő művészektől még bízvást lehet főműveket szerezni, míg az elhaltak főművei régóta biztosan ülnek a múzeumok mozdíthatatlan állományában. Még egy szempont: aki klasszikus művet vásárol, nem annak megalkotóját, csupán a mű mostani tulajdonosát gazdagítja, míg a kortárs művészet vásárlója újabb és újabb festmények létrejöttét segíti, sőt, irányítja.

Vásárhelyi Antalnak a Tamás Galériában látható kiállításáról a lap más helyén rövidesen szólok, de a gyűjtők szenvedélyét épp ilyen jogon keltheti fel Matzon Ákos és Ézsiás István közös tárlata is a német nagykövetség épületében (megtekinthető 24-éig, de csak délután 2 és 4 óra között). A festő Matzon és a szobrász Ézsiás más-más médiumban üti meg ugyanazt a tiszta hangot: az aktivisták-konstruktivisták mára végsőkig lepárlódott szigorúságának, rendezettségének, harmonikusságának hangját. A Heinichen nagykövet és Vörös Imre alkotmánybíró megnyitójával indult kiállítás azért is különleges, mert első eset, hogy nagykövetségi, „területen kívüli" épület ad teret helyi művészek mustrájának. Mind Matzon, mind Ézsiás a középnemzedékhez tartozik; érett, de még fel nem kapott művészek, akiknek munkái elérhető áron válhatnak díszeivé egy-egy modern lakásnak vagy irodának.

❊

Dus László a Csontváry Galériában mutatta be Amerikában készült, maga merítette papírra rótt mentális térképeit. 18-áig láthatók az organikus absztrakt formaelvekből sarjadozott képek. Az MHB Immo Art Galéria Gruber Bélának állított emléket a merész kezű, korán elhunyt festő nem első, de bőséges bemutatásával. Sváby Lajos szavai jól jellemzik Grubert: „Úgy hitte, a festészet szerelmes levél. A világ elolvassa és igennel válaszol. Ezt a levelet írta át meg át, szerelmes hittel, majd meghalt. Így vette észre a világ. Gruber Béla már nem hallja a választ. Azt sem látja, hányszor és hányan olvassák festészetét. Stílárisan is hatott a következő nemzedékre, de hatása ennél sokkal nagyobb: fiatal áldozatos élete erősítsen meg másokat a munka a teljesítmény, a festészet gyönyörű hitében."

Az eladási árak bizony eléggé magasak, de ha meggondoljuk, mennyivel maradandóbb egy-egy becses festmény a romlandó, banális hong-kongi vagy tajvani masináknál, akkor a pénzhez jutás ritka pillanataiban fölösleges haboznunk.

❊

A korábbi helyiségével pórul járt Mission Art és Haas Galéria, a nagybányaiak értő forgalmazója, november 8-ától új helyiségben, a Falk Miksa utca műkereskedésektől zsúfolt Szent István körúti torkolatában, a Kieselbach Galéria felett várja látogatóit.

Hernádi Miklós

Aukciók péntektől-péntekig

Általános: nov. 13. (du. 5)
Belvárosi Aukciósház
(V. Váci u. 36.)

Papírrégiség: nov. 15. (du. 5)
Első Budai Árverezőház
(II. Margit krt. 16.)

Általános, fotó, optika: nov. 16. (du. 5)
Első Budai Árverezőház
(II. Margit krt. 16.)

Martyn Ferenc

nakot próbáltak ki a Wannsee-tavon *(150 márka)*. És így tovább, és így tovább... Az így nyert összegekből, az illetékes budapesti külügyminiszter-helyettes szemhunyó jóváhagyásával persze, mert *senki egy fél márkát se tett zsebre*, megtoldották a reprezentációs keretet, a szigorú gazdasági osztály megnyugodott. A jelentéseket aztán élő ember nem olvasta el, iktatták, letették, soha elő nem vették és minden maradt a régiben.

A követségen — ez megállapodás volt a sajtó és külügy között — a tudósítónak megmutatták a hazaküldött jelentések másolatait. Olvasgatva ezeket a semmitmondó információkat, arra gondoltam, hogy ez az Imre panaszkodik, hogy nincs információja, aztán itt van, egyre-másra fizeti az ügynököket... Honnan tudhattam volna, hogy jámbor csalás?

Ezen nevetett jó lelkiismerettel az Unter den Linden őszi napsütésében az akkor velem egykorú fiatal diplomata, akinek hiába is lehettek volna jó szakmai tulajdonságai, a politika ilyen semmiségekkel őrölte a képességeit.

Nem létező országban, nem létező kémek béréből vették a primőr uborkát a szendvicsre. De a szendvics legalább létezett.

Tamás István

Martyn Ferenc rajza

lennem, mint tudósító, s L. Imre, akivel éppen rázzuk egymás kezét az Unter den Linden hársfái alatt, néhány hónapja ismerősöm. Diplomata, a magyar követség munkatásaként gazdasági ügyekkel foglalkozik.

— Kémekkel?... Én?... Te bolondgombát ettél!

— De hiszen éppen tegnap olvastam a jelentéseidet!

Hatalmasat nevet.

— Figyelj. Elmondom, hogy áll a dolog.

Egy ideje, amikor hosszabban beszélgettünk arról, hogy miféle témát keressen magának Berlinben az újságíró (teljesen mindegy volt, hogy mit keres, a baráti NDK-ról úgysem lehetett semmit megírni), panaszkodott, hogy „itt minden titok". A legképtelenebb dolgokra is ráfogják, hogy titkos, teljesen átvették a szovjet birodalom titkolózási mániáját. Titok, hogy hány tagja van a berlini bábszínháznak. Titok az ajakrúzs összetétele. Hadititok a krémeslepény receptje. Az anyakönyvi hivatalok címe. Nem is beszélve az üzemekről. Mit gyártanak, miből? Egy szót se! Nem egészen világos, hogy miért kellett szigorú titokként kezelni a Trabant sebességváltójának műszaki adatait abban a fél országban, amelynek másik felében a világ legjobb autóit — Mercedes, Opel, Volkswagen, Audi, Porsche, BMW stb. — gyártják. Aligha feltételezhető, hogy egy BMW-be a Trabant sebességváltóját szándékoznák beépíteni. De hát a titkolózási téboly mindenre kiterjedt.

Imre így — akárcsak az elődje és az utóda — semmi érdemleges dolgot nem tudott jelenteni a külügyminisztériumba. Dehogyis akart ő kémkedni. Csak a munkáját végezni, hogy ilyen meg ilyen gazdasági törekvések, megoldások vannak, itt ezt gyártják, amott azt... De hát egy szót nem tudott senkiből kihúzni. S akkor ütött be a magyar gazdasági és hivatali életbe politikai parancsra a takarékossági őrület. Ez időről időre beüt, aztán amikor kezd világossá válni, hogy a takarékosság milyen ráfizetéses dolog, lassan abbahagyják a következő rohamig, amit már egy új miniszter vezényel, az újonnan érkezettek lendületével és tapasztalatlanságával. Közben mindegyik rengeteg kárt csinál... A követségekre is ráparancsoltak — ezekben a feljegyzésekben ezt már alighanem említettem —, hogy még a szendvicseket is kicsinyíteni kell. Semmi reprezentációs költekezés! Csak a legszükségesebbet szabad. Jöttek a repülőgépeken a revizorok, rengeteg pénzt költött a külügy arra, hogy szakemberek ellenőrizzék százezer forintokért: nem túl vastagon kenték-e a vajat a kenyérre s nincse-e rajta egy szelettel több primőr uborka. Mert akkor jaj a nagykövetnek! Jelentik és kidobják a — revizort. Ahogy ez lenni szokott.

Egy követségi ember azonban kitalálta a módszert, hogy mindenki elégedett legyen. A külügy is, a követ is, revizor is. Ha az egyik rubrikából nem szabad, költsünk a másikból! Volt bizonyos összeg *információgyűjtésre*. Nosza, ráparancsoltak L. Imrére, hogy rejtjelezett táviratában el ne mulasszon rámutatni: egy-egy fontos értesülésért mennyit fizetett. A szegény L. Imre senkinek semennyit se fizetett, voltaképpen egy lelket se igen ismert az NDK gazdasági életének szereplői közül, gyárakba a lábát se tehette be, legfeljebb agyonbiztosított díszlátogatások alkalmáiból. A jelentéseiben mégis ilyen mondatok voltak: Megkezdték Zwickauban az új Trabant-izzók gyártását. Az izzók a műszaki próbán megfeleltek a követelményeknek *(100 márka)*. A dingenfeldi vasműben típusajtók zsanérjait készítik első osztályú kivitelben, s jövőre megháromszorozzák a termelést *(200 márka)*. Újfajta csó-

A csőrepedés oldja meg a levéltár gondjait?

Varga László penészes iratokról, nyirkos raktárakról és a kettős feladatról

Penészesednek a pótolhatatlan évéltári iratok, a fővárosi vezetés tal évek óta ígérgetett új levéltári pület még mindig csak tervrajzon tezik, sőt azt sem lehet tudni, hol zándékoznak felépíteni a raktárási gondokat megoldó korszerű évéltárat; mindennapi munkájuk rán a levéltári törvényt kénytelek megsérteni – ezek *Varga* László lemondásának elsődleges okai. mi még ennél is fontosabb, nem ikerült kiharcolni, hogy a levéltári ondok, a levéltári feladatok megelelő figyelmet kapjanak Budapest nkormányzatától – fogalmazott *udapest Főváros Levéltárának* igazgatója. Az – indulatos politiusnyilatkozatokat is kiváltó – ultinátumszerű lemondásával kapcsoatban először azt kérdeztük a főgazgatótól, miért éppen most áll el székéből?

– Hat éve irányítom a fővárosi évéltárat. Ez az időszak másról sem szólt, mint hogy az intézmény gondjaira bízott iratok mostoha sorsára felhívtam a figyelmet. Első, főigazgatóként megírt levelemben egy volt szovjet ingatlant kértem a raktárgondjaink megoldásához. Az új épület mind a mai napig eredménytelen kálváriája is megerősítette bennem a kudarcélményt. Nem sikerült a politikusokkal megértetni, hogy amit ma a levéltárügyben takarékosság címén elodáznak, azt néhány év múlva nem lehet bepótolni, hiszen addig elpusztulnak az iratok. Az idén odáig jutottunk, hogy nemcsak arról van szó, hogy megoldódnak-e az épületgondjaink vagy sem, bővülnek-e a klimatizált raktáraink, hanem azonnal gondoskodnunk kell a pusztuló iratok megmentéséről.

– *Hány épületben működik jelenleg a levéltár?*

– A tanácsrendszer egyik utolsó intézkedéseként kaptunk egy felújított gyárépületet, ezzel felszámolhattuk a bazilikában lévő raktárunkat és egy nyúltenyészetben évtizedek óta rothadó iratraktárunkat. Így alakult ki, hogy négy épületben működött a fővárosi levéltár, azóta Újpesten még egy raktárt bérlünk a csődtörvény által ránk rótt feladatok ellátásához.

– *A magyarországi levéltárügy nem az elmúlt években került a mai siralmas helyzetbe.*

– A fővárosi levéltár is bizonyítja ezt. A Városházával egy épületben, a főváros közigazgatásának szerves részeként működött a világháború előtt az intézmény. 1941-ben az iratok jelentős részét a bazilika altemplomába telepítették át. Bölcs előrelátás volt ez, hiszen ami nem oda került, elégett a háborús pusztítás során. A háború után – kimondottan politikai okokból – úgy határoztak, hogy a levéltár *fölösleges luxus,* arra jó csupán, hogy az iratokat jó mélyre eldugják. *Az akkori alpolgármester ki is jelentette, hogy rohadjanak ott az iratok, ahol vannak.* Ez be is következett, az iratok az altemplomban maradtak. A fővárosi levéltárat a megyei archívumokhoz hasonlóan államosították. Ez az intézkedés nemcsak azt jelentette, hogy Budapesttől elvették a saját iratanyagát, hanem területi levéltárrá alakították át az intézményt. Minden olyan állami szerv iratait is gyűjtenie kellett, amelynek Budapesten volt a központja,. Kivételt a minisztériumok és a parlament jelentett, ezek hagyományosan a *Magyar Országos Levéltár* gyűjtőkörébe tartoztak. A rendszerváltozás után megszületett új levéltári törvény kimondja, hogy önkormányzati gyűjtőkörünk mellett kötelesek vagyunk átvenni az összes, őrzésre érdemes anyagot, amit más levéltár nem vesz át. Az iratok elhelyezésének a kérdését az azóta bekövetkezett csőrepedés „megoldotta", minden elázott.

Az évtizedek óta rothadó iratraktárban pusztulásra ítéltetett a Gellért Szálló egyetlen, eredeti tervrajza is

Schiller Zsuzsa felvétele

– *Az iratok mekkora része pusztul?*

– Ami a mi kezelésünkben van, annak nagy része biztonságban van. Tizenötezer folyóméternyi anyagot korszerű körülmények között – klimatizált – raktárban őrzünk. A maradék hat kilométernyi anyagra ez már nem mondható el. Súlyos a helyzet az úgynevezett Magyar Szentföldön, a ferences rend által épített zarándokhelynek szánt félkész templomépületben, amit a hetvenes években kapott meg a levéltár. Itt felszentelt kápolnákban rendeztek be raktárakat. A katolikus egyház már bejelentette igényét az épületre, már csak ezért is el kell hagynunk a mi céljainkra teljesen alkalmatlan épületet. *Nedves, salétromos falak között pusztulnak az iratok.* De még ezek is jobb helyzetben vannak, mint az át nem vett dokumentumok. A Fővárosi Bíróság pinceraktárában penészesednek, gombásodnak az iratok. Itt őrzik az 1956 és 1962 közötti peranyagokat is. *A forradalom utáni megtorlásban kivégzettek bírósági anyagai porladnak, szakadnak.* A végzetes pusztulási folyamatok már megindultak, meg állítani őket azonnali beavatkozással sem lehet. Az egyetlen mentési megoldás, ha mikrofilmekre visszük át az iratokat. Erre három év áll rendelkezésre, utána már ez sem lehetséges. Hasonlóan elkeserítő körülmények között tárolják a főváros és a kerületek irattait is. A Főpolgármesteri Hivatal iratraktáraiban már elértük, hogy legalább dobozolják a kötegeket.

– *Miként lehet előteremteni a mikrofilmezés költségeit?*

– Az '56-os periratokra a főváros hatmillió forintot, a *Nemzeti Kulturális Alap* levéltári szakkollégiuma 2,6 millió forintot adott. A tervek szerint évente az országban őrzött iratanyag két százalékának mikrofilmezésére biztosít a központi költségvetés pénzt. Ez azt jelenti, hogy a mai iratállomány mikrofilmre vitele ötven év múlva készülhet el. Ha az át nem vett anyagokat és a következő évtizedekben keletkező archiválandó iratokat ehhez hozzátesszük, reménytelen kísérletet látunk.

– *Még reménytelenebb a milliárdokat igénylő új épület kérdése, bár volt már olyan pillanat – 1994 augusztusában –, amikor a főpolgármester büszkén bejelentette, néhány héten belül megkezdődik a levéltár építése, Friedensreich Hundertwasser osztrák építész készíti majd a Vizafogónál lévő épületet.*

– Két héttel az első kapavágás előtt kiderült, hogy a főváros állami kötelezettségvállalás nélkül nem tudja vállalni az építkezést. Azóta számomra átláthatatlan az épület sorsa. A főváros hároméves fejlesztési tervében hárommilliárd forinttal szerepel az új levéltárépület. Állami szerepvállalásra már csak azért is szükség van, mert iratanyagunk fele állami eredetű. Ugyanakkor igazságtalan lenne, ha a művelődési minisztérium raktárépítésre szánt szűkös lehetőségeinek egészét magának követelné a fővárosi levéltár, hiszen a megyei archívumok is elkeserítő állapotok között működnek. *Az elmúlt három évben a levéltárépület mindig olyan nagyszabású koncepció része lett, amely tulajdoni és anyagi gondok miatt megbukott.* Ennek leglátványosabb esete a *Ganz-Ansaldo* budai tízezer hektáros gyártelepe volt. Itt egy épületet szántak a levéltárnak, de mivel a nagy terv nem valósult meg, a mi épületünk sem jött létre. Papíron van pénz, épület még sincs. Jelenleg a főpolgármester a Teve utcai telek beépítését tartja kivitelezhetőnek.

– *Azt nyilatkozta, hogy májustól nem vállalja a törvénysértések sorozatát. Mi lesz a sorsa a lemondásának?*

– Június 25-én dönt a Fővárosi Önkormányzat kulturális bizottsága lemondásom elfogadásáról. Lemondásom megírásával a jogi helyzet úgy alakul, hogy csak a munkáltató egyetértésével tudom visszavonni bejelentésemet. Ha a kulturális bizottság maradásom mellett voksol, akkor az nemcsak a személyemet erősíti meg, hanem a terveimet is. Így kinyilváníthatja a főváros vezetése, hogy meg akarja oldani a levéltár gondjait. Kettős feladatot kell vállalnia a főváros vezetésének: egyrészt végre megindítania az új épület kivitelezését, másrészt a néhány éven belül megsemmisülő iratokat meg kell menteni. Néhány napja úgy érzékelem, kialakult az a szándék, hogy valóban megoldjuk az égető kérdéseket.

Rosdy Tamás

Az élet máshol van

Faludy György meg a relatív értékek

A költőt, Faludy Györgyöt három hónapon át ápolták az Er- és Szívsebészeti Klinikán. Ám alighogy hazatért, máris boldogan kezdte tervezgetni dél-törökországi utazását. Eleinte ódzkodott ettől a beszélgetéstől. Azzal védekezett, oly' sok interjút adott már. Arra kértem tehát, hogy abban a korban, amikor rendre megkérdőjeleződnek azok az alapelvek, melyekre évezredek kultúrái épültek, keressük meg azokat az értékeket, amelyek mára érvényüket vesztették, és találjunk rá azokra a kapaszkodókra, amelyeket ma fontosabbnak ítél, mint életében bármikor. Faludy György örömmel szegődött „játszótársul".

– Az élete egyetlen cáfolat?

– Édesapám 1933-ban azt mondta: nézd fiam, lehet, hogy itt dúl ez a két szörnyeteg, *Sztálin* és *Hitler,* de el fognak pusztulni, és akkor a tudomány és a tech-

– A szellem értéke egyre fogy. 1937-ben eljött hozzám a miskolci Széchenyi úton levő könyvkereskedés vezetőnője, és elmondta, hogy a sógorát, aki Harkovban egyetemi tanár, letartóztatták, egy kisebb

– Így hirtelenjében…

– Persze, mert nincsenek. Ugyanez a helyzet a költőkkel… Régen azt mondtam: *Rilke, Lorca, Yeats.* Emellett egészen a második világháború kirobbanásáig voltak köztünk olyan esztéták, akik az egész világirodalmat figyelemmel kísérve már 1890-ben

olyan radikálisan liberális párt, amelyik átvette a szociáldemokrácia segítő eszközeit. Ma már látom, minden tönkrement, talán nem is hittem ebben az egészben. Amikor '36-ban bementem a parlamentbe, és nem voltak a büfében a barátaim, odamentem egy nyilashoz és vitatkoztam vele. 1990-ben a Zeneakadémián a születésnapomat ünnepeltük, ott álltam egyik oldalamon Budapest főpolgármesterével, másik oldalamon a belügyminiszterrel, és bármilyen groteszk, nekem kellett őket bemutatnom egymásnak.

– Reményvesztettek vagyunk, pedig

Feléledt a Magyar Nagylexikon

Berényi Gábor főszerkesztő a folytatás gondjairól

Nem vet jó fényt szellemi-tudományos életünkre, hogy évtizedek alatt sem sikerült „tető alá hozni" egy közhasznú ismerettárat. Szaklexikonok ugyan készültek az évek során, ám a *Magyar nagylexikon* érdemi munkálatai hosszú vajúdás után csak 1987-ben kezdődtek meg. Az első kötet 1993-ban látott napvilágot. Az *Akadémiai Kiadó* akkori vezetése hitt benne, hogy sikerül pótolniuk azt a mulasztást, amit az elődök elkövettek. A kiadó a maga erejéből üzleti vállalkozásként akarta elkészíteni a lexikonsorozatot, ám kudarcot vallott. A cég csődbe jutott – igaz, ezért a nagylexikon nem okolható –, a szanálást követő privatizáció során pedig a kiadóról leválasztották a nagylexikon szerkesztőségét, mely végül egy pénzügyi befektetési vállalkozás, a *Capital Rt.* jóvoltából folytathatja munkáját. A Magyar nagylexikon gondját tehát lerázták magukról az illetékesek. Magára vállalta viszont egy magántársaság, a Capital. Felállította a *Magyar Nagylexikon Rt.-t*, ennek élére menedzser-vezetőként kinevezte *Várnai* Györgyit, aki a lexikon főszerkesztésére *Berényi* Gábort kérte fel. Berényi Gábor filozófus 1969 és '90 között a *Gondolat Kiadó* felelős szerkesztője, 1990–91 között társadalomtudományi főszerkesztője, 1991-től a *Cserépfalvi Kiadó* ügyvezető igazgatója.

Az új főszerkesztő nincs könnyű helyzetben. A Magyar nagylexikonnak eddig négy kötete jelent meg, és a korábbi szerkesztőség majdhogynem nyomdakész állapotban hagyta hátra az ötödik kötetet, amelyik hamarosan a könyvesboltokba kerül. A lexikonnak tizennégyezer előfizetője van, ők már megszokták, elfogadták a sorozatot olyannak, amilyen. Berényi Gábornak és munkatársainak tehát már igencsak korlátozott volt a mozgástere, amikor hozzáfognak a folytatáshoz. A főszerkesztővel a legsürgősebb teendőkről és a távoli tervekről beszélgettünk.

– Miért esett önre a választás?

– Várnai Györgyit régóta ismerem, ő kért fel erre a munkára. Igaz, lexikonkészítéssel korábban nem foglalkoztam, de huszonöt éves könyvkiadói múltam van, a Gondolat Kiadónál foglalkoztunk ilyen jellegű kiadványokkal is. Mivel bölcsész vagyok, társadalomtudományi, humán tudományi kapcsolataim is kiterjedtek. A lexikonsorozatot nem igazán ismertem, ám amikor átnéztem, úgy éreztem, tartalmilag vállalható. Bizonyos részeivel ugyan nem értettem egyet. Ahhoz pedig, hogy ne lépjük túl az eredetileg is tervezett terjedelmet, ami tizennyolc kötet és egy pótkötet, az anyagot feszesebbé, tömörebbé kell tenni. Ennek a törekvésnek némiképpen határt szab, hogy az olvasók már megszokták a lexikon stílusát, így a változtatásokat csak fokozatosan lehet megvalósítani. Mindenképpen rövidülnek a szócikkek, és át kell tekinteni, a közismereti lexikonhoz kell igazítani a címszólistát is.

– Milyen tartalmi változtatásokat lát szükségesnek?

– A világ más nagylexikonjaival szemben a mi ismerettárunk nem kifejezetten humán lexikon, nagy teret kap benne a műszaki és természettudományos anyag. Ez mindenképpen szerencsés. Ám ennek a résznek is korszerűbbnek kell lennie, némi szemlélet- és arányváltoztatásra szükség lesz. Mivel a XXI. század lexikonja készül, azoknak a tudományágaknak kell nagyobb teret kapniuk – ilyen a biológia, a biotechnológia, a genetika –, amelyek meghatározzák a jövőnket. Ugyanakkor egyenletesebbé kell tenni a színvonalat, tudomásul kell venni, hogy ez nem kizárólag a diplomás értelmiség lexikonja. A tényközlés és az olvasmányosság között kell megtalálni az utat.

– Mennyiben tekinthetjük ezt magyar lexikonnak?

– Körülbelül negyven–hatvan százalékos a megoszlás. Negyven százalék a magyar anyag aránya. Teljes a településföldrajzi rész, ebben a Kárpát-medencében található, minden volt magyarlakta település földrajza, története, kultúrtörténete helyet kap.

– Mi történt a régi szerkesztőséggel?

– A régi szerkesztőségben húszan dolgoztak, mi átvettünk nyolc szerkesztőt, a régiek közül csak ketten nem folytatják a munkát. Rajtuk kívül tizenhárom külső szerkesztőt foglalkoztatunk, tehát most húsz-huszonkét ember felelős a tartalmi részekért. Mostanra minden területnek sikerült gazdát találnunk.

– Mit tudnak tenni a hatékonyabb munka érdekében?

– Megpróbálunk kevesebb szerzővel dolgozni. Az ötödik kötetnek 590 munkatársa volt, s ennyi embert valóban nehéz összefogni. Így lehetővé válik, hogy egy-egy szerző nagyobb területeket írhasson meg. A *Soros-alapítványtól* kapott ösztöndíjakból, ez személyijövedelemadó-mentes juttatás, tudjuk honorálni a munkájukat, így ezzel az anyagi támogatással előre is dolgozhatunk. Egy-másfél éven belül az anyagnak a fele elkészülhet, főként azoknak a szakterületeknek a megírása, amelyeken nagy horderejű változások nem várhatók.

– Milyen támogatásra számíthatnak a magyar szellemi élettől, az Akadémiától?

– Az Akadémiát sérelem érte, amikor a korábbi kiadó feloszlatta az akadémikusokból álló szerkesztőbizottságot. A részvénytársaság vezetése most úgy gondolja, jóindulatú támogatásuk nélkül ezt a nagylexikont nem lehet elkészíteni, mivel egyes tudományágak legjobbjai az intézményükben foglalnak helyet. Ezért felkértük az Akadémia elnökét, állítson mellénk konzultatív testületet, amelyik nem napi szerkesztője, hanem útmutatója a lexikonnak.

– Szigorú gazdasági tervek készültek arról, hogyan tehető nyereségessé a lexikon. Ez érthető is, hiszen az rt. vállalkozás és nem jótékonysági intézmény. Ön szerint megvalósíthatók a tervek?

– A kézikönyvek iránti igény a hazai piacon növekszik, szinte az egyetlen nyereséges üzletág. Egy ország kultúrájához hozzátartozik, hogy legalább hetven évenként készüljön általános lexikon, amelyik összegyűjti az addigi ismereteket, valamint azokat az embereket, akik meg tudják írni. Valószínűleg ez lesz az utolsó, könyvformában megjelenő európai nagylexikon. A jövő században már vélhetően nem nyomtatva készülnek az ilyen ismerettárak. A nagylexikon előfizetői között sok az oktatási intézmény. Most, hogy a közvélemény értesült róla, hogy nem szakad meg a sorozat, megélénkült az érdeklődés. Az első négy kötetből alig van eladatlan példány, s reményeink szerint hamarosan szükség lesz utánnyomásra is. A számítások szerint hamarosan elérjük a huszonöt-huszonhatezer eladott példányt, a vállalkozás, ha nem is nyereséges, de legalább nullszaldós lehet. Ehhez azonban a hatodik és hetedik kötetnek is meg kell jelennie.

– Alapja lehet-e ez a nagylexikon egy üzleti alapon működő nemzeti adatbázisnak?

– Mindenképpen szükség van arra, hogy fejlesszük a számítógépes rendszert, a technológiát, és ez jelentős beruházás. Az elkészült kötetek anyaga gépen van, az első négy kötetét frissítették is. A tervek között szerepel, hogy a teljes sorozat megjelenése után elkészül a CD-változat, és egy ilyen hatalmas anyaggyűjtésnek mindig vannak úgynevezett melléktermék-kiadványai. De hogy lehet-e ez nemzeti adatbázis, azt majd a jövő dönti el.

Hanthy Kinga

Eureka? Heuréka!

Az ipari együttműködési program London után

Milyen lesz a XXI. század szerszámgépe, autója? Többek között e kérdésekre próbál meg választ adni a londoni *Science Museumban* szerdán megnyílt tudományos-technikai kiállítás. Egyik szenzációja az a könnyűfémből – anódizált alumíniumból – készült, sportos külsejű autó, amely vázának elemeit az eddig csak a repülőgép- és űrhajógyártásban használt, különleges anyaggal ragasztották össze, és amelynek a karosszériáját bárki egymaga felemelheti… A *Lotus Elise* névre keresztelt autó igen kevés üzemvédjegye. Az Eureka nem rendelkezik önálló, központi pénzkerettel, amelyből a programjait finanszírozná. A kutatásokat minden résztvevő a saját zsebéből fedezi, de az egyes kormányok a nemzeti források elosztásakor általában előnyben részesítik az Eureka-projekteket. A XV. londoni miniszteri konferenciára, amelyen Nagy-Britanniától egy évre Portugália vette át az elnökséget, huszonnégy európai ország kutatásért és fejlesztésért felelős minisztere és az *Európai Unió* illetékes képviselői kaptak meghívást.

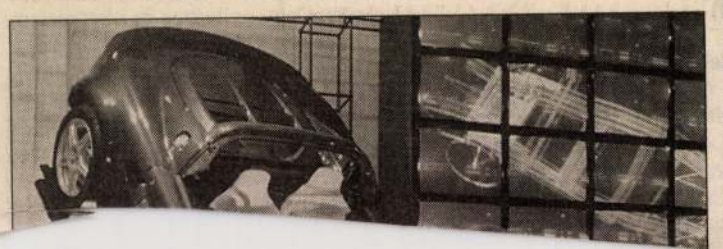

egy vállalkozás átlagosan 3,64 millió ECU nagyságú, illetve két és fél év átfutási idejű. Nyiri Lajos szerint az, hogy *csökkent a stratégiai (komoly versenyképességű, magas költségvetésű, nagyvállalatokat mozgósító) programok száma*, az európai gazdaság elmúlt években jelentkező recesszióját tükrözi. Az Eureka nyitott a nem európai országokra, úgy, hogy megőrizze eredeti célját, az európai ipar versenyképességét Amerikával, Japánnal, Kanadával, Ausztráliával szemben, de „használja ki" az ottani erőforrásokat. Ezért a szervezet megváltoztatta alapszabályát, mostantól nem európai intézetek vagy cégek nemcsak már futó Eureka-projektekhez csatlakozhatnak.

A miniszteri konferencián éles vita bontakozott ki az Európai Unió és az Eureka kapcsolatáról. A tagországok között öt éve

A főváros színházi díjai

A fővárosi közgyűlés kulturális bizottsága idén is kiosztotta a fővárosi színházi díjakat és az idei alternatív színházi szemle legjobb előadásának szánt fővárosi díjat. A kitüntetéseket pénteken *Schiffer* János főpolgármester-helyettes és *Körmendy* Ferenc, a kulturális bizottság elnöke adta át a Városházán. A zsűri javaslata alapján az elmúlt évad legjobb rendezés díját *Valló* Péter kapta a *Radnóti Színházban* bemutatott *Ványa bácsiért*. A legjobb férfialakítás díját ugyanebben az előadásban nyújtott kimagasló munkájáért *Szervét* Tibor vehette át. A legjobb női alakítás díját *Piros* Ildikónak ítélték a *Baby Jane*-ben és a *Sasfiókban* nyújtott teljesítményéért. A legjobb alternatív előadás a *Sámán Színház Alakoskodók* című produkciója volt. Az alternatív színházi szemle legjobb előadása számára alapított fővárosi díjat *Monori* Lili és *Székely* B. Miklós kapta a *Matiné* című előadásért.

M. F. mester nyomában

Egyetlen képpenge, kengyelvas elegendő ahhoz, hogy megmutatkozzék benne szerzőjének egész világa – írta *Martyn* Ferenc festőművész 1941-ben. Mintha arra is utalnának a sorok, hogy Martynt a színek mellett a plasztika problémái is foglalkoztatták volna akkoriban. Abban az évben készült tíz térplasztikája a negyvenből. Legutóbb Martyn plasztikáit mutatták be a Magyar Képzőművészeti Főiskola a modern magyar szobrászatnak szentelt sorozatában: a jövő művészei nem csak információktól esnének el, ha nem ismernék e műveket, de a morális természetű tanulságoktól is. Márpedig olyan művészi tartás nélkül, mint amilyen Martyné volt, aligha létezhet magyar művészet a jövőben. Martyn életművének dimenzióiról sok tanulmány született különböző szemléletű műtörténészek tollából.

Tüskés Tibor, a Kaposvárott élő író, kritikus, irodalomtörténész húszas évei végén lehetett, amikor a festővel találkozott. Kapcsolatuk a művész haláláig tartott. A pálya leghűségesebb krónikása lett. A hatvanas évek közepétől több mint húsz – *M. F. mester* címmel most kötetben megjelent – tanulmányban foglalkozott az életmű rétegeivel. Legtöbbet a festő rajzairól írt. Arra keresett választ: hogyan lehetett érvényesíteni a teljesség igényét ott és akkor, ahol és amikor gerinctelenség, álszenteskedés jelölte a „csúcshoz" az utat.

Rippl-Rónai, *Fülep* Lajos, *Martyn* és *Tüskés* Tibor – mintha éppen ezek a generációkat összekötő kapcsolatok adnának feleletet a kérdésre. *„Mester és tanítvány olyasféle viszonya lehetett ez* – írja Tüskés Rippl-Rónai és Martyn kapcsolatáról – *amilyenről a reneszánsz kor művészetével kapcsolatban olvasunk."* Erre ma is igen nagy szükség lenne, hogy a pillanatnyi divatok, trendek és gyűlöletek helyett a mű időtálló értékébe vetett hit határozza meg a jövő magyar művészeit.

P. Szabó Ernő

ni már a hold Ahmet Hasim Holdkelte című versének zárósora. Szép és kifejező metafora a vízre inni hajló hold képe, vagyis a vízben visszatükröződő égitest tulajdonképpen hétköznapi látványa. Égi és földi egymásra tükröztetése, a megfoghatatlan és éteri ötvözése a valóságossal, materiális és transzcendens egymásba játszanak. A *Házam fölé félhold ereszkedett Gabdulla Tukaj Költők barátja* című verse utolsó sorának variánsa. A tekintet itt már elszakad a földtől – a víztől –, ugyanakkor a létezés racionálisabb szféráiba süllyedünk, valahol ég és föld között lebegünk. Égi és földi viszonyát idézi a *Csillagkép ablakomban Gennadij Ajgi* verscímét viselő cikluscím. A létező találkozik a transzcendenssel, a valóságfölötti jelenik meg ablakomban, mintegy az isteni a tudatban.

Az első ciklust három török költő tizenkét költeménye alkotja, a második – tatár – ciklus négy költőtől ad kilenc verset. Leggazdagabb a csuvas verseket hozó ciklus, négy költőtől negyvenöt költeményt tartalmaz, legtöbb verssel a világirodalmi jelentőségű *Gennadij Ajgi* szerepel.

Cseh Károly műfordítói pályája a Napjaink című miskolci folyóiratnál indult a költői pályával nagyjából egyidőben, a hetvenes évek elején. A Napjaink novoszibirszki testvérlapjának, a Szibirszkie Ognyi-nak (Szibériai Tüzek) köréhez tartozó orosz-altaji költőket kezdte fordítani nagy empátiával és műgonddal. Borisz Ukacsin szép verseire máig emlékszem. Aztán Cs. Varga István baráti segítségével belekóstolt a csuvas költészetbe, amit előtte Képes Géza és Rab Zsuzsa kezdett fölfedezni. Hozzájuk csatlakozva, ma az ő fordításaik jelentik a magyar csuvas költészetet. Cseh Károlynak különös affinitása van Mihail Szeszpel és Gennadij Ajgi költészetéhez, magas esztétikai szinten, művészi alázattal tolmácsolja a csuvas költészet megteremtőinek és klasszikusainak a költeményeit.

Vannak a magyar műfordítás-irodalomnak szerencsés egymásra találásai: Babits-Dante, Faludy-Villon, Somlyó György-Rimbaud, Jeszenyin-Rab Zsuzsa. Hasonló a Cseh Károly- Ajgi találkozás, amelynek szép gyümölcsei találhatók e kötetben is.

Az 1934-ben született Ajgi a csuvas irodalom legismertebb és legnagyobb alakja. Gondolat- és hangulatvilágában elevenen élnek a népköltészet hagyományai, ugyanakkor ábrázolásmódjában közel áll a szürrealizmushoz. Költészete az ősi sámánénekek és a legmodernebb költői törekvések szerencsés ötvözete. A metagrammatika jegyében született, végsőkig leegyszerűsített verseivel a civilizáció túlzott racionalitása ellen lázad. Metafizikus költészetét külföldön hamarabb megés elismerték, mint saját hazájában, ahol első kötete csak 1980-ban jelent meg. A korai külföldi megismerésben, és abban, hogy már több ízben is jelölték Nobel-díjra, közrejátszott nyilván az is, hogy 1960 óta – barátai tanácsára – oroszul is ír, amely nyelven természetesen könnyebb bekapcsolódni a világirodalom vérkeringésébe.

Ízelítőül álljon itt a ciklus címadó verse, a *Csillagkép ablakomban*:

lékek nyílnak a fehérségben
Isten mosolyog át rajtuk meglehet –
nem szárnyakkal:

jelenésével játszva legyint meg

a magasból

hóvihar szeleként

Cseh Károly következő műfordításkötete talán éppen Genadij Ajgi-válogatás lesz. Nagy kihívás. Kíváncsian várjuk.

(*Barbaricum Könyvműhely, 1996.*)

Fecske Csaba

. martyn Ferenc

TÜSKÉS TIBOR: M.F. MESTER

A huszadik század számos jelentős magyar alkotójáról (Csorba Győzőről, Fülep Lajosról, Illyés Gyuláról, Nagy Lászlóról, Pilinszky Jánosról, Rónay Györgyről, Takáts Gyuláról, Weöres Sándorról) írt könyvei után a közelmúltban megjelent *M.F. MESTER* című könyvében ezúttal Martyn Ferencről, XX. századi hazai képzőművészetünk kiemelkedő alkotójáról szóló esszéit gyűjtötte kötetbe Tüskés Tibor. 1958-tól kezdve, amikor a könyv írója megismerkedett a festőművésszel, egészen annak haláláig követi nyomon írásaiban Martyn életútját, művészi pályafutásának állomásait, fordulatait. Tüskés könyve, amellett hogy átfogó pályarajzot ad, hangsúlyosan tárgyalja Martyn jelentős, nagyhatású rajzsorozatait, melyeket főként a magyar és világirodalom nagy alkotói s azok remekei hívtak létre, ihlettek meg, s amelyek kivételes intenzitással és megragadó szuggesztivitással tükrözik és tanúsítják a Pécsett élt mester rendkívüli érzékenységét, befogadókészségét egy másik művészeti ág, az irodalom tárgykörében, s általában is otthonosságát a testvérmúzsák világában. Ennek az otthonosságnak, nem-szűnő érdeklődésnek és nyitottságnak a mester képzőművészeti alkotásai mellett egyáltalán nem mellékes momentuma az a tény, hogy Martyn Ferenc, akár elődje és szeretett mestere, Rippl Rónai József, írónak sem volt akármilyen. Kitűnő könyvében, a *Töredékek*ben, melyben meghatározó, nagy művészeti élményeiről, életútjáról kapunk tömör és világosan felrajzolt, eligazító összképet, bárki meggyőződhetik erről. (Hogy mennyire fontosnak érezte ezt a munkáját, s odafigyelt annak visszhangjára, arról – noha személyesen nem ismertem őt, pécsi főiskolás éveim alatt, máig sajnálom, hogy nem adódott alkalom a vele való találkozásra – mégis őrzök egy személyes emléket: kedves, közvetlen hangú levelét, melyben szíves szavakkal köszönte meg a Dunatájban könyvéről közölt részletes ismertetésemet.)

Martyn Ferenc, aki a mesterség ismereteit Rippl-Rónai kaposvári műtermében szerezte meg, már a húszas években kiállításokon szerepelt képeivel, később, miután hosszabb időt töltött Párizsban és Spanyolországban, 1940-ben visszatért Magyarországra. Az Európai Iskola tagjaként az absztrakt, nem ábrázoló festészet egyik legkiválóbb hazai alkotójaként vált ismertté. Művészetét többek között Kállai Ernő, Hamvas Béla méltatták. Képeinek fő jellegzetessége a tiszta szerkezet, képkonstrukcióiban hasznosítja és továbbfejleszti Cézanne és a kubizmus vívmányait, tanulságait oly módon, hogy mindezzel együtt eredeti, szuverén festői világot hoz létre, mely másokéval nem összetéveszthető. Olyan európai horizontú alkotó, akinek piktúrája ugyanakkor gyökeresen magyar karaktervonásokat hordoz. Miután végigrajzolta a világirodalom több remekét, (Cervantes *Don Quijote*-ját, Mallarmé verseit, Joyce *Ulysses*ét), ezután a magyar költészet nagyjainak remekeihez – Petőfi *Apostol*ához, Berzsenyi verseihez fordult inspirációért. (Első, lenyűgöző élményem Martyn művészetének kivételes kvalitásával kapcsolatosan egy hatvanas évek eleji kaposvári kiállítása Don Quijote-rajzaiból, melyeket kivételes élménnyé tett számomra Takáts Gyula élvezetes, értő kalauzolása, mint olyan költőé, aki ma-

ga is sűrűen kezébe veszi az ecsetet, filcet, tustollat.) Martyn Berzsenyi-rajzai pedig nem szokványos illusztrációk, nem az író műveihez, hanem annak életéhez kapcsolódó alkotások: a költő életét és egyéniségét hozzák közel a mai nézőhöz, s ezáltal vezetnek el költői világához. Egy költősorsot jelenít meg, hitelesen megelevenítve társadalmi környezetét, sajátos táji hangulatát, atmoszféráját; látjuk a költőt lóháton, barátai közt, présháza küszöbén ülve, vagy a balatoni táj keretébe állítva – összegezi benyomásait a nagyszerű sorozatról Tüskés, s rendkívül tanulságos, amit Berzsenyi eszméinek, gondolatvilágának korszerűségéről, költészetfelfogásának modernségéről fejt ki, a modernség meze mögött újramelegített avíttság jelenkori, divatmajmoló képviselői ellenében. Rámutatva, hogy Berzsenyi régiessége csak látszólagos, valójában nagyon is modern művészetet rejt. Szólnunk kellene még Martyn hasonlóképp remek Petőfi illusztrációról, Janus Pannonius-sorozatáról, kortárs írókról, költőkről készített remek íróportréiról, a különböző kiállítások értékeléséről, ám hely híján érjük be annyival, hogy ez a világosan tagolt, jól szerkesztett könyv, mely olvasmányosan érdekfeszítő is egyúttal (sohasem hittem abban, hogy művészeti ismeretterjesztést csak kacifántos műszavakkal tűzdelt, elvont tudományos bikkfanyelven lehet művelni, többek között ez a könyv is méltó cáfolata e hiedelemnek) kitűnő eligazító kalauz hazai piktúránk egyik legerőteljesebb és legtalányosabb alkotójának világában, az ifjabb képzőművész-generációk számára hasznosítható tanulságokat sugalló életművében.

(Berzsenyi Dániel Irodalmi és Művészeti Társaság, 1997)

Kerék
Imre

Czigány György: Itt van Pompeji

Az Erkel-, SZOT- és József Attila-díjas Czigány György már huzamos ideje – a hatvanas évek óta jelen van irodalmi-művészeti életünkben. Írásaival a legismertebb irodalmi folyóiratokban, napilapokban rendszeresen találkozhat az érdeklődő olvasó. Nem csak népszerű szerkesztő-riporterként ismert a nagyközönség előtt, hanem mindinkább kiteljesedő költői, írói munkássága révén is. Költészetét irodalmi és művészeti életünk olyan kiemelkedő jelentőségű alkotói méltatták elismeréssel, mint Illyés Gyula, Rába György, Rákos Sándor, Lator László, Domokos Mátyás és Borsos Miklós, aki annak idején bemutatta ajánló sorok kíséretében a *Magunk kenyerén* című antológiában. „Ott vannak benne a valóság pontos rajzú részletei, a telített látvány, az átélt, tartalmas, sokfelé kinyíló pillanatok, de a közvetlen élménytől elválik, s egy metafizikai, olykor izzóan spirituális tartományba helyeződik." – jellemzi e líra karakterét lényeglátó tömörséggel Lator László.

A költő nemrég megjelent, tizenharmadik önálló kötete teljes érettségében reprezentálja a költő által eddig megtett utat, (huszonöt régi verset is felvett gyűjteményébe) egyúttal sejteti-érzékelteti azt is, hogy Czigány Györgynek még sok mondandója van és lesz a „póztalan érdeklődéssel és gyengéd szeretettel figyelt világról" (Baranyai Ferenc), s az életpálya elkövetkező állomásai még sok, művekké tisztuló-érlelődő élményt és meglepetést ígérnek. Milyen költői világkép tárul elénk ezekből a versekből? Kétségtelen, hogy Czigány György költői gyakorlatában jelentős mértékben eltávolodik

a tradicionális élménylíra szövegformáló és szerkezetalakító technikáitól, építkezésmódjától. Nem egyszeri, esetleges élményeket foglal versbe, hanem egymásra rétegeződő élmények sorából lepártol tapasztalatokat. Mintha a Rilkei axiómához igazodna, miszerint a vers nem valami érzelem kifejezése, hanem tapasztalatok sűrítménye. Persze, ez nem jelenti azt, hogy a költői én érzelmi rezdüléseit Czigány teljesen kiküszöbölné, kizárná verséből, csupán arról van szó, hogy azokat tárgyiasítottan, áttételes módon, képekké transzponáltan juttatja érvényre, előadásmódja éppen ezért visszafogott, tárgyilagos. Ő is tisztában van azzal, hogy abszolút értelemben vett személytelen líra nem létezik, a szubjektív elemeket lehetetlen teljesen kizárni a versből, a megjelenített külső világ tárgyai, történései ugyanis a költészet kezdeteitől fogva átitatódtak érzéseinkkel, gondolatainkkal. Hogy Czigány költészete filozofikus ihletettségű gondolatmeneteinek látszólagos olykori elvontsága ellenére sem válik ezoterikussá, attól szerencsésen megóvja őt józan valóságérzéke, a környező világ tárgyi konkrétumaira, történésmozzanataira irányuló, a rögzített látvány és történés néhol vízióvá szellemített, mégis realisztikusan hiteles-pontos rajzában revelálódó érzékenysége és megfigyelőkészsége. (*Isten múzeuma, Zoszima mondaná, Zoszima a halálról, Gyászjelentés hátlapján*)

A mulandósággal, az emberi létezés dilemmáival, megkerülhetetlen sorskérdéseivel számottevő intellektuális jellegű lírai darabjait ellenpontozva, valami megnyugtató, bölcs, görögös-mediterrán derű és életszeretet megkapó zeneiségű, harmonikusan zárt futamai teljesítik ki a változatos formavilágú kötetkompozíció összhangját. Mint pl. a Takáts Gyulának ajánlott *Pannon szonett*ben, mely alapos műgondra valló megmunkáltságával, végsőkig csiszolt, tisztán zengő rímbokraival, érett gyümölcsöket, telt formákat idéző hangulatával számomra a kötet legemlékezetesebb opuszai közül való. Vagy említhetjük itt még a *Berzsenyi kedvese* című költemény hangsúlyos ütemeket időmértékkel vegyítő, a klasszikus szapphói strófát ezáltal magyaros hangzással felzengető, telten érzéki és légiesen lebegő verssorait archaikus hangulatukkal, aszúvá-érlelt ízeikkel:

Mielőtt kővé válik remegése
Mozdulatában tündérek mulatnak
Mennyei kényszer dédelgeti táncát
Fénytremolóval.

Az olyan terjedelmesebb, összegező igényű verskompozíciók mellett, mint a *Megint*, Czigány leheletnyi-rövid darabjaiban is remekel. (*Hűség, Vonat-pillanat*) Közülük az enigmatikus, elemezhetetlen szépségű *Csend elé* címűt idézem itt, mint a vertérmek tömör zártságára emlékeztető mintadarabot:

A feledésben ragyogás van.
Derű: velünk és nélkülünk.

S hogy nem áll távol Czigány Györgytől az ironizálás, szatirizáló hajlam sem, tanúsítja a jelenkorunk viszolyogtató fonákságait kipellengérező verse, *A balgaság könyvéből*. Groteszk hatású reflexiók sorából összegeződő korhű látleletként nyugtázhatjuk emlékezetünkben. Másutt arra döbbent rá, hogy hétköznapjaink sodrában mennyire nem figyelünk a másik emberre, vér-rokonunkra, pedig minden ember csoda, élete egyszeri, nemismétlődő, s mi elszalasztjuk az alkalmat az egymásra találásra (*Nem láttuk*) S kevés olyan, emberlétünk végletes determináltságára eszméltetőbb verset ol-

Martyn Ferenc Festőművész 1) Folytatás

1931. febr. 15.- én az Abstraction-Création művészcsoport alapítói megfogalmazzák a szabályzatukat, a megállapodás 99 esztendőig érvényes. 47 év telt el a párizsi nemzetközi megállapodás óta. A párizsi Tokió-palotában az Abstraction-Création, emlékkiállításán ismerős jelenségek más tanulságok felé terelik a nézőt. E művészcsoport magyar tagjai közül legfeljebb, ha Martyn F. műveit ismeri közönségünk úgy-ahogy.

Rózsa Gyula: Absztrakció és kreáció.

Népszabadság, 1978. aug. 13.

Martyn Ferenc 1.

Pécsett él, évekén át a párizsi „Abstraction-Création" megbecsült tagjaként tevékenykedett. Rippl tanítványa, hatott is rá a mester stílusa. 1929-ben szürrealista képekből rendezett kiállítást a Tamás Galériában.

Nemzetkozi: Modern magyar [illegible], Bern, 1967

126.l.

Martyn Ferenc 2.

Később is egyaránt foglalkoztatta a természetelnű festészet, a szürrealizmus és a non-figuráció, vicha visszanyúlt a kubizmus téranalízisékez is. Hosszú nyugat-európai tanulmányút után 1939-ben tért végleg haza.

Wem Kalmár: Modern magyar műnyelv, Corvin 1968

126.l.

Martyn Ferenc 3.

Itthon először szobornázlatokat készített. A népművészet és a régi mesterségek elsődleges elemeiből /szerszámok, kútkáva, vitorla/, emberi és geometriai formákból alakította ki dekorativ plasztikai stílusát /Kompozíció 1943/. A fasiszta terror éveiben szürrealista hangú antifasiszta szellemű rajzsorozatot készített.

Nemzeti szerz.: Ordon nyugat számát, Cerni 1968

127. l.

Martyn Ferenc 4.

1945 után többféle ábrázolásmóddal dolgozott. Legújabb korszakát Márffy stílusával rokon lovascsatajelenetek, non-figuratív, dekorativ műnek és remek illusztrációk képviselik /Don Quijote, Bonaventure, Joyce-illusztráció 1965/.

Szemelt Lenyi: Modern magyar mesterek, Corvina, 1965

127.l.

Martyn Ferenc

Kezdetben az Európai Iskola tagja volt, de aztán Lossonczynal, Gyarmathynal és Kállai Ernővel együtt kilépett a szervezetből, és önálló absztrakt csoportot alkottak.

Németh Lajos: Modern magyar festmény, Corvin 1968 120. l.

Martyn Ferenc

Várlo-tok a Lukacs Lassól c.
Lásslata nyílik Magocsan 1969 X. 12-én

N.N.: A Pécs Baranyai muzeum
hónap rendezvényei 1969 okt.

Martyn Ferenc

Több társával együtt kivált az Európai Iskolából, és a „Négy világtáj felé" elsevezésű galériában mutatták be műveiket.

Némethy Lajos: [illegible] 1968

126.C.

Martyn Ferenc

Három művész /Martyn Ferenc, M. Kemény Judit, Takáts Gyula/ kiállitása. - Kaposvár, Rippl-Rónai Muzeum. - Ism.: Bodnár Éva, Művészet, 1966. 7.évf. 3.sz. 45-46. l.

Az 1966. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája /Művtört. Ért. 1969.3.sz. 243-284.l./

271. l.

MDK

Martyn Ferenc, Jerő

Érdemes művész.

—: Kiváló és érdemes művének 8.

Népszabadság, Bp. 1970. ápr. 2.

Martyn Ferenc MK

festőművész.

többek közt tőle is vásárolt
Pécs város 1955. évben az összesen 8200
frt értékü vásárlása alkalmával.

A pécsi városi tanács művelődési osztályának
irattára.

M.Heil Olga-Kiss Dessö-Török Lajos: 1945 utáni
művészeti életre vonatkozó adatok.
Művészettörténeti tanulmányok. Bp. 1960. 221-250.l.
245.l.

Martyn Ferenc

Levél Martyn Ferenchez az absztrakt művészetről képeinek tanulságai és vele folytatott beszélgetés alapján.

Rabinovszky Máriusz Két korszak határán Bp. 1965.
132-37.1

Martyn Terenc

csak olajtestékben dolgozott

Képzőművi Almanach Bp. 1969. 58. o.

Pesneczky Zsj utak

Martyn Ferenc, festő

A Helikon Galériában 20-nál több grafikáját állította ki. Megemlített s elemzett művek: a Lovas, az Ivországi partok II., Régi szerszámok, Szobortev, Régi szőlőprés (két db).

Rózsa Gyula: Martyn Ferenc és Samu Géza kiállítása 7.

Népszabadság, Bn 1972. nov. 3.

Martyn Ferenc

festő

Tomás Galéria

Új romantika

1944 febr – márc.

Dunántuli tájak

felett

olaff.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Martyn Ferenc

Méltatás.

Néray Katalin: A pluralizmus évtizede.
Művészet, 1980. október - 25. lap.

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas szobrász, festő-grafikusművész

Ritkán látható, de fontos kiállítást mutat be a Magyar Nemzeti Galéria: a képzőművészet-mondhatni alapműfaját, a rajzot, ennek alakulását a felszabadulásfóta eltelt időben. Az a sokarcú tematikai és stílusbeli változatosság, amelyet a kiállítás mutat, jelzi rajzművészetünk gazdagságát. – Egészen sajátos ízű Martyn Ferenc rajzművészete: a vonal barokkos kezelésével, göndörödő csavarásával, árnyékba futó megsűrítéseivel és fényt jelző ritkításával álmodja papírra a cervantesi történetet és más, szürrealisztikus látomásait. /említve/.

Lánoz Sándor: Rajzkiállítás a Magyar Nemzeti Galériában.
Jelenkor, 1980. szept. 820.-old.-on.

Martyn Ferenc, Jestő

L.: Zichy M.

–, Gárai G. beszélget .... 201-205.

Kátó határ, Bp. 1979. ám.

Martyn Ferenc, festő

L. Rippl-Rónai

Hárs Éva: Rippl-Rónai: Park alto khal 719-723.

Jelenkor, Pécs, 1979. júl.-aug. XXII/7-8.

Martyn Ferenc költő

Rajz.

Rajz.

Martyn Ferenc: Rajz 546

Jelenkor, Pécs, 1979. jún. XXII/6

Martyn Ferenc festő

Tiszás a művén és a múzeum kapcsolatairól.

Hárs Éva: Martyn Ferenc és a Janus Pannonius-Múzeum

512-513

Jelenkor, Pécs, 1979. jún.

XXII/6.

Martyn Tereve, Jestő

A tanítvány írása a Mesterről.

↓

Keserű Ilona: Kevés beszéddel 511

Jelenkor, Pécs, 1979 jún. XXII/6.

Martyn Ferenc, festő

„Találós kérdés az olvasóhoz:
Vajon M. F. (Martyn Ferenc) magyar festő
1938-ban a szürrealisták, vagy Piet
Mondrian kiállítását nézte meg először?"

Gellér B. István: Amikor a lélekvándorlásban 509-511
hittünk.

Jelentor, Pécs, 1979. jún.

XXII/6.

Martyn Ferenc, festő

Rajz: Repr.

[l.: Mm.: 3.]

Martyn Ferenc: Rajz

Jellemhely, Pécs, 1979. jún.

Műmelléklet: 4

XXII/6.

Martyn Ferenc, festő

M. f. könöntése

↓

Gyarmathy Tihamér: Köszöntő levél Pécsre 505

Jelenkor, Pécs, 1979. jún. XXII/6.

Martyn Ferenc, Jestő

Beszélgetés a művészről életéről, művészetéről, munkamódszeréről, nézeteiről

Bertha Bulcsu: Martyn mesterségе 483-487

Jelenkor, Pécs, 1979. jún. XXII/6.

Martyn Terence, festő

Rajz: Rajz

Martyn Terence: Rajz.
Jelentés, Pécs, 1979. jún.

Címoldal
Borító 1'
XXII/6.

Martyn Terence, festő

Rajz: Rajz

Martyn Terence: Rajz

Jelenkor, Pécs, 1979. jún.

Boríték 2.

XXII/6.

Martyn Terence, festő

Rajz: Repr

Martin Terence: Rajz. 487.

Jelenkor, Pécs, 1979. jún. XXII/6.

Martyn Ferenc, kstő

Rövid tanulmánya.

Martyn F.: Stílustörekvések Nyugaton 498-504

Jelenkor, Pécs, 1979. jún. XXII/6.

Martyn Ferenc, festő

Rajz:

Rajz

Martyn Ferenc: Rajz

Jelentés, Pécs, 1979. jún.

497.

XXII/6-

Martyn Ferenc

Martyn Ferenc az egykori Abstraction - Creation csoport tagja volt a pécsi Martyn Ferenc, akinek a művészete gazdag élményvilágot közvetít.

Bodzi Ferenc: Presence Paris - Budapest, Művészet, 1980. április - 44. lap.

Martyn Ferenc

Martyn Ferenc képe, A fasizmus szörnyetege szerepel a tárlaton

Horváth György: A korral szembesülve.
Művészet, 1980. április – 4. lap.

Martyn Ferenc

Balázs Irén kiállitása a Mücsarnokban október 27.-től,
Pantl Mihály kiállitása a Csili Galériában október 28.-ig,
Martyn Ferenc kiállitása a tatai Várban október 28.-tól,
Harmat Ferenc kiállitása az Állami Operaház Klubjában október 30.-ig,
M. Kiss József kiállitása a szegedi DÉLÉP Ifjuságí Klubban október 30.-ig tart nyitva, közli a lap kulturális eseményeket ismertető rovatában.

Élet és Irodalom, Bp. 1979. okt. 27.
XXIII. évf. 43. sz. 8. lap.

MARTYN FERENC

Önálló muzeuma van a müvésznek.

Kerékgyártó István: Festészet, mükereskedelem, mecenatura.
MÜVÉSZET, 1979. november - 8. lap

MARTYN FERENC

A művész műveiből 1978-79-ben a Művészeti Alap vásárolt, kiállításain vagy a műtermében.

Kerékgyártó István: Festészet, műkereskedelem, mecenatura.
MŰVÉSZET, 1979. november - 8. lap.

Martyn Ferenc

A magyar festészetet a kortárs európai müvészet áramkörébe is szervesen beletartozó müvekkel gazdagitó müvésztől egy képet vett a Képcsarnok 20.000.- Ft-ért.

Kerékgyártó István: Festészet, mükereskedelem, mecenatura. MÜVÉSZET, 1979. november - 8. lap.

Martyn Ferenc

Miltatás.

Sóska Lajos: Gyarmathy Tihamér kiállítása.
Művészet, 1979. november – 46. lap.

Martyn Ferenc

Birkás Ákos a tokaji Görögkeleti Templom Muzeumban július 22.-től,
Kolozsvári Miklós és Reményi Katalin a siklósi vár Lovagtermében július 22.-től,
Földi Péter a váci Görögkeleti Templomban július 23.-tól,
Marik Eszter és Janáky Viktor a veszprémi Dési Huber Teremben július 26.-ig,
Boér Ferenc a szigetmonostori Sziget Galériában július 30.-ig, fenti termekben szerepel műveivel.
Martyn Ferenc 100 rajza AZ IRODALOM REMEKMŰVEIvez c. kiállítása a Pécsi Galéria Szinház téri termében július 31.-ig megtekinthető,-közli a lap kulturális eseményeket ismertető rovatában.

Élet és Irodalom, Bp. 1979. juli. 21. XXIII.évf. 29. sz. 8. lap.

Martyn Ferenc, jeskő

Rejz: Rejz.

559.

Martyn Ferenc: Rejz

Jelenkor, Pécs, 1979. jún. XX II/6.

Martyn Ferenc, festőművész

Dokumentumok világítják meg Káplár Miklós példaképei, mesterei szoros kapcsolatát. Egy 1926-beli meghívó szerint Rippl-Rónai, Martyn Ferenc, Medgyessy Ferenc, Káplárral együtt szerepelt a művész szülővárosában, a Hajdúböszörményben rendezett kiállításon. 1974-ben ír a művész Káplár Miklós „tudatos művészről", mely változatlanul példa: mű és holnap útmutató.

M.L.: A Hortobágy felfedezője.
Petőfi Népe, 1978. okt. 24.

Martyn Ferenc

Varga Nándor Lajos akvarelljeinek kiállitása a Csók Galériában augusztus 23.-ig,
Prohászka Margit és Ványai Katalin textiltervezők kiállitása a kőszegi Zwingerben aug. 18.-tól,
Martyn Ferenc rajzainak állandó kiállitása Pécsett a Káptalan u. 6. sz. alatt,
Eifert János fotókiállitása a szegedi Bartók Művelődési Központban szeptember 9.-ig tekinthető meg.
Harsai Ilona és Vén Edit a győri Képcsarnok bemutató termében augusztus 31.-ig,
Várnagy Ildikó a Magyar Nemzeti Galéria Műhelysorozatában augusztus 23.-ig mutatja be müveit a fent nevezett kiállitó termekben.

Élet és Irodalom, Bp. 1979. aug. 18. XXIII. évf. 33.sz. 8. lap.

Martyn Terenc, Jestő

Raj:

Rep

Martyn Terenc: Raj 2. Borító 4.

Illenkor, Pécs, 1979. jún. XXII/6.

Martyn Terenc, festő

Rajz: Rejz

Martyn Terenc: Rajz. Borító 3

Jelenkor, Pécs, 1979. jún. XXII/6.

Martyn Ferenc, festő-grafikus-szobrászművész

Pécsett, a „múzeumutcá"-ban lévő épület emeletén – Csontváry, Vasarely és Martyn után – egy újabb jelentős életmű bemutatására vállalkozhatott a Janus Pannonius Múzeum.

Romváry Ferenc: Kitz Múzeum Pécsett.
Dunántúli Napló, 1978. nov. 6.

Martyn Ferenc szobrászművész

szobra az idén készült el állapítja meg B.K. "Ujértékes alkotások", "a kerámia és szobrász szimpozion szezonzárója" c. cikkében, amely összefoglalja az idei siklósi szimpozion záróünnepségének eseményeit.

cikk: "Lőrincz Győző keramikus művész" cimszó alatt

Dunantuli Napló 1978. X. 18

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas, érdemes művész

Pécsett, a Káptalan u.-ban kapott műterem-lakást a művész, akinek műtermét, bár, zártkörű kiállítás, de időnként megmutatják az érdeklődő látogatóknak.

Iránytű.

1978. IV. 5. Petőfi, 20.33 (Áné).

Martyn Ferenc

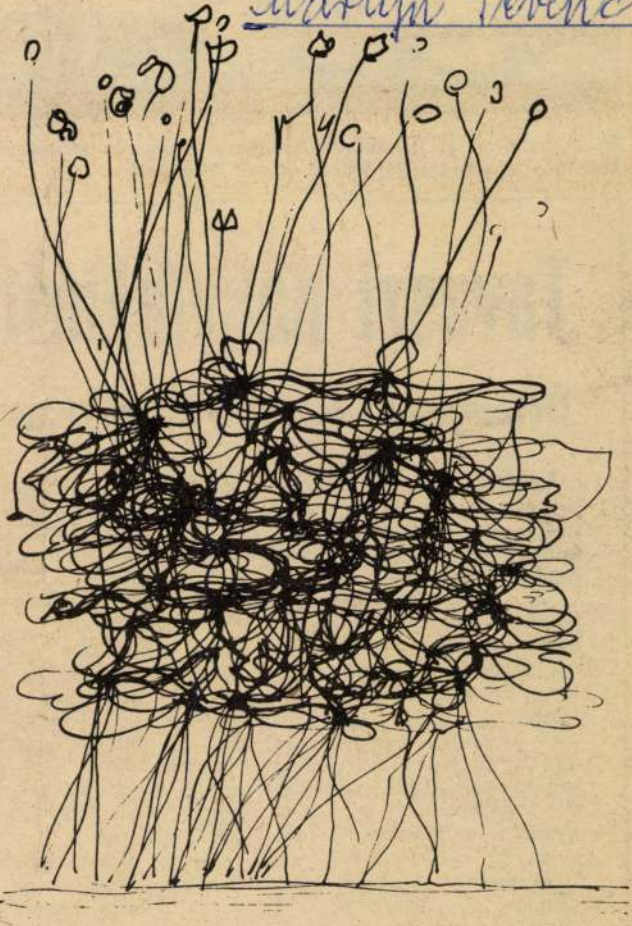

Martyn Ferenc rajza

Dunántúli Napló, 1978. ápr. 9.

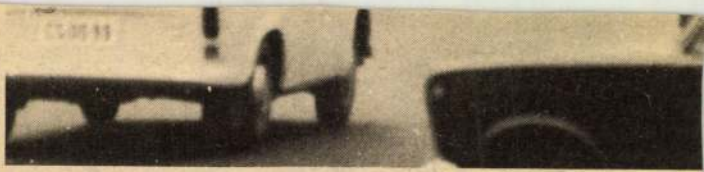

Az egész 6-os út legszűkebb szakasza Szigetvár belvárosán veze kiváltása egyre kiegyenlítőbb erővel jelentkezik.

Tavaszi nagytakarítás

Útfestések, felüljáró-tisztítás, lo

Nemcsak a Pécsre látogatóknak, hanem a „bennszülötteknek" is feltűnt az utóbbi időben: szemmel láthatóan szépül, csinosodik a város. Tisztábbak lettek az utcák, eltűntek az egyes helyeken addig virító szeméthegyek, újak váltották fel a télen megkopott útburkolati jeleket.

— Március közepén kezdődött és legkésőbb április végéig tart Pécs szokásos évi nagytakarítása — magyarázza a helyzetet Gyimesi László, a Köztisztasági és Útkarbantartó Vállalat igazgatója. — Vállalatunk 10 seprő- és mosókocsija, közel 100 utcaseprője járja a várost, tisztítja a tél folyamán lerakódott port, piszkot. A munkát felülről, a Mecsek oldaláról kezdtük, s onnan haladunk fokozatosan dél felé. Azóta, hogy telephelyünkön kutat fúrtunk és hozzá 200 köbméteres víztárolót építettünk, a korábbi 20—25 percről harmadára csökkent az öntözőautók feltöltési ideje, így többet fordulhatnak naponta. Arról nem is beszélve, hogy többé nem a város vízkészletét használjuk öntözésre.

De a locsolás még nem minden. Újrafestik az útburkolati jeleket, eltűntetik a hepehupás utak kátyúit, a KPM Közúti Igazgatósága

Martyn Ferenc

Méltatás.

Chikán Bálint: Körhéjdés.
Művészet, 1979. április – 4. lap.

Martyn Ferenc

Martyn Ferenc festőművész
a Pécsi Galériában rendezett
kiállítását.

—: Kiállítások.
Művészet, 1979. április – 47. lap.

Martyn Ferenc, testő

L. Barcsay

– : Jubileumi rajztiállítás ... 7.

Nérszabadság. Bp. 1980. ápr. 2.

Martyn Ferenc

MÁRTYN FERENC Kossuth-díjas festő- és grafikusművész 1950-ben készült Naplójának válogatott képanyagából nyílt kiállítás tegnap Pécsett, a Káptalan utca 6. számú műemléki épületben, az úgynevezett Martyn-házban.

Magyar Hirlap 1981/1/16/11

Martyn Ferenc

A Magyar Nemzeti Galériában megrendezett Ady album anyagában szerepelt alkotásával.

Uj tükör 1979/34/3

P.Szabó:Ady album

Martyn Ferenc, festő

L. Varga Imre

– Harminchárom magyar művén 7

Népszabadság, Bp. 1980 máj. 30.

Martyn Ferenc, festő

MARTYN FERENC Kossuth-díjas festőművész 1943-ban és 1944-ben készült rajzait, festményeit bemutató tárlat nyílt meg Pécsett. A kiállítás része A hónap műveszei bemutató sorozatnak, amelyet nemrég indítottak.

–: Hír 8.

Nérszabadság. Bp. 1980 ápr. 3.

Martyn Ferenc, festő

L: Csernus T.

683-706

Béládi M.: Bevezetés a nyugati magyar irodalomba

Jelenkor, Pécs, 1981. júl-aug. XXIV/7-8

Martyn Ferenc, festő

L. Banga I.

Láncz S. Képzőműv. krónika 726-730.

Jelenkor, Pécs, 1981. jül-aug. XXIV/7-8

Martyn Ferenc

Méltatás.

Sinkovits Péter: Absztrakció geometrikus...
Művészet, 1981. február — 50. lap.

Martyn Ferenc

A művész alkotása is szerepelt a Vigadó Galériában a Hommage a Bartók c. tárlaton.

Magyar Hirlap 1981/3/7/6

Wagner:Grafikai mappák Bartókról

Martyn Ferenc

Méltatás.

Garnyi László: Egy József archépe
Művészet, 1981. január – 48. lap.

Martyn Ferenc, festő

Martyn Ferenc rajzai a Vigadó Galériában

Martyn Ferenc Kossuth-díjas művész rajzaiból nyílik meg a Vigadó Galéria első egyéni művészbemutatója. Amint azt kedden, a kiállítást megelőző sajtóbemutatón elmondták, Rippl-Rónai József egykori tanítványának, a jelenleg Pécsett alkotó művésznek másfél száz művét, negyven esztendős munkásságának legjavát láthatja a budapesti közönség.

Az alkotó ma megnyíló, eddigi legteljesebb grafikai kiállítását egy hónapig tekinthetik meg az érdeklődők.

–: Hír

8.

Népszabadság, Bp. 1980 jún. 8.4.

Martyn Ferenc, festő

L: Borsos M.

–: Mohács előtti gyűjtemény 2.

Esti Hírlap, Bp. 1980. márc. 6.

Martyn Ferenc

Martyn korán felismerte
Egry jelentőségét és barát-
ságuk bizonyítéka, hogy
Martyn rendezte Egry pe-
csi kiállítását is.

Csanyi László: Egry József arcképe.
Művészet, 1987. január—48. lap.

Martyn Ferenc

A szentendrei kolónia értékei-
nek felfedezése és elismerése a
mester művészetének méltó
respektálása volt.

Kristó Nagy István: Vásárhelyi művészet...
Művészet, 1980. június – 39. l. sp.

Martyn Ferenc, festő

megemlíthe

Fodor András: Tatáros Gyula: Ünnepére 97-100

Jelenkor, Pécs 1981. febr. XXIV/2

Martyn Ferenc, költő

l. Kass János

P. Kiss J.: A nép magyar illusztrátora 7.

Népszabadság, Bp. 1981. márc. 20

1) Folytatódik

Martyn Ferenc, szobrász, festő-grafikusművész

Martyn Ferencnek a kötetben közölt két vajzra a „Vajat" c. portréra és a „Bányász" c. álló alakra /képr./ inkább a reális helyzetérzés jellemző, mint az elvont összegyűjtés. Feltehetően azonos volt a két rajz modellje, a művész nem „szépített"; nem munkáshőst ábrázolt, hanem munkást.

Ovadi Nóra: A felszabadulás után.

Népművelés, 1979. 4. 12-13 old.

Martyn Teren, festő

Elemző ismertetése a művén fejlődésének, nemzetközi kapcsolatainak, sokrétű művészetének.

Rózsa Gyula: A Martyn-jelenség 488–497.

Jelentor, Pécs, 1979. jún. XXII/6

Martyn Terenc, Pestő

A tanítvány (Lautos) beszámolója
találkozásaimról.

Lautos Terenc: Mindig feladatot adott. 506-508

Jelenkor, Pécs, 1979. jún. XXII/6.

Martyn Ferenc, költő

L: Korniss D.

Lőrincz S: Képzőmű. Krónika. 536-540

Jelenkor, Pécs, 1980. jún. XXIII/6.

Martyn Terenj, festő

L.: Zichy M.

Ét. T. képzőművének és iparművének. 379.

Élet és Tudomány, Bp. 1980. márc. 21. XXXV/12.

Martyn Terence, festő

L: Simon Béla

Romváry Terence: Simon Béla kiállítása 704-704.
Jelenkor, Pécs, 1980. jül-aug. XXIII/7-8

Anatyo Ferenc

Méltatás.

Mezei Otto: Lossonczy Tamás és a magyar szürrealista absztrakció.

MŰVÉSZET, 1979. július - 26. lap.

Martyn Ferenc, festő

Megemlítve.

Fodor András: Vidéki irodalmi műhelyek
140-143.

Új Auróra, Békéscsaba, 1979. 2.

Martyn Ferenc, festő

[L: Tot, Maigo]

L.: Fürtös György

–: A Jelenkor krónikája

1055

Jelenkor, Pécs, 1979. nov.

XXII./11

Martyn Ferenc

Részt vett a Magyar Nemzeti Galériában megrendezett rajzkiállításon.

Magyar Hirlap 1980/5/15/6

Wagner: Levélféle egy rajzkiállitásról

Martyn Ferenc, festő

h: Borsos M.

–: Tróh, hollóh hobrai Baranyában 9.

Bp. 1979. dec. 28.

Népszabadság,

Martyn Ferenc, festő

□ TÖREDÉKEK címmel könyv alakban is megjelentek Martyn Ferenc festő- és grafikusművész írásai. A kötetet a Baranya megyei Tanács adta ki a művész 80. születésnapja alkalmából.

2.

— Töredékek

Esti Hirlap Bp. 1979 okt. 11

Martyn Ferenc, festő.

L.: u. ó

[M.m.: 3. old.]

Martyn Ferenc Sziklás part jelzőberendezéssel

Műnelle Klet 4

Jelenkor, Pécs, 1980. népt. XXIII / 9

Martyn Ferenc, festő

L. Kondor B.

Láncz S.: Képzőmův krónika 819-823.
Rajzkiállítás a ...

Jelenkor, Pécs, 1980. szept XXIII/9.

Martyn Ferenc

neve emlitve Horváth György:

A Müvészeti Alap vásárlásai'79

Kiállitás a Mücsarnokban c.cikkében

/A cikket lásd Deim Pál-nál!/

Magyar Nemzet 198o.jan.2o.

Martyn Ferenc, grafikus festő

L: Deim Pál

P. hűcs j: Faustus doktornak a hűcsarnokban 13

Nérszabadság, Bp. 1980 márc. 23.

Martyn Terenc, festő

L: Zágon Gyula

-: Krónika

Belső borító

Jelenkor, Pécs, 1950. okt.

XXIII/10

Martyn Ferenc, festő

L: Káplár Miklós

Masits Lánló: A hajdúböszörményi Káplár-ház 8

Nénszabadság, Bn. 1980 febr. 24.

Martyn Ferenc

Méltatás

Bakos Katalin: Molnár Sándor
Művészet, 1981. április – 14. lap.

Martyn Ferenc, festő

Jegyzetek az illegalitásból, 1944.

Martyn Ferenc: A szenvedély tőbbje 359–362

Jelenkor, Pécs, 1982 ápr XXV/4

Martyn Ferenc, festő

Alcím: „Martyn Ferenc Lovas, karddal című képére

Vers.

↓

Bertók László: Az angyal felszólalása 980.

Jelenkor, Pécs, 1981. nov. XXIV/11.

Martyn Ferenc festő-grafikus-szobrászművész.

„Művészet és társadalom 1945–1980" címmel megnyílt a Műcsarnokban hazánk felszabadulásának 35 évfordulója és az MSZMP XII. kongresszusának tiszteletére rendezett kiállítás. – Martyn Ferenc „a fasizmus szörnyetegei" (1945) című vászna szerepel a kiállításon. /emlitve/.

Wehner Tibor: Ünnepi kiállítás a Műcsarnokban. Dolgozók Lapja, 1980. márc. 30.

Martyn Ferenc, festő- és grafikusművész

E tárlat megnyitásáig rajzkiállítás még nem volt hazánkban. Ez az első tárlat, mely a rajz, műfajához kötötte magát. – A kezdeteknél valóban azok álltak, akiket a tárlat a történeti folyamat elejére helyez: Barcsay Jenő, Szabó Vladimir, Szalay Lajos, Martyn Ferenc – és azok vették körül őket, akik egy-kettő-három művel ugyancsak képviselve vannak. Martyn Ferenc főiskolai tanár és magányosságban is elveihez, elképzeléseihez ragaszkodó.

Horváth György: Rajzkiállítás a Nemzeti Galériában, Magyar Nemzet, 1980. máj. 1.

Martyn Ferenc, festő-grafikus-szobrászművész a Nemzeti Galériában megnyílt a Magyar Rajzművészet 35 év "c. kiállítás, melyen hetvanhat művész alkotása szerepel. Köszöntik Baranay Jenő, Martyn Ferenc és a mai ifjú nemzedék sok tagja.

Déli Krónika.

1980. április 1. Kossuth 12.00 /M/.

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas festőművész 2). Folytatás.

Kelle Sándor műtermében egy festészeti szabadiskola működött. Ugyanolyan célból, mint amilyen célból Gebauer Ernő létesített iskolát: aki szeretne a képzőművészeti Főiskolába kerülni, legyen valahol felkészülni erre, – hiszen akkor művészeti gimnázium nem volt. Gádor Emil szervezte meg az iskolát. – Martyn Ferenc is eljött, többször korrigált és ezzel vezetést adott.

Festőiskolák nyomában.

1980. X. 25. Kossuth 13.30 /Áné/.

Martyn Terence, festő

a pécsi Nemzeti kínkó, előadásához

a dúletehet kevez te.

Zappe László: Sokarú társulat.

14.

Népszabadság, Bp. 1979 jún 3.

Martyn Ferenc

Lossonczy Tamás munkásságára hatással volt Martyn Ferenc művészete.

Mezei Otto: Lossonczy Tamás és a magyar szürrealista absztrakció.

MŰVÉSZET, 1979. július - 26. lap.

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas, festő, grafikus-szobrászművész

Dombóváron most látható „Új köztéri szobrok 1981-82.-ben" címmel kiállítás nyílt, a városi művelődési központ rendezésében. Az általános iskola aulájában aug. 13-ig látható olyan művek is szerepelnek, mint Martyn Ferenc Pécsett felállított „Hangya" c. terplasztikája, vagy Varga Imre" szintén Pécsett felavatott Liszt Ferenc szobra.
/említve/.

B.K.: 150 köztéri szobor két év alatt.
Dunántúli Napló, 1983. júl. 11.

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas szobrászművész grafikus művész

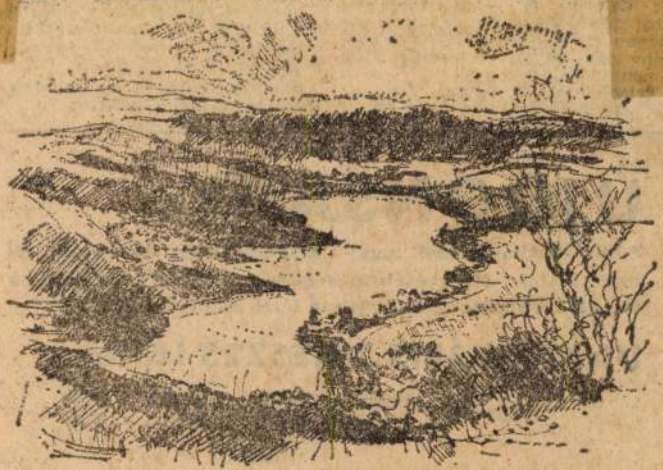

Orfű mellett a Pécsi-tó / nem őskorból való. / de a tájék megszokta máris, / a völgyben csillogó kaláris. (Martyn Ferenc rajza, Weöres Sándor verse.)

Magyar Nemzet, 1983. szept. 25. 9. old.

Martyn Ferenc festőművész

○ Martyn Ferenc festőművész kiállítása Szekszárdon ma nyílik meg a Művészetek Házában.

▲ A Szőlő szüret bor

Népszabadság, 1985. X. 1

Martyn Ferenc

P. Szücs Julianna: Rész az egészből? Jegyzet egy országos tárlat emblémájához

Népszabadság, 1985. VIII. 24.

Martyn Ferenc

Martyn Ferenc festőművész munkásságát bemutató kiállítás nyílik ma este, hat órakor, Balatongyörökön, a Hazafias Népfront községi bizottsága rendezésében.

Magyar Nemzet 1985. VIII. 9.

Martyn Ferenc

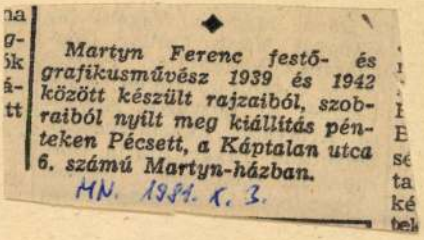

◆

Martyn Ferenc festő- és grafikusművész 1939 és 1942 között készült rajzaiból, szobraiból nyílt meg kiállítás pénteken Pécsett, a Káptalan utca 6. számú Martyn-házban.

MN. 1981. X. 3.

Magyar Nemzet 1981. X. 3.

Martin Ferenc

A fasizmus
szörnyetegei

Aradi Nóra: A magyar művészet története 1945 után.
MŰVÉSZET, 1981. március - 4. oldal.

Tanulmány

Martyn Ferenc

„A fasizmus szörnyetegei" c. képe szerepelt a „Művészet és társadalom" c. kiállításon – emlitve

Feleki Béla cikke „Művészet és társadalom, kiállítás a Műcsarnokban" a 11. oldalon

Magyar Nemzet 1980. III. 22.

A Jelenkor szeptemberi száma

A Pécsett szerkesztett irodalmi és művészeti folyóirat új számának élén a 70 éves *Vas Istvánt* köszönti *Sőtér István* esszéje és *Takáts Gyula* költeménye.

A szám lírai rovatában többek között *Galambosi László, Hervay Gizella, Károlyi Amy, Mészöly Miklós, Pákolitz István, Pécsi Gabriella* és *Zelk Zoltán* verseit olvashatjuk. A prózák sorában *Békés Pál* elbeszélése és *Tandori Dezső* Köszönj el a rézkilincstől c. drámájának második része kapott helyet.

A művészeti tanulmányok közül kiemelkedik *Németh Lajos:* A Kondor-legenda c. írása. *Láncz Sándor* képzőművészeti krónikája a Magyar Nemzeti Galériában rendezett rajzkiállításról és a Pécsett bemutatott VI. országos kerámia biennáléről számol be. Olvashatjuk továbbá *Tüskés Tibor* meğnyitóját, amely *Martyn Ferenc* grafikáinak a Vigadóban rendezett kiállításán hangzott el.

Az irodalmi esszék, tanulmányok közül figyelmet erdemel *Melczer Tibor* írása *Kormos István* költészetéről és *Nemes Nagy Ágnes:* Irodalmi szénaboglya c. jegyzetei. A Versről versre-sorozatban *Nemes Nagy Ágnes:* Ekhnáton éjszakája c. költeményéről beszélget az íróval *Lator László.*

*

Martyn Ferenc kossuth-díjas festő-grafikusművész

Dunántúli Napló, 1980. aug. 31.

skés Tibor

Szülőföldünk, a Dunántúl

Szülőföldünk, a Dunántúl

A dunántúli vidékekből fakatájesszék után született g Tüskés Tibor új könyve *ülőföldünk, a Dunántúl* cín, s látott napvilágot a kömúltban a Tankönyvkiadó ülőföldünk" sorozata hardik köteteként. Emlékezetes nyv iródott erről az országzről' három és fél évtizede s tudós könyvtárosa, Várnyi Nándor tollából. 1944 rán jelent meg ez a könyv gyar *Dunántúl* címen, ngsúlyozva a *magyar* jelzőt Dunántúlra fenekedő német eszkedés ellenében, már a net megszállás idején. nelmi, képzőművészeti illusztrációkkal vagy éppen dokumentumokkal ábrázolja. Egy-egy szemelvény után Tüskés Tibor kérdésekkel ösztönzi az olvasót a témakör továbbgondolására, további példák vagy éppen kapcsolatok, összefüggések keresésére. Kerüli a sokszor hallott, látott illusztrációkat, és figyelmünket a megbúvó értékekre irányítja. A szíves kalauz szerepét vállalja e könyvben az író. Bevezeti az egyes témaköröket, és enged másokat beszélni – hadd szólaljon meg teljes orkeszterrel „Pannónia dicsérete".

Martyn Ferenc Kossuth-díjas festőművész 1) Folytatás

Kelle Sándor festőművész emlékezik, hogy Martyn Ferenccel egy kiállításon találkoztak első ízben 1940, vagy 41-ben. Ő 1940-ben érkezett haza Párizsból. Amikor 45-ben, illetve 45 után a mohácsi telep szinte megszünt, - mert hiszen Martinszky meghalt - akkor Martyn folytatta a szervezést, de már az itteni pécsi-eket, akik között itt Bizse János és feleséget, Csek László, Bezzegh Zoltánt, Gádor Emilt és Kelle Sándort találta. Később kibővült a társaság Budai Lajossal, Soltra Elemérrel és Haraszti Pállal. Ez volt a törzs, ami 45 után kb. 60-ig egy erőteljes pécsi iskolát jelenthetett.

Festőiskolák nyomában.

1980. X. 25. Kossuth 13.30 /Áné/.

Gyr Ferenc, Kossuth-díjas szobrász-festő-grafikusművész

Zengővárkonyban tegnap emlékeztek meg Fülep Lajos művészettörténészről, születésének 95., és halálának 10. éves évfordulója alkalmából. Az ünnepség keretében leplezték le a tudós szobrát, portréját, Martyn Ferenc alkotását. (emlitve)

TV-Hiradó 2.

1990. okt. 11. Televizió 21.55 (M.).

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas szobrász-festő-grafikusművész

Kaposváron, a Képcsarnok Váll. Vaszary-termében megnyílt Harnóczi Dóra tárlata, Barcson, a Drává Múzeumban Csinkotay Frigyes művét állították ki. — Martyn Ferenc jó ismerője Csinkotay Frigyes művészetének. Róla mondott jellemzésében elhangzott: „És úgy érzem, hiszen hosszú esztendők igazolják, hogy Csinkotay festészete: vallomás önmagáról; ragaszkodás a szülőföldhöz, Somogyhoz."

H.B.: Festménybemutató Kaposváron, Barcson.

Somogyi Néplap, 1980. okt. 3.

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas festő-grafikus-szobrászművész.

A Tavaszi Fesztivál rendezvényeinek keretében a Csok Galériában és a Csontváry teremben rendeztek kiállítást. Mindkét helyen neves művészektől sokszorosított grafikai alkotások láthatók. Első izben mutathatjuk be Martyn Ferenc és Korniss Dezső grafikai munkáját.

Esti Magazin.

1981. III. 20. Kossuth 18.30 (Kiné).

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas szobrász-festő-grafikusművész

A magyar absztrakt művészet kezdetét Martyn Ferenc jelenti, „a legrégibb, legtudatosabb és legrendszeresebb absztrakt iskolázottságú művész" mint Kállai Ernő írta róla s mástik jeles és következetes mestere Lossonczy Tamás.

Csányi László: Lossonczy Tamás és az absztrakt festészet.
Népújság/Tolna/1981. júl. 26.

Martyn Ferenc, festő-grafikus-szobrászművész, Kossuth-díjas

Kaposváron, a Romahegyi villában töltötte gyermekkorát Rippl-Rónaival. Martyn Ferenc, akit a mester feljegyzéseiben egyetlen tanítványának vallott.

A Rippl-Rónai örökség

1981. I. 20. VRH 20.15 /Dné/.

Martyn Ferenc

Pécsi Planetárium kiállítás

Magyar Nemzet 1983. VIII. 11.

Markyn Ferenc

Kiállítás az európai iskolából

Népszabadság, 1984. X. 11

Martyn Ferenc

Kiállítás Dombóváron

Magyar Nemzet 1983. VIII. 11.

Martyn Ferenc

Vigilia a Nemzeti Galériában

Magyar Nemzet 1983. X. 7.

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas, szobrász-festő-grafikusművész

Gyarapszik a pécsi Janus Pannonius Múzeum képzőművészeti gyűjteménye. Az idei évben Martyn Ferenc 50 grafikát, Victor Vasarely 65 új szitanyomatot és két plavztikát ajándékozott Pécsnek. Az utóbbi kettő közül az egyik egy különleges szépségű sakk-készlet. (említve).

Dunántúli Napló, 1981. okt. 1.

Martyn Ferenc Kossuth-díjas szobrász-festő-grafikusművész a Műcsarnokban rendezett Országos Képzőművészeti Kiállításon szereplének Martyn Ferenc megbízható értékű művei.

Losonci Miklós: Országos képzőművészeti kiállítás a Műcsarnokban, Hevesi Szemle, 1982. jún. 11. old.

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas festő-grafikus-szobrászművész

Számos képzőművészeti alkotást avatnak fel a jelenlegi ötéves (terv) ideje alatt.
Martyn Ferenc „Hangya" c. szobra a pécsi Mozgalmi Ház elé lesz elhelyezve. /emlitve/.

G.D.: Baranya köztéri szobortervei.
Dunántúli Napló, 1982. Jún. 12.

Martyn Ferenc

Újlaki Gabriella: A kollázs elnyeli a montázst?

Művészet, 1983. február

Martyn Ferenc

Szerémi Pál: Barangolás
A képzőművészeti publicisztika
lehetőségeiről

Művészet, 1983. September

Martyn Ferenc

Menyhárt László: Vihar előtt

Művészet, 1982 szeptember

Martyn Ferenc

Lóska Lajos: Kélárnyékban
Vaszkó Erzsébet festészetéről

Művészet, 1982. május

Martyn Ferenc

H.M.: VIII. Országos Kisplasztikai Biennálé

Martyn Ferenc

Rideg Gábor: Egy szobrász Pannóniából
Beszélgetés Rítfalvi Sándorral

Művészet, 1983. július

Martyn Ferenc

Gyetvai Ágnes: Kortársaink közgyűjteményben

/

Művészet, 1982. március

Martyn Ferenc

Pinkovits Péter: Tisztelet Picassónak

/

Művészet, 1982. március

Martyn Ferenc

Szabadi Judit: Hagyomány és korszerűség

Szolnok, 1984. X.

Martyn Ferenc

Tüskés Tibor: Film Martyn Ferenc művészetéről

Szeged, 1984. VI. hó

Martyn Ferenc

Hallama Erzsébet: Beszélgetés
Martyn Ferenccel

Jelenkor, 1984. VI. h.

Martyn Ferenc
az Európai Iskola tábora

Magyar Nemzet 1984. XI. 4.

Martyn Ferenc
kiállítás kapcsán

Magyar Nemzet 1988. IX. 30.

Martyn Terence

Kiállítás Kaposvárom

Magyar Nemzet 1984. IX. 27.

Martyn Ferenc
Lossonczy Tamás köszöntése

Magyar Nemzet 1984. VIII. 12.

Martyn Ferenc

Roza

Magyar Nemzet 1985. 11. 22.

Martyn Ferenc

Gyarmathy Tihamér születésnapjára

Magyar Nemzet 1985. III. 8.

Masznyik Iván

Kabadi Judit: Hagyomány és
korszerűség

Szolnok, 1984. IX

Martyn Terenc, költő

L: Konok Tamás

13.

Vadas József: Föld, virág nélkül

Élet és Irodalom. Bp. 1984 aug. 31. XX Um/35

Martyn Ferenc, festő
szobrász

L: Deim Pál

Vadas József Generál ár 13

Élet is Irodalom Bp. 1984 ápr. 20. XXVIII/16

Martyn Terence, festő

L: Kesen Ilona

Vadas József: Hullámzás 13.

Élet és Irodalom Bp. 1984. jan 20. XXVIII/3

Martyn Ferenc, Pestő

L: Vajda Lajos

Rózsa Gyula: Kállai Ernő arcképe 15.

Népszabadság, Bp. 1981. okt. 11.

Martyn Ferenc festő

MARTYN FERENC Kossuth-díjas festő- és grafikusművész 1939 és 1942 között készült rajzaiból, szobraiból nyílt meg kiállítás pénteken Pécsett.

– Hú

8.

Népszabadság, Bp. 1981. okt. 3.

Martyn Ferenc, festő

L: Kéri Ádám

Láncz S: Képzőmüv. krónika 715-718

Jelenkor, Pécs, 1982. júl.- aug. XXV/7-8

Martyn Terence, festő

L. Gellér B. Istvánn

-:

Krónika

Borító 3

Jelenkor, Pécs, 1981 június

XXV/6

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas festő-grafikus, szobrászművész

Ha régi akvarelleket nézünk, feltűnik, hogy Tatán annak idején hány malom működött. A malmok helyreállítása folyik, Fellner Jakab saját malmát is helyreállítják. A tervek szerint ez képzőművészeti kiállítóhelye lesz a megyének. Megyei képzőművészek – Zilahy György, Kemstok Károly anyagot kaptak és esetleg Martyn anyagot is kapnak a kiállításra.

Utikalauz üdülőknek.

1980. VII. 7. Petőfi 10.15 /V.J./

Martyn Terence, festő
grafikus

Címlap: Repr

— : A borítót tervezte és rajzolta [Borító: 1]
Martyn Terence Borító: 2

Jelenbár, Pécs, 1980. január

XXIII/1

Martyn Ferenc, festő

megemlítve

-: Találkozás ám

4 – 12

Jelenkor Pécs 1980. jan.

XXIII/1

Martyn Ferenc, testő
hobrán

MARTYN FERENC elkészítette *Fülep Lajos* szoborportréját. A portrét a zengővárkonyi Fülep-múzeumban helyezik el.

*

–: krónika

Borító 3.

Jelenbor, Pécs, 1980. febr.

XXIII/2

Martyn Ferenc

Ő művén Kassák portrét
alkotott.

Bodri Ferenc: In memoriam Kassák.
Művészet, 1980. október - 45. lap.

Martyn Ferenc, festő

L: Breuer Marcel

Major Máté: Az építészet szolgálatában 829-837.

Jelenkor, Pécs. 1982 szept. XXVI/a

Martyn Ferenc

Méltatás.

Lóska Lajos: Teknőszárnyú angyalok.
Művészet, 1981. május – 28. lap.

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas szobrász-festő-grafikusművész

Jakovits József antifasizmuszához nem férhetett kétség. „Háború" és „Hitler" c. kompozíciói minden elvontságuk ellenére a belülről átélt és szívből meggyűlölt történelmi korszak agitatív ellenemlékműveikent hatnak. Az előbbi mű méltó párja Szántó Piroska metafizikus szorongást megformázó „Félek" c. képének, utóbbi méltó folytatása Martyn Ferenc rajzolta „A fasizmus szörnyetegei" címet viselő apokaliptikus grafikasornak. /említve/.

P. Szücs Julianna: Jakovits József szobrai a Magyar Nemzeti Galériában.
Népszabadság, 1983. febr. 16.

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas szobrász-festő-grafikusművész

a dombóvári ált. iskola anlájában aug. 13.-ig megtekinthető kiállításon olyan művek is szerepelnek, mint a Pécsen felállított Martyn Ferenc „Hangya" c. térplasztikája, vagy Varga Imre ugyancsak Pécsett felavatott Liszt Ferenc szobra. /említve/.

B.K.: Országos kiállítás Dombóváron.
Dunántúli Napló, 1983. júl. 11.

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas festő-grafikus-szobrászművész

Tízéves a Pécsi Grafikai Műhely, - kiállításukon szerepel Martyn Ferenc műve.

Romváry Ferenc: Tíz év után.
Dunántúli Napló, 1984. febr. 25.

Martyn Ferenc, Kossuth díjas festő-szobrász-grafikusművész

Megnyílt a Műsarnokban az Orsz. Képzőművészeti Kiállítás. Szombetűnő, hogy minden műhely, függetlenül a helységtől, számos új árnyalat jegyében lép a porondra. Martyn Ferenc, Barcsay Jenő – és még több alkotó – művei jelzik, hogy mindenütt az országban a legmagasabb szintre törekednek.

Losonci Miklós: Országos Képzőművészeti Kiállítás.
Zalai Hírlap, 1984. márc. 31.

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas festő-grafikus-szobrászművész

M. Kemény Judit szobrász-festő-grafikusművész kiállítása Győrött, a városi könyvtár galériájában jún. 23-ig látható. A művész szinte mindent tud, amit rangjához képest mesterségéhez, mesterségéről tudnia kell. Hogy Martyn Ferenc érzékedő figyelme kísérte, sejtetni engedi, hogy az európai iskolához közelállónak nevezhetjük M. Kemény Juditot.

V.L.: Röpülés az ismeretlenbe.
Kisalföld, 1984. jún. 9.

Martyn Ferenc (Kossuth-díjas, festő-grafikus-szobrászművész)

Megnyílt a Műcsarnokban az országos tárlat, – a reprezentatív teremben, a rangidős mesterek között szerepel Martyn Ferenc két, tükörképszerűen összetartozó absztrakt kompozíciója. (említve).

Wagner István: Élményre várva.
Magyar Hírlap, 1982. máj. 1. 7. old.

Martyn Ferenczt

grafikái:

→ Anna Morgit

MŰVÉSZET 1985/11/64

Martyn Ferenc : Pestő

L: Rippl-Rónai József

Bertha Bulcsu: A kettő mosolya

15.

Élet és Irodalom, Bp. 1986. jan. 31. XXX/5

Martyn Ferenc festőművész

Lsd → Lossonczy Tamás fm

(Művészet 1985/7. 26.o
27.o
29.o)

Martyn Ferenc †

említés

Csd → Vaj da Lajos

Kortárs 1985/7/163

MARTYN Ferenc (festő)

Végezetül szomorú kötelességünk megemlékezni arról, hogy nyolcvanhét éves korában elhunyt Martyn Ferenc festőművész, századunk magyar képzőművészetének kimagasló alakja. Martyn Ferencet Komárom megye is gyászolja, hiszen gyakran fordult meg, vendégeskedett Tata városában, ahol a vár toronyszobájában állandó kiállítássá rendezett képei várják a látogatókat.

WEHNER Tibor: Képzőművészeti krónika : 1986. március, április. = Uj Forrás, 1986. 4.sz. 73.p.

MLADONYICZKY Béla (festő)

"Duray Tibor változatlanul erőteljesnek mutatkozott, Gábor Mária festményei világát hitelesen plántálja át plakettjeibe. Kaubek Péter Hellas-élményeiről tudósított. Mladonyiczky Béla az alföldi festészet közhely mótivumaiból formált kedves ármet."

SALAMON Nándor: Mérlegen az V. Országos Érembiennálé. = Uj Forrás, 1986. 1. sz. 57.p.

Általában erőteljesen hangsulyozott,

MAGYAR FERENC (festő)

A tatabányai Kertvárosi Galériában volt kiállitása

Wehnerv Tibor: Művészeti krónika = Uj Forrás, 1986. 1.sz. 62.p.

Martyn Ferenc fm. gr

→ Berda Emő fm

MŰVÉSZET 1985/10/27 28

Martyn Ferenc fa

emlékére

→ Bartha László fa

MŰVÉSZET 1985/5/32

Martyn Ferenc

Grafika

Mühely 1985/5

Martyn Ferenc

Kiállítás Kaposváron

Miskolc 1985/5

Martyn Ferenc

20 éve hunyt el Nezelszky Géza

Magyar Nemzet 1986. X. 4.

Martyn Terence

Kiállítás Miskolcon
a Bőrzi István terembe

Magyar Nemzet 1986. IX. 2.

Martyn Terence

Európai iskola tatlata

Zalaegerszegen

Magyar Nemzet 1987. 11. 14.

Martyn Ferenc

Pécsi - Káptalan u-i múzeum

Siklós
1986. XII. 5

Martyn Ferenc

Nagy Y. Képtár – Baja.

Népszam
1986. II. 14.

Martyn Ferenc

Káplán Miklós mostoha száz esztendeje

Magyar Nemzet 1987. 11. 12.

Mastyn Ferenc f

nestge

Boksos László-nak

MŰVÉSZET 1985/9/14

Martyn Ferenc

kiállítása a szombathelyi
réptárban

Népszabadság, 1987. IX. 10

Martyn Ferenc

Wehner Tibor: Képzőművészeti kronika
Komárom megye, 1985 márc, ápr

Uj forrás, 1985. 4. nám

Martyn Ferenc

Salamon Nándor - Szepsetel az V. Dunántuli Tárlatról

Uj forrás, 1985. 4. szám

Martyn Ferenc

kiállítása Miskolcon a
Képesarnok Szőnyi István
termében

Népszabadság, 1986. IX. 9.

Martyn Ferenc

Tüskés Tibor: Faras Pannoniusa
mai képmásai

Dunatáj, 1985. 1. szám

Martyn Ferenc

Kiállítás Pécsett

Velence 1985. IX.2.

Martyn

Molnár Sándor kiállítása
a Francia Intézetben

Magyar Nemzet 1985. III. 29.

Martyn Ferenc

Pécs – a mirenmd vissza

Népszava 1985. III.6.

Martyn Ferenc festőművész

- Országos képzőművészeti kiállítás
- neve megemlítve

Fejér Megyei Hírlap
1984. márc. 31.

MARTYN Ferenc festő

Tüskés Tibor: Martyn Ferencről szóló írások bibliográfiája. In. Baranyai Művelődés, 1985.

Martyn Ferenc, testó.

L: Lantos Ferenc

Bertha Bulcsu: Öregheggyi napló 3.

Élet és Irodalom Bp. 1985 jún 21. XXIX/25

Martyn Ferenc, Jestő

L: Dein Pál

Vadas József: Tárt kapuk

Élet és Irodalám

Bp. 1985. ápr. 12.

12.

XXIX/15

MARTYN Ferenc festő

MARTYN FERENC műveiből rendeztek kiállítást Szekszárdon, a Művészetek Házában. Az október 1-i megnyitón *Csányi László* író mondott beszédet. A kiállítás december végéig látogatható.

Jelenkor, 28.évf. 11.sz. 1985. Krónika rovatban

MARTYN Ferenc festő

"Visszavonultsága idején egy festővel került szorosabb kapcsolatba, Martyn Ferenccel, e kapcsolat egészen Fülep haláláig élő maradt. Nemrég publikálták a Káplár Miklóssal folytatott levelezését, ismeretségük azonban csupán levélváltásra szoritkozott. 1934-es levele is bizonyitja, hogy ismerte Egryt és minden bizonnyal már a harmincas években ismerte Medgyessyt."

NÉMETH Lajos: Fülep Lajos és a modern müvészet. In. Jelenkor, 28.évf. 9.sz. 1985. 783.p.

Martyn Ferenc festőművész

"A fasizmus szörnyetegei"
(ill.) 1944.

→ Pór Bertalan festő
Művészet 1985/4/2,4 o.

Martyn Ferenc fm

ANNA
-> ~~Anna~~ Margit f.
Művészet 1985/4/55
56

Marlyn Terence, festő

L: Papp Orbán.

Vadas József: Rajz-ás

12.

Élet és Irodalom Bp. 1986. febr. 21. XXX/8

Martyn Ferenc, festő

L: Kondor Béla

Vadas József: A Dasóvszkirály udvarában 13.

Élet és Irodalom Bp. 1986. jún. 27. xxx/26

Martyn Terem, festő
nolván

L: Kéri Ádám

Pogány Gábor: Nagyoltár ponolvai 24-25

Ü: Jükör B. 1986 febr. 3. XXIII/8

Martyn Ferenc, költő

L. Szabó Erzsébet

Keresztes Ágnes: Olvasólámpás üvegablakon 12-13

Új Tükör B. n. 1986. máj. 9. XXIII/10

Martyn Ferenc, festő

L: Weininger Andor

Antal Tibán: Az utolsó magyar bauhausos 28

Új Tükör, Bp. 1986. aug. 3 XXIII/31

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas festő-grafikus-szobrászművész

Janus Pannonius Pécsett nemcsak irodalomtörténeti figura, nemcsak gimnáziumi tananyag. Martyn Ferenc jó néhány grafikát készített, Rétfalvi Sándor kisplasztika-sorozatot mintázott Januszról. (említve).

Pécsett, a Káptalan utcában a dóm felé található a Martyn-ház. A 82 éves művész, még életében a városra hagyományozta alkotásai jelentős részét, nemrég elhúnyt felesége, Martyn Klára 350 ezer frt-os alapítványt tett, az összeg kamatait kétévenként ítéljék oda a művészettörténészek annak a képzőművésznek, aki alkotva, vagy más módon jelentőset tett a magyar, vagy az egyetemes képzőművészetért.

Garami László: A szobrok és a város lelke.
Magyar Hírek. 1983. szept. 17. 34-35 old.

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas festő-grafikus-szobrászművész

Martyn Ferenc ihletett, bensőséges sz. sajzsorozatával állított emléket Janus Pannónius költőfejedelemnek, felidézve annak életútját. /említve/.

Lippenszky István: Emlékezés Janus Pannoniusra.

Dunántúli Napló, 1984. aug. 25. 8-old,

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas festő-grafikus-szobrászművész

Amerigo Tot szept. 27-én ünnepelte 75 születésnapját. A művész Pécs városnak adományozott 13 db. gyűjteménye most kiegészítve, állandó kiállítás keretében kerül a közönség elé. Így illeszkedik a pécsi „múzeum utcában" Uitz, Csontváry, Martyn, Vasarely életmű kiállításai sorába.

Népújság, |Tolna| 1984. szept. 29.

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas festő-grafikus-szobrászművész a múzeumok programjából.

Tatán, a Kuny Domokos Múzeumban Martyn Ferenc festőművész kiállítása látható.

Előttünk a vasárnap.

1984. IX. 2. Kossuth. 5.00 | i. Á. |

Martyn Ferenc, Kossuth-díjas festő-grafikus-szobrászművész

Immár hagyomány, hogy kétévenként képzőművészetünk java terméket láthatjuk. Most újra láthatjuk a Bresti Múcsarnokban, az Orsz. Képzőművészeti kiállítást. Szembetűnő, hogy minden mu-hely-dolgozzon a fővárosban, vagy vidéken – számos új ármyalat jegyében lép a porondra. Martyn Ferenc, Barcsay Jenő – és több művész művei jelzik, hogy mindenütt az országban a legmagasabb szintre törekednek.

Losonczi Miklós: Országos Képzőművészeti kiállítás.
Vas Népe, 1984. ápr. 7.

Martyn Ferenc Kossuth-díjas festő-grafikus-szobrászművész

Pécsett, a Széchenyi-téri Galériában nyitotta meg Martyn Ferenc festőművész I. Szabó Erzsébet üvegtervezőművész műveinek kiállítását és beszélt műveiről.

TV-Híradó 1.

1984. IV. 6. Televízió 1. 19.30 (Rézbányayné).

Martyn Ferenc

Czintotay Fridjes festő gyakran feltereste őt balatongyörötti villájában. Martyn parvenünek nevezte az új balatoni építkezéseket.

Van-e ugyjainkban balatoni-festéket? Kereskedelbenéljetés
Somogy, 1987. 4. sz. 80. l.

MARTYN Ferenc festő

Hírek: Martyn Ferenc műveiből kiállítás nyílt meg a tatai városban. A Párizsban élő 83 éves festőművész több alkotását Tatának ajándékozta, s most az Öreg-tó forrásában állandó kiállításon láthatók.

Népszabadság 1983. VI. 21.

Martyn Ferenc
születésekor, 1886 szeptember

KRÓN

PANNÓNIA KÖNYVEK. A Baranya Megyei Könyvtár kiadásában megjelenő sorozat ez évi terveiben szerepel *Thienemann Tivadar:* Irodalomtörténeti alapfogalmak c. 1931-ben megjelent tanulmányának reprintje, *Tiszteletadás Csorba Győzőnek* címmel a költő 70. születésnapjára készülő válogatás a Csorba Győzőről szóló és neki ajánlott írásokból, valamint a *Janus Pannonius búcsúverse* c. kötet a Búcsú Váradtól huszonkilenc fordításával és *Martyn Ferenc* Janus Pannonius-rajzsorozatának harmincöt lapjával. A későbbiekben többek között a következő művek kiadását tervezik: *Weöres Sándor:* A teremtés dicsérete (1938) c. verseskötetének reprintje; *Karay Ilona hagyatéka.* A múlt századi tragikus sorsú pécsi „csodagyerek" költőnő versei, önéletrajzi vallomása és búcsúlevele Károlyi Amy és Weöres Sándor tanulmányával; *Arató Károly* válogatott és új versei; *Lükő Gábor:* A magyar lélek formái (1942) c. tanulmányának reprintje; *Hamvas Béla* a pécsi Sorsunk-ban megjelent hat tanulmánya, valamint Hamvas Béla és Várkonyi Nándor levelezése.

tamentum
könyve) 852
s és diagnózis

Áttételek 858
éza: Séta gramofonzenére 860
rác: Záróra a Darlingban 862
i irodalmi füzetek 1–3. 863

PEK

ar Képtár rajzaiból 7.

770, Tájkép 788; GÁBOR JENŐ:
ján 813, Fürdözők 824; NAGY

alin fotói)

MARTYN Ferenc

Hárs Éva: Martyn Ferenc.
= Pécsi Szemle, 1999/2. 96-97. ill

deletében Jánosházát több más birtokkal együtt unoka gyományozta. A várkastély első említéseként tarth II. Ulászló király 1510-ben engedélyt adott Erdődy Pé vő házát fallal és árokkal körülvehesse.[12] Az Erdődy csal házát, akkor a Choron család vette meg és birtokolta a kastélyt. A későbbiek során a hatalmas vagyont a Nád zó családok között osztották fel, majd a Chernel és Vi be a birtoklásba. A 18. század első negyedében Illéshá ló házassága révén ismét az Erdődy család a birtokos napjainkig használták. A legutóbbi időkben a Tanács meltette. A földszinten gyermekétkeztetés, az első emel tetős részben a sárvári Nádasdy Múzeum fiókintézmén ten a középkortól egészen 1935-ig építkeztek, bővíte korszak a maga korának jellegzetes stíluselemeit, épí megvalósítani az épületen. Kiemelkedő építési korszak igényes reneszánsz stílusban végzett átépítési munkálat jelen – előzetes közlésnek szánt munkánkban – a várka szakáról, a nemesi udvarházról, a kutatás nyomán sze ről szeretnék beszámolni.

MATERN, Johann festö

1729 Porsony

Ars 1998. 243.

12x17 minden képnél

pozitív: celloidin, ??? NM ltsz. 6191
pozitív: celloidin, ??? NM ltsz. 6193
pozitív: celloidin, ??? NM ltsz. 6196
pozitív: celloidin, ??? NM ltsz. 6189
pozitív: celloidin, ??? NM ltsz. 6190
pozitív: celloidin, ??? NM ltsz. 6192
pozitív: celloidin, ??? NM ltsz. 55617
pozitív: celloidin, ??? NM ltsz. 55614
pozitív: celloidin, ??? NM ltsz. 55618
pozitív: celloidin, ??? NM ltsz. 6187
pozitív: celloidin, ??? NM ltsz. 55619

Erdővágás [Richwald, Richvald; Sáros vm]
R. k. plébániatemplom, nyugati kapu vasalással
1904
pozitív: celloidin, 13x18 cm. OMvH ltsz. 30807
pozitív: brómezüst, 13x17,5 cm. OMvH
negatív: ??? OMvH ltsz. 97.987

Erdővágás [Richwald, Richvald; Sáros vm]
R. k. plébániatemplom, keresztelőmedence
1903
pozitív: celloidin, 13x18 cm. OMvH ltsz. 2892
negatív: ??? OMvH ltsz. 97.786

Hommage à **MARTYN**

ALMÁSY Aladár
BIZSE János
BOCZ Gyula
DOMBAY Győző
GELLÉR B. István
GERENCSÉR Anita
KALLÓ Viktor
KECSKEMÉTI Kálmán
KESERÜ Ilona
KISMÁNYOKY Károly
LANTOS Ferenc
MARTINSZKY János
MOLNÁR Sándor
SZELÉNYI Lajos
SZIJÁRTÓ Kálmán

A kiállítás kurátora:
KESERÜ Katalin

A **PÉCSI GALÉRIA**
tisztelettel meghívja a

Martyn Ferenc születésének
100. évfordulójára rendezett

Hommage à **MARTYN**

kiállítás megnyitására
a Széchenyi téri kiállítóterembe
1999. június 10-én, csütörtökön
délután 5–7 óráig

A megnyitón közreműködik
a **SOPIANAE VONÓSNÉGYES**

A kiállítás megtekinthető:
1999. július 4-ig, naponta 12–18,
szombaton 10–18 óráig, kedd szünnap.

PÉCSI GALÉRIA • H-7601 Pécs • Pf. 162. • T/F: +36 (72) 315-623

PÉCS 1
-3. 6. 99
AL-... 105

MAGYARORSZÁG
027
FORINT

Új Művészet
Hegedűs Katalin

Budapest
Báthori u. 10.
1054

MARTYN Ferenc

KOVÁCS Péter: Fejezetek a magyar szobrászat közelmultjából. = Életünk, XXVIII. évf. 1990

774,

MARTYN Ferenc

PERNECZKY Géza: Kisérlet egy legenda racionalizálására : György Péter - Pataki Gábor: Az Európai Iskola és az Elvont Müvészek Csoportja, Bp. 1990 [rec.] - Buksz. III.évf. 2.sz. 1991 194. sz.

MARTYN FERENC

illusztrációja

HAULISCH Lenke: Az 1980-85 közötti uj szerzemények kiállítása Kiscellben. = TBM XXIV. Bp., 1991 236.p.

MŰVÉSZEK ÉS MEST

a 16–17–18–19. száza

a mai Szlovákia terül

Szlovák kutatók (Pavel Horváth, Viera Luxo
Anna Petrová–Pleskotová) publikált levél
összeállította: Bardoly Ist

MTA Művészettörténeti Kutat
Budapest

UMELCI A MAJSTR

MARTYN FERENC

SINKOVITS Péter: Gyarmathy Tihamér. Bp. : Uj Művészet Alapítvány, 1991 7.p.
8.p.

1468-75 közö

, de Mátyás király kezdte őket m
talom mindenkori kapzsisága me
tünk, hiszen gazdaságilag szint
dóköteles jobbágyoktól. Miután
rés ellenállást fejtettek ki Ma
t telkenként nem egy forintban,
meg.

már majdnem végére értünk az
es pénzügyi ismereteknek, már
, s ez a forintösszegek mögött
ré e érdekében másfél századda
i. Annak a mélyreható gazdasági
ely a 12-13. században Magyaro
ismertettem, kialakult a telek
ult egység volt, több elemet fo
telket a falu beépitett részén,

MARTYN Ferenc

ROMVÁRY Ferenc: Martyn szobrok a Káptalan utcában.
= Öröksé(1989 43 -44.p. ill.

MARTYN Ferenc

György – Patachi 1990 14, 18, 22, 25, 27, 28, 30–33, 40, 42, 46, 79, 90, 92, 96–98, 101, 102, 109, 128, 130, 136, 141, 142, 144, 151, 162, 190–192, 203, 208, + ill

You have no control over line spacing.

You cannot edit words after you have locked them to adjacent objects using PowerPoint's Cut command and Paste As Picture command.

ng with the Labeler Tool

se the "A" (Labeler tool) icon from the left side of your screen. Then on the slide location where you want to insert text and start typing. Enter d return whenever you want to end one line and enter a second line t.

ed Label Feature

he Attached Label feature to add text to the center of a rectangle, square, or circle you've previously created. (See Figure 5-1 on the following) Use the Attached Label feature to create

MARTYN Ferenc

rajzai: Csorba Győzőről 1947 - 17.p. - Takáts Gyuláról 23.p. - Önarckép, 1927 28.p. -

Martyn Ferenc levelei Csányi Lászlóhoz 122-138.p.

továbbá Vadas Ferenc: Csányi László barátai c. bevező 27 - 33.p.

Kortárs írók és művészek levelei Csányi Lászlóhoz. Szerk. Vadas Ferenc. Szekszárd : Wosinszky Mór Megyei Könyvtár, 1992.

Tudtuk, vagy legalábbis bíztunk benne, hogy elő
átvenniök Barcsay művészetében, ám őszintén b
már türelmetlenné váltunk. Ha valakiben erő lak
folytonosan puszta nekigyűrkőzéssel, mint az a c
zott könnyű fagömböt úgy tornászik a levegőbe,

Ilyen gondolatokkal mentünk el Barcsay legut
lódásra, semmint kellemes meglepetésre készen
szünk. Micsoda derűs fordulat, mennyi valóra vá
S a különös a dolgokban az, hogy a futó pillant
változást. Legalábbis az olajfestményeken. Ezek
nek, szinte fenyegetnek. Azonban nem szabad r
Mélyebben kell kereskednünk, mert e festménye
Először arra jövünk rá, hogy a tantételes, merev
rokonszenvesebb természetszemléletből eredő v
szökik, hogy az érzelmi feloldódást nyomon köve
ágyazott vörösek és rózsaszínek jókedvű, fűszere
vagy pászmák kacéran ingerkednek a képfelüle
mint a pirkadat az éjbe. Barcsay ezelőtt nem tu
rázsolni, s új vonást jelentenek művészetében a
épületek gyolcsfehér falai is. Érzelmi átalakulás
nekre bátorodását jelzi az is, hogy egy csomó ké
leknek, ezt a címet adta: *hangulat*. Ez a reggel
utolsó napsugár stb. nem henye megjelölés, jobb
úttal művészetének lényegét fejezi ki vele a fest
szárnyalásra lendült, nem martaléka többé dokt
te őket, mint a tegnapi álmot. Teltebb képzelett
egyhangúság helyett szépítő bókokra lágyul. Kü
frissessége hízeleg érzékeinknek. Rajtuk az imb
találó, egymásba fonódó kergetőzése, s a fémpil
[illegible] költőjévé a valóságot, mint a jó vers t

Martz K./Kasber/ ,asztaloslegény

Győrben 1674-1699 között megfordult asztalosleg-
nyek jegyzéke származási hely szerint:"Königshoffen,
Franken:Martz K." 122.old

Batéri Ferenc: Asztalosleg nyek Győrött a XVII.
században - Adatok Győr város asztalosmüvesség-
nek történetéhez 9 .old

rrabona,9. -Antus János Múz.Győr,1967.- A Győri
Múz.Evkönyve

MDK

Mártz Lajos

A M.KE egyetemes ülése. Mücsarnok 19ol. 293 l.

M. D. K.

MARTZEN Farkas kőfaragó

1696-ban kásztelajdonos Budán

Gerő László: A budai vár helyre-
állítása Bp. 1951. 47. l.

N.G.K.

MARTYN Ferenc

90 2. 65
91 1. 35
3. 60,67
4. 61
5. 21
7. 52
9. 4-5,73

Új Művészet

MARTYN Ferenc

Ember Mária (Martyn Ferenc
nyolcvanát éves) A meglepetések mestere.

= MN XLVII. 134. 1984. júni 9. 9 p.

2. A 14–15. SZÁZADI MAGYAR
MŰVÉSZET KUTATÁSÁNAK R

A kötetünkben tárgyalt korszak művészeti emléke
legrégibb feladatai közé tartozik. A barokk kor
töltöttek be a nemzeti múlt történeti ereklyéi, s íg
érdeklődés a felvilágosodás, majd a reformkor é
alkotások megbecsüléséhez járult az építészeti
kialakulásában a 18. századi történetírásnak az a
szerint a nemzeti történelem megismerésében az e
mindenekelőtt a romantikus mozgalom hatására –
művészetét megbecsüljék. Magyarországon is a ro
építészeti maradványokhoz, főként várromokhoz f
be azt a szemléletet, amely a középkor művészeti h
emlékeiként részesíti megbecsülésben. A reform
gyűjteményéből vagy a Jankovich-gyűjteményből h
kerültek a Nemzeti Múzeumba.

Ez a szemléletmód jelenti a reformkori műgyűjté
magyar művészettörténetírás kiindulópontját. *P*
műemlékek hatása az új művészetre című akadémiai
nemzeti függetlenség időszakaiban látta, s a vi
templomaira hivatkozott. Ugyancsak a művész
mozgatóerejét *Henszlmann Imre* 1841-ben kiadot

MARTYN Ferenc

Hallama Ernébel

Beszélgetés Martyn Ferenccel

Jelenkor, 1984. június. XXVII. évf. 6. sz. 573-576

Whereas Man Ray's objects remained essentially within the borders of small sculpture *Fluxus*, this international neodadaist movement starting in the early 1960s, extended the concept of object or work of art to a king of totalistic assemblage with its program to abolish the boundaries of life and art. They enriched European art with new forms of manifestations such as happenings, events or concrete music. For my part I conceive as a kind of *event* in time that I chanced to see the big Fluxus-exhibition on Giudecca-island in the former barns of the Republic on that very July 14th on which *Jean-Jacques Lebel* had carried out his action in Venice thirty years before (*Funeral ceremony of the anti-process*), recorded as the first European happening.

The exhibition arranged by *Achille Benito Oliva* entitled *Ubi Fluxus, ibi motus 1990–1962*, conceived the activity of Fluxus true to its character, not as a historical question but rather as the summary of artistic intentions and processes living and acting also in the present. So many new works were shown by still active Fluxus-members but some of them could have been produced very well in earlier times. In the barn, a building far from creating an artistic impression, one felt sometimes to have strayed into a strange lumber-room among upturned, mounted pianos, crackling tv-sets, bicycle-wheels, nudes walking down stairs and other discarded ob-

MARTYN Ferenc

Irások Martyn Ferencről: Bibliográfia. Összeáll.
Tristés Tibor. = Baranyai Művelődés, 1984. 2/3
156 - 166. p.

emplomig jutott el. Kö-
in térdig ért a sár. Az
oldalán pedig düledező kis
házak és nagy zöldséges

lőzőleg egy mészárosé volt,
dnak is használta. Kocsma
ne és rengeteg lakó. Jókai
er forintért vette meg s
olta, hogy további kétezer-
e tudja hozni. Ám amikor
t az utolsó lakó és neki-
munkának, kiderült, hogy a
vrésze vályog, korhadtak a
roskatag a tetőszerkezet;
az egészet újra meg kell
Az alaprajzot maga Jókai
, s így ő tehet róla — mint
asszony egy napon felfe-
hogy a „mellékhelyiség"
l. Újra kellett rontani-bon-
égül, mire mégiscsak elké-
áz s elúszott újabb tizen-
forint, az derült ki, hogy a
ából nem vezet csatorna
ögödörbe . . .

gyébként valóban impozáns
egy lakószobájának mind-
ymásba nyílt. Csak éppen
gozószobája volt rossz he-
áció utcára nézett, ahol az
sonci vasúti indóházhoz
egvan a Mező Imre úton)
t az élénk forgalom. A
előtt fűthető széles ve-
udvarból csatlakoztatva a
s a szobányi éléskamra.
zonynak még ez sem volt
ltettebb élelmiszert a ven-
an tartotta.) Volt tehén-
ó, kocsiszín. Hízott két
a számtalan baromfinak is
A kanu mellett volt a

Lakőr volt: Lak-őr). A lovakat a háziasszony annyira kímélte, hogy férje rendszerint nem a saját fogatán, hanem lóvasúttal járt.

A lakás a cicáké volt, köztük a legfőbb kedvenc, Narcissa ebéd közben Jókai székének támláján ült s kedvenc falatjait a villáról kapta el. A többi az asztal mellett, viaszkosvászonra helyezett tálból falatozott. A bő étkezés után a foteleken heverésztek s a vidáman futkározó egerekre rá sem néztek. Valaki megszámolta: 18 macska volt a házban.

Az ebédlőben a madarak laktak. Egy kalitkában kanári, veresbegy, stiglicek, egy másikban a gerlék. Egyegy kisebben a két kedvenc: a fekete rigó meg a fülemüle. Állványon a kakadu tollászkodott. A hálószobában éltek a mókusok, egy fekete és egy vörösszőrű. Egy télen át a talált malacka is itt szállásolt. Ha éjjel nyugtalankodott, felesége kérésére Jókai leszállt az ágyból, spirituszon tejet melegített és megetette ezüstkanálkával. Szigligeti Ede mondta, hogy Jókaiéknál még a kutyák is bifszteket ettek.

Ezt a különös háztartást Jókai vagy nem vette észre, vagy nem akarta. „Tanuld meg Móric bátyámtól – oktatja Váli Mari a kis Rózát — azt a jó szokást, mely által láthatatlanná tudja tenni az olyan borzasztó körülményeket, melyeken segíteni úgysem lehet." Jókai ha néha súlyos anyagi terhekkel, kifizetetlen váltók gondjaival küzdve, képviselőválasztások zűrzavarában élt is, de: álomvilágban. Imádta Róza asszonyt: „Ami életemben sikernek nevezhető,

MARTYN Ferenc

Lainer Sándor: Martyn. = Nők Lapja,
XXXVI. 48. 1984. dec. 1. 14-15. p. ill

Tata, Vár, Ziáll

MARTYN Ferenc

Vadas József

Művészeti iskolák körül

[Mesei Ottó: Nagybánya. A. Gleizes: A kubizmus. Lóna Sándor: Martyn Ferenc]

Könyvvilág, 1984. júli. XXIX. évf. 7. sz. 25.

1. Az Eufrásztesz és a Tigris közé szorultam.
2. Valaha akkádok kezére jutottam. (i. e. 3. év ezred)
3. Nem sok fantáziám lehetett, ha ugyanazt a nevet viselem, mint a fővárosom.
4. 300 évig hatalmaskodtam.
5. Öntözőcsatornáim megépítése nagy rabszolgamunka volt.
6. Hammurapival törvényesen voltam boldog.
7. Fővárosomban nagy zűrzavar keletkezett. (Bábel tornyának építésekor)
8. Megújultam, mikor Asszíriát, Szíriát és Palesztíniát bekebeleztem. (i. e. 620)
9. A perzsák megsemmisítettek. (i. e. 539)
10. Nem értem meg Krisztus születését.
11. Mezopotámiában éltem világomat.
12. Fogságba vetettem a Jeruzsálemi zsidókat. (a babilóniai fogság i. e. 587—538)

BABILÓNIA

MARTYN Ferenc

J. R.-S.: Maler der pannonischen Landschaft. = Pannonia, Jg. XII. No. 2. 1984. 48. p.

[Szántó R.-Judit]

minden célra
ényerősebb
ez és film-
n feladatok,
yen új terü-
művészi fotó
g nem sejt-
kapcsolódik
s a korszerű
ni, mellette
gy tetszik —
et.

nyik Sándor

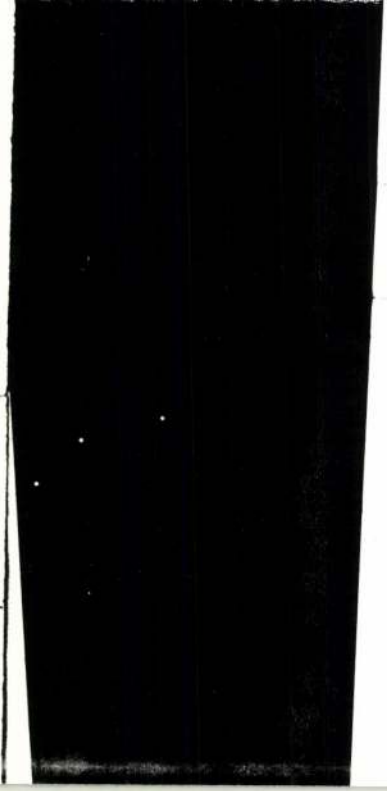

Ez az! Ez a kép! A fák
ményes emberi elme.
Két majom! . . . De mily
Két nyúzott, kopasz, gu
Igen! Ez kell. A megih
tudásnak ez a fölénye, e
a nagy, a Majom.
Új utat nyit. Határköv
át a reklámfrontot.
És még ha elgondoljuk, h
A próbálkozás. Az indul
Majd ebből csírázik, nő
Reklám.
Lelki szemeimmel látom:
nek ezek az állati hirdeté
Így kell gusztust csinálni!
Voltak, akik csinos szőke
Voltak, akik a paplan
selyemkockáit hangsúlyoz
Most meg van végre az ig
Plumáék is rájönnek az
paplan alá egy pumát te
fántjukra fess női cipőt, he

Martyn Ferenc

J. R. 52. [Nagy Sr. Julia]:

Maler der pannonischen Landschaft.

= B Rundschau, XVIII. Jg No. 25. 25. Juni 1984

9. p. ill

MARTYN Ferenc

Tüzlér Tibor: A festő és modellje.
Új Ember. XL. 48. 1984. nov. 25 6. p. ill

és más egyób ilyen-
oldása vár a háziipari

uk Magyarországra
, amíg nem tudjuk
zeresen kiszolgálni.
nt feladata az asz-
s-fonásra biztatni
hogy *magukcsinálta*
Így azután, lassan,
színvonalú házi-szövő-
szen.
Délmagyarországi Köz-
t, valamint a *népmű-*
dónak hívott faluvezе-
segedre. Nagy örö-
ogy falusi tanítóknak,
ek beszélhettem ezek-
Azt magyaráztam ne-
rdókat a len-, kender-
szúszörű magyar birka
szonyokat pedig a szö-

ség a magyaros divat-

kelj élesen elhatárol-

az első háborús karácso
negyedszázados jubileun

Huszonöt esztendeje az első világháborús karácsonynak. Szorongó szívvel ünnepeltünk akkor, hiszen a Bruszilov-hadsereg a Beszkidek délnyugati lejtőin állott: s másodizben tapodta kozák ló lába ekkor a magyar földet. Azért mégis hittünk még a győzelemben, hiszen *az első öt háborús hónap folyamán hadaink mindenütt derekasan megállták helyüket* és a sokszoros túlerővel szemben is sikereket arattak.

Délen a kezdeti szép sikereket a december 6-tól 14-ig tartó Arangyelovac—Gorni—Milanovac-i csata rontotta le. A megapadt létszámú hatodik sereg egymásután feladta oly sok vérrel kivívott eredményeit, s végül is karácsonyra nagy ember- és anyagveszteséggel Szabácson át a Száva mögé vonult vissza.

A nyugati hadszíntéren a német seregek mindenütt ellenséges földön állták, bár a flandriai küzdelemben szerzett tapasztalatok után Falkenhayn, a császári hadsereg vezérkari főnöke se bizott már abban, hogy a győzelmet gyors csapással ki lehessen erőszakolni. A szállóigévé lett vilmosi mondás: Mire a levelek lehullnak, [illegible] emlékká vált.

Karácsonykor már állás- lövészárkokban ünnepelt- kelt seregek Krisztus szül- láshare aztán mindvégig j- a világháborúnak.

Az ünnep úgy virradt f- csony úgy jött ránk, ho- *ágyúk, a bchavazott Kárp- a szeles ormokon, reng Boroevic hadserege tusak-*

Most, negyedszázaddal *háborús karácsonyt ünn-* nagy ellenfél: Anglia újból fegyverben áll, *s a háborúhoz képest csak a változtak.*

Most is remények és hánykódik a világ, bár korántse történt annyi amaz első háborús kar- Most a háború súlypont van. Anglia a történelem szor bevált módszerhez hoz, ki akarja éheztetni met buvárnaszád és akn- igen nehézzé teszik ezt a brit flotta súlyos veszt-

MARTYN Ferenc

Tüskés Tibor

Film Martyn Ferenc művészetéről

Jelenkor, 1984. június. XXVII. évf. 6. n. 577 - 580.

in life" – said he and in this sign – like Duchamp – during his long artistic career he has tried out practically all possible fields of the visual arts: he painted, drew, photographed, built, invented and composed pictures and objects and thus proved his limitless imagination. The exhibition tried to present every segment of this rich and ramified oeuvre with the exception of film-art where the master had done also pioneering work – he had produced the first photogram-film in 1923 with the title *Return to reason* so that he filled the unexposed film-strip with a great number of tiny objects, then illuminated and developed it: the result was a tremendous "snowfall" on the screen.

The medial experiments linked with Man Ray's name (from aerography through rayogram to fashion photos creating the impression of telephotos) have much weight in his appreciation from the viewpoint of art history; his work as a painter where he did not find his individual style among the many effects and influences, is much less important. On the basis of the works presented one must agree with *René Passeron* who said that if Ray had worked only as a painter he would certainly not be counted among the most significant surrealist artists.

Indeed, his objects made a real surrealist artist of him: the flat-iron with nails (*Gift*, 1921) the mysterious package looking like an ancient Christo-work (*The mystery of Isidore Duc-*

MARTYN Ferenc.

Martyn Muzeum, Pécs. A kat. összeáll. Hárs Éva. Bev. Aknai János, Hárs Éva. Bécs : JPM, 1985 43 p. ill. (JPM művészeti kiadványai ; 51.) E G F

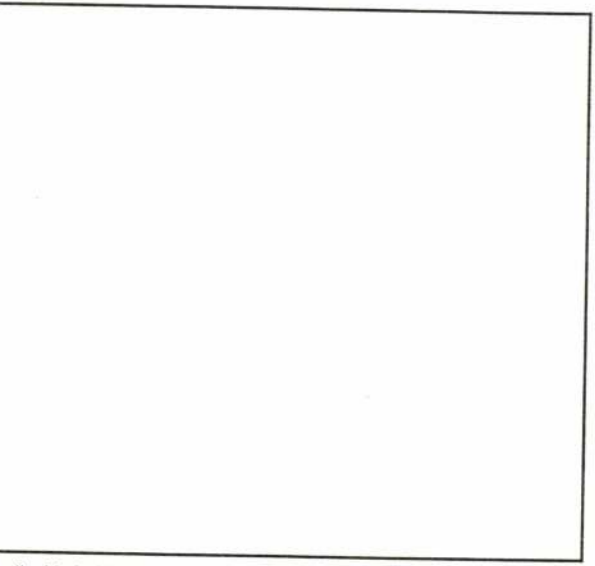

tündér halála 1971, akril, farost, 48×68 cm
Zsolt)

tos, titkokkal telített, özege felé fordult, s a párhuzamosan együtt- temlélete is fokozato- az alkotásra inspiráló gzítése, megjelenítéltala való kifejezésre gsúlyt. Kóthay ekkor mindenről tud vallani, mindent el tud mondani. Nagy élménye a szín. Ha képeit megnézzük, elsősorban a szín és a ritmus találkozik a képeken, e kettőnek az egységét keresi..."

A komáromi kiállításlátogató megbizonyosodhatott arról, hogy a művész korai halálának tizedik évfordu-

MARTYN Ferenc

Hallama Erzsébet

Martyn Ferenc halálhírére

Élet és Irodalom, 1986. ápr. 18. 12.

meg közvetlen tapasztala
költészet, zene, müvésze
néhány társuknak még meg
könyv és múzeum... Elmúl
ha idegen, ha nem élő. S
Csak azokat téveszthetí

Magány. Jónás könyve.

A 30-as évek végétő
1937-ben, az átmeneti eu
Mannheim Károly még kisé

Martyn Ferenc

Nemes, János: Ästhetik und Ethos : Der Maler Ferenc Martyn. = Pannonia, 13, 1985, 2. 33–36. Ill.

Martyn Ferenc

Martyn Ferenc: A Rózsák-terét belepte a hó: Emlékezés 1944-45-re. = Jelenkor, 38, 1985, 4. 328-330.

Martyn Ferenc

Martyn Ferenc rajzai az irodalom remekművekre, Dunaújváros, Vit. Terem, 85. V. 9. – VI. 6. Rend. Tat. Hárcs Ev. Szekesfehérvár. F-ban Min. Ig. 1985 [12] p. ill

MARTYN F.

Takáts Gyula: Martyn Ferenc Berzsenyi-rajzairól.
In. T. Gy.: Fűkrok szava - betűk arca. Bp. Szép. 1985
169 - 171.

Martyn Ferenc

R. Gy.

Martyn Ferenc halálára

Népszabadság, 1986. ápr. 14. 7.

ooo

„Kis vésőüt

Csiky Tibor (1932-

Frank János

Csikynek nagyon szép lakása volt, bár nem szobrászműterem. Két tágas szobája a Bartók Béla útra nyílt, ő azonban a cselédszobában lakott, a konyhából kidobta a sparherdet – sokáig agglegény volt –, hogy helyet csináljon szobrászműhelyének, famegmunkáló, később vasipari szerszámainak; mindennek megvolt a helye. Nincs az a pedáns háziasszony, akinél ilyen imponáló rend lett volna, mint ebben az egykori konyhában. A szobákat ő alig használta; az elsőben jóformán bútor sem volt, csak egy hatalmas farönk asztalnak meg egy üveges szekrény

MARTYN Ferenc

Elhunyt Martyn Ferenc
festőművész

Magyar Szilup. 1986. ap. 12. 7.

ábrázolásokról szóló tanulmányaiban.

A kép keletkezésének hátterében — mint ez Szíj Béla tanulmányaiból kiderül — jelen vannak mind a fiatal Berény, mind a fiatal Bartók modern művészettel kapcsolatos állásfoglalásai és tettei, még akkor is, ha rövidebb-hosszabb időközökkel a portré elkészülése után más-más utakra indulnak. A festő 1913-ig több ízben megjárta Párizst, tudatosan csatlakozott a Salon des Independants és a Salon d'Automne legmerészebb törekvéseihez, a festészet nyelvújítóihoz. Emellett horizontja tágas volt, ismerte a legfrissebb olasz, osztrák, német festői felfedezéseket, itáliai, bécsi, berlini utazásai mellett mindezeket a budapesti Nemzeti Szalon és a Művészház tárlatain is láthatta. Bartók Béla — mint levelezéséből nyomon követhető — 1905-ben meglehetősen idegenként érzi magát Párizsban, legszívesebben a botanikus kertben a libanoni cédrusfák alatt sétál, s azt is észreveszi, hogy kapor is díszlik alattuk. Ugyancsak 1905-ben bécsi koncertjén csak négy-öt hívet fogadja szeretettel, de 1908-as második bécsi koncertjén már az osztrák fővárosban tanító *Ferruccio Busoni*nak nagyon tetszett tizennégy nagyobb zongoradarabja, meghívja tanítványaihoz, kiadóknak ajánlja, s későbbi berlini és budapesti koncertjein közreműködésre kéri fel. Bartók budapesti hangversenye 1908-ban a közönségtől elutasításra talált, de 1910 körül már voltak hívei a Nyugat írói (Babits és Móricz kizárólagos nagyságáról beszélget a Garda tónál!) és az új képzőművészeti törekvések képviselői között. *Berény*

Martyn Ferenc

(manafkó)

Elhunyt Martyn Ferenc

Magyar Nemzet 1986. ápr. 12. 9.

a nevek és a főcím angol írása mellett a cikkekről angol nyelvű összefoglalót közöltek, a megjelenő számokat szétküldték a világ vezető művészeinek és kritikusainak, azt a művészeti közeget célozva meg ezzel, melynek képviselőivé akartak válni.[10]

A radikális fordulat akkor következett be a csoport munkásságában, amikor 1955 elején a *Zero Kai* társaság négy tagja (Kazuo *Shiraga*, Saburo *Murakami*, Atsuo *Tanaka*, Akira *Kanayama*) csatlakozott hozzájuk.[11] Első közös bemutatkozásukra 1955 nyarán került sor.[12] Ashiya város művészeti szövetsége adta meg a lehetőséget egy szabadtéri kiállítás létrehozására. Így júliusban, az Ashiya folyó partján rendezték meg ezt, *Szabadtéri kísérleti modern művészeti kiállítás — a nyárközepi égető nap kihívására* címmel. Itt állította ki például Sadamasa *Motonaga* vízzel telt műanyagzacskóit, Michio Yoshihara *Tuba* című ready-made hajlított csődarabját, Atsuko *Tanaka* 10 méter oldalhosszúságú rózsaszín szövetnégyzetét, ami 30 centiméterrel a föld fölött volt kifeszítve, Kazuo Shiraga *Vörös szálfák* című szobrát, amely egy akció eszközéül is szolgált.

Még ez év októberében került sor a tōkyōi Ohara Hallban az I. Gutai-kiállításra. A művek egy része kimondottan a helyszínre készült, de nagyobb jelentőséggel bírt a megnyitót kísérő akciósorozat: Kazuo Shiraga például egy kupac sárral folytatott küzdelmet, melynek végtermékét, testének lenyomataival, a *Sár kihívása* címmel mutatták be. Saburo Murakami egy fakeretre feszített papíron szakította át magát, sajátos képet létrehozva ezzel. Akira Kanayama óriásballont, Sadamasay Motonaga folyóban talált tárgyakat állított ki, Atsuo Tanaka pedig egy csengőt, mely időközönként megszólalt. Jiro Yoshihara mellett Akira Kanayama, Kazuo Shiraga és Atsuo Tanaka festményekkel is szerepelt a tárlaton.

A kritika nem reagált sem az eseményre, sem a csoveit összefoglaló *G*
Shinchō című műv
emeli az anyag és
ban: a Gutai-művés
életet ad neki. Ezt
kulásának körülmé
irányát.[13]

Az 1957-es év ko
művészete a színp
ból az ōsakai Sank
felvonás 12 jelenet
helyezte előtérbe,
kiállított festménye
hez új elemként tá
tásfokozó eszköz.

De az 57-es év a
sérletező akcionizr
gyobb jelentőséget
nak. Ennek oka Mi
gatásában keresend
japán művészekre,
kapcsolatuk révén
vetítésével több am
pet, és kiállításra is
tha Jackson galériá
annak, hogy törekv
csatlakoztak a mozg

A 60-as évek fes
határozott meg, ös
érettség szülötte. A
1970-es tōkyōi EX
Art Festival. Yoshi
talán a mester irán
alapján feloszlatták

Martyn Ferenc

Elfemettés Martyn Ferenc festőművént

Magyar Nemzet, 1986. ápr. '16. 4.

utai művészeti kiáltvány a Gei-Jutsu
észeti újságban. Ebben Yoshihara ki-
az alkotóerő jelentőségét az alkotás-
zet nem változtat az anyagon, hanem
követően összegzi a csoport megala-
nyeit, illetve a tagok munkásságának

szakos jelentőségű kísérlete a *Gutai*
adon címmel a Sankei újság jóvoltá-
ei Hallban rendezett előadás. A két
a helyszínből adódóan az akciókat
e a színpadi térben szerepeltek már
k és egyéb tárgyszobrok is, melyek-
sult a zene és a fényhatás, mint ha-

Gutai változásának is a kezdete: a kí-
nus helyett ettől kezdve egyre na-
tulajdonítottak a festészet műfajá-
hel *Tapié* és Georges *Mathieu* láto-
[14], akik nagy hatást gyakoroltak a
iváltképpen a Gutaira. Tapiéval való
áltak nemzetközileg elismertté, köz-
erikai műgyűjtő is vásárolt tőlük ké-
ehetőségük nyílt a New York-i Mar-
an (1958). Ekkor ébrednek tudatára
éseik rokonok az informellel, ezért
alomhoz.
észeti termése, melyet e találkozás
zegzés inkább, a kevésbé látványos
csoport utolsó együttes kiállítása az
O képzőművészeti tárlata, a *Gutai*
ara 1972-es halála után a tagok —
i tiszteletből — közös megegyezés
a csoportot.
elésekor egyes szerzők az első kor-

A Városi Művészeti Múzeum
tisztelettel meghívja Önt, Családját és Barátait

MARTYN FERENC
festőművész (1899-1986)

emlékkiállításának megnyitására

1999. június 10-én, 18 órára a
Városi Művészeti Múzeum Képtárába
(9021 Győr, Király u. 17.)

A kiállítást megnyitja:

WÉHNER TIBOR
művészettörténész, képzőművészeti
főosztályvezető, NKÖM

Megtekinthető:
1999. július 10-ig,
hétfő kivételével naponta 10-től 18 óráig.

Martyn Ferenc: Tengerparti emlék, 1942 o., v. 31x41 cm MNG tulajdona

LEX.

Martyn Ferenc

Rácz Péter: hermetikáról kápolnai jelentése

Vasi Szemle 1997 (LI.) 5. 642 sk.

Bohus Áron: Üzletek és portálok avagy mindenki r csinálja ...
Feledy Bálint: A Múzeum és a Diploma avagy: Díj Természettudományi Múzeum támogatóinak
Gaál Csaba Zoltán: Kármán Tódor
Kecskés Orsolya: Az ékszerről
Koós Pál: "Communico Ergo Sum" - avagy a telek társadalmi hatásai
Kriván Tamás: Sínautóbusz
Kuhár Róbert: Pénzérme az európai kulturában
Pataki Mátyás: Drágaköves ékszerek
Szablyár Zsuzsanna: Ékszercsomagolás
Stégmár Ákos: "De mi férfiak maradjunk/S nők a r
Szilikát
Ábrók Angelika: A szinek hangjai
Bacsó Anna: A fény
Bodnár Bernadett: A parfüm
Csala Zsuzsanna: Klasszikus mozaik
Diós Gabriella: Autonóm plasztika, mint egy építés oszlop összetevőinek elemzése
Fekete Zsuzsanna: Beton üveg
Kerék László: Épületburkolatok
Kerekes Piroska: Szemelvények a fürdőzés és fürdő valamint a testápolás és a higénia kulturtörténetéből

MARTYN Ferenc

Levelek Török Lajos hon.

= Jelenkor,

39, 1996, 9-10. 12. 765-778. 899-908, 1108-1118.

40, 1997, 2. 151-159.

a/ Mária bemutatása a templomban

b/ Angyali üdvözlet

c/ Jézus születése, hátlapján Szt. Anna, Joachim születését hirdető angyal

d/ A három király hódolata, hátlapján Joachim háttérben a város kapuja

Szomolnok r. k. pléb. templom

Egyhajós czopf stílű kőépület 1804-ből. Főoltára Alexandriai Szent Katalin a bölcsekkel Führichtől.

A sekrestyében:

1. Úrmutató, ar. ezüst, testén vert felhők s öntött sz czopf stílű, lőcsei bélyeggel, I. K. mesterjellel, 92 c

2. Kehely, ar. ezüst, rokokó stílű. I. S. mesterje műve.

MARTYN Ferenc

MF. feleségét – László Károly gyűjtő unokanővéét – Fülep Lajos bújtatta Zengővárkonyban amikor a németek bájottak.

MN 1995. okt. 17. 15.

tt preparált orrszarvú

vári bányász ajándéka, a

A nagykátai Járási Ta-

gy fiúcska szobrot ajén-

s gyűjtőnelye maradt a

ei feltárásainak. A mú-

az ásatások előkészité-

ilvántartása. A fivérek

ta temetőben folytatott

terepbejárásokat, gyűj-

oszele határában. Eredmé-

észeti kiállitáson mutat-

Martyn Ferenc
festő –

70. születésnapja alkalmából
eredményes munkássága elis-
merésével a Munka Érdemrend
arany fokozata kitüntetést kapta

Kitüntetések
Művészet, 1969. november – 17 lap.

MARTYN KLÁRA DÍJ

Alapítvány művészettörténészek számára

Martyn Ferencné, született Wiesenberg Klára, aki 1982. január 26-án hunyt el, a művészettörténeti munka elismerésére kétévenként kiadható díjat alapított. A díj teljes életműben, egy adott pályaszakaszban, illetve egy adott műben manifesztálódó művészettörténeti teljesítményért adható, az életmű kivételével ismételten is. A díj 1993. évi jelöltjére ez év június 30. napjáig tehetnek javaslatot a következők:

Országos és megyei múzeumok
MTA Művészettörténeti Kutatócsoport
ELTE BTK Művészettörténeti Tanszék
Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat

Az írásban benyújtott javaslatnak tartalmazni kell a javasolt nevét, munkahelyét és a díjazásra érdemesítő tényeket. A díj odaítéléséről bizottság dönt. Ennek tagjai: elnök: Bereczky Lóránd, titkár: Hárs Éva, tagok: Marosi Ernő, Miklós Pál, Mojzer Miklós, továbbá a Művelődési és Közoktatási Minisztérium Múzeumi Főosztályának és Pécs m. jogú Város Polgármesteri Hivatalának képviselője, eseti kijelöléssel.

A bizottság, amelynek minden tagja javaslattételi joggal rendelkezik, döntését egyszerű szótöbbséggel hozza meg, s azt indokolt határozatba foglalja. A díjat külsőségeiben is méltó okirattal és emlékéremmel együtt Pécs m. Város polgármestere a bizottság elnökének és titkárának jelenlétében adja át. A díj odaítélését, illetve a jutalmazott nevét a Művelődési Közlönyben közzéteszik.

A javaslatokat a bizottság titkárának kell a fent megjelölt időpontig eljuttatni.

Címe: **Hárs Éva, 7623 Pécs, Semmelweis u. 9.**

MARTYN Klára
Múzeumi Hírlevél 1992.3.

Martzen Farkas

Köfaragó

1696. házsulajdonos Budán

Gerö Bvár

47. l.

Martzinkey Elek

Lisd
Marczinkey

Martzinkai Elek

festő.

Többször esik róla szó Kazinczy Ferencz levelezésében; egyebekben keveset tudunk róla. Szana is megemlékszik róla ismert monographiájában, de működéséről tulajdonképen a Tudományos Gyűjtemény 1819 IX. 115.-ik lapon találunk feljegyzéseket. E szerint Borsod vármegyében: Szendrőn született. Pártfogói gróf Festetics János és gróf Keglevics Ágoston voltak, kik elősegítették, hogy Bécsben elvégezhesse a képzőművészeti akadémiát, hol négy esztendőn át Mauternél tanult. Festményeiben akkor a németalföldi iskolát követte. Tanulmányai elvégezte után Olaszországba készült, de mert pártfogói időközben elhaltak és egészsége is gyönge lábon állott, 1817-ben Pesten letelepedett, mint a rajz és festés tanára. Itt leginkább portrait-kat festett és ilyen másolatokat készített kiváló festők művei nyomán. Eredeti festményei közül a Tud. Gyűjt. következőket emliti: Attila, Hunyadi Mátyás és László, Dracula vajda, II. Rákóczi György, II. Rákóczi Ferencz és neje, Verancsics Antal, Martinuzzi György, Frangepán, Ziska és Wallenstein. A folyóirat szerkesztőjének megjegyzése szerint a képeket Martzinkai Elek mind régibb festmények után festette.

Művészet, 1903. 349. l.

Marczinkay

festő.

Vasárnaponként asztalvendégnük volt. Napoleont imádta s naszon hin volt arra, hogy hasonlitott Bonnaparte Lucianhoz. Mindig francziaval keverte beszédét. Arra is büszke volt, hogy ismételve kutatást tartott nála a titkos szendőség s nevetve beszélteel, hogy szegénségnél egyebet a kandi neinet nem talált. Marczinkay munkahiány miatt előkelőknél rajz és francia nyelvtanitó lett s korán visszavonult szülőhelyére, Szendrőre.

Karacs Teréz: Régi festőkről (naplójegyzetek) Képzőmüvészeti szemle. 1880. évf. 77. l.

Marczinkay Elek

festő.

Boldog Emlékezete ama sok Virtusokkal tündöklött néhai Nagy Méltóságú Keresztszeghi Gróf Csáky Jósefa született Budetinyi Gróf Szunyog Asszony Eö Excellencziajának, Felséges Királyné Asszonynak Udvari Keresztes Dámájának, mellyet 1816-dik Esztendő November 23-dik Napján történt szomorú halalára háládatos Etsettel rajzolt Marczinkey Elek. 1817. 4to 12 lap

Trattner János Tamásnál kiszult Uj Könyvek. Tud. Gyüjt. 1817. VII. 157. l.

Folyó szám	Az alap megnevezése	Bevétel folyó pénzértékben		Kiadás folyó pénzértékben		
		K	f	K	f	
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						
21						
22						
23						
24						
25						
26						
	Összesen					

Egyetemi nyomda, 1905.

Martzinkai Elek

MARTZINKAI ELEK festőről többször szó esik a Kazinczy Ferenc levelezésében, egyebekben keveset tudunk róla. Szana is megemlékezik róla ismert monográfiájában, de működéséről tulajdonképen a „Tudományos Gyűjtemény“ 1819. IX. 115-ik lapon találunk feljegyzéseket. Eszerint Borsod vármegyében: Szendrőn született. Pártfogói gróf Festetics János és gróf Keglevics Ágoston voltak, kik elősegítették, hogy Bécsben elvégezhesse a képzőművészeti akadémiát, hol négy esztendőn át Maurernél tanult. Festményeiben ekkor a németalföldi iskolát követte. Tanulmányai elvégezte után Olaszországba készült, de mert pártfogói időközben elhaltak és egészsége is gyönge lábon állott, 1817-ben Pesten letelepedett, mint a rajz és festés tanára. Itt leginkább portrait-kat festett és hű másolatokat készített kiváló festők művei nyomán. Eredeti festményei közül a „Tud. Gyűjt.“ következőket említi: Atilla, Hunyadi Mátyás és László, Dracula vajda, II. Rákóczi György, II. Rákóczi Ferencz és neje, Verancsis Antal, Martinuzzi György, Frangepán, Ziska és Wallenstein. A folyóirat szerkesztőjének megjegyzése szerint e képeket Martzinkai Elek mind régebbi festmények után festette. —70.

Művészet 1903. 349. l.

Martinkai Elek

Művészet. 1903. 349

Perlaky/2

i);
tele
-Thán
301);
dér
ber
(302).

Martzinkey Elek

festő.

irod.

Magyar szorgalom és mesterségek
történeti rajzolatja. Hornüvész
1833. 238. l.

Strudel Döme baró

Martzinkai Elek

l.

Szabómagyfest.

154.l

Az ezen cikkben közölt építmények összes speciális »Üveg-Vasszerkezetek« munkáit cégünk készítette

HAAS ÉS SOMOGYI

SPECIÁLIS ÜVEG- ÉS VASSZERKEZETEK GYÁRA R. T.

BIRÓ MIKLÓS VII, RÓZSA UCCA 25

Martzinkey Elek

Thieme Becker

XXIV. 187. l.

(Lyka)

r.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Martzinkay Elek
(Martzinkaj)

1817 Eörül rajztanító
volt Pesten.

Irod
z

Toman 423. l.

Maitzinkey Elek

l.

LykaMagyműI800-50

107. l. 122-3,
156, 178-9, 520. l.

Marczinkay Elek

irodalm.
(Nagy Iván forrása)

J. xxx Jelentések Honni
Müvészekről. Tud. Gyüjt
1819. IX K. 115-116 l

Martzinkey

Lieb IV. 126

Cziszta bronzból, hallstatti VI. 107

Martzinkey

Lab I. 105, 107, 121

II. 16, 40

Castriota György

Talapzatos mellszobor, ba
rágok közül kiemelkedő tollakkal
szalag tartja össze. Felirata al

GEORG CASTRIOTA
BEG genan

Rm., mér. a vk. 17.2 : 1

Martzinkey Elek

Buda és Pest Homzéd Szabad Kir. Fő Városok Őrőm érzés ő Kir. Magassága Albert Tesseni Hertzeg Jelenléte alkalmatosságára. Irta Martzinkey Elek. Pesten. Paczko Ferr. Jósef bet. 1818. 4. 10 lap.

Ft Uj Erények. Tud. Ernst 1818. VIII. K. 134. l

M.D.K.

Martzinkey Elek,festő/+1835/

Peter Krafftnak,egy ismeretlen festő által másolt I.Ferenc császár képét másolta ez utóbbiról.Az alak csak derékig látszik.Olaj,vászon.84+64 cm.Ltzs.2709. Jelzet balra lent:"Alex Martzinkey 1822".A Balassa gyarmati Múz.-kany ból. 165.o. 48.jegyz.

Mózsa György: Megjegyzések a magyar történeti ikonográfia néhány kérdéséhez. 157.o.

Folia Archaeologica.VI.1954.Bp.Tankönyvkiadó Váll. Bp.1954

M.D.K.

Martzinkey,festő

A művészek a múlt sz.elején,hogy megéljenek rajzleckéket is adtak,vagy rajztanárok lettek.Igy ő is Pest-Budán. 278.o. 31.jegyz.

Lengyel Imre: Wilh.Egger pinxit 1825.A Lilla arckép festőjéről. 257.o.

A Debreceni Déri Múz.Evkönyve.1965. Debrecen,1966.
Alföldi Nyomda. Debrecen

MDK

Maru Simon pécsváradi ácsm.

1764. felszabadult Pécsett

Csorkuti A: Pécsi ácsok céhe. Pécsi Napló, 1915. nov. 30. 3-4.l.

Friedrich Marusich, Vürmünes MDV.

A, habán, újkeresztény hár Vürfolát épitette Dávidhárán 1622 okt ben. 248.o.

Katona Imre: Habán emlékek Vasmegyében. 237.o.

Savaria. A Vasmegyei Múzeumok Értesitője. 1965. 3. köt.
A Vasmegyei Múzeumok Igazgatósága, Szombathely. 1966

MDK

~~Mauri~~ Marusich Gáspár, Kőmüves

Habán, anabaptista. A dávidhári újkeresztény udvar kezitését készítette

Katona Imre: Habán emlékek Vasmegyében. 237.o.
1622. okt. 248 o

Savaria. A Vasmegyei Múzeumok Értesitője. 1965. 3. köt.
A Vasmegyei Múzeumok Igazgatósága, Szombathely. 1966

Marussla Jakab

várépítő

l.

Scherer

I. 187. l.

FÜREDI EDÉNYÁRUS

Marussla Jakab

beim epitomaster

Gyulai 1566

laid

Scherer

I. 187 l

MOB Kat. 3181.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

M. D. K.

MARUSSLA Jolcab építőmester

Gyula, várának építőmestere

szerződtetése 1566 januárjában

Gerő: Magyarországi várépítészet

Ba. 1955. 384. l.

Marussy Ferenc

az alábbi tervpályázaton 10.000 forintos megvételben részesült 17.sz. pályamű egyik szerzője.

Román András: Lébény községközpont tervpályázata, 1970. - Magyar Építőművészet, 1970.6.sz. 2-6.l.

Marussy Ferenc

B.Z. - H.T. - M.F.: Pasarét strandfürdő, Budapest, XIV. Vezér út. Építészek: Boór Zoltán, Hübner Tibor, konstruktőr: Marussy Ferenc, szerkezettervező: Vörös György, gépésztervező Gaál István, belsőépitész Rex Kiss Béla, kertterv: Schrenk Ágnes.

Magyar épitőművészet, 1970. 6.sz. 17-18. l.

4

MARUSSY FERENC

Dunai Vasmű Konverteres Acélmű, 350 fős munkásszálló, Dunaújváros

Építész: Marussy Ferenc (KÖZTI)

Az V—VI. ötéves terv keretében létesült Dunaújvárosban a Dunai Vasmű új konverteres acélműve, mintegy 8 milliárd Ft beruházási költséggel, célja az acélgyártás növelése. Állami nagyberuházás, mely nemzetközi kooperációban valósul meg.

A DV Konverteres Acélmű beruházásához kapcsolódik a kokszolómű létesítése. A két nagy állami beruházás új munkásszálló létesítését tette szükségessé.

A generáltervező KOGÉPTERV 1975 november végén kereste meg a KÖZTI-t a tervezési munkával.

Az előkészítő tervezés 1975—76-ban, a kiviteli tervezés 1976-ban volt. A tervezés az MGN 36—76 kibocsátása előtt indult meg, ezért erre az épületre nem volt kötelező, ennek ellenére a költségszint mutatók alatta maradnak az MGN értékeinek.

Az előtervek egy együttest tartalmaztak, mely a két egyforma szállóépületből és a második szállóhoz csatlakozó üzemi vendéglátó épületből állt. Ebből csak az első szálló valósult meg.

A telek Dunaújvárosban, a városban levő Vasmű út és az Építők útja által határolt saroktelek, itt található a DV jelenlegi munkásszállója is.

A szemben levő telken helyezkedik el jelenleg az I. sz. hőközpont és az Otthon Étterem.

A telek gyakorlatilag sík.

Jelen beépítést a telek tájolása, a beépíthető területe, a gyalogos- és gépjárműforgalom, valamint a tömegközlekedés igényei határozták meg.

Az épületek feltárását, gépjármű-megközelítését, tűzoltóautó megközelítését a Vasmű út és az Építők útja, valamint teherbíró burkolatú térburkolat biztosítja.

Az épület tervezésénél alapfeltétel a dunaújvárosi BVM elemgyár házgyári termékeinek alkalmazása.

Telepítésnél a telek- és városrendezési adottságokat vettük figyelembe.

Az épület kialakítását a telek lehetősége, az alkalmazkodó technológia, a hatósági előírások és a belső funkció határozzák meg.

Az épület pince, földszint+10 szerelt panelszint+szerelt tetőszint magas, a középmagas kategóriába tartozik. A pince és a földszint monolit vb. szerkezet, a felső szintek panelszerkezetek.

Az épület öttraktusos felépítésű: középen lépcsőházak, vizes és kiszolgáló helyiségek, kétoldalt a közlekedő folyosó a szélső sávokban ablakos, hasznos helyiségek.

A pincében raktárak és gépészeti helyiségek, a földszinten közösségi és gépészeti, valamint kiszolgáló helyiségek vannak.

A panelszinteken a középső sávban minden szinten társalgó, vizes csoportok és minden második szinten étkezőkonyha, valamint mosó-tisztító és ruharaktárhelyiségek vannak.

Az emeleti szobaegységek 40 db 2 ágyas és 160 db 3 ágyas szobát tartalmaznak, 40 db 2 ágyas szoba nők, illetve férfiak, 160 db 3 ágyas szoba csak férfiak számára szolgál. A közös vizescsoportok ennek megfelelően vannak kialakítva. A 2 ágyas szobák zuhannyal és mosdóval, a 3 ágyas szobák mosdóval vannak felszerelve. Az össz befogadóképesség 550 fő, mivel 5 db kétágyas szoba betegszoba céljára szolgál az első emeleten.

Az épület szintenként egy tűzszakasz, a pince tűzgátló födémmel van leválasztva. Két lépcsőház van, abból az egyik (liftek nélküli) füstmentes. A másik lépcsőházban 2 db 6 fős pince, fszt.+10 em. (liftgépház a tetőfelépítményben) Schindler-licenc szerint a Ganz-MÁVAG által gyártott felvonó van.

Az épülethez acélszerkezetű előtető csatlakozik, mindkét bejárat előtt.

Az üzemeltető kívánságára (egy porta üzemeltetésének igénye) az I. 550 fős és a meglevő munkásszállót zárt üvegfolyosóval kapcsoltuk össze.

M. F.

Magyar Építőművészet 1981/3

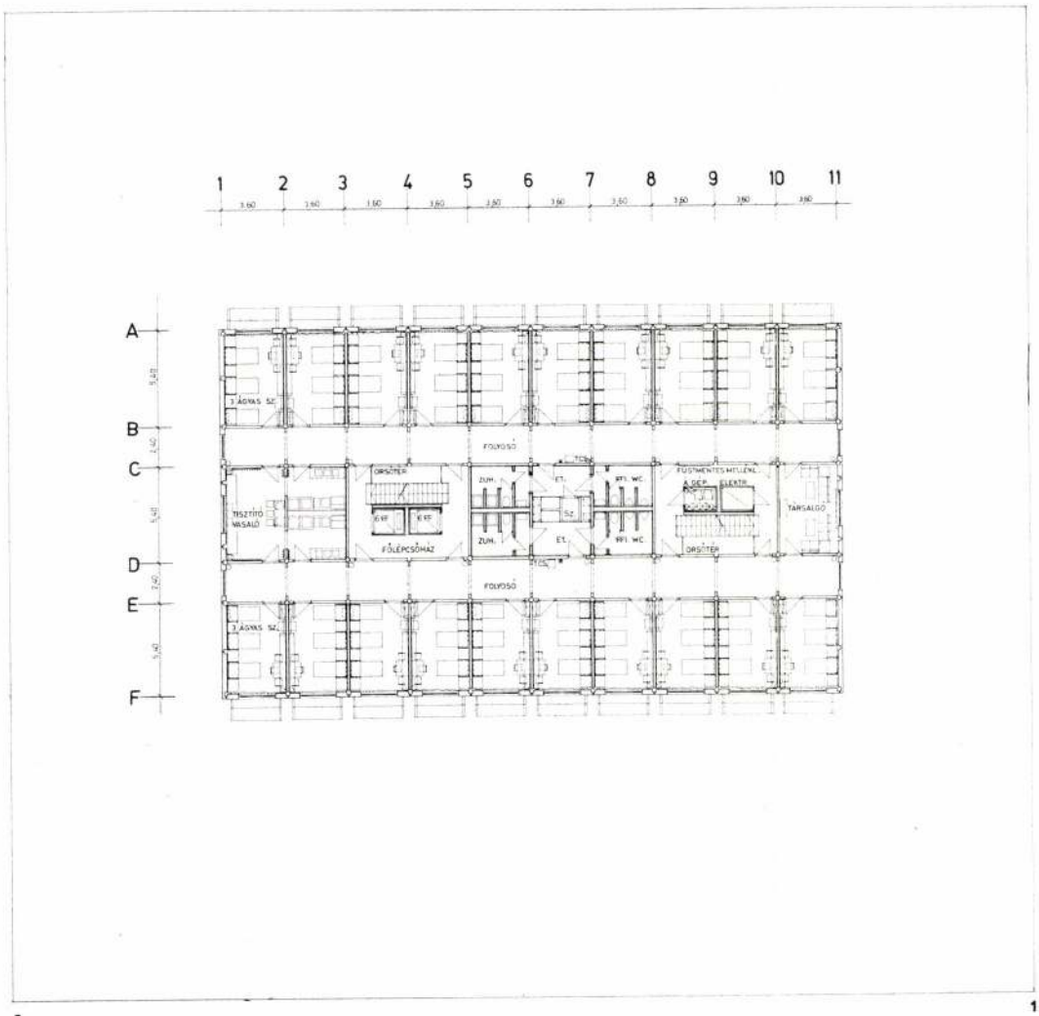
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11
A
B
C
D
E
F
3 ÁGYAS SZ.
FOLYOSÓ
ORSÓTÉR
TISZTÍTÓ VASALÓ
FŐLÉPCSŐHÁZ
ZUH.
ET.
FFI. WC.
FÜSTMENTES MELLÉKL.
TÁRSALGÓ
ORSÓTÉR
FOLYOSÓ
3 ÁGYAS SZ.

1

2

3

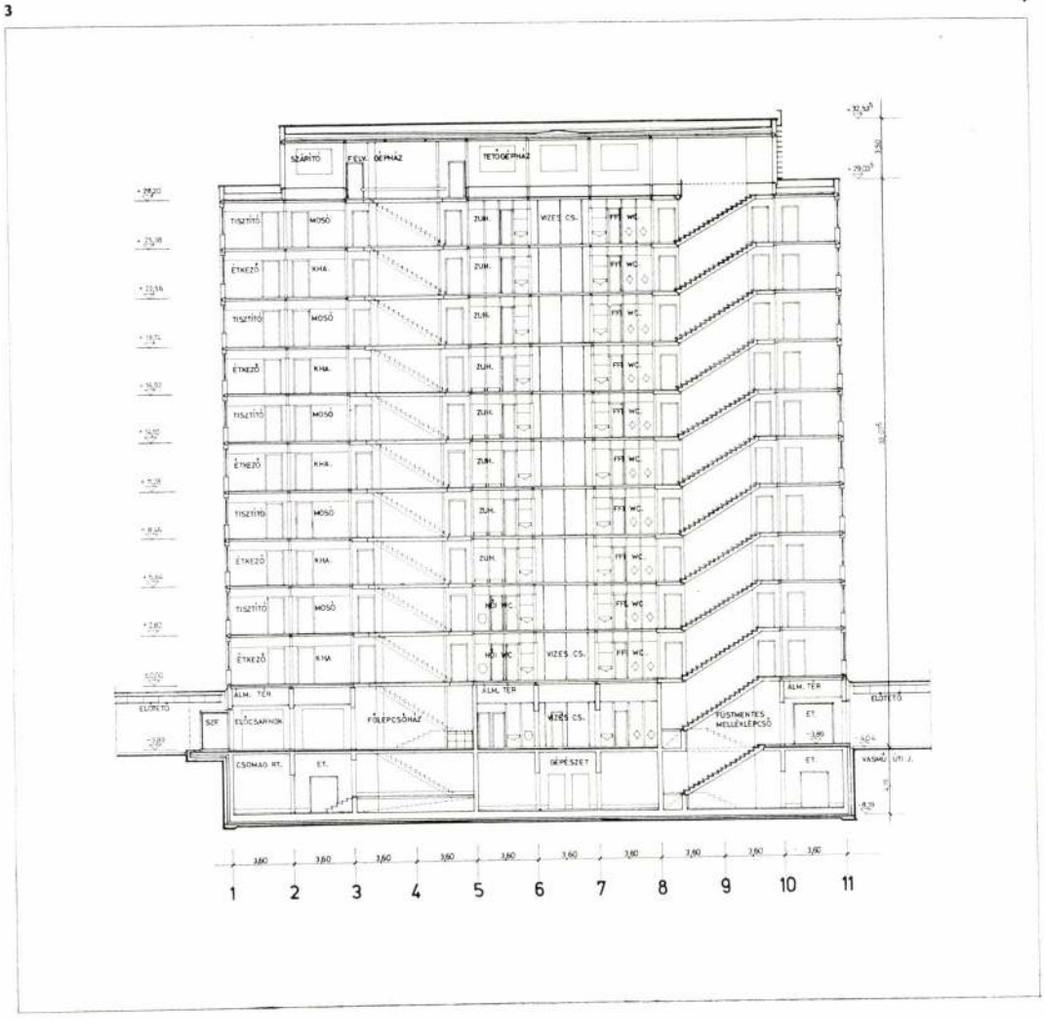
SZÁRÍTÓ
FELV. GÉPHÁZ
TETŐGÉPHÁZ
TISZTÍTÓ
MOSÓ
ZUH.
VIZES CS.
FFI. WC.
ÉTKEZŐ
KHA.
NŐI WC.
ÁLM. TÉR
ELŐTÉTŐ
SZF.
ELŐCSARNOK
FŐLÉPCSŐHÁZ
FÜSTMENTES MELLÉKLÉPCSŐ
ET.
CSOMAG RT.
GÉPÉSZET
VASMŰ ÚTI J.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

4

Marussy Ferenc

Kaposvár igazgatási központjának tervpályázatán II. díjban részesült 8.sz. pályamű egyik szerzője.

Thurzó László: Kaposvár igazgatási központjának tervpályázata, 1970. - Magyar Építőművészet, 1970.5.sz. 2-8. l.

Mariussy Ferenc építész

Egyik tervezője a 80.000 ft-tal díjazott pályamünek /repró/

Gázdonyi Jenő: Kihirdették az új Technika Háza pályázat eredményét

Magyar Nemzet 1970 III. 7 Sold.

Marussy Ferenc építész

Tervezővsoportjának terve
Költségtérítést kapott az alábbi
pályázatok

Kovács Ferenc: A tabáni Rácz
gyógyfürdő tervpályázata, 1969

Magyar Építőművészet 1970/4 2 old.

Maruszy Ferenc

Második díjat nyert a gárdonyi pályázaton

Sikeres tervpályázat
Magyar Nemzet, Bp. 1970. júl. 2.

Marussy Ferenc

Horváth Lajos és Marussy Ferenc terve az alábbi pályázaton 80.000 forintos díjat nyert.

Molnár Péter: A MTESZ Székház tervpályázata 1970.
Magyar Építőművészet, 1971. 1.sz. 3-7. l.

Marussy Ferenc, építész

MTEsz-székház terve

repr.

Vadas Zsuzsa: Százméteres felkiáltójel

Magyar Ifjúság, 1970. VII. 17. 5. l.

Marussy Ferenc, építész

– a MTESz-székház egyik tervezője. 1 éve végzett az egyetemen. Öt pályázaton szerepelt. Diplomadíjas.

Vadas Zsuzsa. Százméteres felkiáltójel
Magyar Ifjúság, 1970. VII. 17. 5. l.

Marussy Ferenc

Horváth Lajos és Marussy Ferenc terve nyerte az egyik első dijat az új MTESZ székház tervpályázatán.

Jécsay Andor: Milyen lesz az új MTESZ székház?
Budapest, 1970. 12. sz. 27-29. l.

Marussy Ferenc épitész

A Valóság c. lapban megjelent, -Batta Imre feltünést keltő-tanulmányáról, az IPARTERV szükházában bemutatott munkájáról átfogó részletességgel ir Vadas József: "Rugalmas-e a tér?" c. kritikájában. Az Alkotó Ifjuság pályázatán részt vett fiatal épitészek kiállitásán szereplő müvek terveit is széleskörüen ismerteti: Reimholz Péter és Lázár Antal DOMUS Áruháza, Vajai Tamás Vasgyári Kórháza /Diósgyör/, Nagy Rálint, Koszoru Lajos, Pár Nándor pusztaszeri parkterve, Janáky István Százhalombattára tervezett gyártelepe, Szüts Zsuzsa egyetemi kollégiuma, Petrovics László, Rex Kiss Béla és Marussy Ferenc mintafaluja egyaránt elismerést érdemelnek, mint fenti cikk leszögezi, mely Batta Imre nevénél található.
Élet és Irodalom,Bp.1976.márc.2o.XX.évf.12.sz.
12. lap.

Marussy Ferenc

50.000 ft-os díjat kapott az alábbi pályázaton (sepró)

Gárdonyi Jenő: Kihirdették az új Technika-Hára pályázat eredményét

Magyar Nemzet 1970 VII. 7 8 dd.

940. VADÁSZKÉS PISZTOLLYAL, acél. Német, XVIII. sz. v. 70.—

941. VADÁSZFEGYVER, diszes bronzveretekkel. Jelezve: Cilly. Osztrák, XVIII. sz. e. 100.—

942. SPÁDÉ, ezüst fogantyuval, markolatán mythológiai jelenettel. Francia, XVII. sz. (Ezüstkiáll. Budapest, 1927. kat. sz. 491.) 80.—

943. SPÁDÉ, előbbi párdarabja. XVII. sz. 80.—

944. SISAK, domboritott acél. Japán, XVII. sz. 80.—

945. KARDMARKOLAT, vésett, vasból. Olasz. 10.—

946. EGY PÁR KOVÁSPISZTOLY, ezüstveretü aggyal. Olasz, XVIII. sz. 30.—

947. HARAKIRI-TŐR, tausirozott vashüvelyben. Japán, XIX. sz. e. 30.—

948. BUZOGÁNY, vas, arannyal tausirozva. Perzsa, XVIII. sz. 20.—

949. TŐR, háromélü, gyöngyházzal berakott markolattal. Olasz, XVI. sz. 15.—

950. KÉS, pengéje arannyal tausirozva. Perzsa, XVII. sz. 10.—

951. TÖLTŐVESSZŐ, pisztolyhoz. Török, XVIII. sz. 6.—

952. KÉS, népiesen faragott nyéllel. Tirol, 1805. 5.—

953. PÁNCÉLSZURÓ, acél, kosaras markolattal. Olasz, XVI—XVII. sz. 25.—

954. EGYENES KARD, kézvédős markolattal, olasz pengével. XVII. sz. 10.—

955. DISZKARD, aranytausirozásu acélpengével, aranyozott markolattal. Francia, 1830 körül. 30.—

956. SPÁDÉ, egyenes pengével. Spanyol, XVI. sz. 20.—

957. HÁROM VILLA. Tirol, XVIII. sz. 3.—

958. KÉT KULCSCIM, aranyozott bronz. Bécs, XVIII. sz. v. 10.—

960. KÉT KULCSLYUK-PAJZS, öntött bronz. Olasz, XVII. sz. v. 8.—

961. KÉT BUTORVERET, bronz, empire. 10.—

962. NÉGY BUTORVERET. Bécs, empire. 10.—

963. KÉT BUTORVERET, aranyozott bronz. Louis XVI. 4.—

964. TIZENEGY KULCSLYUKPAJZS, aranyozott bronz. Empire. 8.—

965. TIZ KÜLÖNFÉLE BUTORVERET, bronz. XVII.—XVIII. sz. 15.—

966. HÁROM KERET, fém. XVIII—XIX. sz. 6.—

967. ÖT KULCSLYUKPAJZS, bronz, Biedermeier. 5.—

916. KÉS rézhüvelyben, ezüst tausirozásu pengével. Tunisz, XIX. sz. 5.

917. UTAZÓÓRA, vésett réztokban. Készitette Maruszik, Pesten. Magyar, XIX. sz. k. 40.—

918. UTI EVŐKÉSZLET, bronz és acél, kés, villa és kanál. Német, XVIII. sz. 10.—

919. KÜLÖNFÉLE BUTORVERETEK és szögek. XVII—XVIII. sz. 10.—

920. NETSUKE, elefántcsont, fókutyát ábrázol. Japán, XVIII. sz. 15.—

921. NETSUKE, Fókutya. Elefántcsont. Japán, XVIII. sz. 10.—

922. NETSUKE, ülő férfi, csontfaragvány. Japán, XVIII. sz. 10.—

923. NETSUKE, Bölcseségisten, elefántcsont faragvány. Japán. XVIII. sz. 15.—

924. FEKVŐ TIGRIS, hegyi kristály. Kina, XVIII. sz. 30.—

925. BIVALY GYERMEKKEL, elefántcsont szobrocska. Japán, XIX. sz. 50.—

926. LÁDIKA, csontból, áttört diszitéssel. Olasz, XVIII. sz. 20.—

927. UTI IRÓKAZETTA, fényezett palisanderfa, berakott diszitéssel. Francia, XVIII. sz. 80.—

928. SÉTABOT, népies faragvány. Magyar, XIX. sz. 5.—

929. BOT, faragott diszitéssel. Siam. 3.—

930. SÉTAPÁLCA, rokokó diszü aranyozott bronz fogóval. Német, XVIII. sz. 10.—

931. SÉTAPÁLCA, részben aranyozott ezüstfogóval. 1704. 10.—

932. SÉTAPÁLCA, peddignád, faragott elefántcsontgombbal. Japán, XIX. sz. 15.—

933. TÁLCA, nyolcszögü, fekete és aranylakk, gyöngyházberakással. Japán, XVIII. sz. 10.—

934. IMÁDKOZÓ SZENT FÉRFI FÉLALAKJA, fafaragás, szinezés nyomaival. Magyar, XVIII. sz. 50.—
Illusztr. XXXIX. tábl.

935. FADOMBORMŰ, fatörzsön ülő sas. Japán. 10.—

936. KIS KABINETTSZEKRÉNYKE, fekete lakk, gyöngyházberakással. Kina, XVIII. sz. 25.—

937. OLTÁR-GYERTYATARTÓ, faragott és aranyozott fa. Magyar, XVIII. sz. e. 20.—

938. KÉT TŐR, acél. Olasz, XVI. sz. 20.—

939. TŐR, ezüst hüvelyén és markolatán arabeszkes diszités. Török, XVIII. sz. (Ezüst kiáll. Bpest, 1927. Kat. sz. 961.) 30.—

Ernst Múzeum aukcioi

52. 4. -I. r.

MÁRVÁNY SÁNDOR - festő

A tájtól megigézve

Van valaki a megye székhelyén, akinek polcán megfér a Van Gogh-album a Szántóföldi növényvédelemmel — ahogy életén is osztozott a művészet a mezőgazdászkodással. Az illetőt *Márvány Sándornak* hívják, akinek „termékeny tájaiból" tegnap nyílt kiállítás a Hozam Klub emeleti galériáján.

TÉ-CSI

Végigszaladni egy ember életén lehet ugyan, de semmi értelme. Most, mintha mégis meghatároznák a sors sarokpontjai azt az életutat, melynek végállomása bár megegyezik a kiindulóponttal, a kettő között szinte minden megváltozott.

Márvány Sándor a tiszaföldvári szőlőtőkék közül származtatja magát. Nyarai ott teltek, ott látott először körmöstraktort, s ott szokta meg a rendet is, ami képein uralkodik. Édesapja munkái miatt állandó költözködésben álltak, előbb Árokszállásra, onnan Berénybe, s végül Szolnokra került. A Tarna mellől a Zagyva partjára. Sárkányeregetés, gombfocibajnokság, nagy pecázások, gitárpengetés a gimizenekarban, foci a gátoldalban az orosszokkal: ezekre emlékezni majdnem olyan, mint a Pál utcai fiúkat olvasni. A labda helyett aztán egyre inkább az ecset lett esete, le-lement a Zagyvára rajzolgatni, meglesni a művésztelepieket. Ez volt kedvenc terepe Mészáros Lajosnak is, akitől „látni" tanult. Miután a mester „főiskolásnak" nézte, bele- beleigazított képeibe is. Később a már idősödő Chiovini Ferenctől vett leckéket fél éven át, portrézni próbálgatott, de inkább hangulatokat kapott azoktól a délutánoktól.

Aztán éles vágás, Karcagra került felsőfokú mezőgazdasági technikumba, és ez el is döntötte sorsát. Tanárai nemigen tisztelték eme másmilyen tálentumait: a festők éhen halnak, szólt a korabeli közítélkezés. A katonáskodás után Csataszögön agronómuskodott 4-5 évig, majd a megyei vetőmagvállalathoz került és Szarvason képezte tovább magát. Elsősorban lánya rajztanári tanulmányai miatt cégen belül átigazolt Egerbe, ahol 12 évet töltött. Vállalata megszűntével a munkanélküliek keserű kenyerét ette, ez, és sok más, magánélete válságához vezetett, amiből a munkába menekült, barackosát és szőlejét művelte, kijárt festeni a hegyekbe. Miután súlyos betegségbe esett, életútja visszakanyarodott Szolnokra, Besenyszögön falugazdászkodott leszázalékolásáig. A kemoterápián túl, állítja, a festészet és zene gyógyította meg. Most úgy érzi újjászületett, talán ez a tárlat erre a leghívebb bizonyíték. Tabáni táj, egri emlékképek, a nagyapai malom, nádasok és szántóföldek — amik őt igenis megihlették.

Önarckép

Tájszem-krónika 1996. 05. 17.

hedt pesti kocsisoron, ahol saját szemükkel láthatták, amint fiatalkorúak a testüket árulják a hideg téli estén.

– *A jelenség tehát ismert. Miért tűri a hatóság?*

– Tűrésről nincs szó, csak a beavatkozás lehetőségei korlátozottak. A prostitúció elleni föllépést nehezíti, hogy például az „üzletszerű kéjelgés"-nek minősített cselekmény ma már csak szabálysértés, csupán az említett magatartás elősegítői, illetve a kitartottak és kerítők követnek el bűncselekményt. A rendőri szervek persze igyekeznek őket leleplezni.

– *Arról is mind többet hallani, olvasni, hogy Budapesten, de egyes vidéki kastélyokban, felújított kúriákban külföldi – elsősorban olasz – filmesek forgatnak ugyancsak „szaftos" jeleneteket...*

– Valóban, az olasz pornómágnások és a magyar szexbombák együttműködése Budapestet már-már az európai pornó fővárosává avatta. Országunk szép tájain, épületeiben gyakori vendégek a filmesek, és nem ellenőrizhetjük percről percre a nálunk elkészített anyagot. Pedig könnyen elképzelhető, hogy egyes „művekben" kiskorúak is kapnak, nem éppen nekik való szerepet.

szakasza sikeres volt, hiszen a kényszerintézkedések – a leértékelés és a vámpótlék bevezetése – meghozták az

nek tartotta azt is, hogy a gazdaság fejlődésében újabb töréspontok, illetve visszaesések mutatkoznak majd.

berben úgy döntött, hogy a vádlottnak le kell töltenie büntetését.

Ez csak gyakorlat

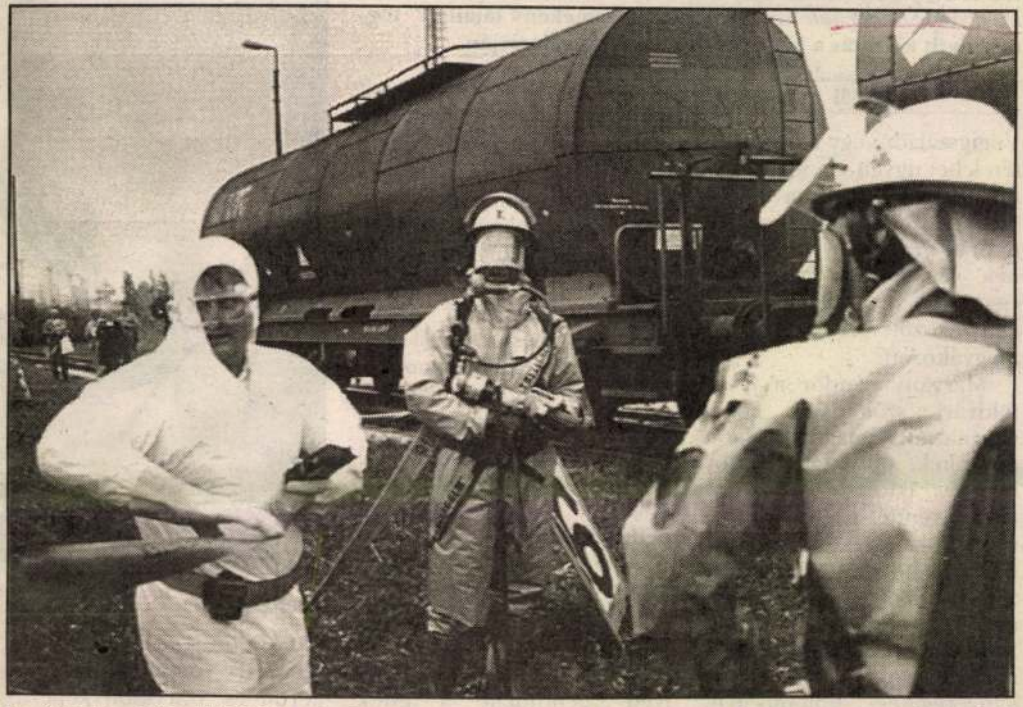

Vasúti katasztrófaelhárítási gyakorlatot tartottak a GYESEV pályaudvaron Sopronban. A veszélyes áruk szállításával kapcsolatos gyakorlaton közreműködött a tűzoltóság, a polgári védelem, a rendőrség, és a mentők is.

MDK

Márvány Madonnák Mestere

Mátyás udvarának müvésze, Desiderio utánzója.

A magyarországi müvészet története I. 272.1.
Bpest, 1961. II. kiadás.

M.D.K.

Márvány madonnák mestere

néven a művészettörténészek (Bode) nekány szorosan összefüggő firenzei stílusu dombormű alapján rekonstruáltak ezt az ismeretlen művészt, akit a szerző Giovanni Ricci de Salával azonosít. Bár ezt is fenntartással teszi, mivel az utolsó tíz évben Budán, Visegrádon és Nagyvársonyban annyi műve került elő, hogy ./.

Balogh Jolán: A művészet Mátyás király udvarában
Ep.1966. Ak.kiad. 2 köt.

1.köt. 505-old.
508- "

M.D.K.

Márványmadonnák mestere

... magyarországi működését feltétlenül több évre kell tennünk. Ez viszont Ricci eddig ismert életrajzi adataiba nehezen illeszthető bele. Szerző stiluskritikai alapon mégis szoros párhuzamot állapít meg Ricci Forlibeli faragványai és a visegrádi madonna, a dombormű szárnyas herubfeje, a szökőkut Herkules, stb. között.

Balogh Jolán: A művészet Mátyás király udvarában
Bp.1966. Ak.kiad. 2 köt.

1.köt. 505.-old.
508. n-ig

+ 2.köt. 248-249-251.old.
361., 362. 365. ábrák

Márvány Madonnák Mestere MDK

szobrász /XV.sz./

Desiderio /da Settignano/ utánzója.

Magy.Müv. Tört. I. /szerk. Dercsényi/ 256.o.

Márvány Madonna k Mestere

MD K

Mátyás király budai kőfaragó műhelyének vezetője volt.

Magy.Müv. Tört. I. /szerk. Dercsényi/ 259.o.

a márványmadonnár mestere M.D.K. hobrán

Feltehetően a visegrádi vörösmárvány madonnát ábrázoló dombormű alkotója.

A művészeter története. kerk: Beöthy Zsolt III. Bp. 1912 410

MDK

Márvány Madonnák mestere

"Visegrádi Madonna"
Valószinüleg az ő müve a visegrádi vörsmár_
vány kut is.

Magy.Müv. Tört. I. /szerk. Dercsényi/ 262.o.

M

Mátvány Madonnák Mestre MDK

dolgozott Budán Mátyás palotanárnyának építkezésénél.

Desiderio olan nolván utáncója

A Budai Királyi Tolgaragó műtely vezetője.

Balogh Jolán: Magyar renaissance építészet

12.o.14.o

a "márvány madonnák mestere" MDK

alkotásairól így nevezett névtelen mester.

Mátyás király reneszánsz palotáján dolgozott.

54.o.

Borsos- Sódor- Zádor: Budapest. Bp. 1959

M.D.K

„Márvány Madonnák" mestere

„Visegrádi Madonna" (49. kép)

Hejj Miklós: Visegrád. 64. l.

MÁRVÁNY MADONNÁK MESTERE, műhelytársa

Balogh Jolán szerint a visegrádi kút felépitésének terve nem szobrásztól, hanem épitéstől, talán Chimenti Camiciától származik, míg a nyolcszögü medence domborművei a "Márvány Madonnák Mestere" műhelytársától származnak. 17. jegy. 308. old.

STEFANITS ISTVÁN: Adalékok a publikálatlan vaci reneszansz nyilaskeret-töredék stilusához 303. old

STUDIA COMITATENSIA, Tanulmanyok a Pest Megyei Muheumokból, 2. szam. Szentendre, 1973

1

Másvány Madonnák Mestere szobrász
= Tommaso Fiamberti (?)

a visegrádi Madonna, a budai Mária tpl. mellett lelt angyal félalakja, számos putto és egyéb töredék a budai Királyi várból és Visegrádról. Művei, főleg Madonnái a világ nagy múzeumaiban megtalálhatók.

Gerevich L.:Budapest müvészete a későbbi középkorban a mohácsi vészig

Budapest története II.Bp.Főv.Tanács 1973

301.old.

2

Márvány Madonnák Mestere

Emlékművei vannak Ravennában, Cesenában, Forlíban. Úgy látszik a ~~XIII~~ XV. és XVI. sz. fordulója előtt élt vissza Itáliába, de az ott 1525-ig készült művei hanyatlást mutatnak.

Gerevich L.:Budapest művészete a későbbi középkorban a mohácsi vészig

Budapest története II.Bp.Főv.Tanács 1973

30 old

3

Márvány Madonnák Mestere

Munkássága nem mentes az üzleti vállalkozástól és talán egy nagyobb műhely élén állott, amely elárasztotta művelkel a Teresztedelmet. Magyarországon a 90-es évek végéig működhetett.

Gerevich L.: Budapest művészete a későbbi középkorban a mohácsi vészig

Budapest története II. Bp. Főv. Tanács 1973

30. old.

MÁRVÁNY MADONNÁK MESTERE, szobrász

A váci töredék Balogh Jolán szerint a toszkán mintaképek nyomán, dolgozó, név szerint nem ismert "Márvány Madonnák Mestere" műve a visegrádi kút Herkules-szobra. Szerinte a kút felépítésének terve nem szobrásztól, hanem építésztől, talán Chimenti Camiciától származik, míg a 8 szögű medence domborművei a "Márvány Madonnák Mestere" műhelytársától származik. 16-17. jegy. 307. old

STEFANITS ISTVÁN: Adalékok a publikálatlan váci reneszánsz nyílás-keret-töredék stílusához 303. old

STUDIA COMITATENSIA, Tanúlmányok a Pest Megyei Múzeumokból, 2. szám. Szentendre, 1973

MÁRVÁNY SÁNDOR

Néplap '96. máj. 17.

Márvány Sándor festménykiállítását nyitották meg tegnap a szolnoki Hozam Klub galériáján. Képünkön az alkotó „Szolnoki vártemplom" című festménye látható. FOTÓ: CSABAI

csére az exportárakban történt pozitív elmozdulás, és belföldön is átlagosan 5-10 százalékkal emeltük az árainkat.

– A Nyugat-Európában nagy hisztériát keltett BSE-kór is bizonyára elősegítette a kedvezőbb exportlehetőségeket...

– Valóban, a marhakór miatt Európában megnőtt a csirkehús iránti kereslet, ami az árakban is megmutatkozott. Sajnos azonban nem tudjuk kihasználni ezt a konjunktúrát, mert már most hiány van naposcsibéből, hiszen nem telepítettek új szülőpárokat.

– Mind a miklósi, mind pedig a rékasi üzem az idén tavasszal alapanyag híján néhány hetes leállásra kényszerült. Hogyan használták ki ezt az időt?

– Milyen új termékekkel jelentkeztek, és egyáltalán mit várnak a vásári jelenléttől?

– A fő célunk, hogy bemutassuk cégünket és termékeinket. A tavalyi nagy érdeklődés miatt bővítettük a standot, ám esetenként ez is szűknek bizonyul.

– Üzleteket is sikerült kötnünk, tegnap több száz tonnányi áru szállításában állapodtunk meg pécsi kereskedőkkel.

Újdonságaink a húsalapanyagú tovább feldolgozott termékek, a csirke mell- és combfalatkák, a sajttal töltött pácolt csirkemell és a rántott sajt, amelyeket – mint a többi Con Avis terméket – a Szolnok ABC-ben a vásár ideje alatt jelentős kedvezménnyel árulunk.

dottségek is megjelentek, így Bielsko-Biala illetve Munaszombat gazdasági önkormányzata révén is képviselte országát.

Fegyverneken. Egy család, illetve egy baráti társaság konfliktusa olyan mértékben eldurvult, hogy a hathatós közbelépés nélkül bizonsan súlyos önbíráskodásokhoz vezethe-

mentuma a történtekkel, hogy maga a polgármester is megjelent a csatázó csapatok között, és ennek a botrány megakadályozásában jelentős része volt. 4. oldal

Amatőrök tárlata

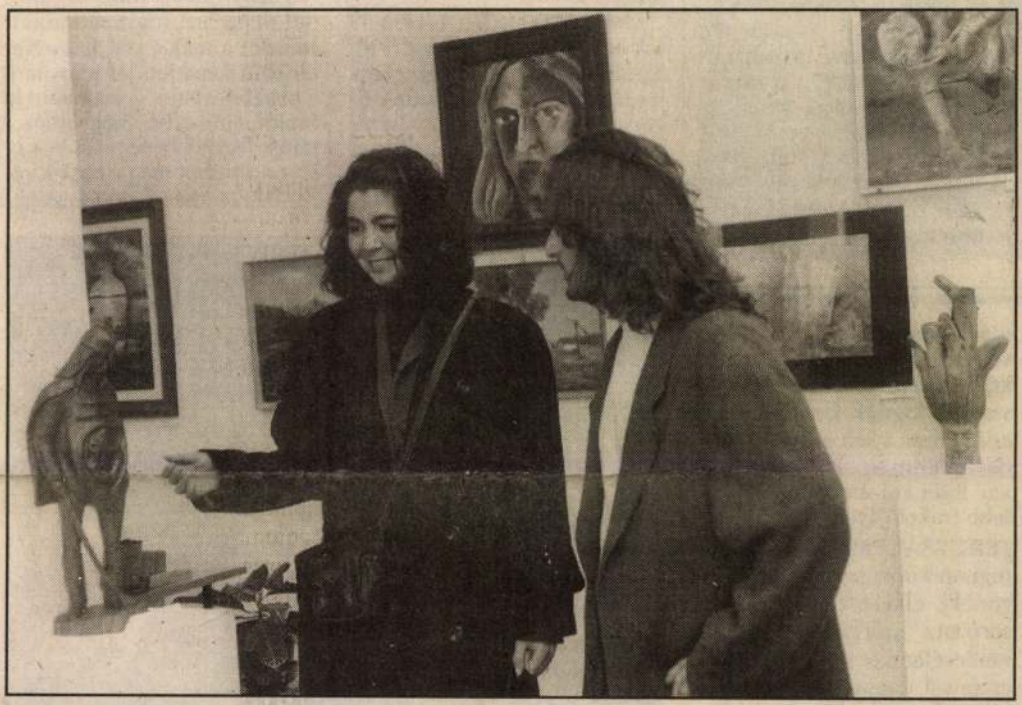

A képzőművészeti hét megyei nyitányaként tegnap délután Martfűn a városi művelődési központban a megye amatőr képzőművészeinek alkotásaiból nyitottak kiállítást. *Erneszt Péterné*, az intézmény vezetője köszöntőjében elmondta, a XVI. országos amatőr képző- és iparművészeti pályázatra 34 alkotótól száz pályamunka érkezett, amelyből 68-at ítélt kiállításra méltónak a zsűri. *Zsolnay László* művészettörténész megnyitójában a közönség elé került művek színvonalát méltatta. Az alkotók okleveleit és díjait *Kozma Imre*, Martfű polgármestere adta át. Nívódíjat *Márvány Sándor* (Szolnok), *Németh Zoltán* (Szolnok), *Papp Ferenc* (Szolnok) *Széles Ferenc* (Tiszaföldvár), *Tyukodi László* (Karcag) kapott. Az országos kiállításra tíz alkotó tizenegy munkáját küldte a zsűri. A megyei kiállítást egy hónapig láthatják az érdeklődők Martfűn.

FOTÓ: KORÉNYI

A finn parlament elnöknője nemrég nagy vihart kavaró tettel került a figyelem középpontjába: könyvet írt, amelyben teljes nyíltsággal tárta a közvélemény elé szexuális életét. A „Lobogó láng" című könyvet politikustársai élesen bírálták a szókimondó, helyenként igen közönséges kifejezései okán, az olvasók viszont el voltak ragadtatva a politikusnő nyíltságától. A szerző – magas rangú katonatiszt férjének – arról ír, hogy milyen jó volt vízágyon szeretkezni, az ugyanis nem recseg és kellemesen ringat.

már az egyetlen jelentős fegyveres erő Dosztum tábornoké, akivel a tálibok okvetlenül szembe fognak kerülni, s aki eddig nem ápolt együttműködésre indíttató, jó kapcsolatokat Rabbani elnök mérsékeltebb frakciójával.

JERUZSÁLEM óvárosában tegnap kitört az „alagútháborúnak" elkeresztelt tüntetéssorozat, amelynek sikerült emberéleteket követelő összecsapássá dagadnia. A történtek után mind *Benjamin Netanjahu* kormánya, mind pedig *Jasszer Arafat* és támogatói nyilvánosan megkérdőjelezték a másik fél őszinte békeszándékát, és a nemzetközi közvéleményhez fordultak. Ismét újra kell gondolni tehát, hogy fennmaradhat-e a békefolyamat az Oslóban rögzített elvek szerint.

hat békét és biztonságot népünknek. *Netanjahunak* döntenie kell: vagy intifáda (lázadás), vagy béke, de azonnal" – jelentette ki a kormányfőnek írt nyílt levelében a „Békét most" pacifista mozgalom, amely, mint az AFP jelentette, pénteken Jeruzsálemben, Tel-Avivban és Haifában is szervezett tüntetéseket.

Jobboldali vallásos csoportok és a telepesek képviselői ellentüntetéseiken elítélték a ciszjordániai és gázai palesztin önkormányzatok létrehozásáról rendelkező oslói megállapodást. Szemére vetették *Simon Peresz* volt munkapárti kormányfőnek, hogy a palesztin autonómiáról szóló megállapodásban engedte felfegyverkezni a palesztin hadsereget: „Fegyvert adtál azok kezébe, akik most megölték fiainkat"

tő intézet igazgatója szerint az utóbbi napokban kitört összecsapások hangsúlyosabbá teszik az izraeli társadalom megosztottságát a békefolyamat jövőjének megítélésében. „Mindenki keményíteni fog álláspontján. A jobboldal azt mondja majd, hogy mindez az előző, munkapárti kormány miatt van, a baloldal pedig azt fogja mondani: mindez annak a jele, hogy Netanjahu képtelen jól irányítani a békefolyamatot" – jelentette ki Smith, elmondva, hogy intézetének legutóbbi felmérése szerint – amelyet még e napok véres összecsapásai előtt készítet-

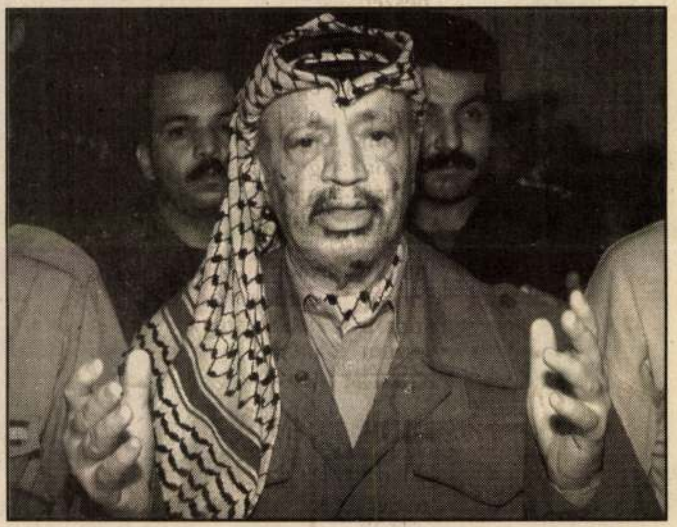

Arafat sílszerű sajtótájékoztatója: az áldozatok számbavétele után a Koránból idézett

tek – az izraeli lakosság megosztott Netanjahu megítélésében. A kormányfő a lakosság 40-50 százalékánál népszerű. „Az emberek nem tudják, merre tart" – mondta az igazgató.

Márványkő "Jenő"

kisplasztikus

1918-19

Éinisk 1930. 86. l.

Marx

ötvös ?

1454 – 1455

Hoffmann Pozsony 53. l.

Hoffmann Südost

M.D.K.

Mark, festő

neve 1519-ben szerepel Pozsonyi oklevélben, mely szerint a „Zöld szobá"-ban lakik (vendéglő"-szerű hely) és bérért fizet.

Hoffmann Edit: Pozsony a középkorban, elfelejtett művészek, elpusztult emlékek. Bp. é.n. 46. old.

Marx Béla

festő Pozsonyban.

XIX. u.

Csákós. 6. l.

Marx Béla

festő

Pozsonyban Zierer

Géza tanítványa

volt.

Csákós S. l.

VASÁRNAP

4

Kat. Jubilate
Prot. Flórián
Ó-g. 21. Január

N. k. 4 ó. 40 p. N. ny. 19 ó. 15 p.

athvrat 7·5

Bonleat 3 1/2

HÉTFŐ

5

Kat. V. Piusz p.
Prot. Gotthárd
Ó-g. 22. Syc. Teodor

4

Izr. 8. Seni bőjt

KEDD

6

Kat. János ap. ev.
Prot. Frida
Ó-g. 23. György

SZERDA

7

Marx Béla

1905. őszi kiáll. Pozsonyi Képzőművészeti Egyesület.
Holdas hangulat, szines rajz 20 K.
Országut, tanulmány, olyf. 40 K.
Holdas hangulat, parkell 20 K.
1907. évi kiáll. u. o.
Erdő motivum, olyf. 30 K.
Reggel, olyf. 30 K.

Temple

Munkácsy Mihály archép

Mellig [illegible] kissé Jo

[illegible] haja világos kékes szür

tokkal. Teresedő Bajuszán [illegible] szaká

szín dominál. Ádszíne hal

árnyékokkal. Nyitott kabátja szürke

szürkés sárga. Inge és szé

kes szürke árnyalatokkal, [illegible]

rendője sötétkék, fehér b

háttér, ~~balold~~ jobbol

sötétebb árnyalattal. Jel

Marx Béla

Texte

l.

Forum

1935. 136 l.

~~Fülöpszállási lelet VII. 143.~~

Marx Béla

pesti

Poroszy XIX sz

l. Forum

1934. 309. l

EUROPA

FILM-, KÖNYV-, LAPTERJESZTŐ
ÉS KÖNYVKIADÓ R. T.

Bp. V. Rothermere-u 12.

M.D.K.

Marx, ötvös

1454-1455-ben szerepel a pozsonyi telekkönyvekben.

Hoffmann Edit: Pozsony a középkorban, elfelejtett művészek, elpusztult emlékek. Bp. é.n. 53. old.

MDK

Marx György,

reklámgrafikus

a magyar plakát tehetséges fiatal művelője.

Rosner Károly: Reklámgrafika. - Magy. Iparm. 1934.
Az Iparm.Társ. kiállítása. 94-96.l.

Marx Ferenc

Alkotása az Iparmüv.Muzeum kiállitásán a grafikai anyagban szerepel.

M.934.V.19.

Marx Mihály M.D.K.

Piheő karosszék, frepr.

Társtervező: Michels József.

Ipari művészet Bp. 1960.

Marx Bálint
kereslagi/Kirschlag/ építőmester

MDK

SZ Kőszegi Szent Imre templom 1615-1518.

157.o.

Repr.: A Szt Imre templom tornyai

53.kép.
Szt Imre szobra a templom főbejárata felett.

54. kép.

Lelkes István: Kőszeg. Bp. 1960.

Marx MDK

Pozsonyi festő, 1519-ben hábbért fizet

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország tábla-
képei.Bp.1955.144.l.

Marx

festö 1519

l.

Hoffmann Possony

76. l.

Hoffmann Südost

Marx festő

1519. Hofzyns (udvarbér) fejében tizet 6 lb. 2 s.
Pozsonyban. ~~a város házánál~~,
hola város egyik (házát kulvárosi)
bérelte

Ortvay T. Pozsony város története
Pozsony. 1903. II K IV. r. 303. l.
és ugyanaz Pozsony. 1900. II köt. III rész
112. l.

MARX fertő

Porsoy, városháza 1518

An 1996/1-3. 235.

Kereszt alakban épült fatemplom, központi négy
rövidebb - kelet-nyugati- karjaiban és hosszabb
karjaiban deszkákból összerótt dongaboltok
mennyezetének párkányán nyugosznak, utóbbit cs
tartják. Épült 1725-ben, közeljövőben a hitköz
költözik át s a templom elhagyatott marad.

Oltára rokokó stílű oszlopos portál alakú fából, pri

1. Négy réz gyertyatartó 1764-ből tót felirattal.

Oltár mellett:

2. Keresztkút formás baluszter alakú oszlopon
faragott lábon álló asztalkán négy oroszlánlábon n
vésett díszű láda ónból, tetején ker. Szt. Já
szobrocskájával. 75 cm m. 57 cm széles, 48 cm
Nobilis Johannes Bohus pro gloria Dei obtulit C
Men: Octobr. Anno 1726. Fedelén vert rézből a bo

MARX József fényképész (1914-1992)

Szabó Zsolt: A fényképezőgép
magyar. = Művelődés, 1998/3.
4-5. ill

Marx György professzor
a MNG Klubja

12 Szimmetria születik

Vendégünk: Marx György professzor

A Magyar Nemzeti Galéria programja.
1981. május hó.

M. D. K.

MARX, Jacobus kőfaragó
morva származású
1740-ben Bélabányán polgár

Agghásy: Barokk szobrászat ... Bp. 1959.
I. 69., 237. l.

Marx József

A GYERMEK

fotósorozat

KORUNK GALÉRIA

1977. AUGUSZTUS

1. P. Cluj, Municipiul Cluj-Napoca 1977-6330. 300 ex.

AZ ARANYSZEMŰ FOTÓMŰVÉSZ

Azt hiszem, Marx Józsefet a sok hivatalos titulusa mellett — hogy a Nemzetközi Fotóművész Szövetség művésze (AFIAP), kiváló művésze (EFIAP), hogy „aranyszemű" (Honoris Golden Eye), s még ki tudná hirtelen fölsorolni, hány címet és kitüntetést vésethetne a parafájára — igazából egyért irigyelhetjük: hogy miután már néhány esztendeje nyugdíjba vonult, mégis a világ egyik legelfoglaltabb embere. Nem léphetünk be úgy a műtermébe, hogy ne ülne nyakig munkában, ne lenne hónapokra előre teli ren-

Marx József

delésekkel, és ami még ennél is fontosabb: tervekkel.

A tervei nemcsak a jövőre vonatkoznak. A sok évtizedes munkával felhalmozott, példásan rendezett óriási fényképgyűjteményét szeretné mindenki elé tárni, „előhívni", melynek művészi és dokumentáris értéke az idő múlásával egyenes arányban nő.

Mert hiszen Marx József már a húszas években bejárta kerékpáron a tengerpartot, a móc-vidéki vásárokat, s talán az ő fotótékája őrzi egyedül sok erdélyi kastély, így Erdély Versáliája, Bonchida hajdani kincseit és szépségeit, s hol van ma már az Ada Kaleh-i sikátor, melynek falai árnyékában a tiltott gyümölcs füstjéből szippantanak a gyermekek? Páratlan élvezet elmerülni fényképalbumai forgatásában, fölidézni, milyen volt a marosvécsi várkastély a Helikon alapításakor, milyen a mészkői templom Balázs Ferenc idejében, milyen a csángó lányok viselete sok évtizeddel ezelőtt, vagy milyen az igazi găinai leányvásár 1930-ban, s hogy festett a nagybányai művésztelep a háború előtti virágkorában.

Mert az „aranyszemhez" következetesség is társult — mekkora utat tett meg, amíg fotóriporter, nemzetközi hírű, elismert fotóművész lett, s végre nyugdíjas korára, de most is csak időt szakítva, kiállításokon is közkinccsé teheti fényképgyűjteménye egy-egy töredékét, egy hatalmas életmű néhány lapját.

MAROSI ILDIKÓ

MARX József
Népújság, (Marosv.) 1992. 10. 8.

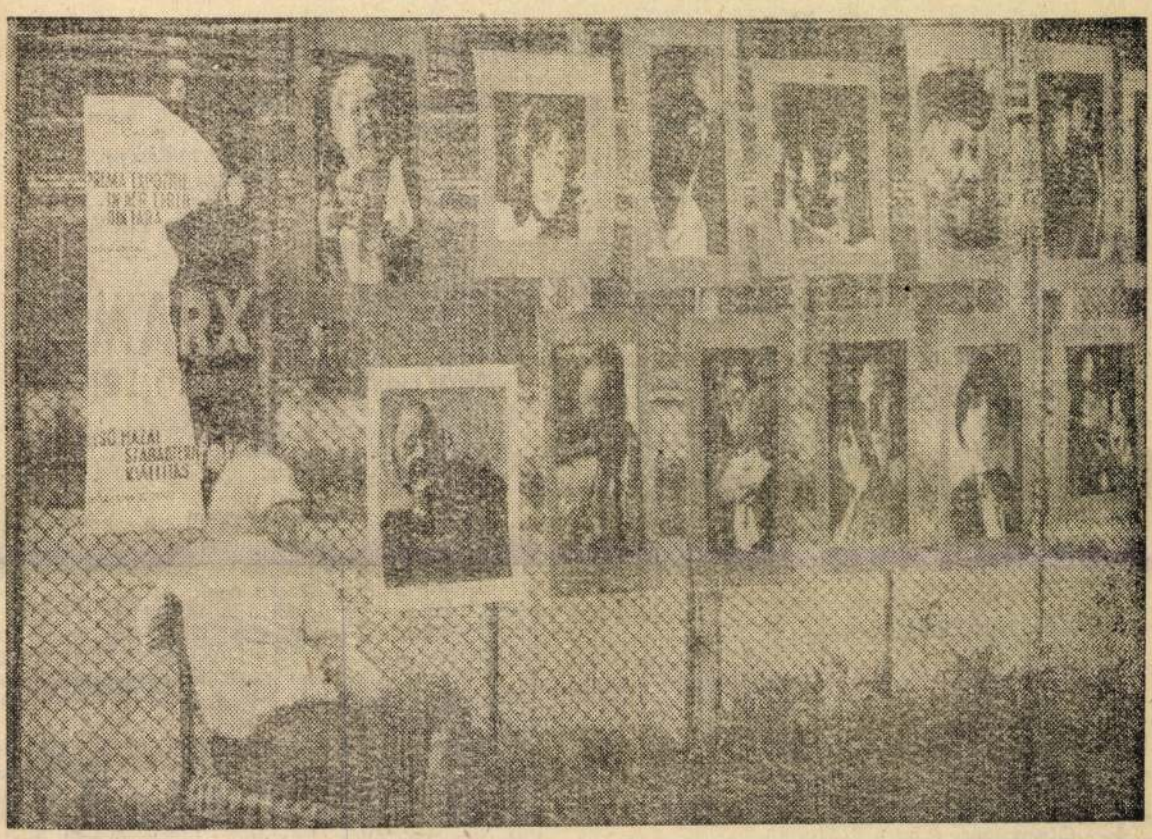

Ott a keritésen a plakát, rajta öles betűkkel a művész neve, de anélkül is sokan, nagyon sokan felismernék a kollega kamerájának hátat fordító őszhajú, idős férfiban Marx Józsefet. Tavaly nyáron a vikend-telepi tárlatán, az első hazai szabadtéri fotokiállításon készült Kucsera Jenő felvetele.

Marx József, mindenki kedves Jóska bácsija, sok mindenben volt első, úttörő, kezdeményező, ezért is tekintették országszerte a romániai fotómozgalom első emberének. A szabadban rendezett fotótárlat is elsőként neki jutott eszébe. Mint mindig mindenütt, ezúttal is sikere volt. Képei számos nézőt vonzottak. Megismételni többé már nem tudja. Követőinek, híveinek azonban kötelessége megrendezni azt a nagy gyűjteményes kiállitást, amely hat évtizedes gazdag pályáját, művészetének legjellemzőbb alkotásait tükrözve állit méltó emléket szines, szuggesztiv egyéniségének.

Ezen a fotón Marx József gyönyörködni látszik képeiben, mintha ez az öröktevékeny ember pár pillanatra megpihent volna, hogy emlékezzék, elmélázzon kultúrtörténetünk egy-egy érdekes, sajátos mozzanatán, amelynek rögzitő, megörökitő tanúja, hüséges krónikása lehetett. És mintha beszélgetne, tréfálkozna, együtt derülne alanyaival úgy, ahogyan csak ő tudott mindenkit szerető, mindenkit tisztelő közismert humanizmusával, jóhiszemű, érzékeny emberismeretével. Kőszegi Margit, Kós Károly, Molter Károly, Kovács György és sok más jelesünk, akiknek arcára sokan talán az ő lényegretörő, jellemsűritő, jellegzetes felvételei révén emlékeznek igazán, immár ismét a társaságukba fogadhatták ott fenn valahol az erdélyi magyarság kiválóságainak panteonjában.

(n)

Régi ráolvasás-szöveg

Pócs Éva: **Ráolvasás** című összefoglaló tanulmányában (In **Magyar néprajz V.** Bp. 1988) különfejezetben tárgyalja az úgynevezett epikus (cselekményes) szövegeket, amelyek „... egy múltban lejátszódott esemény elbeszélését tartalmazzák". Nos, ez az „esemény", arra jó, hogy a népi gyógyító — miközben reá hivatkozik — kedvezően befolyásolja a jövőbeni gyógyulást: tulajdonképpen példaanyagként, tehát mintaként hasznosítja, s a jelenben történő gyógyítás nagyobb eredményességét várja el tőle.

Az ilyen szövegek közül az egyik legritkábban előforduló típus a **Szent és gonosz találkozása — szent megrontása, gyógyítása** címmel jelzett ráolvasás. Eddig mindössze tizenegy változatát (variánsát) jegyezték le, „dél-alföldi, délnyugat-dunántúli elterjedéssel". Mostani kibédi (Maros megye) felbukkanása azt jelzi, hogy a szöveget egykor Erdélyben, pontosabban: a Székelyföldön is ismerték, tehát nagyobb közkedveltségnek örvendett. Ime az 1992. február 2-án lejegyzett szép változat:

Mikor Jézus kicsike vót,
Az édesanyja,
Szent Mária,
Elindult vele a templomba.
Ahogy mentek,
találkoztak három zsidó leánnyal.
Elbámultak a zsidó leányok,
Hogy milyen szép a kicsi Jézus.
A legnagyobbik mondta:
— Olyan szép, mint a holdvilág.
A középső mondta:
— Olyan szép,
Mint nyári délben a Nap.
A legkisebbik azt mondta:
— Olyan szép,
Mint nyári reggeleken a harmatcsepp.
Ahogy nézegették a Jézust,
Megigizték.
Szent Mária elment a Jordán vizéhez,
S a saját kezivel
Háromszor
Vizet meritett.
Avval az élő vizzel
Vizet vetett a fiának.
Helyrejött a Jézus,
Rögtön meggyógyult.
Ahogy attól a vizvetéstől
Meggyógyult a drága Jézus,
Tenéked is úgy használjon,
S gyavuljál meg tőlle.

Az adatközlő (adatmegőrző) a következőket mondta a szöveg megtanulásának körülményeiről: „Ezt édesanyámtól tanoltam, úgy emlegette, hogy „Szent Mária és a három zsidó leány". Úgy, hogy Szent Mária hagyta hátra a vízvetést. Mert ugyi, akit megigíznek, annak vizet kell vetni, mert attól helyre jön, mint a kicsi Jézus, aki helyre jött. Ezt (a szöveget) én nem szoktam elmondani, csak valamelyik nap jutott eszembe, hogy ilyen imádság is vót".

Látható tehát, hogy Majlát Sára már csak passzív készletként őrizte meg ezt a régi ráolvasást. Leírtuk, hiszen mind költői értékei — lásd gyönyörű hasonlatait — mind a benne megörökített gyermekféltés folytonos időszerűségét biztosítja.

RÁDULY JÁNOS

Dsida Jenő

Arany és kék szavakkal...

Miképpen boltives,
pókhálós vén terem
zugában álmodó
középkori barát,
ki lamentálta rám

Marx József

A két háború között történt, odalenn délen, egy isten háta mögötti garnizonban, de történhetett volna másutt is természetesen. A város négy kilométernyire volt, reggel fél hatkor egy rozoga busz kihozta a tiszteket és altiszteket, s nem sokkal utána, bekocogott az őszvérfogat a kenyérrel és az aznapi hússal, a fejadagoknak megfelelően, s másnap reggelig nem történt semmi.

Lazics, a zászlóalj parancsnoka, egy mosolygós arcú, testes őrnagy, amolyan jó negyvenes, hat órakor már kint állt a felsorakozott századok előtt, hogy kezét sapkája széléhez emelve köszöntse őket:

— Isten segítsen, katonák!

— Téged is segítsen! — hangzott kórusban, s a raportok is rövidek voltak. Valaki szabadságot kért, mert halálán volt az édesanyja, valaki hat nap áristomot kapott, mert vasárnapi kimenőjét hétfő reggelig hosszabbította meg. A szakács fehér kötényben és fehér sapkával a fején készen állt a kondér mögött, hogy kiossza a rántott levest, amit percek alatt elvégzett. Hétkor már harsogtak a káplári vezényszavak az esetlenül mozgó újoncokat ráncba szedőn, s a kantinos Isak Alzahar kövér, formás felesége, aranykarikákkal a fülében és hófehér fogsorral a kipirosított ajkában, már töltögetni kezdte a fenyőpálinkát, és sárgaréz ibrikek sorakoztak kávéval a tüzes dobkályhán.

Mindez kilencig lebonyolódott. S addigra Panics százados, az intendáns, ugyancsak kidühöngheti magát a falusi katonai előadók hanyagsága és korlátoltsága miatt. Vékony, villogó szemű fekete ember volt, legényes bajszi-

Amikor ez a sokáig emlegetett eset történt, Börcsök, egy Tisza menti fiú volt a mérges géhás irnoka, aki egyedül vezette az egész üzemet. Ő mesélte aztán, hogy mi történt.

— Ha valami kell — mondta Panics minden reggel —, tudod, hol vagyok!

Persze, hogy tudta. A kantinban. S ha Lazics őrnagy még nem lett volna ott, egy perc múlva biztosan megérkezett. Komolyan, szinte szótlanul itták meg a kávét, amelyet a túlillatosított, bögyös kantinosné könnyű tánclépteklel hozott az asztalukhoz.

Herceg János

Játék

Isak Alzahar pedig, egy sovány, hajlott hátú, horgas orrú ember élő bizonyítékaként, hogy az ellentétek vonzzák egymást, ünnepélyes grandezzával tette elébük a kártyát.

— Osszál! — mondta az egyik komolyan és elszántan, mert naponként felváltották egymást a játék kezdéséhez. Gengszterrömit játszottak hat dzsókerrel, szótlanul és a végkimerülésig, vagyis délután kettőig, amikor a rozzant bárka megjelent, hogy visszavigye őket a városba. A kantinosné vörösróka boával lépegetett előttük, ha tél volt, nyáron pedig magas sarkú körömcipőben

töké volt, amikor Lazics és Panics kigombolt zubbonyban, sőt néha feltűrt ingujjban, ha meleg volt és még nagyobb az izgalom, halálos komolyan csapkodta az asztalt. Volt valami félelmetes ebben az évek óta tartó reménytelen és mégis vérre menő küzdelemben. Mint a homokóra vagy buddhista imamalom, oly gépiesen ismétlődött minden nap nap után, hosszú időn át. De a gépiesség mögül emberi szenvedély tüze csapott fel, s elektromossággal töltötte meg a levegőt. Mert nagyban játszottak. Ez már tulajdonképpen nem is játék volt, hanem elkeseredett, valósággal vérre menő harc, ami csak azért nem dőlhetett el, mert naponta elölről kezdődött. Óriási összegek maradtak krétával felírva a fekete kartontáblán, amelyet Isak Alzahar kulccsal zárt el a söntés fiókjában a következő reggelig. Váltakozó szerencsével, illetve balszerencsével játszottak. Hol az őrnagy háromnégy havi fizetése úszott, hol a századosnak kellett napok múlva ledolgoznia ugyanennyit. Mert nem azonnali fizetésre folyt a játék, hanem végelszámolásra, amire sose került sor, hiszen felváltva futottak pénzük után.

Ezalatt miniszterelnökök változtak, május elsején vörös kokárdával vonultak fel a tüntetők, amiről nem írtak a lapok, de országszerte suttogtak róla, s Belgrádban nyílt utcán verték puskatussal a keresztjüket magasra emelt pópákat, mert tiltakoztak a konkordátum ellen. Mindebből ide semmi, de semmi sem jutott el. A játék rendületlen hévvel folyt tovább.

De már nem sokáig.

Egy napon Panics százados

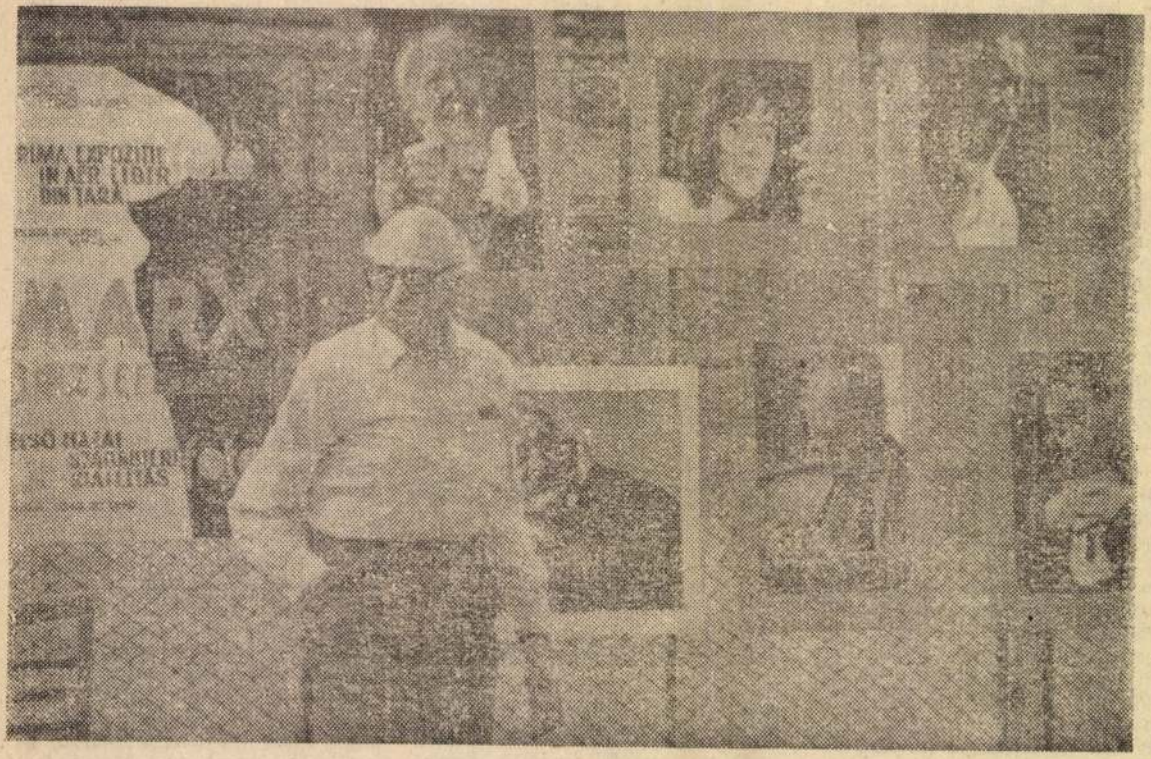

Arcok, jellemek, egyéniségek,

köztük a képen a szerző is, a száguldó, megismételhetetlen pillanatok megörökítője, Marx József fotóművész, aki hatvanéves, termékeny pályafutása során mindig ott volt a történések sodrában, nem engedte nyom nélkül elszaladni a megismételhetetlent, a napok, az évek milliónyi töredékét, a sorsok, események egy-egy jellegzetes mozzanatát, amely egymáshoz illesztve nem más, mint az élet maga.

Lapunkban már volt szó arról, hogy fotósaink doyenje sajátos ötlettel megrendezte a marosvásárhelyi víkendtelepen az első hazai szabadtéri kiállítást. Munkáit újólag sokan megcsodálták, az elképzelés viábilisnak bizonyult. Amíg előreláthatólag októberben sor kerül Marx József gyűjteményes jubileumi tárlatára a Kultúrpalotában, idézzük fel Kucsera Jenő fényképe segítségével e nyári rendhagyó kiállítás egy sokatmondó részletét.

1991. IX. 13
Rubrika

Kiállított képek jegyzéke

1. Nagyenyed
2. Brassó
3. Brassói Katalin kapu
4. Szelindek
5. Magyarózd
6. Segesvár
7. Nagyenyed
8. Nagyenyed
9. Nagyenyedi vár
10. Marosvásárhelyi vár
11. Marosvásárhely – Tholdalagi ház
12. Gyulafehérvár – Károly kapu
13. Gyulafehérvár – székesegyház
14. Gyulafehérvár – székesegyház
15. Marosvécs – Kemény kastély
16. Küküllővár – Haller kastély
17. Fogarasi vár
18. Gernyeszeg – Teleki kastély
19. Bethlenszentmiklós – Bethlen kastély
20. Alvinci kastély
21. Brassói tanácsház
22. Medgyes
23. Szentbenedek – Kornis kastély
24. Vajdahunyad
25. Vajdahunyad

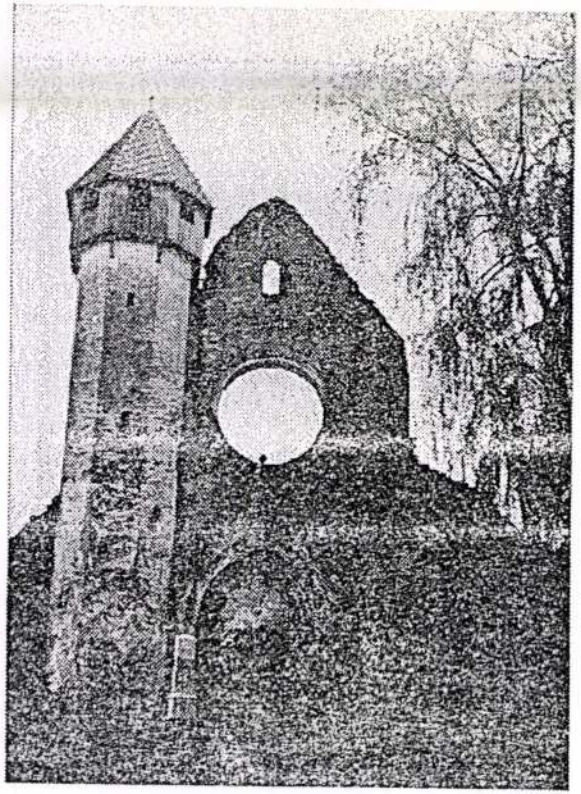

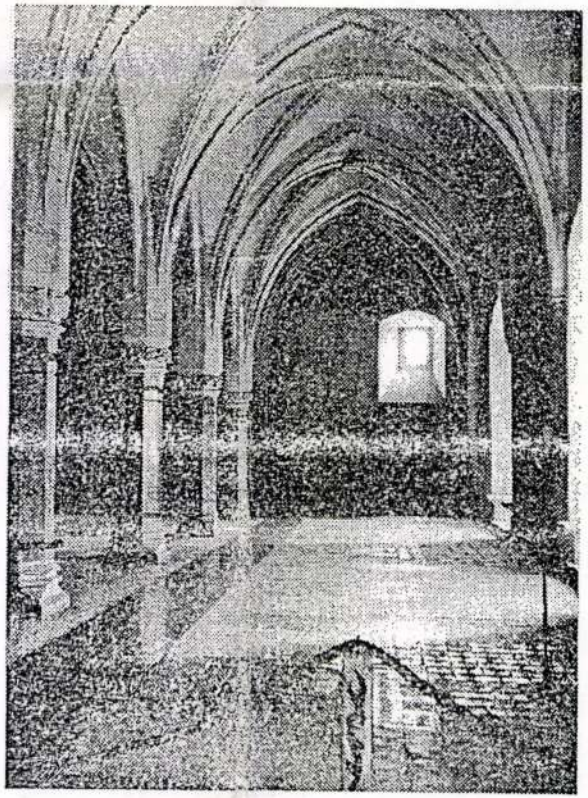

AZ ERDÉLYI MŰEMLÉK-RESTAURÁTOROK EGYESÜLETE,
A TRANSILVANIA TRUST ALAPÍTVÁNY
ÉS A MŰVELŐDÉS FOLYÓIRAT
SZERKESZTŐSÉGE

tisztelettel meghívja

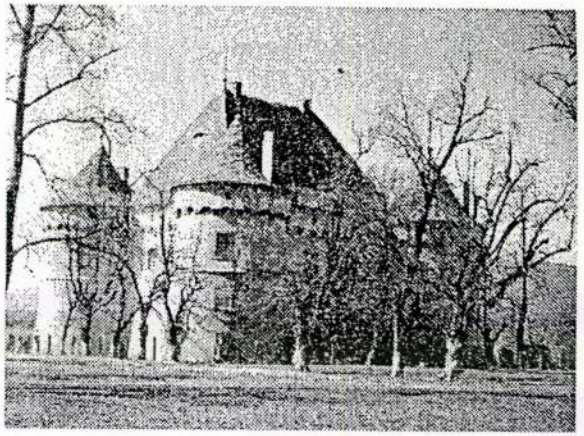

MARX JÓZSEF

EMLÉKKIÁLLÍTÁSÁRA

MARX JÓZSEF
(1914–1992)

ılékeink krónikása

int hatvan esztendőt fényké-
ıarosvásárhelyi Marx József,
l korábbi polgári foglalkozá-
agyva hivatásszerűen csak a
zetnek szentelte életét, Sütő
:ghívására az Új Élet fotóri-
ökmozgó fényképésze lett.
k riportképekre futotta ener-
: remek néprajzos, művészeti

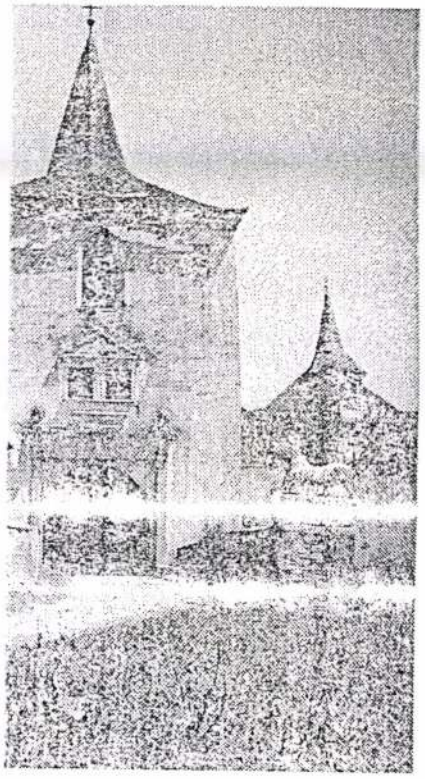

dokumentum- és tájképeket, művészi értékű akt- és tárgyfotókat, valamint sok-sok ezer műemlékes felvételt készített. Számon tartotta őt nemcsak a szűkebb szakma – a Fényképészek Nemzetközi Szövetsége (AFIAP) tagjai közé választotta –, a hazai szövetség választmányi tagja, majd tiszteletbeli elnöke is volt.

A hagyatékban mintegy kétszázezer negatívot őriznek, s amikor műemlékes felvételeiből nyújtunk egy kis ízelítőt, akkor mindössze arra szeretnők felhívni a figyelmet, hogy micsoda kincsesbánya van kezünk ügyében, hiszen ezeknek a képeknek művészi és dokumentumértéke vitathatatlan. Köszönjük Darabont Lilinek, a tanítványnak, hogy rendelkezésünkre bocsájtotta őket. Fáradozása és szervezőkészsége lehetővé tette a tusnádi regionális műemlékes konferencia kamarakiállításán a mintegy száz fényképből válogatott ízelítőt. Reményeink szerint sikerül majd felhívni rá a figyelmet a vándorkiállításon idehaza és a határokon túl is, mert van közöttük már nem egy olyan, amit csak

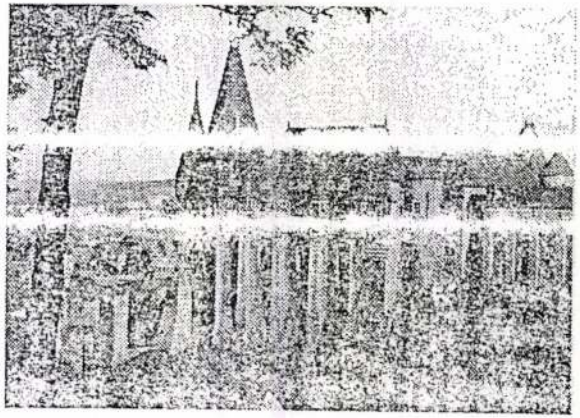

a Marx-fénykép őriz meg az utókor számára. Jobban oda kellene hát figyelnünk kallódó értékeinkre, hiszen önmagunknak tartozunk azzal, hogy megbecsüljük az előttünk járók munkásságát.

Társadalmi összefogás nélkül, a gyarapodó magyar vállalkozói réteg anyagi támogatása nélkül mindez legfennebb néhány álmodozó vágya marad. Rajtunk is múlik, hogy ez a hagyaték elfoglalja méltó helyét tudatunkban, bekerüljön szellemi kincsesházunkba.

SZABÓ ZSOLT

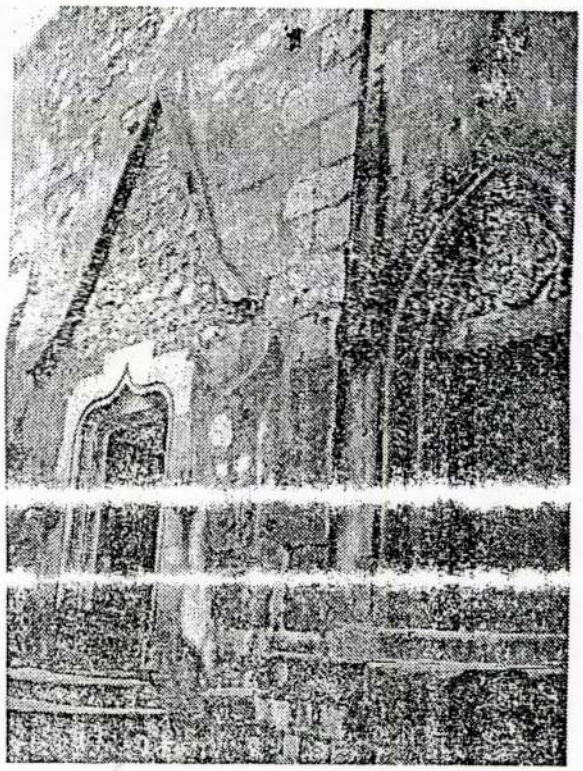

MARX, Valentin kőművesmester

a kőszegi St-Imre templom átépitője,1616/1618

ld. Collectanae Tiburtinae. Szeged, 1990. 459.p.

K E D V E

Felhívjuk szíves figyelmét ar
megrendelése esetén is 20 % k
ben a sorozat teljes ellenért
ra átutalják.

Ebben az esetben a sorozat ár

Marxen Lipót

Marxen Lipót arany, ezüst, óra-
tokkészitő. VII. Károly király-út 7.
428-375

Bptávb 1940 szept.

Mortgage Deed

Marxreiter Béla, kőművesxxx szobafestő

A Pécsett működött legjelentősebb kisiparosok adattára.
Apja üzemében tanult.Mint segéd is apja üzemében dolgo
Az üzemet 1867-ben vette át,amely ma is dolgozik.
166.old

B.Horváth Csilla: Mozaikok a pécsi kisipar történeté-
ből az 1930 as években 149.old.

A Jan.Pann.Múz.Évk. XIX. 1974. Pécs

Miss Mary angol festő

Pesti Hirlap. 1880. okt. 1. 4.

Ficky Mihály jelentése....

Miss Mary cupol festö

Pesti Hirlap. 1880. dec. 7. 3.

Zichy Mihály és tanítványa,
Miss Mary....

Miss Mary angol festő

Pesti Hirlap. 1880. dec. 28. 3.

Zichy új kepe a bécsi kritika
előtt

Miss Mary angol festő

Pesti Hirlap. 1880. jul. 2. 4.

Ficky Mihály jelentése Zalán....

Miss Mary angol festö

Pesti Hirlap. 1880. jun. 14. 5.

Mutvészvilág Szolnokon

Miss Mary angol festő (Zichy-tanítvány)

Pesti Hirlap. 1879. ápr. 4. 4.

Képzőművészeti hírek

Miss Mary festő

Pesti Hirlap, 1883. márc. 11.
Zichy kiállitás a műcsarnokban

Zichy Mihály
tanítványa

Miss Mary angol fejtő

Pesti Hirlap. 1881. szept. 12. 3.

Zichy Mihály a Zalamegyei

Zich Rozsnyby....

Táblakép. „Bumbáró Magdolna",
Miss Mary

Pesti Hirlap. 1879. ápr. 4. 4.

Képzőművészeti hírek

Miss Mary angol festő

Pesti Hirlap. 1889. okt. 15.

A Zichy-ünnepély Párisban

Miss Mary angol festő

Pesti Hirlap. 1881. aug. 19. 3.

Művészeti hírek

Miss Mary festő

Pesti Hirlap, 1883. márc. 18. 3.
A Zichy kiállitás

Miss Mary festő

Pesti Hirlap, 1883. márc. 24. 12.
A Zichy kiállitás

Máry Dezső

1910. dec. kiáll. Wenzelli halon
Borus éj, olaj. 300.–
1911. máj.–jun. kiáll. u. o.
Téli est, olaj. 100.–

Isis–Fortuna bronzszobrocskája

III. 201.

Mary György:

A Maros menti Müvésztelepen /Makón/.

Csongrád megyei Hirlap, 30.évf. 194.sz.
1973. aug. 19. 5.old.

Marya Zanos

olasz épitész

A XVI. Harmad Középén
ő végezte és vezette az egri vár
épitkezéseit Kleber
Mihály német épitész-
mel. Mindkettőnek
kari fizetése 12 - 12 frt
volt.

lás Maria
alatt.

Pz

II K 126 l

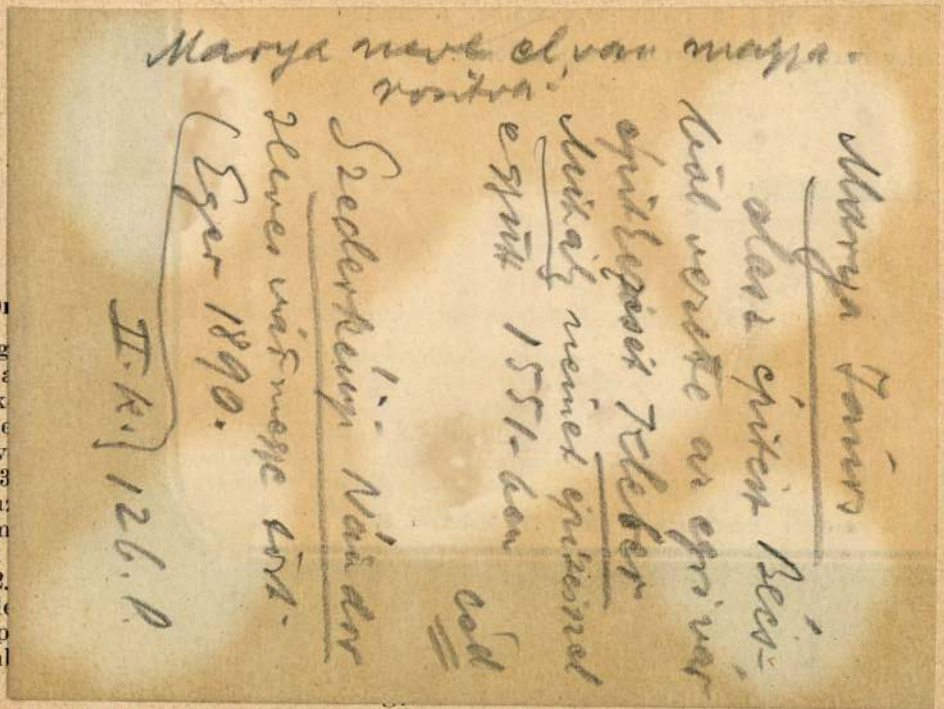

Marya neve el van magyarosítva!

Marya János
olasz építész Bécs-
ből vezette az egri vár
építkezését Teleber
Mihály német építésszel
együtt 1551-ben
cód

Szederkényi Nándor
Neves vármegye tört.
(Eger 1890.
II. K. 126. P.

Az O

A nag
IV. szám a
függelékek
jelentés me
A nev
december 3
nyek főiga
ból illeti m
tudományi
X. t.-c. 12.
1934. évi de
megbízás p
1939 decem

Elnök: *dr. gróf Teleki Pál* (1937)

III. Kiküldetés alapján tagok:

A budapesti	jog- és államtud. kar részéről:	*dr. Kolosváry Bálint* (1935)
„ „	orvostudományi „ „	*dr. Nékám Lajos* (1936)
„ „	bölcsészettud. „ „	*dr. Kornis Gyula* (1938)
A szegedi	jog- és államtud. kar részéről:	*dr. Kiss Albert* (1938)
„ „	orvostudományi „ „	*dr. Issekutz Béla* (1938)
„ „	bölcsészettud. „ „	*dr. Schmidt Henrik* (1938)
„ „	mat.-természettud. „ „	*dr. Szentpétery Zsigmond* (1935)
A debreceni	jog- és államtud. kar részéről:	*dr. Tóth Lajos* (1936)
„ „	orvostudományi „ „	*dr. Bodnár János* (1937)
„ „	bölcsészettud. „ „	*dr. Hankiss János* (1939)
A pécsi	jog- és államtud. kar részéről:	*dr. Krisztics Sándor* (1935)
„ „	orvostudományi „ „	*dr. Gorka Sándor* (1939)
„ „	bölcsészettud. „ „	*dr. Halasy-Nagy József* (1937)

A József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

a) mérnöki osztálya részéről:	*Rohringer Sándor* (1939)
b) építészmérnöki osztálya részéről:	*dr. Kotsis Iván* (1939)
c) gépészmérnöki osztálya részéről:	*Schimanek Emil* (1939)
d) vegyészmérnöki osztálya részéről:	*dr. Vuk Mihály* (1939)
e) soproni bánya- és kohómérnöki osztálya részéről:	*Boleman Géza* (1939)
f) soproni erdőmérnöki oszt. részéről:	*Lesenyi Ferenc* (1939)
g) állatorvosi osztálya részéről:	*dr. Zimmermann Ágoston* (1939)
h) mezőgazdasági osztálya részéről:	*dr. Doby Géza* (1939)
i) közgazdasági és kereskedelmi osz-	
tály részéről	*dr. Fellner Frigyes* (1939)

MDK

Kleber Mihály német épitész Marya Jánossal

együtt vezette az egri vár épitkezését. 1551-ben.

Szederkényi Nándor; Heves vármegye tört. II.k.
Eger 1890. 126.l.

Maryá Joanneskőmüves -mester M.D.K.

Az 1551. évi száma ás ismerteti megállapodásának bérfelté-

teleit

Détshy Mihály: Munkások és mesterek az egri vár

épitkezésein 1493 és 1596 között

Az Egri Muzeum Évkönyve 1964. I. Eger, 1964. 181.1.

M.D.K.

Marcianus, olasz kőműves

1551-ben dolgozik az egri várban.

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál.
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 365. old.

M.D.K.

Maryanus

Olasz kőműves 1551-ben, már csak 6-12 ember dolgozik.

Détshy Mihály: Munkások és mesterek az egri vár épitkezésein. I. közl. 175.o.

Az Egri Múz. Évkönyve. I. Eger, 1963

Maryanus M.D.K.

Joannes Maria Speciacas olasz mesterrel dolgozott 1550-52 között

Détshy Mihály: Munkások és mesterek az egri vár épitkezésein 1493 és 1596 között 175.1.
Az Egri Museum Evkönyve I. 1963.

MARZELLI *János*, éremvéső. * 1778. † Gyulafehérvár 1830 jan. 14. 1800—6. Hallban, majd Bécsben, 1807—1829. a nagybányai, 1829-tól a gyulafehérvári pénzverdében dolgozott.

E. G. II. 91. c

Ládaéska, rózsai I. 189 -

Egyptom IV. 41

Marzelli Johann

Graveurdiurnist, geboren 1778, gestorben 14. Jänner 1830.

1800 - 1806. Hallbaum, majd Beiseben.

1807. Graveurdiurnist Marzelli wird nach Magdeburg versetzt.

1812. M. wird nach vollendeter Kupferausprägung in Carlsburg nach Magdeburg zurückberufen.

1829. M. Graveurdiurnist in Magdeburg, wird zur Dienstleistung an das Münzamt in Carlsburg angewiesen.

Katmünzen IV. 1299. l.

Egyptom IV. 41

MÁRTZELLY JÁNOS, vasmetsző

Említve:-60.-1820.Ir a városi tanácsnak,hogy feleségül vette néhai Gontzwald Antal pénzverő sógorasszonyát s gondviselése alá vette ennek József nevü 7 éves kis fiát.Ugyanakkor megvette Gonzwald Antalnak Lakatos utcában levő házát 500 frt-ért.-1829.VI.2. a Javait saját kérésére árvereztók,mert hivatala miatt kénytelen volt máshová költözni. 68.old.

SZÁSZ KÁROLY: Adatok a nagybányai pénzverőház alkalmazottairól /1660-1829/ 61.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY,LX-LXI,évf. 1961-1962. Akad.Kiadó,Bpest. 1962.

Marzin /? ?/

MMK

szobrász

a Zsolnay-gyár művészeti munkáiban közreműködött 1895-97 /porcelán kiviteliző: virágdiszek/

70.o.

NIKELSZKY GÉZA: A Zsolnay-gyár művészete.
Pécs. 1959.

Marzin Richard

MDK

virágszobrász

A Palissyt utánzé virágedény-porcellán-öntvényeknek mestere W i t t i n g Friedrich charlottenburgi festő és M a r z i n Richard vorderziemwaldi virágszobrász, meg a lühndorfi A p p e l t volt a kilencvenes években.

46.o.

NIKELSZKY GÉZA:A Zsolnay-gyár művészete.
Pécs. 1959.

Marzinelli MDK

Zenésznő, bronz

Hiuság, "

Atléta, "

Meglepetés, "

Vágyódás, "

M.Nemz.Reneszánsz Társ. V.aukc. Bp. 1923.

28 l.

K. D. K.

MÄRZING, Wolf kőtaragó

1703. Buda, új kúthás felállitásá-
ra szerződik 460,45 forintért

Ugghaży: Barokk szobrászat .. Bh. 1959.
I. 239. l.

Marzio, Galeotto

a Corvina-könyvtár
őre volt. és a
kiváló bizalmas tanácsadója

Kardos Tibor:

A humanista irodalom. Magyarre-
lödtört.

II. 470. l.

Fenti emlékeimre
Repr.
u. o. 476. l.

I.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Marzio, Galeotto vagy Galeotto da Nardi

Egyike mátyás olasz műveszeinek.
Midőn Galeotto Paduaban tanult
itt 1458-ban Vitéz Jánossal is meg-
ismeredett.
Képz. szemle. 1879. 34. l.
Perein József: Olasz műveszek
mátyás király udvarában.

Nardi, Galeotto da

V. n.

Lasd Marzio Galeotto

MARZINKO alias BEHAM Römische

1526 Passau

An 1996/1-3. 235.

2. Miseruha aranyhímzésű tulipánokkal díszítve, X

3. Miseruha, vörös bársony, XVIII. sz. arany csipk

4. Kehely, aranyozott ezüst, Hatkaréjos talpa o

négyes lóheríves fríz; alma alakú czikkelyes go

század, de 1614-ben a Benickyek felirata szerint

Ebből az időből áttört művű lombos cuppakosra. 2

5. Lavabó vert rézből, gömb alakú, XVIII. sz. Ha

Ebben két XV. századbeli harang. Feliratai: ave

plena dominus tecum in ao mo CCCC^{o} ^{o}. - A n

minusculás: o rex gloria veni cum pece da nobis

1492 sancte ladislae.

A parochián:

6. Kehely, aranyozott réz; hatkaréjos talpán r

részben vert virágos medaillonok, hatszögletes szá

fölött czikkelyes gomb, hat pitykés rotulussal,

Marzsinai várkastély

XIII-n

Szentkl Krassó

157 l.

HORVÁTH IMRE
KÖNYVNYOMDA,
KÖNYV, PAPIR, IRÓSZER
KERESKEDÉS.

Europa lapterjesztő és
könyvkiadó rt.

Budapest V

Rotmere u 12 III/2

SÜMEG.
TELEFON: 56.

MDK

Marzsán Gyula

"Mübarát" kiállitása. Magyarság 1941. ápr. 4.

Masa Irma

női osztály

10 hónap, jeles

tanár Moldován Béla

Iparrajziskola 1911.

Masa Irma

1911/12 – 1914/15

Ferkèpzomfoiskèvk

111. C

Masa József

könyvkötő

l.

Könyvkötők Lapja

1896. 2. sz

HABSBUR

Habs
(és r
orsz
több
a kö
hely
jő el

soro
stb. arany súlyú darabok, több

ulafehérvárott Hoffman I. C. és
nevű körmöczi éremvésnökök
Sámuel (Virmondt-érem), Mária
urschbauer Károly (apa és fia)

ás király bronz emlékérme.

Arvákb

Masa Irma

Paulovits Pál

Soós András

Szinay József

Weszprémy Jenő

közepiskolai rajztanári oklevelet nyertek

Képzőm. Főisk. Erh.

1914-15. 65. l.

tesültem - lehetővé vá

székesegyház legnagyob

Budapest, 1930. január 3

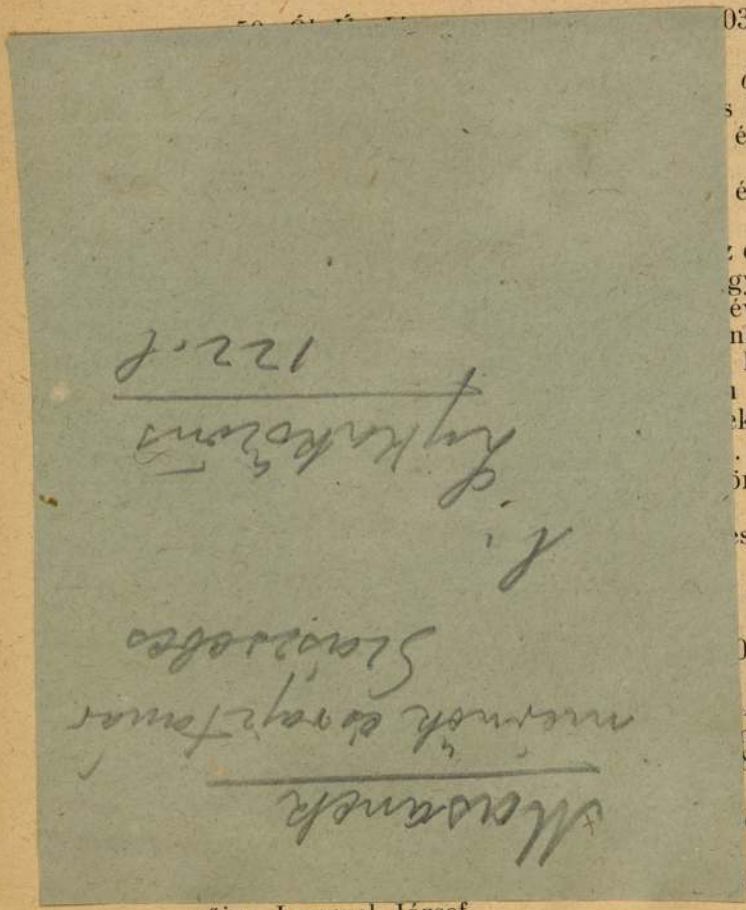

zője : Lengyel József.

ıek a jéghátán is. Mert hiszen igazi takarékos
ıel, előrelátással, életbölcseséggel az emberi-
egfeljebb 4—5%-a van megáldva. Élelmes
Nagyfúkari Takarékos Miska az emberiség-
ıkkévaló ólomlábú katonái, akik mindig
ıek és ha kell, a világ minden égtája felé
ıak...

ami szó, falusi népünk egyre szegényedik.
része van — megengedem — a mai divatot
fényűzésre hajlamos korszellemnek is, ami
ıl van falusi népünkre is. De része van a
szemben táplált s jogosnak tartott igény-
, követeléseknek is.

ıtt, ha reális szemüvegen nézzük a dolgokat,
ς, hogy a falu határa a régi... A népesség
ın megsokszorozódott... S így érthetővé
a falusi nép bizonyos százaléka, a főváros,
gravitál... Némely része pedig Kanadába
..

tán, hogy mi történik, jól tudjuk. Terjed az
Mulnak a hónapok, a vasárnapok. Szól a
zúg az orgona. S a keresztelési edény sok
dőközönként vízmentessé lesz...

or, fájdalom, jön a harc a papok között.
Kendtek az okai, mert kendtek eretnekek! —
a túlsó táborból.

ıersze a legnagyobb nyugodtsággal vissza-
: Nem úgy van! Tévedés!...

ıt én őszinte lélekkel kérdezem: Vajjon mi
van arra, hogy éppen mi, az Örökkévaló
a sáfárai, időközönként jogtalanul egymást
!?

Masanek

A szászsebesi rajztanár templomot gén pontosan felmérte s rajzolta Masanek mérnök úr, odavaló rajztanár, akt kérdésünre úgy nyilatkozott, hogy munkálatát megfelelő tisztelet díj mellett kész az akadémia rendelkezése alá bocsátani.

Stornotzenc jelentése erdélyi archaeologiai utjáról. Arch. Ért. 1869. II évf. 4. l.

Masch József

A trencséni áll. felsőbb leányiskola és internátus pályázatán a kultuszkormány pótlólag még megvásárolta Németh Lipót és Masch József, továbbá Pártos Gyula pályaművét.

Művészet 1905. 56 l.

nincs cód

leikésedése segítheme.

A művészek érdeklődése is évről-évre lanyhább.

De őket nem igen érheti vád, mert a vidéki

Masch József

Művészet 1905. 56.

Blanche J. E.: A olvasó nő (601), 1978 (248).

M.D.K.

Masch József, építész

Németh Lipóttal közös terve a trencséni állami felsőbbleányiskola- és internátus pályázatán megvételt nyert.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1904. XXV. évf.

dec. 21. sz. 7. old.

MASCHANGL Ferenc antikvárius

Csákvár, É.-kastély 1780

Sisa = MÉrt. 1997 5.

Lehetőségek

továbbképzés és személycser

gépesítés - korszerű feldol

rekatalogizálás

kapcsolat a kiegészítő gyűj

Veszélyek

az anyagi ellátottság elért

a szolgáltatások leértékelő

Maschefszky Ferenc

diszítő festő

1932. végbiz. elegs.

Iparm. Isk. Évk.

1930-34. 47 l.

ELEMÉRI LÁSZLÓ TALPAS KERESZTJE,
anyozott ezüst, ékkövekkel és gyöngyökkel.
elül Krisztus a kereszten Mária és Szent
ános ev. között, hátóldalra vésve a rézkígyó
Józessel és Áronnal, valamint ószövetségi jele-
etek. A talpon három szfinx, melyek Zeleméri
merét hordják. A talp a Mátyás-kálváriáját
ánozza. A középtagon felirat: LADISLAVS .
ELEMÉRY . DE . GENERE . GUTKELED
OMES . ET . ADMINISTRATOR. AR-
HIEPATUS . STRIGONIENSIS . OB. ME-
IORIAM . PASSIONIS . IESU . CHRISTI
DEI . VIVI . FIERI . FECIT . ANNO .
I . D . LXXXVI.
lag. 68 cm.
lagyar munka, 1586-ból.
. Gutkeled-nembeli Zeleméry László gróf,
ztergomi érsekségi adminisztrátor készíttette
586-ban.
lőször az 1609. évi leltárban szerepel.

Dankó 73—74. l. (Képe X. tábla.) — Pulszky Károly: Az esztergomi főegyház kincstára. AÉ., XIV., 1880., 302. l. — Irodalom. Egyházművészeti Lap, I., 1880., 348. l. — Martinov: Le trésor de Gran. Revue de l'Art Chrétien, XIV., 1881., 164. l., XV., 1881., 195—196. l. — Pulszky—Radisics: Az ötvösség remekei. II. kötet. Bp. 1885., 129—130. l. (Képe táblán.) — Tört. Főcsoport, 1409. szám. — Czobor: Egyházi emlékek a történelmi kiállításon. Bp. 1898., 99. l. — Forster: Magyarország műemlékei.

Maschefszky Ferenc

festő

1927 – 1929

Elmúlt 1930. 86 l.

21 szövegábrával és 27 sz

BUDAPEST, 1
MAGYAR MÉRNÖK- ÉS
(IV, REÁLTANODA-UTC

J. Maschek

litográfiája: „Lamberg felkoncolása stb."
397. sz. reprodukció.

Rózsa György - Spira György: Negyvennyolc a kortársak szemével. Budapest 1973. 5751

MDK

Maschek F. 19.sz. első fele

Rohan hercegnő, miniatür

Almásy-Tel. 2.auk. 1939. nov. 28 l.

Mascher József festő

Két munkás halála Százhalombattán

Két ember meghalt tegnap hajnalban egy csőkemence robbanásánál a Mol Rt. százhalombattai üzemében. A halálos áldozatok mellett egy ember súlyos, egy pedig könnyebb sérüléseket szenvedett. A mentőszolgálat szerint egyikük sincs már életveszélyes állapotban. Bacsur György, a Mol Rt. kommunikációs főmunkatársa lapunknak elmondta, hogy a robbanás okait a szakhatóságokkal együtt még vizsgálják. A robbanás az úgynevezett katalitikus krakk üzem közelében történt, miután egy áramszünet után újraindították a gépeket. A baleset egy csőkemencénél következett be, ahol az üzemeket melegítő olaj hevítését végzik. Környezeti kár nem történt, sem a talajba, sem a légkörbe nem került semmilyen veszélyes anyag. A robbanás nem okozott problémát a Mol Rt. termelésében – nyilatkozott Bacsur György. *(MH)*

Felébredt a kómából a hatvani kisfiú – Túl van az életveszélyen a hatvani tragédia egyetlen túlélője – adta hírül az RTL Klub. A kilencéves kisfiú felébredt a kómából, már reagál környezetére. Azt még nem tudni, milyen károsodást okozott a rendkívüli fejsérülés. A gyermeket a Fővárosi Baleseti Intézetből a hét elején átvitték a Bethesda Gyermekkórházba. A fiút édesanyja lőtte fejbe, ahogy két nővérét is. A lányok meghaltak, az anya öngyilkos lett. *(MTI)*

Csúcs ez a somlói – Húsz cukrász több mint százórás munkája nyomán szombaton elkészült az a háromezer adagos somlói galuska, amellyel a Guinness Rekordok könyvébe szeretne bekerülni egy tatabányai cukrászda, amely 100-100 adag finomságot ajánlott fel egy kórház és egy szociális otthon javára. *(MTI)*

Félreértette a magyar riporter az Aranykéz utcai robbantással kapcsolatos szlovák véleményt?

Pozsony igényt tart a vitatott hangfelvételre

A rendőrségnek nincsenek információi, a szlovák belügyminisztérium szóvivője pedig nyelvi félreértésre hivatkozva visszavonta a Magyar Televízió Híradójának adott nyilatkozatát. Ebben elhangzott, hogy a négy évvel ezelőtti budapesti Aranykéz utcai robbantás Ivan Lexa számlájára írható. A szóvivő azt magyarázta, hogy a szlovák titkosszolgálat egykori vezetője otthoni merényletekkel hozható esetleg kapcsolatba.

MH-összeállítás

Az Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK) sem hivatalosan, sem informálisan nem kapott információt arról, hogy valóban Ivan Lexa, a szlovák titkosszolgálat egykori vezetője állna a négy évvel ezelőtti Aranykéz utcai, négy halálos áldozatot követelő robbantás mögött – mondta el lapunknak Németh Lajos rendőrezredes. Az ORFK kommunikációs igazgatóhelyettese hozzátette: meglepő lenne, ha a magyar hatóságok a médiából és nem a szlovák féltől értesülnének ilyen kérdésekről.

A szlovák belügyi szóvivő szerint a Magyar Televízió számára az elmúlt pénteken adott telefoninterjúban vélhetően nyelvi félreértés történt. A témában többeknek is nyilatkoztkozó Boris Azaltovic állítja, hogy a riportban egy szlovákiai merényletről beszélt, amely mögött valóban a titkosszolgálat volt vezetője, Ivan Lexa állhat.

A többmillió koronás megbízási díj is erre az ügyre vonatkozik. A szlovák szóvivőt kérdező riporter háromszor is az Aranykéz utcai merényletre kérdezett rá, a szóvivő azonban válaszaiban nem említett konkrét helyszínt vagy országot. A szlovák belügyminisztérium vizsgálatot indított az ügyben, és diplomáciai úton, nagykövetségükön keresztül bekérik a telefonbeszélgetésről készült eredeti hangfelvételt.

Ha a magyar rendőrséghez hivatalos csatornán is eljutnak az említett információk, akkor tudunk majd érdemben nyilatkozni az ügy újabb fejleményeiről – tette hozzá Németh Lajos.

Közöljük az ominózus interjút.

„Amennyiben egész mondattal válaszolna arra, mit lehet tudni arról, mi köze volt Lexa úrnak a budapesti Aranykéz utcai robbantáshoz?

Ivan Lexa a gyilkosságot Sykora maffiafőnök úrtól rendelte meg, aki azóta már meghalt. A gyilkosságot öt ember hajtotta végre, közülük kettőt ismerünk, de mindkét kérdéses személy eltűnt.

Tehát az Aranykéz utcai robbantást ő rendelte meg?

Kérem?

Azaz, bizonyított, hogy az Aranykéz utcai robbantást Lexa úr Sykora úron keresztül rendelte meg?

Igen, ez bizonyos. Ez még további vizsgálatok tárgyát képezi. Jelen esetben a pozsonyi I. kerületi bíróság javaslatot tett Ivan Lexa ismételt előzetes letartóztatásba vételére."

A felvételt szerintünk nem kell kommentálni.

Mindent vászonra rögzít, ami csak repül

Mascher Róbert festőművész a repülés szerelmese. Festményeinek, szobrainak központi témája mindig repülő eszköz. A hazánkban egyedülálló csodabogár művész – aki tagja az angol és amerikai aviatikai társaságnak – képeit fotók, történelmi események és a világ aeromúzeumainak gépei alapján festi. Alkotásaiból összeállítás látható internetes kiadásunk galéria rovatában

Fotó: Sárközy György

Ötös lottó: tovább halmozódik a gigantikus nyereményalap

A száz leggazdagabb közé kerülhet a nyertes

A 49. héten sem volt telitalálatos szelvény az ötös lottón. A sorsoláson a következő számokat húzták ki: 17, 18, 33, 41, 59. A Jokerszám: 487123. A héten 111 négytalálatos szelvény volt, amelyekre egyenként 1 167 479 forintot fizet a Szerencsejáték Rt. A háromtalálatosokért 10 501 forintot, a kéttalálatosokért 675 forintot kapnak a nyertesek.

A nyeremény összege várhatóan további kétszázmillió forinttal nő, s eléri a 2,54 milliárd forintot. (Ezzel már a Magyar Hírlap száz leggazdagabb emberről szóló kiadványába is be lehet kerülni.) A szóvivő ismertetése szerint a Szerencsejáték Rt. heti árbevétele – valamennyi játékot tekintve – összesen több mint 3,1 milliárd forint volt.

A napokban több sajtóhír arról szólt, hogy nem bíznak az emberek a sorsolásban, de a cég mindig cáfolta ezeket. A különböző szerencsejátékok bevételének 45-50 százaléka kerül a nyereményalapba, s az összeg 17 százaléka – játékadó formájában – az államé lesz. Az ötös lottónál a nyereményösszeg legfeljebb 52 hétig növekedhet. Utoljára június 8-án találtak telitalálatos szelvényt.

A hatos lottó heti nyerőszámai: 4, 6, 12, 24, 26, 39, a pótszám: 25. Telitalálat itt sem volt, a két darab 5 plusz 1 találatos szelvényre 6 486 590 forintot, az öttalálatosokra 68 280 forintot, a négytalálatosokra 2071 forintot, a háromtalálatosokra 564 forintot fizetnek. A Joker játékban az első nyerőosztályban 1 darab szelvény volt, a nyeremény összege: 101 895 229 forint. *KuM*

HIRDETÉS

Alig ellenőrzik az építkezéshez használt anyagokat – A BM 2004-re önálló felügyeleti rendszert ígér

Romlik az új családi házak minősége

Évek óta gyakorlatilag nem ellenőrzik az építkezéseket Magyarországon. Pedig a kontrollra nagy szükség volna. Minden ötödik építkezésen szerkezeti hibák találhatók, gyakran a beépített anyagok sem megfelelők, emiatt elsősorban az új családi házak minősége romlik.

Szilágyi A. János

Az ellenőrzött építkezések 30 százaléka nem felelt meg az építési engedélyben foglaltaknak. Minden ötödik építésen szerkezeti hibákat találtak, minden negyediken hiányoztak az építési anyagok megfelelőségét bizonyító igazolások, 14 százalékuknál pedig nem volt felelős műszaki vezető. Ezeket a megdöbbentő adatokat az Építéshatósági Szakmai Kollégium (ÉSZK) tette közzé, hangsúlyozva, hogy az eredmények viszonylag kis mintából származnak. Ennek oka, hogy az építések döntő többségén a legalapvetőbb dolgokat – köztük a kivitelezés szakszerűségét, az alkalmazott műszaki megoldásokat, a felhasznált anyagok minőségét stb. – sem ellenőrzik.

Nem véletlen, hogy az ÉSZK jelentése a legsúlyosabb problémák között első helyen említi az építésfelügyelet szinte teljes hiányát. 2000-ben például csak a folyamatban lévő építkezések alig egy százalékánál, kevesebb mint 2500 helyen tartottak helyszíni szemlét. Az arányok azóta sem javultak – mondta lapunknak Mátrai Ferenc, az ÉSZK titkára.

A nagyobb közcélú létesítmények építésekor általában alkalmaznak műszaki ellenőrt, de például a családi házak többsége évek óta minden kontroll nélkül készül.

A rendszerváltás óta az építési törvény a közigazgatási hivatalokhoz telepítette az építésfelügyeleti tevékenységet. Azóta azonban a költségvetés egyszer sem biztosította a munkához szükséges feltételeket. Anyagiak hiányában a megyei közigazgatási hivatalokban – a valamivel jobb helyzetben lévő budapestit kivéve – egy-két szakemberre hárul a több száz, esetenként több ezer építkezés felügyelete. Tavaly akadt olyan megye (Zala), ahol egyetlen ellenőrzést sem végeztek.

Az Építéshatósági Szakmai Kollégium szerint halaszthatatlan feladat, hogy legalább ötszörösére növeljék az építésfelügyeleti ellenőrzések számát. A szakmai kollégium arra kéri a belügyminisztert és a közigazgatási hivatalok vezetőit, hogy biztosítsák ehhez a pénzügyi, tárgyi és személyi feltételeket.

Jogos az ÉSZK követelése, valóban súlyos gondok mutatkoznak az építésfelügyelet terén – mondta lapunknak Kovács Imre, a Belügyminisztérium Építésügyi Hivatalának főosztályvezetője. A szakember szerint a közigazgatási reform keretében egy új építésügyi hatósági rendszer hozhat megoldást. Mint megtudtuk, a jövő évi költségvetésben erre a célra nem különítettek el külön keretet, de Kovács Imre jó esélyt lát arra, hogy 2004-ben létrejöhet a régóta hiányolt önálló építésfelügyeleti rendszer.

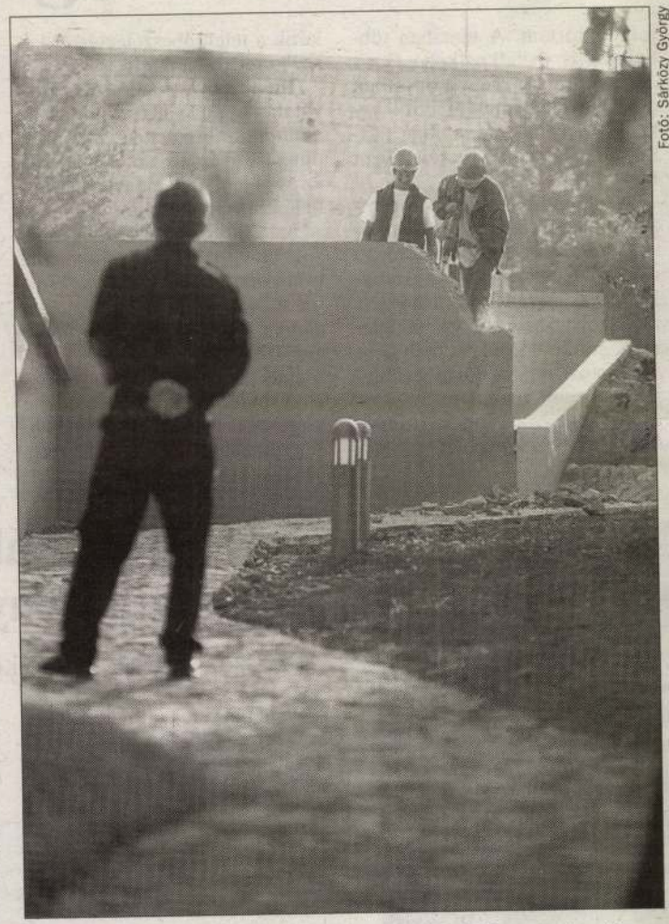

Fotó: Sárközy György

A határozat ellenére hónapok óta húzódik a Citadella terasz bontása

Elmaradnak a bontások

Az ellenőrzések elmaradása mellett súlyos gondot jelent, hogy az építési hatóságok gyakran képtelenek érvényt szerezni a bontási határozatoknak. Többségük nem meri vállalni a végrehajtási határozatokkal járó konfliktusokat, ezért – mint azt a budapesti Citadella terasz hónapok óta húzódó esete is igazolja – gyakran elmarad a jogerős bontási határozatok végrehajtása. Az ÉSZK szerint a jogegyenlőség és a jogbiztonság érdekében szigorúbb fellépésre volna szükség.

Nem választják újra a püspököt?

A Dunamelléki Református Egyházkerület élén tizenkét éve álló Hegedűs Loránt püspök 126, míg a választásokon ellenében induló Szabó István budahegyvidéki lelkipásztor 20 százalékkal több, összesen 197 szavazatot kapott. A pénteken összesített adatok egyelőre nem jelentenek hivatalos végeredményt, ugyanis a választási bizottsághoz több panasz is érkezett. Brandenburg Sándor, a bizottság elnöke megerősítette értesülésünket, mely szerint a Szabadság téri és a Cimbalom utcai presbitériumok is panasszal éltek. E két helyen teljesít szolgálatot Hegedűs püspök két lelkész gyermeke: ifjabb Hegedűs Loránt, volt MIÉP-es országgyűlési képviselő és Hegedűs Zsuzsanna. Dunamellék jelenlegi vezetői úgy vélik: befolyásolások és manipulációk jellemzik a református tisztújítást. Pápai Szabó György dunamelléki főtanácsos korábban úgy fogalmazott: a média sorozatos inkorrektsége miatt nincs esélyegyenlősége Hegedűs Lorántnak. *(MH)*

Gyásznapi megemlékezés Salgótarjánban

Az 1956. december 8-ai sortűz áldozataira emlékeztek Salgótarjánban. A gyásznapon részt vett Mádl Ferenc is. A köztársasági elnök hangsúlyozta: a forradalom bukásában sem volt sikertelen és hiábavaló, mert megteremtette az elmúlt évtized során valósággá vált békés fejlődés történelmi esélyeit. Kijelentette: amit a magyar nemzet 1956-ban tett, történelmet fordítóan rázta meg a világot. Mádl szerint hinni kell abban, hogy 1956-nak a nemzet jobbik felét összekaroló, lelkiismeretét megmutató fellángolása nem volt hiábavaló, és nem feledhetők az áldozatok se. Puszta Béla, Salgótarján polgármestere kiemelte: sikerült távol tartani a gyászünneptől a politi- *(MTI)*

Gettósodás veszélye fenyeget

Az iskoláskorú roma fiatalok aránya 50 éven belül elérheti a 20-25 százalékot, ezért ha nem változik meg a magyar oktatási rendszer, néhány évtizeden belül társadalmi konfliktusok sora elé nézhetünk – hangzott el a Rubicon és a Beszélő című folyóirat kétnapos hétvégi konferenciáján.

Kaltenbach Jenő kisebbségi ombudsman arról beszélt, hogy a rendszerváltozás óta a kisebbségi jogok kiépítését szorgalmazzák. E jogok lényege az autonómia, a nyelvi identitás és az egyenlő bánásmód, vagyis az alapvető emberi jogok. Kisebbségi jognak tehát

Erdő Péter lett Paskai bíboros utódja

Kinevezte Paskai László utódját II. János Pál pápa: az Esztergom–Budapesti Főegyházmegye új érseke és prímása Erdő Péter székesfehérvári segédpüspök, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem rektora. A magyar történelem egyik legfiatalabb esztergomi érsekét január 11-én iktatják be.

MH-összeállítás

Erdő Péter székesfehérvári segéd-

mazott: nagy örömmel és bizonyos meglepetéssel fogadta a kinevezést. Meglátása szerint Ma-

Mádl Ferenc táviratban köszöntötte Erdő Pétert. Szalay István egyházi kapcsolatokért felelős címzetes államtitkár lapunknak elmondta: Erdő Pétert megfontolt, nagy tudású főpapnak tartja, aki a politikai realitással is tisztában van. „Erdő Péter kiterjedt

Alig ellenőrzik az építkezéshez használt anyagokat – A BM 2004-re önálló felügyeleti rendszert ígér

Romlik az új családi házak minősége

Évek óta gyakorlatilag nem ellenőrzik az építkezéseket Magyarországon. Pedig a kontrollra nagy szükség volna. Minden ötödik építkezésen szerkezeti hibák találhatók, gyakran a beépített anyagok sem megfelelők, emiatt elsősorban az új családi házak minősége romlik.

Szilágyi A. János

Az ellenőrzött építkezések 30 százaléka nem felelt meg az építési engedélyben foglaltaknak. Minden ötödik építésen szerkezeti hibákat találtak, minden negyediken hiányoztak az építési anyagok megfelelőségét bizonyító igazolások, 14 százalékuknál pedig nem volt felelős műszaki vezető. Ezeket a megdöbbentő adatokat az Építéshatósági Szakmai Kollégium (ÉSZK) tette közzé, hangsúlyozva, hogy az eredmények viszonylag kis mintából származnak. Ennek oka, hogy az építések döntő többségén a legalapvetőbb dolgokat – köztük a kivitelezés szakszerűségét, az alkalmazott műszaki megoldásokat, a felhasznált anyagok minőségét stb. – sem ellenőrzik.

Nem véletlen, hogy az ÉSZK jelentése a legsúlyosabb problémák között első helyen említi az építésfelügyelet szinte teljes hiányát. 2000-ben például csak a folyamatban lévő építkezések alig egy százalékánál, kevesebb mint 2500 helyen tartottak helyszíni szemlét. Az arányok azóta sem javultak – mondta lapunknak Mátrai Ferenc, az ÉSZK titkára.

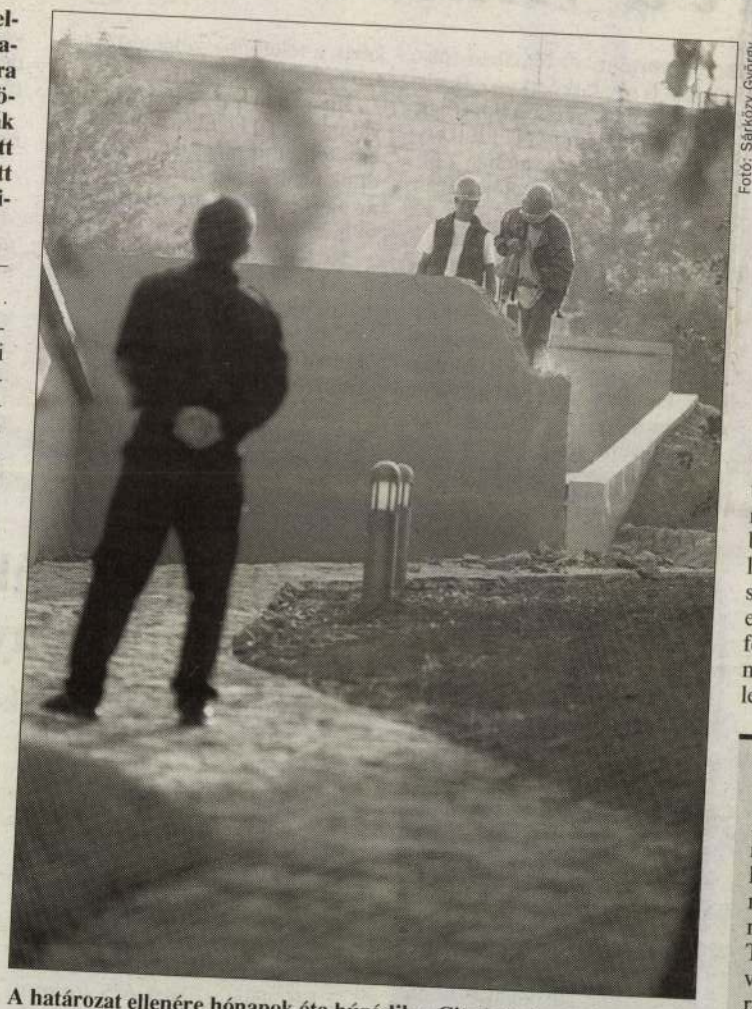

Fotó: Sárközy György

A határozat ellenére hónapok óta húzódik a Citadella terasz bontása

A nagyobb közcélú létesítmények építésekor általában alkalmaznak műszaki ellenőrt, de például a családi házak többsége évek óta minden kontroll nélkül készül.

A rendszerváltás óta az építési törvény a közigazgatási hivatalokhoz telepítette az építésfelügyeleti tevékenységet. Azóta azonban a költségvetés egyszer sem biztosította a munkához szükséges feltételeket. Anyagiak hiányában a megyei közigazgatási hivatalokban – a valamivel jobb helyzetben lévő budapestit kivéve – egy-két szakemberre hárul a több száz, esetenként több ezer építkezés felügyelete. Tavaly akadt olyan megye (Zala), ahol egyetlen ellenőrzést sem végeztek.

Az Építéshatósági Szakmai Kollégium szerint halaszthatatlan feladat, hogy legalább ötszörösére növeljék az építésfelügyeleti ellenőrzések számát. A szakmai kollégium arra kéri a belügyminisztert és a közigazgatási hivatalok vezetőit, hogy biztosítsák ehhez a pénzügyi, tárgyi és személyi feltételeket.

Jogos az ÉSZK követelése, valóban súlyos gondok mutatkoznak az építésfelügyelet terén – mondta lapunknak Kovács Imre, a Belügyminisztérium Építésügyi Hivatalának főosztályvezetője. A szakember szerint a közigazgatási reform keretében egy új építésügyi hatósági rendszer hozhat megoldást. Mint megtudtuk, a jövő évi költségvetésben erre a célra nem különítettek el külön keretet, de Kovács Imre jó esélyt lát arra, hogy 2004-ben létrejöhet a régóta hiányolt önálló építésfelügyeleti rendszer.

Elmaradnak a bontások

Az ellenőrzések elmaradása mellett súlyos gondot jelent, hogy az építési hatóságok gyakran képtelenek érvényt szerezni a bontási határozatoknak. Többségük nem meri vállalni a végrehajtási határozatokkal járó konfliktusokat, ezért – mint azt a budapesti Citadella terasz hónapok óta húzódó esete is igazolja – gyakran elmarad a jogerős bontási határozatok végrehajtása. Az ÉSZK szerint a jogegyenlőség és a jogbiztonság érdekében szigorúbb fellépésre volna szükség.

Nem választják újra a püspököt?

A Dunamelléki Református Egyházkerület élén tizenkét éve álló Hegedűs Loránt püspök 126, míg a választásokon ellenében induló Szabó István budahegyvidéki lelkipásztor 20 százalékkal több, összesen 197 szavazatot kapott. A pénteken összesített adatok egyelőre nem jelentenek hivatalos végeredményt, ugyanis a választási bizottsághoz több panasz is érkezett. Brandenburg Sándor, a bizottság elnöke megerősítette értesülésünket, mely szerint a Szabadság téri és a Cimbalom utcai presbitériumok is panasszal éltek. E két helyen teljesít szolgálatot Hegedűs püspök két lelkész gyermeke: ifjabb Hegedűs Loránt, volt MIÉP-es országgyűlési képviselő és Hegedűs Zsuzsanna. Dunamellék jelenlegi vezetői úgy vélik: befolyásolások és manipulációk jellemzik a református tisztújítást. Pápai Szabó György dunamelléki főtanácsos korábban úgy fogalmazott: a média sorozatos inkorrektsége miatt nincs esélyegyenlősége Hegedűs Lorántnak. *(MH)*

Gyásznapi megemlékezés Salgótarjánban

Az 1956. december 8-ai sortűz áldozataira emlékeztek Salgótarjánban. A gyásznapon részt vett Mádl Ferenc is. A köztársasági elnök hangsúlyozta: a forradalom bukásában sem volt sikertelen és hiábavaló, mert megteremtette az elmúlt évtized során valósággá vált békés fejlődés történelmi esélyeit. Kijelentette: amit a magyar nemzet 1956-ban tett, történelmet fordítóan rázta meg a világot. Mádl szerint hinni kell abban, hogy 1956-nak a nemzet jobbik felét összekaroló, lelkiismeretét megmutató fellángolása nem volt hiábavaló, és nem feledhetők az áldozatok se. Puszta Béla, Salgótarján polgármestere kiemelte: sikerült távol tartani a gyászünneptől a politikai csatározásokat. *(MTI)*

Gettósodás veszélye fenyeget

Az iskoláskorú roma fiatalok aránya 50 éven belül elérheti a 20-25 százalékot, ezért ha nem változik meg a magyar oktatási rendszer, néhány évtizeden belül társadalmi konfliktusok sora elé nézhetünk –

Kaltenbach Jenő kisebbségi ombudsman arról beszélt, hogy a rendszerváltozás óta a kisebbségi jogok kiépítését szorgalmazzák. E jogok lényege az autonómia, a nyelvi identitás és az egyenlő bánásmód, vagyis az alapvető embe-

Erdő Péter lett Paskai bíboros utódja

Kinevezte Paskai László utódját II. János Pál pápa: az Esztergom–Budapesti Főegyházmegye új érseke és prímása Erdő Péter székesfehérvári segédpüspök, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem rektora. A magyar történelem egyik legfiatalabb esztergomi érsekét január 11-én iktatják be.

MH-összeállítás

Erdő Péter székesfehérvári segéd-

mazott: nagy örömmel és bizonyos meglepetéssel fogadta a kinevezést. Meglátása szerint Magyarországon az állam és az egy-

Mádl Ferenc táviratban köszöntötte Erdő Pétert. Szalay István egyházi kapcsolatokért felelős címzetes államtitkár lapunknak elmondta: Erdő Pétert megfontolt, nagy tudású főpapnak tartja, aki a politikai realitással is tisztában van. „Erdő Péter kiterjedt nemzetközi kapcsolatokkal rendelkező, világszerte elismert egy-

Két munkás halála Százhalombattán

Két ember meghalt tegnap hajnalban egy csőkemence robbanásánál a Mol Rt. százhalombattai üzemében. A halálos áldozatok mellett egy ember súlyos, egy pedig könnyebb sérüléseket szenvedett. A mentőszolgálat szerint egyikük sincs már életveszélyes állapotban. Bacsur György, a Mol Rt. kommunikációs főmunkatársa lapunknak elmondta, hogy a robbanás okait a szakhatóságokkal együtt még vizsgálják. A robbanás az úgynevezett katalitikus krakk üzem közelében történt, miután egy áramszünet után újraindították a gépeket. A baleset egy csőkemencénél következett be, ahol az üzemeket melegítő olaj hevítését végzik. Környezeti kár nem történt, sem a talajba, sem a légkörbe nem került semmilyen veszélyes anyag. A robbanás nem okozott problémát a Mol Rt. termelésében – nyilatkozott Bacsur György. *(MH)*

Félreértette a magyar riporter az Aranykéz utcai robbantással kapcsolatos szlovák véleményt?

Pozsony igényt tart a vitatott hangfelvételre

A rendőrségnek nincsenek információi, a szlovák belügyminisztérium szóvivője pedig nyelvi félreértésre hivatkozva visszavonta a Magyar Televízió Híradójának adott nyilatkozatát. Ebben elhangzott, hogy a négy évvel ezelőtti budapesti Aranykéz utcai robbantás Ivan Lexa számlájára írható. A szóvivő azt magyarázta, hogy a szlovák titkosszolgálat egykori vezetője otthoni merényletekkel hozható esetleg kapcsolatba.

MH-összeállítás

Az Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK) sem hivatalosan, sem informálisan nem kapott információt arról, hogy valóban Ivan Lexa, a szlovák titkosszolgálat egykori vezetője állna a négy évvel ezelőtti Aranykéz utcai, négy halálos áldozatot követelő robbantás mögött – mondta el lapunknak Németh Lajos rendőrezredes. Az ORFK kommunikációs igazgatóhelyettese hozzátette: meglepő lenne, ha a magyar hatóságok a médiából és nem a szlovák féltől értesülnének ilyen kérdésekről.

A szlovák belügyi szóvivő szerint a Magyar Televízió számára az elmúlt pénteken adott telefoninterjúban vélhetően nyelvi félreértés történt. A témában többeknek is nyilatkoztkozó Boris Azaltovic állítja, hogy a riportban egy szlovákiai merényletről beszélt, amely mögött valóban a titkosszolgálat volt vezetője, Ivan Lexa állhat.

A többmillió koronás megbízási díj is erre az ügyre vonatkozik. A szlovák szóvivőt kérdező riporter háromszor is az Aranykéz utcai merényletre kérdezett rá, a szóvivő azonban válaszaiban nem említett konkrét helyszínt vagy országot. A szlovák belügyminisztérium vizsgálatot indított az ügyben, és diplomáciai úton, nagykövetségükön keresztül bekérik a telefonbeszélgetésről készült eredeti hangfelvételt.

Ha a magyar rendőrséghez hivatalos csatornán is eljutnak az említett információk, akkor tudunk majd érdemben nyilatkozni az ügy újabb fejleményeiről – tette hozzá Németh Lajos.

Közöljük az ominózus interjút.

„Amennyiben egész mondattal válaszolna arra, mit lehet tudni arról, mi köze volt Lexa úrnak a budapesti Aranykéz utcai robbantáshoz?

Ivan Lexa a gyilkosságot Sykora maffiafőnök úrtól rendelte meg, aki azóta már meghalt. A gyilkosságot öt ember hajtotta végre, közülük kettőt ismerünk, de mindkét kérdéses személy eltűnt.

Tehát az Aranykéz utcai robbantást ő rendelte meg?

Kérem?

Azaz, bizonyított, hogy az Aranykéz utcai robbantást Lexa úr Sykora úron keresztül rendelte meg?

Igen, ez bizonyos. Ez még további vizsgálatok tárgyát képezi. Jelen esetben a pozsonyi I. kerületi bíróság javaslatot tett Ivan Lexa ismételt előzetes letartóztatásba vételére."

A felvételt szerintünk nem kell kommentálni.

Felébredt a kómából a hatvani kisfiú – Túl van az életveszélyen a hatvani tragédia egyetlen túlélője – adta hírül az RTL Klub. A kilencéves kisfiú felébredt a kómából, már reagál környezetére. Azt még nem tudni, milyen károsodást okozott a rendkívüli fejsérülés. A gyermeket a Fővárosi Baleseti Intézetből a hét elején átvitték a Bethesda Gyermekkórházba. A fiút édesanyja lőtte fejbe, ahogy két nővérét is. A lányok meghaltak, az anya öngyilkos lett. *(MTI)*

Csúcs ez a somlói – Húsz cukrász több mint százórás munkája nyomán szombaton elkészült az a háromezer adagos somlói galuska, amellyel a Guinness Rekordok könyvébe szeretne bekerülni egy tatabányai cukrászda, amely 100-100 adag finomságot ajánlott fel egy kórház és egy szociális otthon javára. *(MTI)*

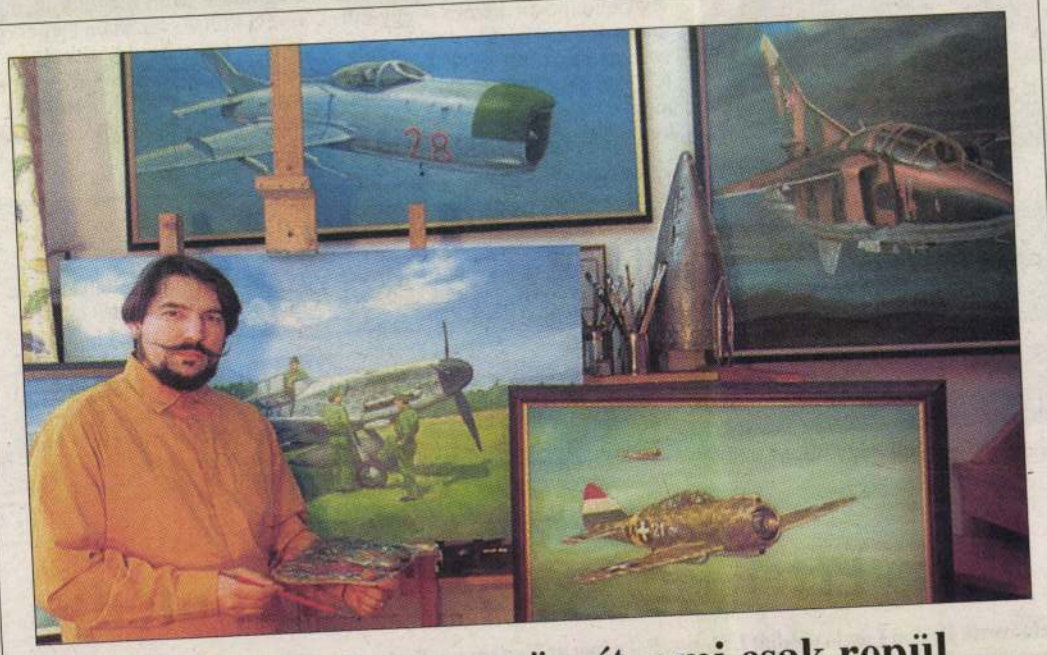

Mindent vászonra rögzít, ami csak repül

Mascher Róbert festőművész a repülés szerelmese. Festményeinek, szobrainak központi témája mindig repülő eszköz. A hazánkban egyedülálló csodabogár művész – aki tagja az angol és amerikai aviatikai társaságnak – képeit fotók, történelmi események és a világ aeromúzeumainak gépei alapján festi. Alkotásaiból összeállítás látható internetes kiadásunk galéria rovatában

Fotó: Sárközy György

Ötös lottó: tovább halmozódik a gigantikus nyereményalap

A száz leggazdagabb közé kerülhet a nyertes

A 49. héten sem volt telitalálatos szelvény az ötös lottón. A sorsoláson a következő számokat húzták ki: 17, 18, 33, 41, 59. A Jokerszám: 487123. A héten 111 négytalálatos szelvény volt, amelyekre egyenként 1 167 479 forintot fizet a Szerencsejáték Rt. A háromtalálatosokért 10 501 forintot, a kéttalálatosokért 675 forintot kapnak a nyertesek.

A nyeremény összege várhatóan további kétszázmillió forinttal nő, s eléri a 2,54 milliárd forintot. (Ezzel már a Magyar Hírlap száz leggazdagabb emberről szóló kiadványába is be lehet kerülni.) A szóvivő ismertetése szerint a Szerencsejáték Rt. heti árbevétele – valamennyi játékot tekintve – összesen több mint 3,1 milliárd forint volt.

A napokban több sajtóhír [illegible] szólt, hogy nem bíznak az emberek a sorsolásban, de a cég mindig cáfolta ezeket. A különböző szerencsejátékok bevételének 45-50 százaléka kerül a nyereményalapba, s az összeg 17 százaléka – játékadó formájában – az államé lesz. Az ötös lottónál a nyereményösszeg legfeljebb 52 hétig növekedhet. Utoljára június 8-án találtak telitalálatos szelvényt.

A hatos lottó heti nyerőszámai: 4, 6, 12, 24, 26, 39, a pótszám: 25. Telitalálat itt sem volt, a két darab 5 plusz 1 találatos szelvényre 6 486 590 forintot, az öttalálatosokra 68 280 forintot, a négytalálatosokra 2071 forintot, a háromtalálatosokra 564 forintot fizetnek. A Joker játékban az első nyerőosztályban 1 darab szelvény volt, a [illegible]

HIRDETÉS

Maschke József
festőművész
1911-ben festette a
szátoki (templom fő-
vk
tárképét.

Chobot Ferenc: A
vonhányi plébánia
története. Bp. 1913.
68. l.

gott, aranyozott barokk izlésü diszitményekkel.

ző faberakással. Barokk izlésben.

erakással, volutás lábakkal, lehajtható lappal és egy-

rakással. Alsó része kétajtós, melyen a dobalaku iró- XIX. sz. eleje.

t dió- és gyökérfaboritással. Hullámosan domborodó, keskenyedő üveges szekrénnyel. XVIII. sz.

diófa, jávorfa-berakással. Alsó része kétajtós, fiókos ı. Magyar, XVIII. sz.

anyozott faállvánnyal és nagyvirágu szines brokáttal

zekrényén posztóval bélelt rácsos szárnyasajtó. XIX.

sztergályozott fa, gyöngyház- és csontberakással. Da- krény, kártyaasztal sakk- és trik-trak játékkal, 2 össze- oldaltámlákkal, ülése bocchara-himzéssel, gyöngyház- zi munka. Hozzá egy mecset-lámpa sárgarézből, vil- occhara-himzéssel.

n aranyozott fa, akantuszleveles kerettel, üveglappal

Maschko Jakab, ötvös. A XVII. században egyike Körmöczbánya legtekintélyesebb férfiainak. Közel 30 évig működött a város közéletének terén, s oly nagy tiszteletet tudott maga iránt kelteni, hogy kilencz ízben választották meg városi bírónak. 1612. február 20-án került a külső tanácsba, 1616. szeptember 19-ike óta a belső tanács tagja. Először 1622-ben választják meg város bírónak, mely előkelő tisztséggel 1623., 1625–1626., 1628., 1631.—1633., s 1638-ban ismét öt ruházzák fel. 1644. február 4-én halt meg [1]).

1) Mihalik József: A beszterczebányai ötvösök pecsétje 1598-ból. „Archaeologiai Értesítő". XII. Köt. Új. 1892. 78. l.

Melcher Maschner

ötvös 1668.

laid

Mih. Pors. 117

Maschner, Melcher, pozsonyi ötvösinas V. 117.

M.D.K.

HASCIKOVA Taliana

1930-ban Nagybányán a Szépművészeti Iskola tagja

Réti: Nagybánya.... Bp. 1955. 340. l.

Mosdossy Borbála építész

Terverőcsoportjának terve

Költségtérítést kapott az

alábbi pályázatok

Kovács Ferenc: A tabáni Rácz

gyógyfürdő tervpályázata, 1969

Magyar Építőművészet 1970/4 2 old.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

Masereel —

DUNÁNTÚLI NAPLÓ

1965 DEC 19.

1021

MASEREEL: A város című kötetből (Fametsz

Dn Nasz

LAMMERMO

Donizetti operájának bemutat

Százharminc esztendeje, hogy 1835 őszén Nápolyban bemutatták *Gaetano Donizetti* operáját, melynek librettóját *Walter Scott* „A lam mermoori mennyasszony" című regénye nyomán *Salvadore Cammarano* írta. Dallamgazdagsága és szépsége azon operák közé sorolta, melyek Donizetti helvenegynéhány műve közül napjainkig színpadon maradtak. Hazánkban az Állami Operaház hagyományosan rendezett, kissé már megkopott előadásán kívül jelenleg nem játsszák, ezért mindenképpen időszerűnek látszott, hogy felfrissített, új színekkel gazdagított előadásban

jellemábrázolás árnyaltsága. Éppen a pécsi operaegyüttes mutatott e téren kiemelkedő példákat. Ezúttal is arra irányult a pécsi bemutató legfőbb törekvése, hogy megkeresse és megfelelő hangsúllyal kibontsa azt a drámai mélységű történetet, emberi sorstragédiát, melyet a régebbi előadásokon Donizetti romantikus áradású

DARÁNYI MINISZTER A MÉHÉSZGAZDASÁG MEGTEKINTÉSÉRE INDÚL.

Tisztelgés a kereskedelmi miniszternél. *Láng* Lajos kereskedelmi miniszter e hó 3-ikán több küldöttséget fogadott.

A tisztelgő küldöttségek közt volt *a magyarországi hirlapirók nyugdíj-intézetének igazgatósága is. Falk* Miksa elnök szólt a küldöttség nevében, kifejezvén a régi kartársak igaz örömét azon, hogy egyik kollegájuk részesült Ő Felsége részéről ily fényes kitüntetésben. *Láng* miniszter melegen fogadta a megemlékezést. Derültséget keltett, a midőn elmondta, hogy a régen múltban, a midőn első színdarabját irta, édesatyjának háziorvosa, erről tudomást véve, jó kívánságait így akarta kifejezni: «Ha már erre vetette magát, segítse meg az Isten», de mert a jó doktor csak tört magyarsággal beszélt, így fejezte ki magát: «Ha már erre vetemedett, segítse meg az Isten». Most, új állásomban, hadd mondjam el magam is: «Ha már erre vetemedtem, majd csak megsegít az Isten». Az ujságírók után az az *árú- és értékbörze tanácsa* tisztelgett a miniszternél *Kornfeld* Zsigmond elnök, főrendiházi tag vezetésével. Üdvözlő beszédében fölpanaszolta Kornfeld Zsigmond, hogy milyen kemény harczokat kell manapság vívnia a kereskedelemnek s hogy a börze intézményében érdekelt közönséget mindenféle támadás éri. *Láng* Lajos feleletében biztosította a küldöttséget, hogy a börzének mint közgazdasági faktornak fontosságát teljes mértékben elismeri; de az idők folyamán a börzének is, mint minden intézménynek a világon, bizonyos átalakuláson kell keresztülmennie.

Az egyetemre visszatért tanár. Valamint Láng Lajos kereskedelmi miniszter, ki pénzügyi államtitkársága után ujra visszatért az egyetem tanári székére, ugy most dr. *Nagy* Ferencz, a kereskedelmi miniszteriumban viselt államtitkársága alól saját kérelmére fölmentetvén, elfoglalja előbbi tanári székét a budapesti egyetemen s a kereskedelmi és váltójogot fogja előadni.

A budapesti tudomány-egyetem összes karai junius hó 2-ikán választották meg a dékánokat és a jövő évi rektor megnifikusz választóit. A *hittudományi kar* tanártestülete dékánná választotta dr. *Székely* Istvánt; a *jogi és államtudományi kar Schwarz* Gusztávot, a *bölcsészetkari* tanári testület dr. *Pauer* Imrét, az *orvoskari* tanártestület *Thanhoffer* Lajost.

A műegyetem új épületei. A muzeum-körúton levő, még nem régiben emelt műegyetem helyiségeiben évek óta nem találnak már helyet a tanulók, s a tanítás czéljaira a közel levő házakat is kibérelték. A közoktatásügyi miniszter szükségesnek tartja egészen új épületek emelésére s erre a czélra a budai oldalon, a Ferencz-József-hid közelében szerzett nagy területet. Itt most uj városrész keletkezik a Lágymányoson. *Wlassics* miniszter e hó 4-ikén nyujtott a képviselőház elé törvényjavaslatot, melyben *tiz millió koronát* kér a műegyetem építkezéseire. Az összeg tiz egyenlő részletben az állami pénztári készletből fedeztetik. A műegyetem fölépítése legkésőbb 1911 év végeig befejezendő.

Eljegyzés. Dr. Závory Sándor széles körben ismert gleichenbergi volt fürdőorvosnak s lapunk munkatársának leányát, *Leonát* eljegyezte *Somossy* László debreczeni fiatal nagykereskedő.

Házasság. Néhai *Törs* Kálmán országgyűlési képviselőnek, a jeles írónak, lapunk évek során át belső dolgozótársának és özvegyének, szül. Szigligeti Arankának leányát, *Törs* Fatimét, Szigligeti Ede unokáját e hónap 5-ikén vezette oltárhoz a József-utczai Szent Sziv-templomban *Szolnoky* Dezső okleveles mérnök, az Eszterházy herczegi uradalom mérnöke.

Liszt Ferencz szobra Weimárban. A magyar születésü világhírű zongoraművésznek és zeneköltőnek szobrot állítottak Weimárban, a hol hosszabb ideig élt és a hol meg is halt. Budapestről többen oda mentek ez ünnepélyre, mely május utolsó napjának délelőttjén folyt le. Megjelent a nagy német zeneköltő, Wagner Rikhárd családja is, melyet szellemi és világi rokonság köt egybe Liszt Ferenczczel. A műszerető weimári uralkodó herczeg szintén ott volt és koszorút tett a szobor talapzatára. Goethe és Schiller élete legszebb korszakának szinhelyén széles Németországból sokan gyültek össze. A magyar közoktatásügyi kormányt gróf *Zichy* Géza, a budapesti zeneakadémiát *Thomán* István és *Szendy* Árpád tanárok képviselték. Kitüntető figyelemben részesítették őket, a weimári nagyherczeg vendégül hivta asztalához.

HALÁLOZÁSOK.

Pável Mihály nagyváradi görög katholikus püspök, május 31-ikén elhunyt máramaros-megyei birtokán Szlatinán, hirtelen halállal, 75 éves korában. A jótékony főpap nemrég tartotta ötvenéves aranymiséjét. Harmincz év óta püspök és huszonhárom évig a nagyváradi püspöki széket töltötte be. Sok nagy alapítványt tett, mig ő maga egyszerűen élt. A szabadságharcz idejében, mint növendékpap, a románoknak abba a csoportjába csatlakozott, mely a magyarsághoz ragaszkodott. Az ungmegyei egyházmegyében kezdte lelkészi hivatását, 1859-ben a szatmármegyei Szlatinára helyezték lelkésznek, a hol később főesperes, majd püspöki helyettes lett. Máramaros-Sziget 1871-ben országgyűlési képviselőnek választotta; 1872-ben szamosujvári, 1879-ben nagyváradi püspök lett. Végső kívánsága szerint ott temették el, a hol meghalt, Falu-Szlatinán. A király részvétét nyilvánította elhunytán, valamint Wlassics közoktatási miniszter, Vaszary Kolos herczegprímás. E hó 4-ikén történt temetésére Biharmegye, Nagy-Várad, valamint Szatmármegye főtisztviselői is megjelentek, valamint a balázsfalvi g. k. érsek és az aradi püspöki helynök.

Karsay Sándor a dunántuli evangélikus egyház püspöke meghalt e hó 4-ikén 88 éves korában szülővárosában, Győrben. Hasonló nevű atyja az evangelikus egyház lelkésze és tanítója volt, s mikor fia a soproni evang. liczeumba ment folytatni tanulmányait, Kiss János akkori evang. szuperintendens és költő megkedvelte s többször rábizta irodalmi munkái leirását. A Kiss János által 1790-ben alapított «Magyar társaság»-nak tagja s pénztárnoka volt. Tanulmányait Sopronban s a bécsi egyetemen elvégezvén, gróf Zichy Károly gyermekei mellé ment nevelőnek, majd Mencshelyre (Veszprém-megye) káplánnak. 1839-ben Téthre (Győrmegye) hivták meg lelkésznek. 1858-ban győrmegyei esperesnek választották, 1863-ban egyházkerületi főjegyzőnek és 1866-ban szuperintendensnek. Az oktatásügy fejlesztésének egyik előharczosa volt, s egyháza érdekében hazafiasan fáradozott. Ő Felsége előbb királyi tanácsosi czimmel, majd 1887-ben magyar nemességgel tüntette ki a «téthi» előnév adományozásával.

Báró Bánffy Dánielnét e hó elsején temették Kolozsvárt nagy részvét mellett. Fia, báró Bánffy Dezső főudvarmester, az ország minden részéből kapott részvétnyilatkozatokat. A király a kabinetiroda útján fejezte ki részvétét. A miniszterek és számos képviselő táviratban adott kifejezést a részvétnek. Kolozsvár város tanácsa Bánffy Dezső bárónak, mint a város díszpolgárának részvétiratot nyújtott át. Az erdélyi gazdasági egyesület küldöttséggel nyujtatott át részvétiratot. A városháza és mentő-egyesület épületére, melynek az elhunyt szintén pártfogója volt, kitűzték a gyászlobogót. A temetésre megjelentek a polgári és katonai előkelőségek, számos egyesület és testület. Kenessey Béla egyházkerületi főjegyző bucsúztatót mondott és a szinházi énekszemélyzet gyászdalokat énekelt. A nagyszámú koszorút két kocsi vitte. A hatlovas gyászkocsit két felől árvaházi növendékek és díszruhás rendőrök kisérték, utána Bánffy Dezső és Ernő báró, valamint a család többi tagjai lépdeltek. Az utczákon, a melyen a menet elhaladt, sok ezerre menő közönség állott sorfalat. A koporsót a pályaudvarra vitték, s külön vonaton Válaszut-Bonczhidáig szállították, onnan Borsára, hol férje mellé temették el.

Gróf Wass Pál, gróf Wass Bélának, a nagy-iklódi kerület országgyűlési képviselőjének fia meghalt Transzválban, a boer háborúban. A szomorú hirt az angol hadügyminiszter tudatta, épen akkor, mikor a békekötés már megtörtént. Gróf Wass Pál a legutóbbi időkben Párisban tanult, s két hónap előtt nehány barátjával Dél-Afrikába utazott. Csak később értesítette atyját, hogy a boerok közé ment harczolni. Alig kapta meg ezt a levelet az atya, nemsokára jött az angol hadügyminisztérium távirata, mely jelentette, hogy Wass Pál grófot, mikor az angol őrségek közt át akart jutni, hogy fontos üzeneteket vigyen a boeroknak, lelőtték. Sokan azt sejtik, hogy Wass Pál az Európában élő boer megbizottaktól és Krüger elnöktől vitt fontos üzeneteket Transzválba.

Bánffay Simon kir. tanácsos, pécsi közjegyző, az ottani közjegyzői kamara volt elnöke, régi magyar iró, meghalt 83 éves korában e hó 2-ikán Pécsett. Az elhunyt 1848-ban a közlekedési miniszterium számvevőségében osztályfőnök volt. A szabadságharcz után a fővárosban élt s mint iró, különösen mint publiczista ismertté tette nevét. 1850-ben, a «Pesti Napló» megindulásának mindjárt elején e

DARÁNYI MINISZTER FOGADTATÁSA A MÉHÉSZGAZDASÁGBAN.

A GÖDÖLLŐI MÉHÉSZGAZDASÁG MEGNYITÁSÁRÓL.

lapnak is felelős szerkesztője volt rövid ideig. 1861-ben képviselő lett, tizennégy év mulva pedig királyi közjegyző. Több politikai és jogi munkát irt. Az elhunyt 48,000 koronát, számos becses műtárgyat hagyott jótékony czélokra, ebből 40,000 koronát a pécsi főgymnáziumnak ösztöndíjakra.

Rozvány György negyvennyolczas nemzetőr főhadnagy, Arany Jánosnak gyermekkori barátja meghalt Nagy-Szalontán 84 éves korában. A régi görög kereskedő családból (Rozomilett) származó derék magyar ur akkor jött mélyebb barátságba Arany Jánossal, mikor édes atyja az ifju költőt házi nevelőnek hivta meg leánya mellé. Az elhunyt Rozvány György mint jurátus részt vett Pozsonyban a hires «Országgyűlési tudósitások» szerkesztésében. A szabadságharcz után fogságba jutott, de Kaufmann orosz tábornok, kinek N.-Szalontán házi gazdája volt, kiszabadította. Később ügyvédi irodát nyitott Szalontán, történeti munkákat irt és buzgón gyűjtötte az Arany életére vonatkozó adatokat.

Elhunytak még a közelebbi napokban: Szabó Károly, a bihari ref. egyházmegye esperese és világi elnöke, egyházlátogató körutjában Fugyiban. — Nagynyujtódi Jancsó Ádám nyug. ref. főgymnásiumi tanár, az 1848-iki erdélyi országgyűlésen Kézdi-Vásárhely részéről az Unio követe, 86 éves korában Kecskeméten. — Antal Ferencz kereskedelmi miniszteriumbeli mérnök, Herczegh Mihály egyetemi tanár és publiczista veje, 32 éves Budapesten. — Pazonyi Elek Béla, Szabolcs vármegye nyug. főszolgabirája, élete 59 évében Beregszászon. — Dr. Veress Sándor, a zilahi járás főszolgabirája. Szilágy vármegye tiszteletbeli főjegyzője, 36-ik évében Zilahon. — Idősb. Fekete István takarékpénztári igazg. tag Kecskeméten. — Rózsahegyi Aurél, a kereskedelmi minisztérium tisztviselője, vasuti főfelügyelő, 43 éves, ki önkezüleg vetett véget életének, Budapesten. — Jobaházi Dőry Lajos 53-ik évében Budapesten. — Blöser János fehértemplomi földbirtokos 54 éves korában. — Morday Ferencz 1848—49-iki honvéd, nyug. uradalmi pénztárnok 74 éves korában Rozsnyón. — Eichleiter Antal, a ki a 60—70-es években élénk szerepet vitt hazánk ipari életében Münchenben. — Bauvorth Gusztáv földbirtokos, 80 éves korában Szilasbalhásón. — Kánay Gábor, kir. járásbirósági irnok 47 éves korában Bonczhidán. — Agárdy Jenő izsáki községi jegyző 48-ik évében. — Mateily Mihály görög keleti hitoktató Nagy-Kikindán. — Masics Miklós horvát festő 50 éves korában történt halálát jelentik Zágrábból. Életképeket festett a délszláv népéletből. Az 1896-iki ezredévi kiállítás horvát műcsarnokában több festménye volt kiállítva.

Özv. Csáky Györgyné grófné szül. Thoroczkay Eszter grófnő életének 75-ik, özvegységének 13-ik évében Kolozsváron. — Nagybényei özv. báró Radák Ádámné szül. Lázár Olga grófnő Budapesten 59 éves korában. A megboldogultban gróf Wenckheim Ferencz főrendiházi tag anyósát gyászolja. — Mathey Emilia kisasszony, a ki a szabadságharcz alatt nevelőnője volt Kossuth fiainak s mikor Kossuth Törökországba menekült, ő viselte gondját gyermekeinek, s gondoskodott, hogy a gyermekeket Kossuth után Törökországba vihessék, 85 éves korában, Blindenmarkt községben. — Szováthy Péterné, szül. Pázsi Anna 78 éves korában Bonczhidán. — Özv. Ligeti Károlyné, szül. Nyusztai Zsuzsánna 71 éves korában Rimaszombatban. — Erdődi Jánosné, szül. Zágróczky Mária, életének 52-ik évében Kassán meghalt. — Deil Jenőné, a kassai kereskedelmi és iparkamara titkárának felesége. — Kussy Blanka, dr. Badzey Lászlónak, Máramaros-megye nyug. főorvosának fogadott leánya, 20 éves korában, M.-Szigeten. — Özv. Hölle Mártonné szül. Udvardy Mária 67-ik évében Budapesten.

Szerkesztői üzenetek.

M. F. Oroszlánok még a történeti időben is éltek Európában, nevezetesen Görögország területén, azonban már az ó-korban teljesen kipusztultak. Majmok máig is élnek vadállapotban földrészünkön, de csak is a Gibraltár szikláin; pár évtizeddel ezelőtt ezek is már kipusztulóban voltak s alig láttak többet 5—6-nál, de az angol természetbarátok behoztak Afrikából nehány párt s azokat szabadon eresztették; ezek aztán úgy elszaporodtak, hogy most már száz körül lehet a gibraltári majmok száma, melyek 10—15 főnyi csapatokban kószálnak a sziklák közt, de nem ritkán a közeli gyümölcsös kertekben tetemes károkat tesznek. Ezért ilyen helyeken szabad rájuk lőni, míg a sziklák közt tilos őket háborgatni.

Maros-Ujvár, P. F. A szövetkezetek alakítására szükséges tudni valók részletesen le vannak irva Balás Iván épen most megjelent «Szövetkezeti Útmutató» czimű könyvében, mely 1 korona 40 fillérért bármely könyvárus útján megszerezhető.

Eperjes, P. V. Csak csoportosan kiránduló tanulók számithatnak esetleg kedvezményes jegyre. Ezt iskolájuk igazgatósága útján a magyar kir. államvasutak igazgatóságánál kérhetik.

Bölön, B. S. A sorsjegyet eddig nem húzták ki.

Vasuti kocsiban. *Rajz.* Gyengén van kidolgozva s bajos megérteni: mit is akar hát a szerző tulajdonképen elmondani, olyan zavaros az egész.

Veronika. Irodalmi szinvonalon áll, de annyira el vagyunk halmozva rég elfogadott versekkel, hogy közlését nem igérhetjük.

Végitélet. Három dal. Inkább a gondolkodó ember látszik meg rajtuk, mint a költő. A martiniquei katasztrófa költői értékesítésére tüzesebb képzelet, erősebb hevület szükséges, ha az ember a már únosúntig elmondott frázisok versbe foglalásánál magasabb czélt akar elérni. A három strófás kis dal többet ér, de ebben is kevés az érzés.

Dalaimból (Bodrog mentén vizi malom stb.) Merő «kelmeiség»: a népköltészelt elcsépelt közhelyei, minden érzés, hangulat, ötlet nélkül. Ilyen «dalok» képesek még a jó népdalok hitelét is megingatni.

SAKKJÁTÉK.

2270. számu feladvány. Palkoska E.-től.

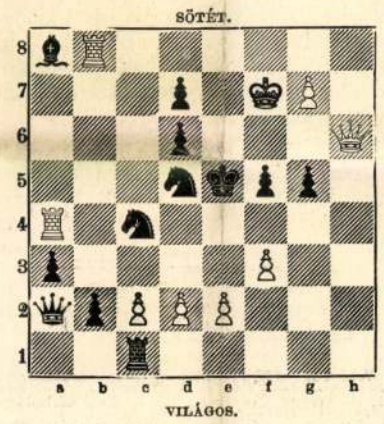

Világos indúl s a harmadik lépésre matot mond.

A 2260. sz. feladvány megfejtése Slater G. J.-től.

Világos.	*Sötét.*	*Világos.*	*a.*	*Sötét.*
1. Va8—b8	... Ke4—f5 : (a)	1. ...	...	... Ke4—d5 : (b)
2. Hd5—e7†	... K t. sz.	2. Vb8—d6 † stb.		
3. V mat.				

b.		*c.*	
1. ...	... e6—f5 : (c)	1. ...	... e6—d5 :
2. Hd5—f6 † stb.		2. Hf5—g3 † stb.	

Helyesen fejtették meg: *Budapesten:* K. J. és F. H. — Andorfi S. — Kovács J. — *Csomonyán:* Németh Péter. — *Lipótvárott:* Hoffbauer A. — *Bakony-Szentlászlón:* Szabó János. — *Kecskeméten:* Balogh Dénes. — *A pesti sakk-kör.*

KÉPTALÁNY.

A «Vasárnapi Ujság» 19. számában megjelent képtalány megfejtése: *Török világ Magyarországon.*

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**
Szerkesztőségi iroda: Budapest, IV., Kaplony-utcza 9.

Viruló szép gyermekek a gondos anyának és a családjáért aggódó apának büszkeségét képezik. Milyen nagy bánat a szülői szivnek, ha kedvenczeik betegek lesznek és minden ápolás daczára lassan-lassan lefogynak. A gyermek nem ért hozzá, hogyan vigyázzon egészségére, ez a szülők kötelessége, különösen pedig az anyáé. Különösen vigyáznia kell a gyermekkorban oly gyakori torok- és mellfájásoknál, mert apró bajokból sokszor komoly betegségek keletkeznek. Hány gyermek lesz már legvirulóbb korában a tüdőbaj áldozata! A gondos anya tehát mindig fog a háznál oly szert tartani, mely a légzőszervek megbetegedésénél gyógyerejünek bizonyult és ezek ellen közfelfogás szerint kitünő gyógyszer a «**Pectora**».
A ki valódi «**Pectorá**»-t akar, forduljon közvetlenül a Diana gyógyszertárhoz, Budapesten, Károly-körut 5, mely azt 2 koronás csomagokban küldi meg.

Az Első Leánykiházasitó Egylet m. sz. Leány- és fiu-biztositó intézet Budapesten. Folyó évi május hóban 844 jutalékrész irattatott be és nászjutalékok fejében 64,782 korona fizettetett ki. 1902. évi január hó 1-től május 31-ig beirt összes jutalékrészek száma 4831 és a kifizetett nászjutalékok összege 261,582 K 17 fill.

Az a rengeteg sok köszönőlevél és orvosi nyilatkozat is hitelesiti, hogy az Erényi-féle ICHTIOL-SALICIL teljesen elmulasztja a bőrviszketegséggel együtt fellépő sömört, ótvart, kipállott és izzadt testrészt, bőrküteget, bőrhámlást és többé ki nem ujul. Ára 3 korona utasitással. Szétküldi: a Diana-gyógytár Budapest, VII., Károly-körut 5. Főraktár: Török József, Király-utcza 12.

A Szinye-Lipóczi Lithion-forrás
Salvator kitünő sikerrel használtatik
vese-, húgyhólyag-, húgydara- és köszvénybántalmak ellen, vizeleti nehézségeknél, továbbá a légző és emésztési szervek hurutos bántalmainál.
Diuretikus (viz. hajtó) hatású.
Vasmentes! Könnyen emészthető! Csiramentes!
Kapható ásványvizkereskedésekben vagy a Salvator-forrás igazgatóságánál Eperjesen.
Budapesten, főraktár Édeskuty L. urnál.

Legtökéletesebb arcztisztitó- és szépitő-szerek:

Akácia-crême 2 kor.
Akácia-crême 1 kor.
Akácia-crême 1 kor.

Törvényesen védve.
Kapható a gyógyszertárakban.
Főraktár Budapesten:
KRIEGNER GYORGY «Koronagyógytára», VIII., Kálvin-tér.

LUSER L.-féle turista tapasz.
Biztosan és gyorsan ható szer, tyukszem szemölcs és talp, valamint a sarok bőrkeményedései, továbbá mindennemü bőrelszarusodás, ellen. A hatásért jótállás vállaltatik.

E tapasz csak egy nagyságban létezik és pedig drbonkint kor. 1·20 Mindig határozottan LUSER-féle turista-tapasz kérendő.
központi szétküldési raktár:
SCHWENK L., gyógyszerész
MEIDLING — BÉCS.
Csak akkor valódi, ha minden használati utasitás és minden tapasz a mellettes védjegygyel és aláirással el van látva, azért is erre ügyelni kell.— 1 doboz ára 1·20 kor.
Vidékre 1·60 kor, előzetes beküldése mellett bérment.
Magyarországi főraktár: 9578
Török József gyógysz., Budapest, Király-u. 12. Andrássy-út 26.

POLGÁR SÁNDOR
orvosi mű- és kötszerésznél
Budapest, VII., Erzsébet-körut 50
legjutányosabban beszerezhetők saját gyártmányu m. kir. szab. **sérvkötők, betegápolási-czikkek, kötszerek,** összes **gummiáruk,** valódi franczia **különlegességek** (óvszerek) stb. 9123
☞ **Képes árjegyzék ingyen**

Mig eddig a régi bőrbetegségek, a legkülönbözőbb sulyos idegbajok (neurasthenia, vitustáncz), a sápkor, a női arczot elékteleniti pattanások s a női nemi szervek folyásokkal kombinált hurutos megbetegedéseinek kezelésénél csekély értékü idegen vizekre voltunk utalva, addig ujabban
a PARÁDI ARSEN vizben
(vastartalommal)
olyan kincsünk van, mely minden eddigi arsen-vasas viznél (Roncegno Levico) hatásosabb, **könnyebben emészthető** s manapság már minthogy legelőbbkelő orvosi tekintélyeink felkarolják s a fogyasztók egész serege dicséri hatásait, hazánkban csaknem kizárólagos keresletnek örvend.
Gróf Károlyi Mihály uradalmi felügyelősége Parád.
Egy postaláda 7 palaczk parádi arsen-vastartalmu gyógyvizet Magyarország összes postaállomásaira 5 korona 80 fillérért bérmentesen szállit a
Főraktár: ÉDESKUTY L. BUDAPESTEN.
cs. és kir. udvari szállító. 9563
Ásványviz-nagykereskedő.
Kapható minden gyógytárban és megbizható fűszerkereskedésben.

MDK

Masic Nikola, /Zágráb/

ezüstérem

Wlassics Gy: Párisi kiáll. kitüntetései. Műcs. 1900. 526-7 l.

Masić Miklós M.D.K.

Bp.1901.

Szávamenti táj. 13 x 19 cm. illusztráció Krsnjavi Izidor: Bevezetés c. cikkéhez. Id.mü 3-14.p.

Szign. N.Mašić - Morelli G.F.i.

-- rajza után egyszinü fametszet. Készült Morelli Gusztáv müintézetében. M.Kir.Állny.

O.m. 21. Magyarország, VIII.köt. 1901. 5.p.

Masic Miklós M.D.K.

Bp.1901.

Likai férfi. Sszövegközti illusztráció Kramm-berger Ernő: Lika és Krbava c. cikkéhez.id.mü 348-369.p.

Szign. Nikola Mašić- Morelli G.F.i.

- - rajza után egyszinü fametszet.Készült Morelli Gusztáv müintázetében.M.Kir.Állny.

O.m.21.Magyarország.VIII.köt.1901.349.p.

Masic Miklós M.D.K.

Bp.19o1.

Tengerparti halászat.Szövegközti illusztráció Hirc Károly: A horvát tengerpart c. cikkéhez. id.mü 294-322.p.

Szign. N.Masić - Morelli G.F.i.

- - rajza után egyszinü fametszet.Készült Morelli Gusztáv müintézetében.M.Kir.Állny.

O.m.21.Magyarország.VIII.köt.19o1.3o1.p.

Masic Miklós M.D.K.

Bp.19o1.

Likai táj. 19X13.cm.illusztráció Krammberger Ernő: Lika és Krbava c. cikkéhez.id.mü 348-369.p.

Szign. N.Masic - Morelli G.F.i.

- - rajza után egyszinü fametszet.Készült Morelli Gusztáv müintézetében.M.Kir.Állny.

O.m.21.Magyarország.VIII.köt.19o1. 453.p.

Mašić Miklós M.D.K.

Bp.1901.

Tökföldön [Falusi jelenet.] Szövegközti illusztráció Hranilovic Henrik: A Szlavoniai sikság c. cikkéhez. id. mü 456-487.p.

Szign. nélk. - Morelli G.F.i.

- - rajza után egyszinü fametszet. Készült Morelli Gusztáv müintézetében. M.Kir.Állny.

O.m.21.Magyarország.VIII.köt.1901.469.p.

Mašić Zaicz Miklós

Zeszö

Lika szülöttje, a festiszetet München-ben Lindenschmidt, Párisban Bouguereau tanárokná tanulta. Tökéletes művész, kinek nehaj képe a zágrábi akadémiai képcsarnokba díszeleg.

Szül. Otoča-on 1852. elvégezte a gymnasium tanulmányait a münchenni akadémiára ment. Halt át 1880, 1887 és 1895-ben utazta be.

Az 1896. mill. kiállítás horvát művészek csoportjában:

59 sz. - Gyik.
60. Likai ember.
61. Nyári idill.
62. Lányok a kertben.

(186 l. 34 Sanitnak van írva)

és. 2. l

Masic Miklós

Jestó

środ

Kopsz 1898

278

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedé

.....

a műhelyfőnök v
alái

8. sorsz. Műhelyi minta.

Masics

Festő

Párisi világkiáll
bronzérem

Vasilyp 1900. 569

Masics Nikolaus

kroat. Maler, geb 1832. gest 1902. in Zagreb. war ein geschätzter Maler, dessen Genrebilder auf den Münchener, Pariser und Wiener Kunstausstellungen wiederholt prämiert wurden.

Knoop. II. 224 f.

Váró Ferenc III. 238.

Mašić Miklós 1852-ben született Otočacban. Gymnasiumi tanulmányainak befejezte után a müncheni akadémiát látogatta, melyet nem sokára mint kész művész hagyott el. A müncheni és a bécsi kiállításokon bemutatott festményei magukra vonták a művészet barátainak és a műkereskedőknek a figyelmét, és rövid idő múlva egyike lett a legkedveltebb festőknek. Képeinek tárgyait rendszerint a hazai életből meríti; kivált likkai typusokat, tájképeket, Száva-parti hangulatképeket festett. Színezése gazdag, élénk és egészen eredeti, képeinek kimunkálása igen gondos; a technika és a színes hatás problémáit ügyesen oldja meg. A színek összes erejét harczba viszi, hogy a nap teljes fényét és a természet színpompáját visszatükröztesse. Nehány festménye a Strossmayer-féle akadémiai képtárban van. E munka más helyein bemutatjuk egyik legjellemzőbb Száva-menti tájképét és egyéb rajzait, e megemlékezéshez pedig „Kerti idyll“ czímű festményének sokszorosítását csatoljuk, melynek fő jelessége, a színhatás, természetesen veszendőbe megy.

partjain élő horvát nép változatos sorsának képei; s ez több puszta emlékezésnél; fájó érzése annak, hogy e hullámokat századokon át vérökkel festették az ősök, a kik kemény tusákat küzdve a vitéz törökkel, rendületlen hű őrállók voltak a művelődésnek e határfolyója mellett.

Az ország éjszaki határán haladó Dráva egész útja hoszszában nem változtatja természetét. Sebes folyása, gyakori áradása, a mikor tömérdek fatörzset ragad magával, majd viszont csekély vízállásig való leapadása miatt nem enged módot a hajózásra, a mi többszöri költséges kisérlet után sem tud igazán kifejlődni. Nagy fontosságú volt a Dráva a török hadjáratok idején némely hadműveletek szempontjából, kivált Eszéknél, melynek várát már a rómaiak alapították a Duna jobbparti síkságra vivő ezen legnevezetesebb átkelő helyen. Partvidéke kezdetben nem valami változatos és szép. Csak Eszéknél kezd a Száváéhoz hasonlóvá lenni; nagy kiterjedésű mocsarakat alkot, de egyszersmind termékeny, jó szántóföldet is.

E két folyó közén van elsőben is a Zagorje nevű kies dombvidék, Horvátország büszkesége. Minden egyesül itt, a mi egy vidéket kellemessé tehet: szálas erdők, szép folyók, gyógyító erejű források, kövér rétek, termékeny szántóföldek, kitűnő szőlőhegyek, takaros faluk és szép úrilakok.

Hegylánczai nem nagyszerűek, de elég magasak, hogy szép kilátásokat nyújtsanak a dombos vidékre; a völgyek talaja nem nagyon termékeny, de eléggé jó, hogy a munkát megjutalmazza; a lakosság nem gazdag, de mentve van a nyomasztó szükségtől; szóval ez a kiegyenlítődő ellentétek hazája.

Horvátország első igazi katlanszerű vidékétől, a Zagorjétől, alacsony dombsor vonúl egészen Pozsegamegye határáig, mely ott jókora magasságig emelkedik s a szép vidéket párkányszerűleg zárja körül. A pozsegai völgyet, mint lakói büszkén emlegetik, valamikor „arany völgy"-nek nevezték, és ezt a nevet valóban még ma is megérdemli. Vidám lakossága a Dráva síkja és a Száva mélyföldje között a világtól nehezen járható hegyek által elrekesztve, majdnem teljes elzárkózottságban élt. E miatt igen maradivá lett, szűk látókörhöz szokott, szóval oly takarékos és önelégült életre szorítkozott, hogy Pozsegának és az egész völgynek ez a benső családiassága valósággal közmondásossá lett. Mostanában gyorsan megváltozik minden, mióta a vasút e csöndes völgyet is összekötötte a világgal.

A pozsegai hegylánczon túl kelet felé ismét bemélyed a terület és csak egészen a Duna mellett emelkedik ismét. Az ország hegyrajzi gerincze itten félrecsúszott s a közepe helyett a legszélén halad. Mintha a természet a

Mašić Miklos : A Száva partja Jasenovacnál.

Kapelától, 877 méternyi magasságból nagyszerű a kilátás a pompás hegyvidékre. Az út óriási kanyarúlatokat téve ereszkedik lefelé előbb az erdőszélen, majd a meredek hegyoldal gyepes és sziklás lejtőjén, két felől hatalmas erdők között, míg végül leér a mélységbe, a melyből Jezerane (505 méter) házai és temploma fehérlenek elő. Az út poroszkáló lépésben egy óráig tart. Feleúton nehány ház kandikál ki a sziklák közül. Ez *Razvale*, mely télen jó menedéket nyújt némely útazónak.

Jezerane mellett Lika-Krbavába lépünk. Ahhoz tartozik az egész vidék a Kis- és Nagy-Kapela déli oldalától, tehát Jezeranétól nyugati irányban a tengerparti Zengg városáig; továbbá a Tengerpart onnét lefelé délnek Szent György (Sveti Juraj), Jablanac és Carlopago városokkal; úgy szintén onnét keletre egészen Dalmáczia és Horvátország határfolyójáig, a Zermanjáig, és tovább éjszakra az Una forrásáig Bosznia határán. E vidék összesen 6211.4796 négyszögkilométer 190.978 lakossal.

Jezerane kis falu egy szűk, 13 kilométer hosszú és a Stajnica karszti pataktól öntözött völgyben, egy felől a Nagy- és Kis-Kapela, más felől a Slimešce, Jelvica és Vršak csúcsok között. Rendes körülmények közt a völgyfenék elég jó réti szénát terem, sőt a patak a völgy alján szétszórt, vagy többé-kevésbbé összeépített tanyákhoz tartozó nehány szántóföldet is termékenyít. De ha a hegységben esett nagy hótömeg hirtelen olvadásnak indúl, és a tartósan melegebb időjárás a hóval és jéggel szinúltig megtölt karszttölcsérekben, mélységekben, hegynyílásokban és völgyhorpadásokban fölgyülemlett havat és jeget megolvasztja: akkor néha megesik, hogy a Kapela alján levő üregek nagy mennyiségű vizet öntenek ki magukból. E vízömlés heteken át tart és akkor a völgy a szegény lakosság kárára és nyomorúságára pompás tóvá változik, mely a házakat a tetőig, sőt olykor egészen is elborítja. Csak Jezerane, mely nehány más faluval magasabban fekszik, kerüli ki a veszedelmet. Néha hónapokig is eltart, míg a víztömeg a mélyen fekvő nyílásokban elvész, a melyek a Stajnica patak vizét is elnyelik.

A jezeranei (505 méter) és a hozzá legközelebb fekvő križpoljei völgymélyedés között terül el a jelvicei és kamenicai magas fönsík, és odább Križpolje és Brinje között a második, kevésbbé termékeny, jobbára gyeppel benőtt magaslat, a melyen a téli viharok rettentő pusztításokat visznek véghez. A brinjei elágazó völgy termékeny, vízér is öntözi, a mely, mint a karszti folyók általában, üregből ered és megint a föld alá búvik.

is, le egészen Conegliano-ig. Hunyadi Mátyás külországi ügyekbe bonyolódott s Horvátországgal keveset törődött, a gyönge Ulászló és II. Lajos pedig nem voltak elég erősek arra, hogy megvédjék Horvátországot, a mely ennek következtében már I. Miksa idejében a hatalmas Habsburgoknál keresett oltalmat. Midőn aztán Lika és Krbava a török iga alól fölszabadúlt, a törökök uralma alól menekülő, valamint a török uraik által ott hagyott szerbek védelmet, menedéket és új hazát találtak ezen a félig-meddig elnéptelenedett horvát területen. Vitézül is küzdöttek érette a horvátokkal együtt az egyre tartó apró csatározásokban, sőt a birodalom külső háborúiban is részt vettek. Mindannyiuk katonai erényei és hibái azonban csak a horvát névvel kapcsolódtak össze. A határmenti apró harczok nagyon hozzájárúltak e hegyes tartomány nyers, de igen tehetséges fiainak ez elvadításához, úgy, hogy az ottan soká paczkázó rablóvilágot csak nagyon erős eszközökkel lehetett kiirtani. Most e megye az ország legjobb közigazgatású megyéihez tartozik.

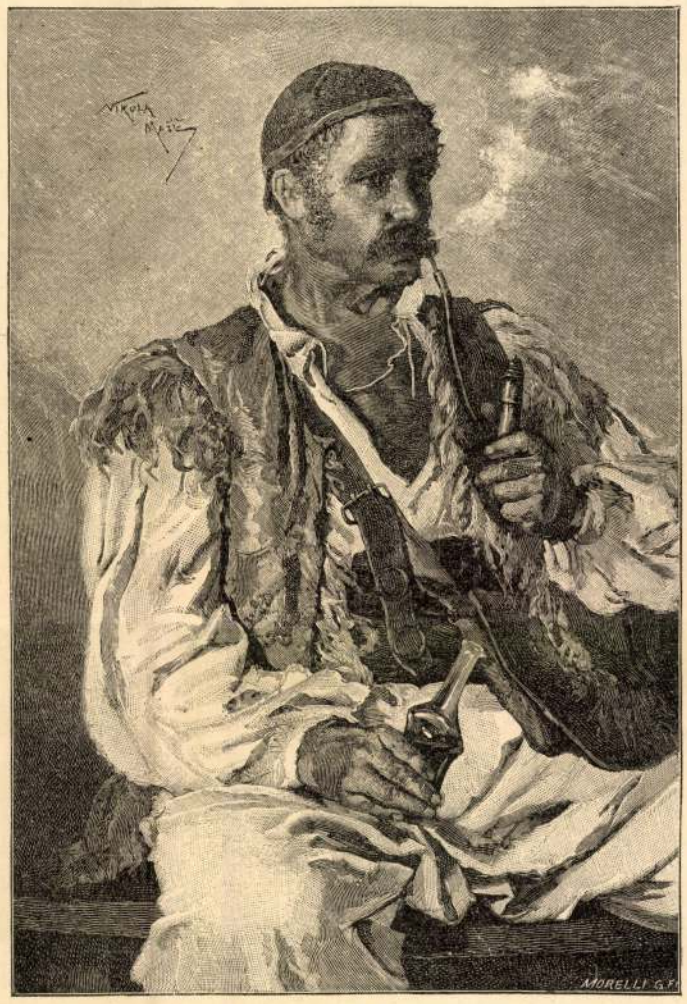

Likai férfi.

Ogulinból a József-úton Modrus fölött, a Kapela hegyláncz szép erdőségei között a hegynyeregre érve, a hol az út a Nagy-Kapelát elválasztja a Kis-

állapotban levő byzanczi ízlésű és a székesegyház építésének legrégibb idejéből való falképeket födöztek föl.

A Szent Márk plebánia-templom, melyet újabban Schmidt Frigyes tervei szerint helyreállítottak, a XV. századból való, és kivül-belül nehézkes hatású. Ez is egészen festve volt; egyik oszlopán Giotto irányára valló olasz freskó-kép került elő, de a munkások leverték. Kis másolatát, mely mindjárt a fölfedezés után készült, az akadémiai képtárban őrzik.

Sunko Milán: Uszkok.

A Ferencz-rendi templom, melyet Bollé Herman részben helyreállított, a XIII. századból való egy hajós, szép, karcsú szabású szerzetesi templom.

Erdekesek a brinjei Frangepán-kastély kápolnájának jó állapotban levő maradványai, az ujlaki kolostor-templom és az egykor jelentékeny topuskói kolostor-templom romjai. Az utóbbi a környék pompás színű homokkövéből épült. A kőrösi Szent-kereszt és a görög-katholikus püspöki templom szép csúcsíves épitmények, melyeket nem régiben szintén Bollé állított helyre. Több, egykor nevezetes csúcsíves templom teljesen elpusztult. Így a Schnaase által említett varasdi templomból csak egy fölírat maradt meg. A stubicai és a našicei csúcsíves templomot, az ivanići és a šarengradi kolostorokat és még többet az értelmetlen átalakítás majdnem teljesen kivetkőztette eredeti építészeti jellegéből.

Úgy látszik, hogy világi csúcsíves épitmények is nagy számmal voltak. Az Orahovica közelében, Duzluk mellett levő nagyszerű romnak geometriai díszű ablakai még nehány évtizeddel ez előtt megvoltak; Šarengrad romjain látszanak a csúcsíves boltozat maradványai, de kivált a Frangepánok kastélyain, melyeknek hatalmas romjaival lépten-nyomon találkozunk, sokféle csúcsíves

névszerint a csúcsíves művészet korából vannak úgy építészeti, mint művészi ipari emlékek. A zágrábi építmények, jelesül a székesegyház, nagyságra és jelentőségre nézve fölülmúlják még a dalmáczaiakat is; csak hogy ott sok régi részlet változatlanúl maradt fönn, míg Zágráb építészeti emlékei sok viszontagságon estek át, és megváltozott, megrongálódott állapotban jutottak ránk, úgy, hogy újabb időben gyökeres helyreállításuk vált szükségessé.

Masić Miklós: Kerti idyll.

A székesegyházat, a kőfaragó jegyek után ítélve, valószínűleg német mesterek építették. Régebbi időből, a XIII. század végéről vagy a XIV. század elejéről valók a szentély és a hozzá csatlakozó alacsony mellékhajók. Ez a régebbi rész mintegy harmada a templomnak. A másik kétharmad, vagyis a csarnok alakú nyugati rész, a XV. században épült és helytelenül illeszkedik a keletihez. Különösen kivülről bántók a magas, de nehézkes mellékhajók s még inkább az új tető. A templom belseje egészben véve elég jó hatású. A régi részszel egy időben épült a sekrestye és az érseki palota kápolnája. Előkerült maradványok bizonyítják, hogy egykor a székesegyház egész belseje festve volt; falképek nyomai is találkoztak. A sekrestye boltozatán és falain jobb

Masity Miklós

Született 1852 november 27én Otóćacon (Horvátország). ~~Egy~~ Edesatyja ki ugyanott tekintélyes kereskedő volt 1854 lében hunyt el és édesanyja 1859 s így már 7éves korában árvaságra jutott és gyámság alá került. Gyámja nővére és sógora volt kik Triesztbe helyezték el „instituto di Antonio Mazorana" convictusba s ott három évet töltött elvégezvén az elemi iskolát és az I sö gymnasium osztályt. 1863. Bécsbe ment ott végezte a II osztalyt utána pedig 1864 ~~Olm~~ Olomupban végezte a III es IV. osztalyt. 1867-1868ban Krakóban végezte az V és VI. osztalyt. A VII osztályba Bécsben iratkozott és annak elvégzése után ugyanott a VIII. osztályba vétette fel magát és bele is fogott a tanlásba, azonban közben olyan beteg lett, hogy egy egész évet mulasztott míg felgyógyult. Így a VIII. osztályt ismételnie

kellett Kremsiren, a hova sógorával ment ki ottan közjegyző lett. Ebben a gymnasiumban tette le az érettséget.

Masity az érettségi után magasabb iskolát akart latogatni. A kereskedelmi szakmára nem is gondolt, mert már VI és VII. gymnasista korában a rajzolásban olyan kedvet tanusitott, hogy tanárait és tanulótársait olyan élethűen le tudta rajzolni, hogy ~~[illegible]~~ azoknak fel sem tünt és nem is tünhetett fel. De a gyánya kívánságára még is a Bécsi kereskedelmi akadémiába kellett beiratkozni, azonban ottan is inkább a festészetre keszult s végre otthagyva 1872. ugyarán átment a Bécsi rajz iskolába a honnan még ugyan azon év október havában Monacóba ment, hogy teljesen a festőművészetnek szentelje magát. Monacoban mindjárt kezdetben olyan előre haladást mutatott fel az ógörög és római modelok tanulmányában, hogy tanulótársai között feltünt. –

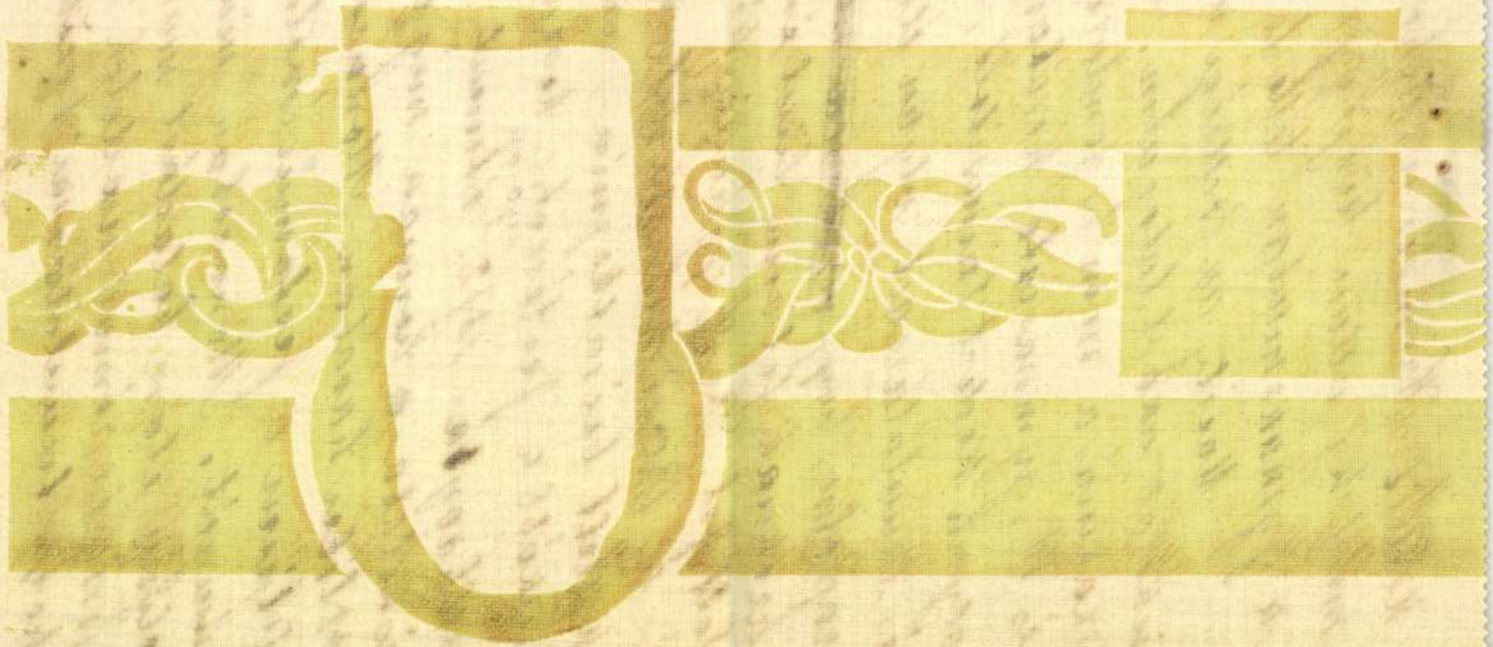

Azonban közben ujból megbetegedett s Monacot otthagyva a Bajor hegyek között keresett gyógyulást.

Orvosi tanácsra Bajorországot otthagyva 1873. Gráczra (Hajos) ment és az ottani rajzakademiján Monacóban felhagyott tanulmányát folytatta.

Gráczban Masity festő művészszé fejlődott s ott kezdett olajfestékkel festeni a melyeket nyilvánosan kiállitotta. Mintán neki a Gráczi festő illetve rajzakadémia nagyon szükterü volt, visszakivánkozott Monacóba mert ott igen sok hires festő volt s nagyobb tökély reménjében beirattkozott 1874 október hóban a Saitz tanár iskolájába, a mely abban az időben igen hirneves volt. –

De itt rövid idő mulva ujból megbetegedett s otthagyva Monacot visszament szülőföldjére Otócacra a hol 1875-1876 ig folytatta tanulmányát

Abban az időben mint katonai főparancsnok ~~B~~ Horvátországban Báró Mollynári parancsnokott ki a festeszete iránti tiszteletből Masitynak ösztöndíjat adott, hogy Monacoban félben haggott tanulmányát folytathassa. Így Masity harmadszor is Monacoba ment s beiratkozott előbb Alexander Wagner tanár iskolájába utána lévvel pedig Lindenschmidt tanárhoz.

Lindenschmidt tanár igazgatása alatt végezte be tanulmanyait s innen mint önálló festőművész került ki.

1878 ban meglátogatta a párisi kiállitást, ugyanabban az évben pedig beutazta a dalmácziai tengerpartot quarnerói öblöket és Siseket, hogy működéséhez anyagokat gyűjtsön. Utána Gospićra ment s ott dolgozott 1878-79 ig a hol megfestette „Az öreg tikai" képet mely most Zágrábban van. —

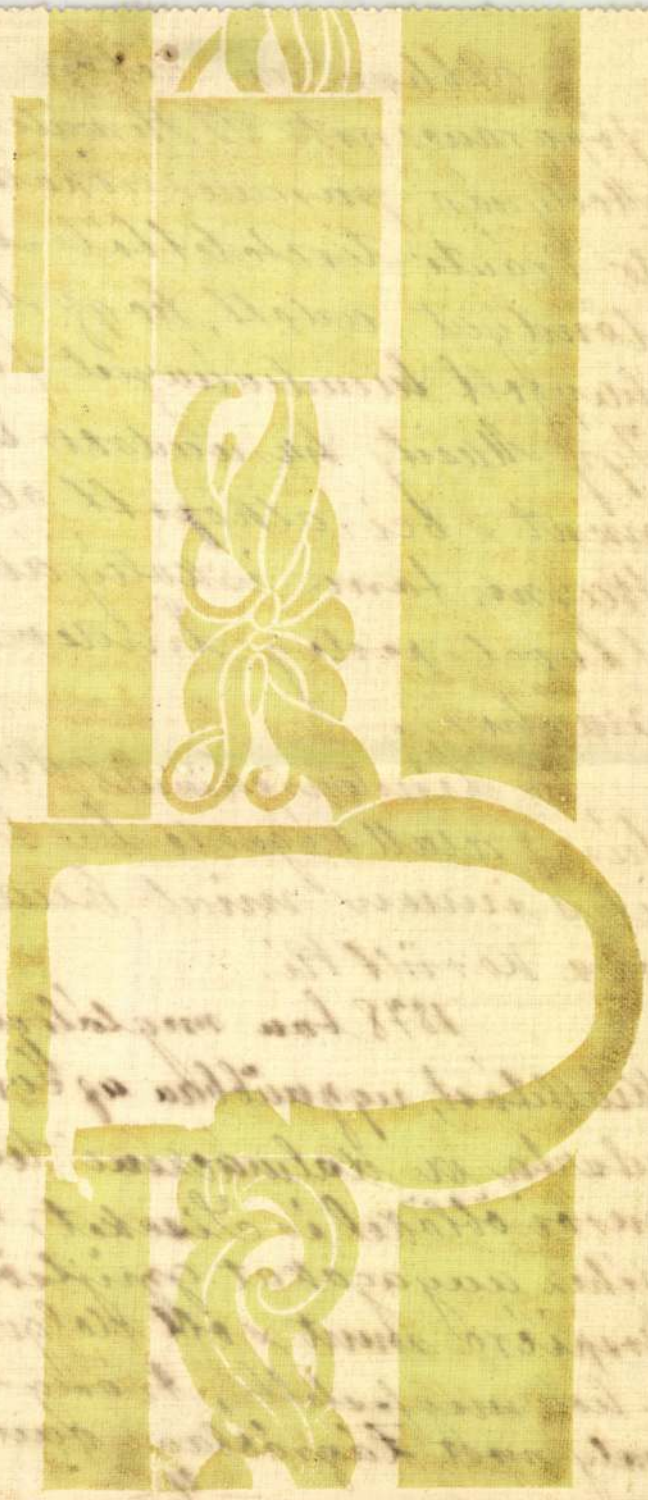

1880. Másity Tirolon és Veronán keresztül Rómába utazott s utközben meglátogatta Turint Génuát, Milánót és Velencfét mi reá igén nagy hatással volt, mert utána Monacoban telepedett le és erősen kezdett dolgozni, hol rövid idő alatt olyan ismert festő lett, hogy királynuk nagybatyja Lujtpold főherczeg műtermében igen gyakran meglátogatta s többszörnála ebédnél hivatalos volt. –

1879. Monacoi kiállitáson képeket állitott ki, melyekkel általános tetszést és bámulatot keltett.

Képei ismertek lettek a bécsi és berlini kiállitáson s innen kifolyólag ~~pribat~~ magánkepekbe kerültek Italiába, Németországba, Angolországba sőt észak Amerikában is, de legnagyobb része Horvátországban és Zágrábban van.

1882 szembetegséget kapott s Monacot otthagyva Zágrábba költözött a hol 1883. a felsőipariskolában rajztanár lett s még ma is ott van.

Masity fönnmkái vallak:

„Rózsaszedés Bulgáriában"
„Aratás"
„Likai pásztor"
„Kert Caprin"
„Idill a Szávaparton"
„Téli utazás"
„Öreg likai"
„Kertibejárat Báró Vranicani palotájában"
„Nyári idill"
„Lopótökk szedés"
„Olasz nyomorékok"
„Fialal likai"
„Fölkelő aförhelyen"
„Slavóniai lebapásztorok"
„Edes bestálkodás"
„Brsnyák"
„Czigányasszony"
„Herczegoviniai"
s több Száva parti tájkép. –

Masirevich Fedor

1920. sept.

kiáll. Nemzeti Szalonban

„1812" I. vizf. 1000.—

„1812" II. vizf. 1000.—

Veronese, Paolo, Olaz festo' V. 217.

MASIREVICH FEDOR

EZREDES

Mit 1871. Okt. 9. Budapesten.

Szalonban Kisterfoss

MASIREVICH, *Fedor*, festő, * Budapest 1871 okt. 9. A katonai pályán működik; jelenleg ezredes. A Nemzeti Szalónban történelmi tárgyú akvarelleket állitott ki.

E. G. II. 921

Lándzsa, bronzból I. 52.

Erkezett 1905 márc. 3.

173/1905 sz. (Selmeczbánya, 1905 febr. 28. 1582 - sz. a.)

Selmecz- és Bélabánya sz. kir. város tanácsa megköszöni

frakuvi művét. (Tudomásul szolgál. III.3.)

MDK

Masirevich Fedor

1812. I. vf.
1812. II. "

N.Szal. őszi tárl. 1920. szept. 29. l.

A magyar repülésügy uttörője

Az elegáns József-téri lakás biedermeier órája halk, dallamos hangon ütni kezd. Kissé anakronisztikus kisérőzene ez a témához, amiről a házigazdával, dr. *Buzay* Árpád fővárosi segédfogalmazóval, a BSE repülőszakosztályának elnökével, a kitünő pilótával beszélgetünk.

A témát korszerübben festené alá az ezüstszárnyu gépmadarak harsányan dübörgő motorzugása. De itt, ebben a kedves polgári otthonban az első pillanatban semmit sem látni mindebből. Szemem hiába keresne repülőgépmodelleket, pilótafotografiákat, légcsavart és hasonló «repülő-trófeákat» a falon. Egyik sarokban sem látok hanyagul odadobott pilótasapkát, olajos pilótadresszt; az ilyen hangár-emlékeknek itt nyoma sincs.

Marcona pilóta-fénykép helyett gyengéd és finom szépségü női arc mosolyog az iróasztal főhelyén álló képrámából: *Buzay* Árpádné *Lingel* Florence.

A rokonszenves fiatal házigazda uri vendégszeretettel remek házifőzésü szilvapálinkával kinál, amely apósának, *Lingel* János butorgyárosnak leányfalui kuriájáról való.

Dr. Buzay Árpádot abból az alkalomból kerestem fel, hogy *a légi mentőszolgálat országos parancsnokává* nevezték ki. Kevés ember jutott ilyen fiatalon hasonló fontos és felelősségteljes tisztséghez. Buzay Árpád személyében azonban igazán megfelelő emberre esett a választás. Akármilyen szerényen beszél is erről, a BSE 1934-ben megalakitott repülőszakosztályának felvirágoztatásában nagy és elévülhetetlen érdemei vannak.

— Mióta foglalkozik repüléssel?

— Több mint tiz esztendeje tanultam meg repülni. Pontosabban 1926-ban.

Abban az időben szolgálta katonaidejét Buzay Árpád, aki ma emléklapos, tartalékos repülőhadnagy. A BSE repülőszakosztályának megalakitása óta *rengeteg pilótababért szerzett egyesületének*. A berlini olimpiászon 187 gép és 17 nemzet között hatodik helyen végzett: *harminchat órát repülve egyfolytában éjjel-nappal*. 1936-ban a balatoni sporthéten rendezett nemzetközi repülőversenyen második dijat nyert. 1937-ben a zürichi versenyen, amelyre a világ minden katonai repülője benevezett, 126 gép közül a hetedik dijat nyerte.

E nagyszerü teljesitmények mellett még az oktatásra is van ideje. Naponta több órán át tanit. Igy a téli hónapokban délután 3-tól 5-ig, nyáron egészen este 8-ig. Délelőtt a városházi hivatalát látja el.

— *Közel száz növendék került ki a kezem alól* — mondja. — Köztük gróf *Wenckheim* József (a legelső magyar sportrepülő, aki saját gépén repült), gróf *Festetich* Sándor, *Kammer* György, aki szintén saját gépet vásárolt, *Rakitan* Dezső, gróf *Apponyi* Géza, gróf *Plankenstein* Pál, gróf *Nádasdy* László, *Ember* Sándor országgyülési képviselő és fia.

— A városházak közül?

— Dr. *Scitovszky* János, dr. *Várhidy* Imre, a szakosztály titkára és dr. *Nagy-Józsa* György fővárosi fogalmazók.

— Balesete eddig még nem volt?

— *Hála Istennek, soha semmi!*

Az iróasztalról mosolygó női arcképre nézek.

— És a nagyságos asszony nem idegeskedik egy-egy felszállás előtt?

— Eleinte félt, de ma már nem. *Némelykor őt is felviszem magammal az utasülésen.*

Megtudom, hogy Buzay Árpád illusztris repülőutasai között szerepelnek *Szendy* Károly polgármester (aki már többizben is felszállt vele), dr. *Lamotte* Károly alpolgármester és felesége, a tanácsnoki kar tagjai közül pedig dr. *Bódy* László, báró *Babarczy* István, dr. *Némethy* Károly.

— Szinte érthetetlen, — mondja — hogy *a repülést Pesten még mindig Istenkisértésnek veszik*, pedig sokkal veszélvesebb sportokat ismerek.

— Például?

— Például *a sielés*. Ott sokkal könynyebben történhet baleset, mint a repülésnél.

A BSE pilótatanfolyamán két oktató áll Buzay Árpád segitségére: *Majoros* János, gépészmérnök, a kitünő pilóta és *Kőszegi* Gyula, a Községi Takarékpénztár tisztviselője. (Kőszegi a BSE pénztárosa is azonkivül, hogy szintén remek pilóta.)

— A repülésnek *nemcsak nemzetvédelmi, hanem kereskedelmi és gazdasági jelentősége is van*, — folytatja nyilatkozatát Buzay Árpád. — A BSE repülőszakosztályának további müködése mindezeken a fontos érdekeken és a pilótaképzésen tul *a magyar városok légi mentőszolgálatának megszervezése.*

— A légi mentőszolgálat két részből áll: az egyik *a beteg- és orvosszállitás*, mondjuk olyan esetben, mikor különleges gyógyszer, vagy szakorvos szállitása mulhatatlanul sürgős, a másik része: *az elemi csapások, tüzvész, árvíz, vagy földrengéssujtotta vidékek lakosainak kötszerrel, ruhával, szeretetcsomagokkal való ellátása.* Ez speciális szerkezetü ejtőernyőkkel való ledobás utján történik.

— A meteorológiai és hidrografiai felszállások terén is egyre jobban kiszélesiti müködését a BSE. Tervbevettük, hogy külföldi példára *mi is bevezetjük az iskolákban az aerodinamika és vitorlázórepülés oktatását.*

— Legközelebbi tervünk, hogy a főváros Népmüvelési Bizottságával karöltve szabadegyetem keretében *nyolchetes elméleti pilótatanfolyamot rendezünk.*

A nyolchetes tanfolyam egyik célja *a repülés népszerüsitése a szülők körében, akik általában nem szivesen engedik repülni gyermekeiket.* A BSE, mint minden évben, *az idén is megrendezi repülőgépkiállitását a Nemzetközi Vásáron.* Ezuttal a kiscsarnokban lesz a kiállitás és sokkal nagyobb arányunak igérkezik, mint tavaly. A cél: megmutatni, hogy *Magyarország sem maradt el a többi államtól a repülés terén.* A BSE további tervei között szerepel *pilótaiskola épitése*, amely célra *Bornemisza* Géza miniszter huszezer pengős támogatást igért meg.

— Hogy történik a pilótaoktatás? — kérdezem.

— Kétkormányos rendszerrel. *A pilótanövendék már az első napon beül a pilótaülésbe.* A gép kormánya szinkronmozgásu. Ilymódon, ha a tanitvány valamit elhibáz, az oktató rögtön javithatja. Százszázötven felszállás után, ami 4—5 perces repülőtérkörüli körből áll, sor kerül *az egyedül történő felszállásra.* Azután jön a vizsga, ami eddig minden esetben kitünően sikerült.

— A hölgytanitványok is nagyszerü eredménnyel vizsgáztak, igy például *Törleyné*, Magyar Emma is, aki *egyike az első magyar hölgypilótáknak.*

— Mindezt egybevetve *a repülés könnyen megtanulható sport* és ha a tanitvány nem könnyelmüsködik, betartja a szabályokat, semmi baj nem lehet. Eddig nem is volt. Igaz, hogy *kordában tartom a tanitványokat*, mert a repülés főfeltétele *a fegyelem* . . .

Ami a BSE repülőszakosztályának felvirágoztatását illeti, erről szerényen ezt mondja Buzay Árpád:

— Én csak az ambiciót és lelkesedést adtam. Az eredményt azonban *Szendy* Károly polgármester urnak köszönhetjük. Nagy segitségünkre voltak és vannak dr. *Lamotte* Károly alpolgármester ur, továbbá dr. *Farkas* Ákos, dr. *Bódy* László, dr. *Babarczy* István báró, *Kovácsházy* Vilmos, dr. *Felkay* Ferenc és dr. *Némethy* Károly tanácsnok urak is. A polgármester ur *már az első percben felismerte a repülés nagy jelentőségét.* Az ő támogatásának köszönhető, hogy a BSE, amely három éve *egy kölcsöngéppel* kezdte, odáig jutott, hogy *ma nyolc saját gépe van és az ország legelső sportegyesületévé nőtte ki magát.*

Hesz Ferenc.

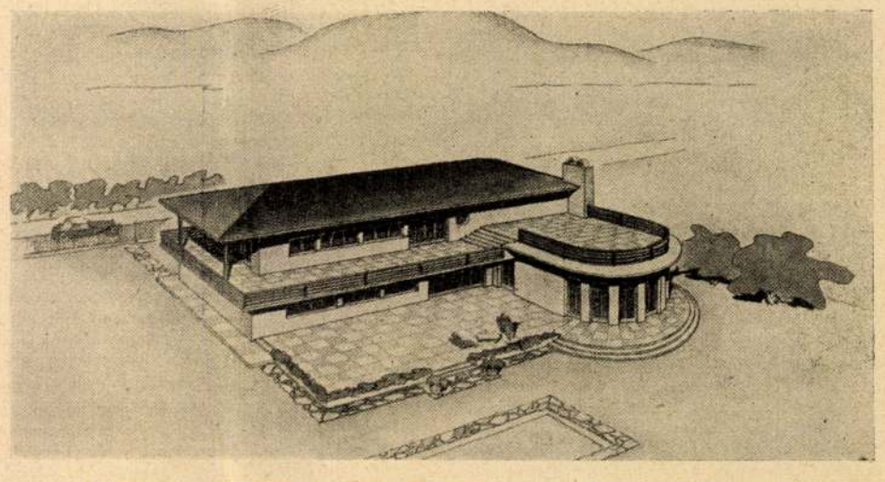

A budaörsi repülőtéren épitendő pilótaotthon. Ifj. Masirevich György terve.

B. U. É. K. a fővárosnál

Hogy a polgár háztartásában mibe kerül az ujév, azt a saját bőrén tapasztalhatta mindenki 1938 januárjának elsején, amikor, mint minden évben, tradicionális hüséggel rohamozta meg a polgári otthonok ajtaját a boldog ujévet kivánók hada. Az évtizedek óta bevált BUÉK-csatakiáltás az idén sem tévesztette el hatását, mert ez elől nem zárkózhatik el egy — pénztárca sem.

Felvonult ismét a postás, az ujságkihordó, a segédházfelügyelő, a tejesasszony, akiket szinte végeláthatatlan sorban követtek az ujévkor portyázó BUÉK-szabadcsapatok többi tagjai is.

Lássuk már most, hogy milyen kiadásokat jelent az ujév *a főváros háztartásának*, ahol az ujesztendőbe való átmenet szintén meghozza a maga kiadásait.

Ott is megjelenik-e a boldog ujévet kivánó derék postás, a kéményseprő és a többiek?

Erre a kérdésünkre a következő felvilágositásokat kaptuk:

— Ami a levélhordók borravalóját illeti, ez a fővárosnak nem okoz nagyobb kiadást. *Jelentéktelen* összeg az, amit a főváros ilyen borravalókban kiutal. Nem mintha a fővárosnak nem volna évközben éppen elég nagy levélforgalma, hanem, mert a posta kézbesitését az ajánlott küldemények és táviratok kivételével a főváros, ugyszólván *házikezelésben* bonyolitja le. A fővárosnak postafiókja van a főpostán, onnan hozzák át minden reggel hét órakor a napi két-három kosárra való hatalmas postát. De ezt a munkát nem levélhordók végzik, hanem a polgármesteri központi segédhivatal altisztjei. Ilymódon kerül át tehát a főváros postája a főpostafiókból a városházára, ahol aztán a központi segédhivatal szétosztja azt az ügyosztályok között.

Ujévi borravalót tehát csak a városházával közvetlen kapcsolatban levő postások, pénzeslevélhordók, táviratkihordók stb. kapnak.

— No és *a kéményseprők?* — kérdeztük. — A városházán is megjelennek ujévkor a feketeképü, derék kéményseprők, hogy boldog ujévet kivánjanak?

— Kéményseprő jár ide is, — hangzott a felelet. — de az ő borravalójuk sem jelentős tétel. Lényegesebb ujévi kiadást jelentenek *az év elején szükséges uj irodai könyvek és regiszterek.*

Megtudjuk, hogy a polgármesteri központi segédhivatalban, az ügyosztályok és a kerületi előljáróságok segédhivatalaiban, valamint a többi fővárosi hivatalban az ujév első napján *uj segédkönyveket* kezdenek használni és az iratokat ilyenkor az egyes számtól kezdik iktatni, nyilvántartani.

1937-ben a központi városházán közel 331.000 ügydarabot iktattak, ugyanennyit tartanak a szám- és mutatókönyvekben nyilván. Ezenkivül mintegy 100.000 olyan ügydarab volt, amelyek csoportos iktatás miatt nem kaptak külön számot. (Például a pályázatok, stb.) Elképzelhető, *mennyi hatalmas könyv kell ehhez a rengeteg ügydarabhoz!*

Egyedül a polgármesteri központi segédhivatalban mintegy ötven kötetben tartják nyilván az ügydarabokat. Ugynevezett *billentyüs könyvekben* (abc-mutató van mindegyiken). Egy-egy ilyen könyvmonstrum sulya 10—15 kiló. Ezekből a tizenötkilós könyvekből minden előljáróságon van három-négy darab. Az ügyosztályi irodákban hasonlóképpen szükséges ezekből a könyvóriásokból ügyosztályonként két-három darab. A tizennégy ügyosztályt számitva, ez a könyvmennyiség nemcsak könyvoldalakban, hanem *kilókban* kifejezve is hatalmas számot mutat.

Hogy egy esztendő alatt mennyi hivatalos könyv, mennyi tizenötkilós billentyüs könyvóriás, mutató és egyéb kötet telik meg a fővárosnál és az előljáróságokon, arra magyarázatot ad az alábbi néhány szám:

— A 331.000 ügyet 14 ügyosztály dolgozza fel. A polgármesteri központi segédhivatalban naponta 4—500 ember jelenik meg utbaigazitásért. 1937-ben 128.000 személynek adtak megfelelő értesitést. A tisztviselők, akik ezeket az ügyeket intézik és a hivatali felettesek, akik az ügyeket irányitják, *317.000 ügydarabot néztek át az elmult évben.* A központi segédhivatal kézbesitői az év folyamán *egymillió ügydarabot* továbbitottak, az előljáróságok kézbesitő osztályai pedig *közel másfélmillió iratot kézbesitettek ki.* A központi irattárban a mult év folyamán 213.000 aktát helyeztek el, az elhelyezett, kivett és ujból elhelyezett ügydarabok száma pedig *az 560.000-et is meghaladta.*

Budapest egy amerikai folyóiratban

Washingtonban jelenik meg az amerikai Nemzeti Földrajzi Társaságnak földrajznépszerüsitő folyóirata, a *The National Geographic Magazine.* Régi (nyolcvanharmadik kötete záródott 1937-iki évfolyamával) és nagyon elterjedt, kedvelt folyóirat. Főérdekessége a képanyaga. Az valóban páratlan gazdagságu és technikai kivitel tekintetében elsőrendü. Budapestről és Magyarországról már többször esett szó a folyóiratban.

A pompás folyóirat egyik utóbbi számában jelent meg most John *Patric*-nek Magyarországgal foglalkozó irása. Cikkének cime: «*Magyar Mirth and Melancholy.*» *(Magyar öröm és bánat.)* Irója nem először fordult meg országunkban, de ezuttal nem csupán Budapesten időzött, hanem kirándult az összeszükült Magyarország festői, vagy történeti, népmüvészeti emlékeinél és etnografiai érdekességeinél fogva nevezetes tájékaira is.

Patric könnyütollú és ötletes zsurnaliszta. Fejlett érzéke van minden iránt, ami szokatlanságánál, vagy furcsa voltánál fogva érdekes, és cikázva, rapszodikusan rögziti meg, ami kiruccanásain megragadta figyelmét.

Bennünket természetesen leginkább az érdekel irásában, *ami Budapestre vonatkozik benne.* Késő ősszel járt ezuttal nálunk, a ködben elsötétült Budapesten. Gyönyörüséggel emlékezik vissza egy holdfényes éjfélre, amikor az ég olyan kék volt, *mint Coloradóban nyár végén.* A Gellérthegy tetejéről elnézte Pest fénypontjait, amelyek a szemhatár szélén csillagok módjára halványodtak el.

A mikulásnapkezdeti utcai forgalom, a Váci-utca kirakataival kinai emlékeit ébresztette fel. A mozgóképes szinházban — amely Magyarországon majd mind kicsiny méretü — feltünik neki, hogy a gazda fel-alá cirkál a széksorok között, ugy vigyáz a rendre. Megemliti azt is, hogy szünet közben valami éktelen szagositót fecskendeznek szét az ajtónállók, mivelhogy «a szellőztetés meleget eszik», már pedig a fütőanyag drága. A szagositó olcsóbb. Éppen valami amerikai bohózatot adtak aznap s Mr. Patric felkacagott egy amerikai izü tréfán. Szomszédja, aki történetesen szintén amerikai volt, megismerte benne erről a honfitársat. Összebarátkoztak és együtt vacsoráztak. A vendéglőben cigányzene szólt. Mr. Patric szeme megakadt egy asztaltábla alaku furcsa hangszeren, amelyen vagy száz fémhur volt kifeszitve. Egy barnaképü muzsikus két dobverő formáju pálcikával pengette a hurokat.

— Ez a *cimbalom,* — magyarázta meg honfitársa —, a cigányok kedvelt hangszere.

Másik magyar furcsaság, amin amerikai barátunk szeme megakadt, *a kapupénz, meg a liftpénz intézménye.* Megállapitja, hogy liften drágább nálunk a közlekedés, mint a villamoson, mert a kisszakasz csak hat fillér, holott a lifthasználat dija tiz fillér.

Budapestnek azután jó időre hátat fordit Mr. Patric és a vidéket járja. Hajón lemegy Mohácsra, majd a szerencse összesegiti *Balogh* Rudolffal, a kitünő fényképező müvésszel és attól fogva vele barangolja be az országot. A társas-utazás természetesen remek fényképfelvételeket eredményez. Balogh Rudolf nagy mester abban, s az amerikai folyóirat bőkezüsége szines képek felvételét is lehetővé tette.

Budapestre visszatérve, megismerkedik *Mikes* Hanna grófnővel s együtt felkeresnek egy *Farkas* Györgyné nevü öregasszonyt — Patric mester mindjárt angolra is forditja a nevét és azontul csak Mrs. Wolfnak hivja — akinek az a hire, hogy 104 éves elmult. 1848-ban mint bájos, fiatal leánykának, Kossuth Lajos hadseregének tisztjei udvaroltak neki. Mr. Patric nem igen akarja elhinni. De az öregasszony hivatalos okmányokkal tudja bizonyitani, hogy 1832-ben született. Mikes grófnő (ejtsd «Mikesh»-nek, magyarázza honfitársának az amerikai iró) megkérdi a matrónától, hogy hosszu életüségének mi a titka:

— Rendesen, szabályosan kell élni, főként, amig fiatal az ember. De a legfontosabb a *szerelem.* Egyetlenegy nagy szerelem az életben, — attól lesz az ember hosszuéletü.

Ilyen apró esetek tarkitják Mr. Patric utleirását. A legértékesebb benne azonban *az illusztrációs anyag.* A magyar népéletről és a magyar tájék szépségéről megkapó egyszinü és többszinü felvételek beszélnek benne ékesszólóan. Budapesti kép nem sok van közöttük, de azok sem mindennapi tárgyuak. Az egyik három koronaőrt mutat be, amint feszes tartásban vigyáznak a Szent Korona páncélos szobájában. Nagyon szép fölvétel az is, amely az Operaház nézőterét mutatja be diszelőadás idején.

Wie man eine Stadt baut...

Budapest in 20 Jahren

Ich wünsche mir...

Von Vizebürgermeister KARL LAMOTTE

„Budapest in 20 Jahren" — ein verlockendes Thema für Romanschreiber, aber eine schwere Aufgabe für jene, die ihrer Phantasie keinen freien Lauf lassen dürfen, sondern im Gegenteil selbst den freien Lauf fremder Phantasien auf das Gebiet der Realitäten lenken müssen.

Wenn auch ich die Zügel meiner Gedanken schießen lasse und die Zukunft im fröhlichen Spiegel des schenkfreudigen Weihnachten sehe, so kann ich mich der Hoffnung hingeben, daß in zwanzig Jahren jeder Budapester Bürger ein Huhn im Topf haben wird. Über diesen Wunsch hinaus fällt es mir jedoch nicht leicht, etwas zu prophezeien. Und zwar nicht allein aus dem Grunde, weil die Prophetie eine Sache der Dichter und der Begnadeten ist, sondern auch deshalb, weil viel davon abhängt, welche Personen und welche finanzielle Konzeptionen in diesem zwanzig Jahren ihren Stempel der Geschichte unserer Hauptstadt aufdrücken werden.

Wer vermöchte es zu sagen, ob in diesen 20 Jahren die Bürger unserer Stadt reicher werden, ob sich der aus den natürlichen Quellen des Reichtums nährende Wohlstand verbreitet, ob die Stadt sebst über gut ausgerüstete Betriebe verfügen und von ihren Schulden befreit für alle wird sorgen können, die von ihr, in ihr und um sie leben.

Je mehr ich meiner Phantasie freien Lauf lasse, umso mehr mahnt mich Sokrates seiner Lehre, die besagt, daß sein ganzes Wissen darin bestünde, als er um sein Nichtwissen weiß.

Deshalb wende ich mit einer pia fraus die vorgelegte Frage um und antworte lieber darauf, wie ich Budapest in 20 Jahren sehen möchte.

*

Ich möchte, daß die Entwicklung, die gegen Ende des vorigen Jahrhunderts eingesetzt hat, unverändert anhält und der Fortschritt, der so viel Schönes und Gutes, Gedanken und Realitäten, ideellen und materiellen Reichtum mit sich gebracht hat, keinen Augenblick unterbrochen wird.

Ich möchte, daß im Wirtschaftsleben die große Schlacht entschieden werde, wie weit und bis zu welchem Grade kommunale Betriebe nützlich sind, was als die Grenze des Individualkapitalismus betrachtet werden muß und ob der Protektionismus, das System der staatlichen Einmischung und der „Einhand" richtig ist.

Es wird ein glückliches Zeitalter sein, denn man wird dann statt theoretisierenden und experimentierenden Herumtastens auf dem Grund ausgebildeter Systeme, die Produktion mit großer Intensivität weiterführen können.

Und wenn sich von diesen Weihnachtswünschen keiner verwirklichen würde, so wünschte ich nur eines, das aber ernst: Budapest möge auch in 20 Jahren sein wie heute, voller Vitalität, die jede Krise überwindet, voller Glauben, Überzeugung, Fröhlichkeit und Boheme — und dann werden auch nach 20 Jahren die Menschen sagen, daß es sich lohnt in dieser Stadt zu leben.

Das städtebauliche Sofortprogramm

Von Vizebürgermeister a. D. FRANZ HARRER

Wenn einem die Aufgabe gestellt wird, das Zukunftsbild einer Stadt zu entwerfen, so denkt man vor allem an die äußere, das heißt an die städtebauliche Ausgestaltung. Sie umfaßt drei große Problemkreise: die Fragen der Siedlungspolitik, des Verkehrswesens und der künstlerischen Ausbildung der Stadt. Eine städtebauliche Prognose für 1957 zu geben, ist viel gewagter als für einen bedeutend weiterliegenden Termin, sagen wir für das Jahr 2000, über den mich eine ausländische Zeitung fragte. Zwanzig Jahre sind zu wenig, um die Phantasie schweifen zu lassen, ohne für die Aussagen einstehen zu müssen. Die Beantwortung der gestellten Frage erleichtert mir jedoch der Umstand, daß die unter meiner Leitung stattfindenden Arbeiten zur Schaffung eines Städtebauprogrammes für Budapest schon stark vorgeschritten sind, und mir die Skizzierung eines Bildes des städtebaulichen Standes Budapests in 20 Jahren, ohne mich einer größeren Täuschung auszusetzen, ermöglichen.

Es ist bereits entschieden, daß die Siedlungspolitik der Hauptstadt auf folgendem Prinzip beruhen wird: Konzentration der Siedlungen auf die mit öffentlichen Werken und öffentlichen Verkehrsmitteln versehenen Gebiete und Herabsetzung der Intensität der Wohnungsbauten sowohl hinsichtlich der Fläche (größere Höfe), als auch der Höhe. Dieses Prinzip wird im Stadtbild wie folgt in Erscheinung treten: Abgesehen vom Stadtkern der Pester Seite, werden die Wohnhäuser in den Zonen der geschlossenen Bauweise allgemein weniger hoch sein, es wird zahlreiche gemeinsame Höfe geben, darunter zu Garten ausgestaltete; in den äußeren Stadtteilen (vor allem in Buda und Óbuda) wird dies besonders zum Ausdruck kommen, hier wird es auch mehrfach Vorgärten geben und als neuer Typ werden die Reihen-Familienhäuser erscheinen. Dieses Prinzip wird auch in der offenen Bauweise, bei freistehenden, villenartigen Gebäuden, vornehmlich durch die Verringerung der prozentualen Bebauung der Baugründe zum Ausdruck kommen. Nach der baustatutarischen Forderung, wonach Wohnhäuser im allgemeinen nur auf Gründen erbaut werden dürfen, die an mit öffentlichen Werken versehenen Straßen liegen, werden sich in den inneren Stadtteilen die Baulücken ausfüllen, in der Bebauung des Exravillans wird dagegen eine Stockung eintreten. Eine starke bauliche Entwicklung ist in der beiderseitigen Umgebung der neuen Donaubrücken (Nikolaus v. Horthy-Brücke und der Óbudaer Brücke) zu erwarten; im Verlaufe dieser Entwicklung wird auch die Freilegung der Franzstadt von der Donau aus, die Sicherung eines Ausstellunggeländes und die Placierung des Stadions erfolgen. Neuartig wird der schon in Verwirklichung sich befindende Umbau der Wasserstadt und der Neubau Óbudas wirken.

Auf dem Gebiete des Verkehrswesens sind folgende Probleme zu lösen: die Donau als Wasserstraße, die Anlage einer Großbahn, das Problem einer Schnellbahn, die Schaffung eines harmonischen Lokalverkehrs und vor allem die Herstellung eines einheitlichen Verkehrsstraßennetzes.

Eine der am schwersten lösbaren städtebaulichen Fragen Budapests ist, wie sich in diese Großstadt, deren Lebensnerv der Handel und die Industrie sind, eine Bäderstadt einfügen ließe. Es ist zu erwarten, daß bis 1957 beide Donauufer zwischen den neuen Brücken im Sinne des Bäderstadt-Gedankens ausgestaltet werden.

Hinsichtlich der Anlage der Großbahn kann kein Zweifel darüber bestehen, daß das gegenwärtige System, sowohl die Linien, wie die Bahnhöfe betreffend, im großen und ganzen beibehalten wird. Zu erwarten sind folgende Änderungen: die Entfernung der sogenannten Todesschranken, die Umgestaltung des Josefstädter-Bahnhofes zu einem Personenbahnhofe, die Errichtung eines Durchlaufsbahnhofes in der Gegend des Lenke-tér und vielleicht eine Verlegung des Westbahnhofes bis in die Richtung der Ferdinand-Brücke, wodurch eine natürliche Vereinigung der entsprechenden Wohnungsviertel des V. und VI. Bezirkes zustandekäme.

Budapest ist für eine Schnellbahn sicherlich schon herangereift. Nur finanzielle Schwierigkeiten hindern die Verwirklichung, die die extensive Siedlung in der ungarischen Hauptstadt noch erschwert.

Eben jetzt wurde durch die Kommission für Stadtentwicklung auch der Plan eines einheitlichen Verkehrsstraßennetzes festgelegt. Als Neuheiten erscheinen im Plane: Einbeziehung des unteren Donauquais in das Straßennetz; Errichtung einer Verkehrsstraße zwischen dem Donauufer und der inneren Ringstraße in der Richtung Bálvány — Bécsi — Petőfi Sándor — Egyetem — Kecskeméti-ucca; eine Verkehrsstraße in der Richtung Fiumei-út — Rottenbiller- und Szinyei Merse-ucca — Ferdinand-Brücke bis zur Donau, welche Straße die Pester Bahnhöfe direkt verbinden würde; schließlich eine Aussichtsstraße — von der Margaretenbrücke ausgehend und bei der Franz-Josefbrücke endend — über die Budaer Berge.

Was die künstlerische Ausbildung Budapests anbelangt, kann eine Lösung der hieher gehörenden Probleme mit Zuversicht erwartet werden. Diese sind: die Ausgestaltung der beiden Donauufer zwischen den zwei neuen Brücken; die Korrektur der Festung und der Hänge des Festungberges; die endgültige Ausgestaltung des Tabán und der Generalwiese; Verwirklichung höherer künstlerischer Forderungen an der inneren Ringstrasse zwischen der Basilika und dem Kalvin-tér, das sogenannte Forum-Problem und kleinere, jedoch nicht weniger bedeutende, sogar dringende Aufgaben, wie der Ausbau des Kossuth Lajos-tér, des Beginnes der Rákóczi-út und des Platzes vor der Basilika.

Wie Architekt Georg Masirevich es sich vorstellt:

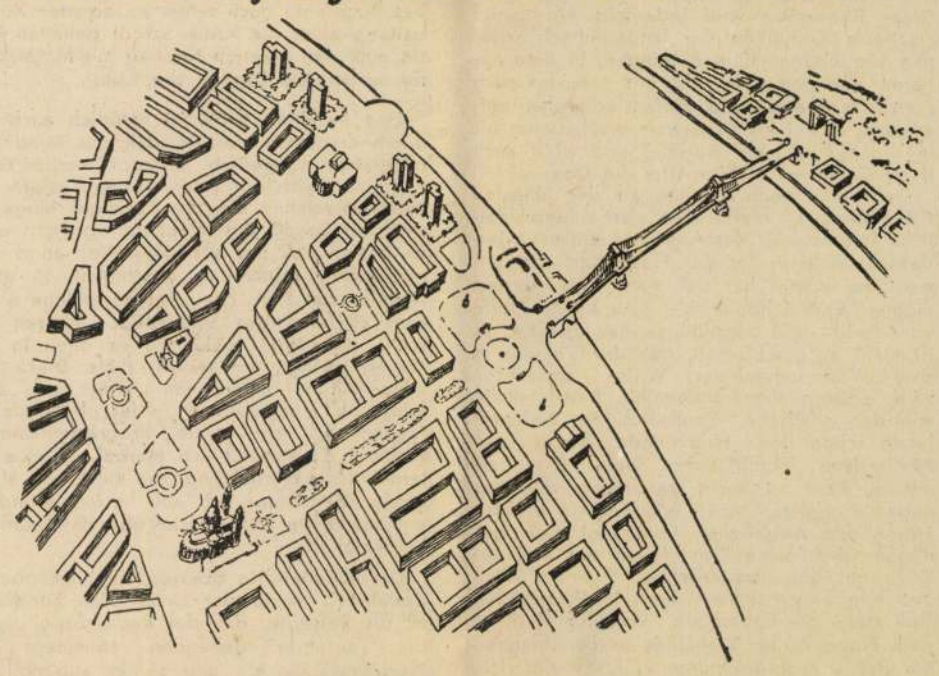

Zu den größten Mängeln des Stadtbildes von Budapest gehört, daß seine schönsten Straßen gebrochen sind und an Gebäude stoßen.

Mit einigen großzügigen Durchbrüchen könnten ausgezeichnete Perspektiven gewonnen und die vorteilhaften natürlichen Gegebenheiten, sowie die schönen Gebäude der Hauptstadt in einen neuen Rahmen gefaßt werden.

Die Andrássy-út würde geradlinig verlängert zum Vörösmarty-tér führen, der im Zusammenhang mit der Aussichtsterrasse auf dem Donaukai und dem vor der Redoute zu gestaltenden Raum einen großen einheitlichen Platz bilden würde. Inmitten dieses Platzes bliebe nur der Block der Redoute bestehen, in dem nach einem entsprechenden Umbau ausschließlich repräsentative Säle und Institutionen untergebracht werden könnten.

Vor der Redoute würde eine mächtige Terrasse auf die Donau hinausragen, zwischen der gegenwärtigen Mária Valéria-Straße und der Donau könnte ein Parkstreifen liegen, in den an Stelle der gegenwärtigen veralteten und mittelmäßigen Mietshäusern ähnlichen Hotels mit Dachterrasse versehene 14—15 Stockwerk hohe Luxushotels eingebettet wären.

Eine andere sehr mangelhafte Stelle des Stadtbildes ist durch die Lage des Gresham-Palais' gegenüber der Mündung der Kettenbrücke entstanden. Es würde einen wunderbaren und grandiosen Anblick bieten, wenn durch Verlängerung der Straßenachse der Kettenbrücke eine breite Avenue pur Basilika, zum geplanten Stadtforum geführt würde. Auf diese Weise käme eines der schönsten architektonischen Werke der Hauptstadt, die Kettenbrücke, würdig zur Geltung, und von der Basilika her gesehen würde das Bild an den Pariser Arc de 'Triomphe erinnern.

Die finanzielle Deckung für die Durchbrüche könnten ohne Schwierigkeiten aus den Grundstücken des bebauten Erzsébet-Platzes und aus den Betterments bereitgestellt werden.

Der Verkehr — keine Sorge mehr

Von Stadtrepräsentant ROBERT SCHEUER

Auf die Frage, wie der Straßenverkehr Budapests in 20 Jahren wohl aussehen wird, muß ich zunächst folgendes bemerken:

Es muß vor Augen gehalten werden, daß es auf dem Gebiete des Verkehrs verschiedene Entwicklungsperioden gibt: es gibt Epochen einer stürmischen, sozusagen revolutionären Fortschritt, namentlich nach großen Erfindungen, und endlich Perioden einer langsamen, evolutionsmäßigen Entwicklung mit Vervollständigungen der schon verwendeten Erfindungen, und endlich Perioden einer langRückentwicklung. Meines erachtens leben wir jetzt in einer Evolutions-Periode, und in einer solchen bedeuten 20 Jahre eine ziemlich kurze Spanne Zeit.

In 20 Jahren dürften wir in Budapest noch kaum das eingeholt haben, womit wir heute den westlichen Großstädten gegenüber im Rückstand sind; es ist kaum anzunehmen, daß bis dahin bei uns eine Tiefbahn gebaut werden könnte. Jedoch dürfte die elektrische Bahn aus dem Inneren der Stadt zum großen Teil verdrängt und durch Trolleybusse und Autobusse ersetzt werden. Ich stelle mir das Verkehrsnetz Budapests in 20 Jahren etwa wie folgt vor:

Oberirdische elektrische Schnell-Straßenbahnen auf abgesondertem Fahrdamm, mit der Aufgabe, die Groß-Siedlungen um Budapest herum mit der Hauptstadt zu verbinden. Der Verteilungs- und Lokalverkehr in Budapest selbst wird durch ein dichtes und oft befahrenes Netz von Trolleybus- und Autobuslinien abgewickelt werden.

Als sicher ist natürlich anzunehmen, daß die Zahl der privaten Kraftfahrzeuge die heutige um ein vielfaches übersteigen wird, denn diesbezüglich sind wir stark im Rückstand; der Kraftfahrzeugbestand Ungarns ist geringer, als die Vermehrung der Autos in Österreich in bloß 7 Jahren, von 1930 bis 1937.

Selbstredend wird der Budapester Straßenverkehr einer gründlichen Regelung unterzogen werden müssen. Am strengsten müssen Fußgänger, Radfahrer und Pferdefahrzeuge gemaßregelt werden, denn der Straßenverkehr wird sich derart steigern, daß er nur mit der strengsten Disziplin ohne Stockungen aufrecht zu erhalten sein wird. Zu diesen Maßregeln gehört auch die Anlage ausreichender Parkplätze, Unterirdische Passagen für Fußgänger, auf breiten Straßen rigoroses Absondern der langsam fahrenden von den schnell fahrenden Vehikeln, Unterscheidung von Verkehrs- und Wohnstraßen, Regelung der Kreuzungen und der Abbiegungen in die Seitenstraßen: alles das sind Aufgaben, die ihrer Lösung harren. Werden sie richtig gelöst, so wird sich auch der Straßenverkehr der Zukunft mit geringeren Schwierigkeiten als der heutige, abwickeln.

Pester Lloyd
1937. dec. 25.

Budapest in 20 Jahren

Eine Weihnachtsphantasie

Von Architekt JOSEF VÁGÓ

Heute ist Weihnachten und mein achtzigster Geburtstag. In diesem Alter lebt der Mensch allein in der Vergangenheit, in der Erinnerung. Und so beschäftige ich mich jetzt auch damit, meine alten Papiere, meine Briefe zu ordnen. Und da kommt mir von ungefähr ein vergilbter Zettel in die Hand. Und er erinnert mich an einen Auftrag aus dem längst dahingeschwundenen Jahre 1937 vom Chefredakteur des Pester Lloyd, einen Artikel zu schreiben, wie ich mir Budapest zwanzig Jahre später vorstelle. Damals aber wich ich diesem Auftrage aus, weil ich immer des Glaubens war, nur nachträglich prophezeien zu können.

Aber nun kam ich nach langer, langer Abwesenheit wieder nach Budapest und wahrhaftig, ich staunte! Kaum fand ich mich in der vertrauten Stadt zurecht, so sehr war alles verändert. Und was ergriff mich zuerst?: Vom Berlini-tér war die Schienenschleife der Straßenbahn verschwunden. Aber verschwunden ist auch der alte Westbahnhof und mit ihm der viele Schmutz und Ruß, der die ganze Umgebung dieses wichtigen Stadtmittelpunktes so wüst und kahl machte. Jetzt gibt es in der Nähe des Stadtwäldchens einen kleinen schmucken, mit weißen Marmor bekleideten Personenbahnhof, zu dem eine herrliche, mit Bäumen, Blumen, Brunnen und Statuen verzierte Avenue führt; wahre Champs Elysée.

Die ehemals der Peripherie angehörende Fabriksgegend der Váci-, Lehel- und Fóti-út ist jetzt der eleganteste Teil des neuen Budapest. Die früher sogenannte „neue" Leopoldstadt mit ihren traurig engen, schachbrettartigen Straßen wird jetzt von hellen, breiten Avenuen durchschnitten.

Schließlich und endlich, so sagt man, kann der Calvin-tér nicht der Mittelpunkt der Welt bleiben. Die vornehme Wohnstätte jeder Stadt verschiebt sich ständig immer weiter in den Westen, oder in die dem Flußlaufe entgegengesetzte Richtung. Und Budapest kann keine Ausnahme machen.

Nach langen Widerwärtigkeiten wurde auch über das Schicksal des neuen Rathauses entschieden. Hier siegte der Geist des großen Széchényi und so werden jetzt die Grundsteine des Stadthauses am Donauufer, der Margareteninsel gegenüber, gelegt.

Und merkwürdig, ich, der ich doch jede Ecke Budapests so genau kannte, verirrte mich beinahe in unmittelbarster Nähe der Andrássy-út. Wohin verschwanden die Rombach-, Dob- und Hollós-utca? Und wohin die anderen so ungesunden engen Winkelgäßchen? Als Fortsetzung der ausgedehnten Graf Stefan Tisza-utca zeigt sich jetzt eine breite, gut geschnittene Avenue. Das ist sie vielleicht deshalb, weil sie nicht Sugár-út heißt. Sie führt, vierzig Meter breit, kerzengerade zum Ostbahnhof. Dieser Bahnhof hat seine ehemalige Bedeutung erheblich eingebüßt, weil man inzwischen am Ende der Alagút-utca einen eleganten und modernen Bahnhof erbaute, der die Haltestelle aller internationalen Schnellzüge wurde.

Eine große Änderung zeigt sich auch bei der Nagymezö-utca, die ehemals bei der Theresienkirche stecken blieb, oder doch bestenfalls sich nur in der engen, krummen Csányi-utca fortwurstelte. Jetzt aber führt sie in völliger Breite und ganz gerade zur Rákóczi-út. Dort aber, wo sie am Klauzál-tér auf eine neue Avenue trifft, befindet sich nun ein großer Autobusbahnhof, von dem aus täglich auf über hundert Linien die Wagen ins Land und nach allen Richtungen des Auslandes führen.

Natürlich ist vom alten Tabán am wenigsten zu erkennen. Aber obwohl ich jahrelang auf dem Attila-körút wohnte, würde ich, stünde nicht die Burg und der Blocksberg da, kein Erinnerungsbild mehr heraufbeschwören können. Ein in meiner Abwesenheit erbautes modernes Hotel ist, da es sich als unzweckmäßig herausgestellt hatte, schon wieder abgerissen worden. Ebenso wurden im Zuge des neu aufgestellten Bauprogramms die Häuser am Döbrentei-tér und der Bethlenhof entfernt und es erheben sich nun dort ein herrliches Theater, eine Filmbühne, eine Konzerthalle, ein Kasino und ein wirklich prächtiges Thermalbad. Auf dem am Fuße des Naphegy sich hinziehenden fünfzig Meter breiten Ring flitzen hunderte von eleganten Autos hin und her, während andere Hunderte vor den zahlreichen Geschäften, Kaffeehäusern, Teesalons und sonstigen Vergnügungsstätten auf ihre Besitzer warten, die hier ihr Geld in Verkehr bringen. Dieser Prachtring macht immer erfolgreicher dem alten Pester Korso Konkurrenz, der in seinem Hochmut sich bis zur Franz Josefsbrücke erweiterte.

Das vor nicht allzu langer Zeit renovierte Rudasbad entging auch nicht der Spitzhacke. Nur der türkische Teil blieb infolge seines kunsthistorischen Wertes erhalten. Dort erhebt sich jetzt eine herrliche Trinkhalle. Und da man wegen des ungehinderten Ausblicks vom Tabán auf die Donau alle Baulichkeiten vom Döbrentei-tér bis zum Kiosk entfernte, ebenso wie die Elektrische Bahn, stellt nun das nette und stille Donauufer bis zur Kettenbrücke einen richtigen Kurpark dar.

In diesem Zusammenhang darf man nicht vergessen auch das herrliche neue Tabánhotel zu erwähnen, das auch für Biaritz und Paris ein Stolz wäre. Es übertrifft an Luxus und Bequemlichkeit jenes andere neue Hotel, welches, beschenkt von einer feenhaften Aussicht auf die Basteiwege, anstelle des ehemaligen Heeresmuseums erbaut worden ist. Die an den Basteiwegen liegenden Häuser haben sich dagegen kaum geändert. Wie ehemals liegt über diesen alten Herrensitzen ein Edelrost von Stolz und Würde. Aber die Eingeweihten wissen, in welchem dieser Häuser vormittags einen Apéretif zu trinken zum guten Ton gehört und welches Haus der mondänste Platz für den five o clock, der teuerste für das Souper ist, und welches das noch kostspielerige Nachtlokal beherbergt.

Ich selbst ging zu einem solchen Fünfuhrtee. Es war wahrhaft aristokratisch. Ungarische Einrichtung, ungarisches Milieu und eine wie von fernher kommende gedämpfte Zigeunermusik. Aber auch hier sind Einheitspreise eingeführt, wie sonst in den Basaren der Vorstadt. Ein Tee wird mit 12 Pengö berechnet. Eben zahlte ein distinguiertes englisches Paar mit größter und gleichmütigster Lässigkeit ihr Pfund. Es war sichtbar mit allem zufrieden. Ich aber erwachte unter dem Eindrucke dieser schmerzhaften Operation!

Das Problem der Generationen

Von Architekt VIRGIL BIERBAUER

Sie fragen mich, wie ich mir das Budapest des Jahres 1957 vorstelle? — Eine schwer zu beantwortende Frage! — Soll man seine Phantasie spielen lassen? Oder soll man versuchen innerhalb der Realität zu bleiben. Schon vor 25 Jahren sprachen weitsichtige Stadtpolitiker von Groß-Budapest und man dachte an die Eingemeindung der 20 Nachbargemeinden, das einheitliche Groß-Budapest existiert aber heute noch immer nicht! Zur selben Zeit sprach man viel von der Elisabeth-Radialstraße, seit Frühjahr werden die großen Bauten errichtet, die den Eingang dieser Straße, die den Namen Emmerich Madách-Straße erhalten soll, bilden werden. Es ist schwer die Zukunft einer Stadt zu beschreiben! Ein großer französischer Urbanist, Sébille, schrieb vor Kurzem: „Will man die Zukunft der Städte beurteilen, so beobachte man die Lebensformen ihrer Jugend." Das Wort ist wahr. Sehen wir mal die Jugend von Budapest an: wie lebt diese, wonach trachtet sie? Die reifere Jugend, die über 30 Jahre, sieht mit Sehnsucht nach den Familienhäusern auf den Ofner Hügeln. Es ist als wahrscheinlich anzunehmen, daß alle, die eine Familie gründen, dieses Ziel zu erreichen trachten werden. Städtebaulich bedeutet dies, daß wir einer weiteren Bebauung der grünen, sonnigen Höhen gewärtig sein müssen, wir müssen also auf diesen Gebieten weitsichtig und zeitgemäß die Urbanisation vorbereiten, Straßen eröffnen, Leitungen anlegen, zugleich aber danach trachten, daß die Bebauung in intensiver Weise geschieht! Es muß auch für leistungsfähige Schnellverkehrsmittel gesorgt werden.

Beobachtet man diese und die etwas jüngere Schicht der Bevölkerung, so wird man feststellen, daß sie ihre ersten Wohnungen in den neuen Wohnvierteln aussuchen, dort wo auch in den Miethäusern sonnige Wohnungen erbaut werden. Sie begnügt sich auch mit kleineren Wohnungen, doch sollen diese luftig und licht sein, sollen ihre gesteigerten Komfortbedürfnisse befriedigen. In den neuen Häusern findet man selten leerbleibende, moderne Kleinwohnungen, um so häufiger sind sie in den alten und ältesten Häusern mit größeren Wohnungen vorhanden. Wenn sich diese Entwicklung — wie zu erwarten ist —, weiter fortsetzt, werden sich die alten, um enge Höfe gebauten Wohnhäuser immer rascher entvölkern und es werden an ihrer Stelle — wie es schon heute geschieht —, neue, den heutigen Ansprüchen gemässe Wohnungen erbaut. Es ist daher anzunehmen, daß sich in den nächsten 20 Jahren, das Gesicht der Budapester Straßen wesentlich ändern, verjüngen wird.

Noch eine andere Lebenserscheinung dieser Generation wäre diagnostisch auszuwerten: am Sonntag verlässt sie die Stadt — worüber sich die Cafetiers und Restaurateure immer öfter beklagen — und dieser Zug in die Umgebung entvölkert die Hauptstadt. Diese Bewegung wird jedenfalls ein immer rascheres Aufblühen der landschaftlich schönen Umgebung mit sich bringen, in dem näheren und ferneren Umkreis werden sich ganze Weekend- und Feriensiedlungen entwickeln, hinauf bis Esztergom, nach Osten bis in die Wälder von Gödöllö und wohl auch nach Süden am rechten Ufer der Donau.

Geht man noch weiter, zu der jüngsten Generation, so merkt man das außerordentliche Interesse für das Auto und ein noch leidenschaftlicheres für das Flugwesen. Die ungarische Jugend hat sich ganz und gar aus eigener Kraft schon bisher eine kleine Flotte von Sport- und Segelflugzeugen gebaut. Es ist nicht ausgeschlossen, daß der Verkehr in der Luft in ungeahnter Weise anwachsen wird, ebenso der kontinentale Reiseverkehr, wie der aviatische Tourismus. Da Budapest heute schon den Flugverkehr besitzt, den Amsterdams Flugplatz im Jahre 1934 erreichte, kann es leicht geschehen, daß der neue Flugplatz von Budapest in einigen Jahren den Ansprüchen überhaupt nicht genügen wird, namentlich denen des Nahverkehrs mit den ungarischen Provinzstädten und den Hauptstädten der Nachbarländer, weil dann die Entfernung von der Stadt zu dem Flugplatz im Verhältnis zu den Flugzeiten viel zu groß erscheinen muß. Es wird sich, wie in anderen Städten, auch in Budapest die Notwendigkeit ergeben mit irgendwelchen, schon heute nicht mehr unmöglichen technischen Mitteln, einen Flugplatz innerhalb der Stadt zu errichten, den man in weniger Minuten erreichen kann. Das Natürlichste und Zweckmäßigste wäre es, die Donaufläche entsprechend auszunützen.

Die städtebauliche Entwicklung der nächsten 20 Jahre wird meiner Ansicht nach in gewissem Sinne an einer Verjüngung der Stadt Budapest arbeiten. Aus dieser Verjüngung der Stadt — die wie wir wissen an einem seit 2000 Jahren besiedelten Orte steht —, kann aber viel mehr emporblühen, als es dem Realisten vorauszusagen gestattet ist.

Hinter den Radiokülissen...

Rundfunk und Bildung

Ladislaus Cs. Szabó
Leiter der literarischen Abteilung des ungarischen Rundfunks

Vor etwa zwei Jahrzehnten kam die Menschheit in den Besitz eines wunderbaren Spielzeugs. Zunächst bringt jede technische Erfindung das Kindheitsalter zurück; auch die Eisenbahn, der Telegraph und das Flugzeug waren zunächst Spielzeuge und unterjochten erst später die Welt. Das Wunder verflüchtigte sich und es blieb die Sklavenhalterin, die Maschine.

Ein solches wunderbares Spielzeug war auch der Rundfunk. Zunächst kümmerte man sich kaum um sein Programm, das im Raum zwischen den Hörern und dem frischen Wunder unbeachtet blieb. Auch der Rundfunk war auf dem besten Wege, in einigen Jahren zum unentbehrlichen und farblosen technischen Mittel entzaubert zu werden.

Nach den paar Jahren stellte es sich jedoch heraus, daß der Rundfunk nicht gleichgültig Gedanken vermittelt, sondern leidenschaftlich kulturschaffend wirkt. Technisch stellt er eine Fortbildung des Telegraphen dar, innerlich ist er jedoch mit der Druckerpresse eben verwandt. Wie der Buchstabe seinerzeit als visuelles kulturschaffendes Mittel an die Seite der mittelalterlichen Baukunst trat, so gesellt sich zu den Drucken als auditives Mittel der Kulturschöpfung das Radio. Die Zeit hat zwar den Zauber des Wunders entkräftet, das kam jedoch dem Programm zugute und lenkte die Aufmerksamkeit von der Technik auf den Gehalt. Die Rundfunkpiraten des Weltraums wurden immer weniger und an ihre Stelle traten vorwiegend die treueren Hörer der nationalen Programme.

Mit der Ausgestaltung der nationalen Programme setzte auch die Kritik ein. Das Wunder wurde noch ohne Einwendungen aufgenommen, das Programm wird bereits mit individuellen Ansprüchen gehört. Zudem hat der Rundfunk keine Autorität geerbt, wir erinnern uns noch an seine Flegeljahre, und auch seine märchenhafte Urzeit liegt nicht weiter als ein halbes Menschenalter zurück. Kaum wurde er richtig seiner selbst bewußt, da empfing ihn gleich eine fertige Kritik. Früher erleichterte der langsame Rhythmus des Lebens das stille Ausreifen der Erfindungen und die ungestörte und allmähliche Anpassung an ihren aufgegebenen Verwendungsbereich. Dagegen hat mit dem Herumtasten des Rundfunks nach seiner adaequaten Kunstgattung auch die Kritik Schritt gehalten und sie maß den unreifen Neuling mit Maßstäben für ausgereifte Zweige der Kunst.

Eine treffende Kritik ist natürlich auch dadurch erschwert worden, daß das Rundfunkprogramm schwerlich „ertappt" werden kann. Für eine Zeitschrift oder ein Buch steht das Inhaltsverzeichnis ein, der Rundfunk hingegen wird auf Grund das Wochenprogramms oder im besten Fall der auf einige Wochen zurückreichenden Erinnerung geschmäht. In einer Novelle von E. A. Poe „Der gestohlene Brief" wird ein wichtiges Schriftstück überall gesucht, nur dort nicht, wo es offen in die Augen springt, auf seinem Platz. Diese Novelle fällt mir immer ein, wenn man vom Rundfunk einen bereits öfter behandelten Gegenstand als „neue Programmnummer" verlangt. Es handelt sich hierbei um eine internationale Erscheinung, die nicht von allzugroßer Bedeutung ist, aber etwas gründlich enthüllt. Heute richtet auch über das Radio die Leidenschaft.

Der auffallendste Überrest des „technischen Zeitalters", d. h. der Urzeit der Rundfunks ist die Tatsache, daß der Radiohörer, die in die Tausende gehenden Nummern des Programms einzeln und seiner augenblicklichen Stimmung gemäß beurteilt. Ich möchte hierbei nicht mißverstanden werden. Grundsätzlich hat jede Nummer für sich einzustehen und für die schlechten gibt es keine Entschuldigung. Aber nicht jede Programmnummer steht vereinzelt da, sondern hat einen Hintergrund, sowie Vorgänger und Nachfahren, Sie kämpft für etwas und will überzeugen. Der Rundfunk denkt nicht nur in verwaisten Programmpunkten, sondern auch in Aufgaben.

Wir leben in einer erregten und mit persönlichen Angriffen geladenen Zeit. Jeder ist verdächtig, auch die Verstorbenen und natürlich auch die Hörspieler. Diese Psychose ist neben der erwähnten urzeitlichen Auffassung vom Rundfunk ein weiterer Hemmschuh der Programmgestaltung. Wie zur Zeit dem literarischen Werk in der Regel sein weltanschaulicher Ruf vorausgeht, so interessieren auch bei Programmnummern des Rundfunks eher persönliche Verhältnisse als die künstlerische Absicht. Nach dem Weltkrieg gelangte der Reisepaß und das Heimatsrecht zu einer traurigen Bedeutung. Der Verlust der Heimat, das Herumgetriebenwerden, die Verfolgungen und die Kontrolle führten die Menschen zu einem Sammeln von Personalangaben; die romanhafte Biographie und das Sammeln von Daten über das Vorleben von Personen entspringen einer gemeinsamen psychologischen Quelle. Das übertriebene Interesse für Persönliches vereinigt mit einem anderen Zeitsymptom, der Empfindlichkeit, setzt den Rundfunk ebenso traurigen Überraschungen aus, wie den vielerfahrenen Buchverlag, oder die Presse und die Bühne.

Wenn auch die erwähnten Erscheinungen menschlich verständlich sind, so ist es ein nationales Interesse, sich gegen sie zu schützen. Schwach und schutzlos ist eine Nation, deren einzelne Gruppen und Berufe sich stets tief verletzt fühlen und sich dabei auf ihre nationale Bedeutung berufen; sie zeigen damit, daß sie vergessen haben als ganze Nation zu denken. Wenn ein Beruf, eine Gruppe oder Partei ihre vermeintliche oder auch tatsächliche Beeinträchtigung gleich als Landesverrat auffaßt, dann ist sie dem Vaterland gegenüber stumpf geworden und ängstigt sich nur um die Zunftlade, läßt aber die Stadtore unbewacht.

Ich glaube, bereits aus den vorangehenden Ausführungen wird ersichtlich, unter wie vielen zu Zeitsymptomen gewordenen Mißverständnissen der Rundfunk die beiden Hauptaufgaben der Programmgestaltung: die künstlerische Erziehung der Nation und die Sprachpflege, zu erfüllen sucht.

Mit der Umgestaltung zu einem kulturschaffenden Mittel wurde der Rundfunk zum nationalen Instrument. Jedes Land verfolgt eine besondere Programmpolitik. Nordamerika sorgt z. B. am eifrigsten für Unterhaltung, da die mächtige, junge und verhältnismäßig unbeschwerte Nation am sorglosen Spiel hängt. Der Rundfunk der lateinischen Länder — vor allem in Südamerika — dient ebenfalls in erster Reihe der Zerstreuung, sonst könnten diese ihr Programm kaum mit bezahlter Reklame spicken. Ihre Hörer sind übrigens nicht leicht am Rundfunk festzuhalten, sie rennen lieber auf den Markt, der mehr Unterhaltung bietet.

Wenn aber bereits das Radio der kleinen skandinawischen und baltischen Länder auch der ernsten Bildung dient, wie vielmehr trifft das für die heimgesuchten kleinen Nationen zu! Es ist ein Gesetz, das für alle Völker gibt, daß sie nach Schicksalsschlägen und Zusammenbrüchen mehr lernen als vorher; die Generationen der Niederlage und des Wiederaufbaus sind durstiger als die Jahrgänge der gesättigten Zeiten und des arglosen Niedergangs. Sie fangen alles von vorne an und überprüfen die Rechnungen, da ohne eine Revision der Selbsterkenntnis, d. h. der Besinnung auf die Tradition, jede Reform der Gesellschaft und jede neue Bildungsbestrebung aussichtslos erscheint. Von diesem Gesichtspunkt aus sind sämtliche Zweige des ungarischen Rundfunkprogramms zu prüfen. Solange der Rundfunkhörer durch übertriebene Empfindlichkeit, durch Aufspüren persönlicher Verhältnisse und durch Unterhaltung um jeden Preis daran verhindert ist, sich über die nationale Aufgabe des Rundfunks klar zu werden, kann sich um das einstige technische Wunder nicht endgültig eine Atmosphäre der friedlichen Kultur ausbilden

Eine innerhalb des Programms auf die Bezirke von Prosa und Dramatik beschränkte Aufgabe des Rundfunks bildet die Sprachpflege. Da die Rede sich gegliederter, klarer und einfacher gibt als die Schriftsprache, wird der Rundfunk durch das gesprochene Wort hoffentlich die Ehre des wohlgegliederten, klaren und einfachen Konzepts wiederherstellen. Der Rundfunk trachtet nicht nach Popularisierung, sondern nach Gemeinverständlichkeit. Es erübrigt sich wohl besonders darauf hinzuweisen, welche Bedeutung diesem Gesichtspunkt im Zeitalter der sprachlichen Verwirrung, der Auflösung der Gesetze der Satzlehre und des lässigen Konzepts zukommt. Die verdorbene Sprache vermag Völker zu verderben und kommt in ihrer Wirkung einer Volkskrankheit gleich. Vor kurzem sprach ein hervorragender ungarischer Schriftleiter, Josef Balogh, auf Grund bitterer Erfahrungen von der „stummen Nation". In der Tat, die Nation verstummt in Schrift und Sprache. Die meisten unserer Schriftsteller können infolge fehlerhaften Aufbaus der Sätze kaum übersetzt werden und die einstige ungarische Beredsamkeit ist beinahe völlig verloren gegangen. Oft wird gesagt, daß wir ein zum Herrschen geborenes Volk sind. Ohne Eloquenz gibt es jedoch keine wirkliche Herrschaft. Nur die Beredsamkeit vermag zu überzeugen und ohne überzeugten Anhänger steht jede Herrschaft auf schwankendem Boden.

Was kann nun der Rundfunk für die ungarische Sprache tun? Der Radiovortrag stellt noch keine ausgereifte Kunstgattung dar, die meisten unserer Schriftsteller und Forscher versuchen sich erst daran. Da aber die auditive Mitteilung unbedingt eine einfache und klare Fassung erfordert, ist es wahrscheinlich, daß im Wege allmählicher Reinigung eine Kunstgattung vor dem Mikrophon heranreift, die für die Musik, den Rhythmus und die beinahe verschwundene schöne Knappheit der ungarischen Sprache noch etwas zu leisten vermag.

Daraus folgt, daß als treuester Waffenbruder des ungarischen Rundfunks die gute ungarische Schule anzusehen ist.

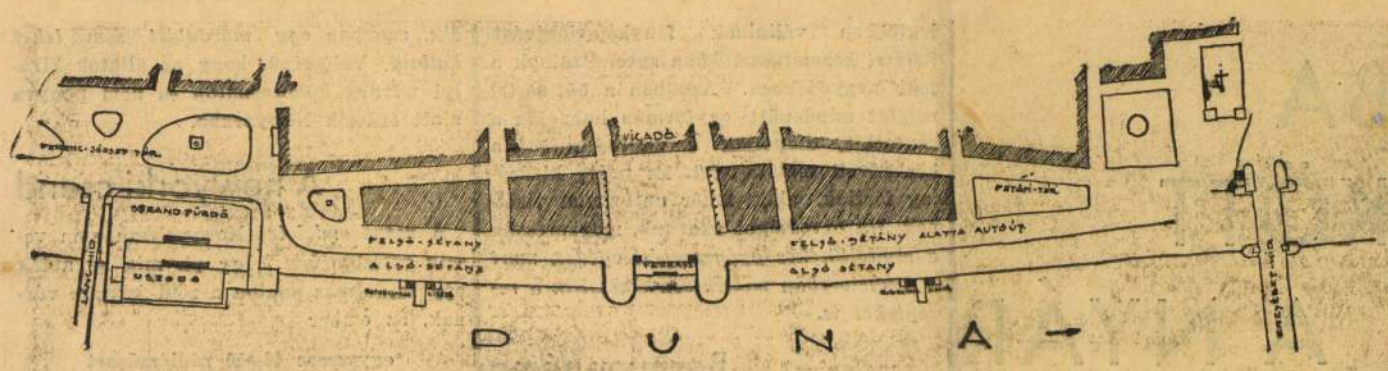

AZ ÚJ, MODERN DUNAKORZÓ TERVE, VILLAMOS NÉLKÜL, KÉT SÉTÁNNYAL, AUTÓÚTTAL, STRANDFÜRDŐVEL ÉS MOTORCSÓNAK-KIKÖTŐKKEL

„DUNAPARTI ÁLOM"

Írta: Hunyady Sándor

— Az Est tudósítójától —

Az Est vetette föl tavaly télen az ötletet, hogy a *Dunaparttal kellene valamit csinálni.* Például *hasznossá* kellene tenni.

Széppé, vonzóvá, modernné és európaivá,

hogy a külföldi, aki látta, olyan emléket vigyen magával, amilyent ez a páratlan panoráma *megérdemel.* Azt gondoltuk, hogy a villamost, amely úgyis *kivénhedt közlekedési eszköz,* másfelé kellene vezetni a korzóról. És azt gondoltuk, hogy *a primitív hajóállomások* szurkoshordói és fabódéi helyett, méltóbb volna a táj szépségéhez

egy modern szabású Duna-strandfürdő

a nagy hotelek frontja előtt.

A terv váratlanul *nem aludt el,* hogy húsz esztendő mulva övig érő szakállal ébredjen fel, mint *Rip van Winkle,* amikor már *egész világa elmult.*

Ébren tartotta a közönség érdeklődése,

amely az első cikk megjelenése óta *száz meg száz levélben, számtalan részletideával gazdagította az alapötletet.* Végre az idén tavasszal oda ért a dolog, hogy maga az a nehéz test is megmozdult, amelyet »*hivatalos körök*«-nek neveznek. Elég lassan, elég óvatosan mozdult meg. Dehát *az is valami,* hogy a várost vezető urasá-

gok közül a bátrabb szellemek már

nyiltan beszélik,

hogy a villamos csakugyan képtelenség a Dunaparton. Módunkban volt beszámolni a *Magyar Kertészeti Egyesület* megmozdulásáról a terv érdekében. A parlamentben pedig az a forradalmi mondat is elhangzott, hogy

a szabad Duna-strand sem lenne megvetendő dolog,

valahol az Erzsébethíd és Lánchíd közötti részleten.

Szabad Duna-strand a város szívében!... Ez nagyon félelmetesen hangzik a konzervatív fülek számára. Sőt nem is kell olyan konzervatívnak lenni annak a bizonyos fülnek. Elég hozzá, ha valaki *nem mer függetlenül gondolkozni,* máris kivihetetlennek látszhat előtte az idea. Valahogy úgy vagyunk ezzel a dologgal, mint *a túlságosan szép nőkkel.* A gyáva férfi

hozzá sem mer fogni,

hogy meghódítsa valamelyiket. Pedig a Dunapart

könnyen meghódítható, sőt hűséges szépség.

Csak nem kell *félni* attól a *roppant ajándékoktól, amelyet kínál.* Nem ellenérv, hogy mit keres egy strandfürdő a város szívében? *Éppen az a trükkje,* az előnye, hogy *a város szívében van* és mégis olyan helyen, hogy *színével és mozgalmasságával*

szervesen beléilleszkedik a környezetbe.

Az csak nem *baj,* hogy nem kell miatta *órákat utazni* a perifériák felé? Szociális és egészséges, hogy a kánikulában *Budapest legfülledtebb kerületei ott találják az orruk előtt.* Nem kifogás, hogy a Duna vize *hideg.* Miért? Hát a zárt uszodák ósdi deszkakalickáiban *nem hideg* a Dunavíz? És kinek fájna, ha ez a strand

dísze és szépsége

lenne a királynői folyamnak? Fürdeni csak nem bűn? Végre is, talán nem tartunk ott még mindig, amikor a napsütött víz csillogása, az Isten napjának sugarából egészségesen lebarnult emberi bőr, az ifjúság vidám hangja nem volt *morális látvány.* Nincs itt semmi frivol titok vagy sikamlósság utáni vágy. Csak annyit szeretnénk elérni, hogy

Budapest gazdagabb legyen

egy új vagyontömeggel és *színesebb* egy olyan attrakcióval, amelynek *idegenforgalmi értéke egyenesen fölmérhetetlen.*

A sok vázlatszerű ötlet után most egy tehetséges, fiatal építésztől

részletes gonddal kidolgozott tervet

kaptunk; milyennek képzeli el ő *a strandnak és az igazi korzónak kiépített Dunapartot?* Nem kívánunk ezen a helyen a terv egyes pontjaival vitatkozni. Hiszen, sajnos, az ügy még *nagyon is a távoljövő zenéje.* Hanem egyszerűen *bemutatjuk* az olvasónak a képet. Akinek van kedve és fantáziája hozzá, *fejlessze ki, képzelje hozzá az élet színét és mozgalmasságát.* És végül hasonlítsa össze ezt az utópista rajzot a *szomorú jelennel,* amelynek tájképében *a villamos döcög végig a hajók kormától fekete rakodópartokon.*

Milyen legyen az új Dunakorzó, Európa legszebb panorámája?

Egy építész hozzászólása

A budapesti Dunapart — a Dunakorzó — olyan gazdag lenyügöző távlatokban, nagyszerű látképekben, hogy az építésznek nem kell mást tenni, mint

feltárni és keretbe foglalni

ezeket a szépségeket. *Rendszert, ritmust* kell vinni a partvonalakba, *térképzéssel* távlatokat kell nyitni és egyszerre feltárul mindaz a csodálatos természeti szépség, amit *Budapestnek adott a gondviselés* — s amit a rendszertelenség, a gondatlanság és elhanyagoltság most *eltakar előlünk.*

A Vigadó előtt a Hangli lebontásával nyert térről és a hozzáépített teraszokról

Európa egyik legszebb panorámája

tárulna szemeink elé. Az egy-két lépcsővel mélyebben fekvő *teraszra* — hogy a kilátást ne zavarja — kerülhetne *a kávéház.* A jelenlegi villamossinek helyén lenne *a felső sétány,* alatta karcsú *pillérsorral kiváltva* futna az *autóút,* hogy a külföldi vendégek *végigkocsizhassanak a Dunaparton.* Az autóút előtt terülne el *az alsó sétány,* ahonnan a *motorcsónak-kikötők* biztosítanák a *közlekedést a túlsó parttal.*

A jelenlegi *teheráruraktárak* helyén, a Lánchíd feljárója mellett — szemben a Dunapalotával — lehetne elhelyezni *Hunyady* Sándor kitűnő gondolatát, a *Dunakorzó-fürdőt és uszodát.* A mélyebben fekvő terület kitűnő — széltől védett — *napozó-teraszt* adna, amely előtt lenne *a fából készült, télen leszerelhető uszoda.* A teraszon minden úgy készülne, hogy a beépített dolgoknak *ne árthasson egy bekövetkező árvíz.*

A villamost — mely már úgyis a *tegnap* közlekedő eszköze — be kell szüntetni és helyette a Dorottya vagy a Váci uccában *autobuszt vezetni.* Ez megfelelő lesz addig, míg — reméljük hamarosan — meg fog épülni *a budapesti »Metro«,* a földalatti gyorsvasút párhuzamosan a Dunával, a Dunapart alatt haladva Újpestről a Boráros térig. Ez lenne *az egyik gyorsvasúti fővonal,* míg a másik a *keleti pályaudvart kötné össze a déli pályaudvarral.* Ennek a leendő fővonalnak egy részletét, az Erzsébethídtól a Lánchídig a Váci ucca alatt *már most ki lehetne építeni* és átszállással belekapcsolni a közlekedésbe.

Az így kiépített Dunakorzón *csak hotelek* lennének idővel, ez természetes és erre kell törekednünk.

A korzó kiépítése az alsó rakpart helyén *betonból, kőből és üvegből* épülne, hogy árvizek ne árthassanak.

Az építkezés a részletes tervekhez mérten *1—3 millió pengőbe kerülne,* ami az állam és a város költségvetésébe *még ma is beilleszthető,* tekintettel óriási idegenforgalmi jelentőségére.

Reméljük, hogy hamarosan kellemes, vízre kinyúló teraszokon uzsonnázva élvezhetjük a Vár panorámáját és mozgalmas, vidám motorcsónakokkal tarkított sportélet fog zajlani a mi szépséges Dunánkon.

Ifj. Masirevich György

A belga királyné fiúgyermeket szült

Asztrid hercegnő

Brüsszel, junius 7

A belga királyné tegnap este 23 óra 35 perckor fiúgyermeknek adott életet. A belga királyi párnak ez a harmadik gyermeke.

KAMARA mozgóképszínház
A legszenzációsabb repríz!
SASOK ÉNEKE
Színes filmopera LEHÁR FERENC zenéjével
A főszerepekben:
LAWRENCE TIBBETT,
a Metropolitan Opera világhírű baritonja, továbbá
STAN LAUREL (STAN) és OLIVER HARDY (PAN)
Metro Goldwyn Mayer film
Bemutatóelőadás ma este 8 és 10 órakor.
Délután 4 és 6 órakor utoljára:
MELLÉKUCCA
Nyári helyárak!
Az első előadásokon 40 fillértől 1.80-ig, a többi előadásokon 60 fillértől 2.50-ig.

NEVESS BUDAPEST!!!
2¼ órás nevetőorkán
10 szenzációs zenés trükk-, burleszk- és revűfilm
PATRIA Micky, Stan-Pan, Charley és Remo, az ördögtigris FÉSZEK

RADIUS METRO FILMPALOTA
Jean HARLOW Clark GABLE együttes filmje
Ezt a férfit akarom...
ANITA LOOS a világhírű írónő remeke!!
(Metro—Goldwyn—Mayer-film) PREMIER MA!

NEWYORKBA BESZÖKÖTT A NYÁR

Newyork, junius 7
(Az Est alkalmi tudósítójától)

Magyarok az első vonalban

Newyorkban egyszerre

három magyar filmet

mutatnak be: *Fedák »Iza néni«*-jét, a *»Pesti szerelem«* című *Bolváry* képet, amiből *»Romance in Budapest«*-et csináltak és végül az itt *»No greater glory«*-ra keresztelt *»Páluccai fiúk«*-at, *Molnár* Ferenc remekművét. Ami azt illeti: majd minden filmben részük van a magyaroknak, de ebben a háromban szerepüket *nem lehet letagadni* sem.

Fürdőtrikó a város közepén

A felhőkarcolók sivatagában egyik napról a másikra kizöldült a *Central Park* oázisa, a nyilvános sportpályákon feltűntek *az első fehér dresszek:* a fehér rövid tenisznadrágot mind általánosabban *átveszik a férfiak és nők.* Különben itt teniszezéshez

megengedett viselet a fürdőtrikó is.

Ez a fesztelenség a város kellős közepén annál különösebben hat, mivel Newyork szépei, ha felöltöznek, *művészi hajbodrok és kényes tüllfodrok tekintetében túlteszneknek dédanyáinkon.*

A mult és a jövő

A *Central Park* és az 59-ik ucca sarkán néhány *fiaker* végigdacolt az időkkel. A kocsisok, jobb napokról álmodozva, hősiesen szundikáltak *cilinderük árnyékában* ... Az idei nőidivattal azután ismét feljött a gumirádlis napja. Amerikáról lévén szó, nem volna meglepő, ha hamarjában máris új, »eredeti antik« kocsikat csempésznének a régi »stand«-ra.

A *Fifth-Aveneu* egyik kirakatsora a *modern játékvilág tündérországa.* A házimozitól és mikroszkóptól a 3—4 évesek kockáiig csupa olyan játék van itt, mely nemcsak képzeletingerlő, hanem *intelligenciafejlesztő is.*

A babák mértani idomokra bonthatók,

ruháikat *az alapszínekből* úgy tervezték, hogy a gyermek ízlését meg ne rontsa holmi felesleges dísz és..., természetesen *zipp-zár van rajtuk.*

A következő sarkon azonban mintha

a 90-es évek képeskönyvei

kelnének életre. Az öltözködésben alkalmazkodni kell a mamák »régi szép idők«-parfőmmel viselt hangulatához. Visszajöttek tehát a zsirardik, lobogó matrózszalaggal, a kislányok keményített *madeira-ruhái*, bársonyzekék a fiúknak. Kokárdák és kapcsok, sokgombos mellények, csokornyakkendők. Ezt azt jelenti, hogy *ismét bonyolult művelet lesz a gyermeköltöztetés.* De találhatunk rá pedagógiai indokolást: *a türelem erényét is fejleszteni kell!* A mai világban utóvégre erre van a legnagyobb szükség.

Passziózzunk csak!

A munkanélküliségen főleg az segített, hogy behozták *a 40 órás munkahetet.* Az általános időfelesleg hovafordításával szerencsére szintén lehet néhány embert foglalkoztatni. Számos szerevezet alakul, hogy útbaigazítsa azokat, akik most hirtelen

az unalom hálójába

kerültek. Miután a felnőtt-továbbképzők nem válnak be, sokan a *»hobby«*-k, egyéni *»passziók«* terjesztését javallják. Az, ami eddig a gazdagok kiváltsága volt, ma *közszükséglet* Amerikában.

Mrs. Roosewelt »hobby«-ja, *háziipari műhelye,* ahol a nők elsajátíthatják *a kézi szövés és fonás* művészetét, vagy, hogy mint lehet rongyokból *divánpárnát összeállítani.* A legeredetibb »hobby« azonban...

»hobby«-kat gyűjteni.

A *Judge*-ben, Amerika legnépszerűbb viccлapjában megjelent egy felhívás, hogy akinek valami különösebb »hobby«-ja van, *közölje a szerkesztőséggel.* A gyüjtő senki más, mint *maga a szerkesztő.* Annak, akinek az a hivatása, hogy bolondságokon törje a fejét, igazán lehet egy ötlete, *még akkor is, ha »hobby«-ról van szó.*

Lassan égy, tovább élsz

A sebtében bekapott löncs jellemző volt eddig az amerikai életre. A »drugstore«-ban (drogériában) vagy az automatarendszerű cafeteriákban az egyedüli illemszabály az, hogy az ujságot lehetőleg csak *a saját tányérunkba* mártsuk. Ujabban mozgalom indult a *fehér asztal* érdekében. Minek a *nagy sietség?* Több időt és gondot kell fordítani az étkezésre. Természetesen legegyszerűbb a gyermekeknél kezdeni az ilyesmit. Az iskolák automatarendszerű löncseiről máris letértek. Vitás kérdés még a pedagógusok között, hogy *ünnepélyes csendben, vagy vidám csevegés* mellett egyenek-e tanítványaik. Abban azonban megegyeznek, hogy azt kell kitüntetni, aki

a leglassabban

eszik.

A „drug-store"

Hogy a mammuth-áruházakban fogkefétől billiárdasztalig és szakácskönyvtől gyémántgyűrűig mindent megkap az ember, köztudomású. Számomra eleinte azonban különös volt, hogy a drug-store-ban, vagyis drogériában, amiből itt minden sarkon találni egy-kettőt, szabályszerű löncs-bár van. Reggeltől éjfélig szolgálnak szendvics-eket, levest, forró vagy jeges italt és ugyanakkor, bármely órában *hivatalos okmányokat* is aláírhat az ember, mert a *drugstore* tulajdonosa többnyire

közjegyzői tisztet

tölt be. Árul amellett cukorkát és levélpapírt, dohánykülönlegességet, rágógumit, bridskártyát, haskötőt és szórakoztató, valamint klasszikus irodalmat. A *Times-Building*-ben, mely alatt a legforgalmasabb földalatti állomás van, az innen nyíló drugstore-ban, mielőtt kilépünk az uccára, letehetjük csomagjainkat. Vannak *safe-deposit*-ok nagyobbacska bőröndök, valamint ékszerek és egyéb értékek elhelyezésére. Ez igen alkalmas, ha este *színházba akarunk* menni és közben más dolgunk van.

A jegyeket mindenesetre a drugstore-ban rendeli az ember. A Times-Building drugstore-jának *saját színházjegyirodája* van, de nyilvános telefont mindben találunk. Nem ritka köztük a *postahivatal*. A legtöbben vállalnak fénykép-előhívást. *Párizsi kozmetikumokban* specializálnak a jobb negyedekben. Azonban a bár-asztal mögött mindenütt egyformán habarják a rántottát, csapolják a *malted milket*, a közkedvelt maláta-tejet. És pedig kizárólag férfiak, akik fehér uniformist viselnek. Ha orvosságot akarunk, megkeressük *a civilöltözékes gyógyszerészsegédet, mert a drugstoreban mellékesen elkészítik a recepteket is.*

Barnum néma fenevadjai

A nyár első hirnökének *a Barnum cirkusz bevonulását* tekintik itt. Egy szép este a város minden részében megjelennek a nagy, úgynevezett vagónkocsik. Maga a lófogat is elég feltűnést keltene, hát még a felirat: *Vadállat-szállitmány.* Csodálatosan lehetnek idomítva ezek a fenevadak. A kocsikra egy suhanc kapaszkodik, azonban *egy mordulást sem lehet hallani.* Valószínű, hogy az állatok királyi udvara *különvonaton* és nem ponyva alatt érkezik Newyorkba.

A newyorki csend

A *csendrendeletet* Newyorkban nem veszik túlszigorúan. Igy pl. míg az autók egy forgalmas ponton a zöld jelzésre várnak, az ember

egyszerre 40—50 rádióműsort

hallgathat, mert hisz a taxik ma már mind *zenélő taxik,* a többi kocsi hangerősítő felszereléseiről nem is szólva. A leadások különben tényleg csak úgy elviselhetők, ha, mint a nyitott autók találkozásakor *jótékony lármában folynak* össze. Az ember azt hihetné, hogy ez az állandó zaj idegessé tesz. A newyorki kedélyesen goromba, de nem ideges. *A csendet azonban, úgylátszik, nem birja.* (P. E. M.)

A teherautó robogása romokba döntött egy négyemeletes házat

Eddig 11 halottat és 20 súlyos sebesültet húztak ki a romok alól

Valencia, junius 7
(A United Press telefonjelentése)
(Az Est külön tudósítójától)

Egy négyemeletes ház, amelynek földszintjén forgalmas vendéglő is van, *tegnap délután hirtelen összeomlott.* Szerencsére olyan időben történt a katasztrófa, mikor *a lakók nagyrésze nem volt odahaza és az éteremben is csak kevesen ültek.* Estig

11 holttestet és 20 súlyos sebesültet ástak ki a romok alól,

de félő, hogy még nagyon sok áldozat van a romhalmaz alatt. A tűzoltóság és magánosok reflektorok világítása mellett dolgoztak, hogy *kimentsék az összedőlt falak alatt lévő áldozatokat.* Az összeomlás olyan hirtelen történt, hogy *az első recsegések hallatára a lakóknak már nem volt idejük a menekülésre és*

a vendéglőből is csak azok futottak el, akik az étterem uccai terraszán ültek.

Szemtanuk beszélik, hogy a négyemeletes ház homlokzatfala dőlt először előre, azután az egész épület összeroppant. Majdnem bizonyos, hogy

az étterem valamennyi vendége meghalt.

A szerencsétlenségnek valószínűleg az volt az oka, hogy az épület előtt, amely egyike a város legrégibb házainak, *súlyosan megterhelt autó robogott el és megrendítette az alapfalakat.*

Bécsi útmutató

Hotel Erzherzog Karl Wien
I., Kärntnerstr. 31. Minden kényelem. Időszerű árak. Étterem. Előnyös megállapodások hossz. tartózk. esetén.

Restaurant Marhold
I., Fleischmarkt 9. Kiváló konyha és italok. Menü S 1.40-től felj. Reggel 2 óráig nyitva

Hotel Metropole Wien, I., Morzinplatz 4
Elsőrendű ház. 300 szoba folyóvízzel s legmodernebb kényelemmel S. 6.50-től

DREHERKELLER
(Opern-Restaurant) vendéglő
Wien, I, Operngasse 8, az Opera mellett. Elegáns, hűvös étkezési helyiségek. Menük S 1.60, 1.80, 2.— stb. árban

HOTEL STEFANIE
II., Taborstrasse 12.
Központi fekvés. Legmodernebb komfort. Szobák 4 S-től feljebb. Elsőrendű vendéglő. Nemzetközi konyha.

PALACE HOTEL
VI., Mariahilferstrasse 99 a Westbahnhof mellett, az üzleti negyedben. Minden modern komfort. Szobák 5.— S-től kezdve. Magyar levelezés.

Hotel Kaiserhof
Wien, IV., Frankenberggasse 10
3 percnyire az Operától. Családi szálló minden komforttal. Szobák 5 S-től. Nincs étkezési kényszer

AUTOCAR-LUXUSUTAZÁSOK

Svédország-Norvégia-Nordkap 30 nap, ind. jún. 11 S 1190	Dolomitok—Velence 6 nap, ind. jún. 25 és júl. 16... S 190
Tauernpass-Salzkammergut 4 nap, i. jún. 11 és júl. 2 S 105	Dolomitok-Velence-Garda tó 12 n., i. júl. 2 és júl. 30 S 320
Velence-Dolomitok-Déltirol 8 nap, i. jún. 16 és júl. 7 S 230	Svájc—Felső-Olaszország 12 nap, ind. júl. 2..... S 395
Déldalmáciai utazás 15 nap, ind. jún. 16 és júl. 14 S 390	Berner Oberland—Párizs 18 nap, ind. júl. 16..... S 570

Az átalányárban az autocar-utazás költsége, teljes elsőrangú ellátás, megszállások, borravaló, körséták stb. benfoglaltatnak. **REISEBÜRO FRANZ ZUKLIN & CO., Wien, I., Herreng. 6.** (Hochhaus). Tel. U 26-2-53.
Kérjen díjtalan részletes prospektusokat az összes 1934. évi utazásokról!!

Lukács Pál felhívása az amerikai magyarokhoz

Lukács Pál, a kitűnő színész, visszatérkezett Amerikába és budapesti útjáról hosszabb interjút adott «Az Ember»-nek. A nyilatkozat így végződik:

— Egyelőre rettenetes inség, nélkülözés, elképzelhetetlen nyomorúság van Magyarországon, ahol *a gyógyszerhiány egyszerűen katasztrófális.* Kérvekérem azokat a magyar testvéreimet, akiknek megadatott az a mérhetetlen és alig felbecsülhető boldogság, hogy Amerika áldott földjén élhetnek: *segítsenek minden lehető módon, rögtön, még ma, a szülőhazának nincstelenjein. Küldjenek gyógyszert, ruhát, élelmiszereket és dollárt,* hogy inséges és beteg magyarországi testvéreinket visszasegítsük az életbe. Iszonyatos tél előtt áll egész Magyarország: *könyörgöm* testvérek, máltán büszke amerikai polgártársak, *segítsük megmenteni a sokat szenvedett magyar népet.* Követsük a testvérmentésben *Kovách* György amerikai alezredes nemes példáját, aki szobrot érdemelne azért, amit e sorsdöntő időkben — amerikai-magyar szívére hallgatva, cselekedett.

— Szótszerint vegyék, KÖNYÖRGÖM, amit most a kétségbeesés őszinte hangján mondok: *az emberek hullanak, mint őszel a legyek, gyógyszerhiány miatt.* Minden perc kérés emberéletbe kerül. *Én kijártam gyors és olcsó szállítási lehetőséget az amerikai hadsereg jóvoltából,* a gyógyszerek szállítására. Ennek módját *Göndör* Ferenc barátom útján az illetékesekkel tudatom.

Január elsejétől kezdve érvénybe lép az adópengő

A hivatalos lap december 7-i száma közli a kormány rendeletét a kiszadóknak *adópengőben* való megbatározásáról. *Eszerint 1946 január hó 1-től kezdve a kiszadókat általában adópengőben kell megállapítani.* Az 1946 január 1-én fennálló, vagy előreles kivetés nélkül érvényessé vált kiszadókat úgy kell tekinteni, mintha adópengőben volnának megállapítva. Az adópengő értékét a pengő vásárlóerejében bekövetkező változásoknak megfelelően *január 1-től kezdve az Országos Árindex Megállapító Bizottság javaslata alapján a pénzügyminiszter teszi közzé a «Magyar Közlöny»-ben még pedig a közzétételt követő nappal kezdődő érvénnyességgel.* A pengő és adópengő értékviszonyában egy pengőt (aranypengő) egy adópengővel kell egyenlőnek tekinteni 1496 január 1-ével bezárólag. Minden nap reggel 3 óráig minden postahivatal köteles kifüggeszteni a hirdetményt, amely közli, hogy milyen értékviszonyban áll aznap a pengő és az adópengő. Az adó alá eső házbérekre s a rendkívüli építési hozzájárulást január 1-től kezdve szintén adópengővel kell számolni. Ha a háztulajdonos adófizetési kötelezettségének a hónap 8-ik napjáig eleget tesz, akkor a befizetést adópengőben teljesítettnek kell tekinteni. Ugyanez áll fenn arra az esetre, ha a bérlő az épületjavítási hozzájárulást a hónap 5-éig teljesíti.

A pengő és adópengő értékviszonyának megállapításánál a kötött és szabadárakat úgy kell figyelembe venni, ahogyan a piacon érvényesülnek.

Az Országos Árindex Megállapító Bizottság elnökét a pénzügyminiszter nevezi ki s a bizottság javaslatára ugyancsak ő szabja meg a pengő és az adópengő értékviszonyának kiszámítási módját

Tömegesen érkeznek a megkeresések Amerikából

Észak- és Dél-Amerika magyarságának jelentős része még mindig keresi magyarországi hozzátartozóit. Ugyanúgy a hazai magyarság egyrésze sem találta még meg a kapcsolatot az Amerikában élő rokonaival. Az amerikai magyarság megkeresései, valamint a hazai hozzátartozók üzenetét pontosan közli az *„Amerikai Üzenet"* című jegyzék (kiadóhivatala: Bajcsy-Zsilinszky-út 34.), amelyet az amerikai magyar lapok teljes terjedelmében közölnek. A jegyzék kapható minden újságárusnál és az IBUSz pavilonokban.

Budinszky a népbíróság előtt

Pénteken kezdte meg a népbíróság Budinszky László nyilas igazságügyminiszter ügyének tárgyalását. Budinszky leleplezései kétségkívül a legsúlyosabb bűnök terhelik, ő maga azonban feltűnően jelentéktelen, szürke ember. Az elnök kérdéseire akadozva felel, szókincse és látóképessége minimális. Jellemző a letűnt korszakra, hogy olyan jogügyi szegénylegény, mint Budinszky, miniszter lehetett. Budinszky most azzal védekezett, hogy mindvégig szűkkörben élt a németek győzelmében és attól Magyarország felvirágzását remélte.

Dr *Varannai* István politikai ügyész a vádlott 1944 november 21-i rádióbeszédéből olvasott fel idézeteket. Budinszky holmi totális jogról tartott zavaros értekezését is gyűlölködve szúrta a bolsevizmus és a zsidóság ellen.

A vádlott azt állította, hogy a beszédet nem ő tartotta és nem is ő készítette, mert akkoriban az összminisztérium adott ki nyilatkozatokat és így kollektív felelősség terheli őket. Elnök azonban kifejtette, hogy a demokrácia nem ismer kollektív felelősségérzetet és éppen abban különbözik a legnagyobb mértékben a rendőrség diktatúrák sötét rendszerétől.

A tárgyalást kedden reggel folytatják.

Rendelet az alkalmazotti adók egységesítéséről

A *Magyar Közlöny* pénteki száma közli a kormány rendeletét *a szolgálati és munkabérviszonyból származó jövedelmek megadóztatásáról.* A rendelet szerint az alkalmazottakat két csoportba kell sorolni. Az első csoportba tartoznak mindazok, akiknek szolgálati illetményeit *kollektív szerződés szabályozza.* Minden más alkalmazott a második csoportba sorozandó. A második csoport *öt osztályra* tagozódik. *Első* osztály heti 30.000, illetve havi 120.000 pengőnél nem több, *második* heti 30.001—45.000, illetve havi 120.001—180.000, *harmadik* heti 45.001—70.000, ill. havi 180.001—280.000, *negyedik* heti 70.001—100.000, illetve havi 280.001—400.000, *ötödik* heti 100.000, illetve havi 400.000 pengőt meghaladó illetményt élvező munkavállalók.

Az adó összege: az *első csoportba* tartozó munkavállalóknál *10 százalék*, a második csoport *1. osztály 10, 2. osztály 15, 3. osztály 20, 4. osztály 25, 5. osztály 30 százalék.* Az előírt adóösszegből 20 százalék esik az alkalmazotti kereseti adóra, 40 százalék az állami pótlékra, a ugyancsak 40 százalék a jövedelmi adó és ennek állami pótadójára. Az adót a *munkaadó köteles kiszámítani és három nap alatt befizetni.* A rendelet *azonnal életbelép.* A részletes eljárási szabályokat a *pénzügyminiszter külön rendelettel állapítja meg.*

A szövetséges hatalmak nem gördítenek akadályt a Bárdossy-ítélet végrehajtása elé

A magyar kormány a Szövetséges Ellenőrző Bizottságtól értesítést kapott, hogy a szövetséges nagyhatalmaknak a nürnbergi pör folyamán *Bárdossy* László tanúkénti kihallgatására nincs szükségük és így nem gördítenek akadályt az elé, hogy *Bárdossy László a népbíróság ítéletét jogerőre emelkedése után végrehajtsák.*

Kötélhalálra ítélték Rajniss Ferencet

A *népbíróság Pálosi*-tanácsa pénteken délelőtt tizenegy órakor hirdetett ítéletet *Rajniss* Ferenc ügyében. A bíróság Rajniss Ferencet többrendbeli háború és népellenes bűntettben bűnösnek találta és ezért *kötélhalálra ítélte.* Az elnök nyomban megkezdte az indokolás felolvasását. Ez megállapítja, hogy Rajniss volt az életrehívója a Nemzeti Szövetségnek és ezáltal legtevékenyebben megakadályozta az október 15-i fegyverletételt. Megállapítja továbbá, hogy a Szálasi-kormányban való részvételével, továbbá mintegy egy évtizeden át folytatott sajtótevékenységével a legteljesebb mértékben részt vett a háború vezetésében és a népellenes törvények meghozatalában vezető szerepet játszott. Nagyon érdekes volt az indokolásnak azon része, amely megállapította, hogy nem volt bizonyítható, miszerint Rajniss anyagi indokoktól vezettetve követte volna el a háborús bűntetteket, tehát bizonyos *eszmei szempontok* vezették. Mindennek ellenére elkövetett bűneivel csupán a kötélhalál áll arányban.

Rajniss mozdulatlanul, halálravált arccal hallgatta végig az ítélet szavait és amikor Pálosi elnök megkérdezte tőle, hogy fellebbez-e, előbb valami érthetetlen szót morgott, majd tanácstalanul tekintett a védőjére. Dr *Bereez* Sándor védő azonnal közbeszólt:

— Fellebbezünk!

Rajniss alig érthetően ismételte utána: „Fellebbezek!"

A bíróság a fellebbezést tudomásul vette és az iratokat a megfelelő helyre fogja haladéktalanul felterjeszteni.

Puskin követ a kereskedelmi miniszternél

Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter csütörtökön délben fogadta *Puskin* követ látogatását. (MTI)

Magyarország washingtoni követe a kereskedelmi miniszternél

Szegedy-Maszák Aladár, Magyarország washingtoni követe tiszteletére látogatáson jelent meg *Rónai* Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszternél. (MTI)

Angol előadás Anglia háború művészeti életéről

A kultuszminisztérium a budapesti angol nyelvtanárok részére továbbképző tanfolyamot rendez. Az első nap vendégelőadója Mike *Jackson*, az angol politikai misszió sajtóosztályának tagja volt, aki a háború alatti angol művészeti életről tartott adatokkal bőven illusztrált, különös előadást.

Halálosvégű gyermektragédia Budán

Megdöbbentő gyermekdráma ügyében fejezte be a nyomozást a rendőrség. A Bercsényi-utca 14. számú ház egyik lakójának felesége eltávozott a lakásból és magára hagyta 14 éves és 11 éves iskolásfiát. Amikor hazatért és bement a mellékhelyiségbe, ott legnagyobb megdöbbenésére egy 13 év körüli fiú holttestére bukkant. Gyermekei ekkor elmondották, hogy két ismeretlen alacsony férfi tört be a lakásba, revolverrel kényszerítették őket, hogy hallgassanak, majd a náluk levő szákból kiemelték a gyermekholttestet és a mellékhelyiségben elhelyezve eltávoztak.

A nyomozás során kiderült, hogy *a kisfiút szívenlőtték.* A két diák először úgy mondta el a rendőrségen a történteket, mint ahogy édesanyjuknak elmesélték, később azonban sírva bevallották, hogy nem így történt a tragédia. Miután édesanyjuk eltávozott hazulról, elővették azt a revolvert, amelyet az ostrom után találtak. Szétszedték, majd összerakták. Közben felhívták a közelből két barátjukat, italt is kerítettek az éléskamrából. Az egyik gyerek ráfogta a pisztolyt a másik halomra, mire a revolver elsült s a golyó az egyik diákot szíven találta.

Erélyes kézzel szüntetik meg az adóvisszaéléseket

Az adómorál rendkívüli mértékben való lecsökkenését nem kizárólag az adózók okozták, hanem az a körülmény is, hogy az adóügyi rendelkezések nem tartva lépést az inflációval, elavultakká és így végrehajthatatlanokká váltak.

Pénzügyi kormánytanácsi most fontos intézkedést tesz az adómorál megjavítása érdekében. Felülvizsgálja az *érvényben* lévő valamennyi rendeletet és mindazokat, melyek nem felelnek meg a mai rendkívüli viszonyoknak, a legrövidebb időn belül átdolgozzák. A pénz értékének stabilizálásáig ideiglenes intézkedéseket léptetnek életbe, egyszerű, könnyen érthető rendelkezéseket, melyek rögtön végrehajthatók és alkalmasak is állami bevételek jelentékeny emelésére.

A szerdai minisztertanács elfogadja az egyesített *alkalmazotti kereseti- és jövedelmi adórendeletet.*

Az adócsalókkal szemben a legszigorúbb rendeletek lépnek életbe. Akit forgalmadó csaláson érnek, annak iparigazolványát, sőt üzlethelyiségét is azonnal elkobozzák.

Városházi hírek

Az eddigi rendelkezéstől eltérően a villamosok szombati üzemszünete megváltozott. Szombaton ugyanis csupán reggel fél 10-től déli 12 óráig tart a könyszerű áramszünet, tehát a villamosok már 12 órától közlekednek.

Az *Elektromos Művek* budapesti telepébe pénteken is kevesebb szén érkezett, mint amennyit felhasználtak. A *bánhidai* centrálé még mindig csökkentett mennyiségű áramot ad a fővárosnak. Azért szükség van arra, hogy a kelenföldi telep több áramot termeljen. A bánhidai telep harmadik gépét szénhiány miatt nem tudják üzembe helyezni. A főváros újabb kérelmet intéz az iparügyi minisztériumhoz, hogy a bánhidai centrálé *szénfelhasználási keretét bővítsék ki*, hogy abban az esetben nem kellene a rendkívüli szállítási nehézségek között szenet Budapestre hozni, mert ha a bánhidai centrálé teljes üzemmel dolgozik, el tudja látni a fővárost. Ha ez nem történik meg, újabb *áramkorlátozásokat kell életbeléptetni.*

Az ellenállási mozgalom hősi halottjainak emlékezetére a városházára kitűrték a gyászlobogót.

Két zenekari gyári koncert

Megelégedésünkre az elmúlt hét végén hasonnégy óra alatt hét gyári koncerten is részt vehettünk. Örülünk, hogy végre a *fővárosi zenekar* is a tettek mezejére lépett s szombaton a *Weiss Manfréd-gyár* ezerötszázszemélyes hangverseny és szini előadások tartására is igen alkalmas sportcsarnokában Csepelen koncertezett. Tudjuk mindem kezdet nehéz. A dolgozó tömegekben még nem jelentkezik elemi erővel a kultúrszükséglet. Megesem hallgathatjuk el, hogy a *W. M.-gyár* hatalmas munkás- és tisztviselőtömegeihez viszonyítva mily kevesen gyültek össze. Pedig *Beethovent* játszottak. Az *Egmont nyitány*, a *VII. szimfónia* és a *hegedűverseny* hangzott, az együttest a lelkes *Somogyi* László vezényelte és az élcsapathoz tartozó *Lengyel* Gabriella szerepelt. Itt kell a szájtónak szeretettel sietni *Somogyi* segítségére. A feladatot megkönnyíti, hogy akik ott voltak és hallották a kiváló produkciót, maguk lesznek a legjelesebb szószólói a munkáshangversenyeknek. Ha pédig *Beethoven* magasnak bizonyul, akkor jöjjön *Verdi, Puccini*, vagy akár *Strauss* János. Induljunk ki az ismeriből az ismeretlen felé. Zenepolitikai koncepción múlik, hogyan tudjuk elérni célt. A balterületen hatalmas füstölgő kéményű zenegyárrá vált *fővárosi zenekar* számára igazán nem gond a műsor. Egy-egy belső koncert anyagát a hangversenyt megelőző vagy követő napon teljes egészében vagy részleteiben könnyen előadhatja a gyárakban. Akarat kell a hang, mint *Somogyi* Lászlónál megvan, az *«előbb vagy utóbb diadalt arat.»*

Sportnyelven szólva a *Pémáru-Fegyver- és Gépgyár* kultúrbizottsága vasárnapi második hangversenyével 2:1 győzelmet aratott a *főváros* felett. A szociália kultúrát szívvel és lélekkel szolgáló dr. *Ullmann* István vezérigazgató multkori ígéretét *még a kitűzött terminus előtt* beváltotta. A kiváló formát mutató *rádiózenekart* a magyar karmesterek legkiválóbbja, *Ferencsik* János vezényelte. A műsor nagyon színvonalas volt. A remekül sikerült *Weber Oberon-nyitány* indította a programot s *Beethoven Sors-szimfóniája* előtt *Mozart Szöktetésének* főszámai hangzottak el. A szólista *Páka* Jolán és *Patalay* Kálmán volt. *Páka* most mint Constanza jobban tetszett, *Patalay* pedig gyönyörűen énekelt. Szemlátomást élvezte, hogy Mozartot tolmácsolhatott. A villanyoskorlátozás és rossz idő ellenére a közönség nem volt kevesebb, mint multkor és itt látszik meg a gyár kultúrakciójának sikeressége. Tudomásunk van arról, hogy már az első koncert után sok üzem érdeklődött a *Pémáru-, Fegyver- és Gépgyár* vezetőségénél. Reméljük, nem elégednek meg az információszerzéssel, hanem követik a példát. A dél kívánja, hogy lehetőleg rádiózenevetítése és filmfelvétel is legyen. Az zenekultúrális érdek.

Gaál Endre

ARANYAT, brilliánst, ezüstöt vennék. Skalek, Jegyvevő, Ékszerkészítő. Javítások megrérhetők. Schwarz ékszerüz., Dohány-u. 22. I. 4

Üzlethelyiség cég portál és berendezéssel, üdülőnek, Kelenföld szomszédságában kiadó. Cim: Blockszerző, Városház-u. 10.

Mégegyszer a „királyok és képviselők"

Egyes laptársaink foglalkoznak a *Magyar Nemzet*-ben egy szocialista képviselő közbeszólásával kapcsolatban megjelent glosszával, amely arról szólt, hogy saját döntési szabadságunk és rokonszenveink megnyilvánulása mellett ne bántsuk mások érzékenységét és tiszteljük a jó királyságokat és a nemzetek körében népszerű királyokat.

Bár a cikk félreérhetetlenül ezt mondta és nem mást, egyesek többet véltek benne látni. Ami a kormányt illeti, szögezzük le, hogy a kormány álláspontja a *magyar* államforma kérdésében közismert. Ez így van. De akkor sem kívánatos, hogy a magunk részéről óhajtott célként villantsuk fel, akár egy röpke közbeszólásként, olyan európai királyok „elfogyását", akik, mint *Gusztáv* svéd király, *nagyon sokat tettek például a magyarországi áldozóttek érdekében*, vagy mint a hollandus és az angol királyi család egyetmást kockáztattak és áldoztak — az angol esetben még életet is — az európai szabadság és hagyományos civilizáció ügyéért.

Csak ezt akartuk mondani. De illendőnek tartottuk, hogy ennyit viszont merjünk mondani.

Jámborfi-Merkl, a kistarcsai „verebes"

Kitűnő portrét festett *Sós* Endre a *Magyar Nemzet* hasábjain *Ubrizsi* Pál rendőrfogalmazóról, a «vérebről». De ne feledkezzünk meg mélló párjáról, *Jámborfi-Merkl* rendőrfőügyelőről sem. Vajjon hol van? Ez a szadista rendőrtiszt Kistarcsán legénységi parancsnok volt. Hozzá járt ki Ubrizsi, ha a Rökk Szilárd-utcában, vagy Horthyligeten összegyüjtött áldozatokat a kistarcsai rövid tartózkodás után deportálták.

Ismeretes, hogy a legnagyobb transzport júliusban történt Kistarcsáról. Ez a transzport először július 10-én indult el. Akkor éjjel 1600 embert szállítottak el Jámborfi. Mi, tuszok szörnyű jajveszékelésre és gumibotok csattanó hangjára emlékezünk. Ablakainkból láttuk, amint *Jámborfi* és pribékje, *Takács* rendőrőrmester — akit azóta 10 évi kényszermunkára ítéltek — éppen *ütik, verik a deportálandókat.* Ha valamelyik körülülik a rendőrőrmesterről nem kapott verést, úgy *mint Jámborfi vette kezdésbe. Nem kímélte a vakokat és nyomorékokat sem.* A túlbuzgó parancsnok szabadságon volt, Jámborfi kitombolhatta magát. Ezt a transzportot tudvalevőleg a kormányzó intézkedésére visszairányították, hogy néhány nap multva egy különleges SS alakulat ismét elrabolja őket. Ez már nappal történt. Az SS is ütötte a szerencsétleneket, de nem jobban, mint Jámborfiék. Akkor *Ubrizsi* is megjelent és most már Jámborfival a parancsnoki épület lépcsőjéről cigarettával és hangosan *nevetve nézték végig a szörnyű akciót.* Örültek, hogy mégis nekik lett igazuk.

Vajjon hol van Jámborfi? És mikor áll bírói elé?!

Werbelmusteln Viktor

BUNDÁK SZEMERE SZŰCS NÉL ERZSÉBET-KÖRÚT 26 Második emeleten.

Autóvezetőiskola FARKAS személy-, tehergépkocsi és motorkerékpárra hatóságilag vizsgázott. — Autószakkönyvek RÁKÓCZI-ÚT 6

FOGADJON TŐLEM, EGYSZERŰ HALMOZÁST ÉS BEFIZETŐT A MŰE VÁROSI IRODÁJÁBAN VIII., József-körút 77-79. sz. Bárki HAGY SÁNDOR

A KÖNYVMŰVÉSZET REMEKE! J. BURCKHARDT: AZ OLASZ RENAISSANCE MŰVELTSÉGE A Medicik, Borgiák, Raffaello, Savonarola, Boccaccio nagyjai korának, ezoás művészete kél évben ebben a remekműben. DANTE-KIADÁS 104 ritka műmelléklet.

A Belvárosban a legrégibb rádió- és vill. szaküzlet MÁRTON PÁL vill. gépészmérnök, Kossuth Lajos-utca 4

Budapest HAJH! a Vadász Áruház pedig hús hónapok ó SE... eve... a Drabos Antal-Fi...

December 15-től emelték a házfelügyelői díjakat

Kövágó József megbízott polgármester december 15-i hatállyal felemelte a házfelügyelők járandóságait. A rendes házfelügyelői díj ez időponttól kezdve a novemberben fizetett összeg kétszerese. Eddig a házfelügyelői díj a házbér negyven százalékában volt megállapítva. Az új rendelet a házfelügyelői díjat függetleníti a házbér összegétől és ezentúl ha újabb változások lesznek, a díjat önállóan állapítják meg. A személypénz ugyancsak december 15-étől kezdődően lakásoknál szobánként hatvan pengő, irodák, műhelyek minden helyisége után száznegyven pengő, üzleteknél helyiségenként kettőszáz pengő havonta. A kapupénz éjfélig nyolcvan pengő, éjfél után százhatvan pengő személyenként. Két vagy több személy egyidejű ki-, vagy bebocsátása esetén százhatvan, illetve kettőszázötven pengő. A lifthasználatért reggel 6 és este 10 óra között személyenként ötven pengő, este 10-től reggel 6-ig száz pengőt kell fizetni. Két vagy több egymáshoz tartozó személy egyidejű szállításánál száz, illetve kétszáz pengőt szabad felszámítani. A ház bérlői, albérlői és házuk népéhez tartozók naponta harminc, éjjel hatvan pengőt fizetnek a lifthasználatért. A járdatisztítási díj négyrendtáblerenként havi húsz pengő.

Rendőrségi hírek

A gazdasági rendőrség egyik nyomozója megtudta, hogy *Farkas* Lívia kereskedőnek dr *Papp* nyugalmazott vármegyei főjegyző különkért 1 dollár 40 centért cukrot kínált. A detektiv összeköttetésbe lépett dr Pappal és csakhamar sikerült megállapítania, hogy a cukrot a Stühmer rt. egyik igazgatója árusítja a gyár raktárából. Az ügyben az eljárás megindult.

A XIV. kerületi Nemzetes-utca 22. számú házban levő egyik lakásba négy ismeretlen férfi betört. Ketten pisztollyal sakkban tartották a lakás bérlőit, másik kettő pedig exaltált összeszedett, amit csak ért. *Bajcsi* András 24 éves magántisztviselő szembeszállt a rablókkal, mire agyonlőtték, majd elmenekültek.

Az országház előtti Dunaparton a hajóroncsokban felakadva oszlásnak indult női holttestet találtak.

Megalakult a Bartók-Akadémia

Csütörtökön jelentős napja volt a zeneknlturának. A Fészek-klub tanácstermében megalakult a *Bartók Akadémia*.

Az alakuló közgyűlést az előkészítő bizottság felkérésére *Harmat* Artur vezette. Dr *Gaál* Endre vázolta az előmunkálatok egyes mozzanatait, majd választás útján az alakuló közgyűlés a *művészi osztályba* 24 rendes és 21 levelező-, a *tudományos osztályba* 17 rendes és 18 levelező-tagot hívott meg. A Bartók Akadémia díszelnöke *Kodály* Zoltán, elnöke *Veress* Sándor, alelnöke *Jemnitz* Sándor és főtitkára dr *Gaál* Endre. A művészi és tudományos osztályok elnökei *Waldbauer* Imre és *Molnár* Antal, titkárai dr *Bösztörményi Nagy* Béla és dr *Bartha* Dénes. A számvizsgáló bizottság dr *Kókai* Rezső, dr *Szabolcsi* Bence és *Székely* Mihály, ellenőr *Bárdos* Lajos, ügyész dr *Réczei* László. *Veress* Sándor elnöki expozéjában kimutatta milyen nagy szüksége van közéletünknek Bartók meg nem alkuvó, soha meg nem hajló, tiszta jellemű, feddhetetlen egyéniségének útmutató példájára.

A jövő Budapestje

A székesfőváros újjáépítési ötletpályázatán — mint jelentettük — megtörtént a döntés. Itt közöljük dr. *Acsay* László és *Maximovich* György építészek első díjat nyert tervének egyik legszebb rajzát a pesti Dunapartról.

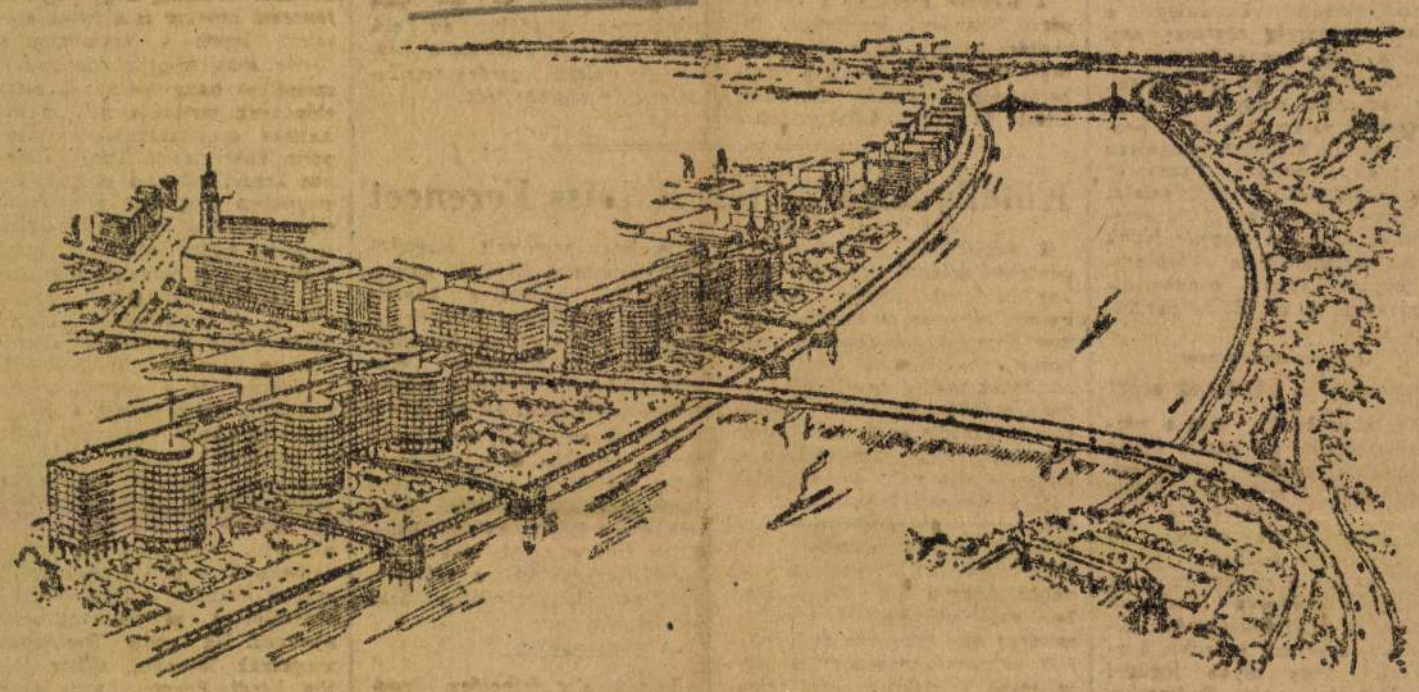

A terv az Andrássy-út egyenes meghosszabbításában elhelyezett — az Erzsébethíd helyett elgondolt — Andrássy-hidat ábrázolja. Ezzel az útvonallal és a hídhoz csatlakozó budai főúttal — amely a lejtősmajorai parkon és a Vérmezőn vonul át — megszületik végre az a nagy boulevard, amely Pest és Buda legszebb látképeit világvárosi méretekben fogja össze.

Könyvek, színház és művészet Párisban

A francia könyvpiacon is uralkodnak a politikai tanulmányok és életrajzok, most még. Az érdekes újdonságok: *Három nagy sors: Roosevelt, Churchill, de Gaulle.* A kétszázoldalas könyvnek nálunk ismeretlen szerzője: *Olivier Lesourd.* — *Csata a sivatagban* Rainiertől. A hirdetések szerint ez az első autentikus és izgalmas számadás a harcról és győzelemről El Alameinnál.

Két fordításnak is erős a visszhangja. Egy lengyel nő, *Lewineka* Pelagia *Húsz hónap Auschwitzban* címmel mondja le tapasztalatait, míg egy orosz író: *Poliakov* megeleveníti egy kis partizáncsoport életét. «*Az ellenség háta mögött*» a hősiesség, a szenvedés, az emberség könyve — írja róla a kritika. Úgy a koncentrációs táborokról szóló leleplezések, mint az orosz nép erőfeszítéseit felidéző riportírások élénken érdeklik az egyébként elzárkózó francia közönséget.

✦

Svájci kiadásban került a párizsi könyvpiacra két francianyelvű politikai mű. Szerzőjük és tartalmuk egyformán figyelemreméltó. Bizonyos, hogy mindkét könyv rövidesen megjelenik majd a legtöbb európai országban. Az egyik szerző Gregorij *Gafencu*, Románia egykori külügyminisztere, a Népszövetség genfi termeinek vajtaha egyik legkellemesebb megjelenésű diplomatája, aki félig angol származású, részben orosz neveltségű, ami teljesen érthetővé teszi, hogy amikor Románia német csatlósállammá vált, Gafencu Moszkvába emigrált. Könyvét, mely tele van érdekes adatokkal, az orosz fővárosban írta. A címe: *A keleti háború előzményei.*

A másik illusztris szerző az olasz gróf *Sforza*, a fasizmusnak és különösen Mussolininak ez a nehéz fajsúlyú ellenfele, aki Amerikából nemrégiben tért vissza hazájába, ahol most szellemi tekintélye irányító erőt jelent. A Sforza-könyv címe: *Európai válságok és illúziók.* A kritika szerint mesteri tanulmányok gyűjteménye.

✦

Mauriac egyszerre két könyvvel örvendeztette meg híveit. Az új katolikus irodalomnak ez a hősziessége nem sodródott az áttanitsták táborába, hanem az egyik francia ellenállási csoport működő tagja volt. Ez természetessé teszi, hogy a német megszállás négy éve alatt nem jelent meg Párizsban új könyve. Ezekben az években egy életrajzot írt cortónai Szent Margitról. A most kiadott biográfia jellemzően zárja magába a mauriac-i őstémákat: — a kegyelem, a szerelem, a sors és a szabadság, az üdvözülés. A másik Mauriac-kötet: *A megoldott kötelék*, négy év hallgatás után a politikai cikkeknek addig csak kéziratban terjesztett ezért jelenteti meg nyomtatásban.

✦

Mauriac egyébként nagy vitába keveredett az *év legnépszerűbb regényíróival*. Roger *Peyrefitte* nevét nálunk még nem ismerik. Ő kapta a Th. Renaudot irodalmi díjat *Különös barátságok* című regényéért, melyben egy jezsuita kollégium életét, a serdülő növendékek fejlődését és az elzártságban szövődő vonzalmait írja le. A regény lélektanilag igen sokrétű legyen, a gyermek és fiatalkori pszihének éppen olyan éles és hű megfigyelésével, mint Richard Hughes híres könyvében, A vihar Jamaicában. Mauriac hibáztatja a «Különös barátságok»-at, mert szerinte antikleríkális célzatú és elriasztó a papi kollégiumokban való neveltetéstől, amikor pedig ezek az intézetek a francia szellemiség sok kiválóságát mondhatják tanítványuknak.

Peyrefitte azzal válaszolja vissza Mauriac állítását, hogy regénye művészet és nem tendencia. A valóság ábrázolása, átköltése, újbóli felidézése a művészi forma szuggeszciójával. A célzatosság a politikus, nem az író dolga. Kicsiben tehát újból a l'art pour l'art vitája zajlik Peyrefitte regénye körül. Közben a könyv persze fogy és ezt még az elefántcsont torony lakói sem szokták hánni.

✦

Erősen hirdetik *Politis* új könyvét. A címe is érdekes: *La morale internationale.* Tehát már nemcsak a nemzetközi jog, hanem ennek szükségelt premisszája: a nemzetközi erkölcs.

Ehhez a témához kapcsolódik *Boissarie*-nak, a főállamügyésznek egy brossúrája, melyben francia világossággal indokolja meg, hogy miért követelhető a zsenieges államoktól is a háborús bűnösök kiszolgáltatása. Az indokolás gerince ez: «A nácizmus, mely elvben és gyakorlatban az egyik fajta totális uralmát és a másik fajta totális eltüntetését valiotta, a nácizmus, mely lángra gyujtotta a világegyetemet, életrehívta a Gestapót és megvalósította a kiirtók táborait, a nemzetközi jog szempontjából nem egyéb, mint *gonoszlevők társulása.* A nácizmus tehát nem felforgató tan hiedelmének vagy politikai vélemény nyilvánításának egyszerű vétke. Aki náci, az bűnsegédi bűnrészes közönséges genoszttettekben, melyeket és alkalommal a nemzetközi jog mint háborús bűnöket határozott meg. A bujkáló náci tehát nem tekinthető politikai menekültnek, akit a szokásjog alapján megillethet a semleges terület azilluma.»

Ehhez az érveléshez nincs mit hozzátenni.

Négy új könyv a Szovjetunióról

I.

A *Magyar—Szovjet Művelődési Társaság* jó szolgálatot tett a magyar—orosz barátság ügyének, amikor a *Jószomszédság könyvtárá*-ban megjelentette a teljes *Szovjet alkotmány*-t, amely a politikusnak, jogásznak és az egyszerű, szürke embernek egyaránt hasznos olvasmány. A politikus új szempontokat, a jogász új alapelveket találhat az úgynevezett «sztálini alkotmányban»; az «utca embere pedig bepillanthat egy olyan nép lelkületébe, amelyet eddig alig ismert. Ebből a szempontból talán a *X. rész* érdemli a legnagyobb figyelmet. Ez a rész «*A polgárok alapjogai és kötelességei*» *gyűjteményét* adja. Aki végigolvassa, megláthatja: milyen modern fogalmazásban és módon tartalmazza a Szovjetunió alkotmánya azokat a jogszabályokat, amelyeket általában «*emberi jogok*»-nak nevezünk.

II.

A Szovjetunió magánjogának alapelvei-vel foglalkozik *Szászy* István egyetemi tanár, aki mindenekelőtt leszögezi: «*A magyar magánjog tudományának eddig egyik legnagyobb hibája az volt, hogy majdnem kizárólagosan az osztrák és ezen keresztül a német jogtudomány befolyása alatt állott.* Amint a román jogtudományt is egyoldalúvá tette az, hogy egyedül a francia jogtudományt tekintette mintaképének, a magyar magánjog tudománya is ennek következtében egyoldalúvá vált és elveszítette a kapcsolatát a világ többi jogrendszerével.» Ami a szovjet magánjog fogalmának meghatározását illeti: a mai Oroszország magánjoga jóval tágabb körben mozog, mint Magyarországé, Romániáé vagy az úgynevezett «kapitalista államoké», mert *magánjogon a Szovjetunióban, a szűkebb értelemben vett magánjogon, a vagyonjogon és családjogon kívül, a kereskedelmi és váltójogot is értik.*

III.

A természettudományok fejlődése a Szovjetunióban címmel az új Oroszország természettudományos gondolkodásának kialakulását írta meg *Sándor* Pál, aki e könyvével újabb tanujelét adta sokoldalú tudásának. Sándor Pál élvezetes írásmóddal tárja elénk, hogy *Einstein relativitástana* és *Planck kvantumelmélete* milyen alkalmas ideológiai támpontoknak bizonyultak a Szovjetunió hivatalos elméletének, a *dialektikus materializmusnak* új területekre való alkalmazásához. Egyébként a Szovjetunióban *minden nagy fizikai haladás heves filozófiai disputák közepette zajlott le...* A mű utolsó fejezetében Sándor Pál a természettudományok szervezésével foglalkozik. Mert, ahogy *Joffe* mondotta: «*Közgazdaságunk terven alapszik, a tudomány sem lehet anarchikus.*»

IV.

A Szocialista Szovjet Köztársaságok Uniója, mint összetett állam című tanulmányában *Buza* László a Szovjetunió államtípusának meghatározásával foglalkozik. A szerző az *államkapcsolat két uralkodó alakját* különbözteti meg: *az államszövetséget és a szövetséges államot.* Az államszövetség típusának felel meg a Brit Birodalom tagjait összefűző kapcsolat. Viszont: szövetséges államnak tekinthető az Amerikai Egyesült Államok, Svájc és a Szovjetunió.

Sós Endre.

Az olasz renaissance műveltsége

Az egyetemes kultúrtörténet kimagasló eseménye volt — és az ma is — a XIX. század egyik legjelentősebb történetírójának, a svájci *Jacob Burckhardt*nak «Kultur der italienischen Renaissance» című munkája. A mű nem ismeretlen a magyar közönség előtt sem, mert már a mult században megjelent magyar nyelven, a Tudományos Akadémia kiadásában.

Burckhardt ugyszólván teljesen mentes a klasszikus történetírás szinte kötelező merev dogmatizmusától és formai kötöttségétől. Átfogó, sokrétű művében lényegesen többet foglalkozik a művészekkel, mint alkotásaikkal, többet a lelki struktúrával, mint a külső életmegnyilvánulásokkal. A kimagasló eredmények magyarázatára helyett igyekszik gyökeréig megismerteini a talajt, amelyből fakadhatnak. Ilyenformán az olasz renaissance-nak elsősorban nem pompázó külsőségeit, hanem legbelsőbb lényegét világítja meg.

A nagy gonddal előkészített új magyarnyelvű kiadás fordítása *Elek* Artunak, az azóta tragikus körülmények közt elhunyt kiváló műkritikusnak és esztétának utolsó munkája. Ugyancsak az ő ízlését és hozzáértését dicséri a gyönyörű kiállítású könyv rendkívül gazdag — több mint száz képtáblából álló — illusztrációs anyaga is. (Dante-kiadás.)

L. N.

Az irodalomnál nehezebben kap lábra a színház. Amerikában művészi igényű színházra gondolunk. A sok amerikai regénynek is része lehet abban, hogy elsősorban revük, balettek és könnyebb operák töltik be a műsorok javarészét. Igaz, hogy a hónapok óta sikerrel dicsekvő «Győzelem revü»-ben nem kisebb színésznő játszik, mint — Francoise *Rosay*.

Az Opéra Comique a *Pelléas és Melisande*, *Debussy* tizenkét évi munkával készült remekművének felújítására hivatkozhatik. Nemcsak Budapest, Párizs sem nélkülözi a mindennapi Cocteau-ját. Az új Cocteau-színdarabot így hívják: *A halál halhatatlanná az ajtónál.* Rettenetes, szent, szörnyűséges... mű lehet! De van egy kezelő eredmény is. Ez T. S. *Eliot* színpadilag teljesen puritán és csak a szavak művészetén épülő drámájának akcra. A címe színlén eléggé buhogó: *Gyilkosság a székesegyházban.* A kritika nem győzi eléggé dicsérni a darabot és a megértő közönséget.

A képzőművészet eseménye egy *Picasso*-kiállítás. A filmnek reménye, de még nem eseménye, hogy *Jouvet*, Pierre *Blanchar* és Michèle *Morgan* visszatértek Franciaországba.

Vámos Magda.

Jacob Burckhardt:

Az olasz renaissance műveltsége

Az egyetemes kultúrtörténet kimagasló eseménye volt — és az ma is — a XIX. század egyik legjelentősebb történetírójának, a svájci *Jacob Burckhardt*nak «Kultur der italienischen Renaissance» című munkája. A mű nem ismeretlen a magyar közönség előtt sem, mert már a mult században megjelent magyar nyelven, a Tudományos Akadémia kiadásában.

Burckhardt ugyszólván teljesen mentes a klasszikus történetírás szinte kötelező merev dogmatizmusától és formai kötöttségétől. Átfogó, sokrétű művében lényegesen többet foglalkozik a művészekkel, mint alkotásaikkal, többet a lelki struktúrával, mint a külső életmegnyilvánulásokkal. A kimagasló eredmények magyarázatára helyett igyekszik gyökeréig megismerteini a talajt, amelyből fakadhatnak. Ilyenformán az olasz renaissance-nak elsősorban nem pompázó külsőségeit, hanem legbelsőbb lényegét világítja meg.

A nagy gonddal előkészített új magyarnyelvű kiadás fordítása *Elek* Artunak, az azóta tragikus körülmények közt elhunyt kiváló műkritikusnak és esztétának utolsó munkája. Ugyancsak az ő ízlését és hozzáértését dicséri a gyönyörű kiállítású könyv rendkívül gazdag — több mint száz képtáblából álló — illusztrációs anyaga is. (Dante-kiadás.)

L. N.

PÁRATLAN KARÁCSONYI AJÁNDÉK!

Kérjen be hatvanezer pengőt és megkapja postán karácsonyi könyvcsomagunkat, amely tartalmaz:

1 Móricz Zsigmond: Balcset (regény).
1 Gondat és nem lehetsz felesleg (regény)
1 Howard Fensel Kémháború a drezsgelben (Detektívregény).
1 Matyi és Marci kalandozásaik (képeskönyv).
1 1945. évi naptár.
1 Magyar-orosz szótár.

Kereskedőket is kiszolgálunk. Régi vevőinknek külön ajándék.

Bibliafilia Könyterjesztővállalat
Budapest, V., Kecse Gézs-utca 22.

RÉVAI KARÁCSONYI KÖNYVEI

KOLOZSVÁRI GRANDPIERRE EMIL:
Szabadság
Merész, izgalmas regény; egy becsvágyó, nyugtalan, fiatal lélek harca a szerelet ellen és a szabadságért.
Alapára kötve 25.— P
Kartonkötésben 20.— P

MÁRAI SÁNDOR:
Zendülők
Lebilincselő dráma, a lélekismeret remeklése; lázadó fiatalok furcsa szövetségének megragadó regénye.
Alapára kötve 25.— P
Kartonkötésben 20.— P

ALFRED DE MUSSET:
Szeszély
A francia romantika remekműve, Cs. Szabó László kitűnő fordításában a bevezetőjével. Hincz Gyula rajzaival.
Alapára kötve 12.— P
Kartonkötésben 8.— P

Készülékre szóló Indikátor
Szegri és Csabi vállalat, Magyar u. 7. Tel.: 183—081. Irodai órák 8—3-ig.

Drum István és Deutsch Lászlóné
vas-, acél- és szerszámkereskedése
Budapest, VIII., Auguszt-u. 14/b.

PRODERMIN
hormon- és vitamintartalmu BŐRÁPOLÓ KENŐCS
régi minőségben
ismét kapható
Kizárólag
„ELGA" laboratórium V., Kálmán-utca 14.

VILL KÁLYHÁT, FŐZŐT, HŐSUGÁRZÓT, VASALÓT raktárról
RÁDIÓ ÉS VILLANOSSÁGI KERESKEDELMI KFT.
BELGRÁDON ÉS MAULIS. IX., Ráday-u. 11. Tel.: 186—818

DUBÁN-FELLER
monstre Haway- és jazzparádé
dec. 21-én a ZENEAKADÉMIÁN 9 órakor. 15 számos, 30 elő- vezetőnő művész fellépésével.
Jegyek kaphatók Dubán-Feller koncertirodában, Nagy-Ig 18. és a pénztárában. MAGYARI-RENDEZÉS

112 Váci-utca 12. sz. matt „Argentin"-fém. Kivitelezte: Haas és Somogyi. Foto: Kozelka.

fényes virányain árkádok voltak, melyek hűs árnyékában jól esett a hűvösben járni, nálunk a kirakatok túlságosan szűk nyílásaivá váltak. Persze az élet csakhamar meghozta az ítéletet ez eklektikus szellemű mechanizálás felett s már századunk elején ez ívek elé förtelmes faportálokat húztak, amelyeknek gigantikus redőnyszekrénye ott metszette át a „nemes lelkületből" fakadt habarcsból húzott boltíveket, ahol ez az asztalosnak jól esett, a pilléreket lefaragták, sőt legtöbb esetben kiváltották. Csodálatos, hogy a mindig igazságos élet ez ítélkezését a multban, egyedül a szép multban tántoríthatatlanul hívő és a ma ellen lázadozó kritikusi és műtörténészi kar nem veszi tudomásul, és pedig bizonyára azért, mert az ő történészi fórumukon ez immár háromévtizedes ítéletek még nem lettek jogerősek, az ellen nem létező, vagy általuk annak tartott fellebviteli fórumhoz — „velencei esztétikai világkonferencia" — kívánnak fellebbezni, az „esztétika" általuk örökké azonosnak tartott normativ tudománya jegyében.

Az elfogulatlan friss és nyíltszemű járókelőt kérdezzük, vajjon ezek az új portálok nemcsak célszerűbbek, hanem nem szebbek-e, mint azok a szűkmellű ciklop falazat közé szorított, de ívvel és maszkkal díszes zárókővel ellátott boltívek, melyek helyére léptek? Úgy hisszük, a mai emberek, az eleven hús- és véremberek között aligha akadunk olyanokra, akik erre a kérdésre nemmel felelnek! S a beszáradt anyakönyvi kivonat szerint csak fél- vagy egészévszázados, de lelkületük szerint párezer éves mumiák nézetére nem vagyunk kíváncsiak, amint egy kor sem igazodott ezen ásatag lények véleményeihez.

Elismeréssel kell adóznunk azon tervezők és kivitelezők irányában, akik a budapesti utcakép megújhodásán dolgoznak. Munkáik frissek és ötletesek — bár néha a túlzásba hajolnak —, gyakran nagyon is anyagszerűek és főként az az érdemük, hogy tervezőik tele vannak ötletekkel és gondolatokkal, hogy az anyagot, az új szerkezet lehetőségeit miként lehet felhasználni, miként lehet azok lehetőségeit a portálreklám céljai érdekében mozgósítani, alkalmazni. B. V.

Gyógyszertár az Alkotás-utcában.
Portál „Neoxid" fehérfém.
Tervezte: ifj. Masirevich György.
Kivitelezte: Márkus Lajos.
Kerámia: Márkus Lili.
Foto: Bánó.

lendülése! A háztulajdonosok és kereskedők úgyszólván ingyen kaptak mutatós és szembeszökő portálokat, mert hiszen a befektetett tőke 60%-át az adóba betudják! Hogy az építőipar ezen segítése mennyiben használt a tulajdonképpeni építőiparnak, nem kérdezzük — temetkezési segély jellegével bírt — több hasznot hajtott a fémárú, asztalos és üveges, elektromos iparnak. De azt a kérdést, bár nem vagyunk közgazdászok, finánepolitikusok, mégis felvetjük, hogy a nemzetgazdaság egészének a jelen pillanatban a portálok megszépítése valóban nagyobb hasznot jelentett-e, mint új, egészséges, 100%-ig kiadható lakóházak építése? Szeretnők, hogyha az egykori pénzügyminiszter tanácsadói ezt a kérdést lelkiismereti kérdéssé tennék! Nekünk ez nem lehet feladatunk, a magunk részéről csak örülünk annak, hogy a budapesti utcakép civilizáltabb lett, nagyvárosibb jellegűvé változott — ha pénzügypolitikai tévedés árán is!

S a budapesti utca e megújhodását látva, újra elcsodálkozunk azon, hogy még mindig akadnak „laudatori tempori acti", akik korunk építészeti megújhodását olthatatlan gyűlölettel szemlélik s a kispolgári régi szép idők dicsérete, gondolatmenetében visszasírják azokat az időket, amelyekben az építészek — mint mondják — szívvel és lélekkel építettek s nem mechanizálták el az építőművészetet, amint e kritikusi generáció egyik kiváló tagja röviddel ezelőtt megírta. Nézzük csak meg egy elmult századvégi pesti bérházat, nevezetesen annak már akkor is üzleti célokra épített földszintjét! Legtöbbször a renaissance homlokzatnak megfelelő íves kiképzést kapott s 1.20—1.50 méter átmérőjű ívek sorakoztak mechanikusan — mechanikusan, mivel gépiesen ismétlődtek, mivel a tervezőnek eszébe nem jutott azon gondolkodni, vajjon a célnak meg fognak-e felelni ezek a szűk nyílások? Mert vajjon nem mechanikus-e ez az átgondolatlan ismétlődés, amelyet a kitűnő mintakönyvekből másolt le a tervező? Ezek az ívek Itália nap-

Tér és Forma 1935. 4. 4.

Helyet a tehetségnek!

Beiktatták Borvendég Ferencet, a diktátor főpolgármestert, a parancsuralmi főpolgármestert. Aki beszéddel installálta önmagát. A beszéd — szabad őszintének lenni? — várakozáson felül volt rokonszenves. A törvény ridegségének emberi szívvel való enyhítését, az autonómiának, amelynek ő is neveltje, szeretetét, a jogok kölcsönös tiszteletét hirdette meg előljáró beszédében a főpolgármester, aki kijelentette, hogy a tisztviselői állások betöltésénél csak érdem és rátermettség, de sohasem külső befolyás és protekció fog számítani. Ez volt a beiktató beszéd ámenje és ebbe kapaszkodunk bele mindannyian, akiket autonómián belül és kívül, demokrácia és parancsuralmi elv szerint vezérelnek és igazgatnak.

Helyet a tehetségnek, helyet a szorgalomnak, helyet neki mindenütt, államnál, városnál, Rákóczi úti bolt pultja mögött és kecskeméti gyümölcsösben, helyet a tehetségnek és ha így lesz, akkor nincs az a jégeső és nincs az a diktátor, akitől félnénk vagy megijednénk. A tehetség autonómiáját akarjuk Borvendéggel, ha velünk tart, nélküle, ha nem tart velünk, de örömmel látjuk, hogy velünk tart és ez, hogy így hitet tett a tehetség mellett és belefricskázott a protekcióba, máris sokat elvesz éléből annak a bírálatnak, amit kinevezése talán provokált volna. A program megvan, most már csak a kivitelezése van hátra, az, hogy az igazságból valóság is váljon és a tehetség elfoglalhassa azt a helyet, amit az új főpolgármester székfoglaló beszédében kitakarított számára.

— **Német humor.** *Orvos a dzsungelben, a feléje rohanó tigrishez:*

— Micsoda! Ilyen fehér nyelvvel húst enni! Marsz vissza az ágyba!

— **Női rendőrök a banditák ellen.** *Csikágóból* jelentik: Minthogy a rendőrök már sehogy sem tudnak boldogulni a csikágói alvilág banditáival, a város vezetősége most *női rendőröket mozgósít ellenük.* Megszerveztek egy 30 tagból álló *női rohamosztagot,* melyet Csikágó legveszedelmesebb kerületébe vezényeltek ki. Ezek a rendőrök valamennyien *fiatalok, csinosak és amellett kitünő céllövők.* A város vezetősége számít a rablók lovagiasságára és reméli, hogyha rendőrnővel kerülnek szembe, nem fognak túlbrutálisan fellépni és *inkább megadják magukat,* mint hogy megöljék a velük szemben álló csinos fiatal nőt. A női rohamosztag élén Theresa *Johnson* csinos szőke rendőrnő áll, aki már több nagy bűnügyben aratott komoly sikereket.

— **Gyászrovat.** *Katona* Béla, a ruszkatői falepároló rt. volt igazgatója, Hassinger wieni cég képviselője e hónap 6-án elhúnyt. Temetése e hónap 8-án lesz a rákoskeresztúri keresztény temetőből délután 4 órakor.

Franciaország sem fizet Amerikának

Párizs, június 7
(A United Press telefonjelentése)
(Az Est külön tudósítójától)

A francia kormány *követni fogja Anglia példáját* és az esedékesség napján,

június 15-én nem fizet az Egyesült Államoknak részletet a háborús tartozásokra.

A mai minisztertanács fogja megszövegezni azt a jegyzéket, amely a kormánynak ezt az elhatározását bejelenti Washingtonban. A jegyzék utal arra, hogy

Franciaországnak nem áll módjában különválasztani a jóvátételi fizetéseket a háborús tartozásoktól,

mert a kettő szorosan összefügg egymással és minthogy Amerika ezt nem ismeri el, *a francia kormány a legközelebbi esedékes részletet nem fogja átutalni.*

Revolverharc a brünni főpostán

Brünn, június 7
(Az Est külön tudósítójától)

Az ittenti rendőrség neszét vette, hogy *Petresevics* Vladimir hirhedt betörő, aki jugoszláv állampolgár, *Brünnben rejtőzködik és postáját ide irányította a főpostára.* Tegnap detektívek álltak lesbe a poste restante osztály előtt. Csakugyan jelentkezett a betörő és leveleit kérte. Abban a pillanatban *két detektív lépett mellé és rátette kezét a vállára.* Petresevics revolvert rántott elő és *vadul lövöldözött, míg az egyik rendőrtisztviselő egy golyóval ártalmatlanná tette.* Megmotozásakor 20 revolvertöltényt és nagy pénzösszeget találtak nála. A lövöldözés a főpostán a tisztviselők és a közönség között *nagy rémületet keltett.*

A lemondott belga kormányt ismét kinevezi a király

Brüsszel, június 7
(Az Est tudósítójától)

A *Broqueville*-kormány, amely tegnap lemondott, minden valószínűség szerint ismét hatalomra kerül. A parlamentben ugyanis olyanok az erőviszonyok a pártok között, hogy

csak Broqueville, a lemondott miniszterelnök képes kormányt alakítani

és szinte bizonyos, hogy III. *Lipót* király ismét őt fogja a kabinetalakítással megbízni.

Egy pillanatra...

Azt mondja az új főpolgármester, hogy az állások betöltésénél csak a rátermettség lesz a döntő s nem engedi, hogy politikai, vagy más érdemeket jutalmazzanak az állások betöltésénél. Nagyon helyes. De kívánatos volna, hogy ne csak a protezsáltak vegyék tudomásul, hanem — a protektorok is. Elsősorban a protektorok listavezetője: a Pártpolitika.

Gömbös miniszterelnök Győrben, Pannonhalmán és Kecskeméten

— Az Est tudósítójától —

Ma délben *Gömbös* Gyula miniszterelnök a bécsi gyorsvonattal Győrbe utazik, hogy átvegye a város *díszpolgári oklevelét.* Kíséretében vannak: *Sztranyavszky* Sándor, a nemzeti egység pártjának elnöke, *Darányi* Kálmán államtitkár, *Marton* Béla, a párt országos főtitkára, *Antal* István, a miniszterelnökségi sajtóosztály vezetője és *egész sereg országgyűlési képviselő.*

A megye határában gróf *Pálffy-Daun* József vitézek élén üdvözli a miniszterelnököt, akit Győr városa *ünnepélyesen fogad* a pályaudvaron. *Felsőeőri Nagy* Pál főispán és *Szauter* Ferenc polgármester üdvözlik *Gömbös* Gyulát, negyedötkor pedig a városháza nagytermében megkezdődik *a díszközgyűlés,* amelyen a főispán elnököl. A miniszterelnök nagy beszéd kíséretében veszi át a díszpolgári oklevelet.

A közgyűlés után a nemzeti egység pártjának vezetőségével tart *megbeszélést* a miniszterelnök, ezt követően pedig *Breyer* István megyéspüspöknél tesz látogatást, aki teán látja őt vendégül. Hét órakor Győr város és Győr vármegye nemzeti egység pártjának választmányi ülésén vesz részt és fel is szólal a miniszterelnök. Itt beszélni fog *Sztranyavszky* Sándor is.

Gömbös miniszterelnök még az esti órákban

Pannonhalmára

megy át, *Kelemen* Krizosztóm főapáthoz, ott vacsorázik és az éjszakai órákban *autón tér vissza Budapestre.*

Már teljesen kialakult *Gömbös* miniszterelnök *vasárnapi* programja is, amikor tudvalevően Kecskeméten, *Zsitvay* Tibor beszámolóján vesz részt a kormányelnök. Reggel 7 óra 50 perckor vonattal megy Kecskemétre, a beszámolón nagy beszédet mond, utána pedig

a bugaci pusztán rendeznek népünnepélyt

a tiszteletére. Kecskemétről este 9 órakor tér vissza a fővárosba.

A spanyol monarchista államcsínyt leverték

Madrid, június 7
(A United Press telefonjelentése)
(Az Est külön tudósítójától)

Minden jel szerint az a monarchista puccs, amelyet a hatóságok idejében lelepleztek, de a sajtó a kormány rendeletére agyonhallgatott, komoly dolog volt. Beszélik, hogy kedden a fővárosba gyültek a régi dinasztia hívei és a monarchista párt vezéreivel titokban tanácskoztak a köztársasági kormány eltávolításáról. Az államcsínyben, hír szerint, több tábornok is résztvett. A legkalandosabb hírek keltek szárnyra a puccs leveréséről, de bizonyosat nem lehet tudni.

Berenguer tábornokot meggyilkolták

Madrid, június 7
(A United Press telefonjelentése)
(Az Est külön tudósítójától)

Ismeretlen tettesek több revolverlövéssel megölték Fernandez *Berenguer* tábornokot, a volt spanyol miniszterelnök öccsét San Sebastianban. Nem lehetetlen, hogy

a gyilkos merényletnek politikai háttere van,

mert az áldozat bátyja, *Berenguer* tábornok miniszterelnöksége idején, aki *Primo de Rivera* miniszterelnököt váltotta fel a kormány élén, Fernandez *Berenguer* is politikai szerepet játszott.

A tettesek a nagy zürzavarban elmenekültek.

Nagy véráldozatok árán leverték a paraszt-zavargásokat

Madrid, június 7
(Az Est külön tudósítójától)

Rémhirek keringenek véres zavargásokról, de senki sem tudhat biztosat, mert *egész Spanyolországban ki van hirdetve a hadiállapot és*

a cenzúra szigorúan dolgozik.

Ha hitelt lehet adni a kormány hivatalos nyilatkozatának, akkor a földmívesmunkásság általános sztrájkja meghiusult ugyan, de *a mozgalom leverése, amelyhez katonaságot is kellett kirendelni,*

nagy véráldozatokkal járt.

A vidékről, így különösen *Saragossából, Jaenből* és *Toledóból* hírek jöttek, hogy *a sztrájk kezd általános lenni.* Mindenüvé erős gárdacsapatokat küldtek, amelyek

sok helyen megütköztek a sztrájkoló tömegekkel.

Torreperilben és San Biertiben állítólag *három embert megöltek és igen sokat megsebesítettek a civilgárdisták.*

Ma premier! *Ma premier!*
GYÖNYÖRÖK ASSZONYA
A romantikus szerelem és a józan házasság filmje
Főszereplői: **Mädy Christians, Szőke Szakáll, Hans Stüwe** és **Otto Wallburg**
DÉCSI — Előadások: 4, 6, 8 és 10 órakor
KERT-MOZGÓ — Vilma királynő út és Aréna út sarok

Halló Nagyvilág! Filléres luxusutazás
50 és 100 filléres egységárakkal
az Omniában! Szórakozás, izgulás és kacagás két órán át

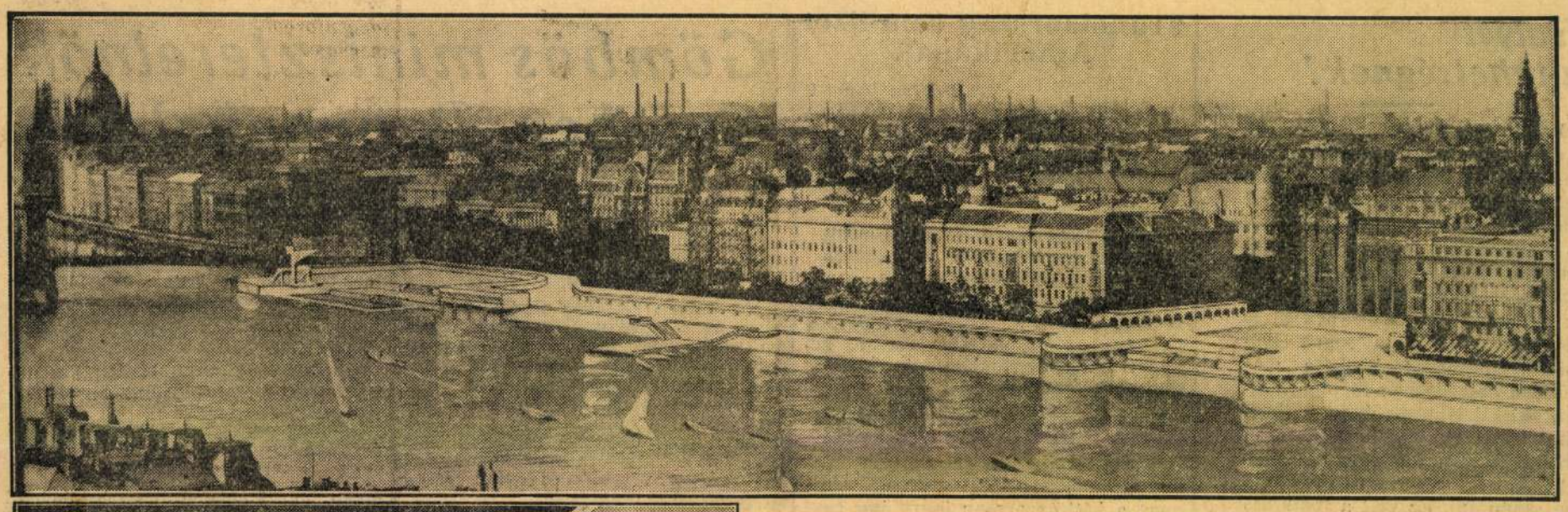

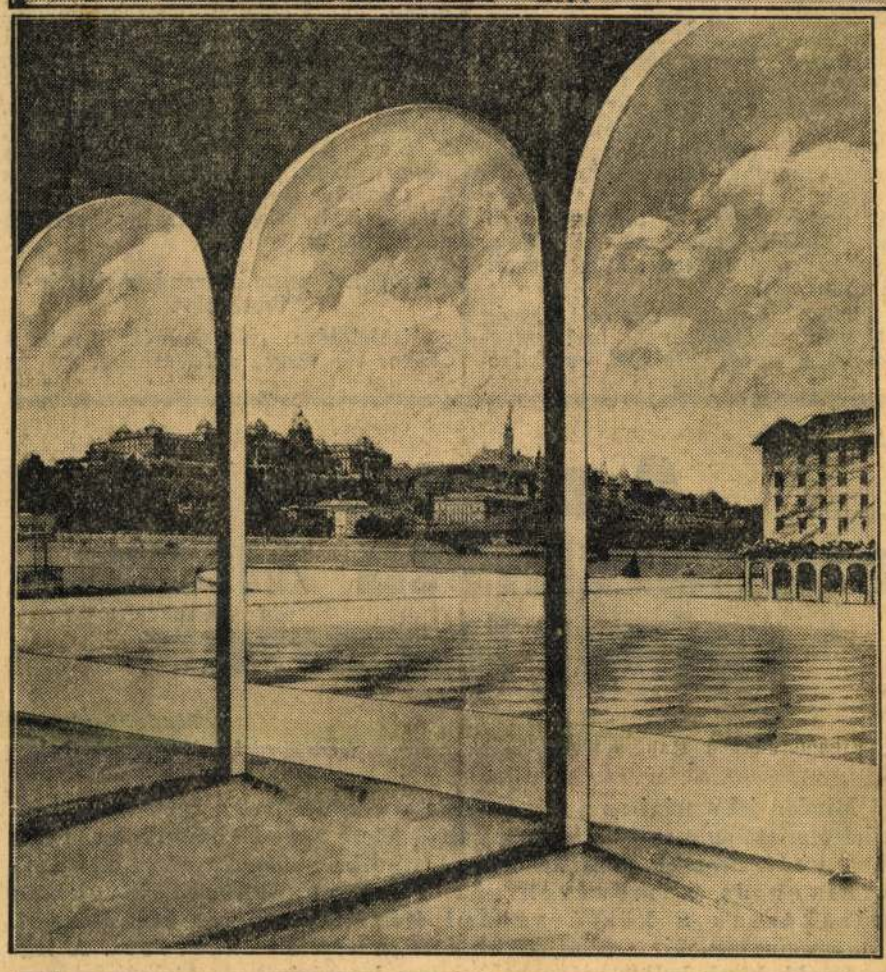

ILYENNEK ÁLMODTA A DUNAKORZÓT *Hunyady* Sándor, aki elsőnek vetette fel *Az Est*-ben ezt az ötletet. A Lánchíd mellett van a strand, a villamos és rakodópart helyén árkádsor húzódik. Baloldalt: kilátás a Várra a Vigadó tér képzelt árkádjai alól

(Ifj. Masirevich György épitész tervei)

Az alsó kép a mai Dunapartot mutatja

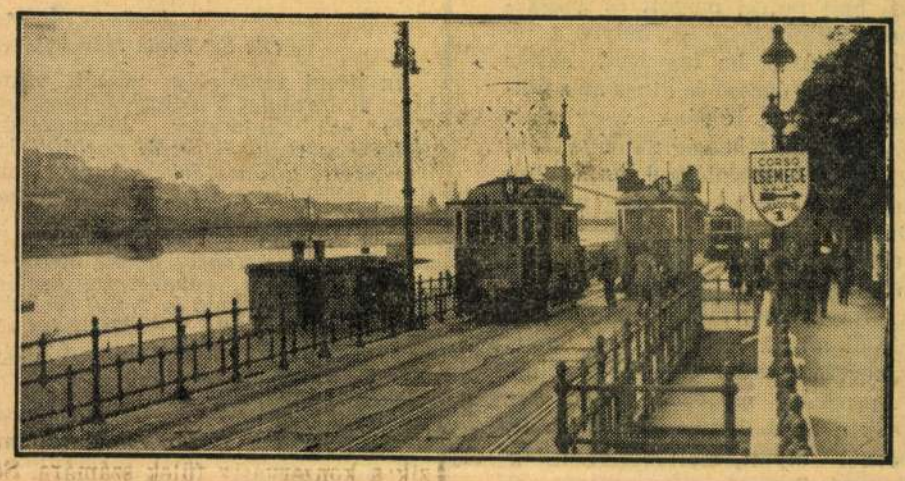

AKAR EGY JÓ TIPPET? HÚSZ SHILLING. *Menolulu* indián herceg, aki abból él, hogy tipeket árul az epsomi derbyre és persze a többi versenyekre is. (Jobboldali kép)

EZ A SZÉP HÖLGY
Thelma Todd,
Hollywood egyik csillaga

Kedélyes szellemek, akik kígyót, egeret és békát hoznak ajándékba spiritiszta híveiknek...

Körben a kis háromszögű asztal körül: kezdődik az ülés.

Kattan a villanykapcsoló és ott ülünk tizen a kis háromszögű asztal körül. Egy pillanatig mintha koromsötétben lennénk — azután tágulnak a pupillák és a sötét szobában kísérteties fényben tünnek fel a falakra szerelt világítólapok, az asztal közepének kerek lapja, a ruháinkra rakott világító szalagok... lassan kitünnek a homályból a körvonalak, a szakállas médiumot ismerem fel először, azután egy-egy arcot...

Misztikus fényárban ülünk, szótlanul, várva, hivők és kétkedők együtt...

Nehéz hinni... és nehéz nem hinni. Nehéz hinni, mert hiszen csodák nincsenek! — és nehéz nem hinni, mert nem hiszem el a nyugalmazott fővegyészről, a kórházi főorvosról és a többiekről sem, hogy kis paklizásra, csalásra odaadnák nevüket. A szomszéd teremben, a spiritiszta muzeumban lajstromozott tárgyak mind bizonyitékként állnak a szemünk előtt, megfogható, kitapintható tárgyak, a letört sirkereszt több mint tiz kiló sulyával, az elő-

Apport-virágok Pap Lajos médium kezében.

szobában most téli álmát alvó sikló mind komoly, fizikailag élő valóság. Dehát akkor...?

Egyenként léptünk be az ajtón, egyenként vizsgáltak meg minket, csiklandozásig komolyan, minden csalást, minden misztifikációt kizáró módon. A médiumnak le is kellett vetkőzni. És egyenként öltöttük fel a zsebnélküli, egybeszabott ruhákat, kezünkre, lábunkra, nyakunkra világító szalagokat tüztek, ezek a sötétben ugy tartják rabságban a mozdulatokat, mint a legerősebb bilincs... de mégis: hogy hihetem el, hogy a falon keresztül, a levegőből, a semmiből jönnek elő a tárgyak?

Fogjuk egymás kezét, szorosan, szinte görcsösen! A csönd már szinte bántó, a misztikus fény most

A kontroll székreállást parancsol. Szemben vele áll a médium.

Masirevich György ifj. tovább

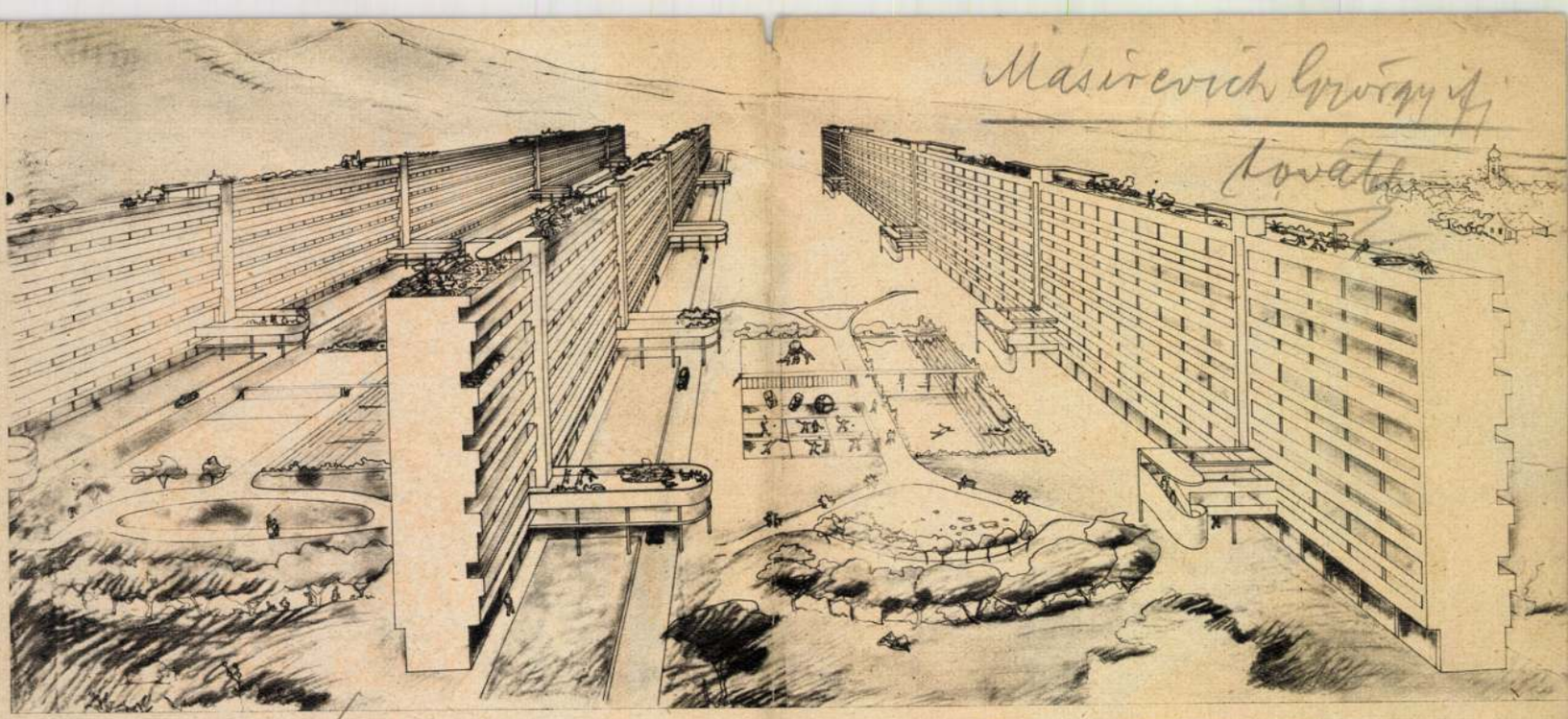

Az ideális bérház (Molnár Farkas terve)

ÁRKAY BERTALAN

Budapest egyik legnagyobb városrendészeti problémája az Erzsébet-sugárut és torkolatának kiképzése, amelyre a Közmunka Tanács 1930-ban nyilvános pályázatot irt ki.

Az első dijat a mellékelt terv nyerte, amely a Károly-körut felől egy hatalmas teret létesit és onnan inditja egy diadaliven keresztül az uj Erzsébet-utat, amely hivatva van Budapest legelhanyagoltabb városrészébe levegőt és napfényt vinni.

MOLNÁR FARKAS

Az uj tárgyilagosság jegyében haladó épitészet legfőbb és legdicsérendőbb erénye, hogy a városokba szorult embertömegek számára egészséges, célszerü beosztásu, modern lakóházakat akar épiteni.

Ez a terv szintén egy ilyen ideális lakóházkolosszusnak a terve. Egy lakásváros, ahol a szük udvarokat, tágas játszó- és sportterek helyettesitik és amelynek minden egyes lakása kielégiti a modern, dolgozó ember igényeit.

IFJ. MASIREVICH GYÖRGY

Hunyadi Sándor vetett fel egyik napilapunkban a kérdést, hogy miért nem törődnek épitészeink Budapest legszebb, de legjobban elhanyagolt részének, a pesti Dunapartnak a rendezésével?

Ennek az ötletnek kapcsán készült el ez a rajz, amely egyelőre csakugyan megvalósithatatlan, utópisztikus képe az ujjászületett Dunapartnak, Dunakorzónak. A Lánchid mellett hatalmas strandfürdő fekszik, külön kikötő áll a motorcsónaktulajdonosok rendelkezésére és a Vigadó előtti térség valóban megérdemli, hogy Pest Szent Márk tere legyen.

A Dunapart rendezésének terve majdnem minden esztendőben előkerül. Sajnos, ez azonban nem jelenti azt, hogy esztendőnként közelebb jutna a megvalósuláshoz.

György László

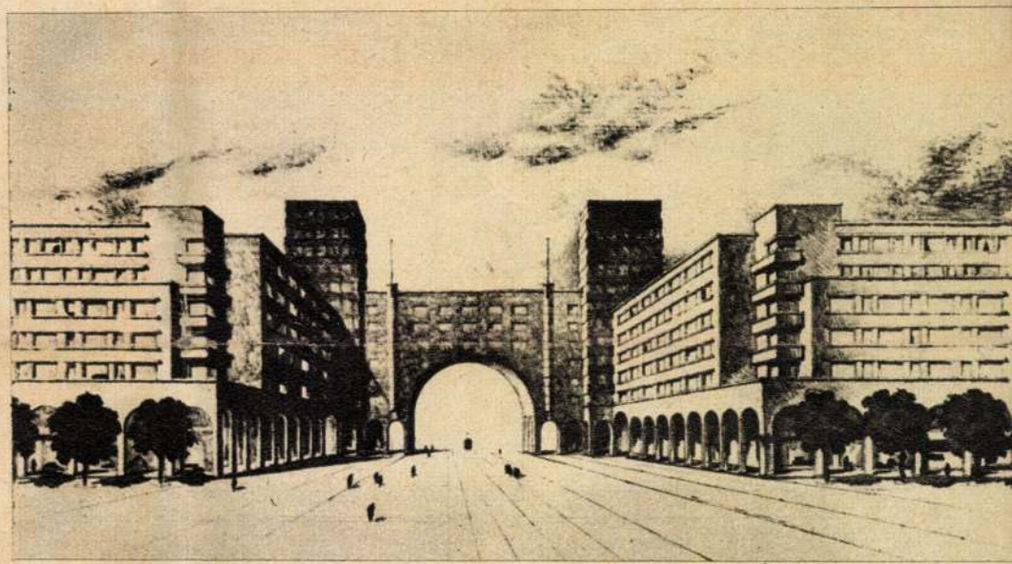

Az uj Erzsébet sugárut (Árkay Bertalan terve)

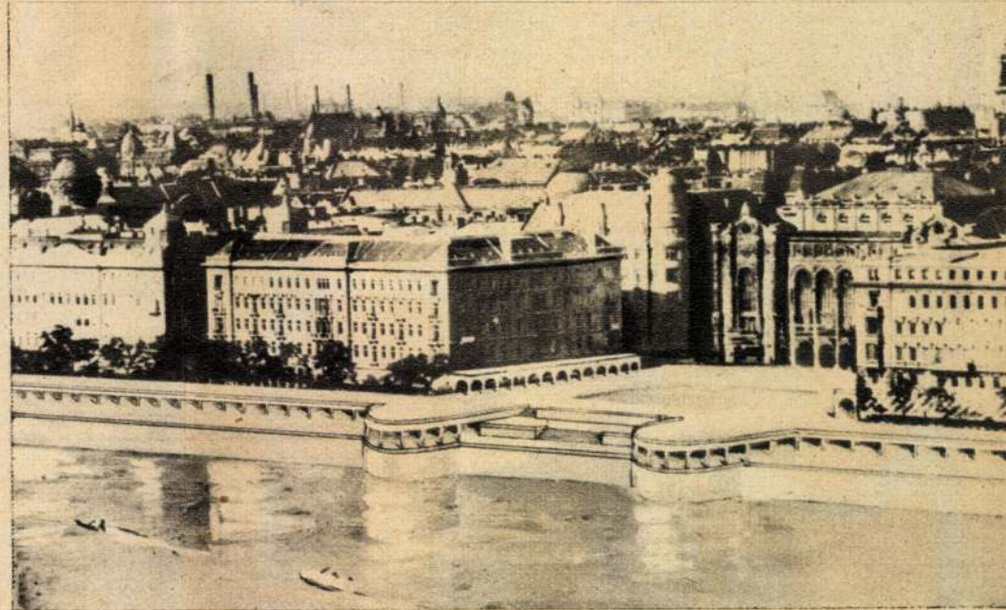

A Dunakorzó egy részének látképe a tervezett kiépités után (Hunyadi Sándor és ifj. Masirevich György tervei)

A Cikk címe: „Életem főműve."
megjelent Ünnep (Bpest) 1935. 1. sz.

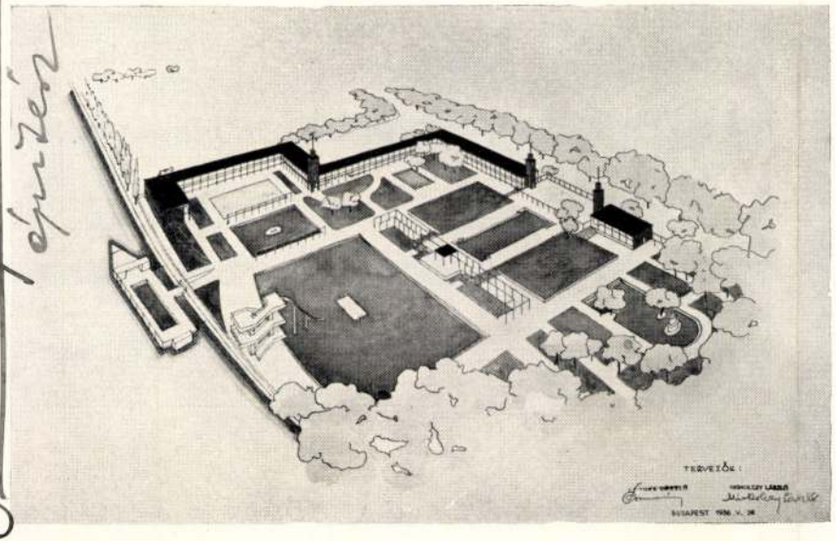

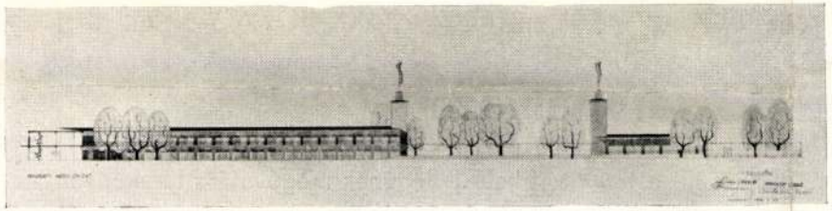

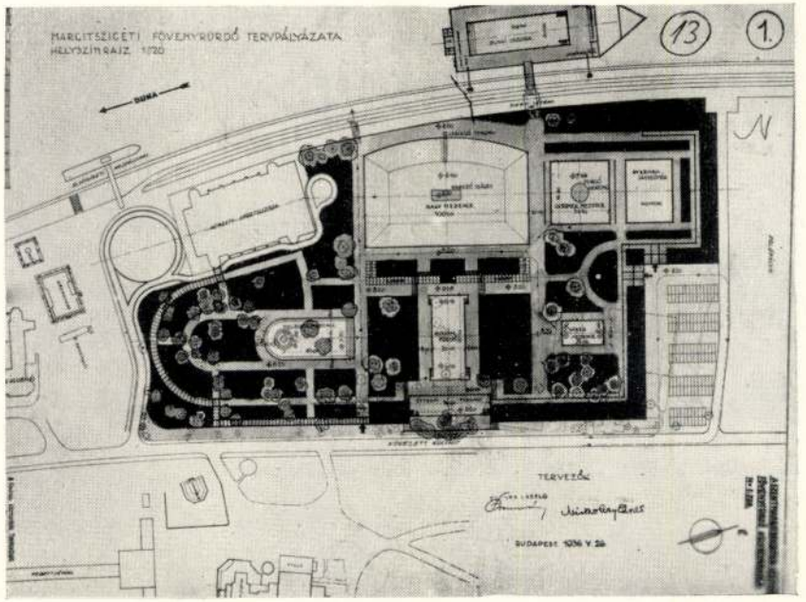

Csonka László és **Miskolczy László** II. díjas terve.

Az új fövenyfürdő részére az a terület állott rendelkezésre, melyet a Nemzeti Sportuszoda, az ahhoz vezető kocsiút, a kövezett kocsiút, a pólópálya mellett kb. kelet-nyugati irányban haladó út és végül a Dunapart határol. Ennek a részben sűrűn befásított, részben kopár és feltöltendő területnek kiterjedése mintegy 55.000 négyzetméter. Abból a célból, hogy a tervezőknek módjában álljon a terepszintkülönbségek adta lehetőségeket kihasználni, a tervezési programmhoz az egész felhasználható terület pontos keresztszelvényeit mellékelték.

A tervezési programm a vendéglő, kávéház, azután a Zander, orvosi stb. és végül az adminisztratív helyiségek méreteire és számára sem tett kikötéseket, nagy szabadságot adott a gyepes, árnyas és homokos területek kiosztásában is. Kikötötte ellenben a kiírás azt, hogy a tervezett fövenyfürdő területén levő fák a lehetőség szerint megóvandók és az egész fürdő úgy tervezendő meg, hogy ez a sziget parkjellegét meg ne változtassa és annak szerves részeként alakuljon ki. A vendéglő-helyiségekre nézve, sajnos, félreértésekre okot adóan azt kötötte ki, hogy azok úgy tervezendők, hogy az ú. n. alsószigeti vendéglővel üzemileg kapcsolatosak lehessenek. Az előbb már említett válaszokban ezt a kikötést a bírálóbizottság enyhítette.

A tervpályázatra összesen 37 pályamunka érkezett be.

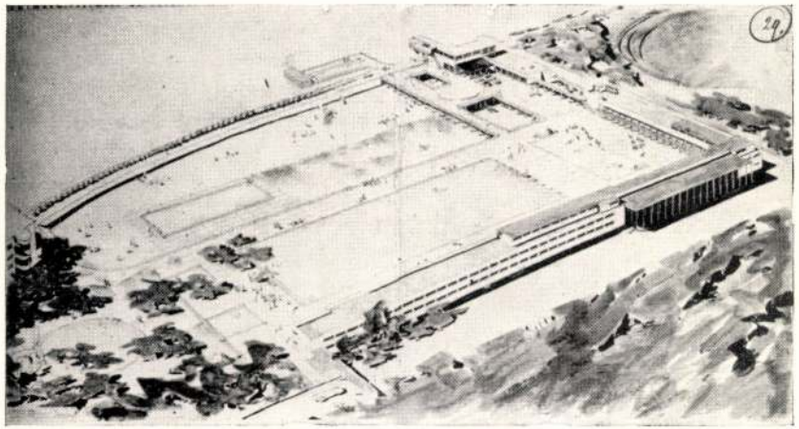

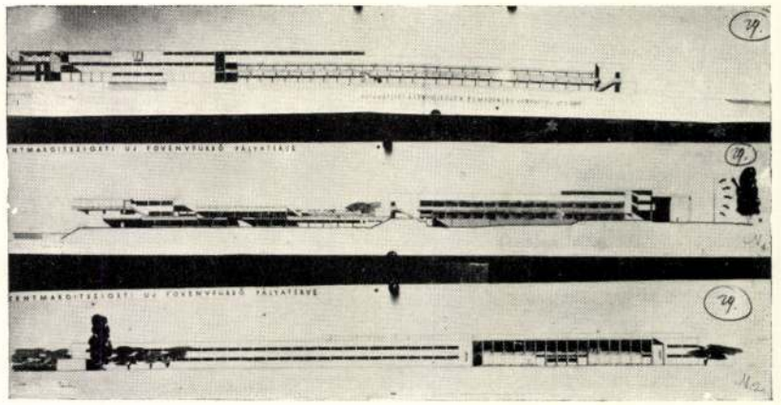

Masirevich György és **Janáky István** I. díjas pályaterve.

Koeppner Páldr:

A Szent Margitszigeti Palatinus-strandfürdő tervpályázata. Tér és Forma 1936. 10. sz.

A margitszigeti ú. n. Palatinus-strandfürdő helyett új fürdő létesítése elsősorban azért vált szükségessé, mert az annakidején Arvé Károly és Nagy Márton által tervezett régi strandfürdő, mely keletkezése idején az akkori igényeknek, szükségleteknek igen jól megfelelt, építési anyagának természetes romlása, de a kibővítéseknek, a vetkező hodályoknak üzemi szempontból célszerűtlen volta miatt, mint otrombaságuk folytán a mai igényeknek nem feleltek meg. Másik oka az új fürdő szükségességének az volt, hogy a régi a hídtól, a várostól messze esik és megközelítése — vagy fáradságos, vagy költséges.

Az új tervpályázatot a Fővárosi Közmunkák Tanácsa f. é. április hó 2-án írta ki, a beadási határnap május hó 26-a volt, a pályázóknak tehát majdnem két hónap állt a tervek elkészítése céljából rendelkezésre.

A tervezési programm egyik különlegessége az volt, hogy a tervezésnek igen nagy szabadságát engedte meg, kikötéseket tulajdonképpen csak a medencék számában és méreteiben tett (utóbbinál esetleges eltérések indokolását kérte), a vetkezőhelyiségek, kabinok esetleg zsákos vagy másféle tömegvetkezés számarányát nem állapította meg, hanem csak azt írta elő, hogy 8000 személy, kivételes csúcsteljesítmények esetén 10.000 személy befogadhatóságáról kell gondoskodni. Ez a tervezési szabadság nem bizonyult egészen jónak, amennyiben a pályázók közül egyesek a fürdőzőknek túlságosan nagy számát óhajtották ilyen tömegvetkezőkben vetköztetni, míg mások a fürdő előkelő jellegének megóvására törekedvén, nagyobb számban terveztek kabinokat. Természetes az, hogy ennek a kétféle megoldásnak igen eltérő volt a térszükséglete is.

Másik, Angliában már régebben bevezetett és nálunk dr. Bierbauer Virgil kezdeményezésére általánosodó különlegessége volt ennek a tervpályázatnak, hogy egyrészt a kiküldött bíráló bizottság már a tervezési programm összeállításában is közreműködött, másrészt, hogy a rendelkezésre álló idő első felében a bírálóbizottsághoz kérdéseket lehessen intézni a programm egyes pontjaira nézve; a válaszokat minden egyes pályázó megkapta. Vigyáztunk arra, hogy a válaszok sem kössék jobban meg a tervezők szabadságát, mint azt az eredeti programm tette.

A mai Dunakorzó. — Időszerűvé vált átépítésével kapcsolatban mutatjuk be a mai állapotot. A tulajdonképpeni korzó aránytalanul keskeny sáv. A part legszebb részét a rakpart és a villamos foglalja el és a sétányt valósággal elszigeteli a Dunától. (Seidner foto.)

A PESTI DUNAKORZÓ

„Ne bántsák a Dunakorzót!" — írta nemrégen Jeszenszky Sándor az egyik napilapban. Ne bántsák, mert a korzót az élet alkotta, nem pedig építészek és városrendezők. A cikkíró szerint utánozhatatlan hangulata, patinája van a világkarriert befutott pesti korzónak. — Ifj. Masirevich György, — aki a Dunakorzó ügyével már régen foglalkozik és Hunyady Sándor író ötleteit figyelembevéve már részletes terveket is kidolgozott— evvel szemben ezt mondja: „A hangulatot és a szépséget a nagy arányok és a tömegek, a távlati képek hatástfokozó építészeti keretezése adja... Egy városkép szépségénél mindig csak a kortól független, maradandó, örökösen szép arányok, építészeti téralkotások fontosak; azok az építmények és díszítések, amiket rosszízlésű korszakokban hozzáépítettek vagy odaaggattak — fűződjön azokhoz bármennyi tradíció és romantika —, lényegtelenek, mert azok a későbbi kor gyermekeinek, vagy a külföldieknek, akik először látják a városképet, csak hibát, torzítást jelentenek a nagy egész harmóniájában... A pesti korzó is tele van szórva apró építményekkel, oda nem illő rácsokkal, öreg vaslámpákkal, zörgő villamoskocsikkal, a Hangli romantikus, de mégis zavaró épületével, a Lánchíd melletti teherhajó rakodóval, az alsó parton pedig a kis, komikus, rendszertelenül elhelyezett hajóállomásokkal... Magános ember megteheti, hogy szubjektív alapon építi meg házát és választja ki otthona berendezési tárgyait, azonban egy város, amely nemzetközi közönséget akar magához vonzani, nem fejleszthető tovább romantikus helyi emlékekből kiinduló elgondolások alapján." — Tehát mi a teendő? — „A Dunakorzó olyan gazdag, egyedülálló, csodálatos távlatokban, — mondja ifj. Masirevich György — nagyszabású, nappal és éjszaka egyaránt lenyűgöző városképekben, hogy nem kell mást tenni, mint letisztítva a felesleges sallangokat és elcsúfító foltokat, feltárni és keretbe foglalni a szépségeket... rendszert, ritmust kell vinnünk a partvonalakba, kontraszthatásokkal kell fokoznunk a távlatokat, így megszázszorozva fog elénk tárulni a sok szépség, ami eddig mint homokbaesett kincs hevert a Duna két partján."

Véleményünk szerint ifj. Masirevich Györgynek és mindenkinek, aki a korzó átépítését akarja: igaza van. Fontosabb és úgylátszik nagyon időszerű kérdés: hogyan? Mert Jeszenszky Sándornak, amikor a mai korzót védi, könnyen igaza lehet. Egy rossz „városrendezői elgondolás"-ból helyrehozhatatlan hibák születhetnek. Ismerünk olyan hivatalos tervet, amely gyorsan és olcsón oldaná ugyan meg a kérdést, de teljesen elhibázott elgondolás szerint. Általában félünk a hivatalos tervektől. De még akkor is, ha hivatalos rajzasztalokon szerencsés megoldás születne, még akkor is elengedhetetlennek tartjuk, hogy ezt a problémát egy széleskörű tervpályázattal oldják meg. Magyar építészekben (és nem építészekben) számtalan elgondolás és ötlet szunnyad, ezeket napvilágra kell hozni. Egy nyilvános tervpályázatban benne volna a mai építésznemzedék ízlése, becsvágya, városszeretete, egész lelke s így lenne Budapest egyik legjelentősebb új alkotásából kortörténeti dokumentum, amelyből kiéreznénk az új Budapest korszakának ízlésvilágát, lelki és szellemi alkatát. A Dunakorzó és ugyanígy minden nagyszabású építőművészeti megnyilatkozás — erőpróbája lehet a magyar nemzeti építészetnek, persze csak akkor, ha itt és mindenütt egy egész építészgeneráció őszintén megnyilatkozhat. A kérdés érdemében ezért nem óhajtunk állást foglalni, de az átépítést és a térpályázat kiírását annál határozottabban sürgetjük.

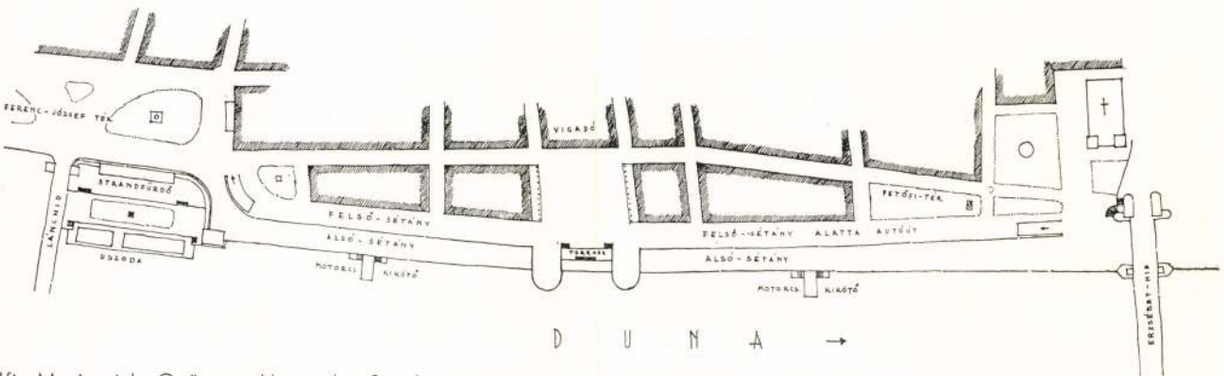

Ifj. Masirevich György (Hunyady Sándor) terve a Dunakorzó átépítéséről. — Alaprajz.

Ifj. Masirevich György (Hunyady Sándor) terve a Dunakorzó átépítéséről. A mai korzót a villamos eltávolításával kiszélesíti, egy felső és egy alsó sétányt képez ki, a felső sétány alatt autóúttal. A Vigadó-teret harmónikus, nyílt térré alakítja, egységét két oldalt nyugodt ritmusú árkáddal fokozza, amely egyszersmind a Hanglit pótló fedett kávéházi, illetve éttermi terasz, szabad és egészen új távlattal a Duna felé. A teret, mint az egységessé összefogott partvonal centrumát a Dunába nyúló két íves végződésű terasszal hangsúlyozza. A Ferenc József-hídnál, ahol most a teherhajók és raktárházak zavaros képe éktelenkedik, strandfürdőt tervez (esetleg a következő oldalakon ismertetett melegvizű úszó-medencével). E helynek azonban az a hátránya, hogy túlságosan exponált s a Lánchíd felől a kíváncsiskodók állandóan feszélyezik a fürdőzők neglizséjét. A terv természetesen a hajóállomásokat is eltünteti s helyette csónakkikötő mólókat láthatunk. Már ez az egy (kétségtelenül szép) terv is igazolja, hogy a Dunakorzó átépítésében nagyszerű lehetőségek vannak s ezt egy széleskörű tervpályázat sürgős kiírásával teljes egészében ki kell aknázni.

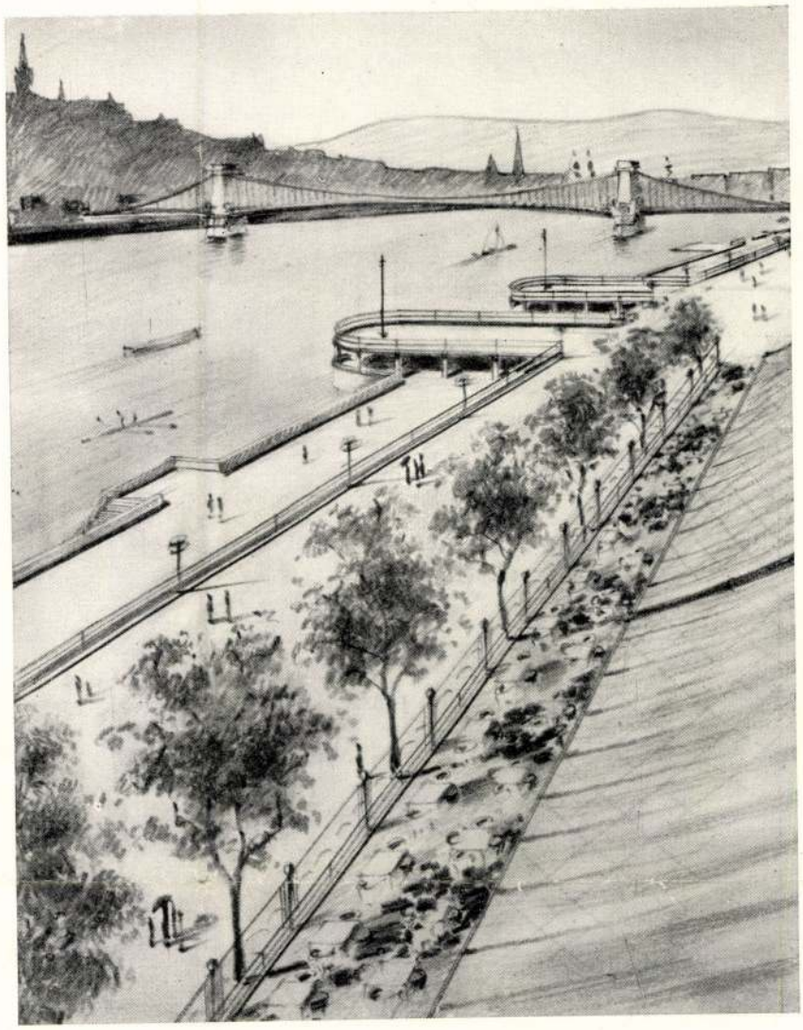

Ifj. Masirevich György (Hunyady Sándor): Az átépített Dunakorzó részlete.

Ifj. Masirevich György (Hunyady Sándor): Az átépített Dunakorzó a strandfürdővel.

Masirevich György dr.

BUDAPEST FÜRDŐ-ÜGYÉNEK egyik igen fontos (és meglehetősen elhanyagolt) kérdése a Duna felhasználása, modern, a „fürdőváros" programmjához illő dunastrandok létesítésére. Budapest meglévő dunai fürdői nem mindenben kielégítőek. A jobb strandok általában messze vannak, ami nemcsak közlekedési többköltséget okoz, de arra kényszeríti a fürdőzőket, hogy a fürdésre legalább egy fél napot áldozzanak. Olyan strandfürdőnk, amely lehetővé tenné, hogy egy vagy másfél órai szabad idővel rendelkező elfoglalt pesti ember olcsón strandolni tudjon, nincs. Ebből a szempontból még a Gellértfürdő és a Fedett-uszoda is messze van. A Gellértfürdő különben is az exkluzív közönség számára való, a Fedett-uszoda pedig főleg téli fürdő, nyári strandolásra sok okból kevésbbé alkalmas. A Belvároshoz közel vannak ugyan a nyári dunauszodák, de ezek csúnya, ízléstelen zárt ketrecek, hideg a vizük, napozásra és üdülésre szánt helyük alig van.

Ezt a problémát oldja meg a strandfürdőnek és uszodának (szabadalommal védett) szerencsés kombinációja, Kertész Ferenc műszaki főtanácsos strandfürdő terve. Képzeljünk el a pesti Dunapart mentén alkalmas helyen vízbe horgonyozott uszodát, melynek legalább két medencéje van. Ezek közül az egyik teljesen olyan, mint a mai úszómedencék, amelyen a folyóvíz teljesen keresztüláramlik. A másik medence szintén téglány alakú, de teljesen zárt teknő, melynek vize a külső víztől el van különítve. Ennek vize meleg, éppen úgy, mint a mai strandfürdők meleg parti medencéje. Az uszoda helyiségei nem épülnek zárt négyszögben, köröskörül, hanem egyik oldalán és pedig a nyilt víz felé, ahonnan a budai tájkép is élvezhető és ahonnan a napsugarakat kapjuk és ahol a Duna nyilt víztükrének közelsége a nyilt Dunafürdő illusióját kelti, széles plage alakul bőséges tartózkodó helyül a napozóknak. Az öltözők és egyéb helyiségek három oldalról veszik körül a medencéket, ezeknek lapos teteje is a fürdőzők rendelkezésére áll színes, árnyas ernyőkkel. A helyiségek fából készülnek, élénkszínű mázolással, körül színes virágszegéllyel.

A meleg medencében lehet melegített Dunavíz, lehet melegített vízvezetéki vagy kútvíz, de lehet termálvíz is. Az ilyen fürdő létesítése sokkal olcsóbb, mint az állandó jellegű fürdők. Egy ilyen strandfürdő a pesti part alkalmas pontján úgy építhető fel, hogy a Dunapart képét nem rontaná.

Az úszó strandfürdő gazdaságossága nemcsak a gyógyfürdők gazdaságosságát, de a jelenlegi strandfürdőkét is messze meghaladná. Kitűnő hozzáférhetősége ugyanis más strandfürdőkkel szemben olcsóbbá és így igen látogatottá tenné. Ilyenformán ez a strandfürdő nemcsak közszükséglet, hanem kitűnő üzlet is. A külföldiek szempontjából idegenforgalmi attrakció.

A tervet a Dunakorzó átépítésénél felvetett nagyszabású strandfürdő gondolatánál is fel lehetne használni. Bármi készül ugyanis a Dunaparton, kívánatos, hogy ott olyan parti vízmedencék, melyek sok helyet foglalnak és télen üresen tátonganának, ne legyenek. Így hideg és meleg vízmedencét a Duna vizében lehet elhelyezni. Az úszó strandfürdő gondolatát tehát életrevalónak találjuk s a pesti Dunapart rendezésével kapcsolatban szívesen felhívjuk rá az illetékesek figyelmét annál is inkább, mert a mai dunauszodák annyira ízléstelenek és a dunai fürdés lehetőségeit annyira nem használják ki, hogy ezt az idegenforgalom nagyjövőjű fővárosának, Budapestnek sürgősen rendezni kell.

tes munkáju megvalósításában. Távol áll tőlünk az, hogy ebben az épületben egy radikálisan modern épületet lássunk, egy építészeti alkotást, amely azt az építészeti szellemet, amely a mai kor vezető szellemeiben él és jó néhány épületben igazán testet öltött — köszöntsük. Capponi ezen műve kapocs a mult és a jelen között. Nagy, sokszázados tradíciók élnek ebben a műben, Róma évezredes tradíciói, melyektől nehéz, igen nehéz annak szabadulni, ki azok közepette növekedett és él, de amelyeket teljes egészükben elvetni, a mindenáron modernség kedvéért megtagadni, véleményünk szerint, nem is érdem, hanem inkább ideologikus bűn. A fokozatos fejlődés a természet törvénye, aki ötletszerüen, a kor irányát követvẽ ugrándozik, inkább hibázik, mint az, aki lépésről-lépésre halad előre. Viszont tagadhatatlan az, hogy az új szellemből nagyon sok él e műben, legalább annyi, mint a tradíciókból. S éppen ezáltal válik az tanulságossá!

Dr. Bierbauer Virgil.

Sajnálatos technikai okoknál fogva nem áll módunkban, hogy a már teljesen elkészült ház fényképét közöljük. *A szerkesztőség.*

„VASS JÓZSEF" DIÁKÜDÜLŐHÁZ BALATONSZÁNTÓDON

Ifj. Masirevich György műve

Masirevich György első munkáját mutatjuk be a következő képekben. A feladat nem volt egyszerű. Kevés pénzzel kellett egy igen komplikáltan fogalmazott feladatot megoldani. Hálótermeket kellett teremteni, amelyek a tér legjobb kihasználása mellett a legnagyobb férőhelyet nyujtják, — viszont ezt úgy kellett megoldani, hogy a kelet-nyugati ablakok alkalmaztassanak, középső folyosó nélkül. Ezen felül az egyik hálóteremcsoportot külön elérhetővé kellett tenni, hogy azokat diáknők is használhassák, függetlenül a másik, diákok által lakott csoporttól. Masirevichnek sikerült olyan megoldást találni, amely egyetlen ajtó lezárásával biztosítja e feltételt, a kijárást egy külső folyosó szolgálja. Minden hálóteremcsoportnak megvan a maga saját mosdója.

A szerkezeti kérdések sem voltak egyszerüek. 15 méterre a Balatontól a tőzegtalajra középfőfalas szerkezetet nem lehetett volna alkalmazni, csak nagy vasbetón alaplemezzel, a kivitelezett megoldásnál csak 1 m széles keretekre volt szükség. A hatalmas ablakkiváltásokat az építtető Mefhosz-nak a Máv. által önköltségi áron átadott használt vasúti sínek tették gazdaságosan megoldhatóvá. Így a nagy 3.34×1.50 m-es ablakok váltak alkalmazhatókká, anélkül, hogy azok költsége az épületet túlságosan terhelte volna. Ezáltal a ház lakóit nem zárja el a külvilágtól, azokat csak megóvja az időjárás viszontagságaitól. A Balaton nagy, kozmikus szépségei, derűs, napfényes ragyogása, viharok elementáris dühöngése és festői nagysága a házban tartózkodók számára is élvezhetők. A vasbetónfödémeket 5 cm-es kovaföld védi a hőségtől, az esőtől pedig kavicsba préselt kátrányszigetelés. Igen ötletes a keresztszellőzés a hálótermekben: a föd-

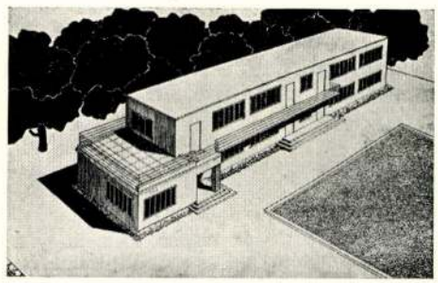

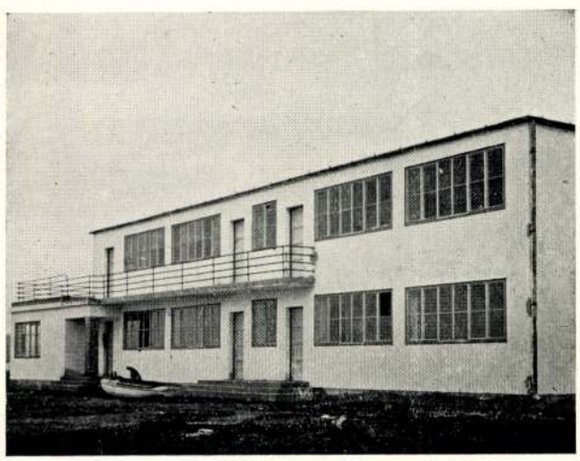

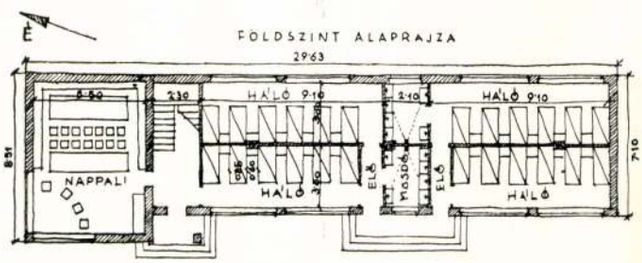

Alaprajz. A két hálóterem pár külön is használható. Az átszellőzésről a mennyezet alatt elhelyezett nyílások gondoskodnak

Tér és Forma
1930. 1. 24.

Kilátás Tihanyra

Kilátás Badacsony felé

mek alá iktatott 7 cm magas és 40 cm széles falnyílások biztosítják azt. Az építész ezeket a nyílásokat végül a világítótestek elhelyezésére is felhasználta.

Nem értünk egyet a nappali helyiség világításával: egyedül a nagy sarokablakból! A hátsó rész határozottan barlangszerű világítással bír, ami lehet, hogy fokozza a Badacsony és Tihanyra néző ablak hatását, meglehet, hogy meleg nyári napon hűvös sarkot teremt, de borús időben, előrehaladt idényben semmiesetre sem célszerű, mert ilyenkor csak az elülső sarok használható.

Az építést *Vass* József népjóléti és munkaügyi miniszter úr támogatása tette lehetővé, melyhez hozzájárult Budapest székesfőváros is. Végül meg kell említeni *Acsay* Bertalan építész, a Mefhosz elnökének szerepét is, aki agilitásával teremtette meg az első magyar diáküdülőotthont.

B. V.

A WESSELÉNYI UCCAI PÁLYÁZATRÓL

A magyar architektusok megszokták, hogy a Tér és Formára, mint az építőművészet általános érdekeinek objektív szószólójára tekintsenek és így remélhető, hogy ezúttal sem fogják különböző látszólagos inkompatibilitások feszélyezni abban, hogy ily szempontból fontos eseményre és kérdésre nézve tájékoztassa az azzal törődő közvéleményt. A Pesti Izr. Hitközségnek a dohányuccai templom mellé emelendő épületre kiírt tervpályázatáról van szó. Ennek lefolyása és elintézési módja egyedülálló. És hogy a jövőben sem ismétlődhessék meg hozzá hasonló eset — e soroknak egyetlen célja.

Mintegy másfél éve annak, hogy a Hitközség elsőízben írta ki a tervpályázatot. Akkor grandiózus feladatnak hirdették és ennek megfelelő apparátussal kívánták lebonyolítani. Közel 50 tervezőt szólítottak fel. A legelőkelőbb magyar építőművészek közül válogatták ki dr. Hültl Dezsőt, Korb Flórist és Reiss Zoltánt, a bírálókat. Ezek mellé meghívták Edmund Körnert, a híres német zsinagógatervezőt és Gerő Ödön műkritikust, aki e minőségében tisztes helyet vívott ki magának a mai magyar építőművészet kialakulásának történetében. Ekkor még 500 személyes templomot, nagy zsidó könyvtárt, múzeu-

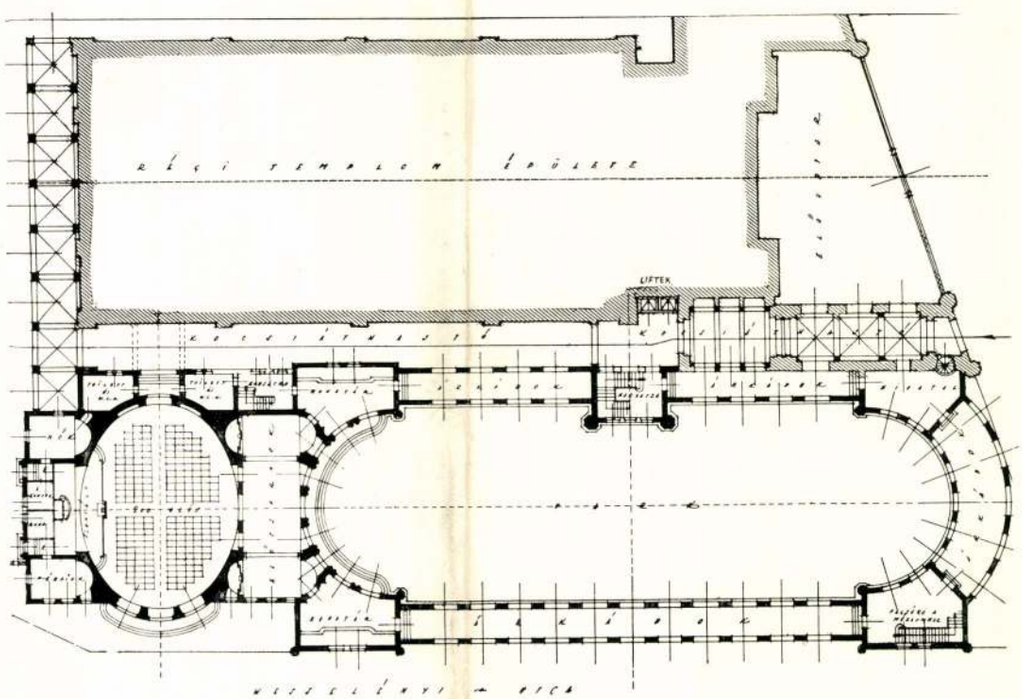

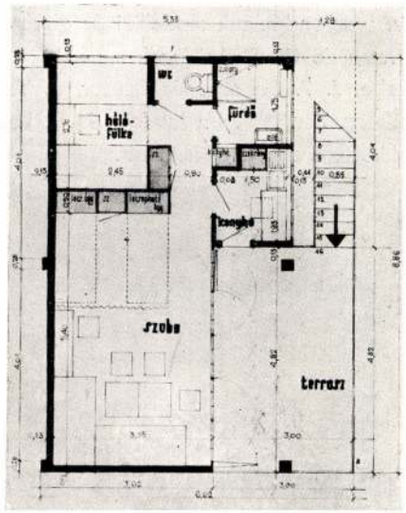

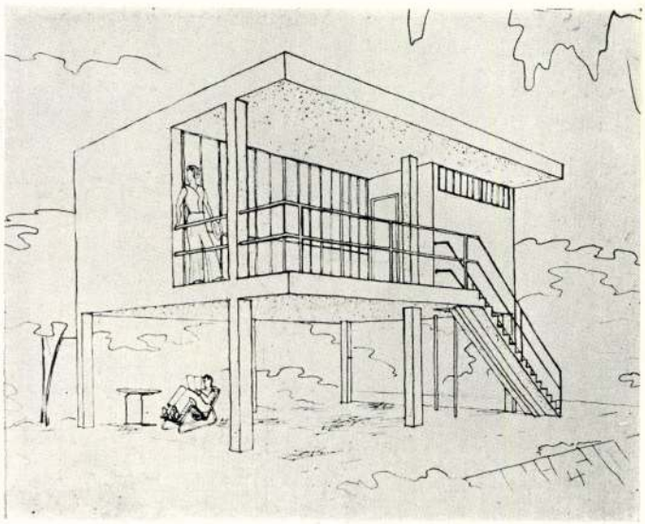

„Tahiti" jelű pályaterv. Vasbetonvázas, kitöltő falakkal. Alaprajz elég világos, inkább felépítésében kívánkozik a finomabb részletképzés. (Párkánya vastag, mennyezetig menő széles ajtó — drága!) Konyhaablaka túlmagas parapettel bír.

rendezésével, a telekosztásokkal és így a weekendházak és -telepek létesítésével.

Az orvos és biológus szerepe után — aki a megfelelő kedvező klimatikus, víz- és levegőviszonyok alapján alkalmas területeket kijelöli — a weekendezés lehetőségeinek megteremtése, úgyszólván teljesen az építészek és mérnökök kezében van letéve.

Az útrendezés és -építés, a vízmelletti partvédelem, a vízvezeték és csatornázás és más egészségügyi megoldások, a telekosztás és beépítési mód, a közlekedés, a kilátásvédelem, végül magának a weekendháznak és telepnek a megépítése mindmegannyi építészi, illetve mérnöki feladat.

A már meglévő fürdő- és gyógyhelyi törvény, s a — reméljük közeljövőben — beterjesztendő országos város- és községrendezési törvény alapján meg kell valósítani azokat a lehetőségeket, amelyek mellett megindulhat a valódi weekend-mozgalom, a nagytömegek belső idegenforgalma. A végcél a dolgozó tömegek weekendjének megszervezése, amely éppen annyira fontos népegészségügyi szempontból, mint amilyen nagyjelentőségű eszköz nemzeti kultúránk — értve ezalatt a honismereti és néprajzi kultúránkat — kimélyítésére.

A weekend-egyesület célja ennek a fejlődésnek minden eszközzel való elősegítése, melyet úgy a hivatalos körök, mint a társadalom felé kifejtett állandó szakszerű propagandával óhajt elérni.

Erre szolgálnak a vidéki helyi szervezetek, melyeknek vezetői a Budapesten tartott rendszeres központi ülésekkel egymással állandó kapcsolatot tartanak fenn. Továbbá ezt célozzák az ismeretterjesztő előadások, nyomtatványok és plakátok, főképp a már említett „Az utas könyve" kézikönyv, amely a belső vándorforgalom katekizmusa.

Az egyesület támogatja és kezdeményezi — természetesen altruista alapon — weekendtelepek létesítését. Az első ilyen már megvalósítás alatt lévő weekendtelep az esztergomi szépséges prímás-szigetre kerül. A prímás-szigeti telep — mely árnyas fáival és vízisport lehetőségeivel az ország egyik legszebb weekendező-helyének ígérkezik — első gondolatát és tervét Esztergom városa az O. M. W. E. veztőségével együttesen dolgozta ki, úgy műszaki, mint gazdasági szempontból, s remélni lehet, hogy a szép tervet semmi sem fogja megakasztani.

Budapest környékén a Soroksár melletti festői fekvésű Molnár-szigeten tervez nagyszabású weekend-telepet az O. M. W. E. budapesti helyi vezetősége, amely különösképpen tekintettel lenne a szociális célkitűzésekre, olcsó és nagy befogadóképességű létesítményeivel.

Karöltve a felderítő és adatgyüjtő munkával és az építőtevékenység támogatásával, az O. M. W. E. tagjai részére intézményesen óhajtja biztosítani a hétvégi pihenést, üdülést és szórakozást, amelyet kedvezmények nyujtásával, kirándulóutak rendezésével, nyaralóhelyek viszonyainak és árainak közlésével stb. valósít meg.

Természetesen meg kell gondolnunk, hogy nemcsak a nagyvárosi közönségről van szó, hanem éppen így gondolni kell a vidék hétvégi üdüléséről és szórakozásáról is, amely természetes adottságok folytán gyakran ellentétes kívánságokat hoz előtérbe.

A vidéki tömegek weekendezése egyrészt a vidékek egymásközti csereforgalmával, másrészt helybeli sport- és üdülőintézmények létesítésével vagy kifejlesztésével, végül előadások, színházi és filmkulturális kérdések előmozdításával oldható meg. Értelmes vezetés mellett a város és a vidék annyira hiányzó harmóniáját teremtheti meg a weekendmozgalom, hathatósan közreműködve a nemzeti élet egyik legfontosabb kérdésében.

Láthatjuk, hogy a weekendmozgalom kifejlesztésében a technikus társadalomra óriási feladatok várnak, melyek megoldásán kitartással, munkakedvvel kell dolgoznunk és sohasem szabad elfelejtenünk, hogy a dolgozó tömegek egészsége, testi és lelki harmóniája a nemzetek létalapja.

MASIREVICH GYÖRGY
építész,
az Országos Magyar Weekend Egyesület
műszaki igazgatója.

Francia weekend-házak modelljei és alaprajzai.
„Le Group de Cing" építészek munkái.
(P. Barbe, J. P. Sabatou és Dufour, P. Vago, I. Ginsberg, Frantz P. H. Joudain és A. Louis.)
„L'Architecture d'aujourd'hui"-ból.

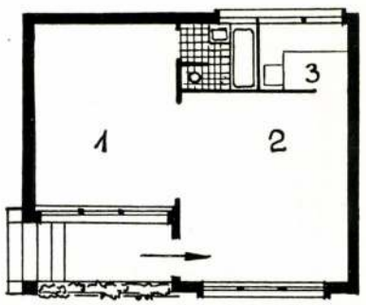

1 = háló, 2 = nappali, 3 = konyha.

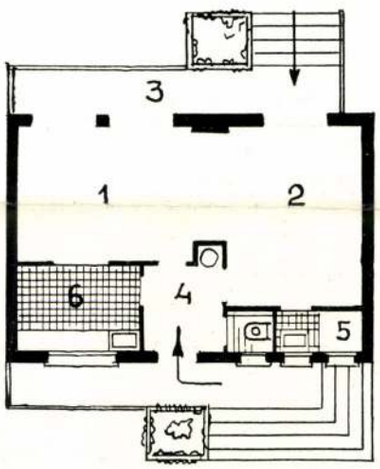

1 = nappali, 2 = háló, 3 = terasz, 4 = előtér, 5 = mosdó, zuhany, 6 = konyha.

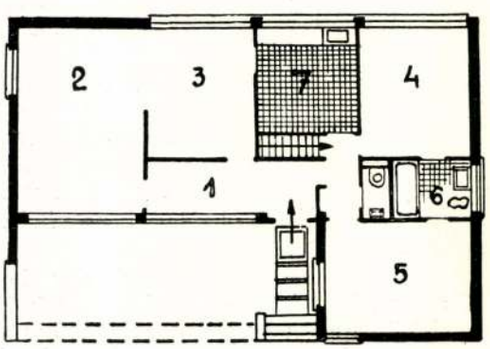

1 = előtér, 2 = nappali, 3 = ebédlő, 4—5 = háló, 6 = fürdő, 7 = konyha.

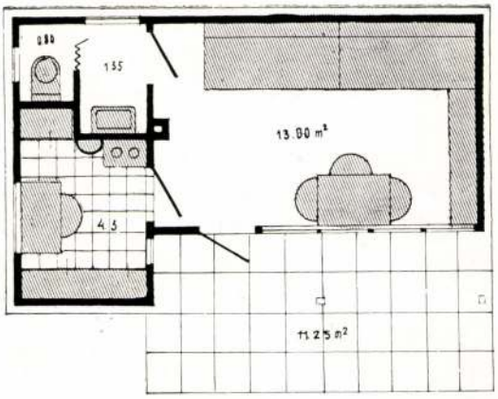

Eredeti földszintes megoldása.

Növekvő weekend-ház. Vasvázas falakkal készül. Emelettel bármikor kiépíthető. Földszinten a kis konyha és a kis lakó-hálóval kapcsolatos nagy fedett terasz. Emelete teljesen szeparálható hálófülke rendszerekkel. Molnár József építész terve.

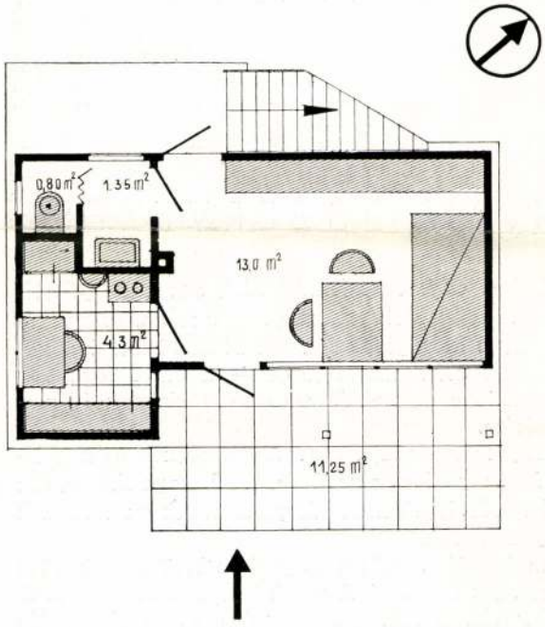

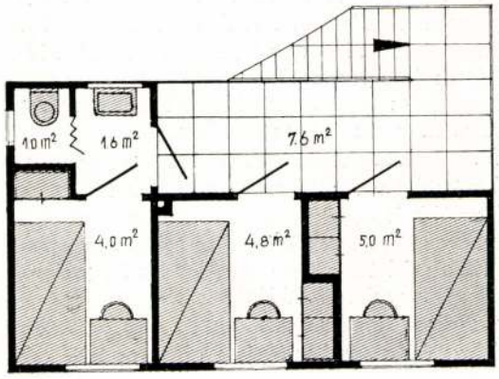

Dr. Vajna György és Társa kiadványaiból.

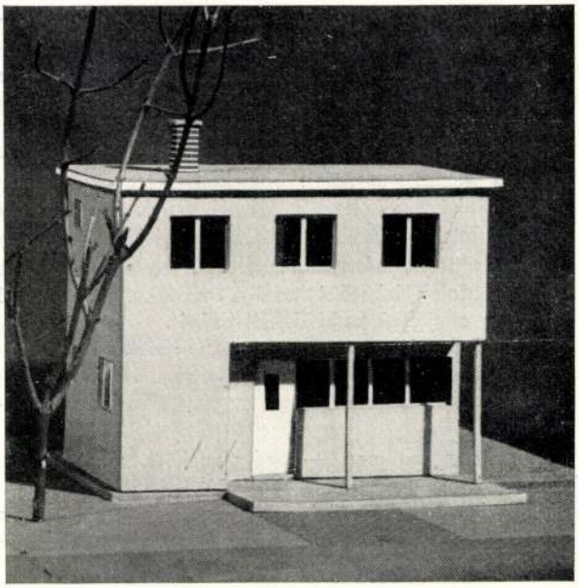

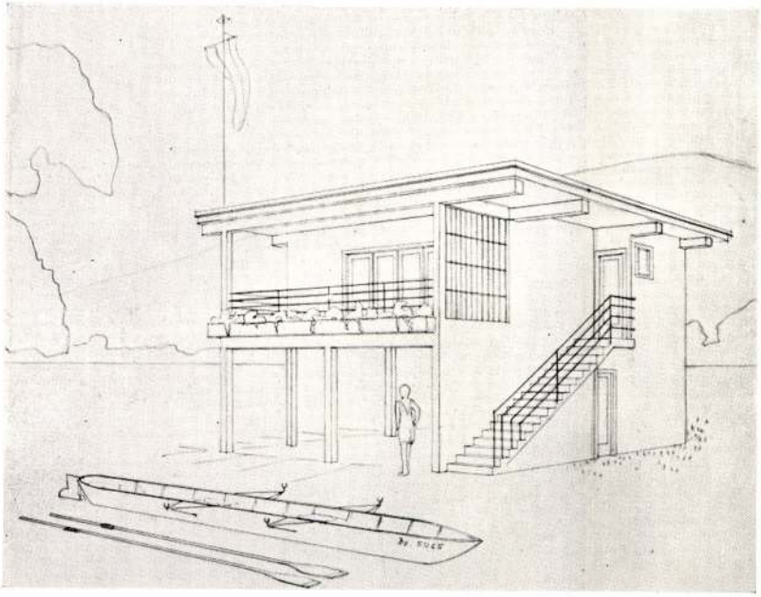

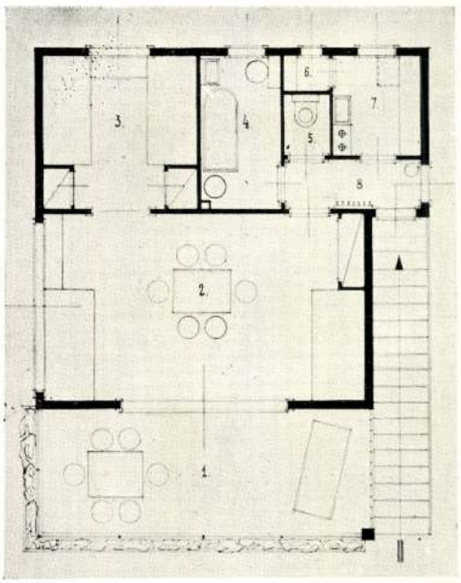

Állandó jellegű weekend-ház. Egészséges betonvázas konstrukcióval. Alaprajzi elrendezése: fürdőszoba túlméretezett, előszoba elhagyható. Jelmagyarázat: 1. veranda, 2. lakószoba, 3. hálófülke, 4. fürdő, 5. W. C., 6. kamra, 7. konyha, földszintjén a feljáró lépcső alatt szerszámkamra.

A WEEKEND-MOZGALOM MEGSZERVEZÉSE

Amidőn pár évvel ezelőtt néhány lelkes fiatalember a természet szeretetétől vezérelve, külföldi példák alapján a weekend-mozgalom szervezését elindította, sok ellenvetéssel és lekicsinyléssel kellett megküzdeniök.

Azt mondták sokan — minek a weekendezésnek szervezet, egyesület? Mindenki menjen maga pihenni és kirándulni a hét végén, ahová akar! A szervezés még a pihenést is mehanizálni akarja! E meggondolatlan kijelentésekre azóta fölényesen rácáfoltak.

A nagyvárosi élet, a túlfeszített lárma és hajsza ezer polipkarral csavarodik az egyén lelkére és testére, hogy szürke, sivárlelkű, mechanizált robotossá tegye.

A hétvég szabadulást jelent, az ezerkarú polip szorításából és — hála a fejlett közlekedési technikának — órák alatt kint lehetünk az erdők mélyén, folyók és tavak partján, végtelen mezőkön. A technikai civilizáció, amely az egyik oldalon már-már elnyeléssel fenyeget, cserébe a másik oldalon lehetővé teszi a természet pár évtized előtt még alig elképzelhető kiélvezését.

Menjen mindenki maga, ahová akar — mondják a szervezés ellenségei. Igen, valóban könnyen mehet az, akinek bőven van ideje és akinél az anyagiak nem számítanak.

Azonban a nagytömeg — pedig ezeknek munkabírása és egészsége adja a nemzet alapját — csak fillérekkel rendelkezik, melyekért rövid pihenőideje alatt újra vissza akarja szerezni a munkában elveszített testi és lelki frisseségét.

Felelősségteljes és szép feladat tehát ennek a legkisebb jövedelmű emberi rétegnek megadni a módot és a vezetést, hogy a hétvégeken újra felüdíthesse lelkét és testét a természet örök rezervoirjából — a lehető legkisebb anyagi áldozattal, mert hiszen csak a minimum áll rendelkezésére.

A tömegek weekendjét csak megszervezetten lehet kielégítően megoldani, s az O. M. W. E. megalakulása óta nem lankadó igyekezettel dolgozik ennek az eszmének a megvalósításán.

Minden fejlődés alapja a tárgy és a körülmények teljes ismerete. Az O. M. W. E. ennek jegyében évek során át kitartó munkával feldolgozta az összes hétvégi-nyaralás és -üdülés szempontjából számba jövő nagyobb városok és községek idevonatkozó adatait. A napokban megjelent „Az utas könyve" teljes enciklopédiáját nyujtja a magyarországi weekendezés szempontjából számba jöhető vidékeknek és városoknak.

Ezzel megtörtént az első lépés és most következik a technikus, a mérnök, az építész feladata.

Alapvető fontossággal bír az utak létesítésének és megfelelő karbantartásának kérdése. Ma, amidőn már az autobusz legalább is egyenrangúvá vált a vasúttal — s a természet élvezésére mozgékonysága folytán hasonlíthatatlanul több módot nyujt — az útkérdés tengelyévé lett a weekend-mozgalom fejlődésének is.

Az utak vezetése természetszerűleg a legszorosabb összefüggésben áll a weekendezésre alkalmas területek

Perspektíva 1935.

Másrészt, mert az építészet tárgyi tényezőinek vizsgálata még a legkiválóbb kezdeményezőknél is elakadt a racionalista aggályosságon, a nem materiális probléma félénk kezelésén és azon a meddő erőlködésen, hogy az alapkérdéseket biológiai tényekre visszavezessék.

A téralakítás objektív tényezőinek, az építész eszközeinek teljes tisztázása, amitől a rendetlenség emberei „dogmatizálás" címén irtóznak — elmaradt. A kezdeményező erőben bámulatosan gazdag iniciátorok zsenialitása ellenére. Ennek a feladatnak új alapokon való befejezése mireánk, fiatalokra vár. Türelmetlenül. Mert az e kérdések körül uralkodó káosz egyik lényeges oka annak, hogy új házakban az új építésnek nagyon kevés alapvető megnyilvánulását találjuk meg.

Ezen felismerések nélkül a legerősebb, kivételes érzések sem tudnak alakot ölteni (hacsak egyszer véletlenül nem), ahol pedig ezek az érzések is gyengébbek, és ez természetesen az átlag, a többség, ott nélkülük tényleg csak egy józan és becsületes „racionális építészethez" juthatunk és részben jutottunk is el.

De hát mit ér ez?!

Az építészet számunkra csak ennyit jelent? Legfeljebb technikailag összetettebb feladatot, mint mondjuk egy pár cipő elkészítése? A tér számunkra csak praktikus mozgási lehetőség s nem objektuma az alkotó emberi lélek örök kifejeződési vágyának? Sőt nem anyagnál tökéletesebben az, mert érzékiségtől elvontabb, szublimáltabb élmények hordozója lehet?

Hol van ezekben a házakban az a bátor és tiszta „lírizmus", amely időtlen élménye lehet minden elfogulatlanul érezni tudó, az építészet átélése iránt teljesen érzéketlenné nem vált embernek, amely a multnak nagy alkotásait élővé teszi s amelyből pl. egy Le Corbusier művei fakadnak. Aki szerint „az építészet ott kezdődik, ahol a számítás végződik." (Aki pedig a számítást sem veti meg, sőt, szabad idejében — ameddig volt neki ilyen — matematikával fejlesztette szellemét az építészetre, Perret tanácsa szerint és nem is egészen eredmény nélkül.)

Hol van ezekben az „új" házakban az a szépség, amely soha nem kerül és nem kerülhet ellentétbe a célszerűség követelményeivel, sem az anyagban megvalósítható szer-

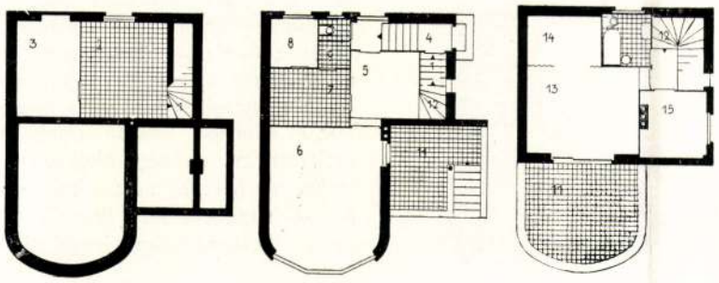

Bálint és Sándor: Családi ház

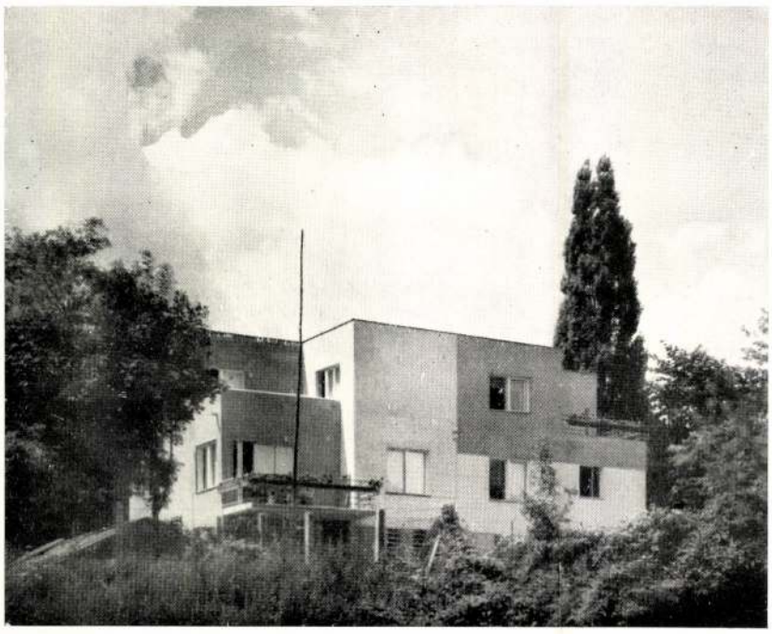

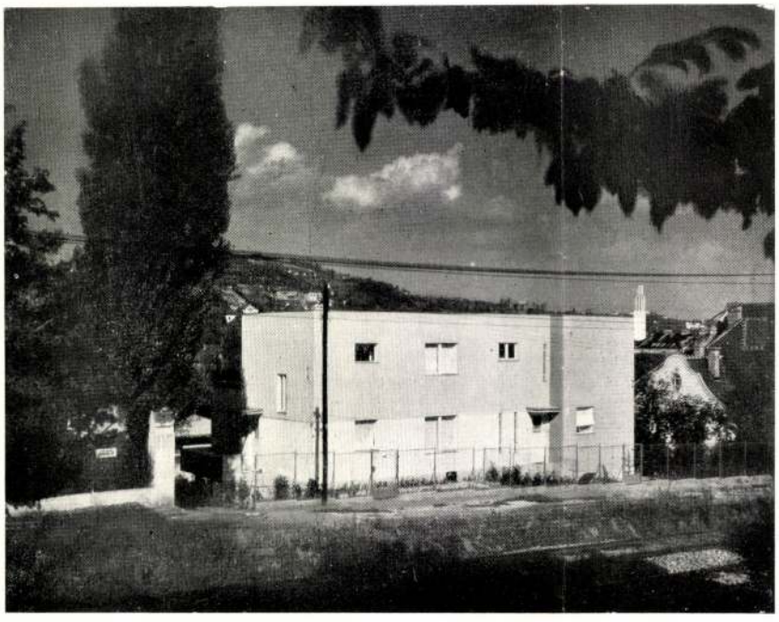

Ifj. Masirevich György: Ikerház
a Hűvösvölgyben
Kivitelezte: Rácz Ferenc
marosvásárhelyi, építőmester

kezettel, mert más törvényeknek engedelmeskedik, mint azok, de ezen törvényszerűségek ismeretében, azokkal együtt az építészet egész sokrétűségével együttlátottan jön létre. E helyett csupa konfliktus, zavar, elsikkadt gondolatok, külsőséges rendezgetés. Külön esztétika, külön szerkezet, külön alaprajz (funkciók). Egymással állandó surlódásban és összekeveredésben: „anyagszerűség" és „szerkezeti forma" mint a megjelenés tényezői (célnak látott eszközök), az alaprajznak alárendelt, azt hibás foltozgatások árán is szolgaian követő szerkezet, utólagos homlokzati „tologatások" által célszerűtlenül elnyomorított alaprajz. Szerencsés esetben a különböző tényezők fedésben vannak véletlenül, vagy a tervező ügyessége folytán, de az épület semmivel sem jobb. A különböző faktorok összhangja csak egyszerűbbé, könnyebbé, ökonomikusabbá teszi a tervezés munkáját, de csak lehetősége a többnek, tartalmat maga nem ad annak. Ennek az összhangnak az ad értelmet, ha egy gondolat, egy érzés szolgálatába áll. Mert mit ér a létrehozó folyamat egyszerűsödése, ha az eredmény semmitmondó?

Az új házakban ezt keressük: gondolati, érzésbeli tartalmat. Funkcionális, alaprajzi, szerkezeti, művészi koncepciót. Nem külön-külön, vagy egymás után, hanem az alkotó folyamat felbonthatatlan egységében. Ameddig azonban az alkotásnál sohasem szabad, addig a vizsgálódásnál szabad, lehet, sőt szükséges lehet az egyes összetevőket szétválasztani.

Egyes ilyen összetevőit az építészi munkának analizálni csak meghatározott műveken, vagy azoknak egy valamennyire egységes csoportján lehetne. Budapest mai lakóháztermelése (sajnos, „termelés" és nem „alkotás") azonban — az itt adott ízelítőből is láthatjuk — annyira heterogén, hogy az új építés egyes kiragadott addicionális elemeit (rendszeres analízisnek itt nem sok értelme volna, erre csak ott van szükség, ahol pozitívumokat vizsgálunk, nem ahol — sajnos — negatívumokat) bennük csak egész általánosságban kereshetjük.

Tér és Forma, 1934. 9. 7. (Új magyar építés)

Masirevich György és Ligeti Pál

Ezután pedig még két tervet kell közelebbről megnézni, amelyek a Pogány-féle tervnél még bátrabban hangsulyozzák a fürdővárost. Szerzőik: ifj. *Masirevich György* és *Ligeti Pál*. Ők talán legeredményesebben győzték le azokat az akadályokat, amelyeket éppen a hivatalos városrendezés állit lépten-nyomon. Csak egy momentumra utalok: az egész pályázaton mindig kibukkan a tervezők veszödése olyan adottságokkal, amiket a hivatal létesitett. Ott van a Bethlen-udvar és a polgári iskola, olyan jelentékeny objektumok, amiket csak

Pesti Hirlap 1934. január 11., csütörtök.

egy végleges városrendezés vonalába lett volna szabad állitani. És lám, maga a főváros rakta ezeket oda olyan ötletszerüen, mintha a Tabán rendezéséről szó se lett volna, s mikor megint ötletszerüen nekiestek a rendezésnek, ez a két nagy kolonc ott lóg a fantázia nyakán és a müvészek ezekhez a gombokhoz próbálnak kabátokat szabni. Ne tudja a jobb kéz, hogy mit csinál a bal: ez semmiesetre sem helyes várospolitikai elv, pláne, ha ezt azzal toldjuk meg, hogy a jobb kéz ne is jusson egyéb feladathoz, minthogy a balt ne vegye tudomásul.

Márkus László.

Tüzes zavar a Tabánban.

MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG.
SOCIÉTÉ HONGROISE DE GÉOGRAPHIE.
1872.
BUDAPEST,
VIII., FŐHG. SÁNDOR-UTCA 8.

Budapest, 1934. január hó

Igen Tisztelt Titkár Ur !

Tisztelettel van szerencsénk szives tudomására hozni, hogy a közeli napokban Társaságunk egy megbizottja tiszteletét fogja tenni.

Ezzel a levelünkkel bátorkodunk már előre nagybecsü támogatását kérni kiküldöttünk részére, mert látogatásával Társaságunk nemzetnevelő és országos ér-

Épület diszitések ugymint **gipsz, kő, stuccatur**
irvány munkák elkészitésére.
virágtartók és **szökőkutak** különleges készitője.

17
la
n-
ll.,
u-
02
45
e-
it
k.
t.
0

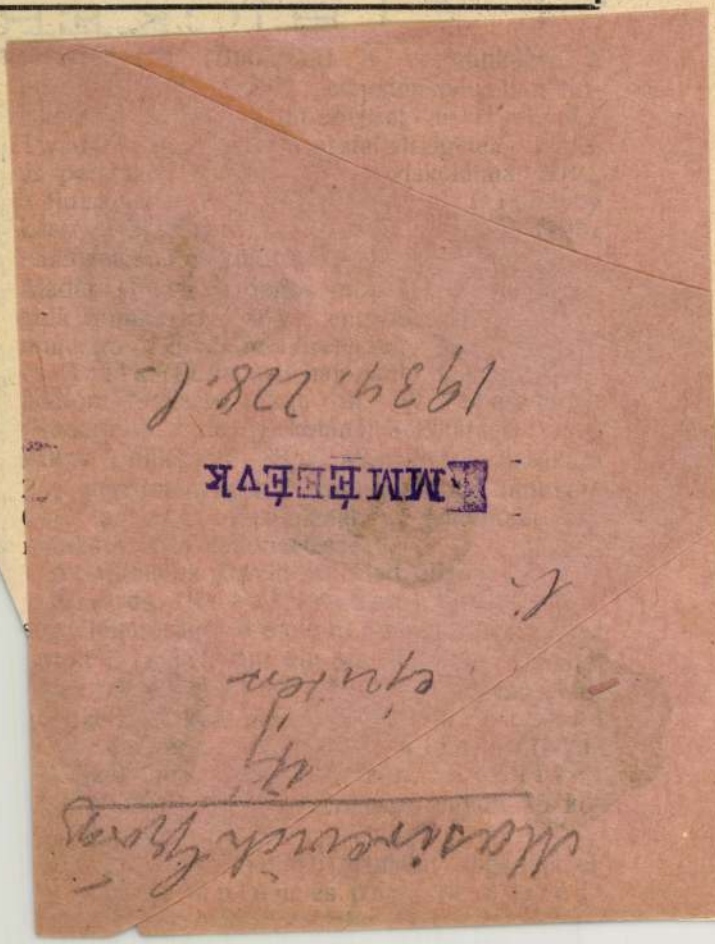

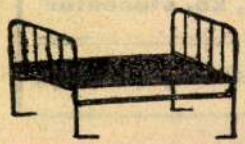

Honi i
Árjegyzék és költségvet
HICKER

árengedéssel, Prcsek János (Bécsujhely) dolomitra (szabálytalan ajánlat), dr. Curti Sándor (Winzendorf) dolomitra 11·50 kor., Schreiner János (Fraknó-Ujtelek) dolomitra 12·50 k., Dolmájer és Schiller bazaltra 20 k. és gödörkavicsra 10·20 k.-val. m³ ként. Ajánlatot tett még a fuvarozásra Rozsenits József soproni fuvaros.

Dr. Curti Sándor és Dolmájer és Schiller cég ajánlatát a városi közgyülés elé terjesztik.

Győr. (Iskola épité's.) A Bőnyrétalapon létesitendő áll. iskola épitésére a győri m. kir. államépitészeti hivatal december 15-én árlejtést tartott Ajánlatot tettek: Neumann Samu (Komárom) 40630 k. 09 f., Schlosser-Wurda Teréz utódai (Győr) 41461 kor. 93 f., alternativ 40860 k., Hajagos And (Komárom) 39579 k. 67 fillérrel.

Az ajánlatok felett Bőnyrétalap köszé járósága fog dönteni.

Kolozsvár. (Földfeltésimunk várad állomáson.) A má üzletvezetősége december tartott a Nagyvárad állomáso tatótelep feltöltési munkáinak e latot tettek: Goldschmied pest) 60 000 kor., Geiringe vitz (Budapest) 54.000 kor., K (Nagyvárad) 59.000 kor.

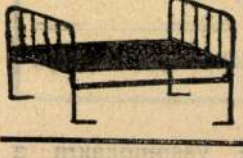

Honi ip
Árjegyzék és költségvet
HICKERC

árengedéssel, Prcsek János (Bécsujhely) dolomitra (szabálytalan ajánlat), dr. Curti Sándor (Winzendorf) dolomitra 11·50 kor., Schreiner János (Fraknó-Ujtelek) dolomitra 12·50 k., Dolmájer és Schiller bazaltra 20 k. és gödörkavicsra 10·20 k.-val. m³ként. Ajánlatot tett még a fuvarozásra Rozsenits József soproni fuvaros.

Dr. Curti Sándor és Dolmájer és Schiller cég ajánlatát a városi közgyülés elé terjesztik.

Győr. (Iskola épitése.) A Bönyrétalapon létesitendő áll. iskola épitésére a győri m. kir. államépitészeti hivatal december 15-én árlejtést tartott Ajánlatot tettek: Neumann Samu (Komárom) 40630 k. 09 f., Schlosser-Wurda Teréz utódai (Győr) 41461 kor. 93 f., alternativ 40860 k., Hajagos Andor (Komárom) 39579 k. 67 fillérrel.

Az ajánlatok felett Bönyrétalap község elöljárósága fog dönteni.

Kolozsvár. (Földfeltésimunkák Nagyvárad állomáson.) A máv. kolozsvári üzletvezetősége december 5-én árlejtést tartott a Nagyvárad állomáson létesitendő vontatótelep feltöltési munkáinak előállitására. Ajánlatot tettek: Goldschmiedt József (Budapest) 60 000 kor., Geiringer és Razsovitz (Budapest) 54.000 kor., Kemény Béla (Nagyvárad) 59 000 kor.

Épület diszitések ugymint **gipsz, kő, stuccatur**
irvány munkák elkészitésére.
virágtartók és **szökőkutak** különleges készitője.

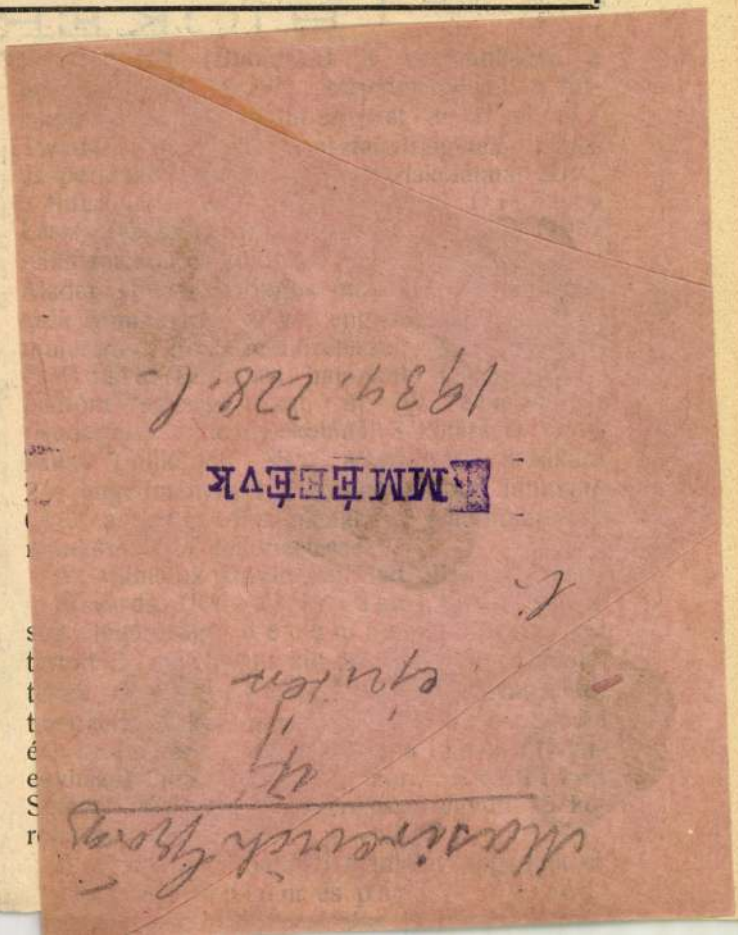

AZ ÉPITÉSZ:

Az embert akarjuk szolgálni

Irta: Bierbauer Virgil dr.

építészmérnök, a Tér és Forma szerkesztője

Építészetünk jövőjéről nehéz még csak hozzávetőleges képet is alkotni — éspedig azért, mert az építészet feladatairól és célkitüzéseiről való vélemények napjainkban felette eltérőek. Az építészet virágzó korszakaiban, amikor egységes stílus felfogás termötalajából fakadtak az építészeti alkotások mind a társadalom, mind az építészvilág egyértelmüleg gondolkozott, — ma ellenben, amikor egy sok évszázados fejlödés befejeződött, egy irány lealkonyodott s egy egészen újszerü felfogás van kialakulóban, amikor a célkitüzések az eszközök, a formanyelv újjászületőben van, — ma a felfogások eltérőek, a nézetek nem egyszer élesen ellentmondóak. A mult században az építészi ideál a szép, tetszetős, — akkor tetszetős! — külső megjelenés volt s ennek többnyire alárendelték az épület gyakorlati rendeltetését. Szük tömegszállásokat tartalmazó házak elé történelmi stílust mímelő homlokzatot raktak, s pl. az ablakok elosztását, nagyságát, arányát a homlokzat szabta meg, nem pedig a homlokzat mögött fekvő helyiségek megvilágítási szükséglete! Bérházat és kórházat, hivatali épületet vagy iskolát egyaránt valamely történelmi stílust utánzó homlokzat mögé rejtetett, mert a homlokzat nem az épület belső tartalmának tükre volt, hanem egy történelmi szépségideál többé-kevésbé sikerült utánzata, — utánzat, amely nem sokat törödött az eredetinek más rendeltetésével, más méreteivel, más, s rendesen nemesebb anyagaival!

Ezzel éles ellentétben a korszerüen gondolkodó építész a tervezés közben elsősorban arra az emberre gondol, aki majd az épületben tölti életét: ott dolgozik, ott pihen, családjának örül. Arra törekszik a mai építész, hogy a ház minél jobban megfeleljen annak az életnek, amelynek keretéül az épület rendeltetett. Az építész az optimális életkörülmények megteremtését tartja elsőrendü kötelességének. Ez azonban távolról sem jelenti azt, mintha lemondana arról, hogy az épület szép és tetszetős legyen, behízelgő és megnyerő formái által hasson! Azonban a mai építész a szépséget a gyakorlati céloknak megfelelő térbeli elgondolásából vezeti le, felhasználja annak sokszoros adottságait, él a mai anyagok és szerkezetek páratlan, soha nem látott lehetőségeivel, — s mindez elemekből alakítja azt széppé. És éppen, mert ilyen lehetőségekkel rendelkezik, semmi szükségét nem látja annak, hogy az épületét távoli korokból áthozott formákkal „szépítse" meg. Azok a formák erecdeti helyükön a szükségletekből, belső tartalmakból, anyagokból és szerkezetekből virágzottak fel — s a mai építészben van annyi önmagába fektetett bizalom, hogy a mai adottságokból új szépséget tud kicsiholni.

Mivel korunk egy építészeti megujhodásnak kezdő korszaka, — véleményeiben bizonyos mértékig kettészakadt. Azok, akik mint építészek a mai életet ismerik és annak követelményeivel számolnak, szükségszerüen másképen látják a jövőt, mint azok, akik még ma is a mult szépségideáljainak alapján állanak. Ilyenek még ma is vannak, s hirdetik, hogy ami évezredeken át szép volt, miért ne lenne ma is szép? A közönség laikus része ezt a naiv érvelést többnyire elfogadja, noha a tervezésnek egy multbeli szépségideálból eredő tökéletlenségét önmaga élete tehertételeként viseli. Mindez azonban csak lassan válik a laikusban, a lakóban tudatossá, és pedig azért, mert a célszerütlen építést a megszokás hatalma védi, mert tudatos megfigyeléssel ismerhetni csak fel azokat a károkat, melyeket egy célszerütlen elrendezésü, rosszul megvilágított, hiányosan szellözött lakás a mindennapi életre ró. Ha mint építészek felhívjuk a lakók figyelmét erre, rendesen elcsodálkozva hallgatnak meg, mert minderre ök — úgymond — soha nem gondoltak. De gyakran megtörténik, nevezetesen frissebb, kevésbé elfásult lelkűeknél, hogy néhány nap mulva megköszönik felvilágosításainkat.

Nem lehet kétséges az, hogy a jobb és célszerübb, a feladatból és anyagokból, szerkezetekből levezetett szépséggel teljes építészeté a jövő, tehát azé, amely nem a külsőséges szépségből indul ki, hanem az emberi élet szolgálatából. És ha körülnézek a főváros, az ország építészeti adottságain, ha beható és komoly vizsgálat tárgyává teszem pl. lakásviszonyaink sajnálatos mivoltát, akkor ez még jobban megerősít véleményemben. Budapesten a mult századnak és századunk elejének építészeti fejlődése olyan sajnálatos állapotokat teremtett, amelyeket tovább türni nem lehet. Nem lehet türni azt, hogy a jövő még megszaporítsa azokat a sötét és levegötlen kútszerü udvarok körül felépített bérkaszárnya szörnyetegeket,, amelyekben a lakószobák 42 százaléka — 1—2 szobás lakások 75 százaléka — torkollik az udvarra. Minden jóérzésü embernek legyen az építész, avagy lakó, kötelessége ezek ellen tiltakozni, s a jobb házak építéséért lándzsát törni, még akkor is, ha ez esetleg a telkek kihasználhatósága és így a telekérték rovására megy. Annál is inkább, mert ma már gyakorlati tapasztalat az, hogy szük, levegötlen, napfénytől óvott bérházak elnéptelenednek s az új, jobban megtervezettek lakásai jobb áron kelnek el. S mindez teljes mértékben vonatkozik a lakóházakon túl középületeinkre. Egyenesen érthetetlen, hogy volt idö, amikor az olasz renaissance vagy osztrák barokk homlokzat mögött véltek elhelyezni reprezentatív hivatalokat és íróasztal soraival megrakott munkahivatalokat, iskolákat és kórházakat, úgy, mintha mindezen különböző célú épületek rendeltetésüknél fogva nem támasztanának eltérö igényeket. Érthetetlen számunkra az, hogy amikor középületeink homlokzatainak stílusszabatosságára a tervezök semmiféle fáradtságot nem kíméltek, a belsőelrendezés terén minö kirívó hibákat követtek el! Ha másból nem, úgy mindennek fokozatos elismeréséből ki kellett alakulnia a mai építész nemzedékben egy új építészeti felfogásnak, amely szakít az esztétikumnak túlzott előtérbe helyezésével, amely emberibb szempontokat kíván kihangsúlyozni, s amely a szépséget nem célnak, hanem végső eredménynek minösiti.

Ez az új építészet mélyebben és igazabban lesz magyar, mint azok a kísérletek, amelyek úgy akartak magyaros, nemzeti építöstilust megteremteni, hogy a világ építészeti multjának díszitései helyett a magyar népi textiliák és kerámiák remek — ott az anyagból nött — díszitményeit rakta a házak falaira, anélkül hogy a házak belső szervezetét a magyar életre szabta volna. Az igazi magyarosság, az építészet igazi nemzeti mivolta csak a belsönek igazi átértéséből nöhet — nem pedig a díszitményekből, azok átvételéből és alkalmazásából. A magyar paraszthäz magyaros mivoltában senki sem kételkedik — dacára, hogy fehér síma falait nem díszitik „tulipán és pávaszem". Az új építészet síma és fehér házaira vajjon miért mondják, hogy nemzetközieK?

Egészséges építészi szellemet

Irta: ifj. Masirevich György

Az utóbbi esztendöben, úgy napi sajtó hasábjain, mint a komoly szakfolyóiratokban — sőt külföldi lapokban is — sok kritikát olvashattunk a magyar építészet meddőségéről, az új épületeknél hiányzó egyéni kifejezésről és természetesen elsösorban Budapest építömüvészetének sok egyéb hibájáról.

Az építömüvészet eredményeiért és hiányaiért az építészek felelösek, azonban jó építészek csak az építtetök — közületek és magánosok — hozzáértése és jóindulata által megtermékenyített szellemi talajban fejlödhetnek és alkothatnak.

A magyar fiatal építészek — és építészet — jövője a jelenlegi helyzet után ítélve a legszomorúbb lenne, ha nem remélhetnénk a helyzet megváltozását.

Semmisem természetesebb, mint hogy az építtetőnek és vállalkozónak teljesen mindegy: az épület milyen megoldással és külsővel bir, annak építömüvészeti értéke nem jelent semmit, egyedüli törekvés a minél nagyobb jövedelmezöség. Tehát a lehető legolcsóbb anyagokkal, a telek legnagyobb kihasználása mellett építeni, s a lakásokat a legdrágábban kiadni. A túlzott nyerészkedési szellem eredménye siralmas és minden más, csak nem „építömüvészet".

Az igazi, komoly építés, csak a tervező és kivitelező komoly együttdolgozásával képzelhető el, ahol — mint a középkori céhrendszernél — az egyszerü kömüves is részt vesz a mü megalkotásában.

A fiatal tervezőépitész számára, mivel a közületek építkezéseinél az idősebbek befolyása miatt ritkán juthat munkához, a bérházépitkezések spekulációs világában pedig nem tud érvényesülni, a családi házak tervezése marad mint egyetlen munkakör. Itt pedig a közönség hiányos építészeti müveltsége — amely a tervező építészt gyakran felesleges és drágító tényezőnek tekinti — azt eredményezi, hogy inkább építenek kis kömüvessel vagy vállalkozóval, nem tudva különbséget tenni a jó vagy rossz alaprajz, a habarcsdíszekkel telerakott homlokzat, vagy célszerü modern külső között.

Az adott helyzet szerint a fiatal építészgeneráció jövője sivár, annál is inkább, mert a legutóbb kiadott pénzügyminiszteri rendelkezések teljesen meg fogják állitani az építkezéseket, a néhol akadó kevés munkát is megszüntetve.

Ezeket látja az építész itthon, mikor mostanában külföldről a leghatalmasabb, átfogó építészi programok megvalósitását jelentik. Musolini évi kettőszázhatvanmillió pengö értékü munkát akar teremteni az építöiparnak és összesen százötvenezer lakhatatlan falusi házat akar lebontani, helyette modern, egészséges lakásokat építve.

Az angol kormányzat a „slummok" teljes kiirtását határozta el, óriási összegeket jelentő többéves programmal. Ha ez megvalósul, Anglia egy csapásra a legegészségesebb lakások országává fog válni.

Mindezek ellenére itthon sem szabad elvesztenünk a reményt és törekednünk kell az egészséges építészeti szellem megteremtésére, melynek főbb céljait a következökben lehetne összefoglalni:

Sürgösen át kell szervezni a közigazgatást és mindazon pozíciókra, ahol bebizonyult, hogy jogi tudás egyedül nem elég, oda kell állitani a jövő hivatalnoktipusát, a jogi és műszaki müveltséggel egyaránt rendelkező közigazgatási mérnököt, illetőleg közigazgatási építészt. Lehetetlen állapot az, hogy Budapestnek még ma sincs műszaki alpolgármestere, holott a műszaki osztályok egymagukban nagyobb iétszámmal bírnak, mint az összes többiek együttvéve. *Lehetetlen, hogy adómentességi rendeleteket, — melyek óriási építészeti és városrendezési fontossággal birnak — a városrendezés műszaki alapfogalmait sem ismerő hatóságok alkossanak, a mérnöki kar meghallgatása nélkül.* A megfelelő szakemberek kiképzésére módot kell adni a főiskolákon és kedvezményekkel kell elősegiteni a közigazgatási mérnökök és építészek kiképzését.

Rendezni kell a tervezői és kivitelezői munkakör elválasztását, melyet az építészi kar már évek óta sürget. Elsőrangú nemzetgazdasági érdek, hogy a családi házak, ahová éppen a közösztály és a kispolgári osztály fekteti be megtakarított pénzét, jól épitett, célszerü, csinos és izléses házak legyenek és ne olyan kellemetlen sivár épületek, melyekkel ma találkozunk a külterületeken.

A hatóságoknak helyes adópolitikával és a szakképesités kérdésének rendezésével ki kell irtani az építökereskedelmi nyerészkedő vállalatokkat, nehogy ezek továbra is destruálják az építöipar szellemét.

A közönségtől és az építtetöktől pedig azt kérik az építészek, hogy mindenki vegyen részt érdeklödésel, kritikával és szeretettel egy egészséges, jövő magyar építömüvészeti korszak szellemi légkörének megteremtésében.

AZ UJSÁGÍRÓ

Szabadság és megkötöttség

Irta: Németh Imre,

a Magyar Országos Tudósító felelős szerkesztője

A jövő a jelenből bomlik ki; ha tehát a jövő útját keresem és elgondolom, mi az, amit a jövőben másnak szeretnék, legjobb, ha a jelen állapot őszinte megvizsgálásához fogok...

Minden kor, amelyben jövőt építő elszánás ébredezett, mély és erős önvizsgálaton kezdte. A múlt század harmincas és negyvenes éveiben Széchenyi gyötrelmes gyónásában szakadt fel a jövőt kereső magyarság önvizsgálatának hangja, de feloldozás azért nem következhetett rá, mert a kor tehetségben sziporkázó, de hiú nemzedéke nem tudta átvenni ennek az önvizsgáló szenvedélynek kemény és tisztító bánatát. A fáradt nemzet pedig szívesebben hajolt a nagysága előtt leboruló hódolás mámorába, mint a nemzeti bűnöket átkozó szent düh korbácsa alá.

Széchenyi legközelebbi örököse, Ady Endre sem járt sokkal jobban saját nemzedékével; de a sors korbácsa szögesebb volt, mint Ady ostora és az Adyt követő nemzedék e sors-korbács szaggatása alatt nyögve, lázasan keresi tovább az Adymutatta bűnök gyökerét, a bűnök igazi bánatát és a bűnök alól feloldó új magyar életforma kegyelmét.

Ennek az „önvizsgáló nemzedéknek" az a része, amelyet Szekfű Gyula „alakuló elite"-nek nevez, a maga kis körében mintha megtalálta volna már a bűnöktől és azok következményeitől való szabadulás útját. A maga szük fórumain olyan tárgyilagos nyugalommal és fölénnyel beszél múltak és jelen bűneiről, a bűnök orvoslásáról, a maga „szigorúbb erkölcsének" törvényeiről és az illuzióktól fosztott, tehát egészségesebb magyar jövőről, amire csak a feloldozottság harmóniája képes.

Át tudja-e adni ez az elite a maga feloldozottságát, jövőt látó biztonságát, szigorúbb erkölcseit és a maga gyötrődő, verejtékes önvizsgálatának tiszta eredményeit a szélesebb magyar élet számára? Szét tudja-e sugározni azt a tisztultabb és igazabb magyar tudatot, ami a történelmének ezeréves nádasában tévelygő nemzetet a maga teljesebb, emberibb, európaibb sorsa felé irányitaná?

Az átadás lehetőségének egyik legfontosabb tényezője a napisajtó volna, mert — különösen Magyarországon — a napisajtó a közvélemény, a köztudat formálásának, alakításának még mindig leghatalmasabb eszköze.

Már most az a kérdés, teljesitette-e és teljesíti-e a magyar sajtó hivatásának legmagasabbrendű feladatát, amit történelmi létünk legszörnyűbb bukása után teljesítenie kellett volna: előkészíteni a kollektív magyar lelket arra a töredelmes lelkiismeret-vizsgálatra, amit a jobbak, a maguk árva kisebbségében, már elvégeztek; vezetni, irányítani, izgatni ezt a mindig kifelé bámészkodó nagy magyar lomhaságot vagy legjobb esetben izgágaságot, a befelé való nézésre, minden belső bajának, hibájának átkutatására, arra a nagy, belső revizióra, amit a magyarnak a maga történelmi szemléletétől kezdve, politikai, kultúrális, gazdasági organizációját át, az utolsó kis zsellércsalád életrendjéig, minden problémáján el kell végezni, ha a „boldogtalan kis népek" e siralomvölgyében valaha még igazán történelmi feladatot akar vállalni?

Szolgálta és szolgálja-e a magyar sajtó kollektivuma ennek a nagy belső revizionak ügyét úgy, ahogyan azt szolgálnia kellett volna.

Meggyőződésem szerint: nem!

Az ellentmondó legfeljebb kivételekről beszélhet. Itt-ott egy-egy cikkről, egyes publicisták és ujságírók jószándékú kísérletéről, de nem a magyar napisajtó kollektív erőfeszítéséről.

Ennek a bajnak természetesen a magyar élet általános szerkezeti és szervezeti hibáiban kell gyökerét keresni, de a sajtó autonóm életterületén fellelhető okai is vannak.

Az általánosabb okok közé tartozik a sajtó valódi szabadságának jóformán teljes hiánya. Ne tessék itt politikai szabadságra gondolni! És teljes szabadságra sem. Én olyan relatív sajtószabadságra gondolnék, amit minden *külső* támogatásról lemondó, *csak a maga tőkeerejére támaszkodó* sajtóvállalkozás valósithatna meg, de ennek a tőkének is a legszervesebben az egész nemzeti élet legbensőbb energiáival kellene kapcsolatot tartania.

Valljuk meg, nálunk ma ilyen tőke alakulásáról álmodni sem lehet. És ilyen körülmények között minden lapkiadó vállalkozásnak hátvédet kell keresnie a nemzeti élet e szük kategóriájában, olyan külső csoportoknál, amelyek őt megélhetésében akár tőkeerővel, akár hatalmi eszközökkel segitik.

Már most ki az a naiv ember, aki el tudja képzelni, hogy ez a lapok mögött álló szük kategória arra izgassa saját kitartott sajtóját, hogy ennek az egészségtelen strukturának alapokára, a nemzeti bűnökre, mutassan rá és azoknak megbánására egy észszerű, igazabb élet elszánt akarására tanitsa ki a nemzettömeget.

Ne tévesszen meg senkit, ha itt-ott a belső átformálódásról, a mi nagy belső revizionk egy-egy részletkérdéséről lát cikkeket. Tessék megfigyeni: ha egyik orgánum bátor kézzel nyúl a föld kérdéséhez, ugyanabban az orgánumban nem lehet behet beszélni a bányák és iparvállalatok problémáiról, de történelmi szemléletünknek arról a gyökeres revíziójáról sem, ami nélkül elszakadt kisebbségeink égő életét meg nem menthetjük. Valószínű, hogy az ilyen lapnál ezeket a kérdéseket egy -dasági és egy politikai hatalmi csoport fogja le.

A politikai hatalom lapjai pedig alá vannak vetve azoknak a megkötöző összefüggéseknek, amelyeknek ma a legjobb szándékú és a nemzeti jövőt komolyan szolgálni akaró politikai hatalom is alá van vetve.

Szabadság tehát nincs. De kevés és erőtlen az a szándék is, ami a rabságból való kiszabadulás felé vinne.

Az ország szegény. Olyan jó, egészséges, szabadabb sajtót, ami szükségszerüen drága is, — nem bir el. A nagyobb publikumért vetekedő és csak az érvényesülés versenyébe szédült lapok el is kényeztették. Az ország olvasóközönsége ma már hozzászokott ahhoz, hogy jelentéktelen fillérekért ne csak bő lapot, de könyvtárat és Isten tudja, milyen kedvezményt is kapjon. A közönség kegyeiért — ezért a szörnyű és kielégithetetlen zsarnokért — folyó versengés nemcsak a támogató külső hatalom és tőke nagyobb segitségét, tehát a szabadság fokozottabb feladását is, követeli, hanem magával hozza azt is, hogy a lapban, könyvben minél kellemesebbet, érdekesebbet, az alacsony ösztönöket jobban kielégitőt kell adni.

Istenem! Hol marad ebben a veszett versenyben a nagy és egyetemes szempont, aminek a sajtó nemesebb részében, a tájékoztató, magyarázó, állásfoglalást irányító publicisztikában, a híradások kommentálásában mind égni, lángolni kellene. A magyar ujságírótársadalom java, — kényszerüségből — ma teljes energiáját arra pazarolja, hogy a híreket, letagadhatatlan tényeket, eseményeket úgy cso-

portosítsa, kommentálja, kiemelje, vagy elhallgassa, ahogy ez a lapja mögött álló gazdasági, vagy hatalmi csoport szűkebb, az egyetemes érdekkel csak néha és véletlenül találkozó, érdekének megfelel.

Ezt a tényt lehet szépíteni, enyhítgetni, cicomázni, de kereken tagadni: nem.

Ebben a perspektivában a megoldhatatlannak látszó cirkulus viciózus reménytelen körfutásába veszik minden töprengés és őszinte beszélgetés, ami a magyar sajtó problémáján kesereg. Azért beteg-e a nemzeti élet, mert az öntudat alakítására hivatott sajtó beteg, vagy a sajtó azért beteg-e, mert nincs igazi öntudata az önbűneibe roskadt nemzetnek?

És ebben a perspektivában szinte feleslegesnek beszélni azokról a lokálisnak látszó fekélytünetekről, amik a sajtó autonóm életterületén láthatók. Zúgsajtó? Ujságírószervezetek betegsége? Az ujságíró szociális és morális rabsága? Mind olyan kérdések, amikről köteteket lehetne írni. De minek?

Amíg azok a gyökér-bajok, amikre fent rámutattam, nem gyógyulnak, minden tüneti kezelés: pepecselés. ⁂

És azok a gyökérhibák vajjon orvosolhatók-e?! A jobbak, a tisztább öntudatú magyarok, soha olyan lázasan nem kerestek, kutattak, gyötrődtek, mint ma! Érdemes-e?!

A kalkuláló ész passzimista! De vannak csodák is. ⁂

AZ IRODALOMTÖRTÉNÉSZ:

Dunavölgyi irodalomtörténetet

Irta: Tolnai Gábor
a Nemzeti Muzeum gyakornoka

A magyar szellemi életnek aligha volt *mit tegyünk? és mit kell tennünk?* vitákban és nyilatkozatokban olyan gazdag, de egyúttal annyira meddő korszaka, mint az elmult tizenöt esztendő. A tenniakarók szinte megrettenve huzódtak vissza; nagyon nagy idealizmus az, mely még tenni kész e próféciás és mégis tehetetlen másfél évtized után. Mégis kevés olyan időszaka volt kultúrhistóriánknak, midőn a szellemtudomány ennyire virágzott és olyan terméssel dicsekedhetett volna, mint a mienk. A tiszta, politikai vonásoktól mentes tudomány korszaka ez, melynek történelmünk sorszerűsége kapcsán olyan kicsiny hagyománya van. Nálunk nemcsak az író, a tudós is nemzeti kötelességeket kellett, hogy teljesítsen. *Nálunk*-ot mondtam, de a *nálunk* helyett egész nyugodtan használhatjuk ezt a kifejezést: *kis népek*-nél. Pár évvel ezelőtt átolvastam néhány könyvet a skandináv népek irodalmáról. Életem egyik legnagyobb meglepetése ekkor tárult elém. A kis norvég népet, — mely évszázadokon keresztül dán uralom alatt élt, nemzeti nyelve is valósággal feledésbe ment — ugyanazok a történelmi tényezők támasztották öntudatra a 18. század végén, mint a magyart.

Uj irodalomtörténeti tennivalókról szeretnék írni. Az irodalomtörténeti kérdések leglényegesebb részei a szakember problémáinak sorába tartoznak. Amire röviden utalni óhajtok, korántsem módszertani szempont, összefügg azzal, ami mindnyájunk létkérdée: a jövővel.

Fiatal írók és irodalomtörténészek között pár hónappal ezelőtt a nemzedékproblémáról folyt a vita. Elvi kérdések után aktuális vonatkozásokra terelődött a szó: az úgynevezett *húszévesek és harmincévesek* már-már unalomig variált problémájára. Közösségi gondolatról beszélni ma közhely. De a közösségkeresés sohasem eredményezett ennyi széttagoltságot, mint napjainkban. Valahogy a széttagoló erőknek ebbe a csoportjába tartozik a generációk szellemi szektákat teremtő öntudata is. Beleestünk abba a tévedésbe, hogy a nemzedéket azonositottuk a korosztállyal. Elfelejtettük, hogy nemzedéket nem elsősorban születési dátumok választanak el egymástól, hanem a feladatvállalások különbözősége. Hiszen nem egy példát idézhetne bárki, mikor egy huszonötéves ember mentalitása alig tér el a negyvenesekétől és viszont nem is egy négy étizedet megélt férfi állt máskor teremtő, újító mozgalom élére. A nemzedékvita kapcsán — melyre az imént utaltunk — jegyezte meg Németh László, hogy a *húszévesek* akkor fognak majd igazán jelentős és a *harmincévesektől* lényegesen eltérő munkát végezni, *akkor lesz a hu*szas *korosztályból nemzedék,* ha megtanul csehül, lengyelül, románul és szerbül. Ugy érzem, itt van az a sajátos feladat, mely előttünk áll és eddig nagyon kevesen vállalkoztak reá, különösen irodalomtörténészeink közül.

Nem akar ez a program tudományos alapvetése lenni valami ábrándos, reális politikai tényekkel számolni nem tudó dunavölgyi politikai plánumnak. Egyszerüen földrajzi helyzetünk adta, tárgyilagos tudományos szempontokról van itt szó. A geológus egy lépést sem tehet anélkül, hogy a politikai határokon túli hegyvonulatokat és közetviszonyokat ne ismerje. A szellem históriájával foglalkozónak is ilyen valahogy a tennivalója. Jól tudjuk, hogy a mi szellemi hegyvonulatunk nyugati kultúránktól veszi irányát, de az már ezzel együttjáró babona csupán, hogy nyugat védőbástyájaként, a nyugati kultúra zsákutcája is lenne egyuttal müveltségünk. A folklorista és zenetörténész nagyon jól tudja, hogy a középeurópai népi müveltséget milyen erös szálak kötik össze. A fellendült humanista kutatás lassan tisztázni kezdi a magyar humanizmus középeurópai összefüggéseit. De a magyarnyelvü magasabb müveltség területén még alig történt valami. A szomszédos cseh, lengyel, román és szerb irodalomról alig vagyunk képesek valamelyes képet alkotni magunknak.

Csak a fölényes, tudományos objektivitás szabhat ennek a megismerésnek irányt, de van a kérdésnek más oldala is. Ez a szempont az erdélyi, felvidéki és délvidéki, román, cseh és szerb uralom alatt élő magyarság sorsával függ össze. Ismernünk kell a fölöttük álló uralkodó népeket, nemcsak politikájukat, hanem szellemi mozgalmaikat is. Ha ma nem tesszük meg ezt, holnap talán már elkéstünk! De hinnünk kell, hogy egy nemzedék munkája évtizedek mulasztásait jóvátheti.

A szellemi életben nem lehet hierarchiát gyakorolni. Nem lehet erre a munkára embereket kényszeriteni. Még azt se gondolom, hogy sajátosan a húszévesek tennivalója lenne ez csupán. De az bizonyos, hogy a legégetőbb tudományos feladataink közé tartozik. Tudományos feladat, de ugyanakkor nemzeti kötelesség is. A magyarság középeurópai szellemi fensőbbségét csak akkor tarthatja meg, ha tájékozódni képes a szomszéd területeken. Nem kapcsolódhatunk ki a Nyugatból. A nyugati müveltség mindég többet jelentett nekünk, mint Középeurópa. De hogy nyugati müveltségünket élvezni tudjuk, Középeurópában kell előbb helyzetünket biztositani.

A SZINHÁZI RENDEZŐ:

Derüt és optizmust

Irta Hegedüs Tibor,
a Vigszinház főrendezője

A napi kritika nálunk általában mostohán bánik a rendezővel: két szóval a beszámoló végén elintézi. Gyakran keveredik ellentmondásba akkor, amidön az előadást megdícséri és a rendező munkáját meg sem említi.

Kezdetben volt a közönség — mondja Julius Bab — és a közönségből vált ki a költő és a színész is, mert a közönség nemcsak az, amelyik színházba jár, hanem minden kortárs is. Keresztmetszetében nem változott a görög amphiteatrum nézője óta a mozilátogatóig. A színház története az emberiség története, vagyis a kultúra története; az európai kultúra válságos helyzete megteremtette a színház válságát s ez a válság érezhető nálunk is, Magyarországon, ahol a színházi kultúra magas fokon áll. A költő, az igazi költő hallgat és tétovázik, a hazug ideák romjait robbantja, harcol, támadja a régi mithoszokat, de az új csarnokot még nem épitette fel. Társadalmi élet, üzlet, politika oly nagy szerepet játszanak, hogy határtalan nemességre volna szüksége ahhoz, hogy müvének megadhassam azt az emberi jelentőséget, amelyre minden tartós münek szüksége van.

A költő tétovázik és ilyenkor a rendező stilusgyakorlatokat végez, Shakespeare vagy Molière karjaiba menekül, eloltja, majd újra felgyujtja a színházi lámpákat, függönyöket aggat és kísérő zenébe fojtja elkeseredését. A színész békétlenkedik, érzi, hogy valami nincs rendjén, de azért mégis azt tanácsolja a költőnek, hogy olyan darabokat irjon, melyben az ő testére szabott alakok vannak. A sztár uralma szintén egyik kerékkötője a színház haladó útjának. Nincs alkalom az együttes kialakulására, az utánpótlás, az új generáció fejlesztésére. A fiatalok tanácstalanul látják a közönség dédelgető táncát az irigyelt kedvencek előtt és a fiatal müvész nem akar beleilleszkedni az együttesbe, ki akar válni belőle minél előbb, hogy a sztár kiválásának előnyeit ő is mielőbb élvezhesse.

A költő, ha befejezte alkotását, az igazgató, a dramaturg és rendező határoznak színrehozásáról. Ők a színház felelős tényezői. A színházvezetőnél a legbiztosabb színpadi szaktudás kell, hogy párosuljon abszolút irodalmi ízléssel. Hit legyen abban, amit csinál és erös akarat, amely azt végrehatja. Legyen programja. Ne legyen rossz sáfárja a közönség ízlésének, ő mutasson utat a káoszban. Legyen szigorú, ne csak a kisemberekkel, de vezető színészeivel is.

A rendező nem nélkülözheti a legkitünőbb emberismeretet, amellyel különféle vérmérsékltü, érzékenységü müvészhez közeledik. Szuggesztivitás, kifejező, megvilágító mondatok — nélkülözhetetlenek. Vannak rendező rutiniék, akik könnyebbség okából néhány jól bevált séma szerint dolgoznak. Nekik elég, ha máskép rendezik a klasszikus drámát és máskép a modern vigjátékot. Ezek szigorúság helyett kiabálnak, ötletek helyett régi, bevált formákat ismételgetnek.

Természetesen az üzleti színházpolitika elsekélyesitette a darabok nivóját és az olyan daraboknak, amelyek ú. n.: „egyenesen a közönség számára készültek", színpadra állításánál nem várhatja a rendezőtől senki az új színpadstilus megteremtését.

Ahol a mü organikus gyujtópontja és az együttes alkotó erejének középpontja egybeesik, kezdődik a dráma, itt áll a rendező. Ő fogja az egészet varázslatos egységbe, az ő füle, szeme és akarata váltakozik villámgyorsan a kimerithetetlen másodpercek kaleidoszkopjában. Felajzott lélekkel, vibráló idegekkel kell résen állnia, hogy pillanatok alatt rácsaphasson a kritikus helyre, legyen az egy szó vagy egy tekintet. *A rendező az együttes művésze.* Mit ér a dekoráció, ha csak diszit, ahelyett, hogy élne! A kellékek csak tetszhalottak, de az ő szavára életre kelnek! Minden fontos, Hamlet flótája, Júlia kendője, de a rendező még se hajlongjon a lándzsák előtt és ne váljék a bútorok Napoleonjává.

A századindulás vezető nagy drámairói már levonultak a színpadról és a színpad üres. Mindenki vár valamit, de csak ígéreteket kap. Rengeteg elméletet, vad kisérleteket vagy nagy ismétléseket témában és megoldásban.

Még sem szabad csüggedni!

El fog következni az idő, mikor a színház több lész, mint kétórás szórakoztató időtöltés, De ezt a közönségnek is követelnie kell. Csak azok, akik a színháztól többet akarnak és várnak, mint csak szórakozást, teremtették meg a színház müvészetét a multban és fogják megteremteni a jövőben is.

Sokszor hangzik a kiáltás: felejteni! szórakozni akarunk! — elmenekülni a mindennapi élet borzalmaiból! — de mit ér a menekülés, ha kétórás értelemnélküli nevetőizomrángatás után újra visszatér minden?

Az ember *meg akar tisztulni* a színházban, mint a görögöknél! Feleletet vár a kérdésekre! A vidámság ne csak ott a színházban hasson rá felületesen, de kapjon belőle annyit, hogy el is vihessen magával: *derüt és optimizmust.*

A magyar rendező higyjen a magyar szinházi kultúra jövőjében és szeresse a fiatalokat! Övék a jövő!!!

Tolsztoj megjósolta a tegnap müvészetének bukását, de megjövendölte az új müvészet megszületését is.

Virrasszunk, várjunk és higyjünk neki!!!

A SZINÉSZ:

Dialógus

Irta: Somló Istvan

— Milyennek látja a magyar müvészet jövőjét?

— Oly nehéz megjelölni a színésznek az útját akár a jövőben, akár a multban, — a színésznek, aki szerepeivel minden este meghal s minden másnap este újra éled. Azután meg a színjátszás csak részténye zője annak, amit a rendező-müvészet, színmüirodalom és kritikus irodalom fejlödni tud. Ennek keresése, kutatása, megjelölése pedig esztétikus feladat.

— És mit tart a rendező és színész viszonyáról?

— Ez az a kérdés, amire már illetékesebben tudok válaszolni. Meggyőződésem, hogy a *rendező a színész lelkiismerete.* Az a legfelsőbb fórum, amelynek a szankciója nyugtatja meg a színészt arról, hogy munkája teljes, egyenletes. A rendező a színész igazi tükre, amelyben ellenőrizheti lelki ábrázatát, mielőtt a nagyközönség elé lép. Az a színész, akinek nincs hite saját rendezőjében, rövid időn belül szánalmas karrikatúrájává lesz saját magának, mindig ugyanazt a maszkot rakja fel arcára és hangjára is, hiszen nincs előtte *tükör,* amelyben megnézheti magát.

— Mit tart többre, az individualista vagy kollektiv színjátszást?

— Válaszom egyszerü és rövid. A színjátszás társasjáték. A színész, még színpadra lépése előtt, mikor a szerepét kézbe kapja, mesterségének egy olyan első formai képletét kapja a szerepkiírás ősi módjával, azzal, hogy szerepében számtalan, mástól mondandó végszó van, hogy már ezzel dokumentálódik: ő csak egy része lesz a drámának. Az a színész, aki individualista gőgjét nem tudja alárendelni a rendező-adta keretnek, az kipotyog az előadás kollektiv módon megfogalmazott egységéből.

— A kritika milyen nevelő hatással van a színészre?

— Ha átlapozzuk *Péterffy, Greguss* Ágost, *Salamon* Ferenc dramaturgiai és kritikai- dolgozatait, többször találunk olyan helyeket, ahol pl. egy premiere beszámolóban megszidják mondjuk a Népszinház néhai László nevü komikusát. Ugyanez a kritikus 3 nappal később megnézi az előadást és kritikai hasábján megdícséri ugyanezt a László nevü komikust, aki megszivlelte a dorgálást és a harmadik előadáson már mentes volt mindazon túlzástól, amely miatt az első előadáson kikapott. Ma a színész a premierrel megszünik vigyázz állásban maradni, a rendezői és kritikai ellenőrzés nagyjából elmarad és ha produkciója felett nem örködik saját lelkiismerete és müvészi tisztessége, sok meglepetés érheti azt, aki az első és a huszadik előadást megnézi. Ha ma kritikus volnék, nem mindig hivnám rapportra a színészt egy-egy szerepbeli elhibázásáért. A színpadi előadás felelős kiadója a rendező. Az előadás hangsúlya ma a rendező. Tehát elsősorban őt kell elővenni.

— És a siker?

— Majdnem megfoghatatlan valami. Az az ember volna a leggazdagabb, aki rendelkezne olyan érzékkel, amelylyel előre meg tudja sejteni egy színpedi mü és egy színpadi előadás sikerlehetőségeit. Én azt hiszem, a sikert azok a darabok hozzák, amelyek valahogy eltalálják a nagyközönség *vágyát.*

— Mi a színész kötelessége?

— A színész végeredményben a testamentumi Igével szövetkezik, amikor megkezdi napi harcát a közönség kegyéért és elismeréséért. Az epheusi bölcs mondta, hogy minden dolog kezdete és szülője a harc...

— De a harc értelme nem mindig a győzelem, hanem sokszor a betöltött kötelesség szentsége.

Ifj. Masirevich György
építész

* **(Magyar építőművészeti kiállítás Párizsban.)** A modern, mai építészetet fogja bemutatni az a nemzetközi kiállitás, amely március 31-én nyilik meg a *párizsi Galerie Vignon* termeiben. *Magyarországon* kivül Ausztria, Belgium, Csehszlovákia, Olasz-, Lengyel- és Spanyolország vesznek részt a kiállitáson. *Ez lesz az első eset a háboru óta, hogy a magyar építészet megjelenik a francia fővárosban.* A magyar csoport rendezésére *ifj. Masirevich György és Kósa Zoltán építészek* kaptak megbizást.

Est. Kurir
1933 m. 19

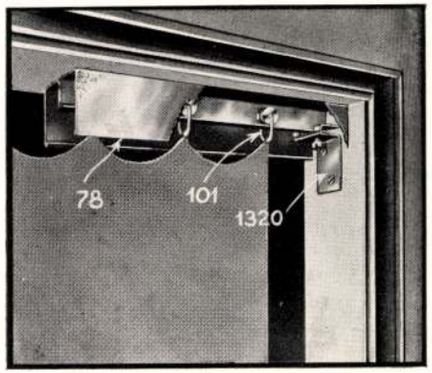

A modern építkezés és lakásberendezésben fogalom a
RILOGA FÉMFÜGGÖNYTARTÓ
A függöny kettős karikákon gördül.

Magyarországi gyártás:
RILOGA—SZENES
GYÁR: VI, LEHEL-UTCA 23. TELEFON: 91-8-16
VÁROSI KÖZPONTI ELADÁS: IV, VÁCI-U. 11/a

KLOPFER JAC.
KIR. UDVARI SZÁLLÍTÓ
ÜVEGEZÉSI VÁLLALAT

TÁBLAÜVEG

BUDAPEST, VII
AKÁCFA - UTCA 62. SZ.
TELEFONSZÁM: 40-6-62

HATÁSOS REKLÁM

MÁRVÁNYÜVEG

CSAK ÜVEGTÁBLÁN
Színes reklámüvegek átvilágí-
tásához * Üvegfalburkolat

Ifj. Weiss Gyula tábla- és tükörüvegnagykereskedőnél
Budapest V, Vadász-utca 29. Telefon: *10-1-14

ÜVEGHÁZ

Modern

épületasztalosmunkák,
tolóablakok és ajtók
Halaman János
asztalosmester
Budapest III, Szőlő-u. 27

Telefon:
62-2-25

FUMEX
a gyakorlatban kitünően
bevált legolcsóbb
szabadalmazott kéményfej
speciális betonból
ANDREA CEMENTÁRÚGYÁR
V., TÁTRA-UTCA 26. T. 92-0-37

CSÉPAI JENŐ
OKLEVELES MÉRNÖK
Központi fűtések, vízvezeték és
csatornázás, elektromos beren-
dezések tervezése és készítése
IV, Kossuth Lajos-u. 8. Telefon: 80-3-77

Terv: Ifj. Masirevich György

MÁRKUS LAJOS BUDAPEST

"Neoxid„ fémportál

Márkus Lajos

vasszerkezetek gyára

TISZTELT KŐSZEGI TANÁR ÚR!

Miután figyelmesen meghallgattam az Ön kissé hosszúra nyúlt, de építészek számára felettébb érdekes előadását, az előadásból, mint lényeget, a következőket szűrtem le:

Ön (s ezt tartom az előadás alapvető hibájának) a stílusokat régi jó szokás szerint úgy skatulyázza egymásután, mint az ornamentika különböző megnyilvánulásait. Magyarul: Önnek klasszikus architektura az, ahol az akantusz metszése éles és a gótikát az Ön számára a hálóboltozat jelenti. De teljesen figyelmen kívül hagyja minden idők minden építészének legnagyobb és legfőbb álmát és egyben anyagát — a teret.

A tér helyes megérzése, dinamikája és tagolása, ez az építészet feladata (amennyire csekélységem érzi), a többi mind csak saláta a sülthöz.

Ez volt régen, ez ma is — és ez is marad!

Ön a gótikából csak a crabbáknak a finomságát és lágy hajlatait érti meg, — de nem tudja megfogni Önt a magasbaívelés, a misztikus, aszketikus lelki zárkózottság, amely a tér hatalmas, vertikális dinamikájában éli ki magát! Hogy lehet meg nem érezni a különbséget a klasszikus és annak feleleventett mása, a renaissance formanyelv között? Nem az idő teszi azt, hanem a korszellem másmilyensége! A különbségek itt nemcsak a térkapcsolás különbözőségében, de a formanyelv nüanszaiban is megtalálhatók! Csak szem kell hozzá! Ha megnézünk egy római és egy renaissance párkányt, az ember által még ki nem derített, de a Gondviselés jóvoltából élő és bennünk létező matematikai érzék, az arányok érzéke, megmutatja nekünk egyiknél azt a végtelen nyugalmat, mely klasszikus tervezőjének egész lelkivilágát átsugározta, — a másiknál pedig azt a hatalmas lelkitusát, amely az alkotó zseni lelkét a szülés pillanatában megülte. A lelkitusát, mert hiszen az alkotóművész nem akart valami újat, mást, renaissancet alkotni, nem akart — és mégsem tudott mást. Miért nem? — Mert ő nem volt már klasszikus ember!

Tér és Forma
1935. 4. sz.

vonalnak a Balaton keleti partjáról való áthelyezése nellett, ez pedig a vonal kedvezőtlen geológiai fekvése. A szakadásos partfal Akarattyától Füzfőig állandóan és komolyan veszélyezteti a vonal biztos fekvését. Előny volna tehát és sok költséget tenne feleslegessé, ha a nehéz vasúti forgalom erről az egész partrészről elkerülne.

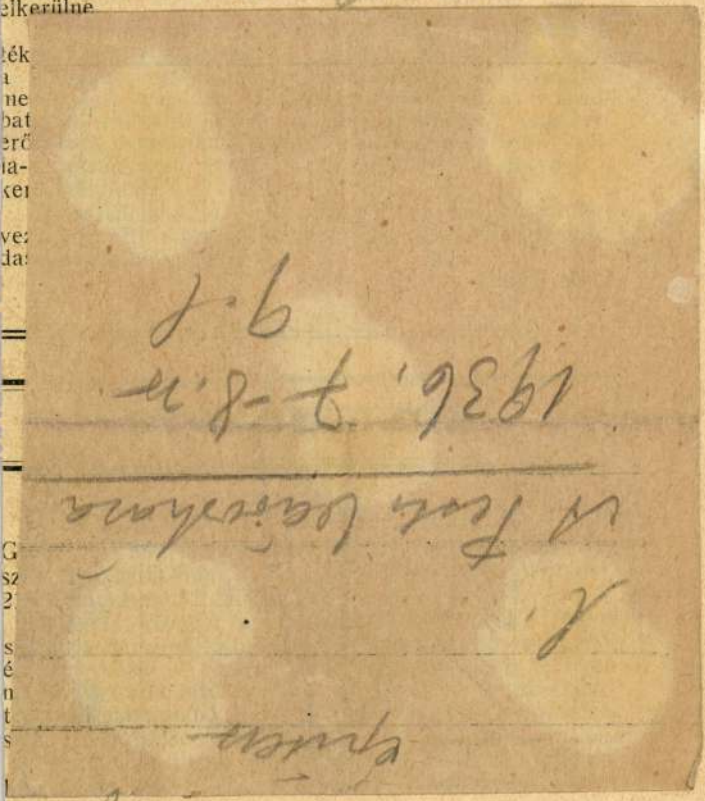

glat kell megsemmisíteni és nagy végső erőre van szükség (ütközőrúgók). E rúgófajta legnagyobb előnye az, hogy a gyűrűkre egyenletesen oszlik el az igénybevétel és egy keresztmetszetben is egyenletes a feszültségeloszlás. Ez a rész adja a részletes számítást és alkalmazását egy példán be is mutatja. Az eredményeket itt is kísérletekkel igazolták.

A mű legnagyobb érdeme, hogy csaknem mindegyik számítást kísérletekkel igazolták. A kísérletek lefolyását is ismerteti a könyv. Igy beigazolódott, hogy az elméleti számítások eredményei a valósággal megegyeznek. Érdeme még, hogy a számításokat példákkal megvilágítja és diagrammokkal a gyakorlat számára hozzáférhetővé teszi. Mindegyik fejezet végén rövid összefoglalás van a benne előforduló legfontosabb képletekről és azok magyarázatáról. Nagyon gondos és alapos munka.

Pattantyús Á. Dénes.

Prof. Dr.-Ing. Willy Müller: Das soziale Leben im neuen Deutschland. (Unter besonderer Berücksichtigung der Deutschen Arbeitsfront.) Verl. E. S. Mittler u. Sohn, Berlin, 1938. 198 oldal.

A korszerű állam egyik legfőbb feladata a nemzet szociális gondozása. E téren a német állam az elsők között halad. Jelen könyv célul tűzte ki a német munkaszervezés hatalmas szerkezetének ismertetését. Bevezetőül a régi Németország képét adja, amelyben a munkaadók és munkavállalók szinte megszámlálhatatlan szervezete, egyesülése állott szemben egymással, más társadalmi osztályokkal és az állammal. E helyzet nem tudta megoldani a munkanélküliséget és teret adott az osztályharcnak.

A Harmadik Birodalom feloszlatta a marxista szervezetet, a munkaadók egyesületeit és egységes szervezetbe foglalta őket, megalkotta a Birodalmi üzemközösséget, létrehozta az ú. n. munkaalkotmányt. Ilyen

Masirevich György ifj

a kerepesi temetőben
építendő ravatalozó
épület tervp. megvétel

MMÉEKözl

1939. 146-P.

tésén a közönség nem vásárolta a proskribált darabont-ujságot, bár azt óriási példányszámban nyomtatták és terjesztették országszerte. Végül azonban a darabont-kormány sajtóalapja is kimerült és az általános választójog jelszava, amellyel a tömegeket a maga számára igyekezett megnyerni, mindinkább elhalványodott.

1905 tavaszán beszüntették az Uj-Magyarország-ot, Méray-Horváth Károly visszavonult, a lap munkatársai pedig elszéledtek.

A miniszterelnöki sajtóiroda vezetője miniszteri tanácsosi rangban Vészi József volt. Vészi ezt a szerepét igen higgadt, szinte felülemelkedett módon töltötte be és arra az időre, amig sajtófőnök volt, visszavonult a «Budapesti Napló» főszerkesztésétől és a lap irányitásától.

Pedig Vészi Józsefnek a Budapesti Napló volt a legféltettebb, a legdédelgetettebb kincse. Ez az ujság már a darabontkorszak előtt hihetetlen, szinte hősi küzdelmeken ment át, s az akkor csirázó uj magyar irodalomnak a melegágya volt. Ott folytattak

AZ ÉPITŐMUNKA PÁLYÁZATA

Megelőző számunkban jeleztük, hogy pályázatot fogunk előkészíteni, melyen lapunk 1935 évfolyamának előfizetői vehetnek részt. A pályázat első díja

egy teljesen berendezett kombinált szoba, melyet maguk az előfizetők választanak ki öt igen kiváló művész tervei közül. Az öt tervező művész nagyjából azonos alaprajzú szoba berendezésére készített terveit ebben a számunkban közöljük.

A terveket a művészek nevének betűrendje szerint következő egymásutánban közöljük.

I. Bálint Ferenc terve.
II. Frankfurt József terve.
III. Fränkel György terve.
IV. Masirevich György terve.
V. Staudhammer Károly terve.

Arra kérjük előfizetőinket, hogy a levelezőlapon, melyet lapunk minden példányához mellékelünk, küldjék be szavazatukat, hogy melyik terv kivitelezését kívánják. Azt a tervet, mely a legtöbb szavazatot nyeri, kiviteleztetjük. A kész szobát berendezve kiállítjuk úgy, hogy azt bárki megtekintheti. A kész szobáról írott rövid bírálattal lehet a pályázaton résztvenni. Az az előfizetőnk, aki a legjobb bírálatot írja, megnyeri a teljes kombinált-szoba berendezést. A többi érdemes bírálatok értékes ipar- és képzőművészeti tárgyakat nyernek.

Azoknak, akik még nem előfizetői az Építőmunkának, készséggel küldünk mutatványpéldányt s a hozzá mellékelt szavazólap és az előfizetési díj egyidejű beküldésével részt vehetnek a pályázatunkon.

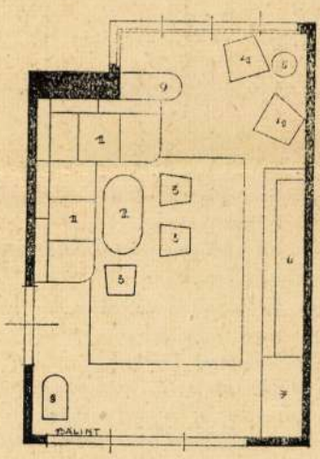

I. BÁLINT FERENC TERVE

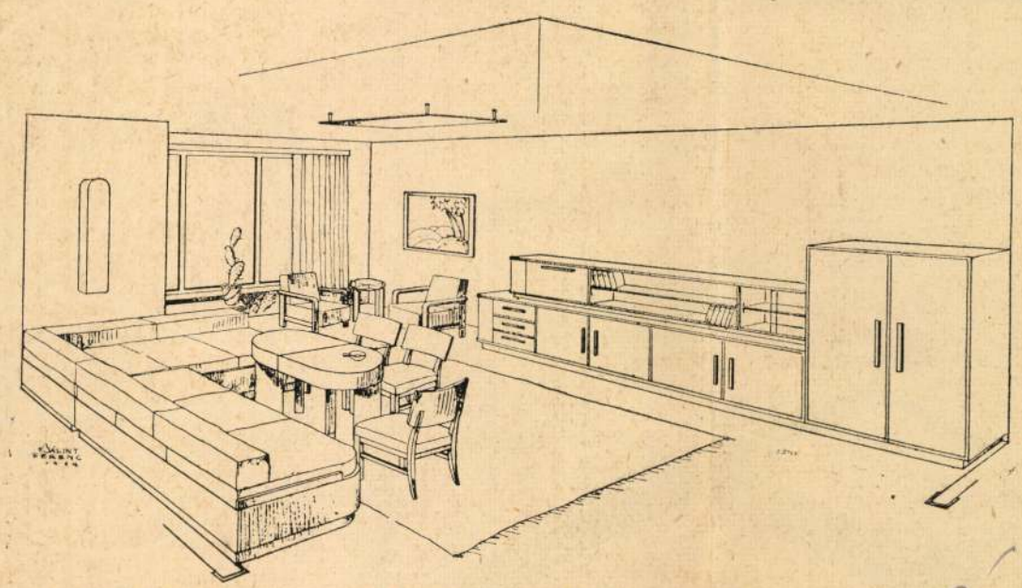

A bútorok: 2 drb. alvókanapé, 1 drb. kihúzós asztal, 3 drb. szék, 2 drb. fotel, 1 drb. dohányzóasztal, 2 drb. kombinált szekrény (edény, fehérnemű, könyv számára vitrinnel és szekretérrel) 1 drb. ruhaszekrény, 1 drb. toloasztal, 1 drb. virágpolc. Bedörzsölt dió, kéziszőttes bevonással, asztallap, szekretérlap és lábazatok linoleum bebonással. Előállítási ár cca 1700 pengő.

Építőmunka
1934. 6-10 sz.

II. FRANKFURT JÓZSEF TERVE

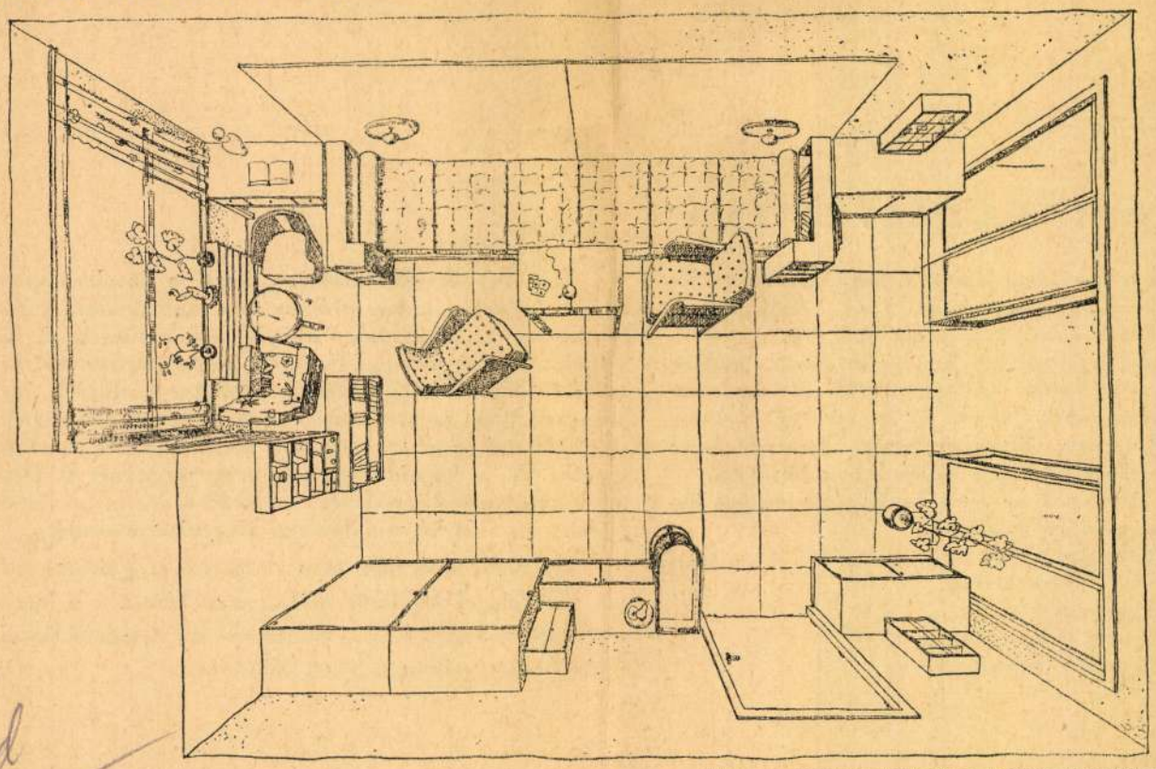

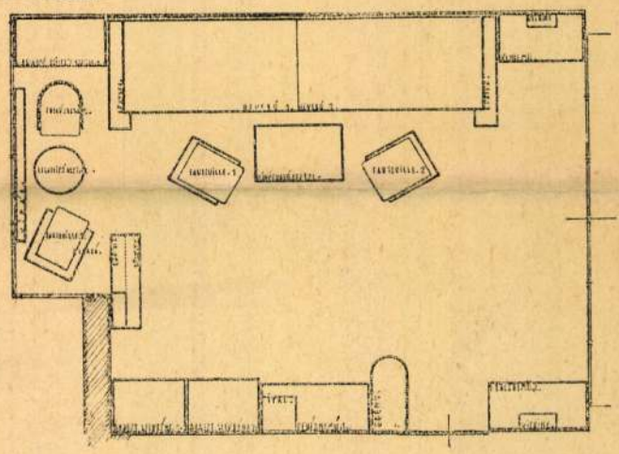

III: FRÄNKEL GYÖRGY TERVE

1. Diványágy 200×95 cm
2. 80×90×40 cm szekrényke
3. három szék
4. 80×80 cm asztal lino-lappal
5. két fotel
6. dohányzó asztalka
7. szekrény könyv, fehérnemű számára szekretérrel
8. lehajtós faliágy
9. három ajtós szekrény.

Lábazatok linoleummal.
Ára szilfából cca 1250, diófából cca 1400 pengő.

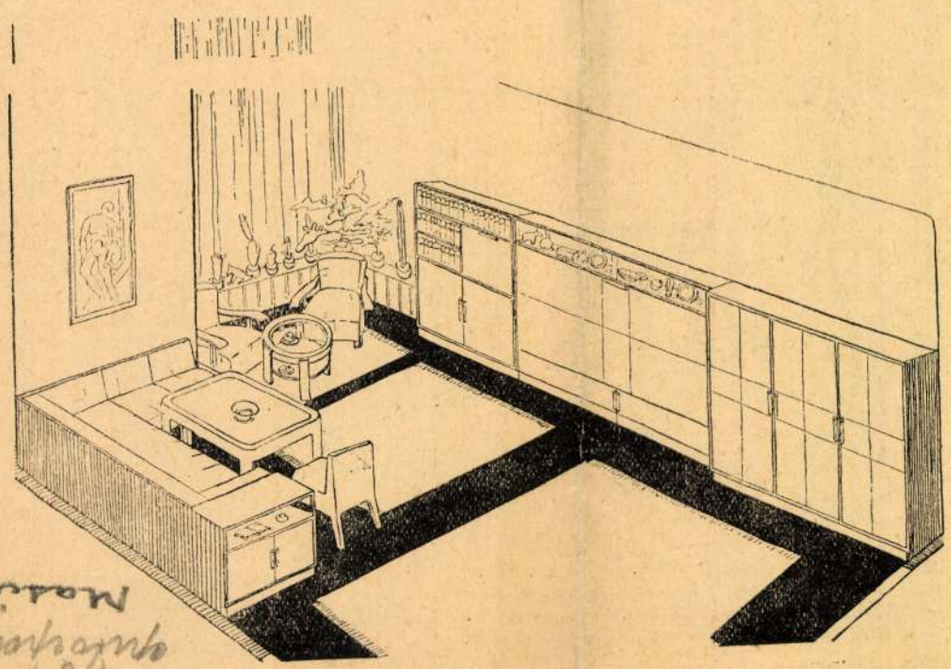

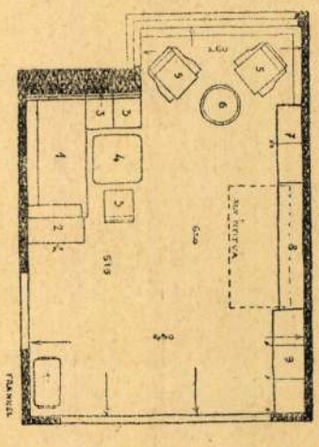

AZ ÉPITŐMUNKA PÁLYÁZATA

Megelőző számunkban jeleztük, hogy pályázatot fogunk előkészíteni, melyen lapunk 1935 évfolyamának előfizetői vehetnek részt. A pályázat első díja egy teljesen berendezett kombinált szoba, melyet maguk az előfizetők választanak ki öt igen kiváló művész tervei közül. Az öt tervező művész nagyjából azonos alaprajzú szoba berendezésére készített terveit ebben a számunkban közöljük.

A terveket a művészek nevének betűrendje szerint következő egymásutánban közöljük.

I. Bálint Ferenc terve.
II. Frankfurt József terve.
III. Fränkel György terve.
IV. Masirevich György terve.
V. Staudhammer Károly terve.

Arra kérjük előfizetőinket, hogy a levelezőlapon, melyet lapunk minden példányához mellékelünk, küldjék be szavazatukat, hogy melyik terv kivitelezését kívánják. Azt a tervet, mely a legtöbb szavazatot nyeri, kiviteleztetjük. A kész szobát berendezve kiállítjuk úgy, hogy azt bárki megtekintheti. A kész szobáról írott rövid bírálattal lehet a pályázaton résztvenni. Az az előfizetőnk, aki a legjobb bírálatot írja, megnyeri a teljes kombinált-szoba berendezést. A többi érdemes bírálatok értékes ipar- és képzőművészeti tárgyakat nyernek.

Azoknak, akik még nem előfizetői az Építőmunkának, készséggel küldünk mutatványpéldányt s a hozzá mellékelt szavazólap és az előfizetési díj egyidejű beküldésével részt vehetnek a pályázatunkon.

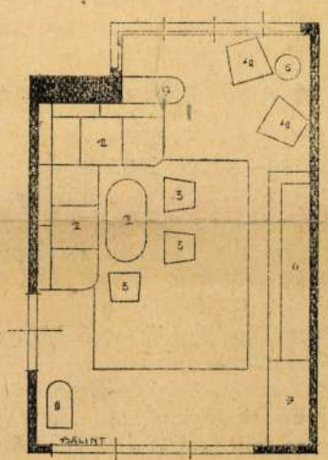

I. BÁLINT FERENC TERVE

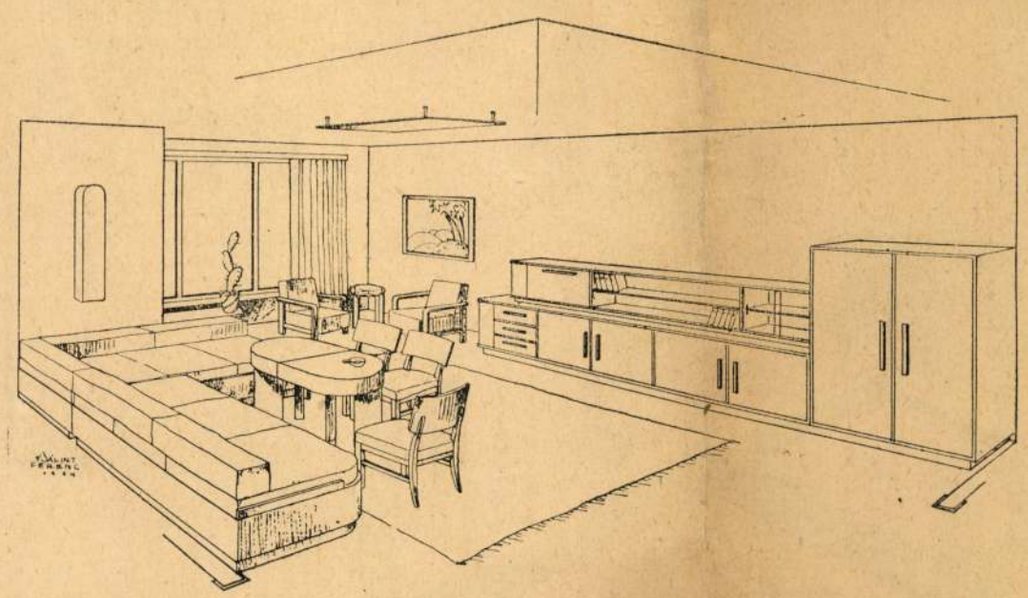

A bútorok: 2 drb. alvókanapé, 1 drb. kihúzós asztal, 3 drb. szék, 2 drb. fotel, 1 drb. dohányzóasztal, 2 drb. kombinált szekrény (edény, fehérnemű, könyv számára vitrinnel és szekretérrel) 1 drb. ruhaszekrény, 1 drb. tolóasztal, 1 drb. virágpolc. Bedörzsölt dió, kéziszőttes bevonással, asztallap, szekretérlap és lábazatok linoleum bebonással. Előállítási ár cca 1700 pengő.

Építőművész 1934. 6-10 sz

II. FRANKFURT JÓZSEF TERVE

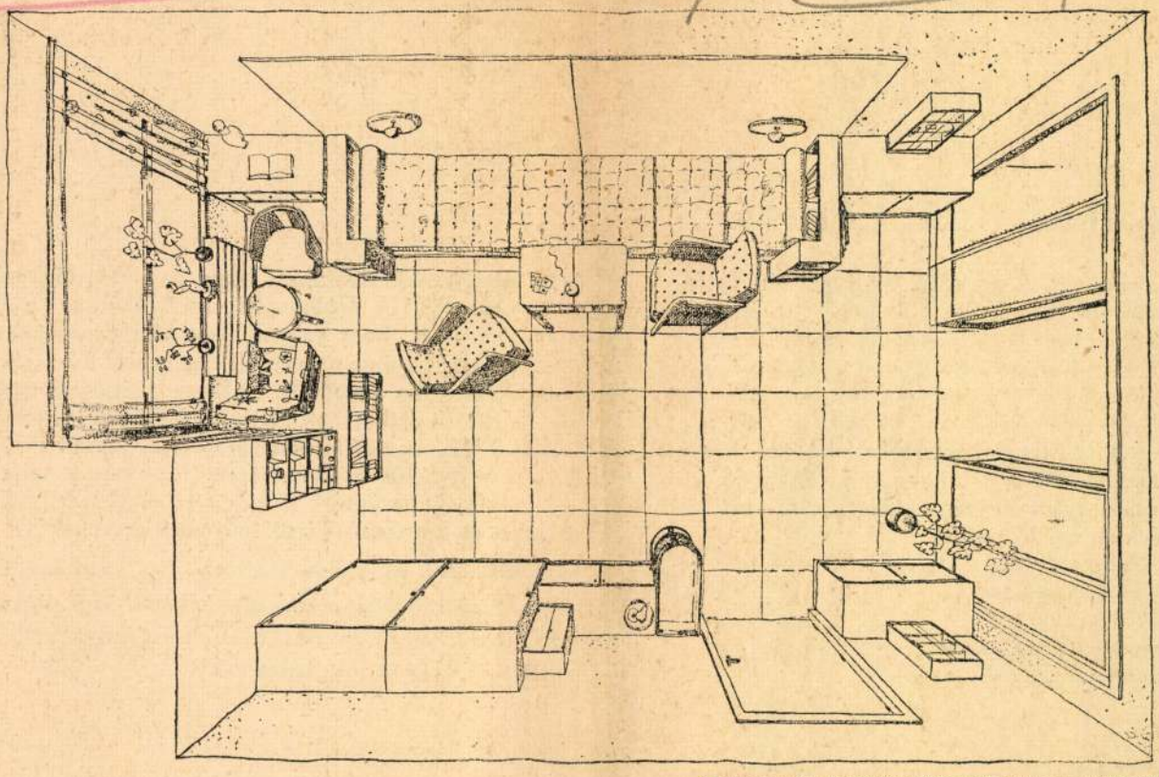

III: FRÄNKEL GYÖRGY TERVE

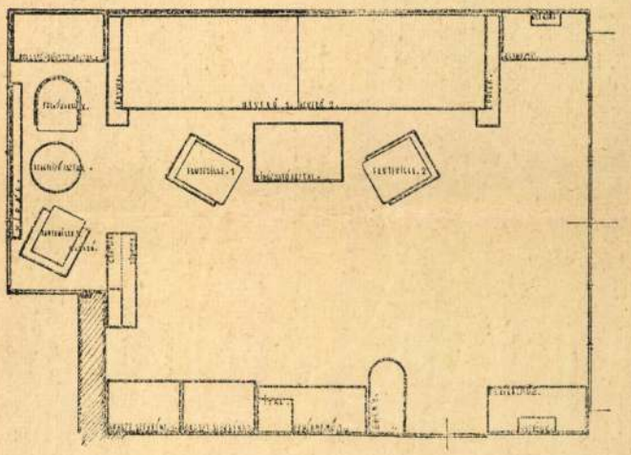

1. Diványágy 200×95 cm
2. 80×90×40 cm szekrényke
3. három szék
4. 80×80 cm asztal lino-lappal
5. két fotel
6. dohányzó asztalka
7. szekrény könyv, fehérnemű számára szekretérrel
8. lehajtós faliágy
9. három ajtós szekrény.

Lábazatok linoleummal.
Ára szilfából cca 1250, diófából cca 1400 pengő.

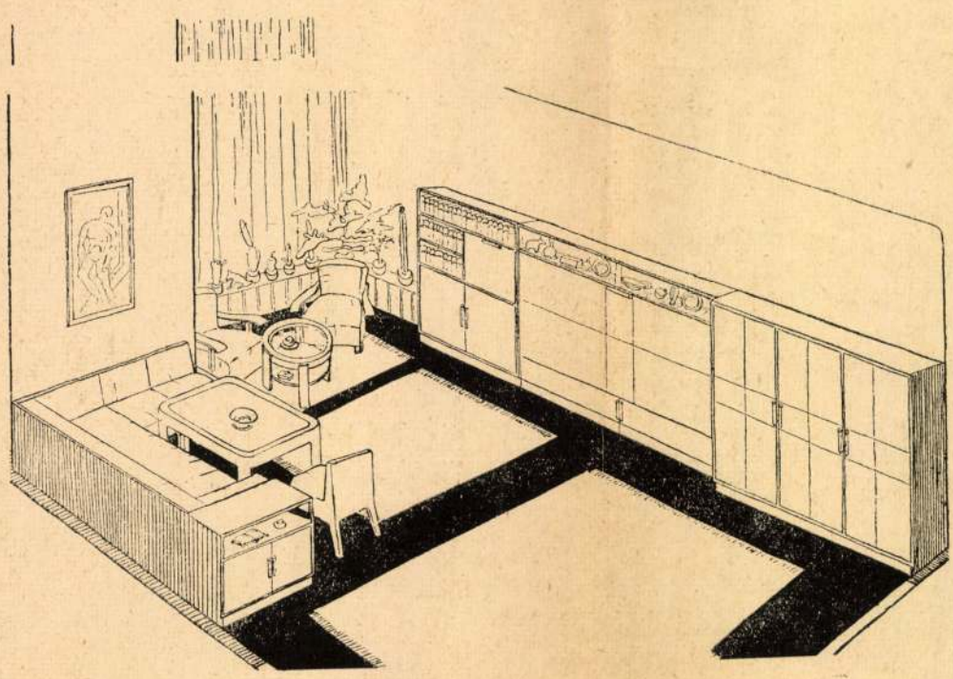

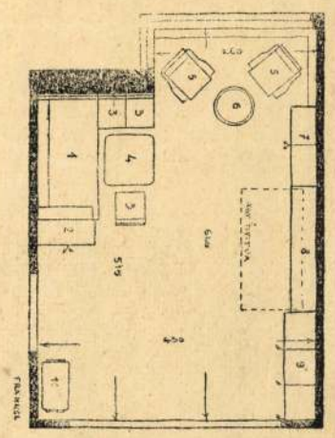

Maximovich György építész

L. Csaba Rezső

Z: Csaba László Az Építőmunka 6-7

Magyar

Építőművészet, Bp. 1983 83/6

MASIREVICH György

Bp. Madách Imre uti bérház,
M.Ép.müv. 1943. 12.old.

MDK

ifj. Maschirevich György, Radnay Lóránd, Schall József és Weltzl János

Pályamunkájukat 400 pengőért megvásárolták

A Kerepesi temető uj ravatalozójára kiirt pályázat dijnyertesei. Magyarország 1939. ápr. 20.

ifj Masirevich György
építész.

Modern magyar építőművészeti biállítás Párisban-
a biállítás magyar részt rendezte. —

Magyarság
1933. IV. 2

Masirevich Györaz itj

Tér és Forma

1939. 53–61. l.

(1 Az OTI rendelő-intézete Budapesten a Visegrádi-utcában, kepékkel.)

Terverte fenti

1 Bierbauer Virgil =

		Kikiáltási ár pengőben
	fejedelem névbetűjével és címerével. Készült valószínűleg Kolozsvárott, 1840 körül	50.—
449.	KARPEREC. Arany, befoglalt gyémántokkal. Keleti ízlésben. Szíria. 52 gr.	300.—
450.	NASFA. Ezüst, zománcozva. A XVII. sz. elejének ízlésében	50.—
451.	KERESZTALAKÚ ÓRA. Zománcos ezüst foglalatban és hasonló számlappal, elő- és hátlapja csiszolt hegyikristály. A XVII. sz. ízlésében	60.—
452.	KEREK TÁL. Ezüst. Bécs, 1834. 748 gr. . . .	150.—
453.	KEREK TÁL. Ezüst. Bécs, 1834. 737 gr. . . .	150.—
454.	ECET-, OLAJTARTÓ ÁLLVÁNY. Ezüst, alakos díszítéssel. Empire. 850 gr. Két csiszolt üvegbetéttel	200.—
455.	NYAKÉK. 18 kar. arany, zománcozott dísszel és két almandin kővel. 1850 körül készült fonott lánccal. 28 gr.	190.—
456.	NÁSFA. Arany, zománccal és rubinokkal díszítve, középen kameával	170.—
457.	NÁSFA ÉS EGY PÁR FÜLBEVALÓ. Arany, zománccal és gyöngyökkel díszítve	400.—
458.	FÜLBEVALÓ. Arany, zománccal és almandinokkal díszítve. 1850 körül. Egy pár	70.—
459.	KEREK TÁL. Ezüst, vésett díszítéssel és címerrel.	160.—

Masirevich György

Villa a pasaréti
mintatelepen
Diáküdülő a Balaton mellett
Repr.

Tér és Forma
1943. I. 27.
(Vinzapillantás.)

Masirevich György ifj

irod
2

Komor János: Hogyan építünk — és hogyan kellene építeni a Balaton partján?
Tér és Forma 1931. 49. l.
57. l. (Terváznokkal.)

(2407-től 2448-ig)

Masirevich György itj

vród

Tér és Forma:

1930. 486 l.

(R. I.: A margitszigeti új hirdető tábla, képek-kel.)

Masirevich György ifj.

Balatoni villatervek

Repr. –

Antal Balaton

15. l. – 20. l.

erevich

rerevich László

dr Ferevich László

L L L

László

László

László

Fer &

Masirevich György

OTI pécsi tüdőbeteg-
szanatorium terop-
megvétel

MMÉEKözl

1940. 8. 9.

nincs
céd
2

~~Acsay Lászlo~~

Masirevich György

tervezték az alábbi
5 emeletes korszerű
bérházat

MÉ. 1943. 12. l.
(Madách Imre-ut
10-12. sz. bérház,
kéjjel és alaprajz-
zal.)

Építészet - világi

Diákcsoport, Szántód - Kazimirovich György

Tér és Forma, 1930. III. évf.

382-420.o.

A XII Nemzetközi Építész-
kongresszus alkalmával
bemutatott magyar munkák

Masirevich György

Bp. gyógyszertár, portál

Tér és Forma, 1935 VIII. 11.

Masirevich György épitén

Tér és Forma, 1930. III. évf.

486. l.

R. I.: A margitnigeti uj hirdetőtábla.

Masirevich György építész

Tér és Forma, 1930

III. évf. 10-14.
A második nemzetközi kongresszus az építészet.

Maszirevich György építész

Tér és Forma, 1930

III. évf. 35-36.

B. V.: „Vas József" üdülőház Balatonszárszón.

Sfj-Mazurich György építés

Tér és Forma 1939. 53-59.

OTI a. Visegrádi utcában

Kasirevich György építész

Tér és Forma, 1930. III. évf.

382-420.o.

A XII Nemzetközi Építész-
kongresszus alkalmával
bemutatott magyar munkák

Építészet - világi

Diákotthon - Balatonszántód -

Masirevich György

Tér és Forma, 1920

III. évf. 35-36.

B. V.: „Vas Fórum" diákotthon Balatonszántódon.

Építészet - világi

Hirdető tábla - szerr. Masirevich György és Koffka Péter

Tér és Forma, 1930. III. évf.

486. l.

R. I.: A marpitmijeti uj hirdetőtábla

Masirevich György építész

Tér és Forma, 1932.

V. évf. 31-32. o.

Építészeti külföldi folyóiratokban.

ifj. Masirevich György építész

Tér és Forma, 1931.

IV. évf. 305-316.o.

dr. B. V.: A Pasaréti úti kislakásos telep.

Masirevich György épitén

Tér és Forma, 1931

IV. évf. 41-66.o.
kemor János: Hogyan épitünk és hogyan kellem épiteni a Balaton partján.

MDK

ifj.Masirevich György építész

A m. építőművészet Párisban és Milanóban.
Vállalk. Lapja 1933. máj. 11.

MDK

Masirevich építész

Modern nagy.építőműv.i kiáll. Párisban. Vállalk.

Lapja 193[illegible]. ápr. 6. 4.l.

Masirevich György és
Kósa György
vendertek az alábbi kiálli-

Tér és Forma. 1933. 185. l.
(Magyar építészek
kiállitása Párizsban.)

tárt a L'Architec-
ture d'Aujourd'
hui c. francia épi-
tészeti folyóirat második
nemzetközi építészeti kiálli-
tásának Eretében-

„EGYEDÜL VAGYUNK"
NEMZETPOLITIKAI FOLYÓIRAT
BUDAPEST
VIII., JÓZSEF-KÖRÚT 5.
TELEFONSZAM: 146-420.

Tisztelt Uram
Asszo

A nagy világnézeti küzdelem, ame
újfajta harci orgánummal gyarapodott. Mi
tomat, az *EGYEDÜL VAGYUNK*-at körfo
megjelenő lappá alakítottam át. Amit a pill
elmondani nincs módjuk és amit az esemé
tudnak elmondani, *azt mondja el lapunk m*
ahol csak lehet, fölfedi *a sokszor agyonhal*

Számról-számra újra leleplezzük a
a szabadkőművesség, a csáklyás lelkiség
intellektuellek között is hallgatagon létre
nap-nap után törzsökösöknek, honvédőknek
hez égen-földön semmi közük nincs.

Az új, megnemalkuvó Magyarors
ugyanolyan formában, ahogy ezelőtt negye

Masirevich György

ivód

Tér és Forma

1933. 185. l.

(Magyar építészek kiállítása Párizsban.)

csak nem jöttél.

Tommy.

1941 VII. 29.

Masirevich György

Masirevich György ifj. építész-
mérnök, IV. Tűrr István-u. 9.
185-727

Bptávb 1940 szept.

Masirevich György

Műépítész

Budai Magyarország
Magyarszonya Gyószertár
portálejának terve
fentitól
Rep.
Építőmunka
1934. 4.–5 sz.
80 l.

Tervezte Kaszás Endre, szedte Horváth Ferenc

Masirevich György

építész

cikke

Nemzeti vagy nemzetközi stílus?

Pesti Napló

1930. márc. 30.

U.

U. 3231

Budapest, 1[illegible]

A hivatalos másolat hiteléül:

Bálogh

min.s.hiv.igazgató h.

Masirevich György ifj.

építész

iród

2

× Kiss Dezső: A modern irány és a fiatalok.

Építő Ipar – Építő Művészet

1929. 45–46. sz.

Kiss

szélső levele visszahajlik és szív
is pécsi eredetű, csupán ott gazd
kából származó íves párkányt
májú felhasználásával is találk
levelű palmetták alkotják e dí
sénél a szívalakú szalagfonatok
vagy gyöngyös szalag kereteli
vum már nem egyedül tölti
jobbra és balra, palmettaleve
szalagfonat foglalja el (47. sz.)
lésben jelenik meg a 45. és 62.
ezeknek az indás, palmettás dí
lértöredékeken láthatjuk (32.
is, hogy az alsószárból visszal
végződnek (49. sz.). E cso
nagyméretű ívtöredék, melyr
középső részét gyöngyös szala
díszítik, míg a harmadik sávot
mas szalag ékesíti[2] (37. sz.) (6
a 61. sz. töredék is.

E gazdag díszítésű csopor
székesegyház korabeli kőfar
47. sz. párkányrészlet motívu
zött.[4] A 45. sz. párkány lapos

Masirievich György ifj.

építész

Mód

Pesti Napló. 1934. szept. 6.

(A modern házak megfer-
nek a régiekkel. Hogyan
készül az új Budapest?)

Az építész törzeletesen önze
tudja hangolni a különböző
stilusokat. A szín önzehan-
goló ereje.

A cikk Kaffka Péter

csomagjában

330
470
130
800

60

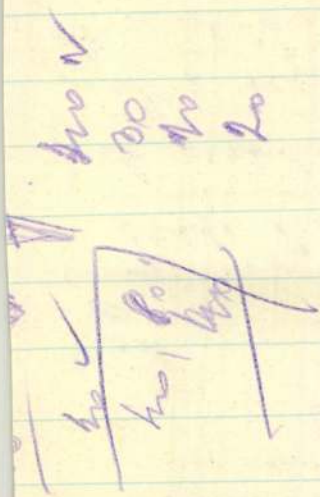

Massirevich György ify

épitett

l.

Müvészet (Kende)

1939. 56. l

25-26 sz 59. l

72 x 102 cm.

38 x 85 cm.

46 x 55 cm.

~~xxxxxxxx~~

80 x 92 cm.

78 x 100 cm.

59 x 70 cm.

Masirevich György

építész

vad

2

Morvay Endre:

A jövő Budapestje.

Budapest. 1946. II. évf.

23. l.

24. l

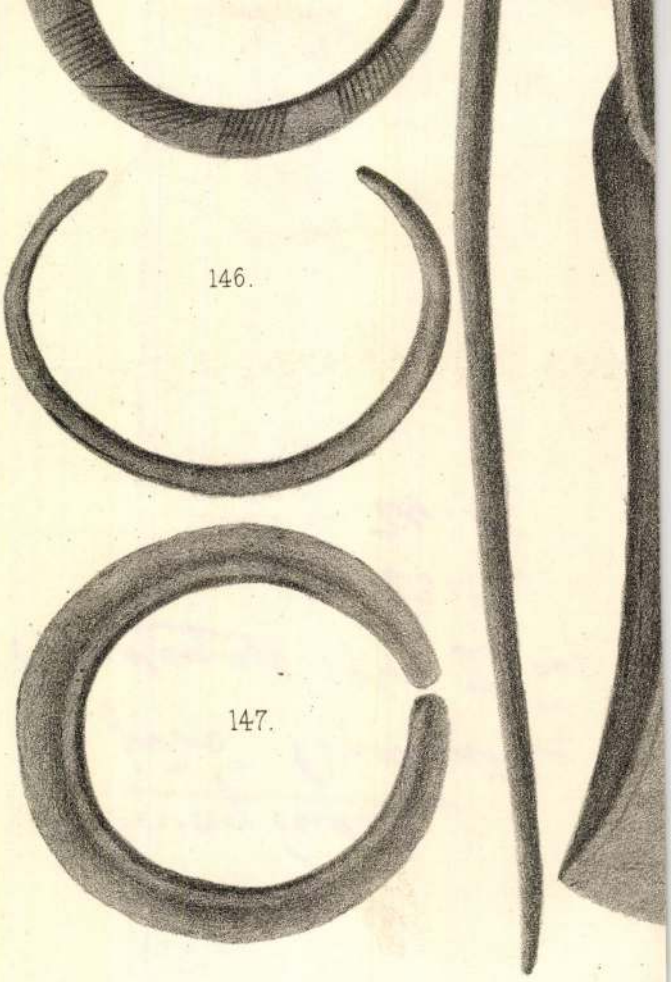

146.

147.

[Masirevich Gy]

[] Városépítés.
Magyar Szemle 1931.
130-137. l.

„	„		420		920
„	„	20	421—480	—	921—990
„	„	22	481—540	—	991—1030
„	„	23	541—610	677—760	1031—1050
„	„	24	611—676	761—852	1051—1111

A könyvek árverési sorr
könyvkatalóg

Rucz Gyula

FIDES

RÉGISÉGKERESKED
LAKÁSBERENDEZŐ R

Budapest, Andrássy-út 35. N

ANTIK BÚTOROK, RÉGISÉ

Masirevich Gyözö

l.

Siklósy FKT tört

363. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Masirevich György

megvásárolt Tabán-
rendezési terve
leírva és repr-

Építőmunka
1934. 12. 13 l.

< Masirevich György ifj >

cikke

< > Épület és város-
kép. Tér és Forma
1939. 66. l.

V.

ARANY-, EZÜST- ÉS ÉKSZER-TÁRGYAK

Masirevich György ifj.

épitész

Sávoly Pál mérnök

Mucs cíd

Tér és Forma.

1937. 201 – 203. l.

(Az új budapesti hajóállomás épületei, képekkel és alaprajzokkal.)

Tervezték fentiek

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Masirevich György

okl. építészmérnök

Magyar Építőművészet

1942. 121, 122. l.

(Képek a budapesti

nemzethajóállomások

épületeiről.)

Tervezte/festő.

bach, Clusenberg variánsok szerepelnek
német fordítása helyett.

Márton és Györgynek a prágai S
egyetlen alkotása volt. Többi bronzszobru
Három a nagyváradi székesegyház előtt á
Imrét ábrázolta. Hufnágel metszetéből tu
északnyugati sarkán állottak, Miskolczy
pajzsán lévő felirat szövegét. E szerin
készítették Márton és György szobrászc
felirat hibás 1340-es évszámát valószínű
Polikleitosok — ahogy Szamosközi nev
püspök rendeletére 1390-ben elkészítettél

A négy nagyváradi királyszobor sor
is eljutott, aki Prágába kívánja szállíttatn
ragaszkodott a szobrokhoz. Így mikor 166
is Belgrádba szállították és a sikertelen be

Aj. Masirevich György

épitész

terve a Dunakorzó kiszélesitéséről és a Vigadó-tér árkádos átépitéséről.

Szinházi Élet

1935. 27. 7.

(Képpel.)

ifi. Masirevich György
épitén

A CIAM másod-delegátusa volt egy
ideig.

Gábor Ente: A CIAM nagyon csoportja
1928 - 1938. 8.
Akadémiai Kiad. 1972

ifj. Mascrevich György

építész

Neve megjelent néhányszor a CIAM magyar szoportjának publikációiban.

Gábor Ester: A CIAM magyar szoportja 1928-1938. 8.
Akadémiai Kiad. 1972.

Ayuda

Nuevo negociante establezca a CIAH
Negocio importante Pueblo No. Tres

Ayuda Entre: A CIAH Nuevo Negocio Importante
Alcalde Nuevo Nivel. 1342
1324 - 1328 d.

Masirevich György

A nemzetközi építész szervezet /CIAM-CIRPAC/ tagja.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest 1970.

811

ifj. Masirevich György

építén

Rént vett 1929-ben a CIAM frankfurti kongresszusán.

Gábor Ente: A CIAM magyar csoportja 1928–1938.
Akadémiai kiadó 1972.

Masirevich György építész
Terkai András: Három városi bér Budapesten.

3.-4. Budapest, I., Hattyú u. 4. épült: 1938-ban. (repr.)
Építész: Masirevich György.

Magyar Építőművészet, 1987. 2., 4-old.

Masirevics György

és Janáky István tervei alapján épült

„Palatinus Strandfürdő" 1937-ben.

Merza László, Mernát György, Erdei

Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Buda-

pest 1973 13350

MASIREVICH György

Moravánszky 1988b 237

M. MASIREVICH GYÖRGY

144 Mefhosz diáküdülő, fotomontage 2000.—

Nemzeti Szalon 1930 jan.

Kut

NEMZETI SZALON MŰVÉSZETI EGYESÜLET

ELNÖK

Gróf ZICHY JÁNOS

TÁRSELNÖK:

PRESZLY ELEMÉR

ifj Masirevich György
építész

Magyar építőművészeti kiállítás – Párizsban a Galerie Vignon termeiben. A magyar csoport rendezésére kapott megbízást. –

Magyar Hirlap
1933 III. 5

Masirevich György
építész

~ művei az új szellem jegyében fo-
gantak.

Rados: Magyar építészettört. 334.
Műszaki kiadó 1971.

II. A törökkori fürdő. /Id
helyeken megmaradt részletek alapján

Rúdas fürdő: törökkori medence,
szamárhátives nyilások,
négyzetes kupolatér,
vörösmárvány oszlopok
fejezete és lábazata,

Réc fürdő: kupolacsarnok,
nyolszögü, ötlépcsős me-
dencéje,
kupola levélornamentikás
falpillérei,

Marinelich György

A margitszigeti Palatinus strandra kiírt tervpályázaton Fanáky Istvánnal közösen vett részt /1936/. Első díjat nyertek.

M.D.K.

Masirevich György, építész

terve a 15 egyenként 1200 p-ös díjak egyikét nyerte el az OTI pécsi tudó betegszanatoriumának pályázatán.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1940. LXI. évf.

jan. 11. sz. 6. old.

Masirevich Gy. építész

Családi házat tervezett a Pasaréti Napraforgó utcai lakótelepen (1931)

Kovács Judit: Családi ház mintatelep – Anno 1931

Magyar Nemzet 1970 VIII. 7 5 old.

M.D.K.

ifj. Masirevich György, építész

tervezte a Pasaréten
a Napraforgó-utcai hisérle-
ti lakótelep egyik villáját.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1931. LII. évf.

nov. 12. sz. 4. old.
+ dec. 31. " 6. "

M.D.K.

Masirevich György épitész

Janáky Istvánnal közös munkája a Paltinus fürdő terve.

Granasztói Pál: Janáky István
Magyar Épitőművészet 1966/3. 51.l.

M.D.K.

ifj. Masirevich György, építész

IX. 24 4

és Fanály István körös
terve 4000 p-ös első díjat nyert
a Margitszigeten építendő új
strandfürdő [Palatinus]
pályázatan.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1936. LVII. évf.

szept. 24. sz. 4. old.

M.D.K.

Masirevich György, építész

terve megvételben
részesült a gatyatetői
gőgszálló terpélyá-
zatán

Vállalkozók Lapja. Bp. 1936. LVII. évf.

dec. 17. sz. 4. old.

MDK

Masirevich György ifj.

Az épitészkongresszust elokészitő szervező-
bizottság egyik vezetője.

Cikk: Epitész-világkongresszus kezdődik holnap
Budapesten.

Az Est, 1935. szept.14. 9.1.

MDK

Masirevich György ifj. épitészmérnök.

A margitszigeti hirdető tabla tervezői Kaffka Péter és ifj. Masirevich György épitészmérnökök. Repr.

R.I.: A Margitszigeti új hirdető tabla.

Tér és Forma, 1930. III. évf. 11. sz. 486. l.

MDK

Masirievich György ifj. épitész

A modern Budapest kiépitéséről beszél ifj. masirievich György épitész a cikkben.

Cikk: A modern hazak megférnek a régiekkel.

Pesti Napló, 1934.szept.6. 9.l.

MDK

ifj. Masirevich György

Ikerház a Hüvösvölgyben, repr.

Uj házak - Uj épitès? Tér és Forma 1934. 9. sz.
263.l.

MDK

Masirevics **épitész**

Pogány M: Vándoruton kiáll.ok és épületek között.
Pesti Napló 1935. jun.16. 39.l.

M.D.K.

Masirevich György épitész

I.dijat nyert a Palatinus-strandfürdő terv-pályázatán. Janáky Istvánnal közös térv.

Hoepfner Pál dr.: A Szent Margitszigeti Palatinus-strandfürdő tervpályázata.

Tér és Forma 1936.10.sz. 278.l.

Masirevich György

építész

XIII.Képzőművészek Uj Társasága kiállitása- Nemzeti Szalonban - ecoé épitési tervével szerepel.

Magyarország
1930.I.12.

MDK

Masirevich György és Janáky István

Az uj margitszigeti strandfürdő dijnyertes terve, repr. Tervezték fentiek

Népszerü Tudományos és Technikai Napló. A Pesti Napló melléklete. 1936. jul. 15. 3.l.

Masirevich György épitész

Munkája a Budai Szépmüv.Társ.kiáll.-án.

M.O.934.XII.20.

MDK

Masirevich György

Masirevich György: Garcon-lakás nappaliszobája. Készitették Nagy Antal és fia lakásberendezők. Repr.

Épitőmunka, 1934. 6-10.sz. 137.lap

MDK

Masirevich György és Janáky István

közös tervük az alábbi pályázaton I. dijat kapott

Hoepfner Pál dr.: A Szent Margitszigeti Palatinus-strandfürdő tervpályázata. Tér és Forma 1936. 10. sz.

ifj. Masirevich György

A Királyi Vár déli felének és
Zörvetlen Zörnyékének helyszínrajzát Zérzitette
el.

Gombos Zoltán: Budavári Zertel
Natura Bp. 1969 149. old

M.D.K.

ifj. Masirevich György, építész

terve 400 p-ös megvételben részesült a kerepesi temető ravatalozó épületének pályázatán

Vállalkozók Lapja, Bp. 1939. LX. évf.

ápr. 20. sz. 8. old.

M.D.K.:

MDK

ifj.Masirevich György építész

Tetőkertek kerülnek a tüzfalak helyébe. Pesti Napló, 1934, szept.8. 6.l.

MDK

Massirievich György építész

Magyar V: A Gellért rkp müv. kiképzésének pályaterve
Epitő Ipar Epitő Müv. 1931. ápr. 15. 61-62 l.

MDK

Masirevich György

Lakószoba terve. Repr.

Építőmunka, 1934. 6-10 sz. 117.l.

MDK

Masirevich György műépitész

Masirevich György: Budai "Magyarorszag Nagyasszonya" gyógyszertár. Repr.

Epitőmunka, 1934. 4-5.sz. 80.lap

MDK

Masirevich György épitész

A L'Architecture d'Aujourd'hui c. francia épitészeti folyóirat 1933-ban rend.nemzetk.épitészeti kiállitást. A magyar kiállitást Masirevich György és Kósa Zoltán épitészek rendezték.

Sz.: Magy.épitészek kiáll.Párisban.

Tér és Forma, 1933.6.sz. 185.1.

MDK

Masirevich György épitész

Hozzászólt az "Épitőmunka" korszerű formákról tartott vitájához.

Cikk: Az Epitőmunka ankétja a korszerű formákról.

Epitőmunka, II.évf. 6-10.sz. 109-114. lap

Masirevish György

Alkotásával szerepelt a XII. Nemzetközi Építészkongresszus alkalmából rendezett kiállításon.

Az Est, 930.IX.7.

MDK

Masirevich építész

Munkájával résztvett az 1933-ban Párisban rendezett nemzetk.kiállitáson. Az építészeti kiállitást a L'Architecture d'Aujourd'hui c. francia építészeti folyóirat rendezte.

Sz.: Magy.építészek kiáll.Párisban.

Tér és Forma, 1933. 6.sz. 185.l.

M.D.K.

Maschirevich György, ifj. épitész

1927-ben az egyetem épitész-hallgatóinak kiállitásán Molnár Farkassal együtt az uj épitészet szellemében készült tervekkel szerepelt.

ifj. Janáky István: Molnár Farkas
Magyar Épitőművészet 1967/5. 54-57.l.

Maschirevich György, ifj. épitész M.D.K.

1929-ben Gropius meghivására Molnár Farkassal résztvesz a CIAM frankfurti alakuló kongresszusán,

hazatérve együtt alakitották meg a magyar CIRPAC-csoportot. kiválása után Fischer György kerül helyére

/Molnár,Ligeti,Maschirevich,Rácz,Virágh, Weiner /

ifj. Janáky István: Molnár Farkas
Magyar Épitőmüvészet 1967/5. 55-56.l.

Masirevich György Aj

okl. építészmérnök Bpest

Mil. 1905.

felvétetek a Bpesti

Mérnöki Kamarába.

MMÉE közl

1931. 322. l.

Steinle

Wisselingh, J. v: Városszéle. Vízfest-
mény.

Gerevich: PA, 256 l.
Csernoch vette.

Masirevich György ifj

Pasarèti uti családi
ház

Repr.

Tér és Forma

1931. 313. l.

Masirevich György

épitéz

lásd

E. G. II. 92 l

Masirevich György ifj

épitész.

Irod

Ünnep (Bpest)

1935. 1. sz. (Eéppel)

Anatolischerteppich, im blauen S
132—180 cm.

1448. KAUKÁZUSI SZŐNYEG, kék tü
teppich, im Spiegel zwei Medaillo

1449. SIRVÁN-SZŐNYEG, piros tükrébe
Medaillone. XIX. Jh. 105—160 cm

1450. MOSZUL-SZŐNYEG, kék, piros
101—149 cm.

1451. ANATOL-SZŐNYEG, vörös tükré
Teppich, im roten Spiegel Medaillo

1452. BAROKKRAJZU SZŐNYEG. XI
178—111 cm.

1453. AFGÁN-SZŐNYEG, vörös tükrébe
roten Spiegel kleine Medaillone in

1454. SIRÁSZ-SZŐNYEG, kék tükrében
Cypressendekor. XIX. Jh. 123—20

1455. SIRÁSZ-SZŐNYEG, kék, virágos tü
geblumten Spiegel. XIX. Jh. 117-

ınd Blumenmuster aus Schuppen. Ungarisch, XVIII. Jh.

. Flamand, XVII. sz. — Gobelin, Judit mit dem Haupt
n. 232—150 cm.

ırna alapon vörös-kék disszel. XIX. sz. — Beludhistan-
)lau-rotes Muster. XIX. Jh. 385—212 cm.

Szmirna. — Grosser grüner Teppich. Innländer Smyrna.

)en fekete alapon három medaillon és páros madarak.
ı, mit Medaillone und Vögel. XIX. Jh. 560×115 cm.

nedaillonos szennédisszel. XIX. sz. — Sumakteppich, mit
392×125 cm.

ben barna alapon szines virágkoszoruval. Louis Philippe
lumenkranz. Louis Philippe. 240×180 cm.

— Kulateppich, gestreift. XIX. Jh. 165—100 cm.

rom medaillon. XIX. sz. e. — Kasakteppich, mit blauem
n.

ıl, tükrében fekete alapon stilizált virágdisz két vázával.
ıit siebenbürger Muster. XIX. Jh. 165—138 cm.

Masirevich György

építész

Lőrinc

MÉ. 1941. 311. l.

vegyes

a.63

1 rót. 8r

Mátray

Gábor

A Magyar Nemzeti Múzeum

Tornakai,

Különös tekintettel a Könyvtár lefolyt

kusonót évre.

Rövid várlatban előadja —

Masirevich György ifj

épitéz

l.

Tér és forma

1934. 233. l

262, 263. l

F. R. bélyeg ötvösmüvön VII. 231

Masirevich György Aj

épitéz

l.

Forum

1933. 101 l.

Malevich Gyula

építészmérnök

az Ipari Anyaggazdálkodási Tanács

tagjává kinevezték

MMÉE Közl.
1943. 152. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Masirevich György ify

épitéz

irod

Kertész 1940

221. l.

Komáromi Csipkés György: Dissert. de morte
seu obitu Mosis. Kolosvár, 1674.

VA. 268.

Masirovich György fj

írad

Architettura (Roma)

1937. szept.

Dunaparti hajóállomás épülete

Dr. RUTTKAY GÉ
KÖNYV- ÉS PAPÍRKERE
HEVES

Masirevich György

Diákudülőház
Szántódon
Repr.

Tér és Forma
1930. 405. l.

BUTOR

LAPIDES MÓR és FIA

BUDAPEST VI. NAGYMEZŐ u. 8.

TELEFON : 424-511.

ALAPITÁSI ÉV: 1885

CHEQUESZÁMLAK:
A MAGY. KIR POSTATAK. PÉNZTÁRNÁL 24371
MAGYAR LESZÁMITOLÓ- ÉS PÉNZVÁLTÓ-BANK TERÉZVÁROSI FIÓKJÁNAL

ÁLLANDÓ KIÁLLITÁS:
SZINES KONYHA-, HALL- ÉS KOMBINÁLT SZOBABERENDEZÉSEKBŐL

Budapest, a postabélyeg kelte.

Igen tisztelt Jegyespár!

Értesülvén arról, hogy Önök jegyben járnak, legyen szabad ismeretlenül is szerencsekivánatainknak kifejezést adni.

Masirevich György ifj

épitész

lásd

Hoch István

épitész alatt.

HÉTFŐ

1

Kath. Újév
Prot. Újév

Izr. 14. Tebeth 5694.

KEDD

2

Kath. Jézus sz. neve
Prot. Ábel

SZERDA

3

Masirevich György

irod épülést

Uj Szín 1931.

I. 36. l.

A MEFHOSZ balatonparti diák-nyaralója. Épült 1929. Terveste fenti. Repr. az idezék helyen.

Masirevich György ifj

épitész

terverte az alábbi

épületet

Magyar Kulturszemle

1940. 8. szám: 191, 192. l.

(Az OTI Budapest

Visegrádi-utcai ren-

delőintézete, Eppel.)

A cikk Hejsa

Károly csomagjában.

Masirevich György ifj

építészmérnök

1929-ben a Mérnök-egyletben beszámolót tartott a (frankfurti) modern építészek kongresszusáról, vetített képekkel illusztrálta a modern építészeti törekvéseket, szembe-állítva az elavult és sablonos megoldásokkal.

Kiss Dezső: A modern irány és a fiatalok. Epítő Ipar – Epítő Művészet 1929. dec. 15.

M.D.K.

Masirevich György ifj. épitészmérnök

Az OTI Visegrádi-utcai rendelointézetét tervezte. Felv. a 192-ik o-on.

Cikk: Az OTI Budapest Visegrádi-utcai rendelointézete.

Magyar Kulturszemle, 1940.8.sz. 191.l.

M.D.K.

Ifj. Masirévich György, építész

tervét választotta ki a bírálóbizottság a Margit szigeti fedett sétányra kiírt - és meddőnek nyilvánított - pályáraton, és felszólította szerzőjét, hogy tervét a Kőrmunkatanács kívánságainak megfelelően dolgozza át.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1936. LVII. évf.

márc. 18 sz. 5. old.

Masirevich György

Garcon lakás nappali-
szobája,
fenti terve, repr-
Építőmunka
1934-6-10 sz.
137 l.

Tábor János

Masits István – festő

Debrecenben született 1960-ban. Tíz éve foglalkozik festéssel, rajzolással, előbb Bíró Lajos, majd Lukács Gábor és Palotai Erzsébet irányításával. Képzőművészeti táborokban járt Hajdúszoboszlón, Zebegényben, Kazimierzben, Velencében, s izgalmas kihívásnak tartja az utcai portrérajzolást is. 1992-ben alapító tagja volt az Amatőr Képzőművészeti Társaságnak (AKT), mely máig rendszeres kiállítási lehetőséget ad a nem hivatásos képzőművészeknek.

Kiállítások: (csoportos) 1991-től vesz részt a megyei őszi tárlatokon, 1994, '95, '96 – Téglás, Debrecen, 1994 – Püspökladány, Tiszaújváros, 1995 – Hajdúböszörmény, Kaposvár, Románia, Lengyelország, 1996 – Varsó; (önálló) 1995 – Debrecen, 1996 – Hajdúnánás.

„René Magritte-tal szólva: »Nem tudom az igazi okát annak, miért festek, mint ahogy azt sem tudom, miért élünk, és miért halunk meg.« Nálam a rajz és a festés belső kényszer, így próbálom rögzíteni a minket körülvevő világ történéseit. Igyekszem optimista vagy ironikus szűrőn át láttatni azokat a mindennapokat, amik sokszor szorongásokba és tragédiákba hajlók. Szeretném, ha a képeim derűvel, nyugalommal töltenék fel a nézőket. A portrék, csendéletek és tájképek mellett absztrakt alkotásokat is készítek, ám úgy érzem, hogy a realista kifejezési móddal többet tudok átadni.

A festés magányos dolog, sok odafigyelést kíván. Célom a szüntelen fejlődés, a festék, a vászon, a formák és színek mind mélyebb megismerése, hogy ne létezzenek a mesterségbeli korlátok. Hiszek a művészetek – így a festészet – jövőjében, hiszem, hogy általuk, általa is emberibb lesz az életünk."

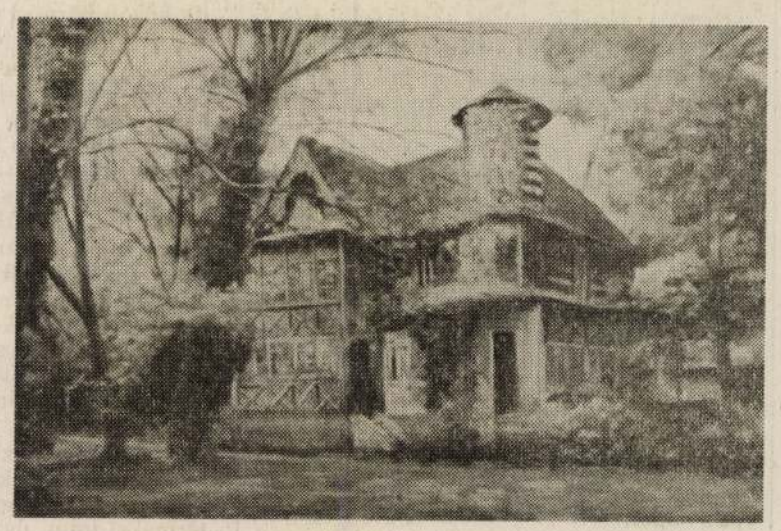

Masits István alkotásai
Portré: Szentesi Marianna, reprodukciók: Magánarchívum

Hajdú-Bihari Napló 1996. 06. 18.

MSZP. A hajdú-bihari területi szövetség június 18-án 10 és 12 óra között ingyenes jogi tanácsadást tart Debrecenben, a Perényi utca 1. szám alatt.

MIÉP. A debreceni képviselőcsoport június 18-án 17 órától a temetőről és egyéb önkormányzati ügyekről tart lakossági fórumot a Kardos utca 24. szám alatti általános iskolában.

KDNP. A Független Kisgazdapárt, a Kereszténydemokrata Néppárt és a Magyar Demokrata Fórum debreceni szervezeteinek elnökei június 19-én 18 órától fogadóórát tartanak a Kereszténydemokrata Néppárt Arany János utca 2. szám alatti székházában.

HÍR

● VÉRADÁS. A Vöröskereszt megyei szervezete június 18-án 7-től 14 óráig a Biogalban (Debrecen, Pallagi út) tart véradó napot.

HÍRSZERKESZTŐ: LOVÁSZNÉ SZANISZLÓ MÁRIA
TELEFONSZÁM: 412-144/56

Debrecen (HBN) – A Cukorbeteg is Teljes Értékű Ember Alapítvány és a Hajdúsági Sütödék Rt. között létrejött megállapodás alapján lehetővé válik, hogy a debreceni cukorbetegek 10 százalékos kedvezménnyel vásárolhassák meg a cég egyes termékeit a Petőfi téren lévő sütőipari mintaboltban.

Az akció július elsejével indulna. Betegségük igazolására valamennyi cukorbeteg egységes igazolókártyát kaphat kezelőorvosától, melynek felmutatásával jogosult a kedvezményes vásárlásra. A kezelőorvos feladata a kártyák kitöltése, aláírása, bélyegzővel történő érvényesítése.

Amennyiben az akció sikeres lesz és megfelelő kereslet mutatkozik a Hajdúsági Sütödék Rt. termékei iránt, úgy lehetővé teszik, hogy vásárolhatók legyenek a város több pontján is. Az igazolásul szolgáló kártyákat folyamatosan juttatják el a kezelőorvosokhoz.

országi testvérvárosába, Lublinba utazott vasárnap az önkormányzat küldöttsége. A delegációt Zentay István alpolgármester vezeti; tagjai: Hernyák Imre önkormányzati képviselő, Varga László, a polgármesteri hivatal beruházási és üzemeltetési irodájának vezetője, valamint Csonka Tibor, a hőszolgáltató rt. ügyvezető igazgatója. A küldöttség elsősorban a két város közötti gazdasági kapcsolatok fejlesztéséről tárgyal a lublini önkormányzati és gazdasági vezetőkkel.

● TÍMÁRHÁZ. A Népművészetek Háza (Debrecen, Nagy Gál István utca 6.) nyári nyitva tartása: munkanapokon 10-től 18 óráig; szombaton 10-től 14 óráig. Vasárnap és hétfőn szünnap van.

● FELOLVASÓEST. Hazai Attila – akinek Szilvia szüzessége című novellaskötete a tavalyi év egyik nagy meglepetése volt – felolvasóestet tart június 18-án 20 órától az Unikum kávéházban (Debrecen, Bajcsy-Zsilinszky utca 2.).

ASZTMÁSOKNAK. A
lálló Időskorúak, Aszt
giás Betegekért Alapí
recen, Nagy Mihály-k
us 20. és szeptember
lönböző munkalehetős
főleg diákok részére. E
máció kedden és vas
18 óráig kérhető a 428
fonszámon. Ugyanitt
foglalkozás megszerve
ben – a Hajdú-Bihar
más és allergiás betege
és felnőtt – jelentkezés

● ELŐADÁS. A Ma
Krisna-tudatú Hívők
nek debreceni templo
én 17 órától előadás
Kölcsey művelődési k
ferenciatermében. A k
gulatú, eredeti beng
rekkel kísért indiai ze
meditációról szóló el
Vendég előadó az An
ozett Sivaráma Swami
keleti hagyományok
lően ízletes ételkóstol
est hanganyaga a h
megrendelhető.

HIRDETÉS

Kárpótlási jegyért — ÉDÁSZ Rt.

Jegyzés: 1996. június 18-tól június 2

A jegyzés során 10 ezer Ft összcímletértékű kárpótlási jegy
1 db 10 ezer Ft címletértékű, névreszóló törzsrészvényre cserélhető.

MASITS ISTVÁN

Táj - Kép 1998. Május. 21.

KIÁLLÍTÁS. Masits István festőművész kiállítását május 18-án nyitották meg Hajdúnánáson, a Móricz Pál Művelődési Központ és Könyvtár kisgalériajában. A tárlat június elejéig tekinthető meg.

Garam Éva

Magyar Nemzeti Múzeum

Budapest
Múzeum krt. 14-16.
1088

Tisztelt Professzor Úr!

Az OTKA Szervezeti és Működési Szabályzata a
folyamatos rotációját írja elő.

Értesítem arról, hogy az Ön zsűri tagsági megbiza
ével lejárt.

Egyúttal hálás köszönetemet fejezem ki, hogy az
közreműködésével és szakértelmével elősegítette
Társadalomtudományi Kollégiumának munkáját.

MASITS ISTVÁN

MA NYÍLIK

Masits István festményeiből rendez kiállítást **Debrecenben** a Kenézy-galéria (Bartók Béla út 2–26.); az alkotások mától június 12-ig tekinthetők meg.

Hajdú-Bihari Napló 1998.06.03.

1021

MAGYAR FESTŐ A RÓMAI SAN CLEMENTÉBEN

Szép régi szenvedélye a magyar művészettörténészeknek, hogy Itáliában jártukban hazai vonatkozású emlékek után kutassanak. Komoly a kísértés, hiszen az olasz földön a magyar vándor léptennyomon saját hazájára utaló dolgokkal találja szemben magát, mégpedig nemcsak a történelem és az irodalom tettekben és szavakban továbbélő dokumentumaival, hanem a művészetnek napjainkra eredeti mivoltukban fennmaradt magyar vonatkozású monumentumaival is. Kultúrhistorikusaink és művészettörténészeink közül nem egy áldozott időt és erőt, hogy utánajárjanak, összegyűjtsék és közétegyék az olaszországi magyar vonatkozásokat —, negyedszázada a magyar származású Florio Banfi adott ki kötetnyi adatot, és immár jó néhány évtizede gyűjti anyagát Genthon István. Az sem újság, hogy Itália összes városa közül Róma az, amelynek mint mindenből ami régi vagy szép, úgy a magyar múltat idéző emlékekből is a legtöbbje van. Két híres passzus tolul fel a memória mélyéről, ha Rómáról mint hajdani történeti emlékek megőrzőjéről és egyben mint távoli nemzeti vonatkozások felidézőjéről szó esik, mindkettő magyar auktortól való. Századunk végzetes sorsú entellektüelje Szerb Antal írja regényhőséről, hogy nagyon szerette a római villamosvasút körjáratát „ezt a fantasztikus vonalat, amely megkerülve a fél várost, itt-ott erdőségeken haladt át, a Colosseum előtt megállt, súrolta a Palatinus romjait, száguldott a Tevere partján, a sínek két oldalán évezredek kavalkádja vonult fel és az egész csak egy negyedóra hosszat tartott". A cinquecento elejének agg

Masolino: Keresztrefeszítés – Crucifixion – Распятие

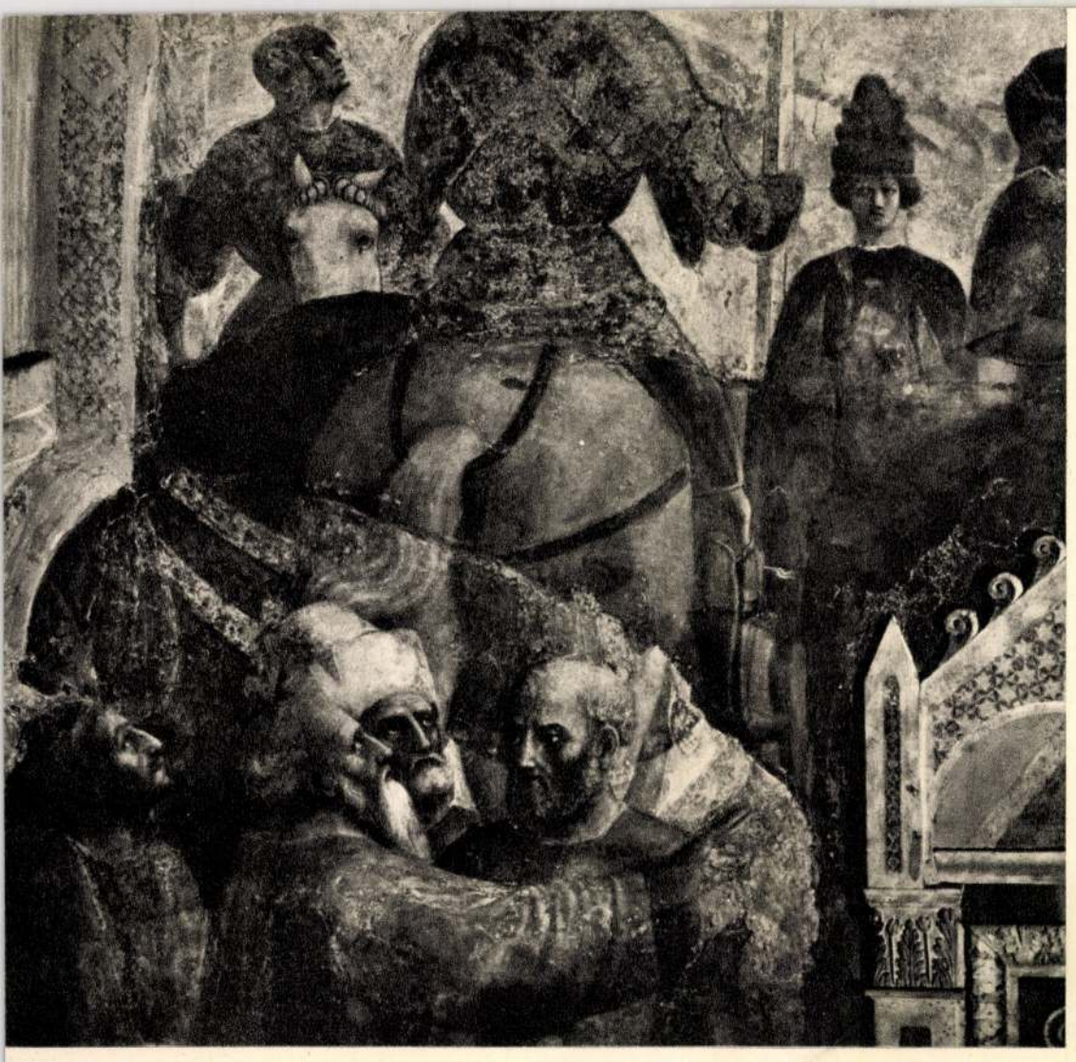

Masolino
Keresztrefeszítés részlete
Crucifixion. Détail
Распятие. Фрагмент

humanista mecénás papja Lászai János íratta sírkövére a reneszánsz idején a magyar pálosrendtől birtokolt Santo Stefano Rotondoban, a római Célius halmán emelkedő ókeresztény centrális templomban: „Ó vándor, ha látod, hogy azt, aki a jeges Duna partján született, most Róma földje takarja, úgy ne csodálkozz, hiszen Róma volt mindnyájunk anyja és ma is az". Az olasz és a magyar művészettörténet közös érdekű mozzanatai közé azonban nemcsak az Olaszországban található magyar vonatkozású emlékek és viszont a Magyarországon lelhető olasz eredetű alkotások tartoznak: idevágó dolgok maguknak a művészeknek kölcsönös vándorlásai, hosszabb-rövidebb idejű külföldi tanulmányútjai, kisebb-nagyobb arányú idegenben folytatott tevékenysége is. A művészvándorlások késői nyomon követése — ha nem is hasonlítható történeti jelentőségében a hatalmas művészeti áramlatok irányának rekonstruálásához, — izgalmas szép dolog, túl az egyszerű tény észrevételének szerény örömén messzi távlatokra utat nyitó. És még akkor is az, ha mint ezúttal, csupán arról adhatunk számot, hogy egy jelenszázadi neves magyar festőnk miként figyelt fel egy római napon egy híres olasz reneszánsz mester remekművére.

A nagybányai művésztelep alapítóinak egyike s később forrásértékű történetírója, Réti István harminckét éves korában — miután eleddig ha külföldön járt, úgy nagyrészt Bécsben, Münchenben, Párizsban tartózkodott és csak néhány hónapot töltött régebben Itáliában, — elhatározta, hogy megpályázza azt az ösztöndíjat, amely fiatal művészeknek módot adott itáliai tanulmányok folytatására néhány éven keresztül a Fraknói Vilmos tudós historikus kanonok építtette római villában. El is nyerte az ösztöndíjat és az 1906 és 1907 esztendők nagy részét — nyári nagybányai tartózkodásoktól megszakítva — Itáliában, elsősorban Rómában töltötte. Réti festészetében római évei nem jelentenek sajátos fejlődési szakaszt és azokban a soraiban, amelyekben egyik ösztöndíjas elődjéről, az ugyancsak Nagybányáról Rómába érkezett Iványi Grünwald Béláról ír, nyilván a saját régi emlékeit idézi vissza: „A nagybányai művészt az örökvárosban idegen levegő, idegen motívumok idegen hangulatok fogadták. Nagybánya vidám színességét, otthonias tájait Róma kemény, fekete örökzöld tölgyfái, holdas esti hangulatai, sötét parkok, antik romok romantikája s a Campagna heroikus felhői, monumentális kietlensége, régi meghalt kultúrák nagytávlatú színterei váltották fel . . . kedélyét és szemét nem tudta rögtönösen áthangolni az új, szokatlan regiszterre." A historikus mellett a pedagógus sőt a teorétikus is megszólal a végső következtetést levonó Rétiben: „A klasszikus művészet és a római reneszánsz stílusát, művészi tanulságait nem lehetett közvetlenül bekapcsolni a modern naturalista-impresszionista művészet akarásaiba, sem ennek önálló, nagybányai továbbfejlődményébe." Ha már most tekintetbe vesszük, hogy e sorokat a művész századunk negyvenes éveinek elején írta, amikor a posztimpresszionista és neoklasszicista — ez utóbbi szakirodalmunkban a római iskola felületes címkéjével szokott szerepelni — irányzatok hazai művészeti életünkben még nem értek úgy össze mint majd a felszabadulásra következő esztendőkben, úgy annyiban kell korrigálnunk mesterünk vélekedését, amennyiben Róma, Itália, és minden más szentföldje a művészetföldrajznak, antikvitás, reneszánsz és minden más aranykora a művészettörténetnek sosem közvetlen stiláris hatások révén, hanem mindenkor nagy kulturális hagyományoknak közvetett — ám vajon nem közvetlen-e ez is? — útján munkáltak „hatottak, alkottak, gyarapítottak" mint a múlt művészeti örökségei a jelen művészeti értékeinek fejlődésén. Réti esetében is mélyebb rétegekbe szálltak le a római esztendők tapasztalatai — talán nem felületes analógia az, ha két évi római tanulmányt egy kiművelt emberfő szempontjából két évi latin nyelvi tanuláshoz hasonlítunk, — és az eredményt nem a festő piktúrájában, hanem a mester egész sokoldalú és szétágazó életművében találjuk meg. Ami Rétinek Rómában készült képeit illeti, azok vagy az ösztöndíjból kötelességszerűen következő ám az egyéniségétől távolálló bibliai kompozíciókkal való küszködés produktumai, vagy a korábbi mű-

fajaiban való továbbfejlődéséről tanúskodó arcképek, aktok, tájképek — szép művek, készülhettek volna Nagybányán is, nem mutatják azoknak a „dekoratív ideáknak" a következéseit, amelyekről mint ösztönzőkről egy római levelében megemlékezik. De ugyanebben a levelében azt is írja: „Tetszik itt nekem egy némely dolog". Nos: a mester érdemes monográfusától Aradi Nórától felvetett kérdést, vajon megragadta-e és ha igen úgy mely remekműve az olasz művészetnek Réti Istvánt — egyetlen esetben megválaszolhatjuk.

A monográfiában egy jelenleg aradi magántulajdonban levő szignált pasztell-stúdium került közzétételre — helyesen mint Rómában készült mű és mint biblikus figura fejét ábrázoló kép. Ez a nemes, elmélyedt kifejezésű, idős férfifő nem más, mint Réti Istvánnak másolata Masolino da Panicalenak egy falkép-részletéről. A firenzei kora quattrocento mesterének a római San Clemente-bazilika híres kápolnáját díszítő freskóciklusában a központi kompozíció a nagyszerű Crucifixió sokalakos jelenete —, ennek a bal alsó sarkában van a vitatkozó zsidók csoportja, és ennek egyik jellegzetes fejéről készült a kópia. A nagybányai első generáció festőjének biztos szemét dicséri, hogy a falképnek éppen azt a részletét választotta ki mint másolásra néki érdemeset, amelyet arra szoktak példaképpen emlegetni, hogyan sikerült egy-egy kivételes pillanatban Masolinonak, a szelíd hajlékony öreg mesternek a messze fölébe nőtt zordon hatalmas fiatal tanítványt Masacciót, a zsenit is utólérni. És a falkép hátterében kitárul az a monumentális vízió, amelyet éppen Réti szép idézett szavai jellemeznek méltóképpen: „a Campagna heroikus felhői, monumentális kietlensége, rég meghalt kultúrák nagytávlatú színtere . . . " Íme: ezért tetszett ez a „dolog" a magyar festőnek a római San Clementében.

Vayer Lajos

UN PITTORE UNGHERESE NEL SAN CLEMENTE DI ROMA

Gli storici dell'arte ungheresi hanno la bella passione antica di ricercare, soggiornando in Italia, dei ricordi concernenti la patria. La tentazione è seria, siccome sul suolo italiano il viaggiatore ungherese si trova, continuamente, faccia a faccia con delle cose riferentisi alla propria patria e non solo con documenti storici e letterari che sopravvivono in fatti e in parole, ma anche con documenti d'arte rimastici nelle loro forme originali. Molti dei nostri storici di cultura e di storia dell'arte si dedicarono alla raccolta e pubblicazione dei rapporti italo-ungheresi — un quarto di secolo addietro Florio Banfi, d'origine ungherese, pubblicò un volume di dati in proposito e già da alcuni decenni István Genthon sta raccogliendo del materiale. Roma è, certo, tra le altre città d'Italia quella che possiede non solo quanto è antico o bello ma custodisce anche la maggior parte dei ricordi del passato d'Ungheria. Quando si accenna a Roma che è custode degli antichi ricordi storici e nello stesso tempo che rievoca le lontane relazioni antiche nazionali, rivivono nella nostra memoria due brani famosi scritti da autori ungheresi. Antal Szerb, l'intellettuale morto tragicamente in questo secolo scrive che l'eroe del suo romanzo voleva bene alle circolari di Roma, « a questa linea fantastica che passava qua e là attraverso boschetti, facendo il giro di mezza città e si fermava davanti al Colosseo, si accostava ai resti del Palatino, correva lungo il Tevere, ai due lati dei binari scorreva come una cavalcata tra i millenni e tutto questo non durava più d'un quarto d'ora. »

Al principio del Cinquecento un vecchio sacerdote umanista mecenate, János Lászai fece incidere sulla sua tomba nella chiesa a pianta circolare di Santo Stefano Rotondo dell'ordine dei paolini sul colle Celio:

« Natum quem gelidum vides ad Istrum
Romana tegietur viator urna
Non mirabere si extimabis illud
Quod Roma est patria omnium fuitque. »

Però agli aspetti d'interesse comune della storia dell'arte italo-ungherese appartengono, oltre ai ricordi ungheresi in Italia e alle opere d'origine italiana in Ungheria, le peregrinazioni reciproche degli artisti, i loro viaggi di studi più o meno lunghi, le loro attività svolte all'estero. Seguire ulteriormente le tappe degli artisti — benchè il loro significato storico non possa essere paragonato alla ricostruzione della direzione delle correnti artistiche immense, — è una cosa emozionante oltre al modesto piacere dell'osservare il semplice fatto ed apre la via verso prospettive lontane. Ed è emozionante anche adesso quando diamo notizia di come un bel giorno a Roma un gran pittore ungherese contemporaneo rivolse la sua attenzione al capolavoro d'un famoso artista italiano del Rinascimento.

István Réti, uno dei fondatori della colonia di pittori a Nagybánya e più tardi storiografo insigne di essa aveva 32 anni quando decise di concorrere alla borsa di studio che dava modo ai giovani artisti di continuare, per alcuni anni, gli studi a Roma nella villa che Vilmos Fraknói, celebre canonico storico aveva fatto costruire. István Réti precedentemente era già stato a Vienna, a Monaco di Baviera, a Parigi e per alcuni mesi in Italia. Ottenne la borsa di studio e passò gran parte degli anni 1906, 1907 in Italia, soprattutto a Roma, meno i mesi estivi trascorsi a Nagybánya. Nella pittura di Réti gli anni di studi a Roma non costituiscono una fase decisiva. I suoi antichi ricordi sono, evidentemente, rievocati nelle sue parole scritte su Béla Iványi Grünwald, suo predecessore nella borsa di studio, giunto a Roma, anche lui, da Nagybánya: « Nella città eterna l'artista di Nagybánya venne accolto dall'aria straniera, dai motivi stranieri, dall'atmosfera straniera. Succedettero alla ricchezza di colori brillanti di Nagybánya, ai suoi paesaggi familiari le robuste querce nere sempreverdi di Roma, le atmosfere serali al chiaro di luna, i parchi scuri, il romanticismo dei resti antichi, le nuvole eroiche della Campagna, la desolazione monumentale e le scene di gran prospettiva delle culture da lungo sparite . . . era incapace di

Réti István: Másolat a Keresztrefeszítés részletéről
Copie d'un détail de la Crucifixion
Копия фрагмента «Распятия»

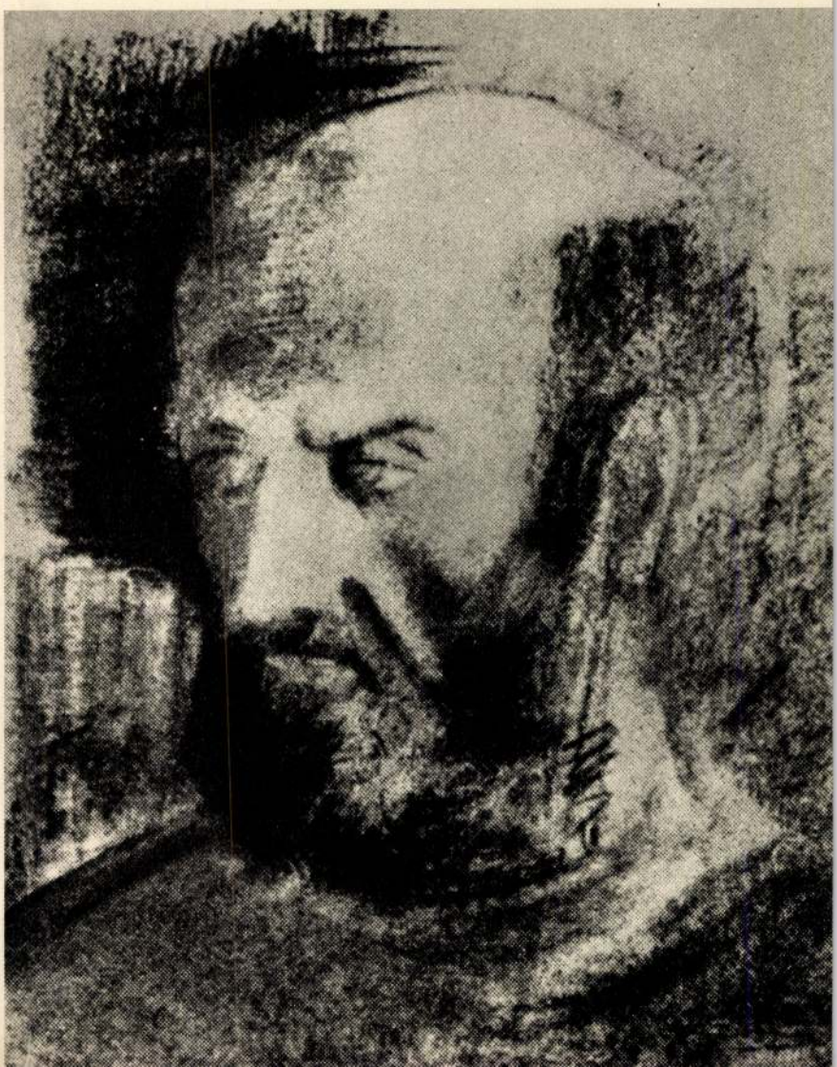

Libay Károly Lajos: Loggia dei Lanzi Firenzében – La Loggia dei Lanzi, à Florence – Лоджия деи Ланци во Флоренции

adattare istantaneamente lo spirito e gli occhi al nuovo registro insolito ».

In Réti si fa sentire accanto allo storiografo anche il pedagogo, anzi il teorico quando trae la conclusione finale: « Non era possibile associare direttamente lo stile dell'arte classica e quello del Rinascimento di Roma, le loro conclusioni artistiche nè ai programmi dell'arte naturalista-impressionista moderna nè al suo sviluppo ulteriore indipendente di Nagybánya. » Se ora prendiamo in considerazione che queste parole furono scritte dall'artista al principio degli anni quaranta del s.c. quando la tendenza postimpressionista e quella neoclassicista — quest'ultima fu nella nostra letteratura di storia dell'arte chiamata superficialmente scuola romana — non convergevano nella nostra vita artistica come negli anni dopo la liberazione, allora dobbiamo correggere l'opinione dell'artista in questione in quanto che Roma, l'Italia e tutte le altre terre sante della geografia d'arte, l'antichità, il Rinascimento e ogni altra era d'oro della storia dell'arte da patrimoni artistici del passato non operavano, influenzavano, creavano, arricchivano mai mediante effetti stilistici diretti sullo sviluppo dei pregi artistici attuali ma sempre in via indiretta delle grandi tradizioni culturali. Ma d'altra parte non sarebbe anche questa una via diretta? — Anche nel caso di Réti le esperienze degli anni trascorsi a Roma si ritrovano negli strati profondi della sua formazione, a proposito ci sia permesso stabilire l'analogia fra gli studi fatti per due anni a Roma e gli studi di latino, fatti pure per due anni, da parte di gente colta. Il frutto non si riscontra nella pittura dell'artista ma in tutta la sua opera di vita multilaterale. Quanto ai dipinti di Réti a Roma, essi sono o prodotti della lotta contro le composizioni bibliche aliene dalla sua personalità e conseguenze dovute alla borsa di studio o ritratti, nudi, paesaggi, testimonianze del suo sviluppo ulteriore nei generi precedenti — opere che potrebbero essere dipinte anche a Nagybánya, non mostrano di essere la conseguenza delle « idee decorative » di cui parla in una delle sue lettere romane, nominandole stimolatrici.

Nella lettera citata continua a scrivere: « Qui mi piacciono parecchie cose. » Ad uno solo dei problemi accennati dalla monografista Nóra Aradi sul maestro possiamo rispondere, cioè se l'arte italiana esercitava influenza o no su Istvàn Réti e nel caso affermativo quale capolavoro lo impressionò. Nella monografia è pubblicato uno studio — pastello firmato, ora in proprietà privata a Arad, dipinto a Roma il quale rappresenta la testa d'una figura biblica. La testa di uomo anziano dallo sguardo profondo è la riproduzione fatta da István Réti d'un particolare degli affreschi di Masolino da Panicale. Negli affreschi del maestro del Quattrocento fiorentino che decorano la famosa cappella della Basilica di San Clemente a Roma la composizione centrale è la Crocifissione contornata di molte figure, in un angolo sinistro si trova un gruppo di ebrei in polemica e la riproduzione di Réti venne fatta riprendendo una di quelle teste caratteristiche. Si deve al giudizio sicuro del pittore della prima generazione di Nagybánya la scelta felice, come modello, di quel particolare che testimonia come Masolino, vecchio maestro sereno riuscì, in alcuni momenti eccezionali, a raggiungere anche il gran genio, Masaccio, suo giovane discepolo severo che lo aveva di gran lunga superato.

Dal fondo dell'affresco risalta la visione monumentale degnamente caratterizzata appunto dalle parole citate del Réti: « le nuvole eroiche della Campagna, la desolazione monumentale, le scene di grande prospettiva delle culture da lungo sparite . . . » Ecco quindi perchè questa « cosa » piacque al pittore ungherese nella Basilica di San Clemente a Roma.

L. Vayer

„MAGYAR FESTŐK ITÁLIÁBAN"

. . . „Itáliában utazni és szinte mérték nélkül élvezni mindazt, ami a természet, a történelem, a művészet hármas forrásából oly pazar bőséggel árad szét ebben a bámulatos országban, ez magában véve olyan gyönyörűséges minden kedéllyel és ízléssel bíró embernek, amelyre nemcsak magunk szeretünk emlékezni, de amelyre való visszaemlékezésünket szeretjük másokkal is közölni" . . . – vallja Itáliai útiképek és tanulmányok című munkájában a századforduló idején Olaszországot szinte „classicus coturnuson" járó esztétánk és kultúrpolitikusunk, a Magyar Tudományos Akadémia egykori elnöke, Berzeviczy Albert. A Magyar Nemzeti Galéria a XIX–XX. századból olyan magyar festők műveit gyűjtötte most egybe, akiket e „hármas forrás" bőséges áradása ragadott magával, ösztönzött alkotásokra és sarkalt számtalan vázlatban, vagy kiérlelt kompozícióban élményei közlésére. Ez a tárlat azokra az újabb kori művészeti kapcsolatainkra kíván fényt vetni, amelyek eddig csak részben, vagy még egyáltalán nem kerültek feldolgozásra. Első alkalommal történik most, hogy a magyar festők „Itália-rajongását", a múlt század elejétől napjainkig, a reformkori részletező gondos tájképektől, a mai legújabb törekvésekig, kiállítás keretében mutatjuk be: 75 festő, kétszáznál több alkotását válogatva össze.

A XIX. század első felében, nemzeti megújhodásunk korában, mikor újjászületik irodalmunk, bontakozni kezd művészetünk, a magyar festők, hazai festő akadémia nem lévén, tanulási lehetőségek hiányában Bécsbe, de méginkább Itáliába „az ígéret földjére" mennek, hogy tudásukat a klasszikus múlt, a renaissance nagy emlékein csiszolva fejlesszék. A mindig vékonypénzű fiatal magyar művészek sokszor gyalogszerrel vágtak neki az útnak, mint valaha a céhek vándorló legényei; a postakocsin való utazás sokba került, legfel-

Weber Henrik: Olasz nő – Italienne – Итальянка

jebb a cs. kir. delizsánszot vehették igénybe. Útijegyzeteikben, leveleikben, önélet-írásukban böngészve itáliai tartózkodásuk sok érdekes, kortörténeti szempontból is figyelemreméltó beszámolóját olvashatjuk, s rajzaikat, vázlatkönyveiket lapozgatva megannyi friss benyomás rögzítésében gyönyörködhetünk. Az olasz földre érkező magyar festőket Velence, a „tenger királynője" kápráztatta el, mely város első huzamosabb tartózkodásuk helye volt. A velencei Accademia delle Belle Arti évkönyveiben ez idő tájt már számos magyar nevet olvashatunk. Elsők között tanult itt, az 1820-as évek végén, Kozina Sándor, akinek lehelet-finom toll- és ceruzarajzai Velence, Subiaco, Olevano szépségéről, Róma antik romjairól vallanak. 1834-ben Barabás Miklóssal, reformkori festészetünk egyik legszámottevőbb alakjával, a velencei Doge-palotában Veronese: Európa elrablása című remekét egyszerre másolgatták. A fiatal Barabás az aquarell festés technikáját is itt sajátította el, szintén tanulmányúton lévő angol barátjától W. L. Leitch-től, s párás, üde sorozatot festett az eléje táruló tájakról, a Lago Maggioretól – Nápolyig. Egyik legfinomabb vízfestménye, a velencei San Marco kupoláját alkonyi szürke párával burkolva, szinte Turnert idézi. Derűs színek jellemzik a római vedutáját az antik híddal, a Ponte Rottóval, melynek már csak egyes pillérei maradtak meg az évszázadok során. Nápolyban, 1835-ben húsvét előtt a Vezúv kitörésének is szemtanúja, s különleges természeti látványától lenyűgözve festi kékes lilás árnyalatban a tengeröblöt a füstölgő heggyel. Balassa Ferenc is eljutott Vergilius kedves városáig, ahol az 1820-as évek végén festette „Szüret Nápoly környékén" festményét, színes ruhás, tambura hangjaira mulatozó parasztokkal, háttérben a nápolyi öböl széles panorámájával.

Kétségtelenül a legkiválóbb Olaszországban gyökeret eresztett festőink között id. Markó Károly, akit mind a hazai, mind az európai tájfestészet történetében jelentős hely illet meg. 1832-től hat évet töltött Rómában, innen Pisába költözött, majd 1840-től Firenzében, később a várostól nem messze fekvő Antella faluban, a Mediciek építette egykori nyári lakban, a Villa Appeggiban élt. A ragyogó olasz ég alatt, a fák, az épületek körvonalai élesebben rajzolódtak ki, a megvilágítás erősebb – s ez új benyomások hatására, mindig természeti élményeire épülő festészete új színt, új csillogást kapott. Tivoli környéki, campagnai tájképei, vagy „Asszonyok a kútnál" című korai alkotása, melyekben a természeti környezet üde szépsége ragad magával, Markó oeuvrejének igazi remekművei. Személyét nagy tisztelet övezte, a firenzei akadémia tanárává választotta, tanítványok népes gyülekezete – köztük számos olasz, Domenico Bresolino, Michelangelo Fernina, a firenzei Lorenzo Gelotti – vette körül. Gyakran megfordult pisai műtermében a turini Massimo d'Azeglio tájképfestő, aki később, mint piemonti miniszterelnök Cavour elődje, a Risorgimento egyik kiemelkedő alakja. Jóformán valamennyi Olaszországba elkerült honfitársa is felkereste. Követői közül elsősorban gyermekeit András, Károlyt, Ferencet, Katalint említjük és a hosszabb-rövidebb ideig mellette dolgozó Kerpel Lipótot, Kovács Mihályt, Ligeti Antalt, Molnár Józsefet, Telepy Károlyt soroljuk fel, akiket a kiállításon egy-két gondosan megmunkált, megkapóan szép olasz tájkép képvisel. Kovács Mihály, Ligeti Antal, Weber Henrik számos tanulmányban örökítette meg a színes olasz népviselet változatosan gazdag öltözékében ülő és álló parasztmodelljeit. Szinte meglepetésként hat a közönség számára a kevésbé ismert Libay Károly Lajos aquarellsorozata, aki az 1850-es évek elején időzött hosszabban a félszigeten, s ekkor festette az olasz városok és tájak lebilincselően szép vedutáit is. A firenzei Loggia dei Lanzi árkádjai alatt szinte megilletődve emlék-élményeinkkel áthatottan szemléljük Giovanni da Bologna és Cellini örökbecsű szobrait. Rudolf Alt aquarelljeivel vetekedő finom művű, meleg barna, vagy halvány tónusokban tartott képei elvezetnek bennünket Cecilia Metella sírjához, Sybilla templomához Tivoliba, vagy Róma, örök nosztalgiával áhított, a Szent Péter-bazilika és az Angyalvár tömbjét egybefogó látképéhez. Minden számottevő művészünk megjárta tehát a múlt század elején Itáliát, s aki onnan hazakerült, arra úgy tekintett a közönség „mint aki művészetét immár tetézte a legmagasztosabb dísszel" – Lyka Károly, művészettörténetírásunk nesztorával szólva.

A XIX. század második felében, ha nem is ilyen nagy mértékben, de tovább tartott a magyar festők áradása Itália földjére. Tanulmányaik elsajátításához már nem volt elengedhetetlen feltétel az olaszországi út, ekkor már Pesten is tanulhattak felsőbb fokon a Mintarajziskola- és Rajztanárképzőben. A bécsi és a müncheni akadémia is szélesebb hatósugárban vonta maga köré a Habsburg monarchia ösztöndíjas magyar növendékeit. A század utolsó évtizedeiben pedig Párizs vette át a vezető szerepet, s a mindig újért lelkesedő ifjú festőnemzedék ide özönlött. Mégis a német- vagy franciaországi tanulmányok után hosszabb vagy rövidebb időt, szinte íratlan törvényként Itáliában töltöttek. Györgyi Giergl Alajos neves arcképfestőnk 1855-ben Carl Rahl-lal, bécsi mesterével járt együtt Olaszországban. Rahl tanítványa volt évekig Bécsben Than Mór is, 1858–59-i itáliai tanulmányútjának emlékeit romantikus lendületű olasz népéletképeiben őrizzük. Öregségében, 1886-tól, végleg Velencében, majd Triestben telepedett le. Benczur Gyula, történelmi festészetünk egyik kiváló reprezentánsa, 1869-ben Pilotyval és Kaulbach-hal, hírneves német kollégáival együtt utazgatott Észak-Olaszországban. – A magyar paysage intime képviselője, Mészöly Géza 1883-ben látogatott el pár hétre Velencébe. A szomszédos Chioggia, a kis halászfalu, párás szürkeségben, s a hullámokat fodrokba törő Lido plein air képe, – ott tartózkodásának maradandó emlékei. Szinyei Merse Pál öregkorában Capri azúrkék tengerét festi.

A századvég feszültségekkel terhes időszakában, a nagy stílus keresések idején, mikor Párizs vonzereje mind erőteljesebb lett, – elsősorban a mediterranum szerelmeseit ihlette meg életre szólóan Itália. Letűnt korok emlékei vonzották ide Csontváry Kosztka Mihály Tivadart, a „nagy látomások" festőjét. Egyik feljegyzése szerint 1895-ben festett először Pompeiben, majd 1901-ben a nápolyi öböl egyik legkiesebb fekvésű városkájában, Castellammare di Stabiaban. A megfestendő „nagy motívum": a taorminai öböl a hófödte Etnával és a görög színház romjaival, 1904-ben alakult ki benne, s az időjárással dacolva festette meg „természetes nagyságban." Gulácsy Lajost, aki 1902-ben járt először Itáliában, az olasz kisvárosok ódon, költői hangulata ragadta meg egész életére. Bensőséges, érzelemdús látomásait, középkori olasz városkák levegőjét érzékeltető finom tónusú képei őrizték meg számunkra.

Olyan értelemben, ahogy Párizs stílust adott a magyar Fauvesoknak, a „Nyolcak" művészcsoportjának a cézanne-i konstruktivizmusban – Róma újabbkori művészetének nem volt hatása a századfordulón festőinkre. Kőrösfői Kriesch Aladár a szecesszió magyar képviselője, kora renaissance freskók technikáját kutatja, kísérletezi, mikor 1892–93-ban Fraknói-féle ösztöndíjjal Nagy Sándorral együtt Rómában találjuk. Fraknói Vilmosnak, a humanista műveltségű, tudós kanonoknak a házában a század elején több neves művészünk töltött egy-két évet; 1906–7-ben Koszta József, 1904-ben Iványi Grünwald Béla, 1905–6-ban Réti István, kinek reflexiói rendkívül érdekesek itt tartózkodásukra vonatkozóan. 1909-ben a bajai Éber Sándor a freskófestészetet tanulmányozza, 1910–12-ben Fényes Adolf dekoratív szépségű múzeum- és templombelsőket fest. 1913-ban Mikola András, Berény Róbert, 1914–15-ben Burghardt Rezső, Herman Lipót, Vidovszky Béla töltöttek hosszabb időt Itáliában. Bernáth Aurél 1926–27-ben alkotja Genuában és az olasz Rivierán korai korszakának főműveit. – A két világháború közötti időben számos kitűnő fiatal művészünk dolgozott a római Collegium Hungaricumban, különösen annak 1929-ben történt újjászervezése után. A hajdani Fraknói féle művészházból ekkor költözött a Római Magyar Intézet új otthonába, a Borromini építette nemes architektúrájú, barokk palotába, a Palazzo Falconieribe. Szőnyi István, Aba Novák Vilmos, Patkó Károly, Medveczky Jenő, Molnár C. Pál, Hincz Gyula, Gáborjáni Szabó Kálmán, Kontuly Béla, Kákai Szabó György, stb. voltak az újon-

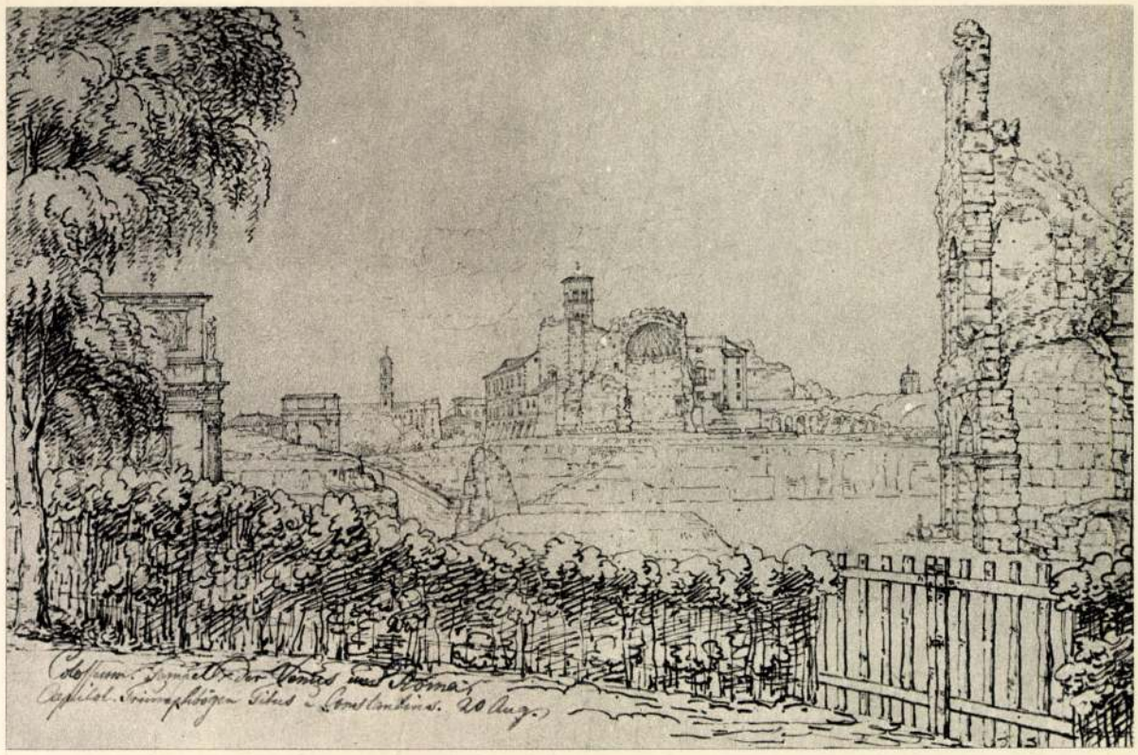

Kozina Sándor
Forum Romanum
Форум Романум

Barabás Miklós
Olasz táj a Vezúvval
Paysage italien,
avec le Vésuve
Итальянский пейзаж
с Везувием

Mészöly Géza
Lido – Лидо

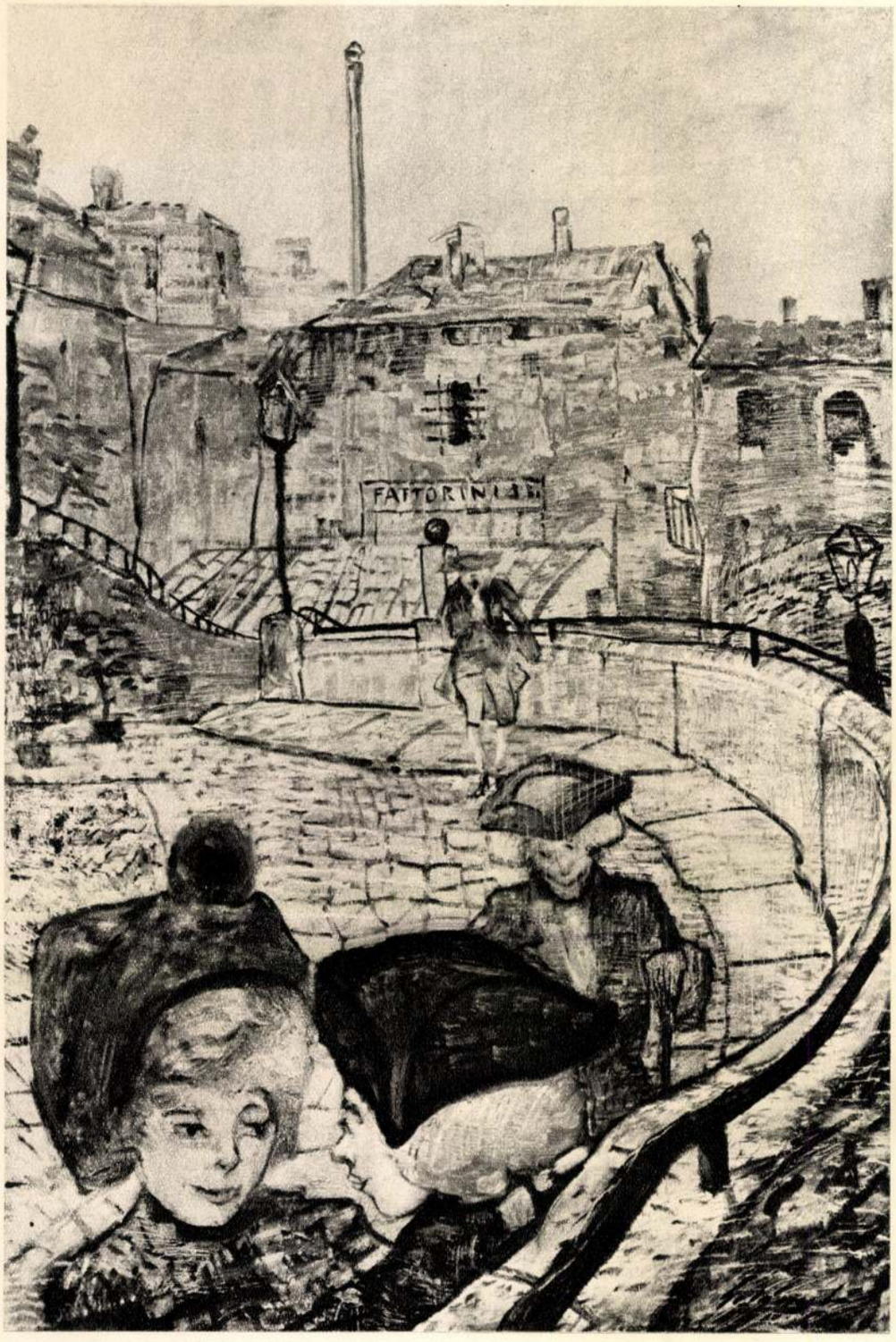

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307
MŰVÉSZETTÁR

Gulácsy Lajos: Vasárnap Comóban
Dimanche à Côme
Воскресенье в Комо

nan készült műtermek első festőművész ösztöndíjasai. Már kiforrott művészként járt Itáliában 1930-ban Egry József. A Balaton fény és színköltészetével teljes oeuvreje, itt Taormina és Isola Bella fény és víz párájának szerkezetes kifejezésével gazdagodott. Csók István színgazdag és életörömmel teli festészete 1937-ben Amalfi c. csendéletet és panorámát egybekapcsoló remekén is megcsillan. Vaszary János régi és mondain városképeit, a tengerparti strandélet mozzanatait üde színességgel vetíti elénk.

XX. századi festőink itáliai zarándoklása merőben más jellegű, mint nemzeti művészetünk hőskorában volt. Az újabb festészeti irányzatok, a látottak kifejezésének impresszív, expresszív, esetleg konstruktív vagy absztraháló volta mást is kíván tőlük. Míg a XIX. század festőire a látvány, a táj hat elsősorban, jelenkori művészeink saját érzelmeik, benső világuk közvetítésére fokozzák át a látott világot. Barabás, Kozina, Libay lejegyzik, szinte dokumentáló hűséggel regisztrálják, finom érzékenységgel reagálva a látott táj, vagy városkép legapróbb részleteire. Jelenkori festőink alkotásaiban is nagy szerepe van az olasz tájnak, a panorámának, de a hegyrekúszó középkori kis városkák megfestésében földrajzi, vagy műemléki hűséget hiába keresünk. Nem is futó emlékképek ezek, hanem önmagukból kivetített látomások. Itália mágnesként vonza ma is őket. Termékenyítő hatása sokszor csak jóval később mérhető le: stílusuk későbbi alakulásában, egyéniségük érlelődésében, formai, technikai tudásuk gyarapodásában és mindenek előtt művészi kultúrájuk gazdagodásában.

Festőink ma is a természet, a történelem, a művészet „hármas forrásából" merítenek, de alkotásaik prizmáján át a jelen izgalmas, érdekes emberi és stiláris jelenségei is tükröződnek.

Bodnár Éva

MDK

Nagy László festő.

Grafikáiban a szén és pasztell felé orientálódik.

Tóth Ervin: Debrecen képzőművészeti életéből.

Alföld, Debrecen 1961. 3. sz. 204. l.

MDK

Major László (festő)

Említve: néhány grafikai műve.
Főleg fest.

Tóth Ervin: Debrecen képzőművészeti életéből.

Alföld, Debrecen 1961. 3. sz. 204. l.

Masits László

Ferkèpzomfoiskèvk

1939-41. 141. l.

a t á s

/ Budapest, IX, Hőgyes Endre-utca 10/
.Minisztérium. Művészeti célok támo-

ére kérem a vasuti menetjegy váltá-
nyok 1944. évre való kiállitását.

lvány a	Lerótt kiállitási illeték 5.	Téritést kiegészitő összeg 6.	Jegyzet 7.
660	8.- P	1.- P	

Masits László

rajztanárjelölt

Ferképzőmfoisk'vk

1939-41. 148.l

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG.

márc. 18-ig (bezárólag)

befolyt összeg

..... 11.700.- Kor.

..... 5.004.- "

..... 6.786.- "

..... 3.660.- "

..... 4.575.- "

..... 18.000.- "

..... 216.000.- "

..... 696.600.- "

Masits László

Tanulmány /repr./

A képzőművészetek Debrecenben /szerk.Bőgel József/
1961. Debrecen **Képjegyzék** 119.

Mazits László
1921 Hajdúnánás

Szén, pasztell képei.

A képzőművészetek Debrecenben /szerk. Bőgel József/
1961. Debrecen 84. l.

Masits László
/1921 — /

Debrecenben működő művész.

A képzőművészetek Debrecenben /szerk. Bőgel József/
1961. Debrecen. 61.l

MASITS László

Tanulmány (rajzo)

1 Kéjzőművészetek
Debrecenben 1961

119 Kép

Masits László (Hajdunánás 1921-)

Néhány grafikai művet kénit: fölep szén és pasztell

A képzőművészetek Debrecenben

1961 84 oldal

Kassák Lajos (1921-)

Debrecen, festő.

A képzőművészet Debrecenben. 1961.

61 oldal

Masits László MDK

festő

Szerepelt a tárlaton.

Dr. Tóth Ervin: A Hajdu-bihar megyei képzőművészek munkacsoportjának Őszi Tárlatéről.
HAJDÚ-BIHARI NAPLÓ. 1957. okt. 27.

Masits László MDK

A Hajdu-Bihar megyei képzőművészeknek 1957 okt. 20-án megnyilt őszi kiállitásán szerepelt.

HAJDU-BIHARI NAPLO, 1957 okt. 20. cikk 16.
/Hiranyag/

Masits László

MdK

Szerepelt a Déri Muzeumban 1957 dec. 15-én megnyilt kiállitáson

Dr. Tóth Ervin: A Hajdu-Bihar megyei képzőművészek grafikai és kisplasztikai kiállitásáról.
HAJDU-BIHARI NAPLO, 1957. dec. 25.

Masits László .

MDK

Képei jan. 1 ig megtekinthetők a Déri Muzeumban.

--: Megnyilt a tiszántuli képzőművészek grafikai kiállitása.

HAJDU-BIHARI NAPLO. 1957. dec. 17.

MDK

Masits László

(A Tartalommutató szerint az ő műve az Alföld 1958. évi 1. számában napvilágot látott Jonaton c. rajz. Az adott számban a rajz Mosits László névvel szerepel. Lásd: Mosits László !)

Tartalommutató az Alföld 1957-58-59. évi (VIII., IX., X. évfolyam) számaihoz. 7. l. (Az O.Sz.K.-ban az Alföld 1958. évi 1. számához kötve.)

MDG

Masits László (festő)

Pasztellekkel szerepelt a Hajdú-Bihar megyei Képzőművészeti Munkacsoport 1957 őszén a Déri Múzeumban rendezett kiállításán.

Tóth Ervin: Debrecen képzőművészeti életéről.
Alföld, Debrecen, 1958. nov.-dec. 106. l.

MDK

Masits László (festő)

Akvarellel szerepelt a decemberben (1957) megrendezett grafikai és kisplasztikai kiállításon.

Tóth Ervin: Debrecen képzőművészeti életéről.

Alföld, Debrecen, 1958. nov.-dec. 107. l.

MDK

Masits László (festő)

Pasztellfestőként szerepelt a Déri Múzeumban október végén (1958) megnyílt őszi tárlaton.

Tóth Ervin: Debrecen képzőművészeti életéről.

Alföld, Debrecen, 1958. nov.-dec. 111. l.

MDG

Maxits László festő

Egy pasztellképpel szerepelt a Déri Múzeumban (Debrecen) november 22-én megnyílt őszi tárlaton.

Tóth Ervin: Őszi tárlat 1959.
Alföld, Debrecen, 1959. 5-6. sz. 111. l.

MDK

Mészáros Dezső, kobrák

Munkára, harcra kik gipsz

Mücs. - Tar. tárl. a Mücs.-ban. Hősök tere.
1952 máj. 10 - jun. 4. Jegyz. 15. l.

Masjon J. A.

akinek emlékbillikomát
említi a Vas-Ujs.
1857. 521. l. képpel
nem nüvesz, hanem
az ő részére Eljzult
a billikom.

312-16
FÉNYNYOMATOK, SZINNYOMATOK, MŰLAPOK, 29287
KÉPESLEVELEZŐLAPOK, KLISÉK, NAGYÍTÁSOK.
BUDAPEST, VIII. JÓZSEF UTCA 16-18.

Budapest, 1936. febr. 24

Tekintetes

Műemlékek Országos Bizottságának

B u d a p e s t

200 iv tabella nyomtatvány, kétféle beosztással 47-64 cm.

Márka – Tay Margit

Kiállítás a Medmegánszky-teremben

Magyar Nemzet 1986. VIII. 5.

Masolinó

l.

Riedl Frigyes

A magyar vöd. főviányai.
Bp. 1896 46. l

Hochachtungsvoll

A.-G.

Masolino

l

Horváth H

Kent Margit

242.1

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
BUDAPEST IX, HŐGYES ENDRE-UTCA 10
Telefon: 186-556

.....

A Tárcaközi Bizottság javaslata alapjá
juttatta a ..... várm
községben lévő, egykor ....
kastélyt. A kastély a Műemlékek Országos
műemlék szerepel, s ezzel kapcsolatban van

A Földmívelésügyi miniszter 189.100/
Közlöny 1946. évi 266. számában) 5. §-á
részesített a műemlékké nyilvánított épületek és
és megőrzéséről az 1881 : XXXIX., illetőleg a
szerint köteles gondoskodni".

A hivatkozott 1881. XXXIX. tc.

Masolino

Egyházm. Lap

1883. 203. l.

[illegible] jan dec [illegible] sept aug
[illegible] jan 15

160
32

192
12

204

M.D.K.

Masolino, festő

szerző szerint már Zsigmond
király uralkodása alatt dolgozott
Magyarországon.

Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc

Akadémiai Kiadó, Bp. 1968.

887. old.

Masolino

művészetéről, munkásságáról szóló művek Genthon István által írt recenziójának felsorolása:

Kovács Éva: Genthon István megjelent műveinek jegyzéke - MűvtörtFüz. 1970.4.sz. 253-257. l.

256.l.

Masolino

VASÁRNAPI UJSÁG

A BUDAPESTI HIRLAP KÉPES MELLÉKLETE

1934 április 29

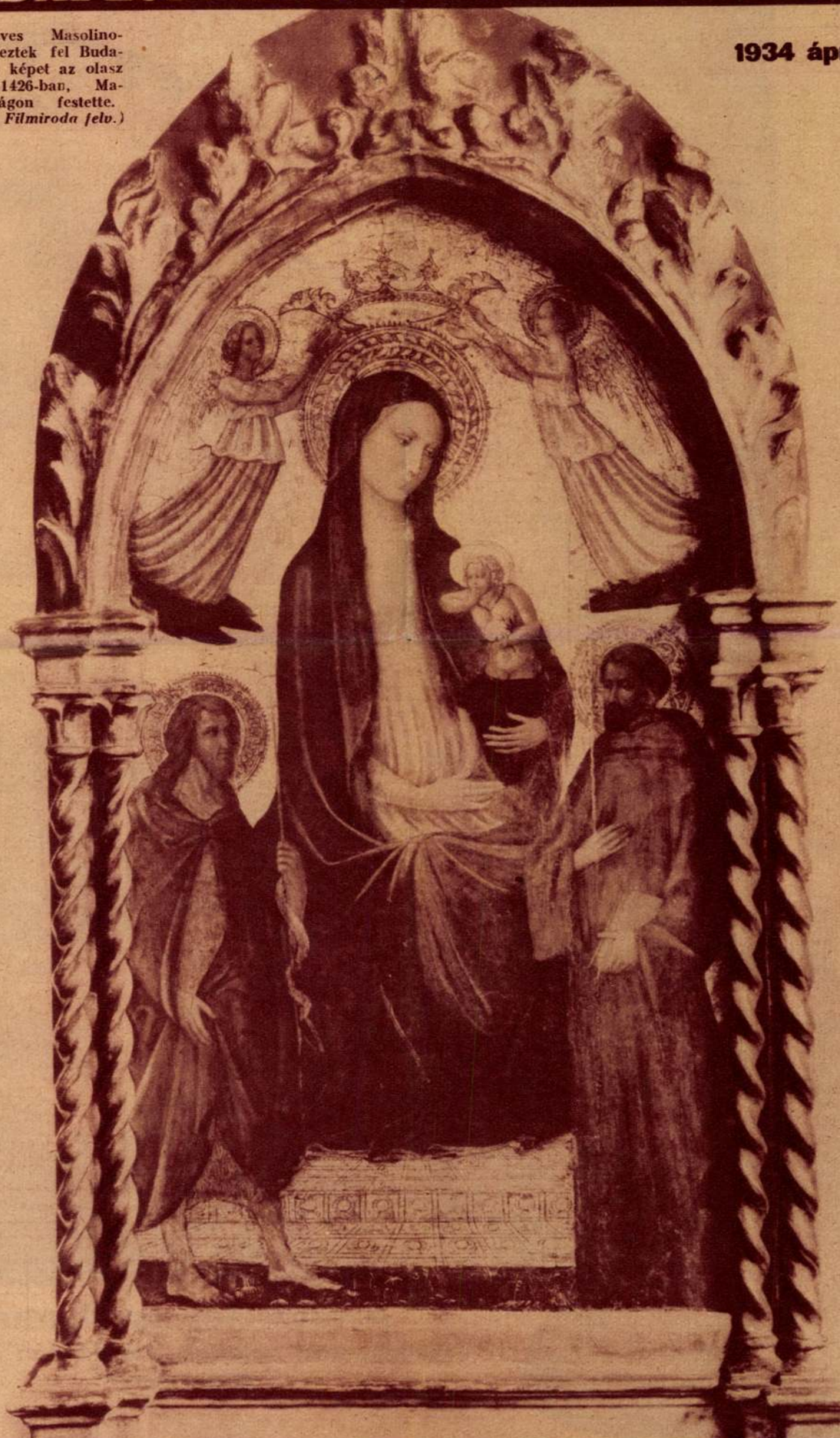

Félezer éves Masolino-képet fedeztek fel Budapesten. A képet az olasz mester 1426-ban, Magyarországon festette. *(Magyar Filmiroda felv.)*

A roveretói vár.)

(Cikk a mellékletben.)

Az elesettek harangja.

A roveretói nagyharang

magyar hősi halottak lelkiüdvéért csendül
május 4.-én

Masolino

olaz festő

Horváth Henrik
cipke

Veszprém látképe

B/1

1. PIETRO TOESCA: *Masolino da Panicale.* Bergamo, 190. 8. — U. a.: *La pittura e la miniatura in Lombardia.* Milano, 1912. Hoepli. 506. l.
2. Ezt az elképesztő számot PIPO SPANO, egy névtelen kortárs életrajzírója mondja (»Archivio Storico Italiano«, IV. 1843. 161. l.), aki hozzá teszi azt is, hogy a kiadásokat saját zsebéből, nem pedig közpénzekből fedezi. Bármennyire is túlzott legyen ez az összeg, mégis arról tanuskodik, hogy Temesvár ura mily nagy megbecsülésnek és köztiszteletnek örvendett. Bizonyítja minden körülmények között azt is, hogy templomokat nemcsak Orozán, Székesfehérvárott és Lippán emeltetett (ÉBER LÁSZLÓ: *Pipo Spano).* A Vatikánban elfekvő és a magyar művészettörténészek által még kevéssé tanulmányozott kérvények tanulsága szerint Pipo Spano nem kevesebb, mint tizenhárom ízben fordult a Szent Székhez V. Márton pápa uralkodása alatt, templomok felszentelésével kapcsolatos búcsúkért. Felismerve ezeknek az okleveleknek rendkívüli fontosságát, a római magyar történeti intézet LUKCSICS PÁLT bízta meg azzal, hogy az anyagnak Magyarországot érintő részét publikálja. Köszönettel tartozom LUKCSICS PÁLNAK, hogy V. Márton pápa uralkodása idejéről származó és immár sajtó alá rendezett anyagot tanulmányozásra átengedni szíves volt. A Pipo Spanora vonatkozó anyag: Reg. Suppl. Vol. 108., fol. 101a, 101b, 102a, 102b, 248b; vol. 114., fol. 115b, 1—2, 3, 4, 5; vol. 134., 129a, 1; volt. 138., fol. 225a; vol. 138a., fol. 247b, 2; vol. 140., fol. 200a, 2 és fol. 234a, 1. Figyelembe véve a hasonló francia publikáció rendkívüli eredményeit, reméljük, hogy az anyagnak a közzététele a magyar kutatóknak nagy hasznára fog válni. (V. ö. DENIFLE: *La désolation des églises en France vers le milieu du XV. siècle.)*
3. GEREVICH TIBOR: *A régi magyar művészet európai helyzete.* »Minerva« 1924. 108—109. ll.
4. J. von SCHLOSSER: *Tomaso da Verona.* »Jahrbuch der kunsthistorischen Sammlungen des allerh. Kaiserhauses.« XIX. évf. 247—259. ll. — WILHELM WOERINGER: *Die Anfänge der Tafelmalerei.* Leipzig, 1924. 66. l.
5. A levéltár a család egyik oldalágának, a Castiglione-Venegono ágnak, amelyből Baldassare Castiglione, a »Cortegiano« híres írója is származik, történetére vonatkozó anyagot tartalmazza. Branda kardinális családjának utolsó egyenesági leszármazottja 1559-ben halt meg és minden vagyonát a milánói kórházra hagyta. A család eme ágára vonatkozó levéltárnak nyoma veszett. Nem lehetetlen azonban, hogy egy részét a milánói Állami vagy Érseki Levéltár őrzi. A Branda által Castiglioneban alapított káptalani templom levéltárát 1880-ban tűzvész teljesen elpusztította.
6. VAISZ IGNÁC: *Masolino da Panicale.* Budapest. — A. SCHMARSOW: *Masaccio-Studien.* I. köt. Kassel, 1900. 15. l. — B. BERENSON: *Quelques peintures de Masolino da Panicale.* »Gazette des Beaux-Arts«, 1902. I. köt. 89. l. — G. CAGNOLA: *Un affresco inedito di Masolino da Panicale.* »Rassegna d'Arte«, 1904. 75. l. s köv.
7. A gazdag irodalomból csak a következőket említjük: GÖMÖRI HAVAS SÁNDOR: *Budapest multja és a királyi várak Óbudán.* »Budapest Régiségei«, III. köt. 1891. — U. a.: *A főváros budai részének topográfiája.* U. o. IV. köt. 1892. — VALERIAN van SOGA: *Die Stadtbilder in Hartmann Schedels Buch der Chroniken.* »Jahrbuch der k. Preussisschen Kunstsammlungen«, IX. köt. 184. l. — KREMMER DEZSŐ: *Pest-Budát ábrázoló német metszetek.* »Budapest Régiségei«, V. köt. 1893. 81. l.
8. KOLLÁNYI FERENC: *A veszprémi püspök királyné koronázási joga.* Veszprém, 1901. és a rávonatkozó bírálat, »Századok«, 1902. 371. l.
9. Vita di Filippo Scolari da Jacopo di Messer Poggi. »Archivio Storico Italiano«, 1843. 182—183. ll.
10. Monumenta Romana Episcopatus Vesprimiensis ed Josephus Lukcsics. Budapestini, 1902. tom. III. (1416—1592), 43. l. XLV. sz.
11. U. o. tom. II. 47. l. CII. sz.
12. Commissioni di Rinaldo degli Albizzi. Documenti di storia italiana. Firenze, 78. l.
13. Monumenta Romana Episcopatus Vesprimiensis. Tom. III. 109., 110., 111., 114. ll.
14. CAROTTI GIULIO: *Gli affreschi dell'oratorio dell'antico Collegio fondato dal cardinale Brande Castiglione in Pavia.* »Archivio Storico dell'Arte«, 1897., II. sorozat, III. évf. 274. l.
15. U. o. 260. l.
16. Diarius Parmense ab anno MCCCCLXXVII—MCCCCLXXXII. MURATORI: *Italicarum Rerum Scriptores.* XXII. köt., 272. l.
17. BÉKEFI REMIG: *A Balaton környékének egyházai és várai a középkorban.* Budapest, 1907. 261—263. ll.
18. CSÁNKI DEZSŐ: *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában.* III. köt., 216—218. ll. — BÉKEFI: id. m. 8—59. ll.
19. BÉKEFI: id. m. 9. l. 3. jegyzet.
20. U. o. 15. l. 4. és 5. jegyzet.

Masolino da Panicale magyarországi tartózkodása alatt nemcsak Pipo Spanoval volt érintkezésben, hanem Branda kardinálissal és Zsigmond királlyal is. Ennek következtében nemcsak Ozorán, Lippán, Temesvárott és Székesfehérvárott dolgozhatott, hanem minden bizonnyal Budán és a kardinális veszprémi székhelyén is kapott munkát. És midőn a kardinális megrendelésére, minden valószínűség szerint egykori ebédlőtermében tájképet alkalmazott, ennek megfestésénél egykor a helyszínen szerzett személyes benyomásait és emlékeit használta fel. Igyekeztünk kimutatni, hogy ebben a munkájában miként jelentkeznek az új korstílus hatásai a lombardiskola hagyományai mellett, ahonnét tulajdonképen Masolino művészetileg származik. Masolino művészetének, de általában az egész olasz tájképfestészet fejlődésének a szempontjából is a castiglionei tájkép igen nagy jelentőséggel bír, még abban az esetben is, ha mestere nem kimondottan tájképi célzattal festette volna, vagy ha a falkép ma már csaknem teljesen elpusztult alsó részében valamely világi jelenetet szerepeltetett volna. Számunkra magyaroknak a freskó nemcsak mint történeti multunk egyik fontos topografikus emléke jelent nagy értéket, hanem egyúttal egyik kiváló példája az Észak és a Dél művészetében megnyilatkozó ama kölcsönös hatásoknak, amelyek oly nagy jelentőséget nyertek az új tájképi stílus kialakulásában. Avignoni, franciaországi, dél- és középnémet, cseh és Masolino esetében magyar hatások az európai művészet klasszikus bölcsőjében, Itáliában kereszteződnek és olvadnak össze egy új egységes stílusba. Masolinonak a Dunántúlon szerzett személyes benyomásai és élményei művészi fejlődésében is nyomot hagytak. Nem igen tételezhetjük fel azonban azt, hogy művészi alakulásában a korbeli magyar művészet emlékei is közrejátszottak volna.

Könnyen elképzelhetjük, hogy Masolino Magyarországon Ozorán vagy Budán, hol Pipo Spanonak háza is volt, Veszprémben vagy más magyar városban, hasonló problémákkal állott szemben, mint amilyent Castiglioneban oldott meg. Művészi alakulásának legfontosabb állomásai a toszkánai művészeti örökség, a lombard hatások és az Alpesekentúli stílussajátosságok. Csak ezeknek az összegezésével érthetjük meg azt a művészi tökéletességet, amelyet a római San Clemente-templom Katalin-kápolnája számára festett Keresztrefeszítés tájképi részleteiben elért (9. kép). Bár láthatólag a szabad tér és széles táj érzetének a felkeltésére törekszik, a tájkép és az alakok között egy eddig nem ismert, magasabb szintézist létesít, mely még Masaccioval szemben is fontos fejlődési fokozatot jelent. Érdemes megjegyezni, hogy egy olasz kutató a San Clemente-beli falkép és a castiglione-freskó tájképábrázolása között bizonyos egyezéseket vélt felismerni és ezen az alapon a két tájképi háttér azonosságát igyekezett kimutatni.[45]) Ezt a Magyarország számára igen hízelgő feltevést még nem sikerült teljes mértékben bizonyítani. A San Clemente-templom freskójának jobb sarka, mely pedig a kérdés eldöntése szempontjából oly fontos lenne, sajnos, igen sérült és eredetileg is rossz megvilágítású. Ilyen körülmények mellett a rendkívüli fontos kérdés megoldásához csakis a szükséges elővigyázattal láthatunk.

A falképciklust minden bizonnyal később, egy egységes terv szerint, egységesen vitelezték ki, elkezdvén a munkát a kápolna szentélyében. A szentélyfreskók kompozicionális bizonytalanságát a magas gótikus boltmezők szokatlan alakjával lehet magyarázni. Masolino hosszú magyarországi tartózkodásának kérdése tekintetében nem közömbös az a nagy pénzösszeg sem, amelyet Pipo Spano örököseitől kellett kapnia. 360 forint azokban az időkben igen nagy összeg és ezt Masolino nem kereshette volna meg néhány hónapos munkával még abban az esetben sem, ha feltételezzük, hogy Pipo Spano pazarlóan bőkezű mecénáns is volt. Akkoriban évi 30 forint fizetés már jelentős összeg. Feltehetjük másrészt a kérdést, mit csinált Masolino Magyarországon pártfogójának halála után. Ezzel kapcsolatban felhozhatjuk Manetto Ammanatini példáját,[42]) aki Pipo Spano halála után azonnal Zsigmond király szolgálatába állott. Nem csodálkoznánk, ha Masolino is hasonlóan cselekedett volna. Erre a szolgálatra a »grasso legnaiolo« képességeinél jóval magasabb színvonalú művészi tehetsége szinte predesztinálták. Ezt a feltevést alátámasztja a nápolyi kép is. Vasari szerint nem kisebb ember, mint Michelangelo látta meg, hogy a Csodálatos hóesést ábrázoló táblakép főalakjainak arcvonásaiban IV. Jenő pápa és Zsigmond király arcképe rejtőzik. Az összevetés alapjául Zsigmond király egykori arcképei, mint a berlini titkos levéltárban őrzött királyi pecsétje szolgálhatnak. Ez az arckép, bár a királyt magas gótikus trónuson ülve hieratikusan ábrázolja, szembetűnő és jellegzetes hasonlóságokat mutat a királynak a nápolyi képen ábrázolt vonásaival, dacára a pecsét technikájából származó darabosabb és keményebb megmintázásnak. Hasonlóan viszonylik a nápolyi képhez a sienai katedrális padlómozaikja, amely Zsigmond királyt országjának nagyjai közepette trónuson ábrázolja. A mozaikkal kapcsolatban azonban figyelembe kell venni Domenico di Bartolo eredeti rajzait is, valamint számolni kell azzal is, hogy Beccafumi, midőn 1500-ban a katedrális egész padlózatának megújítására vállalkozott, ezen a mozaikon is némi változtatásokat eszközölt. Számunkra azonban sokkal fontosabb a sienai állami levéltárban őrzött kis táblakép, mely Zsigmond király koronázását ábrázolja.[43]) Az ábrázolt személyek ugyanazok, mint a nápolyi képen. Az ábrázolás fiziognomiai hűsége annyira meggyőző, hogy a leghitelesebb forrásokkal versenyezhet. A kisméretű táblaképen térdelve ábrázolt Zsigmond király meglepő hasonlatosságot mutat a Csodálatos hóesés jelenetében szintén profilban ábrázolt János római patricius alakjával, mind a homlok megmintázásában és a szemöldök vonalában, mind pedig a szemkifejezésben, a szakáll vágásában, sőt még füleinek egyes apró vonásaiban is. A kisebb eltéréseket a korkülönbség magyarázza. A sienai táblakép keletkezésének a meghatározásánál megdönthetetlen »terminus post quem«-ül szolgál a koronázásnak az éve (1433). Ezzel szemben ha feltételezzük, hogy a nápolyi kép Zsigmond-arcképe természetután, vagy legalább is a festőben még frissen élő személyes benyomásuk alapján készült, csakis Masolinonak Magyarországról való visszatérése után keletkezhetett, vagyis 1427-ben vagy 1428-ban. A Venturi által javasolt kormeghatározás (1421) nem állhat fenn, amint különben ezt már W. Rolfs is meggyőzően kimutatta.[44])

B15

ismert arcképei, mint például a Museo Giovianoban létezett eredetiről Cristoforo dell'Altissimo által készített és jelenleg a firenzei Uffiziben őrzött gyenge másolat, vagy pedig az »Elogi degli illustrai toscani« második kötetében közölt metszet, sokkal közelebb állanak Castagno falképéhez és egyúttal az Ambrasi főhercegi gyüjtemény arcképéhez. Ez utóbbit csakis stiláris alapon nem tulajdoníthatjuk Masolinonak. Egyedüli érv, mely Masolino szerzősége mellett szólana az, hogy mindkettő egyidőben volt Magyarországon. Ami a castiglionei battistero Heródes alakjának Pipo Spanoval való azonosítását illeti, csak megerősíti az a tény, hogy a freskó Masolinonak hiteles műve. Figyelembe kell vennünk másrészt azt a körülményt is, hogy a kép balszélén profilban ábrázolt álló egyházi alakban, elfogadva Diego di Sant'Angelo attribucióját,[38]) fenntartás nélkül Pipo Spanonak a Magyarországon nagy szerepet játszott honfitársát, Branda Castiglione kardinálist ismerik fel, akinek a megrendelésére különben az egész freskóciklus is készült. Ehhez a véleményhez csatlakozik G. de Simoni is, aki a legutóbb Branda kardinális palotájával és az általa alapított templomokkal részletesen foglalkozott. Valóban tagadhatatlan ennek az alaknak Branda kardinális ismert arcképeivel való hasonlatossága (mint a castiglione d'olonai káptalani templomban lévő síremléke és a keresztelőkápolna szentély-freskójának donátor-ábrázolása). Ezekhez csatlakozik még a Castiglione-Venegono grófoknak Branda kardinális egykori palotájában elhelyezett gyüjteményében lévő és a kardinálist ábrázoló arckép, amellyel más alkalommal külön is kívánunk foglalkozni. Mindenképen igen jellemző ennek a két főúrnak a freskón való szerepeltetése. Az a benyomásunk, mintha a falkép a festőnek és az ábrázolt két személynek közös és egyidejű magyarországi tartózkodását akarná ünnepélyes formában megörökíteni. Ilyen értelemben a kérdéssel érdemes közelebbről is foglalkozni, mivel a kérdés döntő jelentőségű lehet a Branda-kastély tájképet ábrázoló freskójával kapcsolatosan. Meg kell találni azt a közös pontot, ahol a három személy, Branda kardinális, Pipo Spano és Masolino élete találkozik. Még ha nem is tulajdonítunk nagyobb jelentőséget az öltözetek magyaros részleteinek,[39]) oly számosak és meggyőzőek a történeti események, amelyek a három személyiség magyarországi találkozása mellett szólanak, hogy ezzel a lehetőséggel érdemes komolyabban is foglalkozni. Ozorai Pipo, mint ismeretes, 1426-ban halt meg. Branda kardinális a maga részéről 1425 januárjában hagyta el végleg Magyarországot. Masolino biztos magyarországi tartózkodását bizonyító adatunk 1427-ből van,[40]) míg Masolino firenzei tartózkodását 1424-ig lehet kimutatni. Az az időszak, amidőn Branda kardinális érintkezésbe állhatott a temesvári gróf vendégeként Magyarországon tartózkodó Masolinoval, csakis 1424 második fele lehetett tehát. Így Masolino magyarországi tartózkodása sokkal hosszabb volt, semmint azt általában hiszik, ha csak nem fogadjuk el, amint ezt Diego di Sant'Angelo feltételezi, hogy Masolino kétszer járt Magyarországon, amely esetben második útját mindössze azért tette volna meg, hogy a még neki járó 360 forintot felvegye. Masolino megszakítás nélküli magyarországi tartózkodása esetében Schmarsownak az az állítása sem maradhat fenn, mely szerint a castiglionei freskók egy része már 1425-ben készült volna.[41])

figyelhetünk meg a Brancacci kápolna freskóján is, ahol Szent Péter egy sántát gyógyít meg és feltámasztja a tabitát. Burckhardt egy igen szellemes tanulmánya már felhívta a figyelmet[33]) az itt megkapó távlati hűséggel ábrázolt eredeti régi toszkán környezetre, amely ennek a két jelenetnek háttérül szolgál. A környezettel szoros és természetes kapcsolatban van az a két fiatal firenzei nemes úrfi is, akik a képen átvonulnak és akiknek bármennyire is arcképi hűséggel vannak is ábrázolva, semmi közük sincs a tulajdonképeni eseményhez.

Ehhez a meglepő és sok esetben még nem azonosított látképábrázolásokhoz tartozik a castiglione d'olonai battistero falképeinek egy nagy része is. Ebben az esetben is a fő és mellékalakok arcképszerűsége még valószínűbbé teszi a tájképi és architektonikus részletek hű ábrázolását. A sorozat legjelentékenyebb falképén, mely Heródes lakomáját ábrázolja (8. kép), a hátteret Brunnelleschi formáira emlékeztető oszlopcsarnok zárja le. Ezen keresztül hátrább egy sziklás hegyi tájat láthatunk. Már Diego di Sant'Ambrogio is megkísérelte, hogy a jelenet Heródes alakját Pipo Spanoval azonosítsa.[34]) Ez a feltevés annál is inkább nagy népszerűségre tett csakhamar szert, mert a már említett Névtelen szerzőnél, továbbá Mellininél és Pogginál a nagy kondottiereről olyan leírást találunk,[35]) mely csodálatosan egyezik Juda királyának a Masolino-freskón lévő ábrázolásával: hosszú haj és szakáll, fekete hosszú köpeny. Mindenképen nehéz azonban figyelem nélkül elhaladni férfias alakjának fensége előtt. Heródes alakjának Pipo Spanoval való azonosítása még abban az esetben is bizonytalan és megoldatlan maradna, ha az arcvonásoknak a bibliai tárgy által megszabott stiláris leredukálása fokozottabb mértékben figyelembe vennénk és így eltekintenénk a hosszú szakálltól, amelyet ugyan csaknem valamennyi írott forrás említ, de amelynek létezését a temesi gróf számos ismert arcképe megcáfolja. Feltételezhetnénk azt is, hogy Heródes vonásaiban a festő Pipo Spano öregkori arcképét igyekezett rögzíteni. Ezzel a lehetőséggel szemben még csak kronológikus jellegű ellenérveket sem lehet felhozni, mivel Masolino éppen Pipo Spano életének végefelé járt Magyarországon. Andrea del Castagno híres Pipo Spano-arcképét minden bizonnyal még akkor festette, midőn ez még Firenzében tartózkodott, vagy valamely korábbi ábrázolást vett mintaképül. Más létező és ismert arcképei is a temesi hősnek sok hasonlatosságot mutatnak Castagno falképével és ez a körülmény is egy korábbi arckép létezését tételezi fel. Ebben a vonatkozásban elsősorban is Ferdinánd tiroli főherceg gyüjteményében lévő arckép jöhet tekintetbe, ahol a condottiere magyar viseletben, vörös kócsag-forgós kalappal, rövid hajjal és rövid kecskeszakállal van ábrázolva.

Ez az arckép tagadhatatlan hasonlatosságokat mutat fel Castagno falképével és valószínűleg egy Magyarországon készült korábbi eredetire megy vissza. Friedrich Kenner, aki elsőnek foglalkozott a képpel, abban Masolino kezemunkáját vélte felismerni.[36]) Nem tudjuk azonban, milyen alapon igyekezett Kenner ugyanennek a gyüjteménynek egy másik arcképét is Masolinonak tulajdonítani, amely, Kenner saját állítása szerint, ruházat, hajviselet, színezés és az arcvonások tekintetében is teljesen különbözik. Ennek a második arcképnek természetesen semmi köze sincs Castagno freskójához.[37]) Ezzel szemben azonban Pipo más

pedig mindjobban objektív és topografikus célkitűzések jelentkeznek. Ennek a racionálisabb szemléletnek a túlsúlybakerülésével az állandóan fejlődésben lévő és újat alkotó toszkán művészet magához ragadja a vezetőszerepet, az új tájszemléletet pedig egy csodálatosan egységes fejlődés szolgálatába állítja. Ha ebből a szemszögből vizsgáljuk Masolino alakját, akit a források mint Massaccio mesterét vagy éppen tanítványát említenek, jelentősége egyre jobban megnő. Masolino, aki mint rendkívüli képességekkel rendelkező toszkán mester, éppen az 1430-as évek körül Castiglione d'Olonaban dolgozott, nagyban hozzájárul a fontos és messzeható kérdés megoldásához.

Ennek az új topografikus stílusnak a megértéséhez és jelentőségének az értékeléséhez nagyban hozzásegít Masolinonak a nápolyi Masuo Nazionaleban lévő és a római Santa Maria Maggiore bazilikát (A csodálatos hóesést) ábrázoló táblaképe (7. kép), amelyet bár Schmarsow kitartóan Masaccionak tulajdonított, általánosan Masolino művének ismernek el. Ha gondosan összevetjük a nápolyi Museo Nazionale Csodálatos hóesését és a jogosan Masaccionak tulajdonított Keresztrefeszítést, teljesen lehetetlennek látszik, hogy ez utóbbi mesternek tulajdonítsuk mind a két művet. Magdolna szenvedélyesen felemelt karjainak meglepően kifejező ereje, amelynek jelentőségét az alak hátratekintő arca még csak fokozza, merőben ellentétes Masolino művészi szemléletével. A biztosan elhelyezett férficsoport zömökebb arénái a Masacciot jellemző valószerűbb felfogásról tanuskodnak. Ezzel szemben a római Santa Maria Maggiore bazilika alapítását ábrázoló táblakép, bármennyire is biztos az ábrázolásban és eredeti a kompozicióban, a nemrég lehanyatlott Trecento formavilágát juttatja eszünkbe, különösen némely lényeges részletben, mint például a mozgó alakok kissé affektált megfogalmazásában, amelyeknél a lábak is kilátszanak. Midőn azonban a művész monumentális akar lenni, mint a kép jobb szélén lévő álló alaknál, — amely Vasari szerint Zsigmond királyt ábrázolná, — túl merevnek és lélektelennek hat. A táblakép háttérábrázolása azonban igen fontos adalékokat szolgáltat Masolini tájképfestészetének a megértéséhez. A festmény az Örök Város látképét rögzíti meg Tusculum és Praeneste dombjaival, a Porta San Giovannival, Cestius piramisával, a Monte Testaccio-val és a lateráni bazilikával. A kép Leonardo da Besozzonak a Morbio-kódexben lévő említett ábrázolására emlékeztet. Nem szabad azonban felsorolt objektumokban pontos ábrázolásokat, hanem csak hozzávetőleges jelöléseket keresnünk. Másrészt, megfelelően a kor színházi jellegű díszletezésének, amelynek hatása különösen a belső terek kiképzésében és meghatározásában érvényesült, a jelenet színhelyét csak vázolva és perspektivikusan jelöli meg. Ehhez hozzájárul még az az egészen a 17. századig követett szokás, hogy egyugyanazon a képen építészeti részleteket és több kilométerre hátrább lévő tájképi motívumokat egyesítenek, hogy ezen a réven festőibb és valószínűbb hatást érjenek el. A nagyobb topografikus hűségre való törekvéssel együtt járt, hogy az ábrázolt alakoknak is arcképjelleget igyekeznek adni. Ezt a törekvést a Vasari által már említett és azonosított alakokon kívül (IV. Henrik és Zsigmond király arcképei Szilveszter pápa és János római patricius személyében) a pápától jobbra, a háttérben lévő klérikusok hatásos csoportján is megfigyelhetjük. Hasonló jelenséget

ábrázol, mint a jelen esetben Veszprém városát és a tőle 20 kilométerre észak-keletre fekvő Várpalotát. Ezt az ábrázolási módot a régi tájképfestészetben mindenütt megtaláljuk s még a 17. században is szokásos volt. Még kevésbbé csodálkozhatunk, ha ugyanezt az eljárást követi mesterünk a 15. század elején a castiglionei falképen, ahol Veszprém közelébe helyezi a Várpalota név alatt ismert erődítésrendszert. Véleményem szerint a metszet felső sarkába helyezett tulajdonképeni városábrázolás korábbi állapotot tüntet fel, mint a metszet egyéb részletei. A metsző ezt a részletet egy korábbi metszetről másolhatta le, amelyet ma nem ismerünk. Ezzel magyarázhatjuk a sarokban lévő ábrázoláson az ostrommal kapcsolatba hozható minden katonai vonatkozású részlet hiányát. A városképtől jobbra látható romok ennek az eredeti metszetnek a meghatározásánál *terminus post quem*-ül szolgálnak, vagyis a lemásolt metszet az 1552-iki török ostrom után készült. A metszet és a falkép vizsgálatánál mindenekelőtt azt fogjuk tekintetbe venni, mi érdekelhette mesterünket. Mi volt az, ami 1420 táján egy művészt arra késztetett, hogy tájképet fessen. Megtaláljuk az egyes személyek, csoportok vagy épületábrázolásnál alkalmazott azonos elveket és ugyanazt a látást: vagyis a lineáris értékeknek a kihangsúlyozódását, amelyen keresztül a művész a realizmusnak erős hatása alá kerül, míg a dekoratív részletek tekintetében még a gótikus hagyományokat folytatja. Ennek a látási módnak az arckép területén és általában személyek ábrázolásában, a profilábrázolás felel meg, míg épületcsoportok ábrázolásánál ezek körvonalai, nagyobbigényű tájképnél pedig, mint jelen esetben is, a sziluett adja meg az ábrázolás létjogosultságát. Ebből a szemszögből vizsgálva a tájképi freskónkat — amelytől éppen ezért nem tagadhatunk meg egy különös jelentőséget a tájképfestészet történetében — igen tanulságos egyezéseket fedezhetünk fel freskónk és a részben romokban heverő veszprémi metszetábrázolással. Mind a metszeten, mind pedig a falképen világosan látszik a dombon lévő várábrázolás jobb oldalán a katedrális két tornyával, amelyek közül az egyik a metszeten már sisak nélkül van ábrázolva. A székesegyház körüli bástyákat nemcsak a castiglionei falképen, hanem a valóságban ma is megtaláljuk. Igen fontos objektum az erődített város baloldalán látható felfelé keskenyedő torony, amely a freskón és az eddig ismert metszeteken mindenütt megjelenik és ma is Veszprém városképéhez szervesen hozzátartozik. A városnak a falképen mutatkozó összezsúfolt jellegét azzal magyarázhatjuk, hogy festőnk, bár igyekezett helyrajzi hűséggel ábrázolni, az egyes házcsoportokat perspektivikusan is akarja érzékeltetni. Ennek a célnak az érdekében ugyanahhoz az eljáráshoz folyamodik, amelyet kora általánosan használt, vagyis a hátrább lévő tárgyakat, illetve házakat a képen magasabbra helyezi, míg a szemlélőhöz közelebb lévők az alsóbb zónákban kapnak helyet. Ennek következtében van az az érzésünk, mintha a város lejtőn épült volna. A festő csakis így tudott egy olyan madártávlati perspektivikus képet adni, mely a helyrajzi követelményeknek is megfelel. Így magyarázható meg az is, hogy a várfal közepén egy kiugró dombocskán lévő bástya a falképen sokkal lejjebb kerül. Meg kell jegyeznünk azonban, hogy még 1593-ban sem

tudott megbirkózni az ismeretlen metsző ezzel a perspektivikus kérdéssel: mindössze a hegy körvonalait adja meg, világosan kiemelve a hegy tömegéből a már említett előreugró bástyát, anélkül azonban, hogy a bástya önálló jellegét, a lakóházaktól való elkülönülését feltüntetné, ami által a város úgy hat, mintha egy síkban terülne el. Ugyanez vonatkozik a »Cras, Cras, semper dilabitur aetas, Vesprim in Ungarn« feliratú metszetre is (4. kép), amelyik a háttérben lévő tájképi részletek eltéréseitől eltekintve, minden lényeges részletében meg egyezik az előző metszettel. Ezzel a két metszettel szemben semmi haladást sem mutat Gaspar Buttats lapja (3. kép), bár kompozíciója szabadabb és perspektívája is valószerűbb. Noha távlati eszközeiben a Quattrocento mestere még primitívebb, freskóján sokkal több levegőt és teret éreztet, semmint a 160 évvel későbbi metsző. Meg kell még jegyeznünk azt is, hogy a 15. századi falképfestő nézőpontja kissé északabbra volt, mint az 1593-ban dolgozó metszőé. Ilymódon a metszeten »török temető« névvel jelzett és valószínűleg túl magasnak ábrázolt domb erőteljes körvonalai a falképen nem mutatkoznak, mivel ezek a mögötte álló és hatalmas méretű várhegy tömegében szinte felolvadnak. Ezt a feltevésünket a két későbbi metszet fényesen alátámasztja. Ezeken a domb magassága mintegy felére csökken úgy, amint a falkép alapján feltételezhetjük, maga a domb pedig helyzetében és alakjában szervesen kapcsolódik a várhegyhez s ettől nem választja el az 1593-as metszeten látható széles völgy, hanem csak egy keskeny ösvény. A falképfestő által választott megoldást valószínűleg topografikus szempontok határozták meg, vagyis hogy a maguk teljességében helyezhesse el a városnak a várhegytől jobbra és balra elterülő egyes városrészeit. Ezen a réven a Séd-patak, amelyet akkoriban Sárvíznek hívtak, egészen közelről, a hegy lábainál folyik, a Katalin-város pedig a Káptalan-várossal szinte egyesül.

Veszprém város régi helyrajzára vonatkozólag Csánki Dezső és Békefi Remig alapvető munkái pontos és biztos adatokat szolgáltatnak.[18]) Ehhez még a város mai helyrajzát csatolhatjuk vizsgálódásainkban. A várhegyen kell keresnünk a Szent Mihálynak szentelt székesegyházat, a Boldogságos Szűznek szentelt plébábniatemplomot, amelyet elsőízben 1417-ben említenek, a Mindenszentek-prépostság kápolnáját és a püspöki palotát. Ezek az épületek közül, mint már említettük, világosan kivehetők a hegy jobboldalán a Székesegyház és a plébániatemplom, a többire vonatkozólag azonban csak feltevésekre szorítkozhatunk. Természetesen hiába keressük a falképen az új és nagyméretű püspöki palotát, amelyet csak 1448-ban említenek először,[19]) de minden bizonnyal azonosíthatjuk ezt a metszeten ábrázolt háromtetős, a székesegyház és a városfal közepére helyezett torony között lévő nagy palotával. Az a bástyákkal és toronnyal koronázott házcsoport, mely mindkét ábrázoláson a várhegy baloldalán látható, minden bizonnyal katonai célokat szolgált, hasonlóan a föntebb említett középső toronyhoz. Hiába keressük azonban azt az egész épületcsoportot, amely az egykori veszprémi egyetemet fogadta be, mivel ezt 1276-ban Csák Péter rabló bandái lerombolták és felégették.

A várhegytől jobbra a Katalin-város és a Káptalan-város erődítményei terülnek el. Ez a két városrész a falképen úgy jelenik meg, mintha egybe lenne épülve, míg a metszeten a Katalin-várost a Séd-patakon túl néhány házrom jelöli, amelyek-

ben a Szent Domonkos férfi és női zárdájának romjait kellene keresnünk. A Káptalan-városban mindjárt szembetűnik egy hosszabb, két csonka toronnyal ellátott épület, amelyet a metszeten is igen rossz állapotban viszont látunk. E tekintetben is a két legrégibb metszet jobban megegyezik a freskónkkal, semmint Gaspar Buttats lapja, amelyen a metsző mintha nem venné figyelembe saját személyes tapasztalatait és a romokban lévő városról csak egy megközelítő, felületes képet ad. Ezen alapon is feltűnik a palotaformájú hosszanti épület, amelynek rendeltetése nem tisztázott. Valószínűleg a káptalan egy nagyobb szárnyépülete, vagy kórház volt. Valójában ugyanezen a helyen emelkedett később a Vetési Albert (1458—86) által alapított kórház. Egy későbbi metszet (6. kép), mely különösen a város északi részeivel kapcsolatban igen jó analógiákat szolgáltat, ezen a helyen a következő megjelölést tartalmazza: »... Statt u. Closter«. Lajos bajor herceg sárvári kastélyának szalonját díszítő csata- és ostromképek között a Veszprém városát ábrázoló falkép oly rossz állapotban van és a helyreállítás következtében annyit szenvedett, hogy tanulmányunk szempontjából semmi felvilágosítással sem szolgálhat. Jelzése: H. M. N. pinxit anno 1653. Felirata: »Vesprem ium Anno 1596.« Valószínűleg az 1593-as metszet alapján készült.

A fellegvártól balra, vagyis a várhegytől délnyugatra — mivel mindkét ábrázolás Veszprémet keletről nézi — a castiglionei freskó egy elég kiterjedt városrészt ábrázol, amely a metszeteken teljességgel hiányzik. Tekintve, hogy a városrész egyébként teljesen izolálva áll, nem lehet más, mint az egykori Szentmiklósszeg, a mai Jeruzsálemhegy, amelyet az egykori források is említenek s ma pedig mint Veszprém területén kívül álló külön község létezik.[20]) Az azonosítást elsősorban a Szent Miklós plébániatemplom jelenléte könnyíti meg. Békefi szerint Szentmiklósszeg egykor Veszprém egyik negyede volt és szervesen a városhoz tartozott. A castiglionei freskó vizsgálata a két lehetőség közötti megoldáshoz vezet, vagyi Szentmiklósszeg valóban a püspöki város része volt, de alapításának történetét és helyrajzát tekintve külön helyiségnek kell tekintenünk. Valóban, ez a városrész sohasem szerepel a metszeteken. Lehet, hogy a metsző tudta, hogy ez a község nem tartozik a városhoz, vagy pedig már akkoriban ez az alsóváros már sokkal inkább romokban hevert. [illegible] északkeletre fekvő városrészek. A castiglionei [illegible] képen azt bizonyítja, hogy mind Sz[illegible] Káptalan-város virágzó városrészek [illegible] A romokban heverő várostól jobbr[illegible] megfelel a falképen fantasztikus [illegible] nak. A várkastélyok építésze[illegible] ösztönének megnyilvánulá[illegible] elfelejtenünk, hogy a cs[illegible] romok a jelenet valósz[illegible] hegyek tetején lévő vár[illegible] közötti hasonlóság m[illegible]

B/10

Ha falképünket művészettörténeti szempontból akarjuk elhelyezni, a tájképábrázolás tekintetében Lombardiában találjuk meg közvetlen kapcsolatait. Ezen a körülményen nem csodálkozhatunk, ha figyelembe vesszük, hogy éppen Lombardia volt leginkább kitéve az északi és még inkább a nyugati stílusáramlatoknak. Középolaszországban, a művészet ősrégi központjában, a tájkép problémája sohasem mutatkozott oly döntő erejűen, mint itt. Eltekinte a sienai művészetnek sajátos körülmények által meghatározott fejlődésétől, a toscanai művészet oly mértékben antropocentrikus volt, hogy a tájképfestészet történeti fejlődésének, főbb irányainak meghatározásánál a 14. és 15. században Wolfgang Kallab is zavarban volt.[21]) A szikla-ábrázolásban Giotto által alkalmazott »kubizmus« nem jelent lényeges változást a tájképi probléma megoldása terén a hellenesztikus festők terraszos megoldásaival szemben. Pietro Cavallininek a római Santa Maria in Trastevere számára festett és Szent Ágnes életéből vett jeleneteket ábrázoló falképén találunk először határozott állásfoglalást a tájkép topografikus ábrázolása tekintetében. Ezen a freskón jelenik meg a 13. századi Rómának az ábrázolása. Cavallini kísérlete azonban elszigetelt jelenség maradt és követőkre sem talált. Masaccio alakjai is a heroikus realizmus következtében egy túlságosan skématikus háttér előtt állanak. Máskép áll a helyzet Masolinóval, bár ő sokkal inkább a Trecento hatása alatt áll, semmint Masaccio. Mielőtt azonban ennek a tárgyalására térnénk, vizsgáljuk egy kissé Lombardiának teljesen elütő művészeti sajátosságait.

Hasonló tárgyú lombardiai ábrázolásokban — s itt a milanói Casa Borromei előcsarnokának díszítésére, a monzai katedrális Teodolinda-freskóira, avagy a comoi püspöki palota falképeire gondolunk — nyilvánvalóak az Alpeseken túli művészet hatásai. Annak a nemzetközi lovagi művészetnek a szellemét érezzük, amelyik a chantillyi Hórákban, Berry herceg »Les très riches heures«-jeiben teljesedik ki és amelyik Kelet-Franciaországi köz-
pontjából mindenüvé elterjed, legeredményesebben azonban
és dél felé, megvetvén ezen a réven a tulajdonképe
festés alapjait. Ezt a művészeti szellemet észak
sajátos kultúrájú, rendkívüli művészeti te
érzi át és teszi magáévá, hogy aztán
fejlessze a táblaképfestészetet. D
fogadása a régi lombardiai isk
mesterek a toscaniai festők ált
keztében immár teljesen elmé
nek a vizsgálatában. A c
lombard festészetet, term

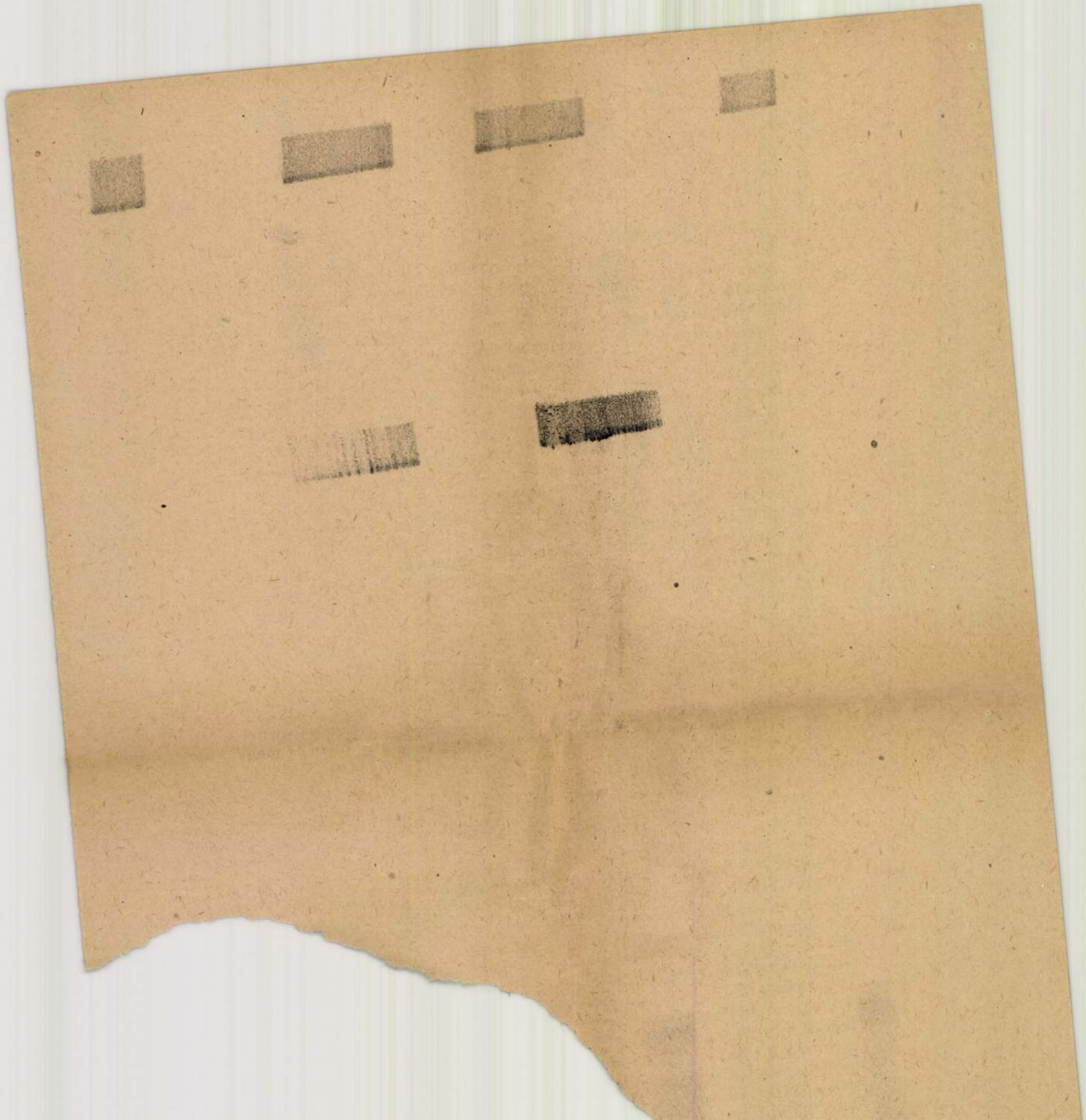

B/11

megfelel és a falképek díszítő, dekoratív jellege is egészen más lesz, mint amelyik a miniaturákat inspirálta. A két műfaj és kifejezési mód közötti átmenet aránylag hamar ment végbe és az új, döntő megfogalmazását a falképfestészetnek Michelino da Besozzo nevével hozhatjuk kapcsolatba.

Természetszerűen nem foglalkozunk Michelino da Besozzo táblaképeivel, amelyeknek összeállítását újabban Vincenzo Costantini kísérelte meg.[22]) Munkásságából a milanói Casa Borromeinek kártya-, labda- és hasonló lovagi játékokat ábrázoló falképei érdekelnek minket elsősorban. A freskókkal kapcsolatosan ugyan még teljesértékű vélemények nem alakultak ki és egyesek Michelino szerzőségét is kétségbe vonják, különösen mióta Pietro Toesca egyik munkájában nevének minden súlyával ily irányban nyilatkozott.[23]) Gaetano Cattaneo azonban 1825-ben az előcsarnok egyik falképén még leolvasta Michelino jelzetét. Megfigyelését nem vonhatjuk kétségbe és Malaguzzi-Valerivel, Suidaval és másokkal együtt Michelino szerzőségét fenntartás nélkül elismerjük.[24]) A falképek egykori felirata ma már teljesen eltűnt. Az említett ábrázolásokon, különösen pedig a női szereplők affektált mozdulataiban még igen sok vonás a miniaturára emlékeztet. Ezen egyáltalában nem csodálkozhatunk, hisz Michelino korának egyik legkeresettebb miniátora is volt.[25]) A kertnek és a fáknak az ábrázolásában azonban már az új szellem érezhető, mely messze felülmúlja a szokásos, Berry herceg miniaturáiban is még tapasztalható skématikus természetszemléletet. Michelinonak ezek a fái feltűnő hasonlatosságot mutatnak Branda kardinális egykori hálószobáját díszítő ábrázolásokkal, amelyek a veszprémi látképet magában foglaló szoba mellett vannak. Ennek a hasonlatosságnak az alapján Suida nem habozott, hogy a castiglionei fa-ábrázolásokat is Michelinonak tulajdonítsa. Minden bizonnyal igen jellemző ez a stílusrokonság, mivel egyesek éppen Masolinoban keresték a Casa Borromeo falképeinek mesterét.[26]) E két szélsőséges megállapítás elbírálására a castiglionei freskók tárgyalásánál még bővebben vissza kell térnünk.

A Michelino által meghatározott utat fia, Leonardo da Besozzo is követi. Az ő stílusa azonban már sokkal jobban alkalmazkodik a falfelület megadta lehetőségekhez és méretekhez, s a miniatura-festészet örökségével sokkal-sokkal szabadabban bánik, amint ezt a nápolyi San Giovanni, a Carbonara-templom falképein is láthatjuk.[27]) Egy későbbi művén, a Morbio-gyüjteményben

B/12

őrzött kódexében Róma látképét ábrázolja térképészeti hűséggel. Megjelennek a miniaturán a város falai, számos tornya, a vízvezetékek, maga a Colosseum érintetlen felső emelettel, a diadalívek, Diocletián termái, a Traján-oszlop, Hadriánus mauzoleuma, a régi Szent Péter templom, Cestius piramisa, a Pantheon stb., azonkívül egész sor középkori templom és lakótorony ábrázolása Róma keresztény középkorát eleveníti fel. Gregorovius szerint[28]) a kódexet 1435 és 1442 között festették, tehát ugyanazokban az években, amidőn Masolino a castiglionei Veszprém-látképet, a nápolyi hócsodát és a római San Clemente-ben lévő Keresztrefeszítést készítette. Úgylátszik, hogy a Besozzok által kezdeményezett s bizonyos mértékig kozmopolita jellegű tájképstílus 1430 körül nagy tért hódított mindenütt Olaszországban, mivel átmenet nélkül nemcsak a már említett helyeken, hanem Olaszország legtávolabb eső művészeti központjaiban egyidejűleg feltűnt. Megtaláljuk például a palermói Hospiciumnak a Halál diadalát ábrázoló falképein, amelyeket a régi guidák Antonio Crescenzionak, vagy Riccardo Quartanaronak, hol pedig Stefanonenak, vagy Gennaro da Colanak tulajdonítnak, tehát mind olyan mesternek, akikben a nápolyi felirat felfedezése előtt a San Giovanni a Carbonara-templom falképeinek mesterét keresték. Hubert Janitschek ezeknél a falképeknél egyenesen a flamand származást igyekezett kimutatni[29]) és ezt a véleményét a Cicerone is átvette. Müntz a falképeken különböző iskolák és irányok befolyását és kereszteződését vélte felfedezni, amelyek között Pisanello stílusa uralkodna döntően. Ő a freskókat Leonardo da Besozzonak tulajdonította, aki különben 1458-ig Nápolyban dolgozott[30]). Egészen meglepő az a körülmény, hogy ugyanennek a tájképi ábrázolásnak egy másodlagos származékával Itália legészakibb részén, a trentói Castelloban találkozunk.[31]) Az itt lévő és a hónapokat ábrázoló freskók nemcsak a Berry herceg hóráitól való közvetlen leszármazásukat árulják el, hanem feltűnő hasonlatosságot mutatnak Leonardo da Besozzo nápolyi falképeivel is. Érdekes megemlíteni azt a körülményt is, hogy a trentói falképek attribuciójánál sokáig olasz és német mesterek között ingadoztak, míg a palermói falképekkel kapcsolatosan olasz és flamand mesterek nevei kerültek előtérbe. Ha figyelembe vesszük ezenkívül azt, hogy a berlini Kaiser Friedrich Múzeum Keresztrefeszítését (Nr. 1468), majd Michelino da Besozzonak, majd pedig valamelyik flamand mesternek, sőt egyesek éppen avignoni festőnek tulajdonították, mindjobban megerősödik az a véleményük, hogy ez az új tájképfestési mód szószerint elárasztotta egyszerre Európa legfontosabb művészeti központjait. Olaszországban a lombard mesterek vették át elsőnek a tájképfestésnek ezt az új módját és terjesztették a félsziget legszélsőbb pontjáig. Az új nemzetközi stílus elterjedését okvetlenül megkönnyítette az a tény, hogy művelői nagyrészt a miniátorok soraiból kerültek ki és az általuk festett kódexekben csaknem mindig nyilvánvaló az új stílus valóságos központjával való közvetlen kapcsolatuk. Így például a párisi Bibliothèque Nationale-nak Michelino da Besozzo által díszített kódexe (Ms. lat. 5888 C. J.), melyet Zappa idézett művében részletesen ismertet[32]), oly szembeszökő hasonlatosságokat mutat fel Berry herceg Très Riches Heures-jeivel, hogy a legközvetlenebb hatásokat is feltételezhetjük. Ezek a művészi kapcsolatok és stíluseredetkérdések ugyanilyen világosan tűnnek fel a falképeken is, amelyeknél azonban már a térképzésnek egy szabadabb elképzelése, később

B/1

Veszprém látképe Castiglione d'Olonaban.
Adatok Masolini munkásságához.

Mino

Horváth Henrik:
Arpádkori veszprémi Mária
Antalkápolna és egyéb tanulmányok
1930 1944

kórai olasz Quattrocento művészet alakulása szempontjából oly döntő jelentőségű művészegyéniségek, mint Masaccio és Masolino munkásságát felölelő kérdéskomplexum, amelyet Pietro Toesca klasszikus kutatásai világítottak meg és ragyogóan tisztáztak,[1]) még ma is számos kutatási lehetőséget rejt magában, sőt éppen e korszak művészetének döntő fontossága következtében újabb és újabb kutatásokra ösztönöz. A két mester munkásságának elkülönítésére való törekvés még azokban a munkákban is felmerül, amelyek nem kimondottan a két mester művészegyéniségének a meghatározását és megrajzolását célozzák, hanem amelyek, — mint jelen szerény tanulmányunk is — egy meghatározott festmény történetével foglalkoznak azzal a célzattal, hogy a magyar történelem és kultúra egy igen érdekes korszakára derítsenek fényt. Tárgyunk megválasztásának ezt a korlátozását a Magyar Történeti Intézet rendeltetése is előírja, mivel az intézet legfőbb feladata éppen a magyar-olasz kulturális és történeti kapcsolatok felkutatásában és tanulmányozásában áll.

Egyre tisztábban rajzolódik elénk az a körülmény, hogy ezek a történeti kapcsolatok Zsigmond király hosszú uralkodása alatt különösképp gyakoriak és termékenyek voltak. Ezidőtájt építtet százhetvenöt templomot[2]) a firenzei Buondelmonte, kit honfitársai Pipo Spanonak neveztek s ki magyarrá válva az Ozorai Fülöp nevet vette fel. A magyar történelemnek ezt a korszakát a történészek legnagyobb része mindmáig csak kevéssé aknázta ki, mivel Mátyás király műpártolásától és udvarának fényétől elkápráztatva nem tudtak Mátyás korától elszakadni. Távol áll tőlünk, hogy ezért őket egyoldalúsággal vádoljuk, hisz éppen az ő munkásságuknak köszönhetjük, s itt nem mulaszthatjuk el Fraknói Vilmos, Berzeviczy Albert és Csánki Dezső neveit megemlíteni, hogy a magyar nemzeti államnak sok szempontból legfényesebb korszakáról lelkiismeretes munkával kialakított kimerítő képel rendelkezzünk. Különösnek tűnik azonban, hogy éppen e korszakra vonatkozó művészettörténeti kutatásaink nem tartottak lépést a kimondottan történelmi jellegű kutatásokkal. S hogy ezt a jelenséget személyi jellegű okokkal magyarázni, vagyis az egyes írók munkásságában mutatkozó hiányokra és hézagokra hárítani nem lehet, mindenki előtt világos, hacsak egy kissé is ismeri az erre a valóban hősi korszakra vonatkozó művészettörténeti kutatások eredményeit. Véleményünk szerint ennek a jelenségnek a magyarázatát abban a körülményben kell keresnünk, hogy a korvinusi korszak olasz művészeti hatásai, melyeknek jelentőségét néha túl is becsülték, nem nyújtottak lehetőséget egy szerves penetrációs kép megrajzolásához, s mihelyt a nemzeti

fejlődésnek a nyomai felismerhetővé váltak, elmulasztották egészen megindulásukig, vagyis a korai Quattrocentoig végigjárni az olasz művészeti géniusztól megtermékenyített magyar művészeti megnyilatkozások útját. Pedig épp ebben a korban találjuk meg a magyar művészet megérésének első jeleit, midőn a toszkán szellemiség kifínomult művészi alkotásai érezhetően befolyásolták az alaptermészeténél fogva általában mérsékletre és józanságra hajlamos magyar művészeti látást.

Igaz ugyan, hogy különböző erősségű olasz művészeti hatások az előző korszakban sem hiányoznak. Így például Masolino magyarországi működése előtt csaknem egy évszázaddal, egy ideig Magyarországon dolgozott Tomaso da Modena is. Ezt a feltevést a Nagyváradról származó és szent püspök fejét ábrázoló freskótöredék vizsgálata is alátámasztja. A falképre különben Gerevich Tibor hívta fel elsőnek a kutatók figyelmét[3]). Másrészt már régebbről is ismeretes volt Tomaso da Modenanak a cseh művészet alakulására gyakorolt hatása.[4]) Kevésbbé jelentős azonban befolyása a magyar művészet szempontjából, mivel ingadozó jellegű felsőolaszországi stílusa nemigen gyökerezhetett meg mélyen a magyar művészi léleknek a tárgyilagosság felé hajló, s már említett alapjellege következtében. Ha a két nemzet, a magyar és a cseh művészeti törekvéseit közelebbről kívánjuk vizsgálni, Tomaso da Modena és Masolino da Panicale munkásságának és befolyást gyakorló stílusának összevetése révén a cseh és a magyar művészeti felfogás közti különbség igen szembeszökő. Az időrendi elsőbbség minden bizonnyal Csehországot illeti. A másik kérdésre, vajjon melyik oldalon áll a művészeti elsőbbség, sem tagadólag, sem állítólag nem lehet felelni. Hisz meg kell gondolnunk, hogy Prágában és Karlsteinben fennmaradtak és ma is láthatók a cseh művészeti törekvések legteljesebb megnyilvánulásai, mig teljesen elpusztultak vagy elvesztek az egykor Budán, Székesfehérvárott, Temesvárott, Bippán, Ozorán és másutt létezett magyar művészeti alkotások. Másrészt s szintén szerencsésebb politikai és történeti körülményeknek tudhatjuk be, hogy ennek a művészeti törekvésnek csehországi eredményei némi befolyást gyakorolhattak Közép-Európa művészetének alakulására és hogy nyomait még Olaszországban is megtalálhatjuk, bár itt csak mint elszigetelt provinciális jelenséget főkép az előbb említett Tomaso da Modena munkásságában fedezhetjük fel, aki az ősrégi északi szláv lélekből merített igen gyakran ihletet. A következőkben reméljük kimutathatjuk a párhuzamos magyar esetet is, amidőn Masolino egy számára idegen de eredeti világ hatása alól nem tudta magát kivonni, s ennek következtében Magyarországból hazájába visszatérve formakincse arctípusokban és viseletekben gazdagodott. A Dunántúl széles tájai és szelíd lankái oly mély nyomokat hagytak emlékezetében, hogy egy fontos magyar vár látképét még később is határozott formában tudta ecsetjével megörökíteni.

Masolinonak egy alfresco készült falképéről fogunk a továbbiakban szólani, mely a lombardiai Castiglione d'Olonaban van. A városka számára Masolinonak a Battisteroban lévő falképei különben már fontos helyet biztosítottak az olasz művészet történetében. Az általunk tárgyalandó freskó Branda Castiglione egykori palotájának egyik termében van, ahol jelenleg a Castig-

B/3

lione—Venegono grófi család magánlevéltára nyert elhelyezést.[5]) A falképet a művészettörténeti irodalom különben már ismeri. Már Waisz Ignác is megemlíti a freskó tájképábrázolását, mely akkoriban hozzáférhetetlen s állítólag igen rossz állapotban volt. Régi családi hagyományok szerint a falkép Veszprém városának és környékének látképét ábrázolja. Masaccioról írt hatalmas munkájában Schmarsow elfogadhatónak találta Waisz felfogását, bár Masolino szerzőségére vonatkozólag kétségeket vetett fel. Berenson a falképet felvette Masolinonak újabban felfedezett munkáit tárgyaló jegyzékébe, Cagnola pedig 1904-ben a falképről egy kevéssé sikerült fényképet is közölt, megjegyezvén, hogy »valószínűleg Masolino magyarországi tartózkodásának egy emlékével állunk szemben.«[6]) A Masolino-kérdéssel foglalkozó későbbi cikkek, de még a nagyobb terjedelmű önálló munkák is freskónkat csak futólagosan említik. Mindezideig azonban senki sem kísérelte meg határozott formában kimutatni, hogy a falkép valóban egy magyar tájat, közelebbről Veszprém városát és várát ábrázolja. Sem a magyar művészet története, sem pedig az egyetemes művészettörténet szempontjából nem közömbös a falkép esetében az eredeti mintaképnek a vizsgálata, annál is inkább, mivel az olasz tájképfestészet történetében ez a falkép egy igen értékes »incunabulum«. Másrészt a kutatók mindig csak a tájkép geológiai szerkezetének az olasztól eltérő idegen voltát és az építészeti részleteknek az északi gótikus formákat követő jellegét jegyezték meg, tovább nem érdeklődtek a kérdés iránt s megelégedtek a »paesaggio alpestre« egyszerű megjelöléssel.

A Castiglione-palota terme számára kivitelezett freskó elképzelésénél Masolinot bizonyára Branda kardinális személye és magyarországi működése inspirálták. Branda kiküldetése nemcsak egyházpolitikai jellegű volt, hanem amint ismeretes, nem egy esetben döntően irányította Magyarország politikáját és sorsát is. Mint a humanizmus és a jogtudományok közvetítője, s mint a renaissance kezdetén igen magas színvonalat elért olasz kultúra és életforma előkelő képviselője, Branda kardinális egyáltalában nem közömbös kulturális hatást gyakorolhatott Magyarországon. Hosszúranyuló magyarországi tartózkodása alatt műpártolása és megrendelései révén a 15. század elejei magyar művészet történetével felbonthatatlan kapcsolatba került. Ezen a helyen szabad legyen hálás köszönetemet nyilvánítani Castiglione d'Olona jelenlegi urainak, Corrado Castiglione gróf tüzérezredes és Francesco Castiglione gróf ügyvéd uraknak, akik számomra a családi levéltárban őrzött értékes okiratok vizsgálatát lehetővé tették, megengedvén továbbá a falkép fényképének és Branda kardinálisnak részemről szintén Masolinonak tulajdonított, eddig ismeretlen arcképének közzétételét. Külön köszönettel tartozom a Branda kardinális által alapított castiglione d'olonai káptalani templom jelenlegi adminisztrátorának, aki különösen az 1880-iki tűzvész alkalmából elpusztult káptalani levéltárral kapcsolatosan szolgáltatott becses felvilágosításokat és értékes adatokat.

B/4

Valóban megvan a lehetősége annak, hogy a falképen ábrázolt tájképhez mintául valamely magyarországi táj szolgált. Branda kardinális magyarországi szereplését figyelembe véve csakis Kalocsa, Veszprém és Óbuda jöhetnek számításba, mint amelyek bizonyos jelentőséget nyertek a kardinális életében. Kalocsa adminisztrátorává 1410-ben neveztetett ki, majd 1412-től 1424-ig, tehát 12 évig a veszprémi püspökség élén állott, később pedig az óbudai Szent Péter káptalani templom prépostjának címét nyerte el. Hogy a falkép Kalocsát ábrázolja a város és környékének sík jellege következtében nem lehetséges; Óbuda ábrázolását a Duna hiánya teszi lehetetlenné, különben is Óbuda középkori körvonalait igen jól ismerjük.[7]) Így tehát már felületes selejtezés eredményeként is a három város közül csupán Veszprém marad hátra.

Mielőtt azonban a topografikus részletek alapos vizsgálatára térnénk, egészítsük ki Branda kardinális és az ősrégi magyar püspöki székhely, Veszprém közötti szoros kapcsolatokra vonatkozó s Waisz, valamint Schmarsow által részben közölt ismereteinket. Tudjuk, hogy Brandát 1412 szeptember 1-én nevezték ki a veszprémi egyházmegye adminisztrátorává s ebben a megbízatásában tizenkét évig megmaradt, míg kalocsai, szerémi és óbudai megbízatásai jóval rövidebb lejáratúak voltak. Az a körülmény, hogy Branda mint püspöki adminisztrátor ily sokáig kezelhette a leggazdagabb magyar egyházmegye vagyonát, azt bizonyítja, hogy mind a Szentatyánál, mind a magyar királynál nagy kegynek örvendett. A veszprémi püspöki magas méltósághoz még más politikai és alkotmányos kiváltságok is járultak, amelyeket a pápák több ízben, így legutóbb 1220-ban megerősítettek s amelyeket a veszprémi püspökök az esztergomi érsekkel szemben mindig féltékenyen védelmeztek és megőriztek. A kiváltságok között legfontosabb a veszprémi püspöknek a királyné koronázási joga.[8]) Ennek a jognak a következményeként a veszprémi püspök egyúttal a királyné kancellárja is volt s ezért a tisztségéért évi 500 aranyat húzott. A veszprémi püspök keresztelhette továbbá a királyi család újszülöttjeit s ezt a jogszokást a legutóbbi időkig fenn is tartották. A királyné melletti kancellári tisztség csak látszólag tűnik formális tisztségnek, puszta címnek, amelynek súlyt, értéket és befolyást azonban egyedül a tisztséget viselő személyisége és viselésének módja tulajdonítottak. Branda kardinálissal azonban bizonyára megszűnt puszta cím lenni. Még mielőtt pápai legátusnak kinevezték volna, állandóan Zsigmond király környezetében tartózkodott, ami nem volt könnyű feladat, ha meggondoljuk az uralkodó életének és szokásainak nyughatatlan és változékony voltát. Mindebből arra következtethetünk, hogy a kardinális *de facto* a király kancellárja is volt. Másrészt nem szabad elfelejtenünk azt sem, hogy Veszprém püspöke egyúttal a hasonló nevű megye legfőbb ura, a király helyettese és a királyi hatalom képviselője volt s mint ilyen, a megye minden politikai és katonai hatalmának a letéteményese. Ilyen vonatko-

B/5

zásban Branda honfitársával, Pipo Spanoval, a temesi főispánnal egy rangban állott: aki valóban »spano« ispán volt. Míg az egyik a magyar királyság szolgálatába a méltán rettegett kardját állította, a másik ritkai diplomáciai képességeivel és felülmulhatatlan kánonjogi ismereteivel szolgálta az országot. Hogy az olasz kardinális helyzete milyen lehetett a királyi udvarban élő főurak között, arra vonatkozólag Pipo Spanonak a Quattrocentoban élt életrajzírója, Jacopo di Messer Poggi ad értékes felvilágosításokat a Komárom mellett, Tatán tartott királyi tanácsüléssel kapcsolatosan.[9]) A Tatán összegyült keresztény hercegek előtt megjelentek a szerb deszpota követei, segítséget kérve az országukat elözönlő török ellen. A birodalom főurai között a krónikás megemlíti a szász, a bajor és a litván herceget, Köln és Mainz érsekeit, azonkívül a veszprémi püspököt, akinek jelenlétét az értekezleten nemcsak főispánsága és kancellársága indokolja, hanem rendkívüli szelleme és kiváló diplomáciai képességei is magyarázzák. A szóbanforgó forrás szerint éppen Branda kardinális ékesszólásának köszönhető, hogy Ozora ura, a köszvénytől erősen kínzott Pipo Spano, mégegyszer s utoljára rászánta magát, hogy harci ménjét megülje s valóban életének egyik legfényesebb győzelmét ekkor aratta a törökön. Branda kardinális kapcsolatai Veszprémmel hivatalosan 1424 május 5-én szűnnek meg, amikoris pápai bulla menti fel eddig elfoglalt tisztsége alól s utódjául a magyar Rozgonyi Pétert nevezi ki.[10]) Minden bizonnyal azonban 1425-ben még egy ideig Magyarországon volt s nem mulasztotta el ez alkalommal Veszprémbe is ellátogatni, mivel tudjuk, hogy a püspöki kinevezés pápai bullájának illetékét az új püspök 1425 január 26-án éppen Branda közbenjárása révén fizeti meg.[11]) A firenzei tizek tanácsának Rinaldo degli Albizzi pápai legátushoz intézett egyik kérvénye még 1426-ban is mint Veszprém püspökét említi,[12]) bár ez alól már két éve felmentetett és kárpótlásul az óbudai Szent Péter káptalan prépostságát nyerte el. A közvélemény még sokáig nem tudta a római San Clamente kardinálisát és a veszprémi egyházmegye egykori püspöki adminisztrátorát szétválasztani. Még tizenhat évvel később is »familiaris Brandae« megjelölés igen hathatós ajánlás volt egykori székhelyén a legkülönbözőbb egyházi javak elnyerése céljából: ily nagy volt a neve és szereplése által gyakorolt hatás.[13])

Másrészt feltételezhetjük, hogy a maga részéről a kardinális is kedves és mély emlékeket őrzött meg egykori székhelyéről. Ennek bizonyságát az általa 1426-ban huszonnégy szegény diák számára alapított paviai kollégium alapszabályaiban találjuk meg. V. Márton pápa megerősítő bullája s még világosabban IV. Jenő pápának 1437 december 4-én kelt bullája meghatározzák,[14]) kik küldhetnek egy vagy több hallgatót a kollégiumba. Néhány szerzetesrenden és Pavia püspökön kívül, Piacenza és Veszprém püspöke élhetnek ezzel a joggal, vagyis az a két püspökség, amelyeket valaha Branda kardinális kormányzott. Nem lenne háládatlan feladat felkutatni egyszer azokat a veszprémi magyar jogászokat és egyházi férfiúkat, kik a Branda által alapított

B/6

kollégiumban tanultak s akik a Bolognaban, Padovaban, Ferrarában és Sienaban tanult többi magyar ifjúval együtt a magyar kultúrtörténetnek egy igen érdekes fejezetét alkotják. Az országok közti szellemi kapcsolatok eme névtelen és ismeretlen közvetítői, akiknek ma oly nagy jelentőséget tulajdonítanak, az ismert és előkelő neveknél sokkal fényesebben szólanak ennek a szellemi folyamatnak az intenzitásáról és elterjedtségéről. Meg kell említenünk, hogy a paviai Castiglione kollégiumban ugyanazt a művészi környezetet is megtalálhatták, mint a castiglione d'olonai kastélyban. A kollégium oratoriumában lévő falképek nagy hasonlatosságot mutatnak a Zavattari testvéreknek a monzai katedrálisban lévő és Teodolinda legendáját ábrázoló falképeivel s bizonyos szempontból Pisanello és Besozzo modorára emlékeztetnek. Kapcsolataik azonban Masolinonak a castiglione d'olonai falképeivel oly nyilvánvalóak, hogy a paviai kollégium freskóival elsőnek foglalkozó Giulio Carotti nem habozott a képeket Masolino egyik legjellegzetesebb tanítványának, Vincenzo Foppának tulajdonítani, akiről biztosan tudjuk, hogy a milano Castello Sforzesco számára 1469 és 1471 között dolgozott.[15]) A paviai freskók esetében a Branda-család műpártolási tevékenységének érdekes folyamatossága vetődik elénk. A paviai freskók megrendelője ugyanis a nagy kardinális unokaöccse, Branda Castiglione, Como püspöke volt, akinek a paviai kollégium igen sokat köszönhetett s aki úgylátszik, nagybátyja diplomáciai képességeit is örökölhette, mivel Galeazzo özvegyének, Maria Sforza milánói hercegnő szolgálatában később gyakran látjuk viszont fontos diplomáciai küldetésekkel megbízva.[16])

Branda kardinálisnak a veszprémi székhelyéhez való ragaszkodását döntően és maradandóan a castiglione d'olonai freskó tájképi részletei bizonyítják, amelyeknek topografikus vizsgálatát a következőkben kíséreljük meg.

A veszprémi múzeumban három városképet őriznek, melyek kölcsönösen igen jól egészítik ki egymást. A képek leközléséért (2., 3., 4. kép), valamint értékes felvilágosításaiért ezen a helyen mondok köszönetet a veszprémi Múzeum igazgatójának, Réh Gyula úrnak. Veszprém városát ábrázoló legrégibb metszet (2. kép) 1593-ból való s a város ezévi török ostromával kapcsolatos. A metszeten a következő feliratot találjuk: »Wahre Contrafaktur der Belegerung von Palotta und Vesperin in Ungern. Anno Chri 1593. mense octob.« A kép középső része egy négysarokbástyás erődítményt ábrázol, háttérben hullámzó tájjal s az egyik magasabb emelkedés tetején várrommal. Az erődítmény az aláírás szerint Palotta-t (Várpalotát) ábrázolja és könnyen azonosítható a ma is meglévő várpalotai várral, amellyel mind alaprajzban, mind külső körvonalaiban megegyezik, kivéve a tornyok mai sisakját, amelyeket az építmény újabb békés rendeltetésének megfelelően helyeztek rájuk.[17]) A két északi saroktorony ma már nem létezik. Az ábrázolás hűségének ez a körülménye igen fontos számunkra, mert a metsző topografiai megbízhatóságát bizonyítja. Maga a háttér is feltételezi a helyi reális ismereteket. Ugyanezeket a tájképi részleteket találjuk meg a metszet bal felső sarkában ábrázolt veszprémi látképen is. A kettő közötti különbséget a háttérben uralkodó magasabb hegyen lévő várromok képezik. Nem csodálkozhatunk azonban azon, hogy metszőnk ugyanazon a képen földrajzilag aránylag távoleső helyeket együtt

Masolino

Fréd

Pasteur

A unvendeh tört

512. l.

borodott ki, hona Barát Armin kitünö ember volt és utódai is fényesen állották meg a helyüket a háboru idején.

Friedrich István kormánya alatt, a forradalmi idők után, Szakács Andor számára jutott az a feladat, hogy valósággal ujra organizálja a magyar sajtó szervezetét és mikor ő megvált ettől a megbizatásától s Huszár Károly a régi, érdemes katolikus ujságirót, Bónitz Ferencet bizta meg a sajtóosztály vezetésével, akkor ő már a státusból került ki, mert Bónitz a koalició ideje óta tagja volt a miniszterelnöki sajtóirodának. Bónitz Ferenc után már Teleki Pál alatt Eckhardt Tibor vette át a miniszterelnöki sajtóiroda irányitását is, miután előbb a külügyi sajtóirodát vezette. Eckhardt alatt nagyon komolyan megnőtt a miniszteri sajtóiroda politikai szerepe és ezt a szellemet képviselte azután Ángyán Béla is, aki már nem ujságiróból lett sajtófőnök, még csak nem is a státusból, hanem előbb ügyvéd volt és néhány zeneszerzeményével hivta magára a figyelmet. Ezekben az időkben azonban mindvégig ott volt a miniszterelnökségi sajtóirodában Szudy Elemér, aki minden ügynek legalaposabb és legavatottabb ismerője lőn és aki példátlan sokoldaluságával és tudásával mind-

gyakorlás útján alapos tanulmány tárgyává kell tennie az eddig elért eredményeket; sorra meglátogatnia kellene a repülőgépek

3	Tagdíjak		51000 —
4	Tagdíjhátralék		4000 —
5	Folyóiratok jövedelme: (tényleges bevétel)		
	Hirdetésekből ...	18595·21 k.	
	Előfizetésekből ...	2051·50 k.	
	Együtt	20646·71 k.	24000 —
6	Különféle bevételek		700 —
			88628 —

Budapest, 1909. évi február hó 19-én.

* A mutatkozó 1130 korona 27 fillér kiadás

Masolino

festő XV. sz.

Tizenegyedik kötet. I Masolino olasz képiró művei. Irta *Vaisz Ignácz*. 20 fill.

Értekezések a tört. tud. köréből. XI kötet.

Masolino fő forrása.

Sais

1903-

685

Klein Adam

J. E. Mansfeld arcképe. Rt.

138 m. 102 sz.

K. 3.—

Masolino

irod.

Ipolyi Arnold. A magyar műtörténeti mulékok tumulmánya. Szilágyi Sándor. A magyar tört. társ. vidéki kirandulása. Lipcsi. 1878.

50. l

Masolino da Panicale

irodalmához

Dr. Éber László: Mátyás Király és Filippino Lippi. Arch. Ért. 1898. 394. l.

Flamand iskola. Jord

fest

Az Enyedi L. gyűjteményben Jordan
modorára vall két kép. A kisebbik
bacchánst mutat, a nagyobbik, a mu
talán magára a mesterre vezethető
vissza, éjjeli zenét, ez utóbbin különö
a világítási hatás nagyon erőteljes, de
rajz és szín kissé durva.

Művészet, 1908. I f. 54 l.

Masolino

Mai Zsigmond

alatt járt hozzánk ben, aki

Ozorai István, a florenczi

születésű temesi főispán

számára Fehérvárott falkó

pekat festett.

Pasteiner. 373.

P 5

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191 ..... é

tésénél .....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbizt

Kelt ....., 191 .....

.....

tanu.

.....

tanu.

Masolino

1384 – 1440.
wod.

Nagy Virgil. A monumentalis falfestés. Budapest 1892. 35. l.

M. KIR. ADÓHIVATAL M. SZIGET
ÉRK. 1904. SEP.-9.
15169 szám

6

felj. az áll. illetmé-
nyeg szfkönyv II R.
151. lapján –

914 IX/14

vezérő

Masolino da Panicale

Első rangú olasz művész, ki a XV. század első felében Magyarországon működött.
Arch. Ért. 1898. 394. l.

ZALAEGERSZEGI M. KIR. ADÓHIVATAL

Érkezett 1904 JAN. 7.

363 szám.

904

MASOLINO DA PANICALE, tulajdonképen *Tomassa, di Cristofano Fini*, firenzei festő, * Pinicale (Arno völgye) 1383, † Firenze, 1447 körül. Életéről szóló adataink hiányosak. 1424-ben az orvosok és gyógyszerészek céhének tagja Firenzében, 1425-ben fizetést vesz föl a Carmine (Firenze) templomában teljesített munkákért. 1426—27-ben Magyarországon járt, azután 1428 körül freskókat fest Castiglione d'Olonában (Varese közelében) a Collegiata szentélyének boltozatán Mária életéből: Krisztus születése, Mária megkoronázása, Angyali üdvözlet, Mária eljegyzése, Királyok imádása, később 14 freskó u. o. a Baptisterium falán Ker. János életéből: Zakariás a templomban egészen Heródes lakomájáig és evangélistákat a boltozaton, melyeket a felirat szerint Masolinus de Florentia 1435. festett; köztük Krisztus keresztelése és a Heródes lakomája a legkiválóbak. Vasari régebbi forrás nyomán állítja, hogy a nagy Masaccio tanítója volt és vele együtt dolgozott a firenzei Carmine-templom Brancacci-kápolnájában, sőt a híres freskók közül az elpusztult mennyezetképeken kívül a Tabitha föltámasztását, a béna meggyógyítását, továbbá a Péter prédikációját neki tulajdonítja, melyhez az újabb kutatás még az Ádám és Éva bűnbeesését sorozta. Vasari viszont a S. Clemente (Róma) freskóit Masacciónak tulajdonítja. Vasari ez állításai az ú. n. M.—Masaccio rejtélyt vetették fel a művészettörténeti kutatásban, mely szerint némelyek majd az egyiket, majd a másikat nyilvánították tévedésnek Vasari részéről. Az újabb kutatás M.-nak tulajdonítja még a Castiglionében (Pal. Branda) levő alpesi tájképfreskókat és egy Madonnát (1423, Bréma, Kunsthalle), valamint több függőképet. M. a XV. század elején átmeneti, lényegében gótikus mester volt, aki a trecentóból a quattrocentóba vezet át. Már meglehetős haladást látunk nála a naturalisztikus ábrázolás felé, de a korhű ruhák, arcképek és érdekes epizódalakok mellett is hiányzott még belőle Masaccio komponáló ereje és térábrázoló képessége. Masacciót, kj 1428-ban halt meg, messze túlélte. Közelebbről érdekel bennünket magyarországi szereplése. M.-t, a kereskedőből Zsigmond király zsoldosvezérévé lett Ozorai Pipo hozatta Magyarországba, nálunk később a pápa követe, tkp. nevén Filippo Scolari, kit otthon, Firenzében, Pipo Spano-nak (a. m. ispán) is neveztek (freskóképe Andrea del Castagno-tól, Firenze, S. Apollonia). Zsigmond király temesi főispánná tette és az ő házában ismerkedett meg a Zsigmond királytól veszprémi gróffá emelt Branda

Relazioni degli uffici regionali dei monumenti V. 205.

Residenzmuseum V. 206, 207.

da Castiglione bíborossal, későbbi megbízójával, ki szülővárosában, Castiglioneban, a templomot (1425) és keresztelő kápolnát építette és festette. Pipo több templomot és kápolnát épített, a többek között Székesfehérvárott és Ozorán, melyeknek talán M.-től való freskóit a törökök pusztították el. M. Pipo halála után (1427) elhagyta Magyarországot. Úgy látszik, innen

került Castiglioneba, amire vall az is, hogy az ott festett freskókon magyar országi emlékeinek is hely jutott, a Heródes lakomáját ábrázoló freskón Heródes kíséretében ugyanis ott találjuk Branda bíboros mellett Pipo arcképét is ama hosszúszakállas, magas, magyaros prémes kucsmát viselő alakban, aki mellett kifent bajuszos magyar kísérője ül. — Irodalom: *Vaisz* Ignác, M. olasz képíró művei (Budapest, 1883), *Tarczai* György, M. Regény Zsigmond király korából (Budapest, Szt. István Társulat), *Toesca* P., M. (Bergamo, 1908). *Fónagy.*

FÉLEZERÉVES MASOLINO-KÉPET fedeztek fel Budapesten

Zsigmond király nagy olasz festőjének Madonnájáért Budapestre repült Raimond van Marle, a világhírű művészettörténész

(A Budapesti Hirlap tudósítójától.) Általános művészettörténeti, különösen pedig *magyar kultúrhistóriai* szempontból valóban *szenzációs felfedezésről* adhat hírt elsőnek a *Budapesti Hirlap.* Arról van szó, hogy egy előkelő budapesti családnál felfedezték az olasz quattrocento egyik legnagyobb mesterének, a „renaissance előfutárának", a *Zsigmond* király uralkodása idején *évekig Magyarországon élt Tommaso Masolino da Panicale-nak egy teljesen ép, csodálatosan szép Madonna-festményét,* amelyet a halhatatlan olasz mester — a világ legnagyobb élő olasz képszakértőjének, Raimond van *Marle* dr. professzornak a véleménye szerint — valószínűleg *magyarországi tartózkodása alatt festett.*

Felfedezik a képet

A kép évszázadok óta birtokában volt annak az előkelő családnak, amelynél fölfedezték. Természetesen nem tudták, ki festhette, annál kevésbbé, mert *a kép teljesen átfestett állapotban volt.* Véletlen szerencse folytán a nyáron egy ismert, régi képszakértőnek alkalma volt megtekinteni a család képgyüjteményét és a szakértő figyelme mindjárt ráterelődött *a régi, gótikus, aranyoszlopok közé foglalt Madonna-képre, amelyen két szent és két angyal környezi a kis Jézust tartó Szűz Anyát.*

A szakértő, aki eddig is több nagyjelentőségű régi festményt fedezett föl, amelyek részben múzeumokban, részben külföldi magángyüjteményekben vannak, nyomban észrevette, hogy a *fatáblára* festett képet mintegy *120—150 évvel ezelőtt majdnem teljesen átfestették, úgy hogy valódi kora és kvalitása csak a néhány át nem festett részből volt megállapitható.* De így is felismerte, hogy *roppant értékü műkincsről* van szó és azt a tanácsot adta a családnak, hogy *tisztittassák meg a régi képet a ráfestett részektől.* Az átfestések eltávolítása után előtünt az *eredeti kép teljes pompájában. Az eredmény valóban világraszóló művészi szenzáció lett.*

Közben tudomást szerzett a képről *Petrovics* Elek, a *Szépművészeti Múzeum* tudós főigazgatója, aki egyike Európa legelső képszakértőinek. Petrovics főigazgató még *lemosás közben* vizsgálta meg a képet és megállapitotta, hogy *az olasz quattrocento egyik legfigyelemreméltóbb alkotásáról van szó.*

Beszélgetés Marle professzorral

Egyik budapesti barátja révén a legnagyobb olasz képszakértő, Raimond *van Marle* holland professzor is értesült a Budapesten létező ritka értékü műkincsről, amely annál inkább érdekelte, mert *ő ma a trecento és quattrocento legkiválóbb művészettörténet-tudósa.* Azonnal fényképet kért a festményről s miután a fényképet megvizsgálta és megállapitotta, hogy valóban nagyjelentőségü művészeti fölfedezésről van szó, *a mult héten Perugiából repülőgépen egyenesen Budapestre repült, hogy a képet tanulmányozhassa.*

Marle professzor *két napig tartózkodott Budapesten* és az egyik dunaparti szállóban szállt meg. A *Budapesti Hirlap* munkatársa fölkereste Marle professzort szállóbeli lakásán, hogy a magyar kultúrhistóriai szempontból rendkivül nagyjelentőségü művészeti fölfedezéssel kapcsolatban kérdést intézzen hozzá.

Hatalmas termetü, fiatalos külsejü ember a világhírü tudós, finom és nobilis, meglátszik rajta, hogy *fejedelmek barátja,* akinek szinte *királyi udvartartása van Perugiában, a San Marco-kastélyban. Egyébként rokoni kapcsolatok is füzik Magyarországhoz, mert az édesanyja magyar arisztokrata hölgy.* Apja híres hollandi mügyüjtő; ő maga előkelő angol nőt vett el feleségül, de leányát, aki ma tizenötéves, a nagyanyja nevéről a magyar *Ilonka* névre keresztelte.

„Eredeti és jelentős műve a magyar művészet szempontjából oly fontos festőnek"

Marle professzor a következőket mondotta a Budapesten fölfedezett olasz quattrocento képről:

— Egyébként is mindig örömmel jövök Budapestre, de most különös örömmel töltött el, hogy *ilyen nagyjelentőségü fölfedezéssel* kapcsolatban látogathattam el ismét az önök szép fővárosába. *Alaposan megvizsgáltam a kérdéses festményt és megállapitottam, hogy a kép,* amely Madonnát ábrázolja a kisded Jézussal, Keresztelő Szent Jánossal és Szent Ferenccel, valamint két koronát tartó angyallal, *eredeti és jelentős műve Masolino da Panicale-nak és pedig egyike legkorábbi műveinek, amelyet a mester a castiglione d'olonai freskói előtt festett.* De a fára festett kép jelentős stilusbeli hasonlóságokat mutat ezekkel a falfestményekkel. *Ugyanaz a bájos elegáncia és gótikus formák jellemzik.* Véleményem szerint *a kép ennek a ritka, kiváló és a magyar művészet szempontjából annyira fontos művésznek egyik legbájosabb alkotása,* amelynek különleges érdekességet adnak a pompás szinek.

A magyar közöséget igen közelről érdekelheti *Marle* professzornak ez a kijelentése, mert e szerint *Masolino ezt a képet minden valószinüség szerint itt, Magyarországon festette 1426-ban, vagy 1427-ben,* amikor *Ozorai Piponak, Zsigmond* király egyik kedvelt főurának meghivására *Firenzéből* ide utazott.

Elmondotta még Marle professzor, hogy már gyermekkorában csak a régi festmények érdekelték. *Hét éves volt, amikor megtakaritott zsebpénzéből az első művészi metszetet megvásárolta* és tizennégy esztendős, amikor az első olasz primitiv képet vette. Mint tudós is elsősorban a *primitivek* érdeklik. Főműve, *The Developement of the Italien Schools, of Painting,* melyből eddig *15 kötet* jelent meg, *a korai olasz irányzatok* legteljesebb, legalaposabb története. E müve alapján hivták meg 1930-ban *Amerikába* is, ahol *az összes állami és csaknem valamennyi magángyüjtemény kincseit átértékelte. Számos nagy horderejü művészi felfedezés* is füződik Marle professzor nevéhez. Legnevezetesebb felfedezése *Rafael* egyik festménye, amelyet évszázadokig *más festő nevén* tartott számon a mütörténelem, továbbá egy *Botticelli,* egy *Giotto* és egy *Uccello*-kép. Egyébként az olasz művészeti körök kezdeményezésére *most forditják olaszra* Marle nagy művét és *két kötet már meg is jelent belőle* olasz nyelven. Az első dedikált példányt *Mussolini* személyesen vette át *Marle* professzor kezéből.

A világhírü művészettörténész természetesen *meglátogatta budapesti tartózkodása alatt Petrovics* Eleket, a Szépművészeti Múzeum főigazgatóját, továbbá *Felvinczi Takách* Zoltánt, a Keletázsiai Múzeum igazgatóját. Azután pedig *repülőgépen hazautazott Perugiába.*

Masolino magyarországi működése

A *Budapesti Hirlap* tudósitjának is alkalma volt megtekinteni a nagy olasz mester újonnan felfedezett festményét, amely *csodálatos épségben maradt fenn, noha már több, mint ötszáz éves.* Bámulatosan szép a Madonna nemes arca, kék palástja, téglapiros ruhája, a barna és zöldköpenyes két szent, *a rózsaszinruhás angyalok eszményien finom szőke feje,* az aranyos, virágos szőnyeg a Madonna lába előtt. És *csodaszép az egykorú gótikus aranyozott fakeret.*

1426-ban, vagy 27-ben festette *Masolino* ezt a képet, tehát 35—36 éves korában. Mert a budapesti Madonna-kép mestere 1383-ban született az Arno völgyében fekvő kis faluban, *Panicaleban.* Apja Christofano *di Fino mázolómester* volt. Mint *Vaisz* Ignác, a Magyar Tudományos Akadémia tagjának 1883-ban irt és az Akadémia kiadásában megjelent érdekes tanulmányából kitünik, az ifjú festő 1423-ban *a firenzei gyógyszerészek és orvosok céhébe iratkozott be, amelyhez akkoriban a festők is tartoztak* és a firenzei Santa Felicita városrészben lakott. Gherardo *Starnina* tanitványa volt. Főként freskói voltak hiresek, amelyek *Rómában* a Szent Kelemen-templomban, a *firenzei* Carmine-templom Brancacci kápolnájában és *Castiglioneban,* a Magyarországon járt híres pápai legátusnak, *Zsigmond* király kedves emberének, *Branda Castiglioni* bíborosnak a templomában láthatók.

Vaisz Ignác részletesen leirja ezt a magyar vonatkozásai miatt annyira érdekes olasz templomot és mükincseit. *Magas sziklán áll Branda kardinális római bazilika stilusban épült temploma,* a festői szépségü Castiglioneban. A templom tele van Masolino csodálatos freskóival. *1700 körül bemeszeltéK a régi freskókat, de a mult század ötvenes éveiben újra felszabadították a remekműveket a mészréteg alól.* Ott nyugszik a freskók alatt sarkofágjában Branda Castiglioni bíboros is, akit a magyar *Zsigmond* király a *veszprémi gróf* címével tüntetett ki. Branda kardinálisnak is barátja volt Masolino pártfogója, *Ozorai* Pipo főispán, a dúsgazdag magyar főúr, aki az olasz festőt 1435-ben Magyarországra hivta, ahol azután főként *Székesfehérvárott, Ozorán,* de talán *Veszprémben* is dolgozott. A freskók azonban, amelyek jórésze Ozorai Pipo palotáit diszitette, sajnos, *a török hadjáratok alatt elpusztultak.* Masolino Ozorai Pipo halála után, 1427-ben *citávozott Magyarországról,* visszatért Olaszországba és ekkor fogott hozzá a castiglionei templom freskóinak festéséhez. Valószinü, hogy *1447 körül halt meg, ugyancsak Castiglioneban.*

Harc Masolino körül

Különben Masolinoról *Tarczay* György érdekes regényt is irt, amely a Szent István Társulat kiadásában jelent meg.

Masolino körül sokáig *heves vita* folyt a művészettörténészek között. *Milanesi, Mongeri, Muther* sokat foglalkoztak vele, de *Vasari* és főleg *Crowe* és *Cavalcaselle* felületes leirásai és téves információi miatt kifejlődött az úgynevezett *Masolino—Masaccio-probléma.* Ennek a vitának főtárgya a *firenzei* Carmine-templom Brancacci kápolnájában lévő *freskók* voltak, amelyek nyomán indultak el a renessaince többi mesterei. Ez utóbbi mütörténészek ugyanis főként *Vasari* téves adataira támaszkodva, *Masolino képeit is hires tanitványa, Masaccio javára irták.* Csak az utolsó ötven évben *tisztázódott ez a probléma,* s ma már Masolinot az öt megillető megkülönböztetett helyre állitotta a művészettörténelem. Főként Bernard *Berenson* dr., Raimond van *Marle* dr. és Andre *Michel,* a Louvre igazgatója foglalkoznak kimerítően s érdeméhez mérten az olasz művészetről irt munkáikban Masolinoval. Pietro *Toesca,* a híres olasz Masolino-kutató pedig külön művet irt róla „Masolino da Panicale" címmel és rengeteg illusztrációval, amely *Bergamoban* jelent meg, az *Istituto Italiano D'Arti Grafiche* kiadásában. Most már határozottan meg van állapitva, hogy *Masolino* kevesebb súlyt vet a formai alaposságra és határokra, és a realisztikus rendszerességre, mint azt *Masaccio* müveiben láthatjuk. *Ezzel szemben Masolino minél több szépségre, finomságra, bensőséges érzések kifejezésére és a szinhatásokra törekszik.*

Masolino az olasz és magyar művészet összekötő kapcsa

Vaisz Ignác tanulmányában rendkivül érdekesen jellemzi *Masolino jelentőségét a magyar kultúra szempontjából.*

„Az a szoros összeköttetés, — irja, — amely *Róbert* Károly óta Magyarország és Olaszország között fennállott, nemcsak a politikában, hanem *a művészetben is kifejezést nyert.* Főleg *Zsigmond* király uralkodása idejében, midőn Olaszországban a renessaince nagy processzusa mindinkább fejlődött, *az akkori festészet legnagyobb mestereinek egyike, az 1383-ban Panicale helyiségben született Masolino, nemcsak honában, hanem itt Magyarországban is működött. Őt lehet azon fényes kapocs gyanánt tekinteni, mely a két ország közt a művészeti életet összefüzi.* Masolino, ki *Giotto* után új nagy lendületet adott az olasz festészetnek, mint a művészet régi híres hazájában, *érvényre juttatta az újra felvirágzott festészetet.* És büszkeséggel mondhatjuk, hogy valamint később a nyomdászat terén, *úgy már a XV-ik században a festészet mezején is — Magyarország Európa államai között a legelsők sorában volt.* Sőt mi több! Nemcsak hogy a renessaince nyomai nálunk olyan korán voltak láthatók, de sőt, határozottan mondhatjuk, hogy *hazánk befolyása Masolino későbbi olaszországi tevékenységében is nyilvánul.* Ő ugyanis itt megérlelve és megizmosodva, *új, eredeti, friss benyomásokat nyert,* melyek a tipikus olaszországi alakokra és kifejezésekre nézve *üdvös* hatással voltak, sőt egyes alakjaiban *tisztán magyarországi, természet utáni tanulmányainak reminiscenciáit találjuk.*

Hétfőn: ünnepélyes megnyitó a Margitszigeten

A főváros legszebb része, a *Margitsziget* hónapokon keresztül építkezés zajától volt hangos. A nagy munka *szombaton véget ért.*

Május előestéjén gazdagabb lesz a közönség egy *modern fürdővárossal,* amely a *civilizáció minden vivmányával felszerelten* várja az üdülést, gyógyulást és szórakozást keresőket.

Hétfőn délután 5 órakor *Fabinyi* Tihamér kereskedelemügyi miniszter, az Idegenforgalmi Tanács elnöke, közéleti előkelőségek jelenlétében adja át rendeltetésének az új *Palatinus Hotelt,* a *Szanatóriumot* és a *Gyógyfürdőt.*

Aznap este beköltöznek a vendégek, akik jóelőre *szobát foglaltak.*

És *másnap, május 1-én* már az óriási méretü ebédlő, uzsonnázó és vacsorázó *terrasz* is megnyilik a nagyközönség előtt.

Hogy Magyarországon méltányolni tudták és az akkori viszonyokhoz képest érdeme szerint fizették is Masolinot, egy, a florenci archivumban lévő okmányból is kitűnik. Egyébként — írja Vaisz Ignác — a Masolino-képeken látható számos ékítés és aranyozás szintén *azon befolyás eredménye, amelyet Masolinora a Magyarországon akkor divott fényüzés gyakorolt."*

A legritkább klasszikus

Így írt 1883-ban a magyar müvészettörténész Masolinoról, és a magyar-olasz kulturális kapcsolatokról. *Ezek a kapcsolatok azóta csak még jobban elmélyültek.* Vaisz Ignác értékelése tehát ma még inkább helytálló a nagy olasz festőre vonatkozólag, aki élete egyik legszebb müvét, egyik chef d'oeuvrejét éppen itt, Magyarországon festette.

Különös szerencse, hogy ez a mü ép állapotban maradt és felszínre került. S annál nagyobb a becsértéke a festménynek, mert *Masolino* jórészt freskókat festett, *táblára festett képe kevés van. Brémában,* a Kunsthalleban van egy Madonnája a gyermek Jézussal, a müncheni Alte Pinakothekában van ugyancsak egy Madonnája a kisded Jézussal és szentekkel, *Nápolyban,* a Museo Nazionaleban Madonna, szentekkel és angyalokkal, azonkivül egy másik vallásos kompoziciója ugyanott.

A Budapesten felfedezett képe azonban *fejlődéstörténeti szempontból talán a legérdekesebb,* mert betekintést enged a müvészet ama nagy evolucijájába, amelynek során *a késői gothika átment a korai renaissanceba.*

Magyarország nagy kinccsel gazdagodott e szenzációs felfedezés révén és az ösi olasz-magyar kulturális kapcsolatok olyan ritka művészi dokumentumával, amely kultúrhistóriai szempontból egyenesen felbecsülhetetlen értékü.

A nagy olasz mester Magyarországon festett müremekének képmását vasárnapi képes mellékletén közli a *Budapesti Hirlap,* megelőzve ezzel a világ legelső müvészeti folyóiratait is.

KULINYI ERNŐ

Tankokat is mozgósított Daladier a zendülők ellen

PÁRIZS, ápr. 28.

Deladier volt miniszterelnök pénteken feltünést keltő kijelentéseket tett a február 6-iki véres zavargások kivizsgálására kiküldött parlamenti bizottság előtt. A volt miniszterelnök most első izben közölte a nyilvánosság előtt, hogy a februári véres események alkalmával a kormány a tankokat is fel akarta vonultatni a tüntetők ellen. St. Cloud párizsi elővárosban helyezték készenlétbe a tankokat, amelyek harcszerüen voltak felszerelve.

Deladier tisztázni igyekezett saját eljárását és azt hangoztatta, hogy nézete szerint a képviselőház ellen összeesküvést szőttek.

Török képviselők budapesti látogatása

ANKARA, ápr. 28.

A török nemzetgyülés tagjainak küldöttsége elindult Isztambulba, ahonnan folytatja útját Budapestre, hogy viszonozza a magyar felsőházi és képviselőházi tagok törökországi látogatását, akik a török köztársaság tízéves fennállása alkalmából látogattak el Törökországba.

Japán felkészült Mongolia elfoglalására

LONDON, ápr. 28.

Hocsingfu, a kínai legfelsőbb haditanács egyik tagja, aki mongoliai szemleútjáról visszatért, jelentette a haditanácsnak, hogy Japán felkészült Belső-Mongolia elfoglalására és úgy számítanak, hogy két hét alatt be tudja fejezni az újabb hódítást. Hatalmas japán mechanizált csapattestek állnak indulásra készen és bármely percben elfoglalhatják Csahar és Szuyyuan tartományokat és mindazokat a területeket, amelyek egykor a mongol szövetség lobogója alá tartoztak. Ez az újabb területfoglalás a japán haderőket mindössze 600 kilométer távolságra hozná a tibeti határtól és Japán ezzel további 300.000 négyzetmérföld terület birtokába jutna.

A nankingi külügyi hivatal rövidesen sürgősen segítséget kér a kilenchatalmi egyezmény aláiróitól.

ÖRDÖGŰZŐK,

akik a templomban rivalognak és vig danával csapkodják a padot

KÜLÖNÖS VALLASI SZEKTA KISPESTEN ÉS KÖRNYÉKÉN

Nagy izgalmat keltett Pestszentlőrincen az egyik reggeli lapnak az a híre, amely két „ördögűző" fiúnak az apjuk ellen intézett támadásáról számolt be.

A közlemény szerint Szöcze József kispesti lakos két fia belekeveredett az *ördögűzők* szektájába, ahol annyira fanatizálták őket, hogy nemcsak saját keresetüket áldozták fel a szektának, hanem apjuktól is állandóan pénzt kértek a „szent" célra. A fiúk legutóbb is nagyobb összeget követeltek apjuktól, amit az a leghatározottabban megtagadott. A fiúk erre egyik este rálestek apjukra és bottal agyba-főbe verték. A kispesti mentők *Szöcze* Józsetet súlyos sérülésével kórházba szállították. A rendőrség a két fiút letartóztatta.

Eddig szólt a híradás, amelynek legérdekesebb pontja az ördögűzés. Az ördögűzés, amelynek olyan fanatikus hívei akadnak, akik ha kell, a „szent" cél érdekében agyba-főbe verik apjukat.

A pestszentlőrinci villamos perronján is róluk folyik a szó.

— Jaj, hiszen azok spiritiszták! — legyint megvető kézmozdulattal egy egyszerű asszony. Még hallani is rossz róluk! — teszi hozzá borzalommal. — Én elmegyek a zsidótemplomba, ha szép esküvő van, de egyébként jó katolikus vagyok! — védekezik határozottan esetleges gyanu ellen és sebtiben keresztet vet:

Az utasok mosolyogva néznek utána, mikor leszáll és tovább tárgyalják az esetet. Beszédükből csak annyi állapítható meg, hogy valóban van egy ördögűző szekta.

AHOL „RIVALOGVA" IMÁDKOZNAK

A vasútvonal mentén, gyártelep mögött, sárga, falusias házban laknak az *„ördögűző„* fiúk. Helyesebben csak az egyik, mert a másik már nős és régen elköltözött hazulról. A konyhában három gyászruhás nő és idős, fejkendős asszony ül. A három nő vendég, a fejkendős néni a fiúk anyja.

— Nem a fiaim tartoznak a szektához! — mondja, — hanem én. Bárcsak ők is odatartoznának! — sóhajtja. — Meg az uram is, akkor nem kellene szenvednem!

Hamarosan kiderül a tényállás. Családi perpatvar volt mindössze. Az apának ugyan még fáj a feje, de már bejár a gyárba dolgozni, a fiú szintén.

Az ördögűzés titkai felől kérdezősködünk. Az öreg néni csak annyit tud mondani, hogy *egy nagyon szép vallás* Megmutatja a Bibliáját, — Károlyi-biblia, — megmutatja a zsoltáros könyvét, amelynek belső fedelén esetlen irással ezt jegyezte fel:

„Felvettem a vízkeresztséget 1920. nov. 9-én, a kispesti Árpád-fürdőben".

A gőzfürdőben keresztelték hát meg *Szöcze* Józsefnét, aki kiskorában a katolikus egyház keresztségét kapta.

— Már most milyen vallású? — kérdezzük. — Katolikus?

— Ugy. Legyen! — feleli. — Katolikus, még pedig *duflán.* Amióta itt is megkeresztelték a *bűn posványát tiprom az Ur Jézus dícséretére.*

Régebbi vallásában nem szerette azt, hogy latinul imádkoznak, amit nem értett, viszont az ördögűzők között tetszik neki, hogy *mindenki úgy imádkozik, ahogy akar, gyönyörűséges éneket énekelnek és olyan nagyon erősen imádkoznak, hogy szinte rivalognak.* Ünnep nincs, mert minden nap ünnep és a szekta tagjainak nem szabad korcsmázni, cigarettázni, mozizni, meg egyebet

A SZÓFUKAR „PRÉDIKÁTOR"

A jelenlevő nők bizonyítani is kívánják, hogy milyen szép az énekük és kérik, jelölnők meg az egyik éneket, majd elénekli.

— És kik a vezetők?

— *Siroki* István a prédikátorunk, a templom a *Brandtner-Pál-utca* 3. szám alatt van. Most biztosan ott tetszik találni őt, mert festi a templomot.

A Brandtner Pál-utcában a 3. szám alatt, valóban szorgos munka folyik.

Az egykori színházhelyiséget most festik, szépítik. *Siroki* Istvánt a templom karzatán találjuk, léniával a kezében, amint barna lécvonalakat húz. Huszonöt, huszonhat esztendős fiatalember. Tekintete kissé révedező. Roppant komoly és zárkózott. Mikor szektája felől érdeklődünk, határozottan barátságtalan. Némán festi tovább a vonalakat, csak hosszabb szünet után kérdezi:

— És kit érdekel a dolog?

Többet nem is szól. Hallgatásából nem lehet megállapítani, hogy titkolni valója van-e, vagy sértett prédikátori önérzetet burkol némasága.

Magára hagyjuk a morózus álmodozó prófétát és más helyütt érdeklődünk a szekta dolgai felől. Először is a kispesti kapitányságnál.

— A szekta — hangzik a felvilágosítás — *közrendészeti szempontból nem kifogásolható.* Megalakulása óta figyeltük és megállapítottuk, hogy mindazok a vádak, amelyek orgiákról, meg hasonlókról szóltak, koholmányok. Hatósági engedélyük van vallásos összejöveteleikre. A szektát néhány évvel ezelőtt egy Amerikából származott magyar, *Róroha* Dezső alapította, aki az amerikai anyaszektától hozott pénzen házat vásárolt és megkezdte térítő munkáját. A szekta tagjai egyébként megfizetik legitim egyházuk adóját is és a szektának *keresetük tíz százalékát juttatják — önként.* Az irás szavai után adják az *egytizedet.* Fillérig pontosan. A hatóság szemptontjából nincs kifogás ellenük, legalább is semmi ok sincs ellenük eljárni.

TUDATALATTI OSZTÁLYGYÜLÖLET VÁLASZTJA EL ŐKET AZ EGYHÁZAKTÓL

Utunk befejezéseül ellátogatunk Kispest egyik vezető emberéhez, aki társadalmi szempontból magyarázta el a szekta megalakulását és táborának növekedését.

— Manap a szélsőségek korát éljük! — szólt a magyarázat. — Ugyanakkor, — az egyházak megállapítása szerint is, — vallási reneszanszot élünk. *A legegyszerűbb emberek hajlanak legjobban a szélsőségre.* A forradalmi áramlatok eltávolították a népet az egyházak papjaitól és vallásos érzésük könnyebben *tör utat a közülük való ember számára. Tudott alatti úrgyűlölet hajtja őket a mázoló- és más iparosprédikátor táborába,* ahol nem kell magukat fegyelmezniök, a vallási forma megengedi a szenvedélyeknek templomban furcsán ható, de közerkölcsbe nem ütköző kiélését. *Maguk sem tudják pontosan, mit hisznek, mit nem, de itt a hangsúly nem vallási igazságokon van, hanem azon, hogy a nép a maga képére alkotott egy vallást,* amelyet nem az „uralkodó osztályok" lelkészei hirdetnek. Egyébként törvénytisztelők, sőt *minden összejövetelükön imádkoznak az államfőért, a miniszterekért, a rendőrségért, mindazokért, akik a népet vezetni hivatottak.* Táborukban jelentős számmal van képviselve a kocsmák brutális közönsége, amely megtérése óta egy korty bort nem nyel le, fizetését hazaadja, sőt egyesek már házat is vettek azon a pénzen, amelyet azelőtt elittak. Ördögűzőknek csak csúfolják őket, ők maguk *pünkösdieknek* nevezik magukat és az ördögöt, a rosszat, a szenvedélyt a templomban, imádkozással élik ki, űzik ki magukból.

— Az ördögűzők szektájának léte azt a tételt bizonyítja, hogy minden ember hozzáférhető lelkének egy-egy pontján a jóra, de ez a hely nehezen hozzáférhető lett az egyházak hivatott szolgái részére. Lelki vadvirágok ezek az egyszerű emberek, akik azonban nem ártanak senkinek és boldogok a maguk tévhitében.

Máriás Imre.

Ideális otthon,

jólkamatozó aranyérték!

Budapest központjában, mégis csendes, pormentes, napsütéses, klimatikus fekvésben, ősparkok közepette, a Gellért-fürdőnél, a Mányoki-úton befejezéshez közeledik 2 legújabb társasvillánk. (20.-ik társasházunk). Néhány versenyenkivüli 2, 3, 4, esetleg 5 szobás, önálló telekkönyvezésü, fixárú öröklakás még kapható. Loggiák, tetőterrasz, remek kilátás; saját kert. 30 éves adómentesség. Bérbeadásnál, amit vállalunk, fényes jövedelem! Legutóbbi kertes társasházainkban leszállított áron, előnyös kölcsönnel, kevés lefizetéssel is kapható pár 2 szoba-hallos, háromszoba-hallos, délifekvésü, remekszép öröklakás. Prospektus. „Centrum" Házépitő-Vállalat, Horthy Miklós-út 15/C. (693-01.)

A MAGYAR SAJTÓ TÜKRE

Ma ismét a külpolitikai kérdések állanak az érdeklődés előterében s a lapok főként ezekkel foglalkoznak.

MAGYARSÁG: „Franciaország kiábrándult jakobinus választójogából" címmel vezércikke helyén közli párizsi tudósítását, hogy a francia közvélemény elégedetlen a mai választójogi rendszerrel, mely annakidején a „forradalom ragyogó ifjú arája volt" és reformot követel. A reform alapelvét a közvélemény az arányosság alkalmazásában, továbbá a képviselők számának apasztásában és az egy képviselőre eső választók számának növelésében látja.

PESTI NAPLÓ: „Az európai összefogás huszonnegyedik órája" címmel közli Ugron Gábor cikkét, aki végigtekinti a külpolitika eseményeit s úgy látja, hogy az európai külpolitikai helyzet az utolsó hetekben erősen megromlott. A magunk tennivalóját abban látja, hogy, mint eddig, fenntartjuk itthon a rendet s biztositjuk a nemzet lelki egységét. Európa vezető államférfiainak pedig, mint mondja, fel kell ismerniök, hogy itt az utolsó pillanata az összefogásnak, a békének és európai egységnek megteremtésére.

UJSÁG: „Külügyi terepszemle" címmel arról elmélkedik, hogy a mozgalmas külpolitika igazolása szerint Európa népei nincsenek elernyedve. Kibontakozást sürgetnek és sürgetik a lekötött gazdasági erek felszabadítását. Lehetetlen, hogy ezt a mindig józan francia politika előbb-utóbb meg ne értené.

8 ÓRAI UJSÁG: „Kannibáli ítélkezés" címmel a sinfalvai ítélet tanulságait foglalja össze így: „Ez a vérlázító ítélet jogerős. De jogerősen fog ítélni a müvelt Európa esküdtszéke is arról a kannibáli igazságszolgáltatásról, mely így ítélkezik".

PESTI HIRLAP: „A mócok igazsága" cimü vezércikkében szintén a sinfalvi rombolókat felmentő ítélettel foglalkozik s úgy látja, hogy ez az ítélet a revizió mellett érvel. Nem lehet rend és béke a Duna völgyében, amíg magyar véreinkkel ilyen durva balkáni uralom ilyen elvetemülten bánik.

A napi események közül a lapok a pénzügyminiszter beszédével és a költségvetéssel foglalkoznak.

„FÜGGETLENSÉG: „Szolidaritás" cimü vezércikke a pénzügyminiszternek a TÉBÉ-ben tartott beszédébe kapcsolódva, azt bizonyitja, hogy a nemzeti szolidaritás eszmevilága magasabbrendü szemléletet és törekvést képvisel, melynek megvalósitása előbbreviszi az egyes nemzeteket és az európai emberiséget.

ESTI KURIR: „Nemzeti szolidaritás" címmel ugyancsak a pénzügyminiszter beszédéről elmélkedve, arról szól, hogy nem elég a szolidaritás gondolatát hangsúlyozni, hanem azt minden vonalon gyakorlatilag alkalmazni is kell. Ennek pedig az ellenkezőjét látja és a rendszer, mint mondja, amelynek a pénzügyminiszter, mint politikus tagja, lefogja karját és intézkedéseire rányomja a maga bélyegét.

MAGYAR HIRLAP: „Egy külkereskedelmi tétel" címmel a költségvetési vita során szóvátett idegenforgalmi mérleget vizsgálja s azt, hogy miként lehetne ennek aktivitását megteremteni. Ennek a feltétele, vélekedése szerint, teljes szabadságot biztositani, hogy mindenki ereje javával tudjon az idegenforgalom terén dolgozni s ez ne legyen senki monopóliuma.

NÉPSZAVA: „A választójog körül" cimü vezércikke összefoglalja a választójogi reformról terjesztett különféle híreket s azt mondja, minden mindegy, csak igazi reform legyen és minél gyorsabban megvalósuljon. Tehát legyen általános, egyenlő és titkos választójog és a választás lebonyolitásából zárjanak ki minden erőszakot.

MAGYARORSZÁG: „Nagy kérdések forgatagában" címmel elemzi Kállay Miklós földmüvelési miniszter bécsi beszédét s annak különösen azt a mondatát, amely szerint mi történelmet csinálunk, mert erre szorit helyzetünk. Elismeri, hogy így van, de az igazi történelemcsinálás ma nem lehet más, mint a nagy és fenyegető kérdések megoldása és ezekben a rendcsinálás.

Masolino

Tarczai György: MASOLINO, VITUS MESTER ÁLMA, MIKÓ SOLYMÁR, A BUDAI GYÁR.

Tarczai György a magyar művészettörténet legszakavatottabb művelője. Masolino és Vitus mester Álma regényében két művész hányatott életét rajzolja meg pompás írói készséggel. Mikó Solymár a XIII. század, A budai gyár a Napoleon-kori Magyarország mesteri rajzát adja bájos mese keretében. 4 kötet, 1139 oldal. P 12.—.

Élet 1934. 48. 7.

Masolino

Szent István Társulat
Karácsonyi Könyv-
jegyzéke 1937

TARCZAI GYÖRGY

MASOLINO, VITUS MESTER ÁLMA, MIKÓ SOLYMÁR, A BUDAI GYÁR

4 kötet 1139 oldal, 12.— P

Tarczai György a magyar művészettörténet legszakavatottabb művelője, Masolino és Vitus mester álma regényében két művész hányatott életét rajzolja. Mikó Solymár a XIII. század, A budai gyár a Napoleon-kori Magyarország mesteri rajza.

A KÖZÉPKORI MAGYARORSZÁG AZ OLASZ IRODALOMBAN

Irta VÁRADY IMRE

A modern irodalomtudomány a szellemi élet jelenségeinek szövevényes összefüggéseire vetett tekintettel dolgozik. Az egyes alkotásokon túl, korszakok, nemzedékek, tájak irodalmi termésének összességére fordítja főfigyelmét s a nemrég még elszigetelten látott tények szerves kapcsolatait, közös gyökereit igyekszik kimutatni. Ilyen nagy, egész Európára kiterjedő összefüggések felderítését célozza az irodalomtudomány akkor is, amikor egyre szélesebb alapokon vizsgálja különböző népek irodalmának egymásra hatását. Nálunk ez a törekvés először a német kultúra hazai recepciójának tanulmányozásában jelentkezett. Utóbb számos kisebb-nagyobb dolgozat sok új világosságot derített a francia gondolat, ízlés, példa magyarországi visszhangjaira. Meglehetősen sokszínű képünk van arról is, hogy milyen jelentékeny ösztönzést, irányítást nyert s mily gyakran termékenyült meg a magyar szellemi élet az olasz irodalomtól, s újabban feltűnő buzgalommal folyik a hazai humanizmus eredetére s századokon át tartó hatására irányuló kutatás. E munkálatok eredményei kezdik eloszlatni azt az ábrándos önelégültséget, mellyel saját világunkat, a magyar glóbust a környező világtól meglehetősen függetlenül szerettük nézni. Ha ezelőtt nagyobb nemzeti dicsőségként voltunk hajlandók ünnepelni a merőben eredetinek, minden külföldi hatástól érintetlennek vélt művet, mint azt a tényt, hogy valamely írónk egy tiszaháti faluban, vagy Erdély messze bércei között szoros szellemi kapcsolatot tudott fenntartani a korabeli európai kultúra áramaival, ma büszkén mutatunk rá, hogy sokszor erőszakkal elszigetelt voltunkban is elég ruganyosság telt tőlünk s elég érzékenység a külföld szellemi életébe való bekapcsolódásra, tanulásra, nagy ösztönzéseknek egyéni módon való érvényesítésére. Önmagunk, multunk igazi megismerésére ez az út vezet. Nem vagyunk olyan kicsinyek, hogy önáltatásra volna szükségünk s nagyító tükröt tartsunk magunk elé.

Másfelől nem kevésbbé vonzó, hálás és tanulságos vállalkozás idegen népek irodalmában utánanézni annak, mennyiben vettek tudomást rólunk, hogyan vélekedtek felőlünk, milyen okulást merítettek abból, amit mi alkottunk, mikor, miért s mennyiben hatottunk másokra. A nyelvileg könnyebben hozzáférhető irodalmak, amelyek között az ilyen kölcsönhatás számottevő volt, egymás kultúrájában betöltött szerepüknek tisztázását már jó ideje s nagy eréllyel folytatják. Mi magyarok még európai viszonylatban is rendkívüli nagyságainkkal sem hatottunk közvetlen szomszédainkon kívül más irodalmakra s csak a legújabb időkben kezdünk jelentékeny színpadi- és regényexportunkkal ha nem is előkelő pozíciókat, de legalább piacot hódítani. Nem várhatjuk tehát senki idegentől, hogy a maga jószántából vegye vizsgálat alá s fűzze csokorba a francia, olasz vagy német irodalomban lappangó magyar elemeket, hanem ezt is magunknak kell elvégeznünk. Francia vonatkozásban már ott tartunk, hogy a kilencszázas évekig terjedő bibliográfia nyersanyaga s néhány részlettanulmány áll a majdani feldolgozó rendelkezésére, más irodalmak irányában azonban még az az előmunkálatok is alig indultak meg. Több kutató hosszú és szorgos fáradozásába fog tehát még kerülni, hogy kimerítő ismereteket nyerjünk pl. arról, milyen helyet foglal el a magyarság ezeréves élete az olasz irodalomban, foglalkoztattuk-e az olasz nép képzeletét, adtunk-e témát íróinak s végül érdemesnek tartották-e irodalmunkat megismerni, fordítottak-e s mit magyarból olaszra és e fordításoknak volt-e érezhető nyoma az olasz költői alkotásban?

Mind e kérdésekre ma még csak hézagos adatok alapján tudunk hozzávetőleges feleletet adni s különösen gyér elemek állnak rendelkezésünkre annak a képnek rekonstruálásához, amelyet az olasz irodalom a középkori Magyarországról vetített időnkint olvasói elé.

Köztudomású, hogy a magyarok úgynevezett kalandozásaik idején többször megfordultak Itáliában s ott félelmetessé tették nevüket. Nem puszta portyázó kedv s a zsákmányszerzés vágya vitte őket Dél felé, hanem az a ma már világosan látott politikai szándék, hogy nyugati barátságok és szövetségek kötésével elszakadjanak a Kelettől, maradandóvá tegyék Duna-Tisza közi hódí-

Tükör 1939. január

JAN VERMEER VAN DELFT

(1632—1675.)

a Rembrandt utáni festőnemzedék legjelentősebb tagja. Csak nagyon kevés képe maradt fenn, legjellegzetesebb alkotásai közé tartozik a képünkön látható «Festő és modellje» a bécsi Czernin képtárban. (Egyenlőértékű műve a budapesti Szépművészeti Múzeumban őrzött női képmás.) Ez a festő szeretettel figyeli meg a világnak minden jelenségét, a színt, formát, alakot egyaránt. Az egész világot csendéletnek látja, amelyen az élő és a holt tárgyak egyenrangúak. Legfőbb témája a fény, amely mindent elönt, felragyogtatja a színeket, átmelegíti békés interieurjeinek hangulatát. Kifínomult fényábrázolása döntő hatással volt a tizenkilencedik század impresszionista mestereire.

tásaikat s a régi ellenségekkel szemben új hatalmak védelmét biztosítsák. A frank-német Arnulffal 892-ben kötött szövetség nyilvánvalóvá tette a magyarok barátságának hadi értékét s hamarosan az itáliai Berengár, Hugo provence-i gróf s egy alkalommal maga X. János pápa is magyar segítséghez folyamodott a szomszéd itáliai fejedelmekkel vívott harcaiban. E katonai kapcsolatok körülbelül félszázadig tartottak s 898-tól a X. század közepéig igen gyakran megjelentek őseink olaszországi várak falai alatt, eljutottak Róma környékére, sőt Dél-Itáliába is. Első szereplésük Berengár oldalán keltette a legnagyobb riadalmat s ennek emlékét tartotta fönn egy 899-ből való ritmikus latin költemény, mint a magyarság első nyoma az itáliai irodalomban. A versezet szerzője Trója és Róma példáit idézve lelkesíti Modena város lakóit bátor védekezésre az ostromló magyarokkal szemben s könyörög a város szent patrónusához, Geminiano püspökhöz, hogy «Ab Ungerorum nos defendas iaculis». Utóbb közel egykorú (az ezredik év körül készült) szerzetesi krónikák gyakran megemlékeznek a magyar betörésekről, de szépirodalmi visszhangjaikkal csak későbbi századok néhány népies elbeszélő versezetében találkozunk újra, amikor a hagyomány már összekeveri őseinket a hunokkal s eredetileg a magyarokról szóló emlékek Attila szörnyű hadainak jellemzésére szolgálnak. Csak a romanticizmus kezdetén nyúlt megint nehány olasz író a kor ízlésének annyira megfelelő kalandos téma után s egy Davide Bertolotti nevű elbeszélő 1823-ban nagy «történeti regényt» írt a magyarok 900-ban történt olaszországi hadjáratáról *La calata degli Ungheri in Italia nel Novecento* címen, melynek sikerére jellemző, hogy hét éven belül két kiadást ért s már 1824-ben Ronneburg németre is lefordította. Mondanunk

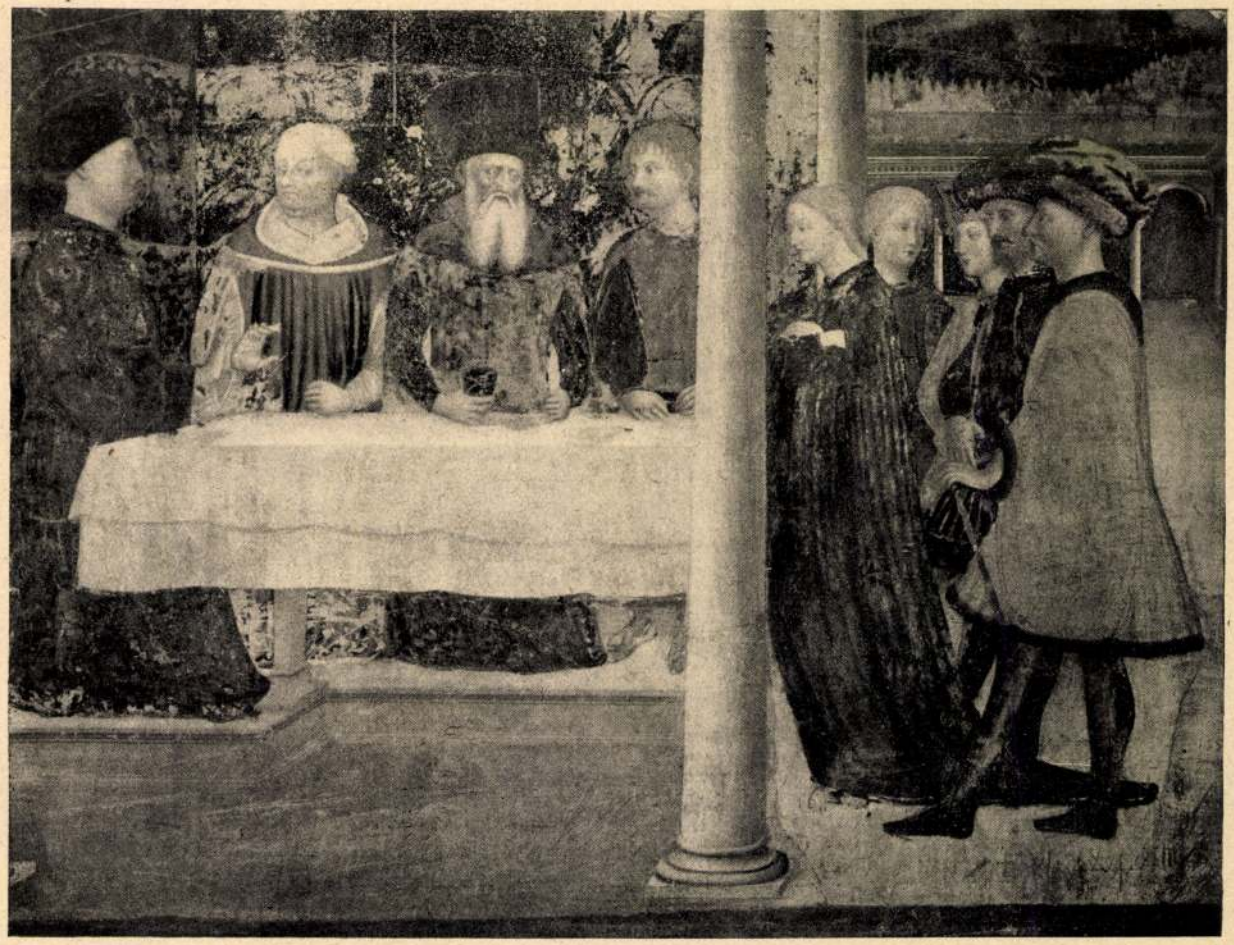

Masolino: Herodes lakomája. Részlet a Castiglione d'Olonai keresztelőkápolna freskójából. (Balról jobbra: Branda Castiglione, Giovanni Dominici, az agg Pippo Spano és Hunyady János.)

sem kell, hogy a derék szerző buzgó történelmi tanulmányai, melyeket munkájához végzett — többek között Bonfinit, Istvánffyt és Bél Mátyást is böngészve, — csak laza vázát és rikító hátterét szolgáltatták az elbeszélésnek, mely lényegében Lebedio és Risvinda érzelmes szerelmének viszontagságait mondja el teljesen romantikus fölfogásban. A magyaroknak a forrásul használt krónikákban emlegetett vadsága, zsákmányéhes kegyetlensége és ördögi ravaszsága (!) legföljebb egy-egy mellékalak jellemét színezi s Bertolotti ezért is bocsánatot kér jegyzetben a korabeli nemes magyarságtól, egyébként pedig a büszke öreg Ügek, a hevesvérű Bolkur, a hattyúnyakú, lenszőke Ziliga, Szalárd és Kusid, valamint az áldott lelkű Risvinda megállnák helyüket bármely XIX. századeleji romantikus szalonban, csak éppen kacagányaikat, nehéz, de díszes fegyvereiket kellene levetniök az előszobában.

Szent István idejétől fogva rohamosan megváltozott Itáliához való viszonyunk: rokoni kötelékek, kulturális és kereskedelmi összeköttetések váltották fel a háborús érintkezést. Vérengző lovascsapatok helyett jámbor zarándokok, tanulni vágyó papok, követségek járják be a magyar királyság első századaitól kezdve a félszigetet, Ravennában és Rómában zarándokházak állanak rendelkezésükre s hamarosan még tanár is jut belőlük az első olasz egyetemeken. Az olasz köztudatban mint gazdag és nemes ország él az Árpádok Magyarországa s hírét nagy szentek dicsősége is emeli. Szent István alakja iránt a középkor folyamán kialakult tisztelet mély gyökeret ereszt s mikor a török ellen vívott élet-halálküzdelmünk Európa számára különösen aktuálissá tette a magyarságot, a régi hagyományból újra felmerül Szent István glóriás feje: hősköltemények-ben, kantátékban, oratóriumokban ünneplik az olaszok az országalapító nagy király emlékét. Szent Imre legendája ismeretének is vannak nyomai az olasz irodalomban, Boldog Margitét eredeti dominikánus szellemű alakjából olasz ferences barátok misztikus-spirituális jellegűvé dolgozták át. Különös figyelmet érdemel, hogy Magyarországi Szent Erzsébet legendája is egészen sajátos alakot öltött olasz földön s egyik XV. századi változata szerint, mely azonban jóval régibb tradícióra vezethető vissza, a rózsacsoda Szent Erzsébettel nem a türingiai őrgróf udvarában történt, hanem még Magyarországon s a szent nem férje, hanem királyi atyja parancsát szegi meg, amikor élelmet visz a szegényeknek, mely aztán rózsává változik kötényében.

Hogy boldog és dús országnak hitte az olasz nép hazánkat, érdekesen jut kifejezésre egy XIII. századbeli költő versében. Giacomo Pugliese (1240 körül) kedvesét siratva perbe száll a kegyetlen halállal, mely megfosztotta legdrágább kincsétől s oly végtelen szegénnyé tette, hogy veszteségéért Magyarország bírása sem kárpótolhatná.

Az időrendben ez után következő költői emlék, melynek magyar vonatkozása van, Dante híres sora a Paradicsom 19. énekében: O beata Ungheria, se non si lascia piu malmenare. (Babits fordításában: Oh boldog Magyarország! csak ne hagyja magát félrevezetni már.) Értelme az, hogy az álkeresztény fejedelmeket és országokat az utolsó ítélet napján le fogja leplezni rút valójukban a fellebbezhetetlen bíró, de Magyarországnak nincs mitől tartania, ha visszautasítja bitorlók trónigényeit s az Árpádokkal rokon Anjou-k vezetésére bízza magát.

S az Anjou-házbeli Róbert Károly és Nagy Lajos uralkodásával megint új korszaka kezdődik Itáliával való kapcsolatainknak, melyek jelentőségét csak a legújabb kutatások világában látjuk helyesen. Nemcsak Róbert Károly katonai, pénzügyi és politikai reformjai jelzik e korban az olasz kultúra hazai hatását, hanem szellemiekben is nagy változásokat s nagy fejlődést indítanak meg az olasz példák. Ez időtől fogva érvényesül erősebben jogi életünkben a római jog szelleme, ekkor jelentkeznek velencei és firenzei ösztönzések nyomán az első kísérletek történetírásunkban a középkori kritikátlan krónikázással szemben hiteles okmányok felhasználására, ekkor kezd a királyi kancellária írásainak stílusa tudatosan művészi szépségre és kifejező erőre törekedni s az Itáliával tetemesen felélénkült kereskedelmi forgalom, az állandó követjárások, Nagy Lajos olasz hadjáratai a félsziget anyagi és szellemi kultúrájának megannyi csatornáivá válnak. Ezeknek az összeköttetéseknek révén Nagy Lajos alakja valósággal népszerűvé lesz Itáliában s idővel úgy helyezkedik el a köztudatban, mint a nemes, szívélyes, gőg nélkül tiszteletet parancsoló, nagylelkű és bőkezű uralkodó, a hajnalodó renaissance

Andrea del Castagno : Filippo Scolari (Pippo Spano). Firenze, Convento di S. Apollonia.

fejedelem-eszményének megtestesítője. Egy kedves XV. századbeli novella örökítette ránk s nagy király ilyen jellemképét, jeléül annak, hogy híre még halála után is soká fennmaradt s a nép széles rétegeibe jutott el. Két firenzei atyafiról szól ez a novella, akik szerencsét próbálni indultak az áldott Magyarhonba, hol már annyi honfitársuk találta meg boldogulását. Egy Budán élő firenzei kereskedőt akarnának mindenekelőtt felkeresni, de a véletlen a Margitszigetre vezeti őket, ahol abban a hiszemben, hogy a király-

nak valami udvari papjával kerültek össze, magával Nagy Lajossal beszélgetnek a maguk együgyű módján. Mikor ráeszmélnek a valóságra, szívük verése is eláll ijedtükben, de a király nemcsak útbaigazítja és megajándékozza őket, hanem máskor is találkozni kíván velük. Persze, közvetlenül azon hadjáratok után, melyeket Lajos király Nápoly ellen vezetett, hogy öccse, András herceg halálát megbosszulja, nem ilyen kedvező a vélemény Lajosról és magyarjairól. Hiába volt útja a félszigeten át valóságos diadalmenet, a nápolyiak ellenségesen fogadták s az udvarhoz közelálló tollforgatók a legsötétebb színekben festik barbár kíméletlenségét. Ezeknél azonban érdekesebb a kor két legnagyobb írójának, Petrarcának és Boccacciónak állásfoglalása András herceg tragédiájával szemben. Petrarca hazája szégyenének bélyegzi Johanna királyné és cinkosainak orgyilkos merényletét s András herceg, «a farkasok közé került bárány» emlékének ajánlja Argus című idilljét. Boccaccio, aki több latin eklogájában és az Ámorhoz c. olasz canzonéban foglalkozik András és Johanna viszonyával, a gyilkossággal és Lajos megtorló hadjárataival, inkább az udvari fölfogás felé hajlik. Nem tagadja ugyan a magyar király ügyének igazságát, de allegoriájában Homeros egyszemű, durva óriásának, Polyphemosnak nevével illeti Lajost s felháborodva rajzolja a pusztulást, mely a magyar seregek nyomában járt, majd örömdalt zeng a magyar király távozásáról.

Érdekes, hogy ez a téma igen sokszor foglalkoztatta a mult század olasz drámaíróit, akik szinte kivétel nélkül rokonszenvet és részvétet tanúsítanak a lovagias és gyöngéd András herceg iránt, elítélik az aversai összeesküvőket, de egyben lélektanilag magyarázni és menteni is igyekeznek Johannát. Ebbeli szándékában a legemberibb s leghatásosabb drámai csomót talán a római Giovanni Battista Marsuzi-nak sikerült kötnie az esemény három főalakját eltöltő ellentétes szenvedélyek szálaiból, de sem ő, sem társai nem voltak eléggé tehetségesek elgondolásaik művészi kivitelezésére.

Nagy Lajos leányának, Mária királynénak férje, Zsigmond félszázados uralkodása alatt egyre több olasz színnel gazdagszik nemzeti kultúránk szövedéke s e folyamattal párhuzamosan szaporodik a magyar vonatkozású olasz irodalmi emlékek száma is. Nem szólva a Zsigmond udvarában megfordult sok humanista műveltségű követ magyarországi beszámolóiról, a királyt itáliai útja és a konstanzi zsinat alkalmával dicsőítő latin versekről, számos olasznyelvű novella is igazolja, hogy nemcsak tudós körökben, de a nép között is fölöttébb jócsengésű volt a magyar név s különösen Toscanában úgy vélekedtek az emberek hazánkról, mint az ügyes kézművesek, építők, művészek, kereskedők, katonák valóságos eldorádójáról. És e hiedelem éppen nem volt alapnélküli. A firenzei bankházak állandó képviseletet tartottak Budán, az olasz selyem, üveg- és ötvösmunkák szíves vevőkre találtak főurainkban, a király által kezdeményezett építkezések mesterei jórészt olaszok voltak, sőt a legmagasabb egyházi és országos méltóságok viselői között is szépszámú olasz akadt. Nagy része volt ebben Zsigmond egyik olasz kegyeltjének, Ozorai Pipónak, aki valamennyi honfitársa közt a legtüneményesebb pályát futotta be nagy tehetsége és becsületessége folytán hazánkban. Ez a Filippo Scolari, mint eredetileg hívták, szegény firenzei szülők gyermekeként került egy budai olasz kereskedő házához s mint az ország pénzügyeinek legfőbb intézője, temesi főispán, a királyi hadak fővezére és zászlós úr fejezte be életútját. A török elleni harcokban kitűnt katonai erényei, mecénási hajlama, bőkezűsége és szíves készsége, mellyel a hozzáforduló olaszokat munkához, álláshoz, jóléthez segítette, szinte legendássá tették alakját, úgyhogy nemcsak az irodalom örökítette meg másfél századon át számos életrajzban és elogiumban, hanem a képzőművészeket is nem egyszer örökbecsű mesterművekre ihlette. Ezek a Scolari-életrajzok s az olyan novellák (pl. az Antonio Manettinek tulajdonított elbeszélés a kövér faművesről), melyekben az ő pártfogására számító olaszok hazánkba indulásáról van szó, sok érdekes művelődéstörténeti adatot tartottak fönn a korabeli Magyarországról.

Scolari Magyarországa egyben az ifjú Hunyadi Jánosé is, aki tudvalevően Zsigmond alatt kezdte meg katonai pályafutását s a hadi mesterséget fiatal korában — egy olasz forrás szerint — éppen Ozorai Pipótól tanulta, majd pedig a Sforzák milánói udvarában töltött két esztendőt. Ő az a magyar egyéniség, aki Mátyás király előtt a legmélyebben és leghuzamosabban érdekelte az

olaszokat, mint ahogy érdekelte egész Európát is a törökön vett világhíres győzelmei révén. A XVI. és XVII. században divatos életrajzgyüjteményekből, melyek nagy államférfiak, hadvezérek, fejedelmek viselt dolgait magasztalták, sohasem hiányzik Hunyadi János biográfiája, s ezek egyikéből azt is megtudjuk, hogy Lombardiában sokáig emlékeztek milánói tartózkodására, az olasz nép Jankó néven emlegette a daliás magyar vitézt s a Jankóból idővel Bianco lett, amiért is igen sokszor mint Cavalier Bianco-ról, Fehér Lovagról szólnak róla az olasz források. Emlékét nagy fiának dicsősége sem homályosította el, bár természetesen a Mattia Corvinóra vonatkozó olaszországi irodalmi emlékek száma egymagában sokkal több, mint amennyit Nagy Lajosról, Zsigmondról, Ozorai Pipóról és Hunyadi Jánosról együttvéve ismerünk. A király halála előtti három évtized olasz humanista irodalmában lépten-nyomon találkozunk nevével, egész kis könyvtárat tesz ki a hozzá írt, vele foglalkozó, vagy legalább neki ajánlott latin munkák tömege, de elég gyakran szerepel alakja olasznyelvű írásokban is, különösen novellákban, melyek leghűségesebb fokmérői egy-egy történeti egyéniség, téma, motivum vagy ország népszerűségének. Az egyik ilyen elbeszélésben Mátyás mint az elnyomottak jóságos védelmezője jelenik meg, a másikban a tudományok iránti szeretetét említi példaként a szerző, a harmadikban a törökverő hadvezér áll előtérben. Más novellákban csak a mese színhelyéül szolgál a budai udvar, s amikor az irodalomban régen élő meseelemeket a XV—XVI. századi elbeszélők Mátyásra vonatkoztatnak s eredetileg másutt játszó történetek hőseit magyaroknak teszik meg s magyar környezetbe helyezik az eseményeket, ez is kiválóan jellemző arra az érdeklődésre és rokonszenvre, melyet a kor Mátyás Magyarországa iránt táplált. Hogy milyen nagy véleménnyel lehettek az olasz művészek Mátyás ízléséről és műérzékéről, érdekesen igazolja Leonardo da Vinci a festészetről írt traktátusainak egyik fejezete, mely a pikturának a költészettel szemben való elsőségéről szólva Mátyás király szájába adja a Leonardo saját álláspontját védelmező érveket.

Mind ez apró vonásokból lényegesen más kép bontakozik ki előttünk a magyarokról, mint amilyet a XVIII. századtól fogva formált rólunk a külföld. A quattrocento és cinquecento olaszainak szemében a magyarok hazája büszke és hatalmas ország, királyai bölcs uralkodók és vitéz hadvezérek, népe katonai erényekben bővelkedik, nagylelkű és lovagias. Szívesen látja körében a művészet és tudomány embereit, ezeknek mesterségét ügyesen elsajátítja, mert szereti a szépet, tiszteli a a tudományt s emellett rendíthetetlen hitű, rajongva szereti hazáját s e kettő védelmében minden áldozatra képes. Súlyos végzete, de egyben legnagyobb dicsősége is, hogy saját otthonát védve az egész Nyugat védőbástyája : baluardo del Cristianesimo, mint az olasz humanisták nevezték. Egy másik híres mondásnak : Extra Pannoniam non est vita (melyet különben sok más országról, sőt egyes városokról is elmondtak) szintén olasz író, Celio Rodighino volt a forgalombahozója, azzal a jelentéssel, hogy a magyarok a maguk hazáját s a maguk életét becsülik a legtöbbre. Igazuk is van, — olvassuk egy XVI. századi olasz földrajzi írónál, hiszen földjük termékeny, aranyban, ezüstben bővelkedő, erdeikben vad, folyóikban hal annyi van, hogy valóságos Kánaán ez az ország, ahol a legszegényebb embernek sem kell éheznie . . .

Ha ezt a földrajzi kompendiumot nem is olvashatta Lodovico Ariosto, nagyjából hasonlóakat tudott Magyarországról, csak éppen nem osztotta sok honfitársának elragadtatását. Ezért történt, hogy amikor ura, Estei Hippolit kardinális, Beatrice királyné unokaöccse, 1517-ben magával akarta hozni Magyarországba, inkább lemondott biztos javadalmáról, semhogy alávesse magát e távoli országba való utazás s még inkább az ottani élet viszontagságainak. Öreg ember ő már ehhez és beteg is, írta egy verses levélben öccsének, aki a bíboros kíséretében tényleg eljött közénk, hogy a magyarok zsíros ételeit egye, erős, fűszeres borainkat elbírja s a hideg elől kemencékkel bemelegített szobákba zárkózzék.

Ő maga nem jött el s hamarosan, a mohácsi vész után, honfitársai számára is elvesztette vonzóerejét Magyarország, de eljutottak a töröktől feldúlt országba is Ariosto költeményei, mint ahogy eljutott Itáliába a félhold ellen folytatott magyar harcok híre s a XVII. század folyamán egész könyvtárt megtöltő olasz hőskölteményeknek, történeti és hadászati munkáknak adott anyagot.

Az onolzbachi szakállas farkas. (G. J. Schneider metszete 1685)

A VAMPIR ÉS A SZAKÁLLAS FARKAS

Írta BENEDEK ANDRÁS

Arról, aki ok nélkül sorvadozott, a régi szláv néphit azt tartotta, hogy éjszakánkint vampir szívja a vérét.

A vampir afféle élő-halott : annakidején eltemették, mint akárki mást. Azonban nem talált nyugtot a másvilágon. Nyitott szemmel, ki nem hűlt, meg nem merevedett tagokkal fekszik koporsójában, éjszaka pedig kiszáll, ember, farkas, denevér vagy más állat alakját ölti magára, meglékeli az alvók torkát és kiszívja a vérüket. Az áldozat vagy rögtön belepusztul a vérveszteségbe, vagy — más vidékek hite szerint — sorvadozni kezd, elveszti étvágyát, életkedvét, ő maga sem tudja, hogy éjszakánkint a vampir szipolyozza, végül meghal, s most már belőle is ilyen vérszívó lesz.

A vampir-babona, a név tanúsága szerint, szláv eredetű. Végigkísérhetjük a középkor hitvilágán, s az újkorban is egyre bővül az esetek száma és változatossága. Nyomait föltalálhatjuk a görög, a hellenisztikus és a római hitvilág egyes alakjaiban, amelyek az idők folyamán valószínűleg erősbödő szláv hatás alatt magukra öltötték a vampirok jellemző tulajdonságait. Ezek az alakok, hárpiák. gorgók, lemurok, empusák már a középkor íróinál annyira összekeveredtek, hogy jellemző tulajdonságaikat ma is csak föltételesen állapíthatjuk meg. A reformáció kora megteremtette ugyan a démonok tudományát, a démonográfiát, (amely többek közt arra is jó volt, hogy Lutherről tudományosan be lehetett bizonyítani ördög-voltát) de a démonográfusok nemhogy tisztázták volna a homályos kérdéseket, hanem még jobban összezavartak mindent. Ezeket az alakokat összefoglaló néven lamiáknak nevezik.

A lamia szó eredeti görög jelentését nem tisztázták eléggé a nyelvészek : egyesek szerint barlangot, mások szerint felfalást jelentett, még pedig olyan értelemben, hogy Hades, az alvilág ura (vagy megszemélyesítője) barlangjába viszi vagy elnyeli a halottakat. A mitológia utóbb mondát kerekített a lamia szó köré. Lamiát, Belos és Lybia leányát megszereti Zeus. Boldogan élnek gyermekeik körében, amíg csak a féltékeny Hera tudomást nem szerez róluk s haragjában meg nem öli a gyermekeket. Lamia bánatában megcsúnyul, nem tud többé nyugtot találni, nem jő álom a szemére. Csak az vígasztalja, ha más anyák gyermekeit elrabolhatja ; ilyenkor kicseréli vagy megöli őket, vagy kiszívja a vérüket. Philostratos a Kr. utáni II. században már több lamiáról beszél. Szerelmet hazudva csalják magukhoz azokat az embereket, akiket majd föl akarnak falni.

Mint érdekességet jegyezzük meg, hogy élt egy valóságos nőalak a Kr. e. IV. században, aki a Lamia nevet viselte. Hogy ő kapta-e nevét a mondabeli alaktól vagy épp megfordítva, belőle indult-e ki az egész monda, nehéz volna eldönteni. Ez a Lamia Kleanor athéni polgárlány volt és már ifjúkorában feltűnt fuvolajátékával. Bayle, a XVII. század francia lexikonírója ezt, mondja róla : «Ha egy nő táncban, énekben vagy zenélésben kitűnik, színpadon vagy ünnepi összejöveteleken űzi mesterségét, a tisztátalanság útjára lépett. Ne lepődjünk meg

BUDAPEST MULTJA MESÉL...

A középkori királyi palota kápolnájának feltárt maradványai

610

1

A Budapesti Történeti Múzeum külsőségeiben prózai hangulatú raktárhelyiségei, csak az első pillanatokra téveszthetik meg az avatatlan szemlélődőt. Aztán lassan, mintha megelevenedett mesében járna, körülfonja szivét a múlt varázsa. Három-négyezer év távlatából szólnak hozzánk itt a régmúlt emlékei. 2000 éves is meglehet, ez a Rajnavidékről hozzánk került sigilláta (domborműves) tál, amelyről mintha kissé gúnyosan mosolyogna a huszadik század gyermekeire a kecskelábú Pán isten, s kissé tán hivalkodóan Vénusz, a szerelem istennője, kis Ámorának kíséretében... Könnyű nekik, hiszen bölcsességben ők kétezer évvel megelőztek bennünket. Behozhatatlan előny! Vagy lám! Ebben a pántos fenyőhordóban valamikor 1700 évvel ezelőtt bort szállítottak az aquincumi helyőrségi kórházba.

A hordó hosszú utat tett meg, valahonnan Itáliából érkezvén. Oldalába beütötték a vámmentes jelvényt: a római birodalmat szolgáló katonát nem terhelték külön kiadással a borért. Itt egy griffes bronzveret, amely egy avarkori temetőből került elő... Emitt — egyélű vasszablya. A honfoglalás idejében forgathatta valamelyik új hazát kereső magyar vitéz. Talán az elsők között volt, ki Árpád vezénylete alatt bejött a vereckei szoroson... Itt pedig, — s most elhallkul a szó... s átveszik a hangot maguk a múlt megelevenedett emlékei. Nem a történelemkönyv józan kronológiájával, a tudós szakszerűségével szólnak ők, — csupán az ember, a régen is éppúgy érző, derűs vagy szenvedő ember — emléke csillan át, a múlt homályló ködén.

Egy sírfelirat

„Hányatott és törékeny az emberi élet. Az egész egyetlen, vékony fonalon függ.

A középkori palota támpillérei, a mai palota pincéjében

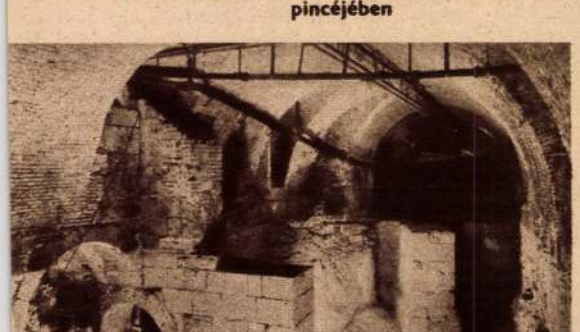

A helyreállított nagyrondella a kaputoronnyal

Halandók éljetek addig, amíg a párkák néktek megengedik, amíg el nem vágják éltetek fonalát. Akár földműves vagy, akár városlakó, katona, vagy a tengereket járod, szeresd Vénusz virágait, Minerva gazdag ajándékait, tiszta életet élve, derűsen, mint ifjú ember, mint fánadt öreg, — s így a sírban sem feledkeznek meg rólad a túlvilágiak..."

Csaknem 1800 éve, hogy Lupus Fecit, a költő odavéste e sírverset a fiatalon elpusztult római katona sírjára. Évszázadok, évezredek peregtek tova, de a kőbe örökített élettörténet ma is elmondja az utókornak, hogy Leon, „legdrágább fia anyjának." — hogy Aéliai Appolónia gondoskodott a sírfelirat elkészítéséről. De hiába már a szép sírvers! A tizenhétesztendős Antiochiában sorozott szír íjász mindössze három évig szolgálhatta a birodalmat. Nem sokáig élvezhette hát „Vénusz virágait", s Minerva gazdag ajándékait...

Octavius diplomája

A II. században, 138 és 161 között, Antonius Pius, római császár uralkodása idején élt Pannóniában az antik Campona területén C. Octavius az axiliáris alakulatok egyik katonája, aki az 1-es trák lovasosztagban szolgált. Amikor letelt a 26-ik év, amelyet Octavius, a meghódított területekről származó harcos a nagy császár hadseregében eltöltött, kitüntetésként bronztáblába vésve megkapta katonai diplomáját.

A harcos híven megőrizte a bronztáblácskát, amely számára, utódai, valamint a vele élő Maricca nevű asszony számára a római polgárjogot, s a törvényes házasság jogát adományozta. Huszonhatévi szolgálat után, immár teljesjogú római polgárként vonulhatott vissza családja körébe...

Vajon meddig tarthatott e nyugodt élet? Nem tudhatjuk, mert egy napon szarmata harcosok törtek a római táborra. Elmenekült Octavius? Vagy ott lelte halálát? A föld mélye híven őrzi csaknem kétévezredes titkát. De beszélnek a bronzba vésett betűk, az adományozó szöveg: a kegyes császárról, a római polgárjogot elnyert Octaviusról, az 1-es trák lovasosztagról...

Bokolábra, a főmágus

Vajon melyik ékszert és fegyvert kedvelő avar harcos viselhette e bronzveretű övdíszt...? Lehet, hogy éppen Bajan kagan, a híres avar főfejedelem szolgálatában állt... Annál az udvarnál, melynek legmagasabb tisztét Bokolábra, a főmágus viselte. De Bokolábra visszaélt főpapi tisztével, a fejedelem bizalmával.

Bizánci történetíró jegyezte fel a VI. században Bokolábra vallomását, amelyben elmondotta menekülésének történetét. Mint sűrű vendége a kagan háremének, beleszeretett annak egyik feleségébe, s a kísértésnek nem tudott ellentállni. Az avar lovas-nomád törvények szerint halálra ítélték, amikor bűne kiderült. De a főmágus nem várta meg az ítélet végrehajtását; — szolgaszemélyzetével a szomszédos Bizáncban keresett menedéket.

2

A honfoglalás utáni évszázadok legérdekesebb mozzanatait, a budai vár felépítésének, s történetének históriáját tárják elénk az elmúlt tízesztendő régészeti kutatásai. Budavár sorsa, a város sorsa összefügg a város történetével, Buda és Pest fejlődésével.

Elfogódottan járjuk a várhegynek szaladó, keskeny utcáit, ahol az évszázados öreg házak mélyenülő, ódon kapui is történelmet lehelnek. Elmarad mögöttünk a Mátyás templom ég kékjébe fúródó csipkézett márványtornyával, s már bentjárunk a palota területén... A helyreállított nagyrondella a kaputoronnyal... Itt a Zsigmond-kori erődrendszer egy szakasza... Beljebb lépünk... Aztán lefelé megyünk... Hogy hová vezet ez a lépcsősor? Mik ezek az ívelt bolthajtások? A palota pincéje. S a falmaradványok, amelyek itt emelkednek, a középkori palota támpillérei...

„In monte Pestiensi"

A XIII. század derekán a tatárjárás utáni években, a korabeli külföldi krónikák feljegyzik: „Magyarország népe teljesen megsemmisült." De a történelem mást bizonyított. 1255. július 25-iki keltezésű okiratában jelenti be IV. Béla: „In monte Pestiensi", — „a pesti hegyen építettünk egy várat, s azt sok néppel benépesítettük."

Tizenkét év alatt épült fel Budavára, a tatárok elleni védelem központja. S miről beszélnek, az immár ládákban őrzött ereklyék, s a XIII. századbeli várfalak feltárt maradványai. Elmondják: gyorsan épült ez a vár, — sietve alapozták, hiszen sürgetett a tatárok ismételt támadásaitól való félelem. Silány kőből készültek falai, nem volt idő az építőanyag hosszas kitermelésére. S hol voltak a tatárjárás véres harcaiban elhullott szakemberek?

Mégis felépült Budavára! S harminc esztendővel ezután, 1285-ben, ebből a várból nézi a királyné, s az összegyűlt budai polgárok, hogy a Duna túloldalán, a pesti síkon, miként futamítja meg a tatárokat a magyarok serege.

Budavár fénykora

A XIII. században a vár erőd — katonai központ, Magyarország egyik védelmi bástyája. A következő évszázadokban is egyre épül, de erőd jellegét még sokáig megtartja. A XV. század derekán, amikor olaszországi hadjárata után Nagy Lajos, mintegy évtizedet tölt el itt, már magas fokon áll az iparosság, kultúra és művészeti élet. A palota műhelyeiben vasat olvasztanak, fegyvert kovácsolnak, s itt készülnek azok a ma is csodálatra méltó belső vasvázak, amelyek lehetővé tették e nagyméretű gótikus építkezés létrejöttét, finom faragványú tornyocskáinak bravúros statikai szerkezetét. Ebben az időben Csehországban és Magyarországon közös építészeti páholy dolgozik. Működésük nyomán rendkívül haladó későközépkori építészet jött létre ezekben az országokban.

Zsigmond idejében a palota Európa egyik leghatalmasabb terjedelmű vára. Egy nagyobb rekontsruált részlet megmutatja, milyen építészeti stílusok jelentek meg Budán. A XIV—XV. század építészete sokoldalú, változatos, nemcsak Kelet-, Nyugat- és Észak-Európa stílusait egyesíti, de az olasz renaissance hatását is magába olvasztja. Freskói vetekedtek a legszebb olasz és délfrancia freskókkal. Lehetséges, hogy a nagy renaissance mester, Masolino is dolgozott itt.

Az olaszországi művészeti kapcsolatok Mátyás idejében — akit a maga korában a török elleni harcok hősének tekintettek — Heraklészhez és Nagy Sándorhoz hasonlítottak — már hagyomány Budán. A renaissance Olaszország után itt terjed el leghamarabb, mintegy 50 évvel megelőzve Nyugat-Európát. Mátyás palotájának csodálatos faragványairól, arany díszítéséről, gyönyörű bronzszobrairól, világhírű könyvtáráról hosszú évszázadok regéi szólnak. A budai palotában renaissance majolikát gyártanak; — kemencéi most kerültek elő, az elmúlt évek ásatásainál. Nem kisebb horderejű, hogy a híres velencei üvegek első utánzóit itt, a budai várban találjuk. Budán egyéni, új kerámia és üvegfajta született, melyet, ha

Héraklész bronzszobra (i. u. harmadik század)

a török pusztítás el nem söpör, nemzeti büszkeségévé lesznek a magyar iparnak. Mátyás palotája a kortársak leírása szerint, gazdagabb és szebb, mint az olasz fejedelemségeké.

E nagy kultúrát, virágzó fejlődést vágta ketté a török leigázás, a török megszállás, melyet másfél századon keresztül nyögött a magyarság. 1526. a gyászos év, amikor budavár tornyára a lófarkas török zászlót tűzik ki, amikor az udvar művészei és mesterei Pozsonyba, Krakkóba, s a közeli országokba menekülnek, hogy átengedjék e fényes falakat a pusztulásnak és enyészetnek. Csak szimbólumként említjük meg Mátyás híres bronzszobrainak sorsát, melyek Konstantinápolyba kerültek, oda, ahol több mint 1000 évvel korábban az antik világ legszebb alkotásait gyűjtötték egybe, a „régi kultúrák temetőjébe".

S a többi? A többi már történelem. Magyarország túléli a 150 éves török hódítást, túl az osztrák megszállást. A palotát ellenséges barbár kezek még sokszor elpusztítják, de megsemmisíteni nem sikerül...

A régi Budavárból és Pest városból Budapest lesz. A középkori régi palotából barokpalota, körülötte Ausztriából importált barokhomlokzatú házacskákkal.

S ha ott sétálunk a vár keskeny utcáiban, újra meg újra megállunk az öreg házak előtt. Elolvasgatjuk a házak falaira erősített emléktáblákat, melyek mindegyike történelmi évszámról, eseményről beszél. S míg a régmúlt romantikus hangulatában megfürdünk, élénk figyelemmel kísérjük, hogyan halad munkájában a műemlékvédelem, — mely jelenünknek, a multat megőrzi.

Most pedig adjuk vissza a szót a tudósoknak, történészeknek, kik bepillantást engedtek nekünk a múltba, s kik sokszázoldalnyi kötetükben pótolják mindazt, ami e lélegzetnyi műből kimaradt.

Kendi Mária

Épületet ábrázoló kályhacsempe a XV. század első feléből

ÚJ CSILLAGOK
a labdarúgás egén
FONTAINE, PELE, HAMRIN

Nincs még egy olyan sportesemény, amely olyan hatalmas érdeklődést váltana ki az egész földkerekségen, mint a négy évenként megismétlődő labdarúgó-világbajnokság. Ebben az esztendőben is, egész június hónapban Svédország felé fordult a figyelem, ahol különböző városokban tartották meg a világ legjobb labdarúgóinak nagy „színjátékát".

A futballsport egén az új világbajnokság ideje alatt új csillagok tűntek fel. A sportvilág e rövid négy hét alatt új, kivételes képességű játékos egyéniségek neveit tanulta meg. A braziloknál *Pele, Garrincha, Vava,* a svédeknél *Hamrin, Skoglund, Gustavsson,* a franciáknál *Fontaine, Kopa, Abbes,* s rajtuk kívül az ír *Gregg,* a walesi *John Charles,* a nyugatnémet *Seeler,* a csehszlovák *Novak* és még sokan mások hívták fel magukra

Az „ördögi" Hamrin (jobboldalon) és Skoglund

a figyelmet, — ezeknek a játékosoknak alaposan felszökött az értékük a nemzetközi labdarúgó-piacon.

Az alábbiakban bemutatunk három játékost, az első három helyezést elért válogatottból. Három olyan labdarúgót, akik kétségtelenül a legnagyobb népszerűségre tettek szert.

A gólkirály

Amikor a francia válogatott egy-egy mérkőzését befejezte, szinte törvényszerűen megismétlődött, hogy a szurkolók elsősorban a *17-es* számot viselő játékos felé rohantak. Őt üdvözölték a legtöbben, neki gratuláltak a legmelegebben, mert — valamennyi mérkőzésen ő rúgta a legtöbb gólt. A szép zengésű *Just Fontaine* a neve ennek a játékosnak, aki jobb lábbal, bal lábbal, a fejével egymás után szerezte a gólokat, végül *13 gólos* teljesítménnyel elnyerte a hatodik labdarúgó-világbajnokság *„gólkirálya"* címét. Ez a szerény labdarúgó *25 éves, 174 centiméter magas, 72 kiló* és a találkozókon úgy küzdött, mint egy oroszlán. Érdekes, hogy horoszkópjában is ez a jegye és ez azt jelezte, hogy a világbajnokság nagy jelentőségű esemény lesz számára. Így is történt, *Fontainet* minden mérkőzés után barátai diadalmasan hordozták a vállukon, s azután a rokonszenves játékos rohant a postára — telefonálni a feleségének.

— *Nelly,* a feleségem eddig nem nagy érdeklődést mutatott labdarúgó-pályafutásom iránt — mondta nekünk *Just Fontaine,* amikor az egyik mérkőzés után beszélgettünk vele. — Annak idején csak úgy jött hozzám feleségül, hogy megígértette, nem kötelezem őt arra, hogy kijárjon a mérkőzésekre. Egyszer az edzőm nyíltan meg is mondta *Nellynek,* hogy nem jó feleség, nincs igaza, hogy nem értékeli labdarúgó-szerepléseimet. De azt hiszem, most már végképp megváltozik a helyzet, az utolsó svédországi mérkőzésen már *Nelly* is ott ült a nézők között a tribünön.

Fontaine egyébként *Marokkóban* született. Édesanyja részéről arab vér csörgedez ereiben, míg apja eredeti francia. Tanulmányait *Casablancában* végezte és tanári pályára készült. Négy nyelven beszél, kedvenc írója *Voltaire,* és a *Comedie Francaise* állandó látogatója. Ami futball-pályafutását illeti — ez valóságos tündérmese. Három éve még csak tartalékos játékos volt a *Nizzában,* majd a *Reims* együttesébe került és most a világbajnokságon érte el formája tetőpontját.

— *Batteux* edzőmnek nagyon sokat köszönhetek és valóságos főnyeremény volt számomra, hogy a jelenleg Spanyolországban szereplő *Kopa* is visszatért hozzánk a világbajnokság idejére — mondja *Fontaine.* — Ez a csodálatos játékos hátravont csatárt játszik és testcseleivel az egész védelmet magára vonja. Én csak a kapu felé szaladok és a labda mindig pontosan a lábamra érkezik. Nekem csak lőni kell, vagy legrosszabb esetben egy ellenfelet kicselezni. Milyen kár, hogy a világbajnokság után ismét meg kell válnom *Kopától* ...

Az elkényeztetett gyermek

Mintegy harminc kilométerre *Stockholmtól,* gyönyörű környezetben a kis tavaktól övezett *Hindas* nevű nyaralóhelyen találkoztunk először *Svédországban* a brazil labdarúgó-válogatott üdvöskéjével, a hosszú nevű *Edison Arantes Nascimentóval.* Ekkor még nem tudtuk, hogy ez a *17 éves* fiú, akit labdarúgó-néven *Pelének* szólítanak és ismernek, rövidesen ámulatba ejti az egész labdarúgó-világot. Mint egy szégyenlős kisfiú, úgy állt ott a *hindasi Turist Hotellet* bejárata előtt a számára szokatlan környezetben. Furcsa csodálkozással nézte a világot és láthatóan akkor érezte magát a legjobban, amikor az aranyló szőke hajú kis svéd fiúk és lányok körülvették, autogrammot kértek tőle.

Aztán megkezdődött a labdarúgó-világbajnokság és ez az atléta termetű, fürge mozgású fiú, a brazil labdarúgó-sport csodagyereke, valósággal elbűvölte az ellenfél játékosait. Mérkőzésről mérkőzésre jobban játszott és a legnagyobb szakértők is megállapították, hogy *Pele* a világ egyik legjobb csatárjátékosa.

— A *„Három szív"* nevű faluban születtem és négyéves voltam, amikor apám egy másik helységbe, *Bauruba* költözött az egész családdal — mesélte, amikor pályafutásáról érdeklődtünk. — Ez már csak másfél órányira esett *Sao Paulótól,* a nagy „labdarúgó-központtól". *Bauruban* az egyik gyerekcsapatban fedeztek fel és tizenöt és féléves voltam, amikor *Sao Paulo* bajnokcsapatában játszottam.

Pele fantasztikusan gyorsan fejlődött. Csakhamar bekerült a válogatottba és még a tizenhetedik életévét sem érte el, amikor már tíz alkalommal szerepelt a legjobbak között. *172 cm magas, 69 kiló* és igazi futballfenomén. Népszerűsége óriási, ő az elkényeztetett gyermeke nemcsak csapatának, de a sportszerető brazil tömegeknek is. A pályán ugyanúgy viselkedik, mint a „nagyok", de az életben egyelőre a gyerekek között érzi igazán jól magát. Gyakran lehet látni, amint kisfiúkkal és lányokkal a legkülönbözőbb játékokon vesz részt. Természetesen a legnagyobb szerelme a futball, olyannyira, hogy sokszor ő áll be a kapuba védeni. Az edzője azt mondja, ezt is azért teszi, hogy minél többször hozzá kerüljön a labda ...

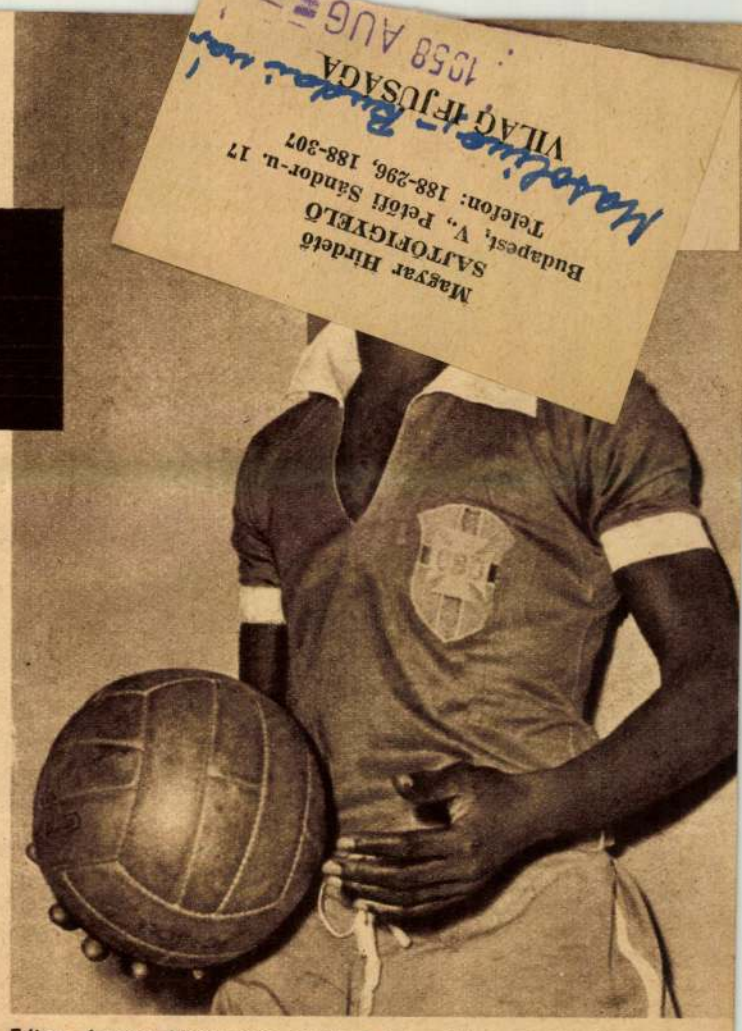

Edison Arantes Nascimento vagyis Pele, a világ egyik legjobb csatárjátékosa

Az ördögi Hamrin

A svéd labdarúgók talán a világbajnokság legnagyobb meglepetésével szolgáltak. Nagy szerepe volt a jó játékban annak, hogy erre a különleges alkalomra hazatértek mindazok a játékosok, akik néhány évvel ezelőtt elhagyták hazájukat és *Olaszországba* szerződtek profijátékosoknak. A hazatértek most otthon bemutatták ragyogó technikai és taktikai fejlődésüket, csillogó tudásukat és a döntőbe vezették *Svédország* válogatottját. Az egyik legragyogóbb játékos a jobbszélső *Hamrin* volt, ez a szőke hajú, kék szemű, szelíd arckifejezésű, gyorslábú labdarúgó, aki néhány hét alatt valóságos „félisten" lett egész Svédországban. A mérkőzéseken a legjobb esetben *Hamrin* olyan könnyedséggel futott el a védelmek mellett, hogy semmiféle szereléssel nem lehetett feltartóztatni. Élénk, színes játékával, csodálatos lendületet kölcsönzött csapatának.

— *Stockholmnak* éppen abban a városrészében, *Solnában* születtem, ahol most a *Rasunda-stadion* áll — mondja a *23 éves* játékos. — Itthon nem tudtam teljes mértékben kibontakoztatni labdarúgó-képességeimet, mert civil foglalkozásom erősen lekötött és nem volt elég időm a futballhoz. Ezért fogadtam el két évvel ezelőtt az olasz bajnokcsapat *Juventus* ajánlatát. Sajnos, eleinte ott sem ment úgy a játék, ahogy szerettem volna. Akkor átmentem *Páduába* s itt végre elértem azt, amire vágytam.

Az *„ördögi" Hamrin* — ahogy most elnevezték — Olaszországban megtanulta a keménységet, a férfias játékot, de ugyanakkor megőrizte azt a könnyedséget is, amely stílusának egyik legnagyobb erénye. De amennyire örültek Svédországban *Hamrin* ragyogó szereplésének, olyan fájdalom most, hogy mindez csak egy nyáron át tartott, a kitűnő jobbszélső újra visszatér *Olaszországba,* ahová szerződése szólítja.

Lukács László

A 25 éves Just Fontaine, a „Gólkirály"

(Folytatás a 12. oldalról.)

lyen teljesítményre képesek **Stockholmban ...**

Klasszikus és új atlétanemzetek viaskodnak majd egymással, és a hagyományokkal rendelkező angolok, finnek, németek, norvégek a rendező svédek és a feltörekvő románok, lengyelek bolgárok és csehszlovákok mind arra számítanak, hogy babér terem számukra a stockholmi stadionban. Az angol **Pirie,** a német **Germar,** a finn **Helistein,** a norvég **Danielsen,** a lengyel **Sidló** és a román **Balas** joggal reménykedhet, bár ki tudná hirtelenében az összes esélyest felsorolni? Atlétikában sokkal hálátlanabb jósolni, mint labdarúgásban, mert a versenyszámok nem háromesélyesek, hanem szinte annyi esélyesek, ahányan a döntőbe jutnak.

Történhet rándulás, szúrás, bukás vagy egy eltaktikázott előfutam és kész a meglepetés, amint ez négy esztendővel ezelőtt **Bernben** is előfordult.

És a mieink? Hálátlan a szerepük, mert az előző **Európa-bajnokságon Svájcban** ragyogóan megállták a helyüket. **Négy aranyérmet szereztek,** és ezzel a nem hivatalos pontversenyben a második helyet hódították el. Ezt a szereplést nehéz lenne megismételni, a túlszárnyalás álomnak tűnik. Egyetlen elsőszámú esélyesünk **Szécsényi József,** aki napjaink **Toldi Miklósa,** minden bizonnyal az ország legerősebb embere. Rekordot rekord után hajít, magyar diszkoszvetőben hozzá hasonlóan csak a **los-angelesi** olimpia előtt **Donogánban Madarászban** és **Remeczben** bíztak. Ami akkor **Los-Angelesben** nem sikerült, most **Stockholmban** sikerülhet. **És futóink? Szentgáli, Rózsavölgyi. Iharos, Kovács Lajos, Kovács József, Varga, Hecker vagy Szabó** éremmel térhet haza **Skandináviából,** csak az a kérdés, hogy bronzzal, ezüsttel vagy arannyal? Atlétanőink közül **Hegedüs, Antal, Kazi** vagy talán **Német** reménykedhet, hogy dobogóra kerül.

Sportdiplomatáinktól viszont azt várjuk, hogy harcolják ki az **1962-ik** évi atlétikai **Európa-bajnokság** rendezésének jogát. Budapest szeretettel várja kontinensünk legkiválóbb atlétáit.

Molnár Károly

Masolino da Panicale

Hankiss 56. l.

HUNYADI JÁNOS

Masolino da Panicale (1383—1447 körül)

freskóján Castiglione d'Olona »Battistero«-jában

zetről és hatóságról egyelőre természetesen szó sem volt). Vorster hadi élelmezési igazgató már szeptember 8-i levelében hangoztatta a kamarai irányítás mellett megszervezendő gazdasági berendezkedés gyors szükségességét. Kimutatta, hogy a kincstárt illető jövedelmeket egyébként a helyőrség tisztjei fogják kisajátítani, »woll aber die erforderliche Ausgaaben und Guarnison Costen auf den Hals lassen«. A Kamara megszívlelte Vorster figyelmeztetését és intézkedéseket tett, hogy megelőzze a katonaság beleavatkozását a kincstári gazdálkodásba, a jövedelmek megállapításába és felhasználásába. A Kamara által kirendelve Budára még szeptember hó folyamán kamarai inspektor érkezett Werlein János István személyében. Hajlandónak mutatkozott a Kamara, hogy Buda várparancsnoka számára megfelelő illetményt (ein convenientes Deputat) folyósít, azzal a kikötéssel, hogy ennek fejében Budáról származó mindenfajta jövedelem és haszon a Felséget (kincstárt) illeti. A Kamara ajánlatát a Haditanács szeptember 16-án közölte a várparancsnokkal. Beck részére a Haditanács szeptember 29-én a többi várparancsnokhoz hasonlóan legalább 150 forint havi tiszteletdíjat hoz javaslatba. Beck meg is kapja ezt az összeget, amiről a Haditanács október 4-én értesíti. A levél kivonata így hangzik: »Notificatur, dass Ihme als Commendanten zu Ofen monatlich 150 G. zur Besoldung

Masolino da Panicale

l,

Peter I. 172. l

lon, Fauconnet professzorok előadásait, dolgozott a Musée Pédagogique könyvtárában és gyüjteményeiben. Ösztöndíjas ideje alatt több dolgozatot készített s azok már részben meg is jelentek, közöttük a „La langue française en Hongrie" című tanulmánya a Revue Internationale de l'Enseignementban. „Au Centenaire de l'Appel de Vörösmarty" dolgozatát a Revue des Etudes Hongroises, a „Ce qu'il faut lire sur la Hongrie" címűt pedig a Nouvelle Revue de Hongrie fogadta el közlésre. „Az irodalomtanítás új útjai" a Gyermek folyóiratban fog megjelenni, „A tanárok óraszáma Franciaországban", „A tanárok továbbképzése Franciaországban" című cikkeit az Országos Középiskolai Tanáregyesület Közlönye fogja közölni. „Az érettségitől a főiskoláig" és „Az anyanyelvi tanítás a franciáknál" című dolgozatai kéziratban vannak. Könyvismertetéseket, bírálatokat a Revue des Etudes Hongroises, az Egyetemes Philológiai Közlöny, a Tanáregyesületi Közlöny, Gazette de Hongrie és a Magyarság számára írt.

Sőtér István (1913, Szeged, róm. kat.), magyar-francia szakos gyakorló tanárjelölt, Budapestről (Eckhardt professzor), a Báró

Scolari Fülöp

12. - Cristoforo dell'Altissimo: Filippo Scolari, conte di Temesvár. (Firenze, Galleria degli Uffizi).

Banfi Ricordi
10 · 1964

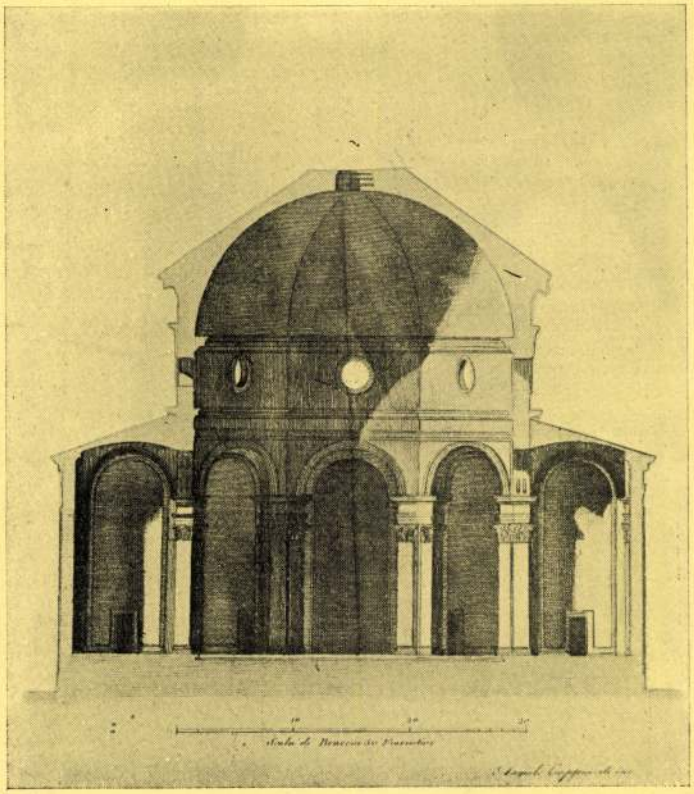

10. - Filippo Brunelleschi: Alzato dell'Oratorio degli Scolari (Firenze, Casa del Mutilato).

11. - Stemma di Filippo Scolari, cavaliere dell'Ordine del Drago. (Firenze, già Palazzo Scolari).

Banfi - Ricordo

Scolari Fülöp

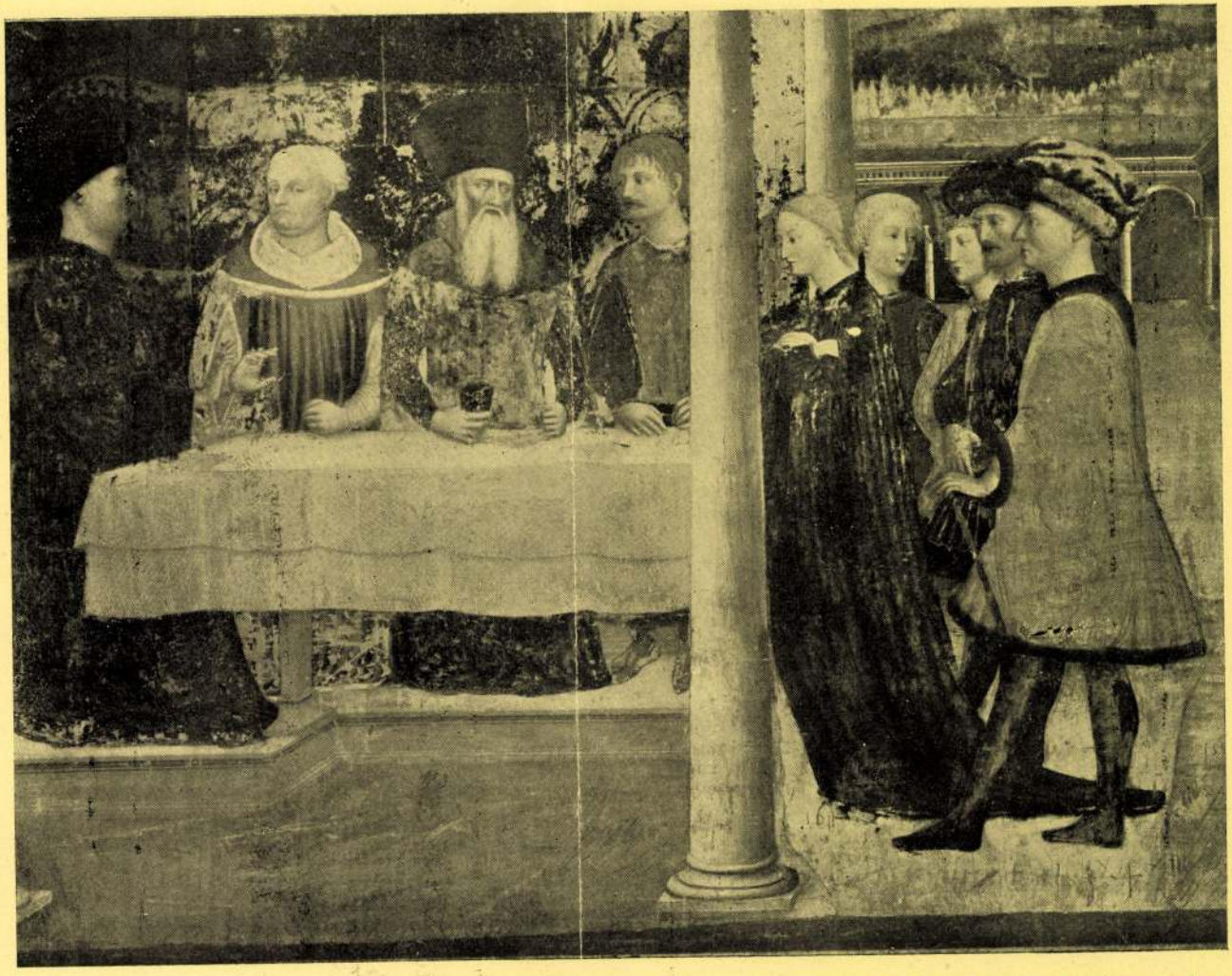

3. - Masolino da Panicale: Banchetto d'Erode, con le figure di Branda Castiglione, Giovanni Dominici, Filippo Scolari e Giovanni Hunyadi.
(Castiglione d'Olona, Battistero).

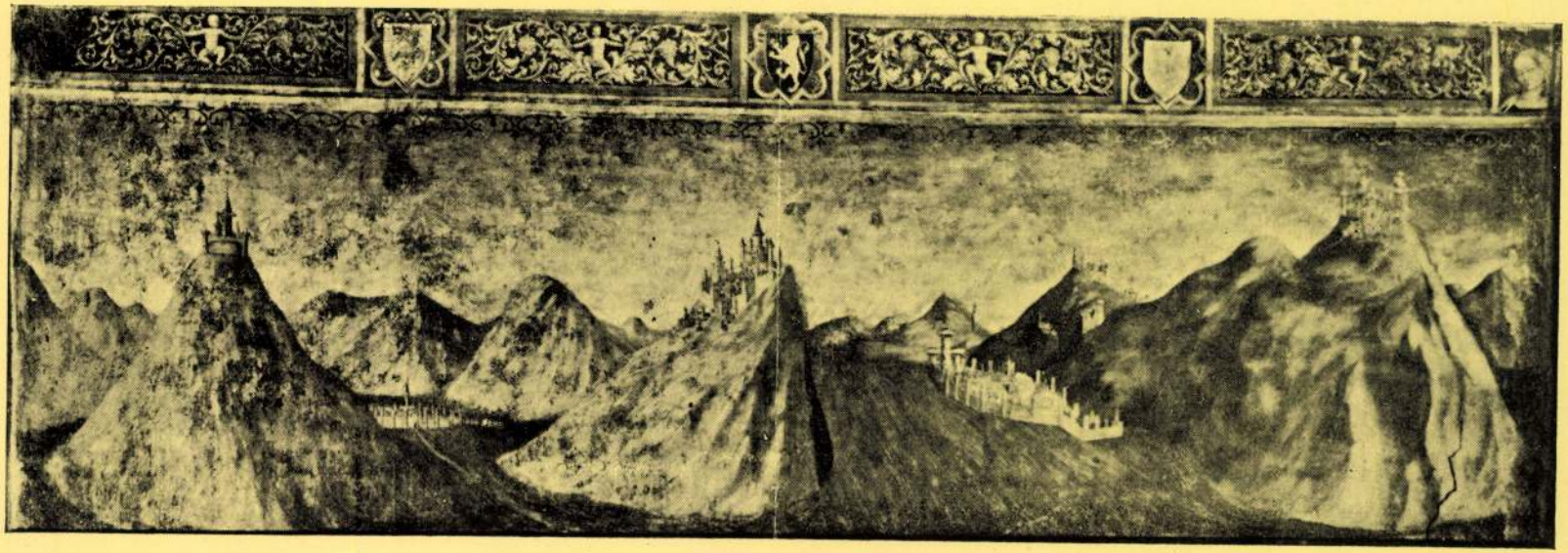

4. - Masolino da Panicale: Veduta della città di Veszprém.
(Castiglione d'Olona, Palazzo Castiglioni).

Masolino da Panicale

Banfi - Ricordi

2 - 3. tábla

proverare Erode. Sotto le sembianze del Re di Giudea va riconosciuta la figura del Cardinale il quale, fra il 1428 ed il 1435, fece eseguire da Masolino da Panicale gli affreschi del Battistero.

Sant'Ambrogio, 43; Horváth, in « Corvinia », vv. XIX-XX, p. 65; Banfi: Una scena, p. 14, fig. 4.

Affresco con figure di personaggi di storia ungherese. — Sulla parete del lato destro, vi è la scena del banchetto di Erode che si svolge sotto un elegante loggia. Salomè sta vinica al banchetto. In capo alla tavola, Erode, solenne vegliardo, guarda sorpreso la fanciulla che gli chiede la testa di S. Giovanni. Il vecchio che gli sta accanto, vestito degli indumenti dell'Ordine Domenicano, ritorce disgustato il viso. Un altro convitato con l'abito talare rossastro di prelato posto di profilo sull'orlo sinistro della tavola, segue con attenzione la scena. A sinistra del Re di Giudea un vigoroso giovane si svolge, mosso dalla curiosità. Quattro gentiluomini dietro a Salomè osservano le vicende del banchetto.

L'affresco costituisce un ricordo del soggiorno trascorso in Ungheria dal Card. Branda che, come il Sant'Ambrogio osserva a buon diritto, si riconosce nella figura posta sull'orlo sinistro della tavola, del tutto identica a quella di Erode dell'opera precedente. Nel personaggio vestito della tonaca domenicana fu il Banfi a riconoscere il Card. Giovanni Dominici legato pontificio in Ungheria (1418-19). In coerenza alla tradizione locale, già il Sant'Ambrogio ravvisò in Erode la figura di Filippo Scolari conte di Temesvár (1369-1426). E' del tutto gratuita l'opinione della Balogh che, nella stessa figura, crede di riconoscere le sembianze di Sigismondo re d'Ungheria, proponendo per lo Scolari il giovane posto sull'orlo destro della tavola. Ma se il re di Giudea corrisponde allo Scolari, il giovane non può essere che Giovanni Hunyadi.

L'affresco è dovuto a Masolino che avendo trascorso tre anni (1424-27) in Ungheria, ebbe occasione di conoscere personalmente tutti i personaggi in parola. Egli si era recato in Ungheria dietro invito fattogli dallo Scolari e fu appunto nella casa di questo magnate che fece la conoscenza del Card. Castiglione. In quel periodo di tempo, la vita dello Scolari volgeva alla fine, perciò non può essere attendibile l'identificazione fatta dalla Balogh del giovane posto sull'orlo destro della tavola con lo Scolari che, a maggior diritto, va identificato con la figura di Erode.

Sant'Ambrogio, 43; Horváth, in « Corvina », vv. XI-XII, p. 47 s. (con fig.); L. Holik-Barabás: Il banchetto di Filippo Scolari, i n« Illustrazione Toscana », v. X (Firenze 1932), p. 13; Balogh, ne « Le Vie d'Italia », v. 36 (Milano 1930), p. 664; Budinis, p. 58; Banfi: Una scena, pp. 15, 26 (figg. 1, 3); Horváth, in « Studi e Documenti », v. III, p. 118; Idem, Zsigmond király, pp. 76-7.

Palazzo Castiglioni.

Affresco rappresentante la città di Veszprém. — Nella sala ove è conservato ora l'archivio privato dei conti Castiglioni-Venegono vi è dipinto un paesaggio che secondo il Cagnola sarebbe « forse una riminiscenza della permanenza di Masolino in Ungheria ». Questa opinione trova conferma nella tradizione familiare raccolta dal Vaisz, per cui tratterebbe di una veduta della città di Veszprém e dei suoi dintorni. Schmarsow trovò accettabile l'opinione del Vaisz, e Horváth cercò di dimostrare che l'affresco rappresenti effettivamente la città, ove fu vescovo il Card. Branda del quale fu già il palazzo.

L'affresco fu attribuito dal Vaisz a Masolino da Panicale, ma lo Schmarsow elevò dei dubbi sulla paternità di questo pittore. Tuttavia Berenson, Cagnola, Horváth, Budinis, Banfi vanno d'accordo col Vaisz nell'attribuire l'opera al maestro prediletto del Cardinale.

I. Vaisz: Masolino da Panicale, Budapest 1883, p. 17; A. Schmarsow: Massaccio-Studien, Kasel 1900, p. 15; B. Berenson: Quleques peintures de Masolino da Panicale, in « Gazette des Beaux Arts », vol. I (Paris 1902), p. 89; G. Cagnola: Un affresco inedito di Masolino da Panicale, in « Rassegna d'Arte », v. I (Milano 1904), pp. 75-77; Horváth, in « Corvina », vv. XI-XII, pp. 47-70 (fig. 1); Budinis, 36; Horváth, Zsigmond király, p. 129, tav. IX, fig. 17.

Rtiratto del Card. Branda Castiglione. — Nella galleria dei Conti Castiglioni si trova questa tela che rappresenta il prelato seduto in seggiola e posto di profilo a destra, nel quinto decennio della sua vita, come protonotario di Bonifacio IX. Opera di ognoto autore.

Carotti, in « Archivio Storico dell'Arte », S. II, v. III, pp. 271, 274; Horváth, in « Corvina », vv. XI-XII, p. 657; Banfi: Una scena, pp. 14, 26, fig. 7; Horváth, Zsigmond király, p. 130, tav. VI, f. 11.

Busto del Card. Branda Castiglione. — Lavorato in terracotta essa orna la nicchia della « Casa sacra alle Muse » a poca distanza della Chiesa della Villa. Opera eseguita da un artista ignoto fra il 1428 ed il 1443.

Sant'Ambrogio, p. 27, tav. 32; Horváth, Zsigmond király, p. 130.

Cetona

Chiesa di S. Francesco.

Dipinto raffigurante S. Elisabetta d'Ungheria. — « Fra i quadri (a olio su tela) nelle pareti: S. Elisabetta Regina di Ungheria, entro formella mistilinea, ha appresso una bambina, figura in piedi e poco sotto il vero ».

Brogi, Inventario generale, p. 106.

Castiglione d'Olona

142. l.

Chiesa della Collegiata dei SS. Lorenzo e Stefano.

Bassorilievo in marmo con la figura del Card. Branda Castiglione vescovo di Veszprém. — Collocato nella lunetta del portale, il bassorilievo allusivo alla fondazoine fatta nel 1422 dal Cardinale della Collegiata, rappresenta la Vergine sedente col Bambino fra le braccia in atto di benedire il Cardinale che gli è inginocchiato ai piedi.

I pregi caratteristici rivelano un artista toscano ed assai probabilmente un allievo di Lorenzo Ghiberti.

Litta, v. I, tavv. 49, 56 (riproduzione); Sant'Ambrogio, pp. 30-32 (tav. 41) e la letteratura ivi addotta; Banfi. Una scena, p. 14 (fig. 5).

Arca del Card. Branda Castiglione. — Collocata sotto una bassa arcata a sinistra dell'Altar maggiore, essa riproduce il tipo consueto dei sepolcri anteriori al Rinascimento di una cassa quadrilunga portante alla sommità l'effigie del tumulato e sostenuta ai quattro angoli da pilastri con le figure a tutto rilievo delle quattro virtù. Di un tipo forte e veramente dantesco per maschia espressione è l'effigie ritratta del Cardinale nella bella statua colca che sormonta il sarcofago. L'epigrafe che si legge sui lati anteriori e posteriori dell'Arca fu composta in lode del Cardinale da Leonardo Grippo in distici latini. L'artista che foggiò questo sarcofago verso la metà del secolo XV non si è a noi rivelato.

Il 13 giugno 1935 venne aperto il sarcofago e vi fu trovato un foglio di pergamena sul quale era stesa una biografia del defunto per opera del di lui segretario Giovanni da Olmütz che illumina molto bene il soggiorno trascorso dal suo padrone in Ungheria come legato pontificio e vescovo di Veszprém.

Litta, v. I, tavv. 49, 56; Sant'Ambrogio, p. 35, tav. 45; P. Buondioli: La ricognizione della salma del Card. B. C. e la scoperta di una sua biografia, in « Aevum », v. IX (Milano 1935) pp. 474-8; Banfi: Una scena, pp. 14-22, fig. 6.

Battistero.

Affresco con il Card. Branda Castiglione. — Nella parte di sfondo l'affresco terzo rappresenta la scena di S. Giovanni Battista in atto di rim-

Banfi Ricordi

Castello Chigi.

Bassorilievo con l'insegna dell'Ordine del Drago di Sigismondo re d'Ungheria. — Costruito nel XVII secolo, il castello reca, scolpito in pietra, lo stemma dei marchesi Sacchetti che ne furono i padroni originari: uno scudo con tre sbarre, stretto fra le spire di un drago, insegna dell'Ordine cavalleresco detto appunto del Drago ed istituito nel 1408 da Sigismondo re d'Ungheria, ordine questo di cui uno dei Sacchetti dev'essere stato insignito dallo stesso sovrano.

Lo stemma, del tutto analogo a quello di Filippo Scolari, si ripete nei rispettivi bassorilievi che ornano a Roma il Palazzo Sacchetti e la casa in Vicolo Orbitelli, appartenente alla famiglia Sacchetti.

Gentile comunicazione dell'Eccellenza il Marchese Don Giovanni Battista Sacchetti, Foriere Maggiore dei Sacri Palazzi Apostolici.

Castello S. Giovanni

Chiesa di S. Francesco.

Affresco con S. Elisabetta d'Ungheria. — « Antica pittura sul prospetto della volta del Coro, esprimente alla destra dieci santi frati del Terz'Ordine e dieci sante sorelle alla sinistra, e nel mezzo l'imagine del P. S. Francesco ». Fra le sorelle la prima è indicata con la scritta: « S. Elisabet Regina Unghar ».

Opera di ignoto artista del secolo XV.

Flaminio di Parma, v. I, p. 202.

Castello in Tradate

Oratorio di S. Maria.

Dipinto con S. Elisabetta d'Ungheria. — Le nicche fra i vari intercolonni sono dipinte « colle immagini a sinistra di S. Elisabetta d'Ungheria col grembiale pieno di fiori, di S. Isabella e di S. Giuseppe ».

Opera della fine del XVIII secolo o, al più, dei tempi napoleonici.

Diego di Sant'Ambrogio, L'Oratorio di S. Maria di Castello in Tradate, in « Archivio Storico Lombardo », sez. IV, v. II (Milano 1904), p. 200.

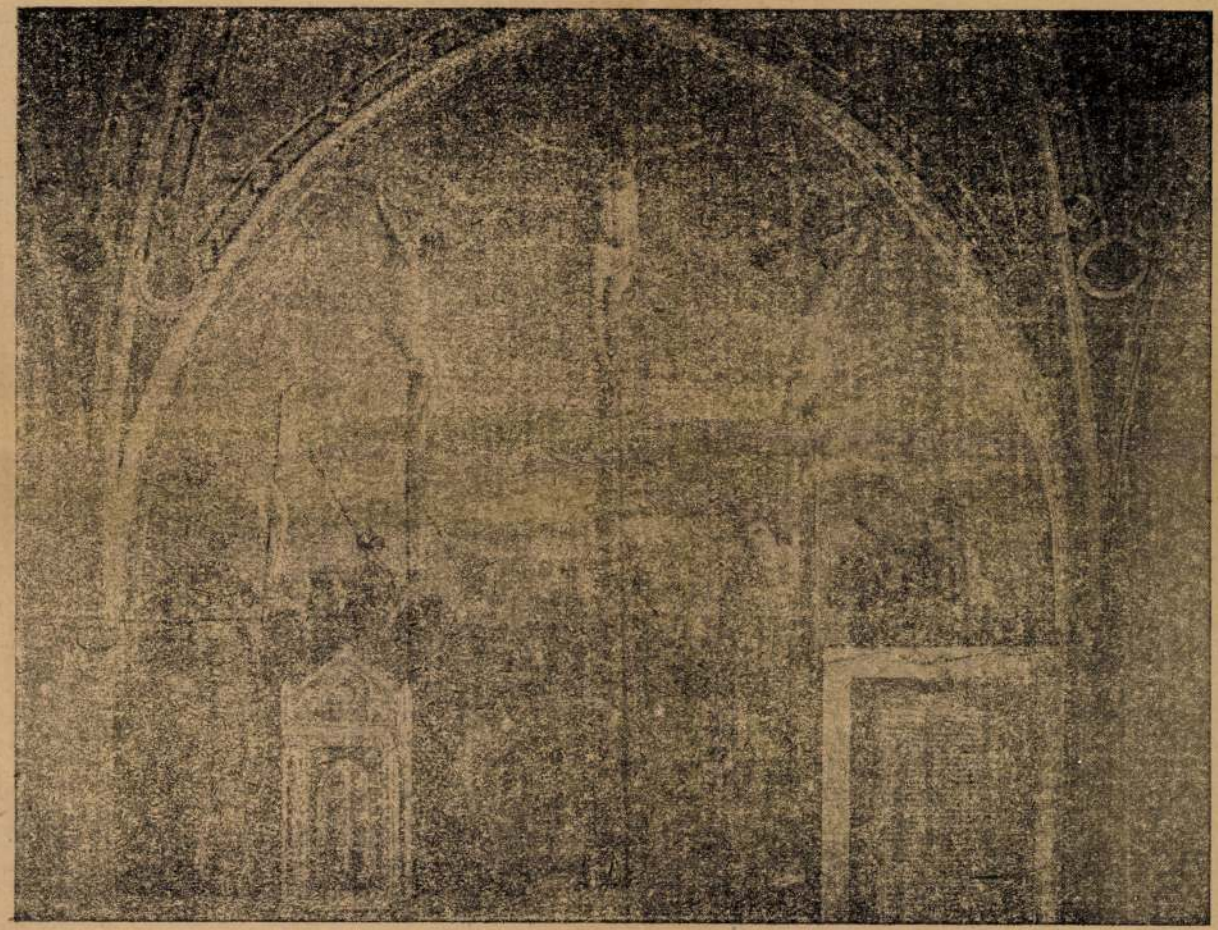

56. Mój Masolino de Panicale Kálvária
Roma, San Clemente

8

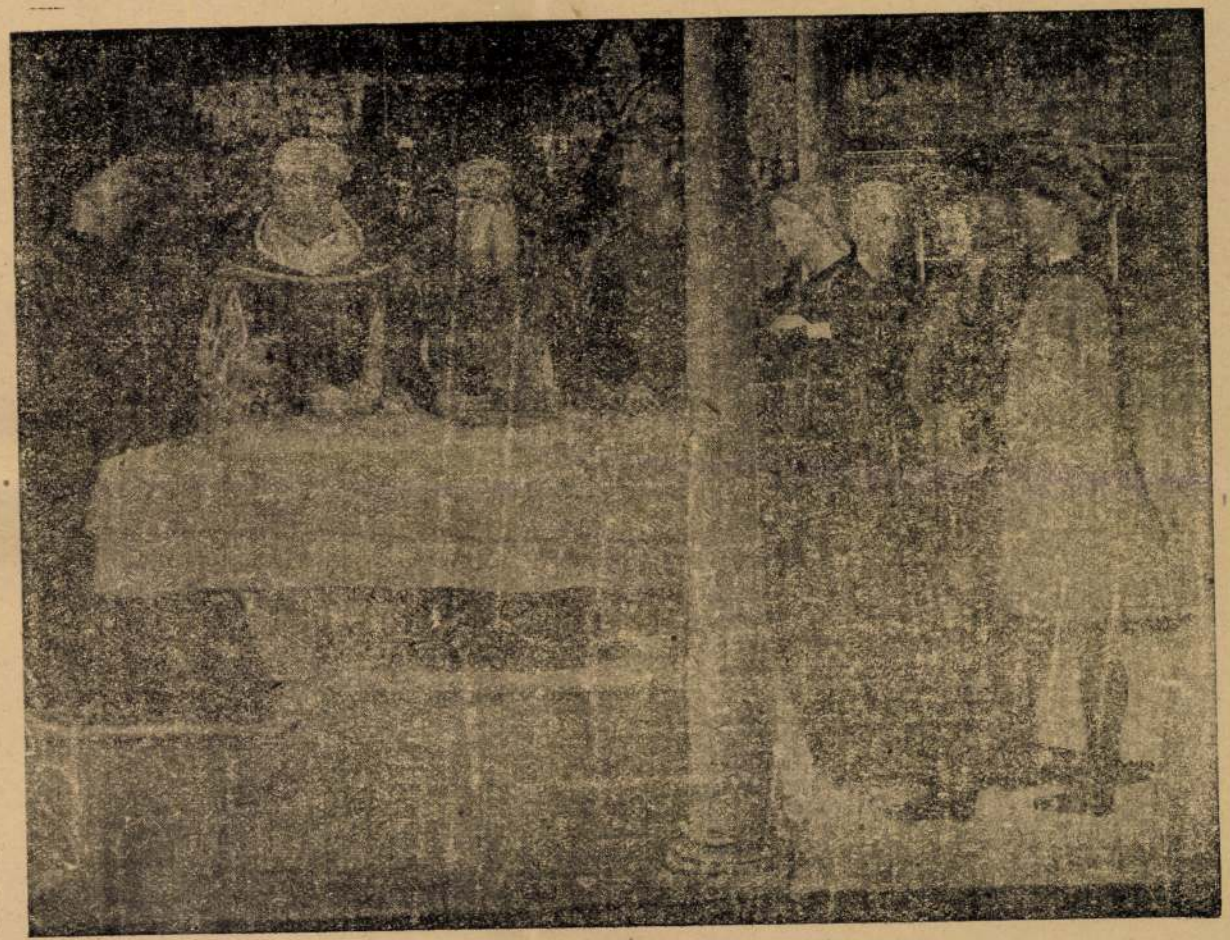

55. kép Masolino da Panicale: ~~Il banchetto~~
Herodes vacsorája
Castiglione d'Olona, Battistero

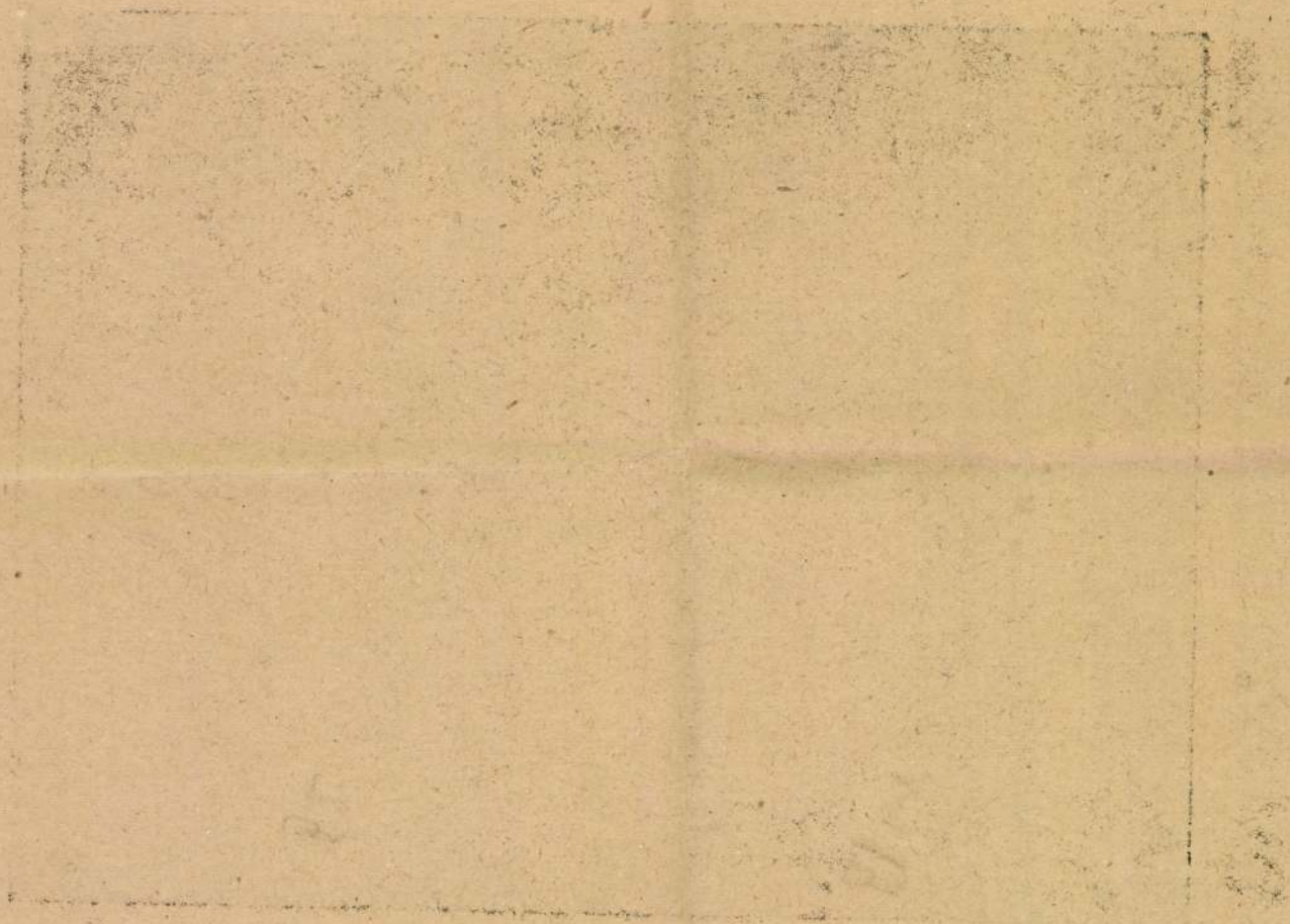

6

54. kép Masolino da Panicale: ~~Ha'cerda~~ A romai S. Maria Maggiore alapítása (Ha'Cerda)
Nápoly, Museo Nazionale

Masolino da
Panicale

Massard, Louise

Mária Térezia

Az erkély korlátján innen látjuk ~~a balra~~ Mária Teréziát, ki tárt karokkal siet a balra álló Mária Antoinette felé, ki a térdre ereszkedett s Franciaországot ábrázoló nő kinyujtott jobb karjára teszi kezét. A liliomos pajzson innen három Amorette van a rózsával telt szarú mellett. A háttérben fák díszlenek, melyek között a népet veszszük észre. Felirata a kép alatt ezimertől megszakitott két sorban:

„A Madame la... Duchesse de Chartres
L'Imperatrice Reine... à sa Fille"

ez után: „Sèches tes pleurs, ma Fille, en toi montre à la France
Et la mère du Peuple, et l'Epouse du Roi.
Pour adoucir les maux que m'offre ton absence,
Le bruit de tes vertus parviendra jusqu'à moi".

alól jobbra: „Louise Massard"
s legalól Középütt: „A Paris chez Alibert, au Palais Royal."

Réimethet, méretei a keretnek 27.8: 21.5 Cm.

Ltha 333.

Massinger

Ruzicska Antal:

Mellig, hétnyolczad balra, talapzatra helyezett tojás-
dad medaillonban. Haja hátra van fésülve s arcza s
bajusza leberetvált. Álla alatt Mózés táblákat s cimádá-
jának gallérja felett lánczon keresztet látunk. A talap-
zaton püspök süveg, pásztorbot, könyv, több irattekercs és ba-
bérgaly képez csoportot. Felirata a talapzaton öt sorban:

„Antonius Ruschizcka Abbas
mitrat. ad. B. V. M. de Babolcsa Diœcesi.
Vesprin. in Hungaria, Benef. Schwandner.
Decan. et Paro. Caesar. Regius ad S. Petrum.
Viennae Austriae intra moenia";

fölül a keretén: „Ætat: LV. A: 1791."
s legalól balra: „Massinger pinxit",
középütt: „Curante Vidurat Nicbustina"
s jobbra: „Jacob Adam sculp. Viennae 1791."

Rézmetszet, méretei a vonalkeretnek 14.4: 8.5 s a rézlapnak 17.4: 10.8 c/m.
Metszette: J. Adam.

Ltpa 8186.

126/94 № 90.

Masson A. Páris

A Képzőművészeti Társulat tárlatain a következő magyar tárgyú műveivel vett részt:

1879. (márcz. és) ápr. kiáll.: Erzsébet királyné Deák Ferencz ravatalánál, rézmetszet Zichy Mihály festménye után, 70 ft.

Masson Zonda

festono

lásd

Egy képről meg egy fiatal leányról.

Masson Zonda arc-képével Művelt világ 1900. (lap-ban mélkül.)

(az 1899/900. III. IV. el velzett kötet vége felé)

ökv. felh

leltára valamivel többet árul el ezekről a kárpitokról. Ebben a leltárban a következőket olvashatjuk: „Item varrott, szőtt, kárpit 8 darab," — „egy zöld, falra való kárpit, kin ember képek vannak", továbbá „item 3 zöld kárpit, falra való".[20] Ezek az utóbb említett zöld kárpitok valószínűleg verdürök voltak.

Frangepán Berchthold gróf lányának hozományaként adja Dobrona várát és a ház díszítésére való kárpitjait.[21] Ez az adományozás 1515-ben történik.

II. Lajos király idejében a gobelinkultusz továbbfejlődik és különösen egyházi és világi ünnepségek adnak alkalmat arra, hogy a falkárpit-díszítések egyre gyakrabban szerepeljenek. Egykorú feljegyzések számolnak be arról, hogy Gyümölcsoltó Boldogasszony napján az udvari kápolnát bevonták szőnyegekkel és kárpitokkal.[22] A budai királyi palotában, ha a király előkelő vendégeket, vagy küldöttséget fogadott, a termek falait szőnyegekkel vonták be, melyeken rendszerint „a szentírás vagy a mithológia jelenetei voltak ábrázolva". Az 1515. évi udvari számadásokban több tételt találunk, hogy mit fizetett Thurzó Elek kincstárnok a kárpitok felvonásáért.[23] (Többször előfordul ezekben a számadási könyvekben ez a tétel: Pro emendis claviculis pro affigendis tapetis et cortinis in dominus Regie majestatis.)

A XVI. századi hazai gobelingyűjtők között előkelő helyet foglal el Frangepán Ferenc és Oláh Miklós. Az Olaszországban nevelkedett Frangepán Ferenc 1543-ban kelt végrendeletében ingóságait két részre osztotta. Egyik felét testvére, Frangepán Katalin és annak fia öröklik, vagyona másik nagy részét az egri egyházmegyére hagyta, melynek hosszabb ideig püspöke volt. A családtagoknak, többek között, a Szép Meluzina történetét ábrázoló 7 darab gobelin jutott és egy nevezetes iparművészeti darab, egy aranyedény, melyet Frangepán V. Károly császártól kapott ajándékba. Az egri püspökségnek 12 darab faliszőnyeget hagyott s ezek a tékozló fiú történetét ábrázolták.[24] Ezek a gobe-

A Mátyás-kori kultúrtörténelem egyik nevezetes dokumentuma az a Richard Wallace gyüjteményében lévő s Beatrix házasságát ábrázoló gobelin, mellyel ugyan elvétve foglalkozott a gobelinirodalom, anélkül, hogy bárki rájött volna, hogy az ábrázolás témája a magyar történelem egy fényes eseményét örökíti meg.[15] A gobelin felirata középkori latinsággal jelzi a témát: „Rex Oriens de amore Beatricem ducit in uxor". A latin forrásokkal megegyezik ez a felírás, amennyiben Mátyás királyt ezek is nem egyszer mint kelet királyát emlegetik. A másik hozzátartozó darab Beatrix diadalmenetét ábrázolja, az akkori szokásnak megfelelően. Nem volt módunkban a helyszínen tanulmányozni ezeket a Mátyás korára jellemző magyartárgyú gobelineket és meghatározásuk még jövő feladataink közé tartozik. Itt csupán az idevonatkozó irodalmat ismertetjük. Müntz[16] kiváló munkának tartja és úgy említi, mint a gobelinszövés egyik gyöngyszemét s mint ilyet az univerzális barok mester és dekorátor, Le Brun XIV. Lajos házasságát ábrázoló gobelinje mellé állítja. Már Müntz is észrevette, hogy a kitűnő technikával szőtt, harmonikus színezésű gobelin fő- és mellékalakjai nem a korabeli átlagos idealizált arc-tipusokat ábrázolják, hanem az arcok jellemzése már egyéni. Hozzátehetjük, noha csak fényképről ismerjük a gobelint, hogy kitűnő Mátyás-portrét vélünk rajta felfedezni. Müntz feltevése szerint ezek a gobelinek 1483—1515 között készültek. Gaston Migeon[17] szintén az elsőrangú munkák közé sorolja rajzban és technikában egyaránt a Beatrix házasságát ábrázoló falkárpitot és tervezőjeként Quentin Massys-t jelöli meg. A kitűnő portréfejek és a környezet zsánerszerűsége valószínűvé teszi, hogy az előkészítő rajz Mátyás udvarában készült, a technikai kivitel pedig elsőrendű brüsszeli műhelyben.

Estei Hyppolit esztergomi érsek gazdag kincstárából sem hiányoztak a flandriai gobelinek. Számadáskönyve több falkárpitot említ, melyeket Ferrarából hozott és prímási palotájában függesztettek fel.[18]

A gobelin szeretete a későbbi századokban is megmarad. XVI-ik századi leltárak, végrendeletek gyakran említenek szövött, képekkel ékes falkárpitokat. Máriássy István szepesi kapitány 1515-ben végrendelkezik falkárpitjairól.[19] Máriássy Katalin

17) Migeon Gaston: Les arts du tissu. Paris, II. k.

Dutka Mária: Az Esztergomi Keresztény Múzeum gobelinjei. Budapest, 1936. 9. l.

(46. old)

André Masson

festőművész

Külföldi magyarok
Dobos Katalin
cikke

André Masson: A tenger mélye, homok, alga, kagyló, 27 × 35 cm, 1937

Művészet
89/8

A fényképen Lou

André Masson: Erotikus kapcsolatok, olaj, vászon, 97 × 130 cm

MEGHIVÓ

AZ ORSZÁGOS MAGYAR RÉGÉSZETI ÉS MŰVÉSZET-TÖRTÉNETI TÁRSULAT

folyó évi január 31-én, szombaton d. u. 5 órakor a Pázmány Péter-Tudományegyetem Bölcsészeti Karának (Múzeum-körút 6—8. sz.) IV. sz. előadóteremében (I. em.) tartandó

FELOLVASÓ ÜLÉSÉRE

Tárgy: Dr. Vayer Lajos előadása: "Masolino és a San Clemente freskói" cimmel.

(Vetített képekkel.)

Vendégeket a Társulat szívesen lát.

Budapest, 1948. január 21-én.

AZ ELNÖKSÉG.

Masolino

KISS JÁNOS, BUDAPEST

NYOMTATVÁNY

Dr. Szentiványi Gyula urnak,

Bp.

MEGHIVÓ

AZ ORSZÁGOS MAGYAR RÉGÉSZETI ÉS MŰVÉSZETTÖRTÉNETI TÁRSULAT

folyó évi január 31-én, szombaton d. u. 5 órakor a Pázmány Péter-Tudományegyetem Bölcsészeti Karának (Múzeum-körút 6—8. sz.) IV. sz. előadóteremében (I. em.) tartandó

FELOLVASÓ ÜLÉSÉRE

Tárgy: Dr. Vayer Lajos előadása: "Masolino és a San Clemente freskói" cimmel.

(Vetített képekkel.)

Vendégeket a Társulat szívesen lát.

Budapest, 1948. január 21-én.

AZ ELNÖKSÉG.

Masolino

KIRÁLY JÁNOS, BUDAPEST

NYOMTATVÁNY

Dr. Dercsényi Dezső urnak,

Bp.

Masolino da Panicale
(Tomaso di Cristoforo Fini detto)
toszkán festő

1383 – 1447

erőd

Budinis
158. l

i miniszter folyó évi deczember
.a zólyomi kir. adóhivatalhoz, a
oz intézett rendeletének másolata:

vatalt, hogy a zólyomi várban
tási munkálatok költségeire az
korona 36 fillért, Salamon Ferencz
a elszámolás kötelezettsége mel-
közokt. miniszteri tárczanapló-

.

énztárt, hogy Stehló Ottó a müem-
észének Zólyomba tett hivatalos
tségei és napidijai fejében hu-

MDK

Masolino da Panicale

Horváth E: Sigismonde Re d'Ungheria e l'Italia. Corvina 1938. febr.4. 132-36 l.

Masolino da Panicale

Zsigmond palotájának egyes termeit falképeivel diszitette.

Hel Ervin: Die Festung Buda. Basler Nachrichten. 1945 febr. 13

Honnan vette?

Masolino da

Panicale

festo"

Budínis

34, 36–37,

158. l.

Tetett.

M. KIR. ÁLLAMPÉNZTÁR
Budapest IV. kerület.
1915 decemb 11

Kiv

Szony

MÜEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
536 1915 szám
Érk.: 915 év dec. hó 18 n.

~~M/~~ Masolino MDK

Az Iparmüvészeti Muzeum egy kazulája az ő ifjukori müve.

Marthe Schubert: Une Chasuble Florentine du XVe ~~1613~~ siècle au Musée des Arts Dé-~~xcoratif~~ coratifs.
Ip.müv.Muz. Évk. III-IV. 1960. 2o3-232.1.

Masolino

helyesbítés

lásd

Magyarország

művészeti topogr.

98. l.

Museum Letters

65-96

ATHENAEUM

Masolino

M.D.K.

A székesfehérvári Nagyboldogasszony templom délnyugati tornyának a templom belséjében két felől nyílt földszinti csarnoka volt, Ozorai Fülöp alighanem ezt Masolinóval ~~díszíttetett~~ díszítette.

Boszeviczy Divakel, Heller: A művészetek történ...

Masolino

1383–1440

l.

Muther Richard:

A festőművészet
története. Ford.
Lengyel Géza. [illegible].
Bp. [1920] I. 50. l.

814. Ne

A XVI. sz

Szt Katal

~~[illegible]~~ K

és ~~[illegible]~~ ölébe ~~[illegible]~~

szt. Katalin all. ö

szöke nő van ~~[illegible]~~ j

melyet Jeius ~~[illegible]~~

A Madonna x

ruhája kivágo ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ kibontva

ja, nyakán lán

tart. A jobbik

lóg és ruhájának

tul, a szabadba

Köti le figelm

Fa, mér

A Nem

497

Masolino

Lód
2

Banfi, Florio: Una scena del rinascimento ungherese in un affresco nel battistero di Castiglione d'Olona. Corvina 1935.

66, 70, 83 l

ALKOTÁS MŰVÉSZHÁZ
Budapest, VII., Erzsébet-körút 19. I.
Igazgató: Bende János.
Telefon: 426—904.

		Pengő
gés	olaj	1000.—
	„	700.—
színek	„	650.—
lág	„	650.—
	„	650.—
	„	650.—
és örvények	„	700.—
alás	„	650.—
yek hajnala	„	650.—
ág	„	750.—
le	„	650.—
	„	650.—
uráció	„	650.—
	„	700.—
I	„	350.—
II	„	700.—
III	„	700.—
ag madár	„	350.—
s	„	250.—
gás	„	500.—
va szállni . . ."	„	1000.—
s	„	500.—
fehér, zöld	„	350.—
indul	„	350.—
ő fekete, kibomló fehér	„	350.—
edén	„	200.—
s	„	200.—
uráció II	„	200.—
	„	250.—
ás	olajtempera	1000.—
nélység fölött	„	700.—
lon függ	„	700.—
panorámák tavaszán"	„	650.—
k és szerkezetek	„	400.—
ás	„	300.—

Masolino

Veszprém látképe

Castiglione d'olonában a Palazzo Castiglionebam. Branda, ki e palota hajdani tulajdonosa volt, püspökségének székhelyét örökítette meg e képen.

Bő irodalma megvan a következő kéziratban.

Genthon István:

Magyar műkincsek és emlékek Olaszországban. (1942-43.)

Masolino

Herodes lakomája c. falképe
1435. Castiglione d'olona battes-
wodalmahoz teriojaban

lásd

Corvina 1926.

64, 65, 66. l. képpel.

Corvina 1935.

61-99. l. 1-4. kép.

Banfi, Florio: Filippo
Scolari temesi főispán
s az oratorio degli
Scolari Firenzében.
Kolozsvár 1932. 3. l.

Hankiss János: A magyar Génius
Bp 1941. 269. l. 5-6. l-on a képe-

EGYETEMI NYOMDA

30 nap **SZEPTEMBER** 40. hét

26 sárnap		Cipr., Juszt. *Jusztina*
27 Hétfő		K. és Damj. *Adalbert*
28 Kedd		Vencel *Vencel*
29 zerda		Mihály *Mihály*
30 ütörtök		Jeromos *Jeromos*
1 éntek	**OKTÓBER**	Remig *Malvin*
2 ombat		Őrangyalok *Petra*

Masolino

Nápoly. Museo Nazionale

Masolino: A S. Maria Maggiore alapítása 1421–1429.

A vonatkozó bő irodalmat lásd:

Gerevich István:

Magyar műkincsek és emlékek Olaszországban.

Kézirat 1942–43.

Alcaudete

Jaén. Museo Municipal

Archivo: "Libro de Alcaudete"

1521-1525.

"Libro de Privilegios, Ordenanzas y Provisiones Reales"

Signatura Antigua:

Alcaudete nº 1

Folios 1 - 43.

schwarzer Lack. Holländisch.

1523. KANAPÉ ÉS KÉT KAROSSZÉK, Rokokóstilus. — Kanapee und zwe rung. Rokokostil.

1524. KANAPÉ ÉS NÉGY KAROSSZÉK, Francia, rokokóstilus. — Kanapee figuraler Gobelintapezierung. Franzö

1525. KÉTAJTÓS RUHASZEKRÉNY, m — Zweitüriger Kleiderschrank, Mah

1526. KÉTAJTÓS EMELETES SZEKRÉN stilus. — Zweitüriger Etagenschrank

1527. NAGY RUHASZEKRÉNY, diófa, Grosser Kleiderschrank, Nussholz, r

1528. ÁGY, mahagonifa, bronzverettel. E Empirestil.

1529. NAGY OVÁLIS ASZTAL, diófa, k Nussholz. Biedermeier.

1530. OVÁLIS ASZTAL, diófa, hatoszlop Säulenfuss. Biedermeier.

zwei Armstühle geschnitzt, vergoldetes Holz, mit Rabassin
l.

ontberakással, felső részében kéttükrös ajtóval. Olasz, XVIII.
mit reicher Beinintarsia, im Aufbau zwei Spiegeltüren.

s faragott diszitéssel. — Sitztruhe, Eichenholz, mit reicher

, cseresznyefa, üvegezett ajtóval. Magyar, XVIII. sz. m. f. —
nenholz, mit Glastür. Ungarisch, zw. H. XVIII. Jh.

ófa, két féloszloppal. Magyar Bidermeyer. — Niedriger
i Halbsäulen. Ungarisch, Biedermeier.

, diófa, gyökérfa berakással. Barokkstilus. — Tabernakel-
arockstil.

és aranyozott fa, gobelinszövésü kárpitozással. Barokkstilus.
chnitzt, vergoldet, mit Gobelingewebe tapeziert. Barockstil.

KÉT SZÉK, tölgyfa, bársony kárpitozással. Barokkstilus. —
tühle, Eichenholz, mit Samttapezierung. Barockstil.

nahagonifa, kéjajtós. XIX. sz. — Vitrine mit Säulen, Maha-

Masolino

l.

Ipolyi kisebb munkái

V. 393. l.

Masolino

Laird
=
Divald 1927

18:l.

Masolino

wód
e

Lippichlaform

29. l

Masolino, festö ~~II~~. III. 156.

Mur és Kot-Ést

Masolino

Masolino

ired

Dívald Kornél:

Régi magyar művésziskolák. Emlékkönyv Beöthy Zsolt születésének hatvanadik fordulójára. Bp. 1908. 188. l.

Masolino

Urząd

Biró József

Europa festészete.

Bp. é. n. 64. l.

~~Kossuth Lajos IX. 135.~~

Masolino

rod
i
Gereuropaihelyz

19. l.

Kárpis János III. 239

Masolino

Lásd.

Hoffmagyarból

29. l.

VII. FÉMTÁR

971. TORONYIDOMU ÁLLÓ
zetes talapzaton emelkedik
négy obeliszk közt kerek
koronával. Augsburg, 160
Bronze vergoldet, auf vier
tem, durchbrochenen Ren
um 1600. Mag. 30 cm.

972. DOMBORMÜVES PLAK
jelenettel: Belgrád ostrom
cegi szobor talapzatán. H
der Festung in Belgrad

973. PLAKETT, öntött bronz,
zolja diadaliv tövében. P
vergoldeter und versilber

974. IV. HENRIK ÉRME, ön
Medaille Heinrich IV, Br

975. MEDICI MÁRIA KIRÁL
1624. — Medaille der K

ausirozással. Perzsa. — Taube, Schmiedeisen mit

Perzsa. — Pfau, Schmiedeisen, mit Silber- und

ausirozással, kerek talapzaton. Perzsa. — Hahn,
rung. Persisch.

tausirozással. Perzsa. — Zwei Hennen, Schmied-
rsisch.

s medaillonnal. Magyar, 1800 k.

testén vésett disz közt táncoló alakokkal. India,
, auf der eiförmigen Leibung zwischen gravierte
Jh.

zött réz, triposzos. XVIII. sz. — Zwei kirchliche
VIII. Jh.

fatalapzattal, kék alapon szines virágos ágak és
cloisonné Vasen, auf schwarzem Holzsockel, mit

csolt vas. XVII. sz. — Dreieckiges Schloss mit

nz, hat karral. XIX. sz. — Drei grosse Wand-

Marolino

rôd

Gerling Kunst

159. l.

DMKE budapesti osztálya VI. 311.

Masolino

cred
1

Bal XV.–XVI. univ

II. 554. C.

Reynalom

Masolino

isol
2
Bal XV-XVI. min
II. 560. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Masolino

laid

Budapest

1945. I. eif.

4. l.

Masolino

vid

Schmarsow,

August: Neue

Beiträge zu

Masolino und

Masaccio

Belvedere

1925. Band 7.

145–157 l.

Mejchel

Tsz.:

Kelet	Beszélő neve (olvashatóan)	Hiv.	Magán	Inturb.	Kelet	Beszélő neve (olvashatóan)	Hiv.	Magán	Inturb.

Masolino

lásd

Divald 1927

114. l.

Moranszky-u. 6.

136-080.

1946. 10 n

Budapest 5
5081

SZIVESSY
ÉPITÉSZMÉRNÖ
Budapest, V., Erzsébet-
UJ TELEFON:

Országos Bizottságá

40 40

st

.utca

okán

Masolino

1425–1427

erod

=

Divald Magyarvenl.

177 l.

178 l

Masolino

lásd okt-

Horv Zsigmond

2. l. 129, 130, 131. l.

142, 153. l. 11. sz. Ép

17. sz. Ép

11. *Nel nono centenario di S. Stefano primo re d'Ungheria* - L. 6.

12. Dott. Vitéz Zoltán Nagy: *Gli scavi del palazzo reale di Esztergom* - L. 4.

13. Ladislao Gáldi: *Problemi di geografia linguistica nel Rumeno del settecento* - L. 6.

14. Elisabetta Mayer: *Un umanista italiano della corte di Mattia Corvino - Aurelio Brandolini Lippo* - L. 8.

15. Giuseppe Trencsényi-Waldapfel: *Le fonti italiane della poesia di Balassi* - L. 8.

Marolino

Jesto 1427 Clott

ind

My Bartfa II. 30 l.

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhe

Miután keresményemnek 191...

tésénél .....

jelenhetek, keresményemnek átvételér

nevü munkástársamat szóbelileg megt

Kelt ....., 191...

.....

tanu.

.....

tanu.

Masolino

XV.

rod

—

Ilg 130. l.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedély

.....

a műhelyfőnök vagy
aláírás

8. sorsz. Műhelyi minta. —

Masolino

festő

láid

Vaisz Ignác
műveeskejét

Könyvtáramban

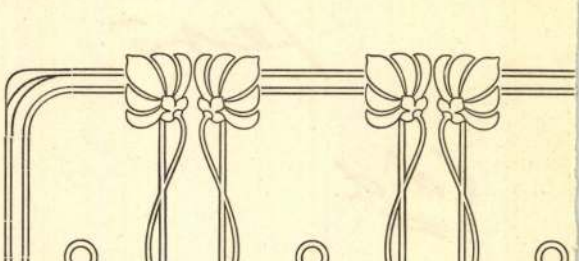

IGEN TISZTELT

Van szerencsénk becses tu
JÁNOS dr., a Magyar
történész és SZENTIV-
már megírták az első n
kont, mely a XII-ik sz
képzőművészeink életrajzát magában
a nagyméltóságú vallás- és közokt

MAGYAR MŰVÉS

Masolino de Panicale

izod

Kogy 5. l.

..... *műhely.*

yfőnökség!

év ..... hó ____n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

tam.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Vaisz Ignác

Masolino olasz
képíró művei.

Budapest
1883.

Megvan Könyvtárában.

A művész életrajzával egyidejűleg
dolgozandó fel.

MAGYAR MŰVÉS

czím alatt ez év végével fog megjelen

Miután e régen nélkülözött és
jelenését a magunk részéről is teljes
nel felkérjük t. Művész Urat, hogy
jegyezni s az ugyancsak ide mellékel
megküldeni szíveskedjék.

Az életrajz beküldési határideje leg

Az életrajz beküldése a műre val
nem jár. Kérésünk teljesítését a hazai r

vagyunk kív
Budapest, 190

AZ ORSZ. MAGY. K
TÁRSULAT IG

HORNYÁNSZKY V

Masolino

XIV. - XV.

rod

=

Pěkné 379 l.
380 l.

..... *műhely.*

yfőnökség!

:v ..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

am.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Masolino

festő

1425–1428 ig Magyarország-

gon időzött.

vod

Dv. 375. l.

Ő festette ki Ozorai Pipó székesfehérvári sírkápolnáját, melynek freskói azonban elpusztultak.

őreálliskola igazgatóságától.

esitő.

..... *osztályu tanuló a*

.....

.....

l elégtelen előmenetelt tanusitott.

.....

..... *hó* .....

osztályfő.

Masolino

Müvenet 1905-62

Blaas Eugen: A habozás 13(
4343 (939).

(: Pippo Spano, Ozora Pippo :)

Masolino, Filippo Scolari, temesi ~~gróf építésze~~ főispán, szörényi bán építésze.

A Vasari általcenlitett az a kép, a mely a S. Maria Maggiore alapítás ábrázolja s a melyen Zsigmond király ~~[illegible]~~ arcképe szerepel, ujabb megállapítás szerint Masolino munkája, akit a művész még magyar országi tartózkodása idejéből ismert.

Mellini Domenico. Vita di Filippo Scolari 69-70 l.

Balogh Tolán. Andrea Scolari, váradi püspök mecenási tevékenysége. Arch. Ért. 1923-1926. Tört. Tár. 1884. 18. 417. 432. 434. l.

Vasari ed. Milanesi II. p 294. 181. l. 184 l.

Tihany h. n. II. 194.

Masolino, (Tommaso)

da Panicale

ijod

102, 144, 147
154 l

Brsolt III. 401. l.

..... *műhely.*

főnökség!

..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számú .....

m.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Masolino da Panicale

Scolari Fülöp (Ozorai Pipó) hozta magával Olaszországbós.

Kabren 187-l.

~~Aradi Ipar- és Népbank IV. 179.~~

Masolinus

läsd

Arch. Ét

1909. 79

Masolino

irod

Gerevich Tibor – Genthon István: A magyar történelem képeskönyve. Bp. 1935. XXIII. l

Masolino

festő XV. sz.

Haranik művészeti fejlődését alig érhette nagyobb csapás, mint az, hogy Pipo kevéssel haraténte után meghalt, s hogy ennek következtében Masolino sem maradt Magyarországban. Meg nagyobb csapás a művészet történelemre, hogy semi frescója nem maradt épségben Magyarországon, mert Masolino szemléjét homály veszi körül. Vasari ki a XVI. század közepén itta a művészek elektrajzát, régi hagyomány nyomán a brancacci kápolna világhírű frescóit, a karmelitak kolostorában, Florencben, Masolinónak és Masacciónak tulajdonítja, 1840-ben azonban Castilion d'Olonában falfestmények fedeztettek fel, melyek Masolino de Florentia nevvel vannak megjegyezve, de kicsinyes stylijök által eltérnek a brancacci kápolna nagyszerű compositióitól. Kérdés támadt azota, vajjon Vasari tudosítása hamis, vagy két Masolino létezett-e? mire feleléset csak Magyarország adhatna, mert azon Masolino, kit Pipo magahoz hitt, csakugyan a híres florenci festész volt. Haranikban azonban művei végképpelhusztultak.

Pulszky Ferenc. Adalékok a magyarországi műtörténelemhez. Budapesti szemle. 1874. IV. K 228. l.

Masolino da Panicale

olasz festő, ~~fil~~ 1383. Panicaleban, megh. 1447 k. Firenzében. 1424–25. Firenzében ~~ott~~ 1426–27. Magyarországon ± Ozorán és Székesfehérvárott dolgozott. Harasérve 1428. k. Castiglione d'Olonában szamos freskót festett. Alapjában ~~[illegible]~~ gotikus mester volt, aki erősen közeledett a naturalisztikus ábrázolás felé.

± Filippo Scolari tanesi főispán szolgálatában

Éber-féle

Mivészeti lexikon 482 l.

Révai lex. B kötet 472 l.

Laid Ovetlenül

Masolino da Panicale

Lásd

Univerzeti lexikon

4821.

bőven kitér magyarosnéji

szereplésére.

Magyar irodalmára

is figyelj!

Franciaország III. 44.

Masolino da Panicale

Lod

Del B 137 1

..... *műhely.*

yfőnökség!

év ..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

tan

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Masolino da Panicale

(a Masaccio mestere)

Filippo Scolari hozta Zsigmond idejében Olaszorszégból.

Ber 278.

Masolino

Irod
v

Balogh Jolán: Andrea Scolari váradi püspök mecenási tevékenysége. Arch. Ért. 1923–26. 181. l

II Fridrich német császár

F ~~[illegible]~~

ntté avatás a 1235-ben.

a kerek. oszlop közelében

el kirakott templomban ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ a

t krisébet ~~[illegible]~~ egymásra tett kezeiben

ló fehér ~~[illegible]~~ kendővel. Tőléje a szentté avatást

ját koronáját tartja et sirt elől feszület diszíti

kon koszorút ~~[illegible]~~ helyeztek el. Balta gyermekei erefz-

ő ~~[illegible]~~ jó urak a püspölök és a ~~[illegible]~~ bibornok nőgöt

lobogók és kerefztek emelkednek ki. A siron

rgiak közül kivált három ~~térdelő~~ beteg kö-

férfi összetett kézzel végzi ajtatosságát és a

és mankóját a földre tére, a fehér lepel széleit

se alól jobbra: „Liezenmayer."

ászonra, méretei 62·7 : 82·5

. V. 18-án a 29527/98 sz. leirattal, a

lás elszámoltatott 1898. X. 23-án

s. (199/98.), az elszámolást tudomásulvettek

2 vsz. alatt (361/98).

ló 238/98.

×

Masolino

Revue Hongroise
Gazette de Hongrie
1862 No 55. 3. l.

Rómer Flóris hagy. XIV. c

t 62.szám I. Budapest,1932.decembe

L A U F F E R T I V A D A R
könyvkereskedés és antiquarium

511. IV.,Váczi ucca 11. Telefon 87-3-30.

a l k a l m i á r u k ö n y v e k v á s á r a

M Ü V É S Z E T

st DAS SELBSTBILDNIS vom 15.bis zum 18.Jahrhundert
Mit 101 kunstvollen Selbstporträts grösster Meister.Quartformat.Leinenband /P 23.-/P 7.20

DIE OBERITALIENISCHEN MALER DER RENAISSANCE.

MITTELITALIENISCHE MALER DER RENAISSANCE.

DIE VENETIANISCHEN MALER DER RENAISSANCE.

FLORENTINER MALER DER RENAISSANCE.

Masolino

S. Maria Maggiore
alapítása c. képén
Zsigmond magyar király
képe.

Balogh Jolán: Andrea
Scolari vajda pünyök
mecenási tevékenysége.
Arch. Ért. 1923–26.
184. l.

Meldolla Schiavoni.

1 1522 (?)-ben. † Veneziában 1563
nber 1-én.

rafordultan ábrázolt szőke fiu,
zarut tart, a melyből virágokat
színesek, bal vállon átvetett
csaknem térdig látható teste
Az égbolt kissé felhőzött.
22·5 cm. — Lelt. sz. 4245. —
gróf Pálffy János hagyománya

908). — Az átvételre és az átvétel
kat lásd a 4203 lelt. számnál. —
3-án (453–913).
adatok a Szépművészeti Múzeum-
olla (Schiavoni): Gyermek-triton.
vonatkozó egyéb adatok és pedig:
0–908. pag. 47. Nº 80). *Andrea*
lhorn auf der Schulter tragend.
en durchbrochenen breiten ver-
is (I. Salon);
080–908. pag. 5. Nº 3). *Andrea*
nter Glas. Wien 1888. 25 hoch,

ben (1893–912. Nº 44). *A. Mel-*

(2165–912. Nº I: 44). *A. Mel-*
n, 26·5 : 23·5 cm.

III.

875 (4245).
982 (141)

44 (1003

Masolino

Vaisz Ignác: Masolino olasz képíró művei.
Adalékok a magyar műtörténethez.

8°, OK, 20L, Budapest, 1883.

Masolino MDK

festő

1420-as években tartozkodott Magyarországon, s itt Pipo Spano szolgálatában több freskót festett.

3-4.o.

Radocsay Dénes: Magyarországi reneszánsz Művészet. Bp. 1959.

Masolino

Bayer Lajos Masolinoról írt munkáit

említi jegyzetben

Székely György hosszászólása a művészettörténészek ünnepi ülésén, a felszabadulás huszonötödik évfordulóján. Művtört.Ért. 1970.2.sz. 130-132- 1.

132. 1.

Masolino

MDK

~~1424-1427~~ 1424-1427 táján kimutatható Magyarországi munkássága. /Horváth E.Una veduta di Veszprém in un affresco di Castiglione d'Olona. Corvina VI.1926. Horváth E. Il rinascimento in Ungheria.Annuario III. Roma 1938-1939.118-122./

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei. Bp.1955.39, 195-196.l.

M.D.K.

Masolino da Panicale

Masaccio mestere és munkatársa.„Filippo Scolari /Ozorai Fülöp/ temesi bán Ozorán palotát emelt, melynek festői diszitésére sikerült ... Panicalet ...megnyernie, aki 1424-25-ben érkezett Magyarországra."

Hekler Antal: Müvészettörténet. Leányliceumok VI. osztálya számára. II. rész. Középkor. Kiadó: Kir. Magyar Egyetemi Nyomda Bp. 121. l.

MASOLINO DA PANICALE
olasz frescofestő a XV. század első harmadában

Castiglione Branda kardinális, akit Zsigmond király mint volt piacensiai püspököt a veszprémi püspökség adminisztrálásával biz meg, Masolino da Panicalet is megához vonja, aminek emléke Branda kardinális castiglione várában festett frescoinak képe, amelyek Veszprémet ábrázolnák- / Schmarsow, Cagnola, Horváth Henrik bizonysága szerint/ az 1420. évtől.

Korompay György: Veszprém. Npest, 1956. Müszaki kiadó. 24. l

Masolino MK

Olasz művész.

Mátyás király számára dolgozott.

Mirovi Myskovsky Brnő: A magyar képzőművészet története. Bp. 1906.

17.1.

Vele kezdődik a renaissance-festészet kezdete Ozorai Pipo /Filippo Scolari/ meghivására hosszabb ideig tartozkodott hazánkban.

Masolino MDK

Olasz művész.

Mátyás király számára dolgozott.

Mirovi Myskovsky Brnő: A magyar képzőművészet története. Bp. 1906.

17.1.

Masolino MDK

Utalás magyarországi munkásságára.

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország fal képei.
Bp. 1954. 42.l.

Masolino

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

A nagyváradi székesegyház falképdiszéből fennmaradt töredéket, mely Gerevich és Radocsay szerint valószinüleg Tommaso da Modena müve, a Vaj.Ujs. beszámolója szerint Vaisz akadémiai előadásán Masolinonak tulajdonitotta. Különféle attribuciókra vonatkozóan lásd Tommaso di Modenát.

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország falképei. Bp.1954.188.l.

Masolino Da Panicale /Tomasó di Cristoforo Fini/ 1383-1447/ MDK

festő

P i p o S p a n o hivta be Magyarországba

Magy.Müv.Tört.I. /szerk. Dercsényi/ 186.o.

Masolino da Panicale MDK

festő

Scolari Fülöp /Ozorai Pipo/ hivta Magyarországba. Talén Masolino vázlatára, /festményére/ vezet_ hető vissza Andrea del Castagno ábrázolása Pipo Spanóról.

Magy.Müv. Tört. I. /Dercsényi szerk/ 196.o.

Masolino da Panicale

festő

M.D.K.

Olaszországból jött, nálunk a templomok freskóit készítette.

Bajnóczi József: Keut László lovasszobra Nagyváradon. 16 l.

MDK

Masolino

Lehet hogy ő is dolgozott a budai királyi palota freskóin. (más adat nincs.)

Kemedi Mária: Budapest múltja mesél...

Világ Ifjúsága, Bp. 1958. 8. sz. 14. l.

Masolino

da Panicale

Lois d

Bibliotheca Corvina

88. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Masolino da Panicale

ról

Juhász József: Adatok a fehérvári bazilikai sírok történetéhez. Székesfehérvári Szemle 1935. 53. l.

(Scolari Fülöp)

Ozorai Pipo (Zsigmond király engedélyével a fenti bazilikába temetkezett. illitólag fenti festette a fehérvári bazilika Scolari-kápolnáj mát freszkőit.

V

Masolino da Panicale

(Tomaso di Cristoforo Fini, detto)

1383–1447

pittore toscano

ind

2 34, 36-37. C.

Budinis. 158. C.

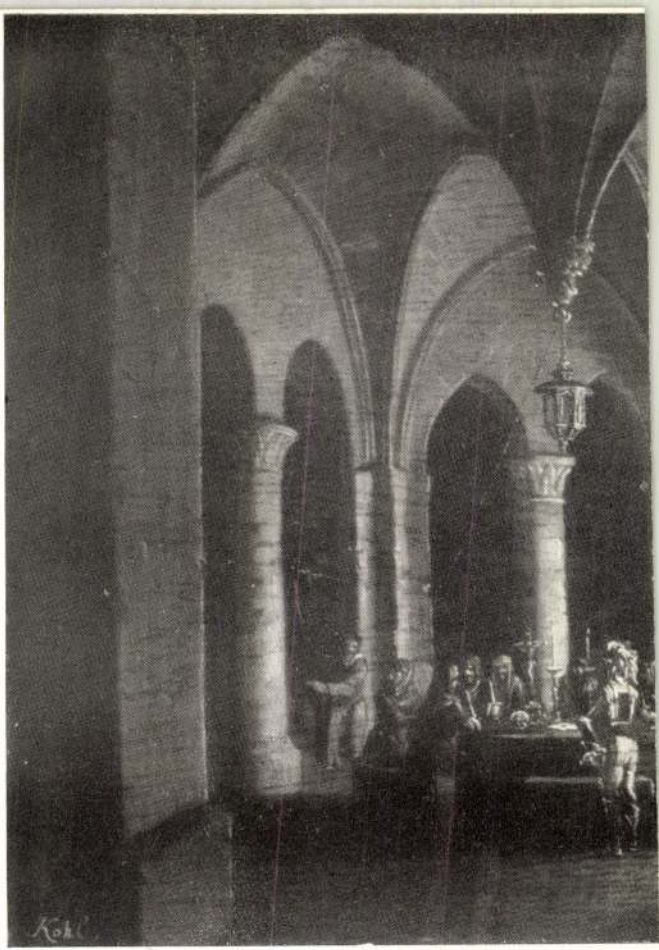
Kohl

Masolino da Panicale

(Tomaso di Cristofano Fini)
1383 – 1447 körül.

vród
i

Bort Kéterer

145, 196. l.

Repr.

Krisztus keresztelése 217. sz.

Szt Jeromos a cellában
338. sz

Masolino da Panicale

kés évet töltött Temesvárott Pipo Spano udvarában.

Joachim Miloja:

Bánáti művészet.

Művészet. 1939. 31. l.

Szegedy József
v. Létegyháza

Masolino da Panicale

ivód
v
Lippich 1901
29. l.

Masolino da Panicale

Horvátjáskori

177. l.
178. l.

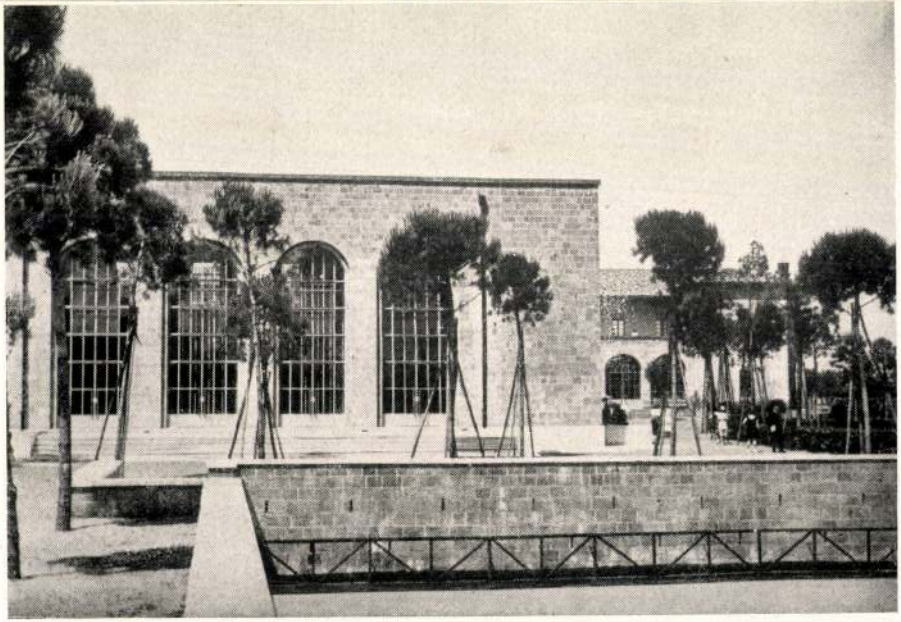

Accademia Femminile della «GIL» — Orvieto

Masolino da

Panicale

vod

Berztafrép

8. l.

Sepsi szentgyörgy VIII. 174.

Masolino da Panicale

Holik-Barabás Ladislao: Filippo Scolari, in "Esercito e Nazione", v. VIII (Roma 1933), pp. 379-83.

Masolino da

Panicale

nad

Mysk Erno

17. l.

	1.–	✓
	2.–	✓
	3.–	✓
	4.84	✓
	2.40	✓
	1.–	✓
~~épít. m.~~	~~1.–~~	✓
	1.20	✓
átyás	2.–	✓
	4.–	✓
sa	1.50	✓
	1.–	✓
	1.–	✓
Átvitel Kor.	38.94	
le	1.–	
	K 37.94	

Hospitalet felvettem
Rauschburg Antán

Masolino da Panicale

ivód
z
Jbl Képröm
318. l.

Masolino da Panicale

rod
2

Michel 999. l

Kecskemét múzeum III. 62

Masolino da Panicale

cod

Pulmazzarch.

II. 231-l.
269. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Masolino da Panicale

ivod

Pétermagnum

Verecke V.k. 48.l.

HELYSÉG

VÁRMEGYE

SZAKCSOPORT

KOR

ŐRZÉSI HELYISÉG

MÉRET

TULAJDONOS

TÁRGY

MILYEN KÉP VAN RÓLA?

Masolino da

Panicale

lásd

-2

Emlékkönyv Alexander

Bernát Latvana-

dik születése

napjára

Bp. 1910. 239. l.

~~Sarkantyú, árpádkori VIII. 190.~~

Masolino da Pani-
cale

Läsd.

Hekler Ung

75.1.

	TÁRGYMUTATÓ-CSOPORT
	SZÁRMAZÁSI HELY
sz.v.	MESTER
x 76 cm.	SZEMÉLYI VONAIKOZÁS
	EGYÉB MUTATÓBA VALÓ ADAT

j és a tájba helyezett épületek előtt
et fejlődését illetőleg, a Katalin ol-
festője közötti időre tehető.

Masolino da Panicale

wód

Hekler Antal:

A. Középkor sa renaissance művészete.
Bp. é n. 223. l.

Masolino da Panicale

iród

z

Hekler Ung

84. l -

2070

rolnál.

an ábrázolt szerb vezér lóháton van áb-
t visszanézve s a jobbjában lévő karddal
a szerbeket küzdelemre buzdítja. A földön
az előtérben pedig egy szerb tiszt esik össze, ki-
ítségére s a ki jobb kezében fegyverét tartja s
re teszi. A háttérben a harcoló szerbek tömé
a kép alatt két sortan:

Knicanin
Serben im Kampf an den Römerschanzen"
vül
. H. Gerhart neue Wieden Kettenbrückgasse
in Wien"
t Vorbehalt des Nachdrucks."

éretei a vonalkeretnek 29.4 : 23.7 Cm.

070. (kü. nyom.).

Masolino da Panicale

---

prod.
e

Hekler M M Tort

---

105 l.

Gonda József, díjnok VIII. 167

Masolino

da Panicale

wod

2

Magg

10 l

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Masolino de
Panicale

l.
Hor Bp
27. l.

Masolino, Tommaso

di Cristofano Fini

florenci festō

1384–1447

irod

z

Kat Lex

III. 288 l.

1427 tól Scolari

Fülöp magyar pōtspān

szolgál atába

Masovszkyné

Böcklin Hedvig

6 felsőbb leánjisk.

9 hónap, jó eredm.

Tanár György Kálmán

Iparrajziskola 1900

Mass.Lodi,olasz festö

kolozsvári meghivásr,csak éppen átutazott Pesten,1841-ben ki is állitotta Pesten "Gyónás " c. képét.

Ltab. IV. ... átutazó müvészek Pesten....

Mass János

büchsenschifter

Sopron

1639. nops. 14.

polg. eskü

Házi

Nagyenyedi m. Kir. vincellér-iskola

IX. 76-

Massányi K.

MDK

MÁVAG mérnök

A II. Világháboru alatt lerombolt hidak ujjáépitésénél szerzett érdemeket.

79.o.

Dr. Mihailich Győző: A XIX. és XX. századbeli magyar hidépités története. Bp. 1960m

Massányi Károly

MDK

épitész mérnök ?

Az adatok összegyüjtésénél segitségére volt a szerzőnek:

Dr. Mihailich Győző: A XIX. és XX. századbeli magyar hidépités története. Bp. 1960. 5.o.

Massányi Károly MDK

Az óbudai /Árpád-/hidra 1929-ben kiirt pályázaton III. dijat nyert

Dr.Korányi Imre, Zsivny Jenő, Faludi Sándor, Massányi Károly, Zsizsmann Béla és Kollár Gyuála .

/[illegible]/ 70.o.

Dr. Mihailich Győző: A XIX. és XX. századbeli magyar hidépités története. Bp. 1960.

Massányi Károly
A MÁVAG hidosztályán dolgozik MDK

A vashidak szerelése terén különleges szerelése feladatokat oldott meg.

94.o.

Dr. Mihailich Győző: A XIX. és XX. századbeli magyar hidépitás története. Bp. 1960.

MDK

Massányi Károly mérnök

Az óbudai Dunahid tervp.-on a III.dijat (24.000 pengős) a "Fortuna" jeligéjü terv nyerte el, tervezői : Korányi Imre dr.,Zsivny Jenő, Faludy Sándor, Massányi Károly, Zsizsman Béla okl.mérnökök és Kollár Gyula okl.épitészmérnök.

Cikk: Döntöttek az óbudai Dunahid tervp.

Épitő Ipar - Épitő Művészet, 1931.febr.15. 31.lap

MDK

Massányi Károly, Zsizsman Béla, Korányi Imre, Zsivny Jenő és Faludy Sándor okl. mérnökök és Kollár Gyula okl. épitész-mérnök

az alábbi pályázaton 24.ooo pengős III. dijat nyertek

Döntöttek az óbudai Dunahid tervpályázatáról. Épitő Ipar - Épitő Művészet. 1931. febr. 15. 31.l.

Massányi Tibor, építész

MDK

Az Állatkerti terapálgázat egyik nyertese.

(békés): Kj akvárium, terrárium 4.

ESTI HIRLAP Bp. 1969 nov. 28.

Massányi Tibor

Rácz Endre és Vonnák János terve /szerkezet: Massányi Tibor/ az alábbi pályázaton 25.000 forintos megvételben részesült: /ismertetés, képpel/:

Kolnár Péter: A MTESZ székház tervpályázata. 1970.
Magyar Építőművészet. 1971. 1.sz. 2-7. l.

Massányi Tibor

Szolgálati lakások, Kékesi Adóállomás. Építész Vonnák János, statikus Massányi Tibor. - Tervismertetés, Marnitz Miklós fotóval.

Magy.Ép.műv. 1972.6.sz. , 12.1.

Massányi Tibor

Kapcsolóépület, Orósháza. - Építész Böjthe Tamás, statikus Massányi Tibor, - Ism, fotók: Szathmáry Z.

Magy.Ép.műv. 1972. 6. sz.

53: 11

Massányi Tibor

az alábbi tervpályázaton megvételben részesült 35.sz. pályaterv egyik szerzője.

A Budapesti Televizió Adóállomás és Mikrohullámú Központ fejlesztésére kiirt tervpályázat, 1970.
Magyar Ép.müv. 1971.3.sz.2-8.1.

8.1.

Massányi Tibor

A Magyar Ép. műv. 1971. 3. n. 5. old. – a III. díjban rész – sült 12. sors. terv munkatársának neve helyesen: Massányi Tibor (Helyesbítés)

Magyar Építőművészet, 1971.6.sz.

64. l.

Massányi Tibor

terve: Hejőcsabai C.M. műhely-raktár épülete. Építész: Böjthe J.

I parterr: Fiatal tervezők kiállítása.

Budapest, 1972

251

Massányi Tibor

terve: a Csepeli ipari csarnok. Építész:
Rácz Endre.

Iparterv. Fiatal tervezők kiállítása.
Budapest, 1972

241

Massányi Tibor

Serve: Cz-i TV toronypályázat III. díja.

Építész.: Böjthe T.

Sportcsv. Fiatal tervezők kiállítása.

Budapest, 1972

251

Massányi Tibor

R.E.: Mechanikai Laboratórium, Csepel Fémmű. - Építész Rácz Endre, statikus Massányi Tibor. /Ismertetés, fotók: Bognár János/

Magy.Ép.ntv. 1972.5.sz. 56-57.l.

Massányi Tibor építész

Béke Tamás és Massányi Tibor építészek a Hejőcsabai Mészmű tervezéséért részesült elismerésben.

TV- híradó

1975. dec. 23. TV. 19.30 | 11 |

dr Massányi Tibor, építész

L: Ungár Péter

–: Szövetségi kírch

Magyar

Borító 3

Építőművészet, Bp. 1983

83/1

Massarik Georg

keramikus
a holicsi gyárban dolgozott
1809. Budára menekült a
napoleoni, tereg elöt és Kuny
Domokos gyárában dolgozott
Utóbb vezetése Holicsra.

Sik. Kuny. 92 l.

France, Anatole II. 170.

Massarik (Marschar-
schik) Georg
Modelliererin
XIX. 4.

l.
Schirek Holitsch
120, 121 l.

Masshamer

ácsmester, ali 1702-ben a Jesuiter Collegium épületének tetőjéről - tetőjavítás zörbe lemuka és meghalt.

Dr. Fitz-Gárnas - Papp, Szétesfelhívás, Bp. 1966.

37.-

MDK

Massham mer György, festő

Kiállítása a Fényes Adolf Terem-ben tekinthető meg.

— : A hét végi kulturális programból 9

Népszabadság, Bp. 1969. aug. 16

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Mosshammer György, festő MDK

Tárlata a Fényes Adolf teremben látható.

–: A hét végi kulturális programból 9.

Népszabadság, Bp. 1969. aug. 23.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Masshamer János

ácsmester

1702. áprilisában a szé-
kesfehérvári jezsuitak
rendházának tetejéről
munka közben leesett és
meghalt.

Schoen Arnold

Székesfehérvár 18-
náradi mesterei-
Székesfeh. Szemle

1933. III. 1. sz
12. l -

HELYSÉG

Esztergom.

VÁRMEGYE

Esztergom.

ŐRZÉSI HELYISÉG

Primási múzeum.

TULAJDONOS

SZAKCSOPORT

Építészeti

KOR

XI. sz.

MÉRET

TÁRGY

2 román oszlopfő.

LEÍRÁS (ANYAG, ALAK, MEGMUNKÁLÁS, DÍSZÍTÉS, FELIRAT, JE

„Nagy arányaikból ítélve a főhajtlus díszítményök elegáns faragtehetők a XI. sz.-ba." (dr. Gerecze.)

FÉNYKÉP, RAJZ

JÁNOS MASSHAMMER, ácsmester

A székesfehérvári jezsuita rendház tetejéről 1702-ben leesett és meghalt. 119.old. 3.jegyz

PÉTER KOVÁCS: Der Meister der Holzschnitzereien in der Székesfehérvárer Jesuitenkirche aus dem 18.Jahrhundert 119.old

ALBA REGIA. Az István Király Múzeum évkönyve. X. 1969. Székesfehérvár

MASSIMO Milanesi

Gyulafehérvár 16. n. utcából ezt

Kovács 2003 42.

ei, a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal fi-
zítette: Harangi Anna. Műemlékvédelem, 47.

örökségvédelem, 7, 2003, 3/4. 7–8., ill.
lem, 47. 2003. 375–383.

. Előadás a Maradandóság és változás c. kon-

er aller Zeiten und Völker. Leipzig – München,

ársulat, 1993–
assi Kiadó, 2003–

Massion

a pesti köpartok
építésének felügyelője

l.

Sörtihanyiapáts

497. l.

1904 91

lis 4-én. † Londonban 1810 január 23-án.

a fordult könyöklő baljával a fejéről
s haját magasra fésülte, szemöldöke és
r ruháját pedig halványsárga öv szo-

cm.

i 20630 (126-904), illetőleg az 1904:
irat alapján a Nemzeti Szalon művészet-
- Kifizettetett 1904: IV. 28-án, el-
904).
1904: VII. 22-iki 11588 szvsz. leirat

Mak.

Massleuthner Rupert köfaragó

miatt, aki Pestről Budára költözött, s
ott polgárjogot nyert a városi tanácsszal
is perlekedett Vogl Konrád köfaragó.
az 1700 as években, 18 f elején.

Pálinkás György. A merges köfaragó ukunokája
Ország-Világ 1963. 44. sz 5. b

(45 old)

André Masson

festőművész (elhunyt 1987 okt. 28án

Külföldi magyarok. Párisban)

Tanulmányait a Brüsszeli Királyi Képzőművészeti

Akadémián végezte. 1934-ben a párisi zavargá-

sok elől Amerikába menekül

A II világháborúk után tér vissza feleségével

Rose Maklécsel Párisba.

Dobos Katalin

citte

Művészet

89/6

(Mérsékelt)

André Masson

festőművész

Külföldi magyarok.

Repro.: Erotikus kapcsolatok

olaj, vászon

97 × 130 cm

Dohos Katalin

ciste

Műrénet 84 | 6

(47. old)

André Masson

festőművész

Külföldi magyarok

Repro: Metamorfózis
olaj, vászon
90 × 100
1938

Dobos Katalin
cím

Művészet
8916

MASSONG JÓZSEF.

Németh F.: A bánáti fényk.

2002.

149.o.

üket Fülep Lajos

Massú Ferenc

festőművén

nevtágazó munkái a 17 éves Vasi Műhelyben

Vas Nére
1984 nov. 17

Sepulcrum Collegii Ungarorum et Illyricorum
A. MDCLXIX.
Bis tua Pannoniae signo Crux Christe refulget
Quam pia quadruplici flumine lympha rigat
Amnibus adde tuos amnes crucibusque sodalis
Sit crux e palmis condita quarta tuis
Sic dabitur quatuor totidem per flumina cymbas
Quadratam coeli cingere posse domum
Sic anima obsidium ponet, sic vincet Olympum
Laurea victricis tuque Redemptor eris.

Hoc perenne signum Viator
Et monumentum aspiciens
Sepulturae Illustrissimor. et Rssimor. D. D. Coll.
Illyrico Hungarici alumnorum ex communi
Patrum dicti coenobii consensu fuit
Assignatum A. MDLIII
Ac ob vetustatem Restauratum MDCCLI.
Per Andream Gradinski canonicum Zagrab.

scritta in parte abrasa: « ...(M)argh(erita)... (1)270 », con l'indicazione dell'anno della sua morte.

Opera di un ignoto artista del XV secolo.

Bőle Kornél: Arpádházi B. Margit szenttéavatási ügye (La causa per la canonizzazione della B. Margherita d'Ungheria), Budapest 1931, tav. fuori testo.

Chiesa di S. Elisabetta d'Ungheria.

Chiesa e monastero intitolato a S. Elisabetta d'Ungheria. — Nel 1285 vien fatto menzione di certe suore di S. Francesco, qualificate « pizzocore », che nel 1598 si unirono in una casa del Borgo delle Casse, Nn. 1338-40. Nel 1631 acquistarono una casa nella Nosadella ove, in seguito ad altre acquistate, collocarono un sufficiente reclusorio ed apersero una piccola chiesa costruita nel 1653. Il convento ripetutamente ampliato nel frattempo, venne soppresso nel 1810.

Guidicini, v. III, pp. 365-66; Montalembert-Staedtler, p. 712; Schmoll, p. 29.

Dipinto con S. Elisabetta d'Ungheria. — Pala d'altare eseguita ad olio su tela, rappresenta la Madonna con Santi, tra essi la Nostra. Opera del Mastelletta.

Corrado Ricci, Guide di Bologna, 3ª ed. (Bologna 1893), p. 172.

Mastik

puskaniwes Nagynombat XIX.

Pisztoly, gyutacsos vesett verettel

M N M. Fegyvertár

1329. lelt. sz.

MDK

Mastik, magyar fegyverkovács
Nagyszombaton.

dr. Kahnár János könyvei: Magyar fegyver-
kovácsok nevei.

Herrlich, wenigstens Hoppenheimer

Hoppenheimer.

Ja Herrlich, Herr Baron: Hoppenheimer -
Hoppenheimer.